

Dönem: 23
TBMM

Yasama Yılı: 4
(S. Sayısı : 589)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur
Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken
Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan**

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

Temmuz 2010

Dönem: 23

Yasama Yılı: 4

TBMM

(S. Sayısı: 589)

Adana Milletvekili Nevin Gaye ERBATUR ve 20 Milletvekilinin (10/90), Adana Milletvekili Hulusi GÜVEL ve 34 Milletvekilinin (10/190), İzmir Milletvekili Canan ARITMAN ve 39 Milletvekilinin (10/210), Niğde Milletvekili Mümin İNAN ve 25 Milletvekilinin (10/235), Bursa Milletvekili Kemal DEMİREL ve 21 Milletvekilinin (10/312), Mardin Milletvekili Emine AYNA ve 19 Milletvekilinin (10/433), Tekirdağ Milletvekili Kemalettin NALCI ve 19 Milletvekilinin (10/438), Bursa Milletvekili Kemal DEMİREL ve 24 Milletvekilinin (10/466), İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL ve 28 Milletvekilinin (10/474), Adana Milletvekili Yılmaz TANKUT ve 22 Milletvekilinin (10/496), Kütahya Milletvekili Alim IŞIK ve 23 Milletvekilinin (10/531), Adana Milletvekili Hulusi GÜVEL ve 26 Milletvekilinin (10/539), Trabzon Milletvekili Cevdet ERDÖL ve 29 Milletvekilinin (10/558), Muş Milletvekili M. Nuri YAMAN ve 19 Milletvekilinin (10/563), İzmir Milletvekili Canan ARITMAN ve 21 Milletvekilinin (10/564), Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR ve 25 Milletvekilinin (10/565), Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ ve 27 Milletvekilinin (10/566), Gaziantep Milletvekili Hasan ÖZDEMİR ve 20 Milletvekilinin (10/567), Diyarbakır Milletvekili Selahattin DEMİRTAŞ ve 19 Milletvekilinin (10/568), Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ ve 28 Milletvekilinin (10/569), İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL ve 27 Milletvekilinin (10/570), İstanbul Milletvekili Mehmet SEVİGEN ve 21 Milletvekilinin (10/571), Adana Milletvekili Nevin Gaye ERBATUR ve 24 Milletvekilinin (10/572), Manisa Milletvekili Ahmet ORHAN ve 23 Milletvekilinin (10/573), İstanbul Milletvekili Alev DEDEGİL ve 21 Milletvekilinin (10/574), Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasanın 98 inci, İttüzüğün 104 ve 105 inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergeleri ve (10 / 90, 190, 210, 235, 312, 433, 438, 466, 474, 496, 531, 539, 558, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

Adana Milletvekili Nevingaye Erbatur ve 20 milletvekilinin, çocuk suçluluğu sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/90)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde son yıllarda kırsal-kentsel göçün de etkisiyle kanunla ihtilafa düşen çocuk sayısı katlanarak artmaktadır. Kanunla ihtilafa düşen çocuk sayısı özellikle büyük şehirlerimizde olmakla birlikte göç almakta olan küçük illerimizde de mevcuttur.

Devlet İstatistik Enstitüsünün yapmış olduğu araştırma sonucunda 2002-2003 döneminde çocuk suçluluğu 2 kat artmıştır.

Türkiye'nin gerek taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gerekse iç hukukumuzdaki düzenlemeler uyarınca daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır. Toplumda en çok özel güvence ve korumaya ihtiyaç duyan kesim olan çocukların suç işlemede araç olarak kullanılması her ne kadar zaman zaman cezai yaptırımlardan tamamen muaf tutulma, sadece çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanması ya da cezai yaptırımdan indirim uygulamalarına bağlanıyor olsa da, bu yerinde bir nitelendirme değildir.

Çocuk suçluluğu olgusu toplumsal huzuru ve barışı tehdit eden önemli bir sosyal sorun haline gelmiştir ve acil olarak çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Olgusunun Araştırılması, Çocukların Suça Yönelmelerinde Etkin Olan Faktörlerin Belirlenmesi ve Çocuk Suçluluğu'nun Önlenmesi İçin Gerekli Olan Düzenlemelerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasa'nın 98. ve İçtüzüğü'nün 104. ve 105. Maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılması için gereğini saygılarımla arz ederim.

- 1) Nevingaye Erbatur (Adana)
- 2) Sacid Yıldız (İstanbul)
- 3) Tekin Bingöl (Ankara)
- 4) Ali İhsan Köktürk (Zonguldak)
- 5) Vahap Seçer (Mersin)
- 6) İsa Gök (Mersin)
- 7) Tansel Barış (Kırklareli)
- 8) Turgut Dibek (Kırklareli)
- 9) Ahmet Ersin (İzmir)
- 10) Mehmet Ali Özpolat (İstanbul)
- 11) Şevket Köse (Adıyaman)
- 12) Hulusi Güvel (Adana)
- 13) Ensar Öğüt (Ardahan)
- 14) Abdurrezzak Erten (İzmir)
- 15) Ramazan Kerim Özkan (Burdur)
- 16) Yaşar Tüzün (Bilecik)
- 17) Yılmaz Ateş (Ankara)
- 18) Ahmet Küçük (Çanakkale)
- 19) Mevlüt Coşkun (Isparta)
- 20) Durdu Özbolat (Kahramanmaraş)
- 21) Atilla Emek (Antalya)

Gereke:

Türkiye'de son yıllarda çocuklar tarafından işlenen veya çocukların dahil olduğu suçların sayısı dramatik bir şekilde artmaktadır. Suça yönelen çocuklar olgusu hemen her gün yazılı ve görsel basın aracılığıyla karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle metropol kentlerde çocukların dahil olduğu suçlara tanık olma ihtimali her geçen gün artmaktadır. Çocuklar arasında hızla yükselen suça yönelme eğilimi toplumsal barışı ve geleceği tehdit etmektedir.

Mevcut araştırmalar çocuk suçluluğunun çok faktörlü bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Bilimsel araştırmalar ışığında çocuk suçluluğu olgusunu ortaya çıkaran etmenler şu şekilde özetlenebilir: Çocuk ve ailenin psiko-sosyal ve ekonomik karakteristikleri, okul çevresi ve akran grubunun etkileri, erken yaşta çalışma yaşamına girmek, boş zaman olanaklarının yetersizliği, ülkenin sosyal ve ekonomik politikalarının yetersizliği, toplumun değişen toplumsal ve kültürel yapısı, iç göç olgusu ve göç deneyimine bağlı yoksulluk, eksik kentleşme, kentle bütünleşememe ve medya organlarının şiddet içeren yayınlarının olumsuz etkisi.

Ülkemizdeki mevcut istatistikler suça yönelen çocukların sayısındaki büyük artışı gözler önüne sermektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, 1955 ve 1960 yıllarında çeşitli suçlardan hüküm giyerek ıslahevlerine yerleştirilen çocukların sayısı yalnızca üç yüz otuz altı (336) iken bu sayı 2002 ve 2003'te yedi yüz seksen altıya (786) ulaşmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın verilerine göre: 2002 yılında Türkiye genelinde suça karıştığı şüphesi altında bulunan çocuk sayısı 57.837, suç mağduru çocuk sayısı ise 48.686'dır. Bu oran ülkemizin nüfusuna oranla az gözükse de her yıl katlanarak arttığı göz önüne alınırsa durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılacaktır.

Ankara Ticaret Odası tarafından 2005 yılında yayınlanan rapora göre, çocuklar tarafından mala karşı işlenen suçların başında hırsızlığın geldiği, hırsızlıkla suçlanan her 100 kişiden 34'ünün çocuk olduğu bildirilmektedir. Resmi Kurum ve Kuruluşlardan yapılan tüm hırsızlıkların yüzde 48'inde, yankesiciliğin yüzde 42'sinde, kapkaççılığın yüzde 40'ında, otodan hırsızlığın yüzde 34'ünde, işyerinden hırsızlığın yüzde 33'ünde, evden hırsızlığın yüzde 30'unda, oto hırsızlığının yüzde 27'sinde çocuklar şüpheli. Tüm gasp şüphelilerinin tüm "mala zarar vermek", "suç eşyası satın almak, satmak ve saklamak" suçu şüphelilerinin yüzde 14'ü, tüm "bilşim" suçu şüphelilerinin yüzde 13'ü çocuklardan oluşuyor. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2005 Yılı Değerlendirme Raporu rakamlarına göre de 2005 yılının ilk 6 ayında şüpheli sayısının 204.038 olduğu, bunların 29.968'ini çocukların oluşturduğu açıklanmıştır.

Dahası suça yönelen çocukların içinde kız çocukları da önemli bir yer tutmaktadır. Kız çocuklarının özellikle yankesicilik benzeri suçlara yöneldiği anlaşılmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü de yayınlarında çocuk suçluluğunun artan etkisine dikkat çekmektedir. Emniyet güçlerinin yayınlarına göre ülkemizde işlenen suçlara katılımın büyük çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır. Dahası suç işleme konusunda ilk oluşumun küçük yaşlarda başladığı bir gerçektir. Kolluk kuvvetleri tarafından hazırlanan raporda dikkati çeken diğer bir nokta ise çocukların organize suç örgütleri tarafından kullanılıyor olmasıdır.

Çocuk suçluluğu olgusu toplumsal huzuru ve barışı tehdit eden önemli bir sosyal sorun haline gelmiştir.

Artan suç oranları ve şiddetin toplumsal barışı tehdit eder hale gelmesi acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Çocuk suçluluğunu önleyici politikaların ve hizmetlerin geliştirilmesi son derece önemlidir. Türkiye'de hızla yükselen çocuk suçluluğu olgusunun nedenlerinin etraflıca araştırılması ve konunun taraflarının bir araya gelerek hizmet/politika üretmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Adana Milletvekili Hulusi Güvel ve 34 milletvekilinin, mevsimlik tarım işçiliği nedeniyle eğitim alamayan çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/190)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşama koşullarının ağırlığı bilinmektedir. Ancak mevsimlik tarım işçilerimiz arasında en çok zararı ilköğretim çağındaki çocuklar görmektedir. Tarım sektöründe, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan yurttaşlarımızın çocukları, özellikle eğitime başlama ve eğitimlerini sürdürme anlamında ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Eğitim öğretim yılı sona ermeden başlayan ve okullar açıldıktan sonra bir ay daha süren mevsimlik tarım işçiliği sezonu nedeniyle bu öğrenciler uyum, kavrama ve konsantrasyon sorunları yaşamaktadırlar.

Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hâkim olduğu kırsal bölgelerde sosyal, ekonomik ve eğitsel sorunlar nedeniyle mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan yurttaşlarımızın çocukları eğitim hakkından tam olarak yararlanamamaktadırlar.

Bu nedenle mevsimlik tarım işçiliği sebebiyle eğitimlerine ara vermek zorunda kalan ilköğretim öğrencileri ile ilgili sorunların ve alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98'inci, İç Tüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz. 09.05.2008

1) Hulusi Güvel	(Adana)
2) Tekin Bingöl	(Ankara)
3) Birgen Keleş	(İstanbul)
4) İsa Gök	(Mersin)
5) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
6) Enis Tütüncü	(Tekirdağ)
7) Fevzi Topuz	(Muğla)
8) Ahmet Ersin	(İzmir)
9) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
10) Tacidar Seyhan	(Adana)
11) Osman Coşkunoğlu	(Uşak)
12) Rasim Çakır	(Edirne)
13) Sacid Yıldız	(İstanbul)
14) AlganHacaloğlu	(İstanbul)
15) Ferit MevlütAslanoğlu	(Malatya)
16) Selçuk Ayhan	(İzmir)
17) MevlütCoşkuner	(Isparta)
18) Osman Kaptan	(Antalya)
19) Nesrin Baytok	(Ankara)
20) Gürol Ergin	(Muğla)
21) Abdülaziz Yazar	(Hatay)
22) Bülent Baratalı	(İzmir)
23) Vahap Seçer	(Mersin)

24) Hüsnü Çöllü	(Antalya)
25) Mehmet Ali Susam	(İzmir)
26) Ensar Öğüt	(Ardahan)
27) Ergün Aydoğan	(Balıkesir)
28) M. Akif Hamzaçebi	(Trabzon)
29) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
30) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
31) Fatma Nur Serter	(İstanbul)
32) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)
33) Atilla Kart	(Konya)
34) Ali Koçal	(Zonguldak)
35) Nevingaye Erbatur	(Adana)

Gereke:

Anayasamızın 42'nci maddesinde "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkında yoksun bırakılamaz" ve "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur" denilerek Devlete eğitim ve öğretim alanında görev ve sorumluluk yüklenmiş, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 7'nci maddesinde "ilköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır" ve 222 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 4'üncü maddesinde "Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklar ilköğrenimlerini resmi veya özel Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükelleftir" denilerek eğitimin bir hak ve ödev olduğu vurgulanmıştır.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi nüfus sayımı 2007 verilerine göre ilköğretim çağında bulunan çocuklarımızın sayısı 12 milyon 850 bindir. Milli Eğitim Bakanlığı 2007-2008 istatistiklerine göre bu çocuklarımızdan 10 milyon 870 bini ilköğretim kurumlarında eğitim görebilmektedir. ilköğretim çağındaki 2 milyona yakın sayıdaki çocuğumuz çeşitli nedenlerle eğitim hakkından yararlanamamaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliği, ilköğretim çağındaki çocukların eğitime devamını etkileyen en önemli faktörlerden birisini oluşturmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarım sektörü, çocuk işçiliğinin en fazla olduğu sektör konumundadır. Mevsimlik tarım işçiliği, özellikle yoksulluğun fazla olduğu Güneydoğu Anadolu bölgemizde yoğunlaşmakta ve en çok ilköğretim çağındaki kız çocukları etkilemektedir.

Ülkemizde meslek grupları arasında eğitim görmemiş işçilerin en yoğun görüldüğü grubu mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır. Bu işçilerin yüzde 65'i eğitimsizdir. Eğitimin bu meslek grubunda çalışan yurttaşlarımızın çocuklarına yeterince ulaştırılamaması nedeniyle, bu durum kuşaklar boyu devam etmektedir.

Her yıl eğitim öğretim yılı sona ermeden başlayan ve okullar açıldıktan sonra bir ay daha süren mevsimlik tarım işçiliği sezonu öğrenciler açısından uyum, kavrama ve konsantrasyon, öğretmenler açısından müfredatın hayata geçirilmesi ve müfredatı yetiştirme bakımından sorunlara neden olmaktadır.

Altında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin imzası bulunan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. maddesi "çocuğun ekonomik sömürüye karşı korunmasını, riskli ya da eğitimini engelleyecek, sağlığına veya bedensel, akılsal, ruhsal, ahlaksal, toplumsal gelişimine zarar verecek işlerde çalıştırılmayacağına" vurgu yapmaktadır. Yine Uluslararası Çalışma örgütüyle imzaladığımız "En

Kötü Biçimlerdeki Çocuk işçiliği Sözleşmesi" hükümleri, hükümetleri "çocuk işçiliğini önlemek ve bunun için gerekli önlemleri almak; çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları için ücretsiz temel eğitim ve mümkün ve uygun olduğu takdirde mesleki eğitim sağlamakla" yükümlü kılmaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliği sezonunda tarım işçisi aileler, çocuklarını da beraber çalışma bölgelerine götürdüklerinden, çocuklarının eğitim görme şansları azalmaktadır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan çalışmalarda sorunun boyutları karşısında tatmin edici sonuçlara ulaşıldığını söylemek güçtür.

Sorunu yalnızca eğitim boyutuyla ele almak yeterli olmamaktadır. Eğitimin yanı sıra olumsuz sosyal ve kültürel algılar, bölgesel eşitsizlikler, gelir dağılımındaki bozukluk, gelir düzeyinin düşüklüğü gibi nedenler de sorunun kapsamını genişletmektedir. Çocuklarımızın yoksulluk ve olumsuz geleneksel yaklaşımlar nedeni ile eğitim hakkından yoksun kalmaları, yoksulluğu kuşaktan kuşağa aktarmakta ve çözümsüz kılmaktadır.

Bu nedenlerle soruna ekonomik, sosyal ve eğitsel açıdan yaklaşacak ve bütüncül çözümler üretecek destek politikalarının saptanmasına gereksinim duyulmaktadır. Sorunun çözümünde, Yüce Meclisimiz başta olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler ve ilgili kurumların işbirliği yapması gerekmektedir.

Yukarıda anılan nedenlerle mevsimlik tarım işçiliği sebebiyle eğitimlerine ara vermek zorunda kalan ilköğretim öğrencileri ile ilgili sorunların ve alınacak önlemlerin Yüce Meclisimizce saptanması amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

İzmir Milletvekili Canan Arıtman ve 39 milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel istismarın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/210)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye'de çocuk ihmali ve istismarı giderek yaygınlaşmaktadır. Çocuk istismarının en yüksek oranını fiziksel ve cinsel istismar türleri oluşturmaktadır.

Türkiye'de çocuklara yönelik cinsel istismar fiili için bu konuda çalışan uzmanlar "buzdağının görünen ucu" tabirini kullanmaktadırlar. Ülkemizde bu konuda yeterli bir veri tabanı yoktur. Genel kültürel yaklaşım bu olayı saklama, gizli tutma şeklindedir. Mağdurlar ise yaşları küçük, güçsüz ve korumasız durumda olup, korku ve çaresizlik içindedirler. Kamusal koruma, rehabilitasyon ve destek kurumlarının yetersizliği, kurumsal yapının olmayışı da önemli bir sorun alanıdır. Ancak yeni ekonomik ve toplumsal gelişmelerle birlikte bu olgunun daha çok görünür olduğu ve genişlediği görülmektedir. Zira görüyoruz ki her gün herhangi bir günlük gazetenin bir köşesinde cinsel istismara uğramış bir çocuğun öyküsü yayınlanıyor. Eskiden bu kadar duyulmayan bu olgunun şimdi sıklıkla karşımıza çıkmasında Sivil Toplum Örgütlerinin, sağlık kuruluşlarının, üniversitelerin ve baroların kurduğu Çocuk Koruma Birimlerinin ihmal ve istismar konusundaki çalışmaları, farkındalık yaratmaları etken olmaktadır. Bu örgütlerin yaptığı araştırmalar sonucu çocukların % 4 ila % 30 arasında cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir. Cinsel istismara maruz kalan çocukların % 70'i 10 yaşın altındadır. Sanılanın aksine erkek çocukların da cinsel istismar mağduru olma oranları kız çocuklarınkine yakındır.

Son yıllarda dünyada çocuk seks işçiliğinin arttığı, buna paralel olarak Türkiye'de de gün ışığına çıkamayan ciddi bir problem haline dönüşmeye başladığı görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre ticari seks mağduru çocukların % 77'sinin aile yapıları çeşitli nedenlerle kopuktur. % 23'ü anne-babasıyla yaşamasına karşın aile içi şiddet olayının varlığı dikkat çekmektedir. Evden kaçarak sokakta yaşamaya başlayan çocuk için sokak yaşamındaki risklerin en tehlikelisi cinsel sömürölme olayıdır.

Çocuklara yönelik cinsel sömürölme ve istismara yönelik yapılan çalışmalarda çocukların fuhuşa zorlandığı iller sıralamasında İstanbul ve Diyarbakır başta gelmektedir. Güneydoğu illerinden kaçırılan çocukların İstanbul'da fuhuşa zorlandığı gözlenmektedir. Bugün net olarak Türkiye'de ticari amaçlı cinsel istismara uğrayan ne kadar çocuk olduğu da bilinmemektedir. Yine yapılan araştırmalar emniyete intikal eden vakaların gerçek rakamının ancak % 15'i olduğu şeklindedir.

Çocuk pornografisinin çok yaygınlaştığı ve Türkiye'de ciddi bir probleme dönüştüğü de bilinen bir olaydır. Turizm sezonunda turistik yörelerde çocuklara yönelik cinsel sömürölme riski de artmaktadır. Çocuklara yönelik cinsel sömürölme yaşı bebeklik çağına kadar düşmüştür. SHÇEK verilerine göre enstest ve aile dışı cinsel istismar nedeniyle koruma altına alınan çocuk oranlarında artış vardır.

Çocukların cinsel istismarı psikolojik ve fiziksel ağır travmaya maruz kalmalarına, yaşam boyu sakatlanmalarına hatta ölümlerine neden olan çok ciddi bir sağlık sorunudur. Bedensel yaralanmalardan, cinsel yolla bulaşan hastalıklara, ağır depresyondan intihara kadar bir dizi fiziksel ve ruhsal travmaya maruz kalan cinsel istismar mağduru çocuklarda ayrıca madde bağımlılığı ve cinsel şiddet uygulama oranları da çok yüksektir. Çocuğun cinsel istismarını Shergold "ruhun ölümü" olarak tanımlar.

Ülke nüfusumuzun 27 milyonu çocuktur. Böylesine büyük bir nüfusu kapsayan sorunların çözülmemesi, önlenmemesi toplumun sosyal çöküşüne neden olur. Çocuklarını koruyamayan, gözetemeyen toplumların geleceği olamaz.

Türkiye, BM Çocuk Hakları Sözleşmesini (ÇHS) 1989'da imzalamış ve 1995'te iç hukukuna geçirmiştir. Ülkemiz ayrıca ÇHS'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Ek Protokolünü de 2001'de kabul ederek taraf olmuştur.

BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'nin 2006 raporu hakkında; ceza kanununda yapılan değişikliklerin yeterli olmadığı, mevcut kanunların yürütülmesinde, uygulamada başarılı olunmadığı, özel koruma tedbirlerine ihtiyaç duyan çocuklar konusunda gerekli tedbirlerin alınmadığı, kurumsal yapının oluşturulmadığı, faillerin kovuşturulması ve cezalandırılması ile üstlenilen eş güdüm ve denetim faaliyetlerinin yetersizliği, özel bir Eylem Planının olmayışı ve çocuklara yönelik cinsel sömürü vakalarının artışından endişe duyduğuna dair nihai gözlem raporu vermiştir. Özetle Türkiye, taraf olduğu ve üst hukuku haline getirdiği uluslararası sözleşmeleri uygulamakta yetersiz kalmaktadır.

Tüm bu gerekçelerle çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesi, nedenlerinin araştırılarak, gereken önlemlerin alınması amacıyla Anayasanın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

1) Canan Arıtman	(İzmir)
2) Selçuk Ayhan	(İzmir)
3) Abdullah Özer	(Bursa)
4) Ali Rıza Öztürk	(Mersin)
5) Muharrem İnce	(Yalova)
6) Birgen Keleş	(İstanbul)
7) Tacidar Seyhan	(Adana)
8) Nesrin Baytok	(Ankara)
9) Ali Oksal	(Mersin)
10) Orhan Ziya Diren	(Tokat)
11) Tayfur Süner	(Antalya)
12) Abdurrezzak Erten	(İzmir)
13) Sacid Yıldız	(İstanbul)
14) Hüsnü Çöllü	(Antalya)
15) Abdülaziz Yazar	(Hatay)
16) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
17) Hüseyin Ünsal	(Amasya)
18) Bülent Baratalı	(İzmir)
19) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
20) Mevlüt Coşkun	(Isparta)
21) Mehmet Ali Susam	(İzmir)
22) Ahmet Ersin	(İzmir)

23) Erol Tinastepe	(Erzincan)
24) Atila Emek	(Antalya)
25) Necla Arat	(İstanbul)
26) Ensar Öğüt	(Ardahan)
27) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
28) Fatma Nur Serter	(İstanbul)
29) Engin Altay	(Sinop)
30) Tekin Bingöl	(Ankara)
31) Akif Ekici	(Gaziantep)
32) Esfender Korkmaz	(İstanbul)
33) Zekeriya Akıncı	(Ankara)
34) Halil Ünlütepe	(Afyonkarahisar)
35) Gökhan Durgun	(Hatay)
36) İsa Gök	(Mersin)
37) Bayram Ali Meral	(İstanbul)
38) Fehmi Murat Sönmez	(Eskişehir)
39) Gürol Ergin	(Muğla)
40) Atilla Kart	(Konya)

Niğde Milletvekili Mümin İnan ve 25 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/235)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Gerekçesini ekte sunduğumuz, ülkemizdeki sokaklarda yaşamak veya çok küçük yaşlarda sokaklarda çalışmak durumunda olan çocukların içinde bulunduğu sorunların araştırılarak, sıkıntılarının giderilmesine yönelik çözümlerin geliştirilip alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesi ve bunlara ilişkin yapılacak düzenlemelerin ele alınabilmesi için Anayasa'nın 98'inci, İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1) Mümin İnan	(Niğde)
2) Mithat Melen	(İstanbul)
3) Rıdvan Yalçın	(Ordu)
4) Mehmet Şandır	(Mersin)
5) Metin Çobanoğlu	(Kırşehir)
6) Süleyman Turan Çirkin	(Hatay)
7) Ahmet Kenan Tanrıku	(İzmir)
8) Hasan Çalış	(Karaman)
9) İzzettin Yılmaz	(Hatay)
10) Atila Kaya	(İstanbul)
11) Necati Özensoy	(Bursa)
12) Cemaladdin Uslu	(Edirne)
13) Osman Durmuş	(Kırıkkale)
14) Münir Kutluata	(Sakarya)
15) Beytullah Asil	(Eskişehir)
16) Ümit Şafak	(İstanbul)
17) Kemalettin Nalcı	(Tekirdağ)
18) Recep Taner	(Aydın)
19) Emin Haluk Ayhan	(Denizli)
20) S. Nevzat Korkmaz	(Isparta)
21) Kamil Erdal Sipahi	(İzmir)
22) Yılmaz Tankut	(Adana)
23) Ahmet Duran Bulut	(Balıkesir)
24) Gürcan Dağdaş	(Kars)
25) Alim Işık	(Kütahya)
26) Oktay Vural	(İzmir)

Gerekçe:

Ülkemizin hızlı bir değişim sürecine girmesiyle birlikte, sağlıklı bir kentleşme sonucunda toplum yapısındaki olumsuz değişikliklere paralel olarak bozulan aile yapısı, ekonomik yoksulluk ve köyden kente göç sonucu oluşan kültürel çatışma gibi sebeplerle bazı aileler toplumsal yaşamının dışına itilmişlerdir. Buna benzer toplumsal değişimler, büyük ümitlerle kente göçen insanlarımızın aile ilişkilerini olumsuz etkileyerek, çocuklarını başıboşluğa sürüklemektedir. Ayrıca boşanmalar, resmi nikâh olmaksızın yapılan evlilikler, değişik eşlerden olan çocuklar, ebeveynlerden birinin evi terk etmesi gibi nedenler de çocukların ruh halini olumsuz etkilemekte ve onları evlerini terk ederek sokaklarda yaşama arayışına itmektedir. Bu sorun yoğunlukla

metropol illerde çok daha ileri boyutlara ulaşmıştır. Bu soruna, kısa bir süre içerisinde sistemli bir çözüm getirilememesi durumunda zaman içerisinde ülkemizin en önemli sosyal ve iç güvenlik sorunu haline gelmesi kaçınılmazdır. Bu çocukların bir bölümü, yoksulluk, aşırı kalabalık, fiziki ve ekonomik imkânsızlıklar, cinsel ya da duygusal istismar gibi etkenler nedeniyle aileleri ile sorun yaşamaktadır. Koşullara uyum sağlamak için gösterilecek çabalara karşın, acil olarak çok daha ciddi toplumsal tedbirler alınmazsa maalesef gelecekte de çocuklarımızın önemlice bir bölümü ülkemizdeki kentlerin sokaklarında yaşayan ve çalışan çocukların saflarına katılacaktır. Genellikle sokaktaki çocuklar, iki ana gruba ayrılarak ele alınmaktadır. Bunlar; sokakta çalışıp akşam evine dönen yani bir evi olan, akşamları düzenli olmasa da evine dönen çocuklar ile evi olmayan 24 saat sokakta yaşayan, ailesiyle ilişkileri kopuk olup geçimini sokaktan sağlayan çocuklar olarak gruplandırılmaktadırlar. Dönecek bir evi olmayan veya çeşitli sebeplerle evine dönmeyi reddeden bu çocuklar, zaman zaman suça bulaşıp, zaman zaman tiner, bali gibi uçucu ve uyuşturucu maddeler kullanan, ya da bunlara gereksinim duyan, sokağı mekân edinen çocuklardır. Bu çocukların aile, okul, çocuk kurumları gibi kendilerine karşı sorumluluğu olan kişi ya da kurumlarla hemen hemen hiç temasları bulunmamaktadır. Çeşitli nedenlerle evden kaçmış, aile ve toplumla bağları tamamen kopmuş olan bu çocuklar küçük gruplar halinde, kendilerine özgü kurallarıyla sokaklarda yaşamı seçmek zorunda kalmışlardır. Bu çocuk ve gençler sokakta, şiddet, fiziksel ve cinsel istismar, başkaları tarafından suç işlemeye zorlanmak, kronik-tehlikeli bulaşıcı hastalıklara yakalanmak, bakımsızlık sonucu oluşan hastalıklar, kaçırılma, öldürülme gibi tehlikelerle iç içe yaşamaktadırlar. Bu çocuklarımızın sayısının, en iyimser tahminlerle 7-8 bin civarında olduğu düşünülmektedir.

Sokakta çalışan çocuklar ise, ailesinin geçimine katkıda bulunmak ya da kendi masraflarını karşılamak için günün bir bölümünde sokakta çalışan çocuklardır. Mendil, sakız, su, kart satanlar, ayakkabı boyacılığı yapanlar, kırmızı ışıkta araba camı silenler, sabit noktalarda dilencilik yapanlar buna örnektir. Bunlar da maalesef sürekli, sokaklarda hak etmedikleri ve o yaştaki bir çocuğun baş edemeyeceği çeşitli davranış ve tehlikelerle yaşamak durumunda kalmakta eğitim imkânlarından mahrum bırakılmaktadırlar.

Yukarıda açıklanan sorunların çözümü için alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılması gerekmektedir.

(10/312) Bursa Milletvekili Kemal Demirel ve 21 milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismarın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Çocuklar yarının büyükleridir. Geleceğin güvencesi ve yöneticisidir. Ülkenin geleceğini çocuklara emanet etmiş bir atanın evlatlarıyız. Çocuklarını koruyamayan, gözetemeyen toplumların geleceği de olamaz.

Türkiye'de çocuk istismarının en kötü şekillerinden birisi olan cinsel sömürü olguları son günlerde daha çok gündeme gelmiştir.

Sivil Toplum Örgütleri, sağlık kuruluşları, üniversiteler ve baroların kurduğu Çocuk Koruma Birimlerinin; ihmal ve istismar konusundaki çalışmaları, bu konuya dikkat çekilmesini sağlamıştır.

Ülke nüfusumuzun 27 milyonu çocuktur. Araştırmalar sonucu; çocukların %4 ila %30 arasında cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir. Cinsel istismara maruz kalan çocukların %70'i de 10 yaşın altındadır.

Çocukların cinsel istismarı psikolojik ve fiziksel ağır travmaya maruz kalmalarına, yaşam boyu sakatlanmalarına hatta ölümlerine neden olan çok ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır.

Geleneksel aile yapısına sahip bir ülke olduğumuz dikkate alınırsa; ülkemizde bu olaya yaklaşım şimdiye kadar; daha çok saklama ve olayın açığa çıkmasına izin vermeme şeklindeydi. Yeterli veriler olmadığı için, bu konuların gerçek boyutu hakkında tam bir yorum yapmak da zor olmaktadır.

Özellikle Birleşmiş Milletler'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Ek Protokolü'nde düzenlenen konular hakkında, kamunun, devlet görevlilerinin ve güvenlik, sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık gibi kamu idaresi sektörlerinin bilinçlendirilmesi çabaları yetersizdir.

- Başta aileler olmak üzere devletin ilgili tüm birimlerinin, eğitim kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin çocuklara sahip çıkması gerekmektedir. Bu konu bir devlet politikası olarak ve koordineli bir şekilde yürütülmelidir

- Eğitim kurumları başta olmak üzere, çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismar konularında etkin eğitimlerin yapılmasıyla ilgili çalışmaların en kısa sürede başlatılması,

- Eğitim programlarının gerçekleştirilmesi için gerekli eğitim materyallerinin hazırlanarak, bu yöndeki çalışmalara başlanması

- Sağlıklı bir gelecek yetiştirebilmek için gerekli sağlık ve sosyal politikaların oluşturulması,

- Bu konularda eylem planlarının hazırlanması için gerekli araştırmaların yapılarak bu araştırmalar ışığında çalışmalara başlanması

- Kurum ve kuruluşlardan; bu konuyla ilgili olarak, bilgi edinme hakkı çerçevesinde gerekli bilgilere ulaşılmasının sağlanması,

- Son zamanlarda yaşanan olaylarda dikkati çeken, adli tıp hizmetleri ve toplumu rahatsız eden raporlarıyla ilgili kargaşaların yeniden ortaya çıkmaması için, adli tıpla ilgili kurumlarda gerekli düzenlemelerin yapılması,

- Adli tıp kurumlarının, (özellikle bu konularda çalışanların) çocukların gizliliğine özen göstermelerinin ve bu konuda çalışanların ek eğitimlerden geçirilmesinin sağlanması,

- Ceza kanununda bu konularla ilgili maddelerin yeniden incelenerek, daha caydırıcı maddeler oluşturulmasıyla ilgili çalışmalar yapılması,

- Bunların yanı sıra toplumun da konuyla ilgili bilgilendirilmesi ve tehlikeden haberdar edilmesi,

- Yaşadığı olay nedeniyle, özel koruma tedbirlerine ihtiyaç duyan çocuklar konusunda gerekli tedbirlerin alınması için kurumsal yapının oluşturulması,

- Ülkemizde, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı (özellikle Emniyet teşkilatında), SHÇEK, Belediyeler ve sosyal yardım kuruluşlarında; özellikle Sosyal Hizmet Uzmanları (Sosyal Çalışmacı) ve Psikologlar yeterli sayıda değildir. Bu çalışma alanlarında (özellikle bu konuya yönelik olarak); Sosyal Hizmet Uzmanı ve Psikolog istihdamı sağlanarak, konuyla ilgili olmayan farklı meslek gruplarının bu alanlarda istihdam edilmelerinin engellenmesi,

Tüm bu gerekçelerle çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismarın araştırılarak, gereken önlemlerin alınması ve bu konuda sosyal bir politika oluşturulmasına ışık tutulması amacıyla Anayasanın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

1) Kemal Demirel	(Bursa)
2) Halil Ünlütepe	(Afyonkarahisar)
3) Akif Ekici	(Gaziantep)
4) Hulusi Güvel	(Adana)
5) Şevket Köse	(Adıyaman)
6) Selçuk Ayhan	(İzmir)
7) Bülent Baratalı	(İzmir)
8) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
9) Ahmet Ersin	(İzmir)
10) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
11) Mevlüt Coşkun	(Isparta)
12) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
13) Nevingaye Erbatur	(Adana)
14) Tekin Bingöl	(Ankara)
15) Tansel Barış	(Kırklareli)
16) Sacid Yıldız	(İstanbul)
17) Turgut Dibek	(Kırklareli)
18) Atila Emek	(Antalya)
19) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
20) Abdulaziz Yazar	(Hatay)
21) Hikmet Erenkaya	(Kocaeli)
22) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)

Mardin Milletvekili Ahmet Türk ve 19 milletvekilinin, çocuk işçiliğindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/433)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye'deki kayıt dışı olarak sanayide, mevsimlik tarım işçisi olarak tarımda çalışan veya çalıştırılan çocukların istihdam alanları ve çalışma koşullarının araştırılması, eğitim dışında kalan çocukların tespiti ve bununla beraber ortaya çıkan çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik gereken tedbir ve önlemlerin alınması ve somut çözümleri için, Anayasanın 98'nci, İçtüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması için gereğini arz ve talep ederim.

1) Emine Ayna	(Mardin)
2) Fatma Kurtulan	(Van)
3) Selahattin Demirtaş	(Diyarbakır)
4) Sırrı Sakık	(Muş)
5) Ayla Akat Ata	(Batman)
6) Bengi Yıldız	(Batman)
7) M. Nezir Karabaş	(Bitlis)
8) Akın Birdal	(Diyarbakır)
9) Aysel Tuğluk	(Diyarbakır)
10) Gültan Kışanak	(Diyarbakır)
11) Hamit Geylani	(Hakkari)
12) Pervin Buldan	(İğdır)
13) Sebahat Tuncel	(İstanbul)
14) Nuri Yaman	(Muş)
15) Osman Özçelik	(Siirt)
16) İbrahim Binici	(Şanlıurfa)
17) Sevahir Bayındır	(Şırnak)
18) Hasip Kaplan	(Şırnak)
19) Şerafettin Halis	(Tunceli)
20) Özdal Üçer	(Van)

Gerekçe:

Türkiye'de 4 milyon, dünya genelinde ise 200 milyondan fazla çocuk işçisi bulunduğu bilinmektedir. Türkiye'de küçük ölçekli işyerlerinde kayıt dışı çalışan çocuklar göz önünde bulundurulduğunda ortaya büyük sayısal veriler çıkmaktadır. Ekonomik krizle beraber oluşan işsizlikten en fazla olumsuz durum yetişkinlerin yerine maliyet hesaplarına dahil edilmeyen çocuk işgücü almıştır. Çocuk işçiliği emek sömürsünün en kötü hali olmakla beraber, milyonlarca çocuk, ruhsal, psikolojik, duygusal, fiziksel olarak sömürülmektedir. Ekonomik krizin, Türkiye'de çocuk işçiliğinin artmasına neden olması yüksek bir ihtimaldir.

ILO'nun 1973 tarih ve 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi, çocuk işçiliğinin etkili biçimde ortadan kaldırılması öngörmektedir. Bu sözleşme, 1999 yılında kabul edilen 182 sayılı Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi Sözleşmesi ile daha da pekiştirilmiştir. ILO'nun 138 sayılı İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin Sözleşmesi, istihdamda bir asgari yaş sınırı uygulamasını getirdiği gibi, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasını öngörmektedir. Sözleşmenin 1 inci maddesine göre "Bu sözleşmenin kendisi için yürürlükte olduğu her üye, çocuk işçiliğini etkin bir şekilde ortadan kaldırmayı ve istihdama ve çalışmaya kabul için asgari yaşın giderek gençlerin fiziksel ve zihinsel yönden tam olarak gelişmelerine olanak tanıyacak bir düzeye yükseltilmesini sağlayan ulusal bir politika takip etmeyi kabul eder." şeklindedir.

TÜİK'in 2006 yılı Çocuk İşgücü Araştırmasına göre 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 16 milyon 264 bindir. Bu yaş grubundaki çocukların %60,9'u kentsel, %39,1'i kırsal yerlerde bulunmaktadır. Çocuklar kurumsal olmayan sivil nüfusun %22,3'ünü oluşturmaktadır ve bu gruptaki çalışan çocuk sayısı 958 bin kişidir. Çalışan çocukların %31,5'i bir okula devam ederken, %68,5'i öğrenimine devam etmemektedir. Ekonomik işlerde çalışan çocukların 392 bini tarım sektöründe çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çok fazla çocuk bulunmaktadır.

Her ne kadar istihdama kabulde asgari yaş sınırı uygulansa da, Türkiye'de belirlenen yaş sınırının altında yüz binlerce çocuk çalıştırılmakta ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik ciddi çalışmalar yapılmamaktadır.

Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri, çocukların sokakta çalıştırılması ile tarımda mevsimlik işçi olarak çalıştırılması, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması; 182 sayılı ILO Sözleşmesi ve Türkiye'de bugüne kadar yapılan araştırmalara göre çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak belirlenmiştir. Ancak çok sayıda çocuk "çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri" olarak tanımlanan ayakkabıcılık, oto tamirciliği, mobilya ve sanayi sektörü, tarım sektörü gibi alanlarda çalışmaktadır. Çocukların bu işlerde çalışarak ruh ve beden sağlığı bozulmakla beraber, eğitim haklarından yoksun kalmaktadırlar. Türkiye'de küçük ölçekli işletmelerde ve tarım sektöründe çalışan çocukları düşündüğümüzde kayıt dışı istihdam çocuk işgücünde çok fazladır. Kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ekonomi göz önüne alındığında yoksulluk, işsizlik sorunları iç içe geçmiştir. Kayıt dışı istihdamın büyük bir bölümünü çocuk işçiler oluşturmaktadır. Çocuk işçiler hiçbir yasal güvencesi olmadan, sosyal güvenlik sisteminin koruması olmadan eğitim yaşlarında yoğun bir şekilde ucuz işgücü olarak çalıştırılmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun 12 Haziran Çocuk Emeğine Karşı Dünya Günü için hazırladığı raporda ekonomik krizin en çok kız çocuklarını etkilediği vurgulanmıştır. Ekonomik krizle beraber yoksullaşan aileler artı bir kazanç olarak çocuklarının çalışmasına göz yummaktadır. ILO raporu hükümetlerin eğitime ayırdığı bütçeyi giderek kısıtığını, bu nedenle özellikle kız çocuklarının eğitim dışına itildiğini ayrıca belirtmiştir. Türkiye'de çocuk işçi olan 5-14 yaş arası kız çocuklarının haftada yaklaşık 30 saat çalıştırıldığını ve bu rakamın erkek çocukları için 25 saatin üzerinde olduğu belirtilmiştir. Türkiye raporda incelenen 16 ülke içinde, Mali ve Senegal'dan sonra çocuklarını en uzun çalıştıran üçüncü ülke içinde yer almaktadır. 16 ülkenin ortalaması incelendiğinde erkek çocukları için 20,2, kız çocukları için 19,2 olarak belirtilmiştir. Türkiye'de 5-14 yaş grubu kız çocuklarının yaklaşık yarısı, erkek çocuklarının üçte birinden fazlası, ev işlerinde ücretsiz olarak çalıştırılıyor. Bu dışarıda çalıştırılan kız çocukları için büyük bir yük olarak karşımıza çıkıyor.

İlgili raporlar incelendiğinde çocukların ekonomik işlerde çalıştırılması, çocukların eğitimden mahrum ve geri kalmasına yol açmaktadır. Çocuklar eğitim dışında kaldığı sürece çocuk işçiliği sorunu giderek büyümektedir.

Bununla beraber Eğitim Reformu Girişiminin hazırlamış olduğu "Eğitim İzleme Raporu"na göre 6-13 yaş arasında eğitime kayıtlı olmayan 220 bin çocuk olduğu ve bunların 130 binini kız çocukları, 90 binini ise erkek çocuklarının oluşturduğu ifade edilmiştir. Eğitim dışında bırakılan yaklaşık 100 bin çocuk Orta ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olduğu belirtilmiştir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın olmadığı, yoksulluğun ve işsizliğin büyük oranda olduğu ülkelerde çocuk işçiliği daha fazla büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal bölgelerden kentlere doğru yaşanan göçler ve beraberinde getirdiği adaptasyon sorunları ve tarımın giderek sanayileşmesi çocuk işçiliğini gündeme getirmektedir. Bu nedenle aileler, gelir düzeylerini arttırmak için çocukların sokaklarda çalışmasına neden olmaktadır. Çocuk işçiliğinin temel nedenleri arasında; yoksulluk, göç, geleneksel aile yapıları, eğitimsizlik, işsizlik, ucuz işgücü ihtiyacı ve iş mevzuatındaki yetersizlikler ve var olan mevzuatın etkin olarak uygulanamamasıdır.

Çocuklar eğitim dışına itildiği sürece çocuk işçiliği devam edecektir. Türkiye'de çocuk işçiliğinin azaldığına yönelik güncel veriler olmadığından dolayı çalışan çocuklar ile ilgili kapsamlı bir veri bulunmamaktadır. Bu nedenle sorunun çözümüne yönelik politikalar üretmek ve programlar oluşturmak için kapsamlı bir bilgi için bir araştırma yapılması gerekmektedir. Çocuk işçiliği toplumsal bir sorun olarak ele alınmalı, veri toplama ve izleme mekanizmaları acil olarak kurulmalıdır. Bu nedenle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması ve sanayi, tarım gibi en ağır koşullarda çalışan çocukların sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik bir araştırma komisyonu kurulmalıdır.

(10/438) Tekirdağ Milletvekili Kemalettin Nalcı ve 19 milletvekilinin, çocuklarını yetiştirme yurtlarına terk eden ailelerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Çocuklarını Yetiştirme Yurtlarına terk eden ailelerin (özellikle babaların) sonraki süreçte yaşantılarının incelenmesi, dağılmış da olsa aileyi korumaya yönelik gerek kanunlar ile, gerekse aileler nezdinde alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, sorunların tespit edilip çözüm yollarının belirlenmesi ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması amacıyla Anayasa'nın 98. TBMM İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince bir Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz. 16.06.2009

1) Kemalettin Nalcı	Tekirdağ
2) Beytullah Asil	Eskişehir
3) Mustafa Kalaycı	Konya
4) Abdülkadir Akcan	Afyonkarahisar
5) Alim Işık	Kütahya
6) Mithat Melen	İstanbul
7) Ahmet Kenan Tanrıku	İzmir
8) Emin Haluk Ayhan	Denizli
9) Ahmet Bukan	Çankırı
10) Osman Durmuş	Kırıkkale
11) Ertuğrul Kumcuoğlu	Aydın
12) Süleyman Nevzat Korkmaz	Isparta
13) Erkan Akçay	Manisa
14) Münir Kutluata	Sakarya
15) Mehmet Şandır	Mersin
16) Ahmet Orhan	Manisa
17) Metin Çobanoğlu	Kırşehir
18) Murat Özkan	Giresun
19) Mustafa Enöz	Manisa
20) Mehmet Ekici	Yozgat

Gerekçe:

Yetiştirme Yurdu'nda yetişen çocukların ailelerinin sosyal, psikolojik ve ekonomik durumlarının incelenmesi gerekmektedir. Zira çocuklarını ekonomik, psikolojik ve sosyal sebeplerden dolayı Yetiştirme Yurtları'na bırakan aileler (özellikle erkek ebeveynler) çocukları ile ilgili tüm sorumluluklarını üzerlerinden attığını zannetmektedir. Kaldı ki çocuk büyüyüp okul çağına geldiği zaman mevcut durumunu sürekli olarak sorgulamakta ve okul arkadaşları ile kendisini ve durumunu kıyaslamaktadır. Bu sorgulama ve kıyaslamalar neticesinde maalesef birçok evladımız yanlış çıkarımlar yapmakta, ebeveynlerini ve dünyayı suçlar duruma gelmektedir.

Evlatlarımızın Devletimizin imkânları dâhilinde kendilerini yetiştirme, geliştirme ve Vatanımıza hayırlı bir insan olma gayreti takdire şayandır. Tüm bu şartlar altında yetişen evlatlarımızın ailelerinin durumları dikkatle incelenmelidir. Bu aileleri suçlamanın, yıpratmanın veya teşhir etmenin doğru olmayacağı aşikârdır, ancak bu kişilerin çocuklarını yetiştirme yurduna bıraktıktan sonraki yaşamları mercek altına alınmalıdır. Bu kişilerin tekrar evlendiği, çocuk sahibi olduğu, bir kısmının çocuklarına tekrar bakmadığı veya bakamadığı, bir kısmının çocuklarına bakabildiği bilinmektedir. Tüm bu ihtimaller maalesef düşündürücüdür.

Çocuğunu herhangi bir sebeple Yetiştirme Yurdu'na bırakan kişinin-kişilerin tekrar evlenmesi, çocuk sahibi olması sosyal ve psikolojik olarak incelenmektedir. Daha önce evlenmiş, çocuk yapmış ve herhangi bir sebepten dolayı boşanmış, çocuğunu Yetiştirme Yurdu'na bırakmış ve çocuğuyla bağlarını kopartmış kişiler bu sorumluluklarından feragat etmemelidir. Bu konuda yasal çerçevede gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Önceden bir çocuk sahibi olmuş ve çocuğuna bakamayacağına kanaat getirerek Yetiştirme Yurdu'na teslim eden ebeveynlerin, tekrar evlenme ve çocuk yapma konusu sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan incelenmelidir. Bu kişilerin ilk çocuklarında başarısızlıkla sonuçlanmış anne babalık girişimlerinin ikinci denemelerinde bunu düzeltme olasılığı çok düşüktür. Çünkü bu başarısızlığın nedeni çocukları değil kendileridir. Çocukların büyütülmesi ve yetiştirilmesi konusunda yaşanan başarısızlık Türk aile kavramına, gelenek ve göreneklerimize ters durumlar ortaya çıkarmaktadır. Çocuklar açısından da hak kaybının olduğu gözlenen bu durumlar ülkemiz açısından zaman zaman hayırlı sonuçlar doğurmamaktadır.

Bu sebeplerle, çocuklarını Yetiştirme Yurtlarına terk eden ailelerin (özellikle babaların) sonraki süreçte yaşantılarının incelenmesi, dağılmış da olsa aileyi korumaya yönelik gerek kanunlar ile, gerekse aileler nezdinde alınması gereken önlemlerin belirlenmesi, sorunların tespit edilip çözüm yollarının belirlenmesi ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması amacıyla Anayasanın 98. TBMM İctüzüğü'nün 104. ve 105 maddeleri gereğince bir Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Bursa Milletvekili Kemal Demirel ve 24 milletvekilinin, çocuk kaçırma olaylarının araştırılarak çocukların korunması için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/466)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkenin geleceğini çocuklara emanet etmiş bir atanın evlatlarıyız. Çocuklarını koruyamayan, gözetemeyen toplumların geleceği de tehlikededir.

Ülkemizde, 0-18 yaş arasındaki nüfus 27 milyondur. 5 yaş altı nüfus 7 milyon ve nüfusumuzun yüzde 36'sı yoksuldur.

Son zamanlarda organları için ya da uyuşturucu dağıtıcısı, seks kölesi, ev hizmetçisi, hırsızlık, yankesicilik yapmak için çocukların kaçırıldığı düşünülmekte bu da çocukları kaçırılan ailelerde dayanılmaz acılar yaşatmakta, toplumumuzda ise büyük bir korku ve infial yaratmaktadır.

Ülkemizde geçen yıl kaybolan çocuk sayısı 528'ken bu yılın ilk 5 ayında 645 çocuk daha kayboldu. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından hazırlanan 2007 Kayıp Çocuklar Raporu'na göre; 2007 yılında 7.183 çocuk kaybolurken bunların 6.350'si bulundu. Geri kalan 833 çocuktan ise haber alınmadı. Emniyet Müdürlüğü haber alınamayanların sayısını 1.446 olarak açıklamıştır.

Türkiye'de son 5 yıl içinde sosyal alanda yapılan harcamalarda sürekli düşme eğilimi olmaktadır. Yoksul aileler ülke genelinin ancak yüzde 6 payını kullanabilmektedir.

Ülkemizde gerek okul öncesi, gerekse okul çağı çocukları eğitim dışında kalan zamanlarını korumasız ortamlarda oyun oynayarak ve bilgili ve bilinçli kişiler yerine birbirleriyle kulaktan dolma şeyler öğrenmeye çalışmaktadır. Ülkemizde okul öncesi ve okul çağı çocuklarının boş zamanlarını güvenli ve eğitimi kişilerle geçirebileceği yerler az bulunmakta ya da hiç bulunmamaktadır.

1. Son 10 yıllık dönemde kaybolan ya da kaçırıldığı bildirilen çocuk sayısı ne kadardır?

2. Başta aileler, devletin ilgili birimleri, eğitim kurumları ve sivil toplum örgütleri; çocuklara sahip çıkma noktasında işbirliği içinde olmalıdır. Bu konunun bir devlet politikası olarak koordineli bir şekilde yürütülememesinin sebepleri nelerdir?

3. Art arda yaşanan çocuk kaçırma olaylarıyla ilgili olarak devletimizin hangi Bakanlıkları ne gibi çalışmalara başlamıştır?

4. Çocuk kaçırma olaylarının sebepleri ve birbiriyle bağlantısının olup olmadığı konusunda şimdiye kadar yapılan çalışmalar ve elde edilen veriler nelerdir?

5) Çocukların sokaklarda güvensiz ve tedirgin oyun oynamaları yerine güvenli ortamlarda eğitilmeleri ve oyun oynamalarının sağlanması amacıyla ne gibi önlemler alınmalıdır?

6) Ülke politikası olarak bu yönde acilen neler yapılmalıdır?

7) Ceza kanununda bu konularla ilgili maddelerin yeniden incelenerek, daha caydırıcı maddeler oluşturulmasıyla ilgili neler yapılmalıdır?

8) Çocukların ve ailelerin psikolojik ve/veya sosyal konularda çekinmeden destek alabileceği kurumların oluşturulması ve bunlara işlerlik kazandırılması için neler yapılmalıdır?

9) Toplumun tehlikeden haberdar edilmesi, bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ile olumlu davranışlar geliştirmesi amacıyla acilen neler yapılmalıdır?

10) Yaşadığı olay nedeniyle, özel koruma tedbirlerine ihtiyaç duyan çocuklar konusunda gerekli kurumsal yapı oluşturulması amacıyla neler yapılmalıdır?

11) Ülkemizde, İçişleri Bakanlığı (özellikle Emniyet teşkilatında; kaçırılan çocukları arama konusunda özel yetişmiş personel eksikliği ile), Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, SHÇEK,

Belediyeler ve sosyal yardım kuruluşlarında; Özellikle Sosyal Hizmet Uzmanları (Sosyal Çalışmacı) ve Psikologlar yeterli sayıda değildir. Sosyal Hizmet Uzmanı ve Psikolog istihdamı sağlanması için acilen neler yapılmalıdır?

Tüm bu gerekçelerle; çocuk kaçırma olayları, bu konuda yapılması gereken çalışmalara hız verilmesi ile çocukların korunması, çocuk kaçırma olaylarına son verilmesi için gereken önlemlerin alınması ve bu konuda sosyal bir politika oluşturulmasına ışık tutulması amacıyla Anayasanın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

- 1) Kemal Demirel (Bursa)
- 2) Ensar Ögüt (Ardahan)
- 3) Birgen Keleş (İstanbul)
- 4) Ali Oksal (Mersin)
- 5) Çetin Soysal (İstanbul)
- 6) Tekin Bingöl (Ankara)
- 7) Hüsnü Çöllü (Antalya)
- 8) Enis Tütüncü (Tekirdağ)
- 9) M. Akif Hamzaçebi (Trabzon)
- 10) Atila Emek (Antalya)
- 11) Ali Rıza Öztürk (Mersin)
- 12) Nevingaye Erbatur (Adana)
- 13) Mehmet Ali Özpölat (İstanbul)
- 14) Ali Rıza Ertemür (Denizli)
- 15) Mevlüt Coşkuner (Isparta)
- 16) Durdu Özbölat (Kahramanmaraş)
- 17) Ramazan Kerim Özkan (Burdur)
- 18) Ahmet Küçük (Çanakkale)
- 19) Abdurrezzak Erten (İzmir)
- 20) Halil Ünlütepe (Afyonkarahisar)
- 21) Ali Koçal (Zonguldak)
- 22) Erol Tınastepe (Erzincan)
- 23) Tacidar Seyhan (Adana)
- 24) Ahmet Ersin (İzmir)
- 25) Şahin Mengü (Manisa)

İstanbul Milletvekili Çetin Soysal ve 28 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/474)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Geçtiğimiz Şeker Bayramı'nda Kayseri'nin Talas İlçesi'nde şeker toplamak için evlerinden ayrılan Dilruba, Ahmet ve Türkan, üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen hâlâ daha bulunamamıştır. Basında çok geniş yer alan bu olay, aslında buz dağının sadece görünen yüzünü yansıtmaktadır. Çünkü ülkemizde özellikle son dönemde çocuk kaçırma olaylarında önemli bir artış olmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı verilerine göre; 2009 yılının ilk 5 ayında 645 çocuk kaybolmuştur. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından 25 Temmuz 2008 tarihinde yayınlanan Kayıp Çocuklar Raporu'nda, ülkemizde tırmanan bir soruna ilişkin tespitler yer almaktadır. Bu rapora göre, Türkiye'de 15 Ocak 2008 tarihi itibarıyla kayıp çocuk sayısı 1.446 olarak belirtilmiştir. Raporda, aranan kayıp çocuk sayısına ilişkin yapılan değerlendirmeye göre İstanbul ilk sırada yer alırken, kayıp çocuk sayısının bölgelere göre analizinde de, Marmara Bölgesi ilk sırayı almaktadır. Bunun yanında Balıkesir, Bursa, Ankara, Mardin, Kocaeli, Çanakkale, Tekirdağ ve Osmaniye kayıp çocuk sayısında Türkiye'de ilk on il olarak sıralanmaktadır.

Son dönemde kayıp çocuk sayısındaki artışın, etkili ve çözüme dönük analiz edilmediği ortadadır. Çünkü, 2008 yılında yayınlanan raporun ardından kayıp çocuklara ilişkin atılmış somut bir adım bulunmamaktadır. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nın yayınladığı raporda yer alan rakamlar, sadece olayın bir yönünü ortaya koymaktadır. Çünkü gerçekteki rakamın burada ifade edilenden çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Organize suç örgütleri tarafından ikna edilerek evlerinden götürülen ya da kamu birimlerine aileleri tarafından kayıp ihbarı yapılmayan pek çok çocuğun olduğu tahmin edilmektedir. Bu da sorunun mağdurlarının tespit edilmesinde önemli bir sıkıntı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ülkenin geleceği olan çocukların bu kadar belirsiz bir süreçte, suç örgütlerinin elinde yaşamlarını karartmaları, bunun karşılığında da etkin bir çözüm planının koordineli bir şekilde yapılmamış olması 21. yüzyıl Türkiye'sinin ayıbıdır. Diyarbakır'da evlerinin önünde oynarken kaybolan Leyla, Bolu'da kaybolan 2 yaşındaki Samet, Amasya'da kaybolan 3 yaşındaki Egehan, Adıyaman'da kaybolan 3 yaşındaki Mustafa ve daha binlerce kaybolan çocuk, bu konunun farklı pek çok boyutu ile değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Organ mafyası, insan ticareti, uyuşturucu ya da dilenci çetelerinin kol gezdiği bu ortamda daha spesifik çözümlerin getirilmesi gerekir.

Öncelikle, sağlıklı bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Nedenlerin tespiti ile alınacak önlemlerin hem ailelere, hem de emniyete ilişkin boyutu ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Somut çözüm önerileri getirilmelidir. Bunun yanında emniyet tarafından konunun önemiyle bağdaşacak şekilde eğitilmiş özel birimler tarafından olayların üzerine gidilmelidir. Kayıp çocuklardan bulunanların kim ya da kimler tarafından, hangi amaçla kaçırıldığına ilişkin de bir veri tabanı oluşturulması gerekmektedir. Bu, alınacak önlemlerin tespitinde yardımcı olabilecek önemli bir veridir.

Kayıp çocuklar sorununun gereken ilgi ve öneme uygun hareket edilmemesi ülkenin geleceğinin karartılmasına seyirci kalınması anlamına gelir.

Çocuk kayıplarının nedenleri ve bu kayıpların önlenmesi için alınacak tedbirlerin tespiti amacıyla, Anayasa'nın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz. 05.10.2009

1) Çetin Soysal	(İstanbul)
2) Sacid Yıldız	(İstanbul)
3) Ensar Öğüt	(Ardahan)
4) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
5) Gürol Ergin	(Muğla)
6) Ali Oksal	(Mersin)
7) Kemal Demirel	(Bursa)
8) Fevzi Topuz	(Muğla)
9) İsa Gök	(Mersin)
10) Ali Rıza Öztürk	(Mersin)
11) Rahmi Güner	(Ordu)
12) Bülent Baratalı	(İzmir)
13) Turgut Dibek	(Kırklareli)
14) Malik Ecder Özdemir	(Sivas)
15) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)
16) Halil Ünlütepe	(Afyonkarahisar)
17) Tayfur Süner	(Antalya)
18) Atıla Emek	(Antalya)
19) Osman Kaptan	(Antalya)
20) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
21) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
22) Mevlüt Coşkuner	(Isparta)
23) Birgen Keleş	(İstanbul)
24) Hüsnü Çöllü	(Antalya)
25) Tekin Bingöl	(Ankara)
26) Enis Tütüncü	(Tekirdağ)
27) Nevin Gaye Erbatur	(Adana)
28) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
29) Ahmet Küçük	(Çanakkale)

Adana Milletvekili Yılmaz Tankut ve 22 milletvekilinin, çocuk kaçırma ve kaybolan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/496)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde özellikle son yıllarda vahim boyutlara ulaşan çocuk kaçırma ve çocuk kayıplarının dikkate alınarak, insanlarımızın huzurlu bir şekilde ve güven içinde geleceğimizin teminatı olan çocuklarını büyütebilmeleri konusunda yapılması gereken çalışmalar ile bu sorunun nedenleri, sonuçları ve kayıpların engellenmesi ve çözümü amacıyla Anayasanın 98. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını arz ederiz.

- 1) Yılmaz Tankut (Adana)
- 2) Mehmet Şandır (Mersin)
- 3) Faruk Bal (Konya)
- 4) Muharrem Varlı (Adana)
- 5) Ahmet Duran Bulut (Balıkesir)
- 6) Recep Taner (Aydın)
- 7) D. Ali Torlak (İstanbul)
- 8) Meral Akşener (İstanbul)
- 9) Hüseyin Yıldız (Antalya)
- 10) Behiç Çelik (Mersin)
- 11) Rıdvan Yalçın (Ordu)
- 12) Cemaleddin Uslu (Edirne)
- 13) Mehmet Akif Paksoy (Kahramanmaraş)
- 14) Abdülkadir Akcan (Afyonkarahisar)
- 15) Kamil Erdal Sipahi (İzmir)
- 16) Akif Akkuş (Mersin)
- 17) Hasan Çalış (Karaman)
- 18) Metin Ergun (Muğla)
- 19) Murat Özkan (Giresun)
- 20) Osman Durmuş (Kırıkkale)
- 21) Ertuğrul Kumcuoğlu (Aydın)
- 22) Alim Işık (Kütahya)
- 23) Oktay Vural (İzmir)

Gerekçe:

Ülkemizde özellikle son yıllarda çocuk kaçırma olaylarında vahim artışlar yaşanmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından geçtiğimiz günler yayınlanan verilerine göre, 2009 yılının ilk 5 ayında 645 çocuğun kaybolduğu anlaşılmaktadır. Bu sayı ile geçtiğimiz yıl kaybolan 528 çocuğun tamamını geride bırakmıştır. 2007 yılında kaybolan çocuk sayısının 210 olması bu artışın nasıl çok önemli ve dikkat çekici olduğunun bir göstergesi olmaktadır.

Bu verilere göre bölgelere göre yapılan analizde ise kayıp çocuk olaylarında başını Ege bölgesi çekmektedir. Ege bölgesinde kayıp çocuk sayısının geçtiğimiz yıla göre yüzde 50 arttığı ve bu yılın ilk 5 ayında 144 çocuğun kaybolduğu ve bölgede en çok kayıp çocuk olayının 88 vaka ile İzmir'de yaşandığı belirtilmektedir. Ayrıca İstanbul, Mersin, Ankara, Kahramanmaraş illerinde de yoğun kayıpların yaşandığı belirtilmektedir.

Türkiye'de kayıpların yüzde 75-80 oranında önemli bir bölümünün ilk 15 gün içinde bulunabildiği ve kayıpların bulunmasında en çok ailenin çabasının etkili olduğu ve geri kalan yüzde 20-25 oranında küçümsenmeyecek kayıpların ise ya hiç bulunamadığı ya da yıllar sonra bulunabildiği belirtilmektedir.

Ülkemizin değişik şehirlerinde kaybolan çocuklarla ilgili haberlerin büyük üzüntüyle izlendiği ama maalesef bu tür olayların artarak sürmesi, bu konuda daha etkin ve düzenli bir çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Geçtiğimiz aylarda Kayseri'de bayramda kaybolan üç çocuk ile Diyarbakır ve Bolu'da da kaybolan iki çocuktan aylardır bir haber alınmadığı gibi Türkiye'de çocuklarını kaybetmenin üzüntüsünü yaşayan yüzlerce aile bulunmaktadır. Bu ailelerin üzüntüsünün yanında vatandaşlarda oluşan organ ticareti veya organ mafyası iddiaları da bu üzüntü ve endişeleri daha da arttırmaktadır. Ayrıca benzer şekilde çocuk ticareti, uyuşturucu ya da dilencilik amaçlı kaçırmalar konusunda iddialarında açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Ülkemizdeki tüm çocuk kayıplarının birlikte ele alınarak bir veri tabanı oluşturulması ve bu veri tabanının Emniyetin ilgili biriminden tek elden yürütülerek, kayıp çocukların resimli araştırmalarının yapılabildiği bir internet sitesinin kurulması ve ülke çapında tanıtılması önem arz etmektedir. Bu çalışmaların yanında kayıp çocuk olayları sayısı, illere ve bölgelere göre dağılımı ile bulunanların hangi şartlarda bulunduğu, bunlardan organları alınanların olup-olmadığı gibi ayrıntılı bilgiler özel bir ekip tarafından araştırılmalı ve kayıt altına alınmalıdır.

Kayıp çocuklar konusunda tüm endişeleri giderecek şekilde, bu konuya gereken ilgi ve önemin verilerek, ülkemiz insanlarının, aile ve ebeveynlerin korku içinde yaşamasının önüne geçilmesi gerekmektedir.

Netice olarak;

Yukarıda anlatılmaya çalışılan gerçekler çerçevesinde; kayıp çocukların kaybolma sebepleri, kayıp çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturulması, kayıp çocuklarla ilgili kamuoyunun aydınlatılarak endişelerin giderilmesi ve kayıpların önlenmesine yönelik çalışmaların neler olabileceği konularının araştırılarak tespit edilmesi ve bunların çözümü amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ederiz.

Kütahya Milletvekili Alim Işık ve 23 milletvekilinin, kimsesiz çocuklar ile sokakta yaşayan ve çalışan çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/531)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde kimsesiz çocuklar ile sokak çocuklarının sorunlarının araştırılarak alınacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasamızın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

- 1) Alim Işık (Kütahya)
- 2) Mehmet Şandır (Mersin)
- 3) Mithat Melen (İstanbul)
- 4) Sabahattin Çakmakoglu (Kayseri)
- 5) Akif Akkuş (Mersin)
- 6) Kamil Erdal Sipahi (İzmir)
- 7) Oktay Vural (İzmir)
- 8) Reşat Doğru (Tokat)
- 9) Mehmet Ekici (Yozgat)
- 10) Mustafa Enöz (Manisa)
- 11) Kemalettin Nalcı (Tekirdağ)
- 12) Murat Özkan (Giresun)
- 13) Osman Durmuş (Kırıkkale)
- 14) Kadir Ural (Mersin)
- 15) Hüseyin Yıldız (Antalya)
- 16) Recep Taner (Aydın)
- 17) Beytullah Asil (Eskişehir)
- 18) Ahmet Bukan (Çankırı)
- 19) Hamza Hamit Homriş (Bursa)
- 20) Ahmet Duran Bulut (Balıkesir)
- 21) Necati Özensoy (Bursa)
- 22) Hakan Coşkun (Osmaniye)
- 23) Kürşat Atılgan (Adana)
- 24) Abdülkadir Akcan (Afyonkarahisar)

Gerekçe :

Yedi yılı aşkın bir süredir ülkemizi tek başına yöneten AKP hükümetleri döneminde uygulanan yanlış ekonomik, siyasi ve sosyal politikalar nedeniyle, anne ve babası olmayan ya da ailesinden kopmuş kimsesiz çocuklar ile kamuoyunda sokak çocukları olarak bilinen çocukların sayısında ciddi artışlar olduğu ileri sürülmektedir. Sayıları ve sorunları her geçen gün artarak büyüyen bu çocuklarımız, geleceklerinden endişeli karamsar bir kitleyi oluşturmakta ve toplumun diğer kesimleri tarafından potansiyel birer suçlu olarak görülmektedirler.

Sokak çocukları, evi olmayan ya da çeşitli nedenlerle ailesini terk ettiği için sokakta yaşayan 18 yaşın altındaki çocuklar olup toplumun kanayan yaralarından biridir. İstanbul ve Diyarbakır gibi illerimiz başta olmak üzere birçok büyük ilimizin şehir merkezlerinde tüm mekânlarına yayılmış halde yaşamaktadırlar. Şanslı olan bazıları geceleri terk edilmiş mekânlarda insan haysiyetine yakışmayacak biçimde kalırken, büyük bir bölümü ise sokaklarda yatmaktadırlar.

Çocukların sokağa inişinde ekonomik nedenler başta olmak üzere, aile içi şiddet, cinsel ve fiziksel istismar, sosyal destek sistemlerinin yetersiz olması, sosyal güvenlik sistemlerinin sorunları, ailenin bakabileceğinden fazla çocuğa sahip olması, sevgisizlik, ihmal, çocukların kendi yaş gruplarıyla birlikte eğitim kurumlarından yararlanamaması vb. gibi çok sayıda faktör etkili olmaktadır.

Kimsesiz ve sokakta yaşayan çocukların genel özellikleri ve karşı karşıya oldukları tehlikelerden bazıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Başta yaşama, sağlık ve eğitim hakkı olmak üzere birçok haktan yeterince yararlanamamaktadırlar.

Aile ilişkileri sınırlı veya tamamen kopmuş olup ailenin sunması gereken güvenlik, psikolojik doyum, yardımlaşma gibi bazı ihtiyaçlarını çevreden veya kendi yaş gruplarından sağlamamaktadırlar.

Eğitim sürecine girmemiş veya eğitim sürecinden erken ayrılmışlardır.

Fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri risk ve tehlike altındadır.

Uçucu ve uyarıcı madde kullanım alışkanlıkları yüksektir. Madde kullanımı; fiziksel, psikolojik ve sosyal bir bağımlılık sağlamaktadır.

Sokakta örnek aldıkları ve ilişki kurdukları kişilerin suçlarla ilişkilerinin yoğunluğu nedeniyle suç işleme veya suça maruz kalma olasılıkları yüksektir.

Herhangi bir gelirlerinin olmaması; daha çok çöplerden beslenmelerine yol açmakta, sosyal, ekonomik ve psikolojik nedenlerle terör olaylarına bulaşma ve suç işleme eğilimlerini de arttırmaktadır.

Sayılan bu ve benzeri özellikleri ile karşı karşıya buldukları çeşitli tehlikeler nedeniyle, toplumun potansiyel suçlu kaynağını oluşturan kimsesiz çocuklar ve sokak çocuklarının karşı karşıya oldukları sorunların araştırılarak topluma kazandırılmaları ve yararlı bireyler olarak geleceğe hazırlanmaları için gerekli önlemlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkede yaşayan herkesi yakından ilgilendiren bu konuda bir Meclis Araştırmasının açılmasında yarar görülmektedir.

Adana Milletvekili Hulusi Güvel ve 26 milletvekilinin, çocuk işçiliği sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/539)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Çocukların bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimini engelleyen işlerde çalışmak zorunda oldukları bilinen bir gerçektir. Ülkemizde sayıları bir milyonu bulan çocuk yasadışı bir biçimde çalıştırılmaktadır. Elbette bunun en temel nedeni yoksulluktur. Ülkemizdeki gelir adaletsizliği, eğitim olanaklarının yetersiz olması, sosyal devlet mekanizmalarının gereğince işletilememesi, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyinin düşüklüğü ve nüfusun hızlı artması çocuk işçiliği ile mücadelede yetersiz kalınmasına neden olmaktadır.

İvedilikle çözülmesi gereken bir sorun olarak ülkemizin karşısında duran çocuk işçiliğiyle etkin bir mücadele çerçevesi çizilmesi gerekliliği ortadadır. Bu konuda mevzuatın yeterli olması sorunları çözmeye yetmemektedir. Uygulamanın belli bir çerçeve içinde, uzun vadeli çözümler içerecek biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu nedenlerle, ülkemizdeki çocuk işçiliği ile ilgili sorunların ve alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98 inci İç Tüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz. 07.12.2009

1) Hulusi Güvel	(Adana)
2) Ensar Ögüt	(Ardahan)
3) Hüseyin Ünsal	(Amasya)
4) Gürol Ergin	(Muğla)
5) Rahmi Güner	(Ordu)
6) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
7) Birgen Keleş	(İstanbul)
8) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
9) Akif Ekici	(Gaziantep)
10) Mehmet Ali Susam	(İzmir)
11) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
12) Mevlüt Coşkun	(Isparta)
13) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
14) Atila Emek	(Antalya)
15) Bülent Baratalı	(İzmir)
16) Kemal Demirel	(Bursa)
17) Tayfur Süner	(Antalya)
18) Hüsnü Çöllü	(Antalya)
19) Tansel Barış	(Kırklareli)
20) Abdullah Özer	(Bursa)

Türkiye Büyük Millet Meclisi

(S. Sayısı: 589)

21) Ali Koçal	(Zonguldak)
22) Ergün Aydoğan	(Balıkesir)
23) Nevingaye Erbatur	(Adana)
24) Sacid Yıldız	(İstanbul)
25) İsa Gök	(Mersin)
26) Abdurrezzak Erten	(İzmir)
27) Mehmet Şevki Kulkuloğlu	(Kayseri)

Gerekçe;

Anayasamızın 50. maddesinde "Kimse yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar" denilmekte, İş Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Mesleki Eğitim Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu gibi kanunlarda çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yönetmeliklerde de çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır.

Ülkemizde mevzuat anlamında önemli sayılabilecek bir eksiklik bulunmamasına karşın var olan mevzuatın etkin olarak uygulanmaması temel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemiz, çocuk işçiliğinin önlenmesini amaçlayan uluslararası sözleşmelere taraftır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 22. Dönemde Sokak Çocuklarının Sorunlarına İlişkin Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Türkiye'nin 8. Beş Yıllık Kalkınma Programı'nda ülkemizde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik ulusal bir strateji geliştirilmesine önayak olacak ve birçok kuruluşun işbirliği içinde çalışacağı model projeler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bunlara ek olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde "Çalışan Çocuklar Bölümü" oluşturulmuştur. Ancak, Devletin çocuklara karşı Anayasa, yasalar, uluslararası sözleşmelerden kaynaklı yükümlülüklerini yerine getirdiğini söylemek oldukça zordur. Devlet, en kolay sömürülebilir iş gücü olarak nitelenebilecek çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda uygulamada yeterli çaba göstermemekte, temel insan hakları kapsamında değerlendirilmesi gereken bu sorun gelişmekte olan pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de görmezlikten gelinmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü, Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) desteğiyle 2006 yılı sonunda gerçekleştirilen "Çocuk İşgücü Anketi"ne göre 6-17 yaş grubundaki 16.264.000 çocuktan bir milyona yakını çalışma yaşamı içinde yer almaktadır. Ayrıca kayıt altına alınamayan, mevsimlik çalışan çocuk sayısı dikkate alındığında bu rakamın daha da artacağı ortadadır. Yaşanmakta olan krizin çocuk işçiliğini daha da artıracığı öngörülmektedir. Küresel krizin başta kız çocukları olmak üzere artan sayıda çocuğu, çocuk işçiliğine ittiği uluslararası örgütlerce belirtilmektedir.

Çocuk işçiliği sorunu nüfus, sosyal adalet, eğitim düzeyi, ekonomik gelişmişlik kavramlarıyla doğrudan ilgilidir. Ancak Çocuk işçiliğinin en temel nedeni yoksulluktur. Özellikle az gelişmiş ülkelerde yoğun olarak yaşanan çocukların yasadışı olarak çalışmak zorunda bırakılmaları ülkemizin de temel sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Çocuk işçiler yasadışı olarak çalıştırıldıklarından hiçbir sosyal güvenlik hakkından yararlanamamakta, yetişkin insanların bile dayanmakta güçlük çekeceği koşullarda çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda eğitimin oynadığı rol oldukça önemlidir. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması çocuk işçiliğinin engellenmesi anlamında olumlu katkılar sağlamıştır. Çocuk işçiliği konusunda somut fark yaratan en önemli gelişme olarak görülen sekiz yıllık kesintisiz eğitim bu sorun konusunda tüm topluma bir yol haritası sunmaktadır.

Çocuk Merkezlerinin işlevsel hale getirilmesi bu konuda atılacak en önemli adımlardan birisidir. Mesleki eğitim merkezlerinin sayısının ve kalitesinin artırılması gerekmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü raporlarında çocuk işçiliğinin önlenmesi için hükümetlere eğitime yatırım yapmaları ısrarla önerilmektedir. Ülkemizde de bu sorunu ortadan kaldırmanın yolu eğitimin yaygın ve eşit olmasından geçmektedir. Bu konuda ailelerin desteklenmesi zorunluluğu vardır. Göç sorununu göçün kaynaklandığı yerde çözmeyi hedefleyen politikalar uygulanmalıdır. Sosyal adaleti sağlayacak politikalar üretilmelidir.

Yukarıda belirtilen gerekçelerle mevzuatta önemli bir eksiklik olmamasına rağmen ülkemizde varlığını sürdüren çocuk işçiliği ile ilgili sorunların ve alınacak tedbirlerin Yüce Meclisimizce tespiti amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

Trabzon Milletvekili Cevdet Erdöl ve 29 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/558)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Son yıllarda maalesef ülkemizde kayıp çocuklarla ilgili medya haberlerinde artış gözlenmektedir. Aileler ve tüm kamuoyu kaybolduğu iddia edilen çocukların akıbetinden endişe duymaktadır.

Elbette ki sorun ihmal edilemez ve ertelenemez bir önem arz etmektedir.

Nitekim bir süre önce Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, "Kayıp Çocuklar Raporu" adı altında bir rapor yayınlamıştır.

Bu rapora göre 15 Ocak 2008 tarihi itibarıyla 1.444 çocuk kaybolmuş; bunların 803'ü bulunarak ailelerine teslim edilmiştir. 27 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla ülkemizdeki kayıp çocuk sayısı 1.592 olarak tespit edilmiştir.

Yüce meclisin bu konuyu bütün yönleriyle incelemesi; alınması gerekli tedbirleri tespit ederek kayıp çocukların bir an önce bulunmaları için destek sağlaması gerekmektedir.

Çocuk kayıplarının nedenlerinin tespit edilmesi ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98' inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğinin yapılmasını arz ve teklif ederiz.

- 1) Cevdet Erdöl (Trabzon)
- 2) Mustafa Elitaş (Kayseri)
- 3) Necdet Ünüvar (Adana)
- 4) Mustafa Cumur (Trabzon)
- 5) Mehmet Emin Ekmen (Batman)
- 6) Avni Erdemir (Amasya)
- 7) Safiye Seymenoğlu (Trabzon)
- 8) Aşkın Asan (Ankara)
- 9) Alev Dedegil (İstanbul)
- 10) Özlem PiltanoğluTürköne (İstanbul)
- 11) Ayşe Türkmenoğlu (Konya)
- 12) Durdu Mehmet Kastal (Osmaniye)
- 13) RıtvanKöybaşı (Nevşehir)
- 14) Muharrem Selamoğlu (Niğde)
- 15) Abdulmuttalip Özbek (Hakkâri)
- 16) İdris Güllüce (İstanbul)
- 17) Fetani Battal (Bayburt)
- 18) Mehmet Domaç (İstanbul)

19) Mehmet Nil Hıdır	(Muğla)
20) Kemalettin Aydın	(Gümüşhane)
21) Nusret Bayraktar	(İstanbul)
22) Muzaffer Gülyurt	(Erzurum)
23) Mithat Ekici	(Denizli)
24) İsmail Bilen	(Manisa)
25) Mehmet Ceylan	(Karabük)
26) Hüseyin Devecioğlu	(Kilis)
27) Mehmet Erdoğan	(Adıyaman)
28) Abdülhadi Kahya	(Hatay)
29) İlknur İnceöz	(Aksaray)
30) Özlem Müftüoğlu	(Gaziantep)

Gerekçe:

Son yıllarda maalesef ülkemizde kayıp çocuklarla ilgili medya haberlerinde artış gözlenmektedir. Aileler ve tüm kamuoyu kaybolan çocukların akıbetinden endişe duymaktadır. Çocukların suç örgütleri tarafından organ ticareti, uyuşturucu dağıtım, fuhuş... gibi korkutucu pek çok sebepten kaçırıldıkları şüphesi kamuoyunu ciddi olarak meşgul etmektedir. Aileler çocuklarının başına böyle bir durumun gelebileceği şüphesiyle korku yaşamaktadırlar.

Elbette ki sorun ihmal edilemez ve ertelenemez bir önem arz ediyor. Çocuklarımızın sağlıklı ve güvenli ortamlarda yaşamalarını sağlamak hem devletimizin hem de ailelerin görevi olduğu bilinen bir gerçektir. Ülkemizde ve dünyada insan hakları ve çocuk hakları alanındaki gelişmeler ve farkındalık yaratma gayretlerine rağmen ne yazık ki bugün sadece ülkemizde değil, dünyanın birçok yerinde insan hakları ihlalleri, özellikle çocuk boyutunda büyüyerek devam etmektedir.

Son dönemde kayıp çocuk sayısındaki artış nedeniyle Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, "Kayıp Çocuklar Projesi" başlığıyla Türkiye genelinde kayıp çocuklarla ilgili istatistikî bilgiler elde etmeye, kaybolma sebeplerini belirlemeye, bu konuda kamuoyunun aydınlatılmasına ve suçun önlenmesine yönelik çalışma başlatmış ve sonuçları 25 Temmuz 2008 tarihinde "Kayıp Çocuklar Raporu" adı altında yayınlamıştır.

Ülkemizde 15 Ocak 2008 tarihi itibarıyla toplam 1.444 çocuk kaybolmuş; bunların 803'ü bulunarak ailelerine teslim edilmiştir. Bu rapora göre ülkemizdeki kayıp çocuk sayısı 27 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla 1.592 olarak tespit edilmiştir.

Kayıp çocuklarla ilgili verilere göre, Türkiye'de en fazla kayıp çocuk sıralamasında 346 çocuk ile İstanbul ilk sırada, 138 çocuk ile İzmir ikinci sıradadır. Bu illeri Balıkesir, Bursa, Ankara, Mardin ve Kocaeli illeri takip etmektedir.

Söz konusu proje çalışmaları Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı bünyesinde ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü koordinesinde, Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Barolar Birliği işbirliğinde devam etmektedir. Çalışmaları devam eden projenin amacı; kayıp çocuklar ulusal bilgi sisteminin oluşturulması, ilgili kurum ve kuruluşlar arası işbirliği ve koordinasyon ile kayıp çocukların bulunmasında etkinliğin sağlanmasıdır.

Proje ile toplumsal duyarlılığı artırmak, bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunmak, kayıp çocukların bulunmasında mümkün olan tüm imkanların kullanımını sağlamak ve kayıp çocuklarla ilgili kuruluşlarda görev yapan personelin eğitimi amaçlanmaktadır.

Çocuklara yönelik olan bu tehdidin önlenmesi Devletimizin asli görevi olmakla birlikte bu konuda Meclisimizin de önemli sorumluluğu bulunmaktadır.

Bütün bu ön bilgiler dikkate alınarak, çocuklarımızı tehdit eden bu sorunun köklü çözümü için herkesin bu sorumluluğu üstlenmesi gerekmektedir. Tüm toplumu ilgilendiren bu sorunun çözümünün iktidar ve muhalefet partilerinin ortak çalışmaları ile daha kolay olacağı aşikardır.

Özellikle illerin emniyet, millî eğitim, sosyal hizmetler müdürlükleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile diyalog kurularak kayıp çocukların kaybolma sebepleri, kayıp çocuklarla ilgili istatistiki bilgiler ile kamuoyunun aydınlatılmasına yönelik çalışmaların neler olabileceği konularının araştırılması bir zorunluluk olarak öne çıkmaktadır.

Yüce meclisin bu konuyu bütün yönleriyle incelemesi ve alınması gerekli tedbirleri tespit ederek sivil toplum kuruluşlarının devlet kurumları ile birlik içinde kayıp çocukların bir an önce bulunmaları için destek sağlaması gerekmektedir.

Çocuk kayıplarının nedenlerinin tespit edilmesi ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğinin yapılmasını arz ve teklif ederiz.

Muş Milletvekili M. Nuri Yaman ve 19 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/563)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu ve son yıllarda giderek artan kayıp çocuk vakalarının neden ve sonuçlarıyla birlikte araştırılıp alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

- 1) M. Nuri Yaman (Muş)
- 2) Gülşan Kışanak (Diyarbakır)
- 3) Selahattin Demirtaş (Diyarbakır)
- 4) Emine Ayna (Mardin)
- 5) Akın Birdal (Diyarbakır)
- 6) Ayla Akat Ata (Batman)
- 7) Bengi Yıldız (Batman)
- 8) Fatma Kurtulan (Van)
- 9) Hasip Kaplan (Şırnak)
- 10) Hamit Geylani (Hakkâri)
- 11) İbrahim Binici (Şanlıurfa)
- 12) Mehmet Nezir Karabaş (Bitlis)
- 13) Mehmet Ufuk Uras (İstanbul)
- 14) Osman Özçelik (Siirt)
- 15) Özdal Üçer (Van)
- 16) Pervin Buldan (İğdır)
- 17) Sebahat Tuncel (İstanbul)
- 18) Sevahir Bayındır (Şırnak)
- 19) Sırrı Sakık (Muş)
- 20) Şerafettin Halis (Tunceli)

Gerekçe:

Son yıllarda kayıp çocuk vakasının giderek artış göstermesi her aileyi tedirgin eden bu sorunu ülkemizin karşı karşıya bulunduğu önemli ve çözümü acil bir konu hâline getirmiştir.

İşsizlik ve yoksulluk gibi sosyo-ekonomik sorunların yanı sıra aile içi şiddet, kötü muamele, sokakta çalışmak zorunda kalma gibi olgular, çocuk kayıplarını arttıran faktörler olarak karşımızda durmaktadır.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı 2008 yılında "Kayıp Çocuklar Raporu" hazırlamıştır. Bu raporda Türkiye genelinde il il kaybolan çocukların sayıları verilmekte, çocukların korunmasına ilişkin uluslararası ve ulusal hükümler açıklanmakta, kaybolma nedenleri tartışılmakta ve alınabilecek önlemler belirtilmektedir. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının bu çalışmasına rağmen hükümetin belirtilen önlemleri geçen iki yıl süresi zarfında almadığını devam eden çocuk kayıplarından anlamaktayız.

Ülkemizde yıllardan beri süregelen kayıp olaylarına her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Geçtiğimiz Mayıs ayında Muş'un Bulanık ilçesinde 11 yaşındaki Nurullah Daşkın, Eylül ayında Diyarbakır'da 8 yaşındaki Leyla Baykuş, aynı ay içerisinde Kayseri'nin Talas ilçesinde 11 yaşındaki Türkan Ay, 8 yaşındaki Ahmet Tekin ve 7 yaşındaki Dilruba Tekin kaybolmuşlar ve bu tarihe kadar hâlâ bulunamamışlardır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Cemil Çiçek'in açıklamaları neticesinde 27 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla Türkiye'de kayıp çocuk sayısı 1.592'dir. Çocuk kayıplarında ilk sırayı İstanbul almaktadır. İstanbul'da 259 çocuk kayıpken, İzmir 194 çocukla en fazla kayıp çocuğun bulunduğu ikinci ildir. Ankara'da 95, Mersin'de 63, Diyarbakır'da 55, Şanlıurfa'da 50 kayıp çocuk bulunduğu anlaşılmaktadır. Verilerin de ortaya koyduğu üzere kayıp çocuk vakalarının büyük bir kısmı büyükşehirlerde ve göç alan illerde yaşanmaktadır.

Kaybolan çocukların uzun süre bulunamaması hem toplumsal travmalara yol açmakta hem de ailelerin korku içinde yaşamalarına sebep olmaktadır. Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın kaybolması neticesinde aileler, çocuklarının mafya ve dilencilik sektörünün eline düşerek öldürülmeleri ve kötü emellerine alet edilmeleri korkusundan dolayı manevi olarak derin tahribatlara uğramaktadırlar.

Kayıp çocukların bulunması konusunda en büyük iş hükûmete düşmektedir. Fakat ne yazık ki kayıp çocukların aylardır bulunamaması da bizlere açık bir şekilde göstermektedir ki hükûmetin çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Hükûmet bu olaylara yeterli duyarlılığı göstermemektedir.

Kayıp çocuklar sorununun iki boyutu olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bunlardan biri mafya ve çetelere farklı amaçlar için kaçırılan çocuklardır. Bunun önlenmesi için kolluk güçlerine ve hükûmete büyük görevler düşmektedir. Diğer önemli boyut ise, sosyoekonomik nedenlerden dolayı evden kaçan çocuklardır. Bu nedenin ortadan kaldırılması için hükûmete çok daha büyük görevler düşmekte, yoksulluk sınırı altında yaşayan milyonlarca aileyi, insanca bir yaşam standartlarına kavuşturma zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu kayıplar başta çocuklarımız olmak üzere aileler ve toplum için de büyük bir tehlike arz etmektedir. Çocuklara yönelik bu tehlikenin çözümlenmesi için en büyük görev Meclise ve hükûmete düşmektedir. Acilen Meclis çatısı altında bir komisyon kurularak kayıp çocuklar sorunu tüm boyutları ile ele alınmalı tüm yurttaşlarımız için potansiyel risk olan bu sorunun ortadan kalkması için doğru çözümler bir an önce üretilip uygulamaya geçirilmelidir.

İzmir Milletvekili Canan Arıtman ve 21 milletvekilinin, kaybolan ve kaçırılan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/564)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Son yıllarda tüm dünyada az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuk kaçırma ve çocuk kaybolması olaylarında ciddi artışlar görülmektedir. Ülkemizde de sadece Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerinden bile anlaşılacağı şekilde çocuk kaçırma ve kaybolma olaylarının çok arttığı görülmektedir. Konunun diğer bir vahim boyutu ise kaybolan ve kaçırılan çocukların çoğunluğunun bulunamamış olmasıdır. Bu durum toplumda derin bir tedirginliğe, güvensizliğe neden olmaktadır. Toplum neredeyse her hafta birkaç çocuğun daha kaybolması haberleriyle sarsılmakta ve her olayda kaybolan ve bulunamayan çocukların sayısındaki artışı da izleyerek derin bir üzüntü ve çaresizlik duygularına kapılmaktadır. Her akşam televizyonlardan odalarımıza yansıyan kayıp çocukların gözyaşları ve çaresizlik içerisindeki ailelerin derin ıstırapları hepimizi çok üzdüğü gibi Milletvekilleri olarak bu konuda da toplumumuza karşı görevli olduğumuzu hatırlatmaktadır.

Bugüne değin ülkemizde bu konuda yeterli bir veri çalışması bile yapılmamıştır. Çocukların kaybolma nedenleri, bulunma oranları, bulunma süreleri gibi konularda gerekli bilgilere sahip değiliz. Kaybolan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik durumları, eğitim düzeyleri, aile yapıları gibi konular da araştırılmamıştır. Sadece Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu'nun 2009 raporunda kayıp çocukların ailelerinde "erken yaş evliliği" olgusunun yüksek olduğu tespiti vardır. Kayıp ve kaçırılan çocuklar olgusunda mutlaka veri tabanları oluşturulmalıdır. Bu araştırmalar çocukların kaybolma, kaçma ve kaçırılma nedenlerini büyük ölçüde ortaya koyacaktır.

Ülkemizde ne yazık ki çocuk ihmal ve istismarı her konuda giderek artmaktadır. Çocuklarını koruyamayan bir toplum olduk! Bu kabul edilemez bir durumdur. Çocuklarımız ülkemizin geleceğidir. Yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik, göç, ailenin giderek güçsüzleştirilmesi gibi olgular çocukların kaybolması, kaçma ve kaçırılma olaylarının artmasına neden olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle yoksul, eğitimsiz ailelerin çocukları büyük tehdit altındadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocukların organ ticareti, insan ticareti, cinsel sömürü ve fuhuş sektöründe, dilencilik ve hırsızlık gibi amaçlar doğrultusunda kullanılması çocuk kaçırma olaylarını arttırmaktadır.

Kaçırılan çocukların organize suç örgütleri tarafından organ ticareti, çocuk pornografisi, çocuk fuhuşu ve çocukların suça karıştırılması, yurtiçi ve yurtdışı çocuksuz ailelere satılması gibi olasılıklar hem çocuklarını kaybeden ailelerde hem de tüm toplumda endişe ve korkuları artırmaktadır. Kayıp çocukların bulunabilmesi için emniyet güçlerimizde özel ihtisas birimlerinin oluşturulması gereklidir. Hem ailelerin hem de çocukların kaçırılma olaylarına karşı eğitilmeleri de önemli bir husustur. Çocuk kaçırılmasıyla ilgili yasal düzenlemelerimizin gözden geçirilmesi, varsa yetersizliklerinin giderilmesi, yasaların caydırıcı hâle getirilmesi de gereklidir. Yoksulluk ve işsizlikle mücadele edilmesi, toplumun sosyoekonomik ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi öncelikli çalışma alanları olmalıdır. İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi çok sayıda devlet kurumunun tüm plan ve programlarında bu konuyla ilgili hususlar yer almalıdır. Aslında çocuk kaçırılması ve kaybolması olgularının önlenmesi bir devlet politikası olmalıdır. Çocuklarımızın ve ülkemizin geleceği için bu önemli konuda daha fazla geç kalmak gibi bir lüksümüz olamaz.

Tüm bu gerekçelerle çocuk kaçırma ve kaybolma olaylarının önlenmesi, çocukların korunması, gerekli veri tabanının oluşturulması, nedenlerinin ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

1) Canan Arıtman	(İzmir)
2) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
3) Ali Oksal	(Mersin)
4) Tekin Bingöl	(Ankara)
5) Sacid Yıldız	(İstanbul)
6) Osman Kaptan	(Antalya)
7) Durdu Özpolat	(Kahramanmaraş)
8) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
9) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
10) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
11) Ensar Ögüt	(Ardahan)
12) Şevket Köse	(Adıyaman)
13) Mevlüt Coşkuner	(Isparta)
14) Gökhan Durgun	(Hatay)
15) Birgen Keleş	(İstanbul)
16) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)
17) Turgut Dibek	(Kırklareli)
18) Tansel Barış	(Kırklareli)
19) Gürol Ergin	(Muğla)
20) Ali Koçal	(Zonguldak)
21) Ali Rıza Öztürk	(Mersin)
22) Abdulaziz Yazar	(Hatay)

Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür ve 25 milletvekilinin, çocuk kaçırma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/565)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde son günlerde sıkça yaşanan ve derin bir panik havasının doğmasına neden olan çocuk kaçırma eylemleri, kamuoyunu meşgul etmektedir. Basına da yansıyan haberlerden anlaşılacağı üzere kaçırılan çocukların dilenme amaçlı kullanılması, sömürülmesi ya da ölü olarak bulunması konunun ciddiyeti hakkında ipucu vermektedir.

Türkiye Psikiyatri Derneği Genel Sekreteri Doç. Dr. Burhanettin Kaya, çocuğa yönelik şiddetin, yetiştirme yurtlarında ihmal ve istismar, sokakta yaşamak zorunda bırakılma, kağıt mendil satarak, cam silerek dilenmeye zorlanma, ticari ve cinsel sömürünün nesnesi olma, fabrikalarda riskli işlerde karın tokluğuna çalıştırılma, eğitim olanaklarından yoksun bırakılma, organ ticaretine konu olma, anne babalarının bilgisi dahilinde çocuk yaşta zorla evlendirilme, töre gereği intihara sürüklenme, siyasi eylemci olarak değerlendirilme gibi çeşitli şekillerde olabildiğini ifade ederek konunun önemli bir boyutunu gözler önüne sermiştir.

UNICEF'in verilerine göre gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çocukların yüzde 40'ı, yani yaklaşık 500 milyon çocuk, günde 1 doların altında bir gelirle yaşamını sürdürmektedir. Başka bir ifadeyle dünyada 600 milyonu aşkın çocuk yoksulluk içinde yaşamaktadır. 100 milyonu aşkın çocuk ise yoksulluk, ayrımcılık ya da kaynak yetersizliği yüzünden temel eğitim olanaklarından yararlanamamaktadır. Bir milyar çocuk, sağlıklı ev ortamından uzakta büyümektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün verilerine göre, cinsel ve ticari sömürünün nesnesi haline dönüştürülen çocukların sayısının 8,5 milyonu aştığı belirtilmektedir. Yılda 1,2 milyonu aşkın sayıda çocuk alınıp, satılma, kaçırılma gibi uygulamalara maruz kalmakta, seks işçiliğine zorlanmaktadır. Bu olaylar ve rakamlar ülkemizi de yakından ilgilendirmektedir.

Ülkemizde 1.600 çocuğun kayıp olduğu bilinmektedir. Bu çocuklardan 1.100'ünün kız olması konunun başka bir boyutunu açığa çıkarmaktadır. Özellikle kız çocukları büyük bir sömürü ağının kurbanı olmaktadır. Üstelik bu rakamların yalnızca ihbar edilenler olduğunu düşünürsek, ihbar edilmeyen daha çok sayıda çocuğun kayıp olduğu ve sömürünün kurbanı olduğunu düşünebiliriz. Konu ekonomik, toplumsal, güvenlik ve psikolojik olmak üzere çok sayıda nedeni taşımaktadır. Bu nedenlerin üzerinde ayrıntıyla çalışma yapılmadan olumlu sonuçlar alınmasını beklemek yanıltıcı olacaktır.

Son günlerde artış gösteren çocuk kaçırılma olaylarının nedenlerinin ve kaçırılma eylemlerinin sona ermesi için gerekli tedbirlerin araştırılması, bu sorunların çözümlerinin tespiti amacıyla Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

1) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
2) Şevket Köse	(Adıyaman)
3) Ali Arslan	(Muğla)
4) Turgut Dibek	(Kırklareli)
5) Hulusi Güvel	(Adana)
6) Bilgin Paçarız	(Edirne)
7) Selçuk Ayhan	(İzmir)

8) Necla Arat	(İstanbul)
9) Gökhan Durgun	(Hatay)
10) Gürol Ergin	(Muğla)
11) Sacid Yıldız	(İstanbul)
12) Canan Arıtman	(İzmir)
13) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
14) Rasim Çakır	(Denizli)
15) Fevzi Topuz	(Muğla)
16) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
17) Ali Rıza Öztürk	(Mersin)
18) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
19) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
20) Mevlüt Coşkuner	(Isparta)
21) Ensar Öğüt	(Ardahan)
22) Enis Tütüncü	(Tekirdağ)
23) Ali Koçal	(Zonguldak)
24) Muhammet Rıza Yalçinkaya	(Bartın)
25) Atila Emek	(Antalya)
26) Akif Ekici	(Gaziantep)

Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 27 milletvekilinin, kaybolan ve kaçırılan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/566)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ulu Önder Atatürk'ün de dediği gibi çocuklarımız geleceğimizin teminatıdır. Sağlıklı bir toplum oluşturmak ve bekasını sağlayabilmek için ailelerin çocuklarını güvenli ve özgür bir ortamda, endişelere kapılmadan büyütmesi çok önemlidir. Ancak hemen her gün başka bir ilimizden gelen kayıp çocuk haberleriyle, kayıp çocuk bildirimlerinin çoğunun "kayıp" olarak kalmaya devam etmesiyle aileler çocuklarını evlerine hapsedmek zorunda kalmış ve toplumsal bir korku oluşmaya başlamıştır.

Çocuk kaçırma olaylarına son verilmesi için gereken önlemlerin alınması, evlerinden kaçarak kaybolan çocuklarımızın sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarının incelenmesi yoluyla nedenlerin saptanması, kayıp çocuklarımızın bir an önce aileleri ile buluşturulması için çalışmalara hız verilmesi ve bu konuda sosyal bir politika oluşturulmasına ışık tutulması amacıyla Anayasanın 98'inci, TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini saygılarımızla arz ederiz.

1) Akif Ekici	(Gaziantep)
2) Şevket Köse	(Adıyaman)
3) Ferit Mevlüt Aslanoğlu	(Malatya)
4) Ali Arslan	(Muğla)
5) Bilgin Paçarız	(Edirne)
6) Hulusi Güvel	(Adana)
7) Turgut Dibek	(Kırklareli)
8) Selçuk Ayhan	(İzmir)
9) Necla Arat	(İstanbul)
10) Sacid Yıldız	(İstanbul)
11) Canan Arıtman	(İzmir)
12) Gökhan Durgun	(Hatay)
13) Gürol Ergin	(Muğla)
14) Ali Rıza Öztürk	(Mersin)
15) Rasim Çakır	(Denizli)
16) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
17) Fevzi Topuz	(Muğla)
18) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
19) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
20) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
21) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
22) Mevlüt Coşkuner	(Isparta)
23) Ensar Ögüt	(Ardahan)
24) Enis Tütüncü	(Tekirdağ)
25) Ali Koçal	(Zonguldak)
26) Muhammet Rıza Yalçinkaya	(Bartın)
27) Atila Emek	(Antalya)
28) Bülent Baratalı	(İzmir)

Gerekçe:

Ülkemizde son zamanlarda kayıp çocuk sayısındaki artış endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Yazılı ve görsel basınımıza hemen her gün başka bir ilimizden gelen kayıp çocuk haberleri yansımaktadır. Bayramda şeker toplamak için, kitap almak için, arkadaşlarıyla buluşmak için evden çıkan çocuklarımızdan bir daha haber alınamamaktadır. Çocukları kaybolan veya kaçırılan ailelerin yaşadığı dayanılmaz acı toplumun genelinde büyük bir korku ve infial yaratmaktadır. Çocukların organları için ya da uyuşturucu dağıtıcısı, seks kölesi olarak kullanmak için veya hırsızlık, yankesicilik yaptırmak için kaçırıldığına ilişkin yaşanan örnekler bu korkuları iyice körüklemektedir.

Her ne kadar kurumlar arasında "kayıp çocuk" tanımı konusunda bir anlaşma sağlanmamış olmasından dolayı veriler arasında farklılıklar olsa da, kayıp çocuk sayısındaki artış korkunçtur. Örneğin, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının 2008 yılında yayınladığı "Kayıp Çocuklar Raporu"na göre, 2007 yılında kayıp bildiri yapılan 7.183 çocuğumuzdan 833'ü bulunamamıştır. 2009 yılı Eylül ayı Emniyet verilerine göre, 2009'un ilk dokuz ayında kayıp çocuk bildiri sayısı 2008'e göre ikiye katlanarak 1.078'e ulaşmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğünün 27 Ocak 2010 günü açıkladığı verilere göre 700'ü devlet himayesindeki sosyal hizmet kurumlarından olmak üzere kayıp çocuk sayısı 1.661'dir. Bu veri, sadece son 4 ayda 583 çocuğumuzun kaybolduğu anlamına gelmektedir. Üstelik bu rakamlara organize suç örgütlerinin ikna ederek evinden götürdüğü ve kamu birimlerine bildirilmeyen "kayıt dışı kayıp çocuklar" da dâhil değildir.

Konu ile ilgili bilimsel çalışmalar ve uzman görüşleri incelendiğinde ekonomik nedenlerin kayıp çocuk sorunu ile doğrudan etkili olduğu görülmektedir. Yaşanan ekonomik krizin ardından ailelerde artan şiddetli geçimsizlik, işsizlik, fakirlik ve dayak, Türkiye'de kayıp çocuk sayısını arttırmıştır. Özellikle yasadışı işlerinde kullanmak amacıyla çocuk kaçırılan çeteler ve suç örgütleri genelde fakir ailelerin veya parçalanmış ailelerin çocuklarını seçmektedirler.

Telefon dinleme, MOBESE, GPRS gibi ileri teknolojilerin güvenlik güçlerimiz tarafından yaygın olarak kullanılmasına karşın, aileleriyle buluşturulan kayıp çocuk sayısının azlığı "bu çocukları kim, nasıl ve nerede tutuyor?" sorusunun daha yaygın sorulmasına neden olmaktadır. Bulunmaları konusunda Cumhurbaşkanlığı seviyesinde ilgi gösterilmesine ve kolluk kuvvetlerimizin olağanüstü çaba harcamalarına rağmen Kayseri'de kaybolan 3 çocuğumuzdan hâlâ haber alınamaması bu sorunun sadece emniyet birimlerinin çalışmalarıyla çözülemeyeceğinin bir göstergesidir.

Çocuklarını koruyamayan, güvenli ve sağlıklı bir ortamda yetişmelerini sağlayamayan toplumların geleceğinin ciddi bir tehlike altında olduğu göz önünde bulundurulduğunda; kayıp çocuklarımızın bir an önce bulunması, yeni kayıp vakalarının önüne geçilmesi açısından ilgili birimler arasında tam bir iş birliği sağlanması, daha etkili ve hızlı yöntemler belirlenmesi, toplumsal bir bilinç oluşturulması, yeni sosyal politikalar geliştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Gaziantep Milletvekili Hasan Özdemir ve 20 milletvekilinin, çocuk kaçırma ve kaybolma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi(10/567)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde son dönemde çocuk kaçırılma veya kaybolma olayları toplumsal anlamda tedirginlik yaratmaktadır. Bu tedirginliğin bertaraf edilmesi amacıyla çocuk kaçırma veya kaybolmalarına karşı alınabilecek sosyal, kültürel, ekonomik ve asayiş önlemlerinin araştırılarak alınacak önlemleri tespit etmek üzere Anayasanın 98. ve İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

1) Hasan Özdemir	(Gaziantep)
2) Kadir Ural	(Mersin)
3) Ali Uzunırmak	(Aydın)
4) Ertuğrul Kumcuoğlu	(Aydın)
5) Kemalettin Nalçı	(Tekirdağ)
6) Emin Haluk Ayhan	(Denizli)
7) Mustafa Kalaycı	(Konya)
8) Metin Ergun	(Muğla)
9) Muharrem Varlı	(Adana)
10) Hakan Coşkun	(Osmaniye)
11) Cemaleddin Uslu	(Edirne)
12) Alim Işık	(Kütahya)
13) Yılmaz Tankut	(Adana)
14) Şenol Bal	(İzmir)
15) Mümin İnan	(Niğde)
16) Akif Akkuş	(Mersin)
17) Sabahattin Çakmakoğlu	(Kayseri)
18) Hasan Çalış	(Karaman)
19) Mehmet Şandır	(Mersin)
20) Hüseyin Yıldız	(Antalya)
21) Osman Durmuş	(Kırıkkale)

Gereke:

Ülkemizde son dönemlerde gerek yazılı gerekse de görsel basınımızda çocuk kaybolmaları, çocuk istismarları, çocuk işçiler gibi haberlerin hemen hemen her gün görülmesi ciddi bir toplumsal sorun olarak çocuk yaşamını tartışmaya açmıştır. Son zamanlarda özellikle çocuk kaybolmaları haberleri gündemin üst sıralarında yer almaktadır. Sorun bu haliyle üzerine ciddi araştırma ve analizlerin yapılması gereken bir merhaleye gelmiştir.

Çocukların kaybolmaları veya kaçırılmaları ile ilgili gelişmelerin bugün ekonomik, sosyal, kültürel ve güvenlik boyutları vardır. Özellikle ekonomik boyut tüm toplum kesimlerini ilgilendiren bir konudur.

Ülkemizde 15 milyon 700 bin ailenin yaklaşık 3 milyon 600 bini yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Bu rakamlar çerçevesinde her dört çocuktan birisi yoksuldur. Bu tespitlerin en önemli yansıması 200 binin üzerinde çocuğun sokaklarda yaşıyor olmasıdır. Sokaklarda yaşayan çocukları özellikle Büyükşehirlerde görülmesi bugün ülkemizin ekonomik problemleri ile birlikte gelen en önemli toplumsal sorun olarak göç sorununun bir yansımasıdır. Göç ile gelen ailelerin çocukları ailelerinin ekonomik beklentilerinin karşılanamaması nedeniyle yoksulluk içerisinde yaşamaya mahkûm bırakılmaktadır.

Geçtiğimiz günlerde Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığından yapılan açıklamalarda 1.657 çocuğun kayıp olduğuna dikkat çekilmiştir. Aynı açıklamada dikkat çekilen bir başka husus ise kayıp çocukların 700'ünün Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda yaşamını sürdüren çocuklar olduğu ifade edilmiştir. Ancak yukarıda ifade edilen ülkemizin ekonomik ve sosyal tablosu karşısında bu rakamların daha da yükselmesi beklenmektedir.

Ülkemizde çocukların kaybolma veya kaçırılma sorunlarıyla ilgili olarak üç çeşit çalışma alanı vardır. Birincisi, çocuk üzerinden alabileceğiniz önlemler vardır. İkinci olarak, illere yönelik sosyal politika ve hizmetlere dair bir yeniden değerlendirme ve programlama gibi aile üzerinden alınabilecek önlemler vardır. Özellikle göç eden ailelerin yaşadığı ve geçim sıkıntısı çeken sosyoekonomik seviyesi düşük bölgelerde bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Buralarda yapılacak alan taramaları ile ekonomik, kültürel, psikolojik destek programları acilen hazırlanmalıdır.

Üçüncüsü ve daha da önemlisi kurumlarca yapılabilecek işlemler vardır. Devletin güvenlik birimleri ile aileden ve çocuktan sorumlu birimleri arasında işbirliği sağlanmalıdır. Çocukların eğitimlerine devam etmeleri gerekmektedir. Okullarda idareciler ve öğretmenler konu hakkında bilgilendirilerek eğitim-öğretim ortamında alınabilecek tedbirler bir an önce belirlenmelidir. Basın-yayın kuruluşlarımıza da bu konuda önemli roller düşmektedir. Basın-yayın organları evden kaçan veya kaçırılan çocukların başlarına gelebilecek kötülöklere karşı programlar hazırlanarak gerek aileleri gerekse de çocukları daha dikkatli davranmaya sevk etmek gerekmektedir.

Türkiye'nin aile ve çocuk merkezli refah göstergeleri Dünya ortalamasının altındadır. Ülkemizde korumaya muhtaç çocuk sayısı her geçen gün artmaktadır. Ancak bu alana dair yeni önlemler henüz alınamamıştır.

Bütün bu gerekçelerle ülkemizde çocuk kaybolmaları veya kaçırılmalarına dair alınabilecek sosyal, kültürel, ekonomik ve güvenlik önlemler ile konuya ilişkin kurumsal ve hukuki düzenlemelerin araştırılması gerekmektedir.

Diyarbakır Milletvekili Selahattin Demirtaş ve 19 milletvekilinin, kaçırılan ve kaybolan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/568)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde son zamanlarda artış gösteren çocuk kaçırma olaylarının sebeplerinin araştırılması, kimler tarafından hangi amaçlarla kaçırıldığıının bilinmesi, kaybolan ve kaçırılan çocukların bulunması noktasında gereken tedbir ve önlemlerin alınması, bu tür olaylarının önüne geçilmesi ve Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik daha etkin politikaların üretilmesi için Anayasanın 98. İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1) Selahattin Demirtaş	(Diyarbakır)
2) Gültan Kışanak	(Diyarbakır)
3) Ayla Akat Ata	(Batman)
4) Bengi Yıldız	(Batman)
5) Akın Birdal	(Diyarbakır)
6) Emine Ayna	(Mardin)
7) Fatma Kurtulan	(Van)
8) Hasip Kaplan	(Şırnak)
9) Hamit Geylani	(Hakkâri)
10) İbrahim Binici	(Şanlıurfa)
11) M. Nuri Yaman	(Muş)
12) Mehmet Nezir Karabaş	(Bitlis)
13) Mehmet Ufuk Uras	(İstanbul)
14) Osman Özçelik	(Siirt)
15) Özdal Üçer	(Van)
16) Pervin Buldan	(İğdır)
17) Sebahat Tuncel	(İstanbul)
18) Sevalir Bayındır	(Şırnak)
19) Sırrı Sakık	(Muş)
20) Şerafettin Halis	(Tunceli)

Gerekçe:

Son zamanlarda ülkemizde çocuk kaybolma ve çocuk kaçırılması olaylarında ciddi artışlar gözlenmektedir. Şu ana kadar kaybolan çocukların çoğunluğu bulunamamış ve kaybolan çocuklardan sonra da çocuk kaçırma olayları artmıştır. Bu çocuk kaçırma olayları ülkemizin her bölgesinde yaşayan vatandaşlarda büyük bir tedirginlik ve kaygı yaratmıştır. Çocuk kaçırma olaylarına ilişkin resmi makamlar dahil olmak üzere net sayısal veriler bulunmadığı gibi, çocukların kaybolması ve bulunamaması, nedenleri ve çocuk kaçırma olaylarının artışı, sebepleri ve kimler tarafından hangi amaçla yapıldığına dair çalışmalar yeterince yapılmamaktadır.

Çocuk kaçırma olayları yakın zamanda, Çorum Osmancık ilçesinde bir aile 16 yaşlarındaki kız çocuğunun kaçırıldığı şikâyetini emniyete bildirmiştir. Mardin Mazıdağı ilçesinde 4 kız çocuğunun kaçırılma olayı basında büyük yankı uyandırmıştır. Daha öncesinde ise Kayseri'de bayramın ikinci günü 2 kız çocuğunun kaçırılması üzerine aile tarafından emniyete şikâyet

iletmiştir, ancak hâlen çocuklara dair bir bilgi elde edilememiştir. Urfa'nın Viranşehir ilçesinde bir kız çocuğunun kaçırıldığı iddiası da gündeme gelmişti. Son olarak da İstanbul'da ilköğretim okulu 6. sınıf öğrencisi 14 yaşındaki çocuk kaçırılmıştır. Kaçırılan ve kaybolan çocuklardan herhangi haber alınmaması ailelere derin kaygı ve üzüntü yaşatmaktadır.

Emniyet Müdürlüğünün 27 Ocak 2010 tarihi itibarıyla yurt genelinde 1016'sı kız olmak üzere 1661 çocuk için Emniyet Müdürlükleri'ne kayıp başvurusu yapıldığını belirtmiştir. 18 yaşından küçük çocuklar için yapılan kayıp başvurusunda il bazında İstanbul birinci sırada yer alırken, kayıp başvurularında son yıllarda Doğu ve Güneydoğu illerindeki artış ise dikkat çekmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinde de kaçırma olaylarının son günlerde arttığını gözlenmiş ve son bir yılda toplam 187 çocuk kaybolurken, bu çocuklardan şimdiye kadar haber alınmamıştır. Bölgede Diyarbakır 99 kayıp çocuk sayısı ile ilk sırada yer alırken, Batman 36 kayıp çocuk sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu rakamlar incelendiğinde, kaçırılan çocukların büyük bir kısmının kız çocukları olduğu anlaşılmaktadır. Son zamanlarda ülkemiz genelinde bin 600'ün üzerinde çocuğun kaçırıldığı ve özellikle bu sayı içerisinde kız çocuklarının oranının daha fazla olduğunu ve bu sayının özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizde daha fazla olduğunu görülmektedir.

Bölgede işsizlik, yoksulluk çocukları hedef alacak ciddi toplumsal boyutlara yol açmaktadır. Bu tür olayların artması, kendisini koruyamayacak olan çocukların hedef alınıp kaçırılmasını beraberinde getirmektedir. Çok ciddi çocuk kaçırmaların yaşandığı bölgede olaylara basit bir şekilde yaklaşmamak gerekmektedir. Kaçırılan çocukların bulunmaması, vatandaşlarda bu kaçırma olayların örgütlü olarak yapıldığı izlenimini uyandırmaktadır.

Kaçırılan çocukların kaçırılma nedeni tam olarak bilinmemekle beraber, organize suç örgütleri tarafından organ ticareti, çocuk pornografisi için kullanılması, çocukların suçla karıştırılması, yurt içi ve yurt dışı çocuksuz ailelere satılması gibi olasılıklar gündeme gelmektedir.

Kayıp çocuklar konusunda tüm endişeleri giderecek şekilde, bu konuya gereken ilgi ve önemin verilmesi, toplumda büyük panik ve kaygıların ortadan kalkması ve bu tür olayların önünün alınması için bir an önce acil eylem planları oluşturulmalıdır. Ayrıca, kayıp çocukların kaybolma sebepleri, kayıp çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturulması, kayıpların önlenmesine yönelik çalışmaların neler olabileceği konularının araştırılarak tespit edilmesi ve bunların çözümü amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulması gerekmektedir.

Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve 28 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/569)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde yaşanan çocuk kayıplarının nedenlerinin tespit edilmesi ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla ekte sunmuş olduğumuz gerekçe doğrultusunda, Anayasanın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

- 1) Mustafa Elitaş (Kayseri)
- 2) Sadık Yakut (Kayseri)
- 3) Yaşar Karayel (Kayseri)
- 4) Murat Yıldırım (Çorum)
- 5) Musa Sıvacıoğlu (Kastamonu)
- 6) Ahmet Öksüzkaya (Kayseri)
- 7) Ali Küçükaydın (Adana)
- 8) Mehmet Sait Dilek (Isparta)
- 9) Feyzullah Kıyıklık (İstanbul)
- 10) Ali İhsan Merdanoğlu (Diyarbakır)
- 11) Saadettin Aydın (Erzurum)
- 12) Müjdat Kuşku (Çanakkale)
- 13) Haydar Kemal Kurt (Isparta)
- 14) Mehmet Daniş (Çanakkale)
- 15) Zeyid Aslan (Tokat)
- 16) Azize Sibel Gönül (Kocaeli)
- 17) Cumhur Ünal (Karabük)
- 18) Ayşe Türkmenoğlu (Konya)
- 19) Özlem PiltanoğluTürköne (İstanbul)
- 20) Edibe Sözen (İstanbul)
- 21) Avni Doğan (Kahramanmaraş)
- 22) Birnur Şahinoğlu (Samsun)
- 23) Suat Kınıklıoğlu (Çankırı)
- 24) Abdulkadir Emin Önen (Şanlıurfa)
- 25) Mustafa Özbayrak (Kırıkkale)
- 26) Ahmet Büyükakkaşlar (Konya)
- 27) Ali Öztürk (Konya)
- 28) Öznur Çalık (Malatya)
- 29) Yusuf Coşkun (Bingöl)

Gerekçe:

Herkesin bildiği gibi geçtiğimiz Ramazan Bayramı'nda Kayseri'de 3 çocuk şeker toplamak için evlerinden çıkmış ve bir daha evlerine dönmemiştir. Yetkililerin yoğun çabalarına rağmen henüz bu yavrularımızdan haber alınamamıştır. Son zamanlarda medyada sıkça çıkan ve ülke gündeminde haklı olarak yer tutan bu olayla birlikte ülkemizde genel anlamda çocuk kayıplarıyla ilgili araştırmalar yapılmakta ve çözüm aranmaktadır.

Maalesef son yıllarda çocuk kayıplarının sayısında bir artış mevcuttur. Söz konusu çocuk kayıplarıyla ilgili kamuoyunda çeşitli şüpheler bulunmaktadır. Bazı suç örgütleri tarafından bu çocukların kaçırıldığı ve kaçırılma amaçlarının organ ticareti, dilencilik ya da fuhuş olduğu şüphesi hem aileleri hem de tüm ülkeyi endişelendirmekte ve herkesi bu konuda çözüm arayışına yönlendirmektedir.

Ülkemizde, dünyada olduğu gibi çocuk hakları konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiş, ciddi çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar yaşanan çocuk kayıplarından ötürü Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'na "Kayıp Çocuklar Projesi" adı altında bir çalışma başlatılmıştır. Kayıpların istatistik verileri, nedenleri ve bu kayıpları önleme yolları araştırılmıştır. 25.07.2008 tarihinde "Kayıp Çocuklar Raporu" başlığıyla bir rapor yayımlanmış ve kamuoyu aydınlatılmıştır.

Konu ile ilgili proje kapsamında çalışmalar devam etmektedir. Çok sayıda kurum ve kuruluş koordine bir şekilde çalışmaktadır. Toplumsal duyarlılıkla birlikte de bu konuda herkes üzerine düşeni de yapacaktır. Zira kaybolan çocuklar, bizim yavrularımızdır. Ülkemizin geleceğidir. Ailelerinin biricik yavrularıdır. Herhangi bir kayıp haberi sadece ailesini değil tüm ülkeyi üzmektedir. Bu nedenle çocuklarımızın huzurlu ve güvenli bir ortamda yaşamasını sağlamak bütün ülkenin görevidir.

Önümüzde duran sorun son derece ciddi bir sorundur. Üzerinde titizlikle durulması gereken, tüm ülkeyi ilgilendiren bir sorundur. Bu konuda herkesin sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir. Ülke genelinde yapılan çalışmalarla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisinin de üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir. Bu önemli konunun Meclisimizde ele alınması, araştırılması zaruret hâlini almıştır.

Unutulmamalıdır ki kayıp çocuklar sorunu, bütün Meclisin sorunudur. Burada herhangi bir siyasi parti ayrımı yapmadan tüm milletvekillerimize görev düşmektedir. Zira bütün siyasi parti milletvekillerinin katılımı ve ortak çalışması konunun daha rahat çözülmesine yardımcı olacaktır.

Bütün bu nedenlerle, çocuk kayıplarının nedenlerinin tespit edilmesi ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla teklif edilen Meclis Araştırmasının açılmasının ülkemiz ve milletimiz için yararlı olacağı kanaatindeyiz.

İstanbul Milletvekili Çetin Soysal ve 27 milletvekilinin, sokakta yaşayan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/570)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

10 Ocak 2010 tarihinde, İstanbul'da, 5 yaşındaki Bedrettin Karaduman ölmek üzereyken bulunmuştur. Vücudunda işkencenin derin izlerini taşıyan küçük çocuk hemen hastaneye kaldırılmıştır.

Daha sonra başlatılan soruşturma süreci ile küçük çocuğun dilencilik yaptığı, başka çocuklardan oluşan dilenci çeteleri tarafından bu hâle getirildiği ifade edilmiştir. İstanbul gibi bir metropolde, 5 yaşındaki bir çocuğun yaşam koşulları ve gördüğü işkencenin yaşadığımız çağ ile örtüşen bir durum olmadığı ortadadır.

10 Ocak'ta İstanbul'da yaşanan bu olay küçük yaşlarda çalıştırılan veya dilendirilen çocukların içler acısı hâlini ortaya koymaktadır. Bu dramatik durum, insanın insanca yaşayabileceği toplumsal dokunun Türkiye'de oluşmadığını göstermektedir. Küçük Bedrettin'in gördüğü işkence, 21. yüzyılda bir utanç tablosudur. Bunun gibi pek çok örneğin olduğu bilinmektedir. Sokaklarda dilenen, hemen hemen her trafik ışığında mendil, kalem satmak için uğraşan sokak çocukları toplumun her kesiminden insanın karşılaştığı manzaralardır. Sokaklarda büyük bir sefalet içinde, işkence ve dayakla korkutularak dilenmeye zorlanan çocuklara sahip çıkılması sosyal devlet olmanın getirdiği bir zorunluluktur. Toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanabilmesi için bu çocukların sağlıklı bir ortamda büyümesi, her çocuk gibi eğitim görmesi kendi yaşamlarını idame ettirebilecek duruma gelmeleri için uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. İşsizlik nedeniyle yaşanan ekonomik sıkıntılar, insanları göçe zorlamıştır. Yaşanan toplumsal değişimler, zaten ekonomik sıkıntılar yaşayan aileleri daha da büyük çıkmazların içine itmiştir.

Oluşan bu olumsuzluklar zinciri içinde, çocuklar korkutularak, aileleri ya da etraflarındaki kişilerce çalışmaya, para kazanmaya zorlanmaktadır. Büyük metropollerde çok daha yoğun bir şekilde yaşanan bu sorunun çözümlenmemesi, zaman içinde daha da büyüyerek önemli bir sosyal ve toplumsal sorun haline gelmesi sonucunu doğuracaktır. Küçük yaşlarda korkutularak dilendirilen, satıcılık yapan bu çocukların mutlaka sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması gerekir. Aksi takdirde zaman geçtikçe çok daha olumsuz tablolarla karşılaşılacaktır. Ailelerinin geçimine katkı sağlamak için küçücük yaşta sokaklara çıkarılan çocuklar, sokaklarda hak etmedikleri ve bir çocuğun altından kalkamayacağı davranış ve tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır.

Tüm bunların engellenmesi, sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi, toplumsal bilgilendirme çalışmalarının etkili bir şekilde yapılması gerekmektedir. Tüm bunlar sosyal güvenlik şemsiyesi altında yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal bilgilendirme konusunda daha etkin bir şekilde rol alması için desteklenmesi gerekmektedir.

Sorumluluğu altında olan çocuklarını istismar eden ailelerin çocuklarının mutlaka koruma altına alınması gerekmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak yapılan düzenlemelerin pratikte uygulanmasında ortaya çıkan eksikliklerin nelerden kaynaklandığı tespit edilmelidir. Belli yaştaki çocukların okula gönderilmemesi halinde, nüfus kayıtlarından takiple bu çocuklara ulaşılması ve çocukların içinde buldukları durum tespit edilebilir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirlenen temel ilkeler çerçevesinde uygulamada ortaya çıkan aksamaların tespiti için daha aktif çalışmaların yapılması gerekmektedir. Toplumda tüm çocuklar için var olan riskler tespit edilebilir risklerdir. Bu riskleri önceden tespit etmek ve uygun tedbirleri almak noktasında devlet üzerine düşen görevi yerine getirmelidir.

Çocuğun korunma ihtiyacının aile ve aile tipi bakımı teşvik edecek hizmetler aracılığıyla sunulması gerekir.

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun korunmaya muhtaç çocukların tespitinde aktif olarak görev alması gerekmektedir. Çocuk Esirgeme Kurumu uzmanlarının belirli yerlerde bulunan çocukları tespit ederek onlara yardımcı olması, doğrudan çözümü kolaylaştıran bir yöntemdir.

Sokaklarda yaşayan korunmaya muhtaç çocukların içinde buldukları durumun nedenleri ve sokak çocukları için alınacak tedbirlerin tespiti amacıyla, Anayasa'nın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.12.01.2010

1) Çetin Soysal	(İstanbul)
2) Mehmet Şevki Kulkuloğlu	(Kayseri)
3) Mehmet Seviçen	(İstanbul)
4) Sacid Yıldız	(İstanbul)
5) Canan Arıtman	(İzmir)
6) Necla Arat	(İstanbul)
7) Bihlun Tamaylıgil	(İstanbul)
8) Birgen Keleş	(İstanbul)
9) Fatma Nur Serter	(İstanbul)
10) Nesrin Baytok	(Ankara)
11) Tacidar Seyhan	(Adana)
12) Atila Emek	(Antalya)
13) Tekin Bingöl	(Ankara)
14) İsa Gök	(Mersin)
15) Hulusi Güvel	(Adana)
16) Abdulaziz Yazar	(Hatay)
17) Kemal Demirel	(Bursa)
18) Osman Kaptan	(Antalya)
19) Gökhan Durgun	(Hatay)
20) Rasim Çakır	(Edirne)
21) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
22) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
23) Mehmet Ali Özpölat	(İstanbul)
24) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
25) Mevlüt Coşkun	(Isparta)
26) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)
27) Turgut Dibek	(Kırklareli)
28) Ahmet Küçük	(Çanakkale)

İstanbul Milletvekili Mehmet Seviġen ve 21 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve dilendirilen çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/571)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Anayasa'nın 98 ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'nci maddeleri uyarınca "Sokakta yaşayan ve dilendirilen çocukların sorunlarının giderilmesi" için Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim. 12.01.2010

1) Mehmet Seviġen	(İstanbul)
2) Sacid Yıldız	(İstanbul)
3) Tekin Bingöl	(Ankara)
4) Birgen Keleş	(İstanbul)
5) İsa Gök	(Mersin)
6) Hulusi Güvel	(Adana)
7) Abdulaziz Yazar	(Hatay)
8) Tacidar Seyhan	(Adana)
9) Kemal Demirel	(Bursa)
10) Osman Kaptan	(Antalya)
11) Gökhan Durgun	(Hatay)
12) Rasim Çakır	(Edirne)
13) Durdu Özbolat	(Kahramanmaraş)
14) Ramazan Kerim Özkan	(Burdur)
15) Mehmet Ali Özpolat	(İstanbul)
16) Ali Rıza Ertemür	(Denizli)
17) Mevlüt Coşkuner	(Isparta)
18) Ali İhsan Köktürk	(Zonguldak)
19) Turgut Dibek	(Kırklareli)
20) Atila Emek	(Antalya)
21) Ahmet Küçük	(Çanakkale)
22) Ensar Öġüt	(Ardahan)

Gerekçe:

Tüm dünyada ciddi anlamda sorun haline gelen ve Türkiye'de de yaşanan ekonomik krizle birlikte önemli toplumsal sorunlarımızın başında gelen sokak çocuklarının sayıları hakkında da maalesef ciddi bir enformasyona sahip deġiliz.

Evde dayak yiyen, şiddete maruz kaldığı için evden kaçan, sokakta da her türlü istismara açık kalan, suça itilerek yaşamlarını sokakta idame ettirmek zorunda kalan yüz binlerce çocuk olduğunu görmekteyiz.

Bu çocukların ortak özellikleri ise, yaşlarının gerektirdiği bir hayatı yaşayamamaları ve o yaşlarda en çok ihtiyaç duydukları ev sıcaklığından, ebeveyn ilgisinden, oyun oynamaktan ve sağlıklı beslenmeden yoksun olmalarıdır. Her çocuğun doğal hakkı olan yaşına uygun bir hayat yaşama hakkının onların elinden alındığı gözlemlenmektedir.

İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde, metropollerde, trafik ışıklarında duran, arabaya koşarak gelen çocukların manzarası herkes tarafından bilinmektedir. Sokakta çalışan ya da zorla çalıştırılan bu çocukların belli süre sonra evlerini terk ederek kaçtıkları ve sokakta yaşamaya başladıkları yapılan çalışmaların sonucunda görülmektedir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğuda var olan yoksulluk, işsizlik, terör gibi etkenler sebebiyle büyük şehirlere göç en önemli sosyal sorundur. Hatta bazı ailelerin dilencilik için topluca Büyükşehirlere göç ettikleri ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırmalara göre en çok sokak çocuğunun yaşadığı il İstanbul olarak görülmektedir. Yine verilen bilgilere göre her 4 çocuktan biri de çalışmaktadır. Üstelik bu çocuklar yaşlarına aykırı bir biçimde çalıştırılmaktadır. Türkiye'de sömürülen çocuk iş gücü oranı ise Uzakdoğu ülkelerindeki oranlara ulaşmıştır.

Sokaklarda yaşayan, dilendirilen, çalışan çocuklar birçok tehlike ile karşı karşıya kalmaktadır. Çalışma ortamlarının tehlikeli, soğuk ve her türlü istismara açık olması nedeniyle bu çocukların büyük bir kısmında ciddi anlamda sağlık sorunları, saldırganlık, hırsızlık, hiperaktivite gibi psikososyal davranış bozuklukları ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu sebeplerden dolayı çocukları yetiştirmekten sorumlu yetişkinler tarafından herhangi bir koruma, denetleme olmadığı için ailelerinden kopmuş, 24 Saat sokakta yaşayan, suça bulaşan, tiner, bali gibi ucu maddeler kullanan, her türlü cinsel istismara uğrayan, dilenci ve organ mafyasının eline düşen çocuklar karşımıza çıkmaktadır.

Peki hükümet yetkilileri toplum açısından ciddi anlamda tehdit niteliği taşıyan, her gün onlarca çocuğun sokağa düştüğü, organ mafyasının cirit attığı, her köşede dilencilik yapan çocukların bulunduğu, okul köşelerinde sigara uyuşturucu satarak çocuklarımızın tehdit edildiği bir ortamda korunmaya, gözetilmeye en çok ihtiyacı olan, bu çocuklar için neler yapmaktadır bilinmemekte.

Geleceğimiz olan çocukları kurtarmak için ne gibi önlemler alınmaktadır? Bu işten sorumlu devlet kurumları, işlevleri, şimdiye kadar neler yaptıkları, kaç çocuğu ne şekilde istihdam ettikleri de bilinmemektedir. Bu kurumlara sevk edilen çocuklarımıza orada nasıl bir eğitim verilmekte, çocuklar ne şekilde rehabilite edilmekte cevap bekleyen sorulardır.

Devlet bu çocukların sadece barınma ve gıda ihtiyacını gidermekle yetinmemelidir. Var olan mevcut yasalar yeniden gözden geçirilmeli, nasıl uygulandığı takip edilmelidir. Sokakta çalışan, zorla çalıştırılan, dilendirilen bu çocuklar ayrı ayrı ele alınarak çocukları sokağa düşüren nedenler ve genel olarak sokak çocuklarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Adana Milletvekili Nevingaye Erbatur ve 24 milletvekilinin, sokakta yaşayan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/572)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Sokakta yaşayan ve sokağı kullanan, halk arasında "sokak çocukları" biçiminde isimlendirilen çocukların sorunlarının, sokağa itilme sebeplerinin araştırılması ve olası çözüm önerilerinin tartışılabilmesi için TBMM içtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri ve Anayasa'nın 98. maddesi gereğince bir meclis araştırması açılmasını arz ederim.

- 1) Nevingaye Erbatur (Adana)
- 2) Hulusi Güvel (Adana)
- 3) Ferit Mevlüt Aslanoğlu (Malatya)
- 4) Mehmet Şevki Kulkuloğlu (Kayseri)
- 5) Atila Emek (Antalya)
- 6) Canan Arıtman (İzmir)
- 7) Sacid Yıldız (İstanbul)
- 8) Tayfur Süner (Antalya)
- 9) Gökhan Durgun (Hatay)
- 10) Ali Koçal (Zonguldak)
- 11) Turgut Dibek (Kırklareli)
- 12) Algan Hacaloğlu (İstanbul)
- 13) Ali Rıza Ertemür (Denizli)
- 14) Abdulaziz Yazar (Hatay)
- 15) Tekin Bingöl (Ankara)
- 16) İsa Gök (Mersin)
- 17) Durdu Özbolat (Kahramanmaraş)
- 18) Ramazan Kerim Özkan (Burdur)
- 19) Mevlüt Coşkuner (Isparta)
- 20) Ali Rıza Öztürk (Mersin)
- 21) Şevket Köse (Adıyaman)
- 22) Hüseyin Ünsal (Amasya)
- 23) Mehmet Ali Özpolat (İstanbul)
- 24) Erol Tinastepe (Erzincan)
- 25) Ensar Ögüt (Ardahan)

Gerekçe:

9 Ocak 2010 tarihinde Haliç Köprüsü'nü temizleyen işçilerce ölmek üzereyken bulunan ve ölümden dönen 5 yaşındaki B.K.nın yaşadığı sıkıntılar "sokak çocukları" olarak adlandırılan sokağı kullanan, sokakta yaşayan çocukları tekrar kamuoyu gündemine taşımıştır.

Çocukların büyüklerce sokakta çalışmaya, dilenmeye ya da hırsızlığa zorlanması bir çocuk hakları ihlalidir. Sokakta para kazanmaya itilen çocuk okul ve aile ortamından uzak bir yaşama zorlandığı için geleceğe yönelik gerekli eğitim imkanından da mahrum kalmaktadır.

Yapılan araştırmalar sadece İstanbul'da yaklaşık 4 bin çocuğun sokaklarda çalıştırıldığını ya da dilendirildiğini ortaya koymaktadır. Ancak geçtiğimiz yıl yalnızca 400 çocuk sokaktan kurtarılıp devlet koruması altına alınabilmiştir.

Meselenin bir diğer boyutu, 5 yaşındaki Bedrettin'in de başına geldiği gibi, çocukların şiddete karşı korunaksız kalmasıdır. Sokakta yaşayan çocuklar hem büyüklerinden hem de yine diğer çocuklardan gelebilecek şiddete karşın korunamamakta, yaşadıkları şiddet türleri de çocukların hem fiziksel hem ruhsal anlamda yaralanmalarına sebep olmaktadır.

B.K.'nın yaşadığı şiddet başka bir gerçeği daha gözler önüne sermiştir. Kimi aileler çocuklarını dilendirmek ya da çalıştırmak için bahar aylarından itibaren İstanbul'a ya da diğer büyük illere gelmektedir. Bu da çocukların kendi ailelerinde şiddete itilmesi anlamına gelmektedir. 2009 yılı içerisinde, sokaklarda çalıştıkları belirlenen çocuklara yönelik olarak sadece İstanbul'da 10 bin 741 yasal işlem yapılmış ancak sadece 400 çocuk devlet koruması altına alınmıştır. Devlet korumasından yoksun kalan diğer çocukların halen sokaklarda şiddetin türlü biçimleri ile karşı karşıya kaldığı bir gerçektir.

Yukarıda değinilen tüm sorunların sebeplerinin ve hem çocuklara hem de topluma olası etkilerinin araştırılabilmesi için, konunun uzmanlarının, sivil toplum örgütlerinin ve ilgili kamu görevlilerinin fikir ve önerilerinin tartışılabilmesi ve çözüm önerilerine dair bir Meclis araştırmasının açılması uygun olacağı düşünölmektedir.

Manisa Milletvekili Ahmet Orhan ve 23 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/573)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Anayasamızın 98., İçtüzüğümüzün 104. ve 105. maddeleri gereğince, Ülkemizde var olan ve toplumsal bir sorun olarak gün geçtikçe büyüyen, istismar edilen çocukların sorunları ve başlangıç nedenleri ve güvenli bir ortam sağlanması ve toplumla yeniden bütünleşmelerine yardımcı olacak, alınması gereken önlemlerin ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla bir Araştırma Komisyonu kurularak konunun tüm boyutlarıyla araştırılmasını saygılarımızla arz ederiz.

1) Ahmet Orhan	(Manisa)
2) Mehmet Şandır	(Mersin)
3) Hasan Özdemir	(Gaziantep)
4) Hüseyin Yıldız	(Antalya)
5) Mustafa Enöz	(Manisa)
6) Erkan Akçay	(Manisa)
7) Hasan Çalış	(Karaman)
8) Mehmet Günal	(Antalya)
9) Reşat Doğru	(Tokat)
10) Mehmet Serdaroğlu	(Kastamonu)
11) Ahmet Duran Bulut	(Balıkesir)
12) Emin Haluk Ayhan	(Denizli)
13) Necati Özensoy	(Bursa)
14) Recep Taner	(Aydın)
15) Sabahattin Çakmakoğlu	(Kayseri)
16) Süleyman Latif Yunusoğlu	(Trabzon)
17) Mehmet Akif Paksoy	(Kahramanmaraş)
18) Murat Özkan	(Giresun)
19) Kamil Erdal Sipahi	(İzmir)
20) Mustafa Kalaycı	(Konya)
21) Abdülkadir Akcan	(Afyonkarahisar)
22) Mithat Melen	(İstanbul)
23) Akif Akkuş	(Mersin)
24) Oktay Vural	(İzmir)

Gerekçe:

Sokakta yaşayan ve istismar edilen çocukların yaşamları ülkemizde gün geçtikçe büyüyen bir hâlindedir. Bu çocukların yaş grupları 12 ile 19 arasında olup, alt yaş sınırı maalesef gün be gün aşağılara doğru inmektedir.

Sokakta yaşayan çocukların bir kısmı, parçalanmış da olsa aileleriyle ilişkilerini sürdürürken, yarısından fazlası ekonomik yetersizlik, ihmal ve parçalanmış aile gibi etkenler nedeniyle sokağa itilen çocuklar, arkadaş etkisi, aile içi şiddet, aile içi problemler ve üvey ebeveynle çatışma gibi nedenlerle sokakta yaşamaya başlıyor. Bahsi geçen nedenler ile birlikte

sokakta yaşamanın bu çocuklar için travmatik hayatın ne başlangıcı ne sonu olduğu gibi karşılaştıkları diğer bir sorun ise çocukların ucu maddeler ve uyuşturucu ile karşılaştığı ve bu korkunç maddelerden kurtuluşlarının olmadığı bir başlangıç ile tanışıyorlar. Sokakta yaşayan çocukların işledikleri ve istemeden kullandıkları ve karıştırdıkları suç oranları yükselmektedir.

İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya gibi metropol kentlerin varoşlarında yaşayan, özellikle göç yoluyla gelen ailelerin çocuklarının risk altında olduğu gerçeklik kazanmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu ve çarpık kentleşmenin yoğun yaşandığı gecekondu bölgelerinde yaşayan ailelerin çocukları bu risk grubu altında yer almaktadır.

Eğitim ve yaşam sosyolojisinin geliştirilmesi, ilerlemesi ve ailenin kalitesinin yükseltilmesi hâlinde toplum kalitesinin de yükseleceği bir gerçektir. Sosyal güvenlik alanında yapılacak yeni düzenleme ve genişletmeler toplum kalitesinin yükselmesi ile birlikte sokakta yaşayan çocuk sayısında azalmayı da sağlayacaktır.

Çocuk haklarına yönelik bazı ihlallerin azaltılmasında ilerleme sağlanmakla birlikte, çocuklara yönelik istismar olaylarının yaygınlığı hakkında henüz elde fazla bilgi bulunmamaktadır. Şiddet ve sömürü tüm dünyada pek çok çocuğun yaşamındaki katı gerçekler olarak varlığını sürdürmektedir.

Dünyanın dört bir yanında milyonlarca kız ve erkek çocuk insan ticareti mağduru olmaktadır, ana-baba ilgisinden yoksundur veya okula gidebilmek, temel sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için gerekli kayıt belgelerine sahip değildir. Daha milyonlarca çocuk son derece elverişsiz koşullarda çalışmaya zorlanırken diğerleri evlerinde, okullarında, toplumlarında, yerleştirildikleri kurumlarda veya tutukluluk hâlinde şiddete veya suistimale maruz kalmaktadır. Bu tür olumsuzlukların failleri de çoğu kez çocukların emanet edildikleri yetişkinlerdir.

Sokaklarda yaşayan ve/veya çalışan çocuk sayısı son dönemde gözle görülür biçimde artmıştır. Pek çok çocuk, anne-babaları tarafından sokakta çalışıp aile geçimine destek vermeye zorlanmaktadır. İstismar eden ailelerden gelen çocukların bazıları kurtuluşu sokaklarda aramaktadırlar. Çocukların çoğu sokaktayken kötü muameleye, fiziksel ve/veya cinsel istismara, hastalıklara ve yetersiz beslenmeye maruz kalmakta, madde bağımlısı hâline gelmektedir.

Bu çocuklara güvenli bir ortam sağlanması ve toplumla yeniden bütünleşmelerine yardımcı olacak becerilerin geliştirilmesi, cinsel istismara maruz kalanlar, ucu madde bağımlısı olanlar, sokaklarda çeşitli işler yapanlar, evlerinden kaçanlar ya da sokağa itilenler gibi farklı gereksinimleri olan çocuklar için güvenli ve destekleyici ortamlar sağlanması gerekmektedir.

Çocukların sokakta yaşamalarına ve/veya çalışmalarına yol açan temel nedenlere karşı alınacak önlemlerin ve yukarıda değinmiş olduğumuz nedenlerden ötürü sorunların, alınacak tedbirlerin ve çözüm önerilerinin, yüce Meclisimizce tespiti amacı ile Meclis Araştırması açılması yerinde olacaktır.

İstanbul Milletvekili Alev Dedegil ve 21 milletvekilinin, cinsel istismara maruz kalan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/574)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ülkemizde çocuklara yönelik cinsel suçlarla mücadele yöntemlerinde, cinsel suç mağduru çocukların korunması uygulamalarında ve yasalardaki ilgili düzenlemelerde karşılaşılan sorunların araştırılarak tespit edilmesi ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasamızın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 üncü ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

- 1) Alev Dedegil (İstanbul)
- 2) Aşkın Asan (Ankara)
- 3) Kemalettin Aydın (Gümüşhane)
- 4) Yılmaz Tunç (Bartın)
- 5) Birnur Şahinoğlu (Samsun)
- 6) Mehmet Çiçek (Yozgat)
- 7) Fatma Şahin (Gaziantep)
- 8) Mustafa Ünal (Karabük)
- 9) Avni Erdemir (Amasya)
- 10) Yaşar Eryılmaz (Ağrı)
- 11) Ülkü Gökalep Güney (Bayburt)
- 12) Mustafa Cumur (Trabzon)
- 13) Azize Sibel Gönül (Kocaeli)
- 14) Dilek Yüksel (Tokat)
- 15) Nükhet Hotar (İzmir)
- 16) Hayrettin Çakmak (Bursa)
- 17) Reha Denemeç (Ankara)
- 18) Güldal Akşit (İstanbul)
- 19) Abdülkadir Aksu (İstanbul)
- 20) Edibe Sözen (İstanbul)
- 21) Fatoş Gürkan (Adana)
- 22) Yusuf Coşkun (Bingöl)

Gerekçe:

Kendinden büyük bireylerin, çocuğun fiziksel, gelişimsel ve psiko-sosyal açıdan iyi olma halini olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışları çocuğun istismarı olarak değerlendirilmektedir. Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört ana grupta incelenmektedir. Bu gruplar içinde bulunan cinsel istismar, istismar tipleri içerisinde çoğunlukla gizli kalan ve saptaması en zor grubu oluşturmaktadır.

Çocukların cinsel amaçlarla kullanılması, çocuk fahişeliği, pornografi ve seks turizmi kaygı verici boyutlarda artmakta ve giderek günümüz dünyasına yayılmaktadır. Dünyada milyonlarca çocuk ve gencin her şekildeki cinsel istismar kurbanı olduğu ve bunların arasında 5 yaşından küçük çocukların dahi bulunduğu bildirilmektedir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) tarafından, dünyada milyonlarca çocuğun ya fahişe olarak çalıştırıldığı ya da porno filmlere malzeme edildiği saptanmıştır.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; % 30'unun 2-5, % 40'ınının 6-10, % 30'unun 11-17 yaş grubunda olduğunu görülmekte. Bir başka deyişle olguların % 70'ini küçük yaş grubu oluşturmaktadır. Kız çocukları erkek çocuklardan 3 kat daha sık cinsel istismara uğramakta ve istismara uğramış erkek çocuklarda ölüm ve yaralanmalar daha sık görülmektedir. Yurt içi yayınlarda ise kız/erkek oranı birbirine yakın bulunmuştur. İstismarcılar, % 80 çocuğun tanıdığı biridir ve % 96'sı erkektir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar, özellikle son günlerde basında sıkça yer alan haberler nedeniyle gündemi meşgul etmektedir. Uzmanlar Türkiye'de çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarının giderek arttığını ve suç artışının nedenlerinin başında cezaların caydırıcı olmadığını belirtmektedirler.

Dünya'da yaygın olan suç eyleminin Türkiye'de varlığını ve azlığını inkar etmek olanaksızdır. Suç tespitlerinin az bulunması problemin küçük olduğu anlamına gelmez. Cinsel istismara uğramış çocuklarda, fiziksel yaralanmanın yanısıra hemen hemen hepsinde psikolojik zararlar meydana gelmektedir ve cinsel istismarın somut hasarları ortadan kalktıktan sonra bile bu duygusal zedelenme uzun yıllar devam etmektedir.

Cinsel istismar aileyi ve çocuğu ciddi bir şekilde yaralamaktadır. Toplumun temel direkleri olan aile ve çocukların yaralanması toplumu derinden sarsar. Cinsel istismar ile ilgili önleyici ve koruyucu tedbirler almak devletin sorumluluklarındandır.

Ülkemizde çocuklara yönelik cinsel suçlarla mücadele yöntemlerinde, cinsel suç mağduru çocukların korunması uygulamalarında ve yasalardaki ilgili düzenlemelerde sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunları ortadan kaldıracak yeni bir yaklaşıma ve alınması gereken acil tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak
Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması
Komisyonu (10 / 90, 190, 210, 235, 312, 433, 438, 466, 474, 496, 531, 539, 558, 563, 564, 565,
566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574)**

Sayı: A.01.1.GEÇ.10/90-186
Konu: Komisyon Raporu

10/07/2010

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10 / 90, 190, 210, 235, 312, 433, 438, 466, 474, 496, 531, 539, 558, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu, 10/03/2010 tarihinde çalışmalarına başlamış ve dört aylık araştırma süresi içinde yaptığı çalışmalar sonucunda düzenlediği rapor ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.
Saygılarımla.

Halide İNCEKARA
İstanbul Milletvekili
Komisyon Başkanı

Ek: Rapor

**Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu
Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi
Amacıyla Kurulan (10/90, 190, 210, 235, 312, 433, 438, 466, 474, 496,
531, 539, 558, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573,
574) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu**

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİLLER	67
TABLOLAR	69
KISALTMALAR CETVELİ	74
GİRİŞ	79
BİRİNCİ BÖLÜM	81
KOMİSYONUN KURULUŞU VE İŞLEYİŞİ	81
1.1. Araştırmanın Konusu	81
1.2. Komisyonun Kuruluşu	82
1.3. Komisyonun Görev, Yetki ve Süresi.....	84
1.4. Komisyonun Çalışmaları.....	84
1.4.1. Komisyon Toplantıları	85
1.4.2. Komisyonun TBMM Dışında Yaptığı Yerde İnceleme ve Toplantılar	87
İKİNCİ BÖLÜM	89
TANIMLAR	89
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	94
TÜRKİYE'DEKİ ÇOCUK VE AİLELERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ ... 94	
3.1. Türkiye Nüfusunun Sosyodemografik Özellikleri	94
3.1.1. Nüfus Yapısı ve Nüfus Artış Hızı	94
3.1.2. Öğrenim Durumu.....	112
3.1.3. Çalışma Yaşamı.....	113
3.1.4. Yoksulluk Durumu	115
3.1.5. Sosyal Güvence	120
3.2. 0-17 Yaş Grubu Nüfusun Sosyodemografik Özellikleri	121
3.2.1. 0-17 Yaş Grubu Nüfus Yapısı.....	121
3.2.2. 0-17 Yaş Grubu Nüfusun Sağlık Göstergeleri	125
3.2.3. Öğrenim Kurumlarına Devam Durumları.....	128
3.2.4. Gençlerde Çalışma Oranları ve İstihdam Yüzdeleri.....	138
3.3. Aile Yapısı	139
Bölüm Kaynakçası	145
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	146
ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT	146
4.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI	146
4.2. KANUNLAR VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER.....	146
4.2.1. Çocuğun Mağdur Olmasını Önleyici Kanunlar ve Uluslararası Sözleşmeler	146
4.2.2. Çocuğun Mağdur Olduğu Durumda Korunmasını Sağlamaya Yönelik Kanunlar.....	151
4.2.3. Mağdur Olmanın Önlenmesi, Erken Dönemde Tespiti ve Rehabilitasyonu ile İlişkili Kanunlar.....	153
4.3. TÜZÜKLER	161
4.4. YÖNETMELİKLER.....	162
BEŞİNCİ BÖLÜM	165
KURUMLARIN ANALİZİ	165
5.1. DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI	165
5.2. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	169
5.3. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	180

	Sayfa
5.4. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	190
5.5. SAĞLIK BAKANLIĞI.....	201
5.6. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.....	220
5.7. SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ...	246
5.8. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI.....	261
5.9. ADALET BAKANLIĞI	269
5.10. RADYO TELEVİZYON ÜST KURULU.....	298
5.11. TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU	304
5.12. YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU VE ÜNİVERSİTELER.....	307
5.13. ULUSLARARASI KURULUŞLAR.....	316
5.14. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ.....	327
ALTINCI BÖLÜM.....	328
TÜRKİYE’DE ÇOCUK POLİTİKASI.....	328
6.1. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program ve Yıllık Programlarda Çocukları İlgilendiren Çeşitli Politikalar	328
6.1.1. Kalkınma Planı (2007-2013).....	328
6.1.2. “2010-2012 Orta Vadeli Plan ve 2010 Programı”nda Yer Alan Temel Amaçlar, Öncelikler	329
6.2. Kurumlara Ait Stratejik Planlardaki Amaç ve Hedefler.....	330
6.2.1. İçişleri Bakanlığı.....	330
6.2.2. Emniyet Genel Müdürlüğü	331
6.2.3. Sağlık Bakanlığı.....	331
6.2.4. Milli Eğitim Bakanlığı	332
6.2.5. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)	335
6.2.6. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	336
6.2.7. Adalet Bakanlığı	336
YEDİNCİ BÖLÜM	338
KAYIP ÇOCUKLAR.....	338
7.1. Dünyada Kayıp Çocuklar	338
7.2. Türkiye’de Kayıp Çocuklar.....	342
7.2.1. Ülkemizde Kayıp Çocukların Durum Analizi.....	344
7.2.2. Çocukların Kaybolma Nedenleri	359
7.2.3. Kayıp Çocuk Olma Durumunda Yapılan İş ve İşlemler	361
7.2.4. Kayıp Çocuğun Aranmasında Karşılaşılan Sorunlar.....	372
7.2.5. Öneriler.....	382
Bölüm Kaynakçası	388
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	389
MAĞDUR ÇOCUKLAR	389
8.1. İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLAR.....	389
8.1.1. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ.....	389
8.1.2. CİNSEL İSTİSMAR.....	401
8.1.2.1. Cinsel İstismara Uğrayan Çocuğun Tanısı ve Muayenesi.....	403
8.1.2.2. Türkiye’de Cinsel İstismar, Ensest ve Çocuk Evliliklerinin Görülme Sıklığı ve Risk Etmenleri.....	404
8.1.2.3. Cinsel İstismar Mağduru Çocuğun Tanı, Bildirim ve İzlem Süreçleri.....	416
8.1.2.4. Cinsel İstismarın Bildirimi, Tanı, Tedavi ve Yasal Süreçte Karşılaşılan Sorunlar	421

	Sayfa
8.1.2.5. Cinsel İstismarın Bildirimi, Tanı, Tedavi ve Yasal Süreçte Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri	429
8.1.3. Çocukların Cinsel Ticari Sömürüsü	440
8.1.4. Çocuk Pornografisi	446
Bölüm Kaynakçası	449
8.2. SOKAKTA YAŞAYAN/ÇALIŞAN ÇOCUKLAR	452
8.2.1. Dünyada Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Durumu	453
8.2.2. Türkiye’de Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Durum Saptaması	454
8.2.3. TBMM’nin 22. Döneminde Kurulan Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunda Belirtilen Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi	479
8.2.4. Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara İlişkin Devam Ettiği Tespit Edilen Sorunlar ve Öneriler	512
Bölüm Kaynakçası	514
8.3. ÇALIŞTIRILAN ÇOCUKLAR	516
8.3.1. Dünyada Çocuk İşçiliğinin Durumu	518
8.3.2. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Durumu	519
8.3.3. Geçici ve Mevsimlik Tarım İşçileri	527
8.3.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Çalışmaları	532
8.3.5. İşyerlerinde Uygun Olmayan Koşullarda ve İşlerde Çalıştırılan Çocukların Tespiti ve Yapılan İşlemler	541
8.3.6. Sorunlar ve Çözüm Önerileri	542
Bölüm Kaynakçası	544
8.4. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR	545
8.4.1. Suça Sürüklenme ve Nedenleri	545
8.4.2. Suça Sürüklenme ile Karşılaşıldığında Yapılan İşlemler	548
8.4.2.1. Hukukta Çocuk ve Ceza Yaklaşımı	548
8.4.2.2. Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün Etkileri	549
8.4.2.3. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkındaki Ceza Muhakemesi	550
8.4.2.4. Çocuk Koruma Kanununda Düzenlenen Koordinasyonun Amacı	564
8.4.3. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri	569
8.4.4. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Adalet Bakanlığı İstatistikleri	573
8.4.5. Çocukların Suça Sürüklenmesi ve Suça Sürüklenen Çocukların Korunmasına İlişkin Yapılan İşlemler Sırasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	594
Bölüm Kaynakçası	602
8.5. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR	603
8.5.1. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Tanımları	603
8.5.2. Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Gerekliliği	604
8.5.3. Dünyada Üstün Yeteneklilerin Eğitim Uygulamaları	607
8.5.4. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi	618
8.5.5. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Uygulamalar	622
8.5.6. Sorunlar ve Öneriler	633
Bölüm Kaynakçası	635

	Sayfa
DOKUZUNCU BÖLÜM.....	638
TESPİT EDİLEN SORUNLAR VE ÖNERİLER.....	638
9.1. TESPİT EDİLEN SORUNLAR.....	638
9.1.1. Kayıp Çocuklar.....	638
9.1.2. Çocukların Mağduriyetine Yol Açan Diğer Nedenler.....	641
9.1.3. Ulusal Çocuk Politikası	648
9.1.4. Yerel Düzeydeki Kurumsal Yapılar ve Koordinasyon Yapısı ile İlgili Sorunlar ..	649
9.1.5. Kayıt Sistemi ile İlgili Sorunlar	651
9.1.6. Medya-Çocuk İlişkisi ve Olası Sorunlar	652
9.2. ÖNERİLER.....	653
9.2.1. Çocukların Kaybolmalarının Önlenmesine İlişkin Öneriler.....	654
9.2.2. Çocukların Mağdur Olmasını Önlemek İçin Müdahale Önerileri	654
9.2.3. Ulusal Çocuk Politikasının Geliştirilmesi.....	663
9.2.4. Kurumsal Yapılar ve Koordinasyon ile İlgili Öneriler.....	664
9.2.5. Medyanın Çocuk Mağduriyetinin Ortadan Kaldırılmasında Katkısı.....	665
9.2.6. Veri Toplama Sistemine İlişkin Öneriler	666
EKLER	671
Ek 1 - TUTANAK ÖZETLERİ VE KOMİSYONUN SAHA ÇALIŞMALARI.....	671
Bilgilerine Başvurulan Kişilere Ait Tutanak Özetleri.....	671
Komisyonun Saha Çalışmaları.....	711
Ankara Dışındaki Çalışmalara Ait Sonuçlar.....	711
Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi - Saha Araştırması	722
Ek 2 - KAYIP ÇOCUKLAR ULUSAL BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ	726
KURUMLARARASI İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ	726
Ek 3 - KAYIP ÇOCUK REHBERİ.....	733

ŞEKİLLER

	Sayfa
Şekil 1. Türkiye Nüfus Piramidi (31 Aralık 2009).....	94
Şekil 2. Yıllara Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızları (1923-2023).....	95
Şekil 3. Türkiye’de Yaşa Özel Doğurganlık Hızları (2008).....	100
Şekil 4. Yöntem Kullanımındaki Gelişmeler	101
Şekil 5. Yöntem Kullanımındaki Değişmeler	101
Şekil 6. Bölgelere Göre Net Okullaşma Oranları.....	133
Şekil 7. Türkiye’de Yaşlara Göre Başlık Parası Uygulaması.....	141
Şekil 8. Gençlerin Aileleri ile Sorun Yaşama Nedenleri.....	141
Şekil 9. Ailelerin Gençlerle Sorun Yaşama Nedenleri.....	142
Şekil 10. Öğrenim Durumuna Göre Toplumda Aile İlişkileri Hakkındaki Görüşler.....	142
Şekil 11. Ailede Çocuğa Bakış.....	144
Şekil 12. Sağlık Bakanlığının Merkez Teşkilat Yapısında Çocuklara Yönelik Sağlık Hizmeti Sunumundan Temel Olarak Sorumlu Olan Birimler	202
Şekil 13. Sağlık Bakanlığının Kayıp ve Mağdur Çocukların Sorunlarına Yönelik Taşra Yapılanması	203
Şekil 14. Beş Yaş Altı Ölümelerde Sayısal Büyüklükler	218
Şekil 15. Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Şeması.....	221
Şekil 16. Türk Eğitim Sistemi.....	228
Şekil 17. SHÇEK Teşkilat Yapısı	248
Şekil 18. Kurumun Taşra Teşkilat Yapısı ve Hizmetleri.....	249
Şekil 19. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teşkilat Şeması.....	263
Şekil 20. Radyo Televizyon Üst Kurulu Teşkilat Şeması	301
Şekil 21. Türk Yükseköğretim Sisteminin Organizasyon Şeması	307
Şekil 22. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Tahmin Edilen İnsan Ticareti	339
Şekil 23. Kaybolan Çocukların Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	345
Şekil 24. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Müracaatı Yapılan Çocuklarda Hâlen Kayıp Olma ve Bulunma Yüzdeleri (12 Nisan 2010)	346
Şekil 25. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Yaş Grupları, Cinsiyet ve Bulunma Durumları (12 Nisan 2010).....	347
Şekil 26. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Kaybolmadan Önce Birlikte Yaşadığı Kişiler (12 Nisan 2010).....	348
Şekil 27. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Cinsiyetleri (12 Nisan 2010).....	349
Şekil 28. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Kayboldukları Aylar (12 Nisan 2010).....	350
Şekil 29. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde 2006-2009 Yılları Arasında Kayıp Çocuk Sayısında Artış	351
Şekil 30. Emniyet Birimlerince Kayıp Çocuk Aranmasında Yapılan İşlemler	362
Şekil 31. Çocuklara Kötü Muamele İçin Risk Etmenlerini Gösteren Model.....	394
Şekil 32. Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İçin İzlenen Yollar.....	416
Şekil 33. Cinsel İstismarda Dava Sürecinde Kurumlar Arası İlişki-İletişim ve Tedbir Kararlarının Uygulanması.....	418
Şekil 34. Koruyucu ve önleyici hizmet modeli şeması	464

	Sayfa
Şekil 35. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli.....	467
Şekil 36. İl Müdürlüğüne İhbar ve Acil Korunma Kararı Alınmasına İlişkin Durum	472
Şekil 37. İl Emniyet Müdürlüğü Başvuru ve Kurum Tarafından Bakım Altına Alınma Süreci	474
Şekil 38. İl Müdürlüğüne Başvuru ve Kuruma Kabul.....	476
Şekil 39. Türkiye’de Çocukların Eğitim Kurumlarına Devam Etme ve Çalışma Durumlarının Dağılımı.....	521
Şekil 40. İşyeri Durumuna Göre Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar	523
Şekil 41. Yaş Grupları ve Çalışma Nedenlerine Göre Ekonomik Faaliyette Bulunan Çocuklar.....	524
Şekil 42. Sosyal Çözülme	547
Şekil 43. 100.000 Çocuk Nüfusundaki Sanık Sayısı Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2008).....	574
Şekil 44. Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalarda Yargılanan Çocukların Mahkemelerine Dağılımı (2008).....	577
Şekil 45. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Çıkan Davaların Gelen Davalara Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008).....	578
Şekil 46. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerine Gelen Çıkan ve Devreden Davaların Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008).....	581
Şekil 47. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Ortalama Yargılama Süresinin Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008).....	582
Şekil 48. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Suç Türüne Göre Dağılımı (2008).....	583
Şekil 49. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (1994-2008)	585
Şekil 50. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısına Göre Oransal (%) Dağılımı	587
Şekil 51. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2008)	588
Şekil 52. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne Göre Oransal (%) Dağılımı (2008)	589
Şekil 53. Haklarında Hapis Cezası Kararı Verilen Çocuk Sanıkların Mahkemelere Göre Dağılımı (2008).....	591
Şekil 54. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davaların Sanıkları Hakkında Verilen Kararların Suç Türüne Göre Oransal (%) Dağılımı (2008).....	591
Şekil 55. AB Üye Ülkelerde Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Kullanılan Kavramlar	607

TABLolar

	Sayfa
Tablo 1. İllere Göre 2009 Yılı Şehir Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı 2008-2009	96
Tablo 2. Toplam Doğurganlık Hızları.....	98
Tablo 3. İllerin 1975-2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı.....	102
Tablo 4. Türkiye’de İllerin 2009 Yılı Nüfusu, Göç Gelen ve Giden Nüfus ve Net Göç Hızları	105
Tablo 5. 2008-2009 Döneminde İllerin Göç Büyüklüğüne Göre Sıralanışı	108
Tablo 6. Yerleşim Yerine Göre Son Göç Nedeni (Birincil) Yüzde Dağılımı (2005)	109
Tablo 7. Türkiye’de Demografik Göstergeler ve Tahminler (2010-2025).....	110
Tablo 8. Yaş Gruplarına Göre Nüfus Tahminleri (2007-2015).....	111
Tablo 9. Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Öğrenim Durumları (2009)	112
Tablo 10. Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (Temmuz 2010)	113
Tablo 11. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu (2009)	114
Tablo 12. İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre Meslek Grupları (2009)	115
Tablo 13. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Yüzdeleri.....	116
Tablo 14. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Yoksul Fert Sayısı.....	116
Tablo 15. Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Yüzdeleri (2005 ve 2008)	117
Tablo 16. Hanehalkı Türüne Göre Yoksul Hane Oranları ve Yoksul Fert Oranları (2005-2008).....	118
Tablo 17. Hanehalkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2008) ...	119
Tablo 18. Sosyal Güvenlik Kapsamında Olan Nüfus ve Değişim Yüzdesi (2007-2008).....	120
Tablo 19. Türkiye’de 0-18 Yaş Grubunun Toplam Nüfus İçindeki Payı (2010-2025).....	122
Tablo 20. Türkiye 2009 Yılı ADNKS 0-17 ve 18 ve Üstü Yaş Grubu Nüfusun Cinsiyete Göre Şehir ve Köy Nüfusuna Dağılımı	123
Tablo 21. Türkiye’de Bölgelere Göre Çocuk Nüfus Dağılımı	123
Tablo 22. Türkiye İl ve İlçe Merkezlerinde 0-17 Yaş Grubunda Ölüm Sayıları ve Yüzdeleri.....	125
Tablo 23. Türkiye’de Tüm Yaşlarda ve 0-14 Yaş Grubunda Ölüm Nedenleri (2000).....	126
Tablo 24. Türkiye’de 0-14 Yaş Grubunda DALLY Nedenleri (2000).....	126
Tablo 25. 0-6 Yaş Grubundaki Çocuklarda Görülen Sağlık Sorunlarının Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı	127
Tablo 26. 0-6 Yaş Grubundaki Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Hastalıkların Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı 2008 (%).....	127
Tablo 27. 7-14 Yaş Grubundaki Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Sorun/Hastalıkların Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı 2008 (%).....	128
Tablo 28. İlköğretim Eğitim Kurumlarının Kademelere Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı 2009-2010 Öğretim Yılı.....	129
Tablo 29. Ortaöğretim Kurumlarında Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı 2009-2010 Öğretim Yılı	130
Tablo 30. Öğretim Yılı ve Eğitim (8 Yıllık Zorunlu Eğitim) Seviyesine Göre Okullaşma Oranı	132
Tablo 31. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010).....	133

	Sayfa
Tablo 32. İlköğretim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010).....	134
Tablo 33. Ortaöğretim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010) ...	135
Tablo 34. Mesleki ve Teknik Liselerdeki Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010).....	136
Tablo 35. Bölgelere Göre İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları.....	137
Tablo 36. Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Cinsiyet Oranı	137
Tablo 37. Toplam İşsizlik ve Genç İşsizlik (15-24 Yaş Grubu) Oranları 2005-2009.....	138
Tablo 38. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsiz (15-24 Yaş) Sayısı 2005-2009	138
Tablo 39. Eğitim Durumuna Göre Genç (15-24 Yaş) İşsizlik Oranı 2005-2009 (%)	139
Tablo 40. Akraba Evliliği Yapanların Oranı	140
Tablo 41. Ülkemizde Yıllara Göre Evlenme-Boşanma Oranları (2007-2009).....	143
Tablo 42. Ülkemizde Yıllara Göre 16-17 Yaş Grubunda Evlenme-Boşanma Sayıları (2005-2009).....	143
Tablo 43. Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Sayısı (2010).....	182
Tablo 44. Ülke Geneli Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri Personel Durum Çizelgesi.....	183
Tablo 45. Okullara Yönelik Bilgilendirme Programları ve Katılımcı Sayıları (2009 Yılı) ...	189
Tablo 46. Sağlık Bakanlığı Aktif Çalışan Personel Listesi (Nisan 2010).....	204
Tablo 47. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi ve Yatak Sayıları (Aralık 2009).....	206
Tablo 48. Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri (Aralık 2009).....	206
Tablo 49. Yıllara Göre Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerindeki Ayakta Başvuru ve Yatarak Tedavi Gören Hasta Sayıları.....	207
Tablo 50. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerde 2004-2008 Yılları Arasında Tedavi Edilen Çocuk Sayısı	207
Tablo 51. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerde 2004-2008 Yılları Arası Tedavi Edilen Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	208
Tablo 52. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerin 2004-2008 Yılları Arası Kullanılan Maddeye Göre Dağılımı.....	208
Tablo 53. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerin 2004-2008 Yılları Arası Gönderen Birime Göre Dağılımı	209
Tablo 54. Psikolojik Danışma Servislerinde Rehber Bürosu ve Rehber Öğretmen Sayıları.....	226
Tablo 55. Örgün Eğitim (2010).....	229
Tablo 56. Okul Öncesi Öğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010).....	230
Tablo 57. İlköğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010).....	231
Tablo 58. 2009-2010 Yılı İl İl YİBO Öğrenci Sayıları	233
Tablo 59. Ortaöğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010)	236
Tablo 60. Burslu Öğrenci ve Pansiyon Sayıları (2010).....	237
Tablo 61. Yaygın Eğitim Kurumları, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2010)	238
Tablo 62. 657 Sayılı Kanun'a Tabi Çalıştırılan Personel Durumu (06.04.2010)	249
Tablo 63. Yıllar İtibarıyla Fiili Çalışan Personel Durumu	250
Tablo 64. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında SHÇEK Tarafından Hizmete Açılan Kuruluşlar (Şubat 2010).....	253
Tablo 65. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Kapsamında Bulunan Çocuklara Yönelik Hizmet Veren Yatılı ve Gündüzlü Kuruluşlar (Şubat 2010).....	255

	Sayfa
Tablo 66. SHÇEK'in Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmet Veren Yatılı ve Gündüzlü Kuruluşlarının Bulunduğu İller (Ocak 2010)	258
Tablo 67. İşgücü Yetiştirme Kursları ve Katılımcı Sayıları (2009)	269
Tablo 68. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemeleri (2010).....	276
Tablo 69. Türkiye'de Üniversitelerde Mağdur Çocuklara Yönelik Meslek Eğitiminin Bulunma Durumu *(2010)	308
Tablo 70. Üniversitelerin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı, Çocuk Gelişimi Uzmanı, Sosyal Hizmet Uzmanı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı Kontenjanları ile Mevcut Akademik Kadroları.....	308
Tablo 71. Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde 12 Nisan 2010 Tarihine Kadar Kayıp Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	344
Tablo 72. Kayıp Olan Çocukların Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	345
Tablo 73. Kayıp Olarak Bildirilen Çocukların Beraber Kaldıkları Kişiler (12 Nisan 2010) .	347
Tablo 74. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kaybolma ve Bulunma Arasında Geçen Süre (12 Nisan 2010)	350
Tablo 75. Emniyet Genel Müdürlüğü Kayıtlarına Göre 12 Nisan ve 1 Temmuz 2010 Tarihleri Arasında Kayıp Olarak Bildirilen, Bulunan ve Hâlen Aranılan Çocukların Dağılımı	351
Tablo 76. Emniyet Genel Müdürlüğüne Bildirilen ve Hâlen Kayıp Olan Çocukların Yaşları (2 Temmuz 2010)	352
Tablo 77. Emniyet Genel Müdürlüğüne Bildirilen ve Hâlen Kayıp Çocukların Bildirildikleri İllere Göre Dağılımı (2 Temmuz 2010).....	352
Tablo 78. Emniyet Genel Müdürlüğüne SHÇEK'ten Bildirilen ve Hâlen Kayıp Olan Çocukların Dağılımı (2 Temmuz 2010)	355
Tablo 79. Jandarma Bölgesinde Kayıp Bildirimi Yapılan, Bulunan, Hâlen Kayıp Olan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı (2005-2010)	355
Tablo 80. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Bulunma Yüzdeleri (2005-2010).....	356
Tablo 81. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen, Hâlen Aranılan ve Bulunan Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2005-2010).....	357
Tablo 82. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen Çocukların Yaş Gruplarına Göre Bulunma Yüzdeleri (2005-2010)	357
Tablo 83. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan Çocukların Özelliklerine Göre Sayıları (12 Nisan 2010)	358
Tablo 84. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan ve kuruma dönmeyen çocuk sayıları (12 Nisan 2010).....	359
Tablo 85. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan Çocukların Suç Mağduru Olma Durumuna Göre Dağılımı (12 Nisan 2010).....	359
Tablo 86. 2005-2008 Yılları Arasında İntiharla Kaybedilen Çocukların Cinsiyet Dağılımı	397
Tablo 87. Sağlık Bakanlığının "0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı" Kapsamında Bildirilen Kötü Muameleyle Karşılaşan Çocuk Sayısı.....	398
Tablo 88. MEB İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Meydana Gelen Şiddet ve Bu Kapsamda Saptanan Cinsel İstismar Olaylarının Sıklığı.....	399
Tablo 89. 2007-2009 Yılları Arasında Emniyet Güçlerine Yapılan Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Başvuruları	406

	Sayfa
Tablo 90. Ceza Mahkemelerinde 5237 Sayılı TCK'nın 103 ve 104 Maddeleri Uyarınca Karara Bağlanan Dava ve Sanık Sayılarının Yaşlara Göre Dağılımı	406
Tablo 91. Ceza Mahkemelerinde 5237 Sayılı TCK'nın 103 ve 104 Maddeleri Uyarınca Karara Bağlanan Davalar ile Sanık Sayılarının Yaşlara ve Karar Türüne Göre Dağılımı.....	407
Tablo 92. İlköğretime Özürsüz Devamsız Öğrencilerin Devamsızlık Nedenleri (20 Gün ve Üstü) Mart 2009	414
Tablo 93. Kolluk Kuvvetlerine Getirilen Çocuklar Arasında Sokakta Yaşama ve Çalışma Yüzdeleri (2007-2008).....	455
Tablo 94. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Sokakta Çalışan Çocukların Yaşadıkları İllere ve Cinsiyetlerine Göre Sayısı (2007-2010).....	455
Tablo 95. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Sokakta Çalışan Çocukların Yaşadıkları İllere ve Cinsiyetlerine Göre Sayısı (2007-2010).....	456
Tablo 96. Çocuk ve Gençlik Merkezleri.....	466
Tablo 97. Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı ve Kapasiteleri (Haziran 2010) Yıllar İtibarıyla Kuruluş Sayıları ve Hizmet Verilen Çocuk Sayıları.....	466
Tablo 98. Yeni Hizmet Modeli Kapsamında İllerde Hizmet Vermeye Başlayan Merkezler, İstasyonlar ve Barınaklar	470
Tablo 99. SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Gençlik Merkezi Bulunan İller ve Bu Merkezlerde Çalışan Personel Sayısı (Haziran 2010)	484
Tablo 100. Bazı Unvanların Yıllara Göre Açıkta-Naklen Kuruma Atanan Personel Sayıları (Merkez ve Taşra).....	486
Tablo 101. Ek Ders Karşılığı Kurumca, Valilikler Tarafından Sözleşmeli/Diğer Kurumlardan Görevlendirilen Personel.....	487
Tablo 102. SHÇEK Eğitim Merkezî Başkanlığınca Organize ve Koordine Edilen Hizmet İçi Eğitim Programları.....	489
Tablo 103. SHÇEK Bünyesinde Yeni Açılan Merkezler (2006-2010)	493
Tablo 104. Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP) ile İlgili e-Okul Verileri (30 Eylül 2008-28 Nisan 2010 Tarihleri Arası)	497
Tablo 105. 2005- 2009 Yılları Arasında Aile-Kadın ve Toplum Hizmetlerine İlişkin Sayılar.....	503
Tablo 106. Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan ve Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Sayıları (2005-2010).....	509
Tablo 107. Yıllara ve Yaş Gruplarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocuklar (Bin).....	520
Tablo 108. Yaş Gruplarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocukların Sektörel Dağılımı (Bin).....	522
Tablo 109. Fiili Çalışma Süresi ve Faaliyet Kollarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocuklar (Bin).....	523
Tablo 110. Hanehalkı Büyüklüğü ve Okula Devam Durumlarına Göre 6-17 Yaş Grubunda Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar (Bin).....	525
Tablo 111. Hanehalkı Reisinin Eğitim Durumu, Okula Devam ve Çalışma Durumuna Göre Çocuklar (Bin).....	525
Tablo 112. 18 Yaşın Altındaki Sigortalı Sayıları (2007-2008)	526

	Sayfa
Tablo 113. İş Kazaları Vakalarının Sigortalıların Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	527
Tablo 114. Ağır ve Tehlikeli İşlere Ait Çizelge	535
Tablo 115. Ceza Mahkemelerine Açılan Davalarda Yargılanan Çocukların 100.000 Çocuk Nüfusundaki Sanık Sayısı Oranlarının Yıllara ve Mahkeme Türüne Göre Dağılımı (1994-2008)	573
Tablo 116. Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davalarda Haklarında Güvenlik Tedbiri Uygulanmasına Hükmedilen Sanıkların Mahkeme Türüne Göre Dağılımı	574
Tablo 117. Ceza Mahkemelerine Açılan Davalardaki Çocuk Sanıkların Mahkeme Türüne, Yaş Gruplarına ve Yıllara Göre Dağılımı	576
Tablo 118. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri İş Yükünün Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008)	577
Tablo 119. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri İş Yükünün Mahkemelere ve Yıllara Göre Dağılımı (1998-2008)	579
Tablo 120. 2008 Yılında Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davaların Açılış Yıllarına Göre Dağılımı	581
Tablo 121. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (1994-2008)	584
Tablo 122. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Mahkemelerine Göre Dağılımı (1/1/2008-31/12/2008)	585
Tablo 123. Asliye Hukuk ve Aile Mahkemelerinde Çocuk Koruma ile İlgili Karara Bağlanan Davaların Yıllara Göre Dağılımı (2006-2008)	587
Tablo 124. İllere Göre Verilen Cezalar ve Türleri	589
Tablo 125. 2009 Yılında Kurumlara Göre Hâlen Tedbir Kararı Uygulanan Çocuk Sayısı ...	592
Tablo 126. 2008 Yılında Kurumlara Göre Uygulanan Tedbir Kararları	592
Tablo 127. 2008 Yılında Kurumlara Göre Uygulanmayan Tedbir Kararları	593
Tablo 128. 2008 Yılı 6. Sınıf Seviye Belirleme Sınavı Ortalamaları	627
Tablo 129. 2008 Yılı 7. Sınıf Seviye Belirleme Sınavı Ortalamaları	627
Tablo 130. 2009 Yılı Seviye Belirleme Sınavı (SBS) Ortalamaları	627

KISALTMALAR CETVELİ

AB	Avrupa Birliği
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AÇSAP	Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AMATEM	Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi
ARDEF	Araştırma-Değerlendirme Formu
ARGE	Araştırma ve Geliştirme
ASAGEM	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
ATK	Adli Tıp Kurumu
ATUD	Adli Tıp Uzmanları Derneği
BİLSEM	Bilim Sanat Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BSM	Bilim ve Sanat Merkezi
CGİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CTY	Center For Talented Youth (Yetenekli Gençler Merkezi)
CYBH	Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar
ÇASGEM	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi
ÇEMATEM	Çocuk-Ergen Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ÇOGEM	Çocuk ve Gençlik Merkezi
ÇPGD	Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DEHB	Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
DIYİH	Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DSYMKKK	Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu
E.A.HAST.	Eğitim Araştırma Hastanesi
EACEA	The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency
ECDL	Avrupa Bilgisayar Yeterlilik Sertifikası

ECHA	European Council For High Ability (Yüksek Yetenekliler Avrupa Konseyi)
ECPAT	End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes' (Çocuk Fuhuşu, Çocuk Pornografisi ve Cinsel Amaçlı Çocuk Ticaretine Son)
EGEBAM	Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Alkol Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
GAP	Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi
GBT	Genel Bilgi Tarama
GDSHM	Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezleri
GİH	Genel İdare Hizmetler
HAK İŞ	HAK İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü)
HTS	Telefon Dökümü
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
ICBF	The International Center for The Study of Giftedness
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IPEC	Çocuk işçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programı
İGB	İnternet Güvenlik Ekibi
İHAS	İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İOYİ	İnsana Yakışır İş Ülke Programı
İSGÜM	İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi Müdürlüğü
İŞKUR	İş ve İşçi Bulma Kurumu
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı
JKL	Jandarma Kriminal Laboratuvarı
KGB	Kreş ve Gündüz Bakımevi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİHBİ	Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
Koor.	Koordinasyon
KPL	Kriminal Polis Laboratuvarı
MBS	Mesleki Bilgi Sistemi
MDGS	Bin Yıl Kalkınma Hedefleri
MEBBİS	Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri

MERNİS	Merkezi Nüfus İdare Sistemi
METİP	Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesi projesi
MOBESE	Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
NATO	Kuzey Atlantik Örgütü
NGO	Non-Governmental Organisations (STK-Sivil Toplum Kuruluşları)
NVİGM	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OVP	Orta Vadeli Programlar
PDR	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
PİO	Pansiyonlu İlköğretim Okulu
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezleri
RTÜK	Radio ve Televizyon Üst Kurulu
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
SCAT	School and College Ability Test (Okul ve Kolej Yetenek Testi)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHRM	Sosyal Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi
SHS	Sağlık Hizmetleri Sınıfı
SHU	Sosyal Hizmet Uzmanı
ŞİR	Sosyal İnceleme Raporu
SKAAS	Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi
SODES	Sosyal Destek Programı
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ŞNT	Şartlı Nakil Transferi
TAİEX	Teknik Destek ve Bilgi Değişim Ofisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDP	Toplum Destekli Polislik
TEPAV	Dünya Bankası ve Ekonomik Politikalar Araştırma Enstitüsü
TEVİTÖL	Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi
THS	Teknik Hizmetler Sınıfı
TİB	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKY	Toplam Kalite Yönetimi

TMK	Teşkilat Malzeme Kadro Planlaması
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTK	Talim ve Terbiye Kurulu
TTSHO	Toplum ve Bölge Temelli Sağlık Hizmetleri Organizasyonu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TUBİM	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
TUS	Tıpta Uzmanlık Sınavı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜYÇEV	Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı
TVYD	Televizyon Yayıncıları Derneği
TYÇP	Toplum Yararına Çalışma Programları
UAVT	Ulusal Adres Veri Tabanı
UMATEM	Uçucu Madde Bağımlıları Araştırma ve Tedavi Merkezi
UNDCS	BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
ÜYEF	Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Federasyonu
ÜYEP	Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Anabilim Dalı
WFCL	İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YİBO	Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
Y-PEER	Gençlik Akran Eğitim Ağı
YSÖP	Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı
ZB	Zekâ Bölümü
ZBPPÇ	Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi

GİRİŞ

Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla 10/03/2010 tarihinde çalışmalarına başlayan Meclis Araştırması Komisyonunun faaliyetlerini içeren rapor dokuz bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölümde; Araştırma Komisyonunun kuruluşu, Komisyonun kurulma nedenleri ve milletvekillerinin verdiği önergelerin gerekçeleri ile Komisyonun görev, yetki, çalışma süresi ve yaptığı çalışmaların nasıl yürütüldüğüne ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Çocuklarla ilgili kavramların farklı disiplinler ve hukuksal metinlerde farklı tanımlarla kabul edildiği bilinmektedir. Bu nedenle **İkinci Bölümde,** raporda geçen bazı kavramların bu raporda kabul edilen tanımları verilmiştir.

Hazırlanan bu çalışma her şeyden önce bir durum analizini gerektirdiğinden, **Üçüncü Bölüm,** Türkiye'nin sosyodemografik yapısının nüfus, göç, doğurganlık, yoksulluk, öğrenim durumu, çalışma olanakları başlıkları altında incelenmesine ve aile özelliklerinin irdelenmesine ayrılmıştır.

Dördüncü Bölüm; çocuk konusunda ulusal ve uluslararası mevzuatın irdelendiği bir bölümdür. Bu bölümde hukuksal metinlere üç değerlendirme ışığında yer verilmiştir: a) Çocuğun mağdur olmasının önlenmesi, b) Mağdur olma olasılığı olan ve mağdur olan çocuğun erken dönemde bulunması ve mağdur olmasının önlenmesi, c) Mağdur olan çocuğun korunması ve rehabilitasyonu.

Beşinci Bölüm; çocuk ve çocuk mağduriyeti konularıyla ilgili kamu kuruluşları ile uluslararası örgütlerin çalışmalarını içermektedir. Bu bölümde her kamu kurumunun görevleri, teşkilat şeması ve çocuk alanındaki kurumsal faaliyet ve tespitleri özetlenmiştir. Kurumlar sıralanırken çocuk mağduriyetinin önlenmesi konusunda sürecin planlama ile başlayıp adli mekanizma ile sona erdiği gerçeği göz önünde tutulmuştur. Burada ayrıca uluslararası örgütlerin Türkiye'deki çalışmalarına ve yürüttükleri projelere yer verilmiştir. Sivil toplum örgütlerine ise sayılarının çok olması ve bazılarının isimlerinin yazılmasının diğerleri açısından haksızlık olacağı düşüncesiyle yer verilmemiştir.

Altıncı Bölümde; Türkiye'de çocuklara yönelik politikaların sunumu yer almaktadır. Çocuklara yönelik politikalarda öncelikle Devlet Planlama Teşkilatı tarafından koordine edilen kalkınma planları gösterilmiş; sonrasında ise kurumlara ait stratejik planların temel hedefleri ortaya konulmuştur.

Yedinci Bölüm, Komisyonun kurulmasında ve çalışmalarında en önemli dayanağını teşkil eden "kayıp çocuklar sorunu"nun değerlendirilmesine ayrılmıştır.

Sekizinci Bölümde, mağdur çocuklar başlığı altında, birkaç farklı mağdur olma durumu incelenmiştir.

Bunlardan ilki istismar mağduru çocuklardır. Çocuk ihmali ve istismarı, istismar ve ihmal durumunda yaşanan sağlık sorunları, risk etmenleri ve Türkiye’de istismarın boyutu tartışıldıktan sonra cinsel istismar üç boyutta ele alınmıştır: a) Cinsel istismar (ensest ve çocuk evlilikler; başlıkları da bu grup altında yer almaktadır); b) Çocukların cinsel ticari sömürüsü; c) Medyada cinsel sömürü.

İkinci mağduriyet başlığı ise “sokakta yaşayan/çalışan çocuklar”dır. Bu kısımda sokakta yaşayan/çalışan çocukların sosyodemografik özellikleri incelendikten sonra, bu sorunun nedenleri ile kamu kurumlarının bu sorunun çözümüne yönelik uygulamaları ortaya konulmuştur. Son olarak, TBMM’nin 22. Döneminde Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporunun sorunlara yönelik çözüm önerileri ile bu raporun çözüm önerilerinin Haziran 2010 itibarıyla uygulaması incelenmiştir.

Üçüncü olarak, çalıştırılan çocuklar sorunu ele alınmıştır. Bu kısımda, Dünyada ve Türkiye’de durum, geçici ve mevsimlik tarım işçileri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılan uygulamalar, sorunlar ve öneriler yer almıştır.

Suçta sürüklenen çocuklar bir diğer mağduriyet başlığıdır. Bu kısımda, suça sürüklenmenin nedenleri, suça sürüklenme ile karşılaşıldığında yapılan işlemler, Türkiye’de suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri, Adalet Bakanlığı istatistikleri, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri olmak üzere alt bölüm yer almıştır.

Farklı bir “mağdur olan çocuk” grubunun değerlendirildiği son kısımda “üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar”la ilgili dünyadaki ve Türkiye’deki durumun karşılaştırması yapılmış ve kamu kurumlarının uygulamaları gösterilmiştir.

Dokuzuncu Bölüm ise kayıp çocuklar ile cinsel istismara maruz kalan çocuklar, suça itilen, sokakta yaşayan/çalışan ve çalıştırılan çocuklara ilişkin tespit edilen sorunlar ve önerilerden oluşmaktadır.

Bilgilerine başvuru yapılan kişilerle yapılan görüşmelerin tutanak özetleri, Komisyonun inceleme yaptığı illerdeki tespitleri ve “Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi” konulu saha araştırması ile ilgili özet bilgi ise “**Ekler**”de yer almaktadır.

Ayrıca beş bakan tarafından imzalanan “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi Projesi Kurumlararası İşbirliği Protokolü” ile İçişleri Bakanlığı genelgesi olarak yayımlanan “Kayıp Çocuk Rehberi” de ekte tam metin hâlinde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOMİSYONUN KURULUŞU VE İŞLEYİŞİ

1.1. Araştırmanın Konusu

23' üncü Dönemde Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun kurulmasına dayanak teşkil eden; Adana Milletvekili Nevin Gaye ERBATUR ve 20 milletvekilinin, çocuk suçluluğu sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/90); Adana Milletvekili Hulusi GÜVEL ve 34 milletvekilinin, mevsimlik tarım işçiliği nedeniyle eğitim alamayan çocuklara ilişkin sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/190); İzmir Milletvekili Canan ARITMAN ve 39 milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel istismar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/210); Niğde Milletvekili Mümin İNAN ve 25 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/235); Bursa Milletvekili Kemal DEMİREL ve 21 milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/312), Mardin Milletvekili Emine AYNA ve 19 milletvekilinin, çocuk işçiliği sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/433); Tekirdağ Milletvekili Kemalettin NALCI ve 19 milletvekilinin, çocuklarını yetiştirme yurtlarına terk eden ailelerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/438), Bursa Milletvekili Kemal DEMİREL ve 24 milletvekilinin, çocuk kaçırma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/466); İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL ve 28 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/474); Adana Milletvekili Yılmaz TANKUT ve 22 milletvekilinin, çocuk kaçırma olayları ve kaybolan çocuklara ilişkin sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/496); Kütahya Milletvekili Alim IŞIK ve 23 milletvekilinin, kimsesiz çocuklar ile sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/531); Adana Milletvekili Hulusi GÜVEL ve 26 milletvekilinin, çocuk işçiliği sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/539); Trabzon Milletvekili Cevdet ERDÖL ve 29 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/558); Muş Milletvekili M. Nuri YAMAN ve 19 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/563); İzmir Milletvekili Canan ARITMAN ve 21 milletvekilinin, kaybolan ve kaçırılan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/564); Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR ve 25 milletvekilinin, çocuk kaçırma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/565); Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ ve 27 milletvekilinin, kaybolan ve kaçırılan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/566); Gaziantep Milletvekili Hasan ÖZDEMİR ve 20 milletvekilinin, çocuk kaçırma ve kaybolma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/567); Diyarbakır Milletvekili Selahattin DEMİRTAŞ ve 19 milletvekilinin, kaçırılan ve kaybolan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/568);

Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ ve 28 milletvekilinin, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/569); İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL ve 27 milletvekilinin, sokakta yaşayan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/570); İstanbul Milletvekili Mehmet SEVİGEN ve 21 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve dilendirilen çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/571); Adana Milletvekili Nevin Gaye ERBATUR ve 24 milletvekilinin, sokakta yaşayan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/572); Manisa Milletvekili Ahmet ORHAN ve 23 milletvekilinin, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/573) ve İstanbul Milletvekili Alev DEDEGİL ve 21 milletvekilinin, cinsel istismara maruz kalan çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla (10/574) Anayasa'nın 98' inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105' inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını isteyen önergelerinin gerekçelerinde özetle;

Son yıllarda çocuk kayıplarının sayısında bir artış mevcut olduğu ve söz konusu çocuk kayıplarıyla ilgili olarak kamuoyunda çeşitli şüpheler bulunduğu,

Bazı suç örgütleri tarafından çocukların kaçırıldığı ve kaçırılma amaçlarının organ ticareti, dilencilik ya da fuhuş olduğu şüphesinin hem aileleri hem de tüm ülkeyi endişelendirmekte olduğu,

Kaçırılan çocukların kaçırılma nedeni tam olarak bilinmemekle beraber, organize suç örgütleri tarafından organ ticareti, çocuk pornografisi için kullanılması, çocukların suça karıştırılması, yurt içi ve yurt dışındaki çocuksuz ailelere satılması gibi olasılıkların gündeme geldiği,

Çocuk suçluluğu olgusunun toplumsal huzuru ve barışı tehdit eden önemli bir sosyal sorun hâline geldiği, bu itibarla bu konuda acil önlemlerin alınmasının gerekliliği,

Mevsimlik işçiliğin, ilköğretim çağındaki çocukların eğitime devamını etkileyen en önemli engellerden biri olduğu,

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının, sağlık kuruluşlarının, üniversiteler ve barolarca kurulan Çocuk Koruma Birimlerinin çocuklara yönelik ihmal ve istismar konusundaki çalışmalarının toplumsal farkındalık yarattığı, bu örgütlerin yaptığı araştırmalar sonucunda çocukların % 4 ila % 30 arasında cinsel istismara uğradığının tespit edildiği,

Çocuklara yönelik cinsel istismarla mücadelede BM Çocuk Hakları Komitesinin 2006 Türkiye Raporunda Türkiye'nin yetersiz kaldığına yönelik gözlemler yer aldığı,

Ülkemizde düzensiz kentleşme sebebiyle sokakta yaşayan/çalışan çocuk sayısında son zamanlarda artış olduğu ve bu çocukların istismardan suça itilmeye kadar birçok tehlike ile karşı karşıya olduklarından bir an önce gerekli önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir.

1.2. Komisyonun Kuruluşu

Araştırmaya konu yirmi beş ayrı önerge, konularının benzer olması nedeniyle birleştirilerek, Genel Kurulun 16.02.2010 tarihli 61' inci Birleşiminde görüşülmüş ve "Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla" bir Meclis Araştırması Komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır.

Komisyunun kuruluşuna ilişkin 16.02.2010 tarihli 958 sayılı Karar'da; araştırmayı yapacak Komisyonun 16 üyeden oluşması, çalışma süresinin Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Üye seçimi tarihinden itibaren 3 ay olması ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışma yapabilmesi hususlarına yer verilmiştir. Komisyonun kuruluş kararı 24.02.2010 tarih ve 27503 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu kararı takiben Genel Kurulun 10.03.2010 tarihli 71' inci Birleşiminde Komisyona seçilen üyeler, aynı tarihte yapılan Komisyon toplantısında Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Üye seçimlerini gerçekleştirmişlerdir.

Bu seçimler sonucunda Başkan, Başkanvekili, Sözcü, Kâtip Üye ve üyelikleri gösterir liste aşağıdaki şekilde oluşmuştur:

ADI VE SOYADI	UNVANI	PARTİSİ	SEÇİM BÖLGESİ
Halide İNCEKARA	Başkan	Ak Parti	İstanbul
Necdet ÜNÜVAR	Başkanvekili	Ak Parti	Adana
Gönül BEKİN ŞAHKULUBEY	Sözcü	Ak Parti	Mardin
Mehmet Emin EKMEK	Kâtip	Ak Parti	Batman
İlknur İNCEÖZ	Üye	Ak Parti	Aksaray
Aşkın ASAN	Üye	Ak Parti	Ankara
Ali KOYUNCU	Üye	Ak Parti	Bursa
Ahmet BUKAN	Üye	MHP	Çankırı
Akif EKİCİ	Üye	CHP	Gaziantep
Süleyman Turan ÇİRKİN	Üye	MHP	Hatay
Mehmet SEVİGEN	Üye	CHP	İstanbul
Canan ARITMAN	Üye	CHP	İzmir
Ahmet ÖKSÜZKAYA	Üye	Ak Parti	Kayseri
Çağla AKTEMUR ÖZYAVUZ	Üye	Ak Parti	Şanlıurfa
Sevahir BAYINDIR	Üye	BDP	Şırnak
Kerem ALTUN	Üye	Ak Parti	Van

Bu seçime ilişkin 960 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı, 18.03.2010 tarihli ve 27525 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

1.3. Komisyonun Görev, Yetki ve Süresi

10.03.2010 tarihinde çalışmalarına başlayan Komisyon; Anayasa'nın 98' inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105' inci maddeleri ile diğer hükümleri çerçevesinde görev yapmıştır.

İçtüzük'ün 105' inci maddesi gereği, 3 aylık süre içerisinde çalışmalarını tamamlayamayan Komisyon, 1 aylık ek süre kullanmıştır. Ek süre kullanımına ilişkin 967 sayılı TBMM Kararı, Genel Kurulun 08.06.2010 tarihli 113' üncü Birleşiminde alınmış ve 15.06.2010 tarihli 27612 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 4 aylık çalışma süresi içerisinde resmî olarak 21 toplantı yapan Komisyon; araştırma konuları hakkında bilgi edinmek üzere akademisyenler, ilgili kamu ve özel kuruluşlardan yetkililer ile sivil toplum kuruluşlarından temsilciler davet ederek görüşler almış; raporun yazım aşamasında yararlanmak üzere ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, enstitüler ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden bilgi ve belgeler temin etmiştir. Bu çerçevede Komisyon, rapor yazımında yararlanmak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla karşılıklı 281 yazışma yapmış; kurum ve kuruluşlardan, üniversiteler ve diğer birimlerden 99 adet bilgi, belge ve ekleri Komisyona gelmiştir.

1.4. Komisyonun Çalışmaları

10.03.2010 tarihinden itibaren çalışmalarına başlayan Komisyon, ilk toplantısında çalışma programını belirlemiş ve bu çerçevede;

- Komisyon toplantılarında ve Ankara dışındaki çalışmalarda tam tutanak tutulmasına,
- Komisyonun Genel Kurul çalışma saatlerinde de çalışma yapabilmesi için İçtüzük'ün 35' inci maddesi uyarınca Başkanlık Divanından izin istenmesine,
- Komisyon çalışmalarını kamuoyuna duyurabilmek ve elektronik iletişim kurabilmek amacıyla internet veya web sitesi kurulmasına ve elektronik posta adresi alınmasına,
- İlgili kurum ve kuruluşlardan, Komisyon süresince konu ile ilgili uzman görevlendirilmesi ile ilgili gerekli işlemlerin ve yazışmaların yapılmasında, davet edilecek kişi ve kurumların tespiti hususlarında Komisyon Başkanlığının yetkili kılınmasına,
- Ankara dışı çalışmalarına katılan Komisyon üyesi milletvekillerinin yasama çalışmalarından izinli sayılmasına,
- Çalışma yapılacak yurt içi ve yurt dışı merkezlere ulaşımında hava yolu, kara yolu ve diğer nakil vasıtalarından yararlanılmasına,
- Yapılacak Ankara dışı inceleme ziyaretleri ve çalışmalarına Komisyon uzmanları ile kamu kurum ve kuruluşlarınca görevlendirilen personelin katılmasına,
- Ankara dışı inceleme ziyaretleri ve çalışmalara katılacak milletvekillerine, uzmanlara ve diğer kurum ve kuruluşlarından görevlendirilecek personele Harcırah Kanunu hükümlerinin uygulanmasına,
- Komisyonun gerekli görmesi hâlinde, yurt içinde ve yurt dışında, Komisyon olarak ya da oluşturulacak alt komisyonlar marifetiyle mahallinde inceleme ve araştırmalar yapılmasına,
- Yurt dışı inceleme ve araştırmalarla ilgili yazışmaların TBMM Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü tarafından yapılmasına,
- Komisyona verilen 3 aylık süre içerisinde çalışmalar bitmediği takdirde 1 aylık ek süre istenmesine,
- Rapor yazımında Komisyon Başkanlığına redaksiyon yetkisi verilmesine karar vermiştir.

Komisyon çalışmalarına ve rapor yazımına teknik katkıda bulunmak üzere; Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Hilal ÖZCEBE ve Prof. Dr. Banu ÇAKIR, Ankara Üniversitesi Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Betül ULUKOL, Ankara Sami Ulus Çocuk Hastanesi Çocuk Psikiyatri Uzmanı Dr. Özden ÜNERİ, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünden Aylin ÖZMEN, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan Serpil GÜL ve Ahmet AYDINBELGE, Adalet Bakanlığında Hâkim Figen BENEK ve Hâkim Ertan AYDIN, Emniyet Genel Müdürlüğünden Emniyet Müdürü Murat GÜLLER ve Emniyet Amiri Ali Osman ANILIR, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında Harun AYDIN, Türkiye İstatistik Kurumundan Cengizhan GÜDER ve Fisun ŞENER, İçişleri Bakanlığında Mülkiye Başmüfettişi Aydın ÖLMEZ, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Genel Müdürlüğünden Mustafa SOYUTÜRK, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Sıdıka GÜVEN ve Didem ÖZKAN, Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezinden Avukat Şahin ANTAKYALIOĞLU, UNICEF'ten Emel Işıl ÜNSAL, Devlet Planlama Teşkilatından Uzman Yıldız YAPAR, Radyo Televizyon Üst Kurulundan Uzman Süheyla ÖKSÜZ, TBMM İletişim Daire Başkanlığından İsmail FİDANAY, TBMM Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünden Yasama Uzmanı Salih SAĞLAM ve Yasama Uzman Yardımcısı Bahadır YEŞİLİRMAK Komisyonda uzman olarak görev almışlardır.

1.4.1. Komisyon Toplantıları

Komisyon tarafından yapılan toplantılar ile bu toplantılara Komisyona bilgilendirmek üzere katılan kurum, kuruluş ve şahıslar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Toplantı Sırası ve Tarihi	Gündem - Kurum, Kuruluş ve Sivil Toplum Örgütleri	Bilgi/Brifing Alınan Kişi
1' inci Toplantı 10/03/2010	Komisyon Başkanlık Divanı Seçimi	
2' nci Toplantı 16/03/2010	Komisyon Çalışma Esas ve Usulleri ile Çerçevesinin Belirlenmesi	
3' üncü Toplantı 17/03/2010	Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezî	Avukat Şahin ANTAKYALIOĞLU- Başkan
	Yakınlarını Kaybetmiş Aileler Derneği	Zafer ÖZBİLİCİ - Başkan
4' üncü Toplantı 18/03/2010	Ankara Üniversitesi Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Anabilim Dalı	Prof. Dr. Betül ULUKOL- Öğretim Üyesi

5' inci Toplantı 23/03/2010	Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü	Prof. Dr. Tülin İÇLİ - Öğretim Üyesi
6' ncı Toplantı 25/03/2010	Çukurova Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı	Prof. Dr. Ayşe AVCI- Öğretim Üyesi
7' nci Toplantı 30/03/2010	Bengi Semerci Enstitüsü	Prof. Dr. Bengi SEMERCİ
8' inci Toplantı 31/03/2010	Emniyet Genel Müdürlüğü	Oğuz Kağan KÖKSAL- Emniyet Genel Müdürü
9' uncu Toplantı 01/04/2010	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF)	Reza HOSSAINI - Türkiye Temsilcisi
10' uncu Toplantı 06/04/2010	Ankara 8' inci Aile Mahkemesi	Eray KARINCA - Hâkim
	Sincan Cumhuriyet Başsavcılığı	Mustafa KILIÇ - Savcı
11' inci Toplantı 07/04/2010	SHÇEK	İsmail BARIŞ - Genel Müdür
12' inci Toplantı 08/04/2010	Marmara Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı	Prof. Dr. Oğuz POLAT-Öğretim Üyesi
13' üncü Toplantı 13/04/2010	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı	Prof. Dr. Adem SÖZÜER- Dekan
	Çocuk Koruma(ma) Kanunu Kitabı	Nihat TARIMERİ - Yazar
14' üncü Toplantı 14/04/2010	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Ahmet ZAHTEROĞLU- Müsteşar Yardımcısı
	İzmir Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesi	Murat AYDIN - Hâkim
15' inci Toplantı 28/04/2010	Antalya Valiliği	Mehmet SEYMAN - Vali Yardımcısı
16' ncı Toplantı 03/06/2010	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	Prof. Dr. Davut DURSUN- Başkan
17' inci Toplantı 10/06/2010	İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü	Uğur TEKİN - Müdür

18' inci Toplantı 23/06/2010	Devlet Planlama Teşkilatı	Kemal MADENOĞLU - Müsteşar
19' uncu Toplantı 24/06/2010	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü	Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN - Bölüm Başkanı
20' nci Toplantı 25/06/2010	Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu	Merdan TUFAN - Başkan Ahmet Ergün BEDÜK - Üye
	Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü	İbrahim ER - Genel Müdür
21' inci Toplantı 07/07/2010	Yükseköğretim Kurulu	Prof. Dr. Atilla ERİŞ - Yürütme Kurulu Üyesi Osman ÇEÇEN - Eğitim Öğretim Dairesi Şube Müdürü
	Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü	Hüseyin ÇALIK - Genel Müdür

1.4.2. Komisyonun TBMM Dışında Yaptığı Yerinde İnceleme ve Toplantılar

Komisyonumuz 10.03.2010 tarihli toplantısında aldığı karar kapsamında, sorunların yerinde tespiti için TBMM dışında bazı incelemelerde bulunmuştur. Aşağıda belirtilen inceleme ziyaretlerinde, sorunlar yerinde gözlemlenmiş, konunun tüm tarafları dinlenmiş ve tespitlerde bulunulmuştur. İnceleme gezilerinde elde edilen bulguların yer aldığı raporlar, "Ek 1 - Tutanak Özetleri ve Komisyon Saha Çalışmaları" adı altında yer almıştır.

1.4.2.1. Uşak/Eşme İnceleme Ziyareti

01.04.2010 tarihinde Komisyon Uzmanları Salih SAĞLAM ile Avukat Şahin ANTAKYALIOĞLU Uşak ilinin Eşme ilçesine giderek ilçe YİBO öğrencisi Umut BALIK'ın cesedinin okulun foseptik çukurunda bulunması vakasıyla ilgili yerinde inceleme ve gözlemlerde bulunmuşlardır.

1.4.2.2. Kayseri İnceleme Ziyareti

16.04.2010 tarihinde Komisyon, Kayseri Milletvekili Ahmet ÖKSÜZKAYA, Ankara Milletvekili Aşkın ASAN, Aksaray Milletvekili İlknur İNCEÖZ ve uzmanlardan oluşan bir heyetle Kayseri iline gününbirlik inceleme ziyaretinde bulunmuştur.

Ziyarete Komisyon, Kayseri'de kaybolan Türkan AY, Dilruba TEKİN ve Ahmet Tuna TEKİN isimli çocukların arama faaliyetlerine ilişkin olarak İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğünden bilgi almıştır.

1.4.2.3. Haymana İnceleme Ziyareti

16.04.2010 tarihinde Komisyon, Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Hâlide İNCEKARA başkanlığında Adana Milletvekili Necdet ÜNÜVAR, Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ, Van Milletvekili Kerem ALTUN ve uzmanlardan oluşan bir heyetle Ankara ilinin Haymana ilçesine gününbirlik inceleme ziyaretinde bulunmuştur.

Ziyarete Heyet, ilçedeki çocuk evlilikleri vakalarına ilişkin Haymana Kaymakamı ve ilçe idarecilerinden bilgi almış, ilçe merkezinde ve Yenice Kasabasında ilköğretim okullarını ziyaret ederek yerinde inceleme ve gözlem fırsatını bulmuştur.

1.4.2.4. Siirt-Pervari İnceleme Ziyareti

30.04.2010 tarihinde Komisyon, Komisyon Başkanvekili Adana Milletvekili Necdet ÜNÜVAR başkanlığında Bursa Milletvekili Ali KOYUNCU, Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ, İstanbul Milletvekili Mehmet SEVİGEN, Şırnak Milletvekili Sevahir BAYINDIR ve uzmanlardan oluşan bir heyetle Siirt'e inceleme ziyaretinde bulunmuştur.

Ziyarete Heyet, Siirt Valisi ve yöneticileri ile gün boyu görüş alışverişinde bulunarak çeşitli gözlemler yapmış; Pervari Kaymakamı ve ilçe yöneticileri ile de bir toplantı yaparak Pervari YİBO'ya ilişkin bilgi almıştır.

Ayrıca Heyet, Siirt yerel medyası ve sivil toplum kuruluşlarıyla da bir araya gelmiştir.

1.4.2.5. Manisa-Alaşehir İnceleme Ziyareti

30.04.2010 tarihinde Komisyon, Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Hâlide İNCEKARA başkanlığında Mardin Milletvekili Gönül BEKİN ŞAHKULUBEY ve uzmanlardan oluşan bir heyetle Manisa ilinin Alaşehir ilçesine bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Ziyarete Heyet, Manisa Valisi ve Alaşehir Kaymakamı ile bir araya gelerek Alaşehir'de cinsel istismara uğrayan çocuklarla ilgili bilgi almıştır. Ayrıca Alaşehir'deki mahalle muhtarları ve okul yöneticileri ile görüş alışverişi gerçekleştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TANIMLAR

Bu raporda geçen bazı ifadelere ilişkin kabul edilen tanımlar aşağıda verilmiştir.

Çocuk: Ülkemiz tarafından da onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1' inci maddesi uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Adolesan: 10-19 yaşları arası dönemdir.

Veli: Çocuğun bakım ve idaresi üzerinde olan, onun hâl ve hareketlerinden sorumlu bulunan, bakım ve korunmalarını sağlamak için onların kişilikleri ve malları üstünde hak ve yetkiye sahip olan ana ve/veya babadır.

Vasi: Çocuğun bakım ve korunmasını sağlamak için mahkemece tayin edilen ve çocuğun kişiliği ve malları üstünde tasarruf yetkisine sahip olan kişidir.

Kanuni Mümessil: Kaynağını yasadan alan temsilciyi, ana-baba ve vasiyi kapsamaktadır.

Velayet: Ana-babanın çocuğu üzerinde sahip olduğu eğitim ve terbiye hakkıdır.

Kayıp Çocuk: Hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen, terk edilen, tehlikede olduğu düşünülen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuk ile SHÇEK'e veya diğer kurum ve kuruluşlara bağlı yerlerde bakılmakta olup izinsiz ayrılan veya izinli ayrıldığı hâlde yasal süresi sonunda kuruluşa teslim edilmeyen çocuktur.

Buluntu Çocuk: Kanuni mümessili tarafından terk edilmiş veya evinden veya bulunduğu kurumdan kaçmış hâlde bulunan çocuktur.

Kimliği Tespit Edilemeyen Çocuk: Kimliği bir belge ile veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edilemeyen veya gösterdiği belgelerin doğruluğundan şüphe edilen çocukları kapsamaktadır.

Çocuğa Yönelik Kötü Muamele: Çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılması, cinsel istismar, ilgisizlik ve ihmâlliklidir; ayrıca çocukların ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesi de bu kapsamdadır.

Fiziksel İstismar: Çocuğun fiziksel istismarı; çocuğa karşı sağlığı, yaşamı, gelişimi veya onuru açısından zarar veren ya da zarar verebilme olasılığı yüksek, kasıtlı fiziksel güç kullanılmasıdır.

Cinsel İstismar: Cinsel istismar; çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı veya gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir.

Ensest: Birbiriyle evli olanlar dışındaki aile üyeleri arasında sözlü-sözsüz, fiziksel, görsel her türlü erotik davranıştır. Ensest için kabul edilen tâciz, tâciz edenin cinsel uyarılması ya da tatmini için, çocuğa veya gence yönelmiş her türlü fiziksel ya da fiziksel olmayan cinsel davranışı içerir.

Duygusal ve Psikolojik İstismar: Ebeveyn ya da çocuğa bakan kişinin, çocuğun büyümesi ve gelişimi için uygun ve destekleyici ortamı sağlamadaki başarısızlığıdır.

İhmal: Çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, aslında yapabilecek durumda iken çocuğun gelişimi, sağlığı ve esenliği için yapması gerekenleri yapmamasıdır. Bu kapsamda çocuğun sağlığının, eğitiminin, duygusal gelişiminin, beslenmesinin, barınma ve güvenli yaşam koşullarının ihmali söz konusu olabilir.

Çocuğun Ticari Sömürüsü: Çocukların alım satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılmasını ve askerî çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburi çalıştırılmaları gibi; kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerini (çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu) kapsar. Bu işler doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlıdır.

Pornografi: Şehvet hisleri uyandıran görsel, işitsel veya İnternet ortamında gerçekleştirilen yayınlardır.

Uyuşturucu, Uçucu ve Psikotrop Madde: Zihinsel ve bilinçsel faaliyetleri, psişik davranışları değiştirme imkânı olan; psikolojik etki gösteren; doğal, sentetik ve/veya kimyasal maddeleri ifade eder.

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan; ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuktur.

Suçta Sürüklenen Çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur.

Sokakta Yaşayan Çocuk: Yoksulluk, aile parçalanması, istismar gibi nedenlerle evlerinden kaçmış ya da uzaklaştırılmış; sokakları mesken edinmiş; sorumlu bir büyüğün korumasından yoksun, aileleri ile bağları gittikçe azalmakta olan ve her tür istismara açık olan çocukları kapsamaktadır.

Sokakta Çalıştırılan Çocuk: Aile bütçesine katkıda bulunmak amacı ile sokakta beceri gerektirmeyecek bir işte çalışan, günün büyük bir zamanını sokakta geçirip geç de olsa evlerine dönen, bazen okula devam eden çocukları kapsamaktadır.

Genç İşçi: 15 yaşını bitirmiş, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişidir.

Çocuk İşçi: 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış çocuktur.

Çalışan çocuk: Esnaf ve sanatkârlar yanında ya da sanayi iş kolunda çalışan çocuklarla, tarım kesiminde ailesi ile birlikte çalışan veya marjinal iş kollarında çalışan çocuklardır.

Hafif İş: Yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;

- Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,
 - Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işleri.
- kapsamaktadır.

Ağır ve Tehlikeli İş: 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 85' inci maddesine dayanılarak hazırlanan ve 16.04.2004 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nde belirtilen işlerdir.

Parasız Yatılı Okuma: 17.06.1982 tarihli ve 2684 sayılı Kanun'da belirtilen şartları taşıyan öğrencilerin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında karşılıksız olarak barındırılmak, beslenmek, giydirilmek ve kendilerine harçlık verilmek suretiyle okutulmasıdır.

Burslu Okuma: 17/06/1982 tarih ve 2684 sayılı Kanunda belirtilen şartları taşıyan öğrencilerin ilköğretim ikinci kademesinde ve ortaöğretim kurumlarında Bakanlar Kurulu kararı ile tespit edilecek miktarda karşılıksız olarak para yardımı yapılması suretiyle okutulmasıdır.

Çocuk Hâkimi: Suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren ve çocukların kovuşturulması aşamasında Çocuk Mahkemelerinde yargılama yapan hâkimdir.

Çocuk Polisi: Polisin çocuklara yönelik olarak yürüteceği hizmetler konusunda, sıfır-on sekiz yaş grubu gelişim özellikleri, davranış bilimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda hizmet içi eğitim almış, sivil istihkak alan emniyet hizmetleri sınıfı personeli ve hizmet branşıdır.

Umumi Zabıta: Silahlı bir kuvvet olan (polis) ve (jandarma)dır.

Hususi Zabıta: Umumi zabıta haricinde kalan ve mahsus kanunlarına göre teşekkül edip muayyen vazifeleri gören zabıta kuvvetleridir.

Jandarma: Emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askerî bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.

Sosyal Hizmetler: Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesini ve ihtiyaçlarının karşılanmasını, sosyal sorunların önlenmesine ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesini ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.

Sosyal Çalışma Görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarıdır.

Sosyal İnceleme Raporu: Çocuğun kimlik bilgileri, bireysel özellikleri ve kişilik yapısı, ailevi özellikleri, ailesi ile olan ilişkileri, arkadaş çevresi, okul durumu, içinde yetiştiği ve bulunduğu koşullar, sorunları, polise intikal eden eyleminin nitelikleri ile değerlendirme, sonuç ve öneriler gibi bölümleri içeren ve sosyal çalışmacı tarafından mülakat, gözlem ve ziyaretler yoluyla gerçekleştirilen inceleme sonucu hazırlanan rapordur.

Çocuk Yuvaları: 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Yetiştirme Yurtları: 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri: Eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Toplum veya Aile Danışma Merkezleri: Toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hâle gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle iş birliği içerisinde sunmakla görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezî: Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezî: Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Danışmanlık Tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermektir.

Eğitim Tedbiri: Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devam etmesi; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesi veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesidir.

Bakım Tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesidir.

Sağlık Tedbiri: Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonu, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasıdır.

Barınma Tedbiri: Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlanmasıdır.

TÜİK tarafından yapılan Çocuk İşgücü Araştırmalarında;

Ekonomik Faaliyetlerde Çalışanlar (İstihdam Edilenler): Referans haftası süresince herhangi bir gün en az 1 saat süresince ücret, kâr veya ailenin kazancı için aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışanlar ile işi olanlardan, çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan ancak işleri ile ilişkileri devam eden kişiler.

Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli: Bir başkasının işinde aynı yada nakdî bir gelir elde etmek amacıyla sürekli olarak veya sürekli olmadan işine göre mevsimlik veya geçici olarak ya da iş buldukça çalışanlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ ÇOCUK VE AİLELERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Çocukların kaybolmaları veya kaçırılmaları ile mağdur durumlarının incelenmesi öncesinde Türkiye'nin sosyodemografik yapısı ve aile özelliklerine ilişkin durum sunulacaktır.

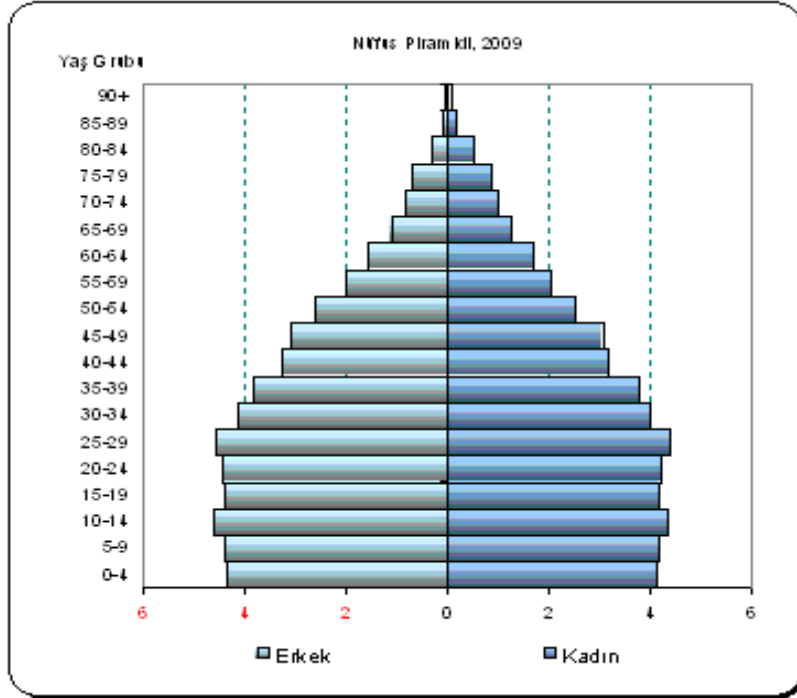
3.1. Türkiye Nüfusunun Sosyodemografik Özellikleri

3.1.1. Nüfus Yapısı ve Nüfus Artış Hızı

Ülkemizde yerleşim yeri nüfusları, 2007 yılında kurulan ve İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM) tarafından güncellenen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'nden alınan nüfusla birlikte kurumsal yerlerde kalan nüfus dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Kurumsal yerlerde (kışla, cezaevi, huzurevi, üniversite öğrenci yurtları vb.) kalanlar, uluslararası tanım gereği ikamet adreslerine değil, kurumsal yerlerin bulunduğu yerleşim yeri nüfusuna dâhil edilmektedirler. Ayrıca il, ilçe, belediye, köy ve mahallelere göre nüfuslar belirlenirken; NVİGM tarafından, ilgili mevzuat ve idari kayıtlar uyarınca Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT)'nda, yerleşim yerlerine yönelik olarak yapılan idari bağlılık, tüzel kişilik ve isim değişiklikleri de dikkate alınmaktadır. (4)

31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla Türkiye'nin nüfusu 72.561.312 kişidir. 2009 yılında Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı binde 14,5 olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun % 50,3'ünü (36.462.470 kişi) erkekler, % 49,7'sini (36.098.842 kişi) ise kadınlar oluşturmaktadır. Toplam nüfusun % 75,5'i (54.807.219 kişi) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, % 24,5'i (17.754.093 kişi) belde ve köylerde ikamet etmektedir. (4)

Şekil 1. Türkiye Nüfus Piramidi (31 Aralık 2009)

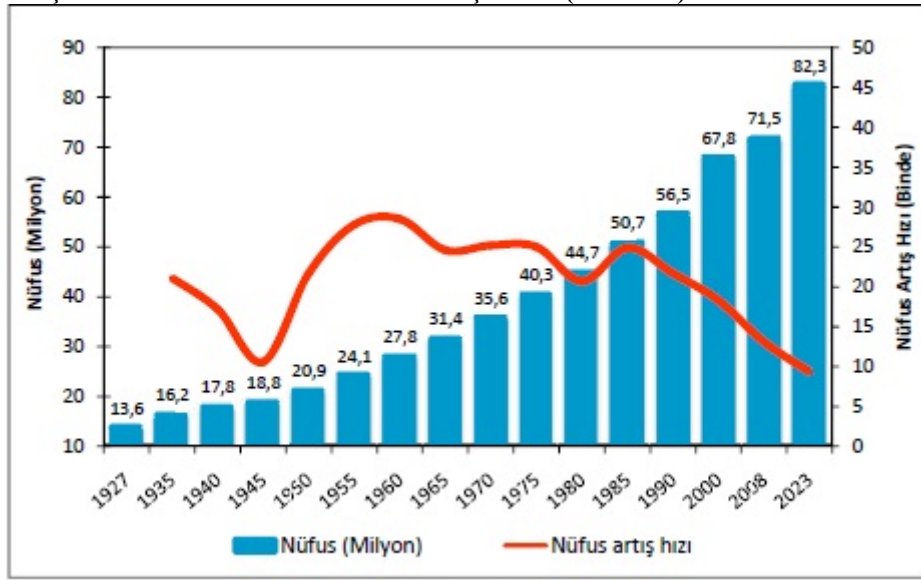

Kaynak: (T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları, 2009, Sayı:15, 25 Ocak 2010, 10:00)

Ülkemiz nüfusu oldukça genç olup ortalama yaş 28,8'dir. 15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus, toplam nüfusun % 67'sini oluşturmaktadır. Ülkemiz nüfusunun % 26'sı 0-14 yaş grubunda, % 7'si ise 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1927 yılındaki ilk nüfus sayımında tespit edilen nüfusu 13,6 milyondur. Türkiye nüfusu savaş sonrasında hızlı olarak artmaya devam etmiş ve 1950 yılında en yüksek nüfus artış hızı ile (% 28) 24 milyona ulaşmıştır. Türkiye'de nüfus artış hızı 1960'lı yıllardan itibaren azalmaya başlamış, 1970'lerde % 20'ye ve 2000'lerde % 15'e düşmüştür. Ancak, Türkiye'de nüfus artış hızı düşmesine karşılık nüfusun büyüklüğü sürekli olarak artmaktadır. (1)

Şekil 2. Yıllara Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızları (1923-2023)

Kaynak: TÜİK 2010a, 2010b, 2010c

İllerin şehir ve köy nüfusuna göre dağılımı ve yıllara göre değişimi Tablo 1'de verilmiştir. Türkiye'de toplam olarak 2008-2009 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı % 14,5'tir. En fazla nüfus artışı olan iller; Bilecik (% 45), Çankırı (% 49), Isparta (% 32), Şanlıurfa (% 24), Batman (% 25) ve Yalova (% 25)' dir. Kent nüfusunda en fazla artış olan iller; Aydın (% 30), Antalya (% 45), Bilecik (% 74), Çankırı (% 45), Isparta (% 56) ve Batman (% 36)' dir. Kırsal nüfusünde azalma olan iller arasında Ankara (% 111), Çorum (% 50), Elâzığ (% 43), Kırşehir (% 62), Mardin (% 39), Rize (% 43), Sivas (% 44) ve Tunceli (% 47) bulunmaktadır.

Tablo 1. İllere Göre 2009 Yılı Şehir Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı 2008-2009

İl Adı	2009			Yıllık nüfus artış hızı (%)			
	Toplam	Şehir	Köy	2007-2008	2008-2009		
					Toplam	Şehir	Köy
Toplam	72.561.312	54.807.219	17.754.093	13,10	14,50	22,90	-11,00
Adana	2.062.226	1.805.145	257.081	9,82	17,57	23,42	-22,64
Adıyaman	588.475	338.617	249.858	3,95	5,81	25,88	-20,77
Afyonkarahisar	701.326	363.717	337.609	-6,01	5,66	22,14	-11,79
Ağrı	537.665	269.147	268.518	2,45	10,25	12,84	7,67
Amasya	324.268	205.310	118.958	-16,28	1,83	18,36	-26,07
Ankara	4.650.802	4.513.921	136.881	18,23	22,15	26,50	-111,75
Antalya	1.919.729	1.331.743	587.986	38,36	32,00	45,56	1,94
Artvin	165.580	90.008	75.572	-9,01	-6,05	4,39	-18,33
Aydın	979.155	573.884	405.271	19,38	14,04	30,40	-8,67
Balıkesir	1.140.085	678.732	461.353	10,64	8,64	24,66	-14,47
Bilecik	202.061	148.330	53.731	-53,46	45,00	74,53	-32,25
Bingöl	255.745	138.574	117.171	17,88	-1,35	9,34	-13,85
Bitlis	328.489	168.988	159.501	-3,02	4,86	0,97	8,99
Bolu	271.545	170.071	101.474	-5,69	9,86	10,03	9,56
Burdur	251.550	151.158	100.392	-15,02	16,49	38,78	-16,16
Bursa	2.550.645	2.249.974	300.671	27,52	16,88	20,25	-8,01
Çanakkale	477.735	255.220	222.515	-2,81	6,18	28,66	-19,00
Çankırı	185.019	111.944	73.075	11,89	49,45	45,65	55,30
Çorum	540.704	350.477	190.227	-8,01	-8,73	14,73	-50,56
Denizli	926.362	630.997	295.365	11,52	9,25	17,27	-7,68
Diyarbakır	1.515.011	1.079.160	435.851	21,75	14,75	25,95	-12,46
Edirne	395.463	264.213	131.250	-4,60	2,07	8,26	-10,27
Elâzığ	550.667	392.722	157.945	11,58	5,65	26,30	-43,90
Erzincan	213.288	118.695	94.593	-13,64	12,47	47,13	-29,39
Erzurum	774.207	491.038	283.169	-12,79	-0,98	10,10	-19,91
Eskişehir	755.427	669.444	85.983	23,03	18,29	23,86	-24,05
Gaziantep	1.653.670	1.454.097	199.573	32,91	25,38	30,59	-11,78
Giresun	421.860	242.584	179.276	10,15	0,22	29,01	-37,46
Gümüşhane	130.976	58.535	72.441	4,13	-2,98	10,54	-13,78
Hakkâri	256.761	141.632	115.129	48,01	-7,10	-11,18	-2,05
Hatay	1.448.418	715.653	732.765	19,33	24,55	45,93	4,11
Isparta	420.796	280.154	140.642	-29,94	32,20	56,16	-13,88
Mersin	1.640.888	1.270.621	370.267	4,36	23,42	32,95	-8,63
İstanbul	12.915.158	12.782.960	132.198	9,76	17,02	16,88	31,31

İzmir	3.868.308	3.525.202	343.106	15,03	18,88	21,36	-6,34
Kars	306.536	126.127	180.409	-0,25	-18,08	-35,04	-6,05
Kastamonu	359.823	189.984	169.839	0,16	-1,67	30,77	-36,75
Kayseri	1.205.872	1.027.279	178.593	16,43	17,98	25,47	-24,03
Kırklareli	333.179	217.144	116.035	11,00	-11,23	-4,26	-24,15
Kırşehir	223.102	154.205	68.897	-1,95	1,65	31,78	-62,67
Kocaeli	1.522.408	1.422.752	99.656	35,81	21,28	21,33	20,59
Konya	1.992.675	1.450.682	541.993	5,49	11,51	18,88	-7,96
Kütahya	571.804	358.725	213.079	-31,36	10,41	33,02	-26,55
Malatya	736.884	468.310	268.574	16,11	4,21	13,84	-12,37
Manisa	1.331.957	868.809	463.148	-2,40	11,48	28,97	-20,52
Kahramanmaraş	1.037.491	605.531	431.960	25,14	7,93	33,84	-27,31
Mardin	737.852	422.284	315.568	6,57	-17,26	-0,60	-39,13
Muğla	802.381	339.757	462.624	32,45	13,75	31,79	0,70
Muş	404.484	139.332	265.152	-2,96	0,43	8,96	-4,02
Nevşehir	284.025	151.689	132.336	5,84	8,22	25,41	-11,12
Niğde	339.921	158.398	181.523	20,21	4,35	41,73	-27,17
Ordu	723.507	399.035	324.472	5,39	5,86	38,23	-32,56
Rize	319.569	195.569	124.000	9,94	0,50	29,19	-43,14
Sakarya	861.570	633.158	228.412	19,06	12,00	17,71	-3,64
Samsun	1.250.076	802.011	448.065	4,09	13,21	32,47	-20,38
Siirt	303.622	183.924	119.698	28,04	12,60	27,36	-9,65
Sinop	201.134	102.678	98.456	11,92	1,71	12,69	-9,62
Sivas	633.347	417.756	215.591	-10,84	3,54	29,11	-44,24
Tekirdağ	783.310	530.278	253.032	56,55	16,14	16,59	15,19
Tokat	624.439	356.246	268.193	-6,52	11,73	29,02	-10,78
Trabzon	765.127	408.103	357.024	11,30	21,33	43,33	-3,25
Tunceli	83.061	53.704	29.357	28,48	-39,98	-35,68	-47,79
Şanlıurfa	1.613.737	899.774	713.963	33,02	24,79	15,51	36,61
Uşak	335.860	221.714	114.146	-0,01	5,22	18,88	-20,79
Van	1.022.310	527.525	494.785	24,90	17,71	24,57	10,44
Yozgat	487.365	271.270	216.095	-16,23	6,50	17,22	-6,79
Zonguldak	619.812	280.316	339.496	5,28	1,07	20,95	-15,06
Aksaray	376.907	223.727	153.180	12,19	16,88	47,78	-26,60
Bayburt	74.710	36.941	37.769	-12,27	-12,83	0,79	-25,98
Karaman	231.872	155.932	75.940	17,96	7,48	26,71	-30,90
Kırıkkale	280.834	232.990	47.844	-3,25	5,39	11,38	-23,28
Batman	497.998	362.154	135.844	27,41	25,18	36,87	-5,34
Şırnak	430.424	271.436	158.988	31,44	2,65	2,55	2,80

Bartın	188.449	63.234	125.215	17,62	16,48	56,91	-3,32
Ardahan	108.169	34.548	73.621	-4,26	-36,96	-55,02	-28,38
Iğdır	183.486	94.685	88.801	11,80	-2,93	2,94	-9,16
Yalova	202.531	132.803	69.728	82,62	25,60	9,11	57,78
Karabük	218.564	167.550	51.014	-10,19	10,65	25,29	-35,98
Kilis	122.104	84.299	37.805	21,17	9,16	18,58	-11,55
Osmaniye	471.804	339.559	132.245	24,01	15,16	21,33	-0,49
Düzce	335.156	190.625	144.531	16,21	19,72	35,25	-0,40

Kaynak: TÜİK

Nüfus artış hızını etkileyen temel olarak üç değişken vardır: Doğurganlık, ölümlülük ve göçler. Bu bölümde her üç duruma ilişkin durum özetlenmiştir.

3.1.1.1. Doğurganlık

Türkiye’de doğurganlık hızı son 25 yılın verilerine bakıldığında sürekli azalma göstermektedir. Türkiye’de 1978 yılı verilerine göre 4,33 olan doğurganlık hızı 1998 yılında 2,6’ e1 ve 2008 yılında 2,16’ ya düşmüştür.

Ülkemizde 2008 yılında kentsel bölgede toplam doğurganlık hızı 2 iken kırsal kesimde 2,68’dir. Bölgelere göre de farklılıklar görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi’nde toplam doğurganlık hızı 3,27 iken Batı Anadolu Bölgesi’nde 1,73’tür. Öğrenim durumu da toplam doğurganlık hızını önemli düzeyde etkileyen temel kişisel özelliklerden biridir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe doğurganlık düzeyi düşmektedir. Lise ve üzeri okullardan mezun olanlarda toplam doğurganlık hızı 1,53 iken eğitimi olmayanlarda 2,65’tir. Yine hanehalkı refah düzeyi de doğurganlığı etkilemektedir. **Hane halkı gelir düzeyi azaldıkça doğurganlık da artmaktadır.**

Tablo 2. Toplam Doğurganlık Hızları¹

Temel Özellikler	Toplam Doğurganlık Hızı
Bölgeler	
Batı	1,73
Güney	2,09
Orta	2,20
Kuzey	2,08
Doğu	3,27

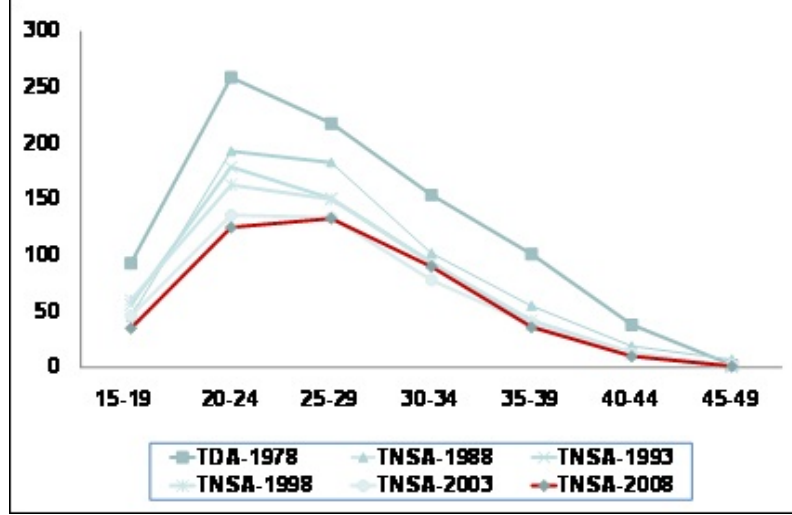
¹ Toplam Doğurganlık Hızı: Kadınların 15-49 yaşları arasında doğurdukları süre boyunca ortalama olarak doğurdıkları çocuk sayısı.

Yerleşim Birimi	
Kent	2,00
Kır	2,68
Eğitim	
Eğitimi Olmayan-İlkokulu Bitirmemiş	2,65
İlköğretim Birinci Kademe	2,25
İlköğretim İkinci Kademe	1,30
Lise ve Üzeri	1,53
Hanehalkı Refah Düzeyi	
En düşük	3,39
Düşük	2,51
Orta	2,19
Yüksek	1,67
En yüksek	1,36
Toplam	2,23

Kaynak: HÜNEE, 2008 Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

Toplumumuzun doğurganlık tutum ve davranışındaki azalma eğilimi sürmektedir. Bununla birlikte doğurganlığa katkısı olan nüfus, diğer yaş gruplarına oranla daha fazla arttığı için, canlı doğum sayılarında önümüzdeki dönemde anlamlı değişiklikler beklenmemektedir. TNSA 2008'e göre ilk kez 25-29 yaş grubundaki doğurganlık hızı, 20-24 yaş grubundaki doğurganlık hızından daha yüksek bir seviyeye gelmiştir. Bu durum, doğumların ileri yaşlara ertelenmesi konusundaki isteği göstermekte ve ülkemizdeki doğurganlık dönüşümünün en çarpıcı sonuçlarından biri olarak dikkat çekmektedir. 2003-2008 dönemi için bakıldığında, bu dönemde toplam doğurganlık hızındaki azalmanın temel olarak genç yaş gruplarının doğurganlık hızlarında meydana gelen azalmadan kaynaklandığı görülmektedir.

Şekil 3. Türkiye’de Yaşa Özel Doğurganlık Hızları (2008)

Kaynak: TNSA

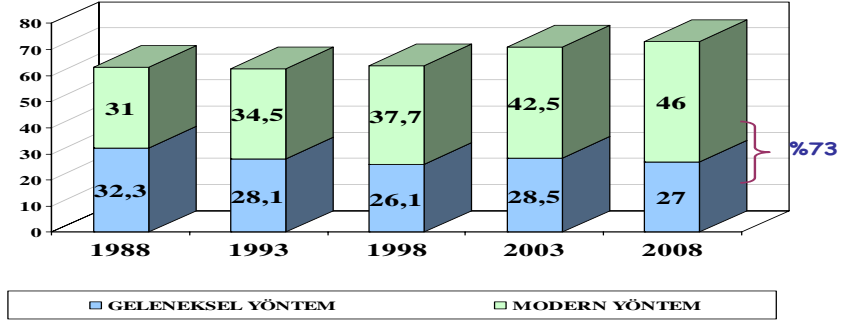
Annenin yaşının 18’den küçük, 35 yaşından büyük olması, doğum aralıklarının 2 yıldan az olması ve annenin 4’ten fazla doğum yapmış olması, anne ve bebek ölümlerine sebep olan biomedikal risk faktörleridir. Doğurganlığın planlanması, biomedikal risk faktörleri ve dolayısıyla anne ve bebek ölümlerini önlemek açısından da büyük önem taşımaktadır. (2)

Kadınların gelecekteki doğurganlık tercihleri, aile planlamasına yönelik mevcut politikaların değiştirilmesi ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşır. İstenmeyen ve/veya plansız gebelikler ve bunların sonucu isteyerek yapılan düşükler kadın sağlığı açısından ciddi riskler taşımaktadır. Gebeliği önleyici yöntemlere ilişkin hizmetlere ulaşmada sorun yaşayan, istenmeyen gebelikten korunmak için yöntem kullanması konusunda engelleri olan ve/veya gebeliği önleyici yöntem başarısızlığı nedeniyle gebe kalan kadınlar isteyerek düşüğe başvurmaktadır. TNSA 2008’e göre 100 gebelikten 20,5’i düşükle sonuçlanmakta ve bu düşüklerin 10,5’i kendiliğinden düşük, 10’u isteyerek düşük olmaktadır. (2)

Türkiye’de kadınların ortalama çocuk doğurma yaşı 22,3’tür. Kadınların % 67’si daha fazla çocuk sahibi olmak istememektedir. Kadınların istedikleri çocuk sayısı 1,6 iken sahip olunan çocuk sayısı 2,2’dir. Kadınların % 73’ü aile planlaması yöntemi (% 46 modern ve % 27 geleneksel) kullanmaktadır. (2)

Aile planlaması yöntemi bilen kadınların oranı son birkaç araştırmada % 98-99 düzeylerinde çıkmıştır. Hayatları boyunca en az bir kez yöntem kullananlarla hâlen kullananlar arasındaki anlamlı farklılık sürmektedir. Aile planlaması danışmanlık hizmetlerinin daha etkili ve nitelikli olarak sürdürülmesi gereklidir. (2)

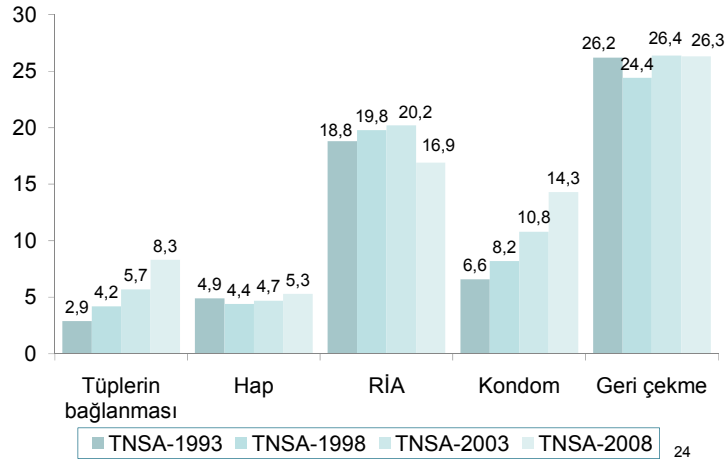
Şekil 4. Yöntem Kullanımındaki Gelişmeler

Kaynak: TNSA

Ülkemizde 1998 yılından 2008 yılına kadar olan süreçte gebelikten koruyuculuğu sınırlı olan geleneksel yöntem kullanma yüzdelerinde azalma olduğu dikkati çekmektedir. Geleneksel yöntem kullanma 1988 yılında % 32,3 iken, 2008 yılına kadar ufak iniş ve çıkışlar olmakla beraber bir azalma eğrisi izlenmektedir. Gebeliği önleyiciliği etkili olarak tanımlanan modern yöntemlerin kullanma yüzdesi ise belirgin bir şekilde artmaktadır. Modern yöntem kullanımı 1998 yılında % 31 iken, 2008 yılında % 46'ya yükselmiştir. Modern yöntemlerin artma eğilimine karşılık, geleneksel yöntemlerin hâlen önemli bir nüfus grubu tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Şekil 5. Yöntem Kullanımındaki Değişmeler

Kaynak: TNSA 2008

Yöntemlerin yıllar içinde kullanımı değerlendirildiğinde ise kondom kullanımında önemli bir artış olduğu dikkati çekmektedir. Kondom kullanımı % 6,6 iken, 2008 yılında % 14,3'e çıkmıştır. Ayrıca, tüplerin bağlanması yönteminde de artış dikkat çekicidir (% 2,9 ve % 8,3).

TNSA 2008'e göre ülkemizde modern yöntem kullanım oranı % 46, karşılanamayan aile planlaması ihtiyacı ise % 6 olup bu oranın 2013 yılı sonuna kadar % 3'ün altına düşürülmesi hedeflenmektedir. **Karşılanamayan aile planlaması ihtiyacı, yeni bir gebelik planlamayan ancak gebelikten koruyucu herhangi bir yöntem kullanmayanların oranıdır. Bu hedef grubun çocuklarının istenmeyen gebelik sonucu istenmeyen çocuk olma olasılığı yüksektir. (2)**

3.1.1.2. Ölümlülük

Türkiye'de 2010 yılı için kaba ölüm hızı % 6,4 olup bu da yaklaşık olarak 468.000 ölüme karşılık gelmektedir. Komisyonun hedef grubu olan çocuklara ilişkin (0-17 yaş grubu) ölümlülük bilgileri ileriki bölümlerde verilmiştir.

3.1.1.3. Göç Hızları

Ülkemizde göçler, nüfus değişimini etkileyen en önemli nüfus olayıdır. Uzun yıllar boyunca iç göçler nedeniyle özellikle büyük kentlerin nüfus ve sosyal yapısında önemli değişiklikler olmuştur. İllere göre 1975-2000 arası göç hızları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. İllerin 1975-2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyüklik sıra no	İl	1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000	
		Net göç	Net göç hızı (%)	Net göç	Net göç hızı (%)	Net göç	Net göç hızı (%)	Net göç	Net göç hızı (%)
1	Tekirdağ	4.849	16,5	3.438	10,3	17.907	46,7	51.335	96,8
2	Muğla	1.659	4,3	3.058	7,0	15.998	32,9	42.921	70,2
3	Antalya	17.142	26,5	25.339	32,8	82.737	89,7	90.457	64,3
4	Bilecik	- 394	-3,0	1 095	7,9	3 009	19,6	10 105	57,9
5	İstanbul	288.653	73,4	297.598	60,5	656.677	107,6	407.448	46,1
6	Bursa	58.720	61,0	47.434	41,1	83.641	61,6	85.325	45,1
7	İzmir	119.896	73,7	82.173	41,9	146.208	63,8	120.375	39,9
8	Isparta	- 2.792	-9,3	- 5.148	-15,4	- 6.495	-17,0	13.869	30,7
9	Çanakkale	- 1.408	-4,0	- 1.834	-4,9	- 2.042	-5,2	11.491	27,4
10	Ankara	49.499	20,6	36.631	13,0	69.511	24,9	90.884	25,6
11	Aydın	9.382	16,7	9.365	14,7	19.077	27,1	21.553	25,5
12	Şırnak ⁽¹⁾	-	-	-	-	- 5.165	-24,7	5.950	21,8

13	Denizli	- 3.040	-5,7	2.095	3,5	10.570	15,4	15.205	19,9
14	Kırklareli	- 3.170	-13,4	- 2.252	-8,9	- 5.510	-20,7	5.270	18,0
15	Eskişehir	7.759	16,4	8 506	16,0	6.510	11,3	9.582	14,8
16	İçel	40.273	57,5	49.593	56,5	74.717	68,3	18.429	12,4
17	Düzce ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	2.243	8,0
18	Balıkesir	- 6.020	-7,8	3.260	3,9	4.848	5,4	4.804	4,9
19	Yalova ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	514	3,5
20	Manisa	8.980	11,1	6.499	7,1	20.946	20,6	3.687	3,2
21	Gaziantep	- 1.256	-1,8	- 4 256	-5,2	- 481	-0,5	3.499	3,1
22	Konya	- 10.152	-7,5	- 10.623	-6,8	- 27.184	-17,2	2.787	1,4
23	Kocaeli	53.640	112,9	41.287	67,0	83.262	108,2	211	0,2
24	Kütahya	383	0,9	37	0,1	- 4.609	-8,7	- 1.064	-1,8
25	Niğde	- 7.311	-16,6	- 11.167	-22,6	- 15.857	-55,7	- 699	-2,2
26	Kayseri	10.698	16,3	- 5.145	-6,9	- 16.005	-18,9	- 3.307	-3,5
27	Erzincan	- 9.369	-38,4	- 11.583	-45,4	- 25.574	-93,3	- 1.325	-4,7
28	Uşak	- 1.108	-5,0	- 2.909	-11,8	570	2,1	- 2.058	-6,9
29	Nevşehir	- 3.412	-15,5	- 1.399	-5,8	- 10.708	-41,0	- 1.954	-7,1
30	İğdır ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 1.361	-9,3
31	Trabzon	- 17.143	-26,2	- 25.496	-35,6	- 51.495	-67,9	- 9.977	-11,1
32	Giresun	- 17.523	-40,6	- 19.955	-43,4	- 34.828	-73,9	- 5.849	-12,1
33	Hakkâri	- 2.064	-16,5	- 1.052	-7,6	- 4.472	-32,9	- 2.346	-12,5
34	Karaman ⁽¹⁾	-	-	-	-	934	4,7	- 2.771	-12,6
35	Aksaray ⁽¹⁾	-	-	-	-	- 2.391	-8,2	- 4.769	-13,4
36	Edirne	- 2.783	-9,0	- 5.515	-16,5	- 7.493	-21,2	- 5.106	-14,0
37	Çankırı	- 13.828	-59,2	- 9.135	-38,1	- 15.503	-61,0	- 4.471	-18,3
38	Bitlis	- 17.653	-81,9	- 9.240	-37,0	- 20.509	-71,9	- 7.104	-21,2
39	Malatya	- 23.183	-43,2	- 12.944	-22,0	- 35.207	-54,2	- 16.823	-21,5
40	Rize	- 8.624	-26,1	- 11.257	-32,6	- 28.726	-84,0	- 7.473	-21,9
41	Afyon	- 13.379	-25,4	- 15.855	-26,5	- 25.779	-37,7	- 16.616	-22,5

42	Burdur	- 1.580	-7,5	- 4.045	-17,8	- 8.825	-36,8	- 5.374	-22,7
43	Sakarya	4.315	9,1	7.082	13,2	6.353	10,5	- 15.898	-23,1
44	Gümüşhane	- 21.762	-86,2	- 14.075	-54,1	- 22.305	-135,3	- 4.003	-23,5
45	Elâzığ	- 17.366	-44,2	- 13.683	-31,6	- 21.164	-46,1	- 12.363	-23,8
46	Adana	819	0,7	23.829	16,4	26.934	15,8	- 40.497	-24,0
47	Osmaniye ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 10.385	-24,7
48	Amasya	- 7.368	-24,5	- 10.463	-32,5	- 19.916	-59,7	- 9.099	-26,8
49	Kahraman- maraş	- 8.206	-13,0	- 10.500	-14,2	- 33.949	-41,6	- 25.530	-28,3
50	Kırıkkale ⁽¹⁾	-	-	-	-	- 8.813	-27,7	- 11.626	-32,7
51	Kastamonu	- 10.717	-26,5	- 11.094	-26,9	- 26.777	-66,1	- 11.689	-32,8
52	Hatay	14.046	20,0	4.869	5,7	- 4.002	-4,1	- 38.241	-33,9
53	Tunceli	- 13.318	-93,7	- 17.797	-123,9	- 20.332	-153,8	- 3.123	-36,7
54	Kilis ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 4.042	-38,9
55	Şanlıurfa	- 35.253	-60,1	- 14.509	-20,9	- 26.800	-30,0	- 49.312	-38,9
56	Diyarbakır	- 15.795	-24,2	- 12.550	-16,1	- 32.212	-34,8	- 48.064	-40,0
57	Karabük ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 8.640	-40,7
58	Bolu	- 505	-1,2	- 4.902	-10,9	- 4.149	-8,6	- 10.254	-40,8
59	Yozgat	- 21.905	-49,2	- 14.279	-29,3	- 34.502	-64,3	- 26.275	-41,9
60	Van	- 7.627	-19,7	- 11.994	-26,3	- 20.780	-37,9	- 32.353	-43,6
61	Ordu	- 20.668	-32,3	- 24.230	-34,5	- 42.910	-54,6	- 36.958	-44,7
62	Kırşehir	- 8.330	-39,3	- 6.080	-26,4	- 19.647	-80,4	- 10.748	-45,1
63	Batman ⁽¹⁾	-	-	-	-	3.925	13,9	- 18.032	-45,2
64	Samsun	- 11.144	-12,6	- 13.709	-13,8	- 31.222	-29,1	- 51.644	-45,5
65	Tokat	- 16.772	-30,0	- 16.782	-27,3	- 45.746	-67,5	- 37.172	-48,4
66	Bingöl	- 10.678	-54,6	- 9.286	-44,1	- 19.888	-87,7	- 11.407	-50,1
67	Sivas	- 50.302	-75,4	- 37.687	-54,6	- 76.451	-105,8	- 35.627	-51,0
68	Erzurum	- 46.093	-66,3	- 48.745	-64,8	- 88.298	-113,2	- 46.491	-54,8
69	Ağrı	- 24.986	-80,5	- 19.005	-53,5	- 37.312	-95,4	- 26.213	-56,4
70	Çorum	- 23.753	-46,3	- 17.712	-32,6	- 33.897	-58,5	- 33.022	-58,4
71	Bayburt ⁽¹⁾	-	-	-	-	- 13.808	-133,2	- 5.360	-59,5

72	Muş	- 16.937	-66,4	- 14.346	-49,4	- 33.829	-100,5	- 24.069	-59,8
73	Kars	- 70.872	-113,1	- 50.426	-77,9	-105.025	-163,5	- 18.331	-61,1
74	Artvin	- 12.687	-61,2	- 10.855	-51,1	- 20.372	-98,6	- 11.560	-63,6
75	Mardin	- 28.919	-59,8	- 17.495	-31,2	- 34.750	-70,2	- 42.082	-67,6
76	Adıyaman	- 11.371	-34,7	- 13.614	-35,4	- 17.372	-37,5	- 40.745	-70,2
77	Zonguldak	8.679	10,8	- 18.551	-20,0	- 29.368	-29,4	- 44.009	-73,8
78	Siirt	- 10.922	-29,5	- 18.232	-41,7	- 31.311	-140,7	- 17.062	-75,1
79	Sinop	- 7.944	-32,6	- 9.777	-38,4	- 22.569	-88,7	- 16.387	-75,7
80	Bartın ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 15.658	-86,8
81	Ardahan ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	- 13.526	-106,7

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları, 1980-2000.

(1) İl olmadan önceki dönemlere ilişkin bilgi verilememiştir.

İllere ilişkin göç hızlarında farklılıklar olduğu görülmektedir. İstanbul, İzmir ve Kocaeli illerinde 1975-2000 yılları arasında net göç hızlarında düşme olduğu görülmektedir. Ankara ve Bursa illerinde göç hızlarında büyük bir farklılık gözlenmemektedir. Göç hızı negatiften pozitifte geçen, yani göç veren ilden göç alan il hâline dönen iller bulunmaktadır. Bu illerin başında Isparta, Çanakkale ve Denizli yer almaktadır. Göç hızı belirgin bir şekilde azalan illerin genellikle Doğu Anadolu'da yer aldığı görülmektedir. Bu iller arasında Erzincan, Bitlis, Gümüşhane ve Tunceli ilk sıralarda yer almaktadır. Bazı illerin ise 1975 yılından beri net göç hızında devamlı bir artış olmaktadır; bu illerin ilk sıralarında Van, Samsun, Adıyaman ve Zonguldak yer almaktadır. Hatay ise göç alan bir il hâlinde göç veren bir il hâline geçmiştir.

Tablo 4. Türkiye'de İllerin 2009 Yılı Nüfusu, Göç Gelen ve Giden Nüfus ve Net Göç Hızları

İl	ADNKS 2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (Binde)
Türkiye	72.561.312	2.236.981	2.236.981	0	0
Mardin	737.852	18.296	40.308	-22.012	-29,39
Diyarbakır	1.515.011	32.384	43.918	-11.534	-7,58
Ağrı	537.665	12.115	22.613	-10.498	-19,34
Muş	404.484	10.158	20.182	-10.024	-24,48
Çorum	540.704	13.672	22.699	-9.027	-16,56
Erzurum	774.207	24.830	33.681	-8.851	-11,37
Kahramanmaraş	1.037.491	18.521	26.934	-8.413	-8,08
Şanlıurfa	1.613.737	27.190	35.154	-7.964	-4,92
Yozgat	487.365	17.705	25.546	-7.841	-15,96
Kars	306.536	9.028	15.660	-6.632	-21,4
Adıyaman	588.475	12.091	18.295	-6.204	-10,49
Manisa	1.331.957	28.781	34.262	-5.481	-4,11
Sivas	633.347	23.217	28.585	-5.368	-8,44

Konya	1.992.675	46.042	51.006	-4.964	-2,49
Bitlis	328.489	11.594	16.485	-4.891	-14,78
Şırnak	430.424	8.356	13.025	-4.669	-10,79
Zonguldak	619.812	16.258	20.701	-4.443	-7,14
Van	1.022.310	22.866	27.175	-4.309	-4,21
Hatay	1.448.418	28.547	32.296	-3.749	-2,58
Bingöl	255.745	6.986	10.726	-3.740	-14,52
Hakkâri	256.761	4.314	7.949	-3.635	-14,06
Siirt	303.622	8.475	11.797	-3.322	-10,88
Ardahan	108.169	3.775	7.033	-3.258	-29,67
Niğde	339.921	12.588	15.778	-3.190	-9,34
Kütahya	571.804	15.291	18.210	-2.919	-5,09
Iğdır	183.486	5.179	7.986	-2.807	-15,18
Giresun	421.860	16.970	19.567	-2.597	-6,14
Malatya	736.884	25.806	28.208	-2.402	-3,25
Aksaray	376.907	10.217	12.587	-2.370	-6,27
Rize	319.569	12.428	14.575	-2.147	-6,7
Tunceli	83.061	4.100	6.205	-2.105	-25,03
Elâzığ	550.667	15.900	18.001	-2.101	-3,81
Afyonkarahisar	701.326	20.223	22.256	-2.033	-2,89
Gümüşhane	130.976	8.681	10.444	-1.763	-13,37
Nevşehir	284.025	8.965	10.667	-1.702	-5,97
Amasya	324.268	11.533	13.187	-1.654	-5,09
Denizli	926.362	20.119	21.706	-1.587	-1,71
Tokat	624.439	32.655	34.213	-1.558	-2,49
Kastamonu	359.823	13.047	14.570	-1.523	-4,22
Artvin	165.580	6.206	7.547	-1.341	-8,07
Bayburt	74.710	3.101	4.420	-1.319	-17,5
Kırşehir	223.102	10.947	12.186	-1.239	-5,54
Osmaniye	471.804	15.167	16.319	-1.152	-2,44
Kilis	122.104	4.662	5.677	-1.015	-8,28
Ordu	723.507	30.335	31.296	-961	-1,33
Uşak	335.860	8.693	9.644	-951	-2,83
Kırklareli	333.179	10.359	11.242	-883	-2,65
Mersin	1.640.888	48.377	49.209	-832	-0,51
Karabük	218.564	8.511	9.242	-731	-3,34
Samsun	1.250.076	38.874	39.581	-707	-0,57
Karaman	231.872	7.853	8.424	-571	-2,46

Burdur	251.550	8.144	8.659	-515	-2,05
Adana	2.062.226	53.685	54.109	-424	-0,21
Sinop	201.134	9.562	9.558	4	0,02
Bilecik	202.061	8.283	8.251	32	0,16
Kırıkkale	280.834	15.861	15.565	296	1,05
Bartın	188.449	7.566	7.104	462	2,45
Çanakkale	477.735	15.412	14.802	610	1,28
Erzincan	213.288	11.966	11.189	777	3,65
Aydın	979.155	28.524	27.640	884	0,9
Batman	497.998	18.326	16.855	1.471	2,96
Muğla	802.381	28.390	26.613	1.777	2,22
Gaziantep	1.653.670	36.075	34.125	1.950	1,18
Balıkesir	1.140.085	33.275	31.291	1.984	1,74
Yalova	202.531	12.269	10.233	2.036	10,1
Kayseri	1.205.872	31.075	28.831	2.244	1,86
Edirne	395.463	15.183	12.910	2.273	5,76
Bolu	271.545	12.808	10.124	2.684	9,93
Düzce	335.156	11.752	9.046	2.706	8,11
Isparta	420.796	18.633	15.822	2.811	6,7
Sakarya	861.570	25.376	21.665	3.711	4,32
Çankırı	185.019	20.166	11.831	8.335	46,09
Tekirdağ	783.310	37.655	29.066	8.589	11,03
Eskişehir	755.427	32.346	23.225	9.121	12,15
Bursa	2.550.645	66.615	56.368	10.247	4,03
Trabzon	765.127	36.868	26.474	10.394	13,68
Kocaeli	1.522.408	60.432	48.399	12.033	7,94
Antalya	1.919.729	75.696	58.632	17.064	8,93
İzmir	3.868.308	116.390	89.517	26.873	6,97
Ankara	4.650.802	168.193	131.114	37.079	8
İstanbul	12.915.158	388.467	348.986	39.481	3,06

Türkiye’de illere göre 2009 yılı göçleri değerlendirildiğinde, ilden göç veren ve nüfusu azalan illerin (% 15 ve daha fazla göç hızı) olan başında Mardin, Muş, Ardahan, Tunceli, Ağrı, Yozgat ve Iğdır yer almaktadır. Göç hızı yüksek olan iller arasında (% 5 ve üzerinde göç hızı) Çankırı, Trabzon, Eskişehir, Tekirdağ, Antalya, Kocaeli, İzmir, Ankara, Bolu, Edirne, Düzce ve Yalova yer almaktadır. Türkiye’de 53 ilin net göç hızı “negatif” iken, 28 ilin göç hızı ise “pozitif”tir. İstanbul’un net göç hızı % 3,06’dır.

Tablo 5. 2008-2009 Döneminde İllerin Göç Büyüklüğüne Göre Sıralanışı

İller	Aldığı Göç	İller	Verdiği Göç	İller	Net Göç	İller	Net Göç Hızı (Binde)				
Göç Büyüklüğüne Göre İlk On İl											
34	İstanbul	388467	34	İstanbul	348986	34	İstanbul	39481	18	Çankırı	46
6	Ankara	168193	6	Ankara	131114	6	Ankara	37079	61	Trabzon	14
35	İzmir	116390	35	İzmir	89517	35	İzmir	26873	26	Eskişehir	12
7	Antalya	75696	7	Antalya	58632	7	Antalya	17064	59	Tekirdağ	11
16	Bursa	66615	16	Bursa	56368	41	Kocaeli	12033	77	Yalova	10
41	Kocaeli	60432	1	Adana	54109	61	Trabzon	10394	14	Bolu	10
1	Adana	53685	42	Konya	51006	16	Bursa	10247	7	Antalya	9
33	Mersin	48377	33	Mersin	49209	26	Eskişehir	9121	81	Düzce	8
42	Konya	46042	41	Kocaeli	48399	59	Tekirdağ	8589	6	Ankara	8
55	Samsun	38874	21	Diyarbakır	43918	18	Çankırı	8335	41	Kocaeli	8
Göç Büyüklüğüne Göre Son On İl											
70	Karaman	7853	70	Karaman	8424	36	Kars	-6632	76	Iğdır	-15
74	Bartın	7566	11	Bilecik	8251	66	Yozgat	-7841	66	Yozgat	-16
12	Bingöl	6986	76	Iğdır	7986	63	Şanlıurfa	-7964	19	Çorum	-17
8	Artvin	6206	30	Hakkâri	7949	46	Kahramanmaraş	-8413	69	Bayburt	-18
76	Iğdır	5179	8	Artvin	7547	25	Erzurum	-8851	4	Ağrı	-19
79	Kilis	4662	74	Bartın	7104	19	Çorum	-9027	36	Kars	-21
30	Hakkâri	4314	75	Ardahan	7033	49	Muş	-10024	49	Muş	-24
62	Tunceli	4100	62	Tunceli	6205	4	Ağrı	-10498	62	Tunceli	-25
75	Ardahan	3775	79	Kilis	5677	21	Diyarbakır	-11534	47	Mardin	-29
69	Bayburt	3101	69	Bayburt	4420	47	Mardin	-22012	75	Ardahan	-30

Tablo 5'te son yılda olan göç hareketlerinin olduğu ilk 10 ilin sıralaması göçlerdeki farklılıkları göstermektedir. Son yıllara ait göçlerde dikkati çeken konulardan biri büyük illere olan göçlerin eski yıllara göre nispeten azaldığı, farklı orta büyüklükte olan illere ve sanayi illerine olan göçlerin arttığı şeklindedir. Ancak göç veren iller, yine çoğunlukla Doğu Anadolu'da yer alan illerdir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan "Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (2006)", iç göç eden nüfus ve göç nedenleri hakkında bilgi sunan ülke çapında bir çalışmadır. Bu araştırmanın bulgularına göre yaşam boyu iç göçü olan nüfus yüzdesi % 48,9 olup erkek için % 52 ve kadın için % 45,8'dir. Kentlerde yaşayan nüfusun % 56,7'si ve kırsal kesimde ise % 27,6'sı doğduğu yerden başka bir yerleşim yerinde yaşamaktadır. Bu araştırmada en çok göç veren iller olarak 14 il tanımlanmış olup, bu bölgelerde yaşayan nüfusun % 38,6'sı doğduğu yerden başka bir yerleşim yerinde yaşamaktadır. En çok göç alan 10 ilde ise nüfusun % 55,2'si doğduğu yerde yaşamamaktadır. Kalan 57 ilde ise bu oran % 44,7'dir. (3)

Bu araştırmada son göçün birincil nedeni hakkında veri toplanmıştır. Ülke genelinde göç eden nüfusun % 43,5'i ailevi nedenlerden (ebeveyn ve/veya eşinin yanına gitmek, ebeveyn ve/veya eşinin iş değişikliği/tayini, ebeveyn ve/veya eşinin iş araması, ebeveynin göç etmesi vb.) dolaylı yaşadığı yeri değiştirdiğini belirtmiştir. Son göçün birincil neden sıralamasında ikinci olarak % 31 ile bireysel nedenler (evlilik, eğitim, iş değişikliği, tayin, emeklilik vb.) gelmektedir. Üçüncü sırada ise % 18 ile ekonomik nedenler (iş aramak, kazancın yetmemesi, iş olanağı olmaması, birikim yapmak ve daha iyi bir yaşam seviyesine sahip olmak vb.) yer almaktadır. Bu araştırmada güvenlik (can ve mal güvenliğine ilişkin kaygı, güvenlik kuvvetlerinin küçük yerleşim yerlerinde yaşayanların güç coğrafi koşullar gibi nedenlerle güvenliğini sağlamakta zorlanmaları nedeniyle bu tür yerleşim yerlerinin boşaltılması talebi, terör örgütüne katılma baskısı, korucu olunması yönündeki talep, denetimli gıda geçişi ve can ve mal güvenliğinin sağlanmasında ortaya çıkabilecek sorunlar nedeniyle yayla yaşağının olması vb.) % 3,3'lük bir paya sahiptir. Güvenlik nedeniyle meydana gelen göç sonrasında terk edilen yerleşim yerine veya yakınına yapılan göçler olarak tanımlanan geri dönüş yüzdesi ise % 0,3'tür. Diğer nedenler başlığı altında ise çevresel nedenlerle yapılan göçler (deprem, heyelan, baraj/gölet yapımı vb.), kan davası, töre/namus nedenleriyle yapılan göçler, sağlık nedenleriyle yapılan göçler yer almakta olup bunun oranı % 3,8'dir. (3)

Tablo 6. Yerleşim Yeri Göre Son Göç Nedeni (Birincil) Yüzde Dağılımı (2005)

Yerleşim yeri	Ekonomik	Bireysel	Ailevi	Güvenlik	Geri Dönüş	Diğer	Toplam
Kent-kent	15,3	32,2	46,9	2,3	0,0	3,3	3.323
Kent-kır	13,8	36,8	33,1	1,0	4,6	10,7	4.660
Kır-kır	6,1	68,0	18,8	2,8	0,6	4,8	2.471
Kır-kent	24,2	21,7	44,8	5,8	0,0	3,4	1.833
14 il	15,6	18,4	44,7	16,2	1,1	4,0	7.460
10 il	17,5	37,1	39,7	0,0	0,2	5,5	1.841
Toplam	18,0	31,0	43,5	3,3	0,3	3,8	12.493

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye'de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Ankara, 2006.

Son göçün nedenleri değerlendirildiğinde göçün yapılma yönünde farklılıklar olduğu görölmektedir. Kırdan kıra olan göçte bireysel nedenlerin ön plana çıktığı görölmektedir. Kentten kente göçte ve kırdan kente göçte de ailevi nedenlerin payı çok yüksektir (% 46,9 ve % 44,8). Güvenlik nedeniyle olan göçler, kırdan kente göç şeklinde olan göçlerde oldukça önem kazanmaktadır. (3)

En çok göç veren 14 il ve en çok göç alan 10 ilin analizlerinde de göç nedenlerinin yüzdelilerinin farklılaştığı dikkati çekmektedir. Bireysel nedenlerle göç etme 14 ilde % 18,4 iken, 10 ilde % 37,1 olup; ailevi nedenler ise tam tersi bir orana sahiptir (14 ilde % 44,7 ve 10 ilde % 39,7). Güvenlik nedeniyle olan göçler 14 ilde % 16,2 iken, 10 ilde ise bu sebeple hemen hemen hiç göç olmadığı görölmektedir. Ekonomik nedenlerle olan göçde çok büyük bir farklılık saptanamamıştır. (3)

Türkiye Nüfus Artışında Tahminler:

Türkiye’de 2010 toplam nüfusu 72.698 (000) olup, bunun 2015 yılında 76.598.000, 2020 yılında 80.257 (000) ve 2025 yılında 83.566.000 olacağı tahmin edilmektedir. Bu dönem içinde nüfus artış hızının ‰ 11’den ‰ 7,4’e düşeceği tahmin edilmektedir. 2010-2025 dönemi içinde doğurganlıkta düşme olması beklenmektedir. Bu dönemde kadın başına toplam doğurganlık hızının 2,11’den 1,97’ye ve kaba doğum hızının ‰ 17,4’ten ‰ 14,5’e düşeceği tahmin edilmektedir. Doğurganlığın azalması sırasında kadınların ortalama doğum yaşının 27,2’den 26,6’ya düşeceği tahmin edilmektedir. Doğurganlığın azalmasının yanı sıra nüfusta büyük bir değişiklik olmayacağı için doğum sayısının 1.268.000 den 1.209.000’a düşeceği hesaplanmıştır. (Tablo 7)

Tablo 7. Türkiye’de Demografik Göstergeler ve Tahminler (2010-2025)

	2010	2015	2020	2025
Yıl ortası nüfus ('000)	72.698	76.598	80.257	83.566
Nüfus artış hızı (‰)	11,0	9,9	8,8	7,4
Toplam doğurganlık hızı (kadın başına)	2,11	2,05	2,01	1,97
Çocuk doğurmada ortalama yaş	27,2	26,9	26,8	26,6
Kaba doğum hızı (‰)	17,4	16,3	15,4	14,5
Doğumlar ('000)	1.268	1.250	1.234	1.209
Doğuşta beklenen yaşam süresi (yıl)				
Toplam	73,9	74,7	75,4	75,9
Erkek	71,6	72,1	72,7	73,1
Kadın	76,3	77,4	78,3	78,9
Kaba ölüm hızı	6,4	6,4	6,6	7,1
Ölümler ('000)	468	491	531	592
Bebek ölüm hızı (‰)				
Toplam	14,6	11,5	9,9	8,8
Erkek	17,0	13,3	11,4	10,0
Kadın	12,1	9,6	8,4	7,5

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Nüfus Projeksiyonları

Türkiye’de demografik yapının değişimi ile beraber ölüm sayılarının artması beklenmektedir. “Bir yerleşim biriminde bir yıl içinde 1000 kişide olan ölüm sayısı” şeklinde hesaplanan kaba ölüm hızının 2010 yılında % 6,4 iken 2025 yılında % 7,1’e çıkacağı; dolayısıyla ölüm sayısının da 2010 yılındaki 468.000’den 2025 yılında 592.000’e çıkacağı tahmin edilmektedir. Bebek ölüm hızlarının ise 2010-2025 döneminde düşeceği beklenmektedir.

0-6 yaş grubundaki nüfusun 2007 yılındaki büyüklüğünün boyutlarına bakıldığında; toplam nüfusun yüzde 12,5’inin 9,2 milyon çocuktan oluştuğu görülmektedir. Toplam nüfusun yüzde 34,7’sini ise çocuk nüfus olarak nitelenen 0-18 yaş grubundaki 25,6 milyonluk nüfus oluşturmaktadır. Yüzdelerin yanı sıra mutlak sayılar ile karşılaştırılma yapıldığında, 0-18 yaş grubundaki çocuk nüfusun sayıca birçok Avrupa ülkesinin toplam nüfusundan fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Yaş Gruplarına Göre Nüfus Tahminleri (2007-2015)

Yaşlar	2007	2015	2007	2015
	Nüfus (Bin Kişi)		Yüzde	
0-6	9.220	9.145	12,48	11,36
0-18	25.624	25.353	34,69	31,48
0-24	33.273	33.481	45,04	41,58
3-5	3.964	3.928	5,37	4,88
7-12	8.518	7.852	11,53	9,75
13-18	7.886	8.356	10,68	10,38
19-24	7.649	8.128	10,35	10,09
25-24	40.599	47.044	54,96	58,42
Eğitim Çağı Nüfusları				
4-5	2.652	2.628	3,59	3,26
6-13	11.253	10.498	15,23	13,04
14-16	3.987	4.165	5,40	5,17
17-20	4.989	5.670	6,75	7,04
Üç Ana Yaş Grubu Nüfusları				
0-14	20.473	19.673	27,71	24,43
15-64	48.935	55.412	66,24	68,81
65+	4.464	5.440	6,04	6,76
Toplam	73.872	80.525	100,00	100,00

Kaynak: TÜİK 2000 Genel Nüfus Sayımı ve HÜNEE 2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına dayalı olarak 2005 yılında yapılan nüfus tahminleri.

Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre, gelecek yıllarda da doğurganlık hızının ve ölüm hızının düşmesine ve doğuştan hayatta kalma ümidinin yükselmesine bağlı olarak nüfusun yaş yapısında da değişmelerin süreceği, 0-18 yaş grubu nüfusunun ve payının bir miktar azalmasına rağmen, nüfusumuzun genç yaş yapısına sahip olma özelliğini sürdüreceği beklenmektedir.

3.1.2. Öğrenim Durumu

Türkiye’de yıllar içinde nüfusun öğrenim durumunda giderek daha da yükselme bulunmaktadır. Ancak kadın ve erkek arasındaki fark hâlen devam etmektedir. İleri yaşlarda öğrenimi olmayanların yüzdesi artarken, son yıllarda ise fakülte ve yüksekokul mezunlarında artış olmaya başlamıştır. Gençlerin arasında okul bitirmeyen ve okuma yazma bilmeyen gençlerin olması (18-21 yaş grubunda erkeklerde % 7,09 ve kadınlarda % 12,41) hâlen zorunlu eğitimde hedefe ulaşılamadığının göstergesidir.

Tablo 9. Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Öğrenim Durumları (2009)

Yaş grubu	Cinsiyet	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul mezunu	İlköğretim mezunu	Ortaokul veya dengi okul mezunu	Lise veya dengi okul mezunu	Yüksekokul veya fakülte mezunu	Yüksek lisans mezunu	Doktora mezunu	Toplam
6-13	Erkek	0,10	97,77		1,60						5.256.189
	Kadın	0,29	97,14		1,90						4.986.034
14-17	Erkek	0,49	12,30		85,28		0,66				2.579.281
	Kadın	1,74	13,94		81,75		0,80				2.450.099
18-21	Erkek	1,12	5,97		38,62		47,02	1,99			2.534.325
	Kadın	3,54	8,87		33,87		45,58	2,38			2.415.750
22-24	Erkek	0,98	3,13	8,96	18,56		42,57	10,68	0,05		1.914.475
	Kadın	4,18	5,39	21,52	16,50		34,48	11,91	0,08		1.838.444
25-29	Erkek	1,18	2,67	23,14	7,38	7,64	31,70	14,34	0,84	0,04	3.298.628
	Kadın	4,90	4,14	36,29	5,23	5,18	24,15	13,45	1,02	0,04	3.188.342
30-34	Erkek	1,45	2,20	35,15	1,99	8,84	28,25	14,19	1,30	0,24	2.991.146
	Kadın	5,66	3,79	46,54	1,57	5,58	19,82	11,64	1,05	0,21	2.901.436
35-39	Erkek	1,81	2,38	44,90	0,90	10,66	21,48	12,40	1,02	0,39	2.757.354
	Kadın	7,91	4,45	53,42	0,74	6,38	14,16	8,41	0,64	0,28	2.731.843
40-44	Erkek	2,26	2,63	49,24	0,51	11,62	18,11	11,08	0,89	0,51	2.372.479
	Kadın	10,00	5,12	54,27	0,35	6,54	12,03	7,11	0,50	0,29	2.290.216
45-49	Erkek	2,69	2,92	50,75	0,26	10,50	18,77	9,33	0,64	0,42	2.235.994
	Kadın	13,11	6,29	54,16	0,14	5,18	11,21	4,99	0,30	0,21	2.222.957
50-54	Erkek	3,42	3,45	52,64	0,13	9,02	14,91	10,87	0,56	0,34	1.874.362
	Kadın	17,40	8,13	50,61	0,06	4,50	8,21	5,41	0,26	0,16	1.842.948
55-59	Erkek	4,59	4,94	54,31	0,08	8,32	11,24	10,45	0,62	0,33	1.458.956
	Kadın	24,09	10,54	45,03	0,03	3,95	5,81	4,45	0,24	0,13	1.479.901
60-64	Erkek	7,04	7,93	53,93	0,04	7,34	8,09	9,13	0,62	0,36	1.121.691
	Kadın	32,46	12,50	38,01	0,01	3,17	4,10	3,20	0,18	0,12	1.233.387

65 +	Erkek	17,80	15,49	46,28	0,01	4,16	5,08	4,95	0,39	0,23	2.217.427
	Kadın	49,14	12,42	24,84	0,00	2,20	2,72	1,22	0,08	0,07	2.855.429
Toplam		4.672.257	13.517.214	18.523.823	7.432.613	2.795.917	10.379.23	4.320.813	279.268	95.500	
Yüzde		7,18	20,78	28,48	11,43	4,30	15,96	6,64	0,43	0,15	65.049.093

3.1.3. Çalışma Yaşamı

Türkiye’de 15 yaş ve üzeri nüfusun işgücüne katılma durumları ve yapılan işler bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 10. Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (Temmuz 2010)

	Türkiye		Kent		Kır	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Kurumsal olmayan nüfus (000)	70.571	71.372	48.760	49.184	21.811	22.188
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	51.714	52.572	36.234	36.583	15.480	15.989
İşgücü (000)	25.480	26.260	16.756	17.312	8.724	8.948
İstihdam (000)	22.213	23.478	14.080	15.020	8.133	8.458
İşsiz (000)	3.267	2.782	2.676	2.293	590	490
İşgücüne katılma oranı (%)	49,3	50,0	46,2	47,3	56,4	56,0
İstihdam oranı (%)	43,0	44,7	38,9	41,1	52,5	52,9
İşsizlik oranı (%)	12,8	10,6	16,0	13,2	6,8	5,5
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	16,3	13,6	16,5	13,8	15,7	12,8
Genç nüfusta işsizlik oranı ⁽¹⁾ (%)	23,2	19,5	27,8	23,7	14,2	11,1
İşgücüne dâhil olmayanlar (000)	26.234	26.312	19.478	19.271	6.756	7.041

Kaynak: “Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2010 Temmuz Dönemi Sonuçları (Haziran, Temmuz, Ağustos 2010)- TÜİK Haber Bülteni.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Türkiye’de toplam kurumsal olmayan sivil nüfus, “okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, hapisane, kışla ya da orduevinde ikamet edenler dışında kalan nüfus” olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal olmayan nüfusun içinde (2010), 15 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfus % 73,7 olup; bu nüfusun % 50’si işgücü olarak tanımlanmaktadır. Toplam istihdam edilen işgücünün toplam işgücü nüfusuna oranı % 89,4 ve işsizlik oranı % 10,6’dır.

İşgücü yüzdesi erkeklerde %70,6 ve kadınlarda % 26,0’dır. Erkeklerde işgücüne katılanlarda istihdam oranı % 86,1 ve kadınlarda % 85,6’dır. **Yani, kadın ve erkekte 15 yaş üzeri nüfus benzer olmakla birlikte kadınların işgücüne katılan nüfusu erkeklere göre çok daha düşük olup işgücüne katılan erkek ve kadın nüfusta istihdam oranları birbirlerine yakındır.** (2009)

İşgücüne katılım oranı, “İşgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Okur yazar olmayanlarda işgücüne katılım oranı % 18,8’dir; yani 15 ve daha yukarı yaştaki okur yazar olmayan yaklaşık her beş kişiden biri işgücüne katılmaktadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe bu oran yükselmektedir, lise ve altı okul mezunlarında % 45,8 lise mezunlarında % 52, mesleki teknik lisede % 65,4 ve fakülte mezunlarında % 78’dir. (2009)

İstihdam oranı ise istihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. Bu durumda 15 yaşın üstünde ve okuryazar olmayanlarda her 100 kişiden sekizi aktif olarak çalışmaktadır. Bu oranların öğrenim durumu ile artışı, çok belirgin olarak görülememektedir. Lise ve altı öğrenimi olanlarda % 13,9; lise mezunlarında % 18; meslek okullarında % 15,6 ve fakülte mezunlarında % 12,1'dir. Bu da öğrenim durumu ile istihdam oranının artmadığını göstermektedir. (2009)

İşgücüne katılım oranının tüm öğrenim durumlarında erkeklerde daha yüksek olduğu görülmektedir. İstihdam oranında okuryazar olmayanlar ve lise altı mezunlarda erkeklerin oranı kadınlara göre daha yüksek iken; lise ve üstü mezunlarda ise kadınların istihdam oranı erkeklerle göre daha yüksektir. (2009)

Tablo 11. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu (2009)

(Bin kişi, 15+ yaş)					
	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
Okuryazar Olmayanlar					
Toplam	1.089	1.002	87	18,8	8,0
Erkek	372	307	65	37,1	17,6
Kadın	717	696	21	15,0	3,0
Lise Altı Eğitimliler					
Toplam	14.596	12.563	2.033	45,8	13,9
Erkek	11.170	9.528	1.642	69,1	14,7
Kadın	3.426	3.034	392	21,8	11,4
Lise					
Toplam	2.764	2.266	498	52,0	18,0
Erkek	2.047	1.738	310	69,1	15,1
Kadın	717	528	188	30,4	26,3
Mesleki veya Teknik Lise					
Toplam	2.519	2.126	393	65,4	15,6
Erkek	1.959	1.710	248	81,0	12,7
Kadın	561	416	145	39,1	25,9
Yükseköğretim					
Toplam	3.780	3.321	459	78,0	12,1
Erkek	2.350	2.123	226	83,1	9,6
Kadın	1.430	1.197	233	70,8	16,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları.

Not 1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2) İki bin kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Tablo 12. İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre Meslek Grupları (2009)

(Bin kişi, 15+ yaş)	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Meslek grubu						
Toplam	15.405	72,4	5.872	27,6	21.277	100,0
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler	1.661	89,78	189	10,22	1.850	8,69
Profesyonel meslek mensupları	885	59,80	595	40,20	1.480	6,96
Yardımcı profesyonel meslek mensupları	919	67,77	437	32,23	1.356	6,37
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	804	57,22	601	42,78	1.405	6,60
Hizmet ve satış elemanları	2.054	77,57	594	22,43	2.648	12,45
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, ve su ürünleri çalışanları	2.452	56,97	1.852	43,03	4.304	20,23
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	2.547	88,28	338	11,72	2.885	13,56
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	1.875	91,11	183	8,89	2.058	9,67
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	2.208	67,09	1.083	32,91	3.291	15,47

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de istihdam edilenlerin içinde en büyük payı, tarım ve hayvancılıkta çalışanlar almaktadır (% 20,23). İkinci sırada ise nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar bulunmaktadır ki; her 100 çalışandan yaklaşık 16’sı bu grupta yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (% 13,56) ile hizmet ve satış elemanları (% 12,45) gelmektedir.

Yapılan işlerde çalışanların hepsinde erkeklerin daha fazla olduğu görülmektedir. “Profesyonel meslek mensupları”, “büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar” ve “nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, ve su ürünleri çalışanları” arasında her 10 çalışandan yaklaşık 4’ü kadındır. Bu oran, her 10 çalışandan 3’ü olarak yardımcı profesyonel meslek mensupları ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar arasında görülmektedir.

3.1.4. Yoksulluk Durumu

Yoksulluğun ölçümüne ilişkin farklı göstergeler geliştirilmiştir. Fertlerin, gıdanın yanı sıra gıda dışı ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bu ihtiyaçları göz önüne almak için gıda yoksulluk sınırına, gıda dışı mal ve hizmet payının da eklenmesi gerekmektedir. Bu payın belirlenmesi amacıyla da, toplam tüketimleri gıda yoksulluk sınırının hemen üstünde olan hanelerin toplam harcama içindeki gıda dışı harcama payı (2005 yılı için yüzde 61, 2006 yılı için yüzde 63, 2007 yılı için yüzde 62 ve 2008 yılı için yüzde 64) esas alınmıştır. Buna göre gıda ve gıda dışı mal ve hizmetleri kapsayacak şekilde yoksulluk sınırı belirlenmiştir. Yoksulluk oranı ise eş değer fert başına tüketim harcaması, yoksulluk sınırının altında kalan hanehalklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak alınmıştır. (Tablo 13)

Tablo 13. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Yüzdeleri

Yöntemler	Türkiye				Kent				Kır			
	2005	2006	2007*	2008	2005	2006	2007*	2008	2005	2006	2007*	2008
Gıda yoksulluğu (açlık)	0,87	0,74	0,48	0,54	0,64	0,04	0,07	0,25	1,24	1,91	1,41	1,18
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	20,50	17,81	17,79	17,11	12,83	9,31	10,36	9,38	32,95	31,98	34,80	34,62
Kişi başı günlük 1 doların altı ⁽¹⁾	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2,15 doların altı ⁽¹⁾	1,55	1,41	0,52	0,47	0,97	0,24	0,09	0,19	2,49	3,36	1,49	1,11
Kişi başı günlük 4,3 doların altı ⁽¹⁾	16,36	13,33	8,41	6,83	10,05	6,13	4,40	3,07	26,59	25,35	17,59	15,33
Harcama esaslı görelî yoksulluk ⁽²⁾	16,16	14,50	14,70	15,06	9,89	6,97	8,38	8,01	26,35	27,06	29,16	31,00

Kaynak: 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK.

(1) Doların satınalma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2005 yılı için 0.830 YTL, 2006 yılı için 0,921 YTL, 2007 yılı için 0,926 YTL ve 2008 yılı için ise 0,983 YTL kullanılmıştır.

(2) Eş değer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin % 50'si esas alınmıştır.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Türkiye’de gıda yoksulluğu yüzdesi yıllara göre % 51’in altındadır; ancak gıdaya ek olarak gıda dışı yoksulluk da alındığında özellikle kırsal kesimde yoksulluk yüzdesinin çok yükseldiği görülmektedir. Türkiye’de genel olarak 2008 yılı için gıda ve gıda dışı yoksulluk % 17,11 iken; kentte % 9,38 ve kırdaki % 34,62’dir. (Tablo 13)

Kişi başına günlük 2,15 doların altı 2008 yılında Türkiye için 0,47 şehirde 0,19 ve köyde 1,11’dir. Kişi başına günlük 4,3 doların altı ise Türkiye’de 6,83, şehirde 3,07 ve köyde 15,33’tür. Bu durumda köylerde yoksulluğun daha fazla olduğu görülmektedir. (Tablo 13)

Görelî yoksulluk oranı ise yüzde 0,36 puan artarak yüzde 15,06’ya yükselmiştir. Görelî yoksulluk oranındaki artış kırsal alandaki artıştan kaynaklanmaktadır. (Tablo 13)

Tablo 14. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Yoksul Fert Sayısı

	Türkiye (Bin Kişi)		Kent (Bin Kişi)		Kır (Bin Kişi)	
	2007*	2008	2007*	2008	2007*	2008
Gıda yoksulluğu (açlık)	328	374	33	122	295	252
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	12.261	11.933	4.968	4.533	7.293	7.400
Kişi başı günlük 1 doların altı ⁽¹⁾	0	0	0	0	0	0
Kişi başı günlük 2,15 doların altı ⁽¹⁾	356	330	43	93	313	237
Kişi başı günlük 4,3 doların altı ⁽¹⁾	5.796	4.759	2.111	1.483	3.686	3.276
Harcama esaslı görelî yoksulluk ⁽²⁾	10.127	10.497	4.017	3.871	6.110	6.626

Kaynak: 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK.

(1) 1 doların satınalma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2007 yılı için 0.926 YTL ve 2008 yılı için ise 0.983 YTL kullanılmıştır.

(2) Eş değer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin % 50'si esas alınmıştır.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

2008 yılında gıda yoksulu kişi sayısı, 2007 yılına göre 46 bin kişi artarak 374 bine yükselmiştir. Söz konusu artış özellikle kentsel alanda gıda yoksulu kişi sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Yoksulluk oranı olarak da tanımlanan gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırı altında kalan nüfus ise 328 bin kişi azalarak yaklaşık 11,9 milyon kişiye düşmüştür. Kentsel alanda 2007 yılında yüzde 10,36 olan gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı 2008 yılında yüzde 9,38'e gerilemiştir. (Tablo 13 ve 14)

Satınalma gücü paritesine göre kişi başı günlük 1 doların altında tüketim harcaması yapan kişi bulunmamaktadır. Kişi başı günlük 2,15 ve 4,3 doların altında tüketim harcaması yapan nüfus oranları da 2007 yılına göre 2008 yılında azalış göstermiştir. 2,15\$'ın altında günlük tüketim harcaması yapan kişi sayısı ise 26 bin azalarak 2008 yılında 330 bin kişiye düşmüştür. Günlük tüketim harcaması 4,30 doların altında kalanların sayısı yaklaşık 1 milyon kişi azalarak yaklaşık 4,8 milyon kişiye gerilemiştir. (Tablo 14)

Harcama esaslı görelî yoksulluk yöntemine göre, yoksul fert sayısı 2007 yılından 2008 yılına 370 bin kişi artmıştır. (Tablo 14)

Tablo 15. Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Yüzdeleri (2005 ve 2008)

	2005			2008		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	20,50	19,97	21,01	17,11	16,70	17,52
6 yaşından küçük fertler	27,71	27,86	27,56	22,53	22,86	22,18
Okuryazar değil	37,81	40,59	37,04	39,59	46,12	37,84
Okuryazar olup bir okul bitirmeyen	28,44	28,76	28,14	26,31	27,67	25,05
İlkokul	17,13	19,92	14,51	13,44	15,91	11,22
İlköğretim	22,42	21,79	23,02	17,20	18,67	15,66
Ortaokul ve orta dengi meslek okulu	8,37	9,72	5,62	8,34	9,85	5,78
Lise ve lise dengi meslek okulu	6,79	7,98	5,14	5,64	6,00	5,11
Yüksekokul, fakülte ve üstü	0,79	0,83	0,72	0,71	0,88	0,43
Kent	12,83	12,77	12,89	9,38	9,13	9,62
6 yaşından küçük fertler	19,48	20,33	18,62	12,41	12,16	12,66
Okuryazar değil	28,46	30,62	27,81	25,46	31,72	23,83
Okuryazar olup bir okul bitirmeyen	19,69	20,15	19,28	17,12	18,27	16,08
İlkokul	10,05	12,16	8,27	6,37	7,67	5,28
İlköğretim	14,29	15,27	13,27	10,01	10,89	9,08
Ortaokul ve orta dengi meslek okulu	5,49	6,53	3,62	5,28	5,68	4,66
Lise ve lise dengi meslek okulu	4,13	4,93	3,08	3,19	3,25	3,09
Yüksekokul, fakülte ve üstü	0,53	0,57	0,46	0,47	0,52	0,38
Kır	32,95	31,79	34,03	34,62	33,93	35,29
6 yaşından küçük fertler	40,55	39,44	41,71	43,90	45,40	42,31
Okuryazar değil	46,64	51,33	45,43	54,73	60,89	53,04

Okuryazar olup bir okul bitirmeyen	40,80	40,75	40,84	45,05	45,97	44,15
İlkokul	26,76	29,14	24,16	27,39	30,48	24,19
İlköğretim	35,67	33,94	37,07	33,03	36,13	29,86
Ortaokul ve orta dengi meslek okulu	16,32	17,28	13,46	17,64	20,90	10,22
Lise ve lise dengi meslek okulu	15,32	16,82	12,80	14,93	15,24	14,33
Yüksekokul, fakülte ve üstü	2,23	2,05	2,70	2,44	3,13	0,90

Türkiye’de eğitim durumu düştükçe yoksulluk yüzdesinin arttığı görülmektedir. Okuryazar olmayanlarda yoksulluk yüzdesi % 39,59’a kadar çıkarken, lise ve dengi okul mezunlarında % 5,64’e kadar düşmektedir. Türkiye genelinde kadınlarda yoksulluk yüzdesi erkeklere göre daha yüksektir. (Tablo 15)

Kentsel bölgede yoksulluk yüzdesi genel yoksulluk yüzdesine göre yaklaşık yarı yarıya daha azdır. Yine kentsel bölgede de kadınlarda yoksulluk yüzdesi erkeklere göre daha yüksektir. Kentsel bölgede de okuryazar olmayanlar arasında yoksulluk % 25,46 iken lise mezunlarında % 3,19’a kadar düşmektedir. (Tablo 15)

Kırsal bölgede yoksulluk yüzdesi % 34,62 olup yine kadınlarda yüzde daha yüksektir. Okur yazar olmayanlarda yoksulluk yüzdesi % 54,73 olup lise mezunlarında % 17,64’tür. (Tablo 15)

Türkiye genelinde yüksekokul, fakülte ve üstü mezunlarında yoksulluk yüzdesi % 0,71 olup, kentsel bölgede % 0,47 ve kırsal bölgede % 2,44’tür. Bu da yüksekokul mezunlarının da özellikle kırsal kesimde yoksul olabildiklerini göstermektedir. (Tablo 15)

Diğer ilginç bir bulgu ise ilköğretim mezunlarında yoksulluk yüzdesinin ilkokul mezunlarına göre daha yüksek olmasıdır. Türkiye genelinde ilköğretim okulu mezunlarında yoksulluk % 17,20 (ilkokul % 13,44), kentsel bölgede % 10,01 (ilkokul % 6,37) ve kırsal bölgede % 33,03 (ilkokul % 27,39)’ tür. (Tablo 15)

Tablo 16. Hanehalkı Türüne Göre Yoksul Hane Oranları ve Yoksul Fert Oranları (2005-2008)

Hanehalkı Türü	Yoksul Hanehalkı Oranı (%)				Yoksul Fert Oranı (%)			
	2005	2006	2007(*)	2008	2005	2006	2007(*)	2008
Türkiye	15,42	13,98	13,64	13,52	20,50	17,81	17,79	17,11
Çekirdek aile (çocuklu)	15,03	13,60	12,58	12,32	18,99	17,41	16,05	15,42
Çekirdek aile (çocuksuz)	8,35	10,14	7,92	8,69	8,55	10,14	7,92	8,76
Ataerkil veya geniş aile	23,15	17,11	20,28	18,81	27,31	20,24	23,92	21,79
Tek yetişkinli aile, diğer	11,75	15,74	14,19	16,57	15,78	19,77	16,15	22,46
Kent	8,91	6,85	7,28	6,80	12,83	9,31	10,36	9,38
Çekirdek aile (çocuklu)	9,50	7,13	7,07	6,86	12,82	9,04	9,45	9,14
Çekirdek aile (çocuksuz)	2,72	2,99	2,83	2,20	2,79	2,99	2,83	2,20
Ataerkil veya geniş aile	12,92	9,62	11,98	9,66	16,22	11,85	15,37	11,71
Tek yetişkinli aile, diğer	6,75	4,43	5,84	7,12	11,37	8,49	7,17	9,97
Kır	27,21	26,89	29,94	29,83	32,95	31,98	34,80	34,62
Çekirdek aile (çocuklu)	27,65	28,07	30,26	29,05	32,29	34,50	35,65	33,77

Çekirdek aile (çocuksuz)	16,53	20,09	18,27	20,51	16,89	20,09	18,27	20,65
Ataerkil veya geniş aile	33,35	25,81	33,59	33,56	37,16	29,58	36,01	36,73
Tek yetişkinli aile, diğer	23,84	36,46	36,85	40,49	27,56	39,97	41,08	51,52

Kaynak :2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Türkiye’de 2008 yılında çocuklu çekirdek ailelerde yoksulluk oranı % 12,32 çocuksuz çekirdek ailelerde % 8,69 ataerkil ailelerde % 18,81 ve tek yetişkinli ailelerde % 16,57’dir. Bu yüzdeler kentsel kesimde oldukça düşük olup aynı trend gözlenmektedir (% 6,86; % 2,20; % 9,66; % 7,12). Kırsal kesimde ise aynı trend izlenmektedir, ancak yüzdeler çok daha yüksektir (% 29,05; % 20,51; % 33,56; % 40,49). (Tablo 16)

Yoksul fert oranları da aynı şekilde en yüksek tek yetişkinli ailede % 22,46; ataerkil ailede % 21,79; çocuklu çekirdek aile % 15,42 ve çocuksuz çekirdek aile % 8,76 şeklindedir. Kentsel kesimde yüzdeler yarıdan daha fazla düşerken; kırsal kesimde tek yetişkinli ailede % 51,52’ye kadar yükselmektedir. Bu da kırsal kesimde tek ebeveynli ailelerde her iki kişiden biri yoksul demektir. Kırsal kesimde çocuksuz çekirdek ailelerde her beş kişiden biri, ataerkil ve çocuklu çekirdek ailelerde her üç kişiden biri yoksuldur. (Tablo 16)

Tablo 17. Hanehalkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2008)

İşteki Durum	Yıllar			
	2005	2006	2007(*)	2008
Türkiye				
Toplam	20,50	17,81	17,79	17,11
Ücretli maaşlı	6,57	6,00	5,82	5,93
Yevmiyeli	32,12	28,63	26,71	28,56
İşveren	4,80	3,75	3,15	1,87
Kendi hesabına	26,22	22,06	22,89	24,10
Ücretsiz aile işçisi	34,52	31,98	28,58	32,03
İş arayanlar	26,19	20,05	26,01	17,78
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	15,92	13,60	14,74	13,73
15 yaşından küçük fertler	27,71	25,23	25,55	24,43
Kent	12,83	9,31	10,36	9,38
Ücretli maaşlı	4,92	3,93	3,73	3,80
Yevmiyeli	27,08	15,49	19,34	20,92
İşveren	2,07	2,51	1,33	1,38
Kendi hesabına	11,04	8,66	10,21	9,67
Ücretsiz aile işçisi	10,76	22,22	9,08	6,45
İş arayanlar	20,92	15,60	20,21	13,54
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	11,08	8,03	9,57	8,22

<i>15 yaşından küçük fertler</i>	19,51	13,50	15,49	14,47
<i>Kır</i>	32,95	31,98	34,80	34,62
Ücretli maaşlı	12,78	12,82	17,12	15,91
Yevmiyeli	38,61	43,10	38,74	40,02
İşveren	12,55	6,93	8,91	4,13
Kendi hesabına	33,04	29,10	30,97	33,81
Ücretsiz aile işçisi	37,53	33,72	32,21	37,55
İş arayanlar	43,43	30,96	50,85	35,44
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	27,65	26,31	31,40	30,31
<i>15 yaşından küçük fertler</i>	40,60	43,63	45,79	44,92

Çalışma durumuna göre yoksulluk yüzdelere bakıldığında; istihdam olan kişiler arasında ücretsiz aile işçileri en yüksek yoksulluk yüzdesine sahiptirler. 2007 yılında % 28,58 olan yoksul ücretsiz aile işçilerinin yüzdesi, 2008 yılında % 32,03'e yükselmiştir. Ücretsiz aile işçilerini, yevmiyeliler takip etmektedir. İş arayanların yoksulluk yüzdesi % 17,78 olarak tahmin edilmiştir. (Tablo 17)

3.1.5. Sosyal Güvence

Ülkemizde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu TBMM'de kabul edilmiş ve 16.06.2006 tarihli ve 26200 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Ancak bu yasa 01.01.2008 ila 01.09.2008 tarihleri arasında yürürlüğe girmiştir.

Tablo 18. Sosyal Güvenlik Kapsamında Olan Nüfus ve Değişim Yüzdesi (2007-2008)

	2007	2008	Değişim Yüzdesi
SSK			
Sigortalı sayısı*	9.198.577	9.574.873	4,09
Aylık ve gelir alanlar	4.763.434	5.024.696	5,48
Aile fertleri	19.858.887	20.805.134	4,76
Toplam kapsadığı nüfus	33.820.898	35.404.703	4,68
Genel nüfusta yüzde	47,91	49,51	3,33
Emekli Sandığı			
Sigortalı sayısı	2.444.680	2.464.206	0,80
Aylık ve gelir alanlar	2.993.552	3.073.593	2,67
Aile fertleri	5.182.226	5.263.145	1,56
Toplam kapsadığı nüfus	10.620.458	10.800.944	1,70
Genel nüfusta yüzde	15,05	15,10	0,36

Bağ-Kur			
Sigortalı sayısı	3.376.300	3.260.719	-3,42
Aylık ve gelir alanlar	1.817.685	1.965.247	8,12
Aile fertleri	9.827.212	9.377.960	-4,57
Toplam kapsadığı nüfus	15.021.197	14.603.926	-2,78
Genel nüfusta yüzde	21,28	20,42	-4,04
506 S.K. Geçici 20. Maddesi Kapsamındaki Sandıklar**			
Sigortalı sayısı	95.341	105.707	10,87
Aylık ve gelir alanlar	79.388	81.042	2,08
Aile fertleri	136.121	135.469	-0,48
Toplam kapsadığı nüfus	310.850	323.218	3,98
Genel nüfusta yüzde	0,44	0,45	2,18
Türkiye	70.586.256	71.517.100	1,32
Sigortalı sayısı	15.114.898	15.405.505	1,92
Aylık ve gelir alanlar	9.654.059	10.144.578	5,08
Aile fertleri	35.004.446	35.582.708	1,65
Toplam kapsadığı nüfus	59.773.403	61.132.791	2,27
Genel nüfusta yüzde	84,68	85,48	0,94

Kaynak : SGK İstatistik Yıllığı 2007, 2008.

*Zorunlu sigortalı sayısı, çırak sayısı, isteğe bağlı sigortalı sayısı, topluluk sigortalı sayısı ve tarım sigortalısı sayılarını içermektedir.

** Bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar ve bunların teşkil ettikleri birliklerin, personelinin malullük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere kurulmuş sandıklardır.

Türkiye’de 2007 yılında sosyal güvenlik kapsamında olan nüfus % 84,68 iken 2008 yılında % 85,48’dir. İki yıl arasındaki değişim yüzdesi ise 0,94’tür.

Türkiye’de, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na göre 18 yaşın altındakiler Sosyal Güvenlik Sistemine kayıtları yapılmak suretiyle ailesinin sosyal güvencesine bakılmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır.

3.2. 0-17 Yaş Grubu Nüfusun Sosyodemografik Özellikleri

3.2.1. 0-17 Yaş Grubu Nüfus Yapısı

0-17 yaş grubu 18 yaşını tamamlayana kadar geçen dönem olup, 0-18 yaş grubunda 19. yaş gününe kadar olan süreyi kapsamaktadır. Türkiye’de 2010 yılı için toplam nüfusun % 31,2’si 0-17 yaş grubundadır. Türkiye’de 0-17 yaş grubunun yüzdesinin, 2015 yılında % 29,4; 2020 yılında % 27,8 ve 2025 yılında % 26,4 olacağı beklenmektedir. Buna göre uzun yıllar boyunca çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki payının önemli bir düşme göstermeyeceği tahmin edilmekte; bunun yanı sıra 0-17 yaş grubunun nüfusunda önemli bir azalma olmayacağı dikkati çekmektedir. (4)

Tablo 19. Türkiye’de 0-18 Yaş Grubunun Toplam Nüfus İçindeki Payı (2010-2025)

Yaş Grubu	2010	2015	2020	2025
Türkiye Toplamı	72.698	76.598	80.257	83.566
0- 4	6.252	6.214	6.134	6.042
5- 9	6.272	6.246	6.196	6.124
10-14	6.378	6.268	6.229	6.189
15-18	5.023	5.086	4.997	4.974
0-18 Yaş Toplamı	23.925	23.814	23.556	23.329
0-17 Yaş Toplamı	22.701	22.526	22.303	22.084
Yüzde	31,2	29,4	27,8	26,4
18+ Yaş Toplamı	49.997	54.072	57.954	61.482
Erkek	36.443	38.375	40.172	41.760
0- 4	3.192	3.175	3.136	3.090
5- 9	3.197	3.188	3.164	3.130
10-14	3.265	3.193	3.178	3.159
15-18	2.576	2.599	2.544	2.536
0-18 Yaş Toplamı	12.230	12.155	12.022	11.915
0-17 Yaş Toplamı	11.603	11.494	11.385	11.281
Yüzde	31,8	30,0	28,3	27,0
18+ Yaş Toplamı	24.840	26.881	28.787	30.479
Kadın	36.255	38.223	40.085	41.806
0- 4	3.060	3.039	2.998	2.952
5- 9	3.075	3.058	3.032	2.994
10-14	3.113	3.075	3.051	3.030
15-18	2.447	2.487	2.453	2.438
0-18 Yaş Toplamı	11.695	11.659	11.534	11.414
0-17 Yaş Toplamı	11.098	11.032	10.918	10.803
Yüzde	30,6	28,9	27,2	25,8
18+ Yaş Toplamı	25.157	27.191	29.167	31.003

Kaynak: TÜİK

Çocuk ve gençlerin (0-17 yaş grubu) toplam nüfus içindeki payı 2010 yılı için % 31,2 olup nüfus projeksiyonlarına göre 2025 yılında nüfusun % 26,4’ünü oluşturacağı düşünülmektedir. Bu yüzdeler 2010-2025 yılları arasında erkekler için % 31,8’ den % 27,0’a düşerken kadınlar için % 30,6’dan % 25,8’e düşecektir. Ancak nüfusun büyüklüğünde önemli bir değişiklik olmayacaktır. Erkeklerin (0-17 yaş grubu) nüfusunun 2010 yılında 11.603 iken 2025 yılında 11.281 olacağı; kadın nüfusunun 11.098’den 10.803’e düşeceği tahmin edilmektedir. Toplam 0-17 yaş grubunun nüfusu 22.701 iken 22.084’e düşecektir. Yani 15 yıl içinde nüfus artış hızı her ne kadar düşse de nüfus büyüklüğünde önemli bir farklılık olmayacağı tahmin edilmektedir. (Tablo 19) (4)

Tablo 20. Türkiye 2009 Yılı ADNKS 0-17 ve 18 ve Üstü Yaş Grubu Nüfusun Cinsiyete Göre Şehir ve Köy Nüfusuna Dağılımı

		Toplam	0-17		18+	
			Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplam	Toplam	72.561.312	22.638.411	31,2	49.922.901	68,8
	Erkek	36.462.470	11.618.750	31,9	24.843.720	68,1
	Kadın	36.098.842	11.019.661	30,5	25.079.181	69,5
Şehir	Toplam	54.807.219	16.764.204	30,6	38.043.015	69,4
	Erkek	27.589.487	8.610.480	31,2	18.979.007	68,8
	Kadın	27.217.732	8.153.724	30,0	19.064.008	70,0
Köy	Toplam	17.754.093	5.874.207	33,1	11.879.886	66,9
	Erkek	8.872.983	3.008.270	33,9	5.864.713	66,1
	Kadın	8.881.110	2.865.937	32,3	6.015.173	67,7

Köylerde 0-17 yaş grubunun toplam kırsal nüfus içindeki payı % 33,1 iken kentsel kesimde bu yüzde % 30,6'dır. Türkiye nüfusunun % 31,2'si 0-17 yaş grubunda olup; erkek nüfusunun % 31,9'u ve kadın nüfusunun % 30,5'i 0-17 yaş grubundadır. Şehirdeki toplam nüfusun % 30,6'sı 0-17 yaş grubunda, erkek nüfusunun % 31,2'si ve kadın nüfusunun % 30'u çocuk yaş grubundadır. Bu yüzdeler köyler için % 33,1, % 33,9 ve % 32,3'tür. (Tablo 20)

Tablo 21. Türkiye'de Bölgelere Göre Çocuk Nüfusun Dağılımı

		Nüfus			İl İçindeki Yüzde		Türkiye İçinde Yüzde		
		Türkiye	18+ yaş	0-17 yaş	18+ yaş	0-17 yaş	Türkiye	18+ yaş	0-17 yaş
Türkiye	T	72561312	49922901	22638411	68,8	31,2	100	100	100
	E	36462470	24843720	11618750	68,1	31,9	100	100	100
	K	36098842	25079181	11019661	69,5	30,5	100	100	100
Bölge									
İstanbul	T	12915158	9181030	3734128	71,1	28,9	17,8	18,4	16,5
	E	6498997	4575179	1923818	70,4	29,6	17,8	18,4	16,6
	K	6416161	4605851	1810310	71,8	28,2	17,8	18,4	16,4
Batı Marmara	T	3129772	2397130	732642	76,6	23,4	4,3	4,8	3,2
	E	1588682	1211533	377149	76,3	23,7	4,4	4,9	3,2
	K	1541090	1185597	355493	76,9	23,1	4,3	4,7	3,2
Ege	T	9517153	7057870	2459283	74,2	25,8	13,1	14,1	10,9
	E	4767314	3503178	1264136	73,5	26,5	13,1	14,1	10,9
	K	4749839	3554692	1195147	74,8	25,2	13,2	14,2	10,8
Doğu Marmara	T	6701343	4849290	1852053	72,4	27,6	9,2	9,7	8,2
	E	3361453	2409373	952080	71,7	28,3	9,2	9,7	8,2
	K	3339890	2439917	899973	73,1	26,9	9,3	9,7	8,2

Batı Anadolu	T	6875349	4892580	1982769	71,2	28,8	9,5	9,8	8,8
	E	3419140	2402315	1016825	70,3	29,7	9,4	9,7	8,8
	K	3456209	2490265	965944	72,1	27,9	9,6	9,9	8,8
Akdeniz	T	9252902	6274942	2977960	67,8	32,2	12,8	12,6	13,2
	E	4663575	3135555	1528020	67,2	32,8	12,8	12,6	13,2
	K	4589327	3139387	1449940	68,4	31,6	12,7	12,5	13,2
Orta Anadolu	T	3831373	2615712	1215661	68,3	31,7	5,3	5,2	5,4
	E	1918379	1297416	620963	67,6	32,4	5,3	5,2	5,3
	K	1912994	1318296	594698	68,9	31,1	5,3	5,3	5,4
Batı Karadeniz	T	4512288	3266409	1245879	72,4	27,6	6,2	6,5	5,5
	E	2238230	1601703	636527	71,6	28,4	6,1	6,4	5,5
	K	2274058	1664706	609352	73,2	26,8	6,3	6,6	5,5
Doğu Karadeniz	T	2526619	1820734	705885	72,1	27,9	3,5	3,6	3,1
	E	1256145	895928	360217	71,3	28,7	3,4	3,6	3,1
	K	1270474	924806	345668	72,8	27,2	3,5	3,7	3,1
Kuzeydoğu Anadolu	T	2198061	1340031	858030	61,0	39,0	3,0	2,7	3,8
	E	1126926	686333	440593	60,9	39,1	3,1	2,8	3,8
	K	1071135	653698	417437	61,0	39,0	3,0	2,6	3,8
Ortadoğu Anadolu	T	3638401	2148696	1489705	59,1	40,9	5,0	4,3	6,6
	E	1855603	1090963	764640	58,8	41,2	5,1	4,4	6,6
	K	1782798	1057733	725065	59,3	40,7	4,9	4,2	6,6
Güneydoğu Anadolu	T	7462893	4078477	3384416	54,7	45,3	10,3	8,2	14,9
	E	3768026	2034244	1733782	54,0	46,0	10,3	8,2	14,9
	K	3694867	2044233	1650634	55,3	44,7	10,2	8,2	15,0

Türkiye’de 0-17 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı bölgelere göre değişmektedir. Çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payının en düşük olduğu ilk beş bölge Batı Marmara Bölgesi (% 23,4), Ege Bölgesi (% 25,8), Doğu Marmara Bölgesi (% 27,6), Batı Karadeniz Bölgesi (% 27,6) ve Doğu Karadeniz Bölgesi (% 27,9) şeklindedir. Çocuk nüfusun toplam nüfus içinde aldığı payın en yüksek olduğu bölgeler ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi (% 45,3); Ortadoğu Anadolu Bölgesi (% 40,9); Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi (% 39); Akdeniz Bölgesi (% 32,2) ve Orta Anadolu Bölgesi (% 31,7) şeklindedir. (Tablo 21)

Bazı bölgelerde her 10 kişiden 5’i çocuk nüfus iken nüfus içindeki payı düşük olan bölgelerde de bölge nüfuslarının göz önünde tutulması gerekmektedir. Örneğin ilk beş bölge içine girmeyen İstanbul’da 0-17 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı % 28,9 olmasına karşılık, nüfusun 3.734.128 olduğu görülmektedir. İstanbul’un 0-17 yaş grubu nüfusu Kuzeydoğu Anadolu ya da Doğu Karadeniz Bölgelerinin toplam nüfusundan daha fazladır. (Tablo 21)

3.2.2. 0-17 Yaş Grubu Nüfusun Sağlık Göstergeleri

Sağlık durumunun değerlendirilmesi sırasında ölüme neden olan hastalıklar önem taşımaktadır. Hastalıkların ölüme neden olması, o alanda koruyucu ve önleyici müdahalelere gereksinim olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de il ve ilçe merkezlerinde 2005 yılında toplam 197.520 ölüm tespit edilmiş olup ölümlerin % 8,19’u 18 yaşın altındadır. Bu sayı 2008 yılı için 215.562 olup 18 yaş altında ölüm yüzdesi % 7,2’dir.

Tablo 22. Türkiye İl ve İlçe Merkezlerinde 0-17 Yaş Grubunda Ölüm Sayıları ve Yüzdeleri

Yıl		Toplam		Erkek		Kadın	
		Sayı	Yüzde*	Sayı	Yüzde**	Sayı	Yüzde**
2005	0	11.004	68	6.298	68,3	4.706	67,5
	1-4	2.249	13,9	1.213	13,2	1.036	14,9
	5-14	2.092	12,9	1.185	12,9	907	13
	15-17	844	5,2	525	5,7	319	4,6
	Toplam	16.189	100	9.221	100	6.968	100
2006	0	11.105	68,5	6.423	69,2	4.682	67,7
	1-4	2.220	13,7	1.175	12,7	1.045	15,1
	5-14	1.993	12,3	1.155	12,4	838	12,1
	15-17	884	5,5	534	5,7	350	5,1
	Toplam	16.202	100	9.287	100	6.915	100
2007	0	11.284	70,5	6.443	70	4.841	71,1
	1-4	2.015	12,6	1.154	12,5	861	12,6
	5-14	1.978	12,4	1.144	12,4	834	12,2
	15-17	730	4,6	457	5	273	4
	Toplam	16.007	100	9.198	100	6.809	100
2008	0	11.030	71	6.266	71	4.764	71,1
	1-4	2.017	13	1.103	12,5	914	13,6
	5-14	1.718	11,1	995	11,3	723	10,8
	15-17	763	4,9	460	5,2	303	4,5
	Toplam	15.528	100	8.824	100	6.704	100,0

Kaynak:

*Toplam ölümler içinde yüzde

**Ölümler içindeki cinsiyet dağılımı

Not: Ölümler il ve ilçe merkezini kapsamaktadır.

Türkiye’de 2008 yılında 0-17 yaş grubunda 15.528 çocuk ölmüştür. 0-17 yaş grubundaki erkekler % 56,8 iken kadınlar ise % 43,2’dir. Ölen kişilerin % 71’i “0” yaş grubunda, % 13’ü 1-4 yaş grubunda, % 11,1’i 5-14 yaş grubunda ve % 4,9’u 15-17 yaş grubundadır. (Tablo 22)

Tablo 23. Türkiye’de Tüm Yaşlarda ve 0-14 Yaş Grubunda Ölüm Nedenleri (2000)

Tüm Ölümler	% *	0-14 Yaş Grubu	% *
İskemik kalp hastalığı	21,7	Perinatal mortalite	37,6
Serebrovasküler hastalıklar	15,0	Alt solunum yolu enfeksiyonları	14,0
Kronik obstrüktif akciğer hastalığı	5,8	Konjenital anomaliler	10,3
Perinatal nedenler	5,8	İshalle seyreden hastalıklar	8,4
Alt solunum yolu enfeksiyonları	4,2	Menenjitler	2,7
Hipertansif kalp hastalıkları	3,0	Trafik kazaları	2,5
Trakea, bronş ve akciğer kanseri	2,7	Kızamık	2,2
Diyabetes mellitus	2,2	Tüberküloz	1,4
Trafik kazaları	2,0	Üst solunum yolu enfeksiyonları	1,2
İnflamatuvar hastalıklar	1,9	Protein enerji malnütrasyonu	1,2

Kaynak:

*Toplam ölüm içindeki payı

Türkiye’de 0-14 yaş grubunda ölüm nedenlerinin ilk beş sırasında perinatal mortalite, alt solunum yolu enfeksiyonları, konjenital anomaliler, ishalle seyreden hastalıklar yer almaktadır. Çocukların ölmelerine neden olan hastalıkların başında gelen perinatal mortalite gebelik, doğum ve doğum sonrası ilk bir haftayı kapsamaktadır. Bu dönemdeki ölümlerin temel nedeni annenin sağlık durumudur; **yani anne sağlıklı değil ise, sağlıklı bir gebelik geçiremezse, yeterli bakım alamazsa bebeğin doğum öncesinde ya da hemen sonrasında ölme olasılığı artmaktadır.** Daha sonraki nedenler arasında enfeksiyon hastalıkları, kazalar ve beslenme sorunları gelmektedir. Yani çocukların bakımı ile ilgili sorunlar ölmelerine neden olmaktadır.

Bu çalışma, intiharların tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir sorun olduğunu göstermektedir. 0-14 yaş grubunda “kişinin kendini yaralaması” nedenli ölümler 13’üncü sırada (% 0,7), kızlarda 14’ üncü sırada (% 0,5) ve erkeklerde 12’ nci sırada (% 1) yer almaktadır.

Çocuklarda görülen hastalıklar da önemli sağlık göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Hastalıkların ölüme neden olmasının yanı sıra, yaşam boyu sekel bırakma olasılıkları da vardır. Bu nedenle ölümlere ve sağlıklı olarak yaşamların sürdürülmesine göre hastalıklar sıralanması yapılmaktadır. Bu gösterge *hastalık yükü* “DALLY” olarak tanımlanmakta; toplumdaki hastalıklar önem sırasına ve hastalık yüklerine göre sıralanmaktadır. Bu gösterge maliyet ile bağlantılandırılarak yorumlanmakla ve hesaplama yapılan hastalıklar içindeki sıralamayı göstermektedir.

Tablo 24. Türkiye’de 0-14 Yaş Grubunda DALLY Nedenleri (2000)

Tüm Ölümler	%
Perinatal nedenler	25,9
Konjenital anomaliler	12,9
Alt solunum yolu enfeksiyonları	7,9
İshalle seyreden hastalıklar	4,8
Trafik kazaları	2,7
Migren	1,8
Astım	1,8
Menenjit	1,6
Lösemi	1,4
Düşmeler	1,3

Türkiye’de 0-14 yaş grubunda topluma olan yükleri nedeniyle hastalıklar sıralandığında; perinatal nedenler ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra konjenital anomali, enfeksiyon hastalıkları ve yaralanmalar gelmektedir. Bu da çocukluk döneminde ölüm ya da sakatlığa neden olan hastalıkların ölüm nedenlerinin benzer olduğunu göstermektedir. (Tablo 24)

Sık görülen hastalıklar büyüme ve gelişmeyi olumsuz olarak etkileyeceği için önem taşımaktadır.

Tablo 25. 0-6 Yaş Grubundaki Çocuklarda Görülen Sağlık Sorunlarının Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

Rahatsızlıklar	Türkiye			Kent			Kır		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İşitme kaybı	1,8	2,0	1,5	1,8	2,3	1,4	1,6	1,5	1,7
Görme kaybı	2,1	1,8	2,4	1,8	1,8	1,7	2,8	1,8	3,9
Mental retardasyon/ Zekâ geriliği	1,7	1,2	2,1	1,8	1,3	2,2	1,5	1,0	1,9
Kas iskelet sistemi anomali (Bozukluğu)	2,6	2,5	2,8	2,6	2,5	2,7	2,7	2,7	2,8

Not: 2008 yılında gerçekleştirilen "Sağlık Araştırması"ndan elde edilen verilerdir. Yayın henüz kullanıcılara sunulmadığından verilen sonuçlar geçicidir.

TÜİK tarafından yapılan araştırmada 0-6 yaş grubundaki çocukların sahip oldukları kronik sağlık sorunları arasında işitme kaybı (% 1,8); görme kaybı (% 2,1); mental retardasyon/zekâ geriliği (% 1,7) ve kas iskelet anomali (% 2,6) vardır. Bu da çocukların yaklaşık % 1-3'ünün farklı alanlarda yaklaşım programlarına gereksinimi olduğunu göstermektedir. (Tablo 25)

Tablo 26. 0-6 Yaş Grubundaki Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Hastalıkların Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı 2008 (%)

Hastalık/Kaza türü	Türkiye			Kent			Kır		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Üst solunum yolu enfeksiyonu (tonsilit, orta kulak iltihabı, farenjit)	38,7	41,1	36,3	39,4	40,9	37,9	37,4	41,6	32,6
İshal	26,0	27,7	24,3	24,9	26,1	23,6	28,5	30,8	25,9
Kansızlık	11,3	12,2	10,3	10,8	11,9	9,7	12,3	12,9	11,6
Ağız ve diş sağlığı sorunları	9,0	10,6	7,4	8,7	10,5	7,0	9,7	11,0	8,2
Bulaşıcı hastalıklar (kızamık, suçiçeği, kabakulak vb.)	9,1	9,8	8,4	9,1	9,0	9,1	9,2	11,4	6,8
Alt solunum yolu enfeksiyonu (zatürre)	7,5	7,2	7,8	7,7	7,2	8,2	7,2	7,4	6,9
İdrar yolu enfeksiyonu	6,4	5,9	7,0	6,7	5,6	7,9	5,7	6,4	4,9
Ev kazası	5,8	5,7	5,9	6,5	6,5	6,5	4,4	4,2	4,5
D vitamini eksikliğine bağlı kemik bozuklukları (raşitizm)	4,8	4,6	5,0	4,8	4,4	5,2	4,8	4,9	4,6
Cilt hastalıkları	4,1	4,0	4,1	4,1	3,8	4,4	4,0	4,4	3,6

Not: 2008 yılında gerçekleştirilen "Sağlık Araştırması"ndan elde edilen verilerdir. Yayın henüz kullanıcılara sunulmadığından verilen sonuçlar geçicidir.

TÜİK tarafından yapılan çalışmada 0-6 yaş grubunda en fazla görülen hastalık % 38,7 ile üst solunum yolu enfeksiyonları olup ayrıca ishal (% 26); bulaşıcı hastalıklar (% 9,1); alt solunum yolu enfeksiyonları (% 7,5) ve idrar yolu enfeksiyonları (% 6,4) da görülmektedir. Çocukların diğer sık görülen sağlık sorunları arasında kansızlık (% 11,3); D vitamini eksiklikleri (% 4,8) yer almaktadır. Ayrıca ev kazaları (% 5,8) da sorun yaratan durumlar arasındadır. (Tablo 26)

Tablo 27. 7-14 Yaş Grubundaki Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Sorun/Hastalıkların Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı 2008 (%)

	Türkiye			Kent			Kır		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Enfeksiyöz hastalıkları	46,2	45,8	46,6	48,1	47,7	48,5	41,5	41,4	41,6
Ağız ve diş sağlığı sorunları	26,8	26,4	27,3	26,4	26,3	26,5	27,7	26,5	29,2
Göz ile ilgili sorunlar	16,1	16,0	16,2	17,4	17,4	17,3	13,1	13,0	13,3
Beslenme ile ilişkili hastalıklar	8,5	8,2	8,8	7,8	6,5	9,0	10,3	12,1	8,3
Cilt hastalıkları	8,4	7,0	10,0	8,0	6,9	9,1	9,6	7,2	12,3
Kronik hastalıklar	8,3	8,4	8,2	9,0	9,5	8,5	6,7	6,0	7,4
Kas iskelet sistemi hastalıkları	6,2	7,5	4,9	5,3	6,7	3,9	8,5	9,6	7,3
İşitme ile ilgili sorunlar	5,2	5,7	4,7	5,3	5,8	4,7	5,0	5,4	4,5
Kazalar	4,0	6,1	1,7	4,4	7,1	1,7	2,9	3,9	1,7
Ruh sağlığı sorunları	3,7	3,8	3,6	4,6	4,8	4,3	1,6	1,5	1,7
Diğer	15,2	16,0	14,5	14,1	14,3	13,9	18,1	19,9	16,0

Not: 2008 yılında gerçekleştirilen "Sağlık Araştırması"ndan elde edilen verilerdir. Yayın henüz kullanıcılarla sunulmadığından verilen sonuçlar geçicidir.

Türkiye’de 7-14 yaş grubunda son altı ay içinde görülen hastalıkların değerlendirilmesinde, yaklaşık her iki çocuktan birinin enfeksiyon hastalığı (% 46,2) olduğu görülmektedir ki; enfeksiyon hastalıklarının en sık görülen hastalık olması beklenen bir bulgudur. Daha sonra sıklıkla ağız-diş sağlığı sorunları (% 26,8); göz ile ilgili sorunlar (% 16,1), beslenme ile ilgili sorunlar (% 8,5); cilt hastalıkları (% 8,4); kronik hastalıklar (% 8,3); işitme ile ilgili sorunlar (% 5,2); kazalar (% 4,0) ve ruh sağlığı sorunları (% 3,7) olarak görülmektedir. (Tablo 27)

Çocukların yaşadıkları yerlere göre hastalıkları değişebilmektedir. Kırsal kesimde bazı hastalıkların tanı almaması ya da çocukların bu konunun farkında olmamaları gibi sorunlar olabilir. Örneğin göz ile ilgili sorunlar. Diğer taraftan kent yaşamının getirdiği bazı sorunları ise kentte yaşayan çocuklarda daha sık görebilmekteyiz. Örneğin, kazalar, ruh sağlığı sorunları. Yine yaşam koşullarının getirmiş olabileceği bazı sorunlar da kırsal kesimde daha sık görülmektedir; örneğin kas ve iskelet sistemi hastalıkları ve beslenme ile ilişkili hastalıklar. (Tablo 27)

3.2.3. Öğrenim Kurumlarına Devam Durumları

Türkiye’de öğrenim kurumlarının sayısında, okula devam eden öğrenci sayısında ve öğretmen sayısında artış olmaktadır. Bu bölümde okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim okulları öğrenci sayılarına ilişkin bulgular sunulacaktır.

Tablo 28. İlköğretim Eğitim Kurumlarının Kademelere Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı 2009-2010 Öğretim Yılı

	Okul/ Kurum	Öğrenci			Öğretmen			Derslik
		Toplam	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam	Kadrolu (%)	Sözleşmeli (%)	
İlköğretim	33.310	10.916.643	51,6	48,4	485.677	88	12	332.902
Açık ilköğretim	1	389.948	53,2	46,8	-			-
İlköğretim (Resmî)	32.430	10.274.720	51,5	48,5	458.046	87,3	12,7	314.950
Özel ilköğretim okulları	879	251.967	54	46	27.631	100		17.952
İlköğretim Genel Müdürlüğü (resmî)	32.146	10.257.169	51,5	48,5	453.311	87,2	12,8	311.660
İlköğretim okulu	31.572	9.991.884	51,4	48,6	439.740	87,4	12,6	301.752
Yatılı ilköğretim bölge okulu	574	265.285	54,9	45,1	13.571	81,1	18,9	9.908
Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Resmî)	284	17.559	62,4	37,6	4.735	93,6	6,4	3.290
Eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulu	54	2.933	64,2	35,8	1.001	94,9	5,1	672
Görme engelliler ilköğretim okulu	15	1.325	58,6	41,4	392	99,2	0,8	280
İşitme engelliler ilköğretim okulu	49	4.598	57,4	42,6	1.096	96,1	3,9	678
Ortopedik engelliler ilköğretim okulu	3	485	53,4	46,6	79	100		63
Otistik çocuklar eğitim merkezi (İlköğretim)	33	1.206	79,9	20,1	404	86,4	13,6	362

Öğretililebilir zihinsel engelliler eğitim uygulama okulu (İlköğretim)	129	6.973	63,1	36,9	1.750	91,3	8,7	1.225
Uyum güçlüğü olanlar ilköğretim okulu	1	39	100		13	100		10
İlköğretim (özel)	879	251.967	54,0	46	27.631	100		17.952
Özel Türk ilköğretim okulu	705	245.110	53,9	46,1	25.623	100		15.855
Özel özel eğitim ilköğretim okulu	145	4.117	60,7	39,3	1.448	100		1.795
Özel azınlık ilköğretim okulu	23	205	49,5	50,5	421	100		235
Özel uluslararası ilköğretim okulu	5	400	58,8	41,3	130	100		60
Özel yabancı ilköğretim okulu	1	35	65,7	34,3	9	100		7

Türkiye’de yer alan ilköğretim okullarının % 99,1’i İlköğretim Genel Müdürlüğüne ve % 0,9’u ise Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlıdır. İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullardan 574’ü (% 1,8) yatılı ilköğretim bölge okulu iken öğrencilerin % 2,6’sı bu okullara devam etmektedir. Tüm okullarda erkek çocuklarının daha fazla olması dikkat çeken bulgular arasındadır. İlköğretim okullarında genel olarak % 12 oranında sözleşmeli öğretmen ile çalışılmaktadır. (Tablo 28)

Tablo 29. Ortaöğretim Kurumlarında Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı 2009-2010 Öğretim Yılı

	Okul	Öğrenci			Öğretmen			Derslik
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Kadrolu	Sözleşmeli	
Ortaöğretim	8.913	4 240 139	54.3	45.7	206 862	96.4	3.6	110 310
Ortaöğretim (resmî)	8.181	3 520 879	54.1	45.9	190 433	96.1	3.9	102 039
Ortaöğretim (özel)	731	118 222	55.5	44.5	16 429	100		8 271
Açıköğretim lisesi	1	601 038	55.3	44.7	-			-
Genel ortaöğretim toplamı	4.067	2 420 691	52.4	47.6	111 896	96.9	3.1	65 314
Genel ortaöğretim (resmî)	3.357	1 882 426	50.9	49.1	95 784	96.3	3.7	57 192
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	3.140	1 817 376	50.9	49.1	91 496	96.2	3.8	53 931

Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü	217	65 050	49.8	50.2	4 288	99.9	0.1	3 261
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (Özel)	709	116 619	55.5	44.5	16 112	100		8 122
Açıköğretim lisesi	1	421 646	58.2	41.8	-			-
Mesleki ve teknik ortaöğretim toplamı	4.846	1 819 448	56.9	43.1	94 966	95.8	4.2	44 996
Mesleki ve teknik lise (resmî)	4.824	1 638 453	57.8	42.2	94 649	95.8	4.2	44 847
Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	2.073	686 502	85.8	14.2	40 028	96	4.0	15 154
Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	984	325 034	13.7	86.3	19 597	95.2	4.8	8 598
Ticaret Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü	912	362 175	54.4	45.6	18 034	95.5	4.5	10 110
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	465	198 581	47.5	52.5	10 617	95.3	4.7	8 038
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	96	5 860	69.2	30.8	658	97.1	2.9	321
Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı	281	58 264	27.7	72.3	5 164	97.7	2.3	2 333
Diğer Bakanlık ve Kuruluşlara Bağlı Meslek Lisesi	13	2 037	69.8	30.2	551	100		293
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (Özel)	22	1 603	59.1	40.9	317	100		149
Açıköğretim lisesi	-	179 392	48.5	51.5	-			-

Ortaöğretim kurumlarından % 91,7'si resmî okuldur; öğrencilerin % 83'ü resmi okullara devam ederken öğretmenlerin % 92'si resmî okullarda çalışmaktadır.

Tablo 30. Öğretim Yılı ve Eğitim (8 Yıllık Zorunlu Eğitim) Seviyesine Göre Okullaşma Oranı

Öğretim Yılı	Okullaşma Oranı	İlköğretim ⁽¹⁾			Ortaöğretim			Yükseköğretim		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2005-2006 ⁽²⁾	Brüt	95.59	98.83	92.24	85.18	95.07	74.88	34.46	38.78	29.94
	Net	89.77	92.29	87.16	56.63	61.13	51.95	18.85	20.22	17.41
2006-2007 ⁽²⁾	Brüt	96.34	99.21	93.37	86.64	96.24	76.66	36.59	41.07	31.89
	Net	90.13	92.25	87.93	56.51	60.71	52.16	20.14	21.56	18.66
2007-2008 ⁽³⁾	Brüt	104.54	106.41	102.57	87.55	94.04	80.70	38.19	42.62	33.56
	Net	97.37	98.53	96.14	58.56	61.17	55.81	21.06	22.37	19.69
2008-2009 ⁽³⁾	Brüt	103.84	104.91	102.71	76.62	80.96	72.05	44.27	49.05	39.28
	Net	96.49	96.99	95.97	58.52	60.63	56.30	27.69	29.40	25.92
2009-2010 ⁽³⁾⁽⁴⁾	Brüt	106.48	107.05	105.88	84.19	89.14	78.97	-	-	-
	Net	98.17	98.47	97.84	64.95	67.55	62.21	-	-	-

(1) 18.08.1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanun ile 1997-1998 öğretim yılından itibaren 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmiştir.

(2) 1997 ve sonraki yılların okullaşma oranları "2000 Genel Nüfus Sayımı" sonuçlarına göre yapılan en son nüfus projeksiyonuna göre hesaplanmıştır.

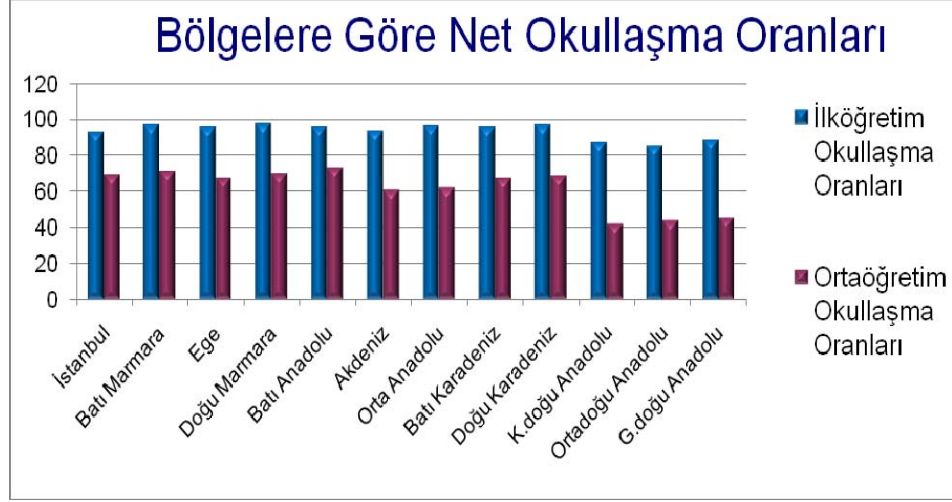
(3) 2007-2008 öğretim yılından itibaren okullaşma oranları "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Nüfus Sayımı" sonuçlarına göre hesaplanmıştır.

(4) Zorunlu eğitim çağında ve 6-13 yaş grubunda olan 98.708 kişi zorunlu eğitim düzeyini tamamlamış olup 2009-2010 öğretim yılı ilköğretim net okullaşma oranlarında metodoloji gereği dâhil değildir.

İlköğretim okullarında okullaşma oranları 2005-2010 yılları arasında, % 89,77 ile % 98,17 arasında değişmektedir. Bu oranlar erkeklerde % 92,29-98,47 arasında iken kadınlarda % 87,16-97,84 arasındadır. Yıllar içinde okullaşma oranlarında artış olduğu dikkati çekmektedir. Ortaöğretim kurumlarında okullaşma daha düşük olup 2/3 oranına düşmektedir. 2005 yılında net okullaşma oranı % 56,63 iken 2010 yılında yine yükselme göstererek % 64,95'e çıkmıştır. Bu oranda erkek ve kadınlar arasında fark daha da açılmaktadır. Erkeklerde 2010 yılında net okullaşma oranı % 67,55 iken kadınlarda % 62,21'dir. Yükseköğretim kurumlarında okullaşma daha da düşmektedir. Toplam okullaşma % 27,69, erkeklerde % 29,40 ve kadınlarda % 25,92'dir. Bu yüzdeler okullaşmanın genellikle ve cinsiyete göre üçte bir-dörtte bire düştüğünü göstermektedir.

Şekil 6'da görüldüğü gibi bölgelere göre okullaşma oranları da farklılaşmaktadır. İlköğretim kurumlarında okullaşma oranlarının bazı bölgelerde düşük olması dikkat çekmektedir. Oranların Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde düşük olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Bölgelere Göre Net Okullaşma Oranları

Tablo 31. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010)

Okul Türü ve Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen			Şube	Öğrenci		
		Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
Okul öncesi eğitim								
2005-2006	18.539	20.910	1.167	19.743	31.511	550.146	286.347	263.799
2006-2007	20.675	24.775	1.181	23.594	36.654	640.849	334.252	306.597
2007-2008	22.506	25.901	1.218	24.683	40.857	701.762	366.209	335.553
2008-2009	23.653	29.342	1.644	27.698	45.030	804.765	421.033	383.732
2009-2010	26.681	42.716	2.069	40.647	53.235	980.654	511.127	469.527
Değişim %	43,92	104,29	77,29	105,88	68,94	78,25	78,50	77,99

Türkiye’de 2005-2010 yılları arasında okul öncesi öğretim veren kurum sayısında % 43,92’lik bir artış vardır. Bu dönemde bu okullarda çalışan öğretmen sayısında % 104 ve öğrenci sayısında % 78,25’lik bir artış olmuştur. 2005 yılında öğretmenlerin % 94’ü kadın iken öğretmen sayısındaki artış sonrasında bu oran % 95,1 olmuştur. Okul öncesi kurumlara gelen öğrencilerin cinsiyetlerine göre sayılarının artış yüzdeleri arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Ancak hâlen öğretim kurumlarında bulunan 100 erkek öğrenciye karşılık 92 kız öğrenci bulunmaktadır. (Tablo 31)

Tablo 32. İlköğretim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010)

Okul Türü ve Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen			Şube	Öğrenci		
		Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
İlköğretim								
2005-2006	34.990	389.859	207.223	182.636	382061	10 673 935	5615 591	5 058 344
2006-2007	34.656	402.829	209.366	193.463	387351	10 846 930	5684 609	5 162 321
2007-2008	34.093	445.452	223.406	222.046	392521	10 870 570	5676 872	5 193 698
2008-2009	33.769	453.318	224.644	228.674	408221	10 709 920	5553 871	5 156 049
2009-2010	33.310	485.677	232.948	252.729	416930	10 916 643	5632 328	5 284 315
Değişim %	-4,8	24,6	12,4	38,4	9,1	2,3	0,3	4,5
Resmî								
2005-2006	34.262	370.316	201.246	169.070	371486	10 484 845	5512 493	4 972 352
2006-2007	33.899	381.354	202.963	178.391	375554	10 633 859	5568 510	5 065 349
2007-2008	33.227	422.264	216.376	205.888	379541	10 644 383	5554 107	5 090 276
2008-2009	32.862	428.429	217.429	211.000	394733	10 469 932	5423 732	5 046 200
2009-2010	32.431	458.046	224.275	233.771	402770	10 664 676	5496 195	5 168 481
Değişim %	-5,3	23,7	11,4	38,3	8,4	1,7	-0,3	3,9
Özel								
2005-2006	728	19.543	5.977	13.566	10 575	189 090	103 098	85 992
2006-2007	757	21.475	6.403	15.072	11 797	213 071	116 099	96 972
2007-2008	866	23.188	7.030	16.158	12 980	226 187	122 765	103 422
2008-2009	907	24.889	7.215	17.674	13 488	239 988	130 139	109 849
2009-2010	879	27.631	8.673	18.958	14 160	251 967	136 133	115 834
Değişim %	20,7	41,4	45,1	39,7	33,9	33,3	32,0	34,7

İlköğretim kurumlarının sayısında 2005-2010 yılları arasında genel olarak artış olmamış; % 4,8 azalmıştır. Okulların önemli bir kısmı resmî ilköğretim okuludur (% 97,9). Özel ilköğretim okulları 2010 yılı için toplam sayının % 2,6'sını oluşturmaktadır ve özel ilköğretim kurumu sayısında % 20,7'lik bir artış olmuştur. Buna karşılık öğrenci sayısında resmî okullarda % 1,7 ve özel okullarda % 33,3 artış olmuştur. Öğretmen sayısında da resmî okullarda artış yüzdesi oldukça yüksektir (% 23,7); özel okullarda öğretmen sayısında ki artış % 41,4'tür. Bu durumu sadece yüzdeler ile değerlendirmek yeterli değildir; mutlak öğretmen ve öğrenci sayısının değişimi irdendiğinde şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Resmî okullarda öğretmen sayısındaki artış 87.730 olup bu sayı özel okullarda çalışan öğretmen sayısının 3 katıdır. Yine öğrenci sayılarında da benzer bir durum vardır. Özel okul öğrenci sayısında artış çok yüksek görülmesine karşılık, 2010 yılında 251.967 öğrenci öğrenim görmektedir; oysa resmî okullarda 2005-2010 yılları arasındaki öğrenci sayıları arasındaki fark 179.834'tür. (Tablo 32)

Tablo 33. Ortaöğretim Kurumlarında Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010)

Okul türü ve Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen			Şube	Öğrenci		
		Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
Ortaöğretim								
2005-2006	7 435	185 317	108195	77 122	100 169	3258254	1855741	1402513
2006-2007	7 934	187 665	110187	77 478	105 697	3386717	1917189	1469528
2007-2008	8 280	191 041	111958	79 083	105 606	3245322	1789238	1456084
2008-2009	8 675	196 713	115030	81 683	123 930	3837164	2079941	1757223
2009-2010	8 913	206 862	120174	86 688	139 420	4240139	2302541	1937598
Değişim %	19,9	11,6	11,1	12,4	39,2	30,1	24,1	38,2
Genel lise								
2005-2006	3 406	102 581	57 641	44 940	59 058	2075617	1123459	952 158
2006-2007	3 690	103 389	59 038	44 351	62 664	2142218	1156418	985 800
2007-2008	3 830	106 270	60 931	45 339	62 380	1980452	1044607	935 845
2008-2009	4 053	107 789	61 801	45 988	69 959	2271900	1186244	1085656
2009-2010	4 067	111 896	63 915	47 981	75 180	2420691	1268098	1152593
Değişim %	19,4	9,1	10,9	6,8	27,3	16,6	12,9	21,1
Resmi								
2005-2006	2 778	88 441	51 117	37 324	52 976	1999924	1081973	917 951
2006-2007	2 994	90 716	53 023	37 693	56 552	2056671	1109909	946 762
2007-2008	3 119	93 131	54 709	38 422	55 946	1887625	993 944	893 681
2008-2009	3 270	93 073	54 800	38 273	63 013	2161004	1125610	1035394
2009-2010	3 358	95 784	55 827	39 957	67 895	2304072	1203432	1100640
Değişim %	20,9	8,3	9,2	7,1	28,2	15,2	11,2	19,9
Özel								
2005-2006	628	14 140	6 524	7 616	6 082	75 693	41 486	34 207
2006-2007	696	12 673	6 015	6 658	6 112	85 547	46 509	39 038
2007-2008	711	13 139	6 222	6 917	6 434	92 827	50 663	42 164
2008-2009	783	14 716	7 001	7 715	6 946	110 896	60 634	50 262
2009-2010	709	16 112	8 088	8 024	7 285	116 619	64 666	51 953
Değişim %	12,9	13,9	24,0	5,4	19,8	54,1	55,9	51,9

Ortaöğretim kurumlarının sayısında belirgin bir artış vardır; genel olarak tüm ortaöğretim kurumlarında 2005-2010 arasında okul sayısında olan artış % 19,9 olup, öğretmen sayısında % 11,6 ve öğrenci sayısında % 30,1'lik artış olmuştur. (Tablo 33)

Liselerin sayısında 2005-2010 yılları arasında toplam % 19,4'lük; resmi okullarda % 20,9'lük ve özel okullarda % 12,9'lük artış olduğu görülmektedir. Liselerin % 82,5'i resmi okul olup geri kalanı özel statüde yer alan okullardır. Öğretmen sayısında lise sayısındaki artışa paralel

olarak artış olduğu görülmektedir. Genel olarak lise sayısında % 19,4'lük artışa karşılık öğretmen sayısında % 9,1 ve öğrenci sayısında % 16,6'lık bir artış olmuştur. Bu değişim resmî okullarda benzer seyretmekteyken (sırasıyla % 20,9; % 8,3; % 15,2) özel okullarda öğretmen (% 13,9) ve öğrenci (% 54,1) sayısındaki artış oransal olarak çok daha fazladır. Yine mutlak sayılar değerlendirilip 2005 ve 2010 yılları öğrenci sayıları karşılaştırıldığında resmî okullarda öğrenci sayısı 304.148 artarken özel okullarda öğrenci sayısı farkı 40.926'dır. (Tablo 33)

Tablo 34. Mesleki ve Teknik Liselerdeki Okul, Öğretmen, Şube ve Öğrenci Sayıları (2005-2010)

Okul Türü ve Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen			Şube	Öğrenci		
		Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
Mesleki ve Teknik Lise								
2005-2006	4 029	82 736	50 554	32 182	41 111	1182637	732 282	450 355
2006-2007	4 244	84 276	51 149	33 127	43 033	1244499	760 771	483 728
2007-2008	4 450	84 771	51 027	33 744	43 226	1264870	744 631	520 239
2008-2009	4 622	88 924	53 229	35 695	53 971	1565264	893 697	671 567
2009-2010	4 846	94 966	56 259	38 707	64 240	1819448	1034443	785 005
Değişim %	20,3	14,8	11,3	20,3	56,3	53,8	41,3	74,3
Resmî								
2005-2006	4 007	82 356	50 373	31 983	41 027	1181660	731 680	449 980
2006-2007	4 223	84 032	51 051	32 981	42 961	1243588	760 100	483 488
2007-2008	4 429	84 449	50 884	33 565	43 150	1263855	743 901	519 954
2008-2009	4 595	88 615	53 077	35 538	53 876	1563885	892 859	671 026
2009-2010	4 824	94 649	56 114	38 535	64 126	1817845	1033496	784 349
Değişim %	20,4	14,9	11,4	20,5	56,3	53,8	41,2	74,3
Özel								
2005-2006	22	380	181	199	84	977	602	375
2006-2007	21	244	98	146	72	911	671	240
2007-2008	21	322	143	179	76	1 015	730	285
2008-2009	27	309	152	157	95	1 379	838	541
2009-2010	22	317	145	172	114	1 603	947	656
Değişim %	0,0	-16,6	-19,9	-13,6	35,7	64,1	57,3	74,9

Toplumdaki işsizlik sorununu çözmek için önerilen meslek liselerinin sayısında son beş yıl içinde % 20,3'lük bir artış olmuştur. Bu artış, resmî meslek okullarının artışından kaynaklanmaktadır; özel meslek lisesi sayısı son beş yıl içinde aynı kalmıştır. Meslek okullarında öğretmen sayısında % 14,8'lik artış olurken bu yine resmî okullardaki öğretmen sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Özel meslek okullarında öğretmen sayısında % 16,6'lık bir azalma olmuştur. Diğer taraftan öğrenci sayısında resmî okullarda % 53,8'lik artış olmuştur. Son beş yıl içinde özel okul sayısı aynı kalıp öğretmen sayısı azalmış iken özel okul öğrenci sayısında % 64,1'lik artış olmuştur. (Tablo 34)

Tablo 35. Bölgelere Göre İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları

İBBS 3. Düzey	İlköğretim				Ortaöğretim							
					Genel Ortaöğretim				Mesleki ve Teknik Ortaöğretim			
	Toplam	Yüzde	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde	Erkek	Kadın
TR Türkiye	1180162	100,0	100,0	100,0	366 444	100,0	100,0	100,0	182 450	100,0	100,0	100,0
TR1 İstanbul	197198	16,71	16,57	16,87	55 750	15,21	14,56	15,78	33 675	18,46	16,58	20,52
TR 2 Batı Marmara	42 136	3,57	3,52	3,63	15 636	4,27	3,93	4,56	9 935	5,45	5,73	5,13
TR3 Ege	138 180	11,71	11,43	12,03	45 140	12,32	11,33	13,17	25 582	14,02	14,23	13,79
TR4 Doğu Marmara	102 347	8,67	8,43	8,94	30 087	8,21	7,74	8,62	24 686	13,53	13,55	13,51
TR5 Batı Anadolu	109 060	9,24	8,99	9,53	39 852	10,88	10,23	11,43	17 190	9,42	9,22	9,65
TR6 Akdeniz	156 462	13,26	13,08	13,46	54 207	14,79	14,26	15,25	20 059	10,99	11,61	10,31
TR7 Orta Anadolu	66 943	5,67	5,50	5,87	21 413	5,84	5,69	5,97	9 672	5,30	5,53	5,05
TR8 Batı Karadeniz	73 326	6,21	6,02	6,43	22 730	6,20	5,91	6,46	13 594	7,45	8,10	6,73
TR9 Doğu Karadeniz	41 877	3,55	3,42	3,69	13 916	3,80	3,81	3,78	9 842	5,39	5,57	5,20
TRA Kuzeydoğu Anadolu	39 806	3,37	3,57	3,15	10 059	2,75	3,19	2,37	3 729	2,04	2,15	1,93
TRB Ortaoğu Anadolu	67 279	5,70	6,17	5,17	20 129	5,49	6,74	4,42	5 221	2,86	2,81	2,92
TRC Güneydoğu Anadolu	145 548	12,33	13,30	11,23	37 525	10,24	12,61	8,21	9 265	5,08	4,92	5,25

Türkiye’de bölgelerdeki nüfus dağılımı farklı olup, öğrenci sayıları bölgelere göre değerlendirildiğinde, ilköğretim okullarındaki öğrencilerin % 16,71’i İstanbul Bölgesinde, % 13,26’sı Akdeniz Bölgesi’nde ve % 12,33’ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndedir. Bazı bölgelerde ise ilköğretim okullarındaki öğrenci yüzdelerinin % 5’in altında olduğu görülmektedir (Batı Marmara % 3,57; Doğu Karadeniz Bölgesi % 3,55 ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi % 3,37).

Bölgelere göre, ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarının toplam içindeki yüzdesi değerlendirildiğinde, İstanbul Bölgesinde % 15,21; Ege Bölgesi’nde % 12,32 ve Akdeniz Bölgesi’nde % 14,79 oranı olduğu görülmektedir. (Tablo 35)

Tablo 36. Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Cinsiyet Oranı

Öğretim Yılı	Cinsiyet Oranı		
	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
2005-2006	93.33	78.76	77.20
2006-2007	94.11	79.65	77.65
2007-2008	96.39	85.81	78.74
2008-2009	97.91	88.99	80.08
2009-2010	98.91	88.59	-

İlköğretim okullarına devam eden öğrenciler arasında erkek/kız oranı 2005 yılında 93,33 iken 2010 yılında 98,91'e çıkmıştır. Ortaöğretim okullarında oran daha da düşmektedir. 2005 yılında 78,76 olan erkek/kız oranı 2010 yılında 88,59'a çıkmıştır. Yükseköğretim kurumlarında ise % 77,20 olan erkek/kız oranı çok az bir farklılık göstererek 2009 yılında % 80,08'e çıkmıştır. (Tablo 36)

3.2.4. Gençlerde Çalışma Oranları ve İstihdam Yüzdeleri

Çocukluk yaş grubu 0-18 yaşlarını kapsamakta olup hâlen ülkemizde zorunlu öğrenim yaşı 15'e kadar devam etmektedir. Bu dönemden sonra gençlerin öğrenim hayatına devam etme olasılığı olduğu gibi, çalışma yaşamına da atılabilmektedirler. Bir grup gencin ise -özellikle kızların- ilköğretim sonrasında öğrenim ya da çalışma yaşamında yer almadıkları bilinmektedir.

Türkiye'deki 2005 yılında işsizlerin yaklaşık % 37'sini 15-24 yaş grubundaki genç işsizler oluşturmaktadır. Bu oran 2009 yılında % 32'ye düşmüştür.

Tablo 37. Toplam İşsizlik ve Genç İşsizlik (15-24 Yaş Grubu) Oranları 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
İşsizlik Oranı	10,6	10,2	10,3	11,0	14,0
Genç İşsizlik Oranı	19,9	19,1	20,0	20,5	25,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Türkiye'de işsizlik oranı 2005 yılında % 10,6 seviyelerindeyken 2009 yılında % 14 seviyesine çıkmıştır. Genç işsizlik oranı ise 2005 yılında % 19,9 iken 2009 yılında % 25,3'tür. (Tablo 37)

Genç işsizlerin eğitim durumu incelendiğinde; 2005 yılında genç işsizlerde en büyük grup % 20,7 ile "genel lise" mezunları iken 2009 yılında % 34,2 ile "ilköğretim" mezunları olmuştur. Burada eğitim sistemindeki değişimin etkileri görülmektedir, "ilkokul" ve "ortaokul veya mesleki ortaokul" mezunu grubunda yer alanların sayısı azalırken "ilköğretim" grubunda yer alanlar artmıştır. (Tablo 38)

Tablo 38. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsiz (15-24 Yaş) Sayısı 2005-2009

Eğitim Durumu	2005	2006	2007	2008	2009
Okuma yazma bilmeyen	1,2	1,2	1,4	0,9	1,5
Okuma yazma bilip okul bitirmeyen	4,2	4,9	6,1	7,6	7,5
İlkokul	17,8	15,7	11,3	8,1	5
İlköğretim	10	13,9	20,8	27,6	34,2
Ortaokul veya mesleki ortaokul	13,8	12,5	7,6	3,9	2,5
Genel lise	20,7	22,1	21	21,1	20,2
Lise dengi meslek okulu	19,3	16,8	17,9	15,5	15
Yükseköğretim	12,9	12,8	14	15,3	14
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Genç işsizlerin 2005 yılında % 19,3'ü "lise dengi meslek okulu" mezunu iken bu oran yıllar içinde azalmış ve 2009 yılında % 15'e düşmüştür. (Tablo 38)

Genç işsizlik sorununun daha iyi analiz edilebilmesi için gençlerin eğitim seviyelerine göre işsizlik ve işgücüne katılma oranlarına bakmak yararlı olacaktır. Nüfusun içindeki payları bize daha fazla yardımcı olmaktadır. 2005 yılında "okuma yazma bilmeyen" ve "okuma yazma bilip okul bitirmeyen" gençlerin işsizlik oranları sırasıyla % 11,3 ve % 16,3 iken, bu oranlar 2009 yılında sırasıyla % 19,5 ve % 23 olmuştur. (Tablo 39)

Tablo 39. Eğitim Durumuna Göre Genç (15-24 Yaş) İşsizlik Oranı 2005-2009 (%)

Eğitim Durumu	2005	2006	2007	2008	2009
Okuma yazma bilmeyen	11,3	12,5	16,7	11	19,5
Okuma yazma bilip okul bitirmeyen	16,3	15,3	17,3	19,8	23
İlkokul	14,1	14,7	14,7	14,3	17,9
İlköğretim, ortaokul ve dengi	14,5	15,2	16,8	17,9	22,4
Ortaokul veya mesleki ortaokul	19,2	17,9	19,3	18,7	21,6
Lise	25,3	25,2	23,5	25,0	30,6
Lise dengi meslek okulu	25,6	21,1	22,6	20,8	27,6
Yüksek öğretim	30,5	27,2	28,4	29,8	33,2
Toplam	19,9	19,1	20	20,5	25,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Bütün eğitim gruplarında 2005-2009 döneminde genç nüfusun işsizliği artmıştır. Bu dönemde işsizliğin en çok arttığı grup "okuma yazma bilmeyenler"dir. bu grupta işsizlik 2005 yılında % 11,3 iken 2009 yılında % 19,5'e çıkmıştır. İşsizliğin yüksek olduğu ikinci grup ise "İlköğretim, ortaokul ve dengi okul" mezunu grubudur; bunlarda da işsizlik % 14,5'ten % 22,4'e çıkmıştır. İşsizliğin % 2 ile en az arttığı grup ise "lise dengi meslek okulu" grubudur. Bu grupta işsizlik 2005 yılında % 25,6 iken 2009 yılında % 27,6 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 39)

3.3. Aile Yapısı

Türkiye'de aile yapısı pek çok sosyal olayı etkileyen en önemli etmenlerden biridir. Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir. (5)

Toplumun temel kurumlarından olan aile, evlilik aracılığıyla kurulmaktadır. Evlenme insan hayatının en önemli adımı olup evrenselliği kabul edilmiş toplumsal bir kurumdur. (6)

Evlilikler, geleceğe yönelik pek çok umut, beklenti ve çabayla gerçekleşir. Evliliklerde sevgi, dostluk, dayanışma, ana-baba olma rolü, cinsel doyum gibi çeşitli farklı duygu paylaşımları yaşanmaktadır. Bazı evlilikler kuruluş aşamasından başlayarak çeşitli faktörlerle açıklanabilecek (çiftlerin aileleri, mizaç farklılıkları, benden bize geçiş süreci uyumu/uyumsuzluğu, erkeğin ve kadının sorunsuz tutumu vb.) birtakım sorunlara sahne olabilmektedir. Bu sorunlar aşılanmadığında ve eşler sorunlarına yardımcı olabilecek destek sistemlerinden yeterince yararlanamadıklarında boşanma süreci tetiklenebilmektedir. (9)

Evliliğin kuruluş aşamasında, boşanmada risk oluşturan durumlar şu şekilde sıralanabilir: Aile büyüklerinin onaylamamasına rağmen evlenilmesi, çocuk denecek yaşta evlenilmesi, yetişme tarzı, eğitim durumu, ekonomik durum ve dinî inançların farklı olması, eşler arasındaki yaş farkının çok olması, eşlerden birinin daha önceden boşanmış ya da dul olması. (7)

Ortalama hanehalkı büyüklüğü “1990 Genel Nüfus Sayımı”nda 5,05 iken “2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı”nda 4,5 olarak tespit edilmiştir. Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsünün 2003 yılında yaptığı “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması”na göre ortalama hanehalkı büyüklüğü 2003 yılında 4 olarak bulunmuştur. Son olarak, 2006 yılında ASAGEM ve TÜİK iş birliği ile yapılan Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,8 olarak bulunmuştur. Bu rakam kentlerde 3,7; kırsal kesimde ise 4,0 olarak ortaya çıkmıştır. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün ülkenin batısından doğusuna doğru gidildikçe arttığı görülmektedir. Görüldüğü gibi Türk toplumunda ortalama hanehalkı büyüklüğünde (ortalama yaşayan kişi sayısı) önemli bir azalma eğilimi dikkat çekmektedir. (8)

Aile yapısı araştırması, pek çok bulguyu ortaya koymuştur. Örneğin Türkiye’de en önemli sorunlardan biri akraba evliliğidir. Akraba evliliği aynı soya ve aileye mensup insanların evlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Tüm Türkiye’de akraba evliliğinin oranı % 20,9’dur. Yani akraba evliliği her beş aileden birinde görülürken bazı bölgelerde her beş aileden ikisinde görülmektedir. Bu da bazı bölgelerde çok sık olarak görüldüğünü göstermektedir. (8)

Tablo 40. Akraba Evliliği Yapanların Oranı

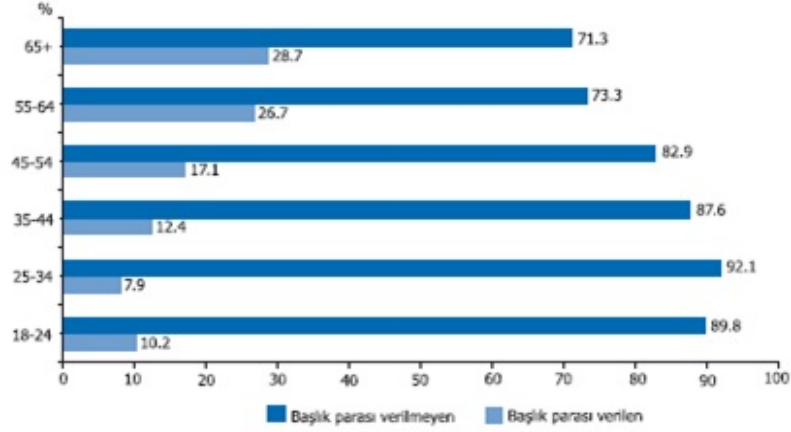
Türkiye	20,9
Batı Marmara	4,8
Doğu Marmara	14,3
İstanbul	15,3
Ege	17,4
Batı Karadeniz	21,0
Batı Anadolu	21,1
Akdeniz	23,2
Orta Anadolu	25,7
Doğu Karadeniz	28,5
Kuzeydoğu Anadolu	30,3
Ortadoğu Anadolu	30,7
Güneydoğu Anadolu	40,4

Kaynak: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Ülkemizde evliliklerin oluşma mekanizması içinde de farklı uygulamalar sürdürülmektedir. Erkeklerin % 35,2’si kendi seçimi ve ailesinin onayı ile % 31,9’u görücü usulü ve kendi kararıyla, % 24,8’i görücü usulü ve ailesinin kararıyla evlendiğini belirtmektedir. Kadınlarda bu yüzdeler sırasıyla % 27,4, % 28 ve % 36,2’dir. (8)

Türkiye genelinde, evlenirken başlık parası verilme oranı % 16,8’dir. Kırsal kesimde bu oran % 23,5 iken kentsel kesimde % 13’tür. Ancak Şekil 7’de görüldüğü gibi son yıllarda bu uygulama genel olarak azalma eğilimindedir. (8)

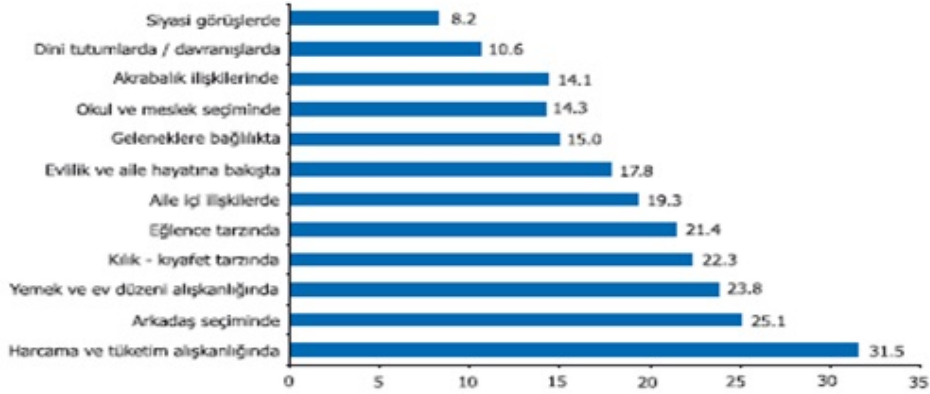
Şekil 7. Türkiye’de Yaşlara Göre Başlık Parası Uygulaması

Kaynak: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Çocukluk döneminden erişkin döneme geçişte yer alan ergenlik ve gençlik dönemlerinin özellikleri nedeniyle kendini tanımaya çalışma ve kendi görüşlerini oluşturma eğilimi söz konusudur. Bu nedenle de aile içi çatışmalar oldukça sık görülmektedir. Aile ile çatışmalar sırasında bu ilişkinin sağlıklı olarak korunması, ebeveynler tarafından sağlanmalıdır.

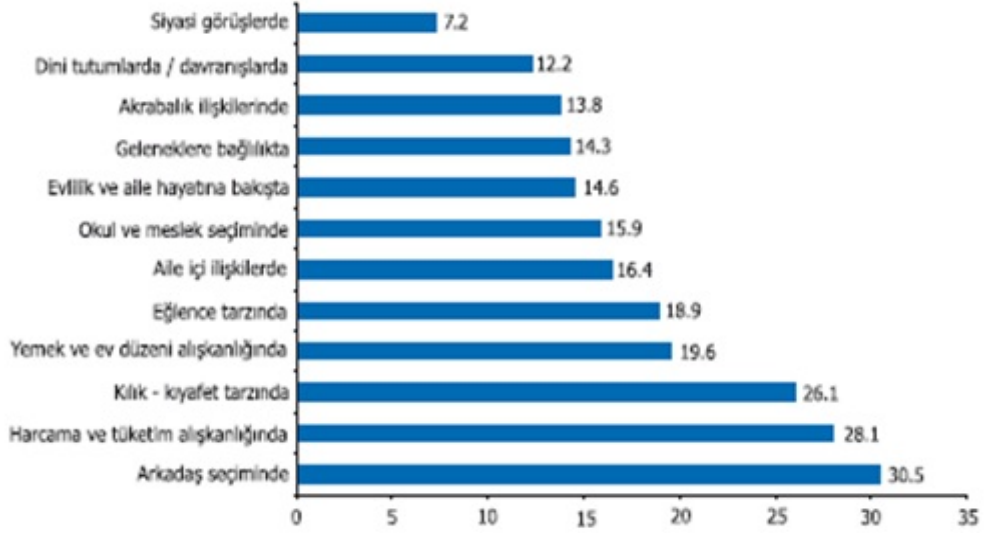
Şekil 8. Gençlerin Aileleri ile Sorun Yaşama Nedenleri

Kaynak: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Gençlerin aileleri ile anlaşamama nedenlerinin başında “harcama ve tüketim alışkanlığı: % 31,5” gelmektedir. Daha sonra sırasıyla “arkadaş seçiminde: % 25,1”, “yemek ve ev düzeni alışkanlığında: % 23,8”, kılık kıyafet tarzında: % 22,3” ve “eğlence tarzında: % 21,4” sorunlar vardır. Bunların dışında “evlilik ve aile hayatına bakışta”, “geleneklere bağlılıkta”, “okul-meslek seçiminde”, “akrabalık ilişkilerinde”, “dini tutumlarda/davranışlarda” ve “siyasi görüşlerde” sorun yaşamaktadır. (8)

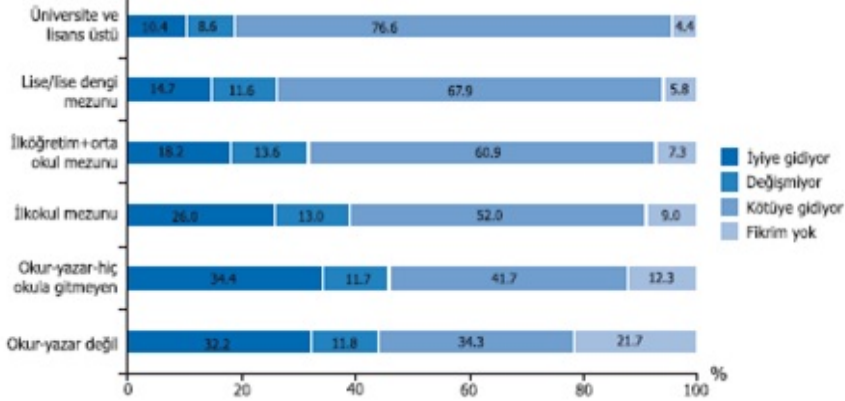
Şekil 9. Ailelerin Gençlerle Sorun Yaşama Nedenleri

Kaynak: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Ailelerin gençlerle anlaşamama nedenlerinin başında “arkadaş seçimi: % 30,5”, “harcama ve tüketim alışkanlığı: % 28,1” ve “kılık kıyafet tarzı: % 26,1” gelmektedir. Daha sonraki sorunlar sırasıyla, “yemek ve ev düzeni alışkanlığı: % 19,6” ve “eğlence tarzı: % 18,9” olarak gelmektedir. Bunların dışında “aile içi ilişkilerde”, “okul ve meslek seçiminde” “evlilik ve aile hayatına bakışta”, geleneklere bağlılıkta”, “akrabalık ilişkilerinde”, “dini tutumlarda/davranışlarda” ve “siyasi görüşlerde” sorun yaşayabilmektedirler. (8)

Şekil 10. Öğrenim Durumuna Göre Toplumda Aile İlişkileri Hakkındaki Görüşler

Kaynak: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu. Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Toplumda ailelerin % 22,9'u toplumda aile ilişkilerinin daha iyiye gittiğini, % 55,5'i daha kötüye gittiğini ve % 12,2'si ise değişmediğini belirtmektedir. Diğer taraftan ailelerin % 9,5'i ise fikri olmadığını belirtmiştir (8). Okuryazar olmayanların % 32,2'si ilişkilerin daha iyiye gittiğini belirtirken üniversite ve lisansüstü okullardan mezun olanların sadece % 10,4'ü bu görüşü savunmaktadır. Diğer taraftan üniversite mezunları % 76,6 oranında aile içi ilişkilerin kötüye gittiğini belirtirken, okuryazar olmayanlarda bu yüzde, % 34,3'tür. (Şekil 10) (8)

Türkiye'de Türk ailesini kuşatan sorun alanlarına bakıldığında, nedenleri ve sonuçları bakımından ilk sıralarda boşanma olgusunun yer almaya başladığı görülmektedir. Türkiye'de son 20 yıla kadar boşanma olgusunun önemli bir toplumsal sorun olarak algılanmadığı bilinmektedir. Bugün, diğer toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklaşması, iletişim teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, tüketim kültürünün değişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma; birey, toplum ve hukuk açısından giderek daha önemli bir olgu hâline gelmiştir. Buna paralel olarak yaşanan yüzyılın "stres çağı" olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, sürekli tüketimi hedef alan tüketim tutkusu, ailelerin sorumsuz bireyler yetiştirme tarzı, medyanın ürettiği değer kargaşası ile birlikte oluşan ahlaki yozlaşma, evlilikte maddi değerler üzerine kurulmak istenen hayat tarzı vb. faktörler boşanmaya neden olan etmenler arasında sayılmaktadır. (9)

Tablo 41. Ülkemizde Yıllara Göre Evlenme-Boşanma Oranları (2007-2009)

	Evlenme Sayısı	Boşanma Sayısı	Kaba Evlenme Hızı (Binde)	Kaba Boşanma Hızı (Binde)
2007	638.311	94.219	9,09	1,34
2008	641.973	99.663	9,03	1,40
2009	591.743	114.162	8,23	1,59

Türkiye'de yılda yaklaşık olarak 650 bine yakın evlenme ve 100 bine yakın boşanma olmaktadır. Türkiye'de 2007 yılında kaba evlenme hızı ‰ 9 ve kaba boşanma hızı ‰ 1,3 civarındadır. 2008 yılında evlenme hızı ‰ 9,03 ve 2009 yılında ‰ 8,23'tür. Boşanma hızları ise 2008 yılı için ‰ 1,40 ve 2009 yılında ‰ 1,59'dur. (Tablo 41)

Tablo 42. Ülkemizde Yıllara Göre 16-17 Yaş Grubunda Evlenme-Boşanma Sayıları (2005-2009)

	Evlenme Sayısı		Boşanma Sayısı	
	E	K	E	K
2005	2.270	51.944	76	236
2006	2.315	50.366	4	172
2007	2.279	50.723	6	190
2008	2.214	49.703	7	172
2009	2.072	47.859	7	191

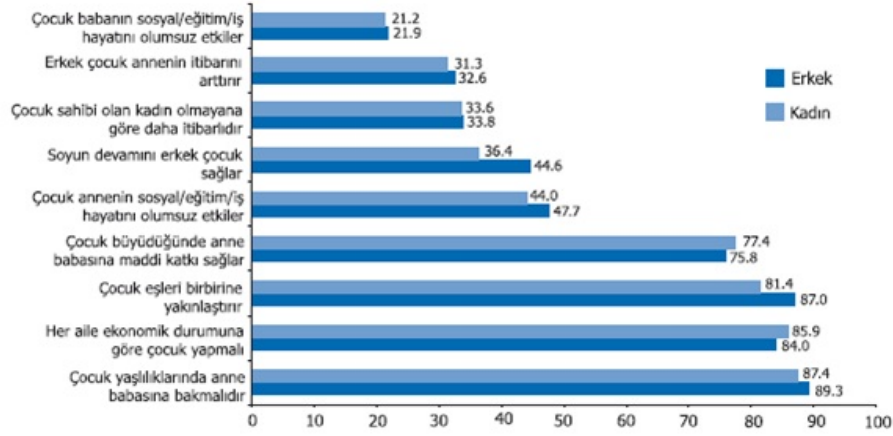
Ülkemizde 2005-2009 yılları arasında evlenen 16-17 yaş grubu erkek sayısı 2000 civarında iken, kadınlar 50.000 dolaylarındadır. Boşanan erkek sayısı kadınlara göre çok daha az olmakla beraber, her 1000 16-17 yaş grubunda evlenen erkekten % 0,3'ü ve kadından da % 0,3'ü boşanmaktadır. Yani boşanma oranları kadınlar ve erkeklerde benzerdir.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Boşanma Nedenleri Araştırmasında 12 ilde toplam 1.200 boşanmış kişiye ulaşılmıştır. Boşanmış kadınların % 13,2'si "17 yaş altında" ve % 28,9'u ise 18-20 yaş grubunda evlenmiştir. Bu yüzdeler erkekler için sırasıyla % 2,8 ve % 7,9'dur. (9)

Bu araştırmaya katılan kadınların % 25,5'i ve erkeklerin % 20,2'si aile ve evlilik sorunlarının çözümü için aile danışma merkezî ve benzeri kurumlara başvurmuştur. Ailelere hizmet ve danışmanlık veren merkezlerde görev alacak uzmanların ilgili meslek gruplarından oluşturulması (psikolog, sosyolog, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu), ailelere bu uzmanlar tarafından ulaştırılması, mahallelerdeki sağlık ocakları ile birlikte çalışılması, düzenli bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aile içi sorunların üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Boşanma nedenleri olarak ilk sırada aile içi iletişim sorunları (% 67-69) yer almaktadır. Daha sonraki önemli nedenler arasında ekonomik sorunlar (% 39-41) ve çocuklarla ilgili sorunlar (% 34-36) gelmektedir. (9)

Yapılan çalışmalar boşanmanın olumsuzluklarını en çok yaşayanların çocuklar olduğunu göstermektedir. Çocukların gelişimini en sağlıklı biçimde bir aile ortamında gerçekleştireceği konusunda ortak bir görüş vardır. Bu nedenle aile birliğinin dağılması olan boşanma, çocukların gelecekteki yaşantılarını, eğitimlerini ve kariyer beklentileri başta olmak üzere tüm yaşamını olumsuz olarak etkilemektedir. (9)

Şekil 11. Ailede Çocuğa Bakış

Kaynak: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu. Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006.

Aile Yapısı Araştırmasında ailelerin çocukları için görüşleri de sorulmuştur. Ailelerin önemli bir kısmının (yaklaşık 10 aileden dokuzu) “çocuk yaşlılıkta anne ve babasına bakmalıdır” yanıtı en fazla yüzdesi olan görüştür. Daha sonra buna destek olan görüşler arasında “Çocuk büyüdüğünde anne babasına maddî katkı sağlar.” yanıtı da her 4 kişiden üçünün ifadesidir. Çocuğun, ailenin ekonomik duruma göre yapılması gerektiği görüşü (yaklaşık % 85), çocuğun aile için önemli olduğu, özellikle “erkek” olmasının anne ve aile için çok önemli olduğu da araştırma sırasında çıkan önemli bulgular arasında sayılabilir. (Şekil 11)

Bölüm Kaynakçası

1. Koç İ., Eryurt M. A., Adalı T. ve Seçkiner P., “**Türkiyenin Demografik Dönüşümü**”, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Sağlık Bakanlığı Anne ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK, 2008.
2. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, “**Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması TNSA**”, 2008.
3. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, “**Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması**”, Ankara, 2006.
4. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, “**Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları**”, 2009, Sayı:15 25 Ocak 2010.
5. Bulut I., “**Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi**”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara, 1993.
6. Erdentuğ Aygen-Avcı, “**Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık**”, Aile Yazıları 4, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara, 1990, s.483-493.
7. Arıkan Çiğdem, “**Yoksullukta ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma**”, Ankara, 1992.
8. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu, “**Aile Yapısı Araştırması**”, Ankara, 2006.
9. Yurtkuran Demirken S., Günindi Ersöz A., Ertekin E., Sezgin Ö., Turgut A. M. ve Şehitoğlu N. “**Boşanma Nedenleri Araştırması**” T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, Haziran 2009.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT

Ulusal mevzuatın yazımı sırasında çocuğun mağdur olmasının önlenmesi, mağdur olma olasılığı olan ve mağdur olan çocuğun erken dönemde bulunması ve mağdur olmasının önlenmesi, mağdur olan çocuğun korunması ve rehabilitasyonu konularına göre bir sıralama yapılmıştır.

4.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Kişi Hürriyeti ve Güvenliği başlıklı 19. madde yer almaktadır. Bu maddede "...bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi;... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz" ifadesi yer almaktadır.

07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu'nun 4. maddesi ile Anayasanın 41' inci maddesinin kenar başlığı "Ailenin korunması ve çocuk hakları" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye çocuk hakları ile istismar ve şiddete maruz kalan çocuklara ilişkin yeni fıkralar eklenmiştir. Madde öncelikle aileyi tanımlamıştır: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." Bu ifade ile Devlet'in çocukların sağlıklı bir aile yapısı içinde yaşamasını sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Yeni 32 üncü fıkraya göre ise "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir." 4' üncü fıkra ise her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri almakla Devlet'i yükümlü kılmıştır.

Yine Anayasa'nın 42' nci maddesi ile eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi tanımlanmaktadır. Bu maddede "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır." ifadesi yer almaktadır.

Madde 61'de, "Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur." düzenlemesi yer almaktadır. Madde 141 ise "Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur." ifadeleri ile mağdur çocukları koruma altına almaktadır.

4.2. KANUNLAR VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

4.2.1. Çocuğun Mağdur Olmasını Önleyici Kanunlar ve Uluslararası Sözleşmeler

4.2.1.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye'nin 09.12.1994 tarihli ve 4058 sayılı Kanun'la onayladığı Sözleşme, Bakanlar Kurulununun 23.12.1994 tarihli ve 94/6423 sayılı Kararnamesi ile onaylanmış ve bu Kararnamenin 27.01.1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

ÇHS, yaşama hakkı; eksiksiz biçimde gelişme hakkı; zararlı etkilerden, istismar ve sömürüden korunma hakkı; aile, kültür ve sosyal yaşama eksiksiz katılma haklarından oluşmaktadır.

ÇHS, medeni, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki insan haklarını en geniş biçimde tanımlamaktadır. ÇHS'ye yön veren temel değerler şunlardır: ayırım gözetmeme, çocuğun yararının gözetilmesi; yaşama ve gelişme; katılım.

- ÇHS, on sekiz yaşın altında olanları çocuk olarak tanımlamaktadır.

4.2.1.2. 138 No.lu İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin ILO Sözleşmesi

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 6 Haziran 1973 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye'de 09.12.1994 tarihli ve 4058 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Sözleşme, 5 Mayıs 1998 tarihli ve 98-11184 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanmış ve söz konusu Kararname'nin 21 Haziran 1998 tarih ve 3379 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme özetle, işe kabulde asgari yaşın zorunlu temel eğitimin tamamlandığı yaştan daha düşük olamayacağını öngörerek çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.

4.2.1.3. 182 No.lu Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler ILO Sözleşmesi

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 17 Haziran 1999 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye tarafından 25.01.2001 tarihli ve 4623 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Sözleşme, 18 Mayıs 2001 tarihli ve 2001/2528 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanmış ve söz konusu Kararname'nin 27 Haziran 2001 tarihli ve 24445 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme özetle, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin (3' üncü maddede sayılan) acilen ve etkili biçimde ortadan kaldırılmasını sağlayacak önlemlerin alınmasını öngörmektedir.

4.2.1.4. 142 No.lu İnsan Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Mesleki Eğitim ve Yönlendirmenin Yeri Hakkında ILO Sözleşmesi

Bu Sözleşme, Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 4 Haziran 1975 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye tarafından 26.11.1992 tarihli ve 3850 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Sözleşme, 8 Ocak 1993 tarihli ve 93-3967 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanmış ve söz konusu Kararnamenin 25 Şubat 1993 tarihli ve 21507 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme özetle, insan kaynaklarının geliştirilmesi: mesleki rehberlik ve mesleki eğitime ilişkindir.

4.2.1.5. Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi

Türkiye adına 21 Ocak 1998 tarihinde imzalanan "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi"nin onaylanması, 3 Kasım 1999 tarihli ve 4461 sayılı Kanun'la uygun bulunmuş ve 29 Aralık 1999 tarihli ve 99/13909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak 15 Şubat 2000 tarihli ve 23965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Söz konusu Sözleşmenin uygulanmasını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenleyen 5717 sayılı "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun" 22.11.2007 tarihinde kabul edip 04.12.2007 tarih ve 26720 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4.2.1.6. Türk Medeni Kanunu

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 22.11.2001 tarihinde kabul edilmiş, 08.12.2001 tarihli ve 24607 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Türk Medeni Kanunu herkesin, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğunu; bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeninin korumayacağını belirtir.

Aile hukuku, bu Kanun’da ayrı bir bölüm olarak düzenlenmiştir. Bu Kanun’da, erginlik döneminin on sekiz yaşın doldurulmasıyla başladığı vurgulanmakta (madde 11) ve on beş yaşını dolduran küçüğün, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabileceği belirtilmektedir (madde 12). **Madde 124’e göre** erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenememektedir. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Madde 126’ya göre ise küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.

Anılan Kanun’da ailenin huzur ve bütünlüğünün korunması, çocukların bakım, eğitim ve gözetiminin yapılması, aile bireylerinin birbirlerine saygı ve anlayış göstermesi, aile onurunu gözetmeleri gerektiği, çocuklar ile ilişkide kişisel ilişkilerin korunmasına ilişkin maddeler yer almaktadır.

Madde 328’e göre ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu hâlde eğitimi devam ediyorsa ana - baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler. Madde 335’e göre ise ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velayeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velayet ana ve babadan alınmaz. Hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe, kısıtlanan ergin çocuklar da ana ve babanın velayeti altında kalırlar.

Aynı Kanun’da ayrıca üvey çocuklara da özen ve ilgi gösterilmesi gerektiği, çocukların bakımı konusunda menfaatlerinin gözetilmesi, görüşünün alınması gerektiği, çocuğun izinsiz evi terk edemeyeceği, çocukların eğitimlerine devam etmelerinin sağlanması, zihinsel ve bedensel özrü bulunan çocuklara genel ve mesleki bir eğitim sağlanması, çocuğun korunması, çocuğun ailenin yanında zarar görmesi hâlinde anne babadan alınabilmesine ve kuruma yerleştirilebilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Keza madde 404’e göre velayet altında bulunmayan her küçüğün vesayet altına alınacağı hükmüne yer verilmiştir.

4.2.1.7. Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

181 sayılı Kararname 13.12.1983 tarihinde kabul edilmiş olup, 14.12.1983 tarihli ve 18251 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu Kanun Hükmünde Kararname’nin amacı, herkesin hayatının beden ve ruh sağlığı içinde devamını sağlamak, ülkenin sağlık şartlarını düzeltmek, fertlerin ve cemiyetin sağlığına zarar veren amillerle mücadele etmek ve halka sağlık hizmetlerini ulaştırmak, sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermelerini temin etmek için Sağlık Bakanlığının kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir.

4.2.1.8. Millî Eğitim Temel Kanunu

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu 14.06.1973 tarihinde kabul edilmiş, 24.6.1973 tarihli ve 14574 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Madde 8’e göre eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim

görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır. **Madde 22'**e göre ilköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

4.2.1.9. İlköğretim ve Eğitim Kanunu

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu 05.01.1961 tarihinde kabul edilmiş ve 12.1.1961 tarihli ve 10705 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Kanun, ilköğretimin, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretim olduğunu tanımlar (madde 1). Ayrıca Kanun'da; ilköğretimin, ilköğrenim kurumlarında öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasız olduğu (madde 2); mecburi ilköğretim çağının, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsadığı (madde 3); Türk vatandaşı kız ve erkek çocukların ilköğrenimlerini resmî veya özel Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükellef oldukları (madde 4) belirtilir.

Kanun'un 11' inci maddesi hükmüne göre nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezî durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir. Bu okullarda yetiştirici sınıflar ve kurslar da açılabilir. Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, mecburi ilköğrenim çağında buldukları hâlde, öğrenimlerini yaşlarıyla birlikte zamanında yapmamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilköğretim okuluna hazırlamak veya ilköğretim okulunu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemeyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerle, belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilir.

Mecburi ilköğrenim çağında buldukları hâlde zihnen, bedenlen, ruhen ve sosyal bakımdan özürli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır (madde 12).

Muhtarların, çocukların okula kayıdolması hususunda sorumluluğu olduğu madde 48'de yer almaktadır.

Madde 52, 53, 55 ve 56 okula devam edilme zorunluluğunu; edilmediği zaman yapılması gereken işlemler ile cezaları düzenlemektedir.

4.2.1.10. Mesleki Eğitim Kanunu

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu 05.06.1986 tarihinde kabul edilmiş ve 19.06.1986 tarihli ve 19139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un amacı; çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektir. Bu Kanun, Mesleki Eğitim Kurulunun belirleyeceği mesleklerde, kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve iş yerleri ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi kapsamaktadır.

İlköğretim okulunu bitirmiş olanların, bir mesleğe hazırlık amacı ile çıraklık dönemine kadar işyerlerinde aday çırak olarak eğitilebilecekleri hususu madde 9’da yer almaktadır. Çırak olabilmek için gerekli koşullara ise madde 10’da yer verilmiştir.

4.2.1.11. İş Kanunu

4857 sayılı İş Kanunu 22.05.2003 tarihinde kabul edilmiş, 25134 sayılı Resmî Gazete’de 10.06.2003 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Kanunun amacı, işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemektir.

İş Kanunu’nda çalıştırma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı ile ilgili hükümler yer almaktadır. Madde 71’e göre on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devam engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez. On sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile on beş yaşını tamamlamış, ancak on sekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, on dört yaşını bitirmiş ve ilk öğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir. Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamaz. Ancak, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir. Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda birinci fıkrada öngörülen süreleri aşamaz.

Ayrıca, çocukların yer ve su altında çalıştırma yasağı (madde 72) ve gece çalıştırma yasağı (madde 73) Kanun’da yer almaktadır.

Madde 85’e Ağır ve Tehlikeli İşler tanımlanmakta ve on altı yaşını doldurmamış genç işçiler ile çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacağı belirtilmektedir.

On sekiz yaşından küçük işçiler için raporun alınmasına ilişkin açıklamalar madde 87’de yer almaktadır. Madde 104 ve 105’te çocuk ve gençlerin çalıştırılmaması gereken işlerde çalıştırılmaları hâlinde para cezası verileceği belirtilmektedir.

4.2.1.12. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 24.04.1930 tarihinde kabul edilmiş olup, 06.05.1930 tarihli ve 1489 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Kanun, çocukların çalıştırmalarına ilişkin uygulamaları içermektedir. (madde 173, 174, 176 ve 282)

4.2.1.13. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu 21.06.1927 tarihinde kabul edilmiş ve 07.07.1927 tarihli ve 627 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan mevkuze ve mevkuze tanımına girmeyen diğer basılmış eserlerin Kanun’da gösterilen sınırlamalara tabi tutulması amaçlanmaktadır.

4.2.1.14. Ailenin Korunmasına Dair Kanun

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 14.01.1998 tarihli kabul edilerek 17.01.1998 tarih ve 23233 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Kanun, Türk Medeni Kanunu’nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını, kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine aile mahkemesi hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak resen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebileceği ve koruma kararının uygulama şekli ile tedbirlere uymamanın sonuçlarını düzenlemektedir.

4.2.2. Çocuğun Mağdur Olduğu Durumda Korunmasını Sağlamaya Yönelik Kanunlar

4.2.2.1. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 04.07.1934 tarihinde kabul edilerek 14.07.1934 tarihli ve 2571 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Kanun’un temel amacı asayişin amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini koruma konusunda polisin görev ve sorumluluklarını düzenlemektir. Polis, halkın ırz can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder. Polis, yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, hastalıklı/sakat ve âcizlere muavenet eder. Polis, kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar.

Polisin arama yapması ve gereken tedbirleri nasıl alması gerektiği madde 9’da yer almaktadır.

Polisin; genel ahlak ve edep kurallarına aykırı olarak; utanç verici ve toplum düzeni bakımından tasvip edilmeyen tavır ve davranışta bulunanlar ile bu nitelikte söz, şarkı, müzik veya benzeri gösteri yapanları; çocuklar, kız ve kadınlar ile genç erkeklere sözle veya herhangi bir şekilde sarkıntılık edenleri; kötü alışkanlıklara ve her türlü ahlaksızlığa yönelten ve teşvik edenleri; genel ahlak ve edebe aykırı mahiyette her türlü sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satanları; herhangi bir müracaat veya şikayet olmasa bile engeller, davranışlarının devamını durdurarak yasaklar. Sanıklar hakkında tanzim olunacak evrakı derhâl, şikayete bağlı suçlar hakkındaki evrakı da şikayet ve müracaat vuku bulduğu takdirde adliyeye tevdi edeceği madde 11’de yer almaktadır.

Kanuni istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde on sekiz yaşından küçükler çalıştırılmayacağı; bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile on sekiz yaşını doldurmuş küçüklerin girmesinin yasak olduğu madde 12’de yer almaktadır.

Polis, madde 13’e göre haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar. Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir. Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi olanlar adli mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhâl serbest bırakılır.

Polis, madde 20’ye göre zabıtanın imdat istemesi veya yangın, su baskını ve boğulma gibi büyük tehlikelerin haber verilmesi veya görülmesi hâlleri ile ağır cezalı bir suçun işlenmesine veya yapılmakta devam olunmasına mani olmak için konutlara, iş yerlerine ve eklentilerine girebilir.

4.2.2.2. Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiş; 15.07.2005 tarihli ve 25876 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. Çocuk Koruma Kanunu’nun amacı korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin ilkeleri olan “Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması” ilkesi bu Kanun’un da temel ilkesi olarak kabul edilmiştir. Çocuğun haklarının korunması amacıyla bu Kanun’un uygulanmasında gözetilen diğer temel ilkeler;

- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına, en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde, kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması şeklindedir.

Kanun’da adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimselerin de çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabileceği belirtilmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapmakla yükümlüdür.

Kanun’a göre korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler; çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınması gerekmektedir. Tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettirmelidir.

Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için sürecin nasıl başlatılacağı Kanun’da belirtilmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kendisine intikal eden olaylarda gerekli önlemler derhâl alınarak çocuk, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilerek bakım ve barınma kararları yerine getirilmektedir.

Çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik olarak danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında tedbirler alınabilir:

- Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait iş yerlerine yerleştirilmesine,
- Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yöneliktir.

Anılan Kanun'da; koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması, çocuklara özgü güvenlik tedbiri, akıl hastalığı, tedbir kararlarında usul hakkında hükümler yer almaktadır. Kanun'un ikinci kısmında soruşturma ve kovuşturma aşamalarına ilişkin maddeler; üçüncü kısmında Mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılığı kurulmasıyla ilgili maddeler ile bunların görev ve yetkilerinin tanımlandığı maddeler yer almaktadır.

4.2.2.3. Basın Kanunu

5187 sayılı Basın Kanunu 09.06.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 25504 sayılı Resmî Gazete'de 26.06.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir. Kanun, basılmış eserlerin basımı ve yayımını kapsamaktadır.

"Cinsel Saldırı, Cinayet ve İntihara Özendirme" başlıklı 20'nci maddesinde "Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar, bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda on milyar liradan az olamaz." hükmü yer almaktadır.

"Kimliğin Açıklanmaması" başlıklı 21'inci maddede "Süreli yayınlarda; Türk Medeni Kanununa göre evlenmeleri yasaklanmış olan kişiler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin, on sekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar, bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda on milyar liradan az olamaz." hükmüne yer verilmiştir.

4.2.3. Mağdur Olmanın Önlenmesi, Erken Dönemde Tespiti ve Rehabilitasyonu ile İlişkili Kanunlar

4.2.3.1. Türk Ceza Kanunu

Ceza Kanunu'nun amacı, kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türlerini düzenlemek amacıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 26.09.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türk Ceza Kanun'daki çocuklara yönelik maddeler genel olarak iki grupta değerlendirilebilir: Çocuğun mağdur olması durumunda failin cezasına ilişkin maddeler ve çocuğun suça sürüklenmiş bir çocuk olması durumunda ceza kararı verilirken göz önüne alınması gereken kriterler.

Çocukların mağdur olma durumlarını erken dönemde tespit etmeye yönelik olarak madde 278'de suçu bildirmeme hâlinde verilen bir yıllık cezanın 15 yaşını bitirmeyen bir çocuğa yönelik olması hâlinde yarı oranında artırılması yer almaktadır.

Madde 76'ya göre bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesinin, soykırım suçunu oluşturduğu belirtilmekte ve gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesi de soykırım olarak tanımlanmaktadır.

Madde 77'ye göre cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı insanlığa karşı suç olarak değerlendirilir.

Madde 80'de insan ticareti ile ilgili cezalarda mağdurun on sekiz yaşından küçük olması hâlinde zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden (tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle) hiçbirine başvurulmuş olmasa da faille sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

Madde 82'de yer alan kasten öldürme suçunun; çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi hâlinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 86'da kasten yaralama suçunun; beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

"İnsan Üzerinde Deney" başlıklı 90'ıncı maddede çocuklara ilişkin özel düzenlemeler yer almaktadır.

İşkence suçunun (madde 94) çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Eziyet suçunun (madde 96) çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Terk suçunda (madde 97), yaşı veya hastalığı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi hâline terk eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Terk dolayısıyla mağdur, bir hastalığa yakalanmış; yaralanmış veya ölmüşse neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suç hükümlerine göre cezaya hükmolunur.

Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (madde 98), yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda (madde 109), bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak suretiyle hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçun; çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.

Eğitim ve öğretim engellenmesi suçunda (madde 112), cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, öğrencilerin toplu olarak oturdukları binalara veya bunların eklentilerine girilmesine veya orada kalınmasına engel olunması hâlinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Sağlık için tehlikeli madde temini suçunda (madde 194), sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara veren veya tüketimine sunan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunda (madde 228), çocukların kumar oynaması için yer ve imkân sağlanması hâlinde, verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

Dilencilik suçunda (madde 229), çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi hâlinde veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması hâlinde, verilecek ceza artırılır.

Çocuğun soy bağını değiştirme suçundan (madde 231), bir çocuğun soy bağını değiştiren veya gizleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Özen yükümlülüğüne aykırı davranarak sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olan kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kötü muamele suçundan (madde 232), idaresi altında bulunan veya büyötmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçundan (madde 233), aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Velayet hakları kaldırılmış olsa da itiyadı sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunda (madde 234), velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil kan hısımlarının, on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırmayı veya alıkoymayı hâlinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmişse ya da çocuk henüz on iki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır. Kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar ile İlgili Maddeler: Madde 102, Madde 103, Madde 104 ve Madde 105;

Cinsel saldırı ile ilgili madde 102'de; cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişinin, mağdurun şikayeti üzerine, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı yer almaktadır. Ayrıca, suçun beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilen cezalar yarı oranında artırılır.

Çocukların cinsel istismarı (madde 103): Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden; a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış; b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır. Cinsel istismarın, çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde ceza yarı oranında artırılır. Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısımları, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, on beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Reşit olmayanla cinsel ilişki (madde 104): Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, On beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cinsel tâciz (madde 105): Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak tâciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur. Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Müstehcenlik (madde 226): Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten, kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayımlayan veya yayımlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Fuhuş suçunda (madde 227), çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik

hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçiminin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır. Cebir veya tehdit kullanarak hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır. Bu suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tabi tutulabilir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Cezalandırılmasına İlişkin Kanun Maddeleri:

- Ceza kanunlarının uygulanmasında; yaş küçüklüğü hâlinde farklı uygulamalar vardır. Türk Ceza Kanunu'nda çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılmalıdır. Madde 31'de, suç işleyen çocukların yaşına göre ceza verilme uygulamasının değiştiği belirtilmektedir.

- Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz, ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

- Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkındaki suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

- Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.

Türk Ceza Kanunu'nda çocukların suçta azmettirilmesi (madde 38), zincirleme suç (madde 43), hapis cezasının ertelenmesi (madde 51), suçta tekrür ve özel tehlikeli suçlular (madde 58), dava zamanaşımı (madde 66) ve ceza zamanaşımı (madde 68) gibi konularda çocuklara yönelik özel maddeler yer almaktadır.

4.2.3.2. Ceza Muhakemesi Kanunu

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenlemektedir. Kanun 04.12.2004 tarihinde kabul edilmiş; 17.12.2004 tarihli ve 25673 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Tanıklıktan Çekinme (Madde 45): Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanuni temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanuni temsilci şüpheli veya sanık ise bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

Yemin Verilmeyen Tanıklar (Madde 50): Dinleme sırasında, on beş yaşını doldurmamış olanlar yeminsiz dinlenirler.

Tanıkların Dinlenmesi (Madde 52): Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir. Mağdur çocukların tanıklığında bu kayıt zorunludur.

Diğer Kişilerin Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması (Madde 76): Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahi bir müdahalede bulunmamak koşuluyla, Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da resen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması hâlinde de bu şekilde karar alınması gerekmektedir.

Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanuni temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanuni temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanuni temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

Gözlem altına alınma, muayene, keşif ve otopsi ile ilgili olarak yeni doğanın cesedinin adli muayenesi veya otopsi (Madde 88) yapılma durumu tanımlanmıştır.

Yakalama ve Yakalanan Kişi Hakkında Yapılacak İşlemler (Madde 90): Çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden âciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hâllerinde, kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir. Tutuklama Nedenleri (Madde 100): Türk Ceza Kanununda yer alan soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlar, çocukların cinsel istismarında yer almaktadır.

İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması (Madde 135): Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve çocukların cinsel istismarında iletişim tespit edilebilir.

Müdafinin görevlendirilmesi (madde 150): Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse istemi hâlinde bir müdafii görevlendirilir. Müdafisi bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

Zorunlu Kapalılık (Madde 185): Sanık, on sekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.

Mağdur ile Şikâyetçinin Hakları (Madde 234): Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olur ve bir vekili de bulunmazsa istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

Mağdur ile Şikâyetçinin Dinlenmesi (Madde 236): İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur.

Katılanın Hakları (Madde 239): Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması hâlinde, avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.

Uzlaşma (Madde 253): Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması hâlinde, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

4.2.3.3. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Amacı ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenlemek olan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 13.12.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 29.12.2004 tarihli ve 25685 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu Kanun’da, suça sürüklenen çocukların ceza infaz kurumlarında rehabilitasyonuna ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. Kanun’un 11’ inci maddesi çocuk kapalı ceza infaz kurumları ve 15’ inci maddesi çocuk eğitim evlerine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması (madde 23), hükümlülerin çalıştırılması (madde 29), kurum dışında çalıştırma (madde 30), kurum hizmetinde çalıştırma (madde 31) ve kurumların iç güvenliği (madde 33) ile ilgili düzenlemeler yapılmaktadır. Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri (madde 45) ve çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları (madde 46), disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması (madde 48), zorlayıcı araçların kullanılması (madde 50), ödüllendirme (madde 51), kendi istekleri ile nakil (madde 54), nakillerde alınacak tedbirler (madde 58), hükümlünün barındırılması ve yatırılması (madde 63), hükümlünün bakıma muhtaç çocuklarının barındırılması (madde 65), hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı (madde 67), öğretimden yararlanma (madde 76), beden eğitimi (madde 87), adli para cezasının infazı (madde 106), koşullu salıverilme (madde 107), tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar (madde 111) gibi konularda çocuklara ilişkin maddeler yer almaktadır.

4.2.3.4. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun 09.01.2003 tarihinde kabul edilmiş ve 18.01.2003 tarihli ve 24997 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Kanun’un amacı, aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemektir. Bu Kanun, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsar.

Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda; küçükler hakkında, bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya, bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş hâlde

kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye; çocukların mallarının yönetimine ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya; genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye karar verebilir.

4.2.3.5. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiş, 20.07.2005 tarihli ve 25881 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Kanun’un amacı; denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usullerini düzenlemektir. Kanun; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezî Şube Müdürlükleri ile Koruma Kurullarınca yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini düzenler.

4.2.3.6. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 24.05.1983 tarihinde kabul edilmiş, 27.05.1983 tarihli ve 18059 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Kanun’un amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. Bu Kanun, sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzel kişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan personeli, sosyal hizmetlerden faydalananları ve faydalanacak durumda olanları kapsar.

Kanun’da belirtilen sosyal hizmetlere ilişkin genel esaslar arasında sosyal hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuk, muhtaç sakat ve muhtaç yaşlıya öncelik tanınması; korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin sosyal hizmetlerin yürütülmesi; Korunmaya muhtaç çocukların Türk örf, âdet, inanç ve milli ahlakına sahip, kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve imkânlar ölçüsünde desteklenmeleri yer almaktadır.

Madde 21’de, Kurumun, korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere muhtaç diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlendirildiği belirtilmektedir. Bu kişilerin Kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak Kurum ile işbirliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlüdürler.

Madde 22’de, korunmaya muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususundaki gerekli tedbir kararı yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenir ve ilgili mahkemeye gönderilir.

4.2.3.7. İcra ve İflas Kanunu

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu 09.06.1932 tarihinde kabul edilmiş ve 19.06.1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Anılan Kanun’un 25’ inci maddesi çocuk teslimi ile ilgilidir. Bu maddeye göre çocuk teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince icra memuru 24’ üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa çocuk nerede bulunursa bulunsun ilam hükmü zorla icra olunur. Çocuk teslim edildikten sonra diğer taraf haklı bir sebep olmaksızın çocuğu tekrar alırsa ayrıca hükme hacet kalmadan zorla elinden alınıp öbür tarafa teslim olunur.

Çocukla şahsi münasebet tesisine dair ilamın icrasında ise çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilam hükmünün yerine getirilmesi talebi üzerine icra memuru, küçüğün ilam hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen tarafla şahsi münasebette bulunmasına mani olunmamasını; aksi hâlde ilam hükmünün zorla yerine getirileceğini, borçluya yazılı şekilde bir icra emri ile tebliğ eder. Borçlu bu emri tutmazsa ilam hükmü zorla yerine getirilir. Borçlu, alacaklının şikayeti üzerine ayrıca 341’ inci maddeye göre cezalandırılır.

Çocukların teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrası, icra müdürü ile birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilen sosyal çalışmacı, pedagoğ, psikolog veya çocuk gelişimcisi gibi bir uzmanın, bunların bulunmadığı yerlerde bir eğitiminin hazır bulunması suretiyle yerine getirilir.

4.3. TÜZÜKLER

Çocukların mağdur olmalarının önlenmesi ve mağdur olan çocukların korunmasına ilişkin yayımlanan tüzükler şu şekildedir.

4.3.1. Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi

04.07.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyat Kanunu’na dayanılarak çıkarılan 07.04.1938 tarihli ve 2/8501 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 25.04.1938 tarihli ve 3890 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu Tüzük’ün 2’ nci maddesi sokak çocuklarına yönelik olarak polis tarafından alınacak tedbirleri düzenlemektedir.

4.3.2. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü

24.04.1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununa dayanılarak çıkarılan 30.03.1961 tarihli ve 5/984 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 19.04.1961 tarihli ve 10786 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu Tüzük’ün 24’ üncü maddesi fuhuşa sürüklenen çocukların korunması konusunda 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun’a atıfta bulunmaktadır.

4.3.3. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük

14.06.1930 tarihli ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun, 29.03.1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 06.08.1997 tarihli ve 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun, 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin

İnfazı Hakkında Kanunun 121' inci maddesi hükümlerine dayanılarak kabul edilen 20.03.2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Tüzük, çocuk eğitimevleri, ceza infaz kurumları ile çeşitli kanunlardaki suça itilmiş çocuklara yönelik hükümlerin uygulanmasına ilişkin hükümler içermektedir. Bunlardan bazıları: Çocuk Kapalı İnfaz Kurumlarını düzenleyen 13' üncü madde, Çocuk Eğitimevlerini düzenleyen 17' nci madde, kurumlara yerleştirme usulünü düzenleyen 69' uncu maddedir.

4.4. YÖNETMELİKLER

4.4.1. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

5395 sayılı Çocuk. Koruma Kanununa dayanılarak Adalet Bakanlığınca çıkarılan ve 23.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması ile Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla denetim altına alınmasına karar verilen, korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar hakkında yürütülecek uygulamalar ile sosyal inceleme raporlarına ve suça sürüklenen çocukların soruşturma ile yargılama usullerine ilişkin kuralların uygulanmasına ve bu konuyla ilgili olarak görev yapanların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine dair usul ve esasları düzenlemektedir.

4.4.2. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na dayanılarak Devlet Bakanlığı ve Adalet Bakanlığınca çıkarılan ve 23.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esaslar ve korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esasları düzenlenmektedir.

4.4.3. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik

Sıhhi ve gayrisıhhi iş yerleri ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesine dair iş ve işlemlerin yürütülmesi amacıyla 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na dayanılarak hazırlanan ve 10.08.2005 tarihli ve 25902 yönetmelik, özellikle çocuklar ve gençler açısından risk taşıyan açılması izne tabi olan umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinden meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü, içki satan yerlerin, resmî ve özel okul binalarından ve ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin barındığı öğrenci yurtları ile anaokullarından, kapıdan kapıya en az yüz metre uzaklıkta bulunmasının zorunlu olduğu, bu tip işyerlerinin açılış ve kapanış saatlerinin

belediye sınırları içinde belediye encümeni tarafından belirleneceği ve 18 yaşından küçüklerin içkili ve oyun oynatılan benzeri yerlere alınmasının, İnternet kafelerde çocuklar açısından genel güvenlik ve ahlak bakımından zararı dokunacak sayfalara erişimin yasak olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca bu tip iş yerlerinin mevzuata aykırılıktan dolayı ruhsat iptali ve para cezalarına ilişkin işlemler hakkında belediyeler, iş yeri kapatmaya ilişkin işlemler hakkında ise yönetmelikle belirtilen şartlarda mülki amirin yetkili olduğu; kolluk kuvvetlerinin ise bu tip işyerlerini genel güvenlik ve asayiş yönünden denetlemek ve denetimler sırasında tespit edilen mevzuata aykırı hususları yetkili idarelere gereği yapılmak üzere bildirmekle görevli olduğu hususunu da ayrıca belirtmek gerekmektedir.

4.4.4. Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 21' inci ve 22' nci maddelerine dayanılarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne çıkarılan ve 28.11.1983 tarihli ve 18235 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik, korunmaya muhtaç çocukların tespiti, incelenmesi, korunma kararlarının ve gerekli tedbirlerin alınması ve kaldırılmasına ilişkin esasları düzenlemektedir.

4.4.5. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

4857 sayılı İş Kanunu'nun 71' inci maddesine dayanılarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılan ve 06.04.2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik, çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemeye ve ekonomik istismarlarını önlemeye yönelik hükümler içermektedir.

4.4.6. Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği

30.05.1997 tarihli ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 24.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3' üncü maddesinin (6) numaralı bendine dayanılarak Devlet Bakanlığınca çıkarılan ve 30.09.2001 tarihli ve 24539 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik, sosyal tehlikelerle karşı karşıya olunan sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla görevli Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin kuruluş ve çalışma esaslarının, hizmet standartlarının belirlenmesine, ilgili kişiler ve kurumlar arasında eşgüdümün sağlanmasına ile hizmetin en etkili ve verimli şekilde yürütülmesine ilişkin kuralları saptamaktadır.

4.4.7. Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu; 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu; 765 sayılı Türk Ceza Kanunu; 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu; 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu; Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun; 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun; 3005 sayılı Meşhut

Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanun; 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve ilgili diğer mevzuat hükümlerine göre İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve 13.04.2001 tarihli ve 24372 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermektен âciz, hakkında koruma, ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek hizmetleri düzenlemektedir.

4.4.8. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği.

03.07.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununun 27’ nci maddesine dayanılarak Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve 18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulunun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının, Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurullarının teşkilat, görev ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KURUMLARIN ANALİZİ

Toplumun huzur, güven ve refah seviyesi her bireyi özellikle de konumuz olan çocuğu doğrudan etkileyen bir olgudur. Kanunların ve politikaların uygulanması ve hizmetlerin vatandaşa ulaşması bakanlıklar ve kamu kurum - kuruluşları aracılığı ile olmaktadır. Bu bölümde bakanlık ve kamu kurumlarının mevcut durumları ve beyanları sunulmuş olup Komisyonun tespit ettiği eksiklikler raporun sonuçlar bölümünde yer almaktadır.

Bu bölümde, çalışılan bakanlıklar ve kamu kurumlarının idari yapıları ve çocukların mağdur olmasını önlemeye yönelik, mağdur olan çocukların korunma ve rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin sorumluluk alanları sunulmuştur. Kurumların sıralanmasında, mağdur olmayı önleme, erken tanı ve rehabilitasyonda yer alan kurumlar sıralamasının yanı sıra, kurumların görev tanımlarında çocukların yer alması da göz önüne alınmıştır.

5.1. DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI

5.1.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 166' ncı maddesinde ". . . ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak..." devletın görevi olarak düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince 540 sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ile DPT'nin kuruluş amacı; kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratli bir şekilde görülmesi olarak belirlenmiştir.

Müsteşarlığın Temel Görevleri

Bu çerçevede Müsteşarlığın temel görevleri;

- Kalkınma planı ve programları hazırlamak,
- Makroekonomik, sektörel, tematik ve bölgesel politika ve stratejileri geliştirmek,
- Kamu kaynak tahsis süreçlerine stratejik öncelikleri yansıtmak,
- Plan, program, politika ve stratejilerin uygulanmasını yönlendirmek, koordine etmek, izlemek ve değerlendirmek,
- Kurumsal yapı ve işleyişi geliştirmek,
- Avrupa Birliğine katılım sürecine ilişkin politika ve stratejileri geliştirmek,
- Uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliklerine katkıda bulunmak,
- Hükûmete danışmanlık yapmaktır.

İlki 1963 yılında olmak üzere bugüne kadar toplam 9 kalkınma planı hazırlanmıştır. 9. Kalkınma Planı, beş yıllık diğer planlardan farklı olarak AB bütçe döngüsüne uygun olarak yedi yıllık bir perspektifle hazırlanmıştır ve 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır. TBMM kararı olarak kabul edilen kalkınma planları, kamu kurumları için emredici; özel sektör için teşvik edici niteliktedir.

Kalkınma planlarında benimsenen hedef ve politikalarla tutarlı olarak orta vadeli programlar (OVP) ve yıllık programlar hazırlanmaktadır. Farklı alan ve sektörlerde birbiriyle tutarlı amaç, politika ve öncelikler seti sunan, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri kapsayan orta vadeli programlar üç yıllık bir perspektifle hazırlanmakta, yıllık uygulamaların sonuçları ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak her yıl yenilenmektedir. Plan sistematığına göre hazırlanan yıllık programlar ise o yıl için ulaşılabilecek hedefleri ve izlenecek politikaları belirler, kamu yatırımlarının sektörler ve kuruluşlar itibarıyla tahsisini gösterir. Bütçe ve kamu kuruluşlarının iş programlarının, yıllık programın hedef ve politikaları ile tutarlı olması gerekmektedir. DPT tarafından hazırlanan yıllık yatırım programlarında ise kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım niteliğindeki faaliyetleri için gerekli ödenek tahsis edilmektedir.

Kalkınma planları ve buna bağlı belgeler, katılımcı yaklaşımla hazırlanmaktadır. Kalkınma planları hazırlanırken kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları temsilcileri, akademisyenler ve konunun uzmanlarının katılımıyla özel ihtisas komisyonları oluşturulmaktadır. Orta vadeli programlar ve yıllık programlar ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların görüşleri alınmak suretiyle hazırlanmaktadır. DPT, plan ve programların hazırlanma sürecinde temel olarak Hükümet tarafından iletilen direktiflerle kuruluşlar tarafından iletilen ihtiyaç ve talepler arasında makroekonomik dengeler çerçevesinde uzlaştırıcı bir rol üstlenmektedir.

Planlar TBMM kararı, programlar ise Bakanlar Kurulu Kararı niteliğindeki belgeler olup kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcıdır. Kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerini ve faaliyetlerini bu belgelerde belirlenen amaç, öncelik ve tedbirler doğrultusunda gerçekleştirmeleri gerekmektedir. DPT ise bu süreçte yönlendirme, koordinasyon ve izleme görevlerini üstlenmektedir.

233 sayılı KHK ile KİT'ler, 4641 sayılı Kanun ile Ekonomik ve Sosyal Konsey, 5449 sayılı Kanun ile kalkınma ajansları, 3996 sayılı Kanun ile yap-işlet-devret, 5018 sayılı Kanun ile mali yönetim ve kontrol, çeşitli Başbakanlık Genelgeleri ile e-dönüşüm, 5/1722 sayılı Tüzük ile özel ihtisas komisyonları konularında çeşitli görevleri bulunmaktadır. Bunların dışında çok sayıda yasal düzenleme ile Müsteşarlığa çeşitli konularda tespit yapma, görüş verme ve çeşitli kurul ve komisyonlara üyelik görevi verilmiştir. DPT, AB ve bilgi toplumu gibi konularda yeni görevler üstlenmiştir. DPT'nin bir diğer görevi de bakanlıklar ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlar; ekonomik, sosyal ve kültürel politika ve tedbirlerle ilgili olan veya yeni yapılanma öngören mevzuat taslaklarına ilişkin görüş vermektir.

DPT ayrıca uluslararası kuruluşların çalışma ve projelerinin ulusal plan ve programlarda belirlenen ülke öncelikleriyle uyumunu sağlama amacıyla teknik işbirliği faaliyetleri yürütülmektedir. Bu kapsamda Türkiye ve Türkiye'deki aktif Birleşmiş Milletler (BM) kurumları (UNDP, UNICEF, ILO gibi) arasındaki işbirliğinin ana çerçevesini düzenleyen BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi (UNDCS) ve buna bağlı olarak hazırlanan münferit ülke programları ve yıllık çalışma planlarının hazırlanmasında ve koordinasyonunda aktif rol oynamaktadır.

5.1.2. Teşkilat Yapısı

Devlet Planlama Teşkilatı, Yüksek Planlama Kurulu, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığından meydana gelir.

- a) Ana Hizmet Birimleri
 - Yıllık Programlar ve Konjunktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü
 - Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü
 - İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü
 - Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü
 - Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü
 - Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü
 - Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü
 - Yönetim Bilgi Merkezi Dairesi Başkanlığı
- b) Danışma ve Birimleri
 - Müsteşar Müşavirleri
 - Müsteşarlık Müşavirleri
 - Hukuk Müşavirleri
- c) Yardımcı Birimler
 - Personel Dairesi Başkanlığı
 - İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
 - Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı
 - Savunma Uzmanlığı

5.1.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

DPT tarafından koordine edilerek hazırlanan kalkınma planlarında çocuklar için özel bölümler bulunmaktadır. Bunun dışında DPT tarafından Sosyal Destek Programı (SODES) 2008-2012 GAP Eylem Planı kapsamında beşerî sermayenin geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması ihtiyacını etkin bir şekilde karşılamak üzere uygulanmaya başlanmıştır. Kırdan kente göç, yoksulluk ve işsizlik gibi alanlarda yaşanan sorunlara ve değişen sosyal yapının doğurduğu yeni ihtiyaçlara bağlı olarak GAP bölgesindeki sosyal yatırımların önemi artırmıştır. Bu doğrultuda; bölgenin beşerî sermayesini güçlendirmek, toplumsal bütünleşme sürecine destek olmak ve bölgedeki sosyal ihtiyaçları kısa sürede gidermek amacıyla Sosyal Destek Programı (SODES) oluşturulmuştur. 2008 yılında GAP illerinde uygulamaya konulan Program, 2010 yılında Doğu Anadolu Projesi (DAP) kapsamındaki illeri de içerecek şekilde genişletilmiştir.

SODES, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarını sağlamayı; istihdam edilebilirliği artırmayı ve kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler yoluyla bölgedeki **çocuk, genç ve kadınların** kendilerini daha iyi ifade etmelerine katkı vermeyi hedeflemektedir.

SODES'in sosyal içerme, kültür-sanat-spor ve istihdam olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır.

İstihdam bileşeni, istihdam edilebilirliğin artırılması; ildeki ve bölgedeki ihtiyaçlara uygun alanlarda nitelikli işgücünün geliştirilmesi; mesleki bilgi ve birikimin geliştirilmesi, toplumun dezavantajlı kesimlerinin istihdama erişiminin kolaylaştırılması ve kendi işini kurabileceklere destek olunması gibi faaliyetleri içermektedir.

Sosyal içirme bileşenin temel hedefi ise yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım alan yoksul kesimin kendi geçimini temin edecek duruma getirilmesine destek olunması, yaşlı, özürlü, kadın ve çocuklar gibi toplumun öncelikli kesimlerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve bunlara götürülen hizmetlerin kalitesinin artırılmasıdır.

Kültür, sanat ve spor bileşeni kapsamında ise kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin geliştirilmesine, çocukların ve gençlerin bu tür faaliyetlere yönlendirilmesine destek olunmaktadır.

Programın başlıca yararlanıcıları başta kadınlar, çocuklar, gençler ve yoksullar olmak üzere tüm dezavantajlı kesimlerdir. 2008 ve 2009 yıllarında GAP illerinde toplam 1.176 adet projeye 133.864.300 TL tutarında destek sağlanmıştır. Desteklenen 355 projenin hedef grubunda çocuklar yer almaktadır. Bu projelerin toplam tutarı 41,6 milyon TL olup toplam ödeneğin % 30'unu oluşturmaktadır.

SODES, kapsamında çocuk ve gençlere yönelik olarak yürütülen bazı faaliyetler:

- Özellikle kentlerin kenar semtlerinde çocuk ve gençlik merkezleri açılmasına destek verilmiş,
- Ücretsiz ÖSS ve SBS kursları ile etüt uygulamaları ve okul öncesi eğitim fırsatları sunulmuş,
- Kültür, sanat ve spor alanındaki kurslar, kültür ve sanat merkezleri, kütüphaneler, masal odaları, oyun alanları sinema salonları ve spor sahaları oluşturulmuş,
- Spor malzemeleri dağıtılmış, turnuvalar, şenlikler ve etkinlikler düzenlenmiş,
- Öğrenciler için il içi ve il dışı geziler düzenlenmiş,
- Meslek edindirme kursları açılmış, mesleki eğitim merkezi ve atölyeler oluşturulmuş,
- Girişimcilik eğitimleri düzenlenmiş,
- İş başı eğitimleri ve staj faaliyetleri desteklenmiştir.

Bu projelerle, özellikle çocuk ve gençlerin yetenekleri açığa çıkartılmış, kendilerine olan güvenleri pekiştirilmiş, topluma ve kendilerine yararlı güzel alışkanlıklar elde etmeleri sağlanmıştır.

SODES, valiliklerin doğrudan sorumluluk aldığı, proje odaklı, esnek ve katılımcı yapısı ile aynı zamanda yerel sahiplenmenin artmasına, yereldeki kurumsal kapasitenin aktif hâle gelmesine ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Programın 2010 yılı için toplam bütçesi ise 155 milyon TL olup GAP ve DAP illerinden gelen proje tekliflerinden başarılı bulunanlar desteklenecektir.

Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı

Koordinasyonu DPT tarafından yürütülen Eylem Planı ile ise sosyal yardım programlarından faydalanan çalışabilecek durumdaki kişilerin çalışmaya yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Eylem Planının yoksul ailelerdeki ebeveynlerin istihdama yönlendirilmesi sayesinde bu ailelerdeki çocukların yoksulluk kısıncından kurtarılmasına ve yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasının engellenmesine de katkıda bulunması beklenmektedir.

5.2. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

5.2.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Yurdun iç güvenliğini ve **asayişini sağlamak, kamu düzenini korumak**, illerin genel idaresini düzenlemek, mahalli idareler üzerinde merkezî idare adına **vesayet makamı** olarak nezarete bulunmak ve bu idarelerin gelişmelerine yardımcı olmak, halkın nüfus ve vatandaşlık işlemlerini yerine getirmek, muhtemel savaş ve tabii afetler konularında sivil savunma hizmetlerini yürütmekle görevli Bakanlık, üstlenmiş olduğu bu görevleri merkez ve taşra teşkilatları marifetiyle yerine getirmektedir.

Bakanlık bugünkü teşkilat yapısına 1983 yılı sonunda yapılan düzenleme ile kavuşmuş ve 14 Şubat 1985 tarihinde çıkarılan 3152 sayılı Kanun ile bu yeni yapıya süreklilik kazandırılmıştır.

3152 sayılı Kanun'a göre İçişleri Bakanlığının görevleri şunlardır:

- Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasa'da yazılı hak ve hürriyetleri korumak.
- Sınır, kıyı ve kara sularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak.
- Kara yollarında trafik düzenini sağlamak ve denetlemek.
- **Suç işlenmesini önlemek, suçluları takip etmek ve yakalamak.**
- Her türlü kaçakçılığı men ve takip etmek.
- Yurdun iç politikasına, il ve ilçelerin genel ve özel durumları ile ilgili değerlendirmeler yapmak ve Bakanlar Kuruluna tekliflerde bulunmak.
- Ülkenin idari bölümlere ayrılması, il ve ilçelerin genel idarelerini, mahalli idareleri ve bunların merkezî idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek.
- Nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini yürütmek.
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

5.2.2. Teşkilat Yapısı

İçişleri Bakanlığının ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile bağlı kuruluşlar olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır.

5.2.2.1. İçişleri Bakanlığının Ana Hizmet Birimleri

İçişleri Bakanlığındaki ana hizmet birimleri şunlardır:

- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü
- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
- Kaçakçılık İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı
- Dernekler Dairesi Başkanlığı

Çocukların mağdur olmasının önlenmesi, mağdur olan çocukların korunması ve rehabilitasyon hizmetleri hususunda sorumluluk alanları olan Mahalli İdareler ve İller İdaresi Genel Müdürlüklerine ilişkin örgütlenme yapısı ve görevleri aşağıda verilmiştir.

5.2.2.1.1. İller İdaresi Genel Müdürlüğü

İller İdaresi Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığının ana hizmet birimlerinden birisidir. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 9' uncu maddesinde sayılan görevleri şöyledir:

- Yurdun iç politikasına, il ve ilçelerin genel ve özel durumlarına ait bilgileri toplamak ve değerlendirmek.
- Mülki idare birimlerinin kurulmasına, kaldırılmasına, sınır ve adlarının değiştirilmesine, merkezlerinin belirtilmesine, mülki ayrılma ve birleşmeler ile köy, önemli mevki ve tabii yer adlarının değiştirilmesine ait işlemleri yürütmek, mülki idare birimleriyle ilgili yayınlar yapmak.
- İl ve ilçelerin idaresine, yardım toplanmasına, taşınmaz mal zilyetliğine ve sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarına ait mevzuatın uygulanmasını takip etmek.
- Mülki protokol ve merasim hizmetlerini düzenlemek.
- Bakanlığın diğer birimlerini ilgilendirmeyen ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak.

5.2.2.1.1.1. İl İdaresi

İl İdaresi ve Teşkilatı

Anayasa'nın 126' ncı maddesine göre, "Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır." 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 33 üncü maddesinin 1' inci fıkrasına göre de illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. İllerde genel idare teşkilatı il (vali), ilçe (kaymakam) ve bucak (bucak müdürü) bölümlerine uygun olarak düzenlenir. Kanun'un 4' üncü maddesine göre, il genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu'nda yazılı hâkim, Cumhuriyet savcısı ve hâkim sınıfında bulunanlarla bu kanunlarda yazılı adalet memurları, askerî birlikler, askerî fabrika ve müesseseler, askerlik daire ve şubeleri bu madde hükmünden müstesnadır.

İllerde, valilerin tayin ve tespit ettiği işlerde yardımcılığını ve valinin bulunmadığı zamanlarda vekilliğini yapmak üzere vali muavinleri bulunur. Valiliğin yazı işlerinin düzenlenmesinden de vali muavini sorumludur.

Vali muavini, en az altı yıl kaymakamlıkta bulunmuş ve bu hizmetin iki yılını doğuda geçirmiş olanlardan tayin edilir.

Valilerin Hukuki Durumları, Görev ve Yetkileri

Vali, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre ilde Devlet'in ve hükümetin temsilcisi, aynı zamanda her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır.

Bu sıfatla:

1. Valiler, ilin genel idaresinden her bakana karşı sorumludur. Bakanlar, **bakanlıklarına ait işler için valilere resen emir ve talimat verirler.** Bakanlar, valiler hakkında Bakanlar Kuruluna **taltif ve tecziye teklifinde** bulunabilirler.

2. Bakanlıklar ve tüzel kişiliği haiz genel müdürlükler, il genel idare teşkilatına ait bütün işleri doğrudan doğruya valiliklere yazarlar. Valilikler de illere ait işler için ilgili bakanlık veya tüzel kişiliği haiz genel müdürlüklerle doğrudan doğruya muhaberede bulunurlar. Ancak valiler hesabat ve teknik hususlara ait işlerde idare şube başkanlarına vali adına imza yetkisi verebilirler.

3. **Vali, kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak** ve bakanlıkların talimat ve emirlerini yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için **gereken bütün tedbirleri almaya** yetkilidir.

4. Kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının verdiği yetkiyi kullanmak ve bunların yüklediği ödevleri yerine getirmek için valiler **genel emirler** çıkarabilirler ve bunları ilan ederler.

5. Vali, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askerî teşkilat dışında kalan bütün Devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye köy idareleriyle bunlara bağlı tekml müesseseleri denetler, teftiş eder.

6. Bu denetleme ve teftiş Bakanlık veya genel müdürlük müfettişleriyle veya bu dairelerin amir ve memurlarıyla de yaptırabilir.

7. İlin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.

8. Vali, ilde teşkilatı veya görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare şube veya daire başkanından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir.

9. Vali, il içindeki idare ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dâhil memur ve müstahdemlerden asli vazifelerine halel getirmemek şartıyla ilin genel ve mahalli hizmetlerine müteallik işlerin görülmesini isteyebilir. Bu memurlar verilen işleri yapmakla ödevlidirler. Vali, keyfiyetten ilgili bakanlığa ve tüzel kişiliği haiz genel müdürlüğe bilgi verir.

10. Vali, Devlet gelirlerinin tahakkuk ve tahsilini ve ödeme işlerinin muntazam bir şekilde yapılmasını ve gelir kaynaklarının gelişmesini sağlamak için tedbirler alır ve uygular, lüzumunda bu maksatla ilgili bakanlıklara ve genel müdürlüklere tekliflerde bulunur.

11. Vali, Devlet, il, belediye, köy ve diğer kamu tüzel kişiliklerine ait genel ve özel mülklerin yangın ve benzeri tehlikelere karşı korunmasını, iyi hâlde tutulmasını, değerlendirilmesini ve iyi hâlde idaresini sağlayacak tedbirlerin uygulanmasını ilgililerden ister ve denetler.

12. Vali, il, ilçe, bucak merkezlerinde ve çevrelerinde kirali, kirasız binalarda vazife gören bütün Devlet dairelerini, mahallin hizmet şartlarına ve Hazine menfaatine en uygun şekilde bir veya birkaç binada toplamak üzere gereken tedbirleri aldırır ve uygulanmasını denetler.

13. Vali, Cumhuriyet Bayramında ilde yapılacak resmî törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

14. Vali, ceza ve tevkifevlerinin muhafazasını ve Cumhuriyet savcısıyla birlikte hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetimi altında bulundurur.

15. Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhâl yerine getirmekle yükümlüdür.

16. İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66. madde hükmü uygulanır.

17. Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin bütün ast ve üstlerinin il içine münhasır olmak üzere geçici veya sürekli olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilir ve bundan hemen İçişleri, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına bilgi verir.

18. Devlete, özel idareye, belediye ve köylere ait olan veya bunlara bağlı bulunan veya bunların gözetim ve denetimi altında iş gören daire ve müesseselerle diğer bütün gerçek ve tüzelkişiler tarafından işletilen mali, ticari, sınai ve iktisadi müesseseler, işletmeler, ambarlar, depolar vesair uzman, fen adamı, teknisyen, işçi gibi personel bulunduran yerler Devlet ve memleket emniyet ve asayiş ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından valinin gözetim ve denetimi altındadırlar. Buralarda bulunan ve çalışanların kimlik ve nitelikleri hakkında valiler bu yerlerden bilgi isteyebilirler. İstenilen bilgiler hemen verilir.

19. Valiler, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikâyetlerini kabul ederler. Askerlik şubelerine ve dairelerine yazarlar. Cevabı kâfi görmedikleri takdirde askerlik şubelerinin bağlı bulunduğu bölge, tümen veya kor komutanlıklarına ve Milli Savunma Bakanlığına müracaat ederler. Bu makamlar tarafından lazım gelen soruşturma yapılarak kanuni gereği ifa edilir ve sonucundan valilere bilgi verilir.

20. Vali, (5442 sayılı Kanunun dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askerî daireler hariç) Bakanlıklar ve tüzelkişiliği haiz genel müdürlüklerin il teşkilatında çalışan bütün memur ve müstahdemlerinin en büyük amiridir.

Bu sıfatla :

1. Memur ve müstahdemlerin çalışmalarına nezaret eder.
2. Teşkilatın işlemlerini denetler.
3. (Değişik bent: 12/05/1964 - 469/1 md.) Memurun Kanunundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama ve beş günlüğe kadar aylıktan kesme cezaları vererek uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanun hükümlerine göre teklif ve taleplerde bulunabilir.

Yetkili disiplin mercileri valinin teklif ve talebini inceleyerek bir karara bağlamaya mecburdur. Valilerce resen verilen cezalar, kesindir. Bu cezalar tebliğ tarihinden itibaren sicile geçer.

- Tayinleri merkeze ait il memurlarının yıllık mezuniyetleri valiliğin iş'arı üzerine mensup oldukları Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlükçe verilir. Bu memurlara acele hallerde valilerce 15 güne kadar mezuniyet verilir ve ilgili makamlara bildirilir.

- Valiler, emir ve denetimi altında bulunan teşkilatın aldığı kararlar yaptığı muamelelerden şikâyet edenlerin müracaatlarını tetkik eder; memurun haksız veya kanunsuz muamelelerini görürse hakkında kanuni muameleye başvurur. İnceleme neticesinde vardığı sonuca göre alacağı kararı derhâl tatbik ettirir ve ilgiliye bildirir.

- Valiler, denetlemeleri sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördükleri bütün memur ve müstahdemlere sorumluluğu altında işten el çektirilebilirler ve hizmetin aksamaması için gereken tedbirleri aldırırlar. Bu takdirde işi gerekçesiyle ait olduğu makama derhâl bildirirler.

- Valiler, il içinde, denetim ve teftişleri altında bulunmayan bütün daire ve müesseselerde vuku bulduğunu öğrendikleri yolsuzlukları ilgili makamlara bildirirler. İlgili makamlar lazım gelen incelemeyi yaparak kanuni gereğini ifa eder ve sonucundan valiye bilgi verirler.

- Valiler, vali muavini ile kaymakamların, il idare şube başkanlarının ve il ve bölge muhakemat müdürlerinin, genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amiridirler.
- Valiler, genel ve özel kolluk mensuplarının mülki ödevlerine dokunan ve disiplin cezası uygulanmasını gerektiren hallerini görür ve öğrenirlerse 14' üncü maddenin (C) fıkrasındaki cezaları resen uygulayacakları gibi gerekirse özel kanunlarında yazılı diğer disiplin cezalarının uygulanmasını da illerindeki genel ve özel kolluk kuvvetleri amirlerine emrederler. Kolluk amirleri özel kanun ve tüzüklerine göre gerekli disiplin cezasını uygulayarak valiye bilgi verirler.
- Valiler, gereken hallerde il mensuplarına takdirname verirler. Tayinleri merkeze ait olanlar hakkındaki takdir ve tecziye muamelelerini ilgili makamlara bildirirler.

Vali İle İl İdare Şube Başkanları Arasındaki İlişki

Vali ile şube başkanları arasındaki ilişki 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile aşağıdaki şekilde kurulmuştur:

- a) İl idare şube başkanları kendi şubelerine taalluk eden işlerin yürütülmesinden ve şubeleri memur ve müstahdemlerinin kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarıyla belirtilen ödev ve görevlerinin sürat ve intizamlı yapılmasından valiye karşı sorumludurlar. İl idare şube başkanlarının her biri kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının verdiği ödev ve görevleri ve valinin emirlerini yürüterek aldıkları işler üzerinde gereken incelemeleri yaparak bilgi ve düşüncelerini zamanında bildirmek ve valinin istediği her türlü malumatı vermekle ödevlidirler.
- b) İl idare şube başkanları ve kaymakamlar, kanun, tüzük, yönetmelik, Hükümet kararları ve emirlerini uygulama sırasında istizana muhtaç gördükleri cihetleri validen sorarlar, vali o meseleyi ait olduğu şube başkanıyla görüşüp inceledikten sonra bir sonuca varamadığı takdirde keyfiyeti merciinden sorar ve alacağı cevaba göre gereğini yapar.
- c) İl idare şube başkanları ve kaymakamlar vali tarafından resen verilen emirlerin kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet Kararlarına uygun olmadığı içtihadında buldukları takdirde keyfiyeti valiye yazarlar. Vali, emrin mevzuata uygun bulunduğu ısrar ederse yazılı olarak emir verir ve aynı zamanda işi ilgili mercie yazar. Cevap gelinceye kadar valinin verdiği emir kendi sorumluluğu altında uygulanır.
- d) Vali, yılda dört defadan az olmamak üzere lüzum gördüğü zamanlarda idarede birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilerek düzenlenmesi, teşkilatın ahenkli çalışması için gereken tedbirlerin alınmasını görüşmek ve kararlaştırmak amacıyla idare şube başkanlarını heyet hâlinde toplar. Bu toplantıda alınan kararların yürütülmesi bütün idare şubeleri için mecburidir. Bu görüşmelerde istihsalin artırılması, ticaret ve ulaştırma işlerinin kolaylaştırılması ve geliştirilmesi, çiftçinin kalkındırılması, umumi refahın sağlanması gibi konular üzerinde gerekli tedbirler planlaştırılır. Bu toplantılara kaymakamlar ile belediye başkanları, ticaret ve ziraat odası başkanlarıyla diğer memur ve ilgililer çağrılabilir.
- e) Valiler, ilin yönetim, ekonomi, sağlık ve sosyal yardım, kültür ve bayındırlık işleriyle ilgili hizmetlerin ahenkli olarak yürütülmesi için alınması gereken en uygun tedbirler görüşülme üzere kaymakamları yılda bir defa toplantıya çağırır. İşler, önemlerine ve eldeki imkânlarla göre sıralanarak programlanır ve ilçeye düşen vazifeler ayrılır ve bir yıl önceki programın uygulama neticeleri gözden geçirilir.

5.2.2.1.1.2. İlçe İdaresi

İlçe İdaresi ve Teşkilatı

İlçe genel idaresinin başı ve mercisi kaymakamdır. Kaymakam, ilçede **Hükümetin temsilcisi**dir. İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur. Bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunur. Bu teşkilat (4' üncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askerî teşkilat hariç) kaymakamın emri altındadır. İlçedeki genel idare teşkilatının başında bulunanlar ilçe idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilçenin ikinci derecede memurlarıdır.

Kaymakamlığa sadece mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekalet edebilir.

Kaymakamların Hukuki Durumları, Görev ve Yetkileri

a) Kaymakam, kanun, tüzük yönetmelik ve Hükümet kararlarının neşir ve ilanını, uygulanmasını sağlar ve bunların verdiği yetkileri kullanır ve ödevleri yerine getirir. Kaymakam, valinin talimat ve emirlerini yürütmekle ödevlidir.

b) Valiler, ilçeye ait bütün işleri doğrudan doğruya kaymakama yazarlar. Kaymakamlar da ilçenin işleri hakkında bağlı buldukları valilerle muhaberede bulunurlar. Ancak olağanüstü hallerde kaymakamlar İçişleri Bakanlığı ve diğer Bakanlıklarla muhabere edebilirler ve bu muhabereleden valiye bilgi verirler.

c) Kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararları ve bunlara dayanılarak valiler tarafından verilecek talimat ve emirler ilçe idare şube başkanlarına kaymakamlar yolu ile tebliğ olunur.

d) Kaymakamlar, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen daire ve müesseseler dışında kalan bütün Devlet daire ve müessese ve işletmelerini ve özel işyerlerini, özel idare, belediye ve köy idareleriyle bunlara bağlı tekml müesseseleri denetler ve teftiş ederler. Bu teftiş ve denetlemeyi bizzat veya idare şube başkanları veya validen talep edeceği Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlük müfettişleri vasıtasıyla ortaokul veya bu dereceli öğretim müesseselerini de bizzat veya ilgili müfettişleri marifetiyle denetler.

e) Kaymakam, denetlemesi sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördüğü ilçe idare şube başkanlarını valinin muvafakatiyle, diğer memur ve müstahdemleri resen sorumluluğu altında işten el çektirebilir.

f) Kaymakam, ilçenin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.

g) Kaymakam, ilçede teşkilatı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare veya daire başkanlığından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir.

h) Kaymakam, ilçedeki idare, daire ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dâhil memur ve müstahdemlerden ilçenin genel ve mahalli hizmetlerine ilişkin işlerin görülmesini asli vazifelerine halel getirmemek şartıyla valiliğe teklif etmek suretiyle isteyebilir. Valilikten alınacak emir üzerine bu memurlar verilen işleri yapmakla ödevlidirler.

i) Kaymakam, ilçe memurlarının çalışmalarını ve teşkilatın işlemlerini gözetim ve denetimi altında bulundurur.

j) Kaymakam, ilçenin idare şube başkanlarıyla ikinci derecedeki memurlarına, genel ve özel kolluk amir ve memurlarına Memurin Kanunnu'ndaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama cezaları verir ve uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve talepte bulunabilir.

k) Kaymakamlarca resen verilen cezalar kesindir. Bu cezalar tebliğ tarihinden itibaren sicile geçer. Kaymakam, ilçe memurlarına takdirden verebilir.

l) Kaymakam, ilçe idare şube başkanlarına acele hallerde (8 güne kadar) ve tayini kendisine ait memurlara, Devlet Memurları Kanunundaki yıllık izin, süresine mahsup edilmek üzere bir aya kadar izin verebilir. Tayinleri kaymakama ait olmayan memur ve müstahdemlere izin verilmezden önce kaymakamın mütalaası alınır.

m) Kaymakamlar, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikâyetlerini kabul ederler. Askerlik şubelerine ve dairelerine yazarlar. Cevabı kâfi görmedikleri takdirde keyfiyeti valiye bildirirler.

n) Kaymakam, Cumhuriyet Bayramında ilçede yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

o) Kaymakam, ceza ve tevkif evlerinin muhafazasını ve Cumhuriyet savcısı ile birlikte hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetimi altında bulundurur.

p) Kaymakamlar, ilçe idare şube başkanlarının genel, özel ve kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amiridirler.

q) İlçe çevresindeki belediyelerin başkanlarıyla köy muhtarları, üst makamlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarını kaymakamlık vasıtasıyla yaparlar.

r) Kaymakam, her yıl ilçenin bütün bucaklarıyla köylerinin en az yarısını ve ilçe içindeki teşkilatı teftiş eder.

Halkın dilek ve ihtiyaçlarını yerli yerinde gözden geçirir ve gereğini yapar. Devir ve teftiş çıkacağı zaman valiye haberdar eder. Devir ve teftiş sonucunu bir raporla valiye bildirir.

Kaymakamın Kollukla İlişkisi

a) Kaymakam, ilçe sınırları içinde bulunan genel ve özel kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir.

b) Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder. Kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararları hükümlerinin yürütülmesi için emirler verir. Bu teşkilat amir ve memurları kaymakam tarafından verilen emirleri derhâl yerine getirmekle ödevlidir.

c) Kaymakam, memleketin sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.

d) İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66. madde hükmü uygulanır.

e) Kaymakam, valinin tasvibiyle ilçe genel ve özel kolluk kuvvetleri mensuplarının yerlerini geçici veya sürekli olarak değiştirebilir.

f) Kaymakam, ilçe çevresinde çıkabilecek olayların emrindeki kolluk kuvvetleriyle önlenmesine olanak bulunmayacağı kanısına varır veya ilçe içindeki kolluk kuvvetleriyle önlenemeyecek olağanüstü ve ani olaylar karşısında kalırsa hemen valiye bilgi vererek yardım ister ve en yakın askerî (Kara, Deniz ve Hava) komutanlara da haber verir. Yardıma gelen askerî kuvvet bu kanunun 11/D maddesi uyarınca kendisine verilecek görevi yerine getirir.

g) Devlete, Özel İdareye, belediye ve köylere ait olan ve bunlara bağlı bulunan yahut bunların gözetim ve denetimi altında iş gören daire ve müesseselerle diğer bütün gerçek ve tüzelkişiler tarafından işletilen mali, ticari, sınai ve iktisadi müesseseler, işletmeler, ambarlar, depolar ve sair uzman, fen adamı, teknisyen ve işçi gibi personel bulunduran, barındıran yerler Devlet ve memleket emniyeti, asayiş ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından kaymakamın gözetim ve denetimi altındadır. Buralarda bulunan veya çalışanların kimlik ve nitelikleri hakkında kaymakamlar bu yerlerden bilgi isteyebilir, istenilen bilgiler hemen verilir.

Kaymakam ile İlçe İdare Şube Başkanları Arasındaki İlişki

a) İlçe idare şube başkanları, kendi şubelerine taalluk eden kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarıyla kendi dairelerine tevdi edilmiş olan görevlerin sürat ve intizam dâhilinde görülmesinden doğrudan doğruya kaymakama karşı sorumludur. İlçe idare şube başkanları, kaymakam tarafından verilen emirleri yerine getirmek ve tevdi edilen işler hakkında gereken tetkikleri yaparak mütalaalarını zamanın da bildirmek ve istenilen her türlü malumatı vermekte mükelleftirler.

b) İdare şube başkanları kaymakam tarafından resen verilen emrin kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarına uygun olmadığı içtihadında bulunurlarsa keyfiyeti kaymakama yazarlar. Kaymakam, işin mevzuata uygun bulunduğu ısrar ederse yazılı olarak emir verir ve aynı zamanda keyfiyeti valiye de bildirir. Cevap gelinceye kadar kaymakamın emri sorumluluğu altında uygulanır.

c) Kaymakam, ilçede kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının uygulanmasından doğan şikayetleri dinler, gerekli tedbirleri alır ve emirleri verir.

d) Kaymakam, lüzum gördüğü zamanlarda ilçe idare şube başkanlarıyla diğer memurları belediye başkanlarını, ticaret ve ziraat odaları başkanlarını çeşitli işler ve kanunların tatbikatı üzerinde görüşmek üzere heyet hâlinde toplar. Toplantılar için yapılan çağrıya gelmemek vazifeden kaçınma sayılır. Toplantıda alınan kararlar valiye bildirilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, vali ve kaymakamlar taşrada sadece İçişleri Bakanlığının temsilcisi ve onun adına hareket eden birimler değildirler. Kaymakamlar hükümeti temsil ederken valiler, ilde Devletin ve Hükümetin temsilcisi, her Bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır. Vali ve kaymakamlar değerlendirilirken, bu husus görüldüğü gibi edilmemelidir.

Vali ve kaymakamların, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu dışında da başka kanunlarla il ve ilçelerdeki hiyerarşi ve vesayet ilişkisi düzenlenmiştir. Kaymakamların yerinden yönetim kuruluşları (yerinden yönetilen hizmet ve yöre kuruluşları (mahalli idareler: il özel idaresi, belediye ve köy) üzerindeki yetkisi vesayet, diğer kuruluşlar üzerindeki yetkisi ise hiyerarşi yetkisidir.

Bakanlıkların kuruluş ve görev esasları ile ilgili 3046 sayılı Kanun'un 8' inci maddesine göre, Bakanlığın kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve yürütmekte oldukları hizmetleri vatandaşlara sunmakla görevli Bakanlık taşra teşkilatı, ihtiyaca göre aşağıdaki kuruluşların tamamından veya birkaçından meydana gelecek şekilde düzenlenir.

- a) İl valisine bağlı il kuruluşları,
- b) Kaymakama bağlı ilçe kuruluşları,
- c) Doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşları.

5.2.2.1.2. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü

Türkiye’de mahalli idareler, Anayasa’nın 127’ nci maddesinde il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere 3 adet olarak tahdidi bir şekilde sayılmıştır. Merkezî idarenin mahalli idareler üzerindeki yetkisine vesayet yetkisi denilmektedir.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığının ana hizmet birimlerinden biridir. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 11’ inci maddesinde sayılan görevleri şöyledir;

- Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair çeşitli kanun, tüzük ve yönetmeliklerle Bakanlığa verilmiş olan görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek.
- Bakanlığın mahalli idareler üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisinin mevzuat hükümleri gereğince uygulanmasını sağlamak.
- Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek.
- Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak.
- Mahalli idareler personelinin hizmetiçi eğitimini ve uygulanmasını takip etmek, Eğitim Daire Başkanlığıyla işbirliği yaparak planlamak.
- Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek.
- Mahalli idare kontrolörlerinin çalışma programlarını Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığının görüşünü almak suretiyle düzenlemek ve uygulanmasını sağlamak.
- Mahalli idare fonlarının, Müşterek Trafik Fonunun, Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Fonunun, kanunların ve ilgili mevzuatın öngördüğü şekilde ve Bakanlığın yetki sınırları içinde dağıtılmasını ve idaresini sağlamak, takip ve kontrol etmek.

Anayasa’ya göre, mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Buradan anlaşılacağı üzere, bu idarelerin sadece “karar organları” seçimiyle oluşturulmaktadır.

Mahalli idareler yerinden yönetilen “yöre kuruluşları” olarak da tanımlanabilir. Bu idarelerin yönetiminde “yerinden yönetim” ilkesi uygulanır.

Merkezî idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Bu vesayet yetkisini ağırlıklı olarak kaymakamlar, valiler ve İçişleri Bakanlığı haizdir.

5.2.2.1.2.1. Belediyeler

Anayasa’da öngörülen üç mahalli idareden biri olan belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanunu ile düzenlenmiştir. Belediyeler, belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişidir. Bu Kanun’a göre belediyeler, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar. Bir başka ifadeyle, nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, çocuk koruma evlerini açmak zorundadırlar.

İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projeler için İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir. Çocuk koruma hususunda tedbir almak için, belediyenin ücretsiz arsa tahsis etme imkânından faydalanabilir. Ayrıca, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özrürlürlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediye giderleri arasında sayılmıştır. Bu bağlamda korunma kararı alınan çocuklara da harcama yapabilmektedir.

Büyükşehir Belediyeleri

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde, 5393 sayılı Belediye Kanunu uygulanır. En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir.

Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İstanbul, İzmir, Kayseri, İzmit (Kocaeli), Konya, Adapazarı, Sakarya ve Samsun olmak üzere toplam 16 adet olan büyükşehir belediyelerinde yaşayan nüfus ise 31.502.610 kişidir.

Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve **çocuklara** yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek; geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak; meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettiirmek; bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları arasındadır.

Büyükşehir belediyeleri sınırlarındaki ilçe belediyeleri de, yaşlılar, özrürlürler, kadınlar, gençler ve **çocuklara** yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak durumundadırlar.

Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özrürlürlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar büyükşehir belediyelerinin giderleri arasındadır.

Büyükşehir belediyelerinde özrürlürlere ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki iyileştirme hizmetleri vermek üzere özrürlü hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini özrürlürlere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler.

Kayıp çocuklar ve çocuk mağduriyetinde Komisyonun tespit ettiği en önemli etmenlerden biri de göç olgusudur. Göç, küçük yerleşim birimlerinden büyük yerleşim birimlerine doğru olmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanları doğal olarak en çok göç alan bölgelerdir.

Büyükşehir belediyeleri yoksul ailelere ve çocuklara yiyecek, giyecek yardımı yaparken çocukların bedenlerinin üşmesi, karınlarının acıkması kadar duygu dünyalarının da üşüyüp acıkacağını düşünmelidir.

Bu bağlamda büyükşehir belediyeleri göç alan yerleşim yerlerinde çocuklara özel spor, eğitim, sanat ve rehberlik hizmetleri konusunda daha cömert davranmalı; bu alanda daha fazla yetiştirilmiş personel istihdam etmelidir.

5.2.2.1.2.2. İl Özel İdareleri

Anayasa'da öngörülen üç mahalli idareden biri olan il özel idareleri 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununu ile düzenlenmiştir. İl halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişidir.

İl Özel İdareleri, sağlık, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, **çocuk** yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde sunma görevini haizdir. Ayrıca bu idareler, sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve **çocuklara**, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar da il özel idarelerinin giderleri arasındadır.

5.2.2.1.2.3. Köyler

Anayasa'da öngörülen üç mahalli idareden biri olan köyler 442 sayılı Köy Kanunu ile düzenlenmiştir. Köyler, tarih içinde gelişmiş en eski mahalli idare türüdür. Nüfusu iki binden aşağı yurlara köy denir.

Yapılması köylünün isteğine bağlı olan şeyler arasında, yemeklik ve para ile köy fukarasına ve öksüzlere yardım etmek, kimsesiz çocukları sünnet ettirmek ve kızları evlendirmek için yardım etmek ve fukara cenazelerinin kefen vesairesinin tedarikine çalışmak da sayılmıştır. Köy Kanunu'nun 94' üncü maddesine göre "Köy Kanunu köy mekteplerinde çocuklara belletilir."

Köy Kanununa göre Muhtarın göreceği Devlet işleri şunlardır:

1. Hükümet tarafından bildirilecek kanunları, nizamları köy içinde ilan etmek ve halka anlatmak; kanunlar, nizamlar, talimatlar, emirler ile kendisine verilecek işleri görmek;
2. Köyün sınırı içinde dirlik ve düzenliği korumak (asayiş korumak);
3. Salgın ve bulaşık hastalıkları günü gününe Hükümete haber vermek;
4. Hekim olmayanların ve üfürükçülerin hastalara ilaç yapmasını menetmek ve Hükümete haber vermek;
5. Köylünün çiçek ve bulaşık hastalıklar aşısı ile aşılanıp hastalıktan kurtulmasına çalışmak;
6. Köye gelip gidenlerin niçin gelip gitmekte olduklarını anlamak ve bunlar içinde şüpheli adamlar veyahut ecnebiler görülürse hemen yakın karakola haber vermek;
7. Her ay içinde köyde doğan, ölen, nikâhlanan ve boşananların defterini yapıp ertesi ayın onuncu gününden evvel nüfus memuruna vermek ve köyün nüfus defterini birlikte götürerek vukuatı yürütmek;
8. Vergi toplamak için gelen tahsildarlara yol göstermek, yardım etmek ve tahsildarların yolsuzluğunu görürse Hükümete haber vermek.
9. Asker toplamak ve bakaya ve kaçakları Hükümete haber vermek;
10. Köy civarında eşkıya görürse Hükümete haber vermek ve elinden gelirse tutturmak;
11. Köylünün ırzına ve canına ve malına el uzatan ve Hükümet kanunlarını dinlemeyen kimseleri köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalattırarak Hükümete göndermek;

12. Köy sınırı içinde yangın ve sel olursa köylüleri toplayıp söndürmeğe ve çevirmeğe çalışmak, (orman yangınlarında sınırdan dışarı olsa dahi yardıma mecburdurlar.);

13. Mahkemelerden gönderilen celpname ve her türlü tezkere ve hükümleri lazım gelenlere bildirerek istenilen işleri yapmak ve mahkeme mubaşirine ve jandarmaya vazifesinde kolaylık göstermek;

14. İhzar ve tevkif müzekkereleri (bazı adamların kanun namına tutulmasını emreden mahkeme kağıdı) gösterildikte aranılan kimseleri kağıdı getirenlere tutturmak;

15. Zarar görenlerin şikâyeti ve bilip işitenlerin haber vermesi üzerine sorup araştırmak;

16. Bu Kanun'da ismi geçen davaları ihtiyar meclisine söyleyip hükmünü almak.

5.2.2.2. İçişleri Bakanlığının Danışma ve Denetim Birimleri

İçişleri Bakanlığı merkez kuruluşundaki danışma ve denetim birimleri şunlardır:

1. Teftiş Kurulu Başkanlığı
2. Hukuk Müşavirliği
3. Bakanlık Müşavirleri
4. Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

5.2.2.3. İçişleri Bakanlığının Bağlı Kuruluşları

3046 sayılı Kanun'un 10' uncu maddesine göre, **bağlı kuruluşlar** Bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetleri yürütmek üzere, bakanlığa bağlı olarak özel kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli veya katma bütçeli veya özel bütçeli kuruluşlardır. Bağlı kuruluşlar, merkez teşkilatı ile ihtiyaca göre kurulan taşra teşkilatından meydana gelecek şekilde düzenlenir. Bağlı kuruluşların taşra teşkilatı; bölge, il ve ilçe kuruluşları şeklinde veya doğrudan kendine bağlı olarak kurulabilir.

İçişleri Bakanlığının bağlı kuruluşları (**Bağlı kuruluşlar**, *Bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetleri yürütmek üzere, Bakanlığa bağlı olarak özel kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli veya katma bütçeli veya özel bütçeli kuruluşlardır.*²) şunlardır:

1. Emniyet Genel Müdürlüğü
2. Jandarma Genel Komutanlığı¹
3. Sahil Güvenlik Komutanlığı

5.3. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

5.3.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Polis teşkilatının görev ve sorumlulukları yasalarla belirlenmiş olup polis teşkilatı, yetkilerini temel olarak 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) ve görev veren diğer mevzuattan almaktadır.

² 3046 sayılı Kanun'un 10' uncu maddesi

Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 1' inci maddesinde ülkenin genel emniyet ve asayiş işlerinden İçişleri Bakanının sorumlu olduğu belirtilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü de İçişleri Bakanının bu sorumluluğunu yerine getirirken emrine verilen kurumlardan biridir ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iç güvenliği alanında görevlidir.

Polis teşkilatının diğer kurumlardan ayrılan en önemli özelliği, zor kullanma yetkisine sahip silahlı, genel kolluk gücü olmasıdır.

Türk polis teşkilatının görevini düzenleyen 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ilk maddesi: "Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve âcizlere muavenet eder. Kanunun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar." şeklinde düzenlenmiştir.

Yine aynı Kanun'un 2' nci maddesi;

"Polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısımdır.

A) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu Kanun hükümleri dairesinde önünü almak.

B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak," şeklinde düzenlenmiş olup polisin görevleri adli ve idari olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

Polisin adli görevleri suçun işlenmesiyle başlar. Suç delillerini toplar, suç işleyenleri tespit ederek yakalar. Cumhuriyet Savcılarının adına ve bilgileri dâhilinde gereken soruşturmayı yaparak, şüpheli ve suç delillerini yargı mercilerine teslim eder.

İdari görevleri ise genel asayiş ve kamu düzenini sağlamak, korumak; muhtaçlara, yaşlılara, sakat ve güçsüzlere, hastalara ve çocuklara yardım etmek; duran ve akan trafiği düzenlemek; araçların tescil işlemlerini yapmak; belge ve plakalarını vermek olarak sayılabilir.

5.3.2. Teşkilat Yapısı

Emniyet Genel Müdürlüğü İçişleri Bakanlığı'nın bağlı bir kuruluşudur. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre teşkilat yapısı merkez, taşra ve yurt dışı kuruluşlarından meydana gelmektedir. Taşrada olup da doğrudan merkeze bağlı birimler de mevcuttur.

Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında 1 Genel Müdürlük, 5 Genel Müdür Yardımcılığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, 30 Daire Başkanlığı, 3 Koruma Müdürlüğü, Trafik Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Sivil Savunma Uzmanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü ve Basın Halkla İlişkiler Müdürlüğü bulunmaktadır.

Doğrudan merkeze bağlı taşra birimleri; Polis Akademisi Başkanlığı, 2 Polis Koleji Müdürlüğü, 28 Polis Meslek Yüksek Okulu, 3 Polis Eğitim Merkezi, 10 Polis Meslek Eğitim Merkezi, 6 Polis Moral Eğitim Merkezi, 10 Kriminal Polis Laboratuvarı bulunmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı; 81 İl Emniyet Müdürlüğü, 408 İlçe Emniyet Müdürlüğü, 462 İlçe Emniyet Amirliğinden oluşmaktadır. Ayrıca, bu birimlere bağlı 2 Hudut Kapısı Şube Müdürlüğü, 11 Hudut Kapısı Emniyet Amirliği, 7 Hudut Kapısı Emniyet Komiserliği ile 7 Serbest Bölge Emniyet Amirliği, 4 Serbest Bölge Polis Merkezi Amirliği, 1293 Polis Merkezi Amirliği bulunmaktadır.

Fiziksel Kaynaklar

Emniyet teşkilatı, görev alanına giren faaliyetlerini yürütürken, çağdaş normlara uygun hizmet binaları, lojmanlar ve eğitim kurumları hazırlanması ve planlanması çalışmalarını ön planda tutmaktadır. Bu çalışmalar yatırım programı çerçevesinde her yıl güvenlik, konut, ulaştırma ve eğitim sektörlerinde yeniden planlanmaktadır.

Suçla mücadelede kullanılan araç-gereç ve ekipmanlar, teknolojik gelişmeler dikkate alınarak sürekli yenilenmekte ve teknolojik kaynaklara yatırım önceliği verilmektedir.

İnsan Kaynakları

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün toplam olarak 212.136 mevcudu bulunmaktadır. Bu mevcudun 201.012'si emniyet hizmetleri sınıfındadır, 11.124'ü ise emniyet hizmetleri sınıfı dışında kalan personeldir.

Emniyet hizmetleri sınıfında suçla mücadele alanında görevli personelin % 74,84'ü yüksek okul, % 24,11'i lise, % 1,05'i de ortaokul mezunudur.

Polisin hizmet götürdüğü nüfus ve coğrafi alan hızla büyümektedir. Kentsel nüfusun genel nüfus içindeki oranı her geçen gün artmaktadır. Avrupa Birliğine üye ülkelerde bir polis 250 kişiye hizmet götürmekte iken ülkemizde bir polis 305 kişiye hizmet vermektedir.

Tablo 43. Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Sayısı (2010)

Hizmet Sınıfı	Toplam
Emniyet Hizmetleri	201.012
Genel İdari Hizmetler	3.501
Yardımcı Hizmetler	5.773
İşçi	677
Memur	11
Sözleşmeli	97
Sağlık Hizmetleri	341
Teknik Hizmetler	444
Eğitim Öğretim Hizmetleri	100
Akademik Kadro	180
Genel Toplam	212.136

Kaynak: EGM Verileri

5.3.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

5.3.3.1. Çocuk Polisi Yapılanması

Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde çocuklarla ilgili konularda görev yapan Çocuk Polisi Birimi merkez ve taşra teşkilatı şeklinde örgütlenmiştir.

Merkezde, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı ile illerde İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde Çocuk Şube Müdürlükleri ve 593 ilçede ise İlçe Emniyet Müdürlükleri bünyesinde Çocuk Büro Amirlikleri bulunmaktadır.

Başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmak üzere yürürlükteki mevzuat esas alınarak Emniyet teşkilatının çocuklara yönelik hizmetlerinin iyileştirilmesi amacıyla hazırlanan “Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği” 13.04.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni yapılanma ile “Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri”, “Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirliklerine” dönüştürülmüştür.

Çocuklara yönelik tüm iş ve işlemler; ulusal ve uluslararası çocuk mevzuatı, 0-18 yaş grubu gelişim özellikleri, davranış bilimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda hizmet içi eğitim almış ve sivil giyimli personel tarafından yerine getirilmektedir. Çocuk Polisi birimlerinde ülke genelinde aşağıda ayrıntılı olarak belirtilen toplam 4.632 personel görev yapmaktadır.

Tablo 44. Ülke Geneli Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri Personel Durum Çizelgesi

Şube Müdürü	62
Emniyet Amiri	101
Başkomiser	81
Komiser	106
Komiser Yardımcısı	106
Polis Memuru	4.066
Bekçi	26
GİH Memuru	33
Teknisyen Yardımcısı	36
Sosyal Çalışmacı	15
Toplam	4.632

Kaynak: EGM Verileri

Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirliklerinin Merkezî Yapılanması

5.3.3.1.1. Asayiş Dairesi Başkanlığı

Asayiş suçlarının önlenmesi, aydınlatılması ve faillerinin en kısa zamanda yakalanarak adli makamlara sevk edilmesi amacıyla suç ve suçlular hakkında her türlü bilgiyi derlemek, değerlendirmek ve elde edilen sonuçlara göre il birimlerinin çalışmalarına yön vermek başta olmak üzere, üstlendiği tüm hizmetleri yasaların çizdiği çerçevede yerine getirmektedir.

Çocuk polisi hizmetlerinin yürütülmesi Emniyet Genel Müdürlüğü adına Asayiş Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Başkanlık aşağıda sayılan görevleri yapmakla yükümlüdür:

- İlgili kuruluşlarla işbirliği içinde, hizmetin geliştirilmesine yön verecek araştırmalar gerçekleştirmek, program geliştirmek, koordinasyon sağlamak, hizmet tanıtımı yapmak,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde gelişmeleri takip etmek ve elde edilen deneyimleri hizmete yansıtma, seminer, konferans gibi etkinlikler düzenlemek, etkinliklere çocuk birimlerinden personel katılmasını sağlamak,
- Çocuk birimlerinde çalışacak personelin meslek standartlarına göre belirlenmesini sağlamak, atama ve yer değiştirme planlarını hazırlamak,

d. Eğitim programları ve materyalleri hazırlamak, çocuk birimleri personelinin ihtisas, tekamül gibi kurslarla hizmet içi eğitimini planlamak ve katılacak personelin niteliklerini belirlemek,

e. Çocuk birimleri hizmetlerinde kullanılacak araç, gereç ve teçhizatın standartlarını belirlemek, bütçe çalışmaları yapmak,

f. Görev alanına giren konularda mevzuat değişiklik teklifleri ile mevzuat tasarıları hakkında görüş hazırlamak, TMK (teşkilat-malzeme-kadro planlaması) çalışmalarına katılmak.

5.3.3.1.2. Merkez ve Taşra Çocuk Polisi Kuruluşu

Çocuklarla ilgili olarak polise mevzuatla verilen görevler teşkilat yapılanmasına göre Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde kurulan Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından, il düzeyinde ise İl Emniyet Müdürlüklerinde kurulan Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından yürütülür:

a. *Merkez teşkilatı ve İl Emniyet Müdürlüklerindeki Şube Müdürlüğü yapılanması:*

- 1) İdari Büro Amirliği,
- 2) Sosyal Hizmet Büro Amirliği,
- 3) Suç Önleme Büro Amirliği,
- 4) Aranan ve Kayıp Çocuklar Büro Amirliği,
- 5) Adli İşlemler Büro Amirliği,

b. *İlçe Emniyet Müdürlükleri/Amirliklerindeki Büro Amirliği:*

- 1) İdari Kısım Amirliği,
- 2) Sosyal Hizmet Kısım Amirliği,
- 3) Suç Önleme Kısım Amirliği,
- 4) Aranan ve Kayıp Çocuklar Kısım Amirliği,
- 5) Adli İşlemler Kısım Amirliği'nden oluşur.

5.3.3.2. Çocuk Polisinin Genel Görevleri

Çocuk polisi hizmetlerinin yürütülmesinde çocuk birimi;

a. Korunmaya ve yardıma muhtaç, mağdur, kaybolan ve bulunan çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek,

b. Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocukla ilgili olarak, ilgili Cumhuriyet Savcısının emirleri doğrultusunda suçun iz, eser, emare ve delillerini toplamak, ilk işlemleri yapmak ve olayın gelişimine göre diğer birimlerle koordineli çalışmak,

c. Ailesine veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesi gereken, hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan veya gözaltında tutulan çocuğun ailesine, ilgili kuruma veya adli mercilere teslimine kadar muhafaza etmek, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,

d. Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yürütmek,

e. Suç işlemiş veya suça yönelmiş çocuklar ile korunmaya muhtaç çocukları suça iten etkenlerin tespiti için sosyal çalışmacı tarafından araştırma yapılmasını sağlamak,

f. Muhafaza altındaki veya gözaltındaki çocuğun zorunlu ihtiyaçlarının bütçe ödeneklerinden karşılanmasını teklif etmek,

g. Nezarethanelerin standartlara uygunluğunu sağlamak,

h. Çocuk Şube Müdürlükleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği ile 01.10.1998 tarihli ve 23480 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'ne ekli formların her çocuk için doldurulmasını sağlamak, ile görevlidir.

5.3.3.2.1. Korunmaya ve Yardıma Muhtaç Çocuklar

Çocuk polisi, mevzuatın verdiği yetkiye göre; korunmaya muhtaç olduğundan şüphe edilen, ihmal ve istismara maruz kaldığı ihbar edilen, evden veya bulunduğu kuruluştan kaçan, suça maruz kalan, suç işleme eğiliminde olan, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten âciz, kendini ifade edemeyen, kimliği tespit edilemeyen, buluntu, mülteci ve refakatsiz çocukların;

- a. Kimlik tespitini yapmak,
- b. Muhafazasını sağlamak,
- c. Kanuni mümessillerini araştırmak,
- d. Haklarında yetkili idari veya adli makamlarca verilen kararın niteliğine göre ilgili kuruluşa veya kanuni mümessiline teslimini yapmak ile görevlidir.

5.3.3.2.2. Mağdur Çocuklar

Suçun mağduru çocuk ise bunlara karşı işlenen meşhut suçlarda, kovuşturulması suçtan zarar gören kimsenin şikâyetine bağlı olan fiillerde, şüphelinin yakalanması ve soruşturma yapılması için şikâyete gerek yoktur.

Mağdur çocukla yapılacak görüşmeler sosyal çalışmacı tarafından gerçekleştirilir, ayrıca sosyal inceleme raporu hazırlanır.

Suçta maruz kalan çocuğun kimliği gizli tutulur.

Çocuk polisi, ayrıca çocuğun suça maruz kalmaması için;

- a. Çocukların çalışmaları mevzuatla yasaklanmış olan umuma mahsus ve umuma açık yerlerde çalıştırılıp çalıştırılmadığını kontrol etmek,
- b. Çocuklara satılması mevzuatla yasaklanmış olan malların kendilerine satılıp satılmadığını araştırmak,
- c. Çocukların girmesi mevzuatla yasaklanmış olan umuma açık yerlere girip girmediklerini araştırmak,
- d. Mevzuata aykırı hareket ettiği tespit edilen yerler ve işletmecisi hakkında gerekli işlemlerin yapılması için bunları ilgili birimlere bildirmek, ile görevlidir.

5.3.3.2.3. Suç İşlediği Şüphesi Altında Bulunan Çocuklar (Adli İşlemler Büro/Kısım Amirliği)

Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuklarla ilgili tüm adli işlemler bizzat Cumhuriyet savcıları tarafından yerine getirilmektedir.

Ayrıca çocuk polisi, suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuklar hakkında;

- a. Yönetmelikte yer alan çocuk bilgi formu ile eşkâl bilgi formlarını doldurmak ve kimlik tespiti yapmak,

- b. Suç tespiti yapmak, suçun iz, eser, emare ve delillerinin ilgili teknik birim tarafından toplanmasını sağlamak, olayla ilgili olarak derhâl Cumhuriyet savcısına bilgi vermek,
- c. Suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe nedeniyle yakalanan çocuğa kanuni haklarını anlatmak ve ayrıca çocuğun istediği yakınına durumu bildirmek, çocuğun ailesi tarafından müdafî tayin edilmemesi hâlinde baroya haber vermek ve müdafî tayin edilmesini sağlamak,
- d. Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltında tutulması istenen çocuğun barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,
- e. Çocukla yapılacak ilk görüşmenin sosyal çalışmacı tarafından gerçekleştirilmesini sağlamak,
- f. Kullanılan dili anlamayan ve/veya konuşamayan çocuğu tercüman yardımından faydalandırmak,
- g. Çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesini sağlamak,
- h. Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuk ve suç işlemeyi alışkanlık hâline getiren çocuk hakkında suçun nevrini ve sebeplerini içeren dosya hazırlamak,
- b) 1) Takibi şikâyete bağlı suçların çocuklar aleyhine işlenmesi durumunda mağdur olan çocuğun veya velisinin veya vasisinin şikâyetini beklemeksizin hazırlık soruşturması başlatmak,
 - a. Sorumluluklarını yerine getirmeyen ve velayet hakkını kötüye kullanan ana-baba, vasi veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi vermek ile görevlidir.

5.3.3.2.4. Sosyal Hizmet Büro / Kısım Amirliği

- a. Korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kaldığı ihbar edilen, buluntu, evden veya bulunduğu kurum yada kuruluştan kaçan, suça maruz kalan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermektan âciz ve hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan çocuğun, kanuni mümessiline veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesine kadar **çocuğun muhafazasını** sağlamak;
- b. Ülke genelinde Çocuk Şube Müdürlükleri / Büro Amirliklerinde 15 kadrolu sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır. Bu nedenle 1994 yılında Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile Emniyet Genel Müdürlüğü arasında yapılan Protokol çerçevesinde Çocuk Şube Müdürlükleri / Büro Amirliklerinde ihtiyaç duyulması durumunda valiliklerden sosyal çalışmacı talep etmek ve Çocuk Şube Müdürlüğüne / Büro Amirliğine gelen/getirilen çocukların durumuna göre sosyal inceleme raporu hazırlamak,
- c. Sosyal inceleme raporuna göre kanuni mümessillerine teslim edilmesi gerekenleri kanuni mümessillerine, kanuni mümessile teslim edilemeyenleri sosyal inceleme raporu ile birlikte İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim etmek,
- d. Sorumluluklarını yerine getirmedikleri tespit edilen ana-baba, vasi veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bilgi vermek,
- e. Öğretmenler ve aileler ile okullar, sosyal hizmet ve sağlık hizmetleri yürüten kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmek,
- f. Kanuni mümessiline teslim edilen veya suç işleyen çocuğun kanuni mümessiline rehberlik hizmetlerinde bulunmak,

g. **Muhafaza altındaki çocuğun, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,**

h. Yürütülen bir görev nedeni ile çalışan çocukların işyeri şartları yada işverenden kaynaklanan ihmal ve istismar ortaya çıktığında Bölge Çalışma Müdürlüğüne bilgi vermek, ile görevlidir.

5.3.3.2.5. Suç Önleme Büro / Kısım Amirliği

a. Korunmaya muhtaç olduğundan şüphe edilen, ihmal ve istismara maruz kaldığı ihbar edilen, bulunan, evden bulunduğu kurum yada kuruluştan kaçan, suça maruz kalan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan ve oturduğu yeri haber vermekten âciz çocukların kimlik tespitlerini yapmak, kanuni mümessillerini araştırmak ve işlemleri yürütmek,

b. Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yapmak,

c. Motorize ve yaya devriyeler ile genel kontroller yapmak,

d. Örgün ve yaygın eğitim-öğretim kuruluşlarının ve eğlence ve sosyal merkezlerin bulunduğu bölgelerde çocuklarla ilgili olarak önleyici ve koruyucu devriye hizmeti yapmak,

e. Çocukların içki satışı yapılan bar, kafeşantan ve meyhane gibi yerler ile çocukların girmesi mülki amirler tarafından yasaklanan kahvehane, kıraathane, elektronik oyun yerleri, bilardo salonları gibi açılması izne bağlı yerlere alınıp alınmadıklarını veya buralarda çalıştırılıp çalıştırılmadığını kontrol etmek,

f. Eğitici veya özel mahiyette olan sinema ve tiyatrolara gündüz altı yaşından büyük olanların getirilmesi istisna olmak üzere, oniki yaşından aşağı çocukların yalnız başlarına sinema, tiyatro ve dans salonu gibi yerlere alınıp alınmadığını kontrol etmek,

g. **Belgeli turizm işletmeleri hariç olmak üzere;** on sekiz yaşından küçüklerin yanlarında veli veya vasileri olsa dahi içkili yerlere kabul edilip edilmediğini, onsekiz yaşından küçüklere her nevi spirtolu içki verilip verilmediğini kontrol etmek,

h. Çocuklara spirtolu içki, tütün mamulü, pornografik malzeme, müstehcen yayın, uyuşturucu, uçucu ve psikotrop maddelerin satılıp satılmadığını ve kullandırılıp kullandırılmadığını kontrol etmek,

i. Mevzuata aykırı hareket ettiği tespit edilen yerler ve kişiler hakkında işlem yapılmak üzere ilgili birimlere bilgi vermek,

j. **Çocuğun cinsel faaliyet için kandırılması veya zorlanmasını, fuhuş veya pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önleyici çalışmalar yapmak,**

k. Uçucu, uyuşturucu ve psikotrop madde kullanan veya kullandığından şüphe edilen çocuğu sağlık kuruluşu veya rehabilitasyon merkezine teslim etmek, çocuğun korunmasının sağlanması için konu hakkında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bilgi vermek,

l. **Okullarda risk gruplarını tespit etmek, bu gruba giren öğrencilerin iyileştirilmesi ve tedbir alınması için İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, okul idareleri, rehber öğretmenler ve aileler ile ortak çalışmalar yapmak,**

m. Zorunlu temel eğitim çağında olduğu hâlde okula gitmediği/devam etmediği tespit edilen öğrenciler hakkında İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi vermek, talep edilmesi hâlinde yardımcı olmak,

n. Hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınan çocukları mahkeme kararında belirtilen kuruluşa veya kişilere teslim etmek ile görevlidir.

5.3.3.2.6. Aranan ve Kayıp Çocuklar Büro / Kısım Amirliği

Kayıp çocuklar büro / kısım Amirliği, evden veya bulunduğu kuruluştan kaçan, bulunan, sokakta yaşayan, kaybolduğu yakınları ve kurumu tarafından haber verilen çocukların;

- a. Yönetmelik'te yer alan kaybolan ve bulunan çocuk formundaki mevcut bilgiler ile defter, form, bilgisayar gibi kayıtlarını tutmak,
- b. Fotoğraf albümünü hazırlamak,
- c. Ülke genelinde arattırılmasını sağlamak,
- d. **Bulunan çocukların kayıp olarak arananlardan olup olmadıklarının tespitini yapmak,**
- e. Kimliği belirsiz buluntu çocuk cesedi bilgilerinin kayıp çocuk müracaatları ile irtibatını sağlayarak kayıp çocukların bu yönde araştırılmasını sağlamak,
- f. Sosyal inceleme raporu hazırlamak, evden kaçma nedeninin aile ve yakınlarının tutumlarından kaynaklandığının anlaşılması hâlinde, durumu İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bildirmek,
- g. Buluntu bebeği buluntu tutanağı ile birlikte derhâl İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim etmek,
- h. Kayıp ve buluntu çocuk istatistiği hazırlamak ve kayıp çocuk rehberinde yer alan tüm iş ve işlemleri gerçekleştirmek, ile görevlidir.

Emniyet Genel Müdürlüğüne hazırlanan kayıp çocukların bulunması amacıyla polis tarafından yapılacak iş ve işlemleri kapsayan ve 16.02.2010 tarihli ve 2010/9 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile yayımlanan "Kayıp Çocuk Rehberi" raporun "Kayıp Çocuklar Bölümü"nde özetlenmiştir. (Ek 3 - Kayıp Çocuk Rehberi)

Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez ve İl Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirliklerinde çalışan personelin çocuğun yüksek yararı çerçevesinde yalnızca çocuklara yönelik hizmet vermek amacıyla sürdürülebilir ve sürekliliği olan "Çocuk Polisi Hizmet Branşı" 05.05.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı şekilde hâlen Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde çocuklara hizmet götüren merkez çocuk şube müdürlüğünün müstakil bir "Daire Başkanlığı" şeklinde yeniden yapılandırılması, hizmetlerin en iyi şekilde yerine getirilmesi için önemlidir.

5.3.3.3. Çocukların Korunmasına Yönelik Faaliyetler

5.3.3.3.1. Güvenli okul-güvenli eğitim projesi

İlk ve ortaöğretim çağındaki çocuklarımızın güvenli eğitim ortamlarında her türlü korku ve endişeden uzak şekilde öğrenimlerini tamamlamaları amacıyla 20.09.2007 tarihinde İçişleri Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolüyle "**Güvenli Okul - Güvenli Eğitim Projesi**" çalışmalarına başlanmıştır. Proje; ilk ve ortaöğretim kurumlarını kapsamakta ve bütüncül bir yaklaşımla eğitim ortamlarında muhtemel şiddet ve şiddet içerikli suçlarla, düzeni bozan her türlü olumsuzlukları oluşmadan önlemeyi hedeflemektedir.

Projenin başlaması ile okul giriş ve çıkış saatlerinde trafik ve asayişe yönelik tedbirler artırılmış, okulların yakın ve uzak çevresinde sivil ve resmî polis ekipleri görevlendirilmiş, okulların yakın çevresinde bulunan umuma açık yerler ile park ve bahçelerin denetimi sağlanmıştır. Proje kapsamında yürütülen çalışmalar sayesinde, okullar ve çevresinde meydana gelen olaylarda büyük ölçüde azalma görülmüştür.

5.3.3.3.2. Umut Yıldızı Projesi

13.05.2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği arasında kısa adı “Umut Yıldızı” olan “Suça Sürüklenmiş Risk Altındaki Çocukların Mesleki Beceri Edinmeleri ile Toplum Sağlıklı Bireyler Olarak Kazandırılmasında Kurumlar Arası İşbirliği Projesi” protokolü imzalanmıştır.

Bu proje, ülke çapında tüm illerimizde risk altında bulunan ve suça eğilimli davranış gösteren 16–18 yaş arası çocuklar ve ailelerine yönelik hazırlanmıştır. Proje ile bu yaş grubunda bulunan çocukların ve ihtiyacı olan ailelerin uyum, iletişim ve mesleki becerileri geliştirilerek iş sahibi olmaları ve sosyal rehabilitasyonlarının sağlanması amaçlanmıştır.

Projenin uygulanmaya başlanmasından 1 Temmuz 2010 tarihine kadar, ülke genelinde 4112 çocuk tespit edilmiş, İşkur İl Müdürlüklerince bunlardan 287’sinin mesleki eğitimleri tamamlanarak sertifikaları verilmiş; 1.334’ünün de mesleki eğitimlerine devam edilmektedir.

5.3.3.3.3. Çocukların Zararlı İnternet Yayınlarından Korunması

Emniyet Genel Müdürlüğümüzde “Sanal Devriye” hizmeti gören birimi kurulmuştur.

Bu birimce; İnternet ortamında çocukların psikolojik ve fizyolojik gelişmelerini menfi yönde etkileyen siteler belirlenmekte ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı aracılığıyla engellenmeleri sağlanmaktadır.

Çocukların, sanal dünyanın zararlı etkilerinden korunması amacıyla; uzmanlardan gerekli destek alınarak ilgili mevzuat kapsamında İnternet kafelere yönelik denetimler yapılmaktadır. 2009 yılı içerisinde 16.402 İnternet kafe denetlenmiştir.

Gençlerin suçlardan, madde bağımlılığından ve zararlı alışkanlıklardan korunmaları için, ilk ve orta dereceli okullarda bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmektedir.

Bu kapsamda 2009 yılında okullara yönelik olarak yaklaşık;

- 5 bin etkinlikte,
- 450 bin öğrenciye

yönelik bilgilendirmeler yapılmıştır.

Tablo 45. Okullara Yönelik Bilgilendirme Programları ve Katılımcı Sayıları (2009 Yılı)

Düzenleyen Birim	Etkinlik Sayısı	Katılımcı Sayısı
Toplum Destekli Polislik kapsamındaki etkinlikler	3.895	196.379
Madde Bağımlılığı konusundaki bilgilendirme etkinlikleri (TUBİM)	1.178	252.806
Toplam	5.073	449.185

Kaynak: EGM Verileri

Güvenlik hizmetlerine toplumun katılım ve desteğini sağlamak üzere Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde 3 yıl önce **Toplum Destekli Polislik (TDP)** birimleri kurulmuştur. Çocukların yüksek yararı gözetilerek çocuk polisi hizmetlerine, TDP birimlerimizce de destek verilmektedir. Kuruluşundan bu yana TDP birimlerince, aralarında çocukların da bulunduğu yaklaşık 4 milyon kişiye ulaşılmıştır.

5.3.3.4. Çocuk Polisi Eğitimleri

Çocuk Şube Müdürlüklerinin kurulduğu 13 Nisan 2001 tarihinden itibaren “Çocuk Polisi Hizmet İçi Eğitimleri” düzenlenmeye başlanmış ve bu eğitimler gelişerek devam etmektedir. 2001 yılından bu yana 3.161 personele başta ulusal ve uluslar arası hukuk olmak üzere; çocuk hakları, çocukla iletişim, çocuk gelişimi/psikolojisi, sosyal hizmet ve meslek etiği derslerini içeren kurslar verilmiştir. Günümüz itibarıyla çocuk birimlerinde görev yapan kurslu personel sayısı ise 1.005 olup genel ve kurs gören personel sayısının büyük bir kısmının eğitimini aldığı birimden farklı birimlerde çalıştığı dikkat çekmektedir. Yapılan eğitimlerin içeriği ve maliyeti göz önüne alındığında büyük bir işgücü kaybına ve ekonomik olarak kayba uğrandığı gözlemlenmektedir.

Çocukla ilgili adli ve idari tüm iş ve işlemleri yerine getirmekle görevli çocuk birimlerindeki tanımlanan başlıklarda eğitim alarak uzman sıfatı kazanan çocuk polisi personelinin 05.05.2010 tarihli olur ile branslaşması sayesinde bundan böyle daha etkin bir hizmet üretilbileceği değerlendirilmektedir.

Farklı başlıklarla yürütülen eğitim programları, çocuğun gelişimi, çocuğun temel ihtiyaçları, çocuğa duyarlı iletişim, çocuk hakları, suça sürüklenmiş, mağdur, tanık, korunma ihtiyacı içindeki çocuk olarak adalet sistemine dâhil olmuş çocukların özellikleri, çocuklarla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat gibi konularda bilgiler içermektedir. Bu bilgilerin, eğitim programının bir parçası olan interaktif eğitim teknikleri ile davranış hâline dönüşmesi amaçlanmaktadır.

Bölgelerin kültürel yapısı ve çocukların karıştığı suç türleri göz önüne alınarak standart müfredata ihtiyaç hâlinde ek dersler konulmaktadır.

“Çocuk Polisi Temel Eğitim Kursu”nun yanı sıra temel eğitim görmüş personele, “Çocuk Koruma Kursu, Çocuk Adalet Sistemi Kursu, Çocuk Ticareti ve Çocukların Cinsel İstismarı ile Mücadele Kursu” başlıkları altında birer haftalık uzmanlık kursları verilmektedir.

Bu kurslarda da çocuğa hizmet veren diğer kurum kuruluşlardan da Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, UNICEF, IOM, yerel yönetimler vb. temsilciler davet edilerek eğitim ortamında bir araya gelinip, bilgi paylaşımları sağlanmakta ve işbirliği konuları görüşülmektedir.

Ulusal eğitimlerle birlikte, uluslararası alanda da eğitim işbirliği çalışmaları devam etmektedir. Diğer ülkelerle iyi uygulama örnekleri paylaşılmakta, yetişen eğitici ekiplerimizle yurtdışında eğitim verilmekte, ülkemize diğer ülkelerin polis teşkilatlarından gelen konuk kursiyerlere eğitim düzenlenmektedir. 2008 ve 2009 yıllarında Sudan ve Filistin polis teşkilatı personeline yönelik Çocuk Polisi Temel Eğitim Kursu düzenlenmiştir.

5.4. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI

5.4.1. Görev Tanımı

Jandarma, polis görev sahası dışı olan, diğer bir deyişle il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerde, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan, diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askerî bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.

2803 sayılı Kanunun 7' nci maddesine göre Jandarmanın sorumluluk alanlarında genel olarak görevleri şunlardır:

a) Mülki Görevleri

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak; korumak ve kollamak; kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek; suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak.

b) Adli Görevleri

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askerî Görevleri

Askerî kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmak.

d) Diğer Görevleri

Yukarıda belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

5.4.2. Yetki ve Sorumluluklar

5.4.2.1. Görev ve Sorumluluk Alanı ile Disiplin İşlemleri

Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; polis görev sahası dışı olup bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak diğer güvenlik kuvvetleri ile işbirliği ve koordinasyonda bulunur. Jandarma veya Emniyet teşkilatı, kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi hâlinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler. Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleriyle işbirliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle belirlenir.

Subay, astsubay, uzman jandarma, askerî öğrenci, erbaş ve erlerle sivil memurların disiplin yolu ile cezalandırılmaları, garnizon komutanlarının yetkileri saklı kalmak kaydıyla kendi yetkili disiplin amirlerince; işçilerle sözleşmeli ve geçici personelin cezalandırılmaları ise yürürlükte olan sözleşme hükümlerine göre yapılır.

Jandarmanın mülki görevlerini ilgilendiren ve disiplin cezasını gerektiren fiilleri ortaya çıktığında valiler, il jandarma alay komutanından; kaymakamlar, ilçe jandarma bölük komutanından gereken cezanın verilmesini talep ederler. Alay ve bölük komutanları bunlar hakkında, askerî mevzuat çerçevesinde gerekli işlemi yapar. Mülki teşkilata tabi jandarmanın mülki görevleriyle ilgili eylem ve işlemleri, İçişleri Bakanlığı ile valiler tarafından denetlenir ve teftiş edilir. Jandarma Yönetmeliğine göre de, Mülki teşkilata tabi jandarmanın mülki görevleriyle ilgili eylem ve işlemleri, mülkiye müfettişleri ile valiler tarafından denetlenir ve teftiş edilir.

5.4.2.1.1. Hizmet Sınırı ve Hizmet Önceliği

Kanun ve nizamlar ile bunlara dayalı olarak yetkili makamlarca verilen emir ve kararların öngörmediği hiçbir görev Jandarmadan istenemez. Ancak;

a. Jandarma subayları, vali ve kaymakam vekilliğine; Jandarma astsubayları bucak müdür vekilliklerine geçici bir süre için verilebilirler. Jandarma iç güvenlik birliklerinin mülki teşkilata tabi olması nedeniyle bu görev ancak, il jandarma alay komutanlıkları ile ast kademelerinde görevli subay ve astsubaylara verilebilir. (Bu madde, kaymakamlar yönünden 5442 sayılı Kanun'un 29' uncu maddesine 4748 sayılı Kanun'un 1' inci maddesi ile eklenen fıkra ile hükümsüzleştirilmiştir. *(4748/1 md.: Kaymakamlığa sadece mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekâlet edebilir.)*)

b. Suçlar işlenmeden önce ve suç işlenmesini önlemek için, emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak amacıyla alınan önlemler, bu önlemlerin uygulanması; kaçakçılığı önleme, kovuşturma ve soruşturma konusuna ilişkin önlem ve faaliyetler ile ceza infaz kurumları ve tutuklevlerinin dış korunmalarına ilişkin önlem ve faaliyetler, idari nitelikte olup hizmet sınırının belirlenmesinde jandarmanın mülki görevi olarak değerlendirilir.

c. İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemlerin yapılmasına ve bunlara ilişkin adli hizmetlerin yerine getirilmesine dair görevler, hizmet sınırının belirlenmesinde jandarmanın adli görevi olarak değerlendirilir.

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hâli ile Anayasa'da öngörülen diğer olağanüstü durumlarda; adli ödev ve isteklerin sayıca çoğunluğundan ötürü hemen yapma olanağı bulunmayan yetkili jandarma iç güvenlik birliği komutanı, hangi talebe öncelik verilmesi gerektiğini, Cumhuriyet savcısı ya da gecikmede sakınca varsa sorgu ve sulh hâkimi ile görüşerek belirler.

İvedilik ve personel yetersizliğinden ötürü hemen yerine getirilmesi olanağı bulunmayan mülki ödev ve istekler konusunda; yetkili jandarma iç güvenlik birliği komutanı, durumu mülki amire yazılı olarak bildirir ve alacağı cevaba göre hareket eder. Ancak aynı zamanda yapılması gereken sayıca çok mülki işlerden, hangisine öncelik verileceği konusu belirlenirken, emniyet ve asayiş sağlanması ve korunmasına ilişkin olanlara öncelik verilir.

5.4.2.2. Yetkileri

17.12.1983 tarihli 18254 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğine göre Jandarmanın yetkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

a. Genel terbiye ve ahlak kurallarına aykırı, utanç verici veya toplum düzeni bakımından hiçbir biçimde onaylanamayacak davranışlarda bulunanları; bu davranışlara ilişkin, söz, şarkı ve müzikli vb. şekilde gösteri yapanları,

b. Kız, kadın ve genç erkeklere söz atanları, sarkıntılık edenleri ve gençleri her türlü ahlaksızlık veya kötü alışkanlıklara yöneltten ve özendirenleri,

c. Kamunun huzur ve sükûnunu bozacak şekilde kavgâ edenleri,

Herhangi bir başvuru veya şikâyet olmasa bile, hareketlerinin devamını durdurarak, yasaklar. Bu yasağı dinlemeyenleri veya davranışları, yakalamayı gerektiren bir eylem oluşturanları yakalar. Bu durumlarda tutanak düzenleyerek, gerekli kanuni işlemi yapar.

Jandarma, suç işlenmesini önlemek ve işlenmiş suçların faillerini ele geçirmek için veya diğer kanuni yetkilerini kullanırken, kişilerden kimliklerini sorabilir. Bu istem karşısında herkes; nüfus cüzdanı, pasaport veya resmi bir belgeyi göstererek kimliğini kanıtlamak zorundadır.

Usulüne uygun olarak verilmiş emirler çerçevesinde, üniformasız görev yapan emniyet ve asayişle görevli jandarma personeli; kimlik sorma yetkisini kullanırken, öncelikle kendisini tanıtmaya yarayan resmi belge veya kimliğini göstermek zorundadır.

Bu gibi kimselere kimliklerini kanıtlayabilmeleri için her türlü kolaylık gösterilir. Ayrıca bütün kamu kurum ve kuruluşları ve iktisadi devlet teşekkülleriyle kamu iktisadi kuruluşlarının elinde bulunan haberleşme araçlarından öncelikle yararlanma kolaylığı sağlanır. Bu kuruluş yetkilileri, Jandarmanın bu konudaki istemlerini geciktiremezler.

Kimliği belirlenemeyenler hakkında, "parmak izi ve fotoğraf alma" işlemi uygulanarak serbest bırakılırlar. Ancak bunlardan vatandaşlık durumu şüpheli görülenler ile nüfusa kayıtlı olmadığı anlaşılanlar; elde edilen belgelerle birlikte, gerekli işlem yapılmak üzere ilgili nüfus idaresine gönderilirler.

Yabancıların Türkiye'deki İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile Pasaport Kanunu hükümleri göz önünde tutulur.

Jandarma;

a. Halkın rahatını bozacak veya rezalet sayılacak derecede sarhoş olanları sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları ve kesin olarak kamunun huzur ve istirahatını bozanlardan yapılan uyarıya aldırış etmeksizin hareketlerine devam edenleri,

b. Görevini yaparken jandarmaya karşı direnenleri veya görevinden alıkoyacak şekilde engel oluşturanları ve yakalanmadıklarında bu hareketlerine devam edecekleri anlaşılanları,

c. Usulüne aykırı olarak ülkeye girmek isteyen, giren veya haklarında sınır dışı veya başka ülkeye geri verme kararı verilen kimseleri,

yakalar ve gerekli kanuni işlemi yapar. Ayrıca suç işlemeye yönelik olarak her türlü araç gerecin sağlandığı, planlandığı ve müdahalede gecikildiğinde suçun kesinlikle işleneceği izlenimini veren, hazırlık hareketleri içinde bulunan kimseleri men eder.

Ceza yargılamasıyla ilgili olarak, yetkili makamlarca çıkarılan zoru gerektiren müzekkerelerin infazına; ilişkin hükümlerle; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve ilgili mevzuatın yakalama konusuna ilişkin diğer hükümleri ayrıca göz önünde tutulur.

Jandarma;

a. İmdat istenmesi veya yangın, su baskını ve boğulma gibi büyük tehlikelerin haber verilmesi veya görülmesi hallerinde bu tehlikelerden kişileri kurtarmak amacıyla;

b. Ağır cezalı bir suçun işlenmesine veya işlenmekte olan ağır cezalı bir suçun devamına engel olmak için;

Konutlara, işyerlerine ve eklentilerine girebilir.

Jandarma yükseköğretim kurumları içinde, kurumun imkânlarıyla önlenmesi mümkün görülmeyen olayların çıkması ihtimali karşısında, kurumun yetkililerinin başvurusu üzerine ve ayrıca herhangi bir davete bağlı olmaksızın suç ve suçluların kovuşturulması için her zaman yükseköğretim kurumlarının binalarına ve eklentilerine girebilir.

Ceza kovuşturması yönünden, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun konuyla ilgili hükümlere göre işlem yapılır.

Jandarma yeterli ve kesin deliller elde ettiğinde, o yerin mülkiye amirinin kararıyla;

- a. Genel ahlak ve terbiyeye, genel güvenlik ve kamu düzenine aykırı Devletin Ülkesi ve Milletiyle bölünmezliği esasını, nitelikleri Anayasada gösterilen Cumhuriyet'i yıkmaya, sarsmaya ve bölmeye yönelik; oyun oynanan, temsil verilen, film, görüntü ve ses bant ya da kasetleri vb. ile gösteri yapılan yerleri,
- b. Kumar oynanan genel ve kamuya açık yerleri,
- c. Uyuşturucu madde kullanılan, bulundurulmuş ya da satılan vb. yerleri,
- d. Kanun ve nizam hükümlerine aykırı hareket edildiği saptanan; genelevleri, birleşme yerlerini ve tek başına fuhuş yapanların evlerini,
- e. Kanun ve nizamlara aykırı olarak işletilen ya da konulan yasaklara uymayan, açılması izne bağlı yerleri,

kapatır.

Kapatmayı gerektiren nedenler adli kovuşturmayı gerektiriyorsa soruşturma evrakı derhâl Cumhuriyet Savcılığına gönderilir. Bu şahıslar hakkında takipsizlik veya beraat kararı verilmesi veya kapatılan yerin kesin şekilde sahip değiştiğinin anlaşılması hâlinde, mahalli mülki amir tarafından, kapatılan yerin süresinden önce açılmasına karar verilebilir.

Kapatmayı gerektiren nedenler mahkemeye intikal ettirilecek hallerden ise altı aydan, değilse üç aydan fazla kapatmaya karar verilemez.

Rulet, tilt, langırt, v.b. aletlerle ilgili konularda Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun hükümleri göz önünde bulundurulur.

5.4.2.2.1. Asayiş Saati

Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne göre, her gün saat 11 bütün Türkiye'de emniyet ve asayiş saatidir. Mülki amirler asayiş saatindeki toplantının zamanında yapılması için gerekli önlemleri alır. Belirli bir iş olsun ya da olmasın tam bu saatte ve önemli olaylarda saate bağlı kalınmaksızın derhâl, Jandarma iç güvenlik birlik komutanları ve en büyük polis amiri (bulunmadıkları takdirde vekilleri), birlikte en büyük mülki amirinin, bulunmadığı takdirde vekilinin yanına davet edilmeden giderler. Jandarma iç güvenlik birlik komutanları ve en büyük polis amirleri (24) saat içinde kendi görev ve sorumluluk bölgelerinde meydana gelen bütün olayları ve aldıkları haberleri, bunlara karşı alınan veya alınması gerekli bulunan tedbirleri ve önerilerini bildirirler; o gün için görevde kullanılacak kuvvet miktarını açıklarlar.

Mülki amir ya da vekili bu açıklamaları aldıktan sonra isteklerini sözlü olarak bildirirler. Mülki amirin istekleri duruma uygun görülmezse Jandarma iç güvenlik komutanı ve polis amiri bu konudaki görüşlerini açıklar. Son karar mülki amirindir. Bu durumda mülki amirler, bu isteklerini yazılı olarak verirler ve bu istek mülki amirin sorumluluğu altında yapılır.

Sözlü istek ve direktifler Jandarma iç güvenlik komutanları ve polis amirleri tarafından not alınır. Polis amirlerince bu notlar üç suret çoğaltılır. Jandarma iç güvenlik komutanı ile polis amiri tarafından imzalanan bu notların, bir örneği Jandarmada, bir örneği polis makamlarında, bunların saklanması için açılacak dosyalarına konur. Diğer örnek ise, polis amiri tarafından mülki amire bilgi için sunulur.

5.4.2.3. Adli Makamlarla İlişkileri

Jandarmanın Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne göre, Jandarmanın adli görevleri bakımından; adli kolluk amirlik ve makamları, adli teşkilat esas tutularak belirlenir. Adli teşkilatın ilçe esasına göre kurulmuş olması nedeniyle;

a) Her ilçedeki asliye mahkemesi teşkilatının yanında bulunan ilçe Jandarma bölük komutanları, o ilçe bakımından Jandarmanın adli kolluk amiridir. Bu sıfatla görev yapan ilçe jandarma bölük komutanları ile bu hizmetleri vekâleten yürütenlerin, adli hizmetlerden doğan suçlarda; hâkim ve savcılarının tabi oldukları yargılama usulü uygulanır. Ayrıca bu konuda; 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 22' nci maddesiyle 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanun'un 15' inci maddesi hükmü gözetilir. (2253 sayılı Kanun 5395 sayılı Kanun'un 48' inci maddesi ile mülga olduğundan ve atıflar bu maddenin 2' nci bendi gereği yeni kanuna yapılmış sayıldığından, artık jandarma 5395 sayılı Kanunu uygulayacaktır.)

b) İl Jandarma alay komutanlarının, adli kolluk görevini fiilen yürütme yükümlülükleri yoktur. Ancak, ilçe jandarma bölük komutanlıklarının diğer görevleri yanında; adli kolluk görevleri, denetim ve gözetim altında bulundurma yetki ve sorumlulukları saklıdır. Bu bakımdan, adli görevlerin tam, düzgün ve mevzuata uygun yürütülmesi için gerekli önlemleri alırlar.

c) İlçe Jandarma Bölük Komutanlığının, İlçe Jandarma Bölük Komutanı dışında kalan, Subay ve Astsubayları ile Uzman Jandarma, erbaş ve erleri; adli görevlerin yerine getirilmesi bakımından adli kolluk memuru sayılırlar.

d) İlçe jandarma bölük komutanlığı, bucak Jandarma takım ve Jandarma karakol komutanlığı olarak adlandırılan komutanlıklar; adli kolluk makamı olarak nitelenir.

5.4.2.4. Polisle İlişkisi

Jandarmanın Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne göre, polis görev ve sorumluluk alanı olup da bugüne kadar polis teşkilatı kurulmayan yerlerdeki emniyet ve asayişe ilişkin hizmetler, polis teşkilatı kuruluncaya kadar jandarma iç güvenlik birliklerince yerine getirilir.

Jandarmanın emniyet teşkilatına, emniyet teşkilatının Jandarmaya yapacağı bu yardım; belirli bir bölgede emniyet ve asayiş hizmetlerini üzerine almak, devriyeler gezdirmek ya da toplu kuvvet sevk etmek biçiminde olur.

Polis sorumluluk alanında; herhangi bir suçla karşılaşan Jandarma iç güvenlik kuvvetlerine mensup jandarmalar, orada o anda polis yoksa olaya müdahale etmek ve polise de haber vermek, polis memurlarının istemi üzerine gerekli yardımı yapmakla yükümlüdür. Bu gibi durumlarda jandarma; polis memurları gelinceye kadar olay yerinde soruşturma yapamazlar. Durumu olduğu gibi koruyarak, delillerin kaybolmaması için gereken önlemleri alırlar. Olay yerinde el koydukları nesnelere gelen polis memurlarına bir alındı belgesiyle teslim ederler. Jandarma; polis memurlarının gelmesi geciktiğinde soruşturma yapar ve soruşturma evrakını, istem olmadan ilgili polis makamlarına gönderir.

Zorunlu durumlarda, polis yetkilileri de, jandarma sorumluluk alanında yukarıdaki şekilde hareket ederler.

Olay faillerinin belirlenmesi ve yakalanmaları konularında, Jandarma ve polis kendi sorumluluk alanlarında birbirlerine gerekli yardımı yapmakla yükümlüdürler.

Jandarmanın sorumluluk alanında, polis tarafından siyasi emniyetle ilgili ya da emniyet ve asayişle ilgili diğer konularda yürütülen çalışma ve haber toplama faaliyetlerinde, Jandarma bu görevlilere gerekli yardımı yapar. Buna karşılık polis yapacağı çalışmalardan ve edindiği bilgilerden, Jandarmaya bilgi verir. Jandarma ve polis kuruluşları kendi bölgelerindeki suç ve diğer olaylardan ilgili olanları birbirlerine bildirirler.

Jandarma ile polisin birlikte çalışmalarına gerek duyulan durumlarda, ortak kuvvetin komuta, sevk ve idaresi, bu çalışmaya katılan jandarma kuvvetlerinin en kıdemli birlik komutanı tarafından sağlanır. Ancak ortak çalışmaya katılan polis teşkilatının amiri, emniyet amiri ya da emniyet müdürü rütbesinde ise bu amirler, çalışma sonuçlanıncaya kadar mülki amirin emrinde müşavir olarak görev yaparlar.

Her ne kadar yukarıda yapılan açıklamalarda polis ile jandarma arasında sıkı bir işbirliğinin varlığından söz edilse de kayıp çocuklar konusunda böyle bir işbirliğinin tam manasıyla etkin olduğu söylenemez. Ancak Komisyon çalışmaları sürecinde ve yapılan çalışmalar çerçevesinde her iki kurum arasında kayıp çocuklar konusunda görüşmeler olmuş, ilgili diğer kurumlarla birlikte toplantılar yapılmış ve ortak bir bilgi sistemi kurulmasına karar verilmiştir. Kurulacak ortak bilgi sistemi sayesinde polise veya jandarmaya yapılacak bir kayıp çocuk müracaatı online olarak her iki kurum görevlileri tarafından görülecek ve çocuğun arama çalışmalarında koordineli hareket edilmesi sağlanacaktır.

Bilgi sisteminin kurulması Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile Adalet, Ulaştırma ve İçişleri Bakanlığı arasında 09.06.2010 tarihinde imzalanan protokolle hayata geçirilecektir. (Ek 2)

5.4.2.5. Köy Muhtarlarıyla İlişkiler

Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne göre muhtarlar;

- Kendi bölgelerindeki kamuya açık eğlence ve dinlenme yerlerini kontrol ederek kapatmayı gerektiren yerleri saptayıp, Jandarmaya bildirmekle,
- Köylünün canına, ırzına ve malına el uzatanları ve kanunlara karşı gelenleri yakalamak ya da koruculara yakalatıp Jandarmaya teslim etmekle,
- Kaçakçılığın önleme ve kovuşturmasına ilişkin 1918 sayılı Kanun'a göre gerekli ihbarları Jandarmaya bildirmekle,
- Hayvan hırsızlığı olaylarında Jandarma ile koordineli şekilde çalışmakla,
- Yangın, sel vb. afetlerde, gerekli önlemleri almak ve Jandarmaya haber vermekle,
- Köy Kanunu'nun öngördüğü diğer devlet işlerinin Jandarma ile işbirliği içinde yürütülmesini sağlamakla yükümlüdürler.

Jandarma bu konularla ilgili olarak köy muhtar ve ihtiyar heyetleriyle doğrudan ilişkide bulunur. Sözlü ve yazılı olarak haberleşir.

5.4.3. Teşkilat Yapısı

Jandarmanın teşkilat, görev ve yetkileri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ayrıca, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 25' inci maddesinin "Polis teşkilatı bulunmayan yerlerde il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile jandarma karakol komutanları bu kanunda yazılı vazifeleri yapar ve yetkileri kullanırlar." hükmü gereğince 2559 sayılı Kanun'daki görev ve yetkiler de Jandarma tarafından kullanılıp ifa edilmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden **İçişleri Bakanlığına bağlıdır**. Ancak Jandarma Genel Komutanı, Bakana karşı sorumludur. Emniyet ve asayiş ile görevli jandarma birliklerinin kuruluş ve konuşlarının düzenlenmesinde zorunlu haller dışında mülki taksimat esas alınır. Ancak hizmette verim ve etkinliğin sağlanması amacıyla birden çok ili içine alan bölgelerde teşkilatlanma da göz önünde bulundurulur.

Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatı; Jandarma Genel Komutanlığı Karargâhı ve Bağlı Birlikleri, Jandarma İç Güvenlik Birlikleri, Jandarma Sınır (seyyar) Birlikleri, Jandarma Eğitim Birlikleri, Jandarma Okulları, Jandarma İdari ve Lojistik Destek Birlikleri ile görevin özelliğine bağlı olarak kurulacak diğer kuruluşlardan oluşur. Karargâh, kıta ve birlikler görevin özelliği ve Türk Silahlı Kuvvetlerindeki esaslar göz önünde tutularak kendi kuruluş ve kadrolarında gösterilir.

Jandarma Bölge Komutanlıkları, mülki teşkilata tabi jandarma birlikleri arasında sayılmasına rağmen bunlar doğrudan Genel Komutanlığa bağlı olup vali ve kaymakamlarla özlük ve disiplin işlemleri bakımından herhangi bir ilişkileri kurulmamıştır. Jandarma bölge komutanları kendilerine bağlı birliklerin mülki görevlerine ilişkin görev ve işlemlerin tam, doğru ve zamanında yapılmasını sağlamak, denetlemek, yanlış ve eksikliklerin nedenlerini inceleyerek gidermek, gerektiğinde soruşturma yapmak görev, yetki ve sorumluluğunu haizdir. Görüleceği üzere aslen vali ve kaymakamlara ait yetkileri kullanmaktadır.

5.4.4. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne göre, yardım isteyenlere, **korunmaya muhtaç çocuklarla yardım gereken küçüklere**; sakat, hasta, yaşlı kimselerle, düşkün ya da kimsesizlere ve yabancılara yardım etmek Jandarmanın mülki görevlerinin esaslarındadır. (Yönetmelik 45/f). Yönetmelik'in 63' üncü maddesinin d bendine göre de, sokaklarda serseri gibi dolaşan ve oturduğu yeri bildirme gücü bulunmayan düşkün durumdaki kimselerin ya da **çocukların kanuni temsilcilerini araştırıp bulmak ve kendilerine teslim etmekle**; kanuni temsilcileri olmayanları ise ilgili sosyal yardım kuruluşlarına ya da belediyelere teslim etmekle yükümlüdür. Gerek **sokaklarda serseri gibi dolaşan çocukların** gerekse düşkün durumda bulunanların kanuni temsilcileri, bu gibileri teslim almaktan kaçındıklarında; durum Jandarmaca bir tutanakla saptanır ve kanuni işleme girilir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre beden, ruh ve ahlaki gelişmeleri tehlikede bulunan ve **korunmaya muhtaç çocukları** saptamak, ilgili makamların gerekli önlemleri almalarını sağlamak da Jandarmanın görevidir. Jandarma bir **küçüğün (çocuk)** gözetim altında ıslahı ya da yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararı yerine getirmek amacıyla gerekli tedbiri alır.

Gazino, bar, pavyon, diskotek, kulüp vb. adlarla anılan ve içki kullanılan yerlerle banyo, hamam, sauna, plaj vb. yerlerde kız ve kadınların çalışabilmesi; o yer mülki amirinin iznine bağlıdır. **Yirmi bir yaşından küçük yaştaki kız, kadın ve erkekler, hiçbir şekilde bu yerlerde çalıştırılmazlar**. Sarhoşluğa yol açacak ölçüde içki vermeyen ya da içkili eğlenceye yer vermeyen yalnız yemek arasında hafif içkiler veren lokantalarda; yaşı yirmi birden küçük olan kadın ve erkeklerin çalışmasına izin verilebilir. Bu durumu sağlamak da Jandarmanın görevidir.

Bar, pavyon, kulüp, diskotek vb. yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile, on sekiz yaşından küçüklerin (çocukların) girmeleri; Jandarmanın görev ve sorumluluk alanında, jandarma tarafından men edilir.

Turizmi Teşvik Kanunu çerçevesinde, belgeli turizm işletmesi olarak belirlenen ve ilgili Bakanlıkça uygunluğu saptanıp izin verilen yerlere, on sekiz yaşından küçüklerin veli ve vasileri yanlarında olmak kaydıyla girebilmelerine ilişkin hükümlere göre işlem yapılır.

Bu yerlere on sekiz yaşından küçükleri kabul ettiği ve oturmalarına müsaade ettiği anlaşılan o yerin işleticileri hakkında kanuni işlem yapılır.

Jandarma, şikâyet üzerine kamu adına kovuşturulan ya da kişi davası yoluyla kovuşturulan suçlardan birinin işlendiğini gördüğünde; suçun devamını önler. Suçtan zarar görenin usulüne uygun şikâyeti üzerine ya da bu kimsenin akıl, ruh ve beden sakatlığı ya da **yaş küçüklüğü (çocuk)** nedeniyle şikâyet şartı aranmayan durumlarda, bu tür suçlara da el koyar. Kanuni gereğini yapar.

Jandarma, Kanun ve Yönetmeliği'nde "İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek" görevi dışında, bir başka ifadeyle işlenmiş bir suçla ilgili iş ve işlemler dışında, mülki kolluk olarak işlev görecektir.

5.4.4.1. Jandarma Çocuk Merkezlerinin Teşkilat Yapısı

Türkiye'deki çocukların durumu ve suç işleme oranındaki artış göz önüne alınarak çocuklarla ilgili alınacak tedbirlerin hayata geçirilmesinde Jandarma teşkilatı, üzerine düşen görevleri en iyi şekilde yerine getirme gayreti içerisinde. İcra edilen tüm faaliyetlerde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde tanınan hakların uygulanmasına ve **çocuğun yüksek yararının gözetilmesine** önem verilmektedir.

Bu kapsamda Jandarma Genel Komutanlığınca, çocukların korunması, çocuk suçluluğunun önlenmesi ve suça sürüklenen çocuklara yönelik tedbirlerin daha etkili bir şekilde sürdürülmesi amacıyla Jandarma Çocuk Merkezleri teşkil edilmiştir.

İstanbul Bahçeşehir ve Taşdelen, Ankara, İzmir, Aydın, Erzurum ve Antalya'da Jandarma Çocuk merkezi bulunmaktadır.

Jandarma Çocuk Merkezleri; Merkez Karargâhı, Sosyal Hizmetler Kısmı, İşlem Kısmı olmak üzere 3 kısımdan oluşmaktadır.

Merkez Karargâhında; merkez amiri ile idari işler memuru ve temizlik görevlisi,

Sosyal Hizmetler Kısmında; kısım amiri, sosyal hizmetler astsubayı ve psikolog,

İşlem Kısmında ise; suç önleme astsubayı, suç önleme uzmanı ile kayıp çocuk, adli işlem ve istatistik elemanları olmak üzere toplam 13 personel görev yapmaktadır.

5.4.4.2. Jandarma Çocuk Merkezlerinin Görevleri

- Korunmaya ve yardıma muhtaç, mağdur, kaybolan ve bulunan çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek,
- Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yapmak,
- Suç işlemiş veya suça yönelmiş çocuklar ile korunmaya muhtaç çocukları suça iten etkenleri araştırmaktır.

5.4.4.3. Jandarma Çocuk merkezine Getirilen Çocuklara Yapılan İşlemler

- Çocuklar, ailesine ya da ilgili kuruma teslim edilinceye kadar bu merkezde muhafaza edilmekte; barınma, beslenme, temizlik, giyinme gibi zorunlu ihtiyaçları karşılanmakta; sağlık kontrolleri yaptırılmaktadır.
 - Temel ihtiyaçların karşılanması sürecinde, çocukların geliş nedenleri araştırılmakta, çocuğun kimlik tespiti yapılarak gerekli yasal işlemler yürütülmektedir
 - Merkezde muhafaza edilen çocukların, ailelerine ya da ilgili kurumlara teslimine kadar barınmaları için kız ve erkek çocuklar ayrı olmak üzere yatak odaları, yemekhane, banyo ve iyi vakit geçirebilmeleri için TV odası bulunmaktadır.
 - Beden, ruh ve ahlaki gelişimleri tehlikede bulunan korunmaya ve yardıma muhtaç, ihmal ve istismara maruz kalan, suç mağduru, suç işleme eğilimi içinde olan, sokakta yaşayan veya çalıştırılan çocuklar psikolojik yönden desteklenmektedir.
 - Öğrenim yaşı geçmiş ve hiçbir mesleki becerisi olmayan çocukların ilgi ve kabiliyet alanları belirlenerek bu çocuklar meslek edindirme kurslarından yararlandırılmaktadır.
 - İnsan ticareti, insan hakları mağdurlarından çocuk yaşta olanların tamamına bu merkezlerde işlem yapılmakta ve bunlar rehabilite edilmektedir.
 - Hakkında işlem yapılan çocuklar, müteakip dönemlerde de takip edilerek, ihtiyaç olduğu zamanlarda onlara destek olunmaktadır.
- Çocuk psikolojisine uygun olarak inşa edilmiş Merkezler, sivil kıyafetle görev yapan kolluk personeli ve çocuklara karşı şefkatli yaklaşım, çocukların personele güvenini sağlarken yaşayacağı korkuyu ve heyecanı da en aza indirmektedir.

5.4.4.4. Jandarma Çocuk Merkezleri Tarafından Yürütülen Suç Önleyici Faaliyetler

- Çocukları suça iten etkenler araştırılmakta ve bu konuda tedbir alınması için çalışmalar yapılmaktadır.
- Uçucu veya uyuşturucu madde bağımlısı olduğu anlaşılan çocukların tedavisi için sağlık kuruluşları ile işbirliğinde bulunulmaktadır.
- Örgün ve yaygın eğitim kuruluşları ile eğlence ve sosyal merkezlerin bulunduğu bölgelerde çocuklarla ilgili olarak önleyici ve koruyucu devriye hizmetleri yürütülmektedir.
- Çocukların cinsî faaliyet için kandırılması ve zorlanmasını, fuhuş veya pornografik nitelikli gösterilerde kullanılmasını önleyici çalışmalar yapılmaktadır.
- Çocuklara satılması mevzuatla yasaklanmış malların kendilerine satılıp satılmadığı, çocukların girmesi yasaklanmış umuma açık yerlere girip girmedikleri ve buralarda çalıştırılıp çalıştırılmadıkları kontrol edilmektedir.
- Mevzuata aykırı hareket ettiği tespit edilen yerlerle ilgili olarak yasal işlem yapılmak üzere ilgili güvenlik gücüne bilgi verilmektedir.
- Öğrenim yaşına girmiş olmasına rağmen okula gitmeyen veya öğrenime devam etmeyen çocuklar tespit edilmekte, bu çocukların aile ve ebeveynleri ile görüşülerek okula gitmeleri sağlanmaktadır.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, üniversiteler, il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri, ilgili meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içerisinde gerekli tedbirlerin alınması sağlanmaktadır.

5.4.4.5. Jandarma Çocuk Merkezleri ile Diğer Jandarma Birliklerinde Görev Yapan Personelin Eğitimi

Ülkemizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, “Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı ve onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel olarak ele alınmalıdır.” buyurmuşlardır. Jandarma Genel Komutanlığı da bu hedef doğrultusunda çocuklarla ilgili faaliyetlerini yürütmektedir.

Çocuklarla ilgili işlemleri yürütecek personelin özel bir bilgi ve beceriye sahip olmaları gerektiği bilinciyle, “Jandarma Çocuk Merkezleri”nde görevli personel ile diğer Jandarma birliklerinde görev yapan personel için özel eğitim programları uygulanmaktadır.

Bu çerçevede her yıl planlı eğitim faaliyetleri ve meslek içi kurslar kapsamında, “Jandarma Çocuk Merkezleri”nde görevli personel ile diğer Jandarma birliklerinde görev yapan “Çocukları Koruma İşlem Astsubayları/Elemanları”na Jandarma Okullar Komutanlığında “Çocuk Suçlarının Önlenmesi Kursu” verilmektedir.

Düzenlenen kurslar ve hizmet içi eğitimlerin içeriği aşağıdaki gibidir;

- Çocuk Kavramı, Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Sözleşmelerde Çocuk,
- Çocuğun Gelişim Evreleri,
- Çocuklarla İletişim Esasları,
- Çocukların İstismarı ve İhmali,
- Çocuğa Karşı İşlenen Suçlar,
- Çocuğa Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi Maksadıyla Uluslararası İşbirliği,
- Çocuk Suçluluğu ve Çocukların Suç İşleme Sebepleri,
- Türkiye’deki Çocuk Koruma Sistemi, Çocuklarla İlgili İşlem Yürüten Kurum ve Kuruluşlar ile İşbirliği ve Önemi,
- Çocukla İlk Görüşme Süreci,
- Güvenlik Birimine Getirilen Çocuklara Yaklaşım Biçimleri ve Yapılacak İşlemler,
- Suça Sürüklenen, Suç Mağduru Olan Çocukların Suça İtilmesinin ve İstismarının Önlenmesi ve Ailelerle İşbirliğinin Önemi,
- Çocukların Korunmasında, Çocukları Koruma İşlem Astsubayları/Elemanlarının görevleri.

Ayrıca, çocukların korunmasına yönelik ihtiyaç duyulan diğer konularda da personel eğitilerek yetiştirilmektedir.

Diğer Jandarma Birimlerinde Çocukların Korunması ve Çocuk Suçlarının Önlenmesi Alanında Görev Yapan Personel³

Jandarma Genel Komutanlığınca, Jandarma birimlerine gelen veya getirilen çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek üzere, 2001 yılından itibaren İl ve İlçe Jandarma Komutanlıkları, Jandarma Karakol Komutanlıkları ile bunlara bağlı Timlerde “Çocukları Koruma İşlem Astsubayları/Elemanları” görevlendirilmiştir.

2

³ http://www.jandarma.gov.tr/asayis/cocuk_ks/diger_jandarma_personel.htm (Erişim tarihi: 05/10/2010)

Çocukların korunması ve çocuk suçluluğunun önlenmesi kapsamında, 2003 yılında Jandarma Genel Komutanlığı Karargâhındaki Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde “Çocuk ve Ahlak Suçları Kısmı” oluşturulmuştur. (1) Subay, (1) Astsubay ve (1) Uzman Sivil Memur kadrosuyla görev yapan Çocuk ve Ahlak Suçları Kısmı tarafından, Jandarma Çocuk Merkezleri ile diğer birliklerin çocukların korunması alanındaki faaliyetleri takip edilmekte ve yönlendirilmektedir.

5.5. SAĞLIK BAKANLIĞI

5.5.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 58' inci maddesi, 181 sayılı Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nda Sağlık Bakanlığının görevleri;

- Herkesin hayatını bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan tam iyilik hâli içinde sürdürmesini sağlamak için fert ve toplum sağlığını korumak ve bu amaçla ülkeyi kapsayan plan ve programlar yapmak, uygulamak ve uygulatmak, her türlü tedbiri almak, gerekli teşkilatı kurmak ve kurdurmak,
- İlaç, uyuşturucu ve psikoaktif maddelerin üretim ve tüketimini her safhada kontrol etmek ve denetlemek; farmasötik ve tıbbi madde ve müstahzar üreten yerlerin, dağıtım yerlerinin açılış ve çalışmalarını esaslara bağlamak ve denetlemek,
- Sağlık hizmetleriyle ilgili olarak milletlerarası ve yurt içindeki kurum ve kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak olarak tanımlanmıştır.

5.5.2. Teşkilat Şeması

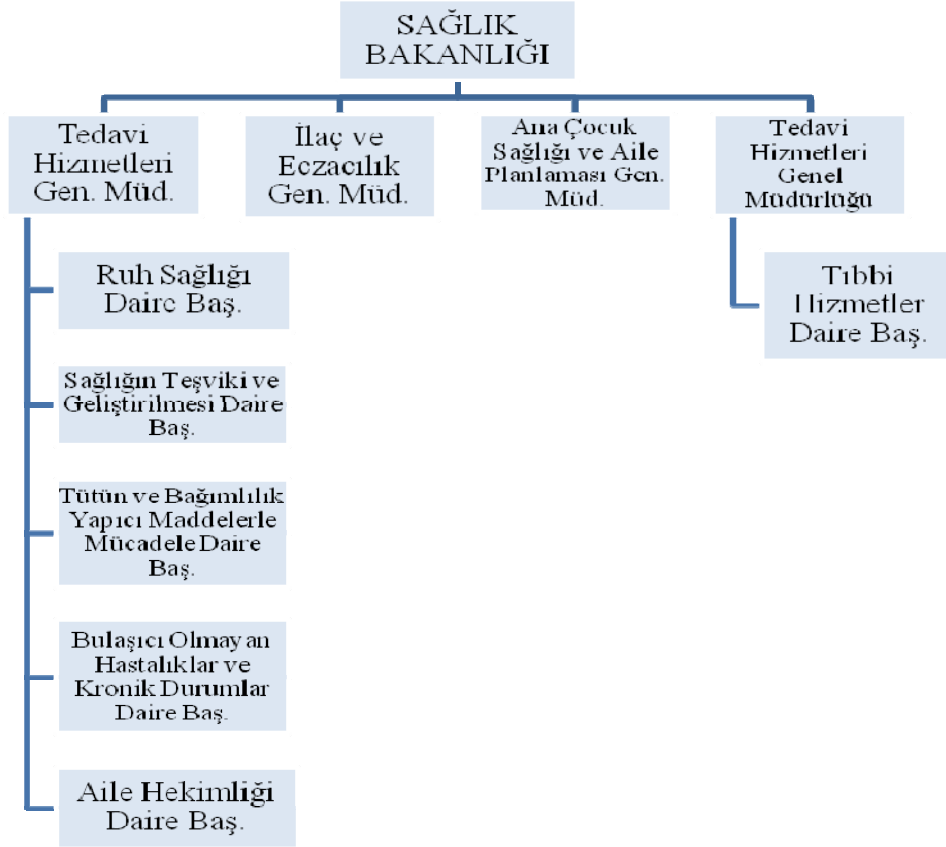
Sağlık Bakanlığının topluma yönelik sağlık ile ilgili hizmetlerin planlanması ve yürütülmesi amacıyla hizmet veren birimleri aşağıda alfabetik olarak sıralanmıştır.

- Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması
- Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
- Dış İlişkiler Daire Başkanlığı
- Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü
- Hukuk Müşavirliği
- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
- İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü
- İnşaat ve Onarım Dairesi Başkanlığı
- Kamu Özel Ortaklığı Dairesi Başkanlığı
- Kansere Karşı Savaş Dairesi Başkanlığı
- Personel Genel Müdürlüğü
- Proje Yönetim Destek Birimi
- Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı
- Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü
- Sıtma Savaşı Dairesi Başkanlığı

- Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Verem Savaşı Dairesi Başkanlığı

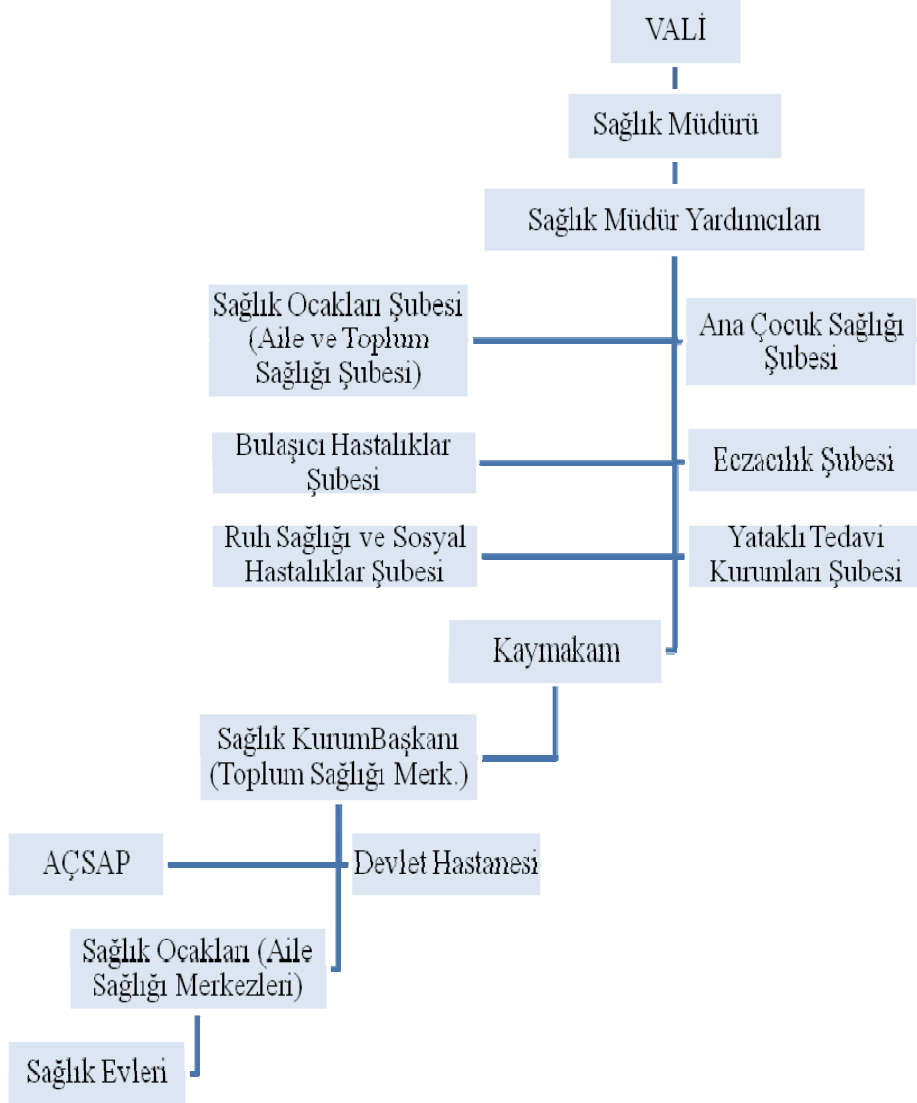
Bu örgütlenme modeli içinde çocuklara yönelik koruyucu, tedavi edici hizmetler ile rehabilitasyon hizmetleri ağırlıklı olarak dört genel müdürlük tarafından sunulmaktadır. Bu genel müdürlükler ve hizmet birimleri aşağıda verilmiştir.

Şekil 12. Sağlık Bakanlığının Merkez Teşkilat Yapısında Çocuklara Yönelik Sağlık Hizmeti Sunumundan Temel Olarak Sorumlu Olan Birimler

Sağlık Bakanlığının kayıp ve mağdur çocukların sorunlarına yönelik taşra yapılanması ise aşağıda sunulmuştur.

Şekil 13. Sağlık Bakanlığının Kayıp ve Mağdur Çocukların Sorunlarına Yönelik Taşra Yapılanması

Sağlık Bakanlığının merkez ve taşra teşkilatında çalışan sağlık personelinin sayısı aşağıda sunulmuştur.

Tablo 46. Sağlık Bakanlığı Aktif Çalışan Personel Listesi (Nisan 2010)

Basamak	Kadın Doğum	Çocuk Psikiyatru	Çocuk Cerrahisi	Çocuk Hastalıkları Uzmanı	Pratisyen Hekim	Aile Hekimi	Psiklog	Ebe	Hemşire	
Merkez	1. Basamak	25	-	-	34	13.069	383	-	13.103	8.515
	2. Basamak	592	76	111	396	2.341	90	878	6.258	21.091
	3. Basamak	839	87	159	778	1097	92	136	6.319	19.542
	Merkez Toplam	1.456	163	270	1.208	16.507	565	1.014	25.680	49.148
İlçe	1. Basamak	7	-	-	6	8.414	186	-	11.667	6.989
	2. Basamak	614	-	29	499	3.323	382	-	6.491	14.997
	3. Basamak	5	-	2	2	44	-	-	51	424
	İlçe Toplam	626	-	31	507	11.781	568	-	18.209	22.410
Genel Toplam	2.082	163	301	1.715	28.288	1.133	1.014	43.889	71.558	

Sağlık Bakanlığı 1. Basamak Sağlık Hizmetlerinde 569 aile hekimi uzmanı, 21.483 hekim, 15.504 hemşire, 24.770 ebe ve 20.956 sağlık memuru hizmet vermektedir. (Nisan 2010)

Türkiye’de ve AB üyesi ülkelerde 100.000 kişiye düşen hekim sayısı karşılaştırıldığında, bu sayı AB üyesi ülke ortalamasında 338, Türkiye’de ise 146’dır. Yani, Türkiye’deki 100.000 kişiye düşen uzman hekim sayısı AB üyesi ülkeler ortalamasının yarısından daha azdır. (TNSA 2008)

5.5.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Kayıp ve mağdur çocuklar ile ilgili kamu hizmetlerinin sunumunda Sağlık Bakanlığı; Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇSAP Genel Müdürlüğü, Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü olmak üzere dört ana birimi ile destek sağlamaktadır. Ayrıca söz konusu Genel Müdürlükler Bakanlığın diğer birimlerinden de gerekli durumlarda destek almaktadır. Yukarıda isimleri geçen dört Genel Müdürlüğün konuyla ilgili hizmetleri aşağıda verilmiştir;

5.5.3.1. Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 58’ inci maddesi, 181 sayılı Sağlık Bakanlığının Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2’ nci ve 9’ uncu maddesi, 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun ile 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu’nun 3’ üncü maddesine dayanarak vatandaşların sağlığını korumak, hastalıklar daha oluşmadan önlemek için koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında alkol dışı bağımlılık yapıcı maddeler, alkol ve tütün ile mücadele etmek amacıyla merkez ve taşra birimleriyle ülkenin her köşesinde hizmet vermektedir. (Nisan 2010).

5.5.3.1.1. Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı

- Koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin birinci basamak sağlık hizmetleriyle bütünleştirilmesine yönelik çalışmaları yürütmek,
- Hizmet verenlerin mezuniyet öncesi eğitimlerinde müfredat programlarını gözden geçirmek, geliştirmek ve mezuniyet sonrası hizmet içi eğitimlerini sağlamak,
- Gebe, lohusa ve 0-6 yaş arasındaki çocukların birinci basamakta yapılan izlemlerine psikososyal izlemi entegre etmek,
- Birinci basamakta sık görülen ruhsal bozuklukların erken teşhis ve tedavilerine yönelik çalışmaları yürütmek,
- Risk gruplarına (çocuk, genç, yaşlı, afetlere maruz kalanlar gibi) yönelik koruyucu ruh sağlığı çalışmalarını yürütmek, var olan ruh sağlığı mevzuatının incelenmesi, değerlendirilmesi ve yeni düzenlemelerin yapılması için gerekli çalışmaları yürütmek,
- Kronik ruhsal bozuklukların birinci basamakta tanı, tedavi ve izlemleri için gerekli çalışmaları yürütmek (Ruh hastalarının sevk ve takipleri, RS10, RS20, RS30, RS 40 ve RS50 formlarıyla izlenmektedir.)
- Kronik ruhsal bozukluğu olan kişilerin çocuklarına ve ailelerine yönelik koruyucu ruh sağlığı programlarını geliştirmek üzere sektör-içi ve sektörler arası çalışmaları yapmak, (2008 yılında başlayan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı” kapsamında bu tür çalışmalara yer verilmektedir. Ayrıca “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” gereği, kronik ruhsal bozukluğu olan faillerin Aile Mahkemelerince verilen sağlık tedbiri kararlarının takibi illerde İl Sağlık Müdürlükleri Ruh Sağlığı ve Sosyal Hastalıklar Şubesi tarafından yapılmaktadır.)
- Kronik ruhsal bozukluklar konusunda sağlık personelinin ve toplumu bilgilendirme ve bilinçlendirmeye yönelik programlar geliştirmek ve uygulamak,
- Kronik ruhsal bozuklukların toplum içinde tedavi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere sektöriçi ve sektörler arası çalışmaları yürütmek,
- Birinci basamakta kronik ruhsal bozuklukların tanı, tedavi ve izlemlerine yönelik düzenli veri toplama, değerlendirme ve geri bildirimini sağlamak,
- İnsan hakları konusunda Bakanlık içi çalışmaların koordinasyonunu sağlamak; belirtilen konularda halk eğitimine yönelik çalışmaların yürütülmesini sağlamak ve izlemek; izleme, değerlendirme ve geri bildirim çalışmalarını yürütmek, sektör içi ve sektörler arası işbirliğini sağlamak görevlerini üstlenmektedir.

Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından 1994 yılında proje olarak başlayan “0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı”(ÇPGD) sağlık personeli tarafından birinci basamakta hizmet vermektedir. *Bu programın amacı: “Bireylerinin yaşam boyu sağlığını korumak, daha yetenekli, zeki, başarılı ve kapasiteli bireyler yetiştirmek, artan şiddet ve suçluluğu azaltmak, sosyoekonomik eşitsizlikleri makul düzeylere indirmek, beynin hızlı gelişim döneminin önemini fark etmek ve bu dönemde çocuklarının gelişimini desteklemektir.”*

Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programı birinci basamak sağlık hizmetleri (sağlık ocakları) içinde çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini izleme ve destekleme boyutlarını ele almaktadır. Anne, gebe ve çocuğun sadece biyolojik değil psikolojik açıdan da değerlendirilmesi istenmektedir. Ruh sağlığı ve sosyal sağlık hizmetlerinin temel sağlık hizmetleri içine entegrasyonunu getirilmesi, gebe ve çocukların birinci basamakta yalnızca bedensel açıdan değil, bedensel, ruhsal ve sosyal olarak bütünsel bir bakış açısıyla izlenmesini ve gelişimlerinin desteklenmesini sağlamak hedeflenmektedir. Bu programın hedefleri şu şekildedir:

- *Çocuğun Gelişimini Desteklemek (Aile içinde çocuk ile iletişim, çocuğa yaklaşım, gibi farklı alanlarda aile bireylerine bilgi ve beceri kazandırmak)*

- *Çocuğun Gelişimini Etkileyen Risk Faktörlerini belirlemeyk (Anne/babada ruhsal sağlık sorunu, ekonomik sorunu olan aileler, istismarın önlenmesine yönelik müdahaleler, çocuğun gelişimsel bozukluklarını erken tanısına yönelik ve aile bireylerinin çocuğu olumsuz olarak etkileyecek davranışlarının önlenmesine yönelik bilgi ve beceri kazandırmak)*

Sağlık Bakanlığının “0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı” 2006 yılında 26 ilde 75.761; 2007 yılında 25 ilde 239.526; 2008 yılında 40 ilde 594.121; 2009 yılında 49 ilde 977.296 ve 2010 yılının ilk dört ayında 358.507 çocuğa ulaşmıştır. Bu programın daha yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

Madde Kullanımı Hizmetleri:

Ruh Sağlığı Dairesi Başkanlığı altında yürütülen temel hizmet birimleri arasında yer alan madde kullanım tedavî merkezleri, çeşitli nedenlerle mağdur olan çocukların madde kullanımında hizmet vermektedirler.

İlk AMATEM İstanbul Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde 1983 yılında hizmete gitmiştir. Yapılan değerlendirmeler, madde bağımlılığı sorununun artma eğiliminde olabileceğini gösterdiğinden, yıllar içinde sayısı artırılan merkezlerin sayısı 2009 yılı itibarıyla 11’e çıkarılmıştır ve yatak sayısı 332’ye ulaşmıştır.

İstanbul Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 1995 yılında ÇEMATEM (Çocuk-Ergen Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavî Merkezi) hizmete açılmıştır. Ayrıca İzmir ve Diyarbakır’da da çocuk ve ergenlere yönelik özelleşmiş merkezler bulunmaktadır. Manisa ve Ankara’daki madde bağımlılığı tedavî merkezinde de çocuk ve ergenler için farklı bir bölüm ayrılmıştır. Diğer merkezlerde duruma göre klinik düzenlemeler yapılarak erişkinlere ve çocuklara tedavî uygulanmaktadır.

Tablo 47. Madde Bağımlılığı Tedavî Merkezi ve Yatak Sayıları (Aralık 2009)

Tedavî Merkezî Türü	Merkez Sayısı	Yatak Sayısı
Erişkin Bağımlılık Tedavî Merkezi	17	466
Çocuk ve Ergen Bağımlılık Tedavî Merkezi (ÇEMATEM)	3	43
Toplam	20	509

Kaynak: Tedavî Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 48. Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavî Merkezleri (Aralık 2009)

Tedavî Merkezinin Bulunduğu Kurum Adı	*Personel Sayıları	Yatak Sayıları
Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi (AMATEM)	20	**43
Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi (ÇEMATEM)	18	21
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi (EGEBAM) (ÇEMATEM)	18	12
Diyarbakır Devlet Hastanesi (ÇEMATEM)	7	10
Toplam	63	86

Kaynak: Tedavî Hizmetleri Genel Müdürlüğü

* Personel sayıları; psikiyatri uzmanı, aile hekimi, pratisyen hekim, diğer uzman, hemşire, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve eğitimcilerden oluşan nitelikli sağlık personeli toplam sayısıdır.

** Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 6 yatağı çocuk ve ergen bağımlılığında kullanılmaktadır.

Tablo 49. Yıllara Göre Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerindeki Ayakta Başvuru ve Yatarak Tedavi Gören Hasta Sayıları

Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi Bulunan Kurum	Hasta Verileri									
	2004 Yılı		2005 Yılı		2006 Yılı		2007 Yılı		2008 Yılı	
	Ayakta Başvuru	Yatarak Tedavi	Ayakta Başvuru	Yatarak Tedavi	Ayakta Başvuru	Yatarak Tedavi	Ayakta Başvuru	Yatarak Tedavi	Ayakta Başvuru	Yatarak Tedavi
Ankara Numune E.A. Hast.	651	193	1.362	330	2.525	363	4.097	317	8.109	314
Ege Üniv. Tıp Fak. EGEBAK	673	-	1.128	-	1.117	-	1.494	145	1.741	6
Bakırköy ÇEMATEM	1.699	-	3.171	-	3.445	154	3.944	143	124	104
Diyarbakır ÇEMATEM	-	-	-	-	-	-	13	7	91	13
Toplam	3.023	193	5.661	330	7.087	517	9.548	612	10.065	437

Kaynak: Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2006 yılından itibaren yatan hasta sayısının azalmasının bir başka nedeni de 2006 yılında yürürlüğe giren denetimli serbestlik uygulamaları ile ayakta tedavi ve takip programlarının daha fazla tercih edilmesidir.

Tedavi Gören Kişilerin Sayısı: 2006 yılında 2853, 2007 yılında 2492 olan yatarak tedavi görenlerin sayısı, 2008 yılında 2145 olarak tespit edilmiştir. Bir önceki yıla göre % 14 azalma vardır. Bunun nedeni bazı tedavi merkezlerinin önceki yıllara göre daha az sayıda vaka bildiriminde bulunması ve gönderilen bazı veri formlarının yeterli veri içermediği gerekçesiyle değerlendirmeye alınmamış olmasıdır. 2006 yılından itibaren yatan hasta sayısının azalmasının bir başka nedeni de 2006 yılında yürürlüğe giren denetimli serbestlik uygulamaları ile ayakta tedavi ve takip programlarının daha fazla tercih edilmesidir.

Tablo 50. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerde 2004-2008 Yılları Arasında Tedavi Edilen Çocuk Sayısı

Yıllar	Cinsiyet		
	Erkek	Kız	Bilinmiyor
2004	69	10	
2005	128	12	1
2006	300	31	2
2007	270	18	
2008	139	23	
Toplam	906	94	3

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2004-2008 yılları arasında madde bağımlılığı tedavi merkezlerinde yatarak tedavi gören 18 yaş ve altı çocuk ve ergenlerin cinsiyet durumu incelendiğinde, erkeklerin sayısının kız çocuklara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 51. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerde 2004-2008 Yılları Arası Tedavi Edilen Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yıl	Yaş Grupları									
	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2004							8	7	19	45
2005				1	2	4	13	21	36	64
2006					9	12	28	59	85	140
2007	1			3	9	9	24	40	64	138
2008				1		3	9	30	44	75
Toplam	1			5	20	28	82	157	248	462

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2004-2008 yılları arasında madde bağımlılığı tedavi merkezlerinde yatarak tedavi gören 18 yaş ve altı çocuk ve ergenlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, 13-17 yaş grubundaki çocukların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 52. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerin 2004-2008 Yılları Arası Kullanılan Maddeye Göre Dağılımı

Madde	2004	2005	2006	2007	2008
Bali	52	83	131	90	56
Tiner	1	5	14	10	14
Ekstazi	4	9	27	22	7
Esrar	18	31	120	143	48
Eroin	1	3	13	10	32
Kokain		1		6	1
Rivotril	2	4	4	1	4
Dimenhidrinat				1	1
Benzodiazepin		1		1	2
Lpg		1	2	1	
Benzin		1		1	
Stimulan madde			1	1	
Sedatif madde				1	
Hap	1				
Bilinmiyor		2	15		
Alkol			6		
Toplam	79	141	333	288	165

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2004-2008 yılları arasında 18 yaş ve altı çocukların kullandıkları maddelere göre dağılımı incelendiğinde, en çok kullanılan maddenin bali ve esrar olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında 2006 yılından sonra madde kullanımında sayısal olarak bir azalma izlenmektedir.

Tablo 53. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinde Yatarak Tedavi Gören 18 Yaş ve Altı Çocuk ve Ergenlerin 2004-2008 Yılları Arası Gönderen Birime Göre Dağılımı

Gönderen	2004	2005	2006	2007	2008
Kendisi	26	23	66	90	85
Aile/arkadaş	41	78	157	11	47
Pratisyen hekim	1	24	48	1	
Sosyal kurumlar	5	6	11	30	11
Polis	1	8	45	6	6
Diğer	3	139	327	46	10
Bilinmiyor	2	2	6	4	3
Toplam	79	280	660	188	162

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

5.5.3.1.2. Sağlık Teşviki ve Geliştirilmesi Daire Başkanlığı

Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Daire Başkanlığı;

- Ülkemizde var olan kronik hastalıkların ülke düzeyinde araştırılması, bu hastalıklara ilişkin halkın bilinç düzeyinin artırılması ve bu hastalıkları oluşturan risk faktörleriyle mücadele amacıyla ve koruyucu sağlık hizmetlerine daha fazla öncelik verilerek halkın sağlık düzeyinin yükseltilmesi,
- İnsanların sağlık konusunda bilinç düzeylerinin artması, sağlık açısından riskler belirlenerek hastalıklar oluşmadan gerekli önlemlerin alınması ve böylece hastalıklara bağlı kalıcı sakatlıkların, iş gücü kayıplarının ve sağlık harcamalarının azaltılması,
- Toplumun sağlık ihtiyaçlarına göre sağlık hizmetlerinin yeniden düzenlenmesinin sağlanması görevlerini üstlenmiştir.

Epidemiyoloji, Tarama Programları ve Araştırmalar Şubesi

Epidemiyoloji, Tarama Programları ve Araştırmalar Şubesinin görevleri arasında;

- Sağlığın geliştirilmesi çalışma alanlarında (alfabetik sırayla; ergen sağlığı, ağız ve diş sağlığı, alkol kullanımı, ana-çocuk sağlığı, araştırma ve değerlendirme, eğitim ve kapasite geliştirme, fiziksel aktivite, halkla ilişkiler ve halkı bilgilendirme kampanyaları, ilaç bağımlılığı, şişmanlık, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı davranış geliştirme, sağlığı teşvik eden hastaneler, sağlığı teşvik eden iş yerleri, sağlıklı okullar, sağlıklı şehirler, tütün mamulleri kullanımı, üreme sağlığı, yaşlı sağlığı vb.) ve risk faktörleri (tütün, alkol, ilaç, sağlıksız beslenme, şişmanlık, fiziksel inaktivite, kolesterol yüksekliği, yüksek tansiyon, hiperglisemi vb.) dâhil, öncelikli sorunlar ve öncelikli grupların tespit edilmesi,

- Sağlığın geliştirilmesi göstergeleri başta olmak üzere Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen veriler izlenerek gerekli araştırmaların planlanması, yürütülmesi, analizi, raporlanması, çözüm önerileri geliştirilmesi ve çıktılarının ilgili tüm sektör ve paydaşlarla paylaşımı,
- Sağlığın geliştirilmesi alanında, risk faktörleri dâhil, gerekli tarama programlarının planlanmasının ve yürütülmesinin sağlanması,
- Sağlığın geliştirilmesi göstergeleri başta olmak üzere Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen veriler izlenerek kabul edilmiş hedefler bağlamında, ulusal planlar ve politikaların ne kadar benimsendiğinin ve uygulamaya konulduğunun düzenli olarak değerlendirilmesi,
- Sağlık tedavi harcamalarıyla ilgili yönleri de dâhil olmak üzere toplum sağlığının iyileştirilmesi ve korunmasına yönelik çeşitli programların etkisini içeren “etki değerlendirme” çalışmalarının planlanması, yürütülmesi, raporlanması ve sonuçların tüm sektör ve paydaşlarla paylaşılması bulunmaktadır.

5.5.3.1.3. Tütün ve Bağımlılık Yapıcı Madde Mücadele Daire Başkanlığı

Tütün ve Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele Daire Başkanlığının görevleri;

Tütün ve bağımlılık yapıcı maddelerin zararları hakkında sağlık çalışanlarının ve toplumun bilinç düzeyini artırarak tütün ve bağımlılık yapıcı maddelere yönelik arz ve talebin azaltılması yönünde önlem alınması, (19 Temmuz 2009 tarihi itibarıyla “Dumansız Hava Sahası” sloganıyla toplumun tüm kesimlerini ve özellikle gelecek nesilleri, başkalarının içtiği sigara ve tütün ürünleri dumanının zararlı etkilerinden korumak amacıyla düzenlenen 4207 sayılı Kanun’la kapalı mekânlarda sigara içme yasağı getirilmiştir.)

Ayrıca tütün ve bağımlılık yapıcı maddelerle mücadele odaklı AR GE ve proje çalışmaları yapma ve uygulama, tütün, tütün ürünleri ve bağımlılık yapıcı maddelerin zararları hakkında sağlık çalışanlarını ve toplumu bilinçlendirmek amacıyla eğitim programları, projeler geliştirmek ve eğitim materyalleri hazırlayarak ilgili tüm tarafların kullanımına sunmak görevlerini yerine getirmektedir.

5.5.3.1.4. Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Kronik Durumlar Daire Başkanlığı

Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Kronik Durumlar Daire Başkanlığı;

- Ülkemizde var olan kronik hastalıkların ülke düzeyinde araştırılması, bu hastalıklara ilişkin halkın bilinç düzeyinin artırılması ve bu hastalıkları oluşturan risk faktörleriyle mücadele edilmesi,
- Koruyucu sağlık hizmetlerine daha fazla öncelik verilerek halkın sağlık düzeyinin yükseltilmesi,
- İnsanların sağlık konusunda bilinç düzeylerinin artması,
- Sağlık açısından riskler belirlenerek hastalıklar oluşmadan gerekli önlemlerin alınması ve böylece hastalıklara bağlı kalıcı sakatlıkların, iş gücü kayıplarının ve sağlık harcamalarının azaltılması,
- Toplumun sağlık ihtiyaçlarına göre sağlık hizmetlerinin yeniden düzenlenmesinin sağlanması görevlerini üstlenmektedir.

Engelli Sağlığı Şube M¼d¼rl¼ę¼n¼

Engelli Sağlığı Şube M¼d¼rl¼ę¼n¼n¼ g¼devleri arasında;

- Engelliliğin ¼nlenmesine y¼nelik çalışmalar geliştirmek ve y¼r¼tmek, ve bu konuda y¼r¼t¼len diğer çalışmaları takip etmek (¼rneęin, birinci basamak sağlık kuruluşlarında gebe izlemi ve riskli vakaların bir ¼st basamağa sevki fonksiyonunun g¼c¼lendirilmesi; 0-6 yaş grubu rutin b¼y¼me ve gelişme takibinin yaygınlaştırılması; yenidoğanlarda fenilketon¼ri ve konjenital hipotiroidi başta olmak ¼zere nisbeten sık g¼r¼len kalıtsal ve metabolik hastalıklara y¼nelik tarama programlarının desteklenmesi; yenidoğan ve riskli gruplara D vitamini, demir, iyot gibi mikrobesein desteği sağlanmasının g¼c¼lendirilmesi),
 - Yenidoğan ve bebek takibi için ¼zel eğitim almış sağlık personeli temin edilmesine y¼nelik çalışmalar geliştirmek,
 - Engellilerin tedavi ve rehabilitasyonuna y¼nelik geliştirme ve yaygınlaştırma çalışmaları yapmak,
 - Engelli kimselerin sağlık hizmetlerinden daha etkin yararlanmalarını sağlamak ¼zere d¼zenlemeler yapılımasını temin etmek, gerekli mevzuat çalışmalarını yapmak,
 - Engellilere y¼nelik olarak; değişen şartlara uygun gerekli yasal d¼zenlemeler yapılması faaliyetlerinde işbirliği sağlamak,
 - Engellilere y¼nelik sağlık hizmeti politikaları ile standartlar geliştirip uygulama esaslarını belirlemek,
 - Kaza ve yaralanmaları engellemeye y¼nelik ihtiyaç duyulan yasal d¼zenlemelerin yapılması ve mevcut d¼zenlemeler ile uyumluluğun artırılmasını sağlamak,
 - Engellilere sunulan hizmetler bağlamında uyumluluğu g¼zeterek, başta Başbakanlık ¼z¼rl¼ler İdaresi Başkanlığı olmak ¼zere, diğer resm¼ ve sivil kuruluşlarla işbirliği yapmak,
 - Engellilere verilecek sağlık kurulu raporları konulu Y¼netmelik'in g¼ncellięini muhafaza etme amaçlı çalışmalar y¼r¼tmek,
 - Engellilere sağlık kurulu raporu vermeye yetkili sağlık kuruluşlarının tespit ve değerlendirmesi çalışmalarını y¼r¼tmek,
 - Engellilik durumu ile ilgili uluslararası ¼lekte kabul g¼ren g¼stergeler paralelinde ulusal veri tabanı geliştirmek, prenatal tanı ve tedavi merkezlerinin yaygınlaştırılma ve geliştirilmesinin teşviği ile bu merkezlerden yararlanmayı kolaylaştırıcı d¼zenlemelerin yapılmasını sağlamak,
 - Kaza ve yaralanmalar konusunda doğru ve kaliteli veri akışını sağlamak,
 - Sağlık personelinin engelli sağlığı konusunda eğitmek, ulusal ve uluslararası sağlık ¼rg¼tleri ve sivil toplum ¼rg¼tlerinin engelliliğin ¼nlenmesi ve kontrol¼ne y¼nelik uygun programları bağlamında, koordinasyon ve işbirliğini temin etmek,
 - Gerekli ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve toplantılar tertip etmek, bunlara katılmak
- bulunmaktadır.

5.5.3.1.5. Aile Hekimliği Daire Başkanlığı

¼lkemizde sağlık sisteminin yeniden organizasyonu yapılmaktadır. Sağlıkta D¼n¼ř¼m Programı adı ile yapılan bu değişimde sağlık ocakları sisteminde aile hekimliği hizmet modeline geçilmektedir. Sağlık hizmetlerinin sunumunu ¼nemli ¼l¼de etkileyecek olan bu hizmet modelinde aileye ve bireye hizmeti aile hekimi ve aile sağlığı elemanının sunması, topluma y¼nelik koruyucu hizmetleri ise toplum sağlığı merkezlerinin sunması amaçlanmaktadır.

Ülkemizde 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun 24.11.2004 tarihli ve 25650 sayılı Resmî Gazete’de, ardından sırasıyla Aile Hekimliği pilot uygulaması hakkında yönetmelik 06.07.2005 tarihli ve 25867 sayılı ve Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Kapsamında Sağlık Bakanlığı’nca Çalıştırılan Personele Yapılacak Ödemeler Ve Sözleşme Şartları Hakkında Yönetmelik 12.08.2005 tarihli ve 25904 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Bu kapsamda 15.09.2005 tarihinde Aile Hekimliği Pilot Uygulaması’na Düzce ilinde geçilmiştir. Hâlen 63 ilde birinci basamakta “Aile hekimliği modeli” uygulanmaktadır. 2010 yılı sonunda tüm illerde Aile Hekimliği Uygulamasına geçilmesi planlanmaktadır.

Aile hekimleri, kendilerinin hizmet alanı içinde yer alan bireylerin sağlıklarını izlemek ve sağlık sorunlarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini vermek ya da yönlendirmekle sorumludur. Toplumda her bireyin bir aile hekiminin olması amaçlanmaktadır. Bu şekilde kişiye yönelik koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetlerin aile hekimi tarafından yönetilmesi beklenmektedir. Aile hekimleri, aile sağlığı elemanları ile beraber çalışmaktadırlar. Aile hekiminin görevleri aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

- Çalıştığı bölgenin sağlık hizmetinin planlamasında bölgesindeki toplum sağlığı merkezi ile işbirliği yapar,
- Hekimlik uygulaması sırasında karşılaştığı toplum ve çevre sağlığını ilgilendiren durumları bölgesinde bulunduğu toplum sağlığı merkezine bildirir,
- Kendisine kayıtlı kişilerin ilk değerlendirmesini yapmak için altı ay içinde ev ziyaretinde bulunur veya kişiler ile iletişime geçer,
- Kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak tanı, tedavi, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerini verir,
- Sağlıkla ilgili olarak kayıtlı kişilere rehberlik yapar, sağlığı geliştirici ve koruyucu hizmetler ile ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini verir,
- Periyodik sağlık muayenesi yapar,
- Kayıtlı kişilerin yaş, cinsiyet ve hastalık gruplarına yönelik izlem ve taramaları (kanser, kronik hastalıklar, gebe, loğusa, yenidoğan, bebek, çocuk sağlığı, adolesan, erişkin, yaşlı sağlığı ve benzeri) yapar,
- Evde takibi zorunlu olan özürlü, yaşlı, yatalak ve benzeri durumdaki kendisine kayıtlı kişilere evde veya gezici/yerinde sağlık hizmetlerinin yürütülmesi sırasında kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak tanı, tedavi, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerini verir,
- Aile sağlığı merkezi şartlarında tanı veya tedavisi yapılamayan hastaları sevk eder, sevk edilen hastaların geri bildirimini yapılan muayene, tetkik, tanı, tedavi ve yatış bilgilerini değerlendirir, ikinci ve üçüncü basamak tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ile evde bakım hizmetlerinin koordinasyonunu sağlar,
- Tetkik hizmetlerinin verilmesini sağlar ya da bu hizmetleri verir,
- Verdiği hizmetlerle ilgili olarak sağlık kayıtlarını tutar ve gerekli bildirimleri yapar,
- Kendisine kayıtlı kişileri yılda en az bir defa değerlendirerek sağlık kayıtlarını günceller,
- Gerektiğinde hastayı gözlem altına alarak bu kişinin tetkik ve tedavisini yapar,
- Entegre sağlık hizmetinin sunulduğu merkezlerde gerektiğinde hastayı gözlem amaçlı yatırarak hastanın tetkik ve tedavisini yapar,

- İlgili mevzuatta birinci basamak sağlık kuruluşları ve resmî tabiplerce kişiye yönelik düzenlenmesi öngörülen her türlü sağlık raporu, sevk evrakı, reçete ve sair belgeleri düzenler,
- Bakanlıkça belirlenen konularda hizmet içi eğitimlere katılır,
- Bakanlıkça ve ilgili mevzuat ile verilen diğer görevleri yapar.

Aile hekimi aile sağlığı elemanı ile beraber çalışır. Bu kişi çalışma koşulları özelliğine göre ebe, hemşire, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni, tıbbi sekreter veya laboratuvar teknisyeni olabilir. Aile sağlığı elemanı kişiye yönelik koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini sunmak ve görevinin gerektirdiği hizmetler ile ilgili sağlık kayıt ve istatistiklerini tutmakla yükümlüdür.

Aile hekimliği, yerleşik nüfusa yönelik planlanmış bir modeldir. Ancak ülkemizde farklı kesimlerde yaşayan kişilere yönelik hizmetin aile hekimliği modeli ile sunulamayacağı düşünülmüş ve yerinde sağlık hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin bir model geliştirilmiştir.

1. Aile hekimliği pozisyonlarının planlanmasında; sağlık hizmetine ulaşımın zor olduğu belde, köy, mezra, uzak mahalleler ve benzeri yerleşim yerleri için gezici sağlık hizmeti; cezaevi, çocuk ıslahevi, huzurevi, korunmaya muhtaç çocukların barındığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi özellik arz eden toplu yaşam alanlarından oluşan yerler için ise yerinde sağlık hizmeti bölgeleri, Müdürlükçe belirlenerek Bakanlıkça onaylanır. Aile hekimliği uygulamasına geçildikten sonra yapılmak istenen değişiklikler ilgili aile hekimlerinin de görüşleri alınarak her yıl aralık ayının başında Müdürlükçe belirlenerek Bakanlığın onayına sunulur.

2. Cezaevi, çocuk ıslahevi, huzurevi, korunmaya muhtaç çocukların barındığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi kişilerin kayıtlı oldukları aile hekimlerine doğrudan başvuru imkânlarının olmadığı ya da aile hekimlerini serbestçe seçme imkânının bulunmadığı, toplu olarak yaşanan ancak tabibi olmayan kurumların talepleri üzerine bir ya da birden çok aile hekimi, yerinde sağlık hizmeti vermekle yükümlü kılınabilir. Bu kurumlarda yerinde sağlık hizmeti veren aile hekimleri, kurumlarda ikamet eden kişileri kaydederler. Yerinde sağlık hizmet bölgesi olarak ilan edilen kurumlar, aile hekimlerinin sunacağı sağlık hizmeti için asgari şartları sağlamakla yükümlüdür. Bu yerlerde her 100 kişi için ayda üç saatten az olmamak üzere; kayıtlı 750 kişiye kadar haftada en az bir kez, 750 ve üzerindeki kayıtlı kişiye ise haftada en az iki kez yerinde sağlık hizmeti verilir. Cezaevi ve çocuk ıslahevi için bu süre iki kat olarak uygulanır.

3. Aile hekimlerinin gezici sağlık hizmeti sunacakları bölgelerdeki yerleşim birimlerine bir plan dâhilinde periyodik aralıklarla ulaşmaları ve hizmet vermeleri esastır. Gezici sağlık hizmetine ilişkin planlama; coğrafi durum, iklim ve ulaşım şartları ile kendisine bağlı yerleşim birimlerinin sayısı dikkate alınarak ve her 100 kişi için ayda üç saatten az olmamak üzere aile hekimi tarafından yapılır. Kayıtlı 750 kişiye kadar haftada en az bir kez, 750 ve üzeri kayıtlı kişiye ise haftada en az iki kez gezici sağlık hizmeti verilir. Gezici sağlık hizmeti bölgesinde Bakanlığa ait sağlık tesisi var ise bu tesisler hizmet için kullanılabilir.

4. Aile hekimi gezici ve/veya yerinde sağlık hizmeti planını sözleşme döneminin ilk ayında aylık olarak yapar, toplum sağlığı merkezine bildirir ve bunu sözleşme döneminin sonuna kadar uygular. Her ayın sonunda gezici/yerinde hizmet faaliyet raporunu toplum sağlığı merkezine bildirir. Zorunlu hâllerde aile hekimi her türlü gezici hizmet planı değişikliğini hizmeti aksatmayacak şekilde bölgesindeki toplum sağlığı merkezine önceden bildirir. Aile hekimi, köy ve mahalle muhtarları ile kurum yetkilileri vasıtasıyla en geç bir önceki ayın son iş günü saat 12.00' ye kadar programının duyurulmasını sağlar. Aile sağlığı elemanının görev yetki ve sorumlulukları çerçevesinde, gezici/yerinde sağlık hizmetlerinin ilgili kısmı, ulaşım ve tıbbi donanım

imkânlarının aile hekimince sağlanması kaydıyla aile sağlığı elemanı tarafından da yapılabilir. Aile sağlığı elemanınca yapılan gezici/yerinde sağlık hizmeti süresi, aile hekiminin gezici/yerinde sağlık hizmeti süresinden sayılmaz.

Aile hekimliği hizmet modelinde topluma yönelik koruyucu hizmetlerin toplum sağlığı merkezleri tarafından sunulması planlanmıştır. Toplum sağlığı merkezinin "Bölgesinde yaşayan toplumun sağlığını geliştirmeyi ve korumayı ön plana alarak sağlıkla ilgili risk ve sorunları belirleyen, bu sorunları gidermek için planlama yapan ve bu planları uygulayan, uygulatan; birinci basamak koruyucu, iyileştirici ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini Müdürlüğün sevk ve idaresinde organize eden; bu hizmetlerin verimli şekilde sunulmasını izleyen, değerlendiren ve destekleyen; bölgesinde bulunan sağlık kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlayan sağlık kuruluşu." olarak tanımlanmaktadır. Bölgesinde sağlık hizmetlerini yürüten toplum sağlığı merkezleri, sağlık hizmetini bir bütün olarak değerlendirir; sağlık kuruluşları ile koordinasyonu sağlamak, gerektiğinde diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle toplumun ve bireylerin sağlığını korumak ve sağlık düzeylerini yükseltmekten sorumludur. Toplum sağlığı merkezlerinin hizmet alanları aşağıda sıralanmıştır:

- Bölgesine ait idari ve mali işleri yürütür.
- Ulusal sağlık veri sözlüğüne uygun olarak, yürütülen hizmetlerin kayıt ve istatistiklerini elektronik veya basılı ortamda tutar.
- Bölgesinde sunulan sağlık hizmetini bir bütün olarak değerlendirir. Hizmet sunumunu iyileştirmek için plan ve program yapma sorumluluğu vardır.
- Hizmetin her aşamasında ilgili kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapar.
- Aile sağlığı hizmetlerinin izleme ve değerlendirme çalışmalarını yapar.
- Bölgesindeki bulaşıcı hastalık koruma ve kontrol programını yürütür. Bölgesinde bulaşıcı hastalık salgınına neden olabilecek aşılama problemleri, mevsimsel değişimler, çevre şartlarındaki değişimler, yerleşim birimlerinin alt yapı durumları gibi faktörleri yakından izler ve gerekli önlemleri almak için ilgili kurumlarla işbirliği yapar.
- Bölgedeki bulaşıcı olmayan hastalıklar ve kronik durumlar ile ilgili durumları izler, korunma ve kontrol programları geliştirir, uygulamaya geçirir ve değerlendirmesini yapar.
- Üreme sağlığı hizmetleri yürütülmesine ilişkin programları yapar ve değerlendirir.
- Bakanlık tarafından kararlaştırılan ulusal ya da bölgesel programları yürütür ve yürütülmesini sağlar.
- Adli Tıp Kurumunun doğrudan hizmet vermediği yerlerde bu hizmetlerin planlanması görevi toplum sağlığı merkezine aittir.
- Bölgesi için Müdürlüğün belirlediği acil sağlık hizmeti planlamasını uygular.
- Acil ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri Şube Müdürlüğü ile işbirliği içinde bölgesinde halka yönelik ilk yardım bilinci oluşturmak üzere planlama yapar, yapılan planlamalar doğrultusunda eğitim çalışmalarını yürütür. Günlük hayatta karşılaşılabilecek kazalar ve riskli durumlar için halkın bilinç seviyesini yükseltmeye yönelik çalışmalar yapar.
- Aile sağlığı merkezlerinde yapılamayan görüntüleme ve laboratuvar hizmetlerini yapar veya Müdürlüğün uygun gördüğü sağlık kuruluşunun laboratuvarlarında yapılmasını sağlar. Halk sağlığına laboratuvarları toplum sağlığı merkezlerine bağlı birer birim olarak hizmetlerine devam ederler. İhtiyaç duyulan yerlerde toplum sağlığı merkezleri, bünyesinde halk sağlığı ve çevreye yönelik laboratuvar hizmetlerinin verilmesini sağlar.

- Bölgesinde insan sağlığı ile ilgili her türlü çevre şartlarını izler ve değerlendirir. Önlem alınması gereken durumlarda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapar.
 - Bölgesindeki tüm çalışanların ve işyerlerinin, özellikle sağlık açısından tehlikeli işyerlerinin kayıtlarına ulaşarak koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin sunulması için işyeri ve diğer kurumlarla işbirliği yapar. İşyeri sağlık ve güvenlik birimleri ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerinde görevli olan işyeri hekimleri ile işbirliği yapar.
 - Bölgesinde afet organizasyonunda; afete hazırlık, afete müdahale ve afet sonrası önlemler aşamasında Müdürlüğün sevk ve idaresinde ihtiyaçları belirler, sağlıkla ilgili tüm çalışmalarını yapar.
 - Toplumun sağlık konusunda bilgi düzeyinin artırılması, sağlığın korunması, geliştirilmesi ve bireylerin sağlıklı davranış alışkanlıkları kazanması için faaliyetler planlar ve uygular.
 - Bakanlık tarafından “sürekli eğitim” kapsamında oluşturulan hizmet içi eğitim programlarını yürütür.
 - Bölgesindeki okul, özellikle yatılı bölümü olan veya özelliği okul (bedensel engelliler için vb.), yurt (resmî ve özel), huzurevi ve Çocuk Esirgeme Kurumu, otel, motel, pansiyon gibi konaklama yerlerinin sağlık ve genel hijyen kuralları yönünden yılda en az iki kez kontrolünü yapar. Bu kontrol esnasında okullardaki hastalık yoğunluğunu değerlendirir. Kurum ve kuruluşlardaki suların kaynaklarını, şebeke durumunu ve depo denetimini yaparak bakteriyolojik ve kimyasal değerlendirmeler için su numuneleri alır ayrıca tuvaletler, kantin, yemekhane, yatakhane, spor sahası, havuzlar vb. bölümleri değerlendirir. Bölgesindeki öğrencinin okula kayıtlarında aile hekimince periyodik muayenesinin yapılmasını sağlar, sonuçları ve aşılama durumlarını okul idaresi ile birlikte değerlendirir. Okullarda aile sağlığı merkezleri ve diğer sağlık kurumları ile işbirliği yaparak aile ve okul idaresinin katılımıyla madde bağımlılığına ve şiddete karşı eğitim yolu ile mücadele edilmesini sağlar. Bakanlığın belirlediği sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite ve benzeri eğitim ve uygulamalarla ilgili konularda okul idaresi ile işbirliği yapar.
 - Toplum kalkınması çalışmalarında ve yardım hizmetlerinde ilgili kuruluşlarla iş birliği yapar.
- Toplum sağlığı merkezleri; sağlık turizmi, turizm hekimliği, göçerlerin bakımı, sağlık taramaları vb. konularda Bakanlığın yayımladığı genelge ve talimatlara göre hizmet sunar.

5.5.3.2. Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇSAP) Genel Müdürlüğü

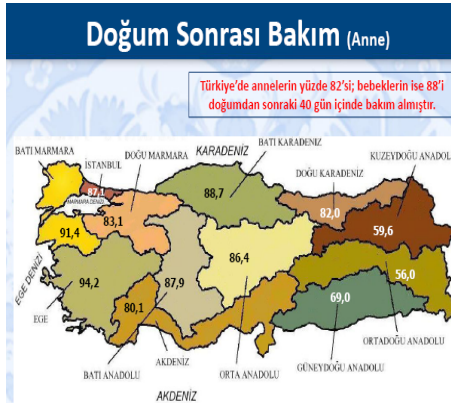
Ülkemizin öncelikli bir nüfus grubu olan anne ve çocuklara yönelik olarak daha fazla hizmet sunabilmek amacıyla kurulmuş olan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğünün görevleri aşağıda sıralanmıştır:

- Ana sağlığı, çocuk sağlığı ve aile planlaması konularında ülkedeki durumu ve sorunları göz önüne alarak bu konularla ilgili hedefleri belirlemek, bu hedefler doğrultusunda plan ve programlar hazırlamak, uygulamaya koymak, denetlemek, değerlendirmek, ülke çapında verilecek her türlü ana sağlığı, çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinde koordinatörlük yapmak,
- Ailelerin istedikleri zaman, bakabilecekleri sayıda çocuk sahibi olabilmeleri için aile planlaması hizmetlerinin etkili ve sürekli olarak verilmesini sağlamak, denetlemek, değerlendirmek,

- Hızla ilerleyen teknolojiyi izleyerek aile planlaması amacıyla kullanılan gebeliği önleyici yöntemler konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla çalışmalar yaparak, tespit edilecek yöntemlerin yaygın kullanılmasını sağlayıcı tedbir ve görüşleri uygulamaya koymak,
- Çocukların beden ve ruh sağlığını korumak için doğum öncesi, bebeklik ve süt çocukluğu, oyun çağı, okul çağı ve adolesan dönemlerinde bakım ve kontrollerinin yapılması için gerekli tedbirleri tespit etmek, uygulamaya koymak, denetlemek ve değerlendirmek,
- Ailelerin bedensel ve zihinsel özürü çocuk sahibi olmalarını önlemek için gerekli tıbbi ve genetik danışmanlık hizmetlerinin planlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak bunu uygulamaya koymak,
- Ananın ve doğacak bebeğin, bedensel ve ruhsal sağlığını korumak için gebelik öncesi, gebelik sonrası bakım ve kontrollerinin yapılması için gerekli tedbirleri almak, .
- Gerek çocuk, gerekse ananın sağlığını korumak için doğumların sağlıklı şartlarda yapılmasını sağlayacak plan ve programlar yapmak, uygulamaya koymak, denetlemek, değerlendirmek,
- Evlenecek ya da evli olan çiftlere kadın sağlığı, aile planlaması ve evlilik konularında tıbbi ve sosyal açıdan eğitim ve danışmanlık hizmeti verebilecek tedbirleri almak için plan ve programlar hazırlayarak uygulamaya koymak, denetlemek, değerlendirmek, .
- Bakanlığın ilgili birimleri ile işbirliği yaparak sağlık personelinin ana çocuk sağlığı ve aile planlaması konusunda eğitimlerini sağlamak,
- Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması ile Bakanlığın diğer hizmetleri için gerekli olan materyalin basımına, stok ve dağıtımına mevcut imkânlar ölçüsünde yardımcı olmak.

AÇSAP Genel Müdürlüğünün hizmet planlama ve sunumu sırasında çocukların, bir ülkenin geleceği ve umudu olmalarının yanı sıra, toplumun en kırılgan grubunu da oluşturduğu ve bu nedenle en iyi koşullarda dünyaya gelmelerinin sağlanması, büyümeleri ve gelişmeleri için en uygun ortamın hazırlanması, geleceğe dönük fiziksel, ruhsal ve zihinsel donanımlarının en üst düzeyde oluşturulması ülkenin geleceği açısından yaşamsal önem taşıdığı görüşünden yola çıkıldığı belirtilmektedir.

Türkiye’de olan 1.292.698 gebelik, doğum ve çocuk izlemi konusunda Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve AÇSAP Genel Müdürlüğü ortak bakış açısı ile hizmet vermektedirler. Çocukların sağlıklı olabilmeleri için öncelikle gebelik izlemlerinin yapılması gerekmektedir. “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması”na (2008) göre ülkemizde son beş yıl içinde doğum yapan kadınların % 92’si doğum öncesi bakım almaktadır. Doğumların % 90’ı sağlık kurumlarında yapılmaktadır. Doğum sonrasında ilk 40 gün içinde annelerin % 82’si ve bebeklerin % 88’i sağlık hizmeti almaktadırlar. Ancak bölgelere göre farklılıklar söz konusudur.

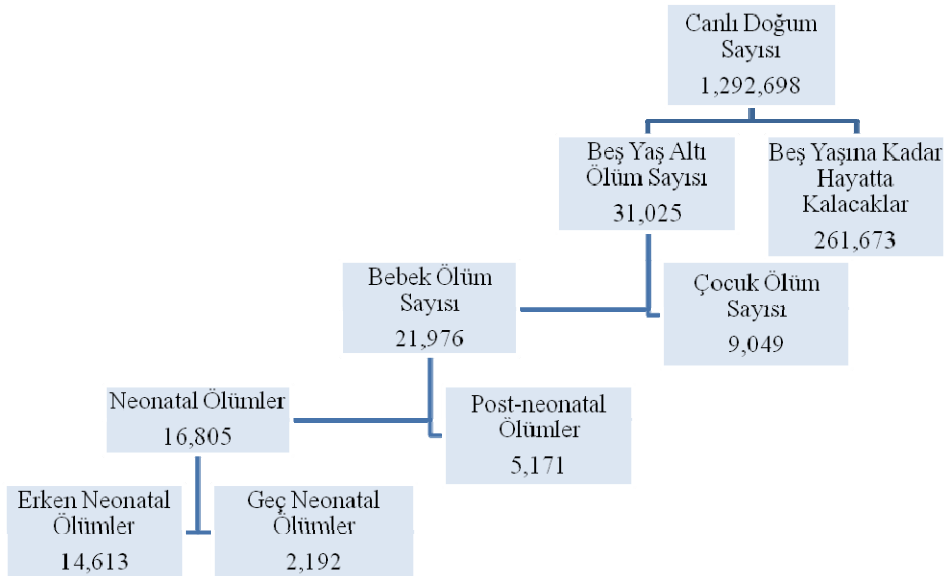
Kaynak: HÜNEE TNSA 2008

Çocuk sağlığına yönelik programların temel hedefi, artık yalnızca ölümleri önlemekten çıkıp giderek sağlık sorunlarının yarattığı diğer olumsuzlukları da önlemek ve gidermek bakış açısıyla hizmet planlaması yapmaktadır. Bu nedenle de bebek ve çocuk izlemlerinde temel öngörü, hastalık ortaya çıktıktan sonra iyileştirmek için uğraşmak yerine, hastalığa zemin hazırlayan koşulların önceden saptanarak önlenmesidir. Bu hem daha sağlıklı, hem de daha ekonomik bir yaklaşımdır. İzlemlerde ağırlıklı sorumluluk, aile hekimleri, sağlık ocakları, AÇSAP merkezleri ve toplum sağlığı merkezlerindedir. Bebek-çocuk izlemlerinin niteliğini arttırmak ve standartlarını belirlemek amacıyla “Bebek ve Çocuk İzlem Protokolleri” hazırlanmıştır. İzlem dönemine uygun olarak tüm bebek ve çocukların değerlendirilmesi, varsa sorunların tespiti, soruna yaklaşım, rutin uygulamalar gibi konuları içeren izlemler; doğumdan sonra ilk 48 saat içinde, 15. gününde, 41. gününde, 2., 3., 4., 6., 9., 12., 18., 24. ve 36. ayında, 4 yaşında, 5 yaşında gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.

AÇSAP Programlarında, beslenme programlarına özel bir önem vermektedir. Bebek beslenmesinde ilk 6 ay sadece anne sütü yeterli olmaktadır. İlk 6 aydan sonra uygun ek gıdalara geçilmesi, vitamin ve mineral eksikliklerine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede “ Anne Sütünün Teşviki ve Bebek Dostu Hastaneler” , “Demir Gibi Türkiye”, “Bebeklerde D Vitamini Yetersizliğinin Önlenmesi ve Kemik Sağlığının Geliştirilmesi Programı”, “İyot Yetersizliği Hastalıkları ve Tuzun İyotlanması Programı” ve “Tamamlayıcı Beslenme Programı” gibi bir dizi program yürütülmektedir.

Çocuk sağlığını önemli ölçüde etkileyen ishaller hastalıklar ve akut solunum yolu enfeksiyonlarının önlenmesi ve kontrol altına alınması için İshaller Hastalıkların Kontrolü Programı ve Alt Solunum Yolu Enfeksiyonlarının Kontrol Programı yürütülmektedir. “Çocuklarda Ayaktan Sık Görülen Enfeksiyonlarda Akılcı Antibiyotik Kullanımı Mezuniyet Sonrası Eğitim Kursu” yürütülmektedir.

Şekil 14. Beş Yaş Altı Ölümlerde Sayısal Büyüklükler

Kaynak: HÜNEE TNSA 2008

Türkiye’de her yıl bir yaş altındaki 21.976 bebek ve beş yaş altındaki 1.292.698 çocuk ölmektedir. Bebek ölümlerini bu seviyeden daha aşağı seviyelere düşürebilmek için, her bir bebek ölümünü izleyerek nedenini ortaya çıkarmak ve bir daha aynı nedenlerle oluşabilecek bebek ölümlerini önlenmek gerekmektedir. Mevcut uygulamada, ölüm vakalarına ulaşmada ve veri toplama sisteminde bazı aksaklıklar olduğu görüldüğünden, 0-365 gün içerisinde gerçekleşen bütün bebek ölümlerini ve nedenlerini tespit ederek gerekli tedbirleri almak için 4 Mayıs 2009 tarihli ve 31 sayılı Genelge ile yeni bir bebek ölüm kayıt sistemi geliştirilmiş ve 01.06.2009 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Sistem “Ölümlerin Tespiti”, “Ölümlerin İncelenmesi” ve “Sonuçların Analizi ve Duyurulması” aşamalarından oluşmakta olup aylık olarak bildirim alınmaktadır. Sistem kapsamında illerde “Bebek Ölümlerini İnceleme Kurulları” oluşturulmuştur. Ayrıca Çocuk Acil Kursu ve Çocuk Yoğun Bakım Kursu ile de çocuk ölümlerine yönelik programlar desteklenmektedir.

Perinatal mortalite, anneye verilen doğum öncesi bakımın, doğum koşullarının ve doğum sonrası yenidoğana verilen hizmetlerin nitelik ve niceliğini gösterir. Perinatal mortalite bir ülkenin anne ve çocuk sağlığı durumunun dolayısı ile gelişmişlik düzeyinin iyi bir göstergesidir. Bebeklerde ilk bir yaş içinde gerçekleşen ölümlerin çoğu ilk ay içinde olmaktadır ve uygun yaklaşımla yenidoğanların çoğu kurtulabilecektir. Ülkemizde yürütülen “Yenidoğan Canlandırması Programı”nın hedefi, yurt çapında doğum eyleminde görev alan tüm sağlık personelinin standart bir neonatal yeniden canlandırma eğitimini alması; bu bilgi ve becerileri belirli aralıklarla yenilemesidir. Tüm ülkede yaygınlaştırılmış bir programdır.

AÇSAP Genel Müdürlüğü’nün üreme sağlığı ile ilgili hizmetleri bir başka temel hizmet alanıdır. Üreme sağlığı, insanların bedensel olarak tam iyilik hâlinin yanında, güvenli bir cinsel yaşam ile üreme yeteneğine ve bu konuda kolayca bilgi edinme ve karar verme özgürlüğüne sahip olmaları anlamına gelir. Kişilerin kendi nesillerini kendi kararlarına göre devam ettirebilme hakkı vardır. Üreme sağlığının, tüm yaşam evrelerini kapsayacak şekilde, yani çocukluk, adolesanlık, erişkinlik ve ileri yaş dönemleri bütünlüğü içinde, cinsel sağlığı da kapsamak koşulu ile, her iki cinsiyet için de ele alınması gerekmektedir.

Türkiye’de anne ölümlerinin 15-19 yaş grubunda görülmesi (yüz bin canlı doğumda 16,4; ülke genelinde yüz binde 28,5) ve bebek ölümlerinin de yüksek olması (binde 33; ülke genelinde binde 17) nedeniyle gençlere yönelik üreme sağlığı hizmetleri sunulmaktadır. Türkiye Üreme Sağlığı Programı kapsamında SB, yukarıda belirtildiği gibi gençlerin Cinsel Sağlık Üreme Sağlığı (CSÜS) gereksinimlerini ele almak amacıyla Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezleri (GDŞHM) ağı oluşturmaktadır. Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezlerinde gençlere yönelik olarak verilen bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık, hastalıklar ile ilgili teşhis ve tedavi hizmetleri temel olarak aşağıdaki konuları içermektedir:

- Fiziksel büyüme, cinsel ve psiko sosyal gelişim
- Ergenlerle/gençlerle ilgili aile danışmanlığı
- Psikolojik problemler
- Sık görülen sistemik hastalıklarda teşhis ve tedavi
- Aşı hizmetleri
- Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı danışmanlığı
- Ergen gebelik (gebelik testi de dâhil)
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS ve korunma
- Cinsel istismar ve şiddet
- Aile Planlaması
- İstenmeyen gebelikler için danışmanlık ve rehberlik
- Sigara ve madde bağımlılığına yönelik danışmanlık ve yönlendirme
- Gebelik sırasında ve sonrasında sağlık hizmetleri

Hâlen 23 ilde 39 “Gençlik Danışmanlık ve Hizmet Merkezi” gençlere hizmet etmektedir. Bu merkezlerin personeli gençlere yönelik hizmet ile ilgili eğitim almışlardır. Ancak, sağlıkta dönüşüm programı nedeniyle, hizmet sunumunda bazı sorunlar yaşanmaktadır.

5.5.3.3. Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 181 sayılı Sağlık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 10' uncu maddesi uyarınca Bakanlığa bağlı yataklı tedavi kurumları ile bu kurumlara bağlı sağlık kuruluşlarını açmak, kapasitelerini artırmak, mali, idari ve teknik her türlü işlemi düzenlemek, takip etmek, yürütmek ve gerektiğinde bunları kapatmak görevlerini yerine getirmektedir.

5.5.3.4. İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü

Tıbbi amaçla kullanılan uyuşturucu ve psikotrop maddelerin amaç dışı kullanımı, toplumlarda özellikle sağlık açısından (bağımlılık yapması gibi) birçok sorunları gündeme getirmektedir. Bu nedenle uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımlarını tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlamak için birtakım tedbirlerin alınmasına ihtiyaç duyulmuştur. Tıbbi amaçla kullanılan uyuşturucu ve psikotrop madde ve müstahzarlarının ithalatı, imali, ihracatı, alımı, satımı, yurt içi dağıtımları, stok durumları ile halka intikaline kadar olan yasal ticareti, taraf olduğumuz Birleşmiş Milletler 1961, 1971 sözleşmeleri ile ülkemiz kanun, kararname, yönetmelik, tamim ve genelgesi uyarınca Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğüne yapılmaktadır. Ayrıca; BM 1988 Sözleşmesi eki listelerde yer alan ve Resmi Gazete'de yayımlanan Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği'ne göre; ithalatı Sağlık Bakanlığının özel iznine tabi olan kimyasal madde ve tuzlarının ithali, alımı, satımı, yurt içi dağıtımı, stok durumları kontrol edilmektedir. Söz konusu kontrole tabi kimyasal madde/prekürsörlerle ilgili her türlü faaliyette bulunanların işyerlerinde, yerinde tespit ve denetleme işlemleri İl Sağlık Müdürlükleri bünyesinde yapılmakta/yaptırılmaktadır.

5.6. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

5.6.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Eğitim hizmetlerinin sunumundan Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur, bu sorumluluğunu 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a göre uygular. Bu Kanun'a göre Millî Eğitim Bakanlığının görevleri;

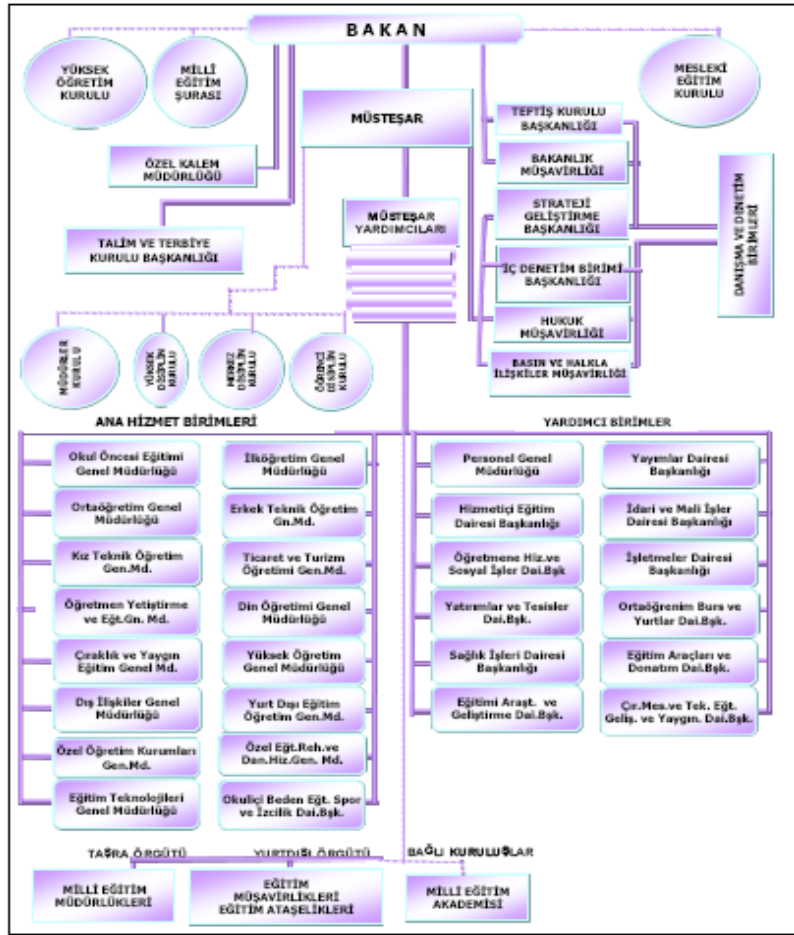
- **Her tür ve kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak,**
- Diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlarca açılan yükseköğretim dışında kalan örgün ve yaygın eğitim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve yönetmeliklerini birlikte hazırlamak ve onaylamak,
- **Yükseköğretimin, millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için Yükseköğretim Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığına verilmiş olan görev ve sorumluluklarını yerine getirmek,**
- Okullardaki beden eğitimi, spor ve izcilik eğitimi ile ilgili hizmetleri yürütmektir.

5.6.2. Teşkilat Yapısı

Milli Eğitim Bakanlığı; merkez teşkilatı, taşra teşkilatı, yurt dışı teşkilatı ve bağlı kuruluşlar olmak üzere dört bölümden meydana gelmektedir.

Danışma ve denetim birimleri, Milli Eğitim Bakanına gerekli konularda yardımcı bilgi üreten birimlerdir. Bunlar, yönetsel konularda araştırma, planlama yapar. Ayrıca, Teftiş Kurulu Başkanlığı Milli Eğitim Bakanından alacağı emir veya onay üzerine Milli Eğitim Bakanı adına Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı ile Milli Eğitim Bakanlığı kuruluşlarının her türlü faaliyet ve işlemleri ile ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütür.

Şekil 15. Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Şeması

1. Millî Eğitim Bakanlığı Örgüt Şeması

Kaynak: MEB Verisi

5.6.2.1. Milli Eğitim Şurası

Bakanlığın en yüksek danışma kurulumudur. Şura toplantıları 4 yılda bir yapılmaktadır. Farklı kurumlardan da kişilerin katıldığı Şuranın kararları tavsiye niteliğinde olup bağlayıcılığı yoktur. Şuradan çıkan tavsiye kararları 4 ay içinde Tebliğler Dergisinde yayınlanır. Kararlardan hangilerinin yürürlüğe gireceği Bakan onayı ile kesinleşir. Önemi ve önceliğine göre Bakanlık icra planlarında yer alır. Şuradaki kararların hayata geçme etkinliği ve süreci Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından izlenerek değerlendirilir. İlki 1939 yılında yapılan Şura, 2010 yılına kadar 17 kez toplanmıştır.

5.6.2.2. Yüksek Öğretim Kurulu

YÖK, Bakanlığın ilgili kuruluşu olup görev ve yetkilerini, sorumluluklarını 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan alır. Kurum özerk bir yapıya sahip olduğundan aldığı idari kararlardan dolayı yürütmeye karşı hesap vermezler. (Örneğin hangi üniversitelere denklik verileceğine ilişkin karar) YÖK'ün aldığı kararların tümü yargı denetimine tabidir. Mali denetimi, Sayıştay tarafından yapılmaktadır.

Üniversitelerle YÖK ilişkisi, idari denetimle sınırlı olup kamu tüzel kişiliğine sahip üniversitelerin içişlerine Kanun'un gösterdiği sınırlar içinde müdahil olurlar. Bütçe ve kanun tasarılarının Meclise sunumu, ilgili Bakanlık aracılığıyla olur.

5.6.2.3. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı doğrudan, Milli Eğitim Bakanına bağlı olup onun en yakın bilimsel danışma ve karar organıdır. TTK; milli eğitim müfredatını, kitap yazımını kendi organları aracılığıyla yaparken Bakanlığın diğer birimlerinde oluşturulan bütün çalışmalar, eğitimde kullanılan bütün materyaller TTK'nin onayına sunulur. TTK'nin onaylamadığı hiçbir konu ve araç-gereç eğitim ve öğretimde kullanılmaz.

TTK Başkanlığı Kurul üyelerinin alanlara göre dağılımı: Kurul üyeliklerine eğitim öğretim alanlarından 12, eğitim bilimleri alanlarından 3 olmak üzere toplam 15 üye atanır. Kurul üyeleri; bakan teklifi, başbakan ve cumhurbaşkanlığı makamının onayı ve üçlü kararname ile atanır. Kararnameleri süresizdir. Atanan kişi emekli oluncaya kadar görevine devam eder.

5.6.2.4. Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kuruluş

5.6.2.4.1. Milli Eğitim Akademisi

15.07.2005 tarihli ve 1327 sayılı makam onayı ile kurulan Akademi, Milli Eğitim Bakanlığının merkez ve taşra teşkilatında ihtiyaç duyduğu eğitim-öğretim, yönetim, teftiş ve çeşitli uzmanlık alanlarına meslek içinde eleman yetiştirilmesi ile kariyerlerinin geliştirilmesini, kalite ve verimliliğin artırılmasını amaçlamıştır. Henüz aktif olmayan Akademinin hızla aktif hâle gelmesi beklenmektedir.

5.6.2.5. Merkez Teşkilatı

Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı ana hizmet birimlerinde on beş genel müdürlük ve bir daire başkanlığı bulunurken, yardımcı hizmet birimlerinde de bir genel müdürlük ve on bir daire başkanlığı bulunmaktadır.

Bakanlık Merkez Birimleri

Merkez teşkilatının eğitim-öğretim için yönetsel kararlar üreten birimleridir. Bu birimler:

1. Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
2. İlköğretim Genel Müdürlüğü
3. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
4. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
5. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
6. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü
7. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü
8. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
9. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü
10. Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü
11. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
12. Yurt Dışı Eğitim Öğretim Genel Müdürlüğü
13. Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
14. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
15. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
16. Okul İçi Beden Eğitimi, Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı

5.6.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Zorunlu eğitim-öğretim çağındaki her bir çocuğun, zorunlu eğitim yaşını bitirdikten sonra örgün ve yaygın eğitim kurumlarından eğitim alan ya da çeşitli sebeplerden alamayan her bireyin mağduriyetini gidermek, mağduriyeti oluşturan şartların ortadan kaldırılması ve önlenmesi ile ilgili tedbirleri almak, geliştirmek ve uygulamakla ilgili, sorumlu olan Genel Müdürlük iş ve işleyiş bakımından aşağıda açıklanmıştır.

5.6.3.1. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 23' üncü maddesinde Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri;

- Özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviye ve türdeki benzeri okul ve kurumların eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili bütün görev ve hizmetlerini yürütmek,
- Okul ve kurumlarının eğitim, öğretim programlarını, ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak" olarak belirlenmiştir.

Diğer taraftan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye göre özel eğitime ihtiyacı olan çocukların zorunlu eğitim çağı 3-14 yaş arasındadır.

Bu kanunlar uyarınca yürürlüğe giren, “Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Görev, Yetki ve Sorumluluklarına İlişkin Yönerge”nin 29’ uncu ve 31’ inci maddelerinin hükümlerine göre, Özel Yeteneklilerin Eğitimi Şubesi ile “**Kişisel ve Psikososyal Hizmetler Şubesi**” nin, çocukların mağdur olmasını önleme ve korunmasındaki bazı görevleri aşağıda sunulmuştur:

Özel Yeteneklilerin Eğitimi Şubesi

Özel Yeteneklilerin Eğitimi Şubesi Müdürlüğünün görevleri:

- a) Özel yetenekli bireylerin tespit edilmesi, tanılanması, yönlendirilmesi ve yerleştirilmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- b) Özel yetenekli bireylerin sayıları ile ilgili istatistiki bilgileri toplamak. Tarama, tespit ve teşhis için araç-gereç ve teknikleri geliştirmek.
- c) Özel yetenekli bireyler için uygun eğitim ortamlarını belirlemek.
- ç) Özel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili projeler ve eğitim modelleri geliştirmek, değerlendirmek, yaygınlaştırmak.
- d) Özel yetenekli bireylerin devam ettiği okul/kurum veya sınıflarda görev yapan öğretmen ve personele süper vizyon hizmeti vermek.
- e) Özel yetenekli bireylere yönelik özel öğretim metot ve teknikleri ile ilgili öğretmen el kitapları ve kılavuz kitapları hazırlamak.
- f) Özel yetenekli bireylerin eğitimi için rehberlik programları geliştirmek ve uygulamaları izlemek.
- g) Özel yetenekli bireylerin devam ettiği okul/kurum veya sınıflarında görev yapan öğretmen ve personelin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirlemek, hizmet içi eğitim program taslaklarını hazırlamak.
- ğ) Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim verecek okul/kurumları açma ve kapama, yatırım, donatım, eğitim araç ve gereç ihtiyaçlarıyla ilgili işlemleri Bütçe Yatırım ve Donatım şubesi ile iş birliği içerisinde yürütmek.
- h) Özel yetenekli bireylerin spor ve sanat faaliyetlerinin gelişmesi için çalışmalar yapmak.
- ı) Özel yetenekli bireylerin aile ortamında eğitimi ile ailelerin eğitimi için gerekli tedbirleri almak.
- i) Görev alanıyla ilgili bilimsel araştırma ve literatürü izleyerek dünyada yürütülen çalışmalardan elde edilen sonuçları üniversiteler ve sivil toplum örgütleriyle iş birliğinde değerlendirerek uygulamaya yönelik çalışmalarda bulunmak.
- j) Görev alanıyla ilgili yargıya intikal eden davalara ait iş ve işlemleri yürütmek.
- k) Görev alanıyla ilgili mevzuata ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- l) Amirlerince, Genel Müdürlüğün işleyişi ile ilgili verilen diğer görevleri yapmak.

Kişisel ve Psikososyal Hizmetler Şubesi

- Psikososyal koruma, önleme ve müdahale model ve programlarının oluşturulmasını, psikolojik sağlığın geliştirilmesi amacıyla yaşam becerileri programlarının hazırlanmasını sağlamak,
- Bireylerin psikososyal gelişimlerini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmak,
- Kişisel ve psikososyal hizmetlerle ilgili yapılan çalışmaları izleme, değerlendirme ve yönelme hizmet modellerini oluşturarak veri toplamak,

- Travma, stres, ihmal, istismar, şiddet, intihar, sigara, alkol ve madde kullanımı vb. konularda dokümantasyon oluşturmak,
- Ülke genelinde yürütülen kişisel ve psikososyal hizmetler alanında ortak bir anlayış ve meslek etiği oluşturmak, süper vizyon ve danışma hizmetlerini sunmak,
- Görev alanıyla ilgili yargıya intikal eden davalara ait iş ve işlemleri yürütmek bu Şubenin görevleridir.

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Genel Müdürlüğü'nün görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin Yönerge'nin 29' uncu ve 31' inci maddeleri hükmü kapsamında hayata geçirilen program ve eylem planlarını il seviyesinde il danışma komisyonlarının yerel ihtiyaçlarına göre yeniden planlamasıyla süreci, RAM ile okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisleri üzerinden yürütülmektedir.

Genel Müdürlük, etkinliğin artması için çalışmalarını bağımsız yürütebilmeli; personelinin eğitimi konusunda diğer kamu kurumlarından ayrı yapılmalıdır. Bu hususta üniversitelerle işbirliğine gidilmelidir. Personelin işe alınma kriterleri ile çalışma şartlarına ilişkin de gerekli esneklik sağlanmalıdır.

5.6.3.2. Taşra Teşkilatı

Milli Eğitim Bakanlığı taşrada 81 il ve 850 ilçe olmak üzere toplam 931 Milli Eğitim Müdürlüğü olarak teşkilatlanmıştır. İlçe milli eğitim müdürlükleri, görev ve hizmetleri açısından, il milli eğitim müdürlüklerine karşı sorumludur. Milli eğitim müdürlükleri, il ve ilçe bazında eğitim hizmetlerini yürütürler. İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri; hizmetin özelliklerine göre şubeler, bürolar ile sürekli kurul ve komisyonlardan oluşur.

İl milli eğitim müdürlüğü başkanlığında oluşturulan il yürütme kurulu tarafından yıllık çalışmalar planlanmakta; kurulun kararları ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalarla ilgili işlemler il milli eğitim müdürlüklerinin özel eğitim ve rehberlik şube müdürlüklerince yürütülmekte; rehberlik ve araştırma merkezleri ile okul/kurumlarda kurulacak ekiplerin görev ve sorumlulukları belirlenmekte; ildeki risk faktörleri belirlenerek öncelikli risk faktörlerine ve/veya etkilerine yönelik gerekli tedbirler eylem planında karara bağlanmakta; öğrencileri risklerden koruma, önleme ve müdahale için gerekli rehberlik hizmetlerine ilişkin mahalli hizmet içi eğitim etkinliklerinin düzenlenmesine öncelik verilerek sürekliliği sağlanmaktadır. Bu kurul tarafından "Temel Önleme Formatörlük Eğitimi" ile psikososyal koruma, önleme ve müdahale kapsamında daha önce yetiştirilen formatör rehber öğretmen/psikolojik danışmanların, bu eğitimleri almayan psikolojik danışmanların yetiştirilmeleri için yapılacak çalışmalarda etkin olarak görevlendirilmeleri sağlanmaktadır. İldeki eylem planlarında rehber öğretmeni/psikolojik danışmanı olmayan okul/kurumlar il eylem planında dikkate alınarak oluşturulan ekipler aracılığıyla hizmetin buralara da ulaşması sağlanmaktadır.

Okul/kurum müdürlüğü, okulda sunulan hizmeti planlar ve uygular; bu uygulama sırasında kamu ve sivil kuruluşlar ile işbirliği yapar. Çocukların mağdur olmaması için okul/kurumda ve dışındaki güvenliğiyle şiddet, saldırganlık ve zorbalık oluşmasına neden olabilecek risk faktörlerini okuldaki akran ilişkileri ve çevre özelliklerini dikkate alarak belirlemeye çalışır ve bu faktörleri ve/veya etkilerini en aza indirecek tedbirleri alır. Şiddete maruz kalan ve/veya şiddet uygulayan öğrencinin, aile ve okul personelinin psikososyal koruma, önleme ve müdahale hizmetlerini almaları için en kısa sürede yönlendirilmelerini sağlar; okul-aile iş birliğini

güçlendirerek ebeveynlerin desteğini ve olumlu baş etme becerileri kazanmaları için gerekli tedbirleri alır. Öğretmenler, öğrenciler ve ailelerin psikososyal olarak gelişimlerine yönelik hazırlanan rehberlik ve temel önleme programları, diğer rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, sosyal etkinlikler, spor ile serbest zaman etkinliklerini bütünleştirerek okulda olumlu psikolojik ortam oluşturulmasını sağlarlar. Bu çalışmalarda rehber ve sınıf öğretmenleri yer almaktadır.

İllerde müdürlük altında yer alan rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğünün, mağdur çocuklara yönelik hizmet planlama ve sunma sorumlulukları bulunmaktadır.

5.6.3.2.1. RAM

Çalışma bölgesinde rehber öğretmeni/psikolojik danışmanı olmayan okul/kurumlara verilecek eğitim çalışmalarının ekipler aracılığıyla ulaşmasını, il yürütme kurulunun konu ile ilgili çalışmalara katılmasını, öğrencilerin gerektiğinde ilgili sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına yönlendirilmesini ve koruma kararının alınması amacıyla ilgili birimlerle iş birliğini sağlar.

Rehberlik ve araştırma merkezleri, eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli her türlü çalışmanın yanı sıra, özel eğitim gerektiren bireyleri de, tanılamada belirtildiği şekilde inceleyen, tanılayan, yerleştirilebilecekleri en uygun eğitim ortamını öneren ve bu bireylere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan kurumlardır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre bu kurumlarda;

- Gelişim özellikleri ile disiplin alanları bakımından akranlarına göre farklı olan özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar incelenerek tanılanır ve hangi eğitim imkânlarından yararlanacağı belirlenir,
- Eğitim-öğretime devam eden çocuklar ile okul dışı bireylere dönük olarak; öğrenci görüşmeleri, veli görüşmeleri, psikolojik danışma, aile rehberliği eğitsel ve mesleki rehberlik alanlarında bireysel danışma hizmetleri sunulur,
- Okul öncesi-ilköğretim-ortaöğretime devam eden çocuklar ile eğitim-öğretime devam etmeyen okul dışı bireylere grupla danışma, grupla eğitsel rehberlik ve grupla mesleki rehberlik hizmetleri sağlanır,
- Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, eğitim ortamlarının geliştirilmesi ve akran-öğretmen- ana baba eğitimi etkinliklerinin yürütülmesi ile okul rehberlik ve danışma hizmetlerine destek olunur, koordinasyonu sağlanır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine, bu merkezin hizmetlerinden yararlanmak üzere okul veya ilgili kurum ve kuruluşlardan öğrenci veya bireyler başvurmaktadır. Bu merkezlerde, hizmet verilen bireylere ilişkin hizmetin gerektirdiği bilgileri içeren ve her birey için ayrı ayrı danışan dosyası tutulmaktadır.

Tablo 54. Psikolojik Danışma Servislerinde Rehber Bürosu ve Rehber Öğretmen Sayıları

	Rehber Öğretmen	
	Sayı	Yüzde
Rehberlik ve Araştırma Merkezi	1.037	70,9
Genel Müdürlüğe Bağlı Okullar	419	2,9
Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisleri	13.184	90,1
Toplam	14.640	100

Türkiye’de toplam 208 RAM bulunmaktadır; RAM’larda 1.037 kadrolu rehber öğretmen, 115 sözleşmeli öğretmen ve 433 diğer branş öğretmen çalışmaktadır.

Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri temelde; öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına gizil güçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencinin bireysel ve sosyal gelişimini desteklemek, duygusal sorunlarında yardımcı olmak üzere bireysel olarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmektedir. Bireysel danışmada öğrenciye, sorunlarına yardımın yanı sıra, onların kişilik ve sosyal gelişimlerine ve olgunlaşmalarına destek olunmakta ve çalışmalar bireysel ve grup etkinlikleriyle yürütülmektedir. Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma servisinde öğrencilerin her türlü özelliklerine ilişkin “*Öğrenci Gelişim Dosyası*” bulunmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, eğitim kurumlarının eğitim-öğretim etkinlikleri bütünlüğü içinde yer almakta olup öğrenci, veli, uzman, öğretmen ve yönetici gibi ilgililerin iş birliği ile yürütülmektedir. Ayrıca, yürütülen bu hizmetlerin bireysel boyutta gizliliği esas alınmıştır.

Türkiye’de toplam olarak 15.156.782 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisi bulunmaktadır. Teorik olarak rehber öğretmenin atanması için 500 öğrenciye bir rehber öğretmen olması gerekmektedir. Toplam çalışması gereken rehber öğretmen sayısı 30.313 olup bu sayının % 43,5’i hâlen görev yapmaktadır.

Türkiye’de 42.223 ilköğretim ve ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Her okulda en az bir rehber öğretmen olması arzu edilmektedir. Okul sayısına göre değerlendirildiği zaman okulların % 34,7’sinde rehber öğretmen bulunmaktadır ve rehber öğretmen gereksinimi olan okul oranı % 65,3’dür.

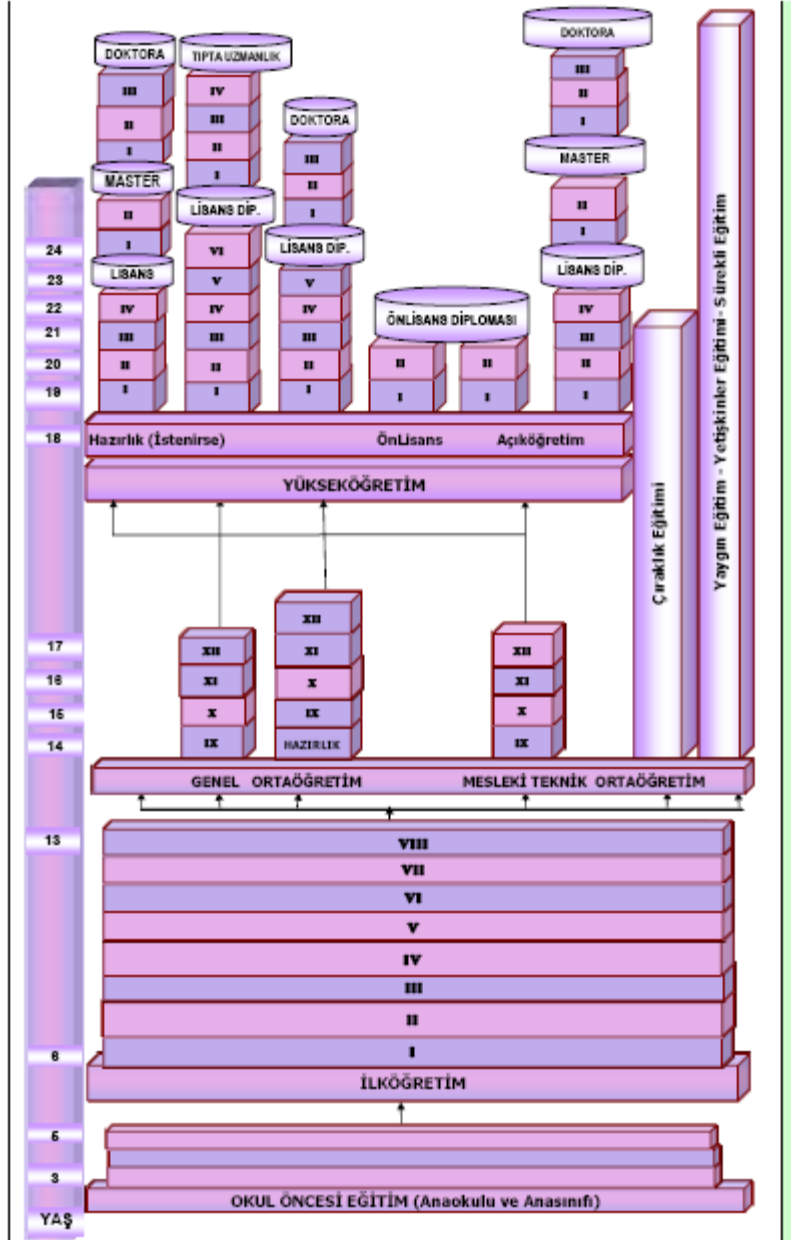
İl düzeyinde, doğal afetler sonucunda oluşan toplumsal sorunların yanı sıra toplumda ya da okulda ortaya çıkan herhangi bir toplumsal sorun sonucunda o bölgedeki öğrencilerin psikososyal sorunlarına yönelik müdahaleler merkez teşkilatıyla ortaklaşa yürütülmektedir. Kritik ve zorlu yaşam olaylarına maruz kalan öğrencilere, ailelerine ve öğretmenlere yaşadıkları travmayı psikolojik olarak anlamlandırmalarını sağlamak, bilgilendirmek ve baş etme güçlerini artırmak amacıyla acil psikososyal müdahale programı tampon destek olarak ülke genelinde yürütülmektedir. Her ilde bulunan *Psiko sosyal Önleme ve Müdahale Ekipleri* tarafından ilk hizmet sunulmaktadır. Yaşanan olayın kişiler üzerinde yarattığı travmatik etkilere göre Bakanlık temsilcileri de “Psiko sosyal Önleme ve Müdahale” hizmeti vermek üzere bölgeye gidebilmektedir. Bölgede yaşanan olaya uygun olarak ekipler tarafından *Psikososyal Müdahale Hizmetleri Eylem Planı* hazırlanmakta ve plan doğrultusunda hem Bakanlık ekibi hem de ilde mevcut olan müdahale ekibi ortak çalışma yürütmektedir.

Bu kuruluşlarda, uzman ihtiyacı ve mevcut hizmeti veren personelin iş yükü nedeniyle hizmet verimi düşük seviyede kalmaktadır. Yükseköğretim Kurulu bu hususta hem Milli Eğitim Bakanlığının hem de SHÇEK’in ihtiyacı olan alanlarda uzman yetiştirme programlarını ve yüksek öğrenim planlarını acil olarak gündemine almalıdır.

5.6.4. Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile belirlenmiş olan Milli Eğitim Sistemi, “Örgün Eğitim” ve “Yaygın Eğitim” olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Şekil 16. Türk Eğitim Sistemi

5.6.4.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Örgün eğitim, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

Tablo 55. Örgün Eğitim (2010)

Eğitim Kademesi	Okul/ Kurum	Öğrenci sayısı			Öğretmen sayısı			Derslik
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Kadrolu	Sözleşmeli	
Genel Toplam	59.539	23.199.865	12.171.432	11.028.433	800.028	731.967	68.061	572.623
Örgün Eğitim Toplamı	46.100	16.137.436	8.445.996	7.691.440	707.052	639.100	67.952	488.915
Örgün Eğitim (Resmî)	42.007	14.688.342	7.658.072	7.030.270	655.517	587.565	67.952	450.715
Örgün Eğitim (Özel)	4.091	458.108	248.130	209.978	50.853	50.853	-	38.200
Örgün Eğitim (Açıköğretim)	2	990.986	539.795	451.191			-	

2009-2010 eğitim öğretim yılında 46.100 okulda 16.137.436 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu dönemde 707.052 öğretmen çalışmıştır. Öğretmenlerin % 90,4'ü kadrolu olup % 9,6'sı sözleşmeli olarak çalışmıştır.

5.6.4.1.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş; 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları bağımsız anaokulları olarak kurulabildikleri gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları hâlinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılmaktadır. Okul öncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını, koşulları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratılmasını, Türkçenin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamaktır. Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde, uygun fiziksel kapasiteye göre ana sınıfları ve uygulamalı sınıflar olarak açılmaktadır.

Tablo 56. Okul Öncesi Öğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010)

Eğitim kademesi	Okul/ Kurum	Öğrenci sayısı			Öğretmen sayısı			Derslik
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Kadrolu	Sözleşmeli	
Okul öncesi eğitim	3 877	980 654	511 127	469 527	14 513	12 245	2 268	45 703
Okul öncesi(resmi)	1 396	892 735	464 743	427 992	7 038	4 770	2 268	33 726
Anaokulu	1 248	148 285	77 639	70 646	6 356	4 088	2 268	5 643
Anasınıfı	22 225 ⁽¹⁾	735 754	382 616	353 138	28 099 ⁽²⁾	14 149 ⁽²⁾	13 950 ⁽²⁾	27 464
657 S.K.191. Mad. göre açılan kurumlar								
Okul öncesi (özel)	148	8 696	4 488	4 208	682	682	-	619
Anaokulu	2 481	87 919	46 384	41 535	6 793	6 793	-	11 977
Anasınıfı	928	32 389	17 031	15 358	873	873	-	2 196
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	579 ⁽³⁾	19 087	10 212	8 875	786 ⁽²⁾	786 ⁽²⁾	-	1 307
	1 553	36 443	19 141	17 302	5 920	5 920	-	8 474

Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Verileri

5.6.4.1.2. Yaz Okulu

Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve geliştirmek, çalışan anne-babanın taleplerini karşılamak amacıyla okul öncesi eğitim programı doğrultusunda çocuklar için önem ve öncelik arz eden konuları kapsayan, okul öncesi eğitimden yararlanamayan 60–72 aylık çocuklara öncelik tanınarak yaz aylarında uygulanan eğitimidir. Bu konu ile ilgili veri bulunmamaktadır.

5.6.4.1.3. Gezici Sınıf (Mobil Anaokulu)

Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve geliştirmek amacıyla, maddi imkânları yetersiz ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarına devam edemeyen 36–72 aylık çocukları için kuruma dayalı okul öncesi eğitimine alternatif olarak uygulanan bir eğitim uygulamasıdır. Gezici sınıf (mobil anaokulu) projesi, okul öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü, il milli eğitim müdürlükleri, belediyeler ve üniversiteler arasında imzalanan protokolle sürdürülmektedir. Bu konu ile ilgili veri bulunmamaktadır.

5.6.4.1.4. İlköğretim Kurumları

İlköğretim, 6–14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını; milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.

Tablo 57. İlköğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010)

Eğitim kademesi Level of education	Okul/ Kurum School/ Institution	Öğrenci sayısı Number of students			Öğretmen Teachers			Derslik Classroom	
		Toplam Total	Erkek Males	Kadın Females	Toplam Total	Kadrolu Permanent	Sözleşmeli Contractual		
İlköğretim Primary Education		33 310	10 916 643	5 632 328	5 284 315	485 677	427 479	58 198	332 902
Açık ilköğretim Open primary education	1	389 948	207 446	182 502	-	-	-	-	-
İlköğretim (Resmi) Primary education (public)	32 430	10 274 728	5 288 749	4 985 979	458 046	399 848	58 198	314 950	
Özel ilköğretim okulları Private primary schools	879	251 967	136 133	115 834	27 631	27 631	-	-	17 952
İlköğretim Genel Müdürlüğü (resmi) General Directorate of Primary Education (public)	32 146	10 257 169	5 277 788	4 979 381	453 311	395 417	57 894	311 660	
İlköğretim okulu Primary school	31 572	9 991 884	5 132 093	4 859 791	439 740	384 417	55 323	301 752	
Yatılı ilköğretim bölge okulu Regional boarding primary school	574	265 285	145 695	119 590	13 571	11 000	2 571	9 908	
Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Resmi) General Directorate of Special Education Guidance and Counselling Services (Public)	284	17 559	10 961	6 598	4 735	4 431	304	3 290	
Eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okulu - Primary School for the educable mentally impaired	54	2 933	1 882	1 051	1 001	950	51	672	
Görme engelliler ilköğretim okulu Primary school for the visually-impaired	15	1 325	777	548	392	389	3	280	

İşitme engelliler ilköğretim okulu Primary school for the hearing impaired	49	4 598	2 637	1 961	1 096	1 053	43	678
Ortopedik engelliler ilköğretim okulu Primary school for the orthopedic impaired	3	485	259	226	79	79	-	63
Otistik çocuklar eğitim merkezi (İlköğretim) Autistic children training center (Primary education)	33	1 206	964	242	404	349	55	362
Öğretilebilir zihinsel engelliler eğitim uygulama okulu (İlköğretim) Mentally impaired capable of learning training imp.school (primary education)	129	6 973	4 403	2 570	1 750	1 598	152	1 225
Uyum güçlüğü olanlar ilköğretim okulu Primary school for children with adaptation problems	1	39	39	-	13	13	-	10
İlköğretim (özel) Primary education (private)	879	251 967	136 133	115 834	27 631	27 631	-	17 952
Özel Türk ilköğretim okulu Private Turkish primary school	705	245 110	132 233	112 877	25 623	25 623	-	15 855
Özel özel eğitim ilköğretim okulu Private special education primary school	145	4 117	2 500	1 617	1 448	1 448	-	1 795
Özel azınlık ilköğretim okulu Private minority primary school	23	2 305	1 142	1 163	421	421	-	235
Özel uluslararası ilköğretim okulu Private international primary school	5	400	235	165	130	130	-	60
Özel yabancı ilköğretim okulu Private foreign primary school	1	35	23	12	9	9	-	7

Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Verileri

5.6.4.1.5. Pansiyonlu İlköğretim Okulu (PİO)

Merkezî durumda olan yerleşim birimlerinde; nüfusu az, dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin parasız yatılı ve çevresindeki öğrencilerin gündüzlü olarak eğitim öğretim gördükleri ilköğretim okuludur.

5.6.4.1.6. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO)

Nüfusu az, dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin parasız yatılı, çevresindeki öğrencilerin gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okulu olarak tanımlanmaktadır.

2009-2010 eğitim öğretim yılında 78 ilde toplam 574 YİBO eğitim hizmeti vermiştir. Yatılı okullarda 151.431 öğrenci yatılı (% 61,2) ve 96.014 gündüzcü öğrenci (% 38,8) olup, toplam 247.435 öğrenci öğrenim görmüştür. YİBO'larda toplam kız öğrenci sayısı 107.557 (% 43,46) ve erkek sayısı 139.883 (% 56,53)' tur. YİBO'larda yatılı kız öğrenci sayısı 61.508 ve gündüzlü kız 46.049 olup yatılı erkek 89.918 ve gündüzlü erkek 49.965'tir. Bu dönemde toplam doluluk oranı % 76,77 olup doluluk oranı % 50'nin altında olan iller sırasıyla Kırşehir (% 16,25), Bilecik (% 26), Çankırı (% 36,87), Şırnak (% 43), Karabük (% 43,65), Rize % 44,10), Yozgat (% 45,92) ve Isparta (% 48,22) şeklindedir.

Tablo 58. 2009-2010 Yılı İl İl YİBO Öğrenci Sayıları

Sıra no	Okulun bulunduğu il	İldeki okul sayısı	Yatılı öğrenci kapasitesi	Yatılı öğrenci sayıları			Boş kapasite	Kapasite üstü	Gündüzlü öğrenci sayıları			Genel toplam öğrenci sayısı	8. Sınıf öğrenci sayıları			Doluluk oranı %
				K	E	Toplam yatılı öğrenci sayıları			K	E	Toplam gündüzlü öğrenci sayısı		K	E	Toplam	
1	ADANA	14	4672	1571	2037	3608	1142	78	1720	1965	3685	7293	348	457	805	77,23
2	ADİYAMAN	7	3349	979	1261	2240	1564	455	945	957	1902	4142	232	329	561	66,89
3	AFYONKARAHİSAR	9	1486	483	609	1092	394	0	1223	1270	2493	3585	134	178	312	73,49
4	AĞRI	18	7910	2374	4688	7062	981	133	2657	3027	5684	12746	384	1171	1555	89,28
5	AMASYA	4	964	340	343	683	281	0	215	223	438	1121	83	76	159	70,85
6	ANKARA	4	959	211	373	584	375	0	116	123	239	823	52	71	123	60,90
7	ANTALYA	11	2375	830	916	1746	631	2	2187	2397	4584	6330	221	239	460	73,52
8	ARTVİN	7	1769	525	630	1155	614	0	116	107	223	1378	98	93	191	65,29
9	AYDIN	1	200	47	73	120	80	0	46	55	101	221	15	24	39	60,00
10	BALIKESİR	7	1671	702	860	1562	250	141	643	825	1468	3030	163	256	419	93,48
11	BİLECİK	1	300	23	55	78	222	0	65	56	121	199	6	14	20	26,00
12	BİNGÖL	16	5516	1930	3394	5324	805	613	661	577	1238	6562	236	757	993	96,52
13	BİTLİS	18	8365	2836	5058	7894	1256	785	1106	1126	2232	10126	482	1168	1650	94,37
14	BOLU	3	700	224	258	482	218	0	295	294	589	1071	37	44	81	68,86
15	BURSA	3	696	233	410	643	53	0	359	386	745	1388	65	105	170	92,39
16	ÇANAKKALE	3	830	230	344	574	258	2	59	86	145	719	50	66	116	69,16
17	ÇANKIRI	7	2490	406	512	918	1572	0	399	394	793	1711	108	121	229	36,87
18	ÇORUM	16	3479	1395	1557	2952	725	198	1673	1740	3413	6365	351	358	709	84,85

19	DENİZLİ	3	548	261	277	538	10	0	282	423	705	1243	93	129	222	98,18
20	DİYARBAKIR	15	7034	1789	3728	5517	1760	243	363	470	833	6350	303	916	1219	78,43
21	EDİRNE	1	100	0	71	71	29	0	100	82	182	253	0	30	30	71,00
22	ELÂZİĞ	9	3082	846	1171	2017	1065	0	335	353	688	2705	170	275	445	65,44
23	ERZİNCAN	4	1712	562	529	1091	621	0	171	203	374	1465	95	108	203	63,73
24	ERZURUM	19	9378	3519	4151	7670	2134	426	1120	1208	2328	9998	702	1127	1829	81,79
25	ESKİŞEHİR	2	220	68	68	136	84	0	244	234	478	614	23	13	36	61,82
26	GAZİANTEP	3	1358	487	642	1129	229	0	10	11	21	1150	131	192	323	83,14
27	GİRESİN	13	3182	1119	1371	2490	788	96	1038	1059	2097	4587	224	314	538	78,25
28	GÜMÜŞHANE	9	3438	1055	1073	2128	1310	0	168	198	366	2494	258	268	526	61,90
29	HAKKÂRİ	12	5827	2082	3030	5112	982	267	375	225	600	5712	415	759	1174	87,73
30	HATAY	4	1783	594	1024	1618	165	0	478	894	1372	2990	95	239	334	90,75
31	ISPARTA	6	1039	207	294	501	538	0	429	471	900	1401	64	100	164	48,22
32	MERSİN	5	910	303	373	676	256	22	787	843	1630	2306	100	118	218	74,29
33	İSTANBUL	1	240	59	96	155	85	0	0	0	0	155	5	7	12	64,58
34	İZMİR	5	1692	457	741	1198	494	0	462	865	1327	2525	90	183	273	70,80
35	KARS	15	4820	1808	2139	3947	956	83	1340	1527	2867	6814	454	607	1061	81,89
36	KASTAMONU	20	6101	1742	1953	3695	2533	127	759	759	1518	5213	304	336	640	60,56
37	KAYSERİ	10	2468	1126	1138	2264	284	80	564	637	1201	3465	288	305	593	91,73
38	KIRKLARELİ	1	40	0	32	32	8	0	83	70	153	185	0	13	13	80,00
39	KIRŞEHİR	1	240	22	12	39	201	0	141	155	296	325	6	6	12	16,25
40	KONYA	10	1673	577	678	1255	434	16	1193	1186	2379	3634	180	185	365	75,01
41	KÜTAHYA	1	200	46	78	124	76	0	184	203	387	511	14	24	38	62,00
42	MALATYA	7	2723	698	896	1594	1151	22	91	112	203	1797	138	225	363	58,54
43	MANİSA	2	550	135	282	417	133	0	614	629	1243	1660	25	61	86	75,82
44	KAHRAMANMARAŞ	15	5928	1969	2682	4651	1419	142	1811	1940	3751	8402	343	678	1021	78,46
45	MARDİN	10	6200	1276	2560	3836	2364	0	327	393	720	4556	228	731	959	61,87
46	MUĞLA	2	496	142	154	296	200	0	421	485	906	1202	36	31	67	59,68
47	MUŞ	24	8876	3115	5107	8222	1166	512	3030	3349	6379	14601	556	1190	1746	92,63
48	NEVŞEHİR	1	100	0	66	66	34	0	94	114	208	274	0	14	14	66,00
49	NİĞDE	3	684	293	327	620	64	0	26	30	56	676	56	78	134	90,64
50	ORDU	13	3204	1182	1608	2790	439	25	1607	1920	3527	6317	341	455	796	87,08
51	RİZE	2	780	102	242	344	436	0	26	17	43	387	19	50	69	44,10
52	SAKARYA	2	400	132	171	303	97	0	292	272	564	867	35	42	77	75,75
53	SAMSUN	19	5157	1868	2260	4128	1045	16	1426	1497	2923	7051	482	614	1096	80,05
54	SİİRT	10	3520	1050	1646	2696	887	63	1291	1368	2659	5355	146	323	469	76,59
55	SİNOP	13	4424	1534	1861	3395	1061	32	284	361	645	4040	314	403	717	76,74
56	SİVAS	16	5815	1664	1835	3499	2316	0	1229	1303	2532	6031	445	431	876	60,17
57	TOKAT	12	4047	1448	1663	3111	979	43	1279	1229	2508	5619	314	415	729	76,87
58	TRABZON	5	975	218	485	703	273	1	645	519	1164	1867	46	127	173	72,10

59	TUNCELİ	8	1962	640	663	1303	737	78	34	28	62	1365	98	122	220	66,41
60	ŞANLIURFA	10	6062	1489	3306	4795	1363	96	191	184	375	5170	153	676	829	79,10
61	UŞAK	5	1500	392	610	1002	498	0	64	69	133	1135	66	137	203	66,80
62	VAN	23	9398	2519	5698	8217	1612	431	2066	2147	4213	12430	539	1479	2018	87,43
63	YOZGAT	2	808	111	260	371	437	0	49	56	105	476	26	72	98	45,92
64	ZONGULDAK	1	200	52	77	129	71	0	176	213	389	518	18	21	39	64,50
65	AKSARAY	2	858	213	340	553	305	0	323	313	636	1189	63	109	172	64,45
66	BAYBURT	2	784	269	314	583	201	0	27	41	68	651	69	71	140	74,36
67	KARAMAN	4	1480	582	613	1195	299	14	294	333	627	1822	206	200	406	80,74
68	KIRIKKALE	1	272	72	168	240	32	0	0	0	0	240	14	44	58	88,24
69	BATMAN	10	4197	1114	1914	3028	1340	171	706	718	1424	4452	218	467	685	72,15
70	ŞIRNAK	8	4340	734	1132	1866	2474	0	240	310	550	2416	180	338	518	43,00
71	BARTIN	2	520	212	223	435	114	29	68	85	153	588	37	41	78	83,65
72	ARDAHAN	6	1780	803	769	1572	216	8	901	960	1861	3433	252	237	489	88,31
73	IĞDIR	5	2192	620	863	1483	709	0	152	138	290	1773	152	227	379	67,66
74	YALOVA	1	128	29	54	83	45	0	53	38	91	174	10	25	35	64,84
75	KARABÜK	1	252	47	63	110	142	0	1	0	1	111	5	10	15	43,65
76	KİLİS	3	692	272	394	666	37	11	162	135	297	963	44	81	125	96,24
77	OSMANİYE	3	633	271	368	639	56	62	533	531	1064	1703	40	67	107	100,95
78	DÜZCE	3	492	173	197	370	147	25	405	444	849	1219	38	55	93	75,20
GENEL TOPLAM		574	197245	61508	89918	151431	51362	5548	46049	49965	96014	247435	12831	22128	34959	76,77

5.6.4.1.7. Ortaöğretim

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyoekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hem yükseköğretime hem de mesleğe veya geleceğe ve iş alanlarına hazırlamaktır. İlköğretimi tamamlamış ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgi, yeti ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir.

5.6.4.1.8. Açık Öğretim Lisesi

Çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle, yüz yüze eğitim yapan örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen, örgün eğitim çağını geçiren ve liseye devam ederken açık öğretim lisesine geçmek isteyen öğrencilere hizmet vermektedir. Açık öğretim lisesinde ders geçme ve kredi sistemi ile öğretim verilmektedir. Sistem gereği şube ve öğretmen bulunmamaktadır.

Tablo 59. Ortaöğretim Kurumları, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2010)

Eğitim kademesi (Level of education)	Okul/ Kurum School/ Institution	Öğrenci sayısı Number of students			Öğretmen Teacher			
		Toplam Total	Erkek Males	Kadın Females	Toplam Total	Kadrolu Permanent	Sözleşmeli Contractual	Derslik Classroom
Ortaöğretim - Secondary Education	8 913	4 240 139	2 302 541	1 937 598	206 862	199 376	7 486	110 310
Ortaöğretim (resmi) Secondary education (public)	8 181	3 520 879	1 904 579	1 616 300	190 433	182 947	7 486	102 039
Ortaöğretim (özel) Secondary education (Private)	731	118 222	65 613	52 609	16 429	16 429	-	8 271
Açıköğretim lisesi Open secondary education	1	601 038	332 349	268 689	-	-	-	-
Genel ortaöğretim toplamı Total of general secondary education	4 067	2 420 691	1 268 098	1 152 593	111 896	108 374	3 522	65 314
Genel ortaöğretim(resmi) General secondary education (public)	3 357	1 882 426	958 162	924 264	95 784	92 262	3 522	57 192
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü General Directorate of Secondary Education	3 140	1 817 376	925 787	891 589	91 496	87 978	3 518	53 931
Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü General Directorate of Teacher Training	217	65 050	32 375	32 675	4 288	4 284	4	3 261
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (Özel) General Directorate of Private Education Institutions (Private)	709	116 619	64 666	51 953	16 112	16 112	-	8 122
Açıköğretim lisesi Open secondary education	1	421 646	245 270	176 376	-	-	-	-
Mesleki ve teknik ortaöğretim toplamı Total of vocational and technical secondary education	4 846	1 819 448	1 034 443	785 005	94 966	91 002	3 964	44 996
Mesleki ve teknik lise (resmi) Vocational and technical high school (public)	4 824	1 638 453	946 417	692 036	94 649	90 685	3 964	44 847
Erkek Teknik Öğretimi Genel Müdürlüğü General Directorate of Technical Education for Boys	2 073	686 502	588 927	97 575	40 028	38 440	1 588	15 154
Kız Teknik Öğretimi Genel Müdürlüğü General Directorate of Technical Education for Girls	984	325 034	44 581	280 453	19 597	18 656	941	8 598

Ticaret Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü General Directorate of Commercial and Tourism Education	912	362 175	197 044	165 131	18 034	17 230	804	10 110
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü General Directorate of Religious Education	465	198 581	94 242	104 339	10 617	10 123	494	8 038
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü General Directorate of Special Education and Guidance Services	96	5 860	4 053	1 807	658	639	19	321
Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı Department of Health Affairs	281	58 264	16 149	42 115	5 164	5 046	118	2 333
Diğer Bakanlık ve Kur. Bağlı Meslek Lisesi Vocational High Schools (Dependent on the other Ministries or Institutions)	13	2 037	1 421	616	551	551	-	293
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (Özel) General Directorate of Private Education Institutions (Private)	22	1 603	947	656	317	317	-	149
Açıköğretim İlisesi Open secondary education	-	179 392	87 079	92 313	-	-	-	-

Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Verileri

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okuyan 337.668 öğrenci bursludur. Burslu öğrencilerin 163.792'si ilköğretim kurumlarında öğrenim görmektedir.

Tablo 60. Burslu Öğrenci ve Pansiyon Sayıları (2010)

	Maddiyat sayısı	Pansiyon kapasitesi	Fenancak yatılı öğrenci sayısı	Burslu yatılı öğrenci sayısı	Pansiyonda kalan öğrenci sayısı		
					Totale	Erkek	Kadın
Öğretim Düzeyi							
Genel İhtisas	2 968	122 413	317 068	5 343	341 583	215 246	127 335
İngilizce Genel Müdürlüğü	571	107 095	163 762	-	163 762	94 630	69 132
Ö-İngilizce Genel Müdürlüğü	533	88 517	83 034	3 080	87 594	39 514	48 080
Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	232	32 235	26 148	518	26 089	23 266	3 823
Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	57	12 454	13 234	305	13 139	1 814	11 325
Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü	34	10 490	9 164	232	9 288	5 494	3 904
Öğretmen Yetiştirme ve Öğretim Genel Müdürlüğü	140	29 270	20 221	1 240	29 641	12 639	11 638
İlin Öğretimi Genel Müdürlüğü	355	42 554	37 144	37	37 463	34 537	3 326
Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı	15	2 846	1 743	0	1 725	135	1 650
Özel Eğitim Rehberlik ve Dan. Bşk. Genel Müdürlüğü	22	2 037	1 421	-	1 421	2 037	1 347

Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Verileri

5.6.4.1.9. Açık İlköğretim Okulu

Daha önce ilkokuldan mezun olan ancak herhangi bir nedenle ortaokula devam edememiş yurttaşlara yönelik olarak uzaktan öğretim yöntemi ile ilköğretimi tamamlama olanağı sağlayan kurumdur. Sistem gereği şube ve öğretmen bulunmamaktadır.

5.6.4.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak örgün eğitim sistemine hiç girmemiş olan veya herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademedeki çıkmış yurttaşlara örgün eğitimin yanında veya dışında, okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanağı hazırlamak; bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere uyumlarını kolaylaştırıcı eğitim olanağı sağlamak; milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici nitelikte eğitim yapmak; toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak; ekonominin gelişimi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslek edinmelerini sağlayıcı olanaklar hazırlamak; beslenme ve sağlıklı yaşam tarzını benimsetmek; çeşitli mesleklerde çalışanlara, gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak; boş zamanlarını yararlı bir biçimde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmaktır.

Tablo 61. Yaygın Eğitim Kurumları, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2010)

Eğitim kademesi	Okul/ Kurum	Öğrenci sayısı			Öğretmen sayısı			Derslik
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Kadrolu	Sözleşmeli	
Yaygın eğitim	13 439	7 062 429	3 725 436	3 336 993	92 976	92 867	109	83 708
Resmi	2 165	3 856 465	1 659 072	2 197 393	10 602	10 493	109	5 721
Özel	11 274	3 205 964	2 066 364	1 139 600	82 374	82 374	-	77 987

Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Verileri

5.6.5. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Hizmetler ve Projeler

5.6.5.1. İlköğretim Kurumlarında Çocukların İzlenmesi İçin Yapılan Uygulamalar

2006 yılında çıkarılan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile ülkemizdeki nüfus sayımlarının da veri kaynağını oluşturacak Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) oluşturulmuştur. Buna göre 2006 yılından itibaren, TÜİK tarafından kurulan ADNKS'ye göre okul çağındaki çocukların kimlik ve adres bilgileri güncellenmekte ve ilköğretime devamları sağlanmaktadır.

Örgün eğitim istatistiklerinin derlenebilmesi ve yayımlanabilmesi için İnternet ortamında çalışan ve her eğitim seviyesi ile okul bazında bilgi girişi yapılabilen Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS), 2002-2003 eğitim-öğretim yılında başlatılmıştır. Okul müdürlükleri

aynı yılın öğretim yılı başı ve bir önceki yılın öğretim yılı sonu bilgilerini okul kayıtlarından almaktadır. 2008–2009 eğitim ve öğretim yılından itibaren okul öncesi ve ilköğretim öğrenci ve bina bilgileri, e-okul modülünden, İnternet ortamında alınmaktadır.

2009–2010 eğitim ve öğretim yılında ortaöğretim öğrenci ve bina bilgileri, e-okul modülünden, internet ortamında alınmıştır. e-Okul Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul/kurumlarda öğrenci ve yönetimle ilgili iş ve işlemlerin elektronik ortamda yürütüldüğü ve bilgilerin saklandığı sistemdir.

Bu sistem dâhilinde 2009-2010 öğrenim yılında ilköğretim çağında olup okula gitmeyen 326.513 çocuktan 139.691'i kayıt altına alınmıştır; 186.822 çocuk hâlen okula kayıtlı değildir. Kayıtsız olma nedenleri şu şekilde belirtilmektedir:

• Yurt dışına çıkma	23.191
• Adresten taşınma, yeni adresi bilinmeme	17.818
• Ailevi nedenler	10.259
• Nüfus yaşı ile fiziki yaşının farklı olması	9.222
• Geleneksel nedenler	8.715
• Zihinsel nedenler	4.349
• MERNİS kayıt adresi yanlış	3.231
• Adresten taşındı, yeni adresi biliniyor	2.929
• Vefat etti	2.800
• Mezun olmuş	2.437
• Ekonomik yetersizlik nedeniyle giderlerinin karşılanamaması	2.141
• Özel özel eğitim merkezine gitme	2.102
• Ortopedik engelli	1.654
• Veli isteğiyle (15.madde-6 yaşında göndermeme)	1.584
• Göçerler	1.447
• Yerleşim biriminde okul olmaması	1.422
• T.C. Kimlik numarası sorunu (2 kimlikli)	1.279
• Ev hizmetlerinde çalıştırılan çocuklar	1.217
• Mevsimlik gezici ve geçici tarım işçisinde çalışan çocuklar	1.094
• Nüfus cüzdanının bulunmaması ya da geç çıkarılması	657
• Sanayide ve hizmet sektöründe çalıştırılan çocuklar	645
• Aile, çocuğun yaşı küçük diye kayıt yaptırmıyor	442
• İşitme engelli	330
• Görme engelli ve/veya görme bozukluğu var	218
• Sokakta çalıştırılan çocuklar	82
• Vatandaşlıktan çıktı	9

Toplam 101.274 çocuğun neden okula kayıt olmadığı öğrenilmiştir. Ancak 15.663 çocuğun ADNK sisteminde kaydı olmasına karşılık, bu çocuklar toplumda bulunamamaktadır.

5.6.5.2. Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesi Konusunda Yapılan Projeler

“Hayata Sahip Çıkmak, Zorlu Yaşam Şartları ve Etkileri, Psikososyal Koruma, Önleme ve Müdahale Programları” ile “Temel Önleme Programları” vasıtasıyla çocukların yaşam becerileri geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda temel hizmet sunucusu ve öğretmenlere ilişkin veriler aşağıda sunulmuştur:

2007-2008						
Yapılan Çalışmalar	Ulaşılan İlköğretim Okulu	Ulaşılan Ortaöğretim Okulu	Ulaşılan Öğretmen Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Veli Sayısı	Katılan Rehber Öğretmen Sayısı
Psikoeğitim	1.314	444	15.155	220.962	60.927	925
Sınıf Temelli Müdahale	474	307	8.959	143.020	83.048	643
Grupla Psikolojik Danışma	280	192	1.696	33.506	6.998	425
Psikolojik Bilgilendirme ve Anlamlandırma	393	307	5.234	80.504	31.575	409

2008-2009						
Yapılan Çalışmalar	Ulaşılan İlköğretim Okulu	Ulaşılan Ortaöğretim Okulu	Ulaşılan Öğretmen Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Veli Sayısı	Katılan Rehber Öğretmen Sayısı
Psikoeğitim	819	365	9.822	159.188	39.898	882
Sınıf Temelli Müdahale	696	255	7.673	119.541	31.430	605
Grupla Psikolojik Danışma	266	302	1.241	24.796	6.352	311
Psikolojik Bilgilendirme ve Anlamlandırma	689	223	5.423	72.423	28.487	449

Açıklamalar: Psikolojik Bilgilendirme ve Anlamlandırma: Yaşanılan travmatik olaylarla ilgili olarak gelişen ve içinde bulunulan durum ya da bu durum içinde kendini doğru değerlendirmeye yönelik destekleyici program 2009-2010 eğitim-öğretim yılı raporlarının Genel Müdürlük sistemine aktarılması 2010 yılı sonuna kadar olacağından bu veriler bilinmemektedir.

5.6.5.3. Şiddetin Önlenmesi Projeleri

Diğer taraftan, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sorunlara erken müdahale ve özellikle problemin oluşmadan önlenmesine yönelik gelişimsel-önleyici rehberlik anlayışının kazandırılması amacıyla “Okullarda Şiddetin Önlenmesi”ne ilişkin 2006/26 No.lu Genelge

yürürlüğe girmiştir. Bu Genelge ile psikososyal koruma, önleme ve müdahale hizmetlerinin yürütülmesi kapsamında, il eylem planlarının uygulanmasına ilişkin görev, yetki ve sorumluluklar belirlenmiştir.

Eylül 2007’de MEB ile İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arasında “Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.

İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından, YİBO’larda okul güvenliğine ilişkin önemli hususlar aşağıdaki gibi saptanmıştır.

Okulda Güvenlik ve Risk Denetimi

- Yatılı ilköğretim bölge okullarında, öğrencilerin içeride ya da dışarıda kullandıkları her alanın güvenli ve tehlikeden uzak olmasına özen gösterilmelidir.
- Uyku, dinlenme vs. alanlarında, içeride ve okul bahçesinde öğrenci güvenliği için tehlike arz edecek herhangi bir durum olmamalıdır.
- Alt katlarda, öğrencilerin ulaşabilecekleri ve güvenliği riske sokabilecek pencereler, uygun açma kısıtlamaları ya da alternatif güvenlik önlemleriyle donatılmalıdır.
- Çarpışma, vurma riski olan yerlerdeki pencereler ya güvenli camdan (TSE standartlarına uygun) yapılmalı ya da başka şekilde güvenle korunmalıdır.
- Öğrencilerin kullandıkları, gerek içerideki gerekse dışarıdaki dinlenme alanlarında, binalar ve okul arasında sürekli kullandıkları yollarda tehlike arz edecek durum olmamalıdır.
- Okulun; öğrencileri, binaları ve alanlarındaki yüksek riskli yerleri (spor salonu, laboratuvar, atölye gibi ders dışı eğitim alanları, dinlenme alanları, ağaçlık alanlar, bakım, araç geç depolama alanları ve araba parkları vs.) kontrol eden ve denetleyen, pratikte uygulanabilir bir politikası olmalıdır.
- Öğrenciler, nerelerde giriş, çıkış ve faaliyetlerin yasak olduğunu bilmelidir.
- Okulun bütün görevleri kapsayan, tatmin edici bir sağlık ve güvenlik politikası olmalıdır.
- Okulun; okul binalarında ya da muhtelif faaliyetler esnasında izinsiz yola çıkma, nehre doğru gitme, düz çatılara çıkma, hobi malzemeleri ve temizlik maddelerini izinsiz alma gibi olası muhtemel riskleri tanımlamak ve azaltmak için yazılı (öğrencilerle istişareyi de kapsayan) etkili bir risk değerlendirme sistemi olmalıdır.

Okul Güvenliği

Okul güvenliğini açıklamaya yönelik çalışmalarda üç teori ön plana çıkmakta, bu teorilerin her biri okul güvenliğine dair farklı açıklamalar getirmektedir. Bu yüzden okul güvenliğiyle ilgili yapılan çalışmalarda bu teorilerin de göz önünde bulundurulması gerekir:

1. “Kontrol” Teorisi,
2. “Okul İklimi” Teorisi,
3. “Sosyal Çözülme” Teorisi

“Kontrol” Teorisi

Okullardaki şiddet olaylarının temelinde sosyal ve kültürel tesirin zayıflığı, bunun temelinde de ağırlıkla sosyal değerlerin aile ve okul gibi kurumlarca çocuklara yeterince aktarılamaması yatmaktadır. Bu değerlerin çocuklara yeterince aktarılamaması, okuldaki şiddet olaylarının en önemli sebeplerinden biridir. “Kontrol Teorisi”ne göre güvenli okul ancak;

- Geleneksel amaçlara bağlılık,
- Diğer kimselerin haklarına bağlılık,
- Sosyal etkinliklere katılım,
- Sosyal normlara inanma vs. şartların sağlanmasıyla gerçekleşebilir.

YİBO’larda gelenekler vs. sosyal değerlerden uzaklaşma durumunda, kişilerin davranışlarını kontrol edecek amaç ve anlayışlar tespit edilmelidir. Yetenekleri yetersiz olan öğrenci, okulda başarısız olabilir ve bu başarısızlık da çocuğun okula karşı yabancılaşmasına sebep olabilir. Bu yüzden okullarda öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere önem verilmelidir. Her bir öğrencinin belli bir kapasiteye sahip olduğuna inanmak, bu açıdan önemli bir başlangıçtır.

“Okul İklimi” Teorisi

Okul İklimi Teorisi, okulun sağlıklı ve açık bir iklime sahip olmasıyla okulun güvenliği arasında doğru bir ilişki olduğunu kabul eder. Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur. Tam tersi, bu hususla ilgili olarak okulda ne kadar olumsuzluk söz konusu ise okul güvenliği de o derecede zayıf olacaktır. Kabul edilebilir öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli unsur okul iklimidir. Çocukların çeşitli suçlara dair davranışlarının en önemli sebepleri, okulla ilgili olanlardır:

Okul iklimini belirlemeye yarayan, genel olarak kabul gören başlıca yedi gösterge vardır:

Sağlıksız Örgütsel İklimin Özellikleri

1. Düşük seviyede yenilikler,
2. Yetersiz iş tatmini,
3. Yabancılaşma,
4. Yaratıcılığın yokluğu,
5. İçinde bulunulan durumdan memnun olma ya da memnun görünme, daha iyiyi aramama,
6. Birbirinin kopyası olan davranışların çokluğu,
7. Çalışanların kaygı derecesinin yüksekliği...

Bu teorik çerçeveye göre, okul ancak olumlu bir iklime sahip olma durumu gerçekleştiğinde güvenlidir. Bir başka deyişle, iklimi olumsuz olan okullar yeteri kadar güvenli olmayan okullardır.

Okul Güvenliğinin Kapsamı ve Boyutları

Okul güvenliği, çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla pansiyondan ayrılması anından başlayarak tekrar pansiyona gelmesine kadar geçen bütün aşamaları içerir. Pansiyon ile okul arasındaki güvenlik, özellikle YİBO’lar için daha büyük önem arz etmektedir. Okul güvenliği, mekân açısından ele alındığında temel olarak üç aşama vardır:

1. Okul ile pansiyon arasındaki güvenlik,
2. Okul içinde güvenlik,
3. Pansiyon güvenliği.

Okul Güvenliğinin Boyutları (Güvenliğin Alanı ile İlgili Boyutlar)

1. Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik,
2. Tabii afetlere karşı güvenlik,
3. Sağlık ve temizliğe dair güvenlik,
4. Psikolojik ve duygusal güvenlik...

Hiç tartışmasız, “eğitim” ve “okul” kavramlarıyla öğrencinin kendini güvensiz hissetmesi tezat oluşturmaktadır. “Her sistemde iyi işlemeden ya da kötü işleyen parçalar (alt sistemler) olabileceği” noktasından hareket edildiğinde sorunun anlaşılması kolaylaşır. Bu noktada, okulların güvenliğini zaafa uğratan sebepleri bilmek ve zaman kaybetmeden bunları ortadan kaldırmak hayati önem taşımaktadır.

Okul Ortamının Güvenliğini Bozan Faktörler

1. Öğretimin etkisiz oluşu dolayısıyla öğrenci başarısızlığı,
2. Tutarsız ve cezalandırıcı yönetim uygulamaları,
3. Öğretim imkânlarının yetersizliği, özellikle öğrencinin kendini kontrol etmesine yönelik imkânların yokluğu,
4. İstenen davranışlara yönelik, açık olmayan beklentiler,
5. Kuralların uygulanmasına gerekli hassasiyetin gösterilmemesi,
6. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak öğretimin bireyselleştirilememesi,
7. Kuralların açık, adil ve tutarlı olmaması,
8. Öğretmen ve yöneticilerin yeterince kurallara vâkıf olmamaları,
9. Yanlış davranışların görmezden gelinmesi,
10. Öğrencilerin, kuralların meşru olduğuna inanmamaları,
11. Okulun büyüklüğü,
12. Öğretim için ihtiyaç duyulan kaynakların yetersizliği,
13. Öğretmen – yönetici iş birliğinin zayıflığı,
14. Yöneticinin pasifliği,
15. Cezalandırıcı öğretmen davranışları.

Güvenli Bir Okulun Nitelikleri

1. Okulda güçlü bir liderlik, kendini işine adanmış öğretmen kadrosu vardır.
2. Sosyal katılım (veli ve çevre katılımı) yeterlidir, programların seçilmesinde öğrencilerin görüşleri de dikkate alınır.
3. Okulun fiziki şartları güvenlik için yeterlidir.
4. Okul güvenliğini devam ettirmeye ve problemleri önlemeye yönelik politikalar tutarlıdır ve devamlı olarak uygulanmaktadır.
5. Okul güvenliğine dair önleyici programlar, öğrenci özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.
6. Okul güvenliğine dair önlem ve politikalar, gözlenebilir yaklaşımlara dayanmaktadır.
7. Öğretmen ve diğer çalışanlar, okul güvenliğine dair programları uygulama konusunda sürekli eğitilmekte ve desteklenmektedir. Ancak herhangi bir okulun bu niteliklere ne derecede sahip olduğunun belirlenmesi önemlidir.

Kamera Yerleşimi

Okul güvenliği, günümüzde eğitim sistemleri için en önemli problemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Daha nitelikli bir eğitim-öğretim için okulların daha güvenli yerler olmaları gerekmektedir. Nitekim yatılı ilköğretim bölge okullarında da özellikle pansiyon güvenliğine yönelik yaklaşımlarda daha hassas davranılması gerekmektedir. Son yıllarda, okullara güvenlik açısından kamera yerleştirilmesi uygulaması yaygınlaşmaya başlamıştır. YİBO'larda hayatın 24 saat devam ettiği düşünüldüğünde güvenlik için gereken her türlü önlemin alınması bir zorunluluktur. Ancak böyle bir düzenleme yapılacaksa öncelikle kamera yerleşim planlarında çok titiz davranılmalıdır. Meselenin pedagojik yönüyle birlikte YİBO'larda, Anayasa'nın (özel hayatın gizliliği ve korunmasına yönelik) 20' nci maddesinde ifadesini bulan "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz." hükmü de göz önünde bulundurularak yatakhaneler, yatakhane koridorları, lavabolar, tuvalet ve banyolar ile bu bölümlerin giriş çıkışlarına kamera düzeneği kesinlikle kurulmamalıdır.

Yatakhane

1. Kız pansiyonunda bayan belletici, erkek pansiyonlarında erkek belletici öğretmen görevlendirilmesine özen gösterilmelidir.
2. Yatakhanelerin koğuş sisteminin oda sistemine dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
3. Yatakhanelerde aynı yaş gurubundan öğrencilerin aynı odalarda birlikte kalmasına özen gösterilmelidir.
4. Yatakhane yerleşiminde odalarda en az üç öğrenci olmalı, oda yerleşim planlamasında öğrenciler odalara eşit dağıtılmalıdır.
5. Pansiyonda kullanılan ranzaların üst katına öğrencilerin düşmelerini önlemek için kesinlikle korkuluk yaptırılmalıdır.
6. Yatakhanelerde her ne sebepten olursa olsun bir yatakta birden fazla öğrencinin yatmasına müsaade edilmemelidir.
7. Altını ıslatan çocuklar kesinlikle aynı odalarda toplanmamalı, farklı odalarda diğer öğrencilerle birlikte kalmaları sağlanmalıdır.
8. Altını ıslatan öğrencilerin yataklarında alez çarşaf kullanılmalı, altlarını ıslattıkları zaman çarşaf ve battaniyeleri dâhil bütün yatak malzemeleri ile çamaşırlarının temizliği sağlanmalıdır.
9. Altını ıslatan öğrencilerin yatakhane yerleşiminde, odalarının lavabolara ve belletici öğretmen odalarına yakın olmasına dikkat edilmelidir.
10. Odalarda mutlaka gece lambası olmalı, koridorlar ve lavaboların aydınlatması yeterli olmalıdır.
11. Hafta sonları evci iznine gidecek öğrencilerin, velilerden alınacak olan vekâletnamelere uygun olarak imza karşılığında teslim edilmesine dikkat edilmelidir.
12. Pansiyon ve yatakhaneler, öğrencilerin ev ortamına uygun düzenlenmelidir.
13. Öğrenciler yaş ve cinsiyetleri dikkate alınarak ayrılmalı ve onlara uygun bir koruma sağlamalıdır.
14. Hiçbir zaman kişisel oda tanzim edilmemelidir.
15. Odalarda fiziki yetersizliği olan öğrenciler için imkânlar sunulmalıdır.

16. Yatakhanelerin diğer yerlerden farkını gösteren gelişmişlik standartları olmalıdır.
17. Farklı cinsiyetlere sağlanan imkânlar arasında önemli farklar bulunmamalıdır.
18. Farklı iki yatılı okul arasında ilkeler ve uygulamalar bakımından önemli farklar bulunmamalıdır.
19. Uyku alanları, dinlenme ve eğlenme alanları, tuvalet ve banyolar yaş farkları gözetilerek düzenlenmelidir.
20. Gerekliğinde hasta öğrencilerin ayrı olarak kalabileceği, hemen yakınında kendi tuvaleti ve banyo imkânı olan, standartlara uygun, yeterli sayıda yatak olan oda(lar) düzenlenmelidir.
21. Hasta öğrencilere ayrılan “hasta bölümü (ya da odası)” amaca uygun büyüklükte olup yataklar arasında yeterli boşluklar olmalıdır.
22. Öğrenciler tuvalet ve banyo imkânlarına sahip olmalı, bu imkânlarla kolayca ulaşabilmeli, söz konusu mekânlar kişisel gizliliğe önem verilerek özel hayata müdahale edilmeyecek şekilde düzenlenmelidir.
23. Tuvalet, banyo ve lavabolarda öğrencilerin yaş ve cinsiyetine uygun sıhhi çöp kutusu, kâğıt havlu, sıvı sabunu bulunan ortamlar olmalıdır.
24. Banyolar, öğrencilere temizlik alışkanlığının verilmesi için 24 saat hazır durumda olmalı, ihtiyaç duyulan zamanlarda duş alınabilecek sıcak su imkânı bulunmalıdır.
25. Tuvaletlerde ısınma, aydınlanma ve havalandırma imkânları bulunmalıdır.
26. Tuvaletlerde bulunan lavabolar öğrencilerin yaşına ve fiziki gelişimlerine uygun şekilde düzenlenmelidir.
27. Her sekiz öğrenciye bir tane duş olacak şekilde, banyolarda öğrencilerin her an faydalanabileceği duşlar, soyunma ve giyinme kabinleri bulunmalı; mahremiyete özen gösterilmelidir.
28. Öğrencilere ait tuvalet ve duşları öğrencilerden başka kimse kullanmamalıdır.
29. Söz konusu hususlarda engelli öğrenciler için de gerekli tedbirler alınmalıdır.
30. Öğrencilerin yönetime katılımının sağlanması için “Dilek ve Temenni Kutusu” konmalıdır.
31. Öğrencilerin beden eğitimi, görsel sanatlar, teknoloji ve tasarım dersleri ile bilumum sosyal ve sportif faaliyetlerde kıyafet değiştirebilmeleri için uygun ortam hazırlanmalıdır.

Boş Zaman Etkinlikleri

1. Öğrencilerin öğrenme zamanları dışında vakit geçirebilmeleri için, uygun sahalar ve etkinlik seçenekleri olmalıdır.
2. Öğrenciler her gün, kendilerine özel, yeterli ve uygun boş zamana sahip olmalıdır.
3. Okul yönetimi, öğrencilere yıl boyunca, okul içinde ve dışında, ders dışı zamanlarda memnuniyeti sağlayacak ölçüde etkinlik seçenekleri sunmalıdır.
4. Öğrenciler ders dışında spor alanlarına; eğlence, dinlenme ve hobi imkânlarına problemsiz ulaşabilmelidir.
5. Resmî tatillerde ya da izin günlerinde eve gitmeyip okulda kalan öğrenciler için boş zamanları değerlendirici etkinlikler düzenlenmelidir.
6. Öğrencilerin *İnternet*'e erişim imkânı olmalı ancak, öğrencileri mevcut sanal tehlikelerden korumak için bu hizmet uygun bir şekilde denetlenmelidir.

5.7. SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

5.7.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 27 Mayıs 1983 tarihinde yayımlanan "2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu" ile kurulmuştur. Kurum yetkisini, devletin sosyal ve ekonomik yönden dezavantajlı kimselere yönelik görevini tanımlayan Anayasa'nın 61' inci maddesinden ve yukarıda belirtilen 2828 sayılı Kuruluş Kanunu'ndan almaktadır.

Sosyal devlet olmanın temel sorumluluklarını yerine getirmekte vazgeçilmez bir öneme sahip olan SHÇEK Genel Müdürlüğü, korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, genç, kadın, özürü ve yaşlılara 24 saat sürekli koruma ve bakım hizmetini yatılı ve gündüzlü olarak vermektedir. Toplum merkezleri; aile, gençlik ve yaşlı danışma merkezleri, evlat edindirme, koruyucu aile, sosyal yardım uygulamaları; sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara yönelik hizmetleri ile tüm alanlarda gönüllü katkı ve katılımların organizasyonu gibi koruyucu, önleyici ve eğitici çalışmaların yanında, uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerini de yürütmekle görevlidir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş Kanunu olan 2828 sayılı Kanunun 9' uncu maddesinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili esasları, sosyal hizmetler politikası ve hedeflerine uygun olarak tespit etmek, çalışma plan ve programlarını hazırlamak, uygulamak ve bu konuda kurum ve kuruluşlar arasında ilgili bakanlık adına koordinasyon ve işbirliği sağlamak.
- Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, özürü ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek.
- Çalışan ana ve babalar ile yurt dışındaki işçilerin çocuklarının bakımını ve korunmasını sağlamak amacıyla imkânlar ölçüsünde gündüzlü veya yatılı kuruluşlar kurmak ve işletmek.
- Yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak amacıyla gerekli hizmet ve programları geliştirmek ve uygulamak.
- Kurum görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak amacıyla halkın gönüllü katılımını sağlamak ve organize etmek. Toplumun örf, adet, inançlarına göre yapacağı yardım ve bağışlara ilişkin programlar geliştirmek ve yürütülmesini sağlamak, bu amaçla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği yapmak, yardımda bulunmak isteyen kişi, kurum ve kuruluşlara yol göstermek.
- Dernek ve vakıfların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetlerini yönlendirmek, bunların bütçelerinde sosyal hizmetlere ayırdıkları payların yerinde ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla görüş ve tavsiyelerde bulunmak.
- Kuruma bağlı olanlar dışında kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti verenler hariç olmak üzere açılış iznine, her türlü standartlarına ve işleyişlerine ilişkin esasları, varsa ücret tarifelerini tespit etmek, onaylamak, denetimini yapmak ve bu esaslara uymayanların faaliyetlerini durdurmak.

- Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili alanlarda araştırma, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmak, uluslararası düzeyde sosyal hizmet uygulamalarını izlemek, değerlendirmek ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak.

- Hizmet için gerekli personeli bu hizmete elverişli kişiler arasından seçmek, eğitmek, yetiştirmek, çalışma esaslarını ve sorumluluklarını belirlemek ve ilgili alanlarda görevlendirmek.

- Toplumun değişen ihtiyaçlarına göre özürllüer ve diğer sosyal hizmet alanlarında, kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek, bunun için uygun gördüğü sosyal hizmet kuruluşlarını genel esaslar çerçevesinde kurmak ve işletmek,

- Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak.

- Doğal afetler nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne yönelik sosyal hizmetleri önceden planlamak, afetzedelerin ivedi gereksinimlerini karşılamaya ve afet sonrası sorunlarını çözümlenmeye yönelik geçici veya sürekli hizmetleri yerine getirmek, afetle bağlantılı göçler ve göçmenlerle ilgili her türlü sosyal hizmeti gerçekleştirmek.

Yukarıda belirtilen temel görevler yanında başka kanunlar ile de Kuruma faaliyet alanı ile ilişkili sorumluluklar yüklenmiştir.

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile de Kurumumuza yeni görev ve sorumluluklar getirilmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin olarak koruyucu ve destekleyici tedbirler ile çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, bakım ve barınma konularında alınacak tedbirlerin yürütülmesi görevini SHÇEK Genel Müdürlüğüne vermiştir.

5.7.2. Teşkilat Yapısı

Kurumun merkez teşkilatında 6 Ana Hizmet Birimi (Aile-Kadın ve Toplum, Çocuk, Gençlik, Yaşlı Bakım, Özürllü Bakım, Sosyal Yardım Hizmetleri Dairesi Başkanlıkları), 13 Danışma, Denetim ve Yardımcı Hizmet birimi yer almaktadır. Kurumun teşkilat yapısında ayrıca sosyal hizmetlere veya uygulanmasına ilişkin konuları inceleme, görüş ve tavsiyelerde bulunmakla görevli “**Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu**” bulunmaktadır. İllerde bulunan “**İl Sosyal Hizmetler Kurulu**” ise sosyal hizmetlere veya uygulanmasına ilişkin konuları incelemek, görüş ve tavsiyelerde bulunmakla görevli bir kuruldur.

Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu, Başbakanın veya görevlendireceği Bakanın başkanlığında aşağıda belirtilen üyelerden oluşur.

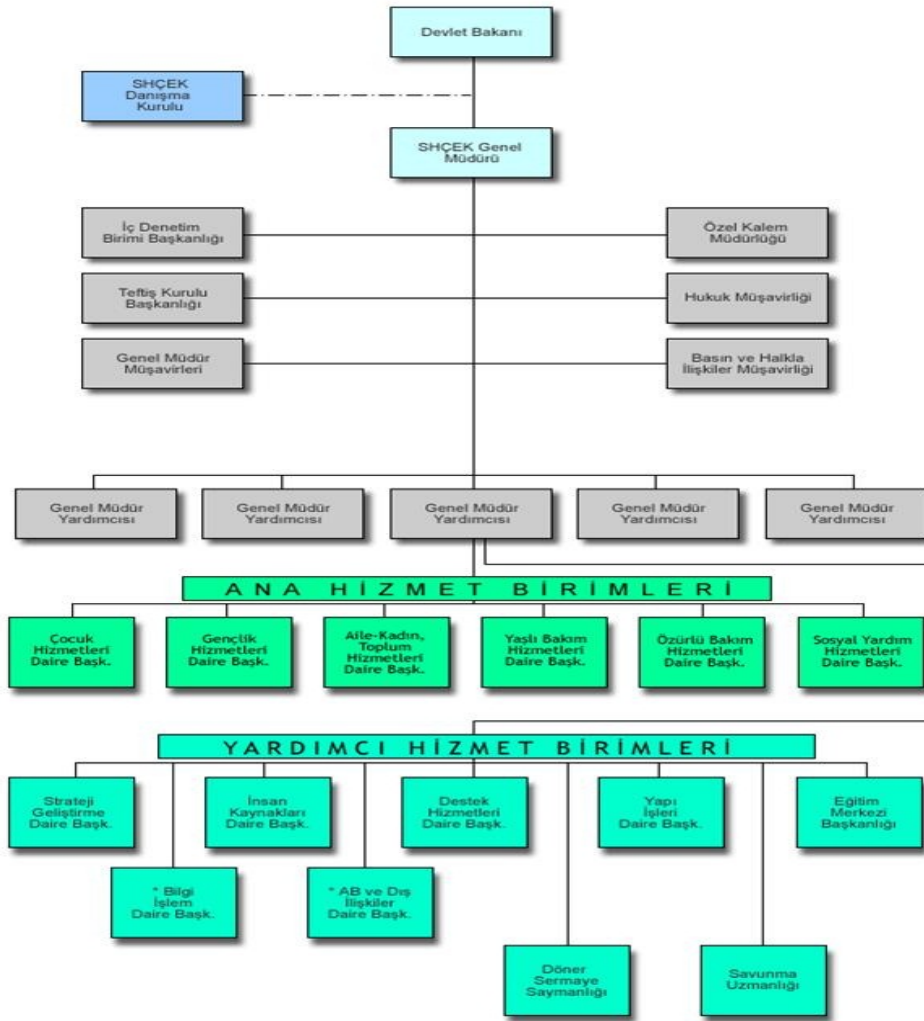
- Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca seçilecek, sosyal hizmet alanında temayüz etmiş beş kişi,

- Adalet, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Kültür Bakanlıklarının Müsteşarları veya yardımcıları ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı veya yardımcısı,

- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı, Aile Araştırma Kurumu Başkanı ve Özürllüer İdaresi Başkanı,

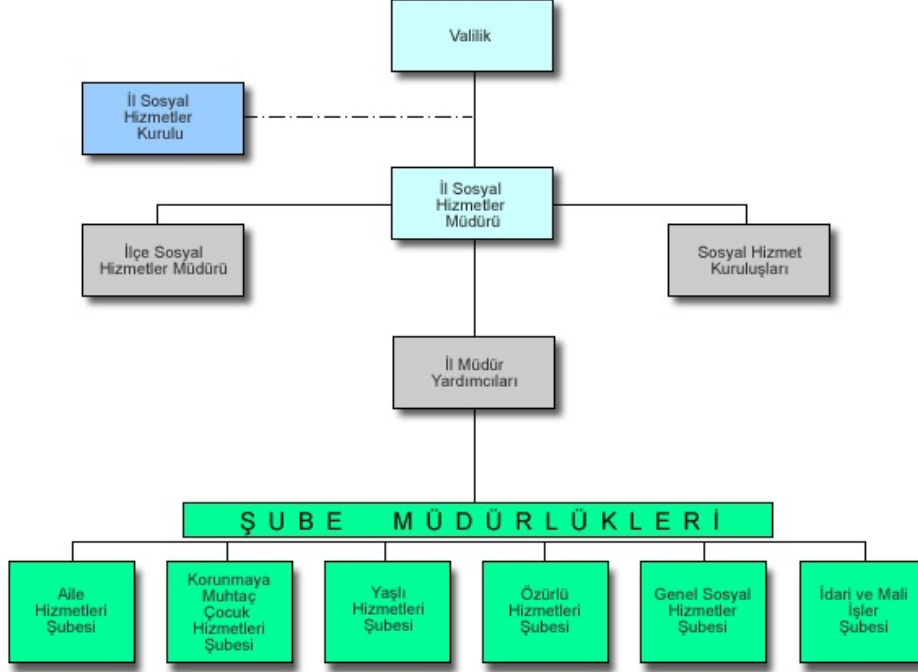
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürleri ile Vakıflar Genel Müdürü, Gençlik ve Spor Genel Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Sekreteri,
 - Kızılay, Türk Hava Kurumu ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Genel Başkanı.
- İllerde bulunan “İl Sosyal Hizmetler Kurulu” ise sosyal hizmetlere veya uygulanmasına ilişkin konuları incelemek, görüş ve tavsiyelerde bulunmakla görevli bir kuruldur.

Şekil 17. SHÇEK Teşkilat Yapısı

* İlgili Birimler Kuruluş Kanununda yer almamakla birlikte ihtiyaca binaen Bakanlık Oluru ile oluşturulmuştur

Şekil 18. Kurumun Taşra Teşkilat Yapısı ve Hizmetleri

Kurumun taşra teşkilatında, Şubat 2010 itibarıyla 81 İl Müdürlüğü, 35 İlçe Müdürlüğü, 590 Kuruluş (Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu, Sevgi Evleri Sitesi, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Çocuk ve Gençlik merkezi, Özürli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezi (özürlüler için), Aile Danışma Merkezi, Toplum merkezi, Kadın Konukevi) ile 181 Çocuk Evi, 6 Gözlemevi (ilk adım istasyonu), 5 Yaşlı Hizmet Merkezi; 25 bin 141 çocuk genç, kadın, yaşlı ve özürliye yatılı, 19 bin 665 kişiye de gündüzlü hizmet vermektedir.

Kurumun 2009 yılı bütçesi; 1.540.258.400 TL'dir. Kurumun 2010 yılı bütçesi; 2.374.302.000 TL'dir.

Tablo 62. 657 Sayılı Kanun'a Tabi Çalıştırılan Personel Durumu (06.04.2010)

Kuruluş	657 Sayılı Kanuna Tabi Personel		
	Dolu	Boş	Toplam
Merkez	507	582	1.089
Taşra	9.016	3.621	12.637
Genel Toplam	9.523	4.203	13.726

Kaynak: SHÇEK Verileri

Tablo 63. Yıllar İtibarıyla Fiilî Çalışan Personel Durumu

Teşkilat	Yıllar İtibarıyla Sayılar										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Merkez	477	480	520	488	498	508	502	503	490	506	507
Taşra	8.800	8.979	8.840	8.779	8.461	8.624	8.476	9.111	8.764	8.844	9.016
Toplam	9.277	9.459	9.360	9.267	8.959	9.132	8.978	9.614	9.254	9.350	9.523

Kaynak: SHÇEK Verileri

5.7.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

5.7.3.1. Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespit Edilmesi ve Koruma Altına Alınması

Korunmaya muhtaç çocukların tespiti, durumlarının incelenmesi, yararlanacağı hizmet modelinin belirlenmesi, mahkemeden korunma kararı alınması veya kaldırılması gibi konular, 1983 yılında yürürlüğe konulan “Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme, Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde yürütülmektedir.

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili sorumluluk il sosyal hizmetler müdürlüklerine veya ilçelerde kurulması öngörülen sosyal hizmet şubelerine verilmiştir. İlçelerin çoğunda henüz sosyal hizmet şubesi kurulmadığından korunmaya muhtaç çocukların saptanmasına ilişkin işlemler genel olarak il müdürlüklerince yürütülmektedir.

Mahalli mülki idare amirleri, sağlık kurum ve kuruluşlarının yetkilileri, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetlerinin mensupları, zabıta memurları da korunmaya muhtaç çocukların varlığını belirlemeleri durumunda, Kuruma duyurmakla görevlendirilmişlerdir. Öte yandan basın ve yayın organlarında çıkan haberler de ihbar kabul edilerek, resmi bir duyuru gelmesini beklemeden harekete geçilebilmektedir.

Yukarıdaki biçimlerde varlığı öğrenilen muhtaç çocuklar hakkında, il müdürlüklerince inceleme yaptırılarak sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır. Yapılan inceleme sonucunda korunmaya muhtaç olduğu kanısına varılan çocuklar hakkında çocuk mahkemesine (çocuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesine) başvurularak korunma kararı alınmaktadır.

Korunma ihtiyacı olup 0-18 yaş grubunda bulunan ve gerektiğinde 25 yaşına kadar ilgili mahkemelerde haklarında korunma-tedbir kararı verilen çocuk ve gençlerin korunmaları, bakım, eğitim, bir iş ve meslek sahibi yapılarak topluma yararlı bireyler hâline getirilmeleri ile ilgili hizmetler aşağıda verilmiştir. Bu hizmetlerin aile odaklı olarak yürütülmesi çalışmalarına özen gösterilmektedir.

5.7.3.2. Çocuk ve Gençlere Yönelik Aile Odaklı Hizmetler

Her bakımdan sağlıklı çocukluk için en iyi ortamın aile olduğu gerçeğinden hareketle, son dönemde, çocuk ve gençlik hizmetleri yönünden yatılı yurt modeli bakım hizmetlerinden vazgeçilerek ailenin güçlendirilmesi ile aile yanında bakım esaslı uygulamalara ağırlık verilmektedir. Bu hizmetler;

Öz Aile Yanında Bakım: Ekonomik nedenlerle kuruluşlarda bakım ve korunma altına alınmış olan çocukların 2005 yılında başlanan uygulama ile aileleri desteklenerek, aileleri ya da yakınlarının yanında bakımları sağlanmaktadır. Kuruluş bakımında olup, **sosyal ve ekonomik** bakımdan desteklenerek aile ortamına döndürülmüş olan çocuk sayısı Şubat 2010 itibarıyla toplam 6.540'dır. Aynı gerekçeyle kuruluş bakımına verilmek istenilen, ancak ailesi desteklenerek kuruluş bakımına alınmadan ailesi ile yaşamaları sağlanan çocuk sayısı ise 22.225'tir.

2010 yılı ilk altı ayında ailesi yanında desteklenen çocuklarımızın bakım, harçlık, giyim, eğitim giderleri için yaş gruplarına göre çocuk başına aylık en düşük 254,40 TL, en yüksek 515,51 TL olmak üzere ortalama 390 TL ekonomik destek yapılmaktadır.

Evlad Edindirme; Çocuğun yüksek yararı gözetilerek evlat edinilmeye uygun bir çocukla, evlat edinmeye uygun olan aile veya kişi arasında hukuki bağ kurulması yoluyla çocuk-ebeveyn ilişkisinin sağlanmasına yönelik hizmettir. Hizmet başlangıcından bu yana Şubat 2010 itibarıyla **toplam 10.491** korunmaya muhtaç çocuğumuz evlat edindirme kapsamında aile yanına yerleştirilmiştir.

Koruyucu Aile: Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları sağlanamayan ve evlat edindirilemeyen çocukların, anne-baba özelliklerini taşıyan ücretli veya gönüllü statüdeki uygun aile ya da kişilerin yanında Kurumun gözetiminde yetiştirilmesi hizmetidir. Şubat 2010 itibarıyla **1.164 çocuğumuz 1.041 koruyucu aile** yanına yerleştirilerek aile ortamında yetişmeleri sağlanmaktadır.

2010 yılı ilk altı ayında koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuklarımızın bakım, harçlık, giyim, eğitim, kurs ve servis giderleri için yaş gruplarına göre çocuk başına aylık en düşük **286 TL, en yüksek 811 TL** olmak üzere ortalama **560 TL** ekonomik destek yapılmaktadır.

5.7.3.3. Çocuk ve Gençlere Yönelik Kuruluş Bakımı Hizmetleri

SHÇEK yapılanmasında 0-12 yaş grubu “çocuk hizmetleri”, 13-18 yaş grubu ise “gençlik hizmetleri” şeklindedir.

Yapılan iyileştirme çalışmaları ile 2002–2007 döneminde çocuk evleri ve sevgi evleri uygulamalarına geçilerek çocukların aile ortamına yakın mekânlarda büyümesi sağlanmıştır. Aynı dönemde mevcut kuruluşlar fiziksel, mekân tadilatları ve personel görevlendirmesi bakımından aile (ev) ortamına en yakın düzenlemelerle ele alınmış; çocuk ve gençlerimizin kaldığı yurt/yuvalardaki 150–200 kapasiteli 20–25 kişilik koğuş yapısından 3–6 kişilik oda yapısını içeren huzurla yaşanabilecek daha uygun ortamlara sahip “Grup Evlerine” dönüşüm başlatılmıştır. Yeni projeler de bu anlayışla hazırlanarak uygulanmaktadır. Bu hizmetler;

Çocuk Evi: Bu yeni hizmet modellerinden biri olan çocuk evi uygulaması her ilin sosyal ve kültürel bakımdan çocuklara karşı sevgi ve duyarlılık gösterebilecek kişi ve ailelerin yoğunlukla meskûn bulunduğu, olumlu sosyal iletişime açık ve ikamete uygun bölgelerinde, çocuklarımızın toplum içinde yetiştirilmesini amaçlayan, müstakil konutlardan oluşan 0-12, 13-18 yaş arasındaki 5 ila 8 çocuğun kaldığı ev birimleridir. Şubat 2010 itibarıyla **181 Çocuk Evinde toplam 1.062 çocuğa** hizmet verilmektedir.

Çocuk Yuvası; 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı yurt modeli ile şekillenmiş sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Şubat 2010 itibarıyla **83 çocuk yuvasında fiilen 4.762 çocuğa** hizmet verilmektedir.

Sevgi Evi: Son dönemde uygulamaya konulan yeni bir hizmet modelidir. En fazla üçer kişilik odalarda 10-12 çocuğun kaldığı müstakil evlerden oluşan ve site içerisinde bulunan Sevgi Evlerinde çocukların aidiyet duygularını yaşamaları, ev içi sorumlulukların kazandırılması sağlanmaktadır. Şubat 2010 itibarıyla **18 Sevgi Evi sitesi içinde bulunan villa tipi müstakil evlerde toplam 1.400 çocuk ve gencimize** hizmet verilmektedir.

Yetiştirme Yurdu: 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmelerini ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Şubat 2010 itibarıyla **106 yetiştirme yurdundan fiilen 5.292 gence** hizmet almaktadır.

Çocuk ve Gençlik merkezi: Sokakta çalıştırılan/yaşayan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma uyumunu sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Şubat 2010 itibarıyla **38 Çocuk ve Gençlik merkezi ve bu merkezlere bağlı 6 Gözlemevinde kayıtlı 8.756 kayıtlı çocuk ve gence** hizmet verilmektedir.

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların, örgün eğitim veya mesleki eğitime dâhil edilmeleri ve ailelerinin yanına veya kurum bakımına yönlendirilerek, eğitimini tamamlamış ya da iş sahibi gençler olarak rehabilitasyonlarının tamamlanması amacıyla, 2004 yılında Başbakanlığın talimatıyla Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığının koordinasyonunda, İçişleri Bakanı, Sağlık Bakanı, Milli Eğitim Bakanı ve Adalet Bakanından oluşan bir komite kurulmuştur. Bakanlardan oluşan Komitenin talimatları ile Genel Müdürlükçe Türkiye genelinde uygulanmak üzere basamaklandırılmış yeni hizmet modeli hazırlanmış ve model Başbakanlığın 2005/5 Genelgesi, 25 Mart 2005 tarihli ve 25766 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. Hizmet Modeli öncelikle sorunun yoğun görüldüğü, İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Bursa İllerinde uygulanmaktadır.

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi: Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanmaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı olarak yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Şubat 2010 itibarıyla **6 merkezde 124 çocuk ve gence** hizmet verilmektedir.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğradıkları tespit edilen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanmaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Şubat 2010 itibarıyla **19 merkezde 351 çocuk ve gence** hizmet verilmektedir.

SHÇEK bünyesinde yer alan Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 64. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında SHÇEK Tarafından Hizmete Açılan Kuruluşlar (Şubat 2010)

Sıra No	İli	Kuruluşun Adı	Yaş Gurubu	Kapasite	Açılış Yılı
1	Adana	M. Şükrü Tülay Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	13-18	40	2007
2	Adana	Oğuz Kaan Köksal Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2008
3	Kayseri	Ahmet Baldöktü Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	20	2007
4	Kocaeli	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Erkek	30	2007
5	Mardin	Mardin BSRM	13-18 Yaş	10	2006
6	İzmir	Mehlika Ribnikar Koruma Bakım ve Rehberlik Merkezi	13-18 Erkek	20	2006
7	İzmir	Buca Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	24	2007
8	Şanlıurfa	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2008
9	Mersin	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Erkek	30	2007
10	Antalya	Aksu Sevgi Köyü 80.Yıl Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Erkek	27	2008
11	Van	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2009
12	Aydın	Girne Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	8	2008
13	İstanbul	Bahçelievler 80.Yıl Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2008
14	İstanbul	Kemberburgaz Ağacli Koruma Bakım ve Rehabilitasyon merkezi	Erkek-Kız	70	2008
15	İstanbul	Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	33	2008

16	Ankara	Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	24	2008
17	İstanbul	Büyükçekmece Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	16	2009
18	Antalya	Umut Evi Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
19	Bursa	Öztimurlar Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
20	Konya	M. Çetinkaya Kız Yurdu Ek Hizmet Binası BSRM	13-18 Kız	15	2009
21	Mersin	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	25	2009
22	Elâzığ	Harput Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2009
23	Hatay	Hatay Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	30	2009
24	Manisa	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
25	Muğla	Fethiye Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2010
Toplam				632	

Kaynak: SHÇEK Verileri

Aileye Dönüş Çocuk Evi: Pilot uygulama olup, eşler arası anlaşmazlık, ekonomik yoksulluk vb. nedenlerle ailesine dönüşü sağlanma ihtimali yüksek olan 6-12, 13-18 yaş arası kız ve erkek çocukların azami 9 ay süresince bakım ve korunma hizmeti yanında ağırlıklı olarak aile ve çocukla mesleki uyum ve rehberlik çalışması yapılması amacıyla oluşturulan ev birimleridir. Ankara ve İstanbul'da birer adet olmak üzere toplam 2 Aileye Dönüş Çocuk Evi faaliyette bulunmaktadır. Aileye Dönüş Çocuk Evlerinin toplam kapasitesi 15'tir.

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevi-Çocuk Kulübü: Çalışan anne-babaların çocuklarına hizmet verilen ve gerçek veya tüzel kişilerce işletilen özel kreş ve gündüz bakımevleri (KGB) ile çocuk kulüplerinin açılış, işleyiş ve denetimleri Kurum tarafından yürütülmektedir. Şubat 2010 itibarıyla Türkiye genelinde **1.616 özel kreş** ve gündüz bakımevi ile çocuk kulübünden hizmet alan toplam çocuk sayısı **43.399'dur**.

2009 yılında ücretsiz kreş ve gündüz bakımevi hizmetinden toplam 966 yoksul aile çocuğu yararlanmıştır. Kuruluş bakımında olup "Sevgi Zinciri" uygulaması kapsamında 351 çocuk KGB hizmetinden yararlanmıştır. "Uçurtmayı Vurmasınlar" uygulaması kapsamında ebeveyni cezaevinde tutuklu ya da hükümlü olup uygulama başlangıcından itibaren toplam 1.014 çocuk ücretsiz olarak KGB hizmetinden yararlandırılmıştır. Aralık 2009 itibarıyla 150 çocuk bu hizmetten yararlanmıştır.

5.7.3.4. Çocuk Hakları, Çocukların Toplum İçerisinde İzlenmesi ve Desteklenmesi

Kurum tarafından, ülkemizce de onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili sorumlulukların yerine getirilmesi izlenmekte, çocuk haklarının toplumun tüm kesimlerince bilinip uygulanmasına ilişkin faaliyetler yapılmakta, konuyla ilgili tüm sektörlerin katılım süreci koordine edilerek ulusal raporların hazırlanması sağlanmaktadır.

Kurum bakımından ayrılan çocuklarımızın toplumsal yaşama uyumları amacıyla kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği protokolleri yapılarak kişisel ve mesleki güçlendirme eğitimi almaları sağlanmaktadır. Kurumumuza bağlı yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altında iken evlenen kız çocuklarımıza ayrıca çeyiz yardımı yapılmaktadır.

Reşit olana kadar Kurum tarafından bakılan ve korunan çocukların istihdamı için 3413 sayılı Kanun gereği, kamu kurum ve kuruluşlarınca her yılbaşında, hangi statüde olursa olsun serbest kadro mevcutlarının binde biri nispetindeki kısmı ayrılarak bu çocuklar arasında yapılan sınavda başarılı olanlar arasında atama yapılmaktadır. 1988 yılından itibaren **toplam 31.854 genç** kamu kurum ve kuruluşlarında işe yerleştirilmiştir. **2009 yılında işe yerleştirilen genç sayısı ise 1.920 dir.**

Tablo 65. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Kapsamında Bulunan Çocuklara Yönelik Hizmet Veren Yatılı ve Gündüzlü Kuruluşlar (Şubat 2010)

Sıra No	Hizmetin Niteliği	Yaş Grubu	Kuruluş/Aile Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
1	Çocuk evi hizmetinden yararlanan çocuklar	0-18	181	1062
2	Sevgi evi sitesi hizmetinden yararlanan çocuklar	0-18	18	1.400
3	Çocuk yuvası hizmetinden yararlanan çocuklar	0-12	83	4.762
4	Gündüzlü çocuk ve gençlik merkezleri hizmetinden yararlanan çocuklar	5-18	38	8.756
5	Yetiştirme yurdu hizmetinden yararlanan çocuk sayısı	13-18	107	5.292

Kaynak: SHÇEK Verileri

5.7.3.5. Aile Kadın ve Toplum Hizmetleri

Uluslararası ve ulusal belgelerde vurgu yapılan aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi, aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalmış ya da bu riski taşıyan kadınların ve çocuklarının himayeleri, ailede meydana gelebilecek sorunların giderilmesine yönelik hizmetlerin ve programların geliştirilmesi ile uygulamalara ilişkin bilgiler aşağıda özetlenmiştir.

İstismara uğrayan veya uğrama riski taşıyan, desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak amacıyla kurulan **Alo 183 Kadın, Aile, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı**; ücretsiz arama yapılan bir telefon hattı olup ülkemizin her noktasından yapılan aramalara Genel Müdürlükçe Ankara ilinden, kesintisiz hizmet vermektedir. **2009 yılı içerisinde "Alo 183 Danışma Hattı" tarafından Kurumla ilgili 23.144 çağrı** görevli meslek elemanlarınca değerlendirilmiştir.

Kadın Konukevi Hizmetleri

Yatılı sosyal hizmet kuruluşları olan kadın konukları fiziksel, cinsel, duygusal ve/veya ekonomik şiddete uğrayan kadınların psiko sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocuklarıyla birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri kuruluşlardır.

2009 yılında 2540 kadın, kadın konukevi hizmetlerinden yararlanmıştır. Bunlardan 228'i bir işe yerleşerek kuruluşlarımızdan ayrılmış, 13 kadın ilk maaşlarını almaya kadar kuruluşlarımızda kalmaya devam ederek 2010 yılına devretmiştir. Geriye kalan 2312 kadından 408 kadın (% 18)'i eşi ile barışarak, 648 kadın (% 28)'i öz ailesi ile sorunları çözümlenerek, 194 kadın (% 8)'i ayrı bir eve yerleşerek, 627 kadın (% 27)'si kendi isteği ile, 13 kadın (% 1)'i boşanıp öz ailesi yanına dönerek, 177 kadın (% 8)'i kuruluşu terk ederek, 31 kadın (% 1)'i kuruluş tarafından çıkarılarak, 214 kadın (% 9)'u ise nakil nedeniyle kuruluşlarımızdan ayrılmıştır. Her yıl olduğu gibi 2009 yılında da kadın konuklarında; "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukları Yönetmeliği" doğrultusunda; kadınların ve yanlarında getirdikleri çocuklarının sağlık, psiko-sosyal ve hukuki yardım, beslenme, giyim, eğitim, öğrenim, harçlık, ulaşım vb. ihtiyaçları karşılanmıştır. Kadın konuklarında, kadınların durumlarının, aileleri ya da eşleri ile olan anlaşmazlıklarının incelenmesi ve sorunlarının giderilmesine yönelik mesleki çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar kapsamında şiddete uğrayan kadınlarda şiddet sonucu ortaya çıkan umutsuzluk, değersizlik, suçluluk, utanç ve korku gibi duyguların aşılması, özgüven ve özsaygının yeniden yapılması ile yeni yaşam seçeneklerini sağlıklı biçimde belirleyebilmeleri yönünde psikolojik destek sağlanmıştır. Boşanma, velayet, mal paylaşımı, istismar, tecavüz vb. adli yardım gereksinimleri olan kadınların barolarla işbirliği yapılarak hukuki yardım, rehberlik ve gönüllü avukatların ücretsiz adli yardım hizmetinden yararlanmaları, 4320 sayılı Kanun, Medeni Kanun'da kadının yeri ve hakları ile ilgili olarak bilgilenmeleri sağlanmıştır.

Eşi ile barışan ve/veya öz ailesi ile sorununu çözümlenerek ayrılan kadınların eşleri ve/veya aileleri ile gereken mesleki çalışmalar yapılarak bu kişiler ihtiyaç duydukları konularda danışma hizmetlerinden yararlanmaları ve izlenmeleri amacıyla aile danışma merkezlerine yönlendirilmiştir. Kadınların okur-yazar olmaları, zamanlarını değerlendirmeleri ve üretime katılarak gelir elde etmeleri amacıyla halk eğitim merkezlerine yönlendirilmekte, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile irtibata geçilerek kendilerine uygun bir iş edinmelerinde destek olunmaktadır.

İşe yerleşen kadınların çalıştıkları saatlerde çocuklarının uygun koşullarda ve güvenli ortamlarda kalabilmeleri ve okul öncesi eğitimden yararlanabilmeleri amacıyla kreşlerden ücretsiz hizmet almaları sağlanmıştır. İşe yerleşerek düzenli bir çalışma ortamına adapte olan kadınların toplumda tek başlarına güven içinde yaşayabileceklerini belirtmeleri hâlinde ev bulmalarına yardımcı olunmuş, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) ve sivil toplum kuruluşları (STK) ile irtibata geçilerek kira, nakdî yardım, eşya ve giysi yardımı almaları sağlanmış, gereken yönlendirme, rehberlik ve ev ziyaretleri yapılarak izleme çalışmaları sürdürülmüştür.

Resmî nikâhsız yaşayan kadınların eşleri uyarılarak, kadın hakları konusunda bilgi verilmiştir. Çalışmak isteyen ancak aileleri tarafından izin verilmeyen kadınların aileleri ile mesleki çalışmalar yapılmıştır.

Kadın konuklarına kabulü yapılan kadınların gelir durumları incelendiğinde % 89'unun hiçbir yerden gelirinin bulunmadığı görülmüştür. Bu nedenle, söz konusu kadınlar ve çocukları ile ilgili sosyal inceleme sonuçlarına göre kadın konuklarında kaldıkları süre içinde ilgili Yönetmelik'te belirlenen miktar kadar aylık harçlık verilmiştir.

Şubat 2010 itibarıyla 31 kadın konukevinden 256 kadın ve bu kadınlara ait 130 çocuk olmak üzere toplam 386 kişi hizmetlerden yararlanmıştır. Diğer Kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişilerininin (STK) açmış olduğu **kadın konukevi sayısı ise 23 olup, Türkiye genelinde toplam 54 kadın konukevi** hizmet vermektedir.

5.7.3.6. Aile Danışma ve Toplum merkezi Hizmetleri

“Aile Danışma Merkezleri”nde ailenin refahı, mutluluğu ve bütünlüğünün sağlanması; uyumlu aile ilişkileri, sağlıklı çocuk yetiştirme bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ile aile sisteminde sorumluluk ve toplumsal değerler arasında bir denge sağlanmasına katkı verecek danışma, rehberlik ve eğitim programları uygulanarak hizmet verilmektedir. **Türkiye genelinde 45 Aile Danışma Merkezi hizmet vermekte olup 2009 yılı Ocak-Aralık döneminde 21.696 kişi bu hizmetlerden yararlanmıştır.**

Toplum Merkezleri

Toplum merkezleri; hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hâle gelmesi amacıyla; koruyucu-önleyici eğitici geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Toplum merkezleri öncelikle; yoğun göç alan bölgelerde, gecekondü bölgelerinde, kalkınmada öncelikli bölgelerde açılmaktadır.

Kadınların bilgi, beceri, eğitim, inisiyatif gücü gibi niteliklerinin artırılması, ortaya çıkma olasılığı olan pek çok sorunun önlenmesi anlamına gelmektedir. Bu gerçekten hareketle kadınların güçlendirilmesi Toplum Merkezlerinin en temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Olanaklar açısından dezavantajlı bölgelerde geleneksel yapı içerisinde bulunan kadınlar, anne ve eş kimliği ile var olmakta, toplumsal yaşama katılma ve birey olma fırsatından yoksun yaşamaktadır. Bu kadın ve genç kızların toplumsal yaşama katılımını kolaylaştıracak ve kabul görececek yöntemler üretilmesi hedeflenmektedir.

Toplum merkezlerinde, en çok kabul gören yöntemler bölgeye göre üretilmekte ve hizmetlere davet bu yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Merkez hizmetleri, diğer kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve yöre halkının katkı ve katılımı sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmeye çalışılmaktadır.

Toplum merkezlerinde verilen hizmetler aracılığıyla, yöre halkının bilgi ve bilinç düzeyi artırılarak özellikle kadının aile ve toplum içindeki statüsünün yükseltilmesi, üretken hâle getirilmesi, sağlık, beslenme, çocuk gelişimi ve eğitimi, aile planlaması ve ev ekonomisi konularında bilgilendirilmesi, kadın, çocuk ve gençlere vatandaşlık haklarından başlayarak insan haklarının ve Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında çocuk haklarının ve bu hakların nasıl kullanılacağına öğretilmesi, çeşitli konularda rehberlik yapılması, sosyal kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilerek halk katılımının sağlanması amaçlanmaktadır.

Toplum merkezlerinde yoğun göç alan, gecekondü ve hızlı sosyal değişimler, nedeniyle oluşan sorunlara ilişkin ihtiyaç duyulan diğer bölgelerde kentsel alanda farklılaşmayı azaltmak, yöre halkının bilgi ve bilinç düzeyini artırarak, özellikle kadının aile ve toplum içindeki statüsünü

yükseltmek, üretken hâle getirilmesi yönünde rehberlik yapmak, sosyal kültürel açıdan ilgi alanlarının geliştirilmesi ve toplum kalkınmasını gerçekleştirmek üzere hizmet verilmektedir. Türkiye genelinde toplam 86 “Toplum merkezi” hizmet vermekte olup 2009 yılında buralardan yararlanan kişi sayısı 85.151 olarak gerçekleşmiştir.

“Aile Danışma ve Toplum Merkezleri”nde toplumun korunmaya muhtaç kesimlerine yönelik olarak bireysel ve toplu birçok danışmanlık, rehberlik ve kişisel gelişimi ön planda tutan eğitim programları diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde uygulanmaktadır.

5.7.3.7. Eğitim, Sosyal Kültürel ve Sportif Etkinliklere Yönelik Hizmetler

Kurumdan hizmet alan çocuk, genç, özürlü ve kadınların eğitim ve öğretim ihtiyacı Kurumca gerekli destekleme ve rehberlikler yapılarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim kurumlarınca karşılanmaktadır. Çocuk, genç, özürlü, yaşlı, kadın ve ailelere yönelik belirli gün ve haftalar ulusal/uluslararası düzeyde yapılan etkinliklerle kutlanmaktadır. Hafta sonları, bayram ve yaz tatillerinde yurt içinde ve imkânlar dâhilinde yurt dışında dinlenme ve eğitim-kültür amaçlı gezi inceleme tatil programları uygulanmaktadır.

Çocuk yuvası, yetiştirme yurdu ile özürlü bakım ve iyileştirme merkezlerinden hizmet alan çocuk/genç ve özürllülerimizin; satranç, masa tenisi, badminton, bowling, binicilik, halk oyunları, yüzme, futbol, judo vb. sportif faaliyetlerle yarışma/turnuvalara hazırlanmaları ve katılmaları sağlanmaktadır. Kurumun hizmet verdiği kesimler içinde ulusal ve uluslararası yarışmalarda dereceye giren çocuk, gençler ve özürllülerin bulunmaktadır. Çocuk, genç, özürlü, kadın ve yaşlıların katıldığı; resim, ebru, el sanatları, müzik, şiir, tiyatro gibi çeşitli sanat dallarında da faaliyetler titizlikle sürdürülmektedir.

Tablo 66. SHÇEK’in Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmet Veren Yatılı ve Gündüzlü Kuruluşlarının Bulunduğu İller (Ocak 2010)

İl Adı	Kapasite	Kayıtlı Sayısı	Kuruluştaki Fiilen Kalan	Aile Yanında Desteklenen
Adana	770	1.335	682	129
Adıyaman	119	475	116	82
Afyon	401	307	335	61
Ağrı	70	74	70	4
Amasya	199	182	149	17
Ankara	2.528	3.305	2.065	331
Antalya	580	680	397	89
Artvin	110	157	111	34
Aydın	490	1.162	457	89
Balıkesir	294	435	224	125
Bilecik	215	146	145	4

Bingöl	132	114	117	43
Bitlis	114	85	64	15
Bolu	220	159	144	2
Burdur	236	194	154	6
Bursa	760	1.159	587	160
Çanakkale	297	314	226	35
Çankırı	491	457	414	31
Çorum	254	265	136	46
Denizli	601	582	424	82
Diyarbakır	357	473	309	55
Edirne	351	808	304	22
Elâzığ	155	353	99	41
Erzincan	208	191	177	6
Erzurum	240	256	177	51
Eskişehir	656	685	406	52
Gaziantep	482	608	484	114
Giresun	274	201	142	31
Gümüşhane	135	104	88	9
Hakkâri	0	0	0	0
Hatay	472	612	462	73
Isparta	376	426	291	46
İçel	487	1.513	397	109
İstanbul	2.902	4.011	2.407	668
İzmir	584	2.146	423	359
Kars	173	87	68	16
Kastamonu	403	415	207	24
Kayseri	278	460	230	76
Kırklareli	250	196	170	16
Kırşehir	282	247	202	34
Kocaeli	1.172	1.135	961	84
Konya	978	1.140	897	130
Kütahya	230	354	278	41
Malatya	402	349	382	53

Manisa	985	903	607	52
Kahramanmaraş	472	416	324	65
Mardin	135	139	109	19
Muğla	381	408	346	27
Muş	196	230	175	51
Nevşehir	250	221	199	17
Niğde	486	357	313	27
Ordu	335	360	293	36
Rize	170	95	101	23
Sakarya	471	408	312	75
Samsun	700	1.034	665	69
Siirt	192	221	149	62
Sinop	70	81	71	8
Sivas	280	385	229	62
Tekirdağ	456	473	390	71
Tokat	498	478	426	45
Trabzon	488	451	363	31
Tunceli	102	84	55	19
Şanlıurfa	241	273	195	44
Uşak	220	260	222	34
Van	178	209	139	45
Yozgat	440	460	335	77
Zonguldak	164	205	155	35
Aksaray	286	289	230	44
Bayburt	0	0	0	0
Karaman	278	236	200	33
Kırıkkale	176	150	120	7
Batman	100	90	84	6
Şırnak	0	0	0	0
Bartın	98	68	46	8
Ardahan	0	0	0	0
Iğdır	184	159	147	12
Yalova	93	297	84	15

Karabük	248	248	215	14
Kilis	65	64	51	12
Osmaniye	110	96	96	0
Düzce	150	155	148	7
Toplam	30.426	38.360	24.172	4.647

Kaynak: SHÇEK Verileri

5.8. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

5.8.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

3146 sayılı Kanun'la Bakanlığın görevleri;

- Çalışma hayatını düzenleyici, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler almak,
- Çalışma hayatındaki mevcut ve muhtemel meseleleri ve çözüm yollarını araştırmak,
- Ekonominin gerektirdiği insan gücünü sağlamak için gerekli tedbirleri araştırmak ve uygulanmasının sağlanmasına yardımcı olmak,
- İstihdamı ve tam çalışmayı sağlayacak, çalışanların hayat seviyesini yükseltecek tedbirleri almak,
- Çalışanların mesleki eğitimlerini sağlayıcı tedbirler almak,
- Sakatların mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirler almak,
- İş sağlığı ve güvenliğini sağlayacak tedbirler almak,
- Çalışma hayatını denetlemek,
- Sosyal adalet ve sosyal refahın gerçekleşmesi için gerekli tedbirleri almak,
- Çeşitli fizyolojik, ekonomik ve sosyal risklere karşı sosyal sigorta hizmetlerini uygulamak,
- Sosyal güvenlik imkânını sağlamak, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için gerekli tedbirleri almak,
- Yabancı ülkelerde çalışan Türk işçilerinin çalışma hayatı ve sosyal güvenlikle ilgili meselelerine çözüm yolları aramak, hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek,
- Çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları koruyucu ve çalışmayı destekleyici tedbirleri almak,
- Bağlı ve ilgili kuruluşların amaçları ve özel kanunları gereğince idare edilmesini sağlamak ve denetlemek,
- İş istatistiklerini derlemek ve yayımlamak,
- Çeşitli mevzuatla verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak

olarak belirtilmiştir.
Bakanlık biriminin görevleri aynı Kanun'da, İç Denetim Biriminin görevleri ise 5018 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir.

5.8.2. Teşkilat Yapısı

Merkez Teşkilatı

Ana Hizmet Birimleri

- a) Çalışma Genel Müdürlüğü
- b) Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri (DIYİH) Genel Müdürlüğü
- c) İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
- d) Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Danışma ve Denetim Birimleri

- a) Teftiş Kurulu Başkanlığı
- b) İş Teftiş Kurulu Başkanlığı
- c) İç Denetim Birimi Başkanlığı
- d) Strateji Geliştirme Başkanlığı
- e) Hukuk Müşavirliği
- f) Bakanlık Müşavirleri
- g) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

Yardımcı Birimler

- a) Personel Dairesi Başkanlığı
- b) İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
- c) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı
- d) Savunma Sekreterliği
- e) Özel Kalem Müdürlüğü

Taşra Teşkilatı

(22 ilde) Bölge Müdürlükleri (Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Elâzığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Samsun, Trabzon, Van, Zonguldak)

(Sivas) Şube Müdürlüğü

Yurt Dışı Teşkilatı

Müşavirlik ve Ataşelikler

Bağlı Kuruluşlar

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM)

Ereğli Kömür Havzası Amele Birliği Biriktirme ve Yardımlaşma Sandığı

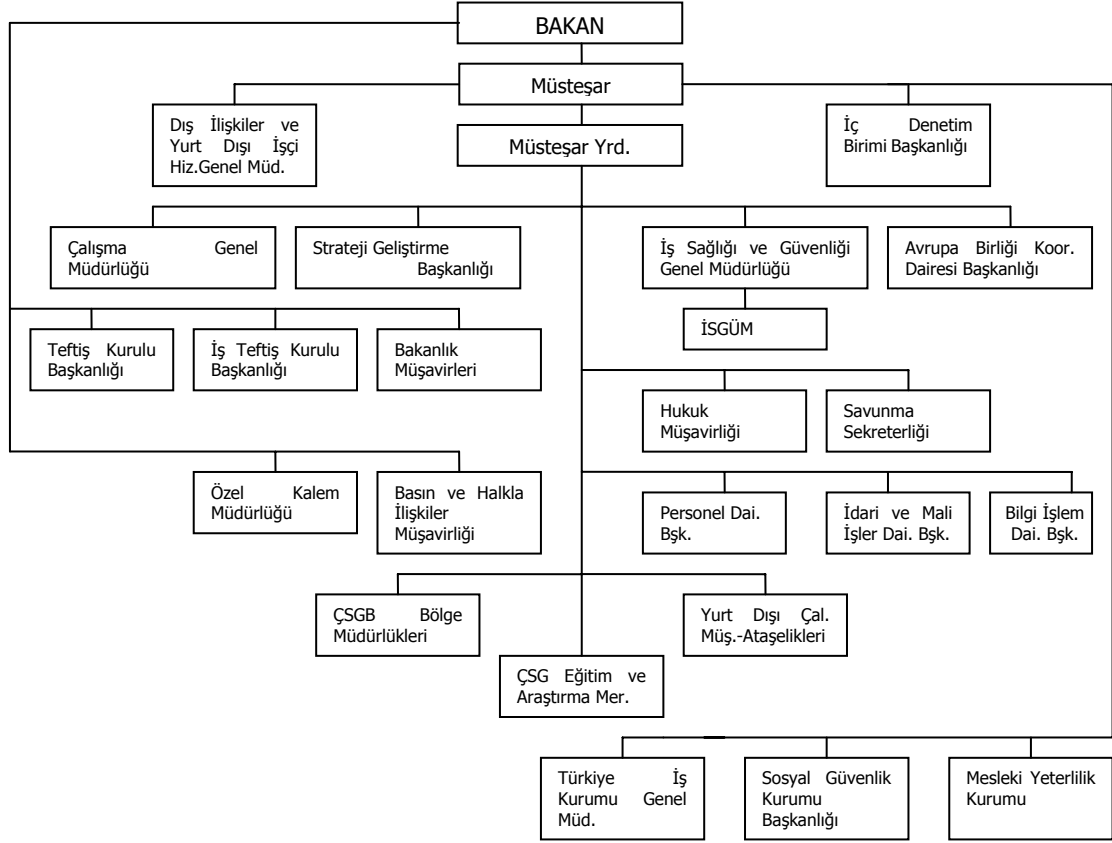
İlgili Kuruluşlar

Sosyal Güvenlik Kurumu

Türkiye İş Kurumu

Mesleki Yeterlilik Kurumu

Şekil 19. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teşkilat Şeması

5.8.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Olarak Doğrudan Çalışma Yapan Birimler Çalışma Genel Müdürlüğü ve İş Teftiş Kurulu Başkanlığı olmakla birlikte, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı teşkilatında yer alan *İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumunun da sorumluluk alanları içinde çocukların mağdur olmasını önleyecek hizmetler yer almaktadır.*

5.8.3.1. Çalışma Genel Müdürlüğü

Çalışma Genel Müdürlüğü'nün görevleri şunlardır;

- Çalışma hayatı ile ilgili mevzuatı uygulamak,
- İşçi, işveren ilişkilerini düzenlemek, çalışma barışını sağlayıcı tedbirleri almak,

- Çalışma mevzuatı ve istihdam politikası ile ilgili tasarıları ve kalkınma planları ve yıllık programlarda yer alan genel politika içinde mahalli ve sektörel bazda istihdam programlarını hazırlamak,
- Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunlarında öngörülen işleri yapmak,
- İstihdamdaki gelişmeleri izlemek ve istihdamı sağlayıcı tedbirleri almak, üretimde emek verimliliğini yükselten politikalar geliştirmek,
- Yüksek Hakem Kurulu ile Bakanlık arasındaki ilişkileri yürütmek,
- Resmi Arabuluculuk Teşkilatı ile ilgili işlemleri yapmak,
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunda öngörülen işleri yapmak,
- Bakanlıkça verilecek benzeri görevleri yapmak.

Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı

Çalışanlar arasında çocuklar, kadınlar ve özürllüer öncelikli gruplar olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 1990 yılında çocuk işçiliği ile ilgili çalışmalar yapmak üzere bir çalışma grubu oluşturmuş ve 1992 yılında da Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) çerçevesinde imzaladığı protokol sonucu, çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar yapmak ve çocuk işçiliği konusunda çalışma yapan Kamu kurum ve kuruluşları, işçi-işveren kuruluşları ve sivil toplum örgütleri arasında koordinasyon ve işbirliği sağlamak üzere Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde Çalışan Çocuklar Bölümü'nü oluşturmuştur. Bölüm bugün, çalışan çocuklar, özürllüer ve cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalarını da yürütmek üzere Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı adı altında yeniden yapılandırılarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığında hâlen 10 kişi görev yapmaktadır.

Görevleri:

- Kısa vadede çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini, uzun vadede çocuk işçiliğinin tamamen ortadan kaldırılması için, bu kapsamda çalışma yapan tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
- Çocuk işçiliğine yönelik ülke politikalarını belirlemek,
- Çocuk işçiliği konusunda kamuoyunu bilinçlendirmek,
- Mevcut mevzuat incelenerek çalışmalar yapmak,
- AB uyum çalışmaları ve üye devletlerdeki uygulamaları incelenmek,
- Duyarlılığı artırmak, çalışmaların yerel ayağını oluşturmak üzere çalıştay, toplantı ve seminerler yapmak
- Dezavantajlı gruplar konusunda işçi ve işveren konfederasyonları, STK'lar, özel sektör üniversiteler ve ilgili tüm kurum kuruluşlar arası işbirliği yapmak,
- Dezavantajlı gruplar yönelik projeler yapmak, izlemek ve değerlendirmek,
- Başarılı toplumsal projeleri geliştirmek, yaygınlaştırmak ve hizmet sunanların kapasitelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak, eğitim programlarını yaygınlaştırmak,
- Basın, yayın ve dokümantasyon merkezî oluşturmak,
- Bildirim sistemini geliştirmek.

5.8.3.2. İş Teftiş Kurulu Başkanlığı

İş Teftiş Kurulu 10 ilde oluşturulan Grup Başkanlıkları ile görevlerini yerine getirmektedir (Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Malatya, Bursa, Erzurum, Samsun, Antalya, Zonguldak). İş Teftiş Kurulu, teknik ve sosyal iş müfettişlerinden oluşmaktadır. İş Teftiş Kurulu Başkanlığında 314 sosyal ve 266 teknik olmak üzere 580 iş müfettişi görev yapmaktadır.

Görevleri:

- Çalışma hayatıyla ilgili mevzuatın uygulanmasını denetlemek,
- İş teftişiyle ilgili mevzuat çalışması yapmak ve mevzuatta görülen boşluk ve aksaklıkların giderilmesi için alınması gerekli önlemler konusunda görüş bildirmek,
- İş teftişiyle ilgili istatistikleri tutmak, değerlendirmek, yorumlamak ve yayınlanmasını sağlamak,
- Mevzuatta öngörülen ve Bakanlık Makamınca verilen diğer işleri yapmak.

5.8.3.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü

Denetim hizmetlerinin bir başka birimde örgütlenmesi nedeniyle Genel Müdürlük 1983 tarihinde Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür. Böylesine önemli bir alanda verilen hizmetin niteliğinin yükseltilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla İşçi Sağlığı Daire Başkanlığı, 04.10.2000 tarihli ve 24190 mükerrer sayılı Resmî Gazete'nin yayımlanan 618 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 20' inci maddesi ile "*İş Sağlığı Ve Güvenliği Genel Müdürlüğü*" olarak yeniden teşkilatlandırılmış ve yeni görevlerle güçlendirilmiştir.

Görevleri :

- İş sağlığı ve güvenliği konularında, mevzuatın uygulanmasını sağlamak ve mevzuat çalışması yapmak,
- Ulusal politikaları belirlemek ve bu politikalar çerçevesinde programlar hazırlamak,
- Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Etkin denetim sağlamak amacıyla gerekli önerilerde bulunmak ve sonuçlarını izlemek,
- Standart çalışmaları yapmak, normlar hazırlamak ve geliştirmek, ölçüm değerlendirme, teknik kontrol, eğitim, danışmanlık, uzmanlık ve bunları yapan kişi ve kuruluşları inceleyerek değerlendirmek ve yetki vermek,
- Kişisel koruyucuların ve makine koruyucularının imalatını yapacak kişi ve kuruluşlara yetki vermek, ithal edilecek kişisel koruyucuların ve makine koruyucularının standartlara uygunluğunu ve bu hususlarda usul ve esasları belirlemek,
- İş sağlığı ve güvenliği ile iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi konularında inceleme ve araştırma çalışmalarını planlayıp programlamak ve uygulanmasını sağlamak,
- Faaliyet konuları ile ilgili yayım ve dokümantasyon çalışmaları yapmak ve istatistikleri düzenlemek,
- Mesleki eğitim görenler, rehabilite edilenler, özel risk grupları ve kamu hizmetlerinde çalışanlar da dâhil olmak üzere tüm çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunmaları amacıyla gerekli çalışmaları yaparak tedbirlerin alınmasını sağlamak,
- İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi ve Bölge Laboratuvarlarının çalışmalarını düzenlemek, yönetmek ve denetlemek,
- Bakanlıkça verilecek benzeri görevleri yapmak.

5.8.3.4. Sosyal Güvenlik Kurumu

Kurumun temel amacı; sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve mali açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda sosyal güvenlik sistemini yürütmektir.

Kurumun görevleri şunlardır:

- Ulusal kalkınma strateji ve politikaları ile yıllık uygulama programlarını dikkate alarak sosyal güvenlik politikalarını uygulamak, bu politikaların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
- Hizmet sunduğu gerçek ve tüzel kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek, haklarının kullanılmasını ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak.
- Sosyal güvenliğe ilişkin konularda; uluslararası gelişmeleri izlemek, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yapmak, yabancı ülkelerle yapılacak sosyal güvenlik sözleşmelerine ilişkin gerekli çalışmaları yürütmek, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaları uygulamak.
- Sosyal güvenlik alanında, kamu idareleri arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak.
- Bu Kanun ve diğer kanunlar ile Kuruma verilen görevleri yapmak.

5.8.3.5. Türkiye İş Kurumu

Türkiye İş Kurumunun görevleri şunlardır:

- Ulusal istihdam politikasının oluşturulmasına ve istihdamın korunmasına, geliştirilmesine ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak, işsizlik sigortası işlemlerini yürütmek.
- İşgücü piyasası verilerini, yerel ve ulusal bazda derlemek, analiz etmek, yorumlamak ve yayınlamak, İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulunu oluşturmak ve Kurul çalışmalarını koordine etmek, işgücü arz ve talebinin belirlenmesine yönelik işgücü ihtiyaç analizlerini yapmak, yaptırmak.
- İş ve meslek analizleri yapmak, yaptırmak, iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri vermek, verdirmek, işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik işgücü yetiştirme, mesleki eğitim ve işgücü uyum programları geliştirmek ve uygulamak, istihdamdaki işgücüne eğitim seminerleri düzenlemek.
- İşçi isteme ve iş aramanın düzene bağlanmasına ilişkin çalışmalar yapmak, işgücünün yurt içinde ve yurt dışında uygun oldukları işlere yerleştirilmelerine ve çeşitli işler için uygun işgücü bulunmasına ve yurt dışı hizmet akitlerinin yapılmasına aracılık etmek, istihdamında güçlük çekilen işgücü ile işyerlerinin yasal olarak çalıştırmak zorunda oldukları işgücünün istihdamlarına katkıda bulunmak, özel istihdam bürolarına ilişkin Kuruma verilen görevleri yerine getirmek, işverenlerin yurt dışında kendi iş ve faaliyetlerinde çalıştıracağı işçileri temin etmesi ile tarım işlerinde ücretli iş ve işçi bulma aracılığına izin verilmesi ve kaldırılmasına ilişkin işlemleri yapmak.
- Gerektiğinde kurum faaliyet alanı ile ilgili ihalelere katılmak suretiyle, yurt içinde veya uluslararası düzeyde kurum ve kuruluşlara eğitim ve danışmanlık hizmeti vermek.

- Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşların işgücü, istihdam ve çalışma hayatına ilişkin olarak aldıkları kararları izlemek, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin taraf olduğu Kurumun görev alanına giren ikili ve çok taraflı anlaşma, sözleşme ve tavsiye kararlarını uygulamak.

İşsizlikle mücadelenin en önemli araçlarından biri de mesleki eğitimidir. Toplumlarda sadece ekonomik değil sosyal yaralar da açarak, küresel kriz hâline gelen işsizlikle mücadele için “İşgücü Yetiştirme Faaliyetleri” (kurslar ve diğer programlar) 2009 yılından itibaren aşağıdaki gibi yeniden düzenlenmiştir:

5.8.3.5.1. Kurslar

Kurum tarafından düzenlenen kurslar kurum kaynaklı kurslar ve ceza paraları kaynaklı kurslar olarak ikiye ayrılmaktadır. Kurslara katılım için kuruma kayıtlı işsiz olmak ve 15 yaşını tamamlamış olmak gibi şartlar aranmaktadır.

Kurum Kaynaklı Kurslar

Kurum kaynaklı kurslar “İşgücü Yetiştirme Kursları” ve Özürlü ve Hükümlü/Eski Hükümlü Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu olarak iki ayrı koldan yürütülmektedir.

İşgücü Yetiştirme Kursları: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim ve öğretim kurumları, üniversiteler, öğretim kurumları, özel sektör işyerleri, eğitim veya rehabilitasyon amacıyla kurulmuş firmalar, eğitim için gerekli mekan ve donanıma sahip dernek, vakıf, işçi, işveren, esnaf ve meslek kuruluşları, meslek birlikleri ve benzeri kurum ve kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları, döner sermayeli kuruluşlar, özel kanunla kurulan banka ve kuruluşlar ile bunlara bağlı işyerleri ile işbirliği yaparak ve hizmet satın alarak işgücü yetiştirme kursları düzenlenmektedir. İşgücü yetiştirme kursları istihdam garantili olarak da düzenlenmektedir. İşgücü yetiştirme kurslarına katılanlara, eğitimlere katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

Özürlü ve Hükümlü/Eski Hükümlü Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu: Özürlülere yönelik gerçekleştirilecek mesleki eğitim ve rehabilitasyon programları, özürlülerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda özürlüler yararına kurulmuş bulunan dernek, vakıf ve mesleki rehabilitasyon merkezleriyle sürekli temas kurularak, özürlülerin mesleklere göre nitelikleri tespit edilerek ve İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının görüş ve talepleri de dikkate alınarak özürlü gruplarına yönelik projeler uygulanmaktadır. Kurslara katılanlara, eğitimlere katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

Ceza Paraları Kaynaklı Kurslar

Özürlülerin Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu: Kurslara katılanlara, eğitimlere katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

Hükümlülerin ve Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu: Kurslara katılanlara, eğitimlere katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

5.8.3.5.2. Girişimcilik Eğitimleri

İçeriği ve eğitimi dzenleyecek yklenicisi Kűkűk ve Orta lçekli İşletmeleri Geliřtirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile mutabakata varılması sonucu belirlenen girişimcilik eğitimleri, Kuruma kayıtlı işsizlere ynelik olarak kendi işlerini kurmalarına yardımcı olmak amacıyla dzenlenmeye başlanmıştır. Giriřimcilik programına katılanlara, eğitilmeye katıldıkları her bir fiili gűn için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim sűresince iř kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

5.8.3.5.3. Staj Programları

Kurumca; en az lise, (lise dengi ve űstű) dűzeyindeki eđitim kurumlarından mezun olmuř kuruma kayıtlı iřsizlerinden đrenci olmayanların arasından belirlenen kiřiler için mesleki yeterliklerini geliřtirebilecekleri staj programları dzenlenmektedir. Programlar en az 10 çalıřanı bulunan iřyerlerinde dzenlenir. Kamu kurum/kuruluřlarında staj programları uygulanmaz. Stajyerler; staj yapacakları iřyerlerini, mezun olunan ya da ilgi duyulan alandaki iřyerleri arasından, staj eđitimini tamamlayacak niteliđe sahip olması řartı ile kendileri belirlemektedir. İl/řube Műdűrlűklerinde ilan edilen iřyerleri de Kurumdan stajyer talebinde bulunabilmektedir. Programa katılan stajyerlere, staj programına katıldıkları her bir fiili gűn için cep harçlıđı verilerek eđitim sűresince iř kazası ve meslek hastalıđı sigorta primleri ödenmektedir.

5.8.3.5.4. Toplum Yararına alışma Programları (TYÇP)

TYÇP, iřsizliđin yođun olduđu dűnemlerde iřsizlerin kısa sűreli istihdam ve eđitimini amaçlayan, dođrudan veya yklenici eli ile toplum yararına bir iř ya da hizmetin gerçekleřtirilmesini sađlayan programlardır. Bu faaliyetler, genellikle ekonomik kriz, zelleřtirme, ekonomik yapılanma, dođal afetler ve iřsizliđin yođun olduđu dűnemlerde Kuruma kayıtlı iřsizlerin, çalıřma yařamından uzun sűre ayrı kalarak maddi sıkıntıya dűmelerini önlemek, çalıřma alışkanlık ve disiplinlerini yitirmemelerini, kısa sűreli istihdam ve eđitimlerini sađlamak için yűrűtűlmektedirler. Katılımcılara TYÇP sűresince cari asgari űcret űzerinden çalıřma sűresine gűre hesap edilecek űcret ödenmekte ve sosyal gűvenlik ve genel sađlık sigorta prim ödemeleri gerçekleřtirilmektedir.

5.8.3.5.5. Çalışanların Mesleki Eğitimi

4857 sayılı Kanun'un 85' inci maddesi çerçevesinde ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin sahip olmaları gereken sertifikaların verilmesi amacıyla çalışanlara ynelik eğitim programları dzenlenmektedir. Programlar, Milli Eđitim Bakanlığı İl Műdűrlűđu veya programa konu alanda eğitim vermeye yetkili kurum/kuruluşların onayına istinaden dzenlenmektedir. Bu programlar çerçevesinde katılımcılara ve hizmet sağlayıcılara iř kazası ve meslek hastalığı primi dāhil hiçbir gider ödenmemektedir.

Tablo 67. İşgücü Yetiştirme Kursları ve Katılımcı Sayıları (2009)

	Kurs Sayısı	Katılan Sayısı
GAP II	515	11.854
Hibe projeleri	381	10.149
Hükümlülere yönelik kurslar	304	4.082
İşgücü yetiştirme kursları	942	21.608
İşgücü yetiştirme kursları/genel	5.174	108.630
İşgücü yetiştirme kursları (kendi işini kuranlara yönelik)	304	6.655
İşgücü yetiştirme kursları/TYÇP	1.613	44.628
Özürlü kursları	220	2.619
Staj	555	1.285
Diğer kurslar	105	2.342
Toplam	10.113	213.852

Kaynak: İŞKUR Verileri

5.9. ADALET BAKANLIĞI

5.9.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Ülkemizde çocuklara özgü adalet sistemi ilk olarak, 1979 yılında kabul edilen ve 1982 yılında yürürlüğe giren 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile kurulmuştur.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Denetimli Serbestlik ve Yardım Kurulları Hakkında Kanun'da da çocuk adalet sistemini ilgilendiren yeni düzenlemeler yer almaktadır.

Türkiye'nin taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme dâhil uluslararası anlaşmalarla uyumlu hale getirilen ve çocuklarla ilgili temel mevzuatı ortaya koyan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, TBMM tarafından 2005 yılında kabul edilmiştir. **Çocukları, korunma ihtiyacı olan çocuklar ve suçta sürüklenen çocuklar olarak ikiye ayıran Çocuk Koruma Kanunu, çocukları korumayı, haklarını güvence altına almayı ve refahlarını sağlamayı hedeflemektedir.** Çocuklar için öngörülen koruyucu ve destekleyici tedbirler Kanun'da belirtilerek, çocuk mahkemelerinin kuruluşu, izlenecek usuller ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, 24 Aralık 2006 tarihinde Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen 'Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik' ile 'Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik' yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu tedbirlerin yerine getirilmesinde Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, SHÇEK; koruma, danışma, bakım, barınma ve sağlık hizmetleri alanlarında görevlendirilmişlerdir. Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması görevi Adalet Bakanlığı'na verilmiştir. Eğitim Dairesi Başkanlığı da sekreteryaya hizmetlerini yürütmektedir.

Ayrıca 14.07.2006 tarihli ve 26218 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler" konulu, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde, "Çocuğa Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar" başlığı altında Adalet Bakanlığı'na da görevler verilmiştir.

15.07.2005 tarihli ve 25876 sayılı Resmî Gazete'yle 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu yürürlüğe girmiştir. 20.12.2005 tarihli ve 26029 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği" ile de Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerinin, Koruma Kurulları Danışma Kurulunun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının, şube müdürlükleri ve büroların teşkilat, görev, çalışma ve denetimine ilişkin usul ve esasları, yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kuralları, bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini tespit etmiştir.

2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 122 nci maddesinin (b) bendi uyarınca ayrıca "Bakanlığın görev ve yetkisine giren konularda ilgili istatistikî bilgilerin belirlenmesi, toplanması, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi ile ilgili hizmetleri yürütme" görevi Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

5.9.1.1. Yargı Yetkisi ve Mahkemeler

Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz. Ayrıca hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez. Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir. Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

5.9.1.2. Hâkimlik ve Savcılık

Hâkimler ve savcılar adli ve idari yargı hâkim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.

Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler. Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler. Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasa’da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

5.9.1.3. Cumhuriyet Başsavcılığı

Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezî ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet Başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet Başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararıyla bir veya birden fazla Cumhuriyet baş savcı vekili atanır.

Cumhuriyet Başsavcılığının görevleri şunlardır;

1. Kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak,
2. Kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak,
3. Kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek,
4. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

5.9.1.4. Mahkemeler ve Tasnifi

Mahkemeler, ilk derece mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri ve yüksek mahkemeler olarak üç grupta tasnif edilir. Bölge adliye mahkemeleri kanunen düzenlendiği hâlde henüz kurulamamıştır.

İlk derece mahkemeleri adli mahkemeler ve idari mahkemeler olarak iki gruba ayrılabilir. Adli yargı ilk derece mahkemeleri, hukuk ve ceza mahkemeleridir.

5.9.1.4.1. İlk Derece Mahkemeleri

5.9.1.4.1.1. Hukuk Mahkemeleri

5.9.1.4.1.1.1. Aile Mahkemeleri

Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Aile mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırlarıyla belirlenir. Ancak yargı çevresi, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca değiştirilebilir. Gerekğinde bir yerdeki aile mahkemesinin birden çok dairesi kurulabilir. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde bu Kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılır.

Aile mahkemeleri, aşağıdaki dava ve işleri görürler:

- 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun üçüncü kısım hariç olmak üzere ikinci kitabı ile 03.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,
- 20.05.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,
- Kanunlarla verilen diğer görevler.

5.9.1.4.1.1.2. Çocuk Mahkemeleri

Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar. Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar. Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir. Çocuklar hakkında açılan kamu davaları, Kanunun 17' nci maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunla kurulan mahkemelerde görülür.

Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülkî sınırlarıyla belirlenir. Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, buldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya değiştirilmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.

Mahkemelere, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihen çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır. Atamalarda istekli olanlarla daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınır. Herhangi bir nedenle görevine gelemeyen hâkimin yerine bu hâkim görevine başlayıncaya veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yetkilendirme yapıncaya kadar o yerdeki hâkimlerden hangisinin bakacağı, birinci fıkrada aranan nitelikler de gözetilerek Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanınca belirlenir.

Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli aile ve asliye hukuk mahkemelerince alınır.

5.9.1.4.1.2. Ceza Mahkemeleri

Ceza mahkemeleri, sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleridir. Ceza mahkemeleri, her il merkezî ile bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur. Sulh ceza ve asliye ceza mahkemeleri tek hâkimlidir. Ağır ceza mahkemesinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Bu mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükümler saklıdır. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Ceza mahkemeleri buldukları il veya ilçenin adı ile anılır.

Yargıtay, bütün adalet mahkemeleri üzerinde Danıştay, bütün idari mahkemeler üzerinde yargı denetimi ve gözetimi; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Cumhuriyet savcıları üzerinde, Danıştay Başsavcısı, Danıştay savcıları üzerinde; Ağır Ceza Cumhuriyet başsavcıları, merkezdeki Cumhuriyet savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim hakkına sahiptir. Mahkeme başkanlarının, yargılamanın düzenli bir şekilde yürütülmesine ilişkin olarak görevli oldukları mahkeme dairelerindeki hâkimler üzerinde gözetim hakkı vardır.

5.9.1.4.2. Yüksek Mahkemeler

Türk yargı sisteminde yer alan yüksek mahkemeler Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesidir.

5.9.1.4.2.1. Yargıtay

Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı mercisine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercisidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

5.9.1.4.2.2. Danıştay

Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı mercisine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercisidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

5.9.1.5. Adalet Bakanlığı ile Hâkimler, Savcılar ve Mahkemeler Arasındaki İlişki

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hâkim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hâkim ve savcılar, idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Hâkim ve savcıların görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılması Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır. Adalet Bakanı inceleme ve soruşturmayı, adalet müfettişleri veya hakkında soruşturma yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle yaptırılabilir.

Adalet müfettişleri; hâkim ve savcıların görevlerini, kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve adalet daireleri ile idari yargı dairelerini denetleme; (...) hâkim ve savcılarının ve adalet daireleri personelinin görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görev icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerini yaparlar. İdari yargıdan atanan adalet müfettişleri sadece bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinin denetimi ile idari yargı hâkim ve savcılarını hakkındaki soruşturmalarda görevlendirilirler.

5.9.1.5.1. Teftiş Kurulu Başkanlığı

Teftiş Kurulu Başkanlığı, Bakanın emri veya onayı üzerine Bakan adına aşağıdaki görevleri yapar.

a) Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının görevlerini kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (Hâkimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetlemek, hâkim ve savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve faaliyetlerinin sıfat ve görev icaplarına uyup uymadığını araştırmak ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma yapmak,

b) Soruşturma izni verilen veya müfettiş vasıtasıyla incelenmesi Bakan tarafından istenen işlerde denetim ve soruşturma sırasında öğrenilen soruşturmayı gerektirir nitelikteki konularda, özel kanunların verdiği yetkiye dayanarak soruşturma yapmak,

c) Adli Tıp Kurumu, buna bağlı kuruluşlar, adli tabiplikler ile Türkiye Barolar Birliği, barolar, Türkiye Noterler Birliği ve noter odalarını denetlemek ve işlemlerini incelemek ve soruşturma yapmak.

5.9.1.6. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Anayasanın Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunu düzenleyen 159. maddesi 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla değiştirilmiştir. Buna göre Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanıca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılarını arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hâkim ve savcılarını arasından idari yargı hâkim ve

savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir. Kurul, seçimle gelen asıl üyeleri aralarında bir başkanvekili seçer. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

5.9.2. Teşkilat Yapısı ve Çocuklara Yönelik Hizmetler

Ana Hizmet Birimleri:

- Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
- Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
- Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü
- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü
- Kanunlar Genel Müdürlüğü
- Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Yardımcı Hizmet Birimleri:

- Personel Genel Müdürlüğü
- Eğitim Dairesi Başkanlığı
- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı
- Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı
- Teknik İşler Dairesi Başkanlığı
- Savunma Sekreterliği
- Özel Kalem Müdürlüğü

Danışma ve Denetim Birimleri:

- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- İç Denetim Birimi Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Yüksek Müşavirler
- Müşavirler
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
- Bağlı Kuruluşlar:
- Adli Tıp Kurumu Başkanlığı
- Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu

İlgili Kuruluşlar

- Adalet Akademisi

5.9.2.1. Personel Genel Müdürlüğü

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 25' inci maddesinin 12 inci fıkrası gereğince 43 yerde 75 adet "Çocuk Mahkemesi" kurularak 61 tanesi faaliyete geçirilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrası gereğince 11 yerde 20 adet "Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi" kurularak 11 tanesi faaliyete geçirilmiştir. Bu mahkemelerde toplam 94 hâkim, 49 psikolog, 35 pedagoğ ve 40 sosyal çalışmacı görev yapmaktadır.

Tablo 68. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemeleri (2010)

Bulunduğu İl	Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi		Çocuk Mahkemesi	
	Kurulu	Faal	Kurulu	Faal
Adana			2	2
Ankara	3	2	3	3
Antalya			1	1
Aydın			1	1
Bakırköy	2	2	7	4
Eyüp			1	1
Gaziosmanpaşa			1	1
Balıkesir			1	1
Batman			1	1
Bergama			1	1
Beyoğlu	1	1	2	1
Bursa	1		2	2
Denizli			1	1
Diyarbakır	1	1	2	2
Düzce			1	
Edirne			1	1
Elâzığ			1	1
Erzurum			1	1
Eskişehir			1	1
Gaziantep			2	2
İskenderun			1	1
İstanbul	4	2	6	5
İzmir	3	2	9	5
Kadıköy			2	1
Kahramanmaraş			1	
Kartal	1		2	2
Kayseri			1	1
Kocaeli	2		1	1
Konya			2	2
Malatya			1	1
Manisa			1	
Mersin			2	2
Ordu			1	1
Osmaniye			1	1
Sakarya			1	1
Samsun			1	1
Sincan			1	1
Sivas			1	1

Söke			1	1
Şanlıurfa			2	1
Tekirdağ			1	1
Trabzon	1		1	1
Üsküdar	1	1	2	2
Genel Toplam	20	11	75	61

Kaynak: Personel Genel Müdürlüğü

Anayasa'nın 142' nci maddesinde mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda, çocuk mahkemelerinin, her il merkezinde, ayrıca bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınıp Adalet Bakanlığı tarafından kurulacağı belirtilmiştir.

Ayrıca her yıl Adalet Komisyonu Başkanlıklarından, kurulması, faaliyete geçirilmesi ve kapatılması gereken mahkemelerin bildirilmesi istenerek, bölgelerin ihtiyaç ve iş durumu ile adliyelerin fiziki yapısı dikkate alınmak suretiyle mahkemelerin kurulması, faaliyete geçirilmesi ve kapatılması Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna teklif edilmektedir.

Çocuk mahkemelerinin ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin hedef kitlesi, 5395 sayılı Kanun'un 1' inci ve 2' nci maddelerinde belirtildiği gibi korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklardır.

5.9.2.2. Kanunlar Genel Müdürlüğü

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisince 22.07.2010 tarihinde kabul edilen 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la , Terörle Mücadele Kanunu'nda çocuklar bakımından yer alan bazı istisnaların kaldırılmıştır. Buna göre;

a) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılarak direnme suçunu veya katıldıkları toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında propaganda suçunu işleyen çocuklar hakkında bu suçlara bağlı olarak ayrıca 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 2' nci maddesinin ikinci fıkrası hükmünün uygulanmaması,

b) 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5' inci maddesinde yer alan "3 ve 4' üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur." düzenlemesinin çocuklar hakkında uygulanmaması,

c) Yaş ayrımı yapılmaksızın terör suçu işleyen tüm çocukların Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesine göre kurulan özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanmamaları,

d) Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırımlara çevirme ve erteleme yasağının, tüm çocuklar bakımından uygulanmaması sağlanmaktadır.

31 Aralık 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nın "Siyasi Kriterler" bölümünde, "Şiddet Suçu Mağduru Çocuklara Yardım Hakkında Kanun Tasarısı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmesi öngörülmüş bulunmaktadır.

Şiddet Suçu Mağdurlarına Devlet Tarafından Tazminat Ödenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, çocuk ve yetişkin ayrımı yapmadan herkesi kapsamakta, Ulusal Program'da ise, Şiddet Suçu Mağduru Çocuklara Yardım Hakkında Kanun Tasarısı'nın hazırlanması öngörülmektedir. Söz konusu Sözleşmenin, içinde bulunduğumuz Avrupa Birliği uyum sürecinde yakın tarihte Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunacağı ve ülkemizi de bağlayacağı dikkate alınarak, hem çocukları hem de yetişkinleri kapsayacak şekilde bir Tasarı hazırlanması amacıyla Bakanlıkça Bilim Komisyonu kurulmuştur.

Tasarıyla, ülkemizde işlenen ve bedensel veya cinsel bütünlüğüne saldırı teşkil eden suçlardan dolayı doğrudan doğruya mağdur olanlara, Anayasa'nın 2' nci maddesinde yer alan "sosyal devlet ilkesi"ne uygun olarak, Devlet tarafından yardım sağlanmasına ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Hazırlanan Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı, kamu kurum ve kuruluşlarının görüşüne sunulmuş olup toplanan görüşler Adalet Bakanlığınca değerlendirilmektedir.

5.9.2.3. Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevlerini düzenleyen 9'uncu maddesinin (i) bendinde; "...tüzük tasarıları ve yönetmeliklerini hazırlamak ve takip etmek, yargı yetkisinin kullanılma alanına girmeyen konularda görüş bildirmek ve genelge düzenlemek." hükümleri yer almaktadır.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan 24.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile, aynı tarih ve sayılı Adalet Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından müştereken hazırlanan "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir.

Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne cezaî konularda genelgeler hazırlanmakta, ayrıca Çocuk Koruma Kanunu ve Yönetmeliklerinin uygulanması sırasında yargı yetkisinin kullanılma alanına girmeyen konularda uygulamada karşılaşılan sorunlar hakkında etraflıca araştırma yapılarak merkez birimlerine, Cumhuriyet Başsavcılıkları ile diğer Bakanlıklardan gelen "görüş" taleplerine kapsamlı cevaplar verilmeye çalışılmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelik çerçevesinde oluşturulan merkezî koordinasyon tarafından illerde il ve ilçe koordinasyon toplantılarının düzenli bir şekilde yapılmasının ve iyi işleminin sağlanması amacıyla bir çalışma yapılması kararlaştırılmış olup bu kapsamda genelge taslağı hazırlanarak kurumların görüşleri alınmıştır. Merkezî koordinasyon tarafından söz konusu çalışmanın Başbakanlık genelgesi hâlinde çıkartılması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

Ceza İşleri Genel Müdürü, Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'in 19' uncu maddesine göre merkezî koordinasyon toplantılarına katılarak katkı sağlamaktadır.

5.9.2.4. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, çocukların kurumda buldukları süreç içerisinde eksik ya da yetersiz sosyalleşmelerine neden olan etkenlerin ortaya çıkarılması, elde edilen bilgiler doğrultusunda uygun müdahalelerin yapılması ve etkili yöntemlerin uygulanmasını temel alarak,

çocuğun yeniden toplumsallaşma sürecini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda, kız ve erkek tutuklu-hükümlü çocuklar için eğitim-öğretim, psiko sosyal yardım ve diğer çalışmaların planlanması, programlanması, çocukların takip edilmesi ve yönlendirilmesi, çocuklara uygun müdahale ve yaklaşım programlarının geliştirilmesi, gerekli mevzuatın hazırlanması ve hazırlanmasına katkıda bulunulması yönünde hizmet geliştirmekte; çalışmaların etkili ve nitelikli sürdürülebilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır.

Yasal düzenlemelerle, tutuklu çocuklar kendilerine ait kapalı ceza infaz kurumlarında çocuk sayısının az olduğu ve çocuk kapalı ceza infaz kurumunun olmadığı illerde ise yetişkin ceza infaz kurumlarının çocuklar için ayrılmış bölümlerinde (blok/koğuş/oda) tutulmaktadır. Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında tutuklu kız çocuklar için ayrı bir kısım yoksa bunlar kadın kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde kalmaktadırlar. Hükümlü çocuklar ise, çocuk eğitimevlerinde tutulmaktadır.

31.05.2010 tarihi itibarı ile Genel Müdürlüğe bağlı kurumlarda 1817 tutuklu, 378 hükmen tutuklu ve 268 hükümlü olmak üzere toplam 2463 çocuk bulunmaktadır.

Çocuklara eğitim-öğretim verilmesinin temel ilke olduğu ceza infaz kurumlarında tutuklu çocuklara yönelik olarak kurum içinde eğitim ve iyileştirme faaliyetleri yürütülmektedir. Kurumlarda barındırılan çocuklardan hiç eğitim görmemiş ya da eğitimlerini yarıda bırakmış olanlar eğitim-öğretimlerine devam edebilmeleri için eğitim ve öğretim servisi tarafından değerlendirilmekte, çocuğun eğitim-öğrenim almasına yönelik her türlü işlemler bu servis tarafından yapılmaktadır. Bu serviste öğretmen görev yapmaktadır. Yürütülen eğitim servisi faaliyetleri aşağıda belirtilmiştir;

- 1) Birinci kademe okuma yazma ve ikinci kademe eğitim kursları,
- 2) Örgün ve yaygın eğitime hazırlık ve destek kursları,
- 3) Açık ilköğretim okulu ve açık öğretim lisesi sınavları,
- 4) Üniversite giriş sınavları,
- 5) Meslek eğitimi kursları,
- 6) Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler,
- 7) Kitaplık ve kütüphane faaliyetleri.

Çocuklara yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler (Konferans ve seminerler, tiyatro, konser, sinema gösterimi, resim, karikatür, halk oyunları, müzik, el sanatları, sergi, bilgi yarışmaları, münazara, satranç-dama vb. çalışmalar ile önemli gün ve haftaların kutlanması) ve spor çalışmaları çocukların ilgi, istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmektedir.

Çocuk kapalı ceza infaz kurumları ile kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerindeki çocuklar, kurum içinde açılan mesleki eğitim kurslarına katıldıktan sonra belge alarak meslek sahibi olabilmektedirler.

Çocuklar, psikolojik ve sosyal problemlerine çözüm sağlamak amacıyla kurumda görevli psikolog ve sosyal hizmet uzmanları ile görüşebilmektedirler. Kurum uzmanları, bireysel ya da grup çalışmaları yoluyla çocukların daha sağlıklı ve uyumlu bireyler olmaları yönünde onları destekleyecek çalışmalar yürütmektedirler. Psiko-sosyal yardım servisi uzmanlarınca çocuk bireysel özellikleri de dikkate alınarak, bireysel görüşme ya da grup çalışması yoluyla içinde buldukları koşullara yönelik farkındalıklarını artırma, durumlarına yönelik alternatif çözümler geliştirme yönünde desteklenir. Bu esnada ailesi ya da başka sosyal destek sistemleri harekete geçirilerek çocuğa gerekli müdahalelerde bulunulur. Salıverilme sonrası koruma ve yardım çalışmaları ile çocukların eğitimlerini sürdürmelerine ve iş bulmalarına yardımcı olunmaktadır. Böylece toplumda uyumlu bireyler olarak yer almalarına katkı sağlanmaktadır.

Kurumların sağlık servislerinde görev yapan tabipler ve diş hekimlerince çocuklar kuruma gelir gelmez sağlık taramasından geçirilmekte, kurumlarda buldukları süre içinde de düzenli sağlık taramaları yapılmaktadır. Çocukların muayeneleri sonucunda kurumlarda yapılması gerekli tüm müdahaleler tabiplerce yerine getirilmekte, bir sağlık kuruluşunda tedavi edilmesi gerekli görülen durumlarda da çocuklar sağlık kuruluşlarının ilgili birimlerine sevk edilmektedir.

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, çocuk eğitim evleri, çocuk kapalı ceza infaz kurumları ve yetişkinlere ait kurumların çocuk bölümlerinde kalan çocuklara yönelik olarak yürütölen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri çerçevesinde resmi, özel ve gönüllü kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmakta, bu çalışmalarını çocuğun yüksek yararına uygunluğu yönünde değerlendirerek yapılandırmaktadır.

Bu kapsamda Avrupa Birliğinin mali, UNICEF'in teknik desteği ile 2008-2010 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı ıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde "Önce Çocuklar-Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi" Projesi yürütölmüştür.

Bu proje ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne bağlı kurumlarda bulunan çocuklara yönelik hizmetlere ilişkin ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi, tutuklu ve hükümlü çocukların etkin yönetilmesini sağlayacak bir modelin oluşturulması ile hizmetlerin etkili ve nitelikli izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir "izleme ve değerlendirme sistemi" nin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında geliştirilecek olan yönetim modeli içinde yer alan ARDEF (Araştırma-Değerlendirme Formu) ile her hükümlünün bireysel olarak değerlendirilmesi, risk düzeyinin saptanması ve bu duruma uygun bireysel iyileştirme planının yapılması amaçlanmaktadır. Bu bireysel iyileştirme planının belirli dönemlerde gözden geçirilerek izleme ve takibi geerleştirilecektir. Bu izleme ve değerlendirme ışığında hükümlünün erken salıverilmesi gibi yararına olabilecek planlamalar yapılacaktır.

Ayrıca geliştirilen etkin **hükümlü yönetim modeli** ile hükümlünün Kuruma kabulü, gözlem ve sınıflandırılması, kurum yaşamı, iyileştirme faaliyetleri, ailenin sürece katılımı, yönetsel uygulamalar, salıverilme sürecine ilişkin düzenlemeler de yapılacaktır. Bu kapsamda 4 çocuk ceza infaz kurumunda modelin pilot uygulaması yapılmış ve 367 form doldurulmuştur.

Bunun yanında "Ceza İnfaz Kurumlarında alışan Personelin Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi" (ARDIÇ Programı) kapsamında, psiko sosyal yardım servisi tarafından çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yürütölen hizmetlerin güçlendirilmesi amacıyla kurumların psiko sosyal yardım servisi uzmanları (sosyal hizmet uzmanı ve psikologlar) tarafından uygulanmak üzere 7 ayrı psiko-sosyal destek ve müdahale programı oluşturulmuştur.

Bu programlar;

- 1) Genel Bilgiler ve Yaklaşım İlkeleri,
- 2) Kişisel Gelişim,
- 3) "Buradayım" Güvenli Davranış,
- 4) Aile Eğitimi,
- 5) İyiyeye Doğru Öfke Kontrol,
- 6) Cinsel İstismara Yaklaşım,
- 7) İnfaz ve Koruma Memurlarına Yönelik Psiko Sosyal Destek Bilgilendirme olarak

hazırlanmış ve ceza infaz kurumlarında uygulanmaya konulmuştur.

Bunlarla birlikte, çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak yürütülen hizmetlerin nitelikli sürdürülmesini sağlayacak kurumsal ortamın yaratılması amacıyla kurum müdürleri, infaz ve koruma memurları ile diğer personelin kapasitelerinin güçlendirilmesi çalışmaları kapsamında “Yönetici ve Personel Eğitim Programı” geliştirilmiştir. Bu programlar kapsamında da, kurum müdürleri, infaz ve koruma memurları ile diğer personel eğitime alınmıştır.

2008 yılı içerisinde çocuk ceza infaz kurumlarında çalışan personele yönelik geliştirilen bu programların hizmet içi eğitimleri verilmeye başlanmış ve bu yıl içinde 400 personele eğitim verilmiştir. 2009 yılında ise 200 personele eğitim verilmiştir. 2010 Mayıs ayı itibari ile 329 olmak üzere toplam 929 personel (kurum idarecileri, psikolog, sosyal çalışmacı, infaz koruma memuru, tabip ve diğer personel) eğitime alınmıştır.

Bunun yanında, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2010 yılı mali programlanması kapsamında Ankara, İstanbul, İzmir, Erzurum ve Diyarbakır’a 140 kapasiteli çocuk eğitim evinin, Diyarbakır, Tarsus ve Kayseri’ye Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun yapımı planlanmış, İzmir/Aliağa kampüsünde de Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu yapımına devam edilmektedir. Yeni açılacak kurumlar ile çocuklar, tek başına uyuyabilecekleri özel odalarda kalabilecek, eğitim ve iyileştirme çalışmalarının yürütüldüğü derslik, grup çalışma odası, görüşme odası, çok amaçlı salon, spor salonu, atölye benzeri alanların sayısı ve niteliği artırılacak, çocukların evlerine dolayısıyla ailelerine ve kültürel çevrelerine daha yakın bölgelerde barındırılmaları sağlanmış olacaktır. Güvenlik sistemlerinin ileri derecede kullanılarak güvenlik eksikliklerinin ortadan kalkması ve infaz ve koruma memurlarının eğitim ve iyileştirme çalışmalarında etkin bir rol alması sağlanacaktır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından çocukların korunması, çocukların yeniden suça karışmalarının ve yeni mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla yürütülen çalışmaların bir parçası olarak ceza infaz kurumlarından salıverilen çocuklara bilgilendirme yazısı gönderilmektedir. Bu yazıda, tahliye sonrasında eğitimlerine nasıl devam edecekleri, bu konuda hangi hizmetlerden yararlanabilecekleri ve karşılaştıkları her hangi bir sorunla ilgili olarak denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğüne gidebilecekleri hususlarında bilgi verilmektedir.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı olarak; 2005 yılında 130; 2006 yılında 206; 2007 yılında 109; 2008 yılında 386; 2009 yılında 631 ve 2010 ilk beş ayında 229 çocuğa salıverilme sonrası bilgilendirme yazısı gönderilmiştir.

Bunun yanında Türk Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar ve Mağdurlarla İlgili Çalışmaların Geliştirilmesi Projesi, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile İngiltere ve Galler Ulusal Denetimli Serbestlik Hizmetleri arasında 2009 yılı Ocak ayında eşleştirme projesi olarak başlamıştır. 21 ay süreli projenin çalışmalarının 2010 Ekim ayında tamamlanması planlanmıştır. Projenin amacı, suç mağdurları ve çocuk çalışmaları ile ilgili denetimli serbestlik hizmetlerinin kurumsal kapasitesini güçlendirerek suç mağdurlarının rehabilitasyonunu sağlamak ve çocukların yeniden suç işlemelerini önlemektir. Projenin çocuk bileşeni kapsamında denetimli serbestlik altındaki çocuklara yönelik temel yaklaşım, madde kullanımını önleme, genel suçlu yaklaşım (daha ciddi nitelikte suça karışan çocuklar için), saldırganlığı önleme müdahale programları olmak üzere toplam dört müdahale programı geliştirilmiştir. Ayrıca çocuklara yönelik ulusal standartlar, çocuk politika belgesi geliştirilmiş; çocuk denetimli serbestlik hizmetlerinde kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Geliştirilen müdahale programlarının gözden geçirme çalışmalarının tamamlanmasının ardından yaygınlaştırma eğitimleri verilecektir.

Ayrıca cezalarını tamamlayarak ya da tutukluluğu kaldırılarak kurumlardan salıverilen çocukların salıverilme sonrasında herhangi bir problemle karşılaşmaması için her türlü önlemin alınması gerekmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun "Kuruma Başvuru" başlıklı 6 ncı maddesinde "Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür." hükmü yer almaktadır, Bu nedenle kurumlarımızdan salıverilen çocuklardan; ailesi olmayan ya da ailesine ulaşamayan veya çocuğun ailesinin yanına dönmemesinin sakıncalı olduğu hâller ve salıverilme sonrası eğitim-öğretimine devam edemeyecek durumda olan çocuklar ile salıverildikten sonra bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olacağı belirlenen, korunma ve desteğe ihtiyacı olan çocukların, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirilmesi hususunda ceza infaz kurumlarına bilgi verilmiştir. Bu kapsamda Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan son dört ay içinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğüne 185 başvuru yapılmıştır.

5.9.2.5. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü sorumluluk alanındaki toplam 7883 adli birimden veri üretilmektedir. Ceza mahkemelerinden ise açılan ve karara bağlanan davalara ilişkin olarak 2668 birimden bilgi derlenmektedir. Anket formlarında açılan ve karara bağlanan davalar; suç türü, dava sayısı, sanık sayısı, 12-15 ve 15-18 yaş grupları, cinsiyet grupları, mağdur sayıları ve karar türlerine göre sorgulanarak derlenmektedir.

Derlenen verilerin kalite kontrolleri yapıldıktan sonra bunlar adli istatistik veri tabanında tutulmaktadır. Veri tabanındaki veriler sınıflandırılarak analiz, tablo, yorum ve tahminler yapılmakta, grafik ve suç haritaları oluşturulmaktadır. Ayrıca ceza mahkemeleri ve çocuk mahkemelerinde gençlere ve çocuklara yönelik açılan ve sonuçlanan davalara ilişkin olarak yıllık fasikül hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar, kullanıcıların hizmetine sunulmak üzere, elektronik ortamda www.adli-sicil.gov.tr adresinde ve basılı yayın olarak "Adalet İstatistikleri Yıllığı" olarak yayımlanmakta, ayrıca "2007-2011 Resmî İstatistik Programı" çerçevesinde Türkiye İstatistik Kurumu ile iş birliği içinde çalışılmaktadır.

Öte yandan Adalet istatistiklerine kaynak teşkil eden verilerin kullanıcı taleplerini daha güncel ve seri olarak karşılayacak şekilde, ulusal yargı ağı projesi kapsamında derlenmesi konusunda Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ile yapılan çalışmalar devam etmektedir.

5.9.2.6. Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Türkiye adına 21 Ocak 1998 tarihinde imzalanan "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi"nin onaylanması, 3 Kasım 1999 tarihli ve 4461 sayılı Kanun'la uygun bulunmuş ve 29 Aralık 1999 tarihli ve 99/13909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak 15 Şubat 2000 tarihli ve 23965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Onay belgesi 31 Mayıs 2000 tarihinde tevdi yeri olan Hollanda Dışişleri Bakanlığına iletilen Sözleşme, 1 Ağustos 2000 tarihinde Türkiye yönünden yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Sözleşmenin uygulanmasını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenleyen 5717 sayılı "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun" 22.11.2007 tarihinde kabul edilmiş, 04.12.2007 tarihli ve 26720 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi'nin 6' ncı maddesi uyarınca, Sözleşmede öngörülen yükümlülükleri yerine getirmek üzere Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü "Merkezî Makam" olarak belirlenmiştir. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü bu görevini mahalli Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığı ile yerine getirmektedir.

5.9.2.7. Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlük, 4674 sayılı Kanun'un 4' üncü maddesi ile değiştirilen 2992 sayılı Kanunun 13/B maddesinde verilen görevleri yerine getirmektedir. Bu bağlamda; Avrupa birliği müktesebatına uyum ile ilgili olarak Bakanlık birimleri, diğer bakanlıklar, kamu kuruluşlarınca istenen kurumlar hakkında görüş bildirmekte ve toplantılara katılmaktadır.

Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı içerisinde projelerin koordinasyonundan sorumlu olan birimdir. Bu bağlamda; Adalet Bakanlığı tarafından Avrupa Komisyonuna önerilen projelerin hazırlık çalışmaları ve koordinasyonu Genel Müdürlükçe sağlanmaktadır. Bu kapsamda Bakanlık ilgili birimleri tarafından çocuklarla ilgili yürütülen projelere ve çalışmalara katılım sağlanmıştır. Yine bu konuda yapılan çalışmalara görüş bildirilmiştir.

Ayrıca 13-14 Nisan 2010 tarihlerinde ABGS işbirliği ile "Çocuk Adalet Sistemi ve Koruma Mekanizmaları" konulu TAİEX semineri gerçekleştirilmiştir. Seminerde Türk Çocuk Adalet Sistemi, Avrupa Çocuk Adalet Sistemi, Çocuklara yönelik adalet sistemleri, SHÇEK tarafından sağlanan hizmetler konu ile ilgili Almanya uygulaması, cinsel saldırı suçu mağduru olan çocukların ifadelerinin alınmasına ilişkin prosedür, Birleşik Krallık uygulamaları, cinsel saldırı suçu mağduru olan çocukların Adli Tıp raporlarının alınması prosedürü, bu konudaki Almanya uygulaması ele alınmıştır.

5.9.2.8. Eğitim Dairesi Başkanlığı

Adli ve İdari Yargı hizmetlerinin etkin, verimli ve süratli bir şekilde yerine getirilmesi için 2992 sayılı Adalet Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 20. ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 48' inci ve 49' uncu maddeleri ile Hâkim ve Savcılar Meslek İçi Eğitim Yönetmeliği'ne uygun olarak Eğitim Dairesi Başkanlığınca "Meslek İçi Eğitim Programları" düzenlenmektedir.

Yine Adalet Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği'nin 21' inci maddesine göre her yıl hazırlanan Hizmet İçi Eğitim Programı uyarınca Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında çalışan adalet personelinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri yürütülmektedir. Eğitim Dairesi Başkanlığının iş birliğinde yürütülen projeler kapsamında çocuğun korunmasına yönelik olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile çocuk ve aile mahkemelerinde görev yapan psikolog, pedagoğ ve sosyal hizmet uzmanları sık sık eğitim programlarına alınmaktadırlar.

Eğitim Dairesi Başkanlığının görevi, hâkim ve savcılar meslek içi eğitimleri ile Bakanlık Merkez ve Taşra Teşkilatında çalışan adalet personeline hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerini sağlamaktır. Dolayısıyla Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın düzenlediği eğitim çalışmalarının hedef kitle, hâkim-savcılar ile Bakanlık teşkilatında çalışan bütün personeldir. Bu eğitim faaliyetleri düzenlenirken çeşitli ulusal, uluslararası resmi ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, kolluk güçleri, Avrupa Birliği, UNICEF ile iş birliği yapılmaktadır.

Avrupa Birliğinin 2004 yılı mali işbirliği programı kapsamında kabul edilen Jandarma Genel Komutanlığı koordinatörlüğünde ve UNICEF'in teknik desteğinde yürütölen "Türkiye'deki Çocuklar İçin İyi Bir Yönetim, Koruma ve Adaletin Güçlendirilmesi" Projesi kapsamında Adalet Bakanlığı, UNICEF ve Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı ile müşterek olarak; 2005 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nu tanıtmak, söz konusu Kanun'da öngörölen tedbirler bakımından ilgili kurumların hizmetlerinin anlaşılması, uygulama becerisinin kazanılmasının sağlanması ve kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla; öncelikle 2006 yılının Mart ve Nisan aylarında çocuk mahkemelerinin kurulu bulunduğu illerde (İstanbul, Kocaeli, İzmir, Denizli, Ankara, Trabzon, Diyarbakır ve Adana) görev yapan hâkim, Cumhuriyet savcısı, sosyal çalışma görevlileri, il sağlık müdürleri, il milli eğitim müdürleri, sosyal hizmetler il müdürleri, adli tıp şube müdürleri, barolar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin katılımıyla, iki günlük dört toplantı düzenlenmiştir. Söz konusu toplantılarda cinsel suç faili veya mağduru olan çocuklarla yapılan çalışmalarda; cinsel suç mağduru olan çocuklarda eylemin psikolojik delilleri ve bilirkişi incelemesinin kapsamı ve madde bağımlılığının tedavisi konularına da yer verilmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girdikten sonra kanunla ilgili yönetmeliklerin çıkarılmasına katkıda bulunmak amacıyla, 2006 yılı Mayıs ayında Ankara'da; tedbirleri yerine getirmekle görevli bakanlıkların müsteşar yardımcıları, genel müdürleri olmak üzere, alanda çocukla çalışan meslek grupları ve Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bir araya getirilerek, iki günlük bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda hazırlanan yönetmelik taslakları göröşölmüş, ayrıca merkez ve illerde koordinasyonun hangi birimler tarafından yapılacağı kararlaştırılmıştır.

İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır ve Adana illerinde farklı kurumlarda görev yapan sosyal çalışma görevlileri, 2006 yılı Aralık ayında ve 2007 yılı içerisinde Şubat-Mart ve Nisan aylarında bir araya getirilerek; Çocuk Koruma Kanunu'ndaki görev, rol ve sorumlulukları ile kurumlar arası işbirliğinin esasları belirlenmiştir. Her toplantıda çocuk istismarı, şiddet ve madde bağımlılığı konularında da uzman akademisyenler tarafından bilgilendirilmelerde bulunulmuştur. Bu toplantıların üçüne; 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören çocukların da katılımı sağlanarak, onların da göröşlerine başvurulmuştur. Sözü edilen toplantılara 151 kişi katılmıştır.

Yine Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girdikten sonra iyi uygulama örneklerini ve deneyimlerin paylaşılması amacıyla; 15-16 Aralık 2007 tarihlerinde Ankara'da, çocuk mahkemesi hâkimleri, Cumhuriyet savcıları, sosyal çalışma görevlileri, SHÇEK temsilcileri, Bakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğünden tetkik hâkimi, akademisyenler ve Yargıtay üyelerinin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu ile Türk Medeni Kanunu'nun ilgili maddelerinin uygulanmasına yönelik olarak; çocuk mahkemeleri ve aile mahkemeleri hâkimleri arasında deneyim alışverişi ile iyi uygulama örneklerini paylaşmak ve alanda elde edilen deneyimlerin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla, 11-12 Mayıs 2007 tarihlerinde Ankara'da; aile ve çocuk mahkemelerinde görev yapan hâkim ve sosyal çalışma görevlilerinin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda çocuk istismarı ve şiddet konusuna da yer verilmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu ile ilgili yönetmelikler, 2006 yılı Aralık ayında yürürlüğe girdikten sonra; 2007 yılı içerisinde Mayıs-Haziran ve Kasım aylarında yeni kurulan çocuk mahkemesi hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile çocuk mahkemelerinin kurulu olmadığı illerde, çocukla ilgili davalara bakan hâkim ve Cumhuriyet savcılarına kanun ve yönetmeliği tanıtan ve görevli kurumların rol ve sorumluluklarını anlatan toplantılar; Gaziantep, Ankara ve İzmir illerinde düzenlenmiştir.

Söz konusu toplantılar, 117 hâkim ve Cumhuriyet savcısının katılımıyla tamamlanmıştır. Toplantılarda ayrıca çocuk adalet sisteminde olan bakanlıkların temsilcileri ve akademisyenler sunumda bulunmuşlardır.

Çocuk Koruma Kanunu ile Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te düzenlenen Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosunun görev rol ve sorumlulukları ile çocukla kriminolojik amaçlı görüşme teknikleri konusunda; Antalya’da, 9-10-11 Kasım 2007 tarihlerinde, çocuk mahkemelerinin kurulu bulunduğu illerde çocuklarla ilgili hazırlık soruşturmasını yürüten ve duruşmalarına çıkan Cumhuriyet savcısı ve akademisyenlerin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir.

Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan ve tedbirlerin bel kemiğini oluşturan danışmanlık tedbirlerinin usul ve esaslarının belirlenmesi amacıyla; akademisyenler, hâkim ve Cumhuriyet savcıları, sosyal çalışma görevlileri, MEB, SHÇEK, yerel yönetimleri temsilen İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiş ve toplantı sonucunda oluşturulan rapor üzerinde çalışılarak, Danışmanlık Tedbirleri Usul ve Esasları Tebliğ Taslağı hazırlanmıştır.

Yine proje kapsamında çocuklar için çalışan meslek gruplarına yönelik eğitim materyallerinin oluşturulmasına ilişkin yapılan çalışmalara katılım sağlanmıştır.

Danışmanlık tedbirleri ile ilgili olarak SHÇEK tarafından yapılan toplantılara; hâkim, Cumhuriyet savcısı ve sosyal çalışma görevlilerinin katılımı sağlanmıştır.

Sonuç olarak; proje kapsamında düzenlenen seminerlerde Çocuk Koruma Kanunu tanıtılmış, çocuk koruma sistemi tartışılmış, deneyimler paylaşılmış, suça sürüklenen ve korunmaya muhtaç çocuklar için Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin güçlendirilmesi ve fiilen yaşama geçirilmesi amaçlanmış, diğer taraftan yeni işbirlikleri oluşturulmuştur. Bu toplantılara 700’den fazla kişi katılmıştır.

2010 yılına kadar Başkanlık, kanunlardan aldığı yetki ve sorumluluklar kapsamında hâkim-savcı eğitim programını gerçekleştirmiştir. Ancak Bakanlık aleyhine açılan davada Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 25.06.2009 tarihli ve YD. İtiraz No. 2009/291 sayılı kararı ile “Hâkim Ve Savcılarının Meslek İçi Eğitim Yönetmeliği”nin yürütmesinin durdurulmasına karar verildiğinden Başkanlıkça 2010 yılı hâkim ve savcı meslek içi eğitim planlaması yapılamamıştır. 2010 yılı eğitim planı ile birlikte tamamen adli personele yönelik olarak hizmet içi eğitim planlaması yapılarak eğitimler düzenlenmektedir.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, Adalet Akademisi Başkanlığı ve Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 2010 yılının sonunda başlaması beklenen ‘Çocuklar İçin Adalet’ projesinde önceki projede hazırlanan çocuklar için çalışan meslek gruplarına yönelik eğitim materyallerinin revize edilerek Adalet Akademisi işbirliğinde uygulanması planlanmıştır.

Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu’nun 5’ inci maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbirler; Danışmanlık, Eğitim, Bakım, Sağlık, Barınma tedbiri olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır.

Anılan Kanun’un 45’ inci maddesinde;

— Danışmanlık ve barınma tedbirlerinin Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler,

— Eğitim tedbirinin Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,

- Sağlık tedbirinin Sağlık Bakanlığı,
 - Bakım tedbirinin de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,
- tarafından yerine getirileceği hüküm altına alınmıştır.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan tedbirlerin hayata geçirilebilmesi için kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması, Kanun'un 45'inci maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince Adalet Bakanlığına verilmiştir.

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik ile Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 23.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'in 19'uncu maddesinde Merkezî Koordinasyon, 20. maddesinde İl Koordinasyonları, 21. maddesinde ise İlçe Koordinasyonları düzenlenmiştir.

5.9.2.8.1. Merkezî Koordinasyon

Merkezî Koordinasyon; koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde koordinasyonu sağlamak üzere Adalet Bakanlığı Müsteşarının veya görevlendireceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşar yardımcıları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü ve Eğitim Dairesi Başkanının katılımı ile toplanır. **Koordinasyonun sekretarya hizmetleri, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülür.** İlgili özel veya kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının konulara ilişkin görüşleri alınabileceği gibi temsilcileri de toplantıya çağrılabilir.

Toplantının gündemi, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanır ve on beş gün önce toplantıya katılacaklara bildirilir. Tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar, uygulamada karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığına yazılı olarak bildirerek, toplantı gündemine alınmasını teklif edebilirler. **Toplantıda tavsiye niteliğinde alınan kararlar, tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar tarafından değerlendirilerek genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirilebilir.**

Görevleri:

- İl ve ilçelerden gelen teklifler ve konuyla ilgili istatistikler doğrultusunda kısa ve uzun vadeli politikalar geliştirmek,
- Yasal ve idari tedbirlere ilişkin teklifler hazırlamak,
- Kanunda yazılı tedbirlere işlerlik kazandırmak ve uygulanmasını sağlamaktır.

5.9.2.8.2. İl Koordinasyonları

İllerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eşgüdüm vali veya vâli yardımcısının başkanlığında il koordinasyonları tarafından sağlanır. İl koordinasyonlarının sekreterya hizmetleri ise sosyal hizmetler il müdürlüğü tarafından yürütülür. İlçelerde koordinasyon kaymakamlıkça yerine getirilir, sekreterya hizmetleri sosyal hizmetler ilçe müdürlükleri tarafından yürütülür.

İllerde il koordinasyonlarına başkanlık etmenin yanında valiliklere ÇKK'nın uygulaması ile ilgili;

- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin eşgüdüm hâlinde yerine getirilmesini sağlamak üzere Kanun'da öngörülen tedbir ve hizmetlerin hızlı, etkili, amaca uygun ve verimli yürütülmesi,
- Tedbir kararlarının yerine getirileceği kurumların yapısı ve özellikleri ile tedbir kararlarını uygulayacak kişilerin tespit edilerek mahkemelerin bilgilendirilmesi,
- Kanun'un 62'nci ve 9'uncu maddelerine göre, çocuğun ihbarı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslimi ile başlayan süreçte; çocuğun tedavisi ve sosyal inceleme raporu ile benzeri hizmetlerin yerine getirilmesi için mekân ve personel tahsisi dâhil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınması

gibi özel görevler verildiği görülmektedir.

Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığının sekretaryasında, Merkezî Koordinasyon 30 Mayıs 2007 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiş ve Merkezî Koordinasyon toplantılarının 4 ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır.

30 Mayıs 2007 tarihinde gerçekleştirilen Merkezî Koordinasyonun birinci toplantısında, toplantı gündemi gereğince öncelikli hedefler belirlenmiş; bu hedefler doğrultusunda kurumlarca yerine getirilmesi öngörülen çalışmalar Merkezî Koordinasyonda karar altına alınmış, anılan karar tutanağı sekretarya hizmetlerini yürüten Eğitim Dairesi Başkanlığınca ilgili Bakanlıklara ve SHÇEK Genel Müdürlüğüne iletilmiştir. Bilahare 23 Ekim 2007, 22 Ocak 2008, 08 Nisan 2008, 19 Kasım 2008, 04 Haziran ve 19 Kasım 2009 tarihlerinde yapılan Merkezî Koordinasyon toplantılarında belirlenen öncelikli hedeflere ilişkin çalışmalar yapılmış ve ilave kararlar alınmıştır.

Merkezî Koordinasyon toplantılarında alınan kararlardan örnekler:

- İl Koordinasyon toplantılarının vali veya vali yardımcısının başkanlığında, ilçe Koordinasyon toplantılarının kaymakam başkanlığında 2 ayda bir periyodik olarak yapılması, toplantı sonuçlarının İçişleri Bakanlığına düzenli olarak bildirilmesi,
- Barınma tedbirinin uygulanmasında yerel yönetimlerin çalışmalarının hızlandırılması ve bunun İçişleri Bakanlığı tarafından izlenmesi,
- İl ve ilçe koordinasyonlarında verim elde edilmesi için:
 - Önceliklerin belirlenmesi.
 - İhtiyaç analizi yapılması.
 - İşbirliği ve eşgüdüm için planlama yapılması.
 - Vaka yönetimi yönteminin kullanılması.
 - Birden fazla tedbir kararı arasında eşgüdümü sağlayacak bir sorumlu belirlenmesi.

Ancak yönetmelikler yürürlüğe girdikten sonra illerden bilgi akışı sağlanamamıştır. Bu amaçla Koordinasyonların düzenli toplanmasını, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar ile ihtiyaçların belirlenmesi ve bu konularla ilgili önerilerin geliştirilerek sorumlu birimlere ve Merkezî Koordinasyona bildirilmesini sağlamak amacıyla 21.01.2009 tarihinde Adalet Bakanının imzası ile 81 il valiliğine, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 12.02.2008 tarihli ve 934 sayılı yazılar gönderilmiştir.

Eğitim Dairesi Başkanlığının sekretarya olarak yaptığı çalışmalar:

- Merkezî Koordinasyon gündemlerini hazırlamak ve toplantılarını düzenlemek.
- İl ve İlçe Koordinasyonlarının çalışmalarını izlemek.
- İl Koordinasyon çalışmalarını desteklemek (İllerde toplantılar, projeler vb.).

- Merkezi Koordinasyon alt çalışma grubunun çalışmalarını düzenlemek.
- Merkezi Koordinasyonda alınan kararların uygulanmasını takip etmektir.
- Bu kapsamda; Merkezi ve İl Koordinasyonlarının kurumsallaşması için,
- WEB sitesi “www.cocukkoruma.adalet.gov.tr” kurulmuştur.
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin kaydı ve raporlaması için Bakanlık Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ile çalışma yürütülmektedir.
- Çocukla ilgili bilgilerin kaydı ve paylaşılmasına yönelik kurumlar arası çalışma yürütülmektedir.
- 2006 yılından bu yana çocuk koruma alanında koordinasyonu güçlendirmeye yönelik düzenli çalışmalar yürütülmektedir.

Bu kapsamda Başkanlıkça; SHÇEK tarafından British Council işbirliğiyle Kocaeli, İzmir pilot illerinde yürütülen İl koordinasyonlarını güçlendirilmesi Projesi kapsamında, projenin iki pilot ilde yapılan çalışmalarını anlatmak ve Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuatın öngördüğü kurumlararası koordinasyon hakkında bilgilendirmek amacıyla 22 ilin il koordinasyon temsilcilerine yönelik Kocaeli, Diyarbakır, Rize ve Adanada 2007 yılında 4 toplantı düzenlenmiştir.

5.9.2.8.3. Önce Çocuklar Projesinde Yapılanlar

Önce Çocuklar Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi

Son olarak “Önce Çocuklar Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi” kapsamında “**İl Koordinasyonlarını Güçlendirmeye Yönelik Strateji Geliştirme**” çalışmaları yürütülmüştür. Anılan strateji belgesine göre hazırlanan eylem planı çerçevesinde Bursa pilot ilinde uygulama çalışmaları devam etmektedir.

Erken tanı ve yönlendirme programı çerçevesinde yapılan eğitim faaliyetleri aşağıda yer almaktadır.

Erken Tanı ve Yönlendirme Sistemi

Çocuğun anne karnından başlayarak herhangi bir dönemde sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyen risklere maruz kalması, gelişiminde geri dönülmeyecek etkiler bırakmaktadır. Özellikle karşı karşıya kalınan riskler yüzünden kaçırılan olumlu gelişim fırsatları (ör. Eğitimi tamamlamama) bir daha yakalanamayacağı için, çocuğun hem bugünü hem de yarınları etkilenir.

Çocuklara yönelik riskleri önceden fark edip önlemeye çalışmak, “Çocuk Koruma” mekanizmasının temel önceliğidir. Bilindiği gibi 2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Mekanizması çocukların her türlü riskten korunmasını ve korunmayan çocuklara yönelik iyileştiricisi tedbirlerin alınması ve hizmetlerin sağlanmasının örgütlenmesini hedeflemektedir. Ancak sistemin genel yapısı incelendiğinde sistemde önleyici/koruyucu mekanizmaların tanımlanmamış olduğu görülmüştür. Ülkemizdeki Çocuk Koruma Mekanizması öncelikle zarar görmüş ya da zarar görme riski çok yüksek olan çocuk ve gençlere yönelik her türlü bakım ve sağaltım süreçlerini kapsamaktadır.

Çocuğun korunmaya muhtaç hale gelmeden önce tespiti ve uygun sosyal, ailesel ve ruhsal yardıma ulaşmasını sağlayacak bir yaklaşımın benimsenmemiş oluşu ve dolayısıyla bu konuda bir görev dağılımı yapılmaması ülkemizde çocuk koruma sisteminin önemli bir sorunudur. Sistem bu

nedenle daha çok adli kovuşturma ve sosyal inceleme esasına dayalı, mahkeme odaklı hukuksal bir sistem izlenimi vermekte, toplum ve aile odaklı ve koruyucu ve önleyici hizmetlere ağırlık veren sistemlerden farklı bir yaklaşım içeriyor gibi görünmektedir.

Söz konusu gerekçeden yola çıkılarak Avrupa Birliği'nin mali katkısı ve UNICEF'in teknik desteğinde başlayan "Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi" kapsamında risk altındaki çocukların önceden fark edilmesi ve gerekli psikososyal önlemlerin alınabilmesine fırsat sağlayacak bir "Erken Tanı ve Yönlendirme Sistemi"nin oluşturulması çalışmaları başlatılmıştır.

Bu kapsamda yapılan çalışmalar ışığında yeni bir çocuk koruma sistemi önerilmiş olup önerilen modelde çocuk koruma sistemi; 2 temel stratejik alan (erken tanı/yönlendirme ve müdahale alanı) ve bu iki alanı birbirine bağlayan bir giriş kapısından oluşmaktadır. Müdahale alanı da kendi içinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alındığı, bu tedbir kararlarının uygulandığı ve denetlendiği alanlar olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Erken Uyarı Modelinin ilk adımı çocukların yaşamlarındaki risklerin gerçekleşmesine neden olan olumsuz koşulların taranması ve tarama sonucunun etkin olarak değerlendirilmesini içermektedir. Modelin ayakları 3 düzeyde oluşturulmuştur.

Tarama süreci olan 1. düzeyde çocuğun aile yapısı, maddi durumu, ebeveynlik kapasitesi ve bebek/çocuk gelişimi ile ilgili riskler tespit edilir. 0-18 yaş arasındaki her çocuğun yaşına göre onunla temelde ilişkilenen kurumlar tarafından düzenli olarak taranması erken uyarı modelinin temel ögesidir.

Bu amaca yönelik çeşitli tarama ölçekleri geliştirilmiştir. 0-5 yaş taraması sağlık personeli tarafından, 6 yaş taraması anaokulu öğretmeni tarafından, 7-10 yaş taraması sınıf öğretmeni tarafından ve 11-18 yaş taraması sınıf rehber öğretmeni tarafından gerçekleştirilir.

Tarama süreci sonrasında risk koşulları gözlemlendiyse, Sağlık ve Eğitim kurumları içerisinde gerekli ilk yönlendirmelerin yapılması ve sonuçlarının takibi 2. düzeyde gerçekleştirilir.

3' üncü düzey de ise 2. düzeyde yapılması öngörülen yönlendirme sonucu beklenen etki görülmediyse ya da risk koşulları tekrarlandıysa ya da artış gösterdiyse mobil ekipler vasıtasıyla derinlemesine inceleme ve gerekli yönlendirme yapılır.

Mobil ekipler ilin coğrafi yapısı ile ilgili bölgesel özellikleri ve nüfusa oran esas alınarak, kurumlar arası işbirliği temelli çalışacak ve gelen ihbarlara yerinde müdahale edebilecek, bir sosyal hizmet uzmanı ve bir kolluk çocuk birimi çalışanından oluşmaktadır.

Mobil ekibe gelen ihbarın ivedilikle ele alınması ve kapsamlı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Mobil ekip, değerlendirmeyi takiben en uygun çocuk koruma hizmet modeline yönlendirme yapmaktadır. Bunlar;

- Herhangi bir adli sürece ve/veya koruyucu ve destekleyici tedbir kararının alınmasına gerek duyulmaksızın psikososyal destek hizmetlerine yönlendirmek, ihbarı yapan yerel sağlık ya da eğitim kurumunun denetimini sağlamak,
- İstismar şüphesi durumda üniversite ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulması planlanan "Çocuk Koruma merkezi"ne yönlendirme yapmak,
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması amacıyla mahkemeye yönlendirilmesini ve açılan adli sürecin başlatılmasını sağlamaktır.

Bu süreçten de görülebileceği gibi üç aşamalı yönlendirme sistemi gereği çocukla ilgili tüm kurumlardan aktif katılım sağlanacak ve tüm bu koordineli işlerin yapılmasının takibinde Valilik bünyesinde kurulacak olan "Çocuk Koruma Ofisi" görevli olacaktır.

Bilindiği gibi Çocuk Koruma Sisteminin tümünün koordinasyonu Kanunda belirtildiği gibi "İl Koordinasyon Kurulu"nun görevidir. İl Koordinasyon Kurullarına vali yardımcılarını başkanlık eder. Önerilen söz konusu yeni çocuk koruma sistemi Merkezi Koordinasyon Kurulunda anlatılmış ve Kurul tarafından modelin Bursa ilinde pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu projenin izleme ve değerlendirme faaliyetleri 2010 yılı sonuna kadar devam edecektir. Sonuçlardan hareket edilerek ülke genelinde uygulanması hedeflenmektedir.

Önce Çocuklar İl Düzeyinde Çocuk Koruma Mekanizmaları Geliştirilmesi Projesi

Milli Eğitim Bakanlığı, Çıtraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde, Avrupa Birliğinin mali katkısı ve UNICEF'in teknik desteğinde başlayan "Önce Çocuklar İl Düzeyinde Çocuk Koruma Mekanizmaları Geliştirilmesi Projesi" kapsamında; Çocuk Koruma Kanunu'nda geliştirilen, il düzeyindeki koordinasyon mekanizmalarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu projenin amacı; eğitime katılım oranları düşük olan çocuklar ile çalışan ve sokaklarda yaşayan, kanunla ilişkili hale gelmiş olan çocukların yaygınlığı göz önünde tutularak seçilmiş 12 öncelikli ilde (Adana, Ankara, Batman, Bursa, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Mersin, Samsun, Şanlıurfa ve Trabzon) etkili ve bütüncül çocuk merkezli önleme, koruma ve izleme hizmetlerinin verilebilmesi için izleme ve değerlendirmeyi de içeren etkili ve eşgüdümlü çalışma mekanizmaları oluşturmaktır.

Eğitim Bakanlığınca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik gereğince düzenlenen il düzeyindeki koordinasyonların güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu hedef doğrultusunda; İl koordinasyonları için strateji geliştirmek üzere araştırma ve uygulama modeli çıkarmaya yönelik bir çalışma yapılması ve bu çalışma çerçevesinde ilk evrede, illerde çocuk koruma sisteminde koordinasyonu sağlamaya yönelik çalışmaların analiz edilmesi; ikinci evrede, çocuk korumadan sorumlu kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak suretiyle korunma ihtiyacı olan çocukların korunmasında hızlı ve etkili çalışan bir model oluşturmak üzere il koordinasyonlarının çalışmalarına yön verecek bir stratejinin hazırlanması; üçüncü evrede, geliştirilen stratejiye uygun bir eğitim programı hazırlanarak il koordinasyonlarına tanıtımının gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Bu amaçla, il koordinasyonları için strateji geliştirmek üzere araştırma ve uygulama modeli çıkarmaya yönelik bir çalışma yapılmaktadır.

Projenin başlangıcında strateji geliştirmek üzere yapılacak çalışmaların alanlarında uzman ve bu konuda deneyimleri olan bir danışma kurulu eşliğinde yürütülmesinin faydalı olacağı mütalaa edilerek oluşturulan ilk "Danışma Kurulu Toplantısı" 19 Haziran 2009 tarihinde Ankara'da yapılmıştır.

Bu aşamaya kadar, ÇKK'nın uygulama esaslarına yönelik sorun ve önerileri almak üzere 12 ilin ilgili kurumlarına bir anket formu gönderilmiştir. 12 ildeki toplantıların tutanaklarının ve cevaplandırılan anket formlarının değerlendirilmesinin ardından, bu illerin ÇKK'dan sorumlu vali yardımcılarını ve sosyal hizmet müdürlerinin katıldığı bir çalıştay yapılarak il koordinasyonlarının oluşturulması ve çalıştırılması aşamalarında kullanılan yöntemler ve karşılaşılan sorunlar ile öneriler tartışılmış ve bu çalışma sonucunu içeren bir rapor hazırlanmıştır. Elde edilen diğer veri ve istatistikler incelenerek, hazırlanacak olan strateji belgesine esas teşkil edeceği düşünülen durum değerlendirmeleri yapılmıştır. 12 il ile yapılan ihtiyaç belirleme çalışması sonrasında bir alan araştırması yöntemi belirlenmiş ve 12 pilot il içinden (nüfus yoğunluğu, alt yapı, kültürel

farklılıklar gibi farklı özelliklerine göre belirlenen) 4 ile (Urfa, Adana, İstanbul ve Bursa) ziyaretler düzenlenmiştir. Her biri iki gün süren ziyaretlerde İl Koordinasyonlarının tarafları ile kapsamlı olarak görüşülmüş ve kurum incelemeleri yapılarak, raporlandırılmıştır. Taslak strateji raporu hazırlanmış ve 19 Kasım 2009 tarihinde yapılan Merkezî Koordinasyon toplantısına sunulmuştur.

Bu bağlamda; 19 Kasım 2009 tarihinde yapılan "Merkezî Koordinasyon Toplantısı"nda, oluşturulan taslak strateji belgesi raporuna göre bir eylem planının hazırlanması ve belirlenecek bir pilot proje ilinde uygulanmasının sağlanmasına karar verilmiştir. Hazırlanan strateji belgesinin Danışma Kurulu ile paylaşılması ve Danışma Kurulu ile göstergelerin gözden geçirilerek eylem plânının hazırlanması amacıyla, 5-6 Aralık 2009 tarihlerinde İzmir/Çeşme'de "3. Danışma Kurulu Toplantısı" düzenlenmiştir.

Bu çerçevede; pilot proje ilinde, hazırlanan il koordinasyonları stratejisi doğrultusunda pilot uygulamanın yöntemini ve pilot iller eğitim programını belirlemek üzere 8-9 Ocak 2010 tarihlerinde Ankara'da "4. Danışma Kurulu Toplantısı" düzenlenmiştir.

Aynı Proje kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen bir aktivite ile de, çocuklara yönelik risklerin erken fark edilmesi ve önlenmesini sağlamaya yönelik bir erken uyarı modeli geliştirilmiştir. Çocuk korumanın iki ana parçasını oluşturan bu modellerin pilot uygulamasının ortak yapılması kararlaştırılmıştır.

Söz konusu il düzeyinde model koordinasyon mekanizmaları oluşturulmasına yönelik strateji belgesine göre eylem planı hazırlanarak pilot illerden Bursa'da uygulanmasına karar verilmiştir. Bursa ilinde yapılması planlanan pilot uygulamaya başlamak ve il yöneticileri ile görüşme yapmak üzere; 26-27 Ocak 2010 tarihlerinde proje danışmanları ile UNICEF, Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri tarafından pilot il ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarette, öncelikle ilgili vali yardımcısına uygulanacak modelin tanıtılarak, görüşleri alınmış, İl Koordinasyonu ile modele ilişkin görüşme yapılarak çalışma planı hazırlanmıştır. Pilot uygulamayı takip etmek üzere valilik bünyesinde görevlendirilecek bir çalışma ekibi ile pilot uygulama öncesi il ihtiyaç analizi yapılması amacıyla, çalışmaların yürütülmesi planlanmıştır.

Söz konusu pilot il uygulama planına göre; ayda iki kez proje danışmanlarının il pilot uygulama ekibi ile ildeki çalışmaları planlamak ve alan çalışanlarına eğitim vermek üzere il ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi, bu ziyaretlerden birinde de il koordinasyon ile il düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Bu bağlamda; 12 Şubat 2010 tarihinde Bursa iline gidilerek pilot uygulamanın çalışma takvimi oluşturulmuştur. Anılan takvime göre de 2-3 Mart 2010, 23-24 Mart 2010, 6-7 Nisan 2010, 20-21 Nisan 2010, 4-5 Mayıs 2010 tarihlerinde Bursa iline plânlamaya uygun olarak "Çalışma Ziyaretleri"nde bulunulmuştur.

Çalışmanın başlangıcında yürütülen diğer çalışmalara paralel olarak danışmanlar tarafından farklı ülkelerin çocuk koruma sistemlerine ilişkin bir karşılaştırmalı rapor hazırlanmıştır. Bu raporun ışığında 7-13 Mart 2010 tarihleri arasında Almanya ve İngiltere'ye ziyaretler düzenlenerek çocuk koruma sisteminde kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümü sağlama yöntemleri incelenmiş ve bu ziyaretlerden elde edilen bilgiler de bir rapor hâline getirilmiştir. Hazırlanan modelin Bursa pilot uygulaması sonucunda aşağıdaki gelişmeler elde edilmiştir;

1. Valilik bünyesinde bir çocuk koruma koordinasyon merkezî oluşturulmuş,
2. İl çocuk koruma hizmetleri haritası çıkarılmış ve bir rehber hazırlanmış,
3. 12 mahallede (eğitim ve sağlık çalışanlarına) erken uyarı eğitimi verilmiş,

4. Bu 12 mahalle için 2 tane ön değerlendirme ekibi oluşturulmuş,
5. İl çocuk koruma hizmetleri ve ihtiyaçları değerlendirme çalışması için bir bilgi değerlendirme modeli hazırlanmış,
6. Tedbirler uygulayıcı bütün kurumların standart bir uygulama yapabilmesi için uygulama planı hazırlanmış,
7. Her il müdürlüğü bünyesinde tedbirleri uygulamaktan sorumlu birim belirlenmiş,
8. İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde denetim kararlarının yerine getirilmesinden sorumlu birim belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı SHÇEK işbirliğinde denetim görevlileri havuzu oluşturulmuş, standart bir denetim planı örneği ve bir eğitim programı hazırlığı yapılmıştır.

Gelinen bu aşamada hazırlanan modelin yaygınlaştırılabilir unsurlarının Ankara, İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Batman, Adana, Mersin, Diyarbakır, Kocaeli, Şanlıurfa'dan oluşan 11 pilot ilde uygulanabilmesi amacıyla 17-18 Mayıs 2010 tarihlerinde Ankara Dedeman Otelinde "Bursa Modeli" tanıtım toplantısı düzenlenmiştir. Ankara'daki toplantıya Bursa ile birlikte 12 pilot ilin Vali Yardımcıları, İl Sosyal Hizmetler, İl Milli Eğitim, İl Sağlık, İl Emniyet Çocuk Şube Müdürleri, Denetimli Serbestlik Şube Müdürleri, Belediye Başkan Yardımcılarının katılımı ile yapılan toplantı sonucunda Bursa Modelinin bu illerde uygulamaya geçmesi için planlamalar yapılmıştır. Böylece daha geniş bir uygulama alanı bulunarak illerin deneyimleri de karşılaştırılarak sonuçlar izlenebilecektir

Yine proje kapsamında 22 Mayıs 2010 tarihinde Antalya ilinde Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Eğitim Dairesi Başkanı, UNİCEF Türkiye Temsilcisi ile Proje Danışma Kurulu Üyelerinin katılımıyla "Bursa Modeli Uygulayıcıları" tarafından 81 il vali yardımcısına (İl Koordinasyon Kurulu Başkanları) model anlatılarak düşünce ve geri bildirimleri alınmıştır.

Model Uygulamasında Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat kapsamında Çocuk Koordinasyonlarının çocuk odaklı daha aktif bir şekilde çalışması ve koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması ve koordinasyonunda eşgüdüm sağlanmış amaç ve görevler netleşmiştir. Adalet Bakanlığımızca yürütülen Merkezî Koordinasyona modelin sunularak Merkezî Koordinasyonun görüşleri ve kararları doğrultusunda Bursa pilot uygulamasının çıktıları revize edilerek Türkiye genelinde 81 ile yaygınlaştırılması planlanmıştır.

Proje çalışmaları sonucunda oluşturulan taslak strateji belgesi ve ekinde düzenlenen eylem planı ve Bursa modeli 10 Haziran 2010 tarihinde yapılan Merkezî Koordinasyon toplantısında dağıtılarak anlatılmıştır.

Toplantı sonucunda; strateji belgesine son hâlinin verilmesi için kurumlardan geri bildirim ve sonuç alınması amacıyla bir komisyon oluşturularak çalışma yapılmasına ve bir eylem planı oluşturulmasına karar verilmiştir.

Ayrıca Bursa pilot çalışmalarına proje bitse dahi 2010 yılı sonuna kadar devam edilmesine karar verilmiştir.

Taslak strateji belgesinde, temel hedeflere yönelik öncelikler ve zorunluluklar incelendiğinde ortaya beş temel strateji alanı çıkmıştır:

1. Çocuğun (korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen) sisteme giriş yaptığı alan(lar)
2. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alındığı alan
3. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması ve denetimi alanı
4. Çocuk koruma sisteminin il ve ilçe düzeyinde koordinasyonu
5. Çocuk koruma sisteminin genel planlaması

Genel amaca ve temel hedeflere ulaşabilmek için bu beş strateji alanında farklı sorunların aşılması gerekmektedir. Strateji belgesi de burada tanımlanan stratejik alanlar esas alınarak hazırlanmış ve her alandaki temel sorunlar, amaç ve hedefler ile göstergelere yer verilmiştir.

2009-2010 yıllarında Çocuk Koruma Kanunu'nun 32' inci maddesine göre "Çocuk ve Aile Mahkemeleri"nde görev yapan sosyal çalışma görevlilerine yönelik öncelikle bir ihtiyaç analizi yapılarak danışmanların ve alanlarında uzman akademisyenlerin katılımıyla bir eğitim programı hazırlanıp tüm çalışanlara 13 grup hâlinde eğitim verilmiştir. Ayrıca Sosyal çalışma görevlilerine yönelik geliştirilen eğitim programı çerçevesinde bir rehber hazırlanmıştır. Rehber basım aşamasında olup dağıtım yapılacaktır. Eğitimde çocukların ihmal ve istismarı, çocuk gelişimi, iletişim teknikleri, hukuk, sosyal hizmet gibi konulara ağırlıklı olarak yer verilmiştir.

Ayrıca sosyal çalışma görevlileri için yapılan eğitim programına Bakanlığın Strateji Geliştirme Başkanlığından uzmanlar ile Personel Genel Müdürlüğünden yetkililer davet edilerek uygulamada karşılaşılan sorunlar ve sıkıntılar iletilmiştir.

Ergenlerin ceza sorumluluğunun tespitinde görev alan meslek elemanlarına yol göstermesi amacıyla Yargıtay, Adli Tıp Kurumu temsilcileri, akademisyenler, çocuk ve ergen psikiyatristleri, hâkimler, sosyal çalışma görevlilerinden oluşan bir çalışma grubu tarafından "Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi" hazırlanmıştır." Rehber adalet sistemi içerisinde çocuğun ceza sorumluluğunun değerlendirilmesinde bir standart geliştirmeyi ve böylece çocuk adalet sisteminin gelişmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ceza sorumluluğu değerlendirmesinin çok disiplinli bir çalışmaya ihtiyaç duyduğu dikkate alınarak her disiplinin bu süreçte üstleneceği rol ve bu rolü yerine getirirken izlenmesi gereken yöntem belirlenmeye çalışılmıştır. Rehberin ilk bölümünde ceza sorumluluğu ile ilgili alt yapı incelenmiştir. Daha sonra iki temel inceleme alanı ve bu alanların birbiri ile ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çocuk hakkında yapılacak incelemelerin doğasına uygun olarak ikinci bölüm sosyal incelemeye üçüncü bölüm adli psikiyatrik incelemeye ayrılmıştır. Söz konusu rehber basılmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 4 yıllık uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla 14-16 Aralık 2009 tarihlerinde Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı ve Kanunlar Genel Müdürlüğü ile UNICEF tarafından Afyon'da bir toplantı düzenlenmiştir.

- Toplantıda, Çocuk Koruma Kanunu'nun adalet sistemi içerisindeki çocuklara sağladığı olanaklar ile güvenceler değerlendirilmiş ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ile bu sorunların giderilmesi için yapılması gerekenler tartışılmıştır.
- Toplantıya katılan akademisyenler ile uygulayıcılar, karşılaştıkları-sorunları gündeme getirmişler ve katılımcılar tarafından, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.
- Toplantı sonunda oluşturulan rapor ve sorumlular çizelgesi 10 Haziran 2010 tarihinde yapılan Merkezî Koordinasyon Toplantısında dağıtılarak anlatılmıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında; çocuk adalet sistemi uygulayıcıları ve akademisyenleri ile denetleme sorumluluğuna sahip müfettişlerin birlikte çalışmaları ve çocuk adalet sistemi değerlendirme kriterleri konusunda görüş alış-verişinde bulunmalarını sağlamak amacıyla; 17-18 Aralık 2009 tarihlerinde Afyon'da, 20-21 Ocak 2010 tarihlerinde Çeşme/İzmir'de düzenlenen "**Çocuk Adalet Sistemi Değerlendirme Toplantısına**" toplam 49 adalet başmüfettişi ve adalet müfettişi, 7 hâkim ve Cumhuriyet savcısı ve akademisyen katılmıştır.

5.9.2.9. İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı

Bakanlığın İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığınca 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 52' nci maddesinde düzenlenen mağdur çocukların ses ve görüntülerinin kayda alınması amacıyla kamera alımı için tüm Cumhuriyet Başsavcılıklarına, 2006 yılında toplam 1.029.000 YTL ödenek gönderilmiştir.

Yeni yapılacak, Çocuk Mahkemelerinin bulunduğu adliye binalarının projeleri hazırlanırken çocuklara ait işlemlerinin takip edilebileceği çocuk büroları kurulmaktadır.

Yeni kurulan "Aile ve Çocuk Mahkemeleri" bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar için gerekli çalışma odaları yapılmaktadır. Ayrıca kendi odalarında görüşme imkanları bulunmaktadır.

5.9.2.10. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Yargı reformu stratejisinde yer alan "Yargının verimliliği ve etkililiğinin artırılması" başlıklı 3. amacının 19. hedefi olan "Uluslararası belgeler ışığı altında çocuk adalet sisteminin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmesi" kapsamında Bakanlığın ilgili birimleriyle koordineli olarak çalışmalar yürütülmektedir.

5.9.2.11. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

Adaletle daha iyi erişim projesi bileşenlerinden biri olan 133 Ağır Ceza Merkezinde 225 duruşma salonuna sesli görüntülü kayıt ve video konferans sistemi projesi kapsamında donanımlar ve UYAP ile entegre yazılım ve bunların kurulumu ile muayene ve kabul çalışmaları 16.03.2009 tarihinde tamamlanarak proje bitirilmiştir. Böylece Ağır Ceza Mahkemelerinde 225 Ağır Ceza ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi duruşma salonunda cereyan eden duruşmaların sesli ve görüntülü olarak kayda alınması sağlanmış uzakta bulunan kişilerin ifadelerinin alınabilmesi için de video konferans sistemi kurulmuştur.

5.9.2.12. Adli Tıp Kurumu

Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulan Adli Tıp Kurumu, 19.02.2003 tarihli 4810 sayılı Kanun'la değişik, 14.04.1982 tarihli ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Temel Görevleri

- Mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konularda bilimsel ve teknik görüş bildirmek,
- Adli tıp uzmanlığı ve yan dal uzmanlığı eğitimini Tıpta Uzmanlık Tüzüğü çerçevesinde vermek,
- Adli tıp ve adli bilimler alanlarında çalışmaları yürütmek üzere seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek, bunlara ilişkin eğitim programları uygulamak ve ilgili kurum, kuruluş ve kurumların hazırlayacakları adli tıpla ilgili eğitim programlarının yapılmasına ve yürütülmesine yardımcı olmak,
- Adli tıp hizmetlerinin görülmesi sırasında yapılması zorunlu (otopsi, adli rapor ve diğer analizler vb.) sağlık hizmetlerini vermektir.

Teşkilat Yapısı

Adli Tıp Kurumu merkez ve taşra teşkilatından oluşmaktadır. Merkez teşkilatı; adli tıp uzmanı bir başkan ve en az biri adli tıp uzmanı iki başkan yardımcısı, Genel Kurul, 6 İhtisas Kurulu, 6 İhtisas Dairesi, Hukuk Müşavirliği, Personel ve Eğitim Şubesi Müdürlüğü, İdari ve Mali İşler Şubesi Müdürlüğü, Evrak ve Arşiv Şubesi Müdürlüğü, Emanet Memurluğu, Kütüphane Memurluğu, Bilgi İşlem Şubesi Müdürlüğü ile İstanbul içi 18 Adli Tıp Şube Müdürlüğünden oluşur.

Taşra teşkilatı ise; 14 ilde ve bir adet de İstanbul'da Kartal Grup Başkanlığı olmak üzere 15 Grup Başkanlığından kurulmuş olup 8 adet Grup Başkanlığı faaliyet göstermektedir. Diğer 7 Grup Başkanlığı Şube Müdürlüğü olarak kamu hizmetine devam etmekte olup bununla birlikte toplam 48 ilde Adli Tıp Şube Müdürlüğü faaliyettedir.

Adli Tıp Kurumu (ATK) Türkiye'de çocuğun yaş ve ebeveyn tayininden; suçta karışmış, şiddet mağduru, cinsel istismara uğramış çocuklarda bedensel ve ruhsal durum tespiti ve şüpheli çocuk ölümlerinin incelenmesine kadar, çocuğun mağduriyetinin tespiti ve çocukların yüksek yararı için en doğru kararın verilmesi konusunda sorumlu danışman kurum olarak görev yapmaktadır. Adli Tıp Kurumunun bu çalışmalarına merkez teşkilatında bulunan 1. Adli Tıp İhtisas Kurulu, 4. Adli Tıp İhtisas Kurulu, 5. Adli Tıp İhtisas Kurulu ve Gözlem İhtisas Dairesi ile merkez ve taşra teşkilatında bulunan Morg İhtisas Daireleri ve Kimya İhtisas Daireleri destek vermektedir:

- **Birinci Adli Tıp İhtisas Kurulu**

Ölümlle ilgili işler ve diğer kurulların görevlerine girmeyen işler hakkında bilimsel ve teknik görüşlerini bildirir.

- **Dördüncü Adli Tıp İhtisas Kurulu**

Türk Ceza Kanunu'nda cezai ehliyet veya bunu kaldıran veya hafifleten sebepler ile hukuki ehliyetin tespiti ve uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı ile ilgili iptila derecesinin belirlenmesine ilişkin işlemler hakkında bilimsel ve teknik görüşlerini bildirir.

- **Beşinci Adli Tıp İhtisas Kurulu**

Zehirlenmeler ile alerji ve immünolojiye, ilaç kimyasına, alışkanlık yapan diğer maddelere ilişkin işler, nesebin belirlenmesine ilişkin işler, halkın sağlığına, yenecek ve içilecek şeylere ilişkin cürümler, uyutucu ve uyuşturucu maddeler, gıda ve ilaçlara ilişkin işler hakkında bilimsel ve teknik görüşlerini bildirir.

- **Gözlem İhtisas Dairesi**

Mahkemeler ile hâkimliklerce gözleme tabi tutulmasına karar verilenleri gözleme tabi tutar ve gözlem sonucunu bir raporla tespit eder. Gözlem İhtisas Dairesinde, haklarında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 74' üncü maddesine göre gözlem kararı verilmiş tutuklu ve tutuksuz kişilerle hukuk mahkemelerince hukuki ehliyetleri bakımından gözlemi gerekli görülen kimseler kabul edilir. Tutukluların yatırılarak gözlemi şarttır. Tutuksuz kişilerden gerekli görülenler, Daire Başkanının kararıyla ayakta gözleme tabi tutulabilirler. CMK'nin 742 üncü maddesine göre gözlem süresi üç haftayı geçemez. Ancak, bu süre içinde kesin bir karara varılmazsa gönderen makamdan gözlem süresinin uzatılması konusunda karar istemek üzere durum derhâl Adli Tıp Kurumu Başkanlığına bildirilir. Cumhuriyet Başsavcılığı ya da mahkemeden gerekli izin alınır.

- **Morg İhtisas Daireleri**

Mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen cesetler ve kısımları üzerinde otopsi ve bilimsel inceleme yaparak ölüm sebeplerini tespit etmekle beraber ölüm olayı ile ilgili canlılara ait doku ve biyolojik materyal üzerinde de incelemeler yapar. Cesetlerden ve canlılardan alınmış organ ve doku parçalarının histopatolojik incelemesi ile makroskopik, mikroskopik, postmortem toksikolojik, antropolojik ve odontolojik incelemelerde bulunur.

- **Kimya İhtisas Daireleri**

Mahkemeler ile Cumhuriyet Savcılıkları tarafından gönderilen toksikolojik, narkotik, gıdai, alkolmetrik ve Adli Tıp Kurumunun ihtisas konuları çerçevesinde her türlü kimyasal analizler yapılır ve sonuç raporla tespit edilerek mahalline gönderilir.

Ayrıca Adli Tıp Kurumunun tespit edeceği usule göre savcı yerine karakollar tarafından gönderilen kişilerin solunum havalarda veya usulüne göre gönderilen kan veya idrar örneklerinde alkol veya narkotik madde incelemesi ve analizleri yapılır. Sonuç bir raporla tespit edilerek mahalline gönderilir.

ATK'nin sağlıkla ilgili 3 işlevi, çocuk mağduriyetinin önlenmesi ile ilgili çalışmalarda özel önemi haizdir:

Adli Raporlar

2009 yılında ATK Merkez ve Grup Başkanlıklarından toplam 109.783 dosya için rapor düzenlenmiştir. Bu raporların 38.663'ü İstanbul Merkez İhtisas Kurullarından (hasta muayenesi ve dosya üzerinde mütalaa); 50.396'sı İstanbul Merkez İhtisas Dairelerinden (İD) [Gözlem İD-yatırılarak rapor düzenlenen hastalar; Kimya İD- toksikolojik, narkotik vs. analizler; Biyoloji İD- nesep tayini, DNA analizi vs.; Fizik İD- adli belge, imza inceleme, balistik vs.] ve 20.724'ü Grup Başkanlığı İhtisas Daireleri (Kimya ve Biyoloji İD) tarafından gerçekleştirilmiştir.

1. Otopsi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2002-2008 yılları arasında otopsi yapılma oranı binde **39,4±3,2** dir. 2002' den 2008'e kadar ölüm sayıları % 22,9 artarken, aynı tarihlerde otopsi sayıları % 49,3 oranlarında artmıştır. Bu oran korunduğunda 2009 yılı için beklenen otopsi sayısı 13.000 civarında olmasına rağmen, 2009 yılında kayıtlı otopsi sayısı 15.647'dir. Bu otopsilerin 4.120'si Merkez (İstanbul)'da gerçekleştirilir iken, Adana (1.593), Ankara (1.592), Antalya (620), Bursa (1.499), İzmir (2.144), Malatya (409) ve Trabzon (950) illerinde de otopsiler yapılmıştır. Ek olarak, ATK Şube Müdürlüklerinde de 2.721 otopsi işlemi yapılmıştır. **2009 ATK verilerine göre Türkiye'de adli otopsilerinin tümüne ATK ve dolayısı ile bir adli tıp uzmanı müdahale etmiştir.**

2. Diğer Adli Analizler

Türkiye'de adli analizler Adli Tıp Kurumunda yapıldığı gibi, Kriminal Polis Laboratuvarı (KPL) ve Jandarma Kriminal Laboratuvarlarında da (JKL) yapılmaktadır. **KPL** Ankara(Merkez), İstanbul ve İzmir, Adana, Samsun, Diyarbakır, Erzurum Antalya ve Kayseri'de illerde hizmet vermektedir. **Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı (JKB)** Ankara (Merkez), Van ve Bursa'da yapılmıştır. Aydın'da Bölge Kriminal Laboratuvar Amirliği mevcuttur; 14 ilde Parmak İzi Avuç İzi Kısım Amirliği ve 338 ilçede de Olay Yeri İnceleme Birimi bulunmaktadır. ATK, KPL ve JKL sistemlerinin işleyişleri ve çalışma prensipleri ve hizmet ettikleri yer aynı olmasına rağmen, birbirinden bağımsız bütçe ve yapılanma modelleri bulunmaktadır.

Personel

2010 yılı Haziran ayı itibarıyla ATK merkez teşkilatında 674, taşra teşkilatında 483 olmak üzere 1157 personel görev yapmaktadır. Merkez teşkilatında 66 öğretim görevlisi 2' nci görevli olarak; 89 teknik personel (kimya mühendisi, kimyager, psikolog, biyolog, mühendis, teknisyen) asli görevli olarak çalışmaktadır. Taşra teşkilatında 37 öğretim görevlisi 2' nci görevli olarak, 101 teknik personel asli görevli olarak çalışmaktadır. Merkez teşkilatında; 341 memur, 114 uzman (SHS), 19 biyolog, 22 uzman (THS), 41 mühendis, 11 kimyager ve 124 diğer personel görev yapmaktadır. Taşra teşkilatında 231 memur, 94 uzman (SHS), 17 biyolog, 10 uzman (THS), 59 mühendis, 26 kimyager ve 46 diğer personel görev yapmaktadır.

Adli Tıp Kurumunun Organizasyon Şeması ve Uygulamaları ile İlgili Öneriler

1. Türkiye’de otopsi ve gözlem yalnızca ATK’de yapılmaktadır. Türkiye genelinde zorlamalı ölümlere adli tıp hizmetlerinin ulaşmasının sağlanması ve bunlara adli tıp uzmanının müdahale edebilmesi ulusal ve uluslararası platformda adaletin doğru karar verebilmesi için çok önemlidir.

ATK'nin yukarıda adı geçen görevlerini yerine getirebilmesi için Türkiye’de yeterli sayıda adli tıp uzmanı bulunmamaktadır. Aralık 2010 itibarı ile Türkiye’de 292 Adli Tıp Uzmanı bulunmaktadır. Bu uzmanların 223 (% 76)’ü Adli Tıp Kurumu (ATK) bünyesinde; 169’u asli kadroda, 54’ü ise üniversitelerde görevli olup, ATK’de görevlendirilmiş öğretim üyeleridir. Adli Tıp Uzmanlarının yoğun iş yükü, adli sorumlulukları ve istihdam sorunları bu uzmanlık dalına başvuran hekim sayısını ve kısa sürede yeterli sayıda adli tıp uzmanı yetiştirmesini sınırlamaktadır. Personel sayısındaki azlık, taşra teşkilatının yaygın olmaması ile birleşince, çocuk mağduriyetinin önlenmesine yönelik adli tıp uygulama sürelerinin uzamasına ve hizmet kalitesinin istenen standartta olamamasına neden olmaktadır.

Bu nedenle Grup Başkanlıklarının sayısının 14’e çıkartılması planlanmaktadır. **Diyarbakır, Erzurum, Van, Samsun, İstanbul-Kartal, Gaziantep ve Denizli** grup Başkanlıkları, ATK’nin sürekli ve standart işlemlerini ülke sathına yayacak ve vatandaşın rahat ulaşabilmesi sağlanacaktır. Oluşturulacak bu merkezler aynı zamanda adli olguların muayenesine de olanak verecek şekilde düzenlenecektir. Bu düzenleme planlandığı gibi gerçekleştiği takdirde, İstanbul Merkeze olguların gönderilmesinin önüne geçilerek, yerinde hizmet sağlanmış olacaktır. Grup Başkanlıkları ile Merkezin UYAP sayesinde bağlantısı sağlanarak, Yüksek Yargının “ATK Merkezde görülsün” isteği de karşılanmış olacaktır. Bu sürecin alt yapı çalışmaları Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ile sürdürülmektedir.

2. ATK, KPL ve JKL hemen hemen aynı konularda akredite olmuştur. Aynı konular defalarca bu birimlerde çalışılmakta ve raporlanmaktadır. Bu durum ciddi emek ve para israfına yol açmaktadır. Bu, israfın yanında adli sürecinde uzamasına neden olmaktadır. Bu üç kurumun tek bir çatı altında toplanmasına ilişkin bir yapılanma maliyet ve zaman açısından verimliliği arttıracaktır. ATK, mevcut öğretim üyeleri, kurumsal hafızası ve deneyimi sayesinde bu tür bir yapıda birleştirici rol üstlenebilir.

Avrupa kıtasında Hollanda, Portekiz, İngiltere gibi ülkelerde tek bir Adli Bilimler Kurumu vardır. Bu ülkeler tüm yapıyı tek bir çatı altında birleştirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2005 yılında hazırlanan NAS (National Academic of Science) raporunda ve sonrasındaki tartışmalarda donanımı, bilimsel yeterliliği en üst düzeyde tasarlanmış olan tek bir merkezin Adli Bilimler Hizmetleri için daha verimli olduğu konusuna vurgu yapılmaktadır.

3. Adli Tıp Kurumu 1913 yılında kurulmuş olup hâlen 1982 yılında çıkan ve 2003 yılında değişikliğe uğrayan 2659 sayılı Kanunla yönetilmektedir. Adli Tıp Kurumu Kanunu'nda Adalet Bakanlığının "Bağlı Kuruluşu" olarak görülmektedir. Adli Tıp Kurumunun ihtiyaç duyduğu kaynaklar, Adalet Bakanlığı bütçesine bu amaçla konulan ödeneklerden karşılanmakta olup Kurumun kendisine ait bir bütçesi dahi bulunmamaktadır. Bu durum, hizmet sunum hız ve verimini sınırlamaktadır. **Bütçe düzenlemeleri ile Adli Tıp Kurumunun bina (adliyelerin dışında ve bağımsız), personel ve donanım açısından desteklenmesi sağlanabilir; ayrıca, ATK hareketli bir yapı kazanarak bölgesel bazdan, gerektiğinde olağanüstü şartlar ve zorunluluk hâllerinde, ihtiyaç duyulan bölgelere anında müdahale etme şansı kazanarak hizmet maliyetini düşürebilir ve verimlilik artırılabilir.**

5.10. RADYO TELEVİZYON ÜST KURULU

5.10.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Radyo, Televizyon ve Veri Yayınlarında Uyulması Gereken Yayın İlkeleri

- a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması.
- b) Toplum şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi.
- c) Yayıncılığın, gerek yayın organı, gerekse hisse sahipleri ve üçüncü derece dâhil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımları veya bir başka gerçek veya tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılmaması.
- d) İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanmaması ve aşağılanmaması.
- e) Yayınların toplumun millî ve manevî değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması.
- f) (Değişik: 3/8/2002-4771/8 md.) Özel hayatın gizliliğine saygılı olunması.
- g) Türk millî eğitiminin genel amaçlarının, temel ilkelerinin ve millî kültürün geliştirilmesi.
- h) Türkçenin; özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması; millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili hâlinde gelişmesinin sağlanması.
- ı) Kişilerin manevî şahsiyetlerine eleştiri sınırları ötesinde saldırıda bulunulmaması, cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması, soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberlerin soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanmaması, saklı kalması kaydıyla verilen bilgilerin kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanmaması.

j) Yayıncılığın haksız bir amaç ve çıkara alet edilmemesi ve haksız rekabete yol açılmaması, ilân ve reklam niteliğindeki yayınların bu niteliklerinin şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklanması, bir basın organının özel çabalarla yarattığı ürünün kendi ürünüymiş gibi sunulmaması, ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilmesi.

k) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu ilân edilmemesi veya suçluymiş gibi gösterilmemesi; kişileri suç işlemeye yönlendirecek veya korku salacak yayın yapılmaması.

l) Haberlerin yayınlanmasında tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine bağlı olunması; özgürce kanaat oluşumunun engellenmemesi; haber kaynaklarının kamuoyunun yanıltılmasının amaçlandığı haller dışında gizliliğinin korunması.

m) Halkı aldatacak, yanıltacak veya haksız rekabete yol açacak reklam yayınlarına yer verilmemesi.

n) Siyasî partiler ve demokratik gruplar arasında fırsat eşitliği sağlanması; tek yönlü, taraf tutan yayın yapılmaması; seçim dönemlerinde belirlenen seçim yasaklarıyla ilgili ilkelere aykırı davranılmaması.

o) (Değişik:3/3/2004 – 5101/5 md.) Yayınlarda, eser ve bağlantılı hak sahiplerine 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile tanınan hakların ihlâl edilmemesi.

p) Bilgi iletişim telefonları yoluyla yarışma ve benzeri yöntemlere başvurulmaması ve bunların sonucunda dinleyici ve seyircilere ikramiye verilmemesi veya ikramiye verilmesine aracılık edilmemesi, lotarya yapılmaması, bilgi iletişim telefonları yoluyla yapılacak anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçlarının ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi.

r) Televizyonda bölünür ekran yoluyla ana program ile ilgili veya ilgisiz bilgiler veren konuları işleyen yayınların yapılmaması, çerçeveler veya alt yazı tekniği kullanılarak sürekli yayın yapılmaması, haberde konu ile ilgili olmayan görüntülerin verilmemesi, haberle benzerlik arz eden görüntülerin arşiv niteliğinin belirtilmesi. (1)

s) Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması.

t) Yayınların müstehcen olmaması.

u) (Değişik: 1/7/2005-5378/37 md.) Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi.

v) (Değişik: 3/8/2002-4771/8 md.) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.

y) Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması.

z) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması.

• Radyo-televizyon yayınlarını izleme sistemleri kurarak, yayınların 4 üncü maddeye ve bu alanda Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmalara uygunluğu açılarından denetlenmesini yapmak,

• Yayın kuruluşlarının, bu Kanun hükümlerine aykırı yayın yapması ve tahsis şartlarına uymaması hâlinde, gerekli müeyyideleri uygulamaya karar vermek,

- Radyo ve televizyon yayınları ile ilgili olarak kamuoyunda doğan tepki, beğeni ve hassasiyetleri sürekli olarak izlemek ve gerekli yönlendirmelerde bulunmak amacıyla gerekli kamuoyu araştırmalarını yapmak ve yaptırmak,
- Radyo ve televizyon konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla periyodik istişarelerde bulunarak, kamuoyu eğilimlerini değerlendirmek.

RTÜK'ün izleme ve değerlendirme sonuçları ve kamuoyu tepkilerini göz önüne alarak yayınlara karşı uyguladığı müeyyideler yargı denetimine açıktır. Genellikle aile, ahlak ve şiddet gibi kavramların yayın organları, toplum ve yargı organlarıncı farklı şekillerde yorumlamaları tarafların aynı anda sonuçlardan tatmin olmamasına neden olmaktadır.

RTÜK'ün bu sorunla ilgili sorumluluk alarak ve yayın ilkelerindeki soyut kavramları tartışmaya açarak toplumsal uzlaşmayı gerçekleştirmesi gerekmektedir.

5.10.2. Teşkilat Yapısı

- RTÜK Başkanı
- RTÜK Başkan Vekili
- RTÜK Üyeleri
- Özel Kalem Müdürü
- Üst Kurul Büro Müdürü
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri

Ana Hizmet Birimleri

- Hukuk Müşavirliği
- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı
- Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı
- İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanlığı
- Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı
- Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

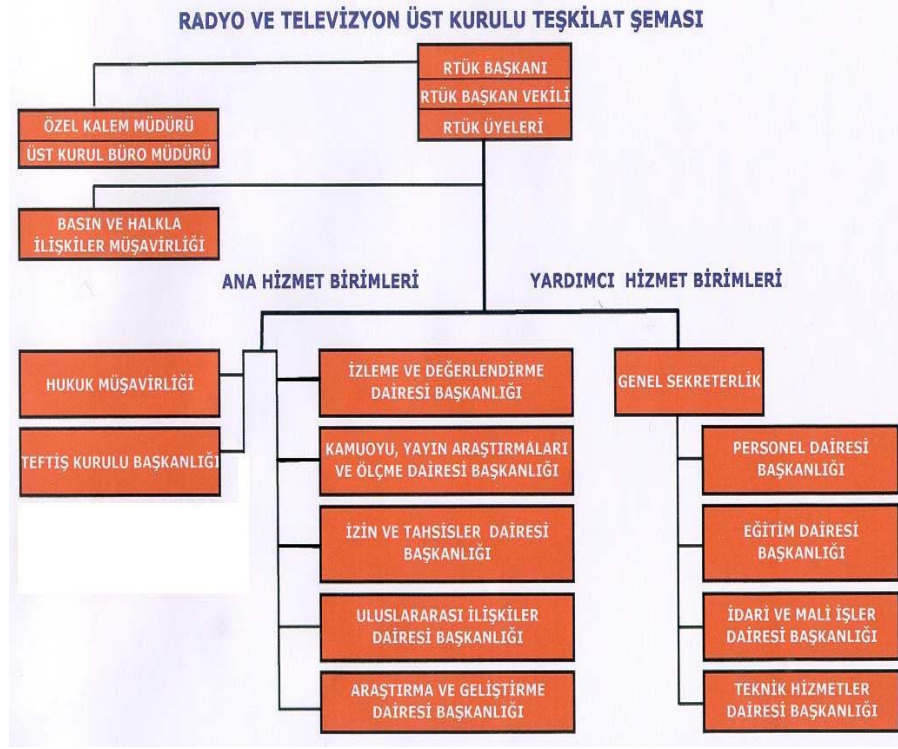
Yardımcı Hizmet Birimleri

- Personel Dairesi Başkanlığı
- Eğitim Dairesi Başkanlığı
- İdarî ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
- Teknik Hizmetler Dairesi Başkanlığı

Bölge Müdürlükleri

- İstanbul Bölge Müdürlüğü
- İzmir Bölge Müdürlüğü
- Adana Bölge Müdürlüğü
- Diyarbakır Bölge Müdürlüğü
- Van Bölge Müdürlüğü

Şekil 20. Radyo Televizyon Üst Kurulu Teşkilat Şeması

RTÜK teşkilat yapısında da görüldüğü gibi, 3984 sayılı Yasa'da çocuğa yönelik özel bir birim yer almamıştır. Ancak, RTÜK, çocukların "önem" ve "öncelikli" konumunu, oluşturduğu özel komisyonlarla ve teşkilat yapısında ana hizmet birimi içinde yer alan ilgili daireler ile düzenlemekte ve değerlendirmektedir.

5.10.2.1. İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı

İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- İzleme sistemleri aracılığıyla radyo ve televizyon yayınlarını 3984 sayılı Kanunun değişik 4 üncü maddesinde öngörülen yayın ilkeleri ve 3984 sayılı Kanuna göre çıkarılan yönetmelikler ile diğer ilgili mevzuata, bu alanda Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluk açılarından izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını düzenli olarak Üst Kurula sunmak,
- Yayın kuruluşlarının 3984 sayılı Kanun ve bu Kanunu değiştiren 4756 sayılı Kanun hükümlerine aykırı yayın yapması hâlinde, kanuni müeyyidelerin uygulanması hususunu Üst Kurula teklif etmek,

- Uydu aracılığı ile yurt içinden ve yurt içine yapılacak yayınların ulusal ve uluslararası ilke ve esaslara uygunluğunu gözetmek ve bu amaçla diğer ülkelerdeki yetkili kuruluşlarla işbirliği yapılması gerekli hususları tespit ederek Üst Kurula teklif etmek,

- **Alo RTÜK 178 Hattı vasıtasıyla dinleyici/izleyici şikayetlerini tespit etmek ve bu şikayetleri yayın ilkeleri açısından tetkik edip değerlendirerek sonuçlarını Üst Kurula sunmak,**

- 3984 sayılı Kanun ve değişiklikleri çerçevesinde Üst Kurulca öngörülen yükümlülükleri ihlal ettiği, yayın ilke ve esaslarına aykırı yayın yaptığı tespit edilen özel radyo ve televizyon kuruluşlarının uyarılması, ihlalin ağırlığına göre yayın izninin geçici olarak durdurulması, yayın izninin iptali veya Kanunda öngörülen diğer yaptırımların uygulanması hususlarında Üst Kurula teklifte bulunmak.

5.10.2.2. Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı

Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- Radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken mevzuat çerçevesinde yayın araştırmaları ve ölçme işlemlerini yapmak, yayın araştırmasına yönelik ölçümün gerçekleştirilmesini teminen gerekli sistemleri planlamak,

- Radyo, televizyon ve veri yayınları ile ilgili olarak kamuoyundan doğan tepki, beğeni ve hassasiyetleri sürekli olarak izlemek ve gerekli stratejileri tespit etmek amacıyla teknolojik sistemden yararlanarak, kamuoyundan gelecek şikayet, takdir ve öneriler ile kamuoyuna duyurulacak bilgilerin iletilmesini teminen gerekli sistemleri planlamak ve işletmek,

- Radyo ve televizyon yayıncılığı alanındaki gelişmeleri izlemek, bu konuda araştırma yapmak veya yaptırmak, radyo ve televizyon konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla düzenli aralıklarla istişarelerde bulunarak, kamuoyu eğilimlerini değerlendirmek, sonuçlarını ve önerilerini Üst Kurula sunmak,

- Bilgi iletişim telefonları yoluyla yapılacak anket ve kamuoyu yoklamalarının hazırlık aşamasından sonuçların ilanına kadar noter nezaretinde gerçekleşmesinin sağlanması amacıyla Üst Kurulca belirlenecek esasların uygunluğunu takip etmek,

- Üst Kurulun, radyo ve televizyon yayıncılığı ile ilgili ihtiyaç duyacağı konularda araştırma yapmak, projelendirmek, gerektiğinde ihtisas komisyonları oluşturulmasını önererek, komisyon çalışmalarından elde edilen sonuçları Üst Kurula sunmak,

- Radyo ve televizyonlar ile yayın sektörü ve ortamı ile ilgili her türlü bilgileri içeren veri tabanı oluşturmak; yazılı-görsel-ışitsel belge ve dokümanı sistematik bir şekilde muhafaza edip arşivleyerek, Üst Kurulun kullanımına sunmak,

- Ulusal izlenme oranlarının tespiti amacıyla gerekli çalışmaları yapmak.

5.10.2.3. Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı

Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- Radyo ve televizyon yayıncılığı alanında uluslararası mevzuata ilişkin konularda Hukuk Müşavirliği ile birlikte, teknik konularda ise ilgili daire başkanlıkları ile yurt dışında ve yurt içinde ilgili kurum ve kuruluşlarla olan ilişkileri yürütmek, periyodik ve gerekli istişarelerde bulunmak, sonuçlarını değerlendirmek ve önerilerini Üst Kurula sunmak,

- 3984 sayılı Kanun ve Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ile Ek Protokol ilkeleri ile taraf olduğumuz diğer uluslararası mevzuat hükümlerine uygun biçimde çalışma ve faaliyetleri yürütmek, ilgili yönetmelik ve diğer düzenlemeleri hazırlamak,
- Yayıncılık alanında Avrupa Birliği mevzuat uyum çalışmalarını yapmak, ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar ile gerekli istişarelerde bulunmak ve bu alandaki çalışmalarını yürütmek,
- Yurt içinden veya yurt içine her türlü iletişim ortamı aracılığıyla yapılan yayınların ulusal ve uluslararası mevzuata aykırılığının tespiti hâlinde diğer ülkelerdeki yetkili kuruluşlar nezdinde girişimde bulunmak,
- Üst Kurul bünyesinde hazırlanan her türlü yönetmelik ve tebliğlerin taraf olduğumuz uluslararası mevzuat hükümlerine uyumlu olmasını sağlamak,
- Uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde yapılacak çalışmalara ilişkin faaliyetleri ilgili dairelerle birlikte yürütmek.

5.10.2.4. Eğitim Dairesi Başkanlığı

Eğitim Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- Üst Kurul personelinin eğitimine ilişkin uzun ve kısa vadeli eğitim planlarını hazırlamak, hazırlanan eğitim planlarını, plan esaslarına göre düzenlemek ve yürütmek,
- Eğitim planlarının hazırlanmasında gerektiğinde diğer hizmet birimleri ile işbirliği yaparak, bu hizmet birimlerinden gelecek olan önerileri değerlendirmek,
- Personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine yönelik kurs, seminer ve konferans düzenlemek, bunlara ilişkin çalışma programları hazırlamak ve bu çalışmalarını yürütmek,
- Ulusal, bölgesel ve yerel televizyon ve radyo kuruluşlarının yönetici ve çalışanlarına yönelik olarak; seminer, sempozyum, panel ve konferanslar düzenlemek,
- Eğitim dallarına ve konularına göre ilgili birimlerle işbirliği yaparak, Üst Kurul dışından öğretim görevlilerini sağlamak, eğitim uzmanlarının ve öğretim görevlilerinin çalışmalarını planlamak,
- Seminer ve kurs sonrası deşifre, broşür ve kitap baskı işlerini yaptırmak.

5.10.3. Çocuklara Yönelik Hizmetler

RTÜK çocuk yayıncılığı ile ilgili olarak;

- Akıllı İşaretler,
- Korumalı saatler,
- Medya okuryazarlığı,
- RTÜK İletişim Hattı (444 1 178),
- Kamuoyu Araştırmaları,
- Çocuklar için İnternet güvenliğine ilişkin çalışmaları hayata geçirmiştir.

Ayrıca, yine ilgili dairelerin ortak çalışmalarıyla, zararlı içerikten çocukları korumak için, teknolojik gelişmelere paralel ve Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nde öngörülen hükümler çerçevesinde yayın kuruluşlarının uyması gereken yayın esas ve usullerini yeniden belirlemiştir.

3984 sayılı Yasa’da, Temel İlkeler, sembol sistemi ve korumalı saat uygulaması kapsamındaki önemli değişiklikler, **“Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik’e”** de yansıtılarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede;

Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması, yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirecek, onların duygusal, ahlaki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemesi, tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınların, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanması, programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümlerin kullanılmaması ve bu duyurular saat 21.30’dan sonra yapılması temel ilke olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, aynı Yönetmelik’e, **“Çocuklara Yönelik Reklam ve Tele-Alışveriş Yayın İlkeleri” Madde 7 olarak ilave edilmiştir.** 15 yaş ve altındaki izleyici kitleye yönelik ve bu kitlenin tüketebileceği ürün ve hizmetleri kapsayan reklamlar, çocuklara yönelik reklamlar olarak belirlenmiş; çocuklara yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyebilecek unsurların bulundurulmamasına ilişkin temel ilke açık ve detaylı bir biçimde yer almıştır.

5.11. TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU

5.11.1. Görev Tanımı, Yetki ve Sorumluluklar

Kurum Başbakanlığa bağlı olup Başbakan, Kurumun yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü takdirde bir Devlet Bakanı vasıtasıyla kullanabilir.

Kurumun görev ve yetkileri şunlardır:

- “Resmî İstatistik Programı”nı hazırlamak.
- Program ile belirlenen istatistikî faaliyetlerin yürütülmesini organize etmek ve uygulanmasını sağlamak.
- Resmî istatistiklerin üretimi sırasında kullanılacak istatistikî yöntemleri, tanımları, sınıflamaları ve standartları, ulusal ve uluslararası normlara uygun olarak belirlemek.
- Ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim ve teknoloji alanları ile gerekli görülen diğer alanlardaki istatistiklerini derlemek, değerlendirmek, analiz etmek ve yayımlamak.
- Resmî istatistik sonuçlarının bilimsel ve teknik açıklamalarını yapmak.
- İstatistik alanındaki bilimsel araştırma teknikleri ile istatistikî yöntem ve bilgi teknolojilerine ilişkin gelişmeleri takip etmek ve bunların uygulanması için gerekli önlemleri almak.
- İstatistik alanındaki ulusal ve uluslararası öncelikleri dikkate alarak istatistikî veri ihtiyacı duyulan alanları ve veri derleme yöntemlerini ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde belirlemek.
- Programın kurum ve kuruluşlara verdiği resmî istatistik görevlerinin yerine getirilmesini izlemek, bu kurumlarca üretilen istatistiklerin uluslararası standartlara uygunluğunu incelemek, kalite kontrolünü yapmak ve bu konularda teknik destek ve koordinasyonu sağlamak.

- Kalkınma plânları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsediği temel ilkeler çerçevesinde, Kurumun orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek; Kurumun stratejik plânlara, yıllık amaç ve hedeflerine bağlı olarak teşkilât yapısını, hizmet kalite standartlarını, yönetim hizmet ve süreçlerini sürekli geliştirici tedbirler almak.
 - Programın uygulanmasına ilişkin Yıllık İzleme Raporlarını hazırlamak.
 - İstatistikî bilgilerin saklanması, kullanıcıya sunulmasını, bu alanlara ilişkin sistemlerin geliştirilmesini ve bu amaçla ulusal ve uluslararası bir bilgi ağı ve bilgi akış sisteminin oluşturulmasını koordine etmek.
 - Ulusal kayıt sistemlerinin oluşturulmasında standartları tanımlamak, uygulamak ve kurumlararası koordinasyon ile uygulanmasını sağlamak.
 - Uluslararası düzeyde karşılaştırmalar yapmak amacıyla diğer ülkelere veya ülke gruplarına ait göstergeleri takip etmek, değerlendirmek ve gerekli durumlarda yayımlamak.
 - İhtiyaç duyulan alanlarda veri üretilmesi, teknik kapasitenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde araştırma ve teknik yardım projeleri hazırlamak, geliştirmek ve yürütmek.
 - İstatistikle ilgili konularda diğer ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak ve uluslararası toplantılar düzenlemek.
 - Kanunla verilen diğer görevleri yerine getirmek.
- Başkanlık, yüksek öğretim kurumlarının görevleri saklı kalmak şartıyla, Kurumun görev alanına giren konularda üniversiteler ve diğer eğitim kurumları ile işbirliği yaparak ulusal ve uluslararası eğitim ve araştırma merkezleri kurabilir.

Resmî İstatistik Programı

Resmî İstatistik Programı, ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyulan konularda üretilen resmî istatistiklere ilişkin çerçeveyi oluşturur. Sayım ve araştırmalar program çerçevesinde yapılır. Program; mevcut kaynakları, cevap verenlerin üzerindeki yükü, fayda-maliyet ilişkisini göz önüne alarak ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyduğu diğer alanlardaki durumunun tespit edilmesi ve izlenmesi için gereken istatistikleri kapsar. Program, Konseyin istişari görüşleri doğrultusunda Başkanlık tarafından beş yıllık olarak hazırlanır ve Bakanlar Kuruluna sunulur. Program, Bakanlar Kurulu Kararı'nın Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girer. Gerekli hâllerde, ilgili kuruluşların görüşü alınarak Başkanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile Programda değişiklik yapılır ve Resmî Gazetede yayımlanır. Programın yürütülmesinden Başkanlık sorumludur. Başkanlık, programın uygulanması konusunda Konseye sunulmak üzere Yıllık İzleme Raporları hazırlar ve uygun araçlarla kamuoyuna duyurur.

Bilimsel ve Teknik Özerklik

Programın uygulanmasında, Kurum çalışanları ile diğer uygulayıcı birimlere, veri kaynakları, istatistikî yöntem ve süreçlerinin seçimi, dağıtımın içerik, şekil ve zamanı ve istatistikî gizliliğin uygulanması başta olmak üzere, hiçbir konuda talimat verilemez.

5.11.2. Teşkilat Yapısı

Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistik Konseyi ve Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığından oluşur.

İstatistik Konseyi

Programın hazırlanmasına, uygulanmasına, resmî istatistiklerin gelişimine ve işlevlerine ilişkin tavsiyelerde bulunmak, resmî istatistik ihtiyaçlarını tespit etmek, değerlendirmek ve ileriye yönelik görüş ve önerileri kapsayan çalışmalar yapmak üzere İstatistik Konseyi oluşturulmuştur.

Konsey; Bakanlık müsteşarları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Hazine Müsteşarı, Dış Ticaret Müsteşarı, Gümrük Müsteşarı, Denizcilik Müsteşarı, Devlet Personel Başkanı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı, Yükseköğretim Kurulunca üniversitelerden Kurumun görev alanı ile ilgili çalışmalarda bulunanlar arasında seçilecek bir öğretim üyesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, istatistik alanında faaliyet gösteren ve en fazla öğretim elemanı üyeye sahip sivil toplum kuruluşunun başkanı ve istatistiki sonuçlar içeren araştırma faaliyetleri yürüten gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin üye olduğu en fazla üyeye sahip sivil toplum kuruluşunun başkanından oluşur.

Başkanlık Teşkilatı

Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı; merkez ve taşra teşkilatından meydana gelir. Merkez teşkilatı ana hizmet birimleri, danışma birimleri ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşur. Taşra teşkilatı ise 26 bölge müdürlüğünden oluşmaktadır.

Ana Hizmet Birimleri

Başkanlığın ana hizmet birimleri şunlardır:

- Ulusal Hesaplar ve Ekonomik Göstergeler Daire Başkanlığı.
- Tarım ve Çevre İstatistikleri Daire Başkanlığı.
- Sanayi ve İş İstatistikleri Daire Başkanlığı.
- Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı.
- Yöntem Araştırmaları Daire Başkanlığı.
- Dış İlişkiler Daire Başkanlığı.
- Yayın ve Bilgi Dağıtım Daire Başkanlığı.
- Bilgi ve İletişim Teknolojileri Daire Başkanlığı.

Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı

Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

• Nüfus, konut, eğitim, kültür, turizm, sağlık, spor, adalet, medya, siyaset ve sosyal içerikli konularda ihtiyaç duyulan istatistikî bilgileri derlemek, değerlendirmek ve ilgili göstergeleri hesaplamak.

- Demografi alanında ihtiyaç duyulan istatistikî bilgileri derlemek ve değerlendirmek.
- Sosyal güvenlik, sosyal koruma ve tüketicinin korunması alanında ihtiyaç duyulan istatistikî bilgileri derlemek ve değerlendirmek.
- İşgücü piyasası, gelir dağılımı, tüketim harcamaları, yaşam koşulları ile ilgili araştırmalar yapmak ve sonuçlarını değerlendirmek.
- Görev alanına giren konularda standartları ve metodolojik gelişmeleri takip etmek, ulusal ve uluslararası proje çalışmalarını yürütmek.
- Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.

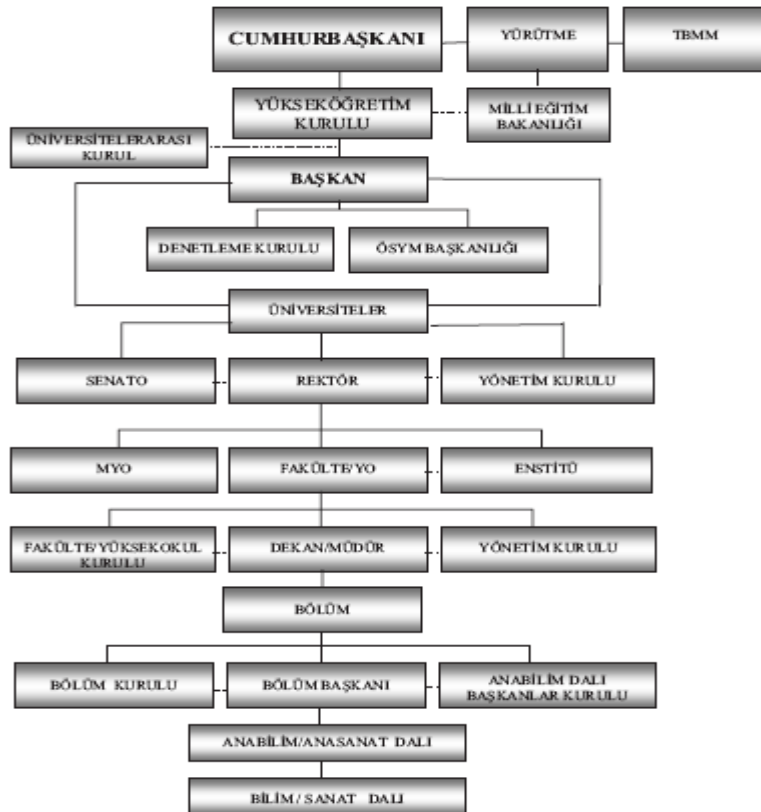
Türkiye İstatistik Kurumu 2007-2011 Resmî İstatistik Programına göre; Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklarla ilgili çalışmayı, yıllık olarak düzenli bir şekilde yürütmektedir. Bu çalışmada, ülkemizde yaşanan çocuk suçluluğunun neden ve boyutlarının belirlenmesi, elde

edilen bilgiler doğrultusunda önleyici, koruyucu ve iyileştirici tedbirlere temel oluşturacak politika ve stratejilere karar verilmesi ve gerekli sistem modellerinin oluşturulması amaçlanmakta olup Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'ndan veriler alınmaktadır.

5.12. YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU VE ÜNİVERSİTELER

Yükseköğretim, 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile akademik, kurumsal ve idari yönden yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu Kanun'la ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Böylece, söz konusu Kanun hükümleri ve Anayasa'nın 130' uncu ve 131' inci maddeleriyle kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş olan Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimden sorumlu tek kuruluş hâline gelmiştir. Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumlarına imkân sağlanmıştır. *Hâlen ülkemizde 102 devlet, 52 vakıf olmak üzere toplam 154 üniversite bulunmaktadır.*

Şekil 21. Türk Yükseköğretim Sisteminin Organizasyon Şeması

Türkiye Büyük Millet Meclisi

(S. Sayısı: 589)

Yükseköğretim sisteminin üst kuruluşları; “Yükseköğretim Kurulu” ve “Üniversitelerarası Kurul” dur. Bu iki kurula ek olarak, üniversitelerin denetlenme görevi “Yükseköğretim Denetleme Kurulu” na verilmiştir.

Tablo 69. Türkiye’de Üniversitelerde Mağdur Çocuklara Yönelik Meslek Eğitiminin Bulunma Durumu *(2010)

	Devlet Üniversitesi	Vakıf Üniversitesi
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Uzmanlığı	18	4
Çocuk Gelişimi Uzmanlığı	26	2
Sosyal Hizmet Uzmanlığı	18	1
Rehberlik ve Danışmanlık	22	3
Toplam üniversite sayısı	66	19

*Bu alanda uzmanı olan, lisans öğrenimi veren ve uzmanlık eğitimi veren sayı toplam olarak verilmiştir.

Tablo 70. Üniversitelerin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı, Çocuk Gelişimi Uzmanı, Sosyal Hizmet Uzmanı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı Kontenjanları ile Mevcut Akademik Kadroları

DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	COCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI UZMANI	ÇOCUK GELİŞİMİ UZMANI	SOSYAL HİZMET UZMANI	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA UZMANI	DİĞER AÇIKLAMALAR
ABANT İZZET BAYSAL	Alanla ilgili uzman ve kontenjan bulunmamaktadır.	3 öğretim görevlisi, 3 araştırma görevlisi. Öğrenci kontenjanı : 55	Alanla ilgili uzman ve kontenjan bulunmamaktadır.	6 Yrd. Doç. Dr. 1 öğretim görevlisi 1 araştırma görevlisi Anabilim Dalı öğrenci kontenjanı 45 kişidir.	Geleceğe dönük kontenjan ve kapasite artırma planlarına ilişkin olarak çocuk gelişimi uzmanı alanında 1 Yrd. Doç., 1 öğretim görevlisi, 1 araştırma görevlisi bulundurulmak isteniyor.
ADIYAMAN		Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Kontenjanı: 64			
AMASYA				1 öğretim elemanı var. Bölüm ve program yok.	

ANKARA	Çeşitli üniversitelere Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Bilim Dalları için 8 uzman yetiştirmiştir. Akademik kadroda 3 doktor, 2 psikolog olmak üzere 5 profesör, 1 doçent, 1 uzman kadrosunda doçent bulunmaktadır.	4 profesör, 1 yrd. Doç., 1 Yrd. Doç. kadrosunda doçent ve 1 doktoralı araştırma görevlisinin kadro aktarımı 2009 yılında yapılmıştır. 2010-2011 eğitim-öğretim yılı için 30 öğrenci talebinde bulunulmuştur.	2009-2010 eğitim-öğretim yılında öğrenci kontenjanları 62 olmuştur.		Anabilim Dallarında 4 Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzmanı, 1 Sosyal Hizmet Uzmanı gereksinimi vardır.
ATATÜRK	2 uzman		1 Sosyal Hizmet Uzmanı		
BATMAN		Ön Lisans Kontenjanı: 60			
CELAL BAYAR		Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Kontenjanı: 50			Psikoloji Bölümü açılması teklif edilmiştir.
CUMHURİYET	1 uzman		1 Sosyal Hizmet Uzmanı		Önümüzdeki yıllarda 3 Çocuk ve Ergen Uzm., 3 Sosyal Hiz. Uzm., 2 Çocuk Gelişimi Uzm. ve 2 Psikolojik Rehberlik Uzm. alınacaktır.
ÇANAĞKALE ONSEKİZ MART		1 uzman		Hâlen öğrenim gören öğrenci sayısı: 31	Önümüzdeki yıllarda Rehberlik ve Danışmanlık Bölümü öğrenci kontenjanlarının

					artırılması planlanmaktadır. Tıp Fakültesi bünyesinde 1 Psikiyatri Uzm. ile 1 çocuk Psikiyatrisi Uzm. na ihtiyaç duyulmaktadır.
ÇANKIRI KARATEKİN		3 öğretim görevlisi ve 2 öğretim üyesine ihtiyaç duyulmaktadır.			
ÇUKUROVA	7 Uzman	4 uzman	4 Sosyal Hizmet Uzmanı	18 Uzman	Kontenjanların artırılması düşünülmektedir.
DOKUZ EYLÜL	13 Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Asistanı hâlen uzmanlık eğitimini sürdürmektedir. Birim olanakları şimdilik yılda dört yeni asistanın TUS ile alınarak eğitim verilmesine yetebilmektedir.			7 öğretim görevlisi bulunmaktadır. Anabilim Dallarından bu alanda tezsiz yüksek lisans, lisans ve doktora programlarında mezun verilmektedir.	
DUMLUPINAR		Çocuk Gelişimi Önlisans Programına 50 öğrenci alınması teklif edilmiş.			
DİCLE	Bu uzmanlık alanları Tıp Fakültesi, Sağlık Meslek Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Eğitim		1 öğretim görevlisi	6 öğretim görevlisine ihtiyaç duyulmaktadır.	"Gelişim Psikolojisi" ve "Klinik Psikolojisi"

	Fakültesinde kısmen bulunmaktadır.				alanlarında yetmiş öğretim üyelerine ihtiyaç duyulmaktadır.
EGE	16 öğrenci				
ERZİNCAN	-	2 uzman		1 uzman	
FIRAT		1 uzman			
GAZİ	2 profesör 1 doçent		1 Sosyal Hiz. Uzmanı	1 uzman	
GAZİANTEP	1 uzman	1 uzman	2 Sosyal Hiz. Uzmanı	2 uzman	2 uzman alınması planlanmaktadır.
GAZİOSMANPAŞA	1 öğretim görevlisi	1 profesör, 1 Yrd. Doç. Dr.	1 Yrd. Doç. Dr.	1 Profesör, 4 Yrd. Doç. Dr., 1 Öğretim Görevlisi	
GİRESUN				1. ve 2. öğretim kontenjanı: 60'ar öğrenci	
GÜMÜŞHANE		Önlisans Programına 30 öğrenci alınması planlanmaktadır.	1. ve 2. öğretime 40'ar öğrenci alınması planlanmaktadır.		
HACETTEPE	Anabilim dalında 8 uzman görev yapmaktadır.	Mevcut kontenjan: 50. Kontenjanın 5 yıl içinde 70 olması planlanmaktadır.	Lisans: 661, Yüksek Lisans: 38, Doktora: 21. 4 Prof., 8 Doç., 2 Yrd.Doç., 2 doktoralı öğretim görevlisi bulunmaktadır.	Kontenjan 2. öğretim dâhil 38'dir.	
HAKKARİ				Öğrenci kontenjanı: 25. Artırılması planlanıyor.	
İSTANBUL	7 uzman	4 uzman	4 Sosyal Hizmet Uzmanı		Ayrıca 7 psikolog bulunmaktadır. Aynalı oda, kamera kaydı alınması ve

					dışarıdan bir ekran aracılığı ile görüşmenin takibinin yapılmasına olanak sağlayacak şekildedir.
KAFKAS		Öğrenci alımı teklif edilmiştir.		2 okutman	
KASTAMONU		Önlisans Kont.: 60			
KIRIKKALE	Ruh sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında 2 öğretim üyesi, 3 araştırma görevlisi bulunmaktadır.	Önlisans kontenjanı 30'dan 45'e arttırılmıştır. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında normal öğretim ve ikinci öğretimde 159 öğrenci eğitim görmektedir.		Yeterli öğretim üyesi olmadığından lisans öğrencisi alınmamaktadır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programına 1. ve 2. öğretim için 35'er öğrenci alınması planlanmaktadır.	2 adet çocuk psikiyatrisi, 2 yetişkin ruh sağlığı uzmanı ve 8 araştırma görevlisi ihtiyacı bulunmaktadır.
KIRKLARELİ		Önlisans Kont.: 25			
KOCAELİ	1 Prof., 1 Doç. Dr., 3 Yrd. Doç. Dr., 6 Arş.Gör.		Öğrenci alımı daha önce teklif edilmiş.	6 Yrd. Doç. Dr.	
MARMARA	Çocuk ve Ergen Psikiyatrisinde 4 öğretim görevlisi ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı vardır.		Kadrosuzluk nedeniyle uzman ve psikolog bulunmamaktadır.	1 Prof, 3 Doç., 7 Yrd. Doç. Dr.'a ihtiyaç duyulmaktadır.	Söz konusu programlarda uzman yetiştirilmesi için yeni kadrolara ihtiyaç duyulmaktadır.
MEHMET AKİF ERSOY				1 Prof. Dr., 4 Yrd. Doç. Dr., 1 Arş. Gör. Öğrenci Kont.: 40	
MERSİN				Lisansüstü eğitim: 13 Lisans: 40	

MUĞLA		1. ve 2. öğretim kontenjanı: 40'ar.			
ORDU		1 uzman			
ORTA DOĞU TEKNİK		1 Doç. Dr.			
ONDOKUZ MAYIS	3 uzman, 7 araştırma görevlisi	1 uzman	1 uzman	3 uzman ve anabilim dalında yüksek lisans öğrencisi: 20, doktora öğrencisi: 5.	
PAMUKKALE				1. ve 2. öğretim Kontenjanı: 80'er.	
SAKARYA			125 öğrenci	335 öğrenci.	
UŞAK				2 uzman	Diğer bölüm ve programlar için uzman alınması planlanmaktadır.

DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	DİĞER AÇIKLAMALAR
AFYON KOCATEPE	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır.
ANADOLU	
BAYBURT	
BOZOK	
DÜZCE	
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ	
HARRAN	
HİTİT	
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ	
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM	
KARADENİZ TEKNİK	
KARAMANOĞLU MEHMETBEY	
KİLİS 7 ARALIK	
MUSTAFA KEMAL	

NEVŞEHİR	
NİĞDE	
OSMANİYE KORKUT ATA	
SELÇUK	
SİNOP	
SÜLEYMAN DEMİREL	
ŞIRNAK	
YÜZÜNCÜ YIL	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır. Anabilim dallarında araştırma görevlisinin sayısının artırılması, hastane bünyesinde çalışmak üzere uzmanların atanmasının gerek eğitim gerekse klinik hizmetlerin yürütülmesi açısından hastaneye çok önemli yararının olacağı düşünülmektedir.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır. Çocuk Koruma Biriminin kurulması çalışmaları yapılmaktadır.
AHI EVRAN	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır. Eğitim Fakültesi Okul öncesi Öğretmenliği Programı 2007 yılında açılmış, 2008-2009 eğitim-öğretim yılından itibaren ilk kez öğrenci olarak faaliyete geçmiştir. Çocuk Gelişimi Bölümü açılarak 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ilk kez öğrenci olarak faaliyete başlamıştır. Sosyal Hizmet Bölümü açılması uygun görülmüş olup, 2010 eğitim-öğretim yılında öğrenci alınması planlanmaktadır.

VAKIF ÜNİVERSİTELERİ	COCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI UZMANI	ÇOCUK GELİŞİMİ UZMANI	SOSYAL HİZMET UZMANI	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA UZMANI	DİĞER AÇIKLAMALAR
BAŞKENT			Sosyal Hizmet Bölümü Kontenjanı: 35	Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık Kontenjanı: 60	
İSTANBUL AYDIN	1 uzman	2 uzman		3 uzman	
İZMİR EKONOMİ	1 Yrd. Doç. Dr.			1 Yrd. Doç. Dr.	Gelecekte 1 çocuk gelişimi uzmanı alınması planlanmaktadır.
MALTEPE	1 Prof. 1 Yrd. Doç. Dr.	1 Prof. 1 Yrd. Doç. Dr. 1 Uzman			

VAKIF ÜNİVERSİTELERİ	AÇIKLAMALAR
ACIBADEM	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır.
BAHÇEŞEHİR	
BİLKENT	
ÇAĞ	
ÇANKAYA	
HALIÇ	
İSTANBUL ŞEHİR	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamakta; sadece Psikoloji Bölümü lisans programı bulunmaktadır.
İSTANBUL TİCARET	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır. Psikoloji Bölümü öğrenci kontenjanı: 42
İZMİR	2012 yılında Ergen Ruh Sağlığı Uzmanı alanında yüksek lisans programı açılması düşünülmektedir. Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde Psikoloji Bölümü 80 kontenjan ile öğretime başlayacaktır.
MEVLANA	Söz konusu uzmanlık alanlarında bölüm, program veya uzman bulunmamaktadır.
NUH NACİ YAZGAN	
OKAN	
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ	Söz konusu uzmanlık alanlarında uzman bulunmamaktadır. Ancak gelecekte alınması planlanıyor.
TOROS	
UFUK	

VAKIF MESLEK YÜKSEK OKULLARI	COCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI UZMANI	ÇOCUK GELİŞİMİ UZMANI	SOSYAL HİZMET UZMANI	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA UZMANI	DİĞER AÇIKLAMALAR
AVRUPA		Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Kontenjanı: 60			Kontenjan artırımı planlanmıyor.
VAKIF MESLEK YÜKSEKOKULLARI		AÇIKLAMALAR			
KAPADOKYA		Söz konusu bölümler bulunmamaktadır.			

Kaynak: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının Komisyona gönderdiği 19/08/2010 tarih ve 029673 sayılı resmî yazısı.

Türkiye’de 2009-2010 öğrenim yılında yüksek öğretim kurumlarında toplam 304.113 (153.328 erkek ve 150.875 kız) yeni kaydolun öğrenci vardır. 2009-2010 yılında toplam öğrenim gören erkek öğrenci sayısı 603.724, kız öğrenci sayısı 541.477 olup, toplam 1145201 öğrenci vardır. 2008-2009 döneminde toplam 187.173 (98.811 erkek ve 88.363 kız) öğrenci mezun olmuştur.

Türkiye’de çocukların mağdur olmasının önlenmesi ve mağdur çocukların korunmasına ilişkin meslek alanlarında çalışacak olan öğrenci sayıları aşağıda verilmiştir:

- Tıp fakültesine 2009-2010 öğrenim yılında 7.770 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 37.812 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 5.009 öğrenci mezun olmuştur.
- Sosyal Hizmetler Bölümüne 2009-2010 öğrenim yılında 527 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 1.717 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 138 öğrenci mezun olmuştur.
- Sağlık Eğitimi Bölümüne 2009-2010 öğrenim yılında 242 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 310 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 8 öğrenci mezun olmuştur.
- Psikoloji Bölümüne 2009-2010 öğrenim yılında 1.649 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 6.419 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 791 öğrenci mezun olmuştur.
- Hukuk Fakültesine 2009-2010 öğrenim yılında 8.056 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 27.451 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 4.480 öğrenci mezun olmuştur.
- Eğitim Fakültesine 2009-2010 öğrenim yılında 66.984 öğrenci kaydolmuştur ve toplam 239.177 öğrenci öğrenim görmektedir. 2008-2009 döneminde toplam 53.692 öğrenci mezun olmuştur.

Bu okullardan mezun olan bazı meslek gruplarında (hukuk gibi) çocuklarla çalışma söz konusu değil iken, bazı meslek gruplarında (eğitim gibi) ise mutlaka çocuklarla çalışması gerekmektedir. Ancak bazı meslek alanlarında (eğitim gibi) çalışacak olan her öğrencinin çocuk hakları konusunda farkındalığının olmasına ilişkin görüş benimsenmektedir. Bu alanda yapılan proje bazında alışmalar mevcuttur.

Komisyonumuz konuk olarak YÖK Yürütme Kurulu Üyesi ile Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürünü aynı toplantıda dinlemiştir. Özellikle çocuk mağduriyetine sebep olduğu düşünülen alanlardaki yetişmiş meslek mensubu yetersizliğini gidermeye yönelik bir yükseköğretim planlaması yapıp yapılmadığı sorgulanmıştır. MEB-YÖK-üniversiteler arasındaki iletişimin sanıldığı kadar kuvvetli olmadığı, sağlıklı iletişim kurulmadığı için de bu sonuçla karşılaşıldığı görülmüştür.

5.13. ULUSLARARASI KURULUŞLAR

5.13.1. UNICEF TÜRKİYE

UNICEF Ülke Ofisi Türkiye’deki çalışmalarına 59 yıl önce, 1951 yılında başlamıştır.

UNICEF’in Türkiye’deki çalışmaları Hükümetle işbirliği programının bir parçası olarak yürütülmektedir. UNICEF Ülke İşbirliği Programı’nın (2006-2010 dönemi için bütçesi yaklaşık 30 milyon dolardır.) amacı, Hükümetin belirli alanlardaki önceliklerini desteklemektir. Toplumdan dışlanmış çocuklara yönelik hizmetlerin yaygınlaştırılması; çocuklara yönelik korumanın güçlendirilmesi, ergenlerin gerekli bilgi ve becerilerle donatılması; politikalar geliştirilip yasal düzenlemelere gidilmesi ve çocuklara ayrılan kaynakların artırılması bu önceliklerden bazılarıdır. Ayrıca eşitsizliklerin azaltılması da programın güçlü bir bileşenidir.

UNICEF'in Çalışma Başlıkları

Çocukların ve Ergenlerin Korunması

- Çocuk adaleti sisteminde reform,
- Yasal düzenlemelerin ve politikaların Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile uyumlu hale getirilmesi,
- Gençliğin özendirilmesi ve Türkiye'deki çocuk bakım sisteminin dönüştürülmesi

UNICEF, ana baba bakımından yoksun ve kanula ihtilafa düşmüş çocukların suiistimal ve sömürülmelerini önlemek üzere sistemin güçlendirilmesinde infaz görevlileri, yargı ve sosyal hizmetlerle birlikte çalışmaktadır. UNICEF, Türkiye'deki 13 milyon ergenin HIV/AIDS'ten korunarak, sağlıklı ve üretken biri yaşam sürmelerini sağlayacak yaşam becerilerini edinmesi için çaba göstermektedir.

UNICEF, 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanması için modeller ve mekanizmalar oluşturma çabası içindedir. UNICEF'in tanıtım-savunu çalışmaları, TBMM'de bir Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nin kurulmasını sağlamıştır. Komite, çocuklarla ilgili konularda bilinç ve duyarlılık geliştirecek, çocuklarla ilgili yasaları, bütçeleri ve politikaları değerlendirecek ve çocuk haklarının yaşama geçirilmesini izleyecektir. UNICEF'in çocuklar için bir ombudsmanlık oluşturulmasına yönelik çalışmaları da sürmektedir.

Çocuk adaleti alanındaki profesyoneller, kurumsal ortamda çalışan ve bakıcı aileler yanındaki çocuklara hizmet veren sosyal çalışmacılar ve özgürlüklerinden yoksun kalmış çocuklarla ilgilenen profesyoneller için kapasite geliştirme programları hazırlanmış ve bu programlar hükümet tarafından kurumsallaştırılmıştır.

UNICEF, mevcut yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve politikaları etkilemek için hükümete kanıtlar sunma çalışması içindedir. Çeşitli araştırma girişimlerinde hükümet kurumları, STK'ler ve akademi ile işbirliği yapmıştır. Çocuk istismarı ve aile içi şiddet ile erken evlilikler bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalar arasındadır.

Kaliteli Eğitim

- Okullarda ve okul bitirmede mevcut cinsiyet temelindeki ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılması
- Eğitimde kalitenin yükseltilmesi
- İlköğretimden ortaöğretime geçiş
- İzleme ve raporlamanın güçlendirilmesi

2009 yılında ilköğretim kurumlarına ilişkin asgari standartlar belirlenmiş ve ülke ölçeğinde benimsenmiştir.

İlköğretim dışında kalan yüzde 2'lik çocuğun okullu olması ve böylece sekiz yıllık temel eğitimde % 100 kapsama ulaşılması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çabalar 2009 yılında da sürmektedir. UNICEF, Kız Çocukların Eğitimi Kampanyası ile aileleri, okul personelini ve yetkilileri harekete geçirerek okul dışı kız çocuk sayısının azaltılmasında başarılı olmuş, 2002-2003 ders yılında % 6,4 olan ilkokullu olması cinsiyet açığı 2008-2009 ders yılında % 0.91'e inmiştir. Aynı kampanya erkek çocukların da okullu olmasında da artış sağlamıştır.

Telafi Eğitimi: Telafi eğitimi, okula hiç gitmemiş veya yarıda bırakmış 10-14 yaş grubu çocuklara eğitimde ikinci bir şans tanınmasını öngörmektedir. Çocuklar önce kısaltılmış ve kişiselleştirilmiş bir müfredat sayesinde akranlarına yetişmekte, ardından örgün eğitim sistemine dâhil edilmektedir. Kasım 2009 itibarıyla üçte ikisi kız olmak üzere toplam 35 bin çocuk 2008-2009 ders yılında başlatılan telafi eğitimi programından yararlanmıştır.

Okul Öncesi Eğitim

Dezavantajlı illerde okul öncesi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla eğitimdeki eşitsizliklerin azaltılması

UNICEF okul öncesi eğitime erişebilen çocuk sayısını artırmaya çalışmakta ve çocuk yetiştirme eğitimi programlarını desteklemektedir. 60-72 aylık çocuk grubunda okul öncesi eğitimin kapsamı 2008-2009 döneminde % 50'ye ulaşmıştır. UNICEF ve Milli Eğitim Bakanlığı, 2014 yılına kadar kapsamın 60-72 ay yaş grubunda % 100'e, 36-72 ay yaş grubunda da % 50'ye ulaşması için programlar hazırlamıştır. UNICEF Türkiye, AB ile işbirliği içinde mevcut okul öncesi eğitim sistemini güçlendirmeye çalışmakta ve topluluk temelli gündüz bakım modelinin getirilmesini savunmaktadır.

Sağlık ve Erken Dönem Çocuk Gelişimi

- Çocuk ölümlerinin azaltılmasında ülkenin kaydettiği ilerlemenin belgelenmesi, çocuk yaşatma ve çocuk gelişimi alanlarında geliştirilecek politikalar için veri oluşturulması;
- Erken dönem çocuk gelişimini sağlık hizmetleriyle bütünleştirmek için yenilikçi pilot modellerin uygulanması;
- “Erken Dönem Çocuk Gelişimi”nin, Sağlıkta Dönüşüm Programının bir parçası olarak aile hekimlerinin eğitim programına dâhil edilmesi;
- Aile eğitimi programları ile aileleri güçlendirme çabalarında Hükûmet'e destek olunması ve çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişimlerinin sağlanması.

Türkiye çocuk ölümlerini azaltmada büyük bir ilerleme kaydetmiş, OECD ülkeleri arasında en hızlı azalmayı Türkiye sağlamıştır. Bunu sağlayan, en başta uygulanan doğru çocuk sağlığı politikaları ile birlikte bağışıklama, anne sütüyle besleme ve beslenmedir. UNICEF, bebek dostu hastaneler ve bebeklerin ilk 6 ay yalnızca anne sütüyle beslenmelerini sağlayacak anne destek grupları oluşturulması için çalışmıştır. Odaklanılan bir başka alan da, iyot yetersizliğinin önlenmesine yönelik olarak iyotlu tuz kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Bilindiği gibi iyot yetersizliği önlenemez zihinsel geriliğin başlıca nedenidir. Sağlık ve eğitim alanlarında kaydedilen önemli ilerlemeler Türkiye'yi BKH'lere yakınlaştırmıştır. UNICEF ve Sağlık Bakanlığı orta gelir düzeyindeki diğer ülkelerle paylaşılacak üzere Türkiye'nin deneyimini belgeleme çalışması içindedir.

Tanıtım-Savunu ve Sosyal Politika

- Politika reformlarının çocuklar için bir gerçeklik hâline gelmesinin sağlanması,
- Çocuk hakları konusunda bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi,
- Çocuk haklarına ihlallerinin izlenebilmesi için kurumların güçlendirilmesi ve kapasite geliştirilmesi.

2009 yılında UNICEF, Dünya Bankası ve Ekonomik Politikalar Araştırma Enstitüsü (TEPAV), ekonomik krizin haneler ve çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemek için bir dizi refah araştırması gerçekleştirmiştir. UNICEF, çocuklar için mali kaynak alanı yaratmak amacıyla farklı ortaklarla sosyal politika araştırmalarını sürdürecektir.

UNICEF, Dublin Teknoloji Enstitüsü ile işbirliği hâlinde Çocuk Hakları Ders Özetini geliştirmiştir. Bu ders, sistem değişimine katkıda bulunmakta ve medya ile ilişkilere stratejik bir boyut eklemektedir. Ders özeti ilk kez Türkiye’de yedi üniversiteye bağlı iletişim fakültelerinin müfredatında uygulamaya konulmuştur. 350’den fazla medya profesyonelinin katıldığı Çocuk Dostu Medya Ağı tüm Türkiye’de yürütülen medya eğitimlerinin ardından oluşturulmuş, Çocuk Hakları ve Medya Etik Kılavuzu’nun benimsenip kullanılması için çalışmalar yapılmıştır.

UNICEF-Türkiye ve ilgili taraflar arasında bilgi paylaşımını kolaylaştıracak online bir kaynak olan Bilgi Yönetim Merkezi etkin hale getirilmiştir. Online bilgi merkezi, çocuklarla ilgili küresel konularda UNICEF’i kaynak konumuna getirmekte, öğrenilmek, paylaşılmak ve yaygınlaştırılmak üzere kolektif bilgi yaratmaktadır.

Yeni Ülke Programı

UNICEF Türkiye Ofisi, ulusal ortaklarla irtibat hâlinde 2011-2015 dönemini kapsayacak Ülke Program Belgesi’nin hazırlıklarına başlamıştır. Bu programın sağlanan ilerlemelerden, hükümetin elindeki insani ve finansal kaynaklardan hareketle, temel sağlık, beslenme ve temel eğitim alanlarına daha az odaklanması beklenmektedir. Buna karşılık, ortaöğretimin içinde veya dışında 14-18 yaş grubuna çok daha fazla odaklanması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Özel vurgu yapılacak diğer alanlar arasında çocuk yoksulluğu, okul öncesi eğitim, erken dönem çocuk gelişiminin sağlık sistemine daha ileri düzeyde entegrasyonu ile birlikte çocuk adaleti ve çocuk koruma mekanizmalarının oluşturulması yer almaktadır.

Ortaklar

UNICEF’in Türkiye’deki başlıca ortağı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’dir. Hükümet tarafında, çok sayıda bakanlık ve resmi kurum yer almaktadır: Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü. UNICEF’in diğer ortakları arasında ise TBMM, yerel yönetimler, üniversiteler ve araştırma kurumları, sivil toplum kuruluşları ve Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarla birlikte çocukların ve ergenlerin kendileri ve medya yer almaktadır. Türkiye’de UNICEF’in program uygulamalarıyla ilgilenen ülke ofisinin yanı sıra, fon sağlama işlerine yoğunlaşan bir de Milli Komitesi vardır. UNICEF’in faal olduğu 150 ülke arasında yalnızca Türkiye’de hem ülke ofisi hem de Milli Komite bulunmaktadır.

5.13.2. ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sosyal adaletin ve uluslararası insan ve çalışma haklarının iyileştirilmesi için çalışan bir Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşudur. Sözleşmeler ve tavsiye kararları yoluyla, çalışma hayatına ilişkin temel haklar, örgütlenme özgürlüğü, toplu pazarlık, zorla çalıştırmanın engellenmesi, fırsat ve muamele eşitliği gibi çalışmaya ilişkin tüm konuları düzenleyici uluslararası çalışma standartları oluşturur. Mesleki eğitim ve rehabilitasyon, istihdam politikası, iş hukuku, endüstriyel ilişkiler, çalışma şartları, yönetimin geliştirilmesi, kooperatifler, sosyal güvenlik, çalışma istatistikleri, iş sağlığı ve güvenliği konularında teknik yardım sağlar.

Türkiye’de İnsana Yakışır İş Ülke Programı (İOYİ)

Türk Devlet’i İnsana Yakışır İş Ülke Programı’nı prensipte uygulamayı kabul etmiştir. Program işçi ve işveren örgütleri ve hükümet ile istişare edilerek 2007 yılı içinde hazırlanmıştır.

İOYİ’nin öncelikleri şunlardır:

- ILO 182- Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi Sözleşmesi’ne uyumlu olarak çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması;
- Kayıt dışı istihdamı ele alma konusunda sosyal diyalogun güçlendirilmesi;
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların insan onuruna yakışır işlere sahip olmalarının desteklenmesi;
- Genç istihdamı için Ulusal Eylem Planı’nın uygulanmasının desteklenmesi ve gençlerin insana yakışır işlere sahip olmalarının sağlanması.

Çocuk İşçiliği Azalıyor

Nisan 2007’de yapılan Çocuk İşçiliği Araştırması’nın sonuçları çocuk işçiliğinde devam eden bir düşüş olduğunu gözler önüne sermiştir: Bu oran, 1994 yılında % 15,2’den 2006 yılında % 5,9’a düşmüştür. 1992 yılından 2006 yılına kadar 120’den fazla ILO projesi uygulanmıştır ve bu projeler bu düşüş üzerinde etkili olmuştur. Şu anda çocuk işçiliği konusunda Amerika Çalışma Bakanlığı, Almanya Fonları ve Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen iki proje, 20 ilde uygulanmaktadır.

Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleriyle Mücadele

Eylül 2003’ten Kasım 2007’ye kadar süren bu proje, Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin (WFCL) Ortadan Kaldırılmasına yönelik Milli Politika ve Programı’nı 3 milyon Amerikan dolarlık bütçesiyle desteklemeyi amaçlamıştır.

2007’ye kadar elde edilen sonuçlar:

- Başlangıçtaki hedeflerden daha da fazla olarak 19,253 çocuk, (kentsel kayıt dışı ekonomide sokaklarda, pamuk toplama ve mobilya üretiminde çalışma gibi) çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden kurtarılmıştır ve bu çocukların 12,950’sine eğitim ve öğretim olanakları sunulmuştur.
- Gelir yaratma, aile grupları ve topluluk örgütleri oluşturma, çocuk işçiliği, sağlık kontrolleri ve beceri eğitimi hakkında bilgilendirme ve yönlendirme konusunda 8000 aileye destek sağlanmıştır.

ILO’nun ortakları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı gibi Ulusal Yürütme Komitesi’nde temsil edilenler dâhil olmak üzere ilgili bakanlık ve diğer devlet kurumları çalışanları; belediye başkanları ve diğer belediye çalışanları, hedef alınan illerin il ve bölge yetkilileri, kanun yapıcılar, yargıçlar, mahkeme çalışanları, polis ve diğer emniyet görevlileri; belirlenen alanlardaki işçiler ve ilgili iş alanlarındaki yöneticiler, ilgili sektör/endüstrilerin işçi sendikaları temsilcileri; sivil toplum örgütleri temsilcileri, öğretmenler ve toplum liderleridir.

Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini Ortadan Kaldırma

Projenin amacı, “2015 yılına kadar çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini ortadan kaldırmaktır.” Proje, bu geniş kapsamlı hedefe ulaşmak için “ çocukları, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden kurtarma ve çocukların bu tarz işlere girmesini engelleme konusunda ulusal ve bölgesel kapasiteyi artırarak” katkıda bulunacaktır.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

- Proje kapsamında geliştirilen Çocuk İşçiliği İzleme Sistemi, ulaşılmış hedeflenen kuruluşların % 70’i tarafından kullanıldı.
- Ulusal çocuk işçiliği veri tabanları oluşturuldu ve düzenli aralıklarla güncellendi.
- 2006 yılının sonundan itibaren ulusal stratejiler geliştirmek amacıyla hedeflenen kuruluşlarca milli koordinasyon toplantıları yapıldı.
- Kapasite oluşturma ve duyarlılaştırma çalışmaları kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), işçi ve işveren örgütleri gibi önemli kuruluşlara öncelik verildi.

Bu projede ILO, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının çocuk işçiliği ile ilgili biriminin kapasitesini geliştirmeye yönelik teknik yardım programının bir parçası olarak yer almaktadır.

5.13.3. ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ (IOM)

1951 yılında kurulan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) lider hükümetler arası organizasyon olarak; hükümetler, hükümetler arası organizasyonlar ve sivil toplum örgütleriyle çok yakın bir şekilde göç alanında çalışmaktadır. Aralık 2007 itibarıyla IOM’un 120 üye devleti, bunlara ilaveten Haziran 2007 itibarıyla gözlemci statüsünde 20 ülkesi ve 100’ü aşkın ülkede temsilciliği bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü, göçmenlerin refahını yükseltmek ve insanların hareketliliğini hem göçmenlere hem menşe ülkelere hem de varış ülkelerine yarar sağlayacak bir biçimde yönetmek için çalışmaktadır. IOM insancıl ve düzenli göçün hem göçmenlere hem de bütün topluma yarar sağlaması ilkesine bağlıdır.

Göç konusunda önde gelen uluslararası bir örgüt olması nedeniyle IOM, göç yönetiminin giderek artan işlevsel sorunlarına çözüm bulmada uluslararası toplumdaki ortaklarıyla beraber hareket eder. IOM, göç konularının daha iyi anlaşılmasını sağlamaya, göç aracılığıyla sosyal ve ekonomik gelişimleri teşvik etmeye, insan onurunu ve göçmenlerin refahını sürdürmeye çalışmaktadır. Bunu hükümetlere ve göçmenlere hizmet ve öneriler sunarak ve göç konuları üzerinde uluslararası iş birliğini artırmaya, göç sorunlarına pratik çözümler aramada yardımcı olmaya, mülteciler ve ülke içi mülteciler de dâhil olmak üzere muhtaç durumdaki göçmenlere insancıl yardım sunmaya çalışarak gerçekleştirilmektedir.

5.13.4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI (UNDP)

UNDP, BM’nin küresel kalkınma ağıdır. UNDP, değişikliğin ve ülkelerin insanlara daha iyi bir hayat sağlamaları için ihtiyaç duydukları bilgi, deneyim ve kaynakları sağlayan yolların savunucusu olarak işlev görür. UNDP, Türkiye’nin kalkınma konusunda karşılaştığı zorluklara pratik çözümler bulmak ve bu sorunları ele almada projeler oluşturmak amacıyla Türk hükümeti, sivil toplum örgütleri ve özel sektörle birlikte çalışmaktadır. Türkiye’deki UNDP program oluşturma alanları ulusal kalkınma önceliklerine ve Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (MDGS) ile aynı doğrultudadır.

UNDP Türkiye’de üç ana tema çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir:

- Demokratik yönetim için kapasite oluşturma;
- Yoksulluğun azaltılmasını için çaba gösterilmesi;
- Sürdürülebilir kalkınma için çevreyi koruma.

UNDP, ülkelere ve insanlara daha iyi hayat sürmelerine yardım etmeleri için bilgi, deneyim ve kaynak sağlayarak değişimin savunucusu olarak görev yapmaktadır. UNDP, insanların yerli ulusal ve uluslararası düzeyde karşılaştığı kalkınma sorunlarının üstesinden gelebilmeleri için çalışmaktadır. Türkiye’nin kalkınma sorunlarına pratik çözümler bulabilmek amacıyla UNDP, Devlet, sivil toplum örgütleri ve özel sektörle çalışmalarını yürütmekte ve Türkiye’nin ihtiyacına göre proje geliştirmektedir.

Kasaba ve Şehirlerde Yaşam Kalitesini Artırma Konusunda Gençlere Yardım Etme

1,5 milyon Amerikan dolarlık bütçesiyle Mayıs 2005’ten Mayıs 2010’a kadar süreyi kapsayan **bu projenin amacı**, gençleri Türkiye çapında çevre, sanat, kültür ve spor alanlarında yapılan girişimler yoluyla kendi topluluklarına yapıcı olarak katkı sağlamaya teşvik etmektir.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

Gençlerin sosyal ve çevresel girişimleri için 2005’ten bu yana uygulanan 31 projeye birlikte bir Destek Planı başlatıldı.

UNDP’nin proje ortakları, Coca Cola ve (2005-2007 yılları arasında) Habitat İçin Gençlik Derneği’dir.

E-yönetişim İçin Gençliğin Güçlendirilmesi

Haziran 2006’dan Haziran 2009’a kadar süren **bu projenin amacı**, Türkiye çapındaki 100.000 gencin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmasını güçlendirerek özellikle kız çocukların eğitimine ve gençler için iş olanaklarının sağlanmasına önem vermektir.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

Yerel Gündem 21 e-yönetişim web portalını kullanan genç sayısı arttı;

100,000 genç, bilgi teknolojileri konusunda eğitildi;

“Sınırsız Potansiyel Topluluk Müfredatı”nın eğitim materyalleri kullanıldı.

UNDP’nin proje ortakları, Microsoft ve Habitat için Gençlik Derneği’dir.

Bilişimde Genç Hareket

Bu projenin amacı, gençlerin bilişim teknolojileri düzeylerini artırmak ve genç eğitimcilerin ekonomik açıdan zor durumda ve işsiz olan gençlere ağ oluşturma becerilerini öğretecekleri bir gençlik hareketi başlatmaktır. Bu sayede gençler, gönüllü olarak, NetAcad eğitimleri vermeye başlamıştır.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

124 genç, ağ kurma becerileri üzerinde eğitildi;

Eğitimler 6 ildeki gönüllü hocalar tarafından verildi;

Üniversiteler, liseler, yerel sivil toplum örgütleri ve belediyelerle yerel ortaklıklar kuruldu.

UNDP’nin bu projedeki ortakları, Habitat için Gençlik Derneği, Cisco Sistemleri, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Türk Bilişim Vakfıdır.

Dijital Uçurumun Kapatılması: Türkiye'nin E-Dönüşümü İçin Gençliğin Etki Kılınması

“E-yönetişim İçin Gençliğin Güçlendirilmesi” projesi üzerine yapılan ve Ağustos 2007’den Ocak 2010’a kadarki süreyi kapsayan **bu projenin amacı**, e-öğrenme sistemi yoluyla bilişim teknolojileri konusunda 1.000.000 genci eğitip bu gençlerin bilişim teknolojilerini kullanmalarını güçlendirerek Hükümetin bilgi toplumu stratejisine katkı sağlamaktır. Böylece bu proje, kadınlar dâhil olmak üzere yeterli imkana sahip olmayan gençlerin dijital katılımına ayrı bir vurgu yapmaktadır.

Beklenen sonuçlar:

- Bu projeye, “E-yönetişim İçin Gençliğin Güçlendirilmesi” projesiyle bilişim teknolojileri becerileri konusunda eğitilen genç sayısı 1.000.000’a ulaşacaktır;
- Proje, özellikle Türkiye’nin Yerel Gündem 21 Programı ile oluşturulan iyi eğitilmiş gönüllü ekran eğitimi takımı ve gençlik platformlarıyla işbirliği içerisinde olan ECDL (Avrupa Bilgisayar Yeterlilik Sertifikası) e-öğrenme birimleri yoluyla gençlere ulaşacaktır.
- Proje, yalnızca Türk gençliğinin dijital katılımını artırmakla kalmayıp aynı zamanda Türkiye’de bilişim teknolojileri konusunda yetenekli çalışan sayısını da artıracaktır.

UNDP’nin bu projedeki ortakları, Türkiye Vodafone Derneği, Türkiye Microsoft ve Habitat için Gençlik Derneğidir.

5.13.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ (UNHCR)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), dünya çapında mültecileri korumak ve mültecilerin karşılaştıkları sorunlara sürekli çözümler bulmak için yapılan uluslararası eylemleri idare eden ve koordine eden, tarafsız bir insani yardım örgütüdür. UNHCR Türkiye’nin amaçları; mülteci koruma ve sığınma için yeni bir yasal çerçeve oluşturmak, AB ve diğer ülkelerden iyi uygulamaları uyarlamak, AB ve uluslararası azami standartlarla uyumlu olarak sığınmacıların insani bir biçimde kabul edilmesi için ulusal kapasite oluşturmaktır.

Türkiye Ofisinin amaçları arasında ayrıca mültecilerin durumunu belirlemek için kurumsal düzenlemeler yapmak ve mültecilerin Türk toplumuna kalıcı olarak entegrasyonu için fırsat oluşturmak da vardır. Mültecilerin kalıcı olarak Türk toplumuna entegrasyonu yasal reformları, ekonomik olarak kendine güvenmeyi ve topluma dâhil olmayı içermektedir.

UNHCR Türkiye

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1962 yılından beri Türkiye’de Yüksek Komiserlik Yönetimince mülteci olarak tanımlanan kişileri korumaktadır ve mülteciler için sürekli çözümler bulmaya çalışmaktadır. Türkiye’deki mültecilerin durumları Avrupa’dan mı yoksa başka bir ülkeden mi geldiklerine göre değişiklik göstermektedir, çünkü 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme’yi imzalayan ve taraf olan Türkiye, korumakla yükümlü olduğu mültecileri Avrupa’da yaşanan olaylar sonucunda zulüm riski taşıyan kişilerle sınırlı tutmaktadır. Bu “coğrafik sınır” zulme uğradıklarına dair geçerli bir şikayetleri olduğu takdirde, Avrupalı sığınmacıların Türk hükümetine mülteci statüsü için başvurabilecekleri; Avrupa dışından gelenlerin ise yalnızca “geçici sığınmacı” statüsüne sahip olabileceği anlamına gelmektedir.

Son olarak UNCHR tarafınca mülteci statüsü yönetimi altında işleme tabi tutulmaktadırlar. Eğer UNHCR ve Türkiye mültecilerin uluslararası korumaya ihtiyaç duyduklarını düşünürse Avustralya, Kanada, Finlandiya veya Amerika gibi üçüncü bir ülke onları kabul edene kadar geçici olmak koşuluyla Türkiye’de kalırlar.

Türkiye’de uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişi sayısı oldukça artmıştır, fakat bu oran diğer ülkelere kıyasla düşüktür. 30 Haziran 2007’den bu yana Avrupa dışından gelen 10,443 kişi UNHCR’ye kaydolmuştur. Bunların yarısından fazlası (5.827’si) mülteci ve geriye alan 4.066’sı başvuru sonuçlarını bekleyen sığınmacılardır. Grafik değişiyor olsa da 2003 yılından bu yana sayılar bu düzeydedir. Şu an % 49’u Irak’tan % 42’si İran’dan gelmektedir.

5.13.6. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NÜFUS FONU (UNFPA)

UNFPA dünyada nüfus konusunda uluslararası finanse edilen en büyük yardım kaynağıdır. UNFPA sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen nüfus politikaları ve stratejileri oluşturulması konularında faaliyet göstermektedir. UNFPA her kadının, erkeğin ve gencin sağlıklı ve eşit bir hayat sürdürmesi için çalışmaktadır. UNFPA devletleri yoksulluğu azaltma politikaları geliştirme sürecinde nüfus verilerinin kullanılması için desteklemekte, her hamileliğin istenilen, her doğumun güvenli ve her gencin HIV/AIDS’den korunmuş olması için faaliyet göstermekte, kadınların ve genç kızların hakkettiği saygılı muameleyi görmesi için destek vermektedir.

UNFPA Türkiye

UNFPA, Türkiye’deki faaliyetlerine 1971 yılında başlamıştır. UNFPA faaliyetleri başlangıçta proje temelli olmuştur. İlk Ülke Programı 1988 yılından 1992’ye kadar sürmüştür. Şu anda ise Dördüncü Ülke Programı (2006-2010) yürütülmektedir.

UNFPA, otuz yıldan uzun bir süredir Türkiye’de:

- Özellikle gençlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde üreme sağlığının iyileştirilmesi
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve
- Kalkınma alanı ile ilgili veri toplanması, kullanımı ve dağılımının iyileştirilmesi

konularında çalışmaktadır.

2003 yılından bu yana UNFPA Türkiye; Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye’de ülke odaklı ve bölgesel programları koordine eden bölgesel ofis olarak faaliyetlerde bulunmaktadır.

UNFPA’nın Türkiye’deki Dördüncü Ülke Programı

UNFPA, Dördüncü Ülke Programı çerçevesinde:

- Yoksulluğun azaltılması,
- Anne sağlığının iyileştirilmesi,
- Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar (CYBH) ve HIV/AIDS’le mücadele edilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi,
- Kadınlara eşit haklar sağlanması ve kadınların yetkilerinin artırılması başta olmak üzere, “Binyıl Kalkınma Hedefleri”ne ulaşılmasında Türkiye Cumhuriyeti’ne katkı sağlamayı ve destek vermeyi amaçlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, yoksulluk ve bölgesel farklılıklar da dâhil olmak üzere başlıca kalkınma sorunları, bunların nedenleri ve çözümlenmelerine yönelik stratejileri tanımlamak suretiyle program geliştirme sürecinde yer almıştır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

- Kadınlara yönelik politika ve eylem planlarının bütün seviyelerde geliştirilmesini,
- Politikacılar, karar vericiler ve medyanın kadınlara yönelik şiddetle mücadele konusunda bilinçlendirilmelerini,
- Kadınların haklarına yönelik raporlama, şikâyet ve uygulama sistemlerinin geliştirilmesini kapsamaktadır.

Üreme Sağlığı ve Gençler

- Kadınlar ve erkeklere yönelik nitelikli üreme sağlığı hizmetlerine erişimin üreme sağlığı haklarını kullanmalarını mümkün kılacak şekilde artırılmasını,
- Gençlerin cinsel ve üreme sağlığına yönelik bilgiler ve genç dostu hizmetlere ulaşımının artırılmasını,
- Doğum öncesi, yenidoğan ve doğum sonrası bakımların sağlanmasıyla bebek ve anne ölümlerinin azaltılmasını,
- CYBH ve HIV/AIDS'in önlenmesini kapsamaktadır.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakkında Akran Eğitimi ve Gençlik Akran Eğitim Ağının Güçlendirilmesi

Bu projenin amacı, belirlenen şehirlerde “Cinsel ve Üreme Sağlığı hakkında Akran Eğitim Programları” düzenlemek ve Gençlik Akran Eğitim Ağı'nı (Y-PEER) güçlendirmektir. Bu projenin 2006-2010 yılları için toplam bütçesi 600.000 Amerikan dolarıdır.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

60 eğitimci, 87 akran eğitimci eğitilmiştir.

Akran eğitim faaliyetleri 2.000 gence ulaştırılmıştır.

UNFPA'nın bu projedeki ortakları, Toplum Gönüllüleri Derneği ve ilgili sivil toplum örgütleridir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı (CSÜS) Akran Eğitim Projesi

Bu projenin amacı, ülke çapında yetimhanede kalan yeterli eğitimi alamamış gruplara ve yetimlere ulaşmak, onların cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilgilendirilmelerini sağlamaktır. Bu, iki yıllık bir projedir ve bütçesi 150,000 ABD dolarıdır.

UNFPA'nın bu projedeki ortakları, SHÇEK ve Sağlık Bakanlığı'dır.

Din Adamlarına Yönelik Eğitim

Bu projenin amacı, din adamları için üreme sağlığı hakkında bir eğitim müfredatı ve modeli geliştirmektir. Bu proje 2007'nin sonunda başlamıştır. İki yıllık bu projenin bütçesi 100.000 dolardır. UNFPA'in bu projedeki ortağı, Diyanet İşleri Başkanlığı'dır.

Cinsel Şiddet Konusunda Bilinçlendirme

Bu projenin amacı, zarar veren davranışları, şiddeti, istismarı, ihmali ve kadınların sömürülmesini engellemek konusunda halkı bilinçlendirmek ve kadınları korumak ve kollamak üzere mekanizmalar oluşturmaktır. Proje 2006'dan 2010 yılına kadar sürecek ve 2007 yılı bütçesi 68,500 ABD dolarıdır.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar:

• Erkek katılımını sağlamak amacıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinde kadın erkek eşitliği eğitimleri düzenlendi.

UNFPA'in bu projedeki ortakları, Üniversiteler, Gazeteciler Cemiyeti, Hürriyet gazetesi ve sivil toplum örgütleridir.

5.13.7. DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (DSÖ-WHO)

Anayasasında belirtildiği gibi WHO'nun amacı bütün insanların mümkün olan en üst sağlık düzeyine ulaşmasıdır. Anayasa, sağlığı yalnızca hastalığın veya sakatlığın olmaması olarak değil, fiziki, zihinsel ve sosyal olarak tamamen iyi olma hâli şeklinde tanımlamaktadır.

Dünya Çapında DSÖ

DSÖ, Birleşmiş Milletler sistemi bünyesinde sağlık birimini yönetmekte ve koordine etmektedir. Küresel sağlık sorunları hakkında liderlik yapma, sağlık araştırması gündemini oluşturma, norm ve standartları belirleme, kanıta dayalı politika seçeneklerini belirleme, ülkelere teknik destek sağlama ve sağlık trendlerini takip etme ve değerlendirmeden sorumludur. 21' inci yüzyılda sağlık, ortak bir sorumluluktur; temel sağlık hizmetlerine eşit erişim ve uluslararası tehditlerle mücadele amacıyla işbirliği yapmak bunun bir parçasıdır. DSÖ, hızla değişen ve karmaşık hale gelen bir dünyada çalışmaktadır. Kamu sağlığının sınırları belirsiz bir hal almıştır; bu sınırlar sağlık fırsatlarını ve sonuçlarını etkileyen diğer sektörlere kadar uzanmıştır.

Türkiye'de DSÖ

DSÖ, 1959 yılında ülkenin faaliyetlerini DSÖ Avrupa Bölgesel Ofisi (EURO), DSÖ/HQ ve 6 Bölgesel Ofisle koordine etmesi ve işbirliği içerisinde olması için Türkiye'deki temsilciliğini kurdu. Şu an çalışmakta olan DSÖ İrtibat Bürosu, Avrupa Bölge ofisine bağlı olan bir ülke ofisidir ve Mayıs 1999'da DSÖ ile Türk hükümeti arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir. Bu Büro, sağlık sektöründe Sağlık Bakanlığı ve DSÖ arasında varolan işbirliğini güçlendirmek amacıyla temsilcilik olacaktır.

Ülke ofisi temel olarak DSÖ programlarının uygulanmasını destekler, sağlık konusunda uluslararası işbirliğini güçlendirir ve DSÖ'nün kaynakları seferber etme faaliyetlerinin merkez noktası olarak işlev görür. Ofis aynı zamanda DSÖ belge ve yayınlarının Türkiye'de mevcut ve erişilebilir olmasını güvence altına alır.

Gelecek İçin İşbirliği

Sağlık Bakanlığı ile işbirliği çerçevesinde DSÖ'nün 2008-2013 dönemi için Orta Vadeli öncelikleri şöyledir:

- Sağlık Bakanlığı'nın yönetim kapasitesini artırmak;
- Aile sağlık sistemine entegre olmaları temel alınarak çocuk, üreme ve anne sağlığı hizmetlerinin etkinliğini, kalitesini ve hizmetlere ulaşımını iyileştirmek;
- Yeni çıkan hastalıklar (SARS, A1 hastalıkları vb), insani krizler, iklim değişikliğinin veya çevrenin bozulmasının etkileri, biyoterörizm ve sağlıkla ilgili diğer akut riskler gibi acil durumlara yanıt vermesi için sağlık güvenliğini güçlendirmek;
- Bulaşıcı olmayan hastalıkları ele almada politika geliştirmesi ve uygulaması için Sağlık Bakanlığı'nın kapasitesini artırmak;
- Aşıyla önlenebilen ve diğer belirli bulaşıcı hastalıkların kontrol ve denetimini artırmak.

5.14. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Kamunun hizmetlerini yürütürken toplumun her hücresine ulaşmada sivil toplumunun güç ve desteğine ihtiyacı vardır. Çocukla ilgili konular yetişmiş insan gücüne en fazla ihtiyaç duyulan alanlardır. Bazen iyi bir hizmet yapmaya çalışırken çocuk dilini anlamamak iletişim konusunda yeterli deneyime sahip olmamak istenmeyen sonuçlar doğmasına sebep olabilir. Çocuk başlığı altında çalışan dernek ve vakıfların da kamu ile bilgi ve tecrübe paylaşımına ihtiyaçları büyüktür. Çocuğu korumak için tedbirli davranmak adına bu dernek ve vakıfları çalışma alanının dışında bırakmak, istenilen sonuca ulaşmayı engelleyecektir.

Sivil toplum örgütlerinin, uluslararası fonları etkili bir biçimde kullanamamasının en önemli nedeni proje üretme ile ilgili yetersizlikleridir. Sivil toplumun bu konudaki eksikliği giderilmeli, kamu tarafından karşılıksız proje hazırlama eğitimleri verilmeli ve standardı oluşmuş mevcut projeleri talep eden sivil toplum örgütlerine dağıtarak hizmetlerin yaygınlaşması sağlanmalıdır.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYEDE ÇOCUK POLİTİKASI

Bu bölümde Türkiye’de çocuklara yönelik politikaların sunumu yer alacaktır. Çocuklara yönelik politikalarda öncelikle Devlet Planlama Teşkilatı tarafından koordine edilen kalkınma planları yer almakta, bunu kurumlara ait stratejik planların temel hedefleri takip etmektedir.

Çocuklara yönelik politika ve hizmetler, çocuğun üstün yararını ve temel hakları olan yaşama, koruma, katılım ve gelişim haklarını mhafaza edebilmesi yönünde olmalıdır. Bu kapsamda zor koşullar altındaki ve risk grubundaki çocuklara yönelik politika ve hizmetlerin daha özel olması bir ilke olarak benimsenmeli, bu çocukların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve topluma uyum ve entegrasyonlarının sağlanması amaçlanmalıdır.

Ülkemizde çocuğa yönelik olarak temel politika belgeleri -diğer alanlarda olduğu gibi- 9. Kalkınma Planı, Orta Vadeli ve Yıllık Programlar ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının idarelerinin stratejik planlarıdır. Uzun vadeli bir perspektif ve hizmet birliğini sağlamak üzere hazırlanmış olan 9. Kalkınma Planı, başta Orta Vadeli Program olmak üzere diğer ulusal ve bölgesel plan ve programlar, sektörel ve tematik strateji belgeleri ile kuruluş stratejik planlarının dayanağını oluşturmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının stratejik planları “kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak” amacıyla hazırlanmaktadır. Stratejik planlar, kamu idarelerinin tüm faaliyetlerine yön verecek ve uygulamanın aracı olacak bir yol haritası niteliği taşımaktadır.

6.1. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program ve Yıllık Programlarda Çocukları İlgilendiren Çeşitli Politikalar

6.1.1. Kalkınma Planı (2007-2013)

Plan döneminde, okul öncesi ve ortaöğretim kademesinde okullaşma oranlarında önemli artışlar sağlanması ve tüm çocukların temel eğitim alması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla öğretmen ve fiziki altyapı ihtiyacının karşılanması, eğitim hizmetlerinin çeşitlendirilerek toplumsal farkındalık düzeyinin yükseltilmesi, erken çocukluk ve ebeveyn eğitimlerinin artırılması, ilköğretimde okul terklerinin azaltılması için başta kırsal kesime ve kız çocuklarına yönelik olmak üzere gerekli tedbirler alınması, özellikle kırsal kesimdeki kız çocuklarının, özürlülerin ve düşük gelirli ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması desteklenerek bu kesimlerin eğitime erişimlerinin kolaylaştırılması, ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltilmesi öngörülmektedir.

Planda ayrıca çocuk işçiliğini önleyecek tedbirler alınarak bu tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanması ve kadınların çocuk ve diğer bakım hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması öngörülmektedir.

6.1.2. “2010-2012 Orta Vadeli Plan ve 2010 Programı”nda Yer Alan Temel Amaçlar, Öncelikler

Amaç 1. Eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarını artırmak, donanım ve fiziki altyapıyı geliştirmek, eğitime erişimde bölgeler ve cinsiyet itibarıyla dengesizlikleri azaltmak bu çerçevede ilköğretimde ve ortaöğretimde okul terklerinin azaltılması için kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin ve ülke genelinde kız çocuklarının aleyhine olan durumun değiştirilmesine yönelik tedbirleri almak, ortaöğretime geçiş oranlarını yükseltmek.

Öncelik 1.1. Eğitimin tüm kademelerinde fiziki, beşerî ve altyapı eksiklikleri giderilerek erişim ve kalite ile öğrencilerin kişisel gelişimine yönelik faaliyetler artırılabacaktır.

- Zorunlu eğitime devam etmeyen çocuklar eğitime kazandırılacaktır.
- İlk ve ortaöğretimdeki öğrencilere yönelik kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler artırılabacak ve etkinleştirilecektir.

Amaç 2. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak, yaşam kalitelerini yükseltmek ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak; sosyal koruma ağını sosyo ekonomik ve yerel şartları dikkate alarak, nüfusun tümünü kapsayan, etkin, dezavantajlı grupları topluma entegre eden, toplumun her kesimine sorumluluk vererek sosyal dışlanma ve yoksulluk riskini en aza indiren bir yapıya kavuşturmak.

Öncelik 2.1. Dezavantajlı gruplar için eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetlerin erişilebilirliği artırılabacaktır.

- Özürlülere yönelik okul öncesi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri geliştirilecek ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri etkin bir biçimde denetlenecektir.

Öncelik 2.2. Çalışabilecek durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretken duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacak; çalışamayacak durumda olan yoksullar ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenecektir.

- Yoksulluğu azaltmayı hedefleyen sosyal transferlerin etkinliği artırılabacaktır.
- Sosyal Destek Programı (SODES) yaygınlaştırılacaktır.

Öncelik 2.3. Aile destek hizmetleri yaygınlaştırılacak, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddete karşı daha yoğun mücadele edilecek, dezavantajlı çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilite edici hizmetlerin kalitesi artırılabacaktır.

- Değişen toplum yapısı, hızlı ve çarpık kentleşme ile yoğun göç sonucunda ortaya çıkan sosyo kültürel uyum sorunlarını azaltmak amacıyla aile eğitim programları geliştirilecektir.
- Kanunla ihtilaf hâlindeki çocuk ve gençlere yönelik takip sistemi oluşturulacak ve çocuk mahkemelerinin sayısı ve personeli artırılabacaktır.
- “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi”nin etkin olarak uygulanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler devam ettirilecektir.

Amaç 3. Sosyal güvenlik sistemini nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliğe ve etkin denetim mekanizmasına sahip, kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturmak.

Öncelik 3.1. Sosyal hizmet ve yardımlar sistemi geliştirilecek, sistemden yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla ortak veri tabanı oluşturularak nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit mekanizması kurulacaktır.

- Sosyal hizmetler alanında nitelikli personel ve ara eleman eksikliği giderilecektir.
- Korunmaya muhtaç çocuklar için alternatif bakım modelleri desteklenecek ve kurumsal bakım hizmetleri iyileştirilecek, korunmaya muhtaç çocuklar için alternatif bakım modelleri desteklenecek, çocuk koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri ile bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinin sayısı artırılabilecektir.

Amaç 4. Gençlerin toplumla bütünleşmiş, sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri ve toplumsal hayata aktif katılımlarının sağlanması amacıyla gençlik politikalarını temel hak ve özgürlükler ekseninde, toplumun yapısıyla uyumlu, uygulanabilir, gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlayan ve farklı genç gruplarının gereksinimlerini dikkate alan ihtiyaç odaklı, sürdürülebilir ve bütüncül bir yapıya kavuşturmak.

Öncelik 4.1. Gençlik hizmetleri, gençliğe ilişkin bütün alanları kapsayacak, gençlerin özgüven ve aidiyet duygularını geliştirecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

- Gençliğe yönelik hizmetler, gençlerin toplumla bütünleşmiş, özgüven sahibi, sağlıklı bireyler olarak yetişebilmeleri için yeniden yapılandırılarak daha etkin ve koordineli sunulacaktır.
- Gençlerin toplumsal hayata aktif katılımlarının sağlanmasına, şiddete ve zararlı alışkanlıklara yönelmelerinin önlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

6.2. Kurumlara Ait Stratejik Planlardaki Amaç ve Hedefler

Kurumlara ait stratejik planlardaki amaç ve hedefler, Komisyon çalışması sırasında kurumlardan temsilen gelen uzmanlar tarafından konuya özel olarak özetlenmiştir.

6.2.1. İçişleri Bakanlığı

Amaç 1. Çocukların suç işlemelerini önlemeye yönelik koruyucu güvenlik hizmetlerine ağırlık verilecektir.

Amaç 2. Yoğun göç ve çarpık kentleşmenin oluşturduğu uyum sorunlarını gidermek üzere ulusal ve yerel düzeyde, topluma entegrasyon ve aidiyet duygusunu geliştirici önlemler alınacak, bu alanlarda yerel yönetimlerin kapasitelerinin ve STK'larla diyalogun artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Hedef 2.1. Kent konseylerinin aktif hale getirilmesi ve bulunmayan belediyelerde kurulmasının sağlanması için benzer bir yapı kurulacak, bu doğrultuda belediyelere kent konseyleri kurulması konusunda bilgi ve eğitim desteği sağlanacaktır.

Hedef 2.2. Bulunduğu kente sahip çıkma adına kadınlar, gençler ve engellilerin içerisinde yer aldığı katılımcı modellerle oluşturulmuş projeler desteklenecektir.

6.2.2. Emniyet Genel Müdürlüğü

Amaç 1. Aileyi, çocuk ve gençlerin şiddet hareketleri, zararlı alışkanlıklar ve her türlü olumsuzluklara karşı korumak, çocukları ve gençleri şiddet ve şiddet içerikli olaylara karşı korumak ve kayıp çocukları bularak ailelerine teslim etmek.

Hedef 1.1. “Suça Sürüklenmiş Risk Altındaki Çocukların Mesleki Beceri Edinmeleri ile Toplumla Sağlıklı Bireyler Olarak Kazandırılmasında Kurumlar Arası İşbirliği ve Koordinasyon Sağlanması Projesi” (Umut Yıldızı) kapsamında çocukların eğitime alınması sağlanacaktır.

Hedef 1.2. Ülkemizde kaybolan çocukların bulunmasına yönelik olarak toplumsal duyarlılık ve kurumlar arası işbirliği artırılacaktır.

Hedef 1.3. Emniyet Genel Müdürlüğü İl Çocuk Şube Müdürlükleri/İlçe Çocuk Büro Amirliklerinde çalışan personelin çocuğun yüksek yararı çerçevesinde yalnızca çocuklara yönelik hizmet vermek amacıyla sürdürülebilir ve sürekliliği olan “Çocuk Polisi Hizmet Branşı”nın yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Hedef 1.3. Çocuk polisi hizmetlerinin ülke genelinde belli bir standartta yürütülmesi sağlanacaktır.

Hedef 1.4. Çocuk Şube Müdürlüğü görev alanına giren hizmetlerin daha etkin, verimli ve hızlı yapılabilmesi için merkez ve taşra teşkilatı personeli eğitilecektir.

6.2.3. Sağlık Bakanlığı

Amaç 1. Sağlığa yönelik risklerden toplumu korumak.

Hedef 1.1. Sağlığın teşviki (geliştirilmesi) ve sağlıklı hayat programlarına tüm halkımızın erişimi sağlanacaktır.

Hedef 1.2. Anne, çocuk ve ergen sağlığı geliştirilecek, 2012 yılı sonuna kadar anne ölümleri yüz binde 10’un, bebek ölümleri binde 10’un altına indirilecektir.

Hedef 1.3. Bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıkların görülme sıklığı ve bu hastalıklara bağlı ölümler azaltılacaktır.

Hedef 1.4. On beş yaş üzerinde sigara içmeyenlerin oranı, 2014 yılı sonuna kadar % 80’in üzerine çıkarılacak, alkol kontrol programı uygulamaya konulacak, bağımlılık yapıcı madde kullanımı azaltılacaktır.

Amaç 2. İhtiyaç duyulan sağlık hizmetinin güvenli ve kaliteli olarak sunulmasını sağlamak.

Hedef 2.1. Hastane hizmetleri idari, yapısal ve fonksiyonel olarak geliştirmeye devam edilecek, hizmet standartları yükseltilecek ve hizmet verimliliği artırılacaktır.

Hedef 2.2. Sağlık Bakanlığı’nın yeniden yapılandırılması kapsamında liderlik etme, düzenleme, planlama ve denetleme rolü 2011 yılı sonuna kadar belirgin hale getirilecektir.

Hedef 2.3. Toplum ve Bölge Temelli Sağlık Hizmetleri Organizasyonu (TTSHO) 2014 yılı sonuna kadar tamamlanacak, bölgeler kendi içerisinde yeterli sağlık alanları hâline getirilecektir.

Hedef 2.4. Karar ve hizmet sunumu sürecinde etkili bilgiye erişim sağlayacak olan Türkiye Sağlık Bilgi Sistemi/E-Sağlık tamamlanacak, işletilecek ve geliştirilecektir.

Amaç 3. Sağlık hizmetlerinde insan odaklı yaklaşımı esas alarak hakkaniyeti gözetmek, ihtiyaçlara ve beklentilere cevap verebilirliği sağlamak.

Hedef 3.1. Sağlık hizmeti sunumunda insan odaklı yaklaşım temel alınarak bedensel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik koşulları nedeniyle özel ihtiyacı olan kişilere öncelik verilecektir.

6.2.4. Milli Eğitim Bakanlığı

Amaç 1. İnsan yaşamının bütün evrelerini zihinsel, bedensel, duygusal gelişim yönünden etkileyen ve bilimsel gelişmelerle önemi gittikçe anlaşılan okul öncesi eğitimi yaygınlaştırarak; çağ nüfusunun temel yaşam becerilerini öğrenmesini, ilköğretime hazırlanmasını, elverişsiz çevreden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı oluşturulmasını, Türkçenin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamak.

Hedef 1: Okul öncesi eğitimde net okullaşma oranı dezavantajlı çocuklar gözetilerek plan dönemi sonuna kadar bunlar % 70'in üstüne çıkartılacaktır.

Hedef 2: Plan dönemi sonuna kadar okul öncesi eğitimde okullaşma oranı ile ilgili hedefleri yakalayabilmek için ihtiyaç duyulan öğretmen sayısının tamamı karşılanacaktır.

Hedef 3: Plan dönemi sonuna kadar okul öncesi eğitim çeşitlendirilecek ve bu alanda toplumsal farkındalık artırılacaktır.

Amaç 2. Her bireyin iyi bir vatandaş olması için Atatürk ilkelerine bağlı, bilimsel düşüncüyü rehber edinmiş, demokrasi kültürü ve değerlerini benimsemiş, insan haklarına saygılı, ruhsal, bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı ve dengeli yetişmiş, çevreye duyarlı ve özgüveni gelişmiş bireyler yetiştiren bir ilköğretim sistemini her Türk vatandaşına fırsat ve imkân eşitliği içinde sunmak.

Hedef 2.1. İlköğretimde net okullaşma oranı plan dönemi sonuna kadar % 100'e çıkartılacaktır.

Hedef 2.2. İlköğretimdeki okul terkleri 2014 yılı sonuna kadar ortadan kaldırılacaktır.

Hedef 2.3. Türkiye genelinde bölgesel farklılıklar dikkate alınarak ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı plan dönemi sonuna kadar 30'a düşürülecektir.

Hedef 2.4. İlköğretim programlarında; öğrencilerde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulmasına, kendi kültürünü özümsemiş, milli ve manevi değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesiller yetiştirilmesine yönelik etkinlikler ve uygulamalar plan dönemi boyunca arttırılacaktır.

Hedef 2.5. Bütün öğrencilerin, eğitim kurumlarında koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanmaları sağlanacaktır.

Hedef 2.6. İlköğretimde taşınmalı ilköğretim uygulamasının hizmet kalitesi artırılacak, yatılı ilköğretim bölge okullarının kullanım kapasitesi 2014 yılı sonuna kadar % 90'ın üzerine çıkartılacak ve burs hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı her yıl % 5 oranında artırılacaktır.

Amaç 3. Ortaöğretimde, cinsiyete dayalı ve bölgesel farklılıkları giderici bir biçimde okullaşma oranını AB düzeyine çıkarmak; öğrencileri esnek bir yapı içinde, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, ortak bir genel kültür verilerek üst öğrenime ve geleceğe hazırlamak.

Hedef 3.1. Ortaöğretimde plan dönemi sonuna kadar yatay ve dikey geçişlere imkân veren, etkin bir rehberlik ve yönlendirme hizmetini içeren esnek bir yapıya geçilecektir.

Hedef 3.2. Ortaöğretimde eğitim-öğretim sürecinde ilişkisi kesilen-okulu terk eden öğrencilerin diğer öğrencilere oranı 2014 yılı sonuna kadar % 5'in altına düşürülecektir.

Hedef 3.3 Ortaöğretimde öğrencilerimizin okul başarılarını arttırmak üzere sınıf geçme oranları plan dönemi sonuna kadar % 96'ya çıkartılacaktır.

Hedef 3.4. 2014 yılı sonuna kadar ortaöğretim okullaşma oranlarındaki bölgesel farklılıklar giderilerek, brüt okullaşma oranı % 90'ın üzerine çıkartılacaktır.

Hedef 3.5. Ortaöğretimde kızların eğitime erişimini daha da arttırmak için kız-erkek brüt okullaşma oranları arasındaki fark 2014 yılı sonuna kadar % 2'nin altına düşürülecektir.

Hedef 3.6. Eğitimde kademeler arası geçişteki kayıpları en aza indirmek için % 85 olan ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranı 2014 yılı sonuna kadar % 95'in üzerine çıkartılacaktır.

Hedef 3.7. Ortaöğretim çağındaki bireylerin eğitime erişimini arttırmak için pansiyon ve burs hizmetlerinden yararlananların sayısı plan dönemi sonuna kadar % 25 arttırılacaktır.

Amaç 4. Küresel rekabette sektörlerin gücünü artırmak ve daha nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla; sektörle iş birliği gelişmiş, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, teknolojik alt yapısı güçlü ve daha çok talep edilen bir mesleki teknik eğitim yapısına ulaşmak.

Hedef 4.1. Ortaöğretim içerisinde mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranı plan dönemi sonuna kadar en az % 50'ye çıkartılacaktır.

Hedef 4.2. Sektörlerle iş birliği içerisinde, ihtiyaç duyulan niteliklere sahip iş gücü yetiştirilecek ve mezunlar istihdama hazırlanacaktır.

Hedef 4.3. İş gücü piyasasının ihtiyaçlarına bağlı olarak ortaya çıkan yeni alan ve dalların öğretim programları esnek ve yeterliliklere dayalı modüler yapıda hazırlanacak ve mevcut modüler öğretim programları gelişmelere bağlı olarak revize edilecektir.

Hedef 4.4. Plan dönemi sonuna kadar mesleki eğitimde eğitim sonu sertifikalarının uluslararası akreditasyonunu (geçerlilik, denklik, eş değerlik) sağlanacaktır.

Hedef 4.5. Mesleki ve teknik eğitimin daha fazla tercih edilir hâle getirilmesi için toplumda mesleki teknik eğitim farkındalığı oluşturulacak, mesleki eğitimde sanayi ve hizmet sektörleri dikkate alınarak program türünü esas alan ve programlar arasında kolaylıkla geçişlerin yapılabildiği modüler ve esnek bir sistem hayata geçirilip uygulanacaktır.

Amaç 5. Devletin düzenleyici, denetleyici ve destekleyici rolüyle çağın bütün teknolojik ve fiziksel ortamlarını oluşturma esnekliğine sahip özel öğretim kurumlarında; toplumun değişen ve çeşitlenen eğitim taleplerinin karşılanması, eğitim sistemimizin daha da gelişmesi ve özel öğretimin eğitim sistemi içerisindeki payının artırılması için özel sektörün finansal gücünü eğitim yatırımlarına dönüştürmek.

Hedef 5.1. Özel sektörün finansal gücünden faydalanmak üzere Bakanlığımıza bağlı olan örgün özel öğretim kurumlarının oranı plan dönemi sonuna kadar % 9'a çıkartılacaktır.

Hedef 5.2. Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dersanelerinden özel okula dönüştürülebilecekler tespit edilerek 2014 yılı sonuna kadar % 70'inin özel okula dönüştürülmesi teşvik edilecektir.

Hedef 5.3. Özel eğitimden yararlanacak bireylerde yıllık en az % 12 oranındaki artışa cevap vermek üzere öğretmen, fiziki mekan ve kaynak ihtiyacı karşılanarak etkin bir denetim sistemi kurulacaktır.

Amaç 6. Sosyal devlet anlayışı içinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin potansiyellerini en üst düzeyde gerçekleştirebilmelerini ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak üzere tanıma, tanılama ve yöneltme hizmetlerinin niteliğini geliştirmek.

Hedef 6.1. Örgün eğitim kurumları ile Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) bulunan rehber öğretmen açığını karşılayarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine tüm öğrencilerin ve ailelerin erişimi sağlanacaktır.

Hedef 6.2. RAM'ların eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetleri ile rehberlik hizmet standartları 2012 yılı sonuna kadar belirlenecek, her yıl % 20'si standartlara uygun hâle getirilecek ve sayı plan dönemi sonuna kadar % 12 artırılabacaktır.

Hedef 6.3. Etkili bir mesleki rehberlik ve yöneltme için 2014 yılına kadar "Mesleki Bilgi Sistemi" (MBS) kurulacak etkin kullanılacaktır.

Hedef 6.4. Kaynaştırma eğitimi kapsamındaki öğrenciler için standartlara uygun hazırlanmış destek eğitimi odaları ve özel eğitim sınıfları, plan dönemi sonuna kadar % 50 artırılabacaktır.

Hedef 6.5. Özel eğitim okulu-kurumu sayısını plan dönemi sonuna kadar % 25 artırılabacak ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin % 20'sinin özel eğitim alanında eğitim alması sağlanacaktır.

Hedef 6.6. Özel eğitim okul kurumundaki erken eğitim ve okul öncesi eğitim sınıflarının sayısı plan dönemi sonuna kadar 110'a çıkarılacaktır.

Hedef 6.7. Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BSM) kurumsal kapasiteleri geliştirilecek ve plan dönemi sonuna kadar bunların sayısı 94'e çıkartılacaktır.

Amaç 7. Bireylerin bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden sağlıklı gelişimi için disiplinler arası katılımcı, bilgiye ve iş birliğine dayalı yönetim anlayışıyla öğrenci, aile ve yakın çevresiyle uyum ve eş güdüm içerisinde şiddeti önleyen güvenli eğitim ortamları oluşturmak.

Hedef 7.1. Güvenli ve şiddetten uzak eğitim ortamları sağlanarak ve şiddet konusunda toplumsal duyarlılık artırılarak okullarda şiddet ve şiddete kaynaklık eden olay sayısı her yıl % 10 oranında azaltılacaktır.

Amaç 8. Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri artırarak sosyal sorumluluk duygusuna sahip, kendini gerçekleştirmiş, sanatsal ve estetik yönü gelişmiş, kültürel mirasımızı koruyan, geliştiren ve gelecek kuşaklara aktarmayı görev edinmiş, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek.

Hedef 8.1. Eğitim sistemi içindeki öğrencilerin bireysel farkındalık düzeylerini, kendilerini ifade etme ve yeteneklerini sergileme güçlerini geliştirmek üzere sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal faaliyetlere katılım düzeyi, plan dönemi sonuna kadar % 100 artırılabacaktır.

Amaç 9. Uluslararası bilim, teknik ve sanat birikiminden daha fazla yararlanarak ülkemizde bilim-teknoloji-sanat üretme ve kullanma düzeyini arttırmak için yurt dışına daha fazla öğrenci göndermek; yükseköğretim kurumlarını ilgili tarafların katkılarıyla, ülke ekonomisinin ve sosyal yapısının ihtiyaç duyacağı alanlarda ihtisaslaştırarak bölgesel işbirlikleri aracılığıyla Türkiye'yi bilimsel çalışmaların merkezi yapmak.

Hedef 9.1. Yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı olan öğretim elemanı ve kurumların ihtiyaç duyduğu uzman personeli karşılamak amacıyla yurt dışına lisansüstü öğrenim görmek için gönderilen öğrencilerin sayısı her yıl % 10 oranında artırılabacaktır.

Hedef 9.2. Sunduğu hizmetler itibarıyla hâlihazırda tek tip olan üniversitelerin mevcut beşerî, fiziki ve mali kaynakları dikkate alınıp farklılaşmaları sağlanacaktır. Araştırma altyapısı yeterli olan üniversitelerin araştırmaya ve lisansüstü eğitime ağırlık vermeleri, diğer üniversitelerin ise daha çok ön lisans ve lisans eğitimine yoğunlaşmaları sağlanacaktır.

Amaç 10. Hayat boyu öğrenim stratejisi doğrultusunda kişisel gelişim taleplerinin karşılanmasının yanı sıra değişen ve gelişen ekonomiye iş gücü duyarlılığının artırılması için kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde, bireylerin kişisel bilgi ve istihdam becerilerini geliştirerek iş ve yaşam kalitelerini artırmak.

Hedef 10.1. Değişen ve gelişen ekonomiye iş gücü duyarlılığının ve girişimciliğin artırılması için yeni modül ve dallar açarak plan dönemi sonuna kadar meslek ve gelir getirici kurslara katılanların sayısı 3 katına çıkartılacaktır.

Hedef 10.2. Fertlerin yaşam kalitesini yükseltmek üzere sosyal ve kültürel alanlarda açılan kurs sayısı plan dönemi sonuna kadar % 25 artırılabacaktır.

Amaç 11. Eğitim çağı dışına çıkmış bireylerden uzaktan eğitim yoluyla öğrenimini tamamlamak isteyenler ile bireysel gelişimlerini sağlamak ve/veya yeni mesleki yeterlikler kazanmak isteyenlerin e-öğrenme ortamlarına erişimi kolaylaştırılacak, bu alanın bilgi teknolojilerinde meydana gelen değişimlere paralel olarak yenilenmesi, gelişmesi, zenginleştirilmesi ve oluşturulacak standartlara uygunluğu bakımından izlenmesi sağlanacaktır.

Hedef 11.1. Örgün eğitim imkânından yararlanamamış bireylerin uzaktan eğitim imkânlarıyla öğrenimlerini tamamlamaları sağlanacaktır.

Hedef 11.2. Değişen ve gelişen meslekler uzaktan eğitim yoluyla bireylere kazandırılacak ve bu alana yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

6.2.5. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

Amaç 1. Sosyal hizmetlerde koruyucu ve önleyici çalışmaları artırmak.

Hedef 1.1. Örgütlenme biçimi "koruyucu ve önleyici çalışmaları artıracak şekilde" yenilenecektir.

Hedef 1.2. Koruyucu önleyici çalışmalar kapsamında hâlen sosyal hizmet desteği verilen bireye/aileye ek olarak, her yıl en az +175.000 birey ve aileye hizmet verilecektir.

Amaç 2. Kurumdan yatılı bakım hizmeti alanları toplumsal yaşama kazandırarak aile merkezli yerinde hizmet vermek.

Hedef 2.1. Kurum bakımındaki çocukların her yıl ortalama % 30'u kendi ailesi/koruyucu aile/evlat edindirme hizmeti ile aile yanında desteklenecektir.

Hedef 2.2. Kurum bakımı altındaki özürhümlerinin her yıl % 3'ü aile yanında desteklenecektir.

Hedef 2.3. Kurum bakımındaki çocukların tamamının ebeveynleri/yakınları eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile desteklenecektir.

Amaç 3. Gelişmiş ülke standartlarına uygun kurum bakımı sağlamak.

Hedef 3.1. Bakım altında bulunan çocuk ve gençleri iş hayatına, ev hayatına, aile ortamına hazırlayıcı sorumluluklar kazandırılacak, sosyal yaşama uyumları sağlanacak, kişisel gelişimleri ve özgüvenleri artırılacaktır.

Hedef 3.2. Suça sürüklenen /istismara uğramış /sokakta yaşayan/ refakatsiz sığınmacı çocuklar gibi çocuk gruplarına yönelik ihtisaslaşmış kuruluş hizmeti verilecektir.

Hedef 3.3. Kuruluşların fiziki alt yapısı iyileştirilecek, ev tipi yaşam ortamları oluşturulacaktır.

Hedef 3.4. Kurum bakımından ayrılacak kişilere toplumsal yaşamda rehberlik edilecek, topluma ve sosyal yaşama uyumları izlenecektir.

Hedef 3.5. Rutin bakım faaliyetleri yerine getirilecektir.

Amaç 4. Sosyal hizmet alanında yerleşmeyi gözardı etmeden SHÇEK’in rehberlik-danışmanlık ve denetleme rolünü güçlendirmek, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak

Hedef 4.1. SHÇEK’in sosyal hizmetlerde koordinatör kurum olma rolü etkin hale getirilecek ve SHÇEK tüm sosyal hizmet alanlarında ülke genelinde koordine edici kurum hâline gelecektir.

Hedef 4.2. Kurumun denetim ve rehberlik sistemi güçlendirilecektir.

Hedef 4.3. İlgili gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği ve koordinasyon güçlendirilecektir.

6.2.6. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Amaç 1. Uzun vadede çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi, kısa vadede de en kötü koşullarda çocukların çalıştırılmasının engellenmesi amacıyla izlenecek stratejileri ve yöntemleri saptamak, ülke politikasının oluşturulmasına katkı sağlamak.

Hedef 1.1. 2015 yılına kadar çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak belirlenen “Sokakta Çalışma, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma, Tarımda Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma”nın ortadan kaldırılmasına yönelik “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi için Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi” kapsamındaki faaliyetler etkin bir şekilde yürütülecektir.

Hedef 1.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında mevsimlik gezici tarım işçilerinin, özellikle çocukları olmak üzere aile üyelerinin çalışma ve sosyal hayatları iyileştirilecektir.

6.2.7. Adalet Bakanlığı

Amaç 1. Uluslararası belgeler ışığında çocuk adalet sisteminin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara devam etmek.

Hedef 1.1. Diğer ülke uygulamaları karşılıklı işbirliği yapılmak suretiyle incelenecektir

Hedef 1.2. İlgili kurumlarla işbirliği hâlinde çocuk adaletinin geliştirilmesi amacıyla ihtiyaç analizi çalışmaları yapılacaktır.

Hedef 1.3. Çocuğun yüksek yararı ilkesi göz önünde bulundurularak medenî hukuk ve ceza hukuku alanında çocuğun korunmasına yönelik olarak yürütülen yeni çocuk adaleti sisteminin geliştirilmesine devam edilecektir.

Hedef 1.4. Suça sürüklenen çocuklar için cezanın başvurulacak son çare olduğu yaklaşımı çerçevesinde, çocuklar hakkında yürütülen soruşturma, tutuklama, yargılama ve hürriyeti bağlayıcı cezalara muhatap olmanın ortaya çıkardığı sorunları gidermeye yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Hedef 1.5. Yapılacak düzenlemelerde, ayrılan eşlerin çocuklarının veya korunmaya muhtaç durumda bulunan çocukların, anne babadan ayrı olarak hayata devam etmesinin meydana getireceği sorunlar nedeniyle çocukları anne ve babadan ayırmanın son önlem olmasına yönelik gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.

Amaç 2. Temel hukuk bilgilerinin ilköğretim çağından itibaren öğretilmesini sağlamak.

Hedef 2.1. Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak ilköğretim çağından itibaren temel hukuk bilgilerinin verilmesi ve daha çocukluk çağlarında hukuk bilincinin oluşturulması yoluna gidilecektir.

Amaç 3. “Şiddet Suçu Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”nı yasalaştırmak.

Hedef 3.1. Şiddet suçu mağduru olan çocukların, suç nedeni ile uğradıkları maddi ve manevi zararların hakkaniyete uygun olarak sosyal dayanışma içerisinde giderilmesi ve gerekli yardımın yapılmasına ilişkin hususlar ile çocuklara yapılacak yardımın usul ve esaslarına dair hükümler içeren taslak üzerinde çalışmalar devam edecektir.

Amaç 4. Denetimli serbestliğin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması.

Hedef 4.1. İnfaz uzmanlığı ile psikolog, sosyal çalışmacı gibi diğer uzmanlıkların insan kaynakları kapasitesi geliştirilecektir.

Hedef 4.2. Denetimli serbestlik sistemi içerisinde gönüllülerin çalışması konusunda ulusal standartlar oluşturulacaktır.

Hedef 4.3. Çocuk ve genç suçluluğunun önlenmesi amacıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde ailelerin eğitimine yönelik eğitim ve diğer etkinlikler düzenlenecektir.

Hedef 4.4. Gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

KAYIP ÇOCUKLAR

Bu komisyonun en önemli amaçlarından biri, ülkemizde son yıllarda kolluk kuvvetlerine gelen kayıp çocuk ihbarlarında belirgin bir şekilde artma olması ve bu sorununun nedenlerinin araştırılmasıdır. Bu nedenle kayıp çocuklar bu bölümde ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Kayıp çocuklar tanımından “**ebeveyni ya da yasal temsilcisi tarafından nerede olduğu bilinmeyen ve bulunması için başvurulmuş çocuk**” anlaşılmaktadır.

Kayıp Çocuklar;

- Kaçırılmış;
- Kendi isteği ile ya da fiziksel, bilişsel ve ruhsal sorunları nedeniyle yaşadığı ortamdan ayrılmış olabilir.

7.1. Dünyada Kayıp Çocuklar

Dünyanın her yerinde her yıl pek çok çocuk çeşitli nedenlerden dolayı kaybolmaktadır. Dünyada çocukların kaçırılma nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır: (2)

- Seyahat ve turizmi içeren cinsel sömürü-çocuk seks turizmi
- İş gücü sömürüsü, düşük ücretle ağır işlerde çalıştırılmak, tarla, fabrika, hizmetçilik gibi
- Yasa dışı evlat edinmek
- Dilencilik ve suç eylemleri-organize suç örgütleri
- Zorla ya da anlaşmalı evlilikler
- Fidyeye amaçlı kaçırma
- Zorla askere almak
- Organ ticareti

7.1.1. Ülkelerde Kayıp Çocuk Sayılarının Tahmini

Dünyada kayıp çocuklar başlığı altında en fazla irdelenen konulardan biri çocuk ticaretidir. Dünyada her yıl 2,5 milyon çocuğun kaçırılarak satıldığı ve bunun yarısının da kız çocuğu olduğu tahmin edilmektedir. (1)

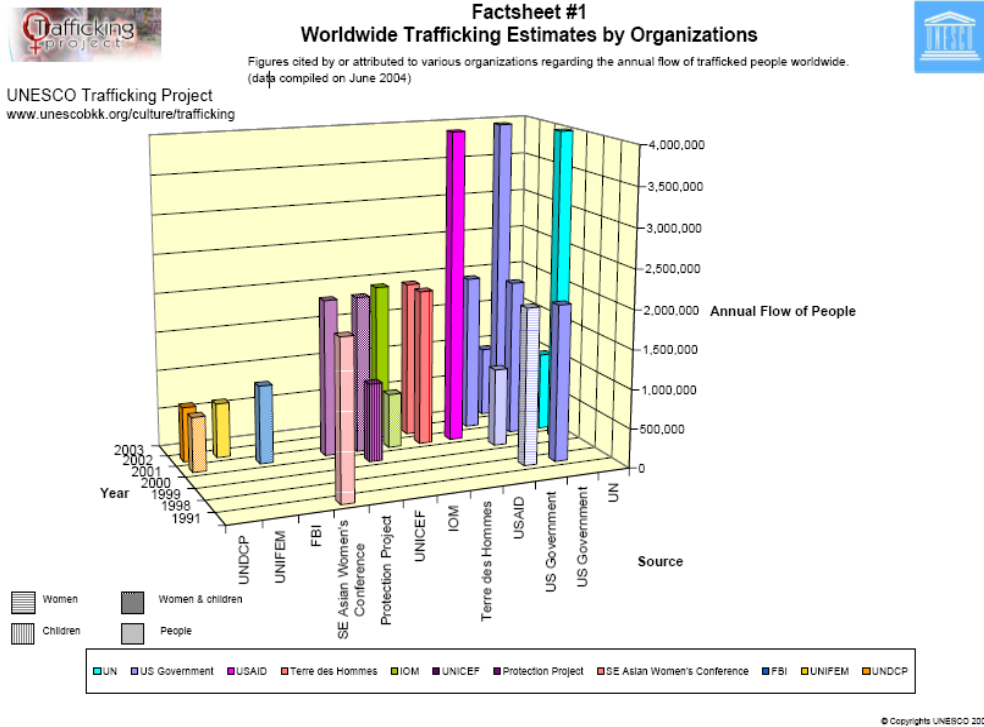
İnsan ticareti, dünya üzerindeki her ülkeyi ilgilendiren ve öncelikle ele alınması gereken acil ve önemli bir sorundur. Giderek büyüyen ve en fazla kâr elde edilen, çok boyutlu olan bu uluslararası suç, tüm dünyada zorla bir işte çalıştırma, iş kanunlarını ihlal etme, insan haklarını ihlal etme ve halk sağlığını tehdit etme sorunlarını kapsamaktadır. Kadın, kız ve erkek çocukların seks sektörüne satılması, zorunlu evlilikler, yasal olmayan yolla evlat edinme, dilendirme yoluyla para kazanma, uyuşturucu madde ticareti, organ ticareti gibi sömürünün yer aldığı tüm alanlar insan ticareti tanımının içinde yer almaktadır.

Genel olarak akışı, az gelişmiş ülkelere endüstrileşmiş ülkelere doğru olan insan ticaretine ilişkin bildirilen sayılar, yapılaş tarzı ve sonuçları ürkütücü boyuttadır. İnsan ticareti, suç örgütleri tarafından yapıldığı için sorunun yaygınlığına yönelik kesin istatistik veri bulunmamaktadır. Dünyada her yıl tahminen 2 milyon kişinin zorla çalıştırıldığı, seks sömürüsü amacıyla, yasal olmayan yollarla yabancı ülkeye göçe ve orada çalışmaya zorlandığı belirtilmektedir. Mağdurlar bu suç örgütüne karşı suçlama ya da tanıklık yapamamalarının yanı sıra sağlık, barınma, eğitim, güvenlik imkânlarından yoksundur. (2)

İnsan ticaretinde olduğu gibi çocuk ticaretinde de sayılara ulaşmak oldukça zordur. Dünya üzerinde her yıl yaklaşık 1,2 milyon çocuğun işgücü ve cinsel sömürü nedeniyle kaçırıldığı ILO tarafından belirtilmektedir. ABD raporuna göre ise (2004-2006) her yıl 600.000-800.000 kişi insan ticaretinin konusu olmaktadır. Bu sayının % 80'i kadın ve çocuklardan oluşmakta olup yaklaşık % 50'sinin de 18 yaşından küçük olduğu tahmin edilmektedir. Çocuk işgücü olarak kullanılan çocuklar genellikle kayıtsız işlerde ve kötü koşullarda çalıştırılmaktadırlar. (2)

Pek çok uluslararası kuruluş insan ticaretinin boyutlarını tahmin etmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ancak, kuruluşların veriye ulaşmada yaşadıkları güçlükler sonuçların değerlendirilmesini güçleştirmektedir. (Şekil 22)

Şekil 22. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Tahmin Edilen İnsan Ticareti

Dünyada çocuk kaçırılmasına ilişkin bildirimler giderek artmakta, her yıl neredeyse % 100'lük bir artış bulunmaktadır. Dünyada sınır ötesine kaçırılmaların rotaları incelendiğinde; Güney Asya ülkelerinin büyük bir kısmı başlangıç, transit ya da hedef ülke olarak görülmektedir. Kaçırılma bölge içinde olduğu gibi, Güney Asya ve Doğu Asya, Avrupa, Körfez ülkeleri gibi diğer bölgeler arasında da gerçekleşmektedir.

Dünyada insan ticaretine ilişkin bazı sayılar aşağıda verilmiştir: (3)

- UNICEF, her yıl 1.000 ile 1.500 Guatemalalı bebeğin Kuzey Amerika ve Avrupa'da yaşayan çiftler tarafından evlat edinilmek için insan ticareti mağduru olduklarını tahmin etmektedir.

- Daha 13 yaşında olan kız çocukları dahi (çoğunlukla Asya ve Doğu Avrupa'dan) "ısmarlama gelinler" olarak insan ticaretinin mağduru olmaktadır. Bu kız çocukları ve kadınlar güçsüz ve izole bir hâlde ve büyük bir şiddet riski altındadırlar.

- Batı ve Orta Afrika'da çok sayıda çocuk daha çok ev işlerinde kullanılmak, cinsel sömürü, dükkân ve çiftliklerde çalıştırılmak amacıyla insan ticaretinin esiri olmaktadır. İnsan ticaretinin mağduru olan bu çocukların % 90'nını kızlar oluşturmaktadır.

- Togo, Mali, Burkina Faso ve Gana'da yaşayan çocuklar, Nijerya, Fildişi Sahilleri, Kamerun ve Gabon'a insan ticareti ile aktarılmaktadır. Çocuklar hem Benin ve Nijerya'ya, hem de Benin ve Nijerya'dan kaçırılmaktadır. Bu çocuklardan bazıları Orta Doğu ve hatta Avrupa'ya kadar götürülmektedirler.

Avrupa'da, çocuk kaçakçılığının en önemli nedeninin, bağımsızlıklarını yeni kazanan ve değişim dönemi geçiren ülkelerdeki olumsuz ekonomik koşullar ve yaşanan savaşlar olduğu belirtilmektedir. **Kaçırılan çocuklara, getirildikleri ülkelerde ya fahişelik yaptırılmakta ya da bu çocuklar uygun olmayan koşullarda çalıştırılmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde yaklaşık 200 ile 500 bin arasında çocuk fahişe bulunduğu tahmin edilmektedir.** Bunların üçte ikisi Orta Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Çocuklara ayrıca dilencilik, uyuşturucu kuryeliği ve hırsızlık da yaptırılmaktadır. (2)

Avrupa Konseyine bağlı 44 ülkenin hemen hepsinde çocuk kaçakçılığı olduğu bilinmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde bulunan anne babasız çocukların çoğu Orta Avrupa, Asya ve Afrika ülkelerinden gelmektedir. Çocuk kaçakçılığı fakir ülkelerden zengin batı ülkelerine doğru ilerlemektedir.

Özellikle Kuzey Avrupa ülkeleri çocuk ticaretinin gözde ülkeleri olarak öne çıkmaktadır. **Sadece Almanya'da % 95'i erkek olmak üzere, 5 ila 10 bin kaçak çocuk bulunmaktadır.** Bu çocuklar, Almanya'ya yaklaşık 30 farklı ülkeden getirilmektedir. **Özellikle Hollanda, İngiltere ve Fransa'da rakamlar, kaçırılan çocuk sayısının 1996 yılından itibaren % 300'lere varan bir oranla arttığı yönündedir.** İtalya ve Yunanistan, Orta Avrupa ülkelerinden en çok kaçak göç alan ülkeler arasında bulunmaktadır. Arnavutluk ve Romanya çocuk kaçakçılığının kaynak ülkeleri arasında bulunmaktadır. İngiltere'de 140 bin kayıp çocuk kaydı bulunmaktadır. Belçika'da (2009 yılı nüfusu 10.754.528; 0-14 yaş grubu % 16,7) günde ortalama 5 kayıp çocuk müracaatı olmakta, yılda yaklaşık 1.700 kayıp çocuk müracaatı alınmaktadır. (4)

Amerika Birleşik Devletleri'nde her gün 2.000' den fazla sayıda kaçırılan olmak üzere her yıl 800.000 çocuk kayıtlara kayıp olarak geçmektedir. Bu sayının 200.000 kadarı aile üyeleri tarafından, 58.000 kadarı ise yabancılar tarafından kaçırılma olarak kaydedilmekte ve en öncelikli nedeni cinsel istismar olarak görülmektedir. (5)

Ailelerin büyük ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin mesafeli olduğu ülkelerde çocukların kaçırılma oranı daha yüksektir. Ayrıca ucuz işçi ve seks turizminin yaygın olduğu ülkelerde çocuk kaçırma olayları açısından ciddi sorun yaşanmaktadır. (2)

Çocuk kaçırmanın arttığı özel durumlar vardır. Deprem gibi doğal afetler, savaş, iç çatışma ve terör durumunda da kaçırılan çocukların sayısı artmaktadır. Savaş esnasında kaçırılan çocuklar büyük oranda asker olarak çalıştırılmaktadır.

Genel olarak aile üyeleri tarafından kaçırılmanın, yabancılar tarafından kaçırılmadan daha fazla olduğu bilinmektedir. (5)

Yabancılar (aile bireyleri dışında) tarafından kaçırılan çocukların çoğunluğu kız olup büyük bir kısmı cinsel istismara maruz kalmaktadır. (5)

ABD’de 2009 yılında çocuk kaçırma suçundan hüküm giyen mahkûmlarla (n=750) yapılan bir araştırma sonucuna göre çocuk kaçırma suçunu işleyenlerin çoğunluğunun beyaz ya da Latin Amerika kökenli olduğu saptanmıştır. Mahkûmların orta yaş altında oldukları ve % 98’inin erkek olduğu saptanmıştır. Suçluların suç geçmişleri değerlendirildiğinde 12 senede ortalama 7 suç işledikleri ve özel bir suç kapsamında kalmadıkları görülmektedir. **Çocukları kaçırdıktan sonra öldüren mahkûmların geçmişinde ise uyuşturucu ticareti ve cinsel saldırı gibi ağır suçlar da bulunmaktadır. Yine mahkûmların çoğunun geçmişinde en az iki defa hapisane geçmişi mevcuttur. Ayrıca, suçlu istatistiklerine göre geçmişinde çocuk kaçırmış olanların bu suçu tekrar işleme olasılıkları çok yüksektir. Çocuk kaçıranların 1/5’inin bir suç ortağı bulunmaktadır; çünkü tek kişi 10-11 yaş arası bir çocuğu kaçırmakta güçlük çekebilir.** Bu araştırmadaki mahkûmların sadece % 8’nin cinsel bir suça bağlı olan hükmü bulunmaktadır. (5)

7.1.2. Kayıp Çocukların Özellikleri ve Sorunları

Çocuk ticareti (insan ticareti tanımı altında) tüm dünyayı kapsayan bir durum olup coğrafi bölge ya da ülkelerle sınırlı değildir. **Bir ülkeden başka bir ülkeye kaçırılma en sık rastlanan kayıp şeklidir. Çocuk ticareti, genellikle organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir.** En çok risk altında olan grup, 16 ila 24 yaş arasındaki kadın ve kızlardır. Genellikle eğitim seviyesi düşük olan kadın ve kızların iyi bir iş sahibi olma umutları yoktur. Çocuk tacirleri, mağdurları kendi ülkeleri içinde bir yerden diğerine aktarırlar; çoğu zaman da uluslararası sınırlardan geçirirler. **Daha sonra mağdurların en temel özgürlükleri ellerinden alınır, eşya gibi satılırlar ve hem seks köleleri olarak hem de diğer işlerde zorla çalışmaya zorlanırlar. Kurbanlara rutin olarak tecavüz edilir, işkence ve şiddete maruz bırakılırlar.** Kaçırılan çocukların temel özgürlükleri ve insan hakları ihlal edilir; çocuğun fiziksel ve mental bütünlüğüne zarar verilerek çocuğun yaşamı ciddi ölçüde tehdit altında kalır. (5)(4)(2)(6)

Kızların erkeklere oranla daha fazla kayıp olarak kayıtlara geçtiği görülmektedir. Kızların ve erkeklerin evden kaçma nedenleri de farklıdır. Erkekler daha çok macera, iş bulma gibi nedenlerle kaçarken; kızlar evlenme, aile içi baskı, aile içi cinsel istismar gibi nedenlerden dolayı evden kaçmaktadırlar.

Kayıp çocukları bekleyen sorunlarda cinsel istismar ve ölüm görülmektedir. Ancak, ölümle sonuçlanmayan vakalarda ruhsal sorunlar, bazı bulaşıcı hastalıklar, uyuşturucu, şiddet ve cinsel istismar gibi sorunlar sık olarak görülen problemlerdir. Kaçırılan çocuklar fiziksel istismara da maruz kalmaktadır. (5)

Yabancı tarafından kaçırılan çocuklar genellikle cinsel saldırı sonrası öldürülmektedir. Bu öldürmelerin ilk 3 saatte meydana geldiği görülmektedir. **Öldürme olgularının % 91 oranında gerçekleştiği gözlenmektedir.** (5)

ABD’de kayıp olan çocukların % 44’ü bir saat içerisinde % 74’ü 3 saat içerisinde % 91’i 24 saat içerisinde öldürülmektedir. (4)

Kaçırılan çocukların hemen hepsi kendilerini suçlu hissetmektedir. Yaşadıkları yoğun duygularının altından kalkamayan çocuklarda uykusuzluk, kâbus görmeler, umutsuzluk, madde kullanımı ve intihar eğilimleri gözlemlenebilmektedir. Ayrıca, kaçırılan çocuklar, ailelerinden ayrı kaldıkları süre uzadıkça çevrelerindeki insanlara nasıl davranacağını ve sosyal ortama ve nasıl uyum sağlayacağını bilememektedirler.

7.1.3. Veri Toplama Sistemi ve Ölçütler

Kayıp çocuklar ile ilgili veri toplama sisteminde birtakım zorluklar yaşanmaktadır. Bazı ülkelerde doğum kayıtlarına ulaşamamak, yetersiz kaydetme yöntemleri ve güvenilir olmayan veriler kaçırılan kişiye ilişkin özellikleri tanımlama konusunda sorun yaşanmasına neden olmaktadır. İstatistikler çocuk kaçırmanın boyutları ve özelliklerine ait tam bir analiz yapılabilmesini güçleştirmektedir. Yasal makamlardan ve yetkililerden elde edilen istatistikler, her zaman birleştirilememektedir. Ayrıca, insan ticareti konusunda sistematik bilgi toplamak için yerel ya da uluslararası merkezî kayıt sistemi bulunmamaktadır.

İnsan ticaretinin tespiti için gerekli standart göstergelerin eksikliği, veri toplama sisteminin yetersiz olması, ulusal istatistiklerin kalitesindeki değişiklikler, ülkeler arası karşılaştırma ve değerlendirme yapılmasına engel olmaktadır. Bu da sadece ülkeler arası işbirliği yapılmasını değil, çocuk ticaretinin tespit edilmesini de zorlaştırmaktadır. Bu konudaki bilgi eksikliği, hangi gruptaki çocukların ticaret ve istismara karşı savunmasız olduğunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu bilgi, çocuk ticaretinin ana sebeplerinin daha iyi anlaşılması ve çocuk ticareti ile cinsiyet, fiziksel engel, ırk, uyruk, sosyal veya ekonomik statü ayrımcılığı arasındaki ilişkinin kurulabilmesi için gereklidir.

7.2. Türkiye’de Kayıp Çocuklar

Tanımlar

Kurumların ortak olarak benimsediği ‘kayıp çocuk’ tanımı, 18 yaş altı çocukların ailesinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşması, kaçması ya da kaçırılması ve bu nedenlerden dolayı da risk altında olmasıdır.

Emniyet Genel Müdürlüğü’nün kabul ettiği “Kayıp Çocuk” tanımı şu şekildedir: “*Hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuktur. Ülkemizde sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrıldığı hâlde yasal süresi sonunda kuruluşa geri dönmeyen çocuklar da kayıp olarak kabul edilmektedir.* (7)

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı “Kayıp Çocuklar Raporu”na göre kayıp çocuklar üç grupta incelenmektedir.

1. Kendi rızası ile kaçanlar,
2. Rızası dışında kaçırılanlar ve
3. İstemeden de olsa yoksulluk vb. nedenlerle kaçanlardır.

İnsan Hakları Başkanlığının raporunda çocuklar, evlenme vaadiyle, fuhuş amacıyla, organ ticareti amacıyla, uyuşturucu işinde kullanmak için, ideolojik nedenlerle, terör örgütlerine, evlat edinmek ve dilendirmek gibi insan ticareti amaçlı kaçırılmaktadırlar. Kaçan çocukların özenti, ebeveyn boşanması, kentleşememe gibi alt başlıkları varken, kaçırılanların genelde çocuk ticareti, dilencilik ve cinsel sömürü gibi nedenleri vardır. Kaçan çocukların ergenlik sorunları yaşaması, arkadaşlarının etkisinde kalmaları, okul başarısızlığı, suça itilme, para kazanma arzusu ve güvensizlik duymaları gibi yaşadıkları sorunlar da sürecin yaşanmasının altında yatan nedenlerin başında gelmektedir. Kurumlarda yaşayan çocukların psikososyal sorunları da bu sorunları daha ağır yaşayarak kurumdan ayrılmalarına neden olabilmektedir. Bu nedenlerin yanı sıra kaza ve doğal afetler sırasında, çocukların kaçırılması ve ayrılmalarına ilişkin sorunlar da yoğun olarak yaşanmaktadır. (1)

Türkiye’de çocukların kayıp olma nedenleri genel olarak 3 temel grupta incelenebilir:

1. Aile üyeleri tarafından kaçırılan çocuklar: Velayet yetkisine sahip olmayan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil kan hısımlarının, bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından kaçırmaması ve alıkoymas, çocuk kaçırmaya ve alıkoymaya suçunu oluşturmaktadır.

Bu suç; hakkında koruma kararı alınmış ve bir kuruma veya aile yanına yerleştirilmiş çocuğun, velayet yetkisi kaldırılmış anne veya babası tarafından ya da üçüncü dereceye kadar kan hısımları tarafından bu kurumdan kaçırmaları veya kaçırdıktan sonra alıkonulmaları hâli için de geçerlidir. Koruyucu tedbirler kapsamında velayetin kaldırılması suretiyle bir kuruma yerleştirilen çocuğun anne-babasının yanında bulunması hâlinde de TCK’nin 234’ üncü maddesinin ihlalden söz edilebilecektir. Bu nedenle çocuğu ve velayet yetkisini geri almak isteyen anne-babanın eyleminin hukuka uygun olabilmesi için mahkemeden karar alması gerekmektedir.

Bu tür kaçırmalarda sıklıkla;

- En büyük neden çocuğun güvenliği değil, diğer ebeveyninden intikam alma isteğidir.
- Çocuk kaçıran ebeveynlerin yarından çoğunun şiddet davranışıyla ilgili bir geçmişi, suç kaydı ya da madde bağımlılığı vardır.
- Aile üyeleri tarafından kaçırılan çocuklarda uzun süre duygusal ve psikolojik rahatsızlıklar görülmektedir.

Özellikle boşanma ve ayrılık halleri gibi ebeveynlerin anlaşmazlık içerisinde bulunduğu durumlarda meydana gelen çocuğu kaçırmaya diğerine göstermeme, çocuklar için önemli mağduriyet sebebidir. Bu durum da, diğer ebeveyn tarafından kaçırmaya neden olabilmektedir.

Türkiye’de ebeveynleri tarafından kendi çocuğunu kaçırmaya olayları iki şekilde ele alınmalıdır. Ülke sınırları içinde kendi çocuğunu kaçırmaya yerel hukuk çerçevesinde hareket edilmekte; ancak yurt dışından ülkemize ya da tam tersi ülkemizden yurt dışına çocuğunu kaçırmaya durumunda ise Uluslararası Çocuk Kaçırmaya Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ve bu Sözleşme’nin uygulanmasına dair Kanun çerçevesinde işlem yapılmaktadır.

2. Yabancılar tarafından kaçırılan çocuklar: Yapılan araştırmalara göre çocukları kaçıran kişiler 3 grupta incelenebilir.

Pedofiller: Çocuk kaçıranlar arasında en yaygın gruptur. Pedofiller çocukların nelerden hoşlandığını bildikleri için çocukları kolayca ikna ederler.

Ruhsal sorunu olan kişiler: Çocuk sahibi olamadıkları ya da kendi çocuklarını kaybettikleri için bu boşluğu doldurmak amacıyla çocuk kaçırmaya çalışırlar.

Para kazanmak amacıyla kaçırılan kişiler: Çocukları çocuk pornografisi için ya da evlatlık vermek amacıyla parayla satılmaktadırlar. Yurdumuzda bu gruba çalıştırmak amacıyla kaçırılan ya da aileleri tarafından kiralanan, satılan çocuklar eklenebilir. Bu kişiler sabıkalı istismarcılar da olabilmektedirler.

1. Kendi isteğiyle kaçan çocuklar

Ailesinin izni dışında aile içi baskı, şiddet, iş bulma, ekonomik zorluklar, ailenin rızası dışında evlenme, zorla evlendirilme, özenti, zengin olma isteği, macera gibi nedenlerden ötürü kaçan çocuklardır.

Kayıp çocuklar arasında bu gruplarda yer almayan bazı özel gruplar da (örneğin yaştan küçük olması, ruhsal sorunu olması ve engelli olma gibi) yer almaktadır. Bu çocukların muhakemelerinin gelişmemiş olması kaybolmalarına neden olmaktadır.

7.2.1. Ülkemizde Kayıp Çocukların Durum Analizi

Ülkemizde kayıp olarak müracaat edilen çocukların yaşam yerlerine göre, Emniyet Genel Müdürlüğü ya da Jandarma Genel Komutanlığı tarafından işlemler yapılmaktadır. Bu nedenle bu konuya ilişkin istatistikler ayrı olarak verilmektedir. Kolluk kuvvetlerine bildirilen vakaların önemli bir kısmını da SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan ayrılan çocuklar oluşturmaktadır. Bu nedenle SHÇEK ile ilgili sayılar ayrı bir bölüm hâlinde sunulmuştur.

7.2.1.1. Emniyet Genel Müdürlüğü

Emniyet Genel Müdürlüğünce kayıp çocuklarla ilgili tutulan kayıtlar TÜİK tarafından Komisyon çalışmaları sırasında analiz edilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bu konuya ilişkin 1997 yılından beri kayıt tutulmaktadır. 1997 yılında başlayan kayıtların 12 Nisan 2010 tarihinde değerlendirilmesi sonucunda, toplam 29.223 kayıp çocuk müracaatı olduğu ve bu çocuklardan 27.741'inin bulunduğu tespit edilmiştir.

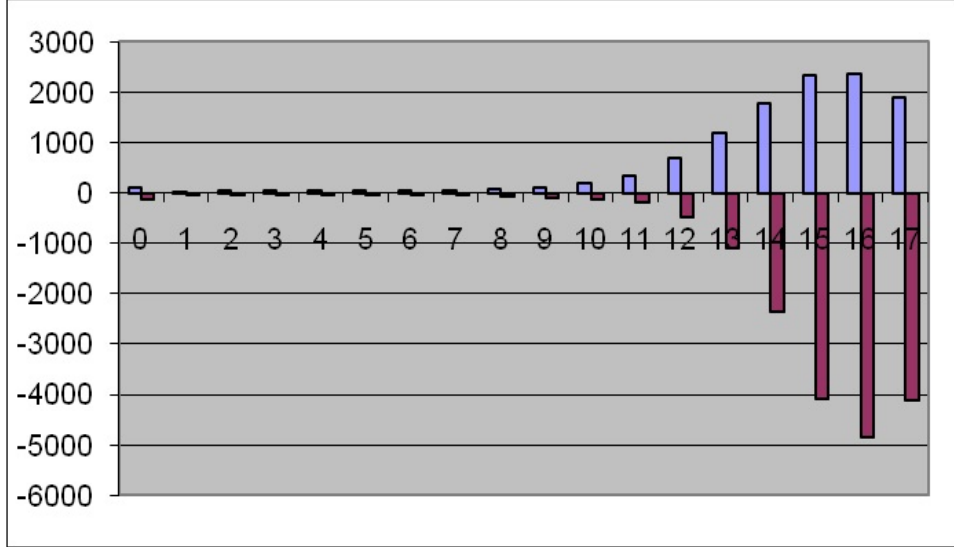
Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında kayıp müracaatı ile ilgili veri değerlendirildiğinde; kayıp çocukların yaklaşık % 95'inin çok kısa sürede bulunduğu anlaşılmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında yer alan kayıp çocuk sayısı, herhangi bir tespit anında yaklaşık 1.500'dür. Kayıp çocuk müracaatlarına her gün yeni vakalar eklenirken pek çok kayıp çocuk da bulunmaktadır. Aylık olarak bulunamayan çocuklar farklı kişiler olup sadece çok az bir kısmının eski vakalardan oluştuğu bilinmektedir. Bu nedenle toplam kayıp çocuk sayısında artış olmakla beraber genel olarak hâlen kayıp olan çocuk sayısında büyük bir değişiklik olmamaktadır. Yorum yapılırken genellikle toplam sayı üzerinden bir değerlendirme ifade edilmekle beraber vakaların bir kısmı bulunmuştur, bir kısmı yeni kaybolan vakalar şeklindedir. Bu nedenle hâlen aranan kayıp çocuk sayısının özellikle öğrenilmesi gerekmektedir. Yani, kayıp çocuk sayısı ifade edilirken vakaların önemli bir kısmının değişim hâlinde olduğu da belirtilmelidir.

Tablo 71. Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde 12 Nisan 2010 Tarihine Kadar Kayıp Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Toplam Kayıp Olan		Hâlen Aranan		Bulunmuş	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-9	1.208	4,1	87	5,8	1.121	4,0
10-14	8.406	28,8	423	28,5	7.983	28,8
15-19	19.609	67,1	972	65,5	18.637	67,2
Toplam	29.223	100	1.482	100	27.741	100

Kayıp müracaatı olan çocukların % 67,1'i 15-19 yaş grubunda, % 28,8'i 10-14 yaş grubunda ve % 4,1'i ise 0-9 yaş grubundadır. Kayıp olan ve hâlen aranan çocukların yaş gruplarına göre dağılımı ise şu şekildedir: % 5,8'i 0-9 yaş grubunda, % 28,5'i 10-14 yaş grubunda ve % 65,5'i 15-19 yaş grubundadır. Kayıp müracaatı yapılan, bulunan ve hâlen aranan çocuklarının yaş gruplarına göre dağılımı oldukça benzerdir. (Tablo 73)

Şekil 23. Kaybolan Çocukların Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Not: Yatay çizginin üst kısmında yer alan mavi kolonlar erkekleri, çizginin altında kalan kırmızı kolonlar kadınları göstermektedir.

Şekil 23'te de görüldüğü gibi kayıp çocukların önemli bir kısmı 12 yaş üzerindeki yaş grubunda yığılmaktadır. Yani çocuklarla iletişim kurulabilecek ve çocuğun isteklerini belirtebileceği bir yaş grubunda yığılma olmaktadır.

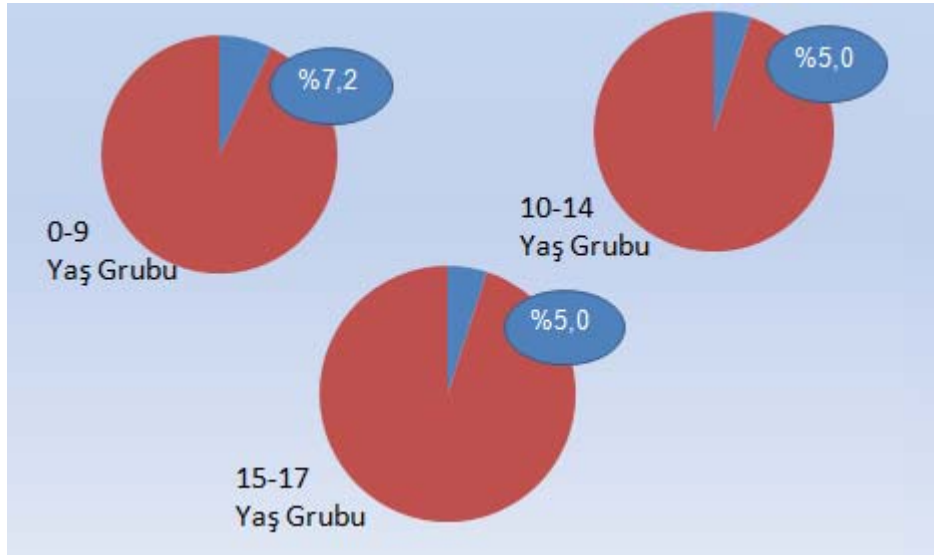
Tablo 72. Kayıp Olan Çocukların Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	TOPLAM				
	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	29.223	11.355	38,9	17.868	61,1
0	226	92	407	134	59,3
1	64	31	48,4	33	51,6
2	86	40	46,5	46	53,5
3	90	34	37,8	56	62,2
4	96	56	58,3	40	41,7
5	101	47	46,5	54	53,5
6	93	47	50,5	46	49,5
7	102	55	53,9	47	46,1
8	158	89	56,3	69	43,7

9	192	100	52,1	92	47,9
(0-9) Toplam	1.208	591	48,9	617	51,1
10	328	205	62,5	123	37,5
11	512	335	65,4	177	34,6
12	1.165	687	59,0	478	41,0
13	2.288	1.191	52,1	1.097	47,9
14	4.113	1.768	43,0	2.345	57,0
(10-14) Toplam	8.406	4.186	49,8	4.220	50,2
15	6.423	2.344	36,5	4.079	63,5
16	7.188	2.354	32,7	4.834	67,3
17	5.998	1.880	31,3	4.118	68,7
(15-17) Toplam	19.609	6.578	33,5	13.031	66,5

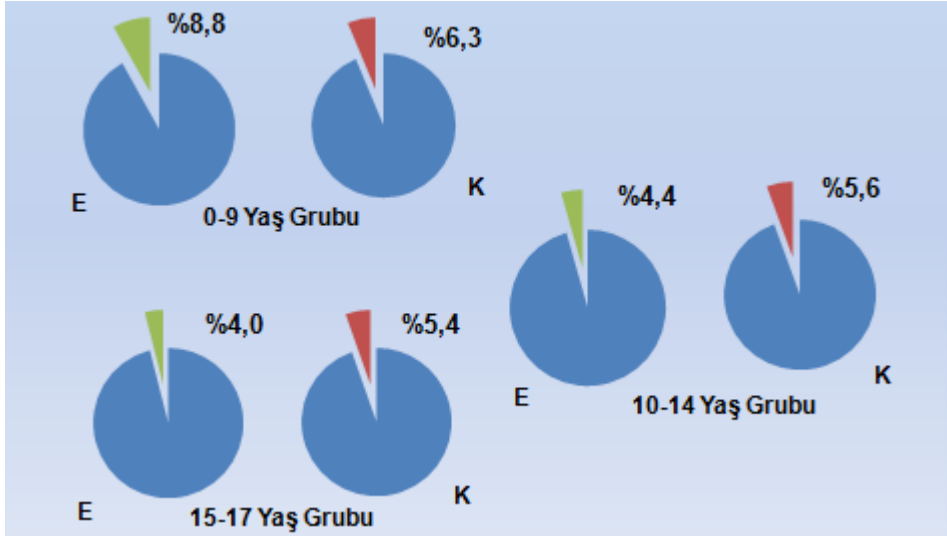
Kayıp çocukların % 61,1 oranındaki önemli bir kısmı kız çocuktur. **Ancak, küçük yaş gruplarında kayıp olan erkek ve kız çocuklarında benzer oranlar görülürken, çocuğun yaşı büyüdükçe toplam kayıp olan çocuklar içinde kayıp kız çocukların payı artmaktadır.** 0-9 yaş grubunda kayıp olan çocukların % 48,9'u erkek ve % 51,1'i kız olup 10-14 yaş grubunda da benzer bir dağılım görülmektedir (Erkeklerde % 49,8 ve kızlarda % 50,2). Ancak kayıp sayısının artmaya başladığı 15 yaşından itibaren kayıp olan kız çocuklarının oranının % 60'ın üzerine çıkması dikkat çekmektedir. Bu artışın 13 yaşından itibaren olduğu yorumu da yapılabilir. (Tablo 74)

Şekil 24. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Müracaatı Yapılan Çocuklarda Hâlen Kayıp Olma ve Bulunma Yüzdeleri (12 Nisan 2010)

Kayıp müracaatı olan çocukların yaş gruplarına göre hâlen kayıp olma yüzdeleri arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. 0-9 yaş grubunda kayıp çocukların % 7,2'si, 10-14 yaş grubundaki çocukların % 5'i ve 15-17 yaş grubundaki çocukların % 5'i hâlen kayıptır. (Şekil 24)

Şekil 25. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Yaş Grupları, Cinsiyet ve Bulunma Durumları (12 Nisan 2010)

- Kayıp çocukların yaş grupları ve cinsiyetlerine göre bulunma yüzdeleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.
- Kayıp müracaatı yapılan 0-9 yaş grubundaki erkek çocuklardan % 8,8'i ve kızlardan % 6,3'ü hâlen kayıptır.
- 0-9 yaş grubunda kayıp erkek çocuklardan bulunamayan çocuk yüzdesi kızlara göre daha yüksek iken 10-14 ve 15-17 yaş gruplarında kız çocukların bulunamama yüzdesi daha yüksektir.
- 10-14 yaş grubundaki kayıp erkek çocuklardan % 4,4'ü ve kızlardan % 5,6'sı hâlen kayıptır.
- 15-17 yaş grubunda da benzer bir sonuç vardır. Kızlarda bulunamama yüzdesi % 5,4 iken erkeklerde % 4'tür. (Şekil 25)

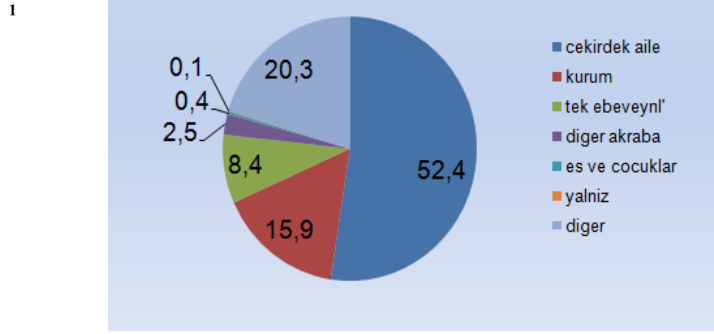
Tablo 73. Kayıp Olarak Bildirilen Çocukların Beraber Kaldıkları Kişiler (12 Nisan 2010)

	Toplam		Erkek		Kadın	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Anne/baba	15.249	52,2	5673	50	9.576	53,6
Anne	1.953	6,7	510	4,5	1.443	8,1
Baba	502	1,7	205	1,8	297	1,7

2. dereceden yakınlar	216	0,7	70	0,6	146	0,8
Kurum (SHÇEK)	672	2,3	313	2,8	359	2
Kardeş / kardeşler	292	1	104	0,9	188	1,1
Büyükanne / büyükbaba	226	0,8	60	0,5	166	0,9
Arkadaş	106	0,4	45	0,4	61	0,3
Eş	83	0,3	1	0	82	0,5
Üvey anne/baba	68	0,2	22	0,2	46	0,3
Yalnız yaşıyor	24	0,1	12	0,1	12	0,1
Çocuk/çocukları	20	0,1	6	0,1	14	0,1
Diğer	5.848	20	2.566	22,6	3.282	18,4
Kayıt olmayan	3.964	13,6	1.768	15,6	2.196	12,3
Toplam	29.223	100	11.355	100	17.868	100

Kayıp olarak bildirilen çocukların yaklaşık yarısı ailelerinin yanından ayrılmaktadır. Çocukların yaklaşık % 10'u tek ebeveynli aile, kardeş, 2. derece akraba ya da büyükanne/büyükbaba yanından ayrılmaktadır.

Şekil 26. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Kaybolmadan Önce Birlikte Yaşadığı Kişiler (12 Nisan 2010)⁴

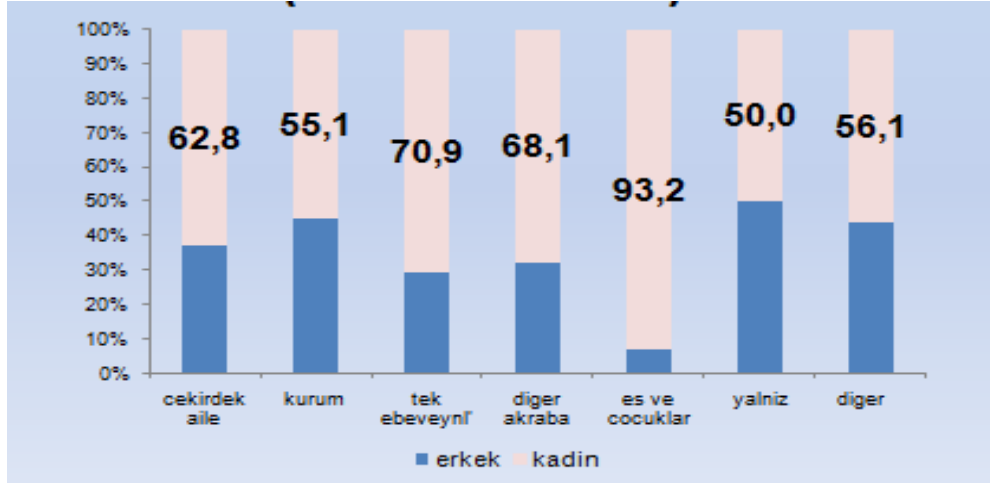
Kayıp müracaatı yapılan çocukların kaybolmadan önce beraber yaşadıkları kişiler değerlendirildiğinde; çocukların % 52,4'ü çekirdek aileleri, % 8,4'ü tek ebeveynli aileleri ve % 2,5'i akrabaları ile birlikte yaşamaktadır. Kayıp müracaatı yapılan çocukların % 15,9'u SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda yaşayan çocuklardır. (Şekil 26)

⁴ Bu grafik yapılırken TÜİK'ten alınan veride bazı gruplandırmalar yapılmış, bilinmeyenler toplamdan çıkarılmıştır. Bu nedenle sayılar ve şekilde yer alan yüzdelerin birbirini tutmama olasılığı vardır. Kayıtlarda aynı ifadelerin farklı şekilde kodlanması nedeniyle sayı ve yüzdelerin fikir vermesi amacıyla iki tür analiz yapılması uygun görülmüştür.

Çocukların % 8,4'ü tek ebeveynli ailelerde yaşadığı görülmektedir. Bunun üzerine boşanmış ailelerde daha fazla kayıp çocuk olma olasılığının belirlemek için boşanmış aile durumunun değerlendiril-mesine karar verilmiştir. Türkiye’de 2008 yılında evli olan nüfus içinde boşanmış aile yüzdesi araştırılmıştır; Türkiye’de her 1000 aileden yaklaşık 3’ü tek ebeveynli aile yapısındadır (boşanmış aile % 2,97). Oysa kayıp müracaatı yapılan çocukların % 8,4’ü tek ebeveynli ailelerin çocuklarıdır. Bu çocukların boşanmış ya da tek ebeveynlerinin vefat etme olasılığı da söz konusu olmasına karşılık tek ebeveynli ailelerin çocuklarının kayıp olma riski daha yüksek olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz.

Kayıp olarak bildirilen çocukların 103’ü, kendi eş ve çocuklarının yanından ayrılan çocuklardır. Bu çocuklar “çocuk evlilikleri” yapmış çocuklardır. Türkiye’de çocuk evlilikleri olan çocuk sayısı hakkında kesin bir bilginiz olmamakla beraber, kayıp çocuklar içinde bir grubun ayrıldığı aile yapısı içinde dikkati çekmektedir. Tüm kayıp olan çocukların (yaklaşık 29.000) içinde her ne kadar küçük bir sayı olsa da “çocuk evlilikleri” bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 27. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Cinsiyetleri (12 Nisan 2010)⁵

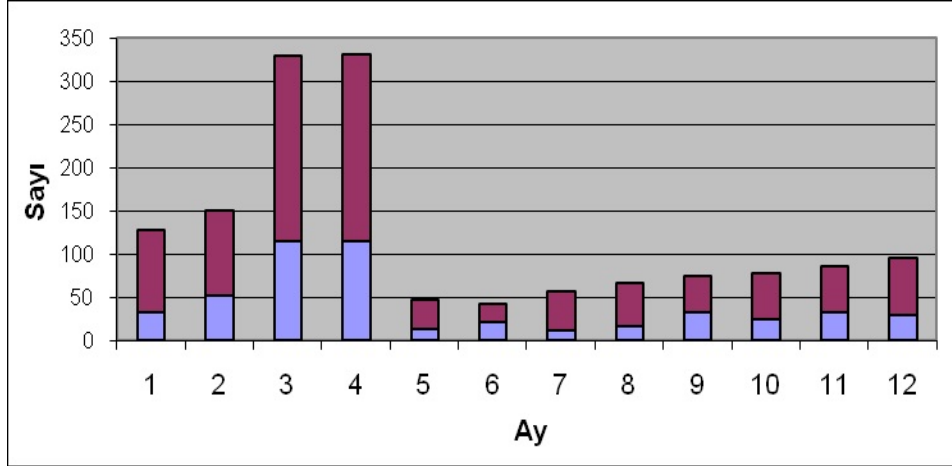

2

Kayıp müracaatı yapılan çocukların cinsiyetlerine göre beraber yaşadıkları kişilerin yanından ayrılma ya da kaybolma yüzdeleri farklılaşmaktadır. Ailesiyle (çekirdek) yaşarken kaybolan çocuklardan % 62,8'i, tek ebeveynli ailesiyle yaşarken kaybolan çocuklardan % 70,9'u ve diğer akrabaları ile yaşarken kaybolan çocukların % 68,1'i kızdır. Diğer taraftan evli ve çocuğu olan kayıp çocukların % 93,2'si kızdır. Yine kurumlarda yaşarken kaybolan çocukların % 55,1'i ve yalnız yaşarken kaybolan çocukların % 50'si kızdır. (Şekil 27)

⁵ Bu şekil çizilirken bazı gruplandırmalar yapılmak durumunda kalmıştır, bu gruplandırma sırasında bazı grupların tanımı anlaşılacağı için analizlerde yer almamıştır.

Şekil 28. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kayıp Çocukların Kayboldukları Aylar (12 Nisan 2010)

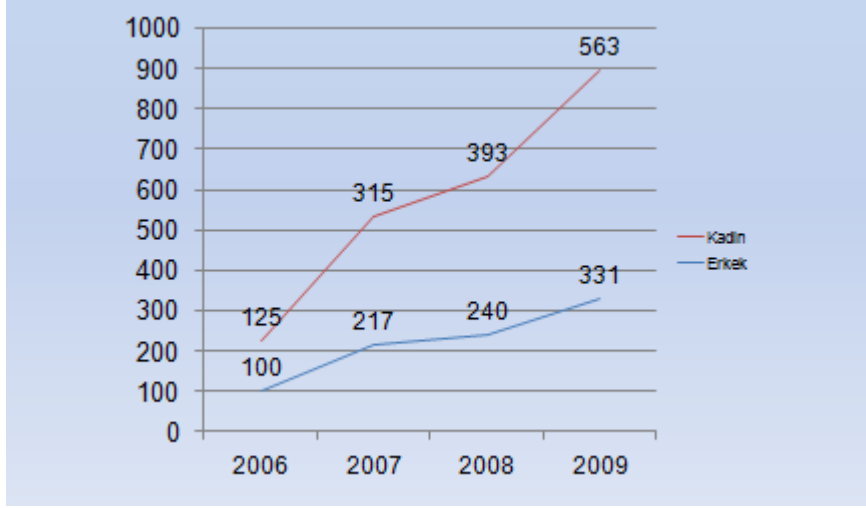
Tablo 74. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde Kaybolma ve Bulunma Arasında Geçen Süre (12 Nisan 2010)

Bulunma Zamanı	Bulunan Çocuk Sayısı	Bulunma Yüzdesi
0 gün	448	1,7
1-3 gün	5.866	22,7
4-7 gün	4.295	16,6
8-15 gün	3.859	14,9
16-23 gün	1.996	7,7
24-30 gün	1.352	5,2
2-4 ay	4.747	18,4
5 ay ve üzeri	3.280	12,7
Toplam	25.843	100,0

Kayıp müracaatlarının mart ve nisan aylarında arttığı görülmektedir. (Şekil 28)

- Kayıp müracaatı yapılan ve bulunan çocukların % 24,4'ü 0-3 gün arasında,
- % 16,6'sı 4-7 gün arasında, % 14,9'u 8-15 gün arasında;
- sonuç olarak % 55,9'u ilk 15 gün içinde bulunmaktadır. Bu da erken müracaatın önemini göstermektedir.

Şekil 29. Emniyet Genel Müdürlüğü Bölgesinde 2006-2009 Yılları Arasında Kayıp Çocuk Sayısında Artış

Türkiye’de 1 Ocak 2006-31 Aralık 2009 tarihleri arasında kayıp müracaatı olan çocukların sayısı giderek artmaktmıştır. Kız çocuklar erkek çocuklardan daha fazla kaybolmaktadır. 2006 yılında kayıp müracaatı yapılan erkek çocuklara 100 denildiğinde kayıp kız sayısı 125’tir. Erkeklerde 2006-2009 yılları arasında kayıp müracaatı yapılan çocuk sayısı 100’den 331’e çıkarken; kızlarda 125’den 563’e çıkmıştır. (Şekil 29)

Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtları içinde her gün sayılar değişebilmektedir. Örneğin 12 Nisan ve 1 Temmuz 2010 tarihleri arasında kayıp olarak bildirilen çocukların sayıları ve cinsiyetleri aşağıda verilmiştir. (Tablo 75)

Emniyet Genel Müdürlüğüne her gün kayıp müracaatları yapılmakta, aynı zamanda bunların birçoğu da bulunmaktadır. Bu durumda toplam kayıp sayısında çok fazla bir değişkenlik olmamasına karşın; kayıp olan kişilerde değişkenlik görülmekte, hep aynı kişiler kayıp olarak kalmamaktadır.

Tablo 75. Emniyet Genel Müdürlüğü Kayıtlarına Göre 12 Nisan ve 1 Temmuz 2010 Tarihleri Arasında Kayıp Olarak Bildirilen, Bulunan ve Hâlen Aranan Çocukların Dağılımı

Tarih	Kayıp Olarak Bildirilen Çocuk Sayısı	Bulunan Çocuk Sayısı	Hâlen Aranan Çocuk Sayısı		
			Ailenin Yanında Yaşayan	Kurumda Yaşayan	Toplam
12 Nisan 2010	30.248	28.719	1.035	494	1.529
02 Temmuz 2010	34.664	32.909	1.233	522	1.755

Emniyet Genel Müdürlüğüne 12 Nisan 2010 tarihi itibarıyla kayıp bildirim yapılan ve hâlen aranan çocukların % 32,3’ü ve 2 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla kayıp bildirim yapılan ve hâlen aranan çocukların % 29,7’si SHÇEK’e bağlı kuruluşlardır.

Tablo 76. Emniyet Genel Müdürlüğüne Bildirilen ve Hâlen Kayıp Olan Çocukların Yaşları (2 Temmuz 2010)

Yaş	Sayı	Yüzde
18	261	14,9
17	467	26,6
16	384	21,9
15	240	13,7
14	138	7,9
13	86	4,9
12	37	2,1
11	26	1,5
10	18	1
9	16	0,9
8	10	0,6
7	9	0,5
6	15	0,9
5	9	0,5
4	6	0,3
3	10	0,6
2	10	0,6
1	8	0,5
0	2	0,1
Toplam	1.755	100

Hâlen kayıp olarak aranan çocukların % 77,1'i 15 yaş ve üzerindedir. Hâlen aranan çocukların ikisi hâlen bir yaşının altında ve 43'ü 1-5 yaş arasındadır.

Hâlen kayıp olan ve aranan toplam 1.757 çocuğun 623'ü erkek (% 35,4) ve 1.134'ü kızdır (% 24,6).

Tablo 77. Emniyet Genel Müdürlüğüne Bildirilen ve Hâlen Kayıp Çocukların Bildirildikleri İllere Göre Dağılımı (2 Temmuz 2010)

İl	Müracaat Toplamı		Bulunan çocuk Toplamı		Hâlen Kayıp Çocuk Toplamı	
	Sayı	Yüzde*	Sayı	Yüzde**	Sayı	Yüzde**
Adana	766	2,2	689	89,9	77	10,1
Adıyaman	243	0,7	226	93	17	7
Afyonkarahisar	374	1,1	357	95,5	17	4,5
Ağrı	171	0,5	153	89,5	18	10,5
Aksaray	75	0,2	68	90,7	7	9,3
Amasya	138	0,4	134	97,1	4	2,9
Ankara	1.898	5,5	1.718	90,5	180	9,5
Antalya	157	0,5	130	82,8	27	17,2

Ardahan	25	0,1	24	96	1	4,0
Artvin	42	0,1	41	97,6	1	2,4
Aydın	410	1,2	391	95,4	19	4,6
Balıkesir	765	2,2	742	97	23	3
Bartın	63	0,2	63	100		
Batman	310	0,9	277	89,4	33	10,6
Bayburt	17	0	15	88,2	2	11,8
Bilecik	136	0,4	132	97,1	4	2,9
Bingöl	101	0,3	100	99	1	1
Bitlis	73	0,2	67	91,8	6	8,2
Bolu	221	0,6	211	95,5	10	4,5
Burdur	128	0,4	124	96,9	4	3,1
Bursa	1.242	3,6	1.149	92,5	93	7,5
Çanakkale	220	0,6	213	96,8	7	3,2
Çankırı	103	0,3	99	96,1	4	3,9
Çorum	222	0,6	216	97,3	6	2,7
Denizli	357	1	339	95	18	5
Diyarbakır	601	1,7	555	92,3	46	7,7
Düzce	98	0,3	91	92,9	7	7,1
Edirne	150	0,4	147	98	3	2,0
Elâzığ	263	0,8	258	98,1	5	1,9
Erzincan	177	0,5	171	96,6	6	3,4
Erzurum	450	1,3	427	94,9	23	5,1
Eskişehir	1.090	3,1	1.064	97,6	26	2,4
Gaziantep	768	2,2	757	98,6	11	1,4
Giresun	53	0,2	47	88,7	6	11,3
Gümüşhane	48	0,1	48	100		
Hakkâri	76	0,2	38	50	38	50
Hatay	602	1,7	564	93,7	38	6,3
İğdır	92	0,3	87	94,6	5	5,4
Isparta	296	0,9	281	94,9	15	5,1
İstanbul	6.886	19,9	6.625	96,2	261	3,8
İzmir	3.563	10,3	3.476	97,6	87	2,4
Kahramanmaraş	706	2	677	95,9	29	4,1
Karabük	95	0,3	93	97,9	2	2,1
Karaman	289	0,8	284	98,3	5	1,7
Kars	111	0,3	109	98,2	2	1,8
Kastamonu	102	0,3	91	89,2	11	10,8
Kayseri	589	1,7	554	94,1	35	5,9
Kırıkkale	328	0,9	323	98,5	5	1,5
Kırklareli	18	0,1	13	72,2	5	27,8
Kırşehir	142	0,4	138	97,2	4	2,8
Kilis	100	0,3	98	98	2	2
Kocaeli	614	1,8	569	92,7	45	7,3

Konya	592	1,7	566	95,6	26	4,4
Kütahya	529	1,5	523	98,9	6	1,1
Malatya	231	0,7	226	97,8	5	2,2
Manisa	494	1,4	476	96,4	18	3,6
Mardin	162	0,5	157	96,9	5	3,1
Mersin	1.084	3,1	1.009	93,1	75	6,9
Muğla	157	0,5	147	93,6	10	6,4
Muş	137	0,4	135	98,5	2	1,5
Nevşehir	135	0,4	129	95,6	6	4,4
Niğde	216	0,6	207	95,8	9	4,2
Ordu	215	0,6	206	95,8	9	4,2
Osmaniye	319	0,9	316	99,1	3	0,9
Rize	62	0,2	60	96,8	2	3,2
Sakarya	274	0,8	261	95,3	13	4,7
Samsun	241	0,7	206	85,5	35	14,5
Siirt	96	0,3	84	87,5	12	12,5
Sinop	44	0,1	44	100		
Sivas	355	1	342	96,3	13	3,7
Şanlıurfa	677	2	625	92,3	52	7,7
Şırnak	61	0,2	46	75,4	15	24,6
Tekirdağ	303	0,9	283	93,4	20	6,6
Tokat	342	1	328	95,9	14	4,1
Trabzon	42	0,1	36	85,7	6	14,3
Tunceli	10	0	6	60	4	40
Uşak	571	1,6	559	97,9	12	2,1
Van	316	0,9	252	79,7	64	20,3
Yalova	107	0,3	105	98,1	2	1,9
Yozgat	196	0,6	189	96,4	7	3,6
Zonguldak	138	0,4	129	93,5	9	6,5
Genel Toplam	34.670	100	32.915	94,9	1.755	5,1

*Tüm çocuklar içinde yüzde

** Her il içinde kayıp olarak bildirilen çocuklar içinde yüzde

Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında 2 Temmuz 2010 tarihinde 34.670 kayıp çocuk bildirimini olup çocukların % 94,9'u bulunmuş ve % 5,1'i hâlen aranmaktadır.

Genel olarak Türkiye sayıları içinde küçük bir yüzde almasına karşılık illerde bildirilen çocuklardan bulunamama yüzdesi yüksek olan illerimiz vardır. Kayıp bildirimini yapılan ve hâlen yaklaşık yarısı bulunamayan bir ilimiz bulunmaktadır: Hakkâri'de hâlen kayıp oranı % 50'dir. Tunceli'de kayıp olarak bildirilen 10 çocuktan dördü hâlen kayıptır (% 40) Kırklareli'nde kayıp bildirimini yapılan yaklaşık üç çocuktan biri (% 27,8), Şırnak'ta kayıp bildirimini yapılan her dört çocuktan biri (% 24,6), Van'da (% 20,3) her beş çocuktan biri ve Antalya'da (% 17,6) yaklaşık her altı çocuktan biri hâlen kayıptır. Kayıp bildirimini yapılan her 8-9 çocuktan birinin hâlen arandığı iller ise Trabzon (% 14,3), Samsun (% 14,5), Siirt (% 12,5), Bayburt (% 11,8) ve Giresun (% 11,3)'dur. Her 10 çocuktan birinin hâlen kayıp olduğu iller arasında Kastamonu (% 10,8), Ağrı (% 10,5) ve Adana (% 10,1) bulunmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre 81 ilimizin 78'inde hâlen kayıp olan ve aranan çocuk bulunmaktadır. En fazla kayıp olan ve hâlen aranan çocuklar nüfusları büyük olan illerimizdedir. (Hâlen aranan çocukların % 14,9'u İstanbul'dan ve % 10,3'ü Ankara'dan bildirilmiştir).

Tablo 78. Emniyet Genel Müdürlüğüne SHÇEK'ten Bildirilen ve Hâlen Kayıp Olan Çocukların Dağılımı (2 Temmuz 2010)

Kurum Bilgisi	Sayı	Yüzde
Çocuk Yuvası/Sevgi Evi	82	15,7
Erkek Yetiştirme Yurdu	129	24,7
Huzurevi	8	1,5
Kadın Konukevi	37	7,1
Kız Yetiştirme Yurdu	166	31,8
Rehabilitasyon Merkezi	100	19,2
Genel Toplam	522	100

SHÇEK' bağlı kuruluşlardan bildirilen çocukların % 31,8'i kız yetiştirme yurdundan ve % 24,7'si erkek yetiştirme yurdundandır. Çocukların % 19,2'si rehabilitasyon merkezinden ve % 15,7'si çocuk yuvası/sevgi evinden ayrılmıştır. Huzurevi ve kadınkonuk evinde erişkinlerle kalan çocuklar arasından ayrılma da söz konusudur.

Dünya literatüründe, afetler ve çatışmalar sırasında çocukların kayıp olarak bildirimlerinin arttığına ilişkin saptamalar vardır. Ülkemizde meydana gelen Kocaeli depremi, yaşanan en büyük doğal afetlerden biridir. Bu afet sırasında çocukların kaçırıldığına ilişkin pek çok gazete haberi çıkmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğünün bu döneme ilişkin raporu aşağıda sunulmuştur:

Türkiye'de Kocaeli depremi sırasında depremden dolayı 5 kayıp çocuk müraacatı yapılmıştır; çocukların üçü bulunmuş iki çocuğun aranmasına hâlen devam edilmektedir.

7.2.1.2. Jandarma Genel Komutanlığı

Jandarma Genel Komutanlığı jandarma bölgesinde olan kayıp çocuk kayıtlarını tutmaktadır. Bu bölgede son beş yıl içinde olan kayıplar ve bulunan çocuk sayıları bu bölümde sunulmaktadır.

Tablo 79. Jandarma Bölgesinde Kayıp Bildirimi Yapılan, Bulunan, Hâlen Kayıp Olan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı (2005-2010)

Yıllar	Erkek		Kız		Toplam	
Kayıp bildirim yapılan						
2005	21	2,0	34	1,8	55	1,9
2006	53	5,1	84	4,4	137	4,6
2007	103	10,0	218	11,3	321	10,8
2008	216	21,0	458	23,7	674	22,8
2009	393	38,1	733	38,0	1.126	38,0
2010*	245	23,8	403	20,9	648	21,9
Toplam	1.031	34,8	1.930	65,2	2.961	100

Bulunan çocuk sayısı						
2005	19	2,1	34	2,0	53	2,0
2006	47	5,1	74	4,3	121	4,5
2007	100	10,8	213	12,2	313	11,7
2008	207	22,4	434	24,9	641	24,1
2009	356	38,6	697	40,0	1.053	39,5
2010*	194	21,0	289	16,6	483	18,1
Toplam	923	34,6	1.741	65,4	2.664	100
Hâlen kayıp çocuk sayısı						
2005	2	1,9	0	0,0	2	0,7
2006	6	5,6	10	5,3	16	5,4
2007	3	2,8	5	2,6	8	2,7
2008	9	8,3	24	12,7	33	11,1
2009	37	34,3	36	19,0	73	24,6
2010*	51	47,2	114	60,3	165	55,6
Toplam	108	36,4	189	63,6	297	100

*1 Ocak-16 Haziran 2010 arası

Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde 2005-2010 yılları arasında toplam 2.961 çocuk, kayıp olarak bildirilmiştir. Çocukların % 65,2'si kız ve % 34,8'i erkektir. Yıllar içinde kayıp olarak bildirilen çocukların sayısında genel olarak bir artış olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2009 yılında 1.000 üzerinde olan sayı, 2010 yılının ilk altı ayında da 2008 yılında bildirilen kayıp çocuk sayısına yaklaşmış bulunmaktadır.

Jandarma bölgesinde 2005-2010 yılları arasında kaybolduğu bildirilen ve bulunan çocukların sayısı 2.664 olup, yine bulunan çocukların % 65,4'ü kız, % 34,6'sı erkektir. Kaybolduğu bildirilen çocuklarda olduğu gibi yine yıllar içinde bulunan çocukların sayısında da artış vardır.

Jandarma bölgesinde 2005-2010 yılları arasında hâlen aranan çocukların sayısı 297'dir. Hâlen aranan çocukların % 63,6'sı kız, % 36,4'ü erkektir.

Tablo 80. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Bulunma Yüzdeleri (2005-2010)

Yıllar	Erkek			Kız			Toplam		
	Kayıp Bildirimi	Bulunan	%	Kayıp Bildirimi	Bulunan	%	Kayıp Bildirimi	Bulunan	%
2005	21	19	90,5	34	34	100	55	53	96,4
2006	53	47	88,7	84	74	88,1	137	121	88,3
2007	103	100	97,1	218	213	97,7	321	313	97,5
2008	216	207	95,8	458	434	94,8	674	641	95,1
2009	393	356	90,6	733	697	95,1	1.126	1.053	93,5
2010	245	194	79,2	403	289	71,7	648	483	74,5
Toplam	1.031	923	89,5	1.930	1.741	90,2	2.961	2.664	90

Jandarma bölgesinde 2005-2010 yılları arasında kayıp olan çocukların % 90'ının bulunmuş olduğu görülmektedir. Hem erkekler hem de kızlarda bulunma yüzdeleri % 90'lar civarındadır. Yıllar içinde bulunma yüzdeleri arasında % 97'ye kadar yükselmeler olduğu görülmektedir. Kızlar arasında da erkekler arasında da bulunma yüzdeleri yıllara göre düşmekte ve yükselmektedir. 2010 yılında sadece altı aylık veri olduğu için bulunma yüzdesi hakkında yorum yapmak için erken olabilir.

Tablo 81. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen, Hâlen Aranan ve Bulunan Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2005-2010)

	Toplam Kayıp		Hâlen Aranan		Bulunmuş	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
0-9	194	6,6	28	9,4	166	6,2
10-14	442	14,9	48	16,2	394	14,8
15-18	2.325	78,5	221	74,4	2.104	79
Toplam	2.961	100	297	100	2.664	100

Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde, kaybolduğu bildirilen çocukların yaş gruplarına göre dağılımı değerlendirildiğinde;

- 0-9 yaş grubu % 6,6,
- 10-14 yaş grubu % 14,9 ve
- 15-18 yaş grubu % 78,5 oranındadır.
- Bulunan çocukların % 6,2'si 0-9 yaş grubunda,
- % 14,8'i 10-14 yaş grubunda ve
- % 79,0'ı ise 15-18 yaş grubundadır. Hâlen aranan çocukların içinde 0-9 yaş grubunun payı hem kayıp hem de bulunan çocuklara göre daha yüksektir (% 9,4).

Tablo 82. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Kaybolduğu Bildirilen Çocukların Yaş Gruplarına Göre Bulunma Yüzdeleri (2005-2010)

	Kayıp Bildirimi	Bulunan	%
0-9	194	166	85,6
10-14	442	394	89,1
15-18	2.325	2.104	90,4
Toplam	2.961	2.664	89,9

Jandarma Genel Komutanlığı bölgesinde 2005-2010 yılları arasında kaybolduğu bildirilen çocukların % 89,9'u bulunmuştur. Bulunma oranı en yüksek 15-18 yaş grubudur (% 90,4); daha sonra 10-14 yaş grubu (% 89,1) ve en düşük olarak da 0-9 yaş grubu (% 85,6) gelmektedir.

Jandarma Bölgesinde 2005-2010 yılları arasında 100 üzerinde kayıp çocuk bildirim yapılan iller şu şekildedir: Ankara (147), Bursa (123), Denizli (108) ve İstanbul (466) dur.

Kayıp çocuk bildirim sayısı 51-100 arasında olan iller: Adana (87), Antalya (97), Aydın (83), Balıkesir (56), Hatay (87), Mersin (83), İzmir (58), Kocaeli (88), Konya (70), Sakarya (62) ve Samsun (95).

Kayıp çocuk bildirim sayısı 31-50 arasında olan iller: Afyon (37), Diyarbakır (33), Hakkâri (32), Isparta (31), Kastamonu (35), Manisa (39), Kahramanmaraş (34), Mardin (42), Muğla (48), Tekirdağ (37), Trabzon (33), Şanlıurfa (43) ve Van (38).

Kayıp çocuk bildirim sayısı 11-30 arasında olan iller: Ağrı (12), Bilecik (14), Bolu (23), Çanakkale (18), Çankırı (14), Çorum (20), Elâzığ (30), Erzurum (11), Eskişehir (26), Gaziantep (20), Giresun (11), Kars (20), Kayseri (19), Kırşehir (16), Kütahya (25), Malatya (25), Muş (14),

Neşehir (13), Niğde (17), Ordu (28), Rize (26), Siirt (11), Sinop (11), Sivas (16), Uşak (19), Yozgat (26), Zonguldak (17), Karaman (30), Aksaray (15), Şırnak (15), Iğdır (26), Yalova (22), Osmaniye (18) ve Düzce (25).

Kayıp çocuk bildirimini sayısı 10 ve altında olan iller: Adıyaman (10), Amasya (1), Artvin (4), Bingöl (10), Bitlis (9), Burdur (9), Edirne (9), Erzincan (3), Gümüşhane (4), Kırklareli (8), Tokat (6), Tunceli (4), Bayburt (2), Kırıkkale (9), Batman (4), Bartın (7), Ardahan (7), Karabük (9) ve Kilis (1).

7.2.1.3. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan Çocuklar

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kurumlardan izinsiz ayrılan çocukların değerlendirilmesi yapılmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan çocuğun kuruluşlardan izinsiz ayrıldığı bilgisi yer alan çocuk oranı yaklaşık üçte birdir. **Bu analizin yapıldığı 12 Nisan 2010 tarihinde SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 510 olarak görülmektedir.**

Tablo 83. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan Çocukların Özelliklerine Göre Sayıları (12 Nisan 2010)

	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Suç Mağduru Olmayan/ Suça Karışmamış (Salim) Çocuklar	98	28,2	67	41,1	165	32,3
Suça Sürüklenen Çocuklar	59	17	52	31,9	111	21,8
Suç Mağduru Olan Çocuklar	190	54,8	44	27	234	45,9
TOPLAM	347	68	163	32	510	100

SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların % 68'i kız olup % 32'si erkektir. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan kız çocuklarının % 54,8'i suç mağduru iken % 17'si suça sürüklenen çocuktur. Kız çocuklarının % 28,2'si suç mağduru olmayıp suça da karışmamıştır (Salim çocuk). Erkek çocuklarda ise durum farklıdır: Erkek çocukların % 41,1'i salim çocuk olup suça sürüklenen çocukların yüzdesi % 31,9 ve suç mağduru olan çocukların yüzdesi ise % 27'dir. Bu da SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan kız ve erkek çocukların sosyal yapılarının farklı olduğunu göstermektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan izinsiz ayrılan çocukların önemli bir kısmı kuruma geri dönmektedir. 12 Nisan 2010 tarihi itibarıyla SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan kayıp olarak bildirilen 510 çocuktan 162'sinin kuruma dönmediği saptanmıştır. Yani Emniyet Genel Müdürlüğünde SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan bildirilen kayıp çocuk sayısı 510 iken SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda 162'dir; kayıtlar ile ilgili tutarsızlığın nedenlerinden en önemlisi kuruma geri dönen çocukların, kurumlar arası iletişim eksikliğinden dolayı Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarından düşmemiş olması ve hâlen aranıyor olarak görülmesidir.

Analiz tarihinde SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan kayıp olarak bildirilen ve kuruma dönmeyen çocuk sayısı olan 162'ye ait bazı bilgiler Tablo 84'de verilmiştir.

Tablo 84. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan ve kuruma dönmeyen çocuk sayıları (12 Nisan 2010)

Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılma Sayıları	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlk defa izinsiz ayrılan çocuklar	41	46,1	20	27,4	61	37,7
Birden fazla izinsiz ayrılan çocuklar	48	53,9	53	72,6	101	62,3
Toplam	89	54,9	73	45,1	162	100,0

Kurumlardan ayrılan 162 çocuktan 89'u (% 54,9) kız, 73'ü (% 45,1) erkektir. Kız çocukların % 53,9'u birden fazla kez kurumdan ayrılmış iken bu yüzde erkeklerde % 72,6'dır. Bu da, kurumlardan ayrılan çocukların bir kısmının bunu birden fazla yaptığını göstermektedir.

Tablo 85. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan Çocukların Suç Mağduru Olma Durumuna Göre Dağılımı (12 Nisan 2010)

	Kız		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Suç Mağduru Olmayan/ Suça Karışmamış (Salim) Çocuklar	16	18	26	35,6	42	25,9
Suç Mağduru Olan/Suçta Sürüklenen Çocuklar	73	82	47	64,4	120	74,1
Toplam	89	54,9	73	45,1	162	100

Bu çalışmada kuruluşlardan ayrılan 162 çocuğun % 25,9'u salim çocuk olup, % 74,1'i ise ya suç mağdurudur ya da suça karışmıştır. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocuklar arasında kız çocukların % 82'si suç mağduru/suçta karışmış olup erkek çocuklarda bu yüzde % 64,4'tür.

7.2.2. Çocukların Kaybolma Nedenleri

1. Erken yaşta evlilikler nedeniyle (özellikle kız çocukların) biyo psiko ve sosyal gelişimin tamamlanmamış olması ve bununla beraber çocuk sahibi olunması, bireyin yaşam evrelerini sağlıklı geçirip sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmesini ve yaşam olaylarına çözümleyici yaklaşımını engeller niteliktedir. **Kendi ergenlik sorunlarını halletmeden önce anne baba olan bu ailelerin çocukları sorunlu olabilmektedir.**

2. Ailede şiddetli geçimsizlik, işsizlik, yoksulluk, şiddet, eğitimsizlik gibi olumsuzluklar öncelikle çocukları etkilemekte ve bu çocuklar kendi ayaklarının üzerinde durabilecek yaşa geldikleri zaman sıkıcı aile ortamından, dayaktan, kötü muameleden ve sefaletten kurtulma hayallerine kapılmakta, çareyi dışarıda aramaktadırlar.

3. **Ailedeki çocuk sayısının, ailenin refah düzeyine oranla aşırı fazla olması nedeniyle çocukların duygusal, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanamıyor olması çocukları her türlü ihmal ve istismara açık hale getirmektedir.** Ailenin çocuklarını yeterli derecede takip edip onların sorunlarını paylaşamaması, iletişim eksikliği, ailesinden ilgi göremeyen çocukların çabuk kandırılmaya müsait oluşu kayıp çocuk gibi bir felaketle sonuçlanabilir.

4. Bilinçsiz çocuk yetiştirme (tavizkâr, tutarsız, baskıcı vb.) aile tutumuyla yetiştirilen gelişim dönemlerine uygun sorumluluklar verilerek yaşam becerisi geliştirilmeyen problemlerin çözümünde gerçekçi beceriler kazanmasına yardımcı olunmayan çocuklar iyi modellerden yoksun kalmaktadır.

5. Çocuğun evden kaçma sebebinin genellikle parçalanmış aile ortamından kaynaklandığı, çocuğun anne ve babasının boşanmasını kabullenememesi, evde üvey anne, üvey baba veya üvey kardeş ile birlikte yaşamada sorunlarla karşılaşması çocuğun sıcak aile ortamından, sevgiden ve şefkatten mahrum olmasına yol açmakta, evden kaçmayı çözüm olarak görmesine neden olmaktadır.

6. Çocukların kendi istekleri ile evden ayrılması; çocuğun kişilik özellikleri, arkadaş ortamı, okuldaki başarısızlık, aile baskısı, anne baba ayrılığı, aile büyüklerinin (dede, nine) yanında yaşama, başkalarının hayatına özenme, macera hevesi, büyükşehir cazibesi, para kazanma arzusu, güvensizlik gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

7. Ergenlik problemleri çocuğu sokağa iten bir başka nedendir. Bu dönemde yaşanan hızlı fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimler sonucunda çocukların aile, çevre ve arkadaş gruplarıyla uyumsuzlukları görülmektedir. Aile içindeki kuşak çatışmaları, kardeş kıskançlıkları, eksik ve yanlış cinsel bilgilendirmeler ile ensest ve tâciz olayları da çocuğu kaçmaya yönelten diğer nedenler arasındadır.

8. Kötü arkadaş etkisi, ailelerin çocuklarının arkadaş gruplarını iyi analiz edememesi ve karne korkusu-derslerde başarısızlık da önemli bir etken sayılabilir.

9. Zekâ özürlü bulunan ve akıl sağlığı normal seviyede olmayan çocuklar da bu sorunları nedeniyle kaybolmaktadırlar.

10. Ailenin maddi durumunun iyi olmaması ve kırsal alandan göç sebebiyle dar gelirli ailelerin çocuklarının uyum sorunu çekmesi, gençlere yönelik iş sahasının bulunmaması da önemli bir etkidir.

11. Kaçırılmalar nedeniyle kaybolmalar. (Evlenme vaadiyle, fuhuş amacıyla, organ ticareti maksadıyla, uyuşturucu işinde kullanmak için, ideolojik nedenlerle, terör örgütlerince, evlat edinmek ve dilendirilmek vb.).

12. Yuva ve yurtlarda korunma ve bakım altına alınan çocuklardan aile ve yakınları tarafından ihmal ve istismara maruz kalmış olanların, ihmal ve istismar edilme derecelerine göre kısa sürede rehabilitasyonlarının mümkün olamaması, kuruluşa geldiklerinde de benzer davranışları yinelemeleri; kurum bakımını reddetme/kabullenememe, kurum kurallarına ve kurallı yaşama uyum sağlayamama, yurt ve yuvalarda çocuğun ailesine ve yakınlarına duyduğu özlem.

13. Kaza ve doğal afetler nedeniyle kaybolmalar. (Trafik kazalarında hayatını kaybedip de kimliği tespit edilemeyenler, doğal afetlerdeki kayıplar ve suda boğulmalar).

14. Aile içinde izlenen TV programları (magazin, bazı diziler, polisiye, mafya filmleri) yoğun şekilde takip edildiğinde çocukların bu konulara özentî duymaları neticesi evlerinden kaçmaları. Olumsuz TV programları evde özellikle çocukların yanında izlenmemelidir.

15. **Günümüzde bilgiye ulaşmamızı kolaylaştıracak en önemli araçlardan biri olan İnternet'in bilinçsiz kullanımı çocuğun evden kaçma sebepleri arasında sayılmaktadır.** İnternet'in bilinçsiz kullanımının, özellikle çocuk ve gençler üzerinde zararlı etkilerinin olduğu ve fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlara yol açtığı bilinmektedir.

16. Cinayet veya terör suçlarını işleyenlerin bu işi yapmalarındaki temel etken, bu çocukların, ailelerine veya topluma -genellikle- başkaldıran kişiler olmasıdır. Bu tür kişilerin -genellikle- yoksul ailelerden çıkması tesadüf değildir. **Katı baba otoritesi altında, tüm kapıların kendisine kapalı olduğunu gören bir çocuk, kendisini kanıtlamak için suç örgütlerine, terör gruplarına girebilmekte, burada yeni bir statü kazanmakta, bir dava uğruna karıştığı bu eylemlerden suçluluk hissi duymamaktadır.**

17. Aslında suç işleyen çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır. Gördüğü sevgisizlik, katı tutum, toplumdan dışlanma, okulda itilme gibi nedenler çocuğu kaçırmaya ve toplumdan öç almaya itebilir.

18. Suç işleyen bir çocuk iki kez cezalandırılır. Kendi oluşturmadığı koşulların kurbanı olduğu için zaten yeterince cezalandırılmıştır. Ayrıca suçlu damgası vurulup toplum dışına itildiği için ikinci kez cezalandırılmış olur. (1)

7.2.3. Kayıp Çocuk Olma Durumunda Yapılan İş ve İşlemler

Kayıp çocuk müraacatının kolluk birimlerine yapılması sonrasında çalışmalar temel olarak Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu bölümde Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar özetlenmiştir. Ayrıca, SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan ayrılan çocuklarla ilgili bazı farklı uygulamalar hakkında açıklama yapılmıştır.

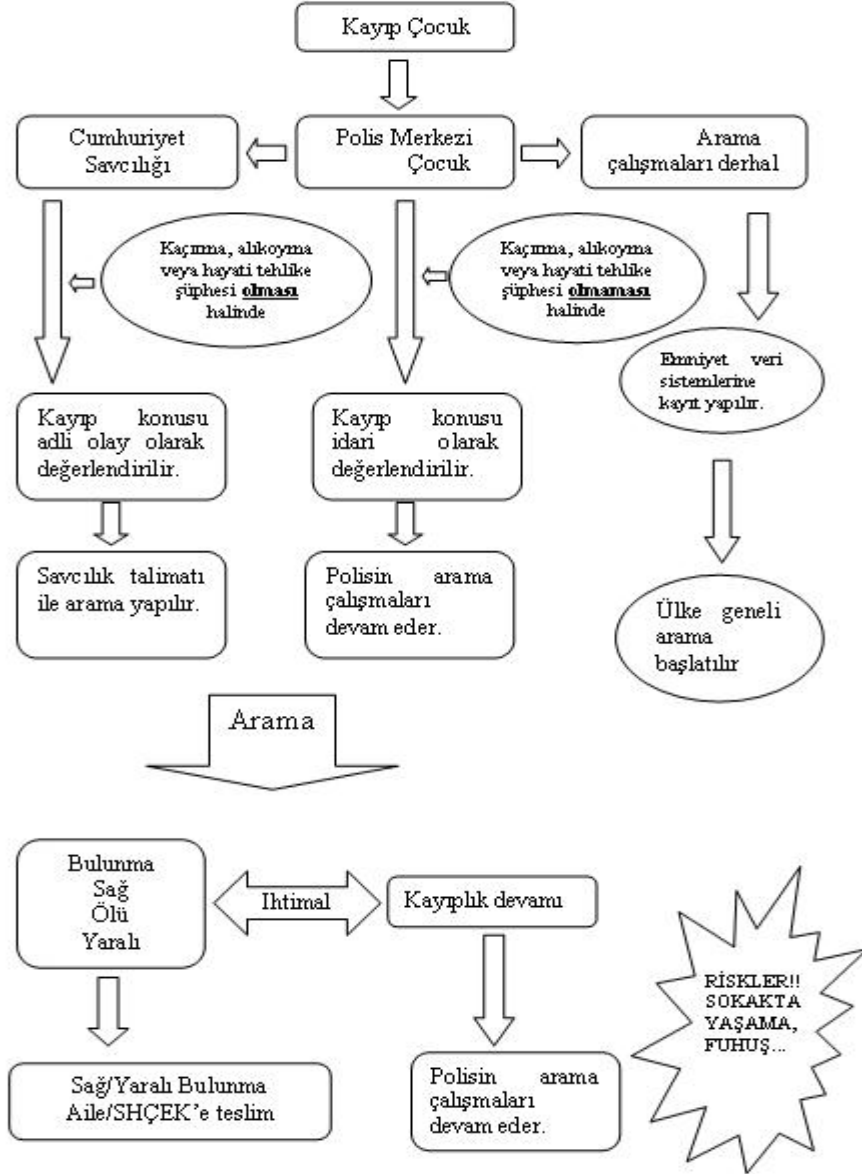
Çocukların kayıp olma durumuyla ilgili işlemlerin yapılabilmesi için aileler çocuğun kaybolduğunu anladığında en kısa sürede, en yakın kolluk birimlerine müracaat etmelidir.

7.2.3.1. Emniyet Genel Müdürlüğü Çalışmaları

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından "Kayıp Çocuk Rehberi" 2010 yılında hazırlanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından bu rehber tüm il ve ilçelerde çalışan çocuk polisi, asayiş polisi ve polis merkez amirliklerine elektronik ortamda ve kitapçık hâlinde ulaştırılmıştır. Bu rehber ve kayıp çocuk aranmasıyla ilgili yapılması gerekenlere ilişkin hizmet içi eğitim çalışmaları yürütülmektedir. (Ek 3 - Kayıp Çocuk Rehberi)

Bu bölümde ülkemizde çocukların kaybolması durumunda Emniyet birimlerince yapılan işlemler yer almaktadır. Şekil 30'da gösterilen aşamalarda yapılanlar aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Şekil 30. Emniyet Birimlerince Kayıp Çocuk Aranmasında Yapılan İşlemler

Müracaatlar emniyet birimlerine yapıldığında, iş ve işlemler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Müracaat, çocuğun kaybolduğu yer belli ise bu yerdeki Polis Merkezi Amirliğine, yer belli değilse ikamet ettiği yerdeki Polis Merkezi Amirliğine yapılmalıdır.
- Çocuğun suça sürüklenmesi veya maruz kalması şüphesinin olduğu durumlarda, alınan müracaat hakkında Cumhuriyet savcısına bilgi verilerek gerekli adli işlemler ayrıca yapılmaktadır.

7.2.3.1.1. Müracaattan İtibaren Yapılan İlk İş ve İşlemler

Polis Merkezlerinde görevli tüm personel kayıp çocuklar konusunda Çocuk Şube Müdürü veya Merkez Amiri tarafından bilgilendirilir ve aşağıdaki işlemler ivedilikle yapılır:

- ✓ Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği ile derhâl irtibata geçilir. Kayıp çocuk arama çalışmalarında koordinatör birim Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğidir. Müracaata gelen kişiden, kayıp kişinin çocuk olduğu öğrenildiğinde; bu durum Çocuk Şube Müdürlüğüne ya da Çocuk Büro Amirliğine bildirilir.
- ✓ Olay telsiz vasıtasıyla tüm birimlere (özellikle otogar, gar, havalimanı, liman) duyurulur.
- ✓ Müracaatın yapıldığı Polis Merkezi Amirliği görevlisi, kayıp çocuğun “adı, soyadı, yaşı, kıyafetleri, eşkâli, sağlık durumu ve varsa diğer özelliklerini” telsiz aracılığıyla tüm polis merkezlerine, ekiplere, noktalara ve diğer ilgili görevlilere duyurur. Bu duyuru sırasında tüm iletişim araçları kullanılır.
- ✓ Otogar, gar, havalimanı ve limanlar ile benzeri toplu taşıma istasyonlarında görevli olanlarca, bu duyuruyu takip edildikten sonra derhâl sorumlu oldukları alanda araştırma yapılmaya başlanır.
- ✓ Ailenin müracaatında alınan detaylı ifade sırasında kayıp çocuğa ilişkin temel bilgiler ve kayıp olma süreci derinlemesine öğrenilir.
- ✓ Çocuğun; “kaybolmadan önce yaptıkları, görüştüğü kişiler, yaşadığı tartışma, kavga gibi olaylar ile kayboluş şekli” büyük önem taşıdığı için kaybolma öncesinde yaşanan ve ilgili olabilecek hususlar öğrenilir.
- ✓ Kaybolma saati ve yeri tam olarak tespit edilmeye çalışılır.
- ✓ Çocuğun;
 - En son nerede, ne zaman, kiminle birlikte, ne yaparken ve kim tarafından görüldüğü
 - Eşkâl bilgileri ve kaybolduğunda üzerindeki giysileri, tipleri ve renkleri
 - Kaybolmadan önce herhangi bir hazırlık yapıp yapmadığı öğrenilir.
- ✓ Ailenin ekonomik ve sosyo kültürel durumu (alacak/verecek ilişkisi, husumet, kan veya namus davası, berdel gibi aile dışı faktörler ile aile içi ilişkiler, ebeveyn/çocuk ve kardeşler arası çatışma, geçim sıkıntısı ve yakın zamanda yaşanmış olan herhangi bir travma vb. aile içi faktörler) ile ilgili bilgi alınır. Aile bireyleri arasında herhangi bir geçimsizlik olup olmadığı öğrenilir. Çocuğun aile içinde herhangi bir tartışma yaşayıp yaşamadığı öğrenilir.
- ✓ Çocuğun velayet ve vesayet durumu hakkında bilgi alınır.
- ✓ Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, kronik hastalığı ve düzenli ilaç kullanma durumu, bedensel veya zihinsel özrü olup olmadığı dikkate alınır.
- ✓ Çocukla, şüpheli olabilecek şahıslar arasındaki ilişkiler araştırılır. Çocuğun; yaralama, cinsel istismar, kaçırma gibi herhangi bir suça maruz kalma ihtimali değerlendirilir. Bilgisine başvuru şahısların çocuğa veya aileye yakınlığı ve irtibat bilgileri tespit edilir.
- ✓ Kayıp çocuk ile ilgili olarak bilgisine başvuru herkesin yakınlık derecesi, ilişki düzeyi ve şekli, kimlik ve adres bilgileri ile irtibat numaraları tespit edilir. Çocuğun daha önce görüştüğü veya irtibatlı olduğu (yüz yüze, İnternet, telefon veya mektup ile) arkadaşları ve bunların irtibat bilgileri tespit edilir. Çocuğun daha önce yanlarında kaldığı, sık sık görüştüğü, aşırı bağlı olduğu akrabaları ve bunların irtibat bilgileri tespit edilir. Çocuğun gidebileceği muhtemel yerler sorulur.

✓ Çocuğun eğitim kurumuna devam durumu, üzerinde para ya da kredi kartı olup olmadığı öğrenilir. Çocuğun kötü alışkanlıklarının ve bağımlılıklarının (İnternet bağımlılığı, sigara, uçucu ve uyuşturucu madde, alkol kullanımı vb.) olup olmadığı sorulur.

✓ Çocuğun daha önce kaybolup kaybolmadığı ve neler olduğu öğrenilir.

• Her kayıp çocuk olayında, olayla ilgili olarak adli işlem yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın olay numarası verilir. Kayıp olarak aranan çocuğun, herhangi bir suçun mağduru (kişi hürriyetinden yoksun kılma, velayet nedeniyle kaçırma vb.) olduğu ve bu suça olay numarasının verildiği durumlarda; kayıp çocuk için ayrıca olay numarası verilmez. Bu durumlarda kayıp işlemleri aynı olay numarası ile yürütülür. "Eşkâl Bilgi Formu" ile "Kayıp ve Bulunan Çocuk Formu" doldurulur. Burada en son çekilen 2 adet fotoğrafı temin edilir.

• "Tahdit ve Aranılan Şahıslar Projesi"ne (Kod 65), Asayiş Dairesi Başkanlığı intranet sayfasındaki (Pol-net) "Kayıp Şahıslar Projesi"ne fotoğrafı olarak, KİHBİ bilgi toplama sistemine (GBT) veri girişi yapılır. Eşkâl formu eksiksiz doldurulur.

• Son görüldüğü yer fiziki olarak araştırılır. Kayıp çocuğun ilk saatlerde bulunabilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, işlemler devam ederken, bir yandan da çocuğun kaybolduğu yer tespit edilir ve araştırılır. Bu yerde yapılacak araştırmada; Çocuğun düşmüş olabileceği çukurlar, kuyular, metruk yerler, parklar, bahçeler araştırılır; toplu ulaşım güzergâhları ve araçları tespit edilir. Orada bulunan şahıslardan bilgi alınır, suça maruz kalma durumlarında muhtemel delillerin ve olay yerinin muhafazası sağlanır.

• Bilgi sahibi şahıslar tespit edilip detaylı görüşme yapılır, elde edilen bilgiler kayda geçirilerek doğruluğu araştırılır. Kayıp çocuğun daha önce karıştığı olaylar varsa, ilişkide bulunduğu kişiler, bulunabileceği yerler araştırılır. Okulu ziyaret edilir ve arkadaşları ile konuşulur. Aynı okulda başka kayıp olaylarının yaşayıp yaşamadığı araştırılır. Özel ve resmî tüm sağlık kuruluşlarıyla irtibata geçilerek araştırma yapılır. Cumhuriyet Savcılığı talimatı ile çocuğun kullandığı bilgisayarında inceleme ve İnternet'te kullandığı e-posta adreslerine yönelik araştırma yapılır. Gidebileceği veya görülebileceği tüm yakınlarına ulaşılması ve akrabalarının aranması hususları aileyle paylaşılır.

7.2.3.1.2. Müracaat Sonrası İlk Arama Çalışmaları

Kayıp müracaatında, çocuğun aranması sırasında ilk araştırma çalışmalarına rağmen çocuk bulunamamışsa arama çalışmaları daha detaylı olarak yapılmaya başlanır. Ulaşım şirketlerinden ulaşım bilgilerinin kontrolü sağlanır; tedavi gördüğü sağlık kurumlarında, rahatsızlığı nedeniyle tedavi gördüğü fizik tedavi, rehabilitasyon, ruh ve sinir hastalıkları, özel tedavi gibi alanlarda faaliyet gösteren sağlık kuruluşlarında araştırma yapılır. Çocuğun yakın arkadaş çevresi ile bilgisayar ve İnternet ortamı değerlendirilir. Ayrıca, devamlı gittiği veya gidebileceği park, bahçe, internet kafe, oyun ve eğlence yerleri, hayati tehlike oluşturacak yerler, konser, spor müsabakası ve panayır gibi kalabalık ortamlar, dernek, spor klübü ve diğer sivil toplum kuruluşlarında aranır. Şüpheli ortamlarda yer alan kamera görüntüleri incelenir.

"Emniyet Bilgi Sistemi" projelerinden inceleme yapılır (Kimlik ve Adres Paylaşım Sistemi, Gözaltı Takip Projesi, Tahdit-Yolcu Projesi, Kaza Projesi, Geçici İkamet Yerleri ve Kimlik Bildirme Projesi, Kimliği Belirsiz Cesetler Projesi, Suç Analiz Merkezi Projesi).

Çocuğun bulunması geciktikçe ek çalışmalar yapılma gereksinimi ortaya çıkar. Aşağıdaki arama çalışmalarından gerekli olanlar uygulanır:

• Kayıp çocuğun fotoğrafı çoğaltılarak halkın görebileceği yerlere asılması için dağıtım yapılır.

• Şehir içi ulaşım kayıtları, Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları, sağlık sigortası kayıtları, eczaneler, ÖSYM kayıtları, telefon kayıtları, sığınma evleri, akrabaların evleri, internet bağlantıları, yakın çevredeki tüm kayıtlar incelenir.

- Çocukların dilendirme ve hırsızlık yaptırma amaçlı olarak kullanılma ihtimali değerlendirilerek araştırma yapılır. Bu amaçla Asayiş Şube Müdürlükleri ve ilgili diğer illerdeki Çocuk Şube Müdürlükleri ile de bilgi alışverişi ve işbirliği yapılır.
- Kiralık araç kayıtları, şüpheli araçların (özellikle yabancı plakalı) trafik ceza ve radar kayıtları incelenir.
- Olayla ilgili olabileceği değerlendirilen ev ve işyerleri tespit edilerek gerekli inceleme ve araştırmalar yapılır.
- Olay çevresinde meydana gelen çocuk kaçırma ve cinsel istismar olayları araştırılır.
- İlgili bütün kamera görüntüleri detaylı olarak incelenir.
- Kayıp çocuğun kullanma ihtimali bulunan telefonlara ait HTS (telefon dökümü) dökümleri incelenmelidir. Telefona ait sinyal bilgilerinin tespiti ve geçmiş görüşme kayıtlarını belirten raporlar (HTS dökümleri), Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135' inci maddesi kapsamında Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle alınabilmektedir.
- Ailelerin ve şüpheli olabilecek şahısların telefonlarına ait HTS (telefon dökümü) dökümleri alınarak analiz edilir.
- Kayıp çocuğun yanı sıra, yakınlarının ve şüpheli olabilecek kişilerin kullandığı telefon bilgilerinden de yararlanılır. Bu amaçla yapılacak incelemeler de yine Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135' inci maddesi kapsamında yapılır.
- Ailelerin ve şüpheli şahısların polise beyan etmedikleri başka telefonlarının olma ihtimali araştırılır.
- Yazılı ve görsel basın yayın organlarıyla koordine kurularak kayıp çocukların fotoğraflarının yayınlanması sağlanır.
- Evlilik yapma ihtimali varsa ilgili kişi ve kuruluşlarla irtibata geçilir. İl ve ilçe nüfus müdürlükleri ve evlendirme daireleri yetkilileri ile irtibata geçilerek gerekli inceleme ve araştırmalar yapılır.
- Kayıp çocuğun ihtiyaç duyacağı eşyanın (giyim, ilaç, oyuncak vb.) satıldığı yerlerde araştırma yapılır.

7.2.3.1.3. Suça Maruz Kalma veya Hayati Tehlike Şüphesi Olması Durumunda Yapılan Çalışma

Kaybolma anından itibaren makul bir sürede hiçbir bilgi veya bulgunun elde edilememesi hâlinde kayıp çocuğun suça maruz kalmış olabileceği veya hayati tehlike taşıdığı değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, olayın durumuna ve eldeki bilgi ve bulgulara göre, başlangıçta da bu değerlendirme yapılarak bu aşamadaki iş ve işlemlere başlanabilmektedir. Bu aşamadaki iş ve işlemler, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği görevlileri ve ilgili diğer polis birimi görevlilerince gizlilik içinde ve dikkatli bir şekilde yerine getirilmektedir.

- Çocuğa karşı işlenmiş olabileceği değerlendirilen suçlardan işlem yapılmış şüpheli ve sanıkların tespitine yönelik olarak araştırma yapılır. Bu suçlardan cezaevine konmuş şahıslardan serbest kalanların tespiti amacıyla ceza infaz kurumu bilgilerinin kontrolü yapılır.
- Şüphelilere yönelik araştırmalar sırasında, ihtiyaç duyulan iletişimin dinlenmesi, tespiti, kayda alınması, teknik araçlarla izleme, bilgisayarlarda arama, gözaltına alma gibi adli işlemler, Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında yürütülür. Bu soruşturma işlemleri, Asayiş Şube Müdürlükleri ve ilgili Polis Merkezi Amirlikleri ile koordineli olarak gerçekleştirilir.
- Ülke genelindeki cezaevi kayıtlarının araştırılması ile ilgili olarak Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilir.
- Kayıp çocuğun yakınlarına ait banka hesap hareketleri ve banka kartlarının araştırması yapılır.
- Şüpheli olabilecek şahısların banka hesap hareketleri ve kredi kartları incelenir.

- Organ nakli ameliyatı yapılan yerlerin tespiti ve son günlerde yapılan organ nakli ameliyatlarına ait kayıtlar sorgulanır. Kayıp çocuğun yaşına uyan organ nakli durumlarının tespiti için sağlık il müdürlüklerine yakın zamanda başvurulara yönelik gerekli inceleme ve araştırmalar yapılır. Bu konuda ülke genelinde araştırma yapılması için Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilir.
- Şüpheli olabilecek şahısların otel kayıtlarının sorgulaması yapılır. Şüpheli olabilecek şahıslara ve ailelerine ait otoların plakalarının tespiti yapılır. Plakası tespit edilen araçların il merkezî ile il dışı kara yollarından takibi ve araştırılması yapılır.
- Tespit edilen aracın, Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE) olan yerlerde güvenlik kamera kayıtlarından araştırması, Plaka Tanıma Sistemi kayıtlarından da sorgulaması yapılır.
- Bu konuda diğer illerdeki kayıtlardan araştırma yapılması için ilgili Çocuk Şube Müdürlükleri ile; ayrıca ülke genelinde araştırma yapılması için de Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilir.
- Daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilen bulgular tekrar gözden geçirilir.
- Kimsesizler mezarlığı kayıtları incelenir.
- Bu konuda ülke genelinde araştırma yapılması için Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilir.
- Soy bağının veya elde edilen bulgunun kayıp çocuğa ait olup olmadığının tespiti için, yakınlarından DNA örneği alınarak **Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 79'uncu maddesi uyarınca hâkim kararı olması koşuluyla** moleküler genetik inceleme yapılması mümkündür. İleride bu yönde bir DNA bankası oluşturuluncaya kadar; alınan bu örneklerin Ankara Polis Kriminal Laboratuvarına gönderilmesi hâlinde, kimliği belirsiz çocuklar veya cesetler ya da olay yerlerinden elde edilen bulguların karşılaştırılması suretiyle çocuğun bulunmasında faydalı bilgilere ulaşılabilecektir.

7.2.3.1.4. Kayıp Çocuk Bulduğunda Yapılan İş ve İşlemler

- Çocuk bulunduğunda, çocuğu bulan ekip veya birim tarafından Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği ile derhâl irtibata geçilerek çocuk bu birime teslim edilir.
- Çocuğun suça sürüklendiği veya maruz kaldığı tespit edildiğinde, Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından ilgili Cumhuriyet savcısına bilgi verilerek talimatları doğrultusunda işlemlere başlanır.
- Çocuk Şube Müdürlüğü görevlileri tarafından; Tahdit ve Aranılan Şahıslar Projesi (Kod 65), Asayiş Dairesi Başkanlığı intranet sayfasındaki (Pol-net) Kayıp Şahıslar Projesi ve KİHBİ bilgi toplama sisteminden (GBT) veri düşüm işlemleri yapılır.
- Çocuğun kayıtlardan düşümünün yapılması için, çocuğu bulan İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğüne, müracaatın ve veri girişinin yapıldığı İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilir, veri düşüm işlemi gerçekleştirilir.
- Çocuk Şube Müdürlüğü görevlilerince çocukla ön görüşme yapılır. Çocuğun aile içi şiddete, suça maruz kalma veya sürüklenme şüphesi altında olması ya da olayın durumuna göre, gerektiğinde mutlaka sosyal çalışma görevlisi (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışma rehberlik uzmanı) tarafından ayrıntılı görüşme de gerçekleştirilir ve doktor raporu alınır. Çocuğun bulunduğu yerde sosyal çalışma görevlisince ayrıntılı görüşme yapılamaması hâlinde çocuğun ikametinin bulunduğu ilde görüşme yapılması sağlanır.
- Çocuğun ifade vermesine engel teşkil edebilecek sağlık sorunları olması durumunda, ilgili kurumlardan çocukla iletişimi sağlayabilecek uzman talep edilir.
- Çocukla yapılan görüşme neticesinde; herhangi bir istismar veya suça sürüklenme tespit edilmiş ise Cumhuriyet savcısına tekrar bilgi verilir ve konunun ilgili polis birimi tarafından koordineli olarak takibi sağlanır.

- Çocuğun veli, vasi veya kanuni temsilcisine ulaşılarak teslim alınması sağlanır. Çocuğun suça sürüklenme veya maruz kalma şüphesi olan durumlarda Cumhuriyet savcısının talimatları doğrultusunda hareket edilir.
- Veli, vasi veya kanuni temsilcisine ulaşamadığı veya başka bir ilde olmaları nedeniyle çocuğunu alamayacaklarını belirtmeleri üzerine çocuk SHÇEK'in uygun birimine teslim edilir. Çocuğun veli, vasi veya kanuni temsilcisine teslimi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun sorumluluğundadır.
- Kayıp çocuğun müracaatçısının çocuğun bulunduğunu bildirmesi durumunda, kayıp çocuğun çocuk birimleri personeline görülüp ön görüşmesi yapıldıktan sonra aranmasına son verilir.
- Evden kaçmayı alışkanlık hâline getiren çocuklar hakkında, ailelerinin ve yakınlarının tutumlarının değerlendirilmesi ve çocuğun evden kaçma nedeninin tespitine yönelik mesleki çalışma yapılması hususu İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne yazı ile bildirilir. İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne, Çocuk Şube Müdürlüğüne gönderilen cevabi yazı çocuğun dosyasında muhafaza edilir.
- Kayıp çocuğun yurt dışında olduğu tespit edildiği durumlarda evrakı, müracaatı alan İl Emniyet Müdürlüğü tarafından, bulunduğu ülkeden araştırılabilmesi için İnterpol-Europol-Sirene Dairesi Başkanlığına, bilgi için Asayiş Dairesi Başkanlığına gönderilir.

7.2.3.2. Jandarma Genel Komutanlığı Çalışmaları

Jandarma sınırları içinde kayıp birisi olduğunda ilgili jandarma birimine başvuru yapılması gerekmektedir. Jandarma sınırları içinde çocuk kaybolduğu zaman da emniyet birimlerince yapılan işlemler yapılmaktadır.

Jandarma tarafından kayıp çocuklar için yapılan işlemler ve vurgulanan noktalar aşağıda sıralanmıştır:

- Kayıp çocuğun bildirilmesini müteakip, çocuğun kimlik bilgileri ile birlikte, varsa en son çekilmiş fotoğrafı ve eşkâl bilgileri (*saç rengi ve şekli, göz rengi, boyu, kilosunu, elbise rengi ve tipi, ayakkabı rengi, fiziksel görünümü gibi*) alınarak "Kayıp Çocuk Bilgi Formu" tanzim edilerek adli ve mülki makamlar ile çevrede bulunan kolluk kuvvetlerine bilgi verilir,
- Çocuğu en son gören/görüştüğü kişiler tespit edilir, beyanları alınır ve bu doğrultuda, çocuğun kaybolduğu tespit edilen bölgeden başlayarak (*Mahallesi, okulu, arkadaşları, en çok gittiği yerler gibi*) çevre araştırılması yapılır,
- Çocuğun fotoğrafı çoğaltılarak kolluk birimlerine dağıtılır, vatandaşların görebileceği yerlere asılır,
- İz veya emareye rastlanması hâlinde ise iz takip köpeğinden ve arama ve kurtarma ekiplerinden yararlanılır, gerekiyorsa helikopter yardımıyla havadan arama çalışmaları yapılır,
- Elde edilen en son bilgiler, aramaya katılanlar ve kolluk kuvvetleri ile paylaşılır,
- Tanzim edilen "Kayıp Çocuk Bilgi Formu" İçişleri Bakanlığı KİHBİ Daire Başkanlığı Sistemine girilerek çocuğun ülke genelinde aranması sağlanır,
- Aileye sosyal hizmet uzmanı veya psikolog tarafından psikolojik destek verilmesi sağlanır,
- Çevrede bulunan güvenlik kameralarından iz ve emareye ulaşılmaya çalışılır,
- Çocuk eğer cep telefonu gibi iletişim aracı taşıyorsa Cumhuriyet savcısının talimatı ile yer tespiti yapılır ve en son görüşmeleri belirlenir,
- Çocuğun kaçırılma ihtimali doğrultusunda Cumhuriyet savcısının bilgisi dâhilinde tüm şüphelilerin beyanına başvurulur,
- Yapılan aramalara rağmen çocuğun bulunamaması durumunda ailesi, yakınları veya kurum yetkilileri ile görüşülerek kesintisiz takibe devam edilir,

Çocuk bulunduğu takdirde; zaman kaybetmeden sağlık kuruluşuna sevk edilerek muayene ve tedavisi yaptırılır, müteakiben çocuk psikoloğu ya da sosyal hizmet uzmanı ile görüştürülerek olayın oluş biçimi ve faileri gibi konularda bilgi alınarak ilgili makamlara iletilir ve adli işlemler tamamlanır.

7.2.3.3. Adalet Bakanlığı Birimlerince Yapılan İşlemler

Bir çocuğun kaybolduğuna ilişkin ihbar kolluk kuvvetlerine yapılabileceği gibi, doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına da yapılabilir. Ayrıca Valilik veya Kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yapılan ihbar veya başka bir suretle durumu öğrenen Cumhuriyet savcısı kayıp çocuğun nerede, ne şekilde kaybolduğuna dair ayrıntılı bilgi aldıktan sonra bir suçun işlendiği izlenimi edinmesi hâlinde derhâl için gerçeğini araştırmakla görevlidir. Bu konuda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160/1. maddesinde "Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar." hükmü yer almaktadır. **Buradaki şüphe, basit bir şüphe olup kayıp çocuk hakkında suç işlendiği hususunda en küçük bir şüphe var ise Cumhuriyet savcısının hemen olaya el koyma ve hazırlık soruşturması başlatma yükümlüğü vardır.**

Ancak çocuğun kaybolması herhangi bir suç şüphesi içermiyorsa, başka bir ifadeyle çocuğun kaybolması olayında çocuğa karşı işlenmiş bir suç yoksa veya çocuk kendi rızası ile yaşadığı yeri terk etmiş ve henüz bulunmamışsa bu durumlarda ortada bir suç şüphesi bulunmadığından Savcılığın görev ve yetkisi bulunmamaktadır.

Cumhuriyet savcısı, kayıp çocuk olayına ilişkin ihbarda suç şüphesi olduğu hususunda bir kanaate varmışsa; maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, bu konuda şüpheli olanların lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla yükümlüdür.

Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile kayıp çocuk hakkında bir suç işlendiği şüphesi görmüşse her türlü araştırmayı yapabilir; maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir. Diğer kamu görevlileri de, yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri, talep eden Cumhuriyet savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür. **Kayıp çocuk aleyhine bir suç işlendiği şüphesi varsa kayıp çocuk aynı zamanda mağdur olduğundan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234/2. maddesi gereğince istemi aranmaksızın kayıp çocuğa bir avukat görevlendirilir.**

Tanık dinlenmesi: Cumhuriyet savcısı tarafından, olaya ilişkin tanıklar varsa bu tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. Bu çağrı telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir.

Bilirkişi: Cumhuriyet savcısı, olaya ilişkin çözüm uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren bir hâl olduğu takdirde bilirkişiden mütalaa alınmasna karar verebilir.

İç beden muayenesi ve diğer muayeneler: Kayıp çocuk olayına ilişkin delil elde etmek için varsa şüpheli üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesi ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesi için mahkemeden karar istenebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından da bu karar verilebilir. Cumhuriyet savcısı bu işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, elde edilen bulgunun mağdura (kayıp çocuk) ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yaptırılması için mahkemeden karar isteyebilir.

Kimlik teşhisi için gerekli çalışmalar: Cumhuriyet savcısı, kayıp çocuğa karşı işlendiği şüphesi olan suçun üst sınırının iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektirmesi durumunda şüpheli/şüphelilerin, kimliğinin teşhisi için gerekli olması hâlinde, fotoğrafını, beden ölçülerini, parmak ve avuç içi izini, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özelliklerini, sesini ve görüntülerini kayda aldırarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulmasını sağlar.

Yakalama ve gözaltı: Cumhuriyet savcısı, olaya ilişkin şüphelilerin yakalanması ve soruşturma yönünden zorunlu olması hâlinde ve kişinin suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığı hâlinde bu kişi veya kişilerin gözaltına alınmasına karar verebilir. Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz. Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur. Şüpheli yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir. Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması hâlinde, durumu, vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir.

Tutuklama: C. savcısı çocuğun kaybolması olayında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması hâlinde, şüpheli hakkında tutuklama kararı verilmesini mahkemeden talep edebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması hâlinde, tutuklama kararı verilemez.

Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

1. Şüphelinin kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.
2. Şüphelinin davranışları;
 - ✓ Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,
 - ✓ Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

Kayıp çocuğa karşı kasten öldürme, silahla işlenmiş kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama, işkence, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı hâlinde, tutuklama nedeni var sayılabilir.

Arama: Kayıp çocuk olayında, yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin/şüphelilerin üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir. Şüphelinin yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir. Bu hâllerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğu kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır. Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz.

Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler.

Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhâl

bildirilir. Arama karar veya emrinde; aramanın nedenini oluşturan fiil, aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya, karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi açıkça gösterilir. Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır. Cumhuriyet savcısı hazırlı olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur. Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet savcısı ve hâkime aittir.

El koyma: Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile kolluk görevlileri, el koyma işlemi gerçekleştirilebilir. **Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı durumda el koyma işlemi emrini kolluk amiri verebilir.** Hâkim kararı olmaksızın yapılan el koyma işlemi, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde el koyma kendiliğinden kalkar.

Posta gönderilerine el koyma: Suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturma ve kovuşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp, posta hizmeti veren her türlü resmî veya özel kuruluştaki bulunan gönderilere, hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararı ile el konulabilir.

Bilgisayar üzerinde arama: Yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözümlenerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşamaması hâlinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere el konulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması hâlinde, el konulan cihazlar gecikmesiz iade edilir.

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine el koyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır. İstemesi hâlinde, müstakilen suç teşkil etmeyen bu yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağına geçirilerek imza altına alınır. Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine el koymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağına kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.

***İletişimin tespiti:* Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. (5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. Maddesi)**

Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi hâlinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercisi gösterilir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra yeni delil meydana çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmaz.

Cumhuriyet savcısı tarafından tüm bu soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; bir iddianame düzenleyerek şüpheli/şüpheliler hakkında görevli mahkemeye cezalandırılmaları için kamu davası açılır.

Kayıp çocuk olayında mahkemenin görev ve yetkileri

Soruşturma aşamasında: Bu aşamada, gecikmesinde sakınca olmayan hâllerde;

1- Şüphelinin iç beden muayenesi, vücudundan kan veya benzeri örnekler, saç ve tükürük, tırnak gibi örnekler alınması,

- 2- Konutta, işyerinde veya kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama yapılması,
 - 3- El koyma işlemi,
 - 4-Posta gönderilerine el koyma işlemi.
 - 5-Şüphelinin telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespit edilebilmesi, dinlenebilmesi, kayda alınabilmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilebilmesi,
 - 6- Şüphelinin yakalanabilmesi için mobil telefonunun yerinin tespit edilebilmesi, kararları mahkeme tarafından verilir. Ayrıca tutuklama, bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılması, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılması, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesi kararları da mahkeme tarafından verilir.
- Kovuşturma aşamasında: Açılan bu dava üzerine mahkeme, tüm delilleri toplar, sanık veya sanıklar hakkında beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbiri, davanın reddi ve düşme kararlarından birini verir.***

7.2.3.4. SHÇEK'e Bağlı Kuruluşlardan İzinsiz Ayrılan (Kayıp) Çocukların Durumu

SHÇEK, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu gereğince korunmaya muhtaç çocuklara hizmet vermekte iken 15/07/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca Kuruma; ilgili mahkemelerce haklarında tedbir kararı alınan, cinsel istismara uğrayan, fuhuşa sürüklenen, alkol ve madde bağımlısı ve özellikle suça sürüklenen çocuklara da korunma, bakım, barınma ve danışmanlık hizmetleri sunmakla birlikte bu çocukların yeniden toplumsallaşmalarının sağlanabilmesi için sağlık, eğitim, iş ve meslek sahibi olmaları konusunda da sorumluluklar verilmiştir. Bu doğrultuda Kurum 2006 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği yeni bir yapılanma sürecine girmiştir.

SHÇEK'e teslim edilen çocukların % 75'ninin tekrar kaybolması söz konusudur. Bunun sebebinin de açık kapı sistemi olduğu düşünülmektedir.

SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan çocuklar bazen kuruluşlardan izinsiz olarak ayrılmaktadırlar.

- Koruma ve bakım tedbiri kararı ile kuruma yerleştirilen çocuklar genellikle suç yönelmeleri, ihmal ve istismar mağduru olmaları nedeni ile gerek bağlantılı buldukları suç çetelerinin baskısı gerekse alışmış oldukları yaşantı nedeni ile kurum bakımını reddetmekte ve kuruluşlara teslim edildikten kısa bir süre sonra izinsiz olarak ayrılmaktadırlar.
- Bazı çocuklar ise ailelerini özlemekte; sık olarak ailelerinin yanına gitmekte ve aileleri tarafından zamanında kuruluşlara teslim edilmemektedirler. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların gidebilecekleri yerler bilindiği takdirde kendilerine ulaşılarak çocukların dönmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. **Bu çocuklar kamuoyunda kayıp olarak nitelenmesine karşın kurum bakımını reddeden, SHÇEK mevzuatında tanımlandığı şekliyle "kurulustan izinsiz ayrılan" çocuklardır.**

SHÇEK'e bağlı kuruluşlarca; çocukların kurulustan izinsiz olarak ayrıldığı andan itibaren her türlü risk ile karşı karşıya kalması ihtimaline karşın, çocuğa ilişkin gerekli bildirim en kısa zamanda emniyet birimlerine yapılmakta, çocukların eşkâli, kimlik bilgileri ve gidebileceği adresler kolluk kuvvetlerine bildirilmektedir.

Çocuğun kaybolduğu ailesi veya SHÇEK tarafından emniyete veya jandarmaya bildirilir. Emniyet, aileyi çocuk şubesine yönlendirir. Çocuk şubesi, aranan çocuk hakkında bilgi girişi yapar ve arama başlar. Emniyet savcıya bilgi verir. Savcı verilen bilgi veya dilekçe doğrultusunda hayatı tehdit olduğundan şüphe duyulursa vakanın adli veya idari olup olmadığına karar verir. Arama, kayıp olmanın devamı ya da bulunma (sağ ya da ölü olarak) şeklinde gerçekleşmektedir.

Kuruluştan izinsiz ayrıldığı tespit edilen çocuklarla ilgili olarak öncelikle İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri tarafından 02.03.2007 tarihli ve 916 sayılı "Kuruluştan İzinli ve İzinsiz Ayrılan Çocuklar ve Ziyaretçiler" konulu genelgede belirtilen işlemler yapıldıktan sonra; çocuğun kuruluşa dönme konusunda direnç göstermesi, ailenin çocuğu kuruma teslim etmeme veya mukavemet etmesi hâlinde kolluk kuvvetlerinden destek talep edilmektedir.

"Aileye Dönüş Projesi" kapsamında özellikle ailesinin yanında yaşamak isteyerek kurum bakımını reddeden çocuklar yapılacak incelemede ailenin yanında yaşamalarında bir sakınca olmadığı tespit edilmiş hâlinde aileye teslim edilmektedir. Aile ekonomik olarak desteklenmekte, yapılan periyodik ziyaretlerle de çocuk ve aile takip edilmektedir.

SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda bakım altında bulunan çocuklardan suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak da rehabilitasyonlarının sağlanması ve topluma entegre olmaları amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve bu alanda deneyim sahibi akademik personel eşliğinde psiko-sosyal programın geliştirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Kuruluştan izinsiz olarak ayrılan çocuklarla ilgili olarak, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülen ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile SHÇEK'in paydaş olduğu "Kayıp Çocuklar Projesi" kapsamında SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların veri girişleri ve veri düşümleri, SHÇEK kuruluşlarından İnternet bağlantısı ile yapılabilecektir. Kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemlerin eksiksiz ve zamanında yapılması, amacıyla SHÇEK ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında bir protokol hazırlanmıştır. Yeni sistem ile mevcut bilgi sistemleri kullanılarak veri girişleri bir link üzerinden kuruluşlara şifre verilerek yapılabilecek ve veri akışı GBT veya POLNET'e aktarılacaktır. Bunun dışında ulusal bilgi hatları (183, 155 gibi) çocuk ve ailelerin ulaşabileceği, bilgi ve hizmet alabileceği hatlar olarak kullanılmaya devam edebilecektir. (Ek 2 - Protokol)

7.2.4. Kayıp Çocuğun Aranmasında Karşılaşılan Sorunlar

Kayıp çocuk aranması işlemi, hızlı karar verilerek uygulamaların yapılmasını gerektiren bir durumdur. Aşağıda bazı olay örnekleri verilerek sürecin işleyişi hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Olay 1:

... 2009 günü müracaatta bulunan ... öz kızı 1992 doğumlu ...'in ikametinden ayrıldığını ve polis marifetiyle bulunmasının talep edilmesi üzerine başlatılan çalışmalarda;

Kayıp kız çocuğunun kullandığı belirlenen ... numaralı GSM hattı ile yapılan görüşmelere dair bilgilere ihtiyaç duyulduğundan ilgili Cumhuriyet Savcılığından gerekli izin alınarak TİB'e gerekli tespit yapılması istek yazısı gönderilmiş gelen tespitler incelendiğinde herhangi bir sonuç elde edilememiştir.

Kayıp kızın Facebook sosyal paylaşım sitesinde ... isimli bir şahısla irtibat kurduğunun tespit edilmesi üzerine, ilgili Savcılıktan gerekli izin alınarak MSN adreslerine kayıt olurken verilen kimlik bilgileri ve düşen IP adreslerinin tespiti için Microsoft Corporation İnc. ile gerekli yazışmaların yapıldığı,

Microsoft Corporation İnc tarafından tespit edilen IP numaralarının incelenmesi için Türk Telekom A.Ş. Müdürlüğüne gerekli yazışma yapılmış ve neticesinde MSN adresine Konya İlinden çok sıklıkla girildiği tespit edilmiş ve Konya Emniyet Müdürlüğü ile irtibata geçilmiştir.

(Bildirimden 10 gün sonra) günü IP numarası üzerinden yapılan adreste tespitinde ... lakaplı şahsın gerçek isminin ... farklı bir isim) olduğu ve kayıp kız çocuğu ile birlikte oldukları tespit edilmiştir.

Şüpheli ... mevcutlu olarak sevk edildiği Cumhuriyet Savcılığınca Serbest bırakılmış, kayıp ... kız) ailesine teslim edilmiştir.

Olay 2:

... Aslen; ... ili ... ilçesi ... nüfusuna kayıtlı, ... ve ... oğlu ... 2003 (farklı ilde) doğumlu, ilimiz ... ilçesi ... Mahallesi ... kapıcı Dairesinde ikamet eder. Tel:...

.../2010 günü, kayıp ...'in ailesi ile birlikte ... Mahallesinde bulunan portakal bahçesine gittikleri ve annesinin yanında ayrılarak kayıp olduğu bildirilmiştir.

Konu hakkında aile ile görüşülmüş,

Çocuğun kayıp olduğu yerdeki görgü tanıkları araştırılmış,

görgü tanıklarının beyanı doğrultusunda 30-35 yaşlarında bir bayanın ... isimli çocukla birlikte şehir içi dolmuşuna binerek olay yerinde ayrıldığı anlaşılmış,

görgü tanıklarına çocuğu kaçıran bayanın robot resmi çizdirilerek, güzergahta çalışan dolmuş şoförlerine gösterilmiş,

bayanın ve çocuğun ... şehir içi dolmuşuna bindiği ve çarşı merkezinde çocuk ile birlikte indikleri,

MOBESE kameraları ile şehirler arası Merkez otogar kamera kayıtları kontrol edilmiş, ayrıca

çocuğun kayıp olduğu bölge civarındaki güvenlik kamera kayıtları da kontrol edilmiş ve bir bayan ile kayıp erkek çocuğun birlikte gittikleri tespit edilmiştir.

Sosyal Hizmetlere bağlı Sevgi Evleri Yetiştirme Yurduunun kamera kayıtları incelenmiş ve görüntüdeki bayana benzer bir bayanın kuruma ziyaret amaçlı geldiği tespit edilmiş,

bayanın isminin ... olduğu ve hâlen İlimiz ... ilçesinde ikamet ettiği tespit edilmiştir.

Kayıp olarak aranan erkek çocuğu ..., ... ilçe Emniyet Müdürlüğü ile yapılan müşterek çalışma neticesinde (3 gün sonra) günü ... isimli bayanın yanında bulunarak ailesine teslim edilmiştir.

Olay 2 ile ilgili yazışmadan alıntılar

Konu hakkında aile ile görüşülmüş, kaybolduğu portakal bahçesi ve etrafı geniş çaplı araştırılmış ancak bir sonuç elde edilememiştir. Çocuğun kayıp olduğu yerdeki görgü tanıkları araştırılmış, ... (1) ... isimli taksi şoförünün ve (2) ... isimli şahsın görgü tanığı olarak ifadeleri alınmıştır.

... (1) ... alınan ifadesinde; kadife kirli pantolonlu, 30 yaşlarında, uzun sarı saçlı ve saçları alınma dökülmüş olan bir bayanın kucağında 6-7 yaşlarında bir erkek çocuk ile şehirci ... dolmuşuna çocuğun kaybolduğu yere yakın bir yerden binerken gördüğünü beyan etmiştir.

... (2) ... ifadesinde; 30-35 yaşlarında, 1.80 boylarında kirli giyimli, bakımsız düz saçlı, gri tonda kadifeye benzer pantolonlu bir bayanın eşkâle uygun 6-7 yaşlarında bir erkek çocuk ile birlikte gördüğünü, kadının ruh sağlığının bozuk olabileceğini beyan etmiştir.

Tanık ifadeleri doğrultusunda ekiplerimiz seferber edilerek araştırmaya başlanmış, ... dolmuşlarının gittiği istikametlerdeki MOBESE kamera kayıtları ve güvenlik kameralarının kayıtları kontrol edilmiştir. Bayanın gidebileceği yerler araştırılmış, ayrıca görgü tanıklarına şüpheli bayanın robot resmi çizdirilerek ekiplerimize dağıtılmıştır. ...'in kaybolduğu olay yeri ve çevresinde şüpheli bayana ait robot resimleri ekiplerimiz tarafından mahalle sakinlerine gösterilmiş ancak bir sonuç elde edilememiştir.

Araştırmalarımıza ...'in kaybolduğu yerdeki ve yakın civarda bulunan güvenlik kamerası kayıtları incelenmek suretiyle devam edilirken, ... Evlerinin yanında bulunan ... İlköğretim Okulunun kamera kayıtlarından, eşkali alınan bayanın yanında bir çocukla elinden tutarak gittiği tespit edilmiş, kayıp çocuk ... olabileceği kanatine varılmıştır.

Yine bu çevrede araştırma yapılırken Sevgi Evleri Çocuk Yuvasındaki kamera görüntüleri incelendiğinde aynı bayanın görüntülerine ulaşılmıştır. Görgü tanığı ... (1) de refakata alınarak görüntüler incelenmiş ve tanık, görüntüdeki bayanın çocuğu götüren bayan olabileceğini beyan etmesi üzerine çalışmalara bu yönde ağırlık verilmiştir. Bayanın bindiği dolmuş şoförü tespit edilerek yapılan görüşmede şahsın çocukla beraber İlimiz dolmuş duraklarında dolmuştan indiği tespit edilerek gidebileceği yerler araştırılmıştır.

Sevgi Evleri Çocuk Yuvasındaki görevlilere görüntüdeki bayan sorulduğunda, bayanın kurumda koruma altında bulunan ... isimli çocuğunu görmeye gelen ... isimli bayan olduğunu beyan etmişlerdir.

... isimli bayan hakkında yapılan araştırmalar neticesinde; ilimiz ilçesinde ... köyünde ikamet ettiği tespit edilmiş, ... İlçe Emniyet Müdürlüğü ve ... İlçe Jandarma ile konu hakkında koordine kurulmuş ve bayanın akli dengesinin yerinde olmadığı, kayıp çocuk ile ... isimli bayanın köyde kaldıkları ancak (kayıp gününden 3 gün sonra) günü sabah saatlerinde köyden ayrıldıkları ve ... ilçe merkezine gittikleri tespit edilmiştir.

... İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından ... isimli bayanın ilçe merkezindeki akrabalarının ikametleri kontrol edilmiş ancak bir sonuç elde edilememiştir.

Mutemet şahıslarla yapılan görüşmelerde şahsın sık sık gittiği yerler öngörülerek, İlçe Ekipleri yönlendirilmiş, kayıp çocuk ve ... isimli şüpheli bayan ... İlçe Emniyet Müdürlüğü ekipleri tarafından ilçe merkezinde bulunmuştur. Şüpheli ..., ... Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin ... tarih ve ... sayılı raporundan Atipik Psikoz hastası olduğu anlaşılmıştır.

Kayıp olarak aranan erkek çocuğu, ... ilçemizden alınarak Şubemize getirilmiş ve ailesine teslim edilmiştir.

Olay 3:

a) Kayıp çocuk 1 : Aslen; .../.../1995 ... doğumlu, ilimiz ... ilçesi ... Mahallesi ... Sokak No: ... sayılı yerde ikamet eder. TeL: ...

b) Kayıp çocuk 2 : Aslen; .../.../1996 ... doğumlu, ilimiz ... Mahallesi ... caddesi sayılı yerde ikamet eder. TeL: ...

c) Kayıp çocuk 3 : Aslen; .../.../1996 ... doğumlu, ilimiz ... Mahallesi ... sokak No: ... sayılı yerde ikamet eder. TeL: ...

d) Kayıp çocuk 4 : Aslen; .../.../1996 ... doğumlu, ilimiz ... Mahallesi ... caddesi sayılı yerde ikamet eder. TeL: yok

Kayıp çocuk 1, kayıp çocuk 2, kayıp çocuk 3 ve kayıp çocuk 4 isimli yaşı küçük kız çocukları .../.../2010 günü saat:13.00 sıralarında ikametlerinden ayrıldıkları ailelerinin müracaatlarından anlaşılmış, kayıp kız çocukları hakkında arkadaşları ile yapılan görüşmelerden ve araştırmalar neticesi sosyal iletişim sitesinde adreslerinden ... isimli şüpheli şahsa ulaşılmış, şüpheli ile yapılan görüşmede kayıp 4 kız çocuğunun ilimizde bir evde olduklarını beyan etmesi üzerine ekiplerimiz ortak hareket ederek ...(kayıp gününden 2 gün sonra /2010) günü 04.30 sıralarında İlimiz ... Mahallesi ... Sokak No... sayılı adreste 1991 doğumlu ... isimli bayanın evinde bulunmuşlar ve bu kız çocuklarını alıkoyan 7 şüpheli hakkında yasal işlem yapılmıştır. Kayıp kız çocukları ailelerine teslim edilmiştir.

Olay 4:

a) Kayıp çocuk 1: Aslen; .../.../1995 ... doğumlu, ilimiz ... ilçesi ... Mahallesi ... Sokak No:... sayılı yerde ikamet eder. Tel: ...

b) Kayıp çocuk 2: Aslen; .../.../1995 ... doğumlu, ilimiz ... ilçesi ... Mahallesi ... Sokak No:... sayılı yerde ikamet eder. Tel: ...

Kayıp çocuk 1 ve kayıp çocuk 2 isimli yaşı küçük kız çocukları .../.../2010 günü saat: 14.30 sıralarında ikametlerinde ayrıldıkları ve tekrar dönmedikleri ailelerinin müracaatlarından anlaşılmıştır. Kayıp çocuklar hakkında yapılan araştırmalardan, aileleri ve arkadaş çevreleri ile yapılan görüşmelerden "şüpheli kişi1" isimli bir şahsın yanında olabilecekleri değerlendirilmiş, şüpheli kişi1'in kimliğinin ... M... isimli şahıs olduğu ve ilimiz Merkez Parkta tuvalet bekçiliği yaptığı tespit edilmiş, şüpheli M... ile yapılan görüşmede çocukların ilimiz ... Mahallesi ... caddesi üzeri ... Resturant karşısı çocuk parkı altı göl kenarı altında bulunan barakata da olabileceklerini beyan etmesi üzerine ekiplerimiz ortak hareket etmiş, kayıp kız çocukları belirtilen adreste göl kenarında baygın şekilde bulunmuşlar, kız çocuklarını alıkoyan şüpheli M hakkında yasal işlem yapılmış ve şüpheli tutuklanmıştır. Kayıp kız çocukları ailelerine teslim edilmiştir.

Kayıp çocukların bulunması ile ilgili olarak, Müracaat edilen Polis Merkezlerine gidilerek aile ile okul ve mahalle arkadaşları ile görüşülmekte, Havaalanı, Otogar, MOBESE, İş yerlerinde bulunan güvenlik kameraları incelenmekte, Sağlık kuruluşları ile kayıp olduktan sonra herhangi bir sağlık kuruluşundan tedavi görüp görmediği yönünde bilgi alınmak üzere gerekli yazışmalar yapılmakta, Mahalle Muhtarları ile de sürekli irtibat hâlinde olup bilgi alınmaktadır. Bu güne kadar yapmış olduğumuz müracaatlarda HTS raporları ve Bilgisayar dökümlerinin ve haberleşme kayıtlarının alınması ile ilgili taleplerde iki ayrı dosyamıza Cumhuriyet Savcılığı tarafından ret kararı verilmiştir. Bu sebeple konunun ivediliğine istinaden karşılaşılan zorlukların çözümü için yasal düzenlemeye ve katalog suçlar arasında kayıplar ile ilgili düzenleme olmadığından istihbari destek alınamamakta bu konu ile ilgili düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

İstihbarat Şubelerinin mevzuat gereği KOM Şube veya Terörle ilgili konularda çalışma yaptıkları için bu konuda destekleri alınamamaktadır.

Bu sebeple illerde İstihbarat Şubenin desteğini alacak istihbari bilgiler ve datalardan faydalanmamızı sağlayacak bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. İleriki süreçte Kayıplar (Asayiş ve Çocuk) Şubede çalışan 1-2 kişiye sorgu şifresi veya en azından Asayiş Dairesinde böyle bir birim kurularak burada sorgulama yapılabilmesi önem arz etmektedir.

Olay 5:

Müşteki/.../2003 tarihinde ... ili ... İlçe Emniyet Müdürlüğü ... Polis Karakoluna müracaat ederek öz oğlu Ankara .../.../1988 ... doğumlu ...'nın (3 gün önce) tarihinden itibaren kayıp olduğunu beyan etmiş ve detaylı olarak ifadesi alınmıştır.

Konuyla ilgili olarak ... Emniyet Müdürlüğü görevlilerince yapılan çalışmalarda; hudut kapıları dâhil ülke genelinde kayıp şahıs olarak aranması amacıyla Tahdit ve Aranılan Şahıslar Projesi, KİHBİ Bilgi Sistemi ile Asayiş Daire Başkanlığı Kayıp Şahıslar Projesi (fotoğraflı) veri girişleri yapılmış ve Ülkemiz genelinde arama kayıtlarına alınmıştır.

Kayıp Şahsın gidebileceği yerler (arkadaşları, akrabaları vs.) araştırılmış, telsiz vasıtasıyla tüm birimlere bilgi aktarılmış, özellikle otogar, gar ve hava limanı gibi şehirler arası ulaşım hizmetlerinin yürütüldüğü yerlerde görev yapan polis ekipleri ile görevli personele bilgi verilerek duyarlı olmaları sağlanmıştır.

Kayıp şahsın bulunabilmesi için Ceza ve Tevkif Evleri, ... İl Sağlık Müdürlüğüne kaydı olup olmadığı ile ilgili olarak yazışma yapılmış fakat her hangi bir kaydının olmadığı anlaşılmıştır.

Kayıp şahsın adına kayıtlı telefon olup olmadığı ile ilgili olarak AVEA, TURKCELL, VODAFON İletişim Hizmetleri A.Ş. ve TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.'ye yazı yazılmış fakat adına her hangi bir telefon kaydının olmadığı anlaşılmıştır.

Emniyet Bilgi Sistemlerinden (otel, pansiyon vb.) gerekli araştırmalar yapılmış fakat herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Ayrıca 2002-2010 tarihleri arasında yapılan sorgulamada yurt dışına çıktığına dair herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Kayıp Şahıs ...'nın arama çalışmalarına çok yönlü olarak devam edilmektedir.

Olay 6:

İlimizde kayıp olarak aranmakta olan ... ve ... kızı/1998 doğumlu ... T.C. nolu ... ile ilgili çocuğun bulunmasına yönelik olarak yapılan çalışmalar:

1. Konu ile ilgili olarak Çocuk Şube Müdürlüğümüzce;/2008 tarihinde Kayıp çocuk hakkında tüm fiziksel özelliklerini belirten fotoğrafı ile beraber “ Tehdit ve Kayıp Şahıslar Projesinden “Kayıp Şahıs” olarak aranması ve ... Polis Merkezi Amirliğince GBT kayıtlarında ...'in arama kayıtlarına alınarak yurt genelinde aranması sağlanmıştır.

2. Ayrıca konu ile ilgili Çocuk Şube Müdürlüğümüzce özel bir ekip oluşturularak ...'in kayıp olduğu ... adresinde ve çevresinde kalıp konaklayabileceği ve kız çocuğunun alı konulabileceği metruk yerler araştırılmış konu ile ilgili olarak herhangi bir iz ve emareye rastlanılmamıştır.

3. Tanık (1-kadın) ve Tanık (2-erkek)'in beyanları doğrultusunda ...'i gördüklerini ve kız çocuğunu götüren şahısların eşkalleri Olay Yeri inceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğünce Robot resimler çizilerek gerekli araştırma yapılmıştır. Eşkallere uygun 3 şahıs alınarak; beyanlarına baş vurulmuş; ...'i tanımadıklarını ve yaptırılan teşhislerde ise tanıkların belirtmiş olduğu kişiler olmadığı tespit edilmiştir.

4. Müşteki ...'e ait Cep telefonu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığından dökümü alınarak araştırma yapılmış herhangi bir bilgi elde edilmemiştir.

5. Müşteki (anne...)'in kızının Kayıp olduğunu iddia ettiği yer ile evleri arasında bulunan bölgenin basit krokisi çizilerek detaylı araştırma yapılmıştır.

6. Kayıp olduğu iddia edilen bölgede bulunan mahalle sakinleri, İş yeri sahipleri ve okul arkadaşları, olmak üzere toplam 78 kişinin bilgisine ve ifadelerine başvurulmuştur.

7. Müşteki tarafından şüpheli olarak bildirilen ... Plakalı Beyaz Şahin, ... plaka sayılı bej renkli şahin oto ve ... kırmızı renkli eski kasa doğan marka araçlar ve araç sahipleri ile ilgili gerekli araştırma ve incelemeler yapılmıştır ve bu konuda şahısların ifadeleri alınmıştır,

8. İl Emniyet Müdürlüğümüz Radyo Televizyon ve Foto Film Şube Müdürlüğünce faaliyet gösteren 96.60 frekansından 12.00-14.00 saatleri arasında yerel yayın yapan Polis Radyosunda kayıp çocuk ilanının anonsu yaptırılmıştır.

9. Müşteki ... baba) 'in İstanbul ilinde Ulusal TV kanallarına çıkararak kayıp kızı ile ilgili olarak beyanatta bulunmuştur.

10. (kayıp bildiriminden 3 ay 10 gün sonra) günü ilimiz Otogarında kayıp ilanını gören Aslen nüfusuna kayıtlı ... isimli şahıs (kayıptan 3 ay 13 gün sonra) günü (başka bir il) İl Emniyet Müdürlüğüne giderek ... hakkında bilgi veren ve ifadesi alınan ... isimli şahsın beyanı doğrultusunda Çocuk Şube Müdürlüğümüzce ekip görevlendirilerek ... ilinde bu şahıs isimli şahıs ile birlikte v isimli kız çocuğunu görmüş olduğunu iddia ettiği oto park ve şahısların kalıp konaklayabileceği yerler ile ilgili 3 gün çalışma yaptırılmıştır ... isimli şahsın vermiş olduğu eşkal bilgileri doğrultusunda Şanlıurfa İl emniyet Müdürlüğü Olay Yeri inceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğünce şahsın robot resmi çizilerek gerekli araştırma yapılmıştır. (başka bir ilde yapılan arama)

11. Kayıp Kız Çocuğu ...'in afiş resimleri yoğun olarak halkın bulunduğu çarşı, Pazar, Hastane, Terminal Vb. yerlere asılarak vatandaşın ihbarı için görsel ortam oluşturulmuştur.

12. İlimiz Cezaevinde tahliye olunan küçük yaşta çocuklara sarkıntılık, tecavüz vb. suçlardan sabıkalı olan şahısların adres ve kimlik tespitleri yapılarak detaylı bir şekilde çalışma yapılmıştır.

13. Mağdur ...'in il Milli Eğitim Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğünce kayıtlarının araştırılması istenilmiştir. İl Nüfus Müdürlüğünce nüfus kayıt bilgilerine kayıp aranıyor şerhi düşürülmesinin sağlanması gerekli yazışma yapılmıştır..

14. Dilekçe Sahibi (baba) dilekçe ekinde sunduğu 14.07.2008 tarihli Cumhuriyet Savcılığına vermiş olduğu dilekçesi ile ilgili olarak, adı geçen 3 kadın ve 1 erkek hakkında Asayiş Gasp Büro Amirliğince şahısların şüpheli olarak beyanları alınarak. Cumhuriyet Savcılığından arama kararı talep edilerek Sulh Ceza Mahkemesinin sayılı kararı ile "Gündüzleyim bir defaya mahsus olmak üzere arama yapılmasına izin verilerek ... ikametleri aranarak Gül Gonca ÇELİK 'e rastlanılmamıştır. Konu ile ilgili ... sayı ile tanzim edilen tahkikat evrakı Cumhuriyet Başsavcılığına ikmalen gönderilmiştir.

15. Baba'yı zaman zaman il merkezimizde bulunan ankösürlü telefon ile arayıp 50.000 Ytl para isteyen şahıs il merkezinde bulunan farklı ankösürlü telefonu kullandığından dolayı, şahsın tespit çalışmaları devam etmektedir.

16. ... bir başka şahıs) isimli bayanın konu ile ilgili olarak ... günü saat:17.30,da beyanına baş vurularak vermiş olduğu bilgiler değerlendirilip araştırma çalışmalarımız devam etmektedir.

17. Ayrıca Asayiş Şube Müdürlüğü Gasp Büro Amirliğince müşterek çalışmalarımız devam etmektedir. Asayiş Şube Müdürlüğünce Teknik Takibe takılan ... ifadelerine başvurulmuş fakat ... ile ilgili herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

18. Yapılan çalışmalar üzerinde geniş çaplı değerlendirmeler yapılarak konu hassasiyetle takip edilmektedir. Ayrıca kayıp şahıs ...'in bulunması için Çocuk Şube Müdürlüğümüzce özel ekip oluşturulmuş olup çalışmalarımız titizlikle devam etmektedir.

19. Dilekçe sahibi ... (baba)... ilimiz ... Hastanesi Baştabipliğince Rapor ile "F23Akut ve Geçici Psikotik bozukluklar" tanısı konularak rapor verilmiştir.

20. Kayıp Kız Çocuğu 2009 günü İlimiz Cumhuriyet Başsavcılığına müracaat eden ... ihbarı doğrultusunda, konu ile ilgili ..., ... beyanları alınmıştır. ...'in yanında olduğu iddia edilen (bir başka il)... ilçesinde ikamet eden ... ikametına arama kararına istinaden, arama için ... 2009 günü ekip görevlendirilmiş konu hakkında ... İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlilerince müşterek çalışma yapılmış ve tanzim olunan tahkikat evrakları ilimiz Cumhuriyet Başsavcılığına ... bildirilmiştir.

21. (7 ay sonra) 2009 günü babaya ait cep telefonuna, şüpheli ... tarafından ... nolu telefon ile aranarak kayıp kız çocuğunun adresini bildiğini ve ... ait ön yüzünde ... hesabına 250 TL para yatırması hâlinde kayıp kızın yerini söyleyeceğini ve ... ihbarı üzerine, Asayiş Gasp Büro Amirliğince Şüpheli ...(aynı gün) ... 2009 günü alınarak tanzim olunan tahkikat evrakları ile birlikte Cumhuriyet Savcılığına sevk edilmiştir.

22. Kayıp Kız çocuğu ...'in Türkiye genelinde kayıtlarının araştırılması için (8 ay sonra).2009 gün ve ... sayılı yazımız ile Milli Eğitim Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirge Kurumu Genel Müdürlüğüne gerekli yazışmalar yapılmıştır.

23. Ayrıca Çocuk Şube Müdürlüğü olarak aile ile sürekli irtibat hâlindeyiz. Yapılan tüm ihbarlar değerlendirilmekte şüpheli şahıslara yönelik gerekli araştırmalar yapılmaktadır.

24. ...'in kayıp olması olayı ile ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığınca dosyası takip ve işlemde olduğundan yapılan ihbarlar ve Cumhuriyet Savcılığınca talep edilen hususlar hakkında

Asayiş Şube Müdürlüğüne ve Çocuk Şube Müdürlüğümüze gerekli takip işlemleri yapılmaktadır. Babanın dilekçesinde belirtmiş olduğu şahısların savcılık talimatıyla ikametleri aranmış ve defalarca ifadelerine başvurulmuş ve herhangi bir suç ve suç unsuruna rastlanılmamıştır. Tanzim edilen tahkikat evrakları ilgili Cumhuriyet Savcısına gönderilmiştir.

25. Kayıp Kız çocuğu ...'in Türkiye genelinde kayıtlarının araştırılması için (8 ay sonra).2009 gün ve ... yazımız ile İl Sağlık Bakanlığı ile yapılan yazışma neticesinde ... bir başka il Sağlık Müdürlüğü ... Sağlık Ocağında (beş ay sonra) 2008 tarihinde enjeksiyon, (7 ay sonra) .2008 tarihinde hasta olup poliklinik defterlerine kayıt yapıldığı tespit edilerek ... yazı ile bildirilmiştir. ...'in kayıtlarınınil Sağlık Müdürlüğünden çıkması üzerine gerekli araştırmanın yapılması için ... İl Emniyet Müdürlüğüne bildirilmiştir. Ağrı il Emniyet Müdürlüğü gerekli çalışmalarını yaparak sağlık ocağı kayıtların bilgisayara sehven işlendiği şeklinde bildirilmiştir.

26. Müşteki babanın birden fazla kuruma dilekçe vermesinden dolayı konu hakkında yapılan çalışmaların tebligatı İl Emniyet Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğüne ... 2009 günü gerekli tebligat yapılmıştır.

27. ... yazımız ile İlimiz Cumhuriyet Savcılığınca anne ve babanın 2008-2009 yıllarında ilimiz ve diğer illerde bulunan banka hesap kayıtlarının incelenmesi için Cumhuriyet Savcılığında talep edildi. Konu ile ilgili yazılar Cumhuriyet Savcılığına intikal etti ancak herhangi bir banka hesap kaydına rastlanılmadı.

28. Cumhuriyet Savcılığının ... sayılı yazısı ile 2 erkek ve 1 kadın hakkında araştırma yapılması istenilmiş belirtilen şahısları temin edilerek bilgi almaları yapıp Cumhuriyet Savcılığına bildirilmiştir. Bu şahısların ilimizde bulunan Gayrimenkullerin tespiti için ilimiz Tapu İl Müdürlüğü ile gerekli yazışmalar yapıldı. ayrıca Cumhuriyet Savcılığınca telefon dökümleri istenildi gelen telefon dökümleri üzerine çalışmalarımız devam etmektedir.

29. Asayiş Gasp Büro Amirliği görevlilerince ... 2010 günü yapmış oldukları çalışmalarda kayıp kız çocuğunun okul arkadaşı olan ... Şeymanur SÖYLEMEZ' in ilimizİlköğretim okulunda okuduğu tespit neticesi görüşme yapmak üzere belirtilen okula gidildiğinden adı geçen kızın ilimiz ... İlköğretim okuluna nakil aldığı ve ikametinden taşındığı tespit edilmiştir. İlimiz İlköğretim okuluna gidilerek öğrencinin hâlen bu okulda okuduğu tespit edilmiştir, Öğrenci ile yapılan görüşmede şüphe uyandıracak bir durumun olmadığı gözlenmiştir.

30. (bir yıl sonra) 2010 günü Müşteki baba ve ailesinin nüfus kayıtları çıkartılarak, kayıtlarının sorgulanması sonucu, sadece babanın in öz oğlu olan 1990 doğumlu ... Uyuşturucu Madde Kullanmak ve Satmaktan 1 adet 2009 yılında ARANMIYOR Kaydı olduğu görülmüştür Bunun üzerine ... in kendisi ve arkadaşları takıldıkları yerlerde bir müddet çalışma yapılmış şüpheli bir durum izlenimi oluşmamıştır.

31. (bir yıl sonra) Müşteki baba biz görevlilerle görüşmek istemiş, müştekinin ikametine intikal edilerek, kendisinin ilimizde ... olarak tabir ettiği ve daha önceden ifadesine başvuru şahsın tekrar incelenmesi bu şahıstan şüphelendiğini belirtmesi üzerine ... ikamet adresine gidilmiş, şahsın ... ilinde asker olduğunu ve 1 hafta sonra dağıtım iznine geleceğini beyan etmeleri üzerine belirtilen tarihte tekrar adrese gidilmiş şahıs ile yapılan birebir ve detaylı görüşmede daha önce vermiş olduğu ifadesinin aynısını biz görevlilere tekrar etmiş, bunun dışında başkaca bir bilgi vermediği, ismi geçen ... ikamet ve çevresinde yapılan gizli araştırmada biz görevlilerde şüphe oluşturacak bir durum gözlenmemiştir.

32. (bir yıl bir ay sonra) müşteki baba ile görüşülerek kendisinin ısrarla daha önceden haklarında işlem yapılan 1 erkek ve 2 kadın hakkında detaylı araştırma yapılması ve bu şahısların incelenmesini istemiş, ismi geçen şahısların ikametleri ve çevresinde 2 gün süreyle araştırma yapılmış ancak olumsuz bir durum görülmemiştir.

33. Nisan 2010 günü baba Kayıp Çocuklar Meclis Araştırması Komisyonuna vermiş olduğu dilekçesi ile ilgili yapılan görüşmede dilekçeden bir suret alınmış, yapılan incelemede dilekçesinde belirttiği 19 kişinin daha önceden konu ile ilgili olarak haklarında işlem yapılan ve ifadelerine başvuru yapılan ikametleri aranan kişiler olduğu tespit edilmiş ancak müşteki baba bu şahıslardan en çok 2 kadın ve 1 erkek isimli şahıslardan şüphelendiği ve bu şahısların tekrar takip edildiği takdirde bir bilgiye ulaşacağımızı ısrarla beyan etmesi üzerine belirtilen şahısların ikametleri çevresinde ve bulunabilecekleri yerlerde gizli olarak yapılan araştırmada biz görevlilerce şüphe oluşturacak bir durum ile karşılaşılmamıştır.

34. (bir yıl 1 ay sonra) müşteki ile tekrar yapılan görüşmede saat 12:00 ile 17:00 arası ekip otomuzla alınarak en son vermiş olduğu dilekçe ile ilgili ... hakkında yapılan araştırmalarda herhangi bir olumsuz durum ile karşılaşılmamıştır.

35. Yine müştekinin dilekçesinde belirtmiş olduğu ... yerde ikamet ettiği tespit edilmiş belirtilen şahıs ile detaylı görüşme yapılmış ... isimli şahsın yapılan GBT incelemesinde 1 adet Dolandırıcılıktan kaydının olduğu ancak ARANMADIĞI tespit edilmiştir. Daha sonra müşteki baba ile 3 kez görüşülmüş bu görüşmelerin tamamında 1 erkek ve 2 kadın telefonlarının neden dinlenmediğini, eğer bu şahısların telefonlarının dinlendikleri takdirde kesin sonuç elde edeceğimizi çünkü kendisinin olay tarihinden itibaren en fazla bu şahıslardan şüphelendiğini biz görevlilere beyan etmiştir.

36. Kayıp kız çocuğunun ailesi ile sıklıkla görüşülmekte devam etmektedir. Çocuk Şube Müdürlüğü ve Asayiş Şube Müdürlüğüne kayıp kız çocuğu v in bulunmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Yukarıdaki vakalarda olduğu gibi kayıp ihbarı yapılan çocuğun kolluk kuvvetlerine bildirimini, aranması ve yasal işlemler sırasında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar aşağıda sıralanmıştır.

7.2.4.1. Kolluk Kuvvetlerine Başvuru Sırasında Karşılaşılan Sorunlar

a) **Ailenin başvurmada gecikmesi:** Ailenin çocuğun kaybolduğunu anlaması, kendi bulunduğu çevrede arama çalışmalarının sürecine bağlı olarak kolluk kuvvetlerine başvuru süresi gecikebilmektedir. Özellikle SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların ailelerine ulaşıldıktan sonra ailenin kolluk kuvvetlerine başvurusuna kadar geçen zamanda olan gecikme daha da uzun olmaktadır.

b) **Ailenin kolluk kuvvetlerine başvuruyu nasıl yapacağını bilmemesi** de başvuru sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Ailenin çocuğun en yeni fotoğrafını bulamaması, başvurusu sırasında gerekli bilgileri verememesi özellikle kıyafet ve görünüm konusunda yeterli bilgiyi verememesi aramanın ilk aşamasını güçleştirmektedir.

c) **Ailenin kolluk kuvvetlerine bilerek ya da bilmeyerek yeterli bilgi vermemesi** de yine arama çalışmalarının etkinliğini azaltmaktadır. Çocuğun kaybolmasında, ailenin ihmali söz konusu olabilecek durumlarda (Çocukla/aile arası tartışma, çocuğa verilen ceza gibi.) ailenin kolluğa bilgileri eksik ya da yanlış vererek kolluğu yanlış yönlendirmesi söz konusu olabilmektedir. Aile, çocuğun bulunabileceği, gidebileceği yerleri, arkadaş çevresini yeterli seviyede tanınamaması nedeniyle yeterli bilgi veremeyebilmektedir.

7.2.4.2. Emniyet ve Jandarma Birimleri Arasında İletişim Eksikliği

Emniyet ve jandarma birimlerinin farklı bölgelerden sorumlu olmaları, bilgi paylaşımını hızlı yapamamaları, kayıp çocuğun bölge değiştirmesinin takip edilememesine ve dolayısıyla çok önemli olan ilk saatlerde arama çalışmalarının etkinliğinin azalmasına neden olmaktadır.

7.2.4.3. Adli ve İdari Olay Tanımlarında Standardizasyon Olmaması

Aile ya da SHÇEK tarafından kayıp olarak ihbarı yapılan her çocuk, Cumhuriyet Savcılığına bildirilmektedir. Ancak her olay için dosya açılmamaktadır.

Kolluk kuvvetleri tarafından Cumhuriyet Savcılığına bildirilen kayıp çocuğun kaçırılma, alıkoyma veya hayati tehlike şüphesi olması hâlinde “adli olay” olarak değerlendirme yapılmakta ve arama işlemlerinde Cumhuriyet Savcısının talimatlarıyla hareket edilmektedir. Eğer böyle bir şüphe söz konusu değil ise olay “idari olay” olarak kabul edilmekte ve arama işlemleri kolluk kuvvetlerince yürütülmektedir.

Adli ve idari olay olarak kabul edilme süreci “kolluk kuvvetleri ve Cumhuriyet savcısı” arasındaki iletişim ile belirlenmektedir. Bu sürecin işleyişinde herhangi bir standart tanım olmaması, kişisel düşünce sistemleri ve olaylara bakış açısı nedeniyle farklı kararlar verilebilmesine neden olmaktadır.

Bu sürecin işleyişi sırasında kolluk kuvvetleri Cumhuriyet savcısı ile genellikle telefon ile iletişim kurmakta; olay, kolluk kuvvetleri tarafından yazılı bir talimatname hâline getirilerek savcıya imzalatılmaktadır. Bazı yerlerde bu iletişimin sağlanması sırasında kişisel davranışlardan doğan engeller olabilmektedir.

Kolluk kuvvetlerinin şüphelendiği olaylarda “telefon dinleme”, “ev arama”, “bilgisayar ya da kamera kayıtlarını inceleme” ya da “genel arama” gibi talepleri olmaktadır. Ancak, bu tür incelemelerin yapılabilmesi Cumhuriyet savcısının talimatnamesi ile olabilmektedir. **Kolluk kuvvetlerinin ve savcının aynı paralelde düşünmemesi arama sürecinin etkin bir şekilde yapılamamasına neden olabilmektedir.**

7.2.4.4. Kayıp Çocuğun Aranma Süreci İçinde Arama Sırasında Kullanılan Doküman ve Fotoğrafların Geçerliliğini Yitirmesi

Kayıp çocuğun aranması sırasında kullanılan fotoğraf güncelliğini yitirebilmekte veya çocuğun ailesi adres değiştirebilmektedir. Kayıp çocuğun aranması sırasında güncelleme yapılmaması çocuğun bulunma şansının yitirilmesine neden olmaktadır.

7.2.4.5. Kayıp Çocukların Sokakta Yaşayan Çocuklar Arasına ya da Suç Örgütlerine Karışmış Olması

Sokakta yaşayan çocukların; SHÇEK’e bağlı kuruluşlara teslim edilmeden önce kimlik işlemleri Emniyet Birimlerince yapılmaktadır. Kimlik tespiti yapılamayan çocukların kurumlara teslim edildikten sonra da kimlik tespiti çalışmaları devam etmektedir. Eğer bu çocuk, kayıp ve aranan bir çocuk ise çocuğun ailesi ile iletişime geçilerek işlemler devam etmektedir.

Çocukların ruhsal durumları ya da bilişsel gelişimleri konusunda sorunları varsa kimlik bilgilerinin bulunmasında zorluk yaşanmaktadır.

Ancak, emniyet çalışanları tarafından sokakta yaşadığı kayıp altına alınan, ama kimliği tespit edilemeyen çocukların kayıp çocuk olma olasılığı bulunmaktadır. Bu da kayıp çocukların bulunamamasına neden olabilmektedir.

Diğer taraftan suç örgütleri tarafından kaçırılan çocukların da bulunma olasılıkları ancak suça karışıp yakalandıkları zaman olabilmektedir.

Ölen kişilerin kimlik bilgilerinin tespit edilmesi sonucunda kayıp olma durumları incelenmektedir. Ancak ölen kişilerin kimlik bilgilerinin tespit edilememesi durumunda, adli vaka olarak değerlendirmesi yapıldıktan sonra kimsesizler mezarlığına defnedilmektedir. Bu da kimliği tespit edilemeyen vakaların arasında kayıp çocukların olma olasılığı bulunduğunu düşündürmektedir.

7.2.4.6. SHÇEK’e Bağlı Kuruluşları ve Emniyet Birimleri Arasında İletişim Sorunu Yaşanması

SHÇEK’e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların emniyet birimlerine bildiri ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar arasında emniyetin telefonla ihbar almaması, SHÇEK uzmanının emniyet birimine gitme ve ifade verme zorunluluğu nedeniyle ihbarda gecikme yaşanması yer almaktadır.

Bunun yanı sıra SHÇEK’e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların kuruma geri dönmesi sonrasında, SHÇEK tarafından da emniyete kayıp ihbarının kayıtlardan düşmesine ilişkin bir bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bildirim SHÇEK çalışanları tarafından ihmal edilebilmektedir. Çocuğun kuruma döndüğüne ilişkin ihbarın yapılmaması ise polisin kayıtlarında çocuğun hâlen kayıp olarak görülmesine neden olmaktadır.

7.2.4.7. Toplumun Genel Olarak Konu Hakkındaki Bilgisinin Yetersiz Olması ve Farkındalığının Olmaması

Toplumun kayıp çocuklar hakkında farkındalığının az olması da temel sorunlardan biridir. Çocukların kaçırılması, evden kaçması ya da bulunduğu ortamda bilişsel ve ruhsal sorunları nedeniyle kaybolmasına ilişkin bilgilerin yetersiz olmasının yanı sıra, bu olayların olmaması için ne yapılması gerektiği konusunda da toplum yeterli uyararla karşılaşmamaktadır. Bu farkındalığın sağlanamaması, çocukların kaybolduğu zaman ne yapılması gerektiği konusunda bilginin olmamasına neden olabileceği gibi; yalnız dolaşan, kaçırıldığını fark ettiği ya da kaçtığını düşündüğü bir çocuk gördüğü zaman yapılması gerekenlerin yapılmamasına neden olabilmektedir.

7.2.4.8. Velayet Nedeniyle Çocuk Kaçırma Olaylarında Karşılaşılan Sorunlar

Velayet nedeniyle çocuk kaçırma olaylarında, mahkeme kararı üzerine çocuğun alınarak velayet sahibine teslimi işlemleri İcra ve İflas Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Uluslararası alanda gerçekleşen velayet nedeniyle çocuk kaçırma olaylarında da Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Yön ve Kapsamına Dair Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Gerek İcra ve İflas Kanunu, gerekse 5717 sayılı Kanun’un 20’ nci maddesinde; bu tür olaylarda polise sadece “icra işlemi sırasında yazılı başvuru üzerine zor kullanma hususundaki görevlerin yerine getirilmesi” görevi verilmiştir.

Buna rağmen, gerek gerekli yargı prosedürünün tamamlanmadan karar verilmesi gerek icra sisteminin boşlukları ve gerekse velayet sahiplerinin bilgi sahibi olmamaları nedeniyle, bazı olaylarda çocuğun velayet sahibine teslimi konusunda polise müracaatta bulunulmakta ve bu görev polisten beklenmektedir.

Bu konu doğrudan kollukla ilgili olmadığından koordinatör bakanlık olan Adalet Bakanlığı Cumhuriyet Başsavcılıkları ve İcra Müdürlükleri, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Yön ve Kapsamına Dair Kanun hükümlerini hayata geçirmelidir. Yeterli sayıda personeli olan İcra Müdürlüğü personeli ile çocuk tesliminde görevli psikolog ve/veya sosyal hizmet uzmanının güvenliğine yönelik konu ile ilgili yetkili kişi ya da kişilerin talepte bulunması durumunda, kolluğun çocuk biriminin yardımında bulunması benimsenmelidir.

Bu duruma açıklık getirilmemesi durumunda bu tip vakalarda koordinasyonu sağlayan (Adalet Bakanlığı) makama konu ile ilgili prosedürü gerçekleştirmek için müracaatta bulunulmalıdır.

Kolluğun çocuk biriminden doğrudan bir talepte bulunulmamalıdır. Doğrudan kolluğa müracaat olması durumunda hem zaman kaybı yaşanmakta hem de bu durumda olan aileler ve çocuklar mağdur olmaktadır. Tüm müracaatlar koordinasyon makamı olan Adalet Bakanlığına bildirilmektedir.

Uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi ve ilgili mevzuatın uygulanabilirliğinin artırılmasına yönelik olarak Merkezî Koordinasyon Makamı tarafından ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılmalıdır.

7.2.4.9. Kayıp Çocuk Bildirim Sisteminin Konu ile İlgili Tüm Taraflarca Kullanılmaması

Hâlen kolluk kuvvetleri tarafından geliştirilmiş olan veri toplama sistemi sayesinde kayıp olan çocuklar tüm ülke çapında aranmaktadır. Ancak, sisteme veri girişi ile ilgili süreçte yaşanan olaylar (polis ve jandarmadan veri girişinin yapılmasını etkileyen etmenler vb.) verinin sağlıklı olmasını etkilemektedir. Bu veri sistemi sadece kayıp çocukların özelliklerini taşımaktadır.

Veri toplama sistemine kolluk kuvvetlerince kayıp ihbarı alındığında veri girişi yapılmaktadır. Kayıp çocuğun kolluk kuvvetlerince bulunması durumunda, çocuğun bulunduğuna ilişkin bilgi de veri toplama sistemi içine kaydedilmektedir.

Ancak, bazen çocuklar ailelerin yanına kendiliklerinden dönmektedirler. Bu durumda ailenin, çocuğunun döndüğüne ilişkin bilgiyi kolluk kuvvetlerine bildirmesi gerektiği hâlde bu durum ihmal edilebilmektedir; bu da çocuğun kayıp çocuk listesinde kalmasına neden olmaktadır. Aynı durum, SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocuklar için de geçerlidir. Bu durum hem verinin doğru olmamasına hem de kolluk kuvvetlerinin çocuğu hâlen aramalarına neden olmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan fotoğraflı albüm oluşturulmasına rağmen eksik bildirim nedeniyle bütün kayıp çocukların fotoğrafları bu albümde yer almamaktadır. Jandarma Genel Komutanlığınca böyle bir albüm kullanılmamaktadır.

7.2.5. Öneriler

Çocukların Kaybolmasının Önlenmesi

Çocukların kaybolmalarının önlenmesi için önce çocukların kaybolma nedenlerinden tespit edilenleri sıralamak gerekmektedir. Bu Komisyonun çalışmaları sırasında çocukların kaybolma nedenleri şu şekilde saptanmıştır.

Ailelerin yanından ayrılan çocukların önemli bir kısmı 15 yaşın üzerinde olup kız çocuklar daha fazladır. Yani, ergenler daha fazla risk altındadırlar. Çocuğun daha önce kaybolma öyküsü varsa tekrar kayıp riski artmaktadır.

Aile yapısının çok önemli olduğu bulunmuştur. Parçalanmış ailelerin çocuklarının daha fazla risk altında olduğu saptanmıştır.

Ailenin yaşam yerini değiştirmesi ile yeni bir sosyal çevreye gelen çocuklar uyum sorunları yaşayabilmektedir. Çocuk kendi yaşam süresinde göç etmiş olmasa da ebeveynin göçü kayıp riskini arttırmaktadır. Bu durum, ebeveynin uyum sorununun doğrudan çocuğa yansiyabildiğini düşündürmektedir. Ek olarak, kayıptan önceki son bir yıl içinde yaşanan göç olgusunun çocuğun sosyal yaşamını etkilediği saptanmıştır.

Aile bireylerinin sosyal yapıları, aile içi dinamiklerde çocukların öncelikli olmaması, çocuk ile iletişim kurulamaması gibi nedenler çocukların aile dışındaki yaşama yönelik bakışlarını değiştirmektedir. Ailenin sosyal yapısında özellikle anne ve babanın öğrenim durumları, çalışma durumları önemli bulunmuştur. Özellikle ergenlik döneminde değişim ve yenilikler arayan çocuklar, dış ortamda etkileyen kişilerle karşılaştığında ev dışında yaşamayı tercih edebilmektedirler.

Erkek ya da kız çocuğun evde ya da yaşadığı ortamda şiddet görmesi de yaşamını daha uzak bir yerde geçirme isteğinin oluşmasına neden olabilmektedir.

Çocukların yaşam yerlerinde olağanüstü bir olay yaşamaları (ailede, okulda ya da yakın çevrede), ruhsal ve sosyal yaşamlarını etkileyerek yeni bir yaşam arayışı içine girebilmelerine sebep olabilmektedir. Paralel bir bulgu olarak, yaşamında yenilik arayan, ortama uyum sağlayamayan çocuklarda (kayıp olayının hemen öncesinde), davranışlarda değişiklik gözlenebilmekte; bunlar okul içinde uyum problemi yaşayabilmektedir. Bu tür durumlarda, çocuğun kayıp riskinin daha yüksek olduğu düşünülerek çocuğa yakınlık, ilgi ve iletişim yoğunlaştırılmalıdır.

Okula devamsızlık yapan çocuklar, okulu terk eden çocuklar, 16 yaşını tamamladığı için okuldan ayrılmak zorunda kalan çocuklar, okul başarısızlığı olan çocuklar evden ayrılma ya da olumsuz sosyal çevrelerde yer alabildikleri için kaybolma riskine daha fazla sahiptirler. Bu durum, kayıpların önlenmesinde çocuğun okul sistemi içinde tutulmasının önemine işaret etmektedir.

Engelli ya da kronik hastalığı olan çocuklar kaybolduklarında, bu çocukların bulunma olasılıkları daha düşük bulunmuştur.

Arkadaşları ile beraber bir yaşam tarzı benimseyen çocukların da aile dışında bir yaşam tercihleri olabilmektedir.

Ergenlik döneminde olan erkek çocuklarda suça itilme, çete üyesi olma gibi farklı riskli davranışlar çocuğun evden ayrılmasını kolaylaştırabilmekte ve bulunmasını da zorlaştırmaktadır.

Kız çocukların duygusal beraberlikleri olması, aile tarafından onaylanmaması ya da duygusal olarak beraber olduğu kişinin genç kızı cinsel istismarı gibi nedenler evden ayrılma nedeni olabilmektedir. Genç kızların ailenin yanından ayrılmasında, evlenme vaadiyle kandırılması ya da zorla fuhuş amacıyla kullanılması gibi nedenler yer almaktadır.

Küçük çocukların kaçırılma nedenleri arasında evlatlık edinme, dilendirilme gibi nedenler yer almaktadır. **Ülkemizde organ ticareti nedeniyle olan çocuk kaçırmalarının olduğu söylenmekle beraber buna ilişkin bir kanıt, bu Komisyon çalışması sırasında bulunamamıştır.**

Komisyon tarafından yapılan çalışmaya göre çocuğun pozitif yaşam davranışlarının olması (spor yapma, kitap okuma, TV seyretme, gazete/dergi okuma, kültürel etkinliklere katılma, sinema/tyatroya gitme, bilgisayarda vakit geçirme, arkadaşlarıyla vakit geçirme, alışverişe/çarşıya gitme, bahçede/parkta oyun oynama vb.) gibi durumlarda kayıp çocuğun bulunma olasılığı artmaktadır.

Çocuğun İnternet ile tanışık olması her ne kadar riskli kişilerle tanışma ve istismar olasılığını artırsa da bulunmasını da kolaylaştırmaktadır.

Çocuğun kayıp tarihinde yanında cep telefonu olması, kredi kartının olması, bulunması için ipuçları oluşturabilmektedir. Çocuğun kaybolduğu zaman yanındaki para ve mücevher gibi değerli mallar ise bazen bulunmayı kolaylaştırırken bazen de bulunmasını zorlaştırmaktadır.

Ailesi ile yaşayan çocuklar, aile ile çatışmaya girdikleri zaman, evden ayrılabilirler. Ancak, çocuklar bir süre sonra eve dönmekte ya da kolluk kuvvetleri tarafından bulunmaktadır. Aileler bu çocukları "macera aramak için ayrıldı" şeklinde yorumlayabilmektedir. Öte yandan, evden ayrıldıkları süre içinde kayıp çocukların suça karışma ve suç mağduru olma riskleri artmaktadır.

Kaybolma sonrasında etrafında kimse tarafından görünmeyen çocukların bulunma olasılıkları azalmaktadır.

Çocuklarını bulamayan aileler çocuklarının kaçırıldığını ve kullanıldığını düşünmektedirler. Aileler, kolluk kuvvetleri ve Savcılık dışında hocalar, medyumlar ve şihlardan da yardım istemektedirler.

SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda özellikle yetiştirme yurdundan ayrılan çocukların bulunma olasılıkları diğer kurumlara göre daha yüksektir. SHÇEK bakım ve rehabilitasyon kurumlarına gelen çocuklar yaşamlarında sorun yaşayan çocuklar olup topluma uyumları güç olmaktadır: Bu çocukların bulunma olasılıkları en düşük olarak saptanmıştır. Koruma, bakım ve sağlık tedbir kararları olan ve uygulanmayan çocuklar SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan daha sık olarak izinsiz ayrılmakta ve bulunamama olasılıkları da düşük olmaktadır.

SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda kalan çocukların kurumdan izinsiz ayrılma olasılıkları, kuruma kabulden hemen sonraki/erken dönemde en yüksek olmaktadır. Dolayısıyla, kuruluşa kabul sonrası erken dönemde çocuğun kuruma adaptasyon çalışmaları ve yoğun iletişim sağlanması, bu tür kayıpların önlenmesi için önem taşıyacaktır.

Çocukların kaybolmasını önlemek için öncelikle;

- Aile yapısının güçlendirilmesi, anne ve babanın sosyal yapısının yükseltilmesi,
- Anne ve baba olmanın sorumluluklarının farkına vardırılması, anne ve baba olmanın öğretilmesi,
- Aile içi iletişim konusunda anne ve babanın beceri kazanmasının sağlanması,
- Aile yapısının ekonomik koşullarının desteklenmesi,
- Çocukların olumlu yaşam davranışları kazanmaları için çevre koşullarının olumlu hale getirilmesi ve çocukların desteklenmesi,
- Ailede ya da çocuğun yaşamında göç olan durumlarda, aile-çocuk iletişiminin özellikle iyileştirilmesi, gerekli durumlarda çevreye adaptasyon konusunda sosyal destek alınması, göç yaşayan ailelerin yeni yaşam yerlerine uyum sağlayabilmeleri için sosyal programlara dâhil edilmesi,
- Bedensel ve ruhsal risk etmenleri olan çocuklara danışmanlık, rehberlik ve tedavi verilmesi,

- Okula devam konusunda çocukların izlenmesi ve devamlarının sağlanması, özellikle okulda uyum sorunu yaşayan çocukların okul sistemi içinde tutulması konusunda gerekli müdahalelerin yapılması,
- Ergenlik döneminde duygusal beraberlikler konusunda erkek ve kızların bilinçlendirilmesi,
- Medyanın olumlu rol model oluşturmayı hedeflemesi ve İnternet'in doğru olarak kullanımının sağlanması,
- SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda sağlık, koruma ve bakım tedbirlerinin uygulanması konusunda kurumların sorumluluklarını yerlerine getirmesi gerekmektedir.

Çocukların kaybolmamasına ilişkin koruyucu önlemler aynı zamanda çocukların mağdur olmasını önleyen önlemlerdir. Bu konuya ilişkin geniş kapsamlı öneriler Komisyon Raporunun 9' uncu bölümünde yer almaktadır.

7.2.5.1. Kayıp Çocuk Aranması Sırasında Etkinliğin Artırılması

Kayıp çocuk ile ilgili olarak tüm sektörler tarafından benimsenen bir yasal tanıma gereksinim vardır. İçişleri, Adalet, Ulaştırma ve SHÇEK'in kayıp çocukların arama sürecine ilişkin görev ve sorumluluklarının belirlendiği protokolün etkili bir şekilde uygulamaya konulması gerekmektedir.

7.2.5.2. Kayıp Çocuk Bildirim Sistemi

Kayıp çocuk ile ilgili olarak tüm sektörlerin kullandığı bir bildirim sistemine gereksinim vardır. Bu sistemin kurulmasına ilişkin bir gelişme komisyon çalışmaları sırasında gerçekleşmiştir. (Ek 2 - Protokol)

Protokolün amacı, ülkemizde çocukların kaybolmalarının önlenmesi; kayıp çocukların bulunması için sorumlu kurumlar arasında etkin işbirliğinin sağlanması; kaybolma vakalarına ilişkin ulusal bilgi sisteminin oluşturulması; kayıp vakalarının incelenmesi ve nedenlerinin araştırılması, kayıp çocuklardan bulunanlar ve aranmaya devam edilenlerin ailelerinin, sorumlu kurumların nezdinde araştırmalar yapılarak, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde etkin işbirliği ile çözüm odaklı uygulamaların ve politikaların geliştirilmesi, kayıp çocuk bilgilerinin e-Devlet Kapısı üzerinden sunulmasıdır.

Bu protokol, Devlet Bakanları ile Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları tarafından imzalanmış olup bu protokole Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk ve yükümlülükleri tanımlanmıştır.

7.2.5.3. Kayıp Çocuğun Hızlı Bulunması İçin Yapılması Gereken İşlemlerde Savcı-Kolluk Arasındaki İletişim Engelinin Ortadan Kaldırılması

Gerçekte her biri acil ve önemli vaka olan kayıp olaylarında, kayıp çocuğun kullandığı cep telefonu, Messenger adresi, kimlik ve diğer kart bilgileri gibi bilgiler çocuğun bulunmasında büyük rol oynamaktadır. Çoğu zaman bu tür bilgiler için adli makamlara müracaat edilmekle

birlikte; ortada çocuğun kaçırıldığına ya da başka bir suça maruz kaldığına ilişkin bilgi ve bulgu yoksa arama işlemi tamamen idari nitelikte bir işlem olduğundan, suç soruşturmasına ilişkin hükümler uygulanamamaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili hükümleri de bazı durumlarda yetersiz kalmaktadır.

Bu nedenle;

- **Kayıp çocuk vakalarında polisin** “kayıp çocuğun mobil telefonunun yer tespitini yapma ve detay bilgisine ulaşmasına”, “İnternet servis sağlayıcılarından gerekli bilgileri talep etmesine”, “bankalar dâhil olmak üzere tüm resmî ve özel kurum - kuruluşlardan bilgi talep etmesine” yönelik düzenlemeler kayıp çocuğun bulunmasının hızlandırılması için yeniden gözden geçirilmeli, idari ve adli vaka ifadesi çocuk yararına göz ardı edilmelidir.

7.2.5.4. Kayıp Çocuğun Aranma Süreci İçinde Fotoğrafların Büyütülmesi

Kayıp çocuğun dosyasında bulunan fotoğrafın daha sonra yaşına uygun hâle getirilerek arama çalışmalarının devam etmesi gerekmektedir. Adli Tıp Kurumu ve Emniyet Genel Müdürlüğü içinde bu birimin acilen kurulması ve yeterli uzman istihdam edilmesi gerekmektedir.

7.2.5.5. DNA Örneklerinin Arama Sırasında Kullanılması

Adli tıp ile işbirliğinin yapılması ve ölen kimsesiz kişilerin DNA örneklerinin kayıp çocuklar ile karşılaştırılmasının sağlanmasına ilişkin mevzuatın oluşturulması ve uygulamanın başlatılması, çocukların bulunmasına katkı sağlayabilir.

Ailelerden alınan DNA örnekleri ile arama sürecinin daha farklı boyutlarda yapılabilmesine ilişkin uygulamalar geliştirilmelidir.

7.2.5.6. Riskli Çocukların Kaldığı Kurumların Yapılanmasına İlişkin Öneriler

SHÇEK'e bağlı kuruluşlar açık kapı sisteminde çalışmaktadır. Bu kurumların çalışma sistemi çocukların kolaylıkla kaçmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle yüksek güvenlikli kurumların yapılandırılmasına ilişkin önerilerin SHÇEK ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu tür kurum modelleri pek çok ülkede uygulanmakta olup tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunularak çocuğun toplum içine sağlıklı ve güvenli davranışlarla tekrar kaynaştırılmasını amaçlamaktadır. Yüksek güvenlikli kurumların temel olarak “okul” sistemine benzer bir model oluşturması hedeflenmelidir.

Bu tür kurumların Sağlık Bakanlığı bünyesinde de açılması gerekmektedir. Ancak, hâlen Sağlık Bakanlığı tarafından suç mağduru olan, suça sürüklenen çocuklara ilişkin müdahalelerin yapılabileceği bir kurumsal örgütlenme ve hizmet modeli bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığının genel olarak kurumlarında ve çalışanlarında suç mağduru olan ve suça sürüklenen çocukların sağlık, sosyal tedavi ve rehabilitasyonu bakış açısına sahip olan sağlık personeli de yetersiz sayıdadır; genel olarak nitelikleri de düşüktür.

Sağlık Bakanlığı Kamu Özel Ortaklığı Daire Başkanlığı tarafından **Kamu Özel Ortaklığı Modeli ile Ankara Bilkent Entegre Sağlık Kampüsü Yapım İşleri ile Ürün ve Hizmetlerin Temin Edilmesi İş (Proje)** 5396 sayılı Kanun ile değişik 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ek madde 7 ve buna dayalı “Sağlık Tesislerinin, Kiralama Karşılığı Yapıtılması ile

Tesislerdeki Tıbbi Hizmet Alanları Dışındaki Hizmet ve Alanların işletilmesi Karşılığında Yenilenmesine Dair Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde ihale edilecektir. Ön yeterlik ilanı 20 Haziran 2010 tarihinde yayımlanmıştır. Bilkent Ankara’da yapılacak olan Proje, 3056 yataklı bir entegre “Sağlık Tesisi” içerisinde, 496 yataklı Çocuk Hastalıkları Hastanesi, 200 yataklı Psikiyatri Hastanesi ve 100 yataklı Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Hastanesi yatırımını kapsamaktadır. Kamu Özel Ortaklığı modeli ile gerçekleştirilecek olan Proje’nin yapım dönemi 42 ay olup işletme dönemi 25 yıla kadardır.

7.2.5.7. Toplumun Konu ile İlgili Farkındalığının Geliştirilmesi

Toplumun kayıp çocuklar hakkında farkındalığının artırılması için temel olarak bu konuya ilişkin bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Bununla ilgili olarak hem çocukların kaybolmaması için ailenin sorumluluklarının hem de çocuğun kaybolması durumunda yapılması gerekenlere ilişkin bilginin kitle iletişim araçları kullanılarak topluma ulaştırılması gerekmektedir.

7.2.5.8. Kayıp Çocuklar ile İlgili Kayıt Sisteminin Düzenlenmesi, Güncellenmesi, Raporlanması Çalışmaları

Kayıp çocukların tanımlanması ve takibi konusunda Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma ve SHÇEK dâhilinde kayıt sistemleri bulunmaktadır. Bu sistemlerin birleştirilememesi, elektronik ortamda güncellenememesi ve düzenli raporlanamaması; kayıp çocuk boyutunu, ilgili risk faktörlerini ve izlemine güçleştirmektedir. Yasal olarak kayıp çocuğun bulunduktan sonra bizzat ifade vermediği durumlarda çocuk EGM kayıtlarında “kayıp” olarak takip edildiği için, bu aşamaya kadar çocuk bulunmuş ise de kayıtlardan düşülmediği için kayıp çocuk sayısı olduğundan fazla görülmektedir. SHÇEK’e bağlı kuruluşlarından izinsiz ayrılan çocukları derhâl kolluk kuvvetlerine bildirmek zorunda olduğu için, birkaç saatlik süreler için haber alınamayan çocuklar “kayıp çocuk” sayısının olduğundan fazla görülmesine neden olmaktadır. Bu uygulamalar çocuğun yüksek yararını sağlamaya yöneliktir ve uygundur. Öte yandan, konuyla ilgili durum saptama ve araştırma çalışmalarında gerçek durumun ortaya konmasını engellemektedir. Toplum nezdinde de sorunun korkutuculuğunun artmasına neden olmaktadır.

Uygun düzenlemeler ile EGM kayıt tabanında bazı değişiklikler yapılması, örneğin, kaybolmuş ancak hâlen nerede olduğu bilinen fakat yasal nedenlerle takibi süren çocuklar özel bir dosyada incelenmeli, kayıt yanına (analizlerde ayrımı sağlayabilecek) bir tanımlayıcı işaret konulmalı, tekrarlayan kayıplar aynı çocuk özelinde birleştirilerek birlikte incelenebilmelidir. Mevcut kayıp sistemi, kayıp çocuğu bulmaya yöneliktir. Ek olarak, çocuk ve aile ile ilgili özelliklerin derinlemesine alınması; kurum bazında kayıp çocuk risk profilinin çıkarılabilmesine olanak sağlayacak, kayıp açısından yüksek riskli çocuklar hakkında ileride yapılacak müdahale çalışmalarına destek olacaktır. Çocuk bulunduktan sonraki dönemde, çocuğun neden kaybolduğu bilgisinin detaylı olarak alınması, bu dönemde yaşadıklarının tespiti, hangi unsurların bulunmayı kolaylaştırdığı ya da güçleştirdiği bilgisinin de kayıtlarda detaylı olarak yer alması önemlidir. Bu tür bir uygulama, ileride yapılacak arama çalışmalarına ışık tutacak, kaynakların en etkili şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

EGM ve Jandarma kuvvetlerinin kayıp çocuklar ile ilgili tuttıkları bilgileri yıllık olarak bir araya getirerek rapor etmesi, varsa düzeltilmelerin tespiti ve ilgili kurum - kuruluşlar ile paylaşması, yapılan müdahale çalışmalarının etkililiğini değerlendirme ve ileriye dönük planlamalar için önemlidir.

Bölüm Kaynakçası

1. T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, “**Kayıp Çocuklar Raporu**” Ankara, 25 Temmuz 2008, <http://www.ihb.gov.tr/Raporlar.aspx>.
2. “**A Broad Vision to Put Children First. Child Trafficking in Europe**”, UNICEF Innocent Centre, Italy, 2007.
3. http://www.unicef.org/protection/index_exploitation.html UNICEF.
4. Emniyet Genel Müdürlüğü, “**Kayıp Çocuklar ve Çocukların Cinsel İstismarı**” Belçika Çalışma Ziyareti Sonuç Raporu, 18 - 20 Kasım 2008.
5. Prof. Dr. Oğuz Polat’ın 8/4/2010 tarihinde Komisyonunda yaptığı sunum.
6. “**Trafficking in Persons Report**”, U.S. Department of State Publication Office of the Under Secretary for Democracy and Global Affairs and Bureau of Public Affairs, Revised, June 2007.
7. Emniyet Genel Müdürlüğü “**Kayıp Çocuk Rehberi**”, Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayın No. 11, Ankara, 2010.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

MAĞDUR ÇOCUKLAR

Bu bölümde Komisyon tarafından yapılan inceleme sonucunda birkaç farklı mağdur olma durumu tespit edilmiştir. Mağdur çocuklar başlığı altında belirlenen bu gruplar aşağıda sıralanmıştır

- İstismar mağduru çocuklar
- Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar
- Çalıştırılan çocuklar
- Suça sürüklenen çocuklar
- Üstün yetenekli çocuklar

8.1. İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLAR

Komisyonun kurulması sırasında verilen önergelere önemli bir bölümü özellikle cinsel istismara uğrayan çocukların korunması konusunda yapılması gerekenlerin saptanmasına yöneliktir.

Komisyon raporunun bu bölümünde genel olarak;

Bölüm 1’de “Çocuk istismarı ve ihmali” başlığı altında, istismar ve ihmal durumunda yaşanan sağlık sorunları, risk etmenleri, Türkiye’de istismarın boyutu tartışıldıktan sonra

Bölüm 2’de cinsel istismar 3 boyutta ele alınacaktır:

- a. Cinsel istismar (ensest ve çocuk evlilikler başlıkları da bu grup altında yer almaktadır);
b. çocukların cinsel ticari sömürüsü; c. medyada cinsel sömürü.*

Bölüm 2’de yer alan her bir alt başlık altında Türkiye’de sorunun yaşandığı durumda kurumların sorumlulukları, yapılanlar, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri bulunacaktır.

8.1.1. ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

Bu bölümde çocuğun istismar ve ihmalinin genel olarak tanımları yer almaktadır. Bu tanımlar raporun “Tanımlar” bölümünde bulunmakla birlikte aşağıda da tanımların içeriğine ilişkin açıklama sunulmuştur:

Çocuğa yönelik kötü muamele: Çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılması, cinsel istismar, ilgisizlik ve ihmalkârlık, ayrıca çocukların ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesi anlamını taşır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından çocuk istismarcıları; aile bireyleri, bakımından sorumlu olan kişiler, arkadaşlar, hısımlar, akraba, yabancılar, çocukla ilişkisi olabilen görevliler (polis, öğretmen, asker vb.), işverenler, sağlık çalışanları ve diğer çocuklar şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişimi, saygınlığı ve kendine güveni açısından fiilen zararlı veya zarar verme potansiyeli taşıyan her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ya da ihmalkâr davranış veya ticari amaçlı ya da başka tür sömürü olarak tanımlanır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 4 tip kötü muamele belirlenmiştir:

- I. Fiziksel istismar
- II. Cinsel istismar
- III. Duygusal ve psikolojik istismar
- IV. İhmal

Fiziksel İstismar: Çocuğun fiziksel istismarı; çocuğa karşı sağlığı, yaşamı, gelişimi veya onuru açısından zarar veren ya da zarar verebilme olasılığı yüksek, kasıtlı fiziksel güç kullanılmasıdır. Bu kapsamda vurma, tekmeleme, çarpma, savurma, ısırma, boğazını sıkma, aletle yaralama, yakma ve zehirlenme gibi davranışlar sayılabilir.

Bu davranışlar sonucu aşağıdaki lezyonlar ortaya çıkabilir:

- Cilt yaralanmaları: morluk, çürük, cilt altında kan birikimi (hematom), kesi, ezik, sıyrık, saçlı deri lezyonları (kesi, subgaleal hematom, çürükler vs),
- Kas yaralanmaları: hematom, kopma, parçalanma,
- İskelet sistemi yaralanmaları: kırıklar (kaburga, uzun kemik, köşe, kafatası, el/ayak kemikleri, pelvis, omurga vs.), çıkıklar, kemik zarı içine kanama (subperiosteal kanama) ya da yeni kemik oluşumu,
- İç organ yaralanmaları: mide, ince bağırsak, mesane, safra kesesi, bağırsak delinmeleri, böbrek, sürrenal, karaciğer, dalak, barsak ve mide duvarı hematomları, karaciğer, böbrek, pankreas ve dalak yırtılmaları,
- Baş boyun yaralanmaları: beyin içi kanamalar (subdural, subaraknoid kanamalar), beyin ödemi, beyin yırtılması, aksonal hasarlanma, göz dibi ve göz yüzeyinde kanamalar, ağız içi yaralanmalar (frenum denilen dil ve dudak bağı yırtıkları, hematomlar, diş kırıkları vs),
- Yanıklar (daldırma tarzı, simetrik, derin yanıklar).

Bu lezyonlar için çocuğa bakmakla sorumlu kişi tarafından açıklayıcı, inandırıcı bir kaza ya da tıbbi hastalık öyküsü verilmediği takdirde fiziksel istismardan kuşulanılmaldır çünkü evlerde ve kurumlarda çocuklara karşı fiziksel şiddet çoğu kez cezalandırma amaçlı olarak uygulanmaktadır.

Fiziksel yaralanmalar, fiziksel istismarın en belirgin ve en kolay belirlenen bulgularıdır. Fiziksel istismarın sonucunda; çocuğun cildinde (çürük, sıyrık, yara, yanık ve haşlanma izi vb.), iskelet yapısında (kafatası ve kemik çatlakları, kemik çıkıkları, kırıkları vb.) ya da iç organlarda (beyin travması, iç kanama ya da organların yırtılması vb.) yaralanmalar ortaya çıkabilir, ölüm görülebilir.

Cinsel İstismar: Cinsel istismar; çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı veya gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir. Çocukların cinsel istismarında failer, genellikle yaşları gereği kurbanın üzerinde yetki, otorite veya sorumluluk sahibi konumunda bulunan erişkinlerdir, ancak başka çocuklar, özellikle adolesanlar da cinsel istismar faili olabilir.

Ensest, cinsel istismar kapsamında bir saldırı tipidir. Ensestin tek ve kesin bir tanımını yapmak zordur. Son çalışmalarda üzerinde fikir birliğine varılan tanıma göre ensest; birbiriyle evli olanlar dışındaki aile üyeleri arasında sözlü-sözsüz, fiziksel, görsel her türlü erotik davranıştır. Ensest için kabul edilen tâciz, tâciz edenin cinsel uyarılması ya da tatmini için çocuğa veya gence yönelmiş her türlü fiziksel ya da fiziksel olmayan cinsel davranışı içerir. Kan bağı olan baba, anne, ağabey, abla, amca, dayı, teyze, hala ve dede gibi akrabalara ek olarak, çocuk üzerinde anne-baba gibi otoritesi ve saygınlığı olan geniş bir akraba ve hısım grubu ensest tanımında tâciz edenler arasında sayılır. Örneğin enişte, üvey anne-baba, üvey kardeşler bu gruptadır.

Duygusal ve Psikolojik İstismar: Duygusal ve psikolojik istismar, ebeveyn ya da çocuğa bakan kişinin çocuğun büyümesi ve gelişimi için uygun ve destekleyici ortamı sağlamadaki başarısızlığıdır. Bu durum bir süreç içinde, pek çok defalar tekrarlanabileceği gibi, tek bir seferde de gerçekleşebilir. Fiziksel ve cinsel istismar olgularında, özellikle bu istismar kategorileri kronik olduğunda çoğunlukla işin doğası gereği duygusal istismar da gerçekleşmektedir. Bu kategorideki davranışların çocuğun fiziksel ve bilişsel sağlığını, fiziksel, bilişsel, manevi, moral veya sosyal gelişimini bozma olasılığı çok yüksektir. Dolayısıyla, çocuğun hareket özgürlüğünün kısıtlanması (sürekli bir odaya kapatılması), alay edilmesi ve küçük düşürülmesi, sürekli suçlanması, korkutulması ve tehdit edilmesi ya da çocuğun güvenliğini tehdit altında hissedeceği davranışlara maruz bırakılması (aile içi şiddete tanık olması), ait olduğu grup ve aile ile ilgili ayrımcılık yapılması ve dışlanması gibi tutum ve davranışların yanı sıra düşmanca yaklaşımın fiziksel şiddet içermeyen diğer tipleri ve cinsel ve fiziksel istismara maruz kalma da duygusal ve psikolojik istismar tipleridir.

İhmal; çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, aslında yapabilecek durumda iken çocuğun gelişimi, sağlığı ve esenliği için yapması gerekenleri yapmamasıdır. Bu kapsamda çocuğun sağlığının, eğitiminin, duygusal gelişiminin, beslenmesinin, barınma ve güvenli yaşam koşullarının ihmali söz konusu olabilir. İhmal kasıtlı ya da kasıtsız olabilir. Toplumun çocuk ihmaline ilişkin farkındalığı ve hassasiyeti, fiziksel ve cinsel istismara göre çok daha düşüktür. Bu nedenle ihmal edilen çocukların belirlenmesi konusunda güçlükler yaşanmaktadır.

Tipik ihmal alt kategorileri şunlardır:

a) **Beslenme ihmali:** Yeterli gıda vermeyerek çocuğun büyüme ve gelişmesinin yaşa uygun seyretmesine engel olmak (bir çocuk tıbbi bir neden olmadan vücut ağırlığı 3. persentilin altında ise ya da yaşa uygun büyürken tıbbi açıklama olmadan iki standart sapmadan daha fazla kilo kaybı gözleniyorsa).

b) **Güvenlik ihmali:** Küçük çocukları evde, sokakta yalnız bırakıp tehlikeli koşullarda kalmalarına yol açmak, ilaç, alkol, uyuşturucu ile zehirlenmeler, çocukluk çağı yanıklarının çoğunluğu, araç içinde emniyet kemeri takılmaması, çocuğu evden atma, sokağa terketmek, çocuğu sokakta çalıştırmak, dilendirmek vs.

c) **Sağlık ihmali:** Bilinen sağlık sorunlarının incelenmesi ve tedavisi için gerekeni yapmamak, doktor reçetelerini almamak, önerilen tedavileri yarım bırakmak, doktor kararına karşıt olarak imzayla hasta taburcu etmek, aşılarını bilerek yaptırmamak, çok sayıda çürüğü olan çocuğa diş bakımı yaptırmamak vs.

d) **Duygusal ihmali:** Çocukla ilgilenmemek, boşanma sonrası çocuğu da duygusal olarak terk etmek, gereksinimleri ile ilgilenmemek, çocukta özgüven oluşturacak davranışları göstermemek.

e) **Eğitim ihmali:** Çocuğun ilgi, yetenek, değer ve becerilerine göre uygun eğitim olanaklarından yararlanamaması, öğrenmeye yönlendirilememesi, araştırma ve zihinsel gelişmenin özendirilip desteklenmemesi gibi durumlar.

Çocuğa karşı işlenen kötü muamele kapsamında çocuğun ticari sömürüsü de önemli bir başlık olarak yer almaktadır (15).

Çocuğun Ticari Sömürüsü: Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburi çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerini; çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işi kapsar.

8.1.1.1. İstismar ve İhmalde Yaşanan Sağlık Sorunları

Bebekler ve okul öncesi yaş grubundaki çocuklar savunmasızlıkları, bağımlılıkları ve toplumca daha görünmez olmaları nedeniyle hem istismardan hem de ihmalden daha çok etkilenirler ve ölümcül travmaya daha açıktırlar.

Çocuk istismarı ve ihmali yalnızca ölüm ve fiziksel yaralanma gibi olumsuzlukların ötesinde, mağdur çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal alanlardaki sağlığı ve gelişimi üzerine etkileri nedeniyle önemli bir toplumsal sağlık sorunu oluşturmaktadır. İçselleştirilmiş semptomlar genellikle istismar ve ihmal edilen ya da aile içi şiddete tanık olan çocuklarda; içe çekilme, depresyon, anksiyete, korku, öfke, kendini aşırı şekilde güven altına alma isteği, benlik saygısında azalma ya da sınırlı duygulanım gibi durumları içermektedir. Depresif belirtiler kötü muameleye maruz kalan çocuklarda yaygın olarak görülmektedir.

Özellikle cinsel istismar mağdurlarında depresif ruh hâli, anhedoni (daha önceki mutlu olduğu aktivitelerden zevk alamaması), kendini değersiz ve suçlu hissetmesi gibi içselleştirilmiş semptomlar ve belirgin derecede daha fazla içe çekilme görülür. Yaygın duygusal ve davranışsal etkiler arasında; suçluluk (kendini istismardan sorumlu tutma vb.), kaygı düzeyinde artış, takıntılı davranışlar, okul başarısında düşme, benlik saygısında azalma, çaresizlik, umutsuzluk, yeme ve uyku bozuklukları bulunmaktadır.

İçselleştirilmiş semptomların çoğunun uzun dönem etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin beynin gelişimi üzerinde fizyolojik değişikliklere neden olduğu çeşitli araştırmalarda gösterilmiştir. Sinir sistemindeki bu değişiklikler çocuğun fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini etkileyerek yaşam boyu sürececek duygusal, davranışsal ve bilişsel sorunlara neden olabilir (10). Fiziksel, cinsel ya da duygusal olarak istismar edilen, süregelen şekilde ihmale uğrayan çocukların beyinleri, sahip olduğu kaynakları hayatta kalmaya ve çevredeki tehditlere tepki vermeye odaklar. Beynin korkuya karşılık sürekli uyarıda kalması da çocuğun öğrenme, duygusal gelişme ve ileri düşünce alanlarının kullanılmasını ve gelişmesini engeller.

Kötü muamele gören çocuklar içselleştirilmiş semptomların yanı sıra dışsallaştırılmış davranış problemleri de gösterebilirler. En sık rastlanılan davranışlar arasında saldırganlık bulunmaktadır. Kötü muameleye karşı diğer bir duygusal tepki olarak öfke görülmektedir. Diğerlerine karşı genellenen bu öfke, çocuğu davranışsal ve kişiler arası ilişkilerde zorluklara yöneltebilir. Bu çocukların önemli bir kısmı büyüdüklerinde istismarcı ebeveynler ya da eşler olabilirler. Özellikle cinsel istismara uğramış olan çocuklar cinsel dışavurum davranışları göstererek başka çocukları da istismar etmeye başlayabilirler.

Kötü muamele edilen çocuklarda davranışsal ve duygusal etkilere ek olarak akademik problemler de sık görülmektedir. Kötü muamele mağdurlarının akademik performanslarında ani değişikliklerin yaşanması yaygındır. Bununla birlikte düşük okul başarısı, okuldan alıkoyma ve diğer eğitim bölümlerine sevk etmeyle ilgili artan risk, okula devam sorunları ve okuldan atılma gibi daha kronik okul problemleri de görülebilir. İstismar ve ihmal çocuğun dünyaya karşı duyduğu merakı azaltabilir, bağımsızlık ve otonomiyle ilgili motivasyonunu bastırarak sonunda öğrenme sürecini engelleyebilir.

Çocukluk döneminde istismar ve ihmale uğramak daha sonraki yaşamda risk etmenleriyle ve riskli davranışlara yönelmeyle yakın ilişkilidir. Örneğin şiddete başvurma, şiddeti süreklileştirme, depresyon, sigara içme, şişmanlık, riskli cinsel davranışlara yönelme, istenmeyen gebelik, alkol ve uyuşturucu kullanma sıklığı artabilir. Bu tür davranışlar da ölüme, hastalıklara ve özürlü olmaya yol açabilecek durumları beraberinde getirir. Kötü muamele geçmişi ileri dönemlerde intihar girişimi için de önemli bir risk faktörüdür. Bazı çalışmalarda çocuklukta cinsel istismar geçmişi olan gençlerin olmayanlara göre intihar riskinin, alkolizm ve ilaç bağımlılığının da 12 kat daha fazla olduğu saptanmıştır (9).

İstismarın diğer önemli bir toplumsal etkisi bir sonraki nesle aktarılabilmesidir. İstismar edilen çocuk, eğer uygun şekilde müdahale edilerek tedavi edilmezse farklı öğrenme mekanizmalarının etkisi ile kendi de istismar etmeyi öğrenir. Bu çocuklar erişkin yaşa geldiğinde kendileri de birer istismar suçlusu olabilirler.

İhmal her ne kadar pasif bir durum olsa da çocuğa verdiği zarar azımsanmayacak boyutlardadır. İhmal sonucu çocuk yaralanabilir, incinebilir ve hatta ölebilir (9). Ayrıca, bu çocukların benlik algısı düşüktür, duygusal istismar ve onun bilinen sonuçları ihmal edilen çocuklarda da sık olarak görülür. Eğitim ihmali de çocukların ilgi, yetenek ve değer alanlarına göre eğitim olanaklarından istenilen düzeyde yararlanmasını engellemektedir. Bu engellenmişlik çocuğun ailesi ile çatışmasına, beceri düzeyi düşüklüğüne, alkol ve madde kullanım alışkanlığına, sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda yetersizliğe, öğrenme güçlüklerine, özgüven düzeyinde azalmaya, toplum tarafından kabul edilmeyen gruplara yönelmeye sebep olmaktadır.

8.1.1.2. İstismar ve İhmalde Risk Etmenleri

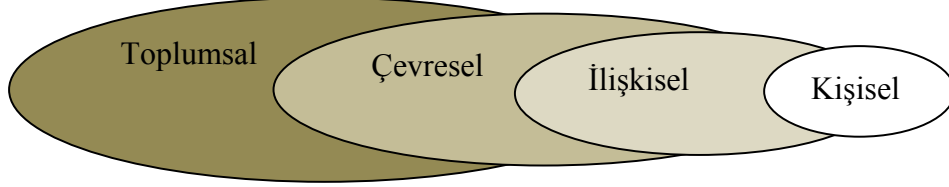
Çocuklara kötü muamele olasılığını artıran etmenler risk faktörü olarak tanımlanır. Tek başına hiçbir faktör çocuğa karşı kötü muamelenin nedenini açıklamak için yeterli olamaz. Çocuk istismarı ve ihmali farklı alanlardaki pek çok faktörün karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Risk faktörü olarak kabul edilen durumların varlığı çocuk istismarı ve ihmalinin varlığını kesin olarak gösteremez, tanıyı sağlayamaz. Bununla birlikte istismar ve ihmal için risk faktörlerinin bulunduğu durumların hizmet ve müdahale için öncelik taşıdığı bilinmelidir.

Çocuklara karşı uygulanan şiddetin ve kötü muamelenin risk faktörleri incelenirken ilk basamakta kişisel faktörleri değerlendirmek gerekir (Şekil 31)(2). Kişisel faktörler kapsamında çocuğa, ebeveyne, aileye ve çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere ilişkin risk faktörleri söz konusudur.

İkinci basamakta ilişkisel risk faktörleri yer alır. Bu kapsamda mağdurun ve mağdur edenin ilişkisel özellikleri söz konusudur.

Üçüncü basamakta çevresel, dördüncü basamakta toplumsal düzeydeki risk faktörleri yer alır. Çevresel risk etmenleri kapsamında; istismarın ve ihmalin ortaya çıktığı ortam, çevrenin özellikleri ve çevrenin istismarı kolaylaştırıcı etkisi incelenirken, toplumsal risk faktörleri başlığı altında ise toplumsal normlar, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler, sosyal güvenlik ağlarının güçsüzlüğü gibi özellikler bulunmaktadır.

Şekil 31. Çocuklara Kötü Muamele İçin Risk Etmenlerini Gösteren Model

8.1.1.2.1. Kişisel Etmenler

Çocukla İlişkili Risk Etmenleri

Bazı çocuklar birtakım kişisel özellikleri nedeni ile istismar ve ihmale daha açıktır. Bu risk faktörlerinin varlığı nedeniyle çocuğu maruz kaldığı kötü muamelenin sorumlusu olarak düşünmek mümkün değildir. Bu faktörler koruyucu önlemler açısından öncelikli grubu belirleyebilmek ve istismar ve ihmal edilen çocuğu daha erken tanıyabilmek için göz önünde bulundurulmalıdır.

- Çocuğun istenmeyen gebelik sonucu doğmuş olması veya ana babanın beklenti ve dileklerini karşılamaması (cinsiyet, doğmalık anomaliler, mizaç, akademik başarı durumu vb.)
- Kronik hastalık, erken doğum, mental retardasyon, fiziksel yetersizlik gibi çok ve sürekli bakım gerektiren özel bir sorunun olması
- Çocuğun sürekli ağlaması ve sakinleştirilememesi
- Ebeveyn tarafından sorunlu olarak görülen, örneğin hiperaktivite, davranış bozuklukları ve zorlayıcılık gibi özelliklerin olması
- Çoklu gebelik sonucu ya da sık gebelik sonucu doğmuş olması, yakın yaşlarda çok kardeşinin olması
- Tehlikeli davranış sorunlarının olması ya da bu tip davranışlara muhatap olması (Suça yönelme, kendi kendine zarar verme, saldırganlık, çete üyesi olma, hayvanlara kötü davranma vb.)

Ebeveyn ve Çocuğa Bakım Verenlerle İlişkili Risk Faktörleri

Çocuğa kötü muamelede bulunulması ailede bazı risk faktörlerinin varlığı ile çok yakın ilişkilidir. Özellikle sağlıklı bir aile yapısının olmaması, aile içi iletişim ve sorun çözme becerilerinin yeterince gelişmemiş olması birçok riskin bir arada ortaya çıkışına neden olabilir;

- Yeni doğan bebeğe bağlanma güçlüğü (sorunlu gebelik dönemi, güç doğum, doğum komplikasyonları, doğum sonu bebekle ilgili düş kırıklıkları vb.)
- Çocukluk döneminde kendinin de istismara (fiziksel, cinsel, duygusal) ve/veya ihmale uğramış olması
- Çocuk gelişimi hakkında bilinçsizlik veya çocuğun yaşına uygun olmayan beklentiler içinde olmak, çocuk davranışlarına olumsuzluk atfetmek, çocuklara karşı daha az empatik yaklaşmamak
- Katı disiplin kuralları uygulamak, çocuğun yanlış kabul edilen davranışlarına uygunsuz, aşırı veya şiddete dayalı tepkiler vermek

- Fiziksel cezayı çocukları disipline sokmanın bir yolu olarak kabul etmek, etkili olacağına inanmak ve uygulamak
- Çocuk büyütme yetilerine zarar veren fiziksel ya da zihinsel sağlık sorunları veya bilişsel bozuklukların olması, dıştan denetimli olmak
- Tek ebeveyn olmak
- Ebeveynin dürtü ve öfke kontrolünün yetersizliği
- Gebelik sırasında ve sonrasında, annenin ve/veya babanın çocuğun bakımını etkileyecek düzeyde alkol alması, uyuşturucu kullanıyor olması
- Ebeveynin, çocuğu ile arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyecek bir suç işlemiş olması
- Sosyal olarak yalıtılmış olmak, toplumsal iletişim becerilerinin yetersizliği
- Psikolojik sorunlarının olması (depresyon, anksiyete, kendini yetersiz ve değersiz hissetme, benlik saygısı azalması, psikotik bozukluklar, kişilik bozuklukları vb.)
- Genç yaşta ve deneyimsiz anne, baba olmak ve/veya eğitimsizlik gibi nedenlerle çocuk yetiştirme becerilerinin gelişmemiş olması, ebeveyn olmayla ilgili yaşanan stres
- Maddi sıkıntı içinde olmak

8.1.1.2.2. İlişkisel Etmenler

Ailelerin yapısı (çekirdek aile, geniş aile, parçalanmış aile vb) aileyi oluşturan bireylerin kişisel koşullarına ve toplumun normlarına göre farklılıklar gösterebilir. Farklı aile yapıları çocuklara kötü muamele kapsamında risk olarak değerlendirilebilecek bazı özellikler taşıdığı gibi, çocuğu koruyan bir yapıyı da sağlayabilir. Bu noktada kişiler arası ilişkiler son derece önemlidir. Aile, akrabalar, aile çevresindeki arkadaşlar ve çocuğun kendi akranları ile ilişkilerinden kaynaklanabilecek risk faktörleri;

- Ebeveyn ve çocuk bağının kopuk olması ve bağın kurulamaması,
- Bir aile üyesinde görülen fiziksel, gelişimsel veya zihinsel sağlık sorunlarının aile içi ilişkileri olumsuz etkilemesi,
- Evlilikteki veya yakın ilişkilerdeki sorunlar nedeniyle aile yapısının bozulması, bunun sonucunda çocukta veya erişkinde duygusal ve zihinsel sorunların ortaya çıkması,
- Ayrılık veya boşanma durumunda çocuğa kimin bakacağı, velayetin kime ait olacağı konularında anlaşmazlıklar,
- Aile içi (eşler, çocuklar, büyüklerle çocuklar arasında) şiddet varlığı,
- Aile bireyleri arasındaki bağın zayıf olması, sözel ve psikolojik çatışmaların sık yaşanması,
- Ailenin toplumda yalıtılmış olarak yaşaması, sosyal destek sistemlerine ulaşamaması,
- Aileye stresli veya güç dönemlerinde, sıkıntılı durumlarda yardım edecek destek mekanizmalarının olmaması,
- Geniş ailenin çocuk büyütme desteğinin kesilmesi,
- Etnik köken, vatandaşlık, din, cinsiyet, yaş, cinsel tercih, özgürlük veya yaşam tarzı gibi nedenler yüzünden aile içi ayrımcılık yapılması ve
- Aile bireylerinden biri ya da birkaçının suç sayılan veya şiddet içeren olaylara karışmış olması

şeklinde sıralanabilir.

8.1.1.2.3. Çevresel Etmenler

Çocuğun yaşadığı çevrenin özelliklerinden kaynaklanan risk faktörleri şunlardır;

- Şiddetin kabul edilir olması, hoşgörüyü karşılanması,
- Toplumda cinsel ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlik,
- Beslenme, barınma ve bakım olanaklarının yetersizliği,
- Aileleri ve kurumları destekleyecek ve özel ihtiyaçlara karşılık verecek hizmetlerin olmaması,
- Toplumda yaygın yoksulluğun bulunması,
- Alkolün rahat ulaşılabilir olması,
- Uyuşturucu ticaretinin varlığı,
- Kurumlarca yürütülen politika ve programların çocuklara kötü muamele olasılığını azaltacak yeterlikte olmaması,
- Çocuğun savunuculuğunu yapacak kurum ve yapıların yetersizliği,
- Çocuk işçiliği konusunda denetleme ve rehabilitasyonun yetersizliği.

8.1.1.2.4. Toplumsal Etmenler

Toplumun yapısından kaynaklanan, toplumsal ve kültürel normların şekillendirdiği risk faktörleri şunlardır;

- Olumsuz yaşam koşullarına yol açan toplumsal, ekonomik, sağlık ve eğitim programları,
- Sosyoekonomik eşitsizlikler veya istikrarsızlık,
- **Şiddeti özendirilen veya yücelten toplumsal ve kültürel normlar (Örneğin; medya, popüler müzik, video oyunları, bilgisayar oyunları vb.),**
- Erkek ve kadın cinsiyet rollerinin kısıtlanmasına yol açan katı toplumsal ve kültürel normlar,
- Çocuğun statüsünü eksilten toplumsal ve kültürel normlar,
- **Etkin ve yeterli bir çocuk politikasının olmaması,**
- Toplumsal olarak erken (çocuk yaşta) evliliklerin kabul edilirliliği ve evlilik akitlerinde paranın söz konusu olması.

8.1.1.3. İstismarın ve İhmalin Boyutları

8.1.1.3.1. Dünyadaki Durum

Çocuk istismarı ve ihmalinin sıklığı tartışılırken bilinmelidir ki ifade edilen rakamlar buzdağının üzerinde kalan kısmı yansıtır. Bu durum özellikle cinsel istismar sıklığı konusunda daha da belirgindir. Çocukluk çağı cinsel istismarı çoğu zaman hiç kimseye söylenmez. Gerçekler yetişkinliğe kadar saklanabilir. Başına gelenlerden dolayı korkan, kendini suçlayan çocuk, cezalandırılacağı ya da terk edileceğine dair hislerle, günah işlediği inancı, utanç ve suçluluk duyguları ile yaşadıklarını saklayabilir. Bunun yanı sıra ailelerin bildirim konusundaki kaygıları ve isteksizlikleri istismarın gerçek sıklığını belirleyebilmenin önündeki en önemli engellerin başında gelmektedir.

Dünyada 2000 yılında 199.000 gencin kasıtlı olarak öldürüldüğü tahmin edilmektedir (yüz binde 9,2). Başka bir deyişle her gün 565 çocuk, adolesan ve genç insan kasıtlı olarak öldürülmektedir. Bunun yanı sıra her gün ölümle sonlanan her bir şiddet olayına karşılık 20-40 gencin şiddet nedeniyle hastaneye başvurduğu bilinmektedir. Hastaneye başvurmayan vakaların çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bir başka gerçek ise şiddet ile ilgili sayıların genellikle tahminlere dayanmasıdır.(1)

Çocuk istismarı ve ihmali sorununda, kısa vadede ölümle sonuçlanan olaylar çok küçük bir paya sahiptir. Her yıl milyonlarca çocuk, sonucu ölüm olmasa da yaşamın ilerleyen dönemlerinde ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olan istismar ve ihmal durumlarıyla karşılaşmaktadır. Bazı uluslararası araştırmalar; oranlar ülkeden ülkeye değişse de, tüm çocukların dörtte biri ile yarısı arasında değişen bir oranda ciddi düzeyde ve sık tekrarlanan fiziksel istismarla karşılaştığını göstermektedir.

Cinsel istismar sıklığı ile ilgili araştırmalarda; kadınların yaklaşık % 20'si, erkeklerin ise % 5-10'u çocukken cinsel istismara uğradığını ifade etmektedir. Finkelhor tarafından yapılan bir çalışmada; Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'nın da dâhil olduğu 20 ülkede yapılmış 24 araştırmanın analizi sonucunda, kadınların % 7-36'sının, erkeklerin de % 3-29'unun çocukluk döneminde cinsel istismara uğradıkları bildirilmiştir. Çalışmaların çoğunda istismar edilen kadınların erkeklerden 1,5-3 kat daha fazla olduğu görülmektedir (7).

Çok sayıda çocuk, duygusal istismara uğrasa da sorunu belirleyebilmenin güçlüğü nedeniyle duygusal ve psikolojik istismarın sıklığı hakkında bilgi edinmek olası değildir. Benzer şekilde ihmal sıklığı hakkında da yeterli bilgi edinilememektedir.

8.1.1.3.2. Ülkemizdeki Durum

Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmalinin boyutlarını yansıtabilecek yeterli sayıda geniş ölçekli araştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı çalışmalar yerel düzeyde olsa da Türkiye'deki sorun hakkında bilgi verebilir.

Ülkemizde 2008 yılındaki 15.528 çocuk (18 yaş altı) ölümünün 284'ü intihar, 110'u cinayet sonucu -kasti adam öldürme/istismar- kaybedilen çocuktur. Çocuk intiharına bağlı ölümlerinin 2005-2008 yılları arasında cinsiyetlere göre dağılımları Tablo 86'da görülmektedir.

Tablo 86. 2005-2008 Yılları Arasında İntiharla Kaybedilen Çocukların Cinsiyet Dağılımı

Yıl	Erkek		Kadın		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
2005	106	44	136	56	242
2006	129	43	168	57	297
2007	115	42	159	58	274
2008	126	44	158	56	284

Çocuk istismarı alanında ilk çalışmalardan biri Bilir ve arkadaşları tarafından 1981- 1989 yıllarında Türkiye'nin 16 ilinde (Afyonkarahisar, Ağrı, Ankara, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Giresun, Kayseri, Kırklareli, Konya, Malatya, Nevşehir, Rize, Tekirdağ ve Trabzon) 4-12 yaşları

arasındaki 50.473 çocuk üzerinde yapılmıştır. Bu araştırma, çocukların cinsiyet farkı olmaksızın % 62,6'sının fiziksel cezaya maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. En yüksek sıklıkta fiziksel ceza verilen yaş grubu % 67,3 oranıyla yedi yaş grubu, en düşük oranda fiziksel ceza verilen yaş grubu ise % 48,7 ile 12 yaş grubudur (3).

Ulusal örnekleme, ergenlerin sorunlarının incelendiği bir çalışmada; ergenler, dayaa evde % 10,5 oranında, okulda ise % 22,4 oranında maruz kaldıklarını bildirmektedir (11). Başka bir çalışmada okula devam eden ergenler, problemleri arasında dayaa, okulda % 85, evde % 65 oranında; duygusal istismarın çeşitli alanlarını okulda % 60 ile % 85; evde % 40 ile % 65 arasında bildirmektedir (12).

Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayları Araştırma Komisyonu tarafından 2007 yılında Türkiye'de orta öğrenime devam eden 13-18 yaş grubu 26.009 öğrencinin karşılaştığı şiddetin incelendiği araştırmada, öğrencilerin son üç ay içinde fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel şiddetle karşılaşma durumları değerlendirilmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin % 22'si fiziksel, % 53'ü sözel, % 36'sı duygusal ve % 15,8'i cinsel şiddetle karşılaştığını ifade etmiştir (21).

Yılmaz ve arkadaşlarının İzmir'de alt-orta sosyoekonomik çevredeki okullarda okumakta olan 12-17 yaşlar arasındaki 1607 öğrenciyi kapsayan araştırmasında fiziksel istismar sıklığı % 48, cinsel istismar sıklığı % 8, duygusal istismar sıklığı % 60 ve ihmal sıklığı % 17 olarak belirlenmiştir (17).

Ülkemizde yapılan pek çok çalışmanın gözden geçirildiği bir literatür taramasında, çocukların % 15-75'inin fiziksel istismara, yaklaşık olarak % 20'sinin de cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir (14).

Yukarıda özetlenen çalışmaların sonuçlarından da görülmektedir ki ülkemizdeki çocuk istismarı ve ihmali için kesin bir sıklık bildirmek mümkün değildir. Ancak bu çalışma sonuçlarına göre çocuklarımızın % 13-62'si fiziksel istismara, % 8-28'i cinsel istismara uğramaktadır.

Çocuklara yönelik kötü muamele nedeniyle hastanelere (acil servisler, çocuk hastalıkları, çocuk cerrahisi, çocuk psikiyatrisi servisleri ve adli tıp bölümleri) başvuran olguların sayıları hakkında herhangi bir güvenilir veri bulunmamaktadır. Bunun nedeni öncelikle istismar olgularının bildirimlerindeki yetersizlik ve olguların farklı tanılarla kayda girmesidir. İstismar ve ihmal olguları için özel olarak düzenlenmiş ulusal bir kayıt sisteminin ve veri havuzunun oluşturulmaması durumunda bu sorun devam edecektir.

Sağlık Bakanlığının "0-6 yaş çocuğun psikososyal gelişimini destekleme programı" kapsamında bildirilen kötü muameleyle karşılaşan çocuk sayısı Tablo 87'de görülmektedir. Bu veriler araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında yeterli tanı ve bildirim olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 87. Sağlık Bakanlığının "0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı" Kapsamında Bildirilen Kötü Muameleyle Karşılaşan Çocuk Sayısı

Yıl	İl sayısı	İzlenen Çocuk Sayısı	İhmal/İstismar Edilen Çocuk	
			Sayı	Binde
2006	26	75.761	24	0,32
2007	25*	239.526	31	0,13

2008	40	594.121	100	0,17
2009	49	977.296	240	0,24
2010**	62	358.507	279	0,78

*Elâzığ İli Aile Hekimliğine geçmiş olması nedeniyle 2007 yılında veri göndermemiştir.

**2010 yılı Ocak-Nisan ayı verileri

Milli Eğitim Bakanlığının okullarda meydana gelen şiddet ve şiddete kaynaklık eden olaylara ait sayısal verileri incelendiğinde kayıt ve bildirim sorunu dikkati çekmektedir. **Çeşitli araştırmalarda saptanan yüksek değerlerle resmî veriler arasında ciddi anlamda tutarsızlık söz konusudur.**

Tablo 88. MEB İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Meydana Gelen Şiddet ve Bu Kapsamda Saptanan Cinsel İstismar Olaylarının Sıklığı

Öğretim Yılı	Cinsel istismar		Toplam Şiddet Olayı		İlköğretim ve Ortaöğretimdeki Toplam Öğrenci Sayısı
	Sayı	Yüzde*	Sayı	Yüzde**	
2006 – 2007	89	2,6	3412	0,24	14.233.647
2007 – 2008	47	2,9	1624	0,12	14.115.892
2008 – 2009	29	1,5	1931	0,13	14.547.084
2009 – 2010	4	1	387	0,025	15.156.782

* Toplam şiddet olayı içindeki yüzde

** Toplam öğrenci içindeki oran (binde)

8.1.1.3.3. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmali İle İlişkili Risk Etmenleri

Türkiye’de yapılan bazı çalışmalar istismar ve ihmalin boyutlarını belirlemenin ötesinde, istismara ve/veya ihmale uğrayan çocukların mevcut risklerini belirlemeyi amaçlamıştır.

Türkiye’deki ilk ve en büyük araştırmalardan biri olan Bilir ve arkadaşlarının 1981 – 1989 yılları arasında yaptığı, 50.473 çocuğu kapsayan araştırmasında, çocukların fiziksel istismarı ile annelerin eğitim düzeyinin düşük olması, ev hanımı olması ve genç yaşta olması ile ailede 2–3 çocuk bulunması ve çocuklarda davranış bozukluğunun varlığı arasında ilişki olduğu belirlenmiştir (3).

Oral ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada, İzmir Behçet Uz Çocuk Hastanesinde çocuk istismarı tanısı (fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal) ile izlenen 50 olgunun analizinde en sık görülen risk faktörleri sırasıyla; ebeveyn eğitim düzeyinin düşük olması, ebeveynde psikolojik sorunların varlığı, sosyoekonomik düzeyin düşüklüğü, aile içi şiddet varlığı, boşanmış aile, evlilik sorunları, ebeveynde alkol bağımlılığı ve sosyal izolasyon olarak belirlenmiştir. Daha az görülmekle birlikte, işsizlik, 18 yaşından küçük ebeveyn, ebeveynin fiziksel hastalığı, istenmeyen gebelik sonucu doğmak, ebeveynin çocukluk döneminde istismara uğramış olma durumu, tek ebeveyn, üvey ebeveyn, ilaç bağımlısı ebeveyn, zekâ düzeyi düşük ebeveyn ve göç de çocuk istismarı için risk faktörüdür. Olguların % 94’ünde bu risklerden en az üçünün bir arada olduğu saptanmıştır (20).

Çağlarırnak'ın, 2006 yılında İzmir'de yaptığı bir çalışmada ilköğretim asker ve sivil çocukları arasında istismarın yaygınlığı ve istismarın ortaya çıkmasına neden olan faktörler incelenmiştir. Sivil aile çocukları, asker ailesi çocuklarından daha çok istismara maruz kaldıklarını (Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği istismar puanı daha yüksek) ifade etmektedirler. Bu çalışmada ortalama puanlar dikkate alındığında, erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha çok çocuk istismarı ve ihmaline maruz kaldıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Erkek öğrenciler, kız öğrencilerden daha çok duygusal istismar ve ihmale maruz kaldıklarını algılamaktadır. Fiziksel ve cinsel istismar açısından fark saptanmamıştır. Sosyal destek ile çocuk istismarı arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. **Sosyal destek arttıkça, çocuk istismarı azalmaktadır (16).**

Türkiye Büyük Millet Meclisi Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayları Araştırma Komisyonu tarafından 2007 yılında Türkiye'de orta öğrenime devam eden öğrencilerin son 3 aydaki cinsel şiddet davranışlarını etkileyen etmenlerin analizinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır (21):

Erkeklerin analiz sonuçları:

Resmî okullarda cinsel şiddet davranışlarında bulunan erkek öğrenciler arasında şiddet ile karşılaşanlar, ailesinde şiddet olanlar, delici/kesici alet taşıyanlar, mazeretsiz 21 gün ve üzeri devamsızlığı olanlar, anneleri gelir getiren işte çalışmayanlar, yaşadıkları çevreyi "olumsuz" olarak tanımlayan gençler, kumar oynayanlar, ateşli silah taşıyanlar ve günde dört saat ve daha fazla televizyon seyredenler daha fazla cinsel şiddet uygulamaktadırlar.

Özel okullarda cinsel şiddet davranışlarında bulunan erkek öğrenciler arasında şiddet ile karşılaşanlar, ailesinde şiddet olanlar, delici/kesici alet taşıyanlar, mazeretsiz 21 gün ve üzeri devamsızlığı olanlar, ruh sağlıklarını kötü hissedenler, çete üyesi olanlar, madde kullananlar, İnternet kullananlar, okul kitabı dışında kitap okumayanlar ve kültürel etkinliklere katılmayanlar, ailesinin ekonomik durumunu kötü olarak algılayanlar, karne not ortalamaları düşük olanlar daha fazla cinsel şiddet uygulamaktadırlar.

Kızların analiz sonuçları:

Resmî okullarda öğrenim gören kız öğrencilerin yaşı büyüdükçe cinsel şiddet uygulaması artmaktadır. Ayrıca cinsel şiddet ile karşılaşanlarda; madde kullanımının, kumar oynamanın, dikkat eksikliği olmayanlarda cinsel şiddet uygulama artmakta olduğu bulunmuştur.

Özel okullarda öğrenim gören kız öğrencilerde silah taşıma ile cinsel şiddet uygulaması arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Sarıbeyoğlu'nun yaptığı 14-20 yaş grubu 305 lise öğrencisinin "Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği" ile değerlendirilmesinin sonunda; erkek öğrencilerin cinsel istismar puanlarının, kız öğrencilerin puanlarından yüksek, ortanın altı gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına göre daha fazla fiziksel ve çok yönlü istismar yaşadıkları, beş ve üstü kardeşe sahip olanların, iki kardeşe sahip olanlardan daha fazla fiziksel ve çok yönlü istismar yaşadıkları, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği Toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Anne ve/veya babaları ilkokul ve altı düzeyde eğitime sahip olanlar, daha üst düzeyde eğitime sahip olanlara göre daha fazla fiziksel ve çok yönlü istismar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu çocukların Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği toplam puanları daha yüksektir (15).

Yılmaz'ın 2009 da Ankara'da yaptığı, 6-12 yaşlar arasındaki cinsel istismara uğrayan 20 çocukla ilgili araştırmasında cinsel istismara uğramış çocukların davranış sorunlarının daha fazla olduğu, ailelerinin ise iletişim alanında sağlıksızlık eğilimi gösterdiği saptanmıştır (18).

Hoşoğlu'nun 2009 yılında Samsun ve Şanlıurfa'da yaşayan ortopedik engelli, özel öğrenme güçlüğü çeken ve duygusal davranışsal ve sosyal uyum güçlüğü olan 274 öğrencinin Çocuk İstismarı Tarama Anketi ile değerlendirildiği araştırması; ortopedik engelli ve özel öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin, duygusal davranışsal ve sosyal uyum güçlüğüne sahip öğrencilerden ve küçük yaşta engelli öğrencilerin, ön ergen ve ergenlik dönemindeki engelli öğrencilerden daha fazla ihmal ve istismara uğradıklarını, örnekleme giren engelli öğrencilerin cinsiyetlerinin ise ihmal ve istismar için anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymaktadır (19).

Eskin ve arkadaşlarının yaptıkları 1.262 üniversite öğrencisini kapsayan çalışmada, çocukluk çağında cinsel istismara uğrama sıklığını etkileyebileceği düşünülen risk faktörleri değerlendirilmiş; anne baba ayrılığı, baba eğitim düzeyinin yüksek, anne eğitim düzeyinin düşük olması ile cinsel istismara uğrama sıklığı arasında ilişki olduğu gösterilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar ebeveyn gözetiminin, özellikle de yetkin anne gözetiminin çocuğu cinsel istismara karşı koruduğu şeklinde yorumlanmıştır (5).

Türkiye'de yapılan bu çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde çocuk istismarı için belirlenen risk faktörleri; anne ve/veya babanın eğitim düzeyinin düşük olması (çocuk bakımı ve gelişimi konusunda yeterli beceriye sahip olamaması), aile içi şiddet, ebeveynin psikolojik veya fiziksel sağlık sorunları, düşük sosyoekonomik düzey, işsizlik, kardeş sayısının fazla olması, evlilik sorunları, boşanmış ebeveyn, tek ebeveyn, üvey ebeveyn, ebeveynin alkol ve/veya madde bağımlılığı, ebeveynin istismar öyküsünün varlığı, sosyal destek sistemlerinin yetersizliği, ailede iletişim sorunlarının varlığı, çocuğun fiziksel ve bilişsel engelinin varlığı, aile büyüklüğünün artması şeklinde sıralanabilir.

8.1.2. CİNSEL İSTİSMAR

Cinsel istismar genel olarak çocuk istismarının bir şekli olması ve pek çok risk etmeninin aynı olmasına karşılık bazı farklılıkları bulunmaktadır. Cinsel istismarın tanımı yukarıda verilmiştir. Çocuğun gelişimi dışındaki her türlü cinsel eyleme dâhil edilmesi olarak vurgulanan istismarın oluş şeklinde ikna yer alabilmektedir. Çocuğun bedenine yapılan her türlü istismarın yanı sıra çocuğun cinsel içerikli olaylara dâhil olmasına neden olma da istismar sayılmaktadır.

Çocuklara yönelik cinsel istismar erişkin cinsel istismarına göre çok farklı seyretmektedir:

- Cinsel istismarı uygulayan kişi genellikle fiziksel kuvvet ya da şiddeti çok az uygular, çocuğun güvenini kazanmaya çalışır ve bu istismarı saklamasını sağlar.
- İstismar yapan kişi genellikle çocuğa yakın olan bir kişidir.
- Çocuğun istismarı haftalar ya da yıllar boyu sürebilir.
- Çocuğun cinsel istismarı belli aralıklarla devam eder. Çocuğun istismarı sırasında çocuk geçen süre içinde olaya daha fazla dâhil edilir.
- Tüm çocuk istismarının yaklaşık üçte biri aile içinde olmaktadır.

Pedofililer erişkinlerin yerine çocuklarla cinsel ilişki kurmayı tercih eden kişilerdir. Bu kişiler genellikle çocuklara nasıl yavaşacaklarını bilirler. Pedofililerin bir başka özellikleri ise çocuklarla ilgili bilgileri aralarında paylaşmalarıdır. Bu ulusal ya da uluslararası düzeyde olabilmektedir.

Cinsel istismara uğrayan çocukların bazı risk etmenlerine sahip oldukları bilinmektedir:

- Kız çocuk olma (bazı ülkelerde erkek çocuklar da cinsel istismara uğrayabilmektedir)
- Yalnız olan çocuklar
- Ailesi olmayan ve yurttan kalan çocuklar, üvey çocuklar ve biyolojik ailesinin yanında olmayan çocuklar
- Zihinsel ve fiziksel engelli olan çocuklar
- Geçmişinde istismar olan çocuklar
- Yoksullar
- Savaşlar/çatışmalar
- Psikolojik hassasiyeti ya da zihinsel gelişim sorunu olan çocuklar
- Tek ebeveynli aileler/ parçalanmış aileler
- Sosyal yalnızlık (duygusal destek gereksinimi duyan)
- Ailesinde zihinsel, alkol ya da madde bağımlılığı olan çocuklar

Cinsel istismar olaylarının pek çoğunda, çocuklar olayın arkasından açıklama yapmazlar. Bunun nedenlerinden birisi istismar yapan kişinin “çocuğu tehdit etmesidir”. Çocukların bu olayı saklaması olaya müdahaleyi geciktiren temel etmenlerin başında gelmektedir. **Çocukların bunu saklama nedenlerinin başında “çocukların bunu bir sır olarak saklamalarına ilişkin tehdit edilmesi, tuzağa düşürülmesi ve çocuğun yarımsız bırakılması gelmektedir”.** Bu duyguları yaşayan çocuk, bu olaylara kimsenin inanmayacağı ve desteklemeyeceği inancını pekiştirir. Bu durum çocuğun daha fazla stres yaşamasına ve saklamasına neden olur.

Cinsel istismar vakaları kasıtlı ve şans eseri ortaya çıkabilir. Çocuğun yaşadığı herhangi bir fiziksel sağlık sorunu, istismarın ortaya çıkmasına neden olabilir. Bunu çocuğun en yakınında bulunan annenin saptaması söz konusudur. Bazen bu olayı fark eden abla, yakın arkadaş ya da öğretmen de olabilir.

Cinsel istismara uğrayan çocukta fiziksel ve davranışsal sorunlar görülmektedir. Çocuğun fiziksel bulguları arasında genital bölgesinde açıklanamayan yaralanma, iltihaplar, akıntılar, yaşına uymayacak şekilde idrar ve dışkı kaçırmaya başlama, idrar yollarına ilişkin yakınmalar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, gebelik olabilir. Duygusal bulgular arasında davranışlarında yaşına göre gerileme, okul başarısında düşme, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, sosyal sorunlar, depresyon, okulda uyumsuzluk, kendine güvenin azalması, yaşına uygun olmayan cinsel davranışlar yer almaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların gelecekteki yaşamlarında da bazı sağlık yakınmalarının devam ettiği bilinmektedir. Bu sorunlar arasında sindirim sistemi sorunları (kronik karın ağrısı, huzursuz bağırsak sendromu, mide ülseri vb), jinekolojik sorunlar (kasıklarda ve üreme organlarında ağrı, ağrılı âdet görme, âdet düzensizlikleri vb) ve psikolojik kaynaklı olan sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, çocukta ruhsal sağlık sorunları da görülür: Depresyon, anksiyete, düşük benlik saygısı, post travmatik stres bozukluğu, sosyal yarışmanın kaybedilmesi, bilişsel yetersizlik, beden imajının bozulması ve madde kullanımı.

Cinsel istismar kuşkusu uyandıracak davranışlar şöyle sıralanabilir;

- a) Sözel olarak çocuğa cinsel içerikli şeyler söylemek ve çocukla aynı içerikte konuşmalar yapmak,
- b) Çocuğa cinsel içerikli materyal göstermek (pornografik film seyrettirmek, fotoğraflar göstermek),

- c) Çocuğa cinsel organ göstermek, çocuğun cinsel organlarını göstermesini istemek, banyodayken çocuğu gizli veya açık olarak seyretmek,
- d) Çocuğa cinsel aktivite seyrettirmek (başka insanlar ya da hayvanlarla cinsel ilişki),
- e) Çocuğu başkasıyla cinsel etkileşime sokup seyretmek, cinsel eylem sırası ya da cinsel pozisyonlarda, çıplak veya yarı çıplak fotoğrafını çekmek,
- f) Çocuğun erotik bölgelerine (göğüs, cinsel organ, anüs, ağız) el, cinsel organ, ağız ya da başka şekilde (aletle) dokunmak/sürtünmek/ovmak vs.,
- g) Çocuğun, failin erotik bölgelerine (göğüs, cinsel organ, anüs, ağız) el, cinsel organ, ağız ya da başka şekilde (aletle) dokunma veya sürtünme veya ovma şeklinde etkileşimde bulunmasını sağlamak veya zorlamak,
- h) Çocuğun cinsel organı ve/veya anüsü/ağızı ile failinkiler arasında dokunma, sürtünme, duhul tarzında cinsel etkileşim olması.

8.1.2.1. Cinsel İstismara Uğrayan Çocuğun Tanısı ve Muayenesi

Erişkinlerin cinsel istismar sonrası muayenesi ile çocukların muayenesi arasında önemli uygulama farklılıkları bulunmaktadır. Çocukların cinsel istismarı sonrasında izlenecek yollar ve ortamın özel önemi bulunmaktadır.

- Çocuğun cinsel istismarı bildirildiğinde çocuk koruma sistemi, kolluk ve adalet sistemi içinde muayene olması gerekmektedir.
- Çocuğun ailesi tarafından cinsel istismar şüphesi ile sağlık personeline getirilmesi ve adli sisteme başvurmak istememesi söz konusu olabilmektedir.
- Çocuğun fiziksel ve davranışsal sorunları saptandığında daha ileri bir inceleme yapılması arzu edilmesine karşılık işlemlerin süresi uzadıkça fiziksel bulgular fizik muayenede saptanamayabilir. Örneğin, 72 saatten sonra olan bir muayenede akut bulguların (kanama gibi) saptanamaması söz konusu olabilmektedir. Çocuğun istismar sonrası 72 saat içinde muayenesi durumunda ise bulgular saptanabilir.

Çocuğun muayenesi iki farklı açıdan değerlendirilir: Tıbbi öyküsü ve görüşme. Çocuğun cinsel istismarı sonrasında tıbbi olarak müdahale edilebilmesi için fiziksel ve duygusal bulgularının saptanması muayene öncesi gerekmektedir. Tıbbi öykü alma sırasında olaya ilişkin bilgi alma da söz konusu olabilir. Tıbbi öykünün alınmasının bir sağlık personeli tarafından yapılması önerilmektedir. Görüşme aşamasının ise adli tıp açısından bilginin alındığı tıbbi görüşmeden sonra yapılması önerilmektedir. Burada cinsel istismar hakkında bilgi, zaman ve yer gibi bilgilerin yanı sıra sıklık ya da şekli gibi daha detaylı bilgilerin de öğrenilmesi gerekmektedir. Bu görüşmenin eğitim almış bir sosyal çalışmacı, bir polis tarafından yapılması önerilmektedir.

Çocuğun cinsel istismarına ilişkin muayene ve öyküsünün alınması sırasında gizlilik ve mahremiyetine özel önem gösterilmesi gerekmektedir. Her türlü cinsel istismar vakası ile karşılaşan sağlık personelinin vakaya yönelik kişisel onam (fizik muayene ve müdahaleler için) alma zorunluluğuna karşılık yasal olarak bildirim zorunluluğu bulunmaktadır.

Çocuğun cinsel istismarı hâlinde tıp ve adli uygulamalar iç içe girmektedir. Çocuğun adli öyküsünün alınması sırasında bazı kurallara uyulması gerekmektedir. Adli süreç içinde alınması gereken bilginin kullanılan dilden, öğrenilmek istenilen bilgi, hafıza ve tavsiyelere kadar

belirlenmiş bir kapsamda çocuk dostu bir ortamda alınması gerekmektedir. Bu alanda çalışan sağlık personelinin mutlaka cinsel istismarın mekanizmalarını, incelenme yöntemini bilmeleri, sonuçları, raporlama süreci ve yönlendirme süreci hakkında yeterli bilgi sahibi olması beklenmektedir.

Çocuk ile yapılacak görüşme özel bir önem taşımaktadır. Bütün çocuklar çok hassas olarak ele alınmalıdır; çocuğun görüşme öncesinde rahatlatılması ve görüşme sırasında doğal bir ortamda bulunması sağlanmalıdır. Bu görüşme sırasında çocuğa açık olunmalı, yardım edilmeye çalışıldığı hissettirilmeli, görüşme hakkında bilgi verilmeli ve uygun sözcükler seçilmelidir. Çocuk ile yapılan görüşme sırasında çocuğun kendiliğinden açıklama yapmasını sağlayacak görüşme tekniği kullanılmalı ve olay hakkında yeterli bilgi alındığından emin olunmalıdır.

Çocuğun öyküsünün alınması sonrasında yapılacak fizik muayenenin de bu konuda yeterli deneyimi olan bir sağlık personeli tarafından yapılması gerekir. Çocuğun psikososyal durumu göz önüne alınmalıdır. Çocuğun mahremiyetinden mutlaka emin olunmalı, duygularının incinmemesine özen gösterilmeli, çocuk rahatsızlığını belirttiğinde önce onun rahatlaması sağlanmalıdır. Tıbbi araçların kullanımı sırasında çocuğa yeterli açıklama yapılmalı ve onun izni alınmalıdır. Muayene yapılan ortamın da uygun olması sağlanmalıdır. Muayene sırasında özellikle ergenliğe girmemiş çocukların ağrı hissetmemesi sağlanmalı ve muayene sırasında vücuda müdahale etmeyen yöntemler kullanılmalıdır. Eğer, müdahale gerekiyorsa çocuğun fark etmemesi için anestezi kullanımı önerilmektedir. Gerekirse muayene sırasında örnek alınmalıdır. Bu arada çocuğun fiziksel muayenesi sırasında saptanan sağlık sorunlarının da tedavi edilmelidir. Çocukların cinsel istismarı sırasında gebelik oluşması ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara yakalanmış olma olasılıkları da düşünülmelidir. Çocuğun fizik muayenesinde saptanan sorunlar mutlaka izlenmelidir. Verilen tedavi sonucundaki bulgular tekrar değerlendirilir ve gerekirse tedavi şeması değiştirilir. Bu sırada ilk muayene sırasında yeterli psikolojik değerlendirme yapılamamış olabilir. Bu nedenle çocuk tekrar psikososyal yönden değerlendirilmeli ve sosyal destek sağlanmalıdır. Bu dönemden itibaren çocuk ve yakın çevresindeki kişilerin danışmanlık hizmeti almasının sağlanması gerekir.

Tıbbi görüşme ve adli öykünün alınması işlemlerinin olabildiğince koordineli olarak yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde çocuğun daha fazla travmatize olması söz konusudur.

8.1.2.2. Türkiye’de Cinsel İstismar, Ensest ve Çocuk Evliliklerinin Görülme Sıklığı ve Risk Etmenleri

Türkiye’de çocukların cinsel istismarının boyutları konusunda çok geniş kapsamlı olmamakla beraber yerel çalışmalar sorunun görüldüğünü göstermektedir. Bu bölümde cinsel istismarın farklı boyutlarının öne çıktığı üç duruma ilişkin durum analizi verilecektir: Genel boyutları ile cinsel istismar, ensest ve çocuk evlilikleri.

8.1.2.2.1. Çocukların Cinsel İstismarı

Çocuğun korunma ve bakım aldığı bir dönemde mağdur olduğu cinsel istismar ile ilgili genel bilgiler bu bölümde sunulmuştur. Bu bölümde: Araştırma bulguları ve kamu kurumlarının kayıtları olmak üzere iki tür veri sunulmaktadır.

8.1.2.2.1.1. Araştırma Bulguları

Cinsel istismarla ilgili olarak Görak ve arkadaşları tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin cinsel istismara maruz kalma oranının % 21 olduğu belirtilmektedir (13).

Zoroğlu ve arkadaşlarının İstanbul'da 2002 yılında yaptığı çalışmada 862 lise öğrencisinin % 16,5'nin ihmal edildiği, % 15,9'unun duygusal, % 13,5'inin fiziksel ve % 10,7'sinin cinsel istismara uğradığı, ensest sıklığının da % 4,5 olduğu belirlenmiştir. İhmalin ve cinsel istismarın kız çocuklarda daha sık görüldüğü ifade edilmektedir. Ensest olgularında ise cinsiyet farkı saptanmamıştır. **İstismarcıların da % 75'inin akraba, % 15,8'inin tanıdık ve % 9,2'sinin yabancı olduğu saptanmıştır.** Bu çalışmada öğrencilerin intihar eğilimleri ve uğradıkları travma ile ilişkisi de incelenmiş, tüm istismar türleri ve ihmal ile çocukların intihar eğilimleri arasında sıkı bir ilişki olduğu gösterilmiştir (8).

Eskin ve arkadaşlarının 2005 yılında yayımlanan bir çalışmasında İstanbul, İzmir, Ankara ve Aydın'daki 7 üniversitede öğrenim görmekte olan 1.262 öğrenciden % 28'inin çocukluk döneminde en az bir kez cinsel istismara uğradığı bildirilmektedir. **Aynı çalışmada öğrencilerin çocukluk döneminde yaşadıkları cinsel istismar öyküsü ile cinsel tercihleri arasında bir ilişki olup olmadığı da sorgulanmış; özellikle erkeklerde cinsel istismar öyküsünün varlığı ile cinsel tercihi hemcinsinden yana kullanma arasında bir ilişki olduğu gösterilmiştir (5).**

Alikaşifoğlu ve arkadaşlarının 2006 yılında İstanbul'da lise öğrencisi kız çocuklar arasında cinsel istismar sıklığının incelendiği çalışmasında 1.871 öğrencinin % 13,4'ünde cinsel istismar öyküsünün olduğu belirlenmiştir. İstismarcıların % 93'ünün erkek olduğu, ensest olgularının da araştırma grubunun % 1,8'ini oluşturduğu saptanmıştır (6).

Sonuç olarak, çalışmalara göre ülkemizde yapılan pek çok çalışmanın gözden geçirildiği bir literatür taramasında, çocukların yaklaşık olarak % 20'sinin de cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir (14).

8.1.2.2.1.2. Kamu Kurumlarının Kayıtları

Sağlık Bakanlığının "0-6 yaş çocuğun psikososyal gelişimini destekleme programı" kapsamında 62 ilde bildirilen kötü muameleyle karşılaşan çocuk yüzdesi % 0,78 olup, cinsel istismara ilişkin bulgu bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının okullarda meydana gelen şiddet ve şiddete kaynaklık eden olaylara ait sayısal verileri incelendiğinde cinsel istismar vakasının çok az sayıda olduğu görülmektedir.

Kolluk kuvvetlerine yansıyan vakalar toplum genelindeki istismar ve ihmal sıklığını vermese de genel olarak yıllar içinde istismar ve ihmal başvurularındaki değişimi gösterebilir. Emniyet Genel Müdürlüğünde çocukların cinsel istismarına ilişkin ilgili veriler, 2007 yılından itibaren müstakilen derlenmeye başlanmıştır. 2007- 2009 yılları arasında Emniyet güçlerine yapılan çocuğa yönelik cinsel istismar başvuruları ile ilgili veriler Tablo 89'da görülmektedir.

Tablo 89. 2007-2009 Yılları Arasında Emniyet Güçlerine Yapılan Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Başvuruları

Yıl	Çocukların Cinsel İstismarı (TCK 103)	Reşit Olmayanla Cinsel İlişki (TCK 104)	Toplam
2007	1.506	624	2.130
2008*	744	209	953
2009	3.703	1.961	5.664

*2008 yılına ait formlarda "DİĞER" mağdur hanesi bulunmamaktadır. Bu yıla ait yukarıdaki tabloda belirtilen mağdur sayıları, sadece yaralı mağdur çocukları kapsamaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 15 Temmuz 2005-15 Haziran 2010 tarihleri arasında Jandarma Genel Komutanlığı sorumluluk bölgesinde meydana gelen 6.127 cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan 1.210 erkek, 5.469 kız olmak üzere toplam 6.679 çocuk mağdur olmuş, bu olaylarda 2.179 şüpheli yakalanarak adli makamlara teslim edilmiştir.

İstismar ve ihmal olgularının kolluk kuvvetlerine bildirilmesi ile adli süreç başlamaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 103 ve 104' üncü maddelerde çocuklara karşı işlenen cinsel suçlara ilişkin hükümler düzenlenmiştir. **Çocuk istismarı nedeniyle Adli Tıp Kurumuna yapılan başvurular incelendiğinde yıllar içinde bir artış olduğu görülmektedir.** Kuruma intikal eden olgu sayısı 2005 yılının son 6 ayında 750 iken, 2006 yılında 1.864, 2007 yılında 1.690, 2008 yılında 3.640 ve 2009 yılında 2.207 olarak bildirilmiştir. Hâlen 25.02.2010 tarihi itibarıyla 5.317 vakaya muayene için randevu verilmiştir. Adli Tıp Kurumuna başvuru sayısındaki bu artışı yalnızca çocuk istismarının artışı şeklinde yorumlamak yerine son yıllarda gerek toplumsal gerek profesyonel alanda çocuk istismarı konusundaki farkındalığın artışı ile de ilişkilendirmek daha doğru olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 103 ve 104' üncü maddelerden yargılanan sanık sayısı incelendiğinde, Adli Tıp Kurumuna başvuru sıklığına benzer şekilde, açılan dava ve sanık sayısının da artış gösterdiği görülmektedir (Tablo 90). Ancak Tablo 91' de bu artış görülmemektedir.

Tablo 90. Ceza Mahkemelerinde 5237 Sayılı TCK'nın 103 ve 104 Maddeleri Uyarınca Karara Bağlanan Dava ve Sanık Sayılarının Yaşlara Göre Dağılımı

Yıl	Toplam Açılan Dava Sayısı (TCK 103+104)	Yaş Grupları						Toplam
		12 – 15 yaş		15 – 18 yaş		18 yaş +		
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
2006	3.648	1193	3,7	705	13,5	4.312	82,8	5.210
2007	3.850	207	3,7	772	13,7	4.651	82,6	5.630
2008	4.995	510	6,8	1001	13,4	5.960	79,8	7.471

Kaynak: (SA. Kavaf'ın meclis soru önermesine yanıt metninden alınmıştır)

Tablo 91. Ceza Mahkemelerinde 5237 Sayılı TCK'nin 103 ve 104 Maddeleri Uyarınca Karara Bağlanan Davalar ile Sanık Sayılarının Yaşlara ve Karar Türüne Göre Dağılımı

Yıl	Toplam Karara Bağlanan Davaya Sayısı	Mahkûmiyet Yaş Grupları			Beraat Yaş Grupları			Diğer Yaş Grupları			Toplam Sanık
		(TCK 103+104)	12-15 yaş	15-18 yaş	18 yaş +	12-15 yaş	15-18 yaş	18 yaş +	12-15 yaş	15-18 yaş	
2006	4.710	53	186	2.321	30	112	2.082	93	272	1.713	6.862
2007	3.718	63	266	2.178	25	108	1.411	73	298	1.284	5.706
2008	4.261	105	316	2.200	53	140	1.237	177	426	1.704	6.448

Kaynak: (SA. Kavaf'ın meclis soru önermesine yanıt metninden alınmıştır)

Türkiye'de Adalet Bakanlığının 2008 yılı Adalet İstatistiklerine göre Madde 103'den 3.437 dava karara bağlanmıştır. Bu davalarda 4.864'ü erkek (% 93,6) ve 330'u kadın (% 6,4) olmak üzere toplam 5.194 kişi yargılanmış;

erkek sanıkların % 6,3'ü (305) 12-14 yaş grubunda,
% 15,7'si 15-17 yaş grubunda ve
% 78,0'ı (3.796) 18 yaşın üzerindedir.

Bu dağılım kadınlar için % 3,6 (12), % 6,6 (22) ve % 89,7 (296) dir. (4)

Madde 104'den karara bağlanan dava sayısı 824 olup, 1.167'si erkek (% 93,1) ve 87'si kadın (% 6,9) olmak üzere toplam 1.254 sanık yargılanmıştır.

Erkek sanıkların yaş gruplarına göre dağılımı şu şekildedir:

16'sı (% 1,4) 12-14 yaş grubunda,
87'si (% 7,5) 15-17 yaş grubunda ve
1.064'ü (% 91,1) 18 yaş ve üzerindedir.

Kadınlarda dağılım şu şekildedir:

2, 10 ve 75(% 2,3; % 11,5 ve % 86,2). (4)

Kamu kurumlarının kayıtlarına göre cinsel istismar görülme sıklığı araştırma bulgularına göre son derece düşüktür.

8.1.2.2.2. Türkiye'de Ensest Vakalarına Ait Bulgular

Dünyanın başka ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de ensest olaylarının çoğunluğu gizli kalmaktadır. Ancak, aile içi cinsel istismarın cinsel istismar içindeki payı konusunda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun yaptığı çalışmada ensest mağdurları ve olaylara ilişkin önemli kanıtlar elde edilmiştir. Bu çalışma, öğretmen (rehber öğretmen ve sınıf öğretmeni), hekim (psikiyatr, çocuk doktoru, çocuk cerrahı, adli tıp uzmanı ve halk sağlığı uzmanı), ebe, polis, hâkim, savcı, avukat, psikolog (çocuk ve yetişkin psikoloğu), sosyal hizmet uzmanı, sosyolog ve sivil toplum kurumu çalışanlarından oluşan toplam 98 kişi ile yapılmış derinlemesine görüşmelerden oluşan saha çalışmasına dayanmaktadır. (22)

Ensest Vakalarında Mağdurun Genel Özellikleri:

- Her yaşta kız ve erkek çocuk təciz ve tecavüze maruz kalabilmektedir. Ancak daha önce yapılmış çalışmaları destekleyecek şekilde, bu araştırmada da aktarılan ensest vakaları arasında mağdurun kız çocuk olduğu olaylar daha fazladır.
- Aynı evde birden çok kız ve erkek çocuk, aynı zamanda ya da farklı zamanlarda istismar edilebilmektedir.
- Saldırgan, çocuklar büyüdükçe, büyük çocukta küçüğüne yönelerek cinsel istismarın uzun yıllar gizli kalmasını sağlayabilmektedir.
- Ensestte istismar genellikle dokunma, okşama gibi təcizlerle başlamaktadır. Bazı vakalar uzun süre bu şekildeki təcizlerle devam ederken bazılarında təciz artarak devam etmektedir. Kimi vakalarda ise cinsel saldırının doğrudan tecavüzle başladığı görülmektedir.
- Saldırganlar genellikle mağdurun direncini ortadan kaldırmak için ödüllendirme ya da tehdit yollarını kullanmaktadırlar.

Ensest Vakalarında Saldırmanın Genel Özellikleri:

- Araştırmada verilen örneklerde öncelikle baba, ardından dede, ağabey, amca, dayı gibi erkek akrabalar sıralanmaktadır.
- Her yaşta ve farklı sosyoekonomik özelliklere sahip saldırmanın, her yaşta kız ve erkek çocuğuna təciz ve tecavüzü mevcuttur.
- **Saldırmanın sosyoekonomik veya sosyokültürel özelliklerden ziyade kişilik özellikleriyle ilgili olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir.**
- Ensest saldırımları sosyolojik olarak belirli kategorilerde kişiler değildirler.
- **Görüşülen ruh sağlığı uzmanları ensest saldırımlarının çoğunlukla pedofil olmadıklarını, her zaman fiziksel şiddete başvuran kişiler olmadıklarını, gündelik hayatlarını devam ettirmelerini engelleyen psikolojik problemleri olmadığını, doğru ve yanlış ayırdedebildiklerini, alkolik ya da devamlı işsiz olmadıklarını belirtmişlerdir.**
- En sık yaşanan baba-kız ve baba-oğul arasındaki istismar ilişkisidir. Bu babalar dışarıdan bakıldığında birbirlerine benzer özelliklere sahip değillerdir. Dede-torun arasındaki cinsel istismar da bildirilen türler arasında yer almaktadır. Kardeşler arasındaki ensest ilişki de sıklıkla dile getirilmektedir: Bu tür ensestlerde saldırın genellikle büyük yaşta erkek kardeş iken, mağdur genellikle daha küçük yaşta kız ya da erkek kardeş olmaktadır. Ayrıca amca-yeğen, dayı-yeğen arasında cinsel istismar olayları yaşanmaktadır.
- Bazı durumlarda çocuklar aile içerisinde baba ve ağabey, birkaç ağabey, amca ve ağabey, dayı ve ağabey gibi birden fazla kişi tarafından istismar edilmektedirler.
- Ensest olaylarında karşılaşılabilen bir durum da saldırının kendisinin de daha önce ailesi tarafından təciz edilmiş bir kişi olmasıdır.
- Bazı uzmanların gözlemleri saldırımların istismar ettikleri kişileri nesneleştirdikleri, istismarı normalleştirerek bir suç veya kötülük olarak kabul etmedikleri ve istismarı tüm kanıtlara rağmen reddettikleridir.

Ensest Vakalarında Aile Ortamının Genel Özellikleri:

- Ailelerin pek çoğu çekirdek aile yapısında olmakla birlikte tüm aile yapılarında ensest görülmektedir.
- **Tüm sosyoekonomik gruplardan ailelerde rastlanmaktadır. Ensest olaylarının gerçekleştiği aileler daha çok düşük gelir düzeyinde olsa da, uzmanlar bu durumu düşük gelir gruplarında ailelerin toplumun genelinde daha fazla sayıda olması ve ekonomik gücün ensestin gizlenmesini kolaylaştıran bir faktör olmasıyla açıklamışlardır.**
 - Ensestin ortaya çıktığı pek çok aile dışarıdan problemleri görülen aileler değildir.
 - Araştırmada görüşülen uzmanlar toplumun genelinde var olan “*ailedeki sorunları annenin çözmesi gerekliliğine*” ilişkin görüşlerini bildirmiştir. Uzmanlar annenin ensesti hemen fark etmesini beklemektedirler. Çocuğun ensesti annesi ile paylaştığı durumda annenin çocuğa inanması ya da şüpheli bir durumla karşılaştığında bunun hemen farkına varması, ayrıca ensestin gerçekten yaşandığına emin olduğunda bu duruma doğru yöntemlerle karşı koyması bir anneden beklenen davranış şekilleridir.
 - Uzmanlar, çocukların cinsel istismarla ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak mutlaka bilgi verdikleri görüşündedirler. Ancak bu bilginin olayı açığa çıkarmaya yaraması ortamın koşullarına, bu ortamlardaki kişilerin dikkatlerine, bilgi düzeylerine, çocuğu gözlemleme fırsatlarına ve yapabilirliklerine bağlıdır.

Ensest Vakalarının Ortaya Çıkmasında Aile Dışındaki Etmenler

- **Araştırmada okulların aile içi cinsel istismarın ortaya çıkmasında son derece önemli bir yere sahip olduğu görüşü belirmiştir.** Araştırmada uzmanların ifadelerinde ensestin açığa çıkmasında çocukların okulda aldıkları eğitimin, öğretmenlerin gözlemlerinin ve çocuğun yaşadığı istismarı öğretmeniyle paylaşmasının olumlu etkilerini gösteren olaylara rastlanmıştır. Okulların sadece mağdur çocuklar için değil, aynı zamanda bu çocuklara nasıl destek olacağını bilemeyen aile fertleri için de yardımcı unsur olduğu görülmüştür.
 - **Ensest fizyolojik hastalıkların araştırılması sırasında da ortaya çıkabilmektedir.** Bu hastalıklar cinsel istismar olayından bağımsız hastalıklar olabileceği gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel organlarda yaralar gibi doğrudan cinsel saldırının sonucunda görülebilen hastalıklar olabilir. Ensest mağdurları, saldırıların devam ettiği dönemde ya da saldırıların üzerinden zaman geçtikten sonra yaşadıkları değişik ruhsal sorunlar için ruh sağlığı uzmanlarına danışabilmektedirler.
 - Çocuklarla ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden STK'ler de cinsel istismar olaylarının açığa çıkmasında etkin olabilmektedir.
- Cinsel istismar mağduru çocuklar aynı sosyoekonomik düzeyde olmayıp, çoğunluğunu kızlar oluşturmaktadır. Cinsel istismar saldırganlarının sosyodemografik özellikleri bir gruptan olmadıklarını göstermektedir. Bu bulgular olayın önemli boyutlarda görüldüğünü göstermekle beraber resmî kayıtlarda cinsel istismar yaşayan çocuk sayısı son derece düşüktür. Cinsel istismar yaşayan çocuğun durumu açıklayamaması, ailenin yaklaşımı ve toplumsal algı bu olayların ortaya çıkmasında karşılaşılan temel sorunlardır.*

8.1.2.2.3. Çocuk Evlilikler

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 18 yaşın altındaki bireylerin evlendirilmesini –ulusal yasalarca kabul edilse bile- ‘çocuk evliliği’ saymaktadır. Bu tür evlilikler 18 yaş altındaki bireylerin ruhsal ve bedensel gelişimleri tamamlanmadığı için erken evlilik olarak kabul edilmektedir. Türk Medeni Kanunu evlilik yaşını 17 olarak düzenlemektedir. “Erken yaşta evlilikler” terimi 18 yaşın altında yapılan evlilikler anlamına gelmektedir. ‘Erken evlilik’ kapsamı içinde çocukların farkında olmadan yaptıkları ya da zorlandıkları evlilikler yer almaktadır.

Türk Medeni Kanunu’nda bu madde olmakla birlikte Türk Ceza Kanunu’nun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103’ üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu üç yıldan sekiz yıla kadar, ikinci fıkrasına göre istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleşmesi durumunda ise sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilebilecektir. Çocuk Koruma Kanunu’nun 3’ üncü maddesine göre; “Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu... İfade eder. Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımının kanuna göre değiştiğini söylemek mümkündür. Türk Medeni Kanunu’na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu’na göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, çocuk gelin sayılmaktadır. Kanunlar arasında bir çelişkinin varlığı söz konusudur. Bu olgu erkek çocuklar için de geçerlidir. (23).

Ülkemizde erken yaşta evlilikler uzun yıllardan beri var olan bir olgu olmasına rağmen toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Evliliğin en önemli meşruluk kaynaklarından birisinin toplumsal mutabakat olduğu ve bu evliliklerin de daha çok bu mutabakat çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı erken yaşta evlilikleri normalleştirmiş ve meşrulaştırmıştır. (23)

Genellikle, ebeveynler ya da aile bir çıkar uğruna ya da aileye ekonomik destekte bulunması için çocuğu evlendirirler. Evlilik sırasında çocuk, herhangi bir mal ya da nakdi ödeme karşılığında araç olarak kullanılıyorsa bu, ticari bir cinsel sömürü biçimi olarak görülür. (24)

Çocuk evlilikleri, erkek ve kız çocuklarının her ikisini de ilgilendirmekle beraber, özellikle kızların kendilerinden yaşça çok daha büyük erkeklerle evlendirilmeleri daha sık olarak gözlenen durumdur. (24)

Çocukluk dönemi 18 yaşında tamamlanmaktadır. Bir kişinin erişkin gibi düşünüp yaşayabilmesi için bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak belirli bir olgunluğa gelmesi gerekir. Ergenlik döneminde fiziksel gelişme, psikolojik ve toplumsal olgunlaşmadan daha önce gerçekleşmektedir. Ergenlerin fiziksel gelişmelerinin daha erken yaşlarda tamamlanmasına paralel olarak üreme yeteneklerinin de giderek daha erken yaşlarda kazanıldığı gözlenmektedir. Ergenin kendini keşfetmesi, cinsel kişilik ve rollerinin gelişmesi ile bu dönemde cinsel yaşam başlamaktadır. Gençlerin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, genellikle kendi ve karşı cinsiyetin özellikleri, vücut fonksiyonları ve üreme özellikleri konularında yeterli bilgiye sahip olmadıkları bilinmektedir. Türkiye’de de ülkeyi temsil eden bir çalışmada gençlerin üreme ve cinsel sağlık konusunda yetersiz bilgi sahibi oldukları bulunmuştur. (25) Ayrıca, üniversite öğrencisi olan gençlerin dahi bu konudaki yetersiz bilgiye sahip olduklarını gösteren çalışmalar vardır. (26) Bu bilgisizlikle evliliğin ya da cinsel yaşamın başlaması üreme sağlığı sorunlarının yanı sıra ruhsal ve

sosyal sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Bir kişinin erişkin tarzı bir yaşama başlama döneminde sadece bedensel olarak değil, ruhsal olarak da hazır olması gerekmektedir. Bu beraberlikte ortaya çıkan sağlık sorunları ileri dönemdeki yaşamını da da olumsuz olarak etkilemektedir. (27)(28)

Erken yaşta yapılan evliliklerde erken yaşta doğurganlık da başlamaktadır. Erken yaşta aktif cinsel yaşamı olan ve doğum kontrol yöntemi kullanmayan gençlerin bir yıl içinde gebe kalma olasılıkları % 90'dır. Erken yaşta gebelikleri olan kadınlar genellikle gençlik dönemleri bitmeden ikinci gebeliklerini de yaşamaktadırlar. Erken yaşta doğurganlık hızı ve doğurganlık hızı beraber yükselmektedir. Yüksek doğurganlık hızı ise nüfus artış hızının yükselmesine neden olmaktadır. Ayrıca adolesan yaş grubu doğurganlık hızının yüksek olması da doğurgan yaş grupları arasındaki yaş farkını azaltmakta ve adolesan yaş grubunun toplam nüfus içindeki payının artmasına neden olmaktadır. (27)

Erken yaşta doğurganlığın sağlık üzerine etkisi: Gebelik ve doğum her yaş grubu için riskli iken, adolesan yaş grubu için bu riskin daha da arttığı bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ana ölüm hızı yüz binde 450 iken, gelişmiş ülkelerde bu hız yüz binde 30 civarındadır. Bir başka ifadeyle gelişmekte olan ülkelerde adolesan yaş grubunda çocuk doğurmanın getirdiği ölüm riski endüstrileşmiş ülkelere göre en az yüz kat daha fazladır. (27)(29)

Genç kadınlar fiziksel ve psikososyal gelişimlerini tamamlayamadıkları için, gebelik ve doğum ile ilgili sorunlar ile daha sık karşılaşmaktadırlar. Adolesan gebelikliklerinde hipertansiyon, eklampsi(gebelik zehirlenmesi) ve ölümle seyrebilmektedir, ayrıca kansızlık ve kanama da önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Beslenmesi iyi olmayan adolesanların büyüme hızlarının yavaşladığı, kısa boylu ve zayıf olarak kaldığı, buna bağlı olarak kalça kemikleri yapısının tam olarak gelişemediği ve zor doğumun bir sorun olarak ortaya çıktığı da bilinmektedir. Doğum sırasında oluşan vesikovajinal veya rektovajinal fistüller de sık görülen komplikasyonlardan bazılarıdır. (27)(29)

Adolesan gebelik yaşayan kadınların sağlık hizmetlerine ulaşamamaları gebelik ve doğumda karşılaşılan sorunların görülme sıklığını ve şiddetini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Adolesanların sağlık hizmetine ulaşamama nedenleri arasında sosyal ve kültürel faktörler, ayrıca adolesan yaş grubunun psikososyal yapısına ait faktörler yer almaktadır. Üreme sağlığı hizmetine gereksinimi olan adolesanların çekinme, korku veya utanma gibi nedenlerle sağlık hizmetini kullanmadığı bilinmektedir. Doğum öncesi ve doğum sırasında sağlık hizmetlerini kullanamama, sorunların daha fazla görülmesine neden olmaktadır. (27)(29)

Adolesan yaşlardaki gebeliklerde gebelik ve doğumda karşılaşılan sorunların ve ana ölümlerinin artmasının yanı sıra, yenidoğan bebeğin sağlığının da olumsuz olarak etkilendiği bilinmektedir. Adolesan annelerin bebeklerinde çocuk sağlığının önemli bir göstergesi olan bebek ölüm hızı yüksektir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde 20 ve daha küçük yaş grubunda olan annelerin bebeklerinin perinatal ve doğumdan sonra ilk bir yıl içindeki dönemlerde sahip olduğu ölüm riski çok yüksektir. Adolesan gebeliklerde düşük doğum ağırlığı ve prematürite riski de artmaktadır. (27)(29)

Diğer taraftan adolesan yaş grubu annelerin bebeklerinin bakımı sırasında birçok sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Erken yaşta yapılan bir evlilikten doğan bir bebek annenin ruhsal ve toplumsal gelişimini tamamlayamamasından dolayı birçok sağlık sorunu yaşayabilmektedir. Anne ve bebek arasında istenilen iletişim kurulamadığı için bebeğin ruhsal gelişimi de olumsuz olarak etkilenebilir (27)(29)

Adolesan Anneler ve Bebeklerinde Karşılaşılan Tıbbi ve Psikososyal Sorunlar	
<i>Tıbbi</i>	<i>Psikososyal</i>
Anneler Vücut ağırlığı artışının yetersiz olması Şişmanlık, vücut ağırlığında aşırı artış Preeklampsi Anemi Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar Baş-pelvis uyumsuzluğu Ağır hemorajiler Doğum sonrası sorunlar Sık gebelik Genel iyilik hâlinin bozulması Anne ölümleri	Öğretim kurumlarına devam etmeme Sosyal aktivitelerde sınırlılık İş fırsatlarının kaybı Yoksulluk Boşanma ve ayrılma Sosyal izolasyon Stres/depresyon Madde kullanımı Sık gebelik
Bebekler Düşük doğum ağırlığı Prematüre doğum Ani bebek ölümü sendromu Akut enfeksiyonlar Kazalar Bebek ölümleri	Gelişme geriliği İstismar Davranış bozuklukları ve madde kullanımı Okul başarısızlığı ve okulu bırakma İşsizlik ve yoksulluk İstenmeyen gebelik

Kaynak: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu - Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, 2009.

Sonuç olarak erken evlilikler ve doğurganlığın başlaması kadının ve doğacak bebeğin sağlığını tehdit eden bir sosyal sorundur.

Erken evliliklerin bir başka boyutu ise çocuğun eğitim kurumlarına devam edememesi ve toplum içinde dezavantajlı konumda yer almasıdır.

Sonuç olarak erken evlilikler, çocukların eğitim, sağlık ve kendini ifade etme özgürlüğü gibi insan haklarını tehdit eder. Reşit olmamış bir kişi, evlendiği takdirde çoğu zaman “çocuk” statüsünü ve beraberinde getirdiği korunmayı da kaybeder. (24)

Küçük yaşta kadın ve erkeklerin evlendirilmesinde çok farklı nedenler yer almaktadır. Toplumsal değerler erken evlilikleri onaylar tarzıdır. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi ve ekonomik yük olarak değerlendirilmesi de bir başka nedendir. Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırmasına göre (2007) 15-19 yaş grubundaki kadınlar arasında evlilik yüzdesi % 7,5 ve erkeklerde ise % 0,9’dur. Evli olan 15-19 yaş grubundaki kadınların % 73,1’inin gebelik deneyimi ve % 12,4’ünün isteyerek düşük öyküsü vardır. (25)

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasında (2008) ise 15-19 yaş grubundaki kadınların % 9,6’sı evlidir. 15 yaşındaki kadınların % 0,4’ü, 16 yaşındaki kadınların % 2,2’si, 17 yaşındaki kadınların % 4,4’ü, 18 yaşındaki kadınların % 9,7’si çocuk doğurmaya başlamıştır. Orta Anadolu’da 15-19 yaş grubu evli kadınların % 7,5’i çocuk doğurmaya başlamış iken Güney Anadolu’da bu oran % 4,5’tir. Bu yüzde Kuzey Anadolu’da % 4,6, Batı Anadolu’da % 5,5 ve Doğu Anadolu’da % 6,1’dir. Yine kırsal kesimde % 2,1 ve kentsel kesimde % 1,9’dur.

Kadının öğrenim durumu da evliliği önemli ölçüde etkileyen bir etmendir: Okur yazar olmayanlarda % 7,2, İlköğretim birinci kademedan mezun olanlarda % 7,6, ikinci kademedan mezun olanlarda % 1,0 ve lise ve üzerinde % 3,9'dur. Hane halkı gelir düzeyi en düşük olan grupta 15-19 yaş grubunda doğurganlığın başlama yüzdesi % 8,0, düşük grupta % 11,1, orta düzeyde % 4,8, yüksek düzeyde % 4,3 ve en yüksek düzeyde % 1,7'dir. (30)

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından hazırlanan Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Raporda, **Erken Yaşta Evliliklerin Sebepleri** şu şekilde yer almaktadır:

1. **Sosyoekonomik Gereçekler:** Çocukların erken yaşta evlendirilmelerinin çeşitli sebepleri olmakla birlikte bunlar arasında en öne çıkanları sosyo ekonomik gerekçeklerdir. Özellikle kız çocukları bazı ailelerde ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Ayrıca kızlar evlendirilirken başlık parası adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadırlar. Hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler. Sonuç olarak çocukların erken yaşta evlendirilme sıklığı ile ailenin yoksulluğu arasında doğru orantı mevcuttur. Yapılan araştırmalar ekonomik sıkıntı içinde olmayan ailelerin kırsalda dahi çocuklarını erken yaşta evlendirme eğilimi içinde olmadıklarını göstermektedir.

2. **Gelenekler, Görenekler ve Dinî İnançların Yanlış Algısı:** Gelenekler, görenekler ve dinî inançların yanlış algılanması erken yaşta evlenmeyi hızlandırabilmektedir. Geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaat ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler. Kız çocuklarının bir an önce bir erkeğin himayesine sokulmasıyla, gelebilecek cinsel tâciz ve şiddetten korunabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, bu evliliklerin genç kızların karşı cinsle evlilik dışı ilişkiye girmelerine ve hamile kalmalarına engel olacağı kanaati yaygın bir düşünce olarak görülmektedir. Egemen zihniyet tarafından kadına biçilen rollerin yanı sıra toplumsal yaşamda çocuklar bir kıskaç altına alınarak temel hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakılmaktadırlar. Evlilik çoğu zaman gidilecek tek yol olarak gösterilmekte ve dayatılmaktadır. Çevresinde kendi yaşlarının evlenmesi, ailesinde erken yaşta evlenenlerin çoğunlukta olması çocukları olumsuz örneklerin etkisinde kalarak evliliğe özendirilmektedir. Bölgelerde, eğitilmiş, kendini yetiştirmiş bireylerin çocuklara olumlu rol modeller olarak sunulması sağlıklı aileler oluşturmak açısından çok önemlidir.

3. **Eğitimsizlik:** Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının da çoğu durumda eğitim seviyelerinin düşük oldukları ve düşük sosyokültürel yapıdaki ailelerin çocuklarında erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmektedir. Genel eğilim erkek çocuklarının belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum erkeklerin nispeten ileri yaşlarda evlenmelerine sebep olmaktadır. Bunun yanında kız çocukları eğitimlerini erken yaşta bırakmaya zorlanmaktadır. Kızların eğitimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir; zira ailenin kısıtlı ekonomik kaynakları erkek çocukların eğitimi için harcanmaktadır. Ayrıca ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte fiziksel anlamda dikkat çekmeye başlayan kız çocuklarının eğitimleri aileleri tarafından nişanlama veya evlendirme gerekçesiyle yarıda kesilmektedir.

4. **Aile İçi Şiddet:** Aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu, küçük yaşlarda anne veya babadan birinin kaybedilmesi ve üvey anne veya babaya sahip olunması çocuklarda evlenme sonucunda bu durumdan kurtulacağı inancını geliştirmekte ve erken yaşta evliliklere yol açmaktadır.

5. **Toplum Baskısı ve Kullanılan Dil:** Başta kızlar olmak üzere çocuklara yapılan “Evide kalırsın”, “Bahtın kapanır”, “Yaşın geçerse seni kimse almaz”, “Bir an önce evlen ve çocuk yap” ve benzeri baskılar da erken yaşta evliliklerin önünü açmaktadır.

6. **Evlilik Çeşitleri ve Mülkiyet Unsuru:** Ataerkil ailelerde gençlere evlilikleriyle ilgili karar verme veya tercihte bulunma hakkı tanınmamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de var olan evlilik çeşitlerine de bakmamız gerekir. Bunlardan bazıları; berdel, beşik kertmesi, başlık parası evliliği, kan bedeli evliliği, kuma evliliği, levirat, sororat, akraba evliliğidir.

7. **Diğer Sebepler:** Bunların dışında tâcize veya tecavüze uğrayan kız çocuklarının tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi, kaçma veya kaçırılma gibi durumlar da erken yaşta evliliklere sebep olmaktadır.

Dünyada birçok çalışma ve rapor erken evliliklerle yetersiz eğitimin ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunlara göre ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi düştükçe erken evliliklerin oranı artmaktadır. Ayrıca eğitim, bireyin hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin olmasını sağlayarak ve bilinç geliştirerek dolaylı olarak da olsa evliliklerin ertelenmesine sebep olmaktadır. Türkiye’de de erken yaşta evlendirilen çocukların öncelikle eğitim yaşamları kesintiye uğramaktadır. Eğitim haklarından mahrum edilmiş olan çocuklar, üretime katılma yani bir meslek sahibi olma ve çalışma haklarından da yoksun bırakılmaktadır. Bu durum özellikle kızların ekonomik özgürlükleri olmadan eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsüne hapsedilmesine yol açmaktadır. (23)

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünden konuyla ilgili edinilen veriler şu şekildedir:

Tablo 92. İlköğretime Özürsüz Devamsız Öğrencilerin Devamsızlık Nedenleri (20 Gün ve Üstü) Mart 2009

		Kız	Erkek	Toplam
Ekonomik, Sosyal, Kültürel Boyut	Öğrenim gördüğü yerde 6.-8. sınıfların bulunmaması	643	278	921
	Ailevi nedenler	7.867	3.999	11.866
	Ekonomik yetersizliği nedeniyle giderlerin karşılanamaması	704	582	1.286
	Erken evlilik ve nişanlanma	675	18	693
	Geleneksel nedenler	4.273	700	4.973
	Göçerler	1.467	935	2.402
	Sağlık nedeniyle devamsız	2.169	2.395	4.564
Engellilik Hali	Görme engelli ve/veya görme bozukluğu	104	86	190
	İşitme engelli	133	147	280
	Ortopedik	430	505	935
	Zihinsel engellilik	2.193	3.008	5.201
Çalıştırılan Çocuklar	Mevsimlik gezici ve geçici tarım işçiliğinde çalıştırılan çocuklar	739	477	1.216
	Sanayide ve hizmet sektöründe çalıştırılan çocuklar	150	352	502
	Sokakta çalıştırılan çocuklar	8	128	136
	Ev hizmetlerinde çalıştırılan çocuklar	942	190	1.132
Nüfus Kaydıyla İlgili Sorunlar	Nüfus yaşıyla fiziki yaşının farklılığı	4.962	2.418	7.380
Diğer Nedenler		30.943	18.333	49.276
Toplam		58.402	34.551	92.953

Kaynak: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu - Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, 2009.

Türkiye’de 5.356.922’si erkek ve 5.006.523’ü kız olan toplam 10.363.445 öğrenci ilköğretime devam ederken, yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi ilköğretime özürsüz şekilde 20 gün ve üstünde devamsızlık yapan öğrencilerin sayısı Mart 2009 itibarıyla 92.953’tür. Bu öğrencilerden 58.402’si kız, 34.551’i erkek öğrencidir. Erken evlilik ve nişanlanma sebebiyle devamsızlık gösteren toplam 693 öğrenciden ise 675’i kız, 18’i erkek öğrencidir. Tablo, kızlar aleyhine belirgin bir farklılığı ortaya koymaktadır. (23)

Erken evlilik ve nişanlanma sebebiyle devamsız çocukların Mart 2009 itibarıyla illere göre dağılımında özellikle Doğu ve Güneydoğu illerimizdeki çocukların devamsızlığının diğer illere göre daha fazla olması dikkat çekicidir.(23)

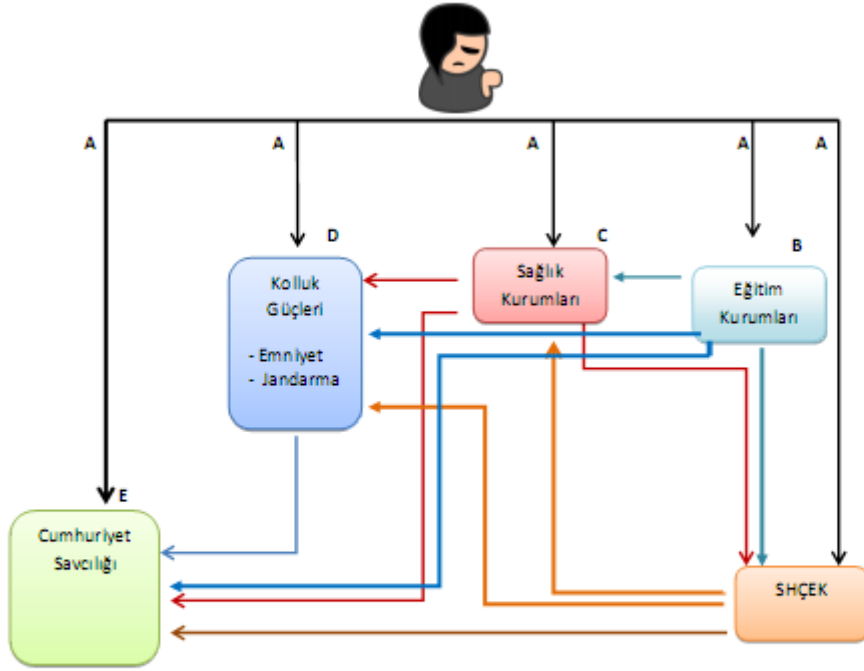
Gençlerin Görüşleri:

Türkiye’de gençlerin önemli bir kısmı evliliğin 20’li yaşlardan sonra olması gerektiğini ve kendi kararlarının önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. (25)

- 15-19 yaş grubundaki kadınların kadın için uygun buldukları evlenme yaşı 22,2 iken erkekler için 24,4’dür. 15-19 yaş grubundaki erkeklerin ise kadınlar için uygun buldukları evlilik yaşı 21,5 iken erkekler için 23,0’dır (ortalama değerler).
- Kentsel kesimde 15-24 yaş grubundaki kadınların, kadın için ideal evlenme yaş önerisi 23 ve erkek için 25,6’dır. Kentsel bölgede erkekler ise kadınlar için 22,1 ve erkekler için 24,1 olarak belirtmektedirler.
- Kırsal kesimde 15-24 yaş grubundaki kadınların, kadın için ideal evlenme yaş önerisi 21,9 ve erkek için 24,1’dir. Kentsel bölgede erkekler ise evlenme yaşını kadınlar için 20,8 ve erkekler için 22,5 olarak belirtmektedirler.
- 15-19 yaş grubundaki kadınların % 55,9’u evlilik kararının kendilerine ait olmasını, % 40,6’sı ise aileleri ile karar vermenin doğru olacağını düşünmektedir. 15-19 yaş erkeklerin ise % 75’i kendileri ve % 20,4’ü aileleri ile karar vermenin uygun olacağını düşünmektedirler.
- 15-19 yaş grubundaki kadınların % 81,9’u kadınlar için ilk çocuk doğurma yaşını 20-29 arasında belirtmiş; sadece % 3,8’i 15-19 yaş grubu olarak belirtmiştir. Bu oranlar erkekler için sırasıyla % 82,9 ve % 6,0’dır.

Türkiye’de erken yaşta evlilikler sosyal bir sorun olarak devam etmektedir. Henüz büyüme ve gelişme dönemini tamamlayamamış bir kadın ya da erkeğin hazır olmadığı bir dönemde sosyal statüsünü değiştirmesi yaşam tarzının temel belirleyicisi olmaktadır. Gençlerin bu konudaki görüşleri kendi kararlarını verebilmek şeklindedir.

8.1.2.3. Cinsel İstismar Mağduru Çocuğun Tanı, Bildirim ve İzlem Süreçleri

Şekil 32. Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İçin İzlenen Yollar

8.1.2.3.1. Cinsel İstismar Vakasının Bildirimi

Cinsel istismara uğrayan çocuklar için adli sürecin başlaması genellikle çocuğun, bir yakınının ya da istismara tanık olan bir kişinin konu ile ilişkili kurumlara doğrudan başvurması ile olur. Bu kurumlar doğrudan Cumhuriyet Savcılığı, kolluk kuvvetleri (Emniyet ya da Jandarma) ya da SHÇEK olabildiği gibi bir sağlık merkezi ve eğitim kurumu da olabilir. Ayrıca sağlık merkezi ve eğitim kurumlarında çocuğun istismar edildiğini düşündürecek belirtilerin fark edilmesi sonucu buralarda çalışan personel de istismardan kuşkulabilir ve istismarı tanıyabilir.

İstismara uğradığı öğrenilen ya da kuşku edilen çocuğun en kısa sürede istismarı uygulayan kişi veya kişilerden uzaklaştırılarak istismarın durdurulması, gerekiyorsa ivedilikle koruma altına alınması, adli sürecin başlatılması gerekmektedir. Bu arada çocuğun tedavisi ve rehabilitasyonu da hızla başlamalıdır. İstismar mağduru çocuğun yüksek yararı gereğince yapılması gereken bu uygulamalar için bazı kanun maddeleri düzenlenmiştir. Bunların bir kısmı çocuklara karşı işlenen cinsel suçları tanımlamaktadır. Ayrıca bu suçların ve korunma ihtiyacı olan çocuğun bildirim yükümlülüğü ile ilgili kanun maddeleri de⁶ vardır.³

İl ve ilçelerde çocukların istismarına ve korunma ihtiyacı olduğuna ilişkin ihbarların ağırlıklı olarak mağdurlardan ve ebeveynlerinden, bazen de eğitim ve sağlık kuruluşlarından kolluk görevlilerine ve adli makamlara geldiği görülmektedir.

Eğitim Kurumlarından Bildirim Süreci (Şekil 32 – B): İstismar mağduru çocukların sıklıkla öğretmenlerine ya da arkadaşlarına yaşadıkları olumsuz yaşantıları anlatması ya da öğretmenlerin çocukla iletişim sürecinde çocuğun cinsel istismarıyla ilişkili bazı ipuçlarını değerlendirmesi ile eğitim kurumlarının da bildirim yükümlülüğü doğmaktadır. Bu durumda istismar edilen çocukla ilgili olarak kolluk kuvvetlerine, SHÇEK'e, sağlık kurumlarına ya da doğrudan Cumhuriyet Savcılığına bildirimde bulunulmaktadır.

Sağlık Kurumlarından Bildirim Süreci (Şekil 32 -C): İstismar mağduru çocuk sağlık kurumuna başvurduğu ya da kurumda istismar edildiğinden kuşku edildiği takdirde yapılan işlemler tanı koymaya ve bildirimde bulunmaya yöneliktir. İstismar tanısı konan ya da kuşku edilen çocuklarla ilgili kolluk kuvvetlerine, SHÇEK'e ve bazı olgularda doğrudan Cumhuriyet Savcılığına bildirimde bulunulmaktadır.

Tüm bildirim süreçlerinde dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta bazı delillerin (saç, kıl, tükürük, sperm vb.) bu süreçte iyi toplanması, saklanması temin edilmesi, mağdurun bilgilendirilmesi ve delillerin karartılmamasıdır. Delil toplama işi, delillerin muhafazası ve incelemesi daima kolluk kuvvetlerinin olay yeri inceleme birimi tarafından hemen yapılmaktadır.

Kolluk Kuvvetlerine Bildirim Sonrası Süreç (Şekil 32 – D): Emniyet ve jandarma güçleri kendilerine doğrudan başvuran ya da diğer kurumlardan bildirilen olgularla ilgili öncelikle kayıtları tutarak durumu adli makamlara iletmektedir.

Cinsel suç mağdurları diğer suçlarda olduğu gibi genellikle ilk olarak olayın meydana geldiği bölge polis merkezine başvurmaktadır. Kurumlar tarafından kuşku edilen ya da tanı konan istismar olguları da benzer şekilde olayın gerçekleştiği bölgedeki polis merkezine bildirilmektedir. Polis merkez amirlikleri durumu çocuk şube müdürlüklerine iletmekte, çocuk ya çocuk şube müdürlüğü tarafından gelen ekip tarafından alınmakta ya da polis merkez amirliğine bağlı ekipler tarafından çocuk şube müdürlüğüne teslim edilmektedir.

Emniyet birimlerinde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ve çocuğun üniformalı kolluk görevlileri ile karşılaşmalarını amacıyla **mümkün olduğunca** emniyet binalarından bağımsız, özerk ve tam donanımlı binalarda hizmet yürütülmektedir.

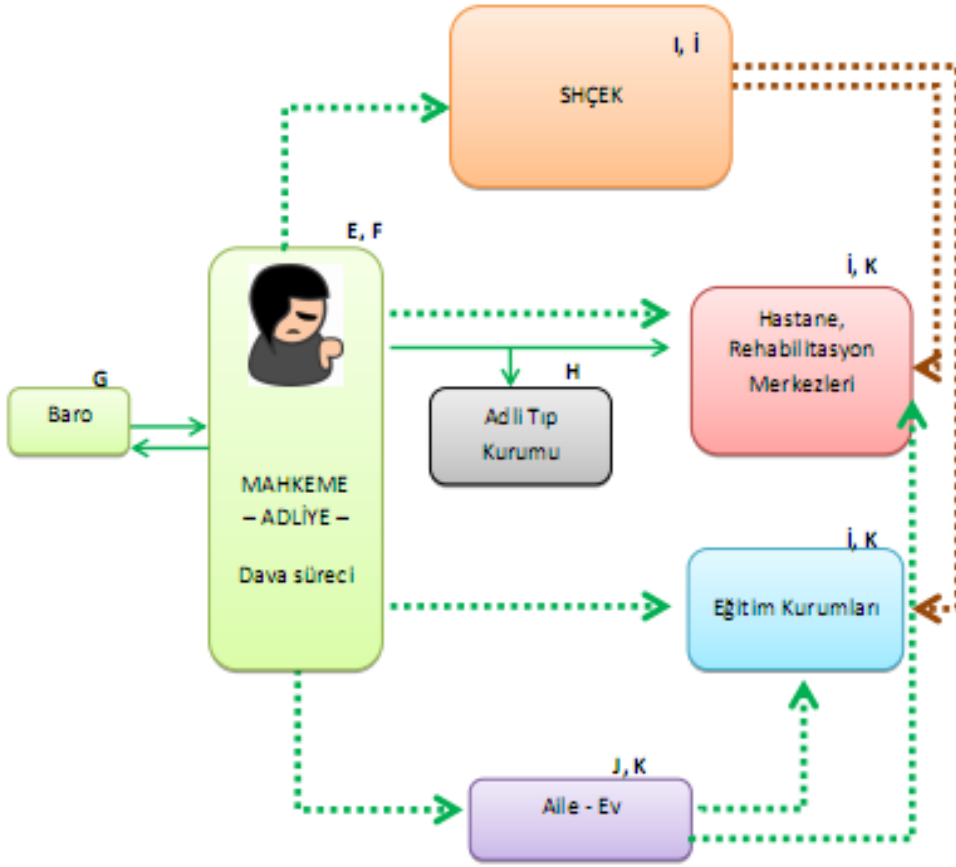
⁶5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 103. ve 104. maddeleri "çocukların cinsel istismarı" ve "reşit olmayanla cinsel ilişki" ile ilgilidir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 226 ve 227. maddeleri çocukların cinsel istismarının farklı şekilleri ile ilgilidir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 278, 279 ve 280. maddeleri suçun bildirim ile ilgilidir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 6.maddesi tüm kurum ve kuruluşların korunma ihtiyacı olan çocuğun bildirim ile yükümlü olduğunu belirtmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığında da olayın haber alınmasını müteakip; cinsel istismara maruz kalan çocuğun içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak, çocuk bulunduğu ortamdan sivil kıyafetli kolluk personeli tarafından alınmaktadır. Çocukla, sosyal hizmet uzmanı veya çocuk psikoloğu tarafından ilk görüşmenin yapılmasını müteakip elde edilen bilgiler Cumhuriyet Savcısına bildirilerek savcının talimatı doğrultusunda işlemler yerine getirilmektedir.

Şekil 32. Cinsel İstismarda Dava Sürecinde Kurumlar Arası İlişki-İletişim ve Tedbir Kararlarının Uygulanması

8.1.2.3.2. Çocukla Görüşme ve Ifadesini Alma Süreci

(Şekil 32, 33 – E)

İstismar mağduru çocukla ilgili bildirim çocuk şube müdürlüğü tarafından teslim alındıktan sonra durum Cumhuriyet Savcısına iletilmekte, soruşturma safhası bizzat Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülmektedir. Bu süreçte farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bazı durumlarda Cumhuriyet Savcısı çocuk şube müdürlüğüne bizzat gelerek çocukla görüşür ya da çocuk şube müdürlüğüne talimat vererek çocuğun savcılığa getirilmesini ister. Her iki durumda da çocukla yapılan görüşme kayıt altına alınır. Jandarma çocuk merkezlerinde de çocukların tekrar ifadelerinin alınmasının önlenmesi amacıyla 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun "tanıkların dinlenmesi" başlıklı 52' nci maddesinin 3' üncü fıkrasında çocuk mağdurların tanık olarak dinlenmeleri sırasındaki görüntü ve seslerinin kayda alınması zorunluluğu getirilmesiyle mağdur çocukların ifadeleri ses ve görüntü kaydı yapılarak alınmaktadır.

8.1.2.3.3. Mahkeme Süreci

(Şekil 33 – F)

Mahkeme sürecinde mağdur çocuğun haklarının, çocuğun yüksek yararı gözetilerek savunulması ve gereken tedbir kararlarının ivedilikle uygulamaya geçmesi hedeflenmektedir.

CMK 234. Maddesine göre mağdur ile şikâyetçinin vekili yok ise baro tarafından kendisine bir avukat talep edilmesini mahkemeden isteyebilir. Ancak mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malül olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

Avukat, vekil sıfatıyla gerekli durumlarda

- 1) Soruşturma evresinde;
 - a) Delillerin toplanmasını isteme,
 - b) Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme,
 - c) 153' üncü maddeye uygun olmak koşuluyla soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceleme,
 - d) Cumhuriyet Savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz etme,
- 2) Kovuşturma evresinde;
 - a) Duruşmadan haberdar edilme,
 - b) Kamu davasına katılma,
 - c) Tutanak ve belgelerden örnek isteme,
 - d) Tanıkların davetini isteme,
 - e) Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma haklarını kullanır.

Mağdur ile şikâyetçiye baro tarafından atanan avukat, yukarıdaki hususlar doğrultusunda görev ve sorumluluklarını yerine getirir.

Çocuğun sağlık kurumlarında, üniversitelerin çocuk koruma birimlerinde veya merkezlerinde, kolluk kuvvetlerinde ya da savcılık makamında alınan ifadeleri mahkeme tarafından yeterli görülmediği hallerde çocuğun mahkemede tekrar ifade vermesi istenebilir.

8.1.2.3.4. Adli Tıp Raporu

(Şekil 33 – H)

Cinsel saldırı suçu mağduru çocuklarda, ruh sağlığının bozulup bozulmadığı konusundaki incelemeler yapılması pek çok hâkim tarafından tekrar istenmektedir.

Komisyon çalışmaları sırasında Yargıtay Birinci Başkanlığından alınan yazılı bildiye “Cinsel saldırı ve çocuğun cinsel istismarı suçlarının mağdurunun eylem sonucunda beden veya ruh sağlığında bozulma olup olmadığı hususu tıbbi bir sorun olup bunun doktor raporu ile saptanması gerekmektedir” ifadesi yer almaktadır. Aynı yazıda Adli Tıp Kurumu raporlarının mutlaka istenme nedeni aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

“Cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçunun işlenmesinden sonra teşekküllü yerel sağlık kuruluşlarında muayene olan mağdurun beden veya ruh sağlığında bozulma olmadığı yolunda uzman doktor tarafından rapor düzenlenmesi hâlinde, bu rapora tarafların itiraz etmemesi veyahut mahkeme heyetinin bu raporla örtüşmeyen bir gözleminin bulunmaması hâlinde mağdurun Adli Tıp Kurumuna sevkine gerek kalmadan bu rapor esas alınarak hüküm kurulması mümkündür.

Mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulduğu yönünde uzman doktor raporu tanzimi hâlinde ise;

a. 102/5. maddedeki cezanın asgari haddinin 10 yıldan ve 103/6. maddedeki cezanın asgari haddinin ise 15 yıldan başlaması bir başka ifade ile cezanın ağırlığını,

b. Sağlık Bakanlığına bağlı mahalli sağlık kuruluşları, üniversitelerin Adli Tıp Anabilim Dalları, Adli Tıp Grup Başkanlıkları ve Adli Tıp Şube Müdürlükleri ile Adli Tıp İhtisas Kurulları raporları arasında önemli farklılıkların mevcudiyetini (Adli Tıp İhtisas Kurulları, Amerikan Psikiyatri Cemiyeti ve Dünya Sağlık Teşkilatının bilimsel kriterlerini ölçüt olarak alıp suç tarihinden itibaren en az 6 ay bekleyip semptomların kronik hal alıp almadığını belirleyip arazın hastalığın kalıcı olması hâlinde ruh sağlığının bozulduğu teşhisi koyarken diğer sağlık kuruluşları herhangi bir ölçüt koymadan ve çoğu iyileşebilen bozuklukların bu gelişimini takip etmeden olaydan birkaç gün gibi kısa bir süre sonra ve bazen de birkaç dakikalık muayene sonucu kolayca beden veya ruh sağlığının bozulduğu teşhisini koymalarından doğan ve bozukluğun kalıcı mı geçici mi olduğunu vurgulamayan esasa müessir yöntem farklılıkları) gözönünde tutan Daire (Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi), bu raporlara itibar etmenin ağır sonuçlarını da değerlendirerek beden ve ruh sağlığının bozulduğuna ilişkin raporların Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden alınmasına özen göstererek uygulamaya istikrar kazandırmış ve bu hususu bozma nedeni kabul etmiştir.

Diğer sağlık kuruluşlarının mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmadığına ilişkin dosya içeriği ile örtüşen raporlarına istinaden verilmiş onlarca onama kararı mevcut iken, Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan rapor alınmadan mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulduğuna ilişkin diğer sağlık kuruluşlarından alınan raporlara dayanılarak Dairece verilmiş onama kararı yoktur.”

8.1.2.3.5. Mahkemede Mağdurların Sosyal İnceleme Raporunun Alınması

Çocuk Koruma Kanunu’nun 35. maddesinde sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi düzenlenmiştir. Ek olarak 24.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk Koruma Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 20’ nci maddesinde sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Sosyal inceleme raporunun istenmesi hâkim ve Cumhuriyet Savcılarının kararları ile yapılmaktadır.

Çocuk hakkında karar verinceye kadar kollukta veya adliyede görevli sosyal çalışma görevlisi çocuğun yüksek yararı gereği hazırlanmış olduğu sosyal inceleme raporunu ilgili mercilere sunar. Çocuk hakkında koruma ve bakım tedbir kararı verilmiş ise karar ile birlikte kolluk çocuğu SHÇEK kuruluşuna teslim eder. SHÇEK ilde uygun kuruluşu olmaması hâlinde de çocuğun kabulünü yapmakta ve en kısa sürede uygun kuruluş bulunan bir ile naklini gerçekleştirmektedir.

8.1.2.3.6. Mahkeme Sonrası Süreç

Mahkeme sonucunda çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici (bakım, barınma, sağlık, eğitim ve danışmanlık) tedbir kararları verilebilir. Çocuğun sağlığı ve esenliği için verilen bu tedbirleri ilgili kurumların yerine getirmesi beklenmektedir.

Verilen Tedbir Kararlarının Uygulanması ve İzlenmesi (Şekil 33 - İ)

Çocuk ile ilgili bazen bir bazen birkaç tedbir kararı verilmektedir. Birden çok tedbir kararı verildiğinde bu koordinasyon sosyal hizmetler il müdürlüklerince sağlanmaktadır. Bu konu ile ilgili yönetmelik olan "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik" bu konuyu yeterince açıklamaktadır. Tedbirlerin uygulanması, takibi ve denetlenmesi 18' inci maddede ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca bu yönetmeliğin 12, 13, 14, 15, 16 ve 17' nci maddeleri tedbirleri tek tek detaylandırmıştır.

Kayıt Sistemi

Her kurum çocuk hakkında verilen karar ya da yapılacak olan müdahaleye dair kendi bünyesinde sorumlular belirlemekte ve kendi kaydını tutmaktadır. Emniyet birimlerine yapılan tüm başvurular çocuğun kolluk birimine iletilerek kayıt defterine işlenmektedir. **Jandarma Genel Komutanlığı sorumluluk bölgesinde çocukların karıştığı "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlarla" ilgili tüm veriler 24 saat içerisinde "Jandarma Genel Komutanlığı Olaylar Bilgi Sistemine" ve "İşlem Yapılan Çocuklar Bilgi Sistemine" girilmek suretiyle arşiv oluşturulmaktadır.** Ayrıca, "Jandarma Genel Komutanlığı Olaylar Bilgi Sistemine" ve "İşlem Yapılan Çocuklar Bilgi Sistemine" bulunan kayıtlar elektronik ortamda ve 3 aylık miatlar hâlinde TÜİK'e gönderilmektedir.

8.1.2.4. Cinsel İstismarın Bildirimi, Tanı, Tedavi ve Yasal Süreçte Karşılaşılan Sorunlar

8.1.2.4.1. Bildirim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Ailenin Bildirim Yapmak İstememesi

Cinsel istismar olgularında aileler damgalanma, toplum tarafından dışlanma, çocuğun süreçte örselenmesi gibi nedenlerle sağlık kuruluşlarına bildirim yapmakta güçlük yaşamaktadır. Aile çocuğu sağlık kuruluşuna getirirse bile yaşanan olay hakkında doğru bilgi vermemektedir.

Okulda öğretmen tarafından çocuğun istismar edildiği saptandığında kolluk kuvvetlerine, SHÇEK'e, sağlık kurumlarına ya da doğrudan Cumhuriyet Savcılığına bildirimde bulunma zorunluluğu vardır. **Öğretmenlerin Türk Ceza Kanunu'na göre istismar olgularını okul idaresi dışında başka kurumlara bildirmesine ilişkin bir yasak olmamasına rağmen İlköğretim 1. kademesinde sınıf öğretmeni, 2. kademesinde şube rehber öğretmenleri vaka bildirimlerini okul idaresine yapmak zorundadırlar. İdareyi atlayarak bir üst kuruma bildirememektedirler.** Bu durumda da idarenin vakaları gerekli yerlere bildirmesi aşamasında gecikmeler veya ihmaller yaşanmaktadır.

Sağlık personeli kendi bölgesinde uzun zamandır takip ettiği vakalar ile arasında bir güven ilişkisi oluşmaktadır. Sağlık personeli böyle bir vakayı tespit ettiğinde bildirimde zorluk yaşamaktadır. Bu zorluklar, güven kaybetme, çocuğu tekrar sağlık kuruluşuna getirmeme, bildirim sonrası sağlık personelinin kendi can güvenliğinden endişe etmesi gibi sıralanabilir.

Türkiye’de ensest ile ilgili yapılan çalışmada bildirim sırasında karşılaşılan sorunlar belirlenmiştir. (22)

Mağdurun Söyleyememesi

- Çocuk yaşadığı şeyden rahatsız da olsa yaşadıklarının yanlışlığını bilemeyecek ve bunu ifade edemeyecek kadar küçük bir yaşta olabilir.
- Olayın mağdur çocuk tarafından ifade edilememesinin önemli bir nedeni çocuğun kendisini suçlaması, bu durumun sadece kendisinin başına geldiğini sanması ve bu sorun karşısında kendisini yalnız ve çaresiz hissetmesidir.
- Saldırganların mağdurları, diğer yakınlarına özellikle de annelerine ve kardeşlerine zarar vermekle tehdit ettikleri görüşü aktarılmıştır. Saldırgan mağdurun sessizliğini korumak için her yolu deneyebilmektedir. Ancak fiziksel tehditlerin yanında olayın ortaya çıkmasının kendisi ve ailesi üzerinde oluşturacağı toplumsal baskı da çocukların sessiz kalmalarına neden olmaktadır.
- Saldırganların ailede sahip oldukları otorite ensestin uzun süre ortaya çıkmamasının nedenlerinden biridir.

Ailenin Açıklamaması

- Yayıgın namus anlayışının kız ve erkek çocuklar ve aileleri üzerinde yarattığı baskı, bazı durumlarda aileler ensesti fark etseler de harekete geçmelerine engel olmaktadır.
- Cinsel istismar kardeşler arasında olduğu durumlarda ebeveynler, hem mağdurun hem saldırganın kendi çocukları olması nedeniyle ikilem yaşayabilirler.

Sonuç olarak, çocuğun korku ve kaygıları, ailenin bildirim sonrası süreçlerde karşılaşacağı güçlükler ile ilgili kaygıları ve bazı toplumsal savunma mekanizmaları çocuk istismarı konusunda bildirimlerin yetersizliğinin temel nedenleridir. Cinsel istismar, çocuklar ve aileleri için oldukça özel, utanç verici, aşağılayıcı bir konu olarak algılanmakta ve bu durum öykülerini anlatmaktan kaçınmalarına yol açmaktadır. **İhbarda bulunanın vermek istemesine rağmen kimlik bilgilerinin ısrarla istenmesi ihbarları azaltan önemli bir nedendir. İhbarcı can ve mal güvenliği konusunda ciddi ve haklı endişeler taşımaktadır.** Hâlihazır sistemde ihbar mükellefiyeti, korunma ihtiyacı olan çocuk ile ilgili bir mükellefiyet olarak görülmemekte ve ancak çocuğun başına ciddi bir tehlike geldiğinde işletilmektedir.

Bildirimde olan güçlükler çocukla ilgili yardım arama çabalarının son derece yetersiz olmasına neden olmaktadır. Bildirimde bulunulan ve kayda alınan olgular buzdağının yalnızca görünen kısmıdır.

8.1.2.4.2. Sağlık Personeli Tarafından Tanı Konulamaması

Sağlık kurumlarında, istismara uğrayan çocuklarla ilgili diğer bir sorun; açıkça ifade edilemeyen istismar olgularının doğru tanı alamaması, olguların gözden kaçmasıdır. Farklı yakınmalarla sağlık merkezine getirilen çocukların istismar edilmiş olma olasılığı yeterince dikkate alınmadığı için, istismara uğrayan pek çok çocuk hiçbir şekilde yardım ve destek alamamaktadır. **Bu noktada temel sorun sağlık personelinin bilgi yetersizliği ve farkındalık düzeyindeki eksikliklerdir.**

8.1.2.4.3. Delillerin Alınması ve Yollanmasında Yanlışlıklar Yapılması

Mağdurun ilk muayenesinin yapıldığı noktada delillerin toplanması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Çalışanların delillerin toplanması, muhafazası ve ivedilikle uygun şekilde kolluğa iletilmesi konularındaki bilgi eksikliği ve delil toplama kitlerinin teminindeki güçlük en önemli sorunlardır.

8.1.2.4.4. Kolluk Kuvvetlerine Bildirim Sonrası Süreçte Karşılaşılan Güçlükler

Emniyet ve jandarma güçleri kendilerine doğrudan başvuran ya da diğer kurumlardan bildirilen olgularla ilgili öncelikle kayıtları tutarak durumu adli makamlara iletmektedir. Bu süreçte bazı yetersizlikler yaşanmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin özellikle mağdur çocuğun işlemlerinin yapıldığı alanlarda fiziki koşullar ülkenin her yerinde istenilen düzeyde değildir. Ayrıca sosyal çalışmacı ve alanında uzmanlaşmış personel sayısının yetersizliği de söz konusudur.

Emniyet birimlerinde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ve çocuğun üniformalı kolluk görevlileri ile karşılaşmaması amacıyla mümkün olduğunca emniyet binalarından bağımsız, özerk ve tam donanımlı binalarda hizmet yürütülmektedir. Ancak, bu yapılanma ve donanım ülke genelinde istenilen düzeyde değildir.

Jandarma çocuk merkezlerinin bulunduğu yerlerde çocukların yeme, içme, barınma ve diğer işlemlerin yürütülmesi ile ilgili herhangi bir fiziki problem bulunmamaktadır. **Jandarma çocuk merkezlerinde özellikle mağdur çocuklarının ifadelerinin ses ve görüntülü olarak alınabilmesi ve çocuğun tekrar ifade vererek örselenmesinin önüne geçilmesi amacıyla hazırlanan ifade alma odaları henüz tamamlanamamıştır.** Bu amaçla yürütülen bir proje kapsamında ifade alma odalarının Haziran 2011 tarihine kadar tamamlanarak Avrupa Birliği standartlarına getirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, cinsel istismar olayına müdahale edecek kolluk personelinin yanında bulunması gereken diğer kurum personelinin (*psikolog ya da sosyal hizmet uzmanı*) sayılarının yetersiz olması nedeniyle ifade alma sürecinde destek mekanizmaları yeterince ve etkili şekilde işletilememektedir.

8.1.2.4.5. Çocukla Görüşme ve İfadesini Alma Sürecinde Sorunlar

İstismar mağduru çocukla yapılan görüşme kayıt altına alınır. Bunlara rağmen çocuğun görüşme ve ifadesini alma sürecinde örselenmesi devam etmektedir. Çocukla karşılaşan personelin eğitim ve bilgi eksikliği, çocuğun ifadesinin alındığı fiziki ortamların yetersizliği ve kurumlar arası eşgüdüm eksikliği çocuğun yaşadığı travmanın şiddetini artıracak bir etki oluşturabilir.

Çocuktan ifade alma sürecinde yaşanan temel sorunlar;

- **Çocuktan tekrar ifade alınması,**
- **Çocuktan ifade alanların alanında uzmanlaşmış olmaması,**
- **Çocuktan ifade alınan mekânın uygun koşullarda olmaması,**
- **Çocukların ifade verme sürecinde destek mekanizmalarının yeterince ve etkili**

işlememesi

şeklinde sıralanabilir.

8.1.2.4.6. Mahkeme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Mahkeme sürecinde karşılaşılan en önemli sorunlar şu şekilde saptanmıştır:

- *Daha önce alınan ifadelerin ve hazırlanan raporların yetersizliği nedeniyle çocuğun tekrar ifade vermesi ve mahkeme sürecine bizzat dâhil edilmesi,*

Çocuğun sağlık kurumlarında, üniversitelerin çocuk koruma birimlerinde veya merkezlerinde, kolluk kuvvetlerinde ya da savcılık makamında alınan ifadeleri mahkeme tarafından yeterli görülemeyebilmektedir. Oysa mağdur çocuk uğradığı saldırı nedeniyle zaten ciddi bir travma yaşamıştır ve çocuğun doktor muayenesi, karakolda veya adli merciler önünde ifade vermesi, adli tıp muayenesi ve duruşmada faili görmesi sırasında bu travma tekrar yaşatılmaktadır.

Çocuklardan alınan ifadeler Çocuk Koruma Kanunu'nda belirtildiği biçimde alınmaya çalışılsa da alanında deneyimli ve yetkin personelin, ifade alınan mekânların, alt yapı ve ekipmanın (kayıt sistemleri) yetersizliği bu sorunun yaşanmasında en büyük etkidir. Tekrar ifadesine başvurulmak üzere adliyeye getirilen mağdur çocuk için adliye binalarında da uygun ifade alma odaları bulunmamaktadır.

- *Mahkeme tarafından Adli Tıp Kurumunun vereceği raporun beklenmesi ve bu süreçte yaşanan güçlükler,*

Cinsel saldırı suçu mağduru çocuklarda, ruh sağlığının bozulup bozulmadığı konusundaki incelemeler, çocuğun daha fazla örselenmesine neden olmaktadır. **Yargıtay, üniversitelerin ilgili bölümlerinden, çocuk koruma birimi ya da merkezlerinden rapor alınmasına rağmen Adli Tıp Kurumundan rapor alınmamasını kararı bozma sebebi saymaktadır.** Oysa Adli Tıp Kurumu, sadece İstanbul'da bulunduğu bir yıldan daha uzun bir süre sonraya randevu vermektedir. Soruşturma evresinde Adli Tıp Kurumuna gönderilen dava dosyalarının raporlanması ve sonuçlanması uzun zaman aldığı için olayın tüm tarafları daha fazla mağduriyet yaşamaktadır.

- *Mahkemede mağdurların sosyal inceleme raporunun alınma zorunluluğunun olmaması, adalet sisteminde yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisinin olmaması,*

Çocuk Koruma Kanunu çıktıktan sonra adalet sisteminde yer alan sosyal çalışma görevlilerinin sayısı hızla artırılmıştır. Hâlen Çocuk mahkemelerinde görevlendirilen sosyal çalışma görevlilerinin sayısı da 130'a yükseltilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu çıktıktan sonra çocuk ve aile mahkemelerinde görev yapan sosyal çalışma görevlilerinin sayısı 423'e yükseltilmiştir. Bununla birlikte, henüz ihtiyacı karşılayacak sayıda ve özellikle personel temin edilememektedir.

- *Çocuk mahkemelerinin yurt genelinde kuruluşu tamamlanmadığı için çocukların yetişkinlerin yargılandığı mahkemelerde (sulh ceza, ağır ceza ve asliye ceza) yargılanması,*

Çocuk Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, çocuk mahkemelerinin güçlendirilmesi çalışmaları hızla yürütülmüştür. Çocuk mahkemelerinin sayısı kurulu 75, faal 61'e çocuk ağır ceza mahkemelerinin sayısı ise kurulu 20, faal 11'e çıkarılmıştır. Ancak ihtiyaç devam etmektedir.

- *Çocuk hukuku alanında yeterli uzmanlaşmanın olmaması,*

Çocuk adalet sistemi içerisinde yer alan hâkim, savcı, sosyal çalışmacı gibi yeterli düzeyde ve sayıda çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış avukat da bulunmamaktadır. Her ne kadar büyük il barolarında kendi üyelerine ya da diğer il barolarının üyelerine yukarıda belirtilen hükümler doğrultusunda atanacak avukatlara çocuk hukuku alanında eğitimler düzenlenmekte ise de yapılan atamalarda görev alan tüm avukatlara bu eğitim sağlanamamaktadır. Dolayısıyla çocukların geçirmiş oldukları süreçlerde gerek bireysel gerekse çocuk adalet sistemi içerisinde yer alan kurumların yapmış oldukları hak ihlallerine karşı çocuklara mevzuat kapsamında yer alan hak arama yollarını kullanmakta ve sağlanan tüm imkanları temin etmekte güçlük çekebileceği endişesi yer almaktadır.

- *Baronun mağdur çocuğu temsil için görevlendirdiği avukat hizmetlerindeki yeterliliğin sıklıkla avukatın kişisel duyarlılığına bağlı olması,*

Müdafilik hizmetinde baroca görevlendirilen avukatın bu olaya ilişkin kişisel duyarlılığı ya da yaklaşımı yargılamanın sürecini mağdur aleyhine etkileyebilmektedir.

- *Baro tarafından atanan avukatın mağdurun haklarını savunmasında karşılaştığı usuli sorunlar.*

Mağdur ile şikayetçiye baro tarafından atanan avukat, yukarıdaki hususlar doğrultusunda görev ve sorumluluklarını yerine getirir. Ancak uygulamada karşılaşılan bir çok güçlük (avukatın müvekkili adına yapabileceği iş ve işlemlerin kurum ve kuruluşlarca yeterince iyi bilinmemesi, yasal bir zorunluluk olmasına rağmen yardımcı olmamaları) avukatın görevini yerine getirmesinde problemlere neden olmaktadır.

- *Mahkemede çocuk hakkında karar verinceye kadar, çocuğun korunma tedbirinin alınması sürecinde kurumlar arası koordinasyonda yaşanan güçlük.*

Çocuk hakkında karar verinceye kadar kollukta veya adliyede görevli sosyal çalışma görevlisi çocuğun yüksek yararı gereği hazırlamış olduğu sosyal inceleme raporunu ilgili mercilere sunar. Çocuk hakkında koruma ve bakım tedbir kararı verilmiş ise karar ile birlikte kolluk, çocuğu SHÇEK kuruluşuna teslim eder. SHÇEK ilde uygun kuruluşu olmaması hâlinde de çocuğun kabulünü yapmakta ve en kısa sürede uygun kuruluş bulunan bir ile naklini gerçekleştirmektedir.

SHÇEK'in mahkeme kararı dışında herhangi bir resmî yazı istemesi söz konusu olmasa da, personel ve alt yapı açısından yaşadığı yetersizlikler nedeniyle sorunlar yaşanabilmektedir. Özellikle mesai saatleri dışında kolluğun çocuğu tesliminde ilgili kurumdan teslim alacak personel bulunamadığı, bu nedenle çocuğun kolluk birimlerinde gereğinden fazla süre kaldığına ilişkin tespitler vardır.

Örnek Olgular:

GK, 11 yaşında kız çocuk. Okuldaki kantin görevlisi tarafından cinsel istismara uğruyor. Sanık 40 yaşlarında, 2 çocuk sahibi bir erkek. Çocuğun şikayeti üzerine Mart 2009’da dava açılıyor, sanık tutuklanıyor. Dava sürecinde Temmuz 2009 tarihinde Adli Tıp Kurumundan muayene için randevu alınıyor. Kurum çocuğun muayene ve sağlık durumunun değerlendirilmesi için Aralık 2010 tarihine (dava açıldıktan sonraki 21. ay, randevu talebinden sonraki 17. ay) randevu veriyor. Bu arada sanık tutukluluğunun 6. ayında tutuksuz yargılanmak üzere salıveriliyor.

Mart 2008’de, bir lise öğretmeni 17 yaşındaki kız öğrencisini evine götürüyor. Çocuğun iddiasına göre evde tecavüze yelteniyor. Öğrenci, saldırıyı altı ay boyunca gizliyor. Daha sonra diğer öğretmenlerine anlatıyor ve Aralık 2008’de şikâyetçi oluyor. İlk muayenede, bakire olduğu ama kızlık zarının zarar gördüğü belirlenen çocuk, 2009 yılı içerisinde iki kez intihara teşebbüs ediyor. Bu sırada öğretmen için ‘çocuğa cinsel istismar’ suçlamasıyla dava açılıyor ve meslekten ihraç ediliyor. Mahkeme, Eylül 2009’da görülen duruşmada, psikiyatrik inceleme için Adli Tıp Kurumundan randevu istenmesine karar veriyor. Kurum Temmuz 2011’e randevu veriyor. Mahkeme, Aralık 2009’da, randevunun daha öne çekilmesini istemesine rağmen sonuç alınmıyor.

8.1.2.4.7. Mahkeme Sonrası Süreçte Karşılaşılan Sorunlar

Mahkeme sonucunda çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici (bakım, barınma, sağlık, eğitim ve danışmanlık) tedbir kararları verilebilir. Çocuğun sağlığı ve esenliği için verilen bu tedbirleri ilgili kurumların yerine getirmesi beklenmektedir. Ancak bu süreçte de çocuğun mağduriyetini devam ettirecek sorunlar vardır;

• **Verilen tedbir kararlarının uygulanmasında ve izlenmesinde güçlükler:**

Çocuk ile ilgili bazen bir bazen birkaç tedbir kararı verilmektedir. **Birden çok tedbir kararı verildiğinde koordinasyon sosyal hizmetler il müdürlüklerince sağlanmakta, ancak uygulama gücüğü ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çocuk için örneğin sadece eğitim veya bir işe yerleştirilmesi ile ilgili bir karar verildiğinde çalışma bölge müdürlüklerinin veya milli eğitim müdürlüklerinin ne şekilde hareket edecekleri konularında netlik yoktur.**

Tedbir kararları uygulanırken kurum içi ve kurumlar arası yazışmalarda “Gizlilik” ilkesine zaman zaman uyulmamaktadır. Danışmanlık tedbiri kararlarını uygulayacak yeterli sayıda ve uzmanlıkta danışmanın eksikliğinin yanı sıra eğitim tedbirinin uygulanmasında da yetersizlikler olabilmektedir.

Verilen tedbir kararlarının ivedilikle uygulanmasında aksaklıklar olmaktadır. Bazı vakalarda mahkeme kararı gecikmekte ve alınan karar kurumlara geç ulaşmaktadır. Ayrıca alınan tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığının izlemi yapılamadığı için verilen karar bazı durumlarda çocuğun yüksek yararına hizmet edememektedir.

- Sağlık tedbirinin uygulanmasında önemli güçlükler vardır;
 - İstismar, şiddet, madde bağımlısı gibi vakalarda verilen sağlık tedbiri kararında, özellik arz eden bu grubun tedavi ve rehabilite edileceği merkez sayısı (Çocuk psikiyatri servisleri, ÇEMATEM, AMATEM vb.) ve uzman personel yetersizdir.
 - Sağlık tedbiri kararının verildiği durumlarda resmî araç ve personel görevlendirme, refakat ve muayenin sağlanması ile il dışı sevklerde sıkıntı yaşanmaktadır.
 - Cinsel istismar ve benzeri olaylarda tedbir kararının aileye iletilmesi esnasında çocuk deşifre edilebilmekte, ailesi ve çevresi tarafından tehdit ve güvenlik sorunu yaşamaktadır. Bu vakalar genellikle adli olduğu için aileler deşifre ediliyor gerekçesi ile hastayı hastaneye getirmek istememektedir. Böylece mutlaka yardım alması gereken çocuklar bu yardıma ulaşamamaktadır.
 - Sağlık personelinin konu ile ilgili bilgi eksikliği (bildirim, aile ile görüşme teknikleri, tedavi ve rehabilitasyon) nedeniyle sağlık merkezine getirilen çocukların en uygun şekilde tedavisi, rehabilitasyonu ve izlemi mümkün olamamaktadır.

- **Ailenin yanında kalan istismara uğrayan çocukların eğitim ve sağlık tedbirlerinin uygulanma gücüğü**

Ailelerin sosyoekonomik ve kültürel düzeylerinin düşük olmasından ötürü çocuğun içinde bulunduğu duruma ilgisiz kalması, önemsememesi tedbir kararının uygulanmasını engellemektedir. Aileler de ilgili kurum tarafından yeterince bilgilendirilmediğinde olumsuzluğun boyutları daha da artmaktadır. Alınan tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığının izlemi de yapılamadığından eğer aile duyarlı ve bilinçli değilse eğitimin yanı sıra çocuğun tedavisi ve rehabilitasyonu da mümkün olamamaktadır.

Ailenin yanında kalan ve istismara uğrayan çocukların kolluğa bildirilmemesi nedeniyle çocuğun korunması alanında yeterince tedbir alınamamaktadır. Hakkında eğitim tedbiri kararı verilen ancak uygulanmayan çocuklarla ilgili İlköğretim Kanunu kapsamında görevi bulunanlar tarafından kolluk kuvvetlerine bildirilmesi veya kolluk kuvvetleri tarafından konunun tespit edilmesi durumunda aileye gerekli tebligat yapılmakta tekrarı durumunda ise yasal işlem yerine getirilmektedir.

Çocukların uğradıkları cinsel saldırı yalnızca çocuk için değil aynı zamanda aile için de çok ciddi bir travmadır. Çocuk yaşadığı saldırıya ek olarak ailenin yaşadığı travmadan da etkilenmektedir. Ancak mevcut sistemde mağdur çocuğun ailesine yönelik olarak hiçbir tedbir ve girişim bulunmamaktadır. Bu eksiklik de çocuğun mağduriyetini artıran bir faktördür.

8.1.2.4.8. Kayıtların Yetersizliği

Her kurum çocuk hakkında verilen karar ya da yapılacak olan müdahaleye dair kendi bünyesinde sorumlular belirlemekte ve kendi kaydını tutmaktadır. Kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunulan olgularla ilgili kurumsal kayıtlar tutuluyor olsa da istismar mağduru çocuklarla ilgili ulusal bir veri tabanı yoktur. **Elektronik ortamda kayıt sistemi olmadığı için ulusal veri kaydı yapılamamakta, olgu yükü merkezden izlenememektedir.** Bu durum, çocukla ilgili bilgilerin birçok farklı kurumda (adliye, SHÇEK, sağlık, eğitim vb) farklı kişi ya da ekipler tarafından

kaydedilmesi gibi takibi zorlaştıran bir düzene neden olmaktadır. Öte yandan kişisel verilerin kaydı ve bunların paylaşılması ile ilgili yasal bir düzenlemenin olmaması da, kurumların elinde bulunan verilerin çocuğun yararını koruma önceliğine uygun biçimde kullanılmasını engellemektedir.

8.1.2.4.9. Çocuk İstismarı İle İlgili Çalışanların Yeterli Duyarlılıkta Olamaması

İstismarla çalışan kalifiye sağlık personeli sayısının azlığı, olguların çokluğu, fiziki imkân yetersizlikleri, cinsel istismar dışı olgularla ilgilenmek zorunda oldukları çalışma ortamları nedenleriyle bu olgular karşısında tükenmişlik, çaresizlik ve kanıksama yaşamakta, bu durumda olgunun yeterli duyarlılıkta değerlendirilememesine yol açmaktadır.

8.1.2.4.10. Yasada Cinsel Suçların (Ensest vb.) Tanımının Olmaması Veya Yetersiz Olması

Eski kanunlarda “fücur” olarak geçen ensest ilişki, aslında Türk Medeni Kanununun 129’ uncu maddesinde hüküm altına alınan “evlenme engeli olan kişilerle cinsel ilişki” olarak tanımlanmıştır denilebilir. Bu durumda yapılan evlilikler kesin hükümsüz sayılmaktadır. Ancak TCK’de bağımsız suç olarak öngörülmemiştir. Bununla birlikte TCK 102/3,103/3,105/2’ nci maddelerde bu ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmüştür.

Burada kanuni açıklık 15 yaşını doldurmuş çocuklara karşı, sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedenle gerçekleştirilen cinsel davranışların cezalandırılması yönündedir.

8.1.2.4.11. Erken Evliliklerin Toplum Tarafından Kabulü

Erken evliliklerin toplum tarafından normal olarak algılanması bu sorunun önlenmesini engelleyen en önemli unsurlardandır. 18 yaşın altında kız çocuklarının fizyolojik ve psikososyal olarak evliliğe hazır olmadığına ilişkin görüş ve yaklaşım yetersiz olup, kızların evlenebileceklerine ilişkin görüş kabul edilmektedir. Bu da kızların erken yaşta evlendirilmesine neden olmaktadır. Toplum tarafından kabulü ihbarın yapılmasının da önünde bir engel olmaktadır.

Erken yaşta evlendirilme yasalara aykırı olduğu için genellikle yasal evlilik tercih edilmemekte; dini nikâh ile evlendirme yapılmaktadır. Bu da kadının hukuksal olarak haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır.

8.1.2.4.12. Yasalarda Erken Evlilik Tanımında Çelişki Olması

Türk Medeni Kanunu’nun evlilik yaşı 17 olarak düzenlemiş olmakla birlikte Türk Ceza Kanunu’nun “Çocukların Cinsel İstismarı” başlıklı 103’ üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu üç yıldan sekiz yıla kadar, ikinci fıkrasına göre istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleşmesi durumunda ise sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilebilecektir. Çocuk Koruma Kanunu’nun 3’ üncü maddesine göre; “Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu... İfade eder. Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımının kanuna göre değiştiğini söylemek mümkündür. Kanunlar arasında bir çelişkinin varlığı söz konusudur.

8.1.2.4.13. İl Çocuk Koruma Koordinasyon Kurullarının İşleyişindeki Yetersizlik

5395 sayılı Kanun'un 47' nci maddesine istinaden çıkarılan 23.12.2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik" in 20' nci maddesine göre; illerde eşgüdüm, vali veya vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısı ile il emniyet müdürü, il jandarma komutanı, il milli eğitim müdürü, il sağlık müdürü, büyükşehir, il ve merkez ilçe belediye başkanları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürü, olmadığı yerlerde Türkiye İş Kurumu il müdürü, gençlik ve spor il müdürü, sosyal hizmetler il müdürü, il özel idaresi müdürü ya da görevlendirecekleri yardımcıları veya vekilleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürü ve baro temsilcisi tarafından yerine getirilmektedir. Yönetmeliğin 20. maddesine göre, illerde eşgüdümün sekretarya hizmetleri sosyal hizmetler il müdürlüğüne yerine getirilmektedir. İlçelerde ise koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların eşgüdümü, yönetmeliğin 20' nci maddesine koşut olarak kaymakamlıklarla yerine getirilmektedir.

İlçelerde, yönetmeliğin 20. Maddesinde sayılan bazı kurumlar bulunmamaktadır. Bunların başında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürü, olmadığı yerlerde Türkiye İş Kurumu il müdürü, gençlik ve spor il müdürü, sosyal hizmetler il müdürü gelmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun ilçelerin birçoğunda biriminin bulunmaması bu kurulların eşgüdümünü zorlaştırmaktadır. Kaymakamların ilçe yazı işleri müdürlüklerinde çektiği personel sıkıntısı da bu zorluğu artırıcı katkı sunmaktadır.

Komisyon toplantılarında bu komisyonla ilgili bilgi veren uzmanlar, özellikle toplantıya müdürlerin bizzat katılmayıp yerine yardımcılarını veya vekillerini görevlendirdiklerini belirtmiştir. Bu toplantılarda alınan kararlar yardımcı veya vekillerince doğrudan yerine getirilememekte, ayrıca ilgili il müdürünün bu konuda talimatına gerek duyulmaktadır. Bu ise, eşgüdüm kurulunun kararlarının uygulanmasını zorlaştırmakta ve etkinliği azaltmaktadır. Ayrıca SHÇEK il müdürlüklerine, çok yoğun bir iş yükü altında olmasına rağmen, Çocuk Koruma Kanunu ile verilen yeni sorumlulukları yerine getirmesini sağlayacak olanaklar tanınmamıştır.

8.1.2.5. Cinsel İstismarın Bildirimi, Tanı, Tedavi ve Yasal Süreçte Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

8.1.2.5.1. "Çocuk İstismarı"nın Önlenmesi İçin Öncelikle Uygulanması Gereken Birincil Koruma Tedbirleri

- Çocuklara yaşlarına en uygun olacak teknikle ve yaşlarına uygun düzeyde cinsel sağlık eğitiminin, bedenlerini nasıl koruyacakları bilgisinin verilmesi gerekir. Çocuk hakları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

- Toplumun çocukların cinsel istismar konusunda eğitimi sağlanmalı, çocuğa yönelik hangi eylemlerin cinsel istismar olacağı konusunda bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- Çocukla ilgili tüm sektör çalışanları çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmeli, bilinç ve farkındalık düzeylerini yükseltmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Risk grupları belirlenerek, risk etmenleri ortadan kaldırılmalıdır.
- Risk gruplarının yakın takibi yapılmalı ve erken müdahale için izlem sistemleri oluşturulmalıdır.
- Risk grupları ve risk altındaki topluluklar için özel eylem planları oluşturulmalı, çalışmaların etkinliğini artırabilmek için müdahalelerde ve eğitimlerde farklı toplumsal figürler kullanılmalıdır (İmamlar, toplum liderleri vb.).
- Toplumsal ve kişisel düzeyde koruyucu sistemler güçlendirilmeli, destek sistemlerinin işletilmesi sağlanmalıdır.
- Çocuğun toplumda değerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Annenin güçlendirilmesi, çocuğunu koruyabilmek için risklerin ve tehlikelerin farkındalığı konusunda bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerekir.
- Çocuk evliliklerinin önlenmesine ilişkin bazı sivil toplum kuruluşlarının duyarlılığı artırılmalıdır.

8.1.2.5.2. Okullarda Çocuk İstismarının Önlenmesi ve Erken Tanısı İçin Öneriler

İstismar ile baş edebilmek için çocuklar “Zorlu Yaşam Olayları ve Etkileri” ne yönelik psiko-sosyal olarak desteklenmelidirler. Bu bağlamda yapılan danışma hizmetlerinde istismara ilişkin olarak çocuğa bedeninin özel olduğu öğretilmelidir.

Eğitim sisteminde hâlihazırda olan tüm öğelerin, çocukları ihmal ve istismardan korumak için; okul yönetiminin, öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının ve okul aile birliklerinin önemli işlevleri vardır.

8.1.2.5.3. Mevcut Öğelerin Daha Etkili Kullanılmasını Sağlamak İçin Yapılması Gerekenler

Eğitim sisteminin çocuğa yönelik riskleri erken fark eden ve önleyebilen niteliğe sahip olabilmesi için sunulan hizmete bu boyutun eklenmesi gerekmektedir. Aşağıda bu amaçla yapılması gerekenler yer almaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı:

- Bakanlık sadece eğitim/öğretimden sorumlu değil, çocukları ihmal ve istismardan korumak ile de yükümlüdür.
- Müfredatta ve eğitim materyallerinde değişiklikler yapılmalı; cinsel ve benzeri ayrımcılık içeren içerikler değiştirilmeli, barış eğitimi, etik gibi konular yaşlara uygun şekilde müfredata alınmalıdır.
- Sisteme dair geliştirilecek ve uygulanacak reformlar öğretmenleri destekleyecek şekilde düşünülmelidir.

Okul İdareleri:

- Öncelikle çocukları ihmal ve istismardan korumayı ilke edinmiş bir idari yapı gelişmelidir. Bu konuda gerekli eğitimlere tüm çalışanların katılması sağlanmalıdır.

- Bir risk durumu ortaya çıktığında bunu fark eden öğretmen, PDR uzmanı ya da personelin ivedi olarak “önerilen yapıya” başvurması kolaylaştırılmalı, bürokratik engeller ya da okulun itibarına yönelik kaygılar ortadan kaldırılmalıdır.

- Okulun her türlü uygulamasında var olan ayrımcılıklar ortadan kaldırılmalıdır.
- Okulun kendi içinde var olabilecek ihmal ve istismar durumlarını fark etmeye ve bunları bertaraf etmeye yönelik olarak etkili bir tutum sergilenmelidir. Böyle durumlar baş gösterdiğinde sağlıklı çözümlerle yaklaşılmalıdır.

Öğretmenler:

- Öğretmenlere, öğrenci ve ailelerinden envanter ya da aile görüşmeleri çerçevesinde aldıkları bilgilere risk durumlarını araştırarak tarzda yaklaşımlarını sağlayıcı bir donanım verilmelidir. Çocuklar ihmal ve istismardan korumaya yönelik eğitimlerle desteklenmelidir.

- Öğretmen-PDR uzmanı işbirliği daha da güçlendirilmeli ve etkinliği artırılmalıdır.
- Risk durumları ortaya çıktığında öğretmenlerin ne yapabilecekleri, aile ve öğrenciyi kimlere yönlendirebilecekleri önceden açık ve net olarak bilinmelidir.

Okul Psikolojik Danışmanları:

- PDR öğretmen sayıları artırılmalıdır.
- Çocukları ihmal ve istismardan korumak üzere daha etkin bir durumda çalışabilmeleri için özellikle bu konuda idare ve öğretmenlerle işbirlikleri artırılarak çalışmalarını desteklenmelidirler.

- Çocukları ihmal ve istismardan korumak için gerekli yetkinlik sağlayan eğitimlerle desteklenmelidirler.

- Aileleri yönlendirebilecekleri kurumlarla işbirlikleri (toplum merkezleri gibi) artırılmalıdır.

Okul – RAM İşbirliği:

- Çocukların RAM’a yönlendirilmesi okul müdürü tarafından değil, aile – çocuk – rehber öğretmen işbirliği ile gerçekleştirilmelidir.

- RAM’a yönlendirilen çocuğun okulun sorunu gibi gösterilmemesini sağlayacak bir sistem oluşturulmalıdır.

- PDR uzmanları idari olarak okul müdürlerine değil, RAM’lara bağlı çalışmalıdır.

Okul Aile Birlikleri:

- Okul aile birlikleri, okullarında özellikle ihmal ve istismara yönelik durumları takip eden, bu açıdan denetleyici bir rol alabilirler. Okul içinde yaşanan ihmal ve istismarları izleyebilecek ek bir yapı görevi görebilirler.

E-kayıt Sistemi:

- Özellikle okula devamsızlık yapmaya başlayan çocukların takibinde daha etkin olarak kullanılmalıdır.

8.1.2.5.4. Bildirim Sırasında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öneriler

- Aileler ne yapmaları gerektiğini bilmeyebilir, ya da istismarcının düşmanlığından korktuğu için bildirimden çekinebilir. Böyle durumlarda sağlık personelinin bildirim konusundaki net tavrı aileye ışık tutan hatta rahatlatan bir durumdur. Aileden ya da istismarcıdan zarar görme korkusu birçok sağlık çalışanı için geçerli olabilir. Bu nedenle bildirimlerin kişisel değil, kurumsal olması sağlık çalışanlarının kaygısını önleyebilir.

- Ailelerin; cinsel istismar konularında meydana gelen olayları kapatmaya çalışmaması (*ilgisiz kalmaması*), çocuk ve ergen hastalar için bildirim tartışmasız koruyucu bir yaklaşım olduğu, yakın çevrede istismar edilen bir çocuğun ortamdaki uzaklaştırılmasının tedaviden çok daha öncelikli olduğu ve adli bildirim tedavide doğrudan katkısının olacağı yönünde eğitilmesi gerekir. Bu amaçla görsel ve yazılı basın daha aktif kullanılmalıdır.
- Sistem içerisinde çalışanlar bildirim yükümlülüğünü yerine getirmek konusunda teşvik edilmeli, bunun için de hem tıp deontolojisi ve hasta haklarına uygun hem de çocuğu örselemeden müdahale edebilen bir ihbar mekanizması oluşturulmalıdır. İhbarı alan birim çocuğa yardım edebilecek meslek elemanlarından oluşmalı ve adli mekanizmalar bu kişilerin harekete geçirmesi ile devreye girmelidir.
- İstismar mağduru çocuğun sağlık kurumlarına farklı nedenlerle başvurması durumunda sağlık personelinin istismara ilişkin ipuçlarını değerlendirebilmesi için bilgi düzeyi yükseltilmelidir.
- Sağlık personeline, istismara uğrayan çocuklar için yasal sürecin ivedilikle başlatılmasına ilişkin tutum kazandırılmalıdır.
- Sağlık personelinin delil toplama konusunda bilgi düzeyi artırılmalı, delil toplama kitlerine ulaşım kolaylaştırılmalıdır.
- Sağlık kuruluşlarında hizmet veren adli birimlerin ve görevli avukatların olması istismar mağduru çocuklara yaklaşımın daha hızlı ve pratik şekilde gerçekleşmesini sağlayabilir.
- İstismar mağduru çocuk sağlık kurumunda konu ile ilişkili, alanında deneyimli, yetkin ve yeterli bir ekip tarafından kabul edilmeli, değerlendirilmesi ve bildirim bu ekip kararı ile yapılmalıdır.
- Personel sayısı kısıtlı olan, ekip kurma olanağının bulunmadığı sağlık birimlerinde sağlık personelinin istismara uğrayan çocuğu en hızlı şekilde bildirebilmesi ve en uygun şekilde sevk edilmesini sağlayacak bilgi ve beceriye sahip olması gerekir.
- 442 sayılı Kanun'un 36'ncı maddesi gereği "köy muhtarı, Hükümet tarafından bildirilecek kanunları, nizamları köy içinde ilan etmek ve halka anlatmak ve kanunlar, nizamlar, talimatlar, emirler ile kendisine verilecek işleri görmek; köylünün ırzına ve canına ve malına el uzatan ve Hükümet kanunlarını dinlemeyen kimseleri köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalattırarak Hükümete göndermek; Zarar görenlerin şikâyeti ve bilip işitenlerin haber vermesi üzerine sorup araştırmak zorundadır." Bu kapsamda Jandarma bölgesinde, muhtarlarla bir iletişim ağı kurularak, ailenin bildirim yapmamasının sonuçları telafi edilebilir. Özellikle köylerdeki imam, öğretmen, teknisyen vs gibi kamu görevlilerinin fark ettikleri ya da öğrendikleri istismar olgularını bildirmeleri konusundaki sorumlulukları ve bildirim gerekliliği konusunda tutum geliştirmelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

8.1.2.5.5. Kolluk Kuvvetlerinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öneriler

- Emniyet binalarından bağımsız, özerk ve tam donanımlı binalarda hizmet vermekte olan çocuk şube müdürlükleri ülke genelinde eksiksiz şekilde yapılmalı ve ekipman dâhil her türlü gereksinimleri sağlanmalıdır.
- Jandarma Genel Komutanlığına bağlı Jandarma çocuk merkezlerinde çocukların ifadelerinin ses ve görüntülü olarak alınabilmesine olanak tanıyacak ifade alma odalarının yurt genelinde tamamlanması gerekmektedir.
- Çocuktan ifade alma sırasında kolluk personelinin yanında bulunması gereken diğer kurum personelinin (psikolog ya da sosyal çalışmacı) sayılarının artırılması gerekmektedir.

8.1.2.5.6. Çocukla Görüşme Ve İfadesini Alma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öneriler

- Devlet hastaneleri ve üniversite hastaneleri bünyesinde, çok disiplinli bir çalışma sistemi oluşturulmalı, bu oluşumların, adli sistem ile işbirliğinde çalışması ve böylece özellikle istismar mağduru çocukların birden fazla kez dinlenmesi, adli ortamlar içinde örselenmesi önlenmelidir.
- Çocuğun ifadesinin bir kere alınmasını sağlamak için bu konuda bir kurumsal yapı oluşturulmalı ve video kaydı olanağı da bulunan kapalı devre yayın ile ayrı odalarda dinlemenin mümkün olduğu görüşme odaları düzenlenmelidir.
- Özellikle mağdur çocukla görüşme yapan, ifade alan personel görüşme teknikleri ve ifade alma sürecinde yaşanabilecek güçlükler konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Mahkeme sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik öneriler kurumsal analizlerde yer almaktadır. Bu bölümde özel olarak bu konunun çözümüne ilişkin bazı ek öneriler verilmiştir.

- Ülke genelindeki çocukla ilgili davalara bakan tüm mahkemelerde çocuktan ifade alma sürecinde, bu alanda bilgi ve deneyim sahibi psikolog, sosyal çalışmacı ya da çocuk gelişim uzmanı bulunmalıdır. Sayıca eksik ya da alanında yeterli birikime sahip personel açığı kapatılmalıdır.
- Tekrar ifadesine başvurulmak üzere adliyeye getirilen mağdur çocuk için adliye binalarında da uygun ifade alma odaları bulunmalıdır.
- Mağdur çocuk savcı ile görüşürken ya da duruşma sırasında sanıkla karşı karşıya getirilmemelidir.
- Öncelikle olanaklar dâhilinde büyük şehirlerde Adli Tıp Kurumunun cinsel suçlarla ilgili ihtisas dairesinin şubeleri açılabilir.
- 5237 sayılı TCK'nin 103' üncü maddesinin 62 ncı fıkrasında ifade edilen ve istismar sonucu ruh veya beden sağlığının bozulması ile ilgili düzenleme aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir;

Suçun sonucunda, olaydan sonraki ilk 6 ay içinde mağdurun beden sağlığının veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Suçun sonucunda, mağdurun beden sağlığında veya ruh sağlığındaki bozulma 6 ay ya da daha uzun süre devam ediyorsa onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

Ya da...

“beden veya ruh sağlığının bozulması” deyimini yerine, Alman Ceza Kanunu'nda olduğu gibi “fîilin mağdurda sağlık açısından ağır zarar tehlikesi meydana getirmiş olması” yönünde bir değişiklik yapılabilir. Bu değişiklik yazılırken gerekçeye beden veya ruh sağlığının bozulması ile ilgili daha detaylı bilgi ör. AIDS, HPV gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklar eklenebilir ve yaralanmaların değerlendirildiği rehber (Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve ATUD'un birlikte hazırladığı) referans gösterilebilir.

Ya da...

Gelişen sorunun istismardan kaynaklanıp kaynaklanmadığı tam olarak kestirilemeyebilir – Sorunun nedenselliğini saptamak güçtür, bazı durumlarda saptanamaz.

En uygun yaklaşım 103/6. maddeyi çıkarmak ve temel maddede yazan ceza miktarının üst sınırını artırmaktır.

- Üniversitelerin ilgili bölümlerinden, üniversitelerde kurulmuş olan çocuk koruma birimlerinden veya merkezlerinden, Sağlık Bakanlığına bağlı olarak kurulan veya kurulacak olan cinsel istismara uğrayan çocukların işlemlerinin yürütüldüğü merkezlerden verilen, bilimsel kriterler ölçüt alınarak, Adli Tıp Kurumunun verdiği rapor formatında ve eksiksiz hazırlanmış raporların mahkemeler ve Yargıtay tarafından kabul edilmesi sağlanmalıdır.
 - Mahkemede mağdurların sosyal inceleme raporunun alınması gerekir.
 - Ülke genelinde çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleri güçlendirilmeli, sayıları gereksinimler doğrultusunda artırılmalıdır. Çocuk müdafilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerini takip etme konusunda daha hassas davranmaları ve yargılama faaliyetine katkı vermeleri sağlanmalıdır.
 - Çocuk müdafiliği, ceza davasında savunma sınırından çıkarılmalı ve çocuğu topluma ve ailesine karşı koruyan bir müessese olarak geliştirilmelidir. Zorunlu müdafilik hizmeti veren avukatların bu hizmetin gereğini layıkıyla yerine getirmesi ve hak kayıplarına neden olmaması gerekmektedir.

Korunma kararı ve uygulaması sırasında kurumsal yapılanmadan kaynaklanan sorunlara yönelik öneriler kurumsal analizlerde yer almaktadır. Bu bölümde özel olarak bu konunun çözümüne ilişkin bazı ek öneriler verilmiştir.

- SHÇEK'in korunma gereksinimi olan mağdur çocukları mahkeme kararını beklemeksizin ivedilikle koruma altına alması sağlanmalıdır.
 - SHÇEK'in acil koruma ve barınma birimlerinin personel ve alt yapı açısından yetersizlikleri giderilmelidir.
 - Danışmanlık ve barınma tedbirlerinin uygulanmasında yerel yönetimlerin aktif rol alarak çocuklara yönelik koruma merkezleri ve sosyal hizmet kuruluşları oluşturmaları sağlanmalıdır.
 - Valilikler bünyesinde, ilin tedbir kararları ile ilgili ihtiyaçlarını belirleme ve planlamadan sorumlu bir büronun oluşturulması sağlanmalıdır.
 - İl koordinasyonlarını oluşturan kurum ve kuruluşların çocuk kordinasyonu konusundaki görev tanımları ve sorumlulukları belirlenmelidir. Kurumlar arasında yapılacak bir protokol ile karara bağlanmalıdır.
 - Her ilin veya ilçenin bir bilgi toplama ve değerlendirme yöntemi kullanarak çocuklara yönelik hizmetler ve ihtiyaçları değerlendirme raporu ve stratejik plan hazırlamaları sağlanmalıdır.
 - İl koordinasyonlarının etkili çalışmasını ve Çocuk Koruma Kanunu'nda da yazılı tedbirlerin uygulanmalarına destek sağlayacak bütçenin yerel yönetimler ile sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından tahsisi gibi yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
 - Tedbirlerin uygulanmasına sivil toplum kuruluşlarının katılımı ve hizmetlerini bir bedel karşılığında ancak kâr gütmeme esasına göre vermeleri sağlanmalıdır.
 - Tedbirlerin uygulanmasını takip edebilmek için bir veri kayıt sistemi kurulmalıdır.
 - Koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri; psiko-sosyal programlar uygulayan, çocuğun 24 saatini dolduracak programlara sahip olan ve kurumun müdüründen müstahdemine kadar herkesin davranış değişikliği sürecine yönelik çalışabilecek beceriye sahip kurumlar olmalıdır.

- Zorunlu eğitim çağı dışına çıkmış çocukların örgün eğitime ve mesleki eğitime devam etmelerini sağlayacak bir eğitim programı oluşturulmalı ve bu konuda tedbirlerin uygulanmasından sorumlu kuruluşlar bilgilendirilmelidir.
- Sağlık kurumlarının yetersizliği (çocuk psikiyatri servisleri, madde bağımlılığı rehabilitasyon merkezleri vb.) mevcut merkezlerin kapasitesi artırılarak veya yeni açılacak merkezlerle giderilmelidir.
- Sağlık tedbirlerinin ivedilikle ve eksiksiz uygulanmasını sağlayacak bir sistem geliştirilmeli, tedbirin uygulanıp uygulanmadığı izlenerek, aksaklıklar ortaya çıktığında gereken müdahale yapılmalıdır.
- Cinsel suç mağdurlarının tedavisi ve madde bağımlılığı gibi durumlarda sağlık tedbirlerinin uygulanabilmesi için çok kurumlu (SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, MEB) tedavi birimleri ivedilikle kurulmalıdır.
- İstismar mağduru çocukların tanı, tedavi ve rehabilitasyonlarının yapıldığı sağlık kurumları ülke genelinde gereksinimler doğrultusunda sayı ve donanım olarak yeterli hale getirilmelidir.
- Sağlık merkezlerinde görev yapan personelin istismar mağduru çocukların gereksinimleri doğrultusunda bilgi ve farkındalık düzeylerini artırmaya yönelik eğitim ve etkinlikler ülke genelinde yürütülmelidir.
- Sağlık kurumlarında istismara uğrayan çocukların yakınları için de destek verebilecek yapılar geliştirilmelidir.
- Ailelerin bakımında kalan, eğitim ve sağlık tedbiri kararı verilen çocuklar için tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığını izleyen sistemin aksaksız işlemesi sağlanmalıdır.
- Çocuğu için verilen tedbir kararlarının uygulanmasında duyarsız davranan aile için yaptırımlar getirilmelidir.

Kayıtların İyileşmesine Yönelik Öneri

- İlgili kurumların idari kayıtları temel alınarak ortak bir veri tabanında toplanması ve kullanıcıya sunulması gerekir. Bu da Resmî İstatistik Programı kapsamında ilgili kurumların işbirliği ile TÜİK'in teknik desteği ile sağlanmalıdır.

8.1.2.5.7. Çocuk İstismarı İle İlgili Çalışanların Duyarlılıklarının Artırılmasına Yönelik Öneriler

1. Cinsel istismar mağduru çocukla ilgili tüm sektörlerde farkındalık eğitimlerinin yapılması ve bu konuda görev yapacak kişilerin ilgili ve gönüllü kişilerden seçilmesi gerekir.
2. Bu konuda, işe giriş imtihanlarına, sözlü mülakatlara çocuk istismarında farkındalığı ve duyarlılığı artıracak sorular sorulmalı, ayrıca bu durumun adaylık sürecindeki eğitim ile diğer hizmet içi eğitimlerde tekrarlanması sağlanmalıdır.
3. Ayrıca tayin ve terfilerde bu eğitimde duyarlılığı davranışlarına yansıyan personele öncelik verilmelidir.
4. Çocuk yetiştirmede öğretmenin rolü, hak ve yetkileri konusunda eğitim çalışmaları yapılmalı, geleneksel eğitim ile çağdaş eğitim arasındaki olumlu-olumsuz sonuçlar sorgulanmalı, doğru tutumlar belirlenerek eğitim sistemine yerleştirilmelidir.
5. Sivil toplum kuruluşları, belediyeler, vakıf ve dernekler bu konuda ağırlıklarını hissettirmelidir.

8.1.2.5.8. Yasada Cinsel Suçların (Ensest vb.) Tanımının Yer Almasının Sağlanması

Ensest ilişki cezayı arttırıcı bir hüküm olarak kabul edilmelidir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 104 üncü maddesine (**Madde 104-** (1) *Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*) aşağıdaki fıkra eklenmelidir.

“Birinci fıkradaki fiilin üstsoy, kardeş, amca, dayı, hala ve teyze, yeğen, kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri tarafından diğerinin altsoyuna karşı, evlat edinen tarafından evlatlığa karşı, eğitici öğretici bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler yada hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde 1. fıkraya göre verilecek ceza şikayet aranmaksızın bir katı oranında artırılarak hükümlenir.”

8.1.2.5.9. Çocuk Evliliklerinin Toplum Tarafından Normalleştirilmesi, Kız Çocuklarının Başlık Parası Karşılığında Evlendiriliyor Olmasına İlişkin Öneriler

- Çocuk ve gençlerin evlilik konusunda kendi kararlarını alabilmesi ve riskli yaşlarda evlenmemeleri konusunda toplumu bilinçlendirme çalışmaları devam ederken uymayanlara yönelik yaptırımlar uygulanmalıdır. Bu çalışmalarda sivil toplum kuruluşları, medya öncelikli olarak yer almalıdır.
- Bu konuda sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulan ağ mekanizması farkındalık programlarını güçlendirebilir, ayrıca erken evliliklerin önlenmesine katkı sağlayabilir.

8.1.2.5.10. İl Çocuk Koruma Koordinasyon Kurullarının İşleyişindeki Yetersizliklere İlişkin Öneriler

İl çocuk koruma koordinasyon kurullarının işleyişindeki yetersizliklere ilişkin öneriler kurumsal örgütlenmede yer almaktadır.

- a. Tedbirlerde koordinasyonun tam anlamıyla sağlanması için il koordinasyonlarına yönetmelikte belirtilen kişilerin katılımı sağlanmalıdır.
- b. Koordinasyon kurullarında kararların uygulanmaması, kararı uygulamayan veya uygulatmayan devlet memuru için disiplin cezasını gerektirecektir. Bu işlemleri, yönetmeliğin 20. maddesine göre valilikler yapacak, kurul kararlarının etkin şekilde uygulanmasını sağlayacaklardır. Aksi durumda valiliklerin sorumluluğu söz konusudur. Valiliklerin bu konuda denetimi, bu hususta Mülkiye Teftiş Kurulu valilik-kaymakamlık teftiş rehberlerinde ve değerlendirme yazanaklarında yer alması hâlinde, konu daha sıkı takip edilmiş olacaktır.
- c. İlçelerde eksik bulunan kurumlarla ilgili sorunun çözümü için; Personel sayı ve kalitesi uygun olan kaymakamlıklarda, 5442 sayılı Kanun'un 31/f maddesinde “Kaymakam, ilçede teşkilatı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare veya daire başkanlığından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir” denilmektedir. Eksik olan ilçe idare şube başkanlıklarına bu yolla bir çözüm bulunabilir.
- d. Müdürlüğün sekreteryaya kadrosunu güçlü tutması ve eğitimini yeterli seviyede sürdürmesi kurulun çalışmasına ciddi katkı sağlayacaktır.

e. SHÇEK il müdürlüklerinin, Çocuk Koruma Kanunu'ndan kaynaklanan sosyal inceleme yapma, denetim kararlarını yerine getirme, bakım, danışmanlık tedbirlerini uygulama ve il koordinasyonlarının sekreteryasını yapma görevlerini yerine getirebilmesi için, personel ve araç bakımından desteklenmesi gerekmektedir.

f. Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulamasıyla görevli kurumların, olanak ve ihtiyaçlarını belirlemek üzere, bir ihtiyaç analizi yapılarak, bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik eylem planı hazırlanmalıdır.

8.1.2.5.11. İstismar Mağduru Çocuğun Süreç İçinde Daha Fazla İstismara Uğramaması İçin Çocuklar İçin Çocuk Koruma merkezi Modeli Geliştirilmesi

Cinsel istismar mağduru çocukların tanınması ve bildirim aşamaları ile adli süreçte yaşadığı travmalar mevcut mağduriyetini daha da ağırlaştırmaktadır. Sağlık merkezinde muayenesinden başlayarak, polis merkezî, adli merciler önünde ifade vermesi, Adli Tıp muayenesi ve duruşmada sanıkla karşılaşması yaşadığı istismarı tekrar tekrar hatırlamasına ve istismarın oluşturduğu olumsuzlukların daha da şiddetlenmesine neden olmaktadır. Yaşanan istismarın şiddetini artıran bu sorunlar için köklü ve kapsamlı bir çözüm gerekir. Bu çözüm İstismara Uğrayan Çocuklar için kurulmuş bir çocuk koruma merkezidir.

Bu merkezin amaçları ve işleyişi aşağıdaki şekilde önerilmektedir.

Çocuk Koruma Merkezinin Amaçları;

- İstismarın durdurularak, çocuğun güvenli bir ortama alınması,
- Merkeзде oluşturulacak ortam ile, çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması,
- İstismara uğradığı kuşkusu bulunan çocuklara ilişkin ön incelemelerin yapılması aşamasında, çocuğun barınabileceği sağlıklı bir ortam yaratılması,
- Çocuğa ilişkin uygun tedavi ve hizmet modeli belirlenene kadar, barınma, beslenme, giyim, sağlık, güvenlik ve eğitim gereksinimlerinin karşılanması,
- Çocuğa ilişkin inceleme ve tedavi aşamasında gerek görülen sağlık, eğitim, kolluk kuvvetleri, hukuk ve adalet sistemi gibi işbirliği yapılması gereken diğer kamu ve gönüllü kuruluşlar ile oluşturulacak protokoller aracılığıyla eşgüdüm ve hizmet sağlanması,
- Ön inceleme aşamasında kısa süreli mesleki müdahale gerektiren olgularda, tedavi süresince, çocuğun barınmasının sağlanması,
- Korunma altına alınması gereken olgularda, çocuğun kalabileceği uygun bir kuruluş bulunana kadar geçici bir süre barınmasının sağlanması ve çocuk merkezde kalırken tedavisinin sürdürülmesi,
- Halkın ve ailelerin çocuğa yönelik suçlar ve korunma yolları konusunda eğitimlerinin yapılmasıdır.

Çocuk Koruma Merkezinin İşleyişi

Çocuk Koruma merkezi içinde istismar mağduru çocuğun ifadesinin alınması, muayenesinin yapılması ve raporunun hazırlanması için gereken tüm personel (hekim, adli tıp uzmanı, hemşire, psikolog, sosyal çalışmacı vb.) ve ekipmanın bulunduğu, işlemlerin her aşamada çocuğun yüksek yararı gözetilecek şekilde yürütüldüğü bir sistemdir.

İstismar mağduru çocuğun hangi kuruma başvurduğuna ya da hangi kurumda istismardan kuşkulandığına bakılmaksızın hiç zaman kaybetmeden kolluk kuvvetleri haberdar edilir. Kolluk kuvvetlerinin bu iş için özel eğitim almış sivil personeli çocuğu sivil bir araçla çocuk koruma merkezine getirir.

Bu merkezde çocuğun ifadesi (adli görüşme) alanında uzman olan personel tarafından aynalı bir odada, ses ve görüntü kaydı yapılarak alınır. Çocuktan ifade alındığı sırada savcı, kolluk kuvveti, SHÇEK personeli ve avukat aynanın arka tarafındaki bir odada bulunur ve ifadeyi izler. Sorguya müdahale etmek ve ek sorular sormak gerektiğinde adli görüşme yapan personel uygun ekipmanla (telefon, telsiz vb.) haberdar edilerek çocuktan gereken bilginin alınması sağlanır. Böylece sorgu aşamasında çocuğun tekrar farklı kurumlarda ifade vermesinin önüne geçilir.

Çocuğun muayenesi merkezde bulunan hekimler (çocuk hekimi, çocuk cerrahisi uzmanı, kadın doğum uzmanı, çocuk psikiyatristi) ve adli tıp uzmanı tarafından yapılır. Vücudun tümü (cinsel organlar da dâhil olmak üzere) detaylıca muayene edilerek fizik bulgular görüntülü olarak kaydedilir.

Davanın ilerleyen süreçlerinde çocuğun tekrar ifadesinin alınması ya da muayenesi istenirse bu merkezde alınan kayıtlara başvurulur; çocuğun adliyede, duruşmada ifade vermesine gerek kalmaz.

Çocuk koruma merkezinde, adli personel gözetiminde alınan ifade ve muayene bulgularına dayanılarak verilen rapor, çocuğun daha sonra Adli Tıp Kurumuna sevk edilmesi gerekliliğini de ortadan kaldırır.

İstismar mağduru çocukla yapılan adli görüşme ve muayene sürecine paralel olarak çocuğun tedavisi de bu merkezde başlar. İlk müdahale sürecinde çocuğun kısa süreli koruma ve tedavi tedbiri bu merkezde yürütülür. Ailenin de psikolojik destek gereksinimi bu merkezde karşılanmaya başlar.

8.1.2.5.12. İstismar Sanığının Rehabilitasyon Süreci ve Mahkûmiyeti Sonlandıktan Sonraki İzlemine İlişkin Öneriler

- Çocuk yaş grubundaki istismar sanığının yargılanma süreci, failin çocuk olduğu dikkatten uzak tutulmadan gerçekleştirilmelidir;

Failin 18 yaşın altında olduğu durumlarda yargılanması daima Çocuk Mahkemelerinde yapılmalıdır. Kaç yaşında olursa olsun bir erkek ergenin eğitim düzeyi, ebeveyn gözlemi ve gözetimi, kendi yaşadığı istismar/istismarlar (fiziksel/cinsel/duygusal), içinde bulunduğu ortamda suçla ilişkili davranışların yoğunluğu vb. dikkate alındığında, çocuk yaş grubundaki faillerin de aslında birer mağdur olduğu açıkça görülebilir. Özellikle cinsel istismara uğramış olan çocuklar cinsel dışı vurum davranışları göstererek başka çocukları da istismar etmeye başlayabilirler. Bu nedenle 15 – 18 yaş grubu faillerin yargı süreci erişkin faillerin yargı sürecinden daha farklı olmalıdır.

- Çocuk yaş grubundaki fail için mahkûmiyet kararı verilirken tedavi ve rehabilitasyon tedbirleri öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Soruşturma ve yargılama sürecinde çocuğun istismar faili olmasına neden olabilecek tüm etmenler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda öncelikli olarak eğer mümkünse risk etmenlerinin ortadan kaldırılması, varsa psikiyatrik sorunları için tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin ivedilikle başlaması ve genci yaşama hazırlayacak becerilerin geliştirilmesi için desteğin sağlanması gibi tedbirler alınmalıdır.

Bu çocuklar için cezaevi bir ceza seçeneği olmamalı, cezalar topluma hizmet uygulamaları ile sınırlandırılmalıdır. Aksi hâlde cezaevine yerleştirilen çocuk failler, kendileri de bu ortamda istismar edilmeye devam edilir ki bu durum devletin, çocuğun cinsel istismarına aracılık etmesi gibi bir anlam da taşıyabilir. İslahevleri ve cezaevleri aynı zamanda bu çocuklar için ruhsal travmalarını şiddetlendiren bir faktör olarak, çocukların erişkinlik yaşlarında suç işleme potansiyelini artıracı bir etkiye sahip olabilir.

Ayrıca bu çocukların ceza süresi dolduktan sonra da ruhsal ve davranışsal sorunlar açısından uzun süreli izlemleri yine mahkeme (ya da denetimli serbestlik birimleri) tarafından yapılmalıdır.

- Failin ileri yaşta olması hâlinde bile kendi istismar öyküsünün varlığı ya da psikiyatrik bir hastalık durumunda ceza uygulamasına ek olarak tedavi ve rehabilitasyon süreci de gündeme gelmelidir. Aksi hâlde cezasını çektikten sonra tekrar toplumun içine giren fail benzer suçlar için önemli bir potansiyel olacaktır. Kişinin cezalandırılma öncesinde suç işlemesine neden olan (çocuk istismarı) riskleri cezaevinde kaldığı sürede başka olumsuzluklarla da beslenerek büyür ve kişi toplum için ciddi bir tehdit oluşturabilir. O nedenle tüm cinsel suç faillerinin rehabilitasyon süreci, cezaevi sonrasında da mahkemeler ve kolluk güçleri tarafından yakından izlenmelidir.

- Ceza uygulamasının yanı sıra failin tazminat sorumluluğu artırılabilir (örneğin mağdur çocuğun tedavi giderleri, verilen tedbir uygulamalarının giderleri vb. fail tarafından karşılanabilir) ve tazminat hükümlerinin bu alanda daha etkili şekilde kullanımını sağlayacak tedbirler alınabilir. Ancak tazminat sorumluluğu ile ilgili davalar ceza davalarından ayrı yürütülmeli, böylece ceza davalarının sonuçlanma süreci uzatılmamalıdır.

Her türlü cinsel istismar (çocuk ya da erişkin) failinin tahliye sonrası mahkûmiyet-suç bilgilerinin yaşadığı bölgede yerel yönetime (muhtarlık) ve kolluk güçlerine bildirilerek toplumsal denetleme sürecinin etkin şekilde işlemesi sağlanmalıdır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar failinin, cezaevinden çıktıktan sonra hiçbir şekilde çocukla ilişkili işlerde çalışmasına izin verilmemeli, eğer mesleği çocukla ilişkili ise mesleğini yapması engellenmelidir.

8.1.2.5.13. Adalet Sistemine İlişkin Kurumsal Öneriler

Çocuğun yüksek yararı gözetilerek yargılama sürecine ilişkin adalet sisteminin iyileştirilmesine gerek vardır. Bu konuda aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Çocuk Koruma Kanunu'nun 30' uncu maddesinde yazılı olduğu şekilde Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosunun kurulması amacıyla alt yapı sorunları giderilmelidir.
- Cumhuriyet Savcılığı Çocuk bürosu aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır;
 - o Ayrı sekreteryaya,
 - o Teknik donanıma sahip ifade alma odası (bu odanın niteliği ve kullanılma usulleri de belirlenmelidir),
 - o Sosyal çalışma görevlisi ve bu kişilerin görev yapabileceği mekanlar.
- Adli Tıp Kurumunun idari kapasitesi geliştirilmelidir. Adli tıp uzmanı sayısı azdır, sayılarının artırılması gerekir.
- Adalet sistemindeki donanımlı ve yetkin sosyal çalışma görevlilerinin sayısı artırılmalıdır.

- Çocuk adalet sistemi içerisinde yer alan hâkim, savcı ve avukatların çocuk hukuku alanında uzmanlaşmalıdır.
- Eğitim alan, bu konuda uzmanlaşmış kişilerin görev yerleri sıklıkla değişmemelidir.
- Çocuk adalet sisteminde çalışan personelin hizmet içi eğitimler ve kurslarla konu hakkında bilgilendirilmeleri ve duyarlılıklarının artırılması sağlanmalıdır.

8.1.3. Çocukların Cinsel Ticari Sömürüsü

Çocukların cinsel ticari sömürüsünde birkaç farklı boyut tartışılmaktadır. Ticari sömürü içinde fuhuşa sürüklenen çocuklar ve çocuk evliliklerinde başlık parası uygulaması ele alınmıştır.

8.1.3.1. Fuhuşa Sürüklenen Çocuklar ve Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye’de yapılan çalışmalar ticari sömürünün boyutlarını göstermek için yeterli olmasa da ülkemizde bu sorunun var olduğunu göstermektedir. Raporun bu bölümünde Uluslararası ECPAT ile Türkiye’de çocuk satışı, çocuk fuhuşu, pornografisi ve çocuğa yönelik her türlü ticari cinsel sömürünün ortadan kaldırılmasını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmak üzere kurulmuş olan sivil toplum kuruluşları ağı olan Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürü ile Mücadele Ağı tarafından hazırlanan bir rapordan alıntılar yapılmıştır. Ayrıca, bazı yerel çalışma sonuçları aktarılmaya çalışılmaktadır. (31)

Türkiye’de sınırlar arası ve ülke içerisinde cinsel amaçlı çocuk ticareti olduğuna dair bulgular vardır. Türkiye’de bir başka saptanan bulgu ise, cinsel olarak sömürülen birçok kız çocuk hareket hâlinindedir ve şehirler arası çalıştırılmaktadır. (31)

Türkiye özellikle cinsel amaçlı çocuk ticaretinin olduğu ve aynı zamanda transit ülke olarak da çok önemli bir yerdir. Moldova, Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Bulgaristan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Romanya’dan çocuklar kaçırılmaktadır. Bazı mağdurlar, Türkiye’den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne cinsel amaçlı ticaret için götürüldüklerini belirtmişlerdir. Ancak, çocuk kaçakçılığı hakkındaki istatistikler yetersizdir. (31)

Çocuk fuhuşu, kız ve erkek çocukları kapsayan illegal ya da organize ağlar üzerinden gerçekleşmektedir. Özellikle hassas bir konu olan erkek çocukların fuhuşa maruz kalmaları çok az bilinmektedir.

Araştırma aynı zamanda son yıllardaki çocuk fuhuşundaki artışı gözler önüne sermiştir. Bu artışın sebepleri arasında göçler, aile içi şiddet ve suistimal gibi durumlar yer almaktadır. (31)

Evden kaçan birçok çocuk İstanbul’a gitmekte ve hayatta kalabilmek için cinsel sömürüye zorlanmaktadır. Mali sorunlar ve destekleyici bir aile çevresinin eksikliği yüzünden birçok erkek çocuğu da evden kaçmaktadır. Kız çocuklarının da benzer sebeplerden ve aynı zamanda evde maruz kaldıkları şiddetten dolayı evi terk ettikleri gözlenmektedir. Bazı çocuklar “kolay ve özgür” olarak yorumladıkları arkadaşlarının yaşam tarzlarına sahip olmak için İstanbul’a gelmektedir; ancak daha zor bir duruma düşmektedirler. (31). İstanbul’da sokakta yaşayan çoğunluğu erkek ergenlerle yapılan bir araştırmada, ergenlerin % 44,3’ünün duygusal travma ve istismara, % 45,5’nin fiziksel ihmale, % 41,4’inin fiziksel istismara ve % 6,2’sinin cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmektedir. (32) Sokakta yaşayan ergenlerin diğer yaşlılarına göre, yaşamlarının diğer

parçalarında olduğu gibi cinselliğe dair yaşantılarının da farklılaştığı söylenebilir. Bu durumun sokaktaki fiziksel ve sosyal koşullardan etkilendiği, çocukları sokakta yaşamaya iten istismar yaşantısı gibi nedenlerle de bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Sokakta yaşayan ergenlerin uygun olmayan veya kendileri için riskli deneyimler vasıtasıyla cinsel yaşantılarla tanışmaları ve bunu sürdürmeleri olasıdır. Sokakta yaşayan ergenlerin rastgele para veya başka maddeler karşılığı cinsel ilişkilerde bulunma olasılıklarının da daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

İstanbul'da sokakta yaşayan ergenlerde cinsel ilişkide bulunma durumları değerlendirilen bir çalışmada 194 ergen ile görüşme yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre sokakta yaşayan ergenlerin cinsel ilişkide bulunma yaşı ortalaması 13,9'dur. Bu yaş ortalaması kızlarda 13,7, erkeklerde 14,3'tür. Sokakta yaşayan ergenlerin % 54,9'u cinsel ilişkide bulunmuştur, kızlarda ise bu oran % 71,4'tür. Ergenlerin % 52,2'si rastgele cinsel ilişkide bulunmakta, bu oran kızlarda % 65'e çıkmaktadır. Ergenlerin % 22'si para karşılığı cinsel ilişkide bulunduğunu belirtmekte olup bu oran erkeklerde % 10 ve kızlarda % 50'dir. Madde kullanan ergenlerin % 61,2'si cinsel ilişkide bulunmuştur, kullanmayan ergenler arasında ise bu oran % 35,9'dur. Madde kullananların % 57,3'ü rastgele cinsel ilişkide bulunmakta olup bu oran da kullanmayanlara göre daha fazladır. Para karşılığı cinsel ilişkide bulunma oranı madde kullananlarda % 19,7'dir. (33)

İstanbul'da Taksim Çocuk Evinde 2002 ve 2003 yıllarında korunma altına alınan 31 kız çocuğu ile görüşülmüştür. Merkezde kalan kızların % 71'i 15 yaşın üstündedir. Ergenlerin % 51'i ilköğretimi tamamlamıştır, hiç eğitimi olmayanların oranı % 26'dır. Sokağa kaçma nedeni olarak en çok aile içi sebepler gösterilmiştir, % 29 oranında aile içi geçimsizlik, % 22 oranında ise aile içi şiddet gösterilmiştir. Cinsel istismar diyenlerin oranı % 26'dır ve bu cevabın içinde aile içinde yaşanan ya da aile tarafından olumsuz tepki verilen bir cinsel istismar yaşantısı da bulunmaktadır. Ekonomik neden gösteren ergen ise sadece 1'dir. Kızların % 87'si fiziksel bir şiddete, % 75'i cinsel istismara maruz kaldığını belirtmektedir. Bu cevap genellikle ilk cinsel yaşantıları içermektedir. Ergenlerin % 77'si madde kullandığını bildirmektedir. Bu değerlendirmeye sigara alınmamıştır. Ancak madde kullanan ergenler arasında tercih edilen madde olarak sigara da değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye bakıldığında en çok kullanılan maddeler sigara, alkol ve tinerdir. Kızların % 38'i para karşılığı cinsel ilişkide bulunduğunu belirtmektedir. Rastgele cinsel ilişkide bulunma oranı ise % 46'dır. (34)

Adolesanların cinsel istismarı, sosyal ağlarda toplumsal ağ kuran internet siteleri üzerinden de yapılmaktadır. Bu sitelerde oluşturulan bazı profillerin fuhuş amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Bu profillerin gerçekten fuhuş amacıyla kullanıldığının bir kanıtı yoktur fakat resmi olmayan bir araştırma ECPAT tarafından yapılmıştır ve bu tarz profillerin sayısının ne kadar çok olduğunu ortaya konmuştur.

Çoğu kız çocuğu, namuslarının kirletilmiş olması ve ticari cinsel sömürüye maruz kalma nedeniyle, artık yapabilecekleri tek işin para karşılığı cinsel ilişki olduğu yanılığısına sahip olmaktadır. Bu da durumlarını kabullenmelerine ve mücadele etmede tükenmişlik yaşamalarına neden olmaktadır. Geçmişinde cinsel istismar öyküsü olan çocuk ve gençlerin büyük çoğunluğu özel öğrenme güçlükleri çekmekte, herhangi bir materyali öğrenmek için gerekli olan dikkati odaklama, sürdürme ve hatırlamada problemler yaşamaktadırlar. Yaşanan sorunların, bu çocuk ve gençlerin zekaları ile ilgisi yoktur. Öte yandan bu sorunlar aşılsa dahi, yoğun şekilde yaşanan güvensizlik ve kendini ifadeye yaşanan güçlükler nedeniyle daha sonra başarısız olabilmektedirler. Bu nedenle pozitif bir ayrımcılığı barındıran, mesleki ve eğitimsel desteklerin varlığı önemli gözükmektedir. **Tüm çocuk ve gençler için en önemli konulardan biri yaşadıkları sorunların faillerinin yargılanması ve ceza almalarıdır. Bu mevzu, hem adalete olan güvenleri, hem de yaşamlarında bazı şeyleri değiştirebileceklerine dair inançları ve özgüvenleri noktasında belirleyici olmaktadır.** (35)

Fuhuşa sürüklenmenin en ağır sonucu çocuğun madde bağımlılığı ve kendine zarar veren eylemler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Cinsel açıdan sömürülmeyle birlikte kimyasal madde tüketiminin, en dehşet verici sonuçlarından biri ticari seks mağduru kızların tıraş bıçağı, makas, kelebek olarak adlandırdıkları özel bıçaklar, kırık cam ve alkolsüz içeceklerin teneke kutularıyla kol ve bileklerini kesmeleridir. Genelde kol ve bileklerde açılan yaralara atılmış dikiş izleri görülebilir. Yapmakta oldukları işe karşı duyulan suçluluk, utanç, öfke, üzüntü duygularıyla kendi bedenlerinden öç alma yönelimi birbiriyle bağlantılıdır. Böylesine dağılma, kişilik çözülmesi, bireyin gerçek duygularından arınmasına yol açarak, nahoş deneyimlerine karşı adeta koruyucu bir duvar örmektedir. Kullanılan kimyasal maddenin etkisiyle, kollarını keserek kendinden öç almanın yatıştırıcı, rahatlatıcı etkisi olduğunu sanmaktadırlar. Bir bakıma öfkelerinin, kendilerine acı veren bu davranışlarının hedefi oldukları söylenebilir. Bütün bunlar çocuğun ruhsal yapısının derinliğine yerleşmiş travmayı çok net ortaya koymaktadır.

Fuhuşa Sürüklenen Çocukların Benlik Algılama ve Değerlendirmeleri

- a. Çok düşük kimlik değerlendirmesi
- b. Özgüven eksikliği
- c. İçe dönüklük, kendilerine yönelik, içselleştirilmiş saldırganlık
- d. Yaşama sevincinin kalmaması
- e. Genel isteksizlik, keyifsizlik
- f. Kendinden utanma
- g. Kendinden nefret etme
- h. Suçluluk duygusu
- i. Kendini çok yaşlanmış olarak görmek
- j. Depresyon

Sağlıkla İlgili Sorunlar

- Derinlemesine yerleşik travma
- Sürekli baş, mide, kas, eklem ağrısı
- Ayaklarda ve vajinada mantar vb. hastalıklar
- Sürekli öksürük
- Uykusuzluk
- Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riski
- Çocuk yaşta hamile kalma, doğum
- Düşük yapma, kürtaj
- Bağımlılık (Sigara, alkol ve madde)

“Aslen Bingöllüyüm.14 yaşında ailem Gaziantep’li biriyle başlık parası karşılığında evlenmem için zorladı beni. Kocam alkolik ve kumarbazdı. Beni sıklıkla döverdi. Kumar oynadığı için çok fazla borcu vardı ve borcunu ödemek için beni arkadaşlarına para karşılığında sattı. Bu bir süre devam etti sonra ben otelden kaçtım ve fuhuşu kendim için yapmaya başladım”

(Diyarbakır, Çocuk yaşta cinsel sömürüye maruz kalmış bir kadın)

14 yaşında, kız, bir ilçede yaşıyor.

Anne ve baba ayrılırken kız çocuğunu velayeti babaya verilmiş. Babanın kızını zorla dilendirmesi nedeniyle kız çocuk evden kaçarak annesinin yanına gelmiş. Annesi geceleri bir biracıda garsonluk yapıyor. Anneyle kalan bir de erkek çocuk var.

Kız çocuk 7. sınıftan okulu terk etmiş; okul yöneticileri anneye mektup yazdıklarını ancak mektupların hep geri döndüğünü belirtiyorlar.

Bir defasında erkek arkadaşı ile kaçma girişimi var, ancak yakalanarak geri getirilmiş. Bu kaçıışı sırasında adli tıp raporu da aldığı sağlık kayıtlarında yer almaktadır. Erkek arkadaşı ile kaçmasının arkasından korunma altına alınması ile ilgili karar alınmış. Ancak, işleme konulmamış. Tedbir kararının işleme konulmama nedeni ise bürokratik bir yazışma hatası olması şeklinde açıklanmıştır.

Bir taksi şoförü tarafından bu kız çocuğunun yaklaşık 1,5-2 yıldır para karşılığında erkeklerle cinsel ilişkide bulunması sağlanıyor. Bir fuhuş sırasında çocuk ve fuhuş yaptırılan diğer çocuk arkadaşları yakalanıyor.

Çocuk okumak istediğini belirtiyor, acil barınma ve korunma tedbir kararı verilerek SHÇEK kuruluşuna sevk ediliyor.

15 yaşında, erkek, 10 çocuklu bir ailenin çocuğu, anne ve baba bu ilçeye göç etmişler. Anne çalışmıyor, baba inşaat işçisi.

Vaka bu ilçede doğmuş. Vaka, 10 yaşında okula başlamış ve 14 yaşında ilköğretim yaşını geçtiği okuldan 4. sınıfta ayrılmış.

10 yaşında tecavüze uğramış, son birkaç yıldır bir taksi şoförü tarafından erkeklere para karşılığı pazarlanıyor.

Bir seferinde arkadaşları ile beraber fuhuş sırasında yakalanıyor. Acil barınma ve korunma tedbir kararı ile SHÇEK kurumuna sevk ediliyor.

Çocuk Evliliklerde Başlık Parası Alınması

Kanunlar çocukların evlenmesini yasaklamasına rağmen, aileler bir şekilde başlık parası alarak çocuklarını evlendirmektedirler. Doğum tarihlerini büyük yazdırarak ya da imam nikâhını önemli kılarak bunu gerçekleştirmektedirler. Bunun sonucunda birçok evlilik resmî olarak kaydedilmemiştir ve devlet tarafından kabul görmemektedir. Alınan başlık parası da kız evladın bir aileden diğer bir aileye geçişi için verilen bir bedel olarak görülmektedir. (23)

8.1.3.2. Türkiye’de Yasalar ve Uygulamalar

Türkiye 1994 yılında Çocuk Haklarına dair Sözleşme’yi onaylamış; çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi hakkındaki özel protokolü de 2002 yılında kabul etmiştir. Ayrıca, *İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve*

Cezalandırılmasına İlişkin Protokolü 2002 yılında ve ILO Sözleşmesi 182'yi 2001 yılında imzalamıştır. Bölgesel seviyede, Haziran 2008 tarihi itibarıyla Türkiye Avrupa Konseyi İnsan Kaçakçılığına Karşı Eylem Sözleşmesi'ni (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings 23) ve 23 Kasım 2001'de imzaya açılıp 1 Temmuz 2004'te yürürlüğe giren Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'ni (Council of Europe Convention on Cybercrime 24) henüz imzalamamıştır.

Türkiye'de ulusal mevzuat içinde yer alan Çocuk Koruma Kanunu'nda (No. 5395) mağdur çocuklara yönelik müdahaleler yer almaktadır. Türk Ceza Kanunu No: 5237 de ve Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu No. 5271' de değişiklikler ile de farklı konular gündeme gelmiştir.

Türkiye Ulusal Raporu'na göre, Türk Ceza Kanunu'nun 5' inci maddesi yurt dışındaki Türklerin işledikleri suçları düzenlemektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 6' ncı maddesine göre eğer bir Türk ya da yabancı, yabancı bir ülkede, Ceza Kanunu'nun 3' üncü bölümü 8' inci kısmında (Çocukların Cinsel Sömürüsü ile ilgili suçları içeriyor) tanımlanan suçları işlerse adli kovuşturma hemen başlar ve 8. kısımda yer alan cezalarla yargılanır. Türk yasama sisteminin, suçluların ülkesine iadesi konusunda özel bir mekanizması bulunmamaktadır. Pratikte, bu istekte bulunan ülke ile Türkiye arasındaki çeşitli anlaşmalara göre ya da anlaşma yoksa karşılıklı ilişkilere göre yapılır.

Mağdur çocukların saptanmasından sonra Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığından başlayarak çocuğun cinsel istismarının hukuksal sürece taşınması gerekmektedir. Bu bölümdeki süreç cinsel istismarda yaşanan aşamalar ile aynıdır.

Mağdur olan çocukların korunma ve bakım altına alınması için hukuksal olarak karar alınmış olması gerekmektedir. SHÇEK tarafından geliştirilen ve ülke genelinde hizmet sunan sayısının artırılması amaçlanan koruma ve bakım merkezleri ile hizmet sunulmaktadır. Diğer taraftan yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da hizmet üretilmeye çalışılmaktadır.

Karşılaşılan Sorunlar

- Ülkede çocukların cinsel ticari sömürüsünün olması temel bir sorundur. Elde edilen veri sınırlı da olsa; bu durumun ortaya çıkmasında aile içi sorunlar, ekonomik nedenlerin rol oynadığı görülmektedir.
- Çocuk fuhuşu hakkındaki çocuk kanunları çok geniş ve İstisnai Protokol'deki uygulamaların hepsini içermekle beraber mağdurların bulunması ve korunması tahmin edilenin daha altında kalmaktadır.
- Sorunun olması durumunda tespit edilmesine ilişkin sorunlar yaşanmaktadır. Bu tür olayların yasa dışı olması nedeniyle toplumdaki, mağdurdan ya da şahitlerden gelen ihbarlar ya da kolluk kuvvetlerinin çalışmaları ile yakalamak mümkün olmaktadır. Bu nedenle bu mekanizmanın işleyişi ile ilgili sorunlar olayların ortaya çıkmasını engellemektedir.
- Yerel ve ulusal seviyede Türkiye'de özel olarak cinsel amaçlı çocuk sömürü (CSEC) ile ilgili bir merkez ve de kamu denetçisi bulunmamaktadır.
- Başlık parası toplumun sosyal ve kültürel örüntüsü içinde kabul edilen bir olgudur. Bu olgunun tüm toplumda kabul edilmeyip bazı yörelerde ya da bazı gruplar tarafından kabul edildiği bilinmektedir.

8.1.3.3. Ticari Cinsel Sömürünün Önlenmesine İlişkin Öneriler

Müdahalelerin önemli bir kısmının önlemeye yönelik olması amaçlanmalıdır. Temel nedenlerin ortadan kaldırılması ve çocukların aileleri tarafından korunma ve bakımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu da genel öneriler içinde yer alan çocuğa, aileye ve okula yönelik müdahaleler ile gerçekleştirilebilir.

a. Türkiye, İnsan Ticareti Protokolü ile yasalarını uyumlaştırmak için birçok çaba sarfetmiş olsa da insan ticaretini düzenleyen *Türk Ceza Kanunu'ndaki 80' inci maddede özellikle cinsel sömürü amaçlı ticareti içeren değişiklikler yapılmalıdır.*

İnsan ticaretini düzenleyen ana madde, Türk Ceza Kanunu'ndaki 802 inci maddededir. Buna göre;

- (1) Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırın, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

- (2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girilen ve suç oluşturana fiiller var olduğu takdirde mağdurun rızası geçersizdir.

- (3) On sekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

- (4) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükümlenir.

80' inci madde fuhuş ve köle ticaretini kapsamaktadır fakat *cinsel sömürü amaçlı ticareti ve dahası çocuk pornografisi ve diğer cinsel istismar şekillerini de içine alacak şekilde genişletilmelidir.* Buna ek olarak, madde 18 yaşından küçükleri korumamaktadır. Mağdur 18 yaşın altında olduğunda, tehdit ya da diğer yasa dışı yöntemlerin kullanılıp kullanılmadığı, eylemin suç unsuru oluşturması için gerekli olmadığından bahsederek bu ceza maddesi kuvvetlendirilmelidir.

b. Ulusal olarak insan ticaretiyle uğraşanları yakalamak, kovuşturmak ve cezalandırmaya yönelik müdahaleleri güçlendirmek gerekmektedir. İnsan ticaretinin önlenmesine yönelik olarak güvenlik güçleri, sınır birimleri, adalet birimleri, medya ve sivil toplum kuruluşlarının önemli katkısı sağlanarak müdahale planı genişletilmelidir.

c. Ülkede seks turizminin engellemeleri için özel girişimlere gereksinim vardır. Bu tür olaylarda sıkça görülen uluslararası suç örgütleri ile mücadelede uluslararası kuruluşlar ile işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

d. Mağdur olan çocukların korunması ve rehabilitasyonlarına yönelik müdahalelerin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Çocukların yardım alabilecekleri merkezler, yasal hakları ve yasaya başvuru yolları konusunda bilgiye kolay ulaşmaları sağlanmalıdır.

e. Çocuğun mağdur olduğunu ihbar eden kişilerin organize suç örgütlerinden korunmasına yönelik düzenleme yapılmalıdır.

f. Ailelere, eğitimcilere ve çocuklara yönelik olarak cinsel eğitim programları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Başlık parasının da cinsel ticari sömürü olarak kabulünün sağlanması konusunda durulması gerekmektedir. Ayrıca, çocuklara başkalarının ticari cinsel sömürsünden korunmasına ilişkin kendilerini nasıl koruyabileceklerine yönelik bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır.

g. Medyanın konuya ilişkin yaklaşımının mağdur olan çocuğun deşifre edilmesinden ziyade korunmasını sağlamaya, aileyi ve çocuğu güçlendirmeye yönelik olması gerekmektedir. Medyanın toplumun konunun önemi hakkında farkındalığını artırma ve olayın fark edildiği zaman çocuğun kurtarılmasına ve sorumluluğu geliştirmeye yönelik programları oluşturmasına gereksinim vardır.

h. Bu konuya ilişkin olduğumuz yeri belirlemek ve müdahalelerin etkinliğini değerlendirmek açısından doğru bir kayıt sistemine gereksinim vardır. Bu kayıt sisteminin sektörler arası kullanımın sağlanması, ancak çocuğun deşifre edilmesi ya da daha fazla mağdur olma durumunun engellenmesine yönelik olarak geliştirilmesi gerekmektedir. (31)

8.1.4. Çocuk Pornografisi

Çocuk pornografisi “hangi yoldan olursa olsun, belirleyici özelliği cinsel amaçlı bir betimleme olmak üzere, çocuğu gerçek fiille ya da benzeştirme yoluyla cinsel etkinlik içinde gösterme ya da çocuğun cinsel organlarını herhangi bir biçimde teşhir anlamına gelir” şeklinde bir tanımlama yasal olarak kabul edilmelidir. (36)(37)

Siber Suç Sözleşmesi’ne göre çocuk pornografisi küçük gibi görünen kişiyi açıkça cinsel bir eylem içinde gösteren görsel anlatımı ve bir küçüğü açıkça cinsel bir eylem içinde temsil eden gerçekçi bir imajı içeren pornografik malzemeleri de kapsar. Bilgisayarla bağlantılı çocuk pornografisi suçları bağlamında Siber Suç Sözleşmesi bilgisayar sistemi vasıtasıyla dağıtmak amacıyla çocuk pornografisi üretmek, temin edilebilir hale getirmek veya göstermek, bilgisayar sistemi ile aktarmak veya dağıtım yapmak, temin etmek ve depolamanın suç kapsamı altına alınmasını taraf devletlerden talep eder. Yani Siber Suç Sözleşmesine göre bu işle bağlantılı olmanın her aşamasının suç olarak kabul edilmesi gerekir. (31)

Cinsel doyum diğer cinsel istismar türlerinden farklı olarak çocukla cinsel bir aktivitede bulunmak yerine, çocuklarla ilgili materyale bakmak veya izlemekle sağlanır. Görüntüler; (1) fotoğraflar, filmler, CD’ler veya video kasetler hâlinde olabilir, (2) İstismarcının özel kullanımına ait olabileceği gibi, pornografi pazarında ticareti de yapılabilir, (3) Etkiyi arttırıcı küçük bir hikaye ile porno magazinlerinde yer alabilir, (4) Cinsel istismar türlerini sergiliyor ve bunları özendiriyor olabilir, (5) Çocukların baştan çıkarıcı bir pozda görüntülendiği veya banyo yapmak gibi aslında normal olan ama cinsel yönden heyecanlandırıcı bulunabilecek görüntüleri de içerebilir.(36)(37)

Temelde iki tipi vardır: (1) Baştan çıkarıcı ve çıplak görüntülerin kullanılması, (2) Çocukların cinsel ilişki içinde gösterilmesi. (36)(37)

Yeni teknolojiler pornonun doğasını değiştirmiştir; Dijital kameralar ve fotoğraf makinelerinin ürünleri, çoğaltılırken eskimedığı ve bozulmadığı için üretim kolay ve ucuz hale gelmiştir. İnternetin takip edilemezlik ve sınırları aşma özelliği de eklenince çocuk pornosu engellenmesi çok güç bir duruma dönüşmüştür. Bütün bunlara ek olarak, günümüzde dijital grafik programları iki görüntüyü birleştirme veya fotoğrafları bozarak ve değiştirerek yeni görüntüler elde etme becerisine sahiptir. Bu durumda, aslında pornografik olmayan fotoğraflar pornografik hale kolaylıkla getirilebilmektedir. Böylece “sanal çocuklar” yaratılmaktadır. Ancak, çocuk pornosu sadece çıplak çocuk fotoğraflarına indirgenemez. Gerçek ya da sanal bile olsa gerçek hayatta çocuk təciziyle direkt bağlantısı bulunmaktadır. (36)(37)

Evlere kaçmış çocuklar gibi sömürüye müsait çocukların ticari amaçla görsel materyal üretkenler tarafından çocuk pornografisinde kullanılmasına rastlanmaktadır. Ebeveynlerin amatör video ekipmanlarıyla kendi çocuklarının pornografik filmlerini çektikleri ve bunların ticaretini yaptıkları da görülmektedir. (36)(37)

Çocuk pornosunda, kurban sömürüldüğünün farkına varmayabilir veya utanç ve korkuyla bu konuda sessiz kalmayı tercih edebilir. Ayrıca tehdit ve korkutma yoluyla da konuşmamayı tercih etme sıklıkla gözlenen bir olaydır. Özellikle son dönemde artık bebeklerin bile bu tarz cinsel sömürde kullanıldıkları tespit edilmiştir. (36)(37)

Günümüzde yaygın kullanımı bulunan İnternet, çocuk pornosu malzemelerine ulaşılmasını ve bu tür malzemelerin dünyada serbest dolaşımını çok kolay hale getirmiştir. İnternet pornografinin yaygınlaşmasına hizmet etmiştir. Dünyada çocuk pornografisi milyonlarca dolarla ifade edilen bir sektördür. On altı yaşından küçük yaklaşık 600.000 çocuğun sektörde sömürüldüğü ve Amerika Birleşik Devletleri’nde toplam sektörün % 7’sinin çocuk pornosuyla ilgili olduğu bildirilmiştir. Bunun dışında hemen hemen tüm pornografi sitelerinin bir bölümü çocuk pornografisine ayrılmış durumdadır. (36)(37)

Ülkemizin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990 yılında imzalanmış, 1994 yılında onaylanmış ve 1995 yılında Resmî Gazete’de yayımlanarak 2054 sayılı Kanun ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesine ek ihtiyari protokol olan Çocuk fahişeliği pornografisi ve satışı ile ilgili ek ihtiyari protokol taraf devletlerin çocuk satışı, pornografisi ve fuhuşun önlenmesini garanti altına almak amacıyla hazırlanmıştır. ÇHS çocuk haklarını; çocuğun ekonomik olarak istismar edilmemesi, tehlikeli işlerde çalıştırılmaması, her türlü cinsel sömürüye ve suistimale karşı korunması, çocuğun eğitiminin sağlanması, çocuğun sağlığının, fiziksel, ruhsal, moral ve sosyal gelişiminin zarar görmesinin engellenmesi olarak tanımlamaktadır. ÇHS’ nin 34 ve 35’ inci maddelerinde pornografi ile ilgili atıf bulunmaktadır. Bu ek ihtiyari protokol söz konusu maddelerin hayata geçirilmesine yönelik uygulamalara açıklık kazandırmıştır. Ayrıca bu konuda toplumsal duyarlılık ve bilincin artırılarak mevcut yasaların uygulanmasının sağlanmasına ve uluslararası düzeyde konunun daha geniş çaplı ele alınmasına yönelik tedbirleri içermektedir. Ek Protokol’de bu eylemlerde yer alma veya katılma hâlinde devletin bu kişilerin cezalandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeleri yapması beklenmektedir. Çocuk Haklarına dair Sözleşmenin koordinatör kuruluşu olan SHÇEK tarafından ek protokole ilişkin ülke raporu sunulmuştur. Bu raporda Türkiye’de çocuk pornografisinin önlenmesine ilişkin yasal durum ve uygulamalardan bahsedilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 226'ncı maddesinde düzenlenen müstehcenlik suçunun basın ve yayın yolu ile işlenmesi suçun ağırlaştırılmış hâli olarak düzenlenmiştir. TCK'nin tanımlar başlıklı 6. maddesinde "basın ve yayın yolu" ile deyiminden her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracı ile yapılan yayınlar anlaşılması gerektiğinden, bu suçların İnternet yolu ile işlenmesi hâli de suçun ağırlaştırılmış şekli olarak düzenlenmiştir. **Sonuç olarak Türkiye'de çocuk pornografisi hakkındaki yasalar yeterince kapsamlıdır. Ancak, müdahalelerin geniş ve kapsamlı olmasına karşılık çocuk pornografisinin tanımı yer almamaktadır.** TCK'ye bilişim suçları ile ilgili maddeler eklenmiştir, ancak bu maddeler temel olarak yasal olmayan yollardan bilişim sistemine girme ve yok etme ile ilgili olayları düzenlemektedir.

Türkiye'de yaygın bir şekilde İnternet kullanımı başlamıştır, son yıllarda güvenli İnterneti yaygınlaştırma faaliyetleri artmıştır. Güvenli İnternet kullanımını yaygınlaştırmak için, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Telekom arasında bir protokol imzalanmıştır. Böylece filtre mekanizmasıyla çocuk porno sitelerinin de içinde bulunduğu yasak ve zararlı sitelere giriş engellenmiştir. Bakanlık tarafından İnternet Etiği Genelgesi (No.2004/61) yayımlanmıştır. Genelgede İnternet kullanımında yönetici, öğretmen ve öğrencilerin göz önünde bulundurulması gereken konular yer almaktadır. Bakanlık, aynı zamanda İnternet Kafeleri Hakkında Genelge de hazırlanmıştır. Bu genelgede internet kafelerinde çocukların zararlı web sitelerinden korunması ve sağlıklı bir ortamın sağlanması için gerekli düzenlemeler yer almaktadır. Fakat bu genelgelerin uygulanması yeterli düzeyde değildir.

Çocuklara karşı seks suçlarını içeren web sitelerinin artışına tepki olarak, 2007'de İnternet Güvenlik Ekibi (İGB) kurulmuştur. İGB, sanal gerçeklik (cyberspace) ve çocuk resimleri içeren web sitelerini engelleme araçlarıyla halktan gelen ihbarları kontrol etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı çocuk istismarı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi hakkındaki ihbarları içeren bir web sitesi oluşturmuştur (<http://ihbarhatti.meb.gov.tr>).

Çocuk hakları eğitim modülü, risk altındaki çocuklar modülü ve cinsiyet duyarlılığı modülü 2003-2004 yılındaki ilköğretim okullarında hazırlanmıştır. 2004 yılında, çeşitli illerden 30 danışmana, risk altındaki çocukları ve ailelerini destekleme, onlarla iletişim kurma ile birlikte çocuk fuhuşu ve pornografisi konusundaki vakaları engelleme ve belirleme üzerine eğitim verilmiştir.

Ülkemizde çocuk pornografisinin önlenmesine ilişkin Siber Suç Sözleşmesi açılımında yasalar mevcut değildir. Uygulamalarda da TCK'nin ilgili maddeleri kullanılmakla beraber pornografiyi tanımlayan ve suçlarını açık olarak belirten yasal düzenlemelere gereksinim vardır. Türkiye, Komisyon raporunun yazımı aşamasında Siber Suç Sözleşmesini imzalamıştır.

Bölüm Kaynakçası

1. Dünya Sağlık Örgütü, “**Şiddet Kaynağı**”
2. “**Preventing Child Maltreatment: a guide to taking action and generating evidence**”, World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect WHO, 2006.
3. Bilir Ş, Arı M, Dönmez NB, Atik B, San P., “**Türkiye’nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi**”, Aile ve Toplum, 1991.
4. Adalet Bakanlığı, “**Adalet İstatistikleri 2008**”, TÜİK Matbaası, Şubat 2010.
5. Eskin M, Kaynak-Demir H, Demir S., “**Same-Sex Sexual Orientation, Childhood Sexual Abuse, and Suicidal Behavior in University Students in Turkey**”, Archives of Sexual Behavior, 2005.
6. Alikışıfoğlu M, Erginöz E, Ercan O, Albayrak-Kaymak D, Uysal Ö, İter Ö., “**Sexual Abuse Among Female High School Students in Istanbul, Turkey**”, Child Abuse & Neglect 2006.
7. Finkelhor, D. “**The international epidemiology of child sexual abuse. Child Abuse & Neglect**”, 1994.
8. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Sar V, Tutkun H, Savaş HA, Öztürk M, Alyanak B, Kora ME., “**Suicide Attempt And Self-Mutilation Among Turkish High School Students in Relation With Abuse, Neglect And Dissociation**”, Psychiatry and Clinical Neurosciences, 2003.
9. Felitti VJ, Anda RF, Nordenberg D, Williamson DF, Spitz AM, Edwards V, Koss MP, Marks JS., “**Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults the adverse childhood experiences (ace) study**”, Am J Prev Med, 1998.
10. Teicher MH, Samson JA, Polcari A, McGreenery CE., “**Sticks, Stones, and Hurtful Words: Relative Effects of Various Forms of Childhood Maltreatment**”, Am J Psychiatry, 2006
11. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, “**Türk Ailesinde Adolesan Sorunları**”, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1997, Ankara.
12. Çeltikçi, E., Oktay, A. - Çetin, M., “**Okullarda Disipline Yönelik Öğrenci-Öğretmen Görüşleri Araştırması: Bakırköy Örneği**”, 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, 1999, İstanbul.
13. Görak, G., Bahçecik, N., Yıldız, S. - Gülçiçek, S., “**Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerinde Karşılaştıkları Çeşitli Cinsel İstismarlar (Experiences Of Child Sexual Abuse Of University Students)**”, 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, 1999, İstanbul.
14. Aksel, Ş., - Yılmaz İrmak, T., “**Review of Child Abuse And Neglect Literature in Turkey**”, Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect, 11-14 September 2005, Berlin, Germany.
15. Sarıbeyoğlu S., “**Lise Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı İle Zorbalk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2007, İstanbul.

16. Çağlarırnak A., “**Yerleşik Olan ve Olmayan Ailelerde Çocuk İstismarı Yaygınlığının İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2006, İzmir
17. Yılmaz Irmak T., “**Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2008, İzmir.
18. Yılmaz, G., “**Cinsel İstismara Uğramış ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2009, Ankara.
19. Hoşoğlu R., “**Engelli Öğrencilerin İhmal ve İstismar Düzeyleri. Yayınlanmamış**”, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2009, Samsun.
20. Oral R, Can D, Kaplan S, Polat S, Ates N, Cetin G, Miral S, Hancı H, Ersahin Y, Tepeli N, Bulguc AG, Tiras B., “**Child Abuse in Turkey: An Experience in Overcoming Denial And A Description of 50 Cases**”, Child Abuse & Neglect, 2001.
21. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayları Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, “**Türkiye’de Ortaöğrenime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunun Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu**”, Ankara, 2007.
22. Bozbeyoğlu AÇ, Koyuncu E, Sezgin AU, Kardam F ve Sungur A., “**Türkiye’de Ensest Sorununu Anlamak**”, Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Ankara, Haziran 2009.
23. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, “**Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor**”, TBMM, 2009.
24. ECPAT, “**Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürü Hakkında Sorular ve Cevaplar**”, 2007.
25. Özcebe H, Ünalın T, Türkyılmaz S. ve Coşkun Y., “**Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması**”, Aralık 2007, Ankara.
26. Bertan M, Özcebe H, Doğan BG, Haznedaroğlu D, Kırcahoğlu N ve Bülbül SH., “**Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Adolesan Dönem Konusundaki Bilgi ve Yaşam Tarzlarının Belirlenmesi Araştırması**”, ICC, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Adnan Menderes Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Meteksan Matbaacılık, 2007.
27. WHO, “**The Health of Young People: A Challenge And A Promise**”, Geneva, 1993.
28. Kınık E.,1995, “**Adolesanlarda Fiziksel Büyüme ve Cinsel Gelişme**” Pediatri: Yeni Bilgiler * Yeni Görüşler kitabı içinde Bölüm 1: Adölesan, (Editörler: M. Yurdakök ve T. Coşkun), Güneş Kitabevi, Ankara.
29. WHO, “**A Picture of Health**”, WHO/FHE/ADH/95.14, UNICEF and WHO Geneva, 1995.
30. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, “**Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması**”, 2008, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK, Ankara.
31. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği ve ECPAT International, “**Türkiye’de Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüye Ait Durum Analizi**” İstanbul ve Diyarbakır, 2006.

32. Görker ve Aygözü, “İstanbul’da Yaşayan Sokak Çocukları İle Yapılan Bir Çalışma”, 1998, İstanbul.
33. Ögel K, Yücel H, Aksoy, “İstanbul’da sokakta yaşayan çocukların özellikleri”, A.Yeniden Bilimsel Araştırma Raporları. Yayın no:7. İstanbul, 2004.
34. Yücel H. “Öznenin Yok Edilişi - Sömürü Nesnesi Olarak Kız Çocukları”, 6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, Öznenin Yok Edilişi -Sömürü Nesnesi Olarak Kız Çocukları adlı bildiri, 6-22 Mayıs 2004, Ankara.
35. Fatoş Tanış, Psikolog. “Devlet Kuruluşlarına Ulaşabilmeyi Başarmış; İhmal, İstismar ve Ticari Cinsel Sömürü Mağduru Kızlar” Sokakta Yaşayan ve Sokakta Çalışan Çocuklar İzmir III. Uluslararası Sempozyumu, 28 Eylül-1 Ekim 2004 tarihleri, İzmir
36. Polat O., “Çocukların Cinsel Sömürüsü” Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği
37. Polat O., “0-18 Vurursan Kırılır” Çocuk Hakları İçin Yurttaş Hareketi, 2006.

8.2. SOKAKTA YAŞAYAN/ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimden kentlere olan göçler nedeniyle kentin sosyo-demografik yapısında değişimler yaşanmaktadır. Kente göç eden kişiler ekonomik olarak sıkıntılı, sosyal ve psikolojik olarak zayıf oldukları bir dönemde genellikle ucuz ve kötü koşullu konutlara yerleşmektedirler. Göç nedenlerinin farklılaşmasının yanı sıra, kentteki toplumsal çeşitlenme, farklılaşma ve tabakalaşma sosyal tartışmaları ön plana çıkarmaktadır. Göç eden nüfusun karşılaştığı alt yapı, konut, çevre, istihdam, eğitim, sosyal güvenlik, kente uyum, yoksulluk ve sağlık sorunları ile kültürler arası farklılıklar kentleşme sorununun boyutlarını ortaya koymaktadır. Göç bölgeleri olan gecekondular alt gelir grubunu oluşturmaya ve sosyal hareketlilik imkanları kısıtlı olmasına rağmen, her zaman bir sefalet yuvası olma eğiliminde de değildirlir. Şehirde geçen yıllar, gecekondulu nüfusun örgütsüz marjinal işlerden, örgütlü, sürekli işlere geçmelerine, aynı zamanda güvencenin de artmasına neden olmaktadır. Pek çok çalışmada kentte yaşanan süre ile yaşam standartları arasında yakın ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. (14) (15) (16) (17)

Dünyada birçok ülkede kentleşme ile çocukların gelir getiren işlerde çalıştıklarına ilişkin bulgular bulunmaktadır. Çocukların gelir getiren işlerde çalışmalarıyla birlikte sokakta çalışan ve yaşayan çocuk sayısında da artış olduğu bilinmektedir. Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sadece kente göç eden ailelerin çocukları olmayıp, kentte yaşayan ailelerin çocukları da sokakta yaşamaya ve çalışmaya başlamaktadırlar. (18)

Sokakta çalışan ve/veya yaşayan çocuklar, çocuk ihmal ve istismarı açısından en "riskli" koşullarda yaşayan, ihmal ve istismarın en yoğun biçimde görülebildiği bir grup olmasına karşılık sokakta çalışan ve/veya yaşayan çocukların, genellikle "ihmal ve istismar" kavramı içinde değerlendirilmedikleri, sorunun "çocuk işçiliği", "çocuk emeğinin sömürüsü" boyutunda ele alındığı dikkati çekmektedir. Bu konuya ilişkili olarak durumun tanımlanması ve nedenlerinin tanımlanması gerekmektedir. (19)

Sokakta yaşayan/çalışan çocuk kavramı uzun yıllardır bilinmesine rağmen bu kavramın yaygın olarak kullanımı 1979 yılında kutlanan Birleşmiş Milletler Çocuk Yılı'ndan sonra olmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde ele alındığında sokakta yaşayan/çalışan çocuklar, özel koruma önlemlerine muhtaç çocuklar kategorisinde değerlendirilmektedir. (1)

Çocukların sokakta bulunma nedenleri ve şekillerinin kültürel, coğrafi, ekonomik ve sosyal şartlara göre farklılık göstermesi, çocukların sokakta geçirdikleri zaman, uğraştıkları aktiviteler ya da içlerinde buldukları grup gibi etkenlerin bulunması, tüm dünyada geçerli olabilecek bir sokak çocuğu tanımının yapılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle sokak çocukları tanımıyla ilgili tam bir uzlaşma bulunmamakta, tanım ülkeden ülkeye değişmektedir. Tayland'da sokak çocukları terk edilmiş olan, sokakta çalışan ve yaşayan çocuklardır. Vietnam'da sokak çocukları terk edilmiş, evsiz çocuklar, ailelerine geceleri giden ama sokakta çalışan çocuklar ve sokak ailesine dâhil olan çocuklar olarak üçe ayrılmıştır. Çin'de ise sokak çocuklarını okuldan kaçanlar ya da zorunlu öğrenimlerini tamamlamadan okulu bırakanlar oluşturur. Kenya, Meksika, Filipinler ve Sri Lanka gibi turizm odaklı ülkelerde herhangi bir düzenli işi olmayan, turistlerin eğlence harcamalarından hayatlarını kazanan açık hava ekonomisinde çalışan çocuklar da sokak çocukları olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, gece ve gündüz arkadaşları ile birlikte sokaklarda ve topluma ait yerlerde para kazanmak için bir şeyler satan ve dilenen çocukları da içine almaktadır. (7)

Ülkemizde sokak çocukları evinden kaçan, ailesi olmayan veya ailesi tarafından bütünüyle başıboş bırakılan çocuklardan oluşmaktadır. Ailelerin yoksulluğu, çaresizliği, ihmal ve istismarı nedeniyle sokakta çalışan ve çalışmak zorunda bırakılan çocuklar yanında, ailesiyle bağlarını bütünüyle koparıp, sokakta yaşamaya başlayan çocuklar da vardır. (7) Bu çocuklar sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklar olarak gruplanabilir.

Sokakta Yaşayan Çocuklar: Sokağı mesken tutan, günlük hayatlarının tamamını sokakta geçiren çocuklardır. Farklı kaynaklarda bu çocuklar, sokağın çocuğu, sokaktaki çocuk olarak da adlandırılmaktadır. Sokakta yaşayan çocukların aile veya yasal vasileriyle bağları kısmen veya tamamen kopmuştur ve bu çocuklar sokağın getirdiği risklere karşı tamamen korumasızdır. Anne-babaları tarafından sokakta çalışıp aile geçimine destek vermeye zorlanan ve/veya istismar eden ailelerden gelen çocukların bazıları kurtuluşu sokaklarda aramaktadırlar. (2)

Sokakta Çalışan Çocuklar: Aileler, çıkarıcı kişiler veya gruplar tarafından sokakta çalıştırılarak, bu grupların geçimlerini temin etmede araç olarak kullanılan çocuklardır. Sokakta çalışan çocuklar ile sokakta yaşayan çocuklar bazen birbirlerine karıştırılsa da, bu iki grubu birbirinden ayıran temel özellik sokakta çalışan çocukların gece evine dönen çocuklar olmalarıdır. Bu çocukların çoğu gece evlerine dönmekle birlikte arada sırada sokakta da sabahlayabilirler. Kent sokaklarında rastlanan çocukların, bir bakışta, terk edilme ya da evden kaçma nedeniyle sokakta yaşayanlar mı oldukları, yoksa aile bütçesine katkıda bulunmak için gündüzleri çalışıp geceleri evlerine dönüp birlikteliklerini koruyan ailelerin çocukları mı olduklarını anlayabilmek zordur. Okula gidemeyen, gitse bile ev ödevlerini yapacak zamanı bulamayan sokakta çalışan çocukların birçoğu eğitim sisteminin dışında kalmaktadır. Sokakta çalışan çocuklarda aile ve arkadaş çevrelerinden kopma, sokakta yaşamaya geçme görülebilir. (2)

8.2.1. Dünyada Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Durumu

Sokakta yaşayan çocukların sayısını belirlemek tüm dünyada güçlüklerle karşılaşılan bir konudur. Bu güçlüklerle özellikle sokakta yaşayan çocukların devamlı hareket hâlinde olması ve sabit bir yaşam alanlarının olmaması yol açmaktadır. İstatistik elde etmeye elverişli okul, ev ve sosyal kurumlarda olmayan bu çocuklar ile ilgili yapılan bölgesel çalışmalar olsa da sokakta yaşayan çocuklarla ilgili rakamlar genellikle tahmine dayanmaktadır. (7)

Seksenli yıllarda yapılan ilk çalışmalarda, dünyada 80-100 milyon sokak çocuğunun bulunduğu öne sürülmüştür. Sokak çocuklarının normal çocuk nüfusunun Mexico City'de % 9'unu, Bangladeş'te % 7'sini oluşturduğu bildirilmektedir. Güney Afrika ve Bulgaristan'da sokaktaki çocukların % 70'inin akşam evlerine döndüğü bu nedenle bu ülkelerde yaşayan net sokak çocuğu sayılarına ulaşılmamasının güç olduğu belirtilmektedir. UNICEF'in değerlendirmesine göre tüm dünyada, ailesiyle bağlarını koparmış ve bir barınağa gereksinim duyan çocukların oranı yüzde 5 -10 arasındadır. (1) Bu çocukların Brezilya, Kolombiya, Meksika gibi Latin Amerika ülkelerinde ve Hindistan gibi kalabalık nüfusu olan Asya ülkelerinde yoğun olarak yaşadıkları düşünülmektedir. Afrika'da sokak çocukları sorunu daha yeni olmakla birlikte bu çocukların sayısının hızla arttığı görülmektedir. (20) İskandinav ülkeleri ise sokakta yaşayan/çalışan çocuklar açısından dünyada en az sayıların bildirildiği ülkelerdir. Gelişmiş ülkelerde sayının azalması sosyal kurumların katkısına bağlanabilir.

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde bunun ülkelere göre değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere 8 yaş gibi çok küçük yaştaki çocuklar bile sokakta yaşayabilirken, gelişmiş ülkelere sokakta yaşayan çocukların genellikle 12 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. (21)

Dünyada sokakta yaşayan/çalışan çocukların yoğun olduğu ülkelerden Brezilya'da, bu çocukların aile özellikleri değerlendirildiğinde ailelerin % 75'inin göç ettiği, % 51'inin parçalanmış aile olduğu, babaların % 40'ının okuryazar olmadığı belirlenmiştir. Filipinler'de sokakta yaşayan/çalışan çocukların daha çok geniş, yoksul, şehirde yaşayan ve düşük eğitilmiş ailelerden geldikleri saptanmıştır. (7)

8.2.2. Türkiye'de Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Durum Saptaması

Türkiye'de sokakta yaşayan/çalışan çocukların farklı isimlerle de olsa varlığı ve sorunlarının çözümüne ilişkin çabalar 1920'li yıllardan itibaren izlenmektedir. Savaş sonrası dönemde İstanbul sokaklarındaki yetimler görevlilerin dikkatini çekmiş ve acil önlemlerin alınmasına yol açmıştır. Evsiz çocuk grupları 1950'lerde yeniden ortaya çıkmaya başlamışsa da, sorunun görünür ve yaygın bir özellik kazanması, dolayısıyla da kamuoyu ve kitle iletişim araçlarının dikkatini çekmesi kırdan kente yoğun bir göçün yaşandığı 1960'lı yıllarda söz konusu olmuştur. 1990'lı yıllarda sokakta yaşayan/çalışan çocukların giderek daha görünür hale gelmesi ve medyanın yakın ilgisiyle büyük kentlerde konu gündeme taşınmıştır. (22)

Bölgesel çalışmalar olsa da ülkemizde sokakta yaşayan/çalışan çocukların tam sayısı hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz bir veri bulunmamaktadır. Komisyon çalışması sırasında bazı illerden bu alana ilişkin özel veri istenmiştir, 2005 yılı ile olan karşılaştırması aşağıda sunulmuştur:

- İstanbul Valiliğinden alınan bilgiye göre, İstanbul'da 2005 yılında 204 sokakta yaşayan, 2.178 sokakta çalışan çocuk saptanmıştır. Ocak 2009-Haziran 2010 tarihleri arasında ise İstanbul'da sokakta yaşayan çocuk sayısı 996, sokakta çalıştırılan çocuk sayısı 2.127 olarak saptanmıştır.

- Batman Valiliğinden alınan bilgiye göre, Batman'da 2005 yılında sokakta yaşayan 3 çocuk olduğu saptanırken, Haziran 2010'da ilde sokakta yaşayan çocuk bulunmadığı belirtilmektedir. Batman genelinde sokakta çalışan çocuk sayısı değerlendirildiğinde ise 2005 yılında 1.622 çocuk saptanmışken, Haziran 2010 itibarıyla 526 çocuğun sokakta çalıştığı belirlenmiştir

- Diyarbakır İlinde hazırlanan eylem planı çerçevesinde 2006 yılı Aralık ayında sokakta yaşayan/çalışan çocukları belirlemeye yönelik yapılan alan taramasında toplam 3.302 çocuğun sokakta çalıştığı ve sokakta yaşayan çocuk olmadığı tespit edilmiştir. Diyarbakır'da sokakta yaşayan/çalışan çocuk sayısını belirlemeye yönelik 2008 yılı Kasım ayı içerisinde tekrar yapılan alan taramasında sokakta çalışan çocuk sayısının 2.470'e düştüğü ve sokakta yaşayan çocuk olmadığı saptanmıştır. Valilik, bu sayının düşmesinde kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümün önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. (2) (23)

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü 2005 yılı verilerine göre, ülke genelinde, çeşitli nedenlerle emniyet birimlerine gelen veya getirilen toplam 109.832 çocuğun 2.796'sı sokakta yaşama başlığı altında getirilen çocuklardır. 2009 yılı verilerine göre ise Çocuk Şube Müdürlüğü'ne toplam 147.904 çocuk getirilmiş olup, bu çocukların 479'u sokakta yaşama başlığı altındadır. Emniyet birimlerine 2005 yılında getirilen her 100 çocuktan yaklaşık 3'ü sokakta yaşama başlığı altında kaydedilmişken, 2009 yılında bu yüzde 1000 çocuktan 3'e düşmüştür.

Tablo 93. Kolluk Kuvvetlerine Getirilen Çocuklar Arasında Sokakta Yaşama ve Çalışma Yüzdeleri (2007-2008)

Yıllar	Kolluk Kuvvetleri	Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuk		Sokakta Yaşayan		Sokakta Çalışan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2007*	57.980	2.376	4,1	57	0,1	2.319	4,0
2008	132.592	3.652	2,8	20	0,0	3.632	2,7

Kaynak: TÜİK, Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2007-2008

*2007 yılına ait bilgiler Temmuz- Aralık dönemini kapsamaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü sorumluluğunda olan sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara göre Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde daha az sayıda çocuk sokakta çalışmakta ya da yaşamaktadır.

Tablo 94. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Sokakta Çalışan Çocukların Yaşadıkları İllere ve Cinsiyetlerine Göre Sayısı (2007-2010)

İller	2007		2008		2009		2010*		Toplam		Genel Toplam
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
Aksaray					6	5			6	5	11
Amasya	1								1		1
Antalya			2	1	29	11	30	7	61	19	80
Aydın						1				1	1
Gümüşhane	1	1							1	1	2
İstanbul					25		5		30		30
İzmir					8	2			8	2	10
Kırşehir			1	2	1				2	2	4
Konya	1								1		1
Malatya								2		2	2
Toplam	3	1	3	3	69	19	35	9	110	32	142

*12 Haziran 2010 tarihine kadar olan sayıdır.

Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde 2007-2010 yılları arasında toplam 110 erkek ve 32 kız çocuğun sokakta çalıştığı tespit edilmiştir. 2009 yılında sokakta çalışan çocuk sayısında bir artış olduğu dikkati çekmektedir. En çok sokakta çalışan çocuk ihbarının Antalya ve daha sonra İstanbul olduğu görülmektedir. Bu jandarma bölgesinin kentsel kesimi de içermesinden kaynaklanabilir.

Tablo 95. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde Sokakta Çalışan Çocukların Yaşadıkları İllere ve Cinsiyetlerine Göre Sayısı (2007-2010)

İli	2007		2010*	Genel Toplam		
	Erkek	Kız	Erkek	Erkek	Kız	Toplam
Ankara	1			1		1
Eskişehir	1			1		1
İzmir		2			2	2
Konya			2	2		2
Toplam	2	2	2	4		6

*12 Haziran 2010 tarihine kadar

Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde sokakta yaşayan çocuk yok denecek kadar azdır. 2007 yılında sadece 4 çocuk ve 2010 yılında ise sadece 2 çocuğun sokakta yaşadığı tespit edilmiştir. Sokakta yaşayan çocukların dördü erkek ve ikisi kızdır.

Çocukların Sokakta Yaptığı İşler:

Sokakta çalışan çocukların, tartıcılık, cam silme, su, mendil, sakız ya da kalem gibi küçük eşyalar satma gibi işleri yaptıkları görülmektedir.

Mersin’de çocukların sokakta yaptığı işlerin başında ayakkabı boyacılığının (% 47,8) geldiği, bunu sırasıyla çöp toplayıcılığı (% 30,3), simitçilik (% 5,1) ve tartıcılık (% 2,4) izlediği saptanmıştır. (9)

Bugün kentlerde sokaklarda farklı çalışma alanları başlamıştır. Örneğin, çöpün giderilmesi ve yeniden dönüşümünü örgütleyen tüm faaliyetler kentlerde belediyelere ait bir hizmet alanıdır. Ev çöpünün alınması, zehirli ve zararlı atığın, tıbbi atıkların, yeşil atıkların, inşaat atıklarının, pazar ve sokak atıklarının ve sanayi atıklarının bertaraf edilmesi, çöpten kazanılabilir maddelerin ayrıştırılması vb. tüm işlemler çöpten gelir sağlayan bir sektör oluşturmuştur. Çöpün atıldığı ilk andan başlayarak geri dönüştürme, depolama ve kompose etme ve çöpü yok etme aşamalarında ve çöpün ekonomik yeniden kazanımında güney ülkelerindeki kentlerde vazgeçilmeyen ama görmezden gelinen ve meslek onuru düşük bir grup olarak da çöpten geçinenleri ve çöp toplayıcıları yaratmıştır. (24) Türkiye’de toplayıcıların sayılarına dair istatistiki bir araştırma bulgusu olmamakla beraber yaklaşık 200 bin katı atık toplayıcısı olduğu tahmin edilmektedir. (25) Her yaş grubundan toplayıcıya rastlanmakla beraber yığılma, 24-44 yaş aralığındadır. Bununla birlikte 15-24 yaş aralığındaki gençlerinde sektörde sürekli çalıştıkları görülmüştür. 13-15 yaş aralığındaki çocuklar ise genellikle yazın geçici olarak toplayıcılık işine girmektedir. Toplayıcılar genellikle ilkokul mezunudur.

Ancak Türközü ve İskitlerdeki grup içinde lise mezunlarının da olduğu bunların üniversite sınavlarına hazırlandıkları görülmüştür. Görüşülen gençlerin bir kısmı ise okul ve toplayıcılığı bir süre birlikte yürüttüklerini fakat sonrasında öğretmen ve okul arkadaşlarının kendilerini sokakta toplayıcılık yaparken görmeleri nedeniyle utanarak okulu bıraktıklarını anlatmışlardır. (26)

8.2.2.1. Türkiye’de Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri

Yaş Grubu:

Atauz (1997) tarafından sokakta yaşayan/çalışan çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların yaş gruplarının Diyarbakır ilinde 11-13, Ankara ve Şanlıurfa illerinde ise 11-12 yaş grubunda yoğunlaştığı saptanmıştır. Mersin ilinde 2002 yılında sokakta yaşayan/çalışan çocukların yaş ortalaması $11,8 \pm 2,2$ (5-18) olarak saptanmıştır. (9)

Kolluk kuvvetlerine 2008 yılında gelen veya getirilen çocuklar içinde sokakta çalışan çocukların (n=3.632) çoğunluğunun 11 yaşın altında (% 44,2) olduğu, % 39,8’inin 12-14 yaş grubunda, % 12,6’sının 15-17 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Sokakta yaşayan çocukların (n=20) ise çoğunluğunun (% 55) 12-14 yaş grubunda olduğu, % 20’sinin 11 yaş altında olduğu, % 20’sinin ise 15-17 yaş grubunda olduğu saptanmıştır. (27)

Araştırmalardan elde edilen bulgulara bakıldığında ülkemizde sokakta çalışan çocukların çoğunluğu 14 yaş altında olup, sokakta yaşayanların sayısı az olduğu için yorum yapabilmek zordur.

Cinsiyet:

Cinsiyetlerine göre sokakta yaşayan/çalışan çocuklar değerlendirildiğinde, Mersin ilinde 2002 yılında yapılan çalışmada çocukların % 97,8’inin erkek çocuğu olduğu saptanmıştır.

Ülke genelinde 2005 yılı verilerine göre, sokakta yaşayan çocukların % 92-93’ünün erkek olduğu belirlenmiştir. (2) Kolluk kuvvetlerine (EGM ve JGK) 2008 yılında gelen veya getirilen çocuklar içinde sokakta çalışma nedeniyle gelen çocukların % 86’sı, sokakta yaşama nedeniyle gelen çocukların ise % 95’i erkektir.

SHÇEK 2009 yılı verisine göre ise sokakta yaşadığı tespit edilen çocukların % 97,9’u, sokakta çalışan çocukların % 94’ü erkek çocuğu olarak saptanmıştır. Çalışmalar değerlendirildiğinde, Türkiye’de sokakta yaşayan/çalışan çocukların çoğunluğunun erkek çocuğu olduğu söylenebilir.

Öğrenim Durumu:

İstanbul İlinde SHÇEK Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezinde kayıtlı sokakta yaşayan çocuklarla 2004 yılında yapılan bir çalışmada yer alan çocukların % 48’i ilkokul ara sınıftan terk, % 22’si ilkokul mezunu, % 20’si hiç okula gitmeyenlerden oluşmaktadır. Ayrıca bu çalışmada çocukların pek çoğunun okuma-yazma bilmediklerini belirtmiştir. (28)

Mersin İlinde 2002 yılında yapılan bir çalışmada ise çalışmaya katılan çocukların % 88,2’sinin okuma yazma bilmediği, hiç okula gitmemiş çocukların örneklerinin % 11,8’i olduğu, çocukların % 78,1’inin hâlen okula devam eden çocuklar olduğu saptanmıştır. (9)

Aile Yapısı ve Sosyal Etmenler:

İstanbul İlinde SHÇEK Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezinde kayıtlı sokakta yaşayan çocuklarla 2004 yılında yapılan bir çalışmada, çocukların büyük çoğunluğunun göçle gelen ve kente uyum sağlayamayan kırsal kökenli ailelerin çocukları olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada sokakta yaşayan çocukların annelerinin % 80'inin, babalarının ise % 75'inin hayatta oldukları, bu çocukların büyük çoğunluğunun kimsesiz olmadığı, aileleri ile ilişkilerinin zayıflamış olmasına karşın bu ilişkinin tamamen kopmadığı görülmüştür. (28)

Çocuğun sokakta çalışma nedenlerinin başında göç ve çarpık kentleşme gelmektedir. Yoksulluk, işsizlik, düşük öğrenim düzeyi gibi nedenler aile ortamında sorunları arttırmakta, çocuğun okula devamının, eğitiminin değeri aile için azalmakta ve çocuktan aile ekonomisine katkı sağlaması beklenerek çocuk sokakta çalışmaya itilmektedir. Nedeni ne olursa olsun çalışma çocuğun okul yaşamını engellemektedir.

Güvercin tarafından 2000 yılında Gaziantep'te sokak çocukları üzerine yapılan bir araştırmada ailelerin % 78'inin çocuğun sağlayacağı gelire ihtiyacı olduğu, % 22'sinin ise bu gelire ihtiyacı olmadığı saptanmıştır. Yine aynı araştırma kapsamında, çocuk çalışmak istemezse zor kullanıp kullanmayacakları sorusu ailelere sorulduğunda % 58,5'inin "hayır", % 41,5'inin "evet" dediği belirtilmiştir. Ayrıca, kazandığı parayı aileden habersiz harcayan çocuğun dayacağı hak edip etmediği sorusu sorulduğunda cevap olarak yaklaşık % 50'sinin "evet" dediği belirtilmiştir. (29)

Mersin ilinde 2004 yılında yapılan bir çalışmada, çocukların tamamının sokakta çalıştığı, bunların % 97,8'inin ailesinin bu durumdan haberdar olduğu ve % 50,9'unun evinde en az bir kişinin daha sokakta çalıştığı tespit edilmiştir. Bu çocukların % 83,2'sinin kazandığı paranın tamamını ailesine verdiğini belirtmiştir. Mersin'de sokakta yaşayan/çalışan çocukların % 64,5'i aile içinde şiddete maruz kaldığını belirtmişler, aile içinde istismarı en çok uygulayan kişi ise baba olarak saptanmıştır. (9)

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların ortaya çıkma nedenleri genel olarak değerlendirildiğinde ailenin yoksulluğu, işsizlik, kötü konutlarda yaşama, ana-babaların iş bulmak için uzak yerlere ya da başka kentlere gitmelerinin ailedeki gerilimi artırması ve bu durumun ailede parçalanmalara neden olması, kırsal kesimlerden kopup gelen kitlelerin şehirdeki gereksinimlerinin toplumsal kurumlarla karşılanamaması, hızlı ve çarpık kentleşmenin aile yoksulluğunu kronik bir hale getirmesi, ailelerin ve çocukların eğitim, sağlık, ruh sağlığı hizmetlerinden etkili bir biçimde yararlanamaması sıralanabilir. (22)

SHÇEK tarafından 2005 yılında yapılan bir araştırmada sokak geçmişi olan çocukların sokakta yaşamasına ya da çalışmasına yol açan nedenlerin başında ailenin ekonomik yoksunluğunun % 85,5 geldiği saptanmıştır. Diğer nedenler ailenin eğitimsizliği % 32,8; sokakta çalışmayı kültürel nedenlerle normal karşılaması % 26,2; çocuğu ihmal ve istismarı % 25,7 olarak belirlenmiştir. Ayrıca sokakta çalışan çocuklardan farklı olarak sokakta yaşayan çocukların sokağa itilmesinde ekonomik yoksulluğun payının % 60,4, ailenin ihmal ve istismarının payının % 55,2 olduğu bulunmuştur (5). Mersin çalışmasında sokakta yaşayan/çalışan çocukların sokakta geceleme sinin en sık nedenleri aile bireyleriyle sürtüşme ve arkadaş ısrarı olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada çocukların ailelerinin % 99'unun 11,8±6,8 yıl önce Mersin'e göç ettiği saptanmıştır. (9)

Tüm sebepler incelendiğinde sokak çocuklarının çoğunun kimsesiz olmadığı, ancak içinde buldukları aile bağlarının, bu çocukları ya sokaklarda çalışarak aile bütçesine yardımcı olmaya ya da evden kaçmaya yönelttiği görülmektedir. Bu çocuklar sokakların kimsesizleridir. Çünkü onlar, içinde yaşamak için uğraş verdikleri topluma yabancılaşmışlardır. (1)

Gümüş'ün çalışmasında sokakta çalışmada en önemli etmen babanın geliri, işi ve çocukları ile olan ilgisi olup anneden daha önemli olduğu bulunmuştur. Baba, ailenin yapısı, işsizlik ve göçten çok daha önemli bir etmen olarak tanımlanmıştır. Yoksulluk arttıkça aileler gençlere daha fazla sahip çıkılması gerektiğini vurgulamaktadır. (30)

8.2.2.2. Çocukların Sokakta Yaşama ve Çalışma Nedenleri

Çocukların sokakta yaşama ve çalışma nedenlerinde ailenin rolü önem taşımaktadır. Doğurganlığın Ekonomik Teorisi'ne göre çocuğun aileye üç faydası vardır.

Birincisi çocuğun üretim aracı olmasıdır. Aile çocuğun çalışarak evin geçimine katkıda bulunmasını bekler.

İkincisi, çocuğun sosyal güvenlik aracı olmasıdır. Aile çocuğu geleceğin sosyal güvencesi olarak görür.

Üçüncüsü ise çocuğun zevk/doyum aracı olarak görülmesidir. Aile topluma yararlı bir birey kazandırmak, onunla öğünmek, çocuk sahibi olmanın doyumunu yaşamak ister. Çocuğu üretim ve sosyal güvenlik aracı olarak gören aileler genellikle gelir düzeyi ve öğrenim düzeyi düşük olan ailelerdir. Erkek çocuk tercihinde de bu faktörlerin önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Çünkü erkek çocuk her tür ortamda çalıştırılabilir ve gelecekte ana-babaya sahip çıkabilir. Bu aileler, çok sayıda çocuğa sahip olma eğilimindedir ve çocuğunu okumaya değil, çalışmaya yöneltir. Çocuğu doyum aracı olarak gören aileler ise az sayıda iyi yetişmiş çocuklara sahip olmak isterler. Ailede gelir ve öğrenim düzeyi yükseldikçe, çocuğun psikolojik doyum aracı olma özelliği artar. (11)

Çocuğun sosyalleşmesi, olumlu bir kişilik kazanması, ruh sağlığı ve ahlaki gelişimi aile ortamında şekillenir. Bu nedenle ailenin çocuk çalıştırılmasına, daha somut vermek gerekirse çocuğun sokakta çalıştırılmasına olan yaklaşımı önemlidir. Yoksulluk çocuk çalıştırılmasının ana nedeni gibi görülüyorsa da, çok yoksul olduğu hâlde çocuk çalıştırılması normunu benimsememiş ailelerin varlığı yoksulluğun tek neden olmadığını düşündürmektedir. Bazı ailelerde çocuğun okula gitmeme pahasına ev dışında çalışıp para kazanarak geçim sorumluluğunu paylaşması doğal olarak kabul edilmektedir. (11)

Hangi nedenle olursa olsun, çalışma yaşamına katılma, çocuğu eğitimden uzaklaştırmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, çalışan çocuklar çoğu zaman okula devam edememekte, hem çalışıp hem okula giden çocuklar ise okulda yeteri kadar başarı gösteremeyerek zorunlu eğitimlerini yarıda bırakmaktadırlar. Çocukların okula devam edememesindeki temel etkenler, ailelerin yaşadığı yoksulluk ve çocuk çalıştırma normunun benimsenmiş olmasıdır. Bunun yanında, eğitimin içerik olarak tatmin edici olmaması, eğitimin maliyetinin ve ulaşılabilirliğinin zorluğu, eğitilmiş kesimin karşılaştığı yüksek işsizlik oranları ve ailelerin bilinçsizliği gibi unsurlar okula devamı azaltan diğer etkenler olmaktadır. Okulun fiziksel olarak uzaklığı, eğitim harcamaları, okul ve eğitim malzemelerinin yetersizliği, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve çocukların ihtiyaçlarına duyarlı olmayan müfredat gibi olumsuz özellikler, çalışma gibi bir seçeneği olan çocuklar için okulun iticiliğini arttıran faktörler olmaktadır. (11)

Bazı çocuklar için çalışma, okula gitmeye alternatif olarak görüldüğünden (ki bu düşüncede ailenin önemli bir payı vardır), okulun kuralları, uzak oluşu, ders araçlarının yeterli olmayışı, sınıfın kalabalık oluşu gibi nedenler, devamsızlığın esas nedenini oluşturabilir. Çocuk az kazandığı, eve yeterince katkı veremediği durumlarda bile çalışmayı tercih edebilir. Hele çalışma bir işverenin varlığı dışında sokaklarda gerçekleşiyorsa, okuldaki düzen ve kurallardan bu şekilde kurtulmayı seçebilir. Eğitim sistemi, derslerin işleniş biçimi, öğrenci-öğretmen ilişkisi de bu konuda tetikleyici olabilir. (11)

Eğitim yaşamından uzaklaşmak sadece çocuğun okuma-yazma ve aritmetik gibi bilgileri öğrenememesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda, gelecek çalışma yaşamı için gerekli donanımdan yoksun olması anlamını taşımaktadır. Ülkemizde çalışan çocuklarla ilgili olarak 26 ilde 1.717 çalışan çocukla yapılan bir araştırmada çocukların yarıya yakını, ailesi yoksul olduğu için okulu terk ettiğini belirtmiştir. Bu çocuklar, gelecek ile ilgili beklentilerinden söz ederken sadece % 3,2'si okumak istediğini belirtmiştir. Bir başka ifadeyle çocuk, çalışma yaşamındaki gerçeklikle karşılaştığı anda, artık geri dönülmez bir sürecin parçası olduğunu görmekte ve o süreçte tutunmaya çalışmaktadır. (11)

Okulun iticiliğinde öğretmenin aşırı otoritesi, ilgisiz davranması, ödül ve cezayı yerinde kullanmaması, öğrenciye sorumluluk vermemesi, arkadaşları arasında aşağılaması, tutarsız davranması, yeteneği üzerinde istekte bulunması, mahremiyete saygısızlık yapması, yargılaması, başka öğrencilerle karşılaştırması, izole etmesi veya aşırı koruması gibi davranışları rol oynamaktadır. Çalışan çocuk sınıfta derslere gereken ilgiyi gösteremez, öğretmeni ve arkadaşları ile iletişim kurma yönünde sorunlar yaşar, kendini ifade edemez ve uyum sorunları yaşar. Bu durumda sokakta, 'yargılamadan kabul edilme' olduğu için çekici hale gelir. Çocuklar aile ve okuldan itildikleri için sokağın çekiciliğine kapılmaktadır. Çalışarak yetişkinler dünyasına katılmak ve güç kazanmak çalışmanın veya sokağın çekiciliğini arttırabilir. Çocuklar, yetişkin olmadığına göre anlık kararlar vermeleri doğaldır. Sokakta düzen ve kuralların olmayışı, arkadaşlar tarafından kabul görme, güven duyma ve aile ve okul baskısından uzak olma, sokağın diğer çekici özelliklerini oluşturmaktadır. (11)

8.2.2.3. Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocukların Sorunları

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların karşı karşıya olduğu riskler ve tehlikeler, yapılan birçok araştırma, haber ve çocukların kendi açıklamalarına dayanılarak ortaya çıkarılmıştır. Karşı karşıya oldukları temel tehlikelerin; başta yaşama hakkı olmak üzere, ortadan kaybolma, kaçırılma, ticarete konu olma ve suç örgütleri tarafından öldürülmeyi içeren şiddet, madde bağımlılığı, hastalıklar, eğitimsizlik, suça zorlama, barınma sorunu, fuhuş, sosyal ve ekonomik yoksulluk olarak özetlenebilir. (31) Çocukluk dönemlerinde yaşlarına uygun olmayan, tehlike ve riskleri içeren bir yaşam içerisinde olmaları nedeniyle sokakta yaşayan/çalışan çocuklar risk altındaki çocuklar kategorisindedirler. **Yaşına uygun bir yaşam sürdürmek her çocuğun hakkıdır. Oyun çağındaki çocuğun oyun oynaması, okul çağındaki çocuğun okula gitmesi gerekirken, sokakta yaşayan/çalışan çocuklar yaşamlarını tehlikeli ve gelişimlerini engelleyen ortamlarda geçirmektedir.**

Sokakta yaşayan/çalışan çocukları bekleyen başlıca riskler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir. (11)

- **Bedensel gelişim riskleri-** Beslenme, barınma sorunları, kaza riski, hava koşullarının ve çalışılan alanın elverişsizliği, bazı yaşamsal risklere ve bedensel gelişim geriliğine neden olabilmektedir.

- **Zihinsel gelişim riskleri-** Öğrenmeye ve bilgi almaya en açık olan dönem, okul çağıdır. Eğitim, zihinsel gelişimin temelini oluşturur. Eğitimden yoksun bırakılma, okuldan uzaklaşma, çocukların zihinsel gelişimlerini olumsuz etkilemektedir.

- **Sosyal gelişim riskleri-** Yanlış arkadaş grupları ve sosyal modeller çocukların sosyalleşme süreçlerini olumsuz etkiler. Oyun oynamaya zaman ayıramama, kötü alışkanlıklar kazanma, sokağın önemli risklerindedir.

- **Psikolojik gelişim riskleri-** Kimliğin oluşmasında ana-baba ve yakın çevrenin önemli bir etkisi vardır. Çalışılan ortam, çocuğun psikolojisini etkiler. Sosyalleşme çevresi yani sokak, davranış bozukluklarının oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun onur ve saygı hakkı sokakta ihlal edilmektedir.

- **Ahlaki gelişim riskleri-** Çocuğun içinde yaşadığı çevre, ona rol alma olanakları sağlayarak farklı görüş ve düşünceleri algılamasına yol açar. Bu çevrelerin adalet düzeyi ise çocuklara ödül, ceza, sorumluluk ve avantajlar dağıtmada eşitlik ilkesine ne ölçüde uyduğu ile belirlenir. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunun sokaktaki arkadaşlar veya diğer kişiler tarafından belirlenmesi ve çevredeki kişilerin beklentisine uygun davranmanın “iyi olma” ile eş anlamlı tutulması, çocuğun ahlaki gelişimini olumsuz etkiler.

Sokakta yaşayan/çalışan çocukları sağlık tehditleri şu şekilde sıralanabilir:

- Şiddet (arkadaşları veya başkaları tarafından uygulanan şiddet),
- Madde Bağımlılığı (tiner, bali, esrar, hap, alkol, sigara ve diğer uyuşturucular),
- Suça Karıştırılma (hırsızlık, adam yaralama ve suç örgütlerine katılmaya zorlanma)
- Cinsel istismar ve ticari cinsel sömürü aracı olarak kullanılma (tâciz, tecavüz, fuhuşa sürüklenme)
- Sağlık sorunları (madde kullanımı ve olumsuz yaşam koşullarından kaynaklanan fiziksel ve ruhsal sorunlar) olarak belirtilmektedir. (2)

Ülkemizde Ögel ve arkadaşları (2001) liseye giden çocuklarda yaptıkları bir çalışmada hayat boyu yasa dışı bir madde kullanma oranının % 3,3 olduğunu bildirmektedir. Mersin çalışmasında ise % 6,6 çocuğun hayatı boyunca en az bir kez yasa dışı bir madde kullanımını denediği, yasa dışı madde deneme oranının 10 yaş altında % 2,7, 10-14 yaş arasında % 5,6 ve 14 yaş üzerinde % 20 olduğu bulunmuştur. (9)

Adana’da 2005 yılında “Sokaktan Geleceğe - Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Mesleki Beceri Kazandırma ve Sosyal Uyum Projesi” kapsamında yapılan çalışmada, projeye başvuruda bulunan yaşları 12 ile 25 arasında değişen 55’i kadın, 174’ü erkek 229 gencin 54’ünün suç, uyuşturucu veya her ikisine birlikte karıştığı saptanmıştır. Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar genellikle uyuşturucu kullanma ve suç mağduru ya da sanığı olma tehlikeleri ile karşı karşıyadırlar. (1)

8.2.2.4. Türkiye’de Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar Sorununun Çözümüne Yönelik Uygulamaları

Ülkemizde sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik İstanbul’daki yürütülen ilk proje, 1990 yılında aileleriyle bağları kopmaya yüz tutmuş ya da tamamen kopmuş çocuklara hizmet sunmayı amaçlayan sivil bir girişim olarak başlatılmıştır. Bazı illerde sivil girişimler zamanla dernek ya da vakıf biçiminde örgütlenmişlerdir. Gerek bağımsız projeler oluşturan, gerekse diğer resmi kurumlar ya da sivil girişimlerle işbirliği içinde çalışan yerel yönetimlerin projeleri öncü nitelikteki çalışmalardır. (22)

8.2.2.4.1. SHÇEK’in Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara Yönelik Uygulamaları

Sokak çocukları ile ilgili çözüm üretme çalışmaları çerçevesinde 1997 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sokak çocuklarının rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılmasına ilişkin yatılı ve gündüzlü sosyal hizmetin sunulduğu “Çocuk ve Gençlik Merkezleri” açılmıştır. Şubat 2010 itibarıyla 38 Çocuk ve Gençlik merkezi ve bu merkezlere bağlı 6 gözlemevinde 8.756 kayıtlı sokakta yaşayan ve çalışan çocuğa hizmet verilmektedir. (32)

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik hizmet modelinin uygulanmasına ilişkin bakanlıklar arası işbirliği çalışmaları yapılmıştır. Sokakta yaşayan/çalışan çocukların rehabilite edilmek suretiyle sağlıklı birer birey olarak topluma katılmalarını sağlamak için, topluma dayalı modeller geliştirmek ve bu modelleri uygulamaya koymak kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir. Sözü edilen sorunun çözümü, ancak kurumlar arası etkili işbirliğiyle mümkündür. Komite bir dizi toplantı yapmak suretiyle; sokak çocukları, kapkaç olayları ve uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi konularında çalışmalar yapmış, bu konuların birlikte ele alınması amacıyla, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu koordinatörlüğünde proje geliştirmelerini istemiştir.

Bu çerçevede, SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından kapsamlı bir model geliştirilmiş, Bakanlara Kasım ve Aralık 2004 tarihlerinde takdim edilmiş ve uygulanabilir olduğu konusunda ortak bir fikir oluşmuştur. Bakanlıklar ve kurumlar arası etkili işbirliğine dayalı olarak gerçekleştirilecek bu uygulama, sorunun yoğun olduğu illerden başlanarak hayata geçirilmesi öngörülmüştür. “Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli” olarak adlandırılan söz konusu çalışma, sorunun yaşandığı tüm illere uygulanabilecek ölçekte dir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin”, ilk uygulama merkezi olarak seçilen İstanbul ili, modelin pratik bir değer kazanması ve yaygın uygulamaya geçilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

Bugüne kadar bu alanda gerçekleştirilememiş olan kurumlar arası işbirliğinin, etkili biçimde uygulamaya konacak olması, SHÇEK’in koordinasyonunda, diğer kurumların da bu hizmeti üstlenmede çok istekli davranmaları, “Sokakta Yaşayan Çocuklar” sorununun çözümü adına atılmış çok ciddi bir adımdır. Bu işbirliğiyle sağlanacak başarının, birçok sosyal sorunun çözümü için de, model oluşturabileceği düşünülmektedir.

Yeni hizmet modeli öncelikle sorunun yoğun olarak görüldüğü, İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Bursa illerinde uygulamaya başlanmıştır. Çalışmaların takibi ve değerlendirmesi için illerde değerlendirme toplantıları tüm sektörlerin katılımı ile yapılmıştır. Modelin ihtiyaç duyulan diğer illere de yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu hizmet modeli ile hizmetler standartlaştırılmış ve kurumların sorumluluk alanları belirlenerek, eşgüdüm sağlanmıştır.

Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklarla ilgili çözüm üretme çalışmaları iki grupta toplanabilir. Birinci grupta sokakta çalışan/yaşayan çocuk olmamasına yönelik olarak yapılması gereken koruyucu-önleyici ve erken dönemde tespit çalışmaları yer alırken; ikinci grupta var olan sokak çocuklarına yönelik yapılması gereken koruma ve rehabilitasyon çalışmaları yer almaktadır.

Hizmet Sunumunda İşbirliği Yapılacak Kurumlar

Bu hizmet modeli kapsamında pek çok kurum ve kuruluşla işbirliği yapılmaktadır. Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı), Milli Eğitim Bakanlığı, SHÇEK ve Belediyeler ile personel dayanışması yapılmaktadır.

Kurumlar arası işbirliğinde sokakta yaşayan/çalışan çocukların gereksinimlerine yönelik gereksinimlerin sağlanması için öneriler geliştirilmiştir.

Yer sağlama belediyeler, valilik ve SHÇEK ile arazi ise belediye tarafından sağlanacaktır.

Hizmet sunumunda belediye ve valilik mobil araçları sağlarken; SHÇEK, belediyeler, valilik ve ilgili kurumlar tarafından ekipmanı karşılanacaktır.

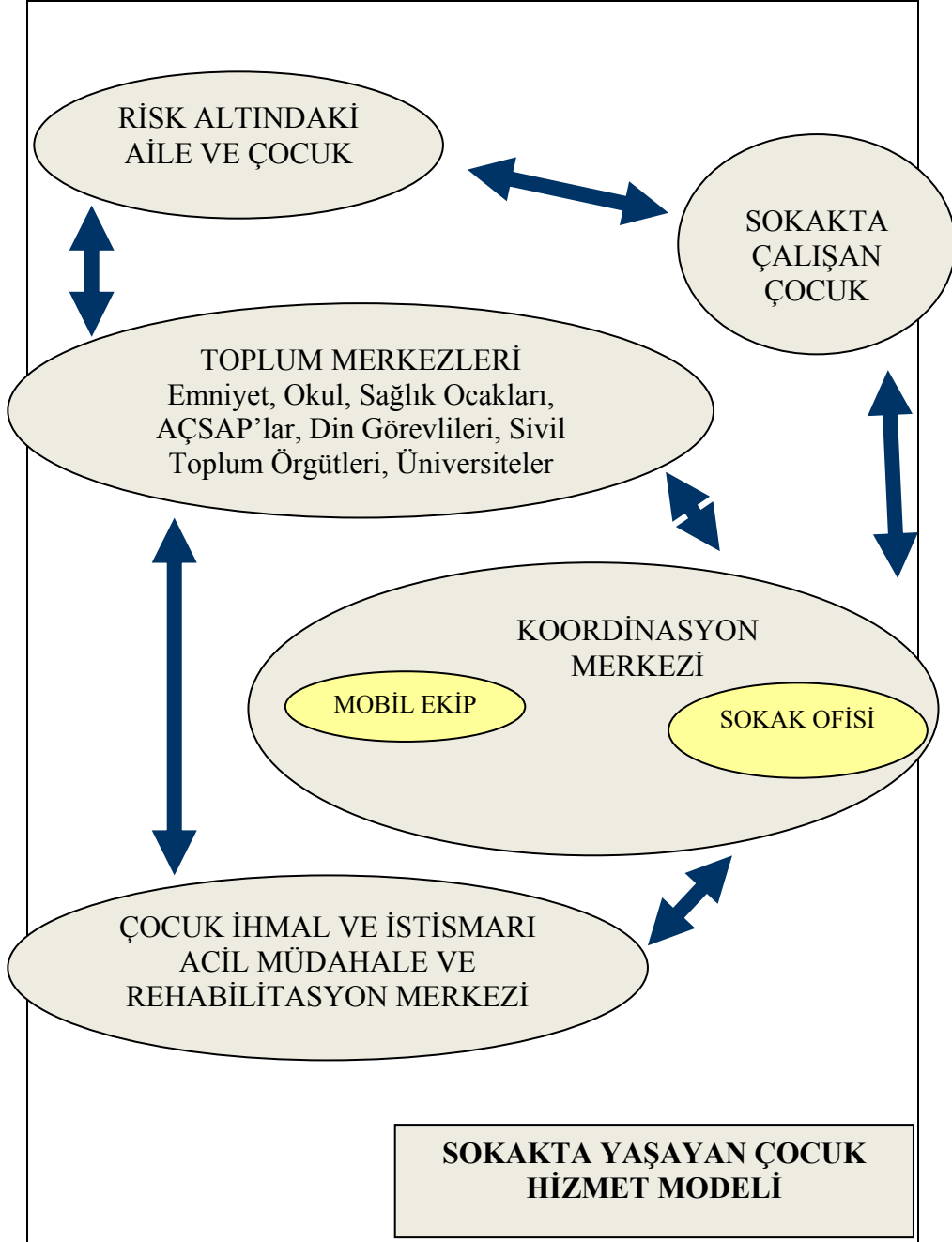
Koruyucu-Önleyici ve Erken Dönemde Tespit Çalışmaları

Sokak çocukları sorunu niteliği gereği birçok kuruluşun ve disiplinin birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Büro Amirlikleri ve Jandarma Komutanlığı Çocuk Koruma merkezi, Çocuk Koruma İşlem Astsubayı/Elemanı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri, UNICEF ve ILO ülkemizde doğrudan veya dolaylı olarak sokak çocukları ile çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlardır.

Sokak çocuklarına SHÇEK Çocuk ve Gençlik Merkezleri aracılığıyla hizmet götürülmesine rağmen, sokakta yaşayan, sokakta çalışan, madde kullanan, ticari cinsel sömürüye maruz kalan kız çocukları gibi ihtiyaç gruplarına yönelik yeni bir hizmet modelinin gerekliliği zaman içerisinde saptanmıştır. Bu çocukların, örgün eğitim veya mesleki eğitime dâhil edilmeleri ve ailelerinin yanına veya kurum bakımına yönlendirilerek, eğitimini tamamlamış ya da iş sahibi gençler olarak rehabilitasyonlarının tamamlanması amacıyla, SHÇEK Genel Müdürlüğüne, yeni hizmet modeli 25 Mart 2005 tarih ve 25.766 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

SHÇEK tarafından sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik hazırlanan koruyucu ve önleyici hizmet modeli aşağıda yer almaktadır.

Şekil 34. Korumucu ve önleyici hizmet modeli şeması

- **Toplum merkezi:** Mobil ekipler tarafından tespit edilen sokakta çalıştırılan çocuk, öncelikle koordinasyon merkezi bilgilendirilerek, ikamet ettiği mahallede hizmet veren toplum merkezine yönlendirilir. Sokakta çalıştırılan çocuklar sorununun temel kaynağının aileler ve çocuğun yaşadığı koşullar olduğundan hareketle, toplum merkezinde görevli meslek elemanları tarafından çocuklarla, ailelerle ve öğretmenler ile toplantılar veya grup çalışmaları yoluyla bilinçlendirme, içgörüş kazandırma çalışmaları yürütülmektedir. Çocuğun bulunduğu bölgeden uzaklaşarak kentin merkezinde hizmet veren çocuk ve gençlik merkezlerinde faaliyetlere katılması yerine, çocuğun kendi ailesi ve çevresi içerisindeki koşullarını iyileştirerek, aile bağlarının kopmasını engelleyici çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Toplum Merkezlerinin İşlevleri:

- Ailelerle bağlantı kurarak, sosyal incelemelerini yapmak,
- Aileleri, çocukların sokakta karşılaşılabilecekleri tehlike ve riskler hakkında bilgilendirmek,
- Ailelere, çocukları ile iletişimlerini güçlendirmeleri yönünde eğitim programları uygulanmasını sağlamak,
- Ailenin ekonomik yoksunluk içerisinde bulunduğu tespiti hâlinde, sosyal yardım hizmetlerinden yararlandırmak,
- Ailelerin, İŞKUR kapsamındaki meslek edindirme kurslarına dâhil edilmelerini sağlamak,
- Ailelerin sağlık (aile planlaması, aşı, çocuk sağlığı vb.) eğitim, hukuki işlemler ve ihtiyaç duydukları diğer konularda danışmanlık ve yönlendirme hizmetlerini gerçekleştirmek.
- Çocukların sürekli devam ettikleri okulların idarecileri, öğretmenleri ve rehber öğretmenleri ile bağlantı kurularak, çocukların eğitim sistemi içerisinde tutulabilmeleri veya eğitim sistemine dâhil edilebilmeleri amacıyla gerekli çalışmaların yürütülmesi, (eğitim kitleri oluşturularak öğretmen ve psikolojik danışmanlara sokakta çalıştırılan çocukların özellikleri ve onlara karşı nasıl bir tutum geliştirilebileceği yönünde destek çalışmaları yapılması)
- Çocukların başarı düzeylerinin düşük olduğu dersler için, il milli eğitim müdürlüklerince takviye eğitim programları yapılması yönünde işbirliği gerçekleştirmek,
- Ailelerin okulla bağlantılarını güçlendirmek amacıyla veli-öğretmen görüşmelerine gerekli özenin gösterilmesi yönünde bilinçlendirme çalışmalarını yürütmek,
- Zorunlu eğitim çağı dışındaki çocukların mesleki eğitime yönlendirilmesi yönünde çalışmalar yürütmek.
- Öğrenime devam edebilecek yaş grubu içerisinde bulunan fakat ailesinin ekonomik yoksunluk içerisinde bulunması nedeniyle öğrenimine devam edemeyen çocukları YİBO'lara yönlendirme çalışmalarını sürdürmek.

Koruma Ve Rehabilitasyon Çalışmaları

Çocuk ve Gençlik Merkezleri; eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmıştır.

SHÇEK Genel Müdürlüğü 1997 yılı itibarıyla 1 Çocuk ve Gençlik Merkeziyle (ÇOGEM) başlattığı hizmetlerini, 2009 Aralık ayı itibarıyla, 38 merkez ve bu merkezlere bağlı olarak hizmet veren 6 Gözlemevi ile sürdürmektedir.

Tablo 96. Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Kuruluşun Türü	Sayı	Kapasite
ÇOGEM (Yatılı)	8	233
ÇOGEM (Gündüzlü)	27	-
ÇOGEM (Yatılı – Gündüzlü)	3	61
Toplam	38	294
Gözlemevi (ilk adım istasyonu)	6	92

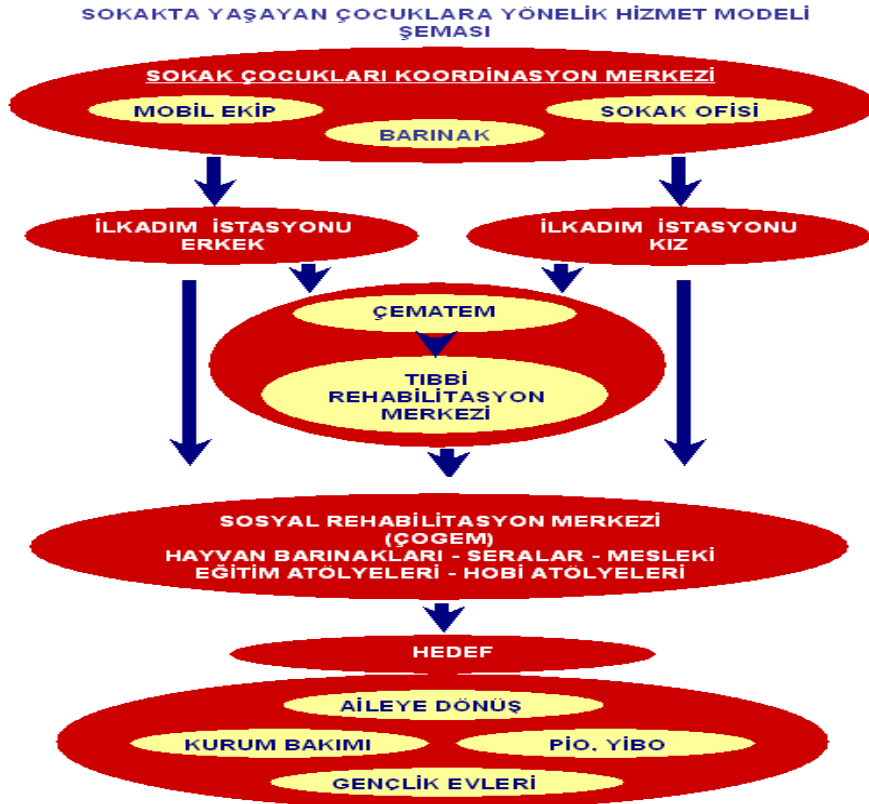
Tablo 97. Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı ve Kapasiteleri (Haziran 2010) Yıllar İtibarıyla Kuruluş Sayıları ve Hizmet Verilen Çocuk Sayıları

Yıl	Açılan Kuruluş	Mevcut Kuruluş Sayısı	Hizmet Verilen Çocuk Sayısı
2002	6 Merkez	24 Merkez, 1 Gözlemevi	5.520
2003	12 Merkez 2 Gözlemevi	36 Merkez, 3 Gözlemevi	13.961
2004	4 Merkez 1 Gözlemevi	40 Merkez, 4 Gözlemevi	8.735
2005	4 Merkez 2 Gözlemevi	44 Merkez, 6 Gözlemevi	7.837
2006	2 Merkez 4 Gözlemevi	44 Merkez, 8Gözlemevi	9.114
2007	2 Gözlemevi	43 Merkez, 8 Gözlemevi	8.947
2008	1 Merkez	37 Merkez, 5 Gözlemevi	10.778
2009	2 Merkez, 1 Gözlemevi	38 Merkez, 6 Gözlemevi	8.756
Ocak-Nisan 2010		38 Merkez, 6 Gözlemevi	7.669

Merkezler aracılığıyla 2009 yılı sonu itibarıyla sokakta yaşayan/çalıştırılan 1.266 kız, 7.490 erkek olmak üzere toplam 8.756 çocuğa hizmet verilmiştir. Hizmet verilen çocuklardan 3.060'ı eğitim ve öğretim sistemi içerisinde desteklenmiş olup 762'si sokaktan ve iş yaşamından çekilerek eğitim-öğretim sistemine kazandırılmış, sokakta çalıştırılma riski altında olan 797 çocuk eğitim-öğretim sistemine kazandırılmıştır. Bu dönemde 79 çocuğun madde bağımlılığı tedavisine yönlendirilerek tedavisi sağlanmıştır; 83 çocuk meslek edindirilerek korumalı işe yerleştirilmiştir. Çocuklardan 939'unun ailesine sosyal yardım bağlanmıştır. 37 çocuk korunma altına alınarak yaşına ve cinsiyetine uygun kuruluşlara yerleştirilmiştir. Aile bağları zayıf olan 1.888 çocuk ailesine döndürülmüştür. 4.570 çocuğun sosyo-kültürel etkinliklere katılım sağlamıştır. Ayrıca çocuğunu sokakta çalıştırmakta ısrar eden 740 aile hakkında suç duyurusunda bulunulmuş ve 151 aile ceza almıştır.

Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların yanı sıra mağdur olan çocuklara yönelik olarak hizmetlerin sunumunda özel bir çalışma yaklaşımı ile uzmanlaşmış kurumlara gereksinim vardır. Koruma ve rehabilitasyon hizmetleri personel ve bütçe yetersizliği ile sektörler arası aktif işbirliğinin sağlanamamasından dolayı uzun bir süre çocuk ve gençlik merkezleri bünyesinde sunulmuş olup, bu durum, hizmetin işleyiş ve niteliğini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, aşağıda yer alan hizmet modelinde, her merkez, ihtiyaç gruplarından birisine hizmet verecek şekilde, bir sonraki hizmet ayağı belirlenmek suretiyle yapılandırılmıştır.

Şekil 35. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli

Şemada verilen sürecin gerçekleştirildiği hizmet birimlerinin işlevleri aşağıda özetlenmektedir.

Sokak Çocukları Koordinasyon Merkezi: Sokak ofisinin sorumluluğu altında bulunan barınak ve mobil ekipler, bu birimler arasındaki işbirliği ve koordinasyonu, aile görüşmelerini ve çocuğun aileye teslimini sağlayan merkezdir.

Sokak Çocukları Koordinasyon Merkezî İşlevleri: Mobil ekipler, sokak ofisleri ve barınaklardan, sokak çocukları koordinasyon merkezine yönlendirilen çocuklarla ilgili:

- Bireysel dosyalar oluşturulur.
- İstatistiksel veri toplanır ve bu veriler değerlendirilir.
- Çocukların aileleri ile görüşmeleri sağlanır.
- Uygunluğu tespit edilen çocukları ailelerine teslim edilir.
- Toplum merkezleri ile koordineli çalışılır.
- Gerek görülmesi hâlinde, aileler SHÇEK Genel Müdürlüğünün aynı nakdi yardımları ve valiliklerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından sağlanacak yardımlarla desteklenir.
- Bünyesindeki mobil ekipleri, sokak ofislerini ve barınakları organize eder.
- Gerekli hallerde, çocuğa acil sağlık hizmeti sunulur.
- Sokak çocukları koordinasyon merkezî bünyesinde, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, önder çocuk, doktor, hemşire ve kolluk kuvvetleri görev yapmaktadır.
- Görevli meslek elemanları 24 saat vardiya sistemi ile hizmet vermektedir.

Mobil Ekip: Meslek elemanları, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinden oluşmakta olup, koordinasyon merkezine bağlı olarak, sokaktaki çocukların tespit edilmesi ve uygun kuruluşa yerleştirilmesinden sorumlu ekiplerdir.

Mobil Ekip İşlevleri:

- Sokak Çocukları Koordinasyon Merkezine bağlı olarak çalışır.
- Sokak çalışmaları ile sokakta yaşayan ve çalışan çocukları tespit ederek ve sokakta yaşayan çocuğu, durumuna uygun bir merkeze teslim eder.
- Sokakta yaşayan ve bir merkeze gitmeyi reddeden çocuklar, isteğine bakılmaksızın, yalnızca çocuğun korunması amacıyla, durumuna uygun bir merkeze teslim eder.
- Sokakta tespit edilen tüm çocuklara ilişkin bilgileri, Koordinasyon Merkezine iletilir.
- Merkez hizmetlerini reddeden çocuk, barınağa teslim edilir.
- Ekipte, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, önder çocuk ve kolluk kuvveti görev yapmaktadır.
- Ekipler, 3 vardiya hâlinde 24 saat, tam zamanlı olarak ve sürekli sokakta çalışmaktadır.

Sokak Ofisleri: Şehir merkezlerinde, kolayca ulaşılabilecek yerlerde bulunan; çocukların durumları ile vatandaşlar tarafından yapılan ihbarları değerlendiren ve mobil ekipleri yönlendiren birimlerdir.

Sokak Ofisleri İşlevleri:

- Koordinasyon merkezine bağlı olarak hizmet verilir.
- Sokakta çalışan veya yaşayan çocukların yoğun olarak buldukları bölgelerde ve gar, terminal gibi yerlerde kurulacak prefabrik ya da konteynirlarda hizmet sunulur.

- Sokakta çalışan ya da yaşayan tüm çocukların, güven ilişkisi kurularak, diğer hizmetlerden yararlanmaları amacıyla ikna çalışmalarını gerçekleştirir.
- Halk tarafından, sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların bildirildiği bir birim olarak hizmet verilmektedir. Bu ihbarları, gerekli müdahaleyi yapmaları amacıyla mobil ekiplere bildirir.
- Çocukla yapılan görüşmeler neticesinde, çocuğun hangi birime havale edileceğini (barınak, ilkadım istasyonu) belirleyerek, ilgili birime teslimini sağlar.
- Sokak ofislerinde sadece sosyal hizmet uzmanları görev yapmakta ve 24 saat vardiyalı hizmet olarak hizmet verilmektedir.

Barınak: Madde bağımlısı olduğu hâlde, bırakma eğilimi göstermeyen çocukla, tedaviyi kabul eden çocuk arasında bir filtre fonksiyonu üstlenmektedir. Çocukları, tıbbi rehabilitasyon merkezine veya ilkadım istasyonuna yönlendirmek üzere ikna çalışmaları yapılmaktadır. Sadece ihtiyaç duyulan illerde oluşturulması öngörülmüştür

Barınak İşlevleri:

- Barınak, koordinasyon merkezine bağlı olarak çalışır.
- Barınakta kalan çocuklara, reddettikleri, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon süreci hakkında bilgi verilmekte, çocukları bu hizmetlere yönlendirebilmek için ikna çalışmalarını gerçekleştirmek üzere, belirlenmiş bir süreyi barınakta geçirmeleri sağlanır.
- Çocuklara ve gençlere, barınma, beslenme (akşam yemeği ve kahvaltı), gerekli hallerde acil sağlık hizmetleri (koordinasyon merkezinde bulunan doktor ve hemşire tarafından) sunulur.
- Kalıcı olarak merkezlerde bulunmak istemeyen fakat, zaman zaman kapalı mekana duydukları ihtiyaç nedeniyle merkezlerden yararlanma eğilimi gösteren çocukların özellikle kış aylarında doğa koşullarından ve sokakta yaşayabileceği olası ihmal, istismar ve cinsel tâciz olaylarından korunmasını sağlar.
- Barınakta, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, önder çocuk ve kolluk kuvvetinin görev yapması planlanmıştır.

İlkadım İstasyonu: İlkadım istasyonlarının kurulmasında erkek ve kızların kalacağı kurumlar ayrı olarak planlanır. İlkadım istasyonunda, ortalama bir ay kalacağı öngörülen çocuğun, kalacağı süre değişkenlik gösterebilecektir.

İlkadım İstasyonu İşlevleri

- Mobil ekiplerce teslim edilen, kendiliğinden gelen, sokakta yaşayan, madde kullanan fakat bu alışkanlığından uzaklaşma kararı veren veya madde kullanmayan çocuk ve/veya gençlerin, öncelikle hijyen-öz bakım, beslenme, sağlık, giyim ve benzeri temel ihtiyaçları karşılanır.
- Sisteme uyumlandırma yönünde gerekli çalışmaları yapılır.
- Çocuğa, psikiyatrik destek sağlanmakta, çocukların aileleri var ise, çocuklarla aileleri arasında iletişimi sağlama yönünde çalışmalar yapılır.
- Madde bağımlısı olan çocuk ve genç, tedaviye hazır hale geldiğinde, tıbbi rehabilitasyon merkezine teslim edilir.
- Uyumlanan çocuk, sosyal rehabilitasyon merkezine yönlendirilir.
- İlkadım istasyonunda, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, önder çocuk ve kolluk kuvvetinin görev yapması planlanmıştır.

ÇEMATEM (Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Eğitim ve Destek Merkezi): Bu hizmet Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir.

ÇEMATEM İşlevleri: İlk adım istasyonundan havale edilen, uçucu ve uyuşturucu madde kullanan çocukların, tıbbi tedavilerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla hizmet verilmektedir.

Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi: Bu hizmet Sağlık Bakanlığı tarafından verilmesi öngörülmektedir. Ancak, hâlen ülkemizde yeterince kurulmamıştır.

Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi İşlevleri: Tıbbi tedavisi tamamlanmış olan çocukların, tıbbi rehabilitasyonlarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla hizmet vermektedir. Buradaki çocukların kalış süresinin, çocukla çalışan hekim tarafından belirlenmesi tanımlanmıştır.

Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: Sosyal rehabilitasyon, ilkadım istasyonundan uyumlandırılarak doğrudan gönderilecek ya da tıbbi rehabilitasyon merkezlerinde tedavilerini tamamlamış çocukların, yönlendirileceği bir merkezdir. Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, çocuğun, sağlıklı bir birey olarak sosyal yaşamla uyumlandırılacağı süreçlerden geçeceği bir kampüs şeklinde planlanmıştır.

Sosyal Rehabilitasyon Merkezi İşlevleri

- Sosyal, kişisel sorumluluk bilinci kazandırılır.
- Kurallara uyma alışkanlığı kazandırılır.
- Bünyesinde yer alan birimler aracılığı ile, çocuğu, meslek edindirmeye yönelik mesleki eğitime veya örgün eğitime hazırlar.
- Merkezde, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, klinik psikolog, rehber öğretmen, çocuk gelişimci, önder çocuk ve kolluk kuvvetleri görev yapması planlanmaktadır.

Yapılan çalışmalar sonucunda, sosyal rehabilitasyon sürecini tamamlama aşamasına gelen çocuklar; ailelerine, SHÇEK kuruluşlarına, YİBO' lara ve gençlik evlerine yönlendirilmektedir

Tablo 98. Yeni Hizmet Modeli Kapsamında İllerde Hizmet Vermeye Başlayan Merkezler, İstasyonlar ve Barınaklar

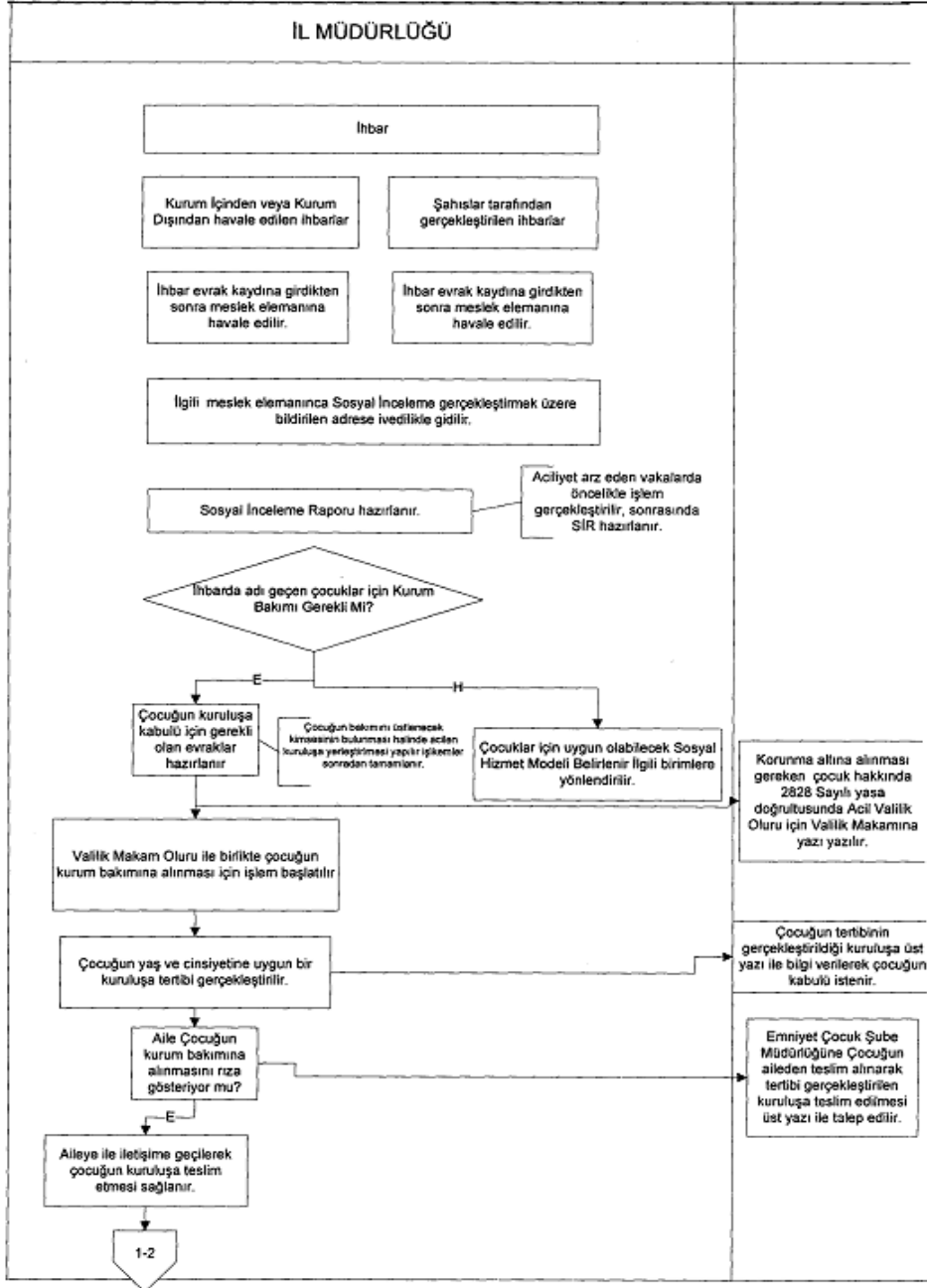
Açılan olanaklar	Adana	Ankara	Antalya	Bursa	Diyarbakır	İstanbul	İzmir	Mersin	Toplam
Koordinasyon Merkezi	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Mobil Ekip	2	4	2	1	3	3	2	2	19
Sokak Ofisi	-	-	1	-	-	1	-	-	2
Barınak	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Kız İlk Adım İstasyonu	-	-	1	-	-	1	1	-	3
Erkek İlk Adım İstasyonu	-	1	1	-	1	4	1	-	8
ÇEMATEM	-	1	1	-	1	1	1	-	5
Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi	-	-	1	1	-	1	1	-	4
Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (ÇOGEM)	1	1	1	1	2		5	3	15

Hizmetin planlandığı dokuz ilde 19 mobil ekip oluşturulmuş, 15 ÇOGEM 4 tıbbi rehabilitasyon merkezi hizmete girmiştir. İllerde toplam 2 sokak ofisi, bir barınak, 3 kız ve 8 erkek ilk adım istasyonu açılmıştır. İllerin sekizinde koordinasyon kurulu olup, 5 ÇEMATEM hizmete katkı sunmaktadır.

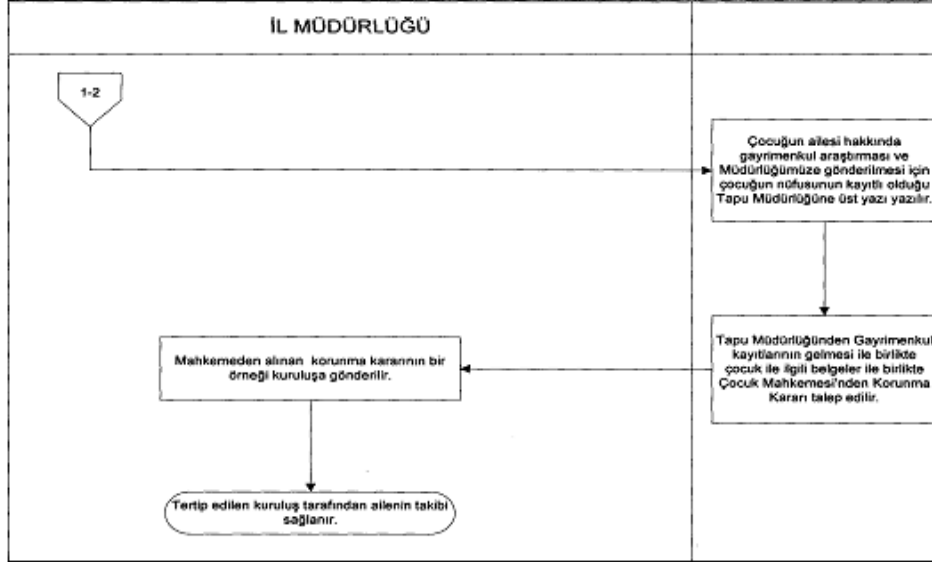
Yukarıda verilen şema ve açılan olanaklar çerçevesinde sokaktan eve ya da kuruma kadar izlenen süreci tanımlamaktadır. Şema kısaca özetlenecek olursa; 2005 yılında uygulamaya başlanan yeni hizmet modeli; öncelikle sokakta çalıştırılan, sokakta 24 saatini geçirip her türlü istismara açık olan, madde kullanan çocukların sokaktan çekilerek örgün eğitim ve mesleki eğitime yönlendirilmelerini, madde bağımlılığı tedavilerinin yapılmasını, barınma, beslenme, giyim, sağlık, eğitim vb. tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını, toplumla yeniden bütünleştirilmesini içeren çok sektörlü yaklaşımı içermektedir. Ayrıca çocukların sokakta çalıştırılmalarını ve yaşamalarını önleyici tedbirleri de kapsamaktadır. Çocuklar sokaktan (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci, sosyolog ve öğretmen) meslek elemanlarından, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinden oluşan mobil ekipler veya kolluk aracılığı ile tespit edilmektedir. İlk adım istasyonunda mobil ekipler ve/veya akran grupları tarafından getirilen çocukların ilk görüşmeleri, sağlık taramaları, aile bağları olup olmadığı vb. konuları içeren çalışmalar yapılmaktadır. Tespit edilen çocuklardan madde bağımlısı olanlar tedavilerinin yapılması amacıyla Sağlık Bakanlığına bağlı tedavi merkezlerine yönlendirilmektedir. Aile bağları zayıf olan ve madde bağımlılığı tedavisini yaptırılan çocukların tedavi öncesi ve sonrası takibi yapılmakta ve sosyal rehabilitasyonu sağlanmaktadır. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet veren çocuk gençlik merkezlerinde çocukların her türlü giderleri (barınma, sağlık, gıda, giyim, eğitim, sosyokültürel ve sportif vb. giderler) karşılanmaktadır. Nüfusa kayıtlı olmayan sokaktaki çocuklar bu hizmetler kapsamında nüfusa kayıt işlemleri yapılmaktadır. Mevcut örnek uygulamaları ve uluslararası deneyimi temel alan Yeni Hizmet Modeli, ilgili çocukların belirlenebilmesi için mobil ekiplerin ve sokak ofislerin oluşturulmasını öngörmektedir. Böylece çocuklar gerektiğinde tıbbi veya sosyal rehabilitasyon merkezlerine de yönlendirilebilecektir. Bu süreçte her çocuk bir sosyal çalışmacı, psikolog veya çocuk gelişimci tarafından desteklenecektir. Mümkün olduğu her durumda sokaklarda yaşayan/çalıştırılan çocuklar aileleriyle yeniden bir araya getirilmekte, diğer durumlarda ise SHÇEK kurumlarına veya yatılı okullara yerleştirilmektedir. Bu illerde hizmet modelinde karşılaşılan eksikliklerin belirlenmesi ve çözüm önerilerinin oluşturularak uygulanması ülkemizde sokakta yaşayan/çalışan çocukların olmamasına ya da rehabilitasyonlarına yönelik önemli bir adımdır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 03.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte suça sürüklenen ve korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında verilen bakım, barınma ve danışma tedbirlerinin uygulanması görevi SHÇEK'e verilmiştir. Bakım tedbirinin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında uygulanması zaman içinde birtakım sorunlara neden olmuş ve bu çocuklara yönelik sosyal rehabilitasyon hizmeti verebilecek kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kuruluşlar hizmete girene ve yasal zemin hazırlanıncaya kadar, tedbir kararlı çocuklar sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet veren çocuk ve gençlik merkezlerinde rehabilitasyon hizmetinden yararlandırılmış ve kendilerine bakım tedbirleri uygulanmıştır. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların, örgün eğitim veya mesleki eğitime dâhil edilmeleri ve durumlarına göre ailelerinin yanına veya kurum bakımına yönlendirilerek eğitimini tamamlamış ya da iş sahibi gençler olarak rehabilitasyonlarının tamamlanması amacıyla, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanının koordinasyonunda, İçişleri Bakanı, Sağlık Bakanı, Milli Eğitim Bakanı ve Adalet Bakanından oluşan bir komite kurulmuştur. Bakanlardan oluşan Komitenin talimatları ile SHÇEK Genel Müdürlüğüne, Türkiye genelinde uygulanmak üzere basamaklandırılmış Yeni Hizmet Modeli hazırlanmış ve Başbakanlığın 2005/5 nolu Genelgesi, 25 Mart 2005 tarih ve 25766 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak uygulamaya konulmuştur.

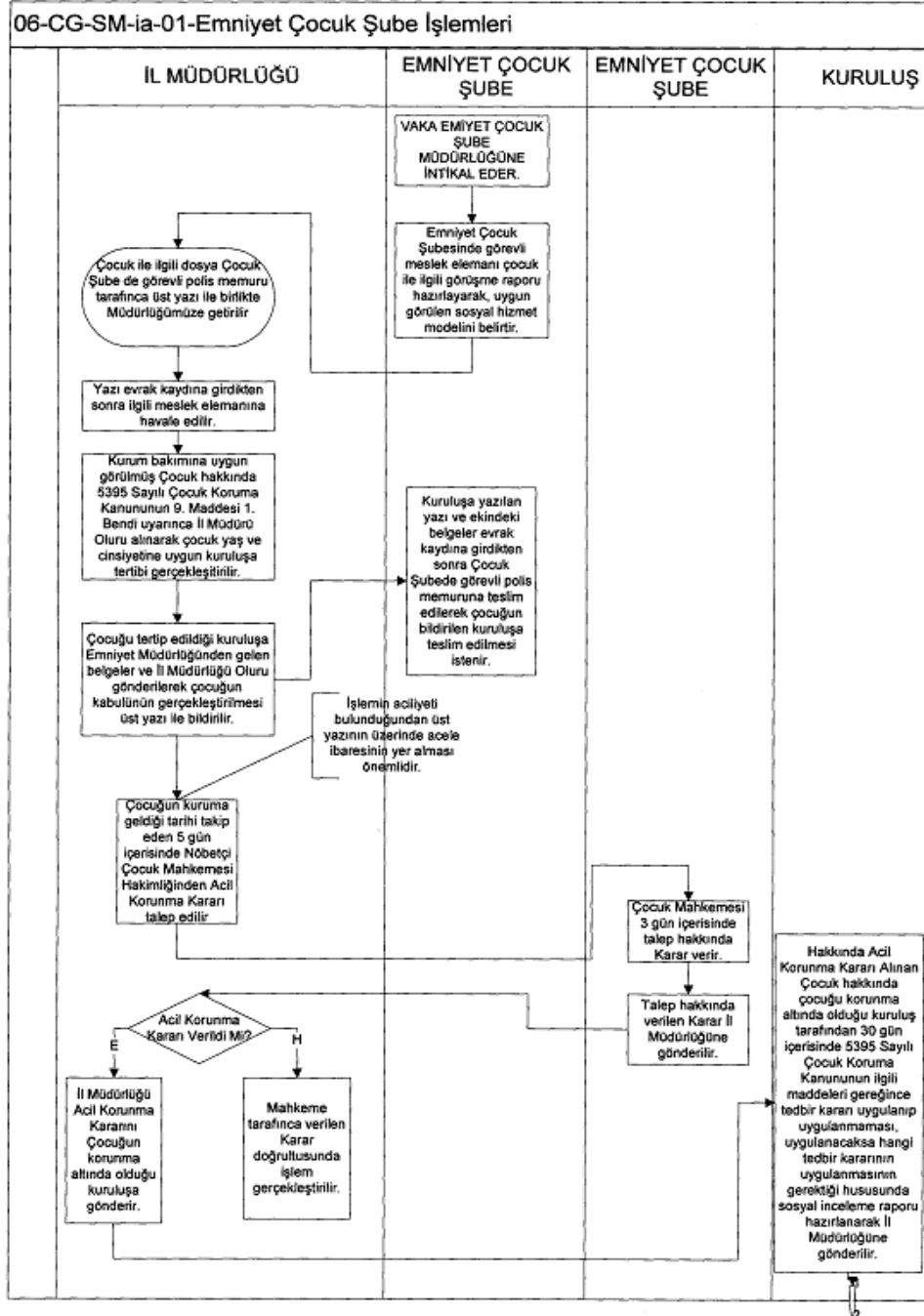
Şekil 36. İl Müdürlüğüne İhbar ve Acil Korunma Kararı Alınmasına İlişkin Durum

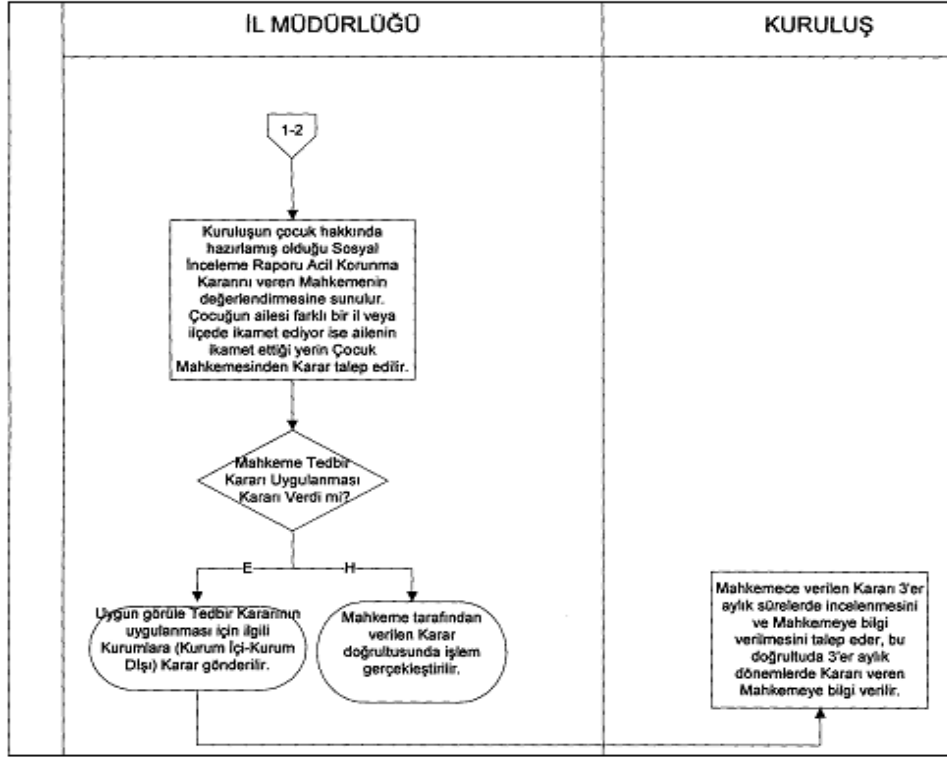
Şekil 36'nın devamı:

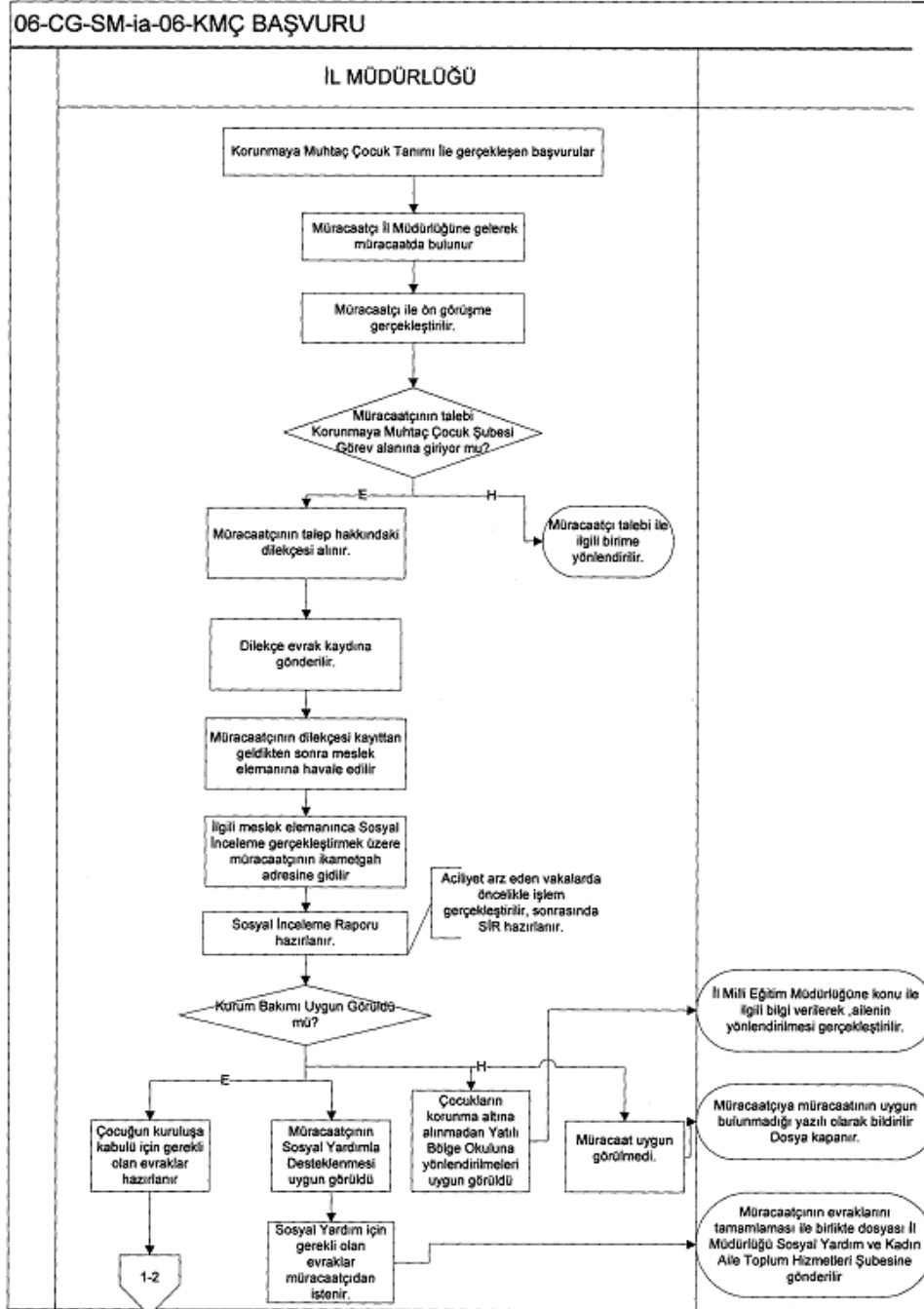
Şekil 37. İl Emniyet Müdürlüğü Başvuru ve Kurum Tarafından Bakım Altına Alınma Süreci

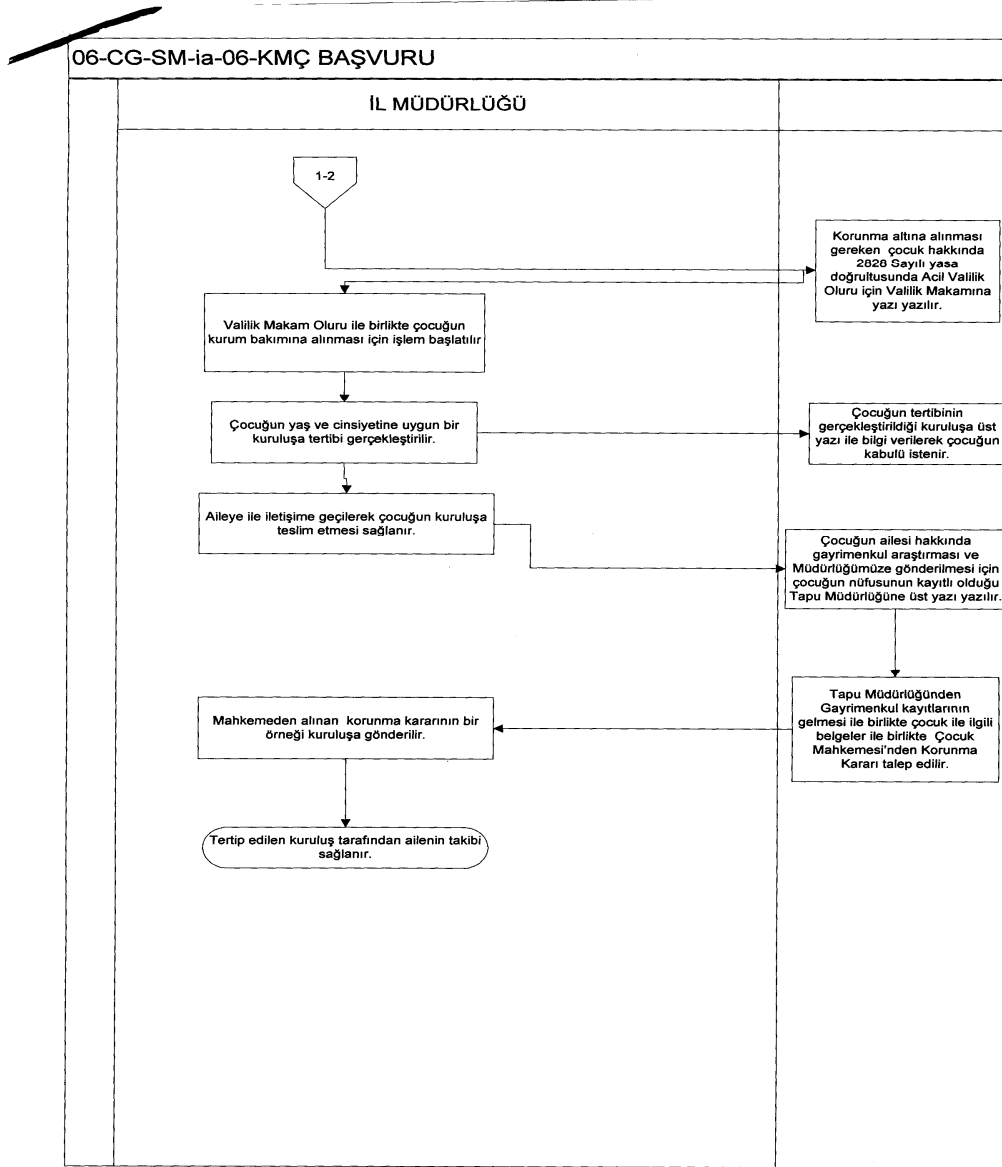
Şekil 37'nin devamı:

Şekil 38. İl Müdürlüğüne Başvuru ve Kuruma Kabul

Şekil 38'in devamı:

8.2.2.4.2. Emniyet Genel Müdürlüğünün Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara Yönelik Çalışmaları

Emniyet Genel Müdürlüğünde yer alan Çocuk Şube Müdürlükleri de sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülen hizmetleri düzenlemektedir.

Bu kapsamda yer alan çocuklar aynı zamanda korunma ihtiyacı içerisinde yer alan çocuklardır ve bu çocuklarla ilgili yapılan iş ve işlemler aşağıdaki ana başlıklar çerçevesinde özetlenebilir:

- Eğer çocuğun bulunduğu yer hem kısa hem de uzun vadedeki hayatına yönelik tehlike arz ediyorsa veya çocuk kendi sağlığı veya güvenliğini riske ve tehlikeye sokacak kişi ya da kişilerle birlikte oluyorsa, çocuğun bulunduğu ortamdan uzaklaştırılması sağlanır veya çocuğun bulunduğu ortamda güvenliği sağlanır.
- Bu kapsamdaki çocuklarda Çocuk Koruma Kanunu'nun 5' inci maddesinde belirtilen tüm tedbirlerden, çocuğun durumuna göre olan tedbir uygulanır. İhtiyaç duyulan tedbir veya tedbirler Cumhuriyet Savcılığı veya Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yetkililerine bildirilir.
- Çocuğun içinde bulunduğu şartlar dâhilinde; çok ivedi bir tedbir kararı alınmasına ihtiyaç duyulduğunun gözlemlenmesi durumunda, hiç zaman kaybetmeden, kolluk birimleri tarafından çocuğun yararına olan önlemler alınarak çocuğun güvenliği sağlanır ve en yakın zaman dilimi içerisinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun ilgili birimlerine teslim edilir.
- Süreç içerisinde çocukla ilgili yapılan araştırma ve incelemeler dâhilinde, çocuğun birtakım olumsuz davranışlar içerisinde olduğu da görülebilir. Örnek olarak; eğitim çağında olmasına rağmen hiç okula gitmemiş ise herhangi bir uyuşturucu veya uçucu madde kullanıyorsa v.b. durumlarda, çocuğun diğer sorunlarının da giderilmesini sağlayacak ilgili kurumlara da bilgi verilir.

8.2.2.4.3. Jandarma Genel Komutanlığının Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara Yönelik Çalışmaları

Jandarma Genel Komutanlığı hizmet bölgesinde sokakta yaşayan ya da çalışan bir çocuk olduğu zaman yapılanlar aşağıda sıralanmıştır:

- Çocuk nerede olursa olsun, çalıştığı görüldüğünde yaptığı işten men edilir,
- Durumdan Cumhuriyet Savcısına bilgi verilerek talimatı doğrultusunda çocuğun ailesi veya yasal temsilcisi tespit edilerek teslim edilir,
- Çocuğun sokakta çalışmaması ile ilgili ailesine veya yasal temsilcisine tebligat yapılır, tekrarı ile karşılaşıldığında ise ailesine veya yasal temsilcisine yasal işlem uygulanır,
- Çocuğun sokakta çalışmasına imkan sağlayanlar hakkında yasal işlem yapılır,
- Sokakta çalışan çocuğun takip ve kontrolü yapılarak daha sonraki zamanlarda çalışıp çalışmadığı kontrol edilir,
- Sokakta çalışan çocuğun eğitim kurumuna devam edip etmediği, devam etmiyorsa zorunlu öğrenim çağında olup olmadığı, zorunlu öğrenim çağında değilse yaptığı işin mevzuata uygun olup olmadığı araştırılır,
- Sokakta yaşayan ve çalışan çocukla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli olarak çalışılır.

8.2.2.4.4. Yerel Yönetimlerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara Yönelik Çalışmaları

Ülkemizde pek çok belediyenin ve sivil toplum kuruluşunun sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara yönelik hizmetleri bulunmaktadır. Belediyelerde kurulan merkezler ile okul ile ilgili sorunların çözümü, temel gereksinimlerinin karşılanması ve aileleri ile ilgili sorunlarını çözmek temel görevler arasındadır. genellikle bu merkezlerde sosyal etkinlikler, kültürel etkinlikler, çocukların öğretim kurumlarına devam konusunda destek olma, sağlık hizmetleri, spor olanakları gibi pek çok farklı etkinlikler yapılmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları tarafından da benzer etkinlikler sürdürülmeye çalışılmaktadır.

8.2.2.4.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Sokakta Çalışan Çocuklara Yönelik Çalışmaları

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görev tanımı içinde sokakta çalışan çocuklara yönelik özel olarak hizmet sunumu yer almamaktadır. Ancak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışan çocuklara yönelik yapılan çalışmalar sırasında sokakta çalışan çocuklarla da karşılaşmaktadır. Sokakta çalışan bu çocukların ailelerine mesleki eğitim verilerek iş bulmaları ya da iş bulma olanaklarını oluşturarak çocukların çalışmalarının önlenmesi sağlanmaktadır. Bu çalışmalar sırasında saptanan çocuklar ise eğitime yönlendirilmektedir. Ancak, bu çalışmalar genellikle projeler kapsamında yürütülmektedir.

8.2.3. TBMM'nin 22. Döneminde Kurulan Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunda Belirtilen Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi

Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara yönelik değerlendirme yapılmıştır; bu komisyon tarafından sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilitasyonuna yönelik sorunlar saptanmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Komisyonumuzca Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporundaki sorunlar ve çözüm önerileri incelenerek, bu çözüm önerilerinin Haziran 2010 tarihine kadar gerçekleştirilme durumu izlenmiştir. Komisyon uzmanları tarafından derlenen bilgiler, Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunda belirtilen sorunlar ve çözüm önerilerini takiben son durum başlığı altında her bir sorun ve çözüm önerisinden sonra verilmiştir.

2005 yılında “Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu” raporunda, sokakta yaşayan/çalışan çocuklar sorunu sistem yaklaşımı içinde ele alınmış, sorun ve öneriler 3 ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

- Değiştirici ve geliştirici boyut,
- Koruyucu ve önleyici boyut,
- Tedavi edici ve rehabilitasyon boyutudur.

8.2.3.1. Değiştirici ve Geliştirici Boyut Alanında Sorunlar ve Öneriler

Sorun 1:

Ailede yaşanan işsizlik, ailelerin eğitimsizliği, bakabileceklerinden daha fazla sayıda çocuk sahibi olmaları, aile planlaması yöntemlerinin yeterince ve etkin bir biçimde kullanılmaması ve bu hizmetlere ulaşılamaması, iç göç ve buna bağlı uyum sorunları, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluk, çocukların okul başarısızlığı, eğitimde yeterince okullaşamama, aile içi şiddet, çocuğun ailesi tarafından ihmal ve istismarı, aile parçalanması, sosyal güvenlik ağının tüm toplumu/bireyleri kapsamaması.

Çözüm 1.1:

Yoksulluğu, işsizliği giderici sosyal politikaların güçlendirilmesi ve istihdama yönelik ekonomik politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Son Durum:

Uygulanan politikalar neticesinde, 2007-2008 döneminde yoksulluk oranı olarak da tanımlanan gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırı altında kalan nüfus 328 bin kişi azalarak yaklaşık 11,9 milyon kişiye düşmüştür. Kentsel alanda 2007 yılında yüzde 10,36 olan gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı 2008 yılında yüzde 9,38'e gerilemiştir. Satınalma gücü paritesine göre kişi başı günlük 1 doların altında tüketim harcaması yapan kişi bulunmamaktadır. Kişi başı günlük 2,15 ve 4,3 doların altında tüketim harcaması yapan nüfus oranları da 2007 yılına göre 2008 yılında azalış göstermiştir. 2,15 doların altında günlük tüketim harcaması yapan kişi sayısı ise 26 bin azalarak 2008 yılında 330 bin kişiye düşmüştür. Günlük tüketim harcaması 4,30 doların altında kalanların sayısı yaklaşık 1 milyon kişi azalarak yaklaşık 4,8 milyon kişiye gerilemiştir.

Çözüm 1.2:

Tüm toplumu kapsayacak şekilde sosyal güvenlik politikaları oluşturulmalıdır.

Son Durum:

16.6.2006 tarihli ve 26200 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4' üncü maddesinde sigortalı sayılanlar, 60' ıncı maddesinde de genel sağlık sigortalısı sayılanlar belirlenmiştir. Türkiye'de 2008 yılında sosyal güvenlik kapsamında olan nüfus % 85,48'dir. Ayrıca, nüfusun % 13,05'i yeşil karta sahiptir.

Çözüm 1.3:

Aile ilişkilerini güçlendirici aileye yönelik eğitim programları düzenlenmelidir.

Son Durum:

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan 7-19 Yaş Aile Eğitim Programı (8 oturum süren) yürütölmektedir. Bu programın amaçlarından biri aile içi riskleri azaltarak çocuk ve ergenlerimizin riskli davranışlar gösterme oranını azaltmak ve önlemektir. Bu programda anne babalara çocuğu ile daha sağlıklı ilişi kurmak için gerekli bilgileri öğretmek ve kullanması gereken becerileri kazandırmak hedeflenmektedir. 2007 yılı Ağustos ayından bu yana bu programa 24.339 ebeveyn katılmıştır.

SHÇEK tarafından yapılan çeşitli eğitim programlarına toplam 263.185 kişi katılmıştır. Bu programların hepsi farklı yollardan aile yapısını güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Çözüm 1.4.

Aile planlaması çalışmalarının önemi vatandaşlara anlatılmalı ve bu çalışmalar özellikle babayı hedef alan bir yaklaşımla uygulanmalı ve bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığının yanı sıra diğer ilgili kurum ve kuruluşların desteği alınmalıdır.

Son Durum:

Türkiye’de gebeliği önleyici yöntem kullanımı 1988-1998 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde yüzde 63 civarında seyretmiştir. Bu dönemi izleyen 10 yılda ise hızla yükselerek 2003 yılında yüzde 71’e, 2008’de ise yüzde 73’e ulaşmıştır. Modern yöntem kullanımı ise son 20 yıllık dönemde yüzde 31’den yüzde 46’ya yükselmiştir.

Türkiye’de kadınların hemen hemen tamamı arasında (yaş gruplarında, yerleşim yerlerinde, eğitim düzeylerinde ve refah kategorilerinde) herhangi bir modern yöntemi bilmek yaygındır ve evli kadınların en az yüzde 98’i herhangi bir yöntem veya herhangi bir modern yöntemi duymuşlardır.

Aile Planlaması Uygulama Eğitimleri:

Aile planlaması hizmetlerinde ulaşılabilirliği ve niteliği artırmak, başka çocuk istemeyen veya bunu bir müddet ertelemek isteyen ailelere danışmanlık ve uygun modern etkili aile planlaması hizmeti vermek, özellikle düşük ve doğum sonrası dönemde danışmanlık aile planlaması hizmeti sunabilmek için Sağlık Bakanlığı bünyesinde 2009 yılında 16 eğitim merkezi açılmıştır. 67 ilde toplam 165 Aile Planlaması Eğitim Merkezinde 2009 yılında 477 hekime rahim içi araç, menstrüel regülasyon eğitimi, 1.177 ebe ve hemşireye rahim içi araç uygulama eğitimleri verilerek sertifikalandırılmışlardır. Ayrıca, 4298 kişi Aile Planlaması Danışmanlık Modülü ile eğitilmiştir.

Adı geçen eğitim merkezlerinde kursiyer yetiştirmek amacıyla toplam 22 hekim, 18 ebe ve hemşireye Eğitim Becerileri Kursu düzenlenmiş ve sertifikalandırılmışlardır.

Çözüm 1.5.

Çocukların eğitime devamları sağlanmalıdır. Özellikle kız çocuklarının okullaşma oranı yükseltilmelidir.

Son Durum:

2009-2010 Milli Eğitim İstatistiklerine göre 1998 yılından 2010 yılına kadar ilköğretim ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesinde kız çocuklarının okullaşma oranlarında gözle görülür bir artış gerçekleşmiştir. 1998-99 eğitim öğretim yılında kız çocukların okullaşma oranı ilköğretimde % 83,79 ortaöğretimde % 35,22 yüksek öğretimde % 9,67 iken 2009-2010 eğitim öğretim yılında ise ilköğretimde % 97,84, ortaöğretimde % 62,21 ve yüksek öğretimde ise (2008-2009) % 27,92 ye yükselmiştir.

Sorun 2:

Kamu kurum ve kuruluşlarının sokakta yaşayan/çalışan çocuklar sorununu yetki dağılımı sebebiyle sahiplenememesi, bu soruna ilişkin, mevcut politikaların yetersiz, hizmetlerin dağınık, kurumlar arası eşgüdümün eksik olması, bürokratik engellerin aşılammaması, kaynakların yerinde kullanılamaması nedenleriyle ilgili Devlet Bakanlığının mevcut kurumsal yapısı içerisinde sorunun çözümünde yetersiz kalması.

Çözüm 2:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar sorununun çözümü; yukarıda ifade edilen sorunların çözümü ile doğru orantılıdır. Bu sorunlar çözümlenmeden sokakta yaşayan/çalışan çocuklar sorununa çözüm getirilmesi mümkün görülmemektedir. Şu anki alınan tedbirler ve verilen hizmetlerle sorun kaynağında çözülememektedir. Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar sorunu ve diğer sosyal sorunların çözümlenebilmesi için bütün sosyal hizmet kurumlarının (Aile ve Sosyal Araştırma Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü) aynı yapı içerisinde alınarak Devlet Bakanlığının icracı bir Hizmet Bakanlığına dönüştürülmesi öngörülmektedir. Bu yeni düzenleme ile birlikte ilgili tüm Bakanlıklarca “eşit sorumluluk alma bilinci” içerisinde uygun politikalar saptanıp hayata geçirilmelidir. İllerde Valinin başkanlığında ilgili kurumların, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, meslek odalarının ve belediyenin katılımını sağlayacak “Çocuk Koordinasyon Merkezleri” acilen oluşturulmalıdır. Bu merkezlerin bünyesinde sayılan kurum temsilcilerinden oluşan bir kurulla sosyal hizmet kuruluşları denetlenmelidir.

Son Durum:

Anayasa, yasalar ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu açıkça, “çocuk ihmali ve istismarı” konusunda ivedi tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Bu çerçevede 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nun 3’ üncü maddesinin (f) bendine eklenen 6’ ncı alt bent ve 1997 yılında çıkan 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara hizmet vermek amacıyla Çocuk ve Gençlik Merkezleri hizmete açılmıştır.

2010 yılı itibarıyla bütün sosyal hizmet kurumlarının (Aile ve Sosyal Araştırma Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü) aynı yapı içerisinde alınarak Devlet Bakanlığının icracı bir Hizmet Bakanlığına dönüştürülmesi gerçekleştirilmemiştir.

Merkezler aracılığıyla 2009 yılı sonu itibarıyla 38 merkez ve 6 gözlemevi ile sokakta yaşayan/çalıştırılan 1.266 kız, 7.490 erkek olmak üzere toplam 8.756 çocuğa hizmet verilmiştir.

Hizmet modeli sorunun yoğun yaşandığı 8 ilde başlatılmış, günümüzde iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmekte olup bütün illerimize yaygınlaştırılması hususunda çalışmalar devam etmektedir.

Ancak kurumlar arası eşgüdüm ve iletişim eksikliği gerek merkezde gerekse yerel yönetimlerde hâlen devam etmektedir.

Sorun 3:

Mevcut sosyal hizmet politikalarının günümüzün sosyal sorunlarının çözümünde yetersiz kalması.

Çözüm 3:

İlgili tüm tarafların (Kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum örgütleri, üniversiteler) katılımı ile yeni bir Ulusal Sosyal Hizmet Politikası oluşturulmalıdır. Bu politikada sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik stratejiler belirlenmeli ve 5 yıllık kalkınma planlarında yer almalıdır. SHÇEK koordinatörlüğünde ilgili tarafların katılımıyla Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni, hayata geçirmek amacıyla hazırlanan “Ulusal Eylem Planı”nda konuyla ilgili olarak belirlenen stratejiler uygulamaya konulmalıdır.

Son Durum:

“Ulusal Eylem Planı” büyük oranda uygulamaya konulmuştur. Başbakanlığın 2005/5 sayılı Yeni Hizmet Modeli Genelgesi, 25 Mart 2005 tarihli ve 25766 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. Hizmet Modeli öncelikle sorunun yoğun görüldüğü, İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Bursa illerinde uygulanmaktadır.

Hizmet modelinin belirlenen İllerde uygulamaya geçilmesi için 16–17 Haziran 2005 tarihinde İstanbul ilinde geniş katılımlı bir eşgüdüm toplantısı düzenlenmiştir. Sokakta Yaşayan ve Sokakta Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli Eşgüdüm Toplantısına, Devlet Bakanı ve İçişleri Bakanı katılmıştır. Bakanlıkların üst yöneticileri, belirlenen illerin üst yöneticileri, üniversitelerden, STK’lerden ve medyadan temsilciler katılmıştır. Bu toplantıda, ortak bir anlayış ve strateji geliştirilmiştir.

21.12.2005 tarihinde Bakanlardan oluşan Komite Başbakanlıkta yapılan çalışmalarını değerlendirmiş, yapılması gereken konular belirlenmiştir.

2006 yılında UNICEF’in teknik desteği ile Yeni Hizmet Modelinin uygulandığı illerde, İl Değerlendirme Toplantıları düzenlenmiş ve illerin ilgili tüm sektörlerinin etkin katılımı ile İl Eylem Planları oluşturulmuştur.

2007 yılı Mayıs ayında ise Ankara’da Yeni Hizmet Modeli İzleme ve Değerlendirme Kurulu Üyeleri ile Yeni Hizmet Modeli kapsamında yapılan çalışmalar değerlendirilmiş ve toplantı raporu Başbakanlığa sunulmuştur.

2009 yılı Ekim ayında UNICEF’in teknik desteği ile modelin uygulandığı illerde, Yeni Hizmet Modeli ve İl Eylem Planları Değerlendirme Çalışmaları düzenlenmektedir. Ankara, İzmir ve Bursa ili çalışmaları gerçekleştirilmiş, 2010 yılı Mart ayı sonuna kadar da İstanbul, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin İllerinde çalışmaları düzenlenmesi planlanmıştır. Bu kapsamda yürütülen çalışmalar uluslararası çalışmalarla da kıyaslanarak değerlendirilmekte ve raporlanmaktadır. Kuruluşlarda verilen hizmetleri tanıtan, sokakta çalıştırılan ve/veya yaşayan çocukların özellikleri hakkında bilgilendiren, hizmetlere gönüllü katkı ve katılımların teşvik edilmesini amaçlayan el ilanları ve afişlerin basılarak dağıtımı yapılmaktadır.

Gönüllü veya kamu kurumlarının sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar konusunda yaptığı toplantılara katılım sağlanarak gerçekleştirilen çalışmaların tanıtımı yapılmaktadır. Merkezlerde gönüllü çalışmak isteyen üniversite öğrencileri aracılığı ile ihtiyacı olan çocuklara yönelik “eğitimde destek” çalışmaları sürdürülmekte, sosyal ve kültürel faaliyetler yürütülmektedir.

Sokakta çalıştırılan çocuklardan mal ve hizmet alınmaması konusunda toplumun bilinçlendirilmesi çalışmaları yürütülmektedir.

Sorun 4:

Bu alanda 24 saat hizmet vermekte olan kuruluşların, ciddi boyutlara varan personel sıkıntısı (örneğin SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı 42 Çocuk ve Gençlik Merkezinde sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk eğitici, öğretmenden oluşan toplam 128 meslek elemanı görev yapmaktadır) yaşaması, mevcut meslek elemanlarının bazı illerde yığılması, bazı illerde ise hizmeti imkansız hale getirecek kadar az sayıda olması.

Çözüm 4:

Mevcut ve açılması önerilen kuruluşlar için acilen meslek elemanı (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk eğitici, öğretmen) alımının yapılması gerekmektedir. Kısa vadede ihtiyacı karşılayabilmek için hizmet alımı yöntemi ile meslek elemanları sözleşmeli olarak istihdam edilmelidir.

Son Durum:

2005 yılında 657 sayılı Kanun'a tabi 220 personel ve 44 personel hizmet alımı olmak üzere toplam 264 personel çocuk gençlik merkezlerinde çalışırken, 2010 yılı Haziran ayı itibarı ile 657 sayılı Kanun'a tabi 262 personel ve 186 hizmet alımı olmak üzere toplam 448 personel çocuk gençlik merkezlerinde görev yapmaktadır.

Haziran 2010 itibarı ile SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Gençlik merkezi bulunan illerdeki personel sayısı tabloda yer almaktadır.

Tablo 99. SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Gençlik Merkezi Bulunan İller ve Bu Merkezlerde Çalışan Personel Sayısı (Haziran 2010)

İl Adı	2005			2006			2007			2008			2009			2010		
	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam	657 s.k.tabi	Hizmet Alımı	Toplam
Adana	11		11	12	4	16	10	4	14	8	2	10	6	2	8	5	3	8
Adıyaman	4		4	6		6	5		5	7	2	9	7	2	9	8	2	10
Ankara	60	2	62	57	2	59	41	8	49	37	5	42	33	8	41	31	8	39
Antalya	14		14	22		22	22	7	29	15	10	25	9	3	12	9	4	13
Aydın	19		19	12	2	14	15	7	22	9	5	14	9	5	14	9	5	14
Bursa	5		5	10		10	9		9	8	4	12	8	11	19	8	11	19
Çorum	6	2	8	6	2	8	5	2	7	8	2	10	9	2	11	9	2	11
Denizli	4		4	5		5	5		5	5		5	5		5	4		4
Diyarbakır	21		21	23		23	28		28	25		25	26	7	33	26	11	37
Edirne							1	6	7	1	6	7	1	6	7	1	6	7
Elâzığ				12	2	14	14	2	16	14	2	16	14	2	16	16	2	18
Eskişehir	7		7	6		6	7	3	10	7	3	10	7	3	10	7	3	10
Gaziantep													10	10		10	10	10
Mersin	9	5	14	12	5	17	13	9	22	12	5	17	11	9	20	11	9	20
İstanbul	32	30	62	29	20	49	39	28	67	36	34	70	38	48	86	36	55	91
İzmir	7		7	10		10	13	14	27	13	14	27	13	15	28	12	15	27
Kayseri		2	2	10	4	14	10	5	15	10	5	15	8	5	13	7	5	12
Kocaeli				4	2	6	9	6	15	11	6	17	11	6	17	12	6	18
Konya	6	3	9	3	2	5	4	2	6	3	2	5	2	2	4	3	2	5
Kütahya								2	2	7	2	9	9	2	11	9	2	11

Malatya	4		4	10		10	11		11	11	1	12	9	1	10	8	2	10
Manisa				2		2	2		2	4	1	5	4		4	5		5
Sakarya																0	0	0
Samsun	9		9	7	2	9	8	2	10	9	2	11	9	2	11	9	2	11
Siirt				3		3	1	2	3	2	6	8	2	7	9	2	7	9
Şanlıurfa	2		2	3	4	7	3	5	8	2		2	3	2	5	2	2	4
Van													1	2	3	1	3	4
Karaman																	5	5
Batman				1		1	4		4	6		6	7		7	8	3	11
Yalova				3		3	4		4	4	1	5	4	1	5	4	1	5
Toplam	220	44	264	268	51	319	283	114	397	274	120	394	265	163	428	262	186	448

Çözüm 4.2.

Hâlen 2 adet olan (Hacettepe ve Başkent Üniversitesi) Sosyal Hizmetler Yüksekokulu sayısı artırılmalıdır.

Son Durum

2010 yılında 11 üniversitede Sosyal Hizmetler Yüksekokulu bulunmaktadır. 2010 yılı itibarıyla yaklaşık toplam mezun olması beklenen sosyal çalışmacı sayısı tabloda yer almaktadır.

2010 Yılı İtibarıyla Yaklaşık Toplam Mezun Sayısı	7840 Hacettepe Üniversitesi 40 Selçuk Üniversitesi 180 Başkent Üniversitesi 50 Adnan Menderes Üniversitesi 30 Sakarya Üniversitesi
Toplam	8140

Çözüm 4.3.

Meslek elemanlarının belirli il ve merkezlerde yığılmasının önlenmesi gerekmektedir

Son Durum

Atama yer değiştirme yönetmeliği, standart kadro uygulaması, TKY çalışmaları, 2010-2014 stratejik planı ile bu husustaki sorun asgariye indirilmiştir.

Tablo 100. Bazı Unvanların Yıllara Göre Açıktan-Naklen Kuruma Atanan Personel Sayıları (Merkez ve Taşra)

Unvanlar (06.04.2010)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sosyal çalışmacı	148	126	14	3	86	1
Psikolog	35	38	5	3	30	
Çocuk gelişimcisi	20	57	6		24	
Öğretmen	55	103	43	49	125	12
Tabip	30	5	1	7	3	
Fizyoterapist	13	40	6	2	12	
Diyetisyen	12	22		1		
Hemşire	138	53	12	17	60	2
Sosyolog			33	3	34	1
Yurt yön. memuru		91	23	5	92	2
Sağlık memuru		1	10	4	12	
Çocuk eğiticisi	70	11	31	9	47	
Bakıcı anne	14	155				
Toplam	535	702	184	103	525	18

Çözüm 4.4.

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde ve Toplum Merkezlerinde personel ihtiyacını karşılamak üzere ek ders ücreti karşılığında meslek elemanı istihdamı sağlanmalıdır.

Son Durum

2010 yılı Haziran ayında 20 ek ders, 168 valilik tarafından sözleşmeli olmak üzere toplam 188 personel istihdamı sağlanmıştır.

Tablo 101. Ek Ders Karşılığı Kurumca, Valilikler Tarafından Sözleşmeli/Diğer Kurumlardan Görevlendirilen Personel

İl Adı	Haziran 2010		
	Ek Ders	Sözleşme	Toplam
Adana	3	1	4
Adıyaman			
Ankara	1	2	3
Antalya		4	4
Aydın	3		3
Batman		7	7
Bursa	2	4	6
Çorum	1		1
Denizli			
Diyarbakır		2	2
Edirne			
Elâzığ		11	11
Eskişehir			
Gaziantep	2	5	7
Mersin	2	5	7
İstanbul		97	97
İzmir		16	16
Kayseri			
Kocaeli			
Konya			
Kütahya	1	1	2
Malatya	2	3	5
Manisa			
Sakarya			
Samsun			
Siirt	1	1	2
Şanlıurfa	1		1
Van		9	9
Karaman	1		1
Yalova			
Toplam	20	168	188

Sorun 5:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik hizmet veren personelin genelinde tükenmişlik durumunun yaşanması, personelin sık sık hizmet alanlarının değiştirilmesi, toplumda, çocuklarda ve personelde sorunun çözülemeyeceği yönünde bir kanaatin hâkim olması.

Çözüm 5:

5.1. Yapılan incelemelerde ülkemizde bu alanda iyi ve başarılı çalışma örnekleri bulunduğu ve bazı ülkelere bu uygulamaların model olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Başarılı örneklerin ve yaşanmış umut öykülerinin toplumla paylaşılması gerekmektedir.

5.2. Bu alanda çalışan personelin “tükenmişlik duygusunu” aşmalarını sağlayıcı hizmet içi eğitim programları planlanmalı ve “sürekli eğitim modeli” çerçevesinde personel arası bilgi ve deneyim paylaşımı sağlanmalıdır.

5.3. Personel eğitiminde uluslararası işbirliğine gidilerek deneyimler paylaşılmalıdır. Personele yönelik motivasyon, süpervizyon ve paylaşım sistemleri hayata geçirilmelidir

5.4. Alanda çalışan ve çalışacak personele eğitimler verilmelidir. “Eğiticilerin Eğitimi Modeli” işlevsel hale getirilerek sahada ve sokakta meslek elemanlarıyla bire bir eğitim çalışmaları planlanmalıdır.

Son Durum:

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde çalışan personele yönelik periyodik olarak hizmet içi eğitim programları düzenlenmektedir. Eğitim programında ayrıca daha sonraki eğitim planına hazırlık mahiyetinde personelden eğitimin konusu, eğiticilerin değerlendirmesi ve daha sonraki eğitim programında hangi konulara yer verilmesi istendiği ile ilgili talepleri alınmaktadır. İl bünyesinde ve kuruluş bünyesinde hizmet içi eğitimler düzenlendiği gibi SHÇEK tarafından yıllık eğitim planları çerçevesinde eğitimler düzenlenmektedir. 2008 yılı Ekim ayında ÇOGEM meslek elemanlarına yönelik 5 günlük hizmet içi eğitim verilmiştir. Hizmet içi eğitimlerde çalışılan alan ile ilgili konular, iletişim teknikleri ve becerileri, mevzuat, sorunlar ve çözüm önerileri konuları ele alınmaktadır. Hizmet içi eğitimlerin amaçlarından birisi de ÇOGEM personelinin motivasyonunu, sorunlarla baş etme becerilerini artırmaktır. 2010 yılı Mayıs ayında ÇOGEM idarecileri ve meslek elemanlarına yönelik hizmet içi eğitim verilmiştir. Hizmet içi eğitim UNİCEF işbirliği ile gerçekleştirilmiş olup ayrıca hizmet içi eğitimlerde çalıştaylar düzenleyerek meslek elemanlarının ve idarecilerimizin saha deneyimleri alınarak hizmetin etkinleştirilmesi ve revize edilmesi sağlanmaktadır.

Toplum Merkezlerinde Çalışan Personele Yönelik Uygulanan Hizmet İçi Eğitim Programları:

0-6 Yaş Benim Ailem Aile Eğitim Programı Eğitici Eğitimi: 2005 -2007 yılları arasında 83 meslek elemanına eğitici eğitimi verilmiştir.

7-19 Yaş Aile Eğitim Programı: 2006-2010 yılları içerisinde 9 eğitici eğitimi 232 meslek elemanı ile gerçekleştirilmiştir.

Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP):1998 -2008 yılları arasında yapılan 6 eğitici eğitimi ile toplam 121 meslek elemanı eğitici eğitimi almıştır.

Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP):1994 -2005 yılları arasında gerçekleştirilen 7 eğitici eğitimi ile toplam 78 meslek elemanına eğitim verilmiştir.

Baba Destek Eğitim Programı (BADEP):2003 yılında gerçekleştirilen eğitici eğitimine 23 meslek elemanı eğitime katılmıştır.

2005 yılında her biri 5 günlük toplam 126 kişiye aşağıda yer alan 4 konu başlığında eğitim verilmiştir. Konu başlıkları;

- “Aile, Evlilik Terapisi ve Toplumsal Cinsiyet”
- “Vatandaşlık Hak ve Ödevleri”
- “Aile İçindeki Cinsel Problemlere Yaklaşım HIV,AİDS, Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar ve Gençlerin Uyuşturucu Bağımlılığından Korunması”
- “Toplum Merkezlerinin Etkinliğinin Arttırılması Afete Hazırlık ve Afet Sonrası – Sosyal Hizmetler”

2009 yılında Kadın Konukevi Müdürlerine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programı, 23 meslek elemanı ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 102. SHÇEK Eğitim Merkezî Başkanlığınca Organize ve Koordine Edilen Hizmet İçi Eğitim Programları

Hizmet İçi Eğitim Programının Konusu	Tarihi	Hedef Grup	Katılan Kişi Sayısı	Yeri	Süresi (Gün)
Çocuk ve Gençlik Merkezleri Hizmet İçi Eğitim Programı/Unicef ile ortaklaşa	10-14 Aralık 2001	Meslek Elemanları	50	Antalya	5
Çocuk ve Gençlik merkezi Yöneticileri Hizmet İçi Eğitim Programı	07-11 Nisan 2003	Kuruluş Müdürleri, AÇHD Mes. Elem.	29	Nevşehir	5
Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde Görevli Meslek ElemanlarınaYönelik Madde Kötüye Kullanımı,Madde Bağımlılığı ve Tedavisi	02-06 Haziran 2003	SHU,PSK, Dr.,Öğrt., Çoc. Geliş.	59	Antalya-Kemer	5
Aile Danışma Merkezlerinde Görevli Meslek Elemanları Hizmet İçi Eğitim Programı	22-26 Eylül 2003	SHU,PSK., Çoc. Geliş.	33	Bursa	5
Toplum Merkezlerinde Görevli Meslek Elemanlarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programı	16-20 Ağustos 2004	Sos.Hiz.Uz. Psikolog,Çoc. Gel.Öğrtmn.	53	İstanbul	5
Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde Görevli Meslek Elemanlarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programı	27 Ekim-31 Ekim 2008	Sos.Çal-Psk-Fzt.-Çoc.Gel, Öğretmen	37	Antalya-Kemer	5

Sorun 6:

Çocukların aileleri tarafından istismar (fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik) edilmesi.

Çözüm 6:

Sorumluluğu altında bulunan çocukları istismar eden ailelerin çocukları koruma altına alınırken; koruma kararı ile birlikte vesayetin/velayetinin de aileden alınması istikametinde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Son Durum:

Bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Sorun 7:

Korunma kararı olup kurum bakımında olan çocukların işe yerleştirilmesi ile ilgili 3413 sayılı Kanun'un aileler tarafından istismar edilmesi.

Çözüm 7:

3413 sayılı yasanın yeniden düzenlenerek; anne babası olmayan, ailesinin yanına dönmesi mümkün olmayan ve yüksekokul mezunu olan çocuklara öncelik verilmesi sağlanmalıdır.

Son Durum:

Kanuni düzenleme yapılması yönünde çalışmalar devam etmekte olup, konuya ilişkin olarak "3413 sayılı Kanun'dan yararlanacak gençler, Form-A belgesi" konulu genelge 18.05.2010 tarihli ve 8 sayılı ile yayımlanmıştır.

Sorun 8:

Çocukların ailesinden habersiz, evinden kaçarak veya aile denetiminden uzak değişik ulaşım araçlarıyla şehirler arası seyahat etmeleri nedeniyle gittikleri yerlerde çeşitli risklerle karşılaşması.

Çözüm 8:

16 yaş ve altındaki çocukların ailesinin izni olmadan seyahat etmelerini kısıtlayan yasal düzenleme yapılmalıdır. Çocukların seyahat etmesi için ebeveyni veya vasisi tarafından bileti alınıp korumalı bir şekilde seyahati sağlanmalıdır. Ulaştırma ve İçişleri Bakanlıkları bu konuda gerekli düzenlemeleri ve denetimleri yapmalıdır. Ulaşım terminallerinde kolluk kuvvetlerinin denetimleri artırılmalıdır.

Son Durum:

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 17.04.2000 tarihli ve 86 sayılı Genelgesi gereği; "Taşımacılık yapan firma yetkilileri bu konuda uyarılacak ve şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan otobüslerin, terminal giriş-çıkışlarında ve şehirlerarası yollarda denetlenmeleri esnasında 18 yaşının altında çalışan veya yalnız yolculuk eden çocuk tespit edilmesi hâlinde Çocuk Şube Müdürlüğü veya Büro Amirliği aracılığı ile çocuğun ailesine teslimi sağlanacaktır. 18 yaşından küçük çocukların seyahatleri için yalnız başlarına bilet talep etmeleri hâlinde ailesinin ev adresi ve telefonu alınacak, ailesi ile irtibata geçilerek çocuğunun seyahatinden haberinin olup olmadığı sorulacak, ailesinin seyahatleri onaylaması sonucu bilet satışı yapılması konusunda otobüs, uçak, tren, vs. seyahat acenteleri yetkililerinin uyarılacaktır. Çocuk, öğrenci olduğu için seyahat edeceğini söylüyor ve bunu öğrenci belgesi ile ispat edebiliyorsa ailesi ile irtibata geçilmesine gerek yoktur. "

Sorun 9:

Çocukların aile denetiminden ve korumasından uzak yalnız başlarına sokak, cadde, park ve eğlence merkezlerinde gece geç saatlere kadar dolaşmaları nedeniyle sokakta karşılaşılabileceği risklere karşı korunmasız bırakılması.

Çözüm 9:

12 yaşın altındaki çocukların sokak, cadde, park ve eğlence merkezlerinde gece saat 22.00'dan sonra yalnız dolaşmalarını kısıtlayan ve sorumluluğunu yerine getirmeyen aileler hakkında da cezai müeyyideler getiren yasal düzenleme yapılmalıdır. Söz konusu yasal düzenlemenin uygulanmasında İçişleri Bakanlığı ve SHÇEK görevlilerine bu konuda yetki verilmelidir.

Son Durum:

Bu alanda yapılan yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Sorun 10:

Hexan ve toluen içeren yapıştırıcı veya tiner gibi boya çözücü olarak kullanılan kimyevi maddelerin çocuklar tarafından amacı dışında uyuşturucu olarak kullanılması.

Çözüm 10:

10.1. Hexan ve toluen içeren yapıştırıcı veya tiner gibi boya çözücü olarak kullanılan kimyevi maddelerin çocuklar tarafından amacı dışında uyuşturucu olarak kullanımını kısıtlayan düzenlemeler bazı illerde valilikler tarafından 5442 sayılı iller İdaresi Kanunu'nun 11/C maddesi uyarınca Güvenlik Kararı ile alınmıştır. Bu maddelerin amacı dışında çocuklar tarafından kullanımını ve çocuklara satışını yasaklayan yasal düzenleme yapılmalıdır.

10.2. Bu maddelerin satışının kontrol edilmesi amacıyla pazar tezgâhlarında, işportada satışının yasaklanarak sadece lisanslı işyerlerinde belgeli ve bildirimli satışı yapılmalıdır.

10.3.Çocuklara satış yapan işletmeler hakkında da cezai müeyyideler getirilmelidir.

10.4. Bu maddelerin içeriğine tiksinti verici koku veya mevcut kokunun çekiciliğinin azaltılması yönündeki çalışmalar üniversiteler, TÜBİTAK ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yapılarak bir standart oluşturulmalıdır.

Son Durum:

Yapılan yasal düzenlemeler sonucunda, "5898 Sayılı Uçucu Maddelerin Zararlarından İnsan Sağlığının Korunmasına Dair Kanun" 07/05/2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun solunak, koklamak yoluyla veya başka bir şekilde kişilerde bağımlılık yapabilen ürünlerin kontrolünü sağlamak, özellikle çocukların erişimini ve kullanımını önleyerek onları bu maddelerin zararlı etkilerinden korumayı amaçlamaktadır. Bu Kanun kapsamına giren ürünlerin, hangi amaçla olursa olsun, çocuklara satılamayacağı, verilemeyeceği öngörülmüştür. Bu Kanun kapsamına giren ürünlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılması yasaklanmış, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde ancak su bazlı yapıştırıcıların kullanılabileceği hükmü getirilmiş olup getirilen yasalara uymayanların cezalandırılmasına ilişkin hükümler konulmuştur.

Sorun 11:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ile ilgili ortak veri tabanının oluşturulmamış olması ve kurumlarda konu ile ilgili birbirini doğrulamayan verilerin bulunması.

Çözüm 11:

SHÇEK bünyesinde, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsünün ortak kullanımını sağlayacak "Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuk Bilgi Ağı" acilen oluşturulmalıdır.

Son Durum:

"Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuk Bilgi Ağı" oluşturulamamıştır.

Sorun 12:

Çocuklarla ilgili yasal mevzuatın dağınık ve yetersiz olması.

Çözüm 12:

Çocuklarla ilgili yasal mevzuatı, Türkiye'nin imzalamış bulunduğu uluslararası sözleşme hükümlerini de kapsayacak şekilde tek bir yasada toplayan "Çocuk Koruma ve Ceza Yasası"nın (çocuk adalet sistemi) hazırlanması gerekmektedir.

Son Durum:

Çocuk adalet sistemi ile ilgili mevzuatın güncel ihtiyaçlar ile uyumlu hâle getirilmesine, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına ve çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsayan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sorun 13:

Çocukların, aileleri ve/veya organize suç örgütlerince suça yönlendirilmesi.

Çözüm 13:

26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda "cezai muafiyet yaşı" 12 olarak belirlenmiştir. Çocukların, aileleri ve/veya organize suç örgütlerince suça yönlendirilmesi durumunda, cezalar caydırıcı hale getirilmelidir.

Son Durum:

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda birtakım suçların ana-baba tarafından veya bir örgüt kapsamında işlenmesi durumunda ağırlaştırılarak cezaya hükmolunacağı öngörülmüştür.

Ana-baba tarafından işlendiğinde ağırlaştırılan suçlar: Kasten öldürme, yaralama, cinsel saldırı, eziyet, çocukların cinsel istismarı, cinsel tâciz, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, dilencilik suçlarıdır.

Suç örgütü tarafından işlendiğinde ağırlaştırılan suçlar: Soykırım, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı, organ veya doku ticareti, tehdit, nitelikli yağma, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, fuhuş, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçlarıdır.

Sorun 14:

Suç isnadı ile haklarında tedbir kararı alınan çocukların korunmasına, bakımına ve rehabilitasyonuna yönelik Çocuk Koruma Merkezlerinin bulunmaması

Çözüm 14:

2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 44' üncü maddesinde "suç isnadı ile haklarında tedbir kararı alınan çocukların korunmasına, bakımına ve rehabilitasyonuna yönelik çocuk koruma merkezleri Adalet Bakanlığınca oluşturulur" hükmü yer almaktadır. Çocuk Koruma Merkezleri Adalet Bakanlığı tarafından ülke genelinde ivedilikle oluşturulmalıdır.

Son Durum:

2253 sayılı (yıl 1979) kanun ile oluşturulması görevi Adalet Bakanlığına verilen Çocuk Koruma Merkezleri Adalet Bakanlığınca oluşturulmamıştır. Bunun sonucunda 2005 yılında 5395 sayılı Kanun ile söz konusu kuruluşların oluşturulması görevi SHÇEK'e verilmiştir. SHÇEK bünyesinde hizmet veren kuruluşlar aşağıda verilmiş olup kuruluşların sayıca artırılması için çalışmalar sürdürülmektedir. SHÇEK kapsamında yeni açılan 25 merkezde 632 çocuğun koruma altına alınabilme olanağı sağlanmıştır.

Tablo 103. SHÇEK Bünyesinde Yeni Açılan Merkezler (2006-2010)

No	İli	Kuruluşun Adı	Yaş Gurubu	Kapasite	Açılış Yılı
1	Adana	M.Şükrü Tülay Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	13-18	40	2007
2	Adana	Oğuz Kaan Köksal Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2008
3	Kayseri	Ahmet Baldöktü Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	20	2007
4	Kocaeli	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merk.	13-18 Erkek	30	2007
5	Mardin	Mardin Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Yaş	10	2006
6	İzmir	Mehlika Ribnikar Koruma Bakım ve Reh. Merkezi	13-18 Erkek	20	2006
7	İzmir	Buca Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	24	2007
8	Şanlıurfa	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2008
9	Mersin	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merk.	13-18 Erkek	30	2007
10	Antalya	Aksu Sevgi Köyü 80.Yıl Koruma Bsm	13-18 Erkek	27	2008

11	Van	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2009
12	Aydın	Girne Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	8	2008
13	İstanbul	Bahçelievler 80.Yıl Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2008
14	İstanbul	Kemerburgaz Ağaçlı Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	Erkek-Kız	70	2008
15	İstanbul	Taksim Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	33	2008
16	Ankara	Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	24	2008
17	İstanbul	Büyükkçekmece Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	16	2009
18	Antalya	Umut Evi Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
19	Bursa	Öztimurlar Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
20	Konya	M.Çetinkaya Kız Yy Ek Hizmet Binası Bsrn	13-18 Kız	15	2009
21	Mersin	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	25	2009
22	Elâzığ	Harput Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	30	2009
23	Hatay	Hatay Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	7-18 Kız	30	2009
24	Manisa	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2009
25	Muğla	Fethiye Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	13-18 Kız	20	2010
			Toplam	632	

Sorun 15:

222 sayılı İlköğretim Kanunu'nun uygulanmasında aksaklıkların bulunması, çocuklarını okula göndermeyen, devamını sağlamayan ailelere yönelik rehberlik hizmetlerinin ve cezai müeyyidelerin yetersiz kalması, ilköğretime devam etmesi gereken çocukların izlenememesi.

Çözüm 15:

15.1. 222 sayılı İlköğretim Kanunu'nun 52' nci maddesi, "aileleri çocuğunu okula göndermek ve devamını sağlamakla" yükümlü kılmakta ve çocuğunu okula göndermeyen aileler hakkında cezai yaptırım öngörmektedir. Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ile ilgili yapılan çalışmalarda SHÇEK verilerine göre çocukların % 53'ünün ilköğretim ara sınıftan terk ve % 11'inin hiç okula gitmediği belirlenmiştir. Çocukların okula devam ettiğinde sokakta olmayacakları varsayımından hareketle, çocukları okulda tutacak tedbirler ivedilikle alınmalıdır.

Son Durum:

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 233/12 inci maddesinde "Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" hükmü yer almaktadır. Bu madde uyarınca Türk Medeni Kanununun ikinci kitabında yer alan aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne babanın cezalandırılacağı hükmü getirilmiştir. Örneğin çocuğunu imkanları varken ilköğretime göndermekte ağır kusur ve ihmal gösteren aile ile çocuklarının sokakta yaşamalarına müsaade eden ve bu konuda herhangi bir tedbir almayan ailenin cezalandırılması söz konusu olabilmektedir.

15.2. Çocuğunu okula göndermeyen veya devamını sağlamayan aileler hakkında "İlköğretim Kanunu"nun öngördüğü hükümler uygulanmalıdır. Okula göndermeyerek çocuğunun eğitim hakkını elinden almada ısrar eden ailelerden velayetinin alınması yönünde gerekli yasal düzenleme yapılmalıdır.

Son Durum:

Bazı illerde çocuğunu okula göndermeyen veliler için öğrencinin okula gitmediği her gün için 15 TL ceza verildiğinin görülmesine rağmen genel olarak idareciler tarafından kanunun ilgili maddeleri uygulanmamıştır.

15.3. Çocukların sokakta çalışmasını önlemek için risk altındaki ailelerin ikamet ettiği semtlerde derslik sayısı artırılarak tam zamanlı eğitime geçilmelidir.

Son Durum:

Risk altındaki ailelerin ikamet ettiği semtlerde genel olarak derslik sayıları artırılmamış ve tam zamanlı eğitime geçilememiştir. Ancak 2005 yılından sonra başlayan süreçte çocukları çalıştırmak için okula göndermeyen ailelere maddi destek sağlanarak çocukları geçim kaynağı olarak görmeleri engellenmeye çalışılmıştır. (Örn. YSÖP-Telafi Eğitimi)

15.4. Ailelere rehberlik hizmetleri verilerek çocukların okullaşması ve devamı sağlanmalıdır.

Son Durum:

İlköğretim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çıkrıklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından ailelere rehberlik ve danışma hizmetleri verilmiş olup engelli çocukların özel rehabilitasyon merkezlerine yönlendirilerek ilköğretime kayıtları sağlanmıştır.

15.5. Risk altındaki çocukların okul dışı boş zamanlarını değerlendirmelerinde, Gençlik ve Spor Müdürlüklerine bağlı gençlik merkezlerinin yaygınlaştırılması ve daha fazla sayıda çocuğa ulaşılması hedeflenmelidir.

Son Durum:

Milli Eğitim Bakanlığı *Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü*nce 08 /01 / 2007 tarihinde *çıkartılan 2007/4 nolu* Bilişim Teknolojisi Sınıflarının Halka Açılması konulu Genelge ile bünyesinde bilişim teknolojisi sınıfları bulunan okul müdürlükleri ile Bakanlığımız taşra teşkilatı birim yönetimleri okul ve kurumlarındaki yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve diğer personel ile çevre halkının bilişim teknolojisi sınıflarından ve bu sınıflarda yer alan bilişim teknolojisi araçlarından amacına uygun, etkin, verimli, yaygın ve yoğun bir şekilde yararlanması sağlanmıştır.

Okulçi Beden Eğitimi ve Spor Dairesi Başkanlığı birimi tarafından yapılan yaz ve kış kamplarıyla çocukların boş zamanlarını değerlendirmeleri sağlanmaktadır.

15.6. Gençlik merkezleri aktivitelerine risk altında bulunan ailelerden katılacak çocuklar için katılım ücretsiz olmalıdır.

Son Durum:

Risk altında bulunan çocuklar yerel yönetimlerin açtığı gençlik merkezlerinde aktivitelerle desteklenmektedir. Bunların devamı ve yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.

15.7. İlköğretime devam etmesi gereken çocukların izlenmesi için ülke genelinde çocuk izleme ve denetleme mekanizması MEB bünyesinde oluşturulmalıdır.

Son Durum:

Temmuz 2008'de Talim ve Terbiye Kurulunda çıkan yönerge ile İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde ülke genelinde YSÖP-Telafi Eğitimi ile izleme ve denetleme mekanizması MEB bünyesinde devam etmektedir.

15.8. Okul aile birlikleri çocukların okullaşması ve devamı konusunda harekete geçirilmelidir. Yoksul bölgelerdeki okul aile birlikleri güçlendirilmeli ve risk gruplarının bulunduğu bölgelerden "Kardeş Okul" seçilmelidir

Son Durum:

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ailelere rehberlik hizmetleri kapsamında 1993-2003 arasında toplam 230 bin, 2003'ten bugüne kadar da 700 bin aileye ulaşılmıştır. 2010 yılında başlatılan MEB, Avrupa Birliği (AB) ve UNICEF' in desteğiyle "Ailem Eğitimde, Geleceğim Güvende" sloganıyla "Aile Eğitimi Kampanyası ile ailelere eğitim konusunda destek vererek, çocukların çok yönlü gelişimlerini sağlamayı amaçlamakta, kampanya kapsamında öncelikli 12 ildeki 0-18 yaş arasında çocuğu olan 75 bin dezavantajlı aileye ulaşılması hedeflenmektedir. Aile eğitiminde, "çocukla daha etkili iletişim kurma yolları, çocuğun zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarını tanımak ve desteklemek için yapılması gerekenler" konularında bilgi verilmektedir. 17 Haziran 2008 tarihinde 2008/ 48 nolu Kardeş Okul Projesi konulu genelge yayımlanmıştır. Bu uygulama devam etmektedir..

Sorun 16:

Halk eğitim okuma-yazma belgesinin I. Kademe ve II. Kademe olmak üzere 5 yıllık eğitim sistemini kapsamaması, zorunlu eğitimin 8 yıla çıkartılmasından sonra eğitim sistemine dâhil olamamış sokakta yaşayan/çalışan çocukların I. Kademe ve II. Kademe eğitimlerinden sonra uzaktan eğitimde (Açık ilköğretim 6.7 ve 8. sınıfta) başarı sağlayamaması.

Çözüm 16:

16.1. Eğitim sistemine dâhil olamamış çocukların 8 yıllık eğitimlerini tamamlamaları için Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde I. ve II. Kademe eğitimin yanı sıra 8 yılı kapsayacak şekilde bir kademe daha düzenlenmesi gerekmektedir.

16.2. Sokakta yaşayan/çalışan çocuklardan eğitim sistemine dâhil olamayanların sosyal ve psikolojik durumları göz önünde bulundurularak esnek eğitim programları geliştirilmelidir.

16.3. Bu eğitim programları ise Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Toplum Merkezlerinde, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde verilmelidir.

Son Durum:

MEB tarafından gerçekleştirilen “Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP)” ile zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış olan 10-14 yaş grubundaki çocukların eğitimlerini akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak ilköğretime devamlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu programa alınabilecek çocukların aşağıdaki şartları taşıması gerekir.

- Yetiştirici sınıf uygulamaları 10-14 yaş gurubundaki çocukları kapsar. Bu yaş gurubunu 2008 yılının Eylül ayı sonuna kadar 10 yaşına girmiş 14 yaşını bitirmemiş çocuklar oluşturur.
- Yetiştirici sınıf uygulamalarına; 10-14 yaş grubundaki okula hiç kayıt yaptırmamış, hâlen ilköğretime kayıtlı olup devamsız duruma düşmüş çocuklar ve öğrenciler alınır.
- Çeşitli nedenlerle ilköğretime geç dâhil edilmiş ve sınıf tekrarı nedeni dışında yaşitlarından en az üç sınıf geride olan öğrenciler alınır.
- Bu uygulamada öğrenci-aile direnci devam ettiğinden hâlen istenilen sonuca ulaşılamamıştır.

Tablo 104. Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP) ile İlgili e-Okul Verileri (30 Eylül 2008-28 Nisan 2010 Tarihleri Arası)

	Kız	Erkek	Toplam
Programa Katılan	11154	6712	17866
Tamamlayan	-	-	15450
Tamamlamayan	-	-	2416

Sınıf Seviyeleri	Programa Katılan	Programı Tamamlayan	Programı Tamamlamayan
1-3A (okula hiç gitmemiş)	4165	3356	809
1-3B (okula başlayıp bırakmış)	6368	5740	628
4-5	5091	4356	735
6-7	2242	1998	244

Sorun 17:

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 4/e maddesi gereğince sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının korunmaya muhtaç çocuklara götürülecek sosyal hizmetleri verememesi.

Çözüm 17:

Bu Kanun'un 4/e maddesinde gerekli değişiklikler yapılarak sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik hizmet vermesi sağlanmalıdır.

Son Durum:

“Özürümler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”la yeni düzenleme yapılmıştır. (Kanun Numarası:5378 ve Kabul Tarihi: 1/7/2005)

MADDE 27.- 2828 sayılı Kanun'un 4' üncü maddesinin (a) bendi değiştirilmiş ve (e) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

a) Bu Kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, Devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. Sunulacak bakım ve diğer hizmetlerin kapsamı ve bu hizmetleri verecek olan gerçek ve tüzel kişilerin izin, çalışma usul ve esasları ve diğer hususlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

9.2.3.2. Koruyucu ve Önleyici Boyut Alanında Sorunlar ve Öneriler

Sorun 1:

Risk altındaki çocuk ve ailelerin profilinin kesin olarak belirlenememesinin sorunun çözümünü zorlaştırması.

Çözüm 1:

Risk altında bulunan ailelerin profili; illere, ilçelere ve semtlere göre valiliklerce çıkartılmalıdır.

Son Durum:

Risk altında bulunan ailelerin; illere, ilçelere ve semtlere göre profilini gösteren sistematik bir kayıt bulunmamaktadır.

Sorun 2:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ile ilgili olumsuz haberlere görsel ve yazılı medyada sıkça yer verilmesi, çocukların işlemediği suçların medya aracılığı ile bu çocuklara mal edilmesi, sokakta çalışmayı ve madde kullanımını ve suç işlemeyi özendirici yayınlar yapılması, genel olarak çocuğa zarar verici yayınların mevcut olması.

Çözüm 2.1:

Sokakta yaşamayı, çalışmayı veya ucuucu madde kullanımını ve suç işlemeyi özendirici, olumsuz görsel yayınların RTÜK'ce, yazılı yayınların ise ilgili birimlerce daha etkin bir biçimde denetlenmesi gerekmektedir.

Son Durum:

RTÜK, medya alanını, 3984 sayılı Kanun'un 4' üncü maddesinde yer alan “Yayın İlkeleri” ile, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 5' inci maddesi hükümleri ve Sınırlanmış televizyon Sözleşmesi (Konvansiyonu) ile ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri kapsamında değerlendirmektedir. RTÜK, ülkemizde yayın yapmakta olan radyo ve televizyonların daha etkin denetimi için;

- SKAAS, Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemini kurmuştur. RTÜK, SKAAS sayesinde uydu, kablo, karasal ve İnternet ortamından aldığı TV ve radyo yayınlarını kaydetmekte, ses ve video dosyaları üzerinde etkili ve hızlı bir şekilde analizler yapabilmektedir. SKAAS, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve RTÜK tarafından ulusal bir proje olarak gerçekleştirilmiştir.

- İzleyici Temsilciliği: RTÜK; yayıncı kuruluşların öz denetim mekanizmalarını kurmalarının ve geliştirmelerinin çözümüne katkıları sağlayacağı düşüncesiyle ve ulusal televizyon kanallarının işbirliği ile, 29 Eylül 2006 tarihinde ulusal televizyon kanallarında "izleyici temsilciliği" uygulaması başlatmıştır. Söz konusu uygulama ile, televizyon izleyicilerinin televizyon kanalıyla ilgili görüşlerinin, tepkilerinin, şikâyetlerinin yayın kanalı yönetimi tarafından düzenli olarak takip edilmesi amaçlanmıştır.

- RTÜK İletişim Merkezi: 444 1 178 RTÜK İletişim Merkezî kanalıyla Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna gelen "izleyici önerileri, beğenileri ve şikâyetleri" periyodik olarak televizyon kanallarının "İzleyici Temsilcilerine" aktararak şikâyetlerin radyo ve televizyon kuruluşlarına iletilmesi sağlanmaktadır. Bu, otokontrolün ve öz denetimin sağlanmasında önemli bir araç olup uygulamaya devam edilmektedir. Ayrıca; radyo ve televizyon yayınları hakkında vatandaşların görüşlerini almak ve daha sağlıklı değerlendirmeler yapmak amacıyla kurulan ve "444 1 178" RTÜK İletişim Merkezine gelen her konudaki bildirim, şikâyet titizlikle değerlendirilmektedir.

- Televizyon ve Çocuk: Radyo ve televizyon Üst Kurulu İnternet Web sitesinde "Televizyon ve Çocuk" eklentisi yapılmış, anne ve babalar bilgilendirilirken çocukların neleri izleyip neleri öğrendiklerinin sürekli farkında olmalarını sağlamak, izledikleri programların üzerinde konuşabilmek, olumlu olumsuz yanlara dikkat çekebilmek çocuğumuzun davranışlarını biçimlendirmek için amaçlanmış olan bu bölümde ayrıca, olumsuz yayınlar için çocuğa şikâyet fırsatı yaratılmıştır. Aynı eklentide anne ve babaların, çocuklarını İnternetin zararlı etkilerinden korumak için filtre programlarını bilgisayarlarına indirme kolaylıkları sağlanmıştır.

Çözüm 2.2:

Çocuğun sosyal ve psikolojik gelişimine zarar verici ve suça özendirici dizi ve magazin programlarının çocukların izleyemeyeceği saatlerde yayımlanması sağlanmalıdır.

Son Durum:

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4' üncü maddesinde yer alan "Yayın İlkeleri" ile Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 5' inci maddesinde belirlenen

- Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal yaşam alanı içinde sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren yayınlar yapılmamalıdır.

- Tür ve içerik gereği cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23.00 ile 05.00 arasında yayımlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

- Kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere karşı her türlü ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet teşvik edilmemelidir. Aile içi şiddet, dayak, cinsel tâciz, tecavüz gibi konuları meşrulaştırıcı, hafifletici ve kışkırtıcı, toplumsal hayatta ve aile içinde bireyler arası eşitsizliği

onaylayan, kadının rıza, onay ve temsiliyet hakkı ve isteklerini yok sayan yayın yapılmamalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarı, ya da çocuk emeğinin sömürsü özendirilmemelidir. Yayınlarda, insanların bedensel ve zihinsel engelleriyle ilgili duyarlılıkları dikkate alınmalı, engelli izleyicilerin yayınları izlemelerini sağlamak amacıyla (işaret dili, alt yazı vb.) gerekli düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir. Hayvanlara karşı şiddet içeren görüntüler hiçbir şekilde yayınlanmamalıdır.

- Yayınlar şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmamalıdır. Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten, özendirilen yayın yapılmamalıdır.

- Haber, haber program veya güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan görüntüler flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden sesli/yazılı uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

- Suç örgütlerinin eylemlerini ve hedeflerini bu kişi veya örgütlere haksız çıkar sağlayacak şekilde ele alan veya örgütün korkutma, sindirme, yıldırma gücünü artıracak ya da baskı, tehdit ve korku yaratarak kendi otoritelerini oluşturmalarına yol açacak nitelikte yayın yapılmamalıdır.

- Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programlar, korunması gereken izleyici kitlenin seyrebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlaki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

Söz konusu maddelerin uygulanmasına katkı sağlamak için, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ile Televizyon Yayıncıları Derneğinin (TVYD) işbirliğiyle yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan ``Yayıncılık Etik İlkeleri`` taraflar arasında imzalanmış ve son madde de “Çocuk ve gençleri uygun olmayan içerikten korumaya özen göstermek, izleyicilerin ve dinleyicilerin gereksinim, beğeni ve hassasiyetlerine önem vermek” olarak uygulamada yayıncılar tarafından teyit edilmiştir.

Bütün bunlara rağmen yayıncıların izlenme ve reklam alma kaygısı Kanun maddelerinin ve birtakım soyut kavramların (cinsellik, ahlak, istismar vb.) yayın organlarıncı farklı yorumlanmasına neden olmakta ve istenilen sonuca ulaşmayı engellemektedir.

Çözüm 2.3:

Yazılı ve görsel basın yayın araçları ile çocukların sokakta yaşamasının, çalışmasının risklerini ve madde kullanımının zararlarını anlatan çocuk programları uzman eğitimciler kontrolünde hazırlanarak yayınlanmalıdır.

Son Durum:

RTÜK, Madde Bağımlılığına Karşı Ortak Mücadelede; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) ve Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) birlikte madde bağımlılığına karşı ortak bir mücadele başlatmıştır. RTÜK ve TUBİM tarafından hazırlanan uyuşturucu kullanımının özendirilmesinin engellenmesini amaçlayan “Madde ve Madde Kullanımı ile Mücadelede Görsel-İşitsel Medyanın Rolü” konulu rehber kitapçık hazırlanmıştır.

RTÜK ve TUBİM’in ortak çalışmaları kapsamında, akademisyenler, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu uzmanlarının katkılarıyla, ilk olarak, uyuşturucu kullanımının özendirilmesinin engellenmesi amacıyla medya kuruluşlarının uymaları gereken rehber ilkeler oluşturulmuştur. Madde ve Madde Kullanımı İle Mücadelede Görsel-İşitsel Medyanın Rolü adlı kitapçıkta bir araya getirilen ilkeler, aynı zamanda TUBİM’in Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesinin medya alanındaki uygulaması niteliğini taşımaktadır.

Mücadelede güç birliğini, yapıcı ve bilgilendirici bilimsel yaklaşımı, farkındalığın artırılmasını ve destekleyici çözümleri içeren bir yayın politikasının ana hatlarını oluşturmak amacıyla hazırlanan rehber ilkeler yirmi maddeden oluşmaktadır. Her ilke, aynı zamanda uygulamaya yönelik önlemler içermekte, yayınlarda yerine getirilmesi ve kaçınılması gereken hususlar ayrı ayrı belirtilmektedir.

Bu bağlamda, programlarda olumsuz tutum, beklenti ya da akran isteklerine karşı gençlerin nasıl karşı koyabilecekleri ve direnebileceklerine ilişkin mesajlara yer verilmesi önerilmektedir. Çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimleri ve korunmaları için başarılı, olumlu olaylar yaşamış çocukların, gençlerin ve anne-babaların programlarda ve haberlerde “özdeşim örnekleri” olarak sunulmasına öncelik verilmesi; RTÜK tarafından uygulamaya konulan korumalı saat düzenlemesi ve akıllı işaretler sisteminin tam olarak uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Bir başka önlem olarak; drama programlarının içine, veriliş biçimlerine dikkat edilerek, madde kullanımı ve bağımlılığını önlemeye yönelik örtülü iletiler yerleştirilmesi ve sigara, alkol ve madde kullanımının popüler kültürün ya da günlük yaşamın bir parçası olmadığına ilişkin iletilerin öne çıkarılması sağlanmaktadır.

Bu kitapçıkta yer alan yol gösterici ilkeler, mücadelede güç birliğini, yapıcı ve bilgilendirici bilimsel yaklaşımı farkındalığın artırılmasını ve destekleyici çözümleri içeren bir yayın politikasının ana hatlarını oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. Toplumumuzun, özellikle çocuk ve gençlerimizin önündeki bu tehlikeye karşı yapılacak mücadelede devletimizin tüm kurumlarıyla birlikte yayın kuruluşlarımıza da büyük görevler düşmektedir.

Ayrıca 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun’un 33’ üncü maddesi gereğince diğer kurum ve kuruluşlarca hazırlanmış sorunları, şiddet ve diğer içerikteki spot ve ikame programlar da bu kapsamda değerlendirilmeye devam edilmektedir.

Basın yayın organlarının bu hususta daha etkin yer aldıkları gözlemlenmektedir.

Çözüm 2.4:

Aileleri bu konu hakkında bilinçlendirecek, eğitici-öğretici programlar görsel medya aracılığıyla yayımlanmalıdır. Bu eğitim programlarında yer alan spot ifadeler dizi senaryolarında kısa mesaj olarak yer almalıdır.

Son Durum:

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, (3984 /33 m sayılı) Yasa gereği program durdurma müeyyidesi uygulanan kuruluşlara ilgili programın yerine yayımlanmak üzere gönderilen “bilgilendirici, eğitici” programları kamu kurum ve kuruluşlarından sağlamaktadır. Dolayısıyla, kurum ve kuruluşlarca hazırlanmış /hazırlanacak şiddet ve bilinçlendirici diğer içerikteki spot ve ikame programlar da bu kapsamda değerlendirilmiş ve değerlendirilmeye devam edilecektir. Ayrıca, RTÜK, bilinçlendirme kapsamında;

- Medya okuryazarlığı: 2006/17 sayılı Başbakanlık genelgesi ve “**şiddet**” kapsamında çocukların ve gençlerin televizyonun olumsuz etkilerine karşı korunmaları amacıyla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığının işbirliğiyle medya okuryazarlığı projesi başlatılmıştır. Bu proje ile ilk beş ilköğretim okulunda pilot olarak başlatılan medya okuryazarlığı dersinin 2007-2008 öğretim yılından itibaren Türkiye genelindeki 35 bin ilköğretim okulunda seçmeli ders olarak okutulması hedeflenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Medyanın kadın ve çocuğa yönelik “şiddetin” pekiştirilmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin etkisini araştıran ve günümüzde büyük eksiklik olan araştırmaların yapılmasına devam edilecektir.
- İlköğretim okullarının 6, 7 veya 8’ inci sınıflarında seçmeli olarak okutulan medya okuryazarlığı dersini öğrenciler istedikleri yıl tercih edip alabilmektedir. Bu konuda hedef, Türkiye genelinde bütün çocuklara ulaşarak onlara medyada seçiciliği öğretmek ve bilinçli izleyici olmalarını sağlamaktır.
- Akıllı İşaretler: Bilinçli izleyici oluşumuna katkı sağlayan, anne ve babalara önemli bir sorumluluk yükleyen, öncelikle okuma yazma bilmeyen anneleri de kapsayan, çocukları ve gençliği şiddet ve zararlı içerikten koruyacak bir başka proje olan, “**akıllı işaretler**” sistemi de uygulamaya konulmuştur.
- Ayrıca, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Akıllı İşaretler, Uyarıcı Sembol Sistemi, Medya Okuryazarlığı Dersleri, Çocuklar İçin İnternet Güvenliği ve RTÜK Çocuk web sitesinden sonra çocuklara yönelik hizmetlerine yeni bir proje daha eklemiş, çocukları yaşadıkları doğal ortamlarında arkadaşlarıyla birlikte oyun oynamaya özendirmek amacıyla Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden derlenmiş geleneksel çocuk oyunlarından oluşan bir tanıtım filmi hazırlatarak RTÜK Çocuk web sayfasına ve (www.rtuk.org.tr) adresindeki RTÜK web sitesine yerleştirmiştir. Söz konusu faaliyetler, kapsamı 2009 yılında da genişletilerek sürdürülecektir.
- **Eğitim:** RTÜK Eğitim Dairesince planlanmakta ve verilmekte olan eğitim faaliyetleri, kapsamında kurum içinde kurum personeline, kurum dışında ulusal, bölgesel ve yerel radyo ve televizyon kuruluşlarını bilgilendirmeye yönelik olarak düzenlenmekte olan eğitim seminerleri aracılığı ile bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerini gerçekleştirilmeye devam etmektedir.

Çözüm 2.5:

Çocukların sosyal ve ekonomik istismarını özendirici programlar engellenmeli ve bu istismarı önleyici eğitici yayınlar teşvik edilmelidir.

Son Durum:

Uygulama ile ilgili bilgiler çocuk istismarı bölümünde ayrıntılarıyla belirtilmiştir.

Sorun 3:

10-15 yaş aralığında yoğunlaşan sokakta yaşayan/çalışan çocukların eğitim başarısının düşük olması ve eğitim sisteminden kopması.

Çözüm 3:

İlköğretim ve orta öğretimde rehberlik servisleri acilen yeterli hale getirilmelidir. Çocuk sayısına göre rehber öğretmen ve psikolojik danışman sayısı artırılmalıdır. Risk durumundaki çocuk, genç ve aileler ile ilgili çalışmalar ilgili kuruluşlarca yapılmalıdır. Başarısız öğrenciler için, başarısız oldukları derslerle ilgili ücretsiz takviye eğitim programları düzenlenmelidir.

Sorun 4:

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların ailelerinin kent yaşamına uyum sağlayamaması, eğitsel, sosyal ve ekonomik yönden güçsüz ailelerin kendi çocuklarını ihmal ve istismar etmesi, sokakta çalışmaya hatta suç işlemeye itmesi, bu çocuklara ve ailelerine yönelik hizmet veren toplum merkezleri ile aile danışma merkezlerinin sayısının yeterli olmaması ve bu merkezlerin uzman personel, araç-gereç açısından yetersiz olması.

Çözüm 4:

4.1. Bu ailelerin kentsel yaşama katılmalarına ve kente uyum sağlamalarına yardımcı olacak sosyal programlar "Toplum Merkezleri" ve/veya "Aile Danışma Merkezleri" aracılığıyla uygulanmalıdır.

Son Durum:

Tablo 105. 2005- 2009 Yılları Arasında Aile-Kadın ve Toplum Hizmetlerine İlişkin Sayılar

Yıllar	Toplum Merkezleri		Kadın Konukevleri			Aile Danışma Merkezleri		
	Kuruluş Sayısı	Hizmet Alan Kişi Sayısı	Kuruluş Sayısı	Hizmet Alan Kişi Sayısı			Kuruluş Sayısı	Hizmet Alan Kişi Sayısı
				Kadın	Çocuk	Toplam		
2005	63	75.751	15	637	418	1055	34	6.817
2006	66	77.892	17	789	525	1314	38	14.076
2007	74	99.022	23	1.551	997	2548	40	21.378
2008	79	103.117	26	1.874	1298	3172	42	17.244
2009	85	166.137	29	2.343	1323	3666	45	21.696

4.2. Bu merkezler risk altındaki ailelerin ikamet ettiği gecekondu bölgelerinde yaygınlaştırılmalı ve uzman personel, araç-gereç açısından yeterli hale getirilmelidir.

4.3. Bu çalışmalar yürütülürken, özellikle gecekondu bölgelerinde bulunan ilköğretim okulları eğitim-öğretim saatlerinin dışında ailelere yönelik çalışmalar için kullanılmalıdır. Okullardaki bilgisayar ve İnternet olanakları, çocukların ve ailelerin kullanımına sunulmalıdır.

4.4. Mevcut İnternet kafeleri etkin bir biçimde denetlenmelidir.

Son Durum:

29.10.2003 tarihli ve 11837 sayılı Yönerge'nin 5 ve 6' ncı maddesine göre - Bilgi ve iletişim teknolojisi araçları, fiziki kapasitesi uygun olan okullarda, okul müdürünün teklifi ve il- ilçe milli eğitim müdürlüğünün onayı ile kullanıma açılır ve bu Yönerge hükümlerine göre bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarından; öğrenciler, öğretmenler, çevrede bulunan bakanlık kurum personeli, vatandaşlar yararlandırılır. Bu maddeler okullarda uygulanmaktadır.

04.05.2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ve 01.11.2007 tarihli ve 26687 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik ile İnternet toplu kullanım sağlayıcıları ve ticari amaçla internet toplu kullanım sağlayıcılarının yükümlülükleri ve sorumlulukları ile denetimlerine ilişkin esas ve usüller düzenlenmiştir.

4.5. Çalışmalarda Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Belediyeler ile SHÇEK etkin bir işbirliği içerisine girmelidir.

4.6. İl ve ilçe düzeyinde Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı “Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM)” ve Sağlık Müdürlüklerine bağlı “Sağlık Ocakları”, “Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri” ile ortak programlar hazırlamalıdır.

4.7. Sokakta satış yapan veya dilenen çocuklar aileleri tarafından ihmal ve istismar edilmektedir. Bu nedenle çocuklardan alışveriş yapılmaması konusunda toplumu bilinçlendirici yayınlar yapılmalıdır.

Son Durum:

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde “0-6 Yaş Benim Ailem Programı”nın devamı niteliğinde hazırlanan “7-19 yaş Aile Eğitimi” nin hazırlık aşaması tamamlanmış, uygulamaya başlanacaktır.

SHÇEK tarafından toplum merkezlerinde yetişkinlere yönelik bilgi bilinç artırıcı programlar, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından 1994 yılında proje olarak başlayan “0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı”(ÇPGD) sağlık personeli tarafından birinci basamakta hizmet vermektedir.

Kadınlardan Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında 3 Ocak 2008 tarihinde imzalanan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi” protokolü doğrultusunda çalışmalara başlanmıştır. Koordinatör birimler olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tespit edilmiştir. Birinci basamak sağlık kuruluşları ve acil servis çalışanlarına aile içi şiddeti tanıma ve yönlendirme becerisi kazandırılmaktadır.

Sorun 5:

Vatandaşların sokakta yaşayan/çalışan çocuklarla ilgili ihbarda bulunacağı bir mekanizmanın bulunmaması nedeniyle müdahale edememesi.

Çözüm 5:

SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmakta olan ALO 183 Sosyal Hizmet Hattı öncelikle riskli bölge ve illerde gerekli araç, gereç, donanım ve personel yeterliliği sağlanarak kolluk kuvvetlerinin desteği ile birlikte yerel bazda uygulanmalıdır. ALO 183 Sosyal Hizmet Hattı illerde oluşturulması önerilen Çocuk Koordinasyon Merkezleri bünyesinde bulunmalıdır. Bu amaçla ALO 155 hattından da yararlanılabilir.

Son Durum:

Şiddete uğrayan veya bu riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak amacıyla kurulan Alo 183 Kadın, Aile, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı; ücretsiz arama yapılan bir telefon hattı olup ülkemizin her noktasından yapılan aramalara Genel Müdürlükçe Ankara ilinden kesintisiz hizmet verilmektedir.

Sorun 6:

“Çocuk Hakları Sözleşmesi”nin toplumda yeterince bilinmemesi ve duyarlılık artırıcı stratejilerin yetersiz olması.

Çözüm 6:

6.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 42’ nci maddesi “taraf devletler, sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt eder” hükmünü içermektedir. Çocuk Hakları eğitiminin okul müfredatına alınması, çocukla ilgili çalışan hizmet elemanlarına hizmet içi eğitim olarak verilmesi, yetişkinlere yönelik programlarla ebeveynlere sunulması gerekmektedir.

6.2. Çocuğun saygınlığını ve önemini ön plana çıkartan, çocuklara yönelik olumsuz tutumları değiştiren, çocuğa zarar verici kültürel değerlerin değişimini ve çocuğun toplumda bir birey olarak algılanmasını sağlayan kapsamlı, duyarlılık artırıcı stratejiler geliştirilmelidir.

6.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki hükümlerin etkili biçimde uygulanması sağlanmalıdır

Son Durum:

Çocuk hakları ve demokrasi dersleri öğrencilere ilköğretim okulları 6.ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler, 8.sınıflarda ise T.C. inkılap tarihi derslerinin içinde verilmektedir.

Sorun 7:

Hexan ve toluen içeren yapıştırıcı veya tiner gibi boya çözücü kimyevi maddelerin ilköğretim ve ortaöğretimde el işi ve resim derslerinde kullanılması.

Çözüm 7:

Bu maddelerin ilköğretim ve orta öğretimde el işi ve resim derslerinde kullanımı kısıtlanmalı ve bunların yerine su bazlı yapıştırıcıların kullanımı teşvik edilmelidir.

Son Durum:

Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı 06/10/1995 tarih ve 95 sayılı Uçucu Maddeler ve Kırtasiye Malzemeleri Genelgesi’nin 3’ üncü maddesine göre; öğretmen ve öğrencilerimizin sağlıklarının korunması ve çocuklarda daha sonra madde bağımlılığına dönüşebilecek koklama alışkanlığının önlenmesi, amacıyla bütün eğitim kurumlarında;

- İçinde çözücü olarak etilasetat ve ksilen (xylene) bulunan beyaz tahta kalemlerinin kullanılmaması,
- Özellikle üzerinde yabancı dilde yazı bulunan ithal kalemleri (Board Marker) alırken içinde bu tür uçucu maddelerin bulunup bulunmadığına dikkat edilmesi, çözücüsü alkol olanların tercih edilmesi,
- Organik solvenlerle (Toluen vb.) yapılan kırtasiye tipi yapıştırıcıların kullanılmaması, bunun yerine su vasatta üretilen yapıştırıcıların kullanılması,
- Yukarıda belirtilen malzemelerden başka, öğrencilerin okul içinde ve dışında kokulu silgi, kokulu kalemler vb. kırtasiye malzemelerini kullanmamaları konusunda öğretmenler tarafından uyarılmaları, takip ve kontrollerinin yapılması,
- Öğrenci velilerinin, Okul Aile ve Sınıf-Aile Birliği toplantılarında bu konuda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Sorun 8:

Hexan ve toluen içeren yapıştırıcı veya tiner gibi boya çözücü kimyevi maddelerin yoğun olarak kullanıldığı iş atölyelerinde çalışan çocukların bulunması.

Çözüm 8:

Bağımlılık yapan bu maddelerin kullanıldığı iş atölyelerinde çocukların çalışmasının 182 nolu ILO sözleşmesi çerçevesinde sonlandırılması, çalışma koşullarının hiç kimseye zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Sorun 9:

Terör, işsizlik, yoksulluk ve benzeri nedenlerle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki iç göçün engellenememesi ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığının azaltılamaması.

Çözüm 9:

Çocukları sokağa düşüren nedenlerden en önemlisi göç ve buna bağlı kentsel uyum problemidir. Komisyonumuzun illerde yaptıkları çalışmalarda sokakta yaşayan/çalışan çocukların yoğun olarak görüldüğü illerin göç alan metropol kentler olduğu tespit edilmiştir. Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığının azaltılması, göçün engellenmesi, işsizliğin azaltılması, istihdamın artması için Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesinin (GAP) bir an önce tamamlanması gerekmektedir.

Son Durum:

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde faaliyet gösteren, Sosyal Destek Programı (SODES), istihdam, sosyal bütünleşme, kültür, sanat ve spor alanlarında göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara kısa sürede karşılık vermeyi hedefleyen insan odaklı bir programdır. SODES, 2008-2012 yılları arasında bölgesel kalkınma projelerinin büyük ölçüde tamamlanması amacıyla hazırlanan GAP Eylem Planının sosyal gelişiminin sağlanması bileşeni altında oluşturulmuş ve 2008 yılında GAP illerinde uygulamaya konulmuştur.

8.2.3.3. Tedavi Edici ve Rehabilitasyon Boyut Alanında Sorunlar ve Öneriler

Sorun 1:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara verilen hizmetlerde belirli bir standardın olmaması.

Çözüm 1 :

Sokakta yaşayan/çalışan ve madde kullanan çocukların hepsine aynı hizmet modeli sunulmaktadır. Çocukların evden kaçma, sokakta yaşama, sokakta çalışma, istismara maruz kalma, suç işleme, madde kullanma durumlarına göre hizmet birimlerinin ayrıştırılması ve uygulanacak hizmet modellerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu hizmetler ülke genelinde uygulanabilir projeler çerçevesinde standarda kavuşturulmalıdır.

Son Durum:

Başbakanlık Genelgesi ekinde yer alan SHÇEK Hizmet Modeli ile standarda kavuşturulmuştur.

Sorun 2:

Ülke genelinde sokakta yaşayan/çalışan çocuklara hizmet veren çocuk ve gençlik merkezlerinin uzman personel, araç, gereç, donanım ve sayıca yetersiz olması.

Çözüm 2:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik hizmet veren çocuk ve gençlik merkezlerinin sorunun yoğun olarak yaşandığı illerde acilen yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Soruna sadece sokakta yaşayan/çalışan çocukların yaygın olduğu metropol iller ölçeğinde değil, bu sosyal sorunu üreten ve büyük kentlere göç veren tüm bölgeler ölçeğinde bakılmalı ve acil tedbirler alınmalıdır.

Son Durum:

SHÇEK Genel Müdürlüğü Koruyucu ve Önleyici Hizmetlerin yaygınlaştırılmasını amaçlamış olup sosyal hizmet merkezleri ile "sosyal alan yapılanması"na geçilerek illerimizin göç alan ve göç veren yerleşim bölgelerinde SHRM'leri yapılandırmıştır.Bu amaç doğrultusunda hazırlanan 2010-2014 Stratejik Planda; örgütlenme biçimini "koruyucu ve önleyici çalışmaları artıracak şekilde" yenilemek ve koruyucu önleyici çalışmalar kapsamında hâlen sosyal hizmet desteği verilen bireye ve aileye ek olarak, her yıl en az +175.000 birey ve aileye hizmet vermek hedeflenmiştir.

SHÇEK stratejik planında alt hedefler:

- Örgütlenme sisteminde "**sosyal alan yapılanması**" na geçmek
- Koruyucu önleyici çalışmalarla ilgili standartları iyileştirmek
- Ulusal, bölgesel ve il düzeyinde erken uyarı sistemi kurmak
- Ailenin korunmasına yönelik her yıl 150.000 aileye ve bireye takip, rehberlik ve eğitim hizmetleri götürmek, her yıl 3.000 çocuğu aile yanında desteklemek
- **Sokakta çalıştırılan çocuklara** yönelik hizmetleri yaygınlaştırmak
- Koruyucu önleyici çalışmalar kapsamında hâlen sosyal hizmet desteği verilen bireye/aileye ek olarak, her yıl en az 175.000 birey ve aileye hizmet vermek, Ailenin korunmasına yönelik her yıl 150.000 aileye/bireye takip, rehberlik ve eğitim hizmetleri götürmek. Her yıl 3.000 çocuğu aile yanında desteklemek şeklindedir.

Sorun 3:

Özel uzmanlık (ihtisas) gerektiren kuruluşların (cinsel istismara uğramış çocukların tedavisi, suça itilmiş çocukların rehabilitasyonu, madde bağımlılığı tedavisi gibi) azlığının ya da bazı alanlarda olmayışının sistemin etkili çalışmasının önünde engel oluşturması, özellikle kız çocuklarıyla engelli çocukların tedavi ve rehabilitasyonunu sağlayacak merkezlerin bulunmaması.

Çözüm 3:

Acilen bu kuruluşların açılışı için gerekli çalışmalar başlatılmalı ve ilgili tüm bakanlıkların "eşitler arası sorumluluk" anlayışı çerçevesinde hazırlanacak protokollerle söz konusu kuruluşlar açılmalıdır.

Son Durum:

Sağlık Bakanlığının koordinatörlüğünde, çocuğa yönelik cinsel istismarla etkin mücadele kapsamında istismara uğrayan çocukların örselenmesini asgariye indirmek amacıyla Ankara'da bir proje uygulamasının yapılması kararlaştırılmıştır. Çok sektörlü çocuk izlem merkezlerinin oluşturulabilmesi için Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, SHÇEK, İçişleri Bakanlığı, MEB ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın katılımı ile oluşturulan çalışma grubu çalışmalarına başlamıştır.

Madde bağımlısı çocuk ve ergenlere yönelik İstanbul, İzmir ve Diyarbakır'da "Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkez" leri (ÇEMATEM) hizmet vermektedir.

Sorun 4:

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların bazılarının sokakta oldukları süre içerisinde organize suç örgütlerinin baskısı altında kalması ve suça itilme riski ile karşı karşıya olması.

Çözüm 4:

Bu çocukları suça iten kişilere veya organize suç örgütlerine verilecek olan cezalar ağırlaştırılmalıdır.

Son Durum

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda birtakım suçların ana-baba tarafından veya bir örgüt kapsamında işlenmesi durumunda ağırlaştırılarak cezaya hükmolunacağı öngörülmüştür.

Ana-baba tarafından işlendiğinde ağırlaştırılan suçlar: Kasten öldürme, yaralama, cinsel saldırı, eziyet, çocukların cinsel istismarı, cinsel tâciz, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, dilencilik suçlarıdır.

Suç örgütü tarafından işlendiğinde ağırlaştırılan suçlar: Soykırım, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı, organ veya doku ticareti, tehdit, nitelikli yağma, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, fuhuş, suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerini aklama suçlarıdır.

Sorun 5:

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların doğrudan aileye tesliminin sorunu çözememesi, çocukların ailesinden kaçarak tekrar sokaklara dönmesi.

Çözüm 5:

5.1. Çocuk ve ailesiyle yapılacak mesleki çalışmalar sonrasında çocuğun aile yanına döndürülmesi ya da uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna alınması gerekmektedir.

5.2. Mesleki çalışmaların tamamlanmasına kadar geçecek süre içerisinde çocukların kalacakları “İlk Adım İstasyonları” yaygınlaştırılmalı ve mevcutların koşulları iyileştirilmelidir.

Son Durum:

SHÇEK koordinasyonunda yürütülen hizmet modelinde 6 gözlemevi (ilk adım istasyonu) hizmet vermektedir. Ancak mevcut hizmet birimleri hâlen yetersiz bulunmaktadır.

Sorun 6:

Sokakta yaşayan/çalışan çocukların aileleri ile birlikte yapılan rehabilitasyon çalışmalarının yetersiz olması.

Çözüm 6:

Nihai hedef çocuğu ailesinin yanında ve ailesi ile birlikte rehabilite etmek ve neticede iş ve meslek sahibi olmasını sağlamaktır.

Son Durum:

Çocuğu ailesinden koparmadan ailenin desteklenmesi çocuğun ve ailenin toplum merkezlerince verilecek hizmetlerden faydalandırılmaları sağlanmaktadır. Kadın, çocuk, gençlere vatandaşlık haklarından başlayarak insan haklarının ve çocuk hakları sözleşmesi kapsamında çocuk haklarının ve bu hakların nasıl kullanılacağına öğretilmesi, çeşitli konularda rehberlik yapılması, sosyal kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilerek halk katılımının sağlanması gerçekleştirilmektedir. SHÇEK tarafından ebeveynlik programları yürütülmektedir.

Bu konuda yeterli sosyal çalışmacı istihdamı ve kurumsallaşma hâlen istenilen seviyede gerçekleşmemiştir.

Sorun 7:

Çocuk mahkemeleri ve çocuk ıslahevleri sayısının yetersiz olması.

Çözüm 7:

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliğinin verilerine göre 2004 yılının ilk 10 ayı içerisinde 49.921 çocuk hakkında suç işlediği şüphesi ile işlem yapılmıştır. Suça yönelen çocuk sayısı göz önüne alındığında ülke genelindeki 3 çocuk ıslahevi ve 8 çocuk mahkemesi yetersiz kalmaktadır. Adalet Bakanlığınca, çocukların uluslararası normlarda yargılanması, korunması, bakımı ve rehabilitasyonu için çocuk mahkemeleri ve çocuk ıslahevleri sayısı ihtiyaca yönelik olarak ivedilikle artırılmalıdır.

Son Durum:

18.06.2010 tarihi itibarıyla: 75 adet çocuk mahkemesi kurulu olup 61'i faaldir; 20 Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kurulu olup 11'i faaldir.

Çocuk eğitimevlerinin sayısı ise 3 tanedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile çocuk ıslahevlerinin ismi çocuk eğitimevi olarak değiştirilmiştir. (13.12.2004 tarihinde kabul edilerek 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.)

Çocuk mahkemeleri ile çocuk eğitimevlerinin sayıca yetersizliği alarm vermektedir.

Tablo 106. Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan ve Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Sayıları (2005-2010)

Yıl	Toplam Yargılanan Çocuk Sayısı	Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan Çocuk		Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Sayısı		
		Sayı	Yüzde	Tutuklu	Hükümlü	Toplam
2005	158.917	32.182	20,2	1.478	71	1.549
2006	141.102	67.445	44,8	2.041	74	2.115
2007	111.278	43.824	39,4	2.530	157	2.687
2008	110.237	42.696	38,7	2.546	200	2.746
2009	**	**	-	2.393	286	2.689
2010*	**	**	-	2.195	268	2.413

*Ocak-Haziran 2010 verileri

** Veriler derleme aşamasındadır.

Sorun 8:

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklarla ilgili faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin, hizmetlerin sürdürülmesi konusunda finansman sıkıntısı yaşaması.

Çözüm 8:

Bu alandaki sivil toplum örgütlerine proje bazında destek sunulmalıdır. SHÇEK Genel Müdürlüğü bütçesine (2006 yılından itibaren) bu konuda harcama kalemi ilave edilmelidir.

Son Durum:

Maliye Bakanlığının uhdesinde olan bir husus olup bu yönde bir uygulama olmamıştır.

Sorun 9:

Sivil toplum örgütleri, il özel idareleri ve yerel yönetimlerce bu alanda yapılacak çalışmalarda proje bazındaki çalışmaların eksik olması, başarılı proje örneklerinin paylaşılamaması.

Çözüm 9:

Başarılı proje örnekleri SHÇEK bünyesinde bir havuzda toplanmalı, ilgilenen birimlere projeler ulaştırılmalı ve bilgi paylaşımı sağlanmalıdır. SHÇEK proje bankası oluşturulmalıdır.

Son Durum:

SHÇEK bünyesinde bu süreçte uygulamaya konulan projelerden bazıları aşağıdadır:

1. "Önce Çocuklar Türkiye'deki Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adaletle Doğru Projesi"
2. Önce Çocuklar" Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi
3. Çocuk Koruma Sisteminde Kurumlar Arası İşbirliği ve Koordinasyonun Geliştirilmesi Projesi

4. Cinsel İstismara Maruz Kalmış Kız Çocukları İle Çalışan Meslek Elemanlarına Yönelik Deneyim Paylaşımı Programı
5. Aileye Aile İçinde Yardım
6. Aileye Dönüş Merkezi (Çocuk Evleri)
7. Bilinçli ve Sağlıklı Gençlik Projesi
8. Mini Futbol Sahaları Projesi
9. Milli Eğitim Bakanlığı ile İşbirliği Protokolü
10. Kayıp Çocuklar Protokolü
11. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü İşbirliği Protokolü
12. Emekliyiz Gönüllüyük Projesi
13. Eğitim, Sosyal Kültürel ve Sportif Etkinlikler ve Kamplar
14. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü ile SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında işbirliği protokolü
15. Diyanet İşleri Başkanlığı ile SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında işbirliği protokolü
16. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında işbirliği protokolü

Sorun 10:

Madde kullanan çocukların bağımlılık tedavisi için ülke genelinde 7 adet olan UMATEM'lerin sayısının yetersiz olması, bu merkezlerin çoğunun da yeterli donanımına sahip olmaması.

Çözüm 10:

10.1. Uçucu madde bağımlısı çocukların madde bağımlılığı tedavisi için Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastaneleri tarafından, "UMATEM" lerin sayısı bölgesel esaslar gözetilerek artırılmalıdır.

Son Durum:

1997 yılında Elâzığ, Samsun ve Manisa'da, 2000 yılında Adana ve Denizli'de, 2004 yılında Ankara'da, 2006 yılında İzmir'de, 2007 yılında Kayseri ve Diyarbakır'da madde bağımlılığı tedavi merkezleri açılmıştır. 2002 yılı itibarıyla Sağlık Bakanlığına bağlı İstanbul, Adana, Manisa, Elâzığ, Samsun ve Denizli illerinde toplam 6 olan AMATEM sayısı, 2009 yılı itibarıyla 11'e çıkarılmıştır. 2002 yılı itibarıyla Sağlık Bakanlığına ait yatak sayısı 207 iken, 2009 yılı itibarıyla 332'ye ulaşmıştır.

İstanbul Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 1995 yılında ÇEMATEM (Çocuk-Ergen Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi) hizmete açılmıştır. Ayrıca İzmir ve Diyarbakır'da da çocuk ve ergenlere yönelik özelleşmiş merkezler bulunmaktadır. Manisa ve Ankara'daki madde bağımlılığı tedavi merkezinde de çocuk ve ergenler için farklı bir bölüm ayrılmıştır. Diğer merkezlerde duruma göre klinik düzenlemeler yapılarak erişkin ve çocuklara tedavi uygulanmaktadır. İstanbul AMATEM bünyesinde, uçucu madde kullanan çocuklara yönelik olarak hizmet vermek üzere kurulan "Uçucu Madde Bağımlıları Araştırma ve Tedavi Merkezi" UMATEM bu konudaki faaliyetlerini sürdürmektedir.

Diyarbakır Devlet Hastanesi UMATEM kliniğinde ise aileleri ile birlikte başvuran 18 yaş altı çocuk ve ergen madde kullanıcılarına yatarak, erişkin yaş grubuna da ayaktan poliklinik hizmeti verilmektedir.

Madde kullanımının küçük yaşlara doğru yaygınlaşma eğilimi sebebiyle bu merkezlerin sayısı hızla artırılmalı ve buralarda çalışacak uzman personel yetiştirilmelidir.

Sorun 11:

Madde bağımlılığı konusunda tedavi olmak istemeyen ve sokakta yaşamayı tercih eden çocuklara yönelik kapalı tedavi ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinin bulunmaması, yasal mevzuatta sokakta yaşayan çocuğun kurum bakımına ve madde bağımlılığı tedavisine alınmasının kendi isteğine bırakılması ve bu durumun sistemi olumsuz etkilemesi.

Çözüm 11:

Madde kullanan çocukların ve toplumun yüksek yararı düşünülerek madde bağımlılığı tedavisinin çocuğun kendi isteğine bağlı olmaktan çıkarılması gerekmektedir. Bunun için gerekli yasal düzenleme yapılmalı ve kapalı tedavi merkezleri oluşturulmalıdır.

Son durum:

2005 yılında yürürlüğe giren “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu” nda çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik sağlık tedbirleri düzenlenmiştir. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik’in 16’ ncı maddesinde sağlık tedbiri yer almaktadır.

Sorun 12:

Mevcut yasalarda 18 yaşına kadar olan çocukların sosyal rehabilitasyonunun ve madde bağımlılığı tedavisinin devlet tarafından karşılanması ve 18 yaş üstünün bu kapsamın dışında bırakılması.

Çözüm önerisi 18 yaş üstü ile ilgilidir.

Sorun 13:

Sokakta yaşayan ve kurum hizmetlerini kabul etmeyen çocuk ve gençlere yönelik gece barınaklarının bulunmaması.

Çözüm 13:

Sokakta yaşayan ve kurum hizmetlerini kabul etmeyen çocuk ve gençlere yönelik ihtiyaç görülen illerde gece barınakları oluşturularak sokakta hiç çocuk kalmaması sağlanmalıdır.

Son Durum:

SHÇEK koordinasyonunda yürütülen hizmet modelinin uygulandığı illerde ve kışın yoğun olduğu dönemlerde sokakta çocuk kalmaması için tedbirler alınmaktadır.

Sorun 14:

Sosyal rehabilitasyon sonrası ailesine döndürülen çocukları izleme ve değerlendirme süreçlerinin yetersiz olması.

Çözüm 14:

Sosyal rehabilitasyon sonrası ailesine döndürülen çocukların, izleme ve değerlendirme çalışmaları il sosyal hizmetler müdürlüklerinde oluşturulacak izleme ve değerlendirme birimlerince yapılmalıdır. Bu süreçte İçişleri Bakanlığı (Emniyet, Jandarma), Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığının desteği alınmalıdır.

Son Durum:

Çocuk yuvalarında kayıtlı 7-12 yaş 60, yetiştirme yurtlarına kayıtlı 13-18 yaş 281 olmak üzere toplam 341 çocuğumuz Milli Eğitim Bakanlığı yatılı bölge ilköğretim okullarında (YİBO) öğrenim görmektedir.

8.2.4. Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklara İlişkin Devam Ettiği Tespit Edilen Sorunlar ve Öneriler

Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların durum analizi ve Araştırma Komisyonu tarafından belirlenen sorunlar ve çözüm önerilerinin irdelenmesi sonucunda Komisyonumuzca hâlen sorunun devam ettiğine ilişkin bir sonuca varılmıştır.

Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ile ilgili elde edilen bilgiler özetlenecek olursa;

- Sokak çocuklarının yaşları genellikle 15 yaş ve altındadır.
- Sokak çocukları arasında erkek çocuklar daha fazladır.
- Sokak çocuklarının çoğu okuma-yazma bilmemektedir.
- Sokak çocuklarının aileleri genellikle düşük sosyoekonomik seviyededir.
- Sokak çocukların aileleri sorun yaşayan ailelerdir (parçalanmış, tek ebeveynli aileler gibi).
- Ailelerinden ayrılan çocukların fiziksel, cinsel ve ruhsal şiddet nedeniyle evden kaçtıklarına ilişkin bulgular vardır.

Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların aile yapıları ve sosyal sınıfları düşünüldüğünde bazı risk etmenlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

- Özellikle çok çocuklu ailelerde aile yoksulluğu devam etmekte ve çocuğun çalışmaya yönlendirilmesi engellenememektedir.
- Küçük şehirlerden büyük şehirlere olan göç hızı azalmıştır, ancak şehirlerin kendi içinde çevreden merkeze göç hızı artmaktadır. Yerel yönetimlerin şehir planlamaları bu göçlere hazır değildir. Bu nedenle çocuğun göç kaynaklı mağduriyet riski devam etmektedir.
- Sokakta satış yapan çocuklara toplumun merhamet duygularıyla yaklaşması çocukların sokaklarda çalışmasının engellenmesini zorlaştırmaktadır.
- Medyada çalışan çocuk rollerinin yaygın kullanılması, çocukları bu yönde özendirilmektedir.
- Topluma ve ailelere yönelik eğitimler farklı kurumlarda farklı başlıklar altında yapılmakta ve zaman ve emek kaybına yol açmaktadır.
- Çocukların okula devamlılığının takibi konusunda okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin duyarlılığı daha çok gelişmelidir.
- Çocuğun takip edildiği sistem, bir erken önleme mekanizması olarak geliştirilmelidir.
- SHÇEK'in hâlen yetişmiş uzman istihdam edememesi, (özellikle üniversitelerin bu sahalarda çalışacak yeterli nitelik ve sayıda eleman yetiştirememesi nedeniyle) merkez ve taşra iletişim eksikliği, iyi niyetli gayretlere rağmen verdiği hizmetler hâlen istenilen seviyeye ulaşmamıştır.
- Medya çocuğun dünyasında en büyük eğitim ve değişim aracı olarak yer almaya devam etmektedir.
- Çocuk mahkemeleri ve çocuk ıslahevleri sayısı hâlen yetersizdir. Çocuk mahkemelerinin sayısı 18.06.2010 tarihi itibarıyla: 75 adet çocuk mahkemesi kurulu olup 61'i faaldir; 20 Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kurulu olup 11'i faaldir. Çocuk eğitimevlerinin sayısı ise 3 tanedir.
- Sosyal rehabilitasyon sonrası ailesine döndürülen çocukları izleme ve değerlendirme süreçleri hâlen yetersizdir. SHÇEK tarafından kuruma yerleştirilen çocukların tedbir kararları izlenmektedir. Ancak, sağlık, eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin izlenmesinde sorunlar çıkabilmektedir.

• Türkiye’de risk altındaki çocuk ve ailelerin profilinin kesin olarak belirlenmesine ilişkin bir sistematik kayıt sistemi oluşturulamamıştır. Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ile ilgili ortak veri tabanının oluşturulmamış olması ve kurumlarda konu ile ilgili birbirini doğrulamayan verilerin hâlen bulunamaması sorunun boyutlarının saptanmasını engellemektedir. Bu da verilen hizmetlerin başarısını değerlendirmesini güçleştirmektedir. Örneğin, 2005 yılından beri pek çok etkili faaliyet yapılmasına karşılık kayıt sistemi yetersiz olması hedef grubun ne kadarına ulaşıldığı konusunda yorum yapmayı güçleştirmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar, mağdur çocuklar arasında önemli bir grubu oluşturmaktadır. 2005 yılında TBMM’ de kurulan araştırma komisyonu sonrasında bu alanda önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Bunlardan başlıcaları

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesi,
- SHÇEK’in yapısının güçlendirilme girişimleri ve yeni hizmet modeli,
- Eğitime devam konusunda yapılan yeniliklerin

bu alanda çocukların mağdur olmaması ve mağdur olma durumlarında korunmalarına ilişkin katkı sağlamıştır.

Ancak, hâlen durumun saptanması ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır.

- Kayıt sisteminin iyi işletilememesi,
- Kurumlar arası koordinasyonun yetersiz olması,
- Mağduriyeti önlemeye ilişkin müdahalelerin genel bir bakış içermemesi

durum analizinin yapılmasını, verilen hizmetin değerlendirilmesini ve alınacak ek önlemlerin belirlenmesini güçleştirmektedir.

Çocukların mağdur olmamasına ilişkin önerilerin ve mağdur olma durumunda yapılması gerekenlere ilişkin genel öneriler Komisyon Raporununun 10. Bölümünde yer almaktadır.

Bölüm Kaynakçası

1. UNICEF, "**Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar**", 1998.
2. TBMM 22. Dönem Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/111,160,108)Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun 829 Sıra Sayılı Raporu, 2005.
3. Prof. Dr. Sevil ATAÜZ, "**Türkiye'de Sokak Çocukları Güncel Eğilimler Ve Yeni Gelişmeler**" Ankara, 2004.
4. G. Ertürk, M. Çakır, U. Genç, M. Dalkılıç, N. Demir, H. Matrak, K. Arslan, A. Karamuk, İ. Altınöz Y. Çorlu, "**İstanbul Sokaklarında Yaşayan ve Yel Değirmeni Çocuk ve Gençlik Merkezinde Kayıtlı Sokak Çocukları İle İlgili Kesitsel Bir Çalışma**" 2004.
5. SHÇEK "**Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Araştırması**" 2005.
6. <http://yeniden.org.tr/sokak/ruhsal.asp>
7. Oğuz Polat, "**Sokaktaki Çocuklarımız**", 2008.
8. T.C. Başbakanlık SHCEK Genel Müdürlüğü, "**Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli**" 2005.
9. Uğurhan F, Buğdaycı R, Sasmaz T, Oner S, Kurt Ao, Tezcan H. "**Socio-Demographic Characteristics and Lives of Children Working or Living In The Streets Of Mersin,Turkey**", Turkish Journal of Public Health, 2004, 2(2):68-74.
10. Güneş S. ve Kalaycı AR., "**Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar Tespitler ve Çözüm Önerileri**", İnceleme ve Gözlem Raporu, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2004.
11. Bulut I., "**Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokağın Çekiciliği**", Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu, .7-9 Kasım 2008, Şanlıurfa.
12. Ögel K., Tamar D., Evren C., Çakmak D., "**Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı**", Türk Psikiyatri Dergisi, 2001, 12: 1 : 47-52.
13. Sibel Yılmaz, "**Sokak Çocukları**", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
14. Özen S; "**Kentleşme Sürecinde Sağlık Problemleri ve Politikaları**", 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, 20-22 Kasım, Mersin, DİE Yayın No: 2046, Sosyoloji Derneği Yayın No:5, Ankara, 1996.
15. Gökçe, "**Gecekonularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**", 1993
16. Üner S ve Özcebe H. "**Urbanization and Child Health**". International Symposium on Children's Health and Environment, October 18th-20th, 2002. Turkish Medical Association and Association of Physicians for Environment, İstanbul, Turkey.
17. Özcebe H. "**Güç Koşullar Altındaki Çocuklar. Halk Sağlığı Temel Bilgiler**" (Ed. Ç.Güler ve L.Akın). Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 2006, pp. 375-417.
18. Bose AB. "**The Disadvantaged Urban Child in India**". Innocenti Occational Papers The Urban Child Series, Number 1, UNICEF, 1992.
19. Tülin Kuşgözoğlu. "**İhmal ve İstimar Açısından Sokak Çocukları**", 7. Sokakta Çalışan Çocuklar Sempozyumu, Konferans, 7- 9 Kasım Şanlıurfa, 2008.

20. Tülin İçli, “**Çocuk Sokak ve Suç**”, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009.
21. Dünya Sağlık Örgütü
22. Sevil ATAÜZ, “**Türkiye’de Sokak Çocukları Güncel Eğilimler Ve Yeni Gelişmeler**” Ankara, 2004.
23. Komisyonunun valiliklere gönderdiği yazılara verilen yanıtlar.
24. Özgen N., “**Kentte Yeni Yoksulluk ve Çöp İnsanları**” Toplum ve Bilim, Birikim Yayınları, Yaz 89, 2001.
25. Soykan T., “**Çöpteki Servetin Fakir İşçileri**”, <http://www.radikal.com.tr/haberno:231530>, 2007.
26. Betül Altuntaş, “**Enformel Bir Emek Biçimi Olarak Sokak Toplayıcılığı: Ankara Örneğinde Sektöre ve Çalışanlarına İlişkin Bir Bilgi ve Deneyim Paylaşımı**” Toplum ve Bilim Dergisi, sayı:112.
27. TÜİK “**Güvenlik Birimine Gelen ya da Getirilen Çocuklar**” 2007-2008.
28. <http://www.shcek.gov.tr/>
29. Hüseyin Güvercin, “**Aile ve Çevre Özellikleri Açısından Gaziantep Sokak Çocukları**”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
30. Gümüş A., Adana Sokak Çocukları Derneği’nin Adana Valiliği ve Çukurova Üniversitesi ortaklığında AB destekli İŞKUR Destek Projesi olarak 2005 yılında yürüttüğü “**Sokaktan Geleceğe - Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Mesleki Beceri Kazandırma ve Sosyal Uyum Projesi**”.
31. Sevgi Usta Sayita ve arkadaşları, “**Küreselleşme Yoksulluk Ve Şiddet Bağlamında Sokak Çocukları**”, 2001.

8.3. ÇALIŞTIRILAN ÇOCUKLAR

Bu bölümde çalıştırılan çocuklar, Dünyada ve Türkiye’de durum, geçici ve mevsimlik tarım işçileri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılan uygulamalar, sorunlar ve öneriler yer almaktadır.

Çocukların çalışma hayatında yer alması, çocukların çalışması değil, çalıştırılması şeklinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle çalışan çocuk ya da çocuk işçi tanımları uygun değildir. (1)

Çocuk çalıştırılmasına tarihin her döneminde rastlanılmaktadır, ancak tarihin her döneminde çalıştırılma biçimleri o döneme özgü farklılıklar göstermektedir. Tarihin ilk dönemlerinde çocuk, anne ve babaya yardımcı olarak çalışma hayatında yer alırken yerleşik hayata geçişin ardından tarıma dayalı yaşam ve geçim biçimlerinin baskın olduğu devirlerde, aile ya da akraba işlerinde çalıştırılmışlardır.(1)

Çocukların çalıştırılması tarihin her döneminde karşımıza çıkan bir olgu olmasına rağmen, “çocuk işçiliği” kavramı sanayileşme dönemi ile birlikte, “emek yoğun” işlerin artık makineler aracılığıyla kadın ve çocuklar tarafından yapılmaya başlamasıyla “çocuk çalışması”, “çocuk işgücü” adını almıştır. (1)

Çocuk emeğinin üretim amaçlı kullanımını ifade eden çocuk istihdamı, bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde güncelliğini korumaktadır. Sorun yalnızca az gelişmiş ülkelere özgü bir nitelik taşımamakta, aynı zamanda sanayileşme sürecini tamamlamış Batı ekonomilerinde de görülebilmektedir. Ancak az gelişmiş ülkelerde daha fazla çocuk çalıştırılmaktadır. (1)

Çocukların çalıştırılmalarının temelinde sanayileşmenin getirdiği sömürü biçimi, yasal düzenlemelerin yetersizliği, çocuk çalışmasının avantajları (küçük ellerle daha ince işler yapabilme, bedeni küçük olduğu için dar alanlara girebilme gibi) gibi konuları öne çıkaran görüşler yer almaktadır. Bu alandaki bir akım da ailenin gelir düzeyi, zorunlu eğitim süresi, ailede çocuğun çalışmasına verilen değer gibi görüşlerin temelde çocukların çalıştırılma nedenleri arasında olduğunu belirtmektedir. Burada çocuğa verilen değerın tanımında ekonomik, sosyal ya da psikolojik olabilir. **Türkiye’de çocuğa verilen değerın % 77 ekonomik olduğu bulgusu vardır.** (1)

Çocukların çalıştırılma nedenlerinin araştırılmasında ailenin çocuğun gelirin gereksinimi olması, erken yaşta iş bulma garantisi olan meslek öğrenmesi, okumaktan hoşlanmaması ya da sokakta boş gezmemesi şeklinde bulunmaktadır. (1)

Çocuklar sadece işyerlerinde çalıştırılmamakta, önemli bir grup çocuğun sokakta çalıştırıldığı bilinmektedir. Çocuklar, dünyanın her yerinde, farklı alanlarda gözle görülen/görülmeyen, formal/formal olmayan, ev dışında/ev içinde ve kentsel/kırsal kesimde olmak üzere değişik işlerde çalışmaktadırlar. Özellikle kırsal kesimde tarım ve hayvancılık sektöründe çalışan çocuklar günlük yaşantımızda çok fazla gündeme gelmeyen çalışan çocuklardır. Çocuklar para karşılığı ya da bir süreliğine kiralanarak gözle görülen/görülmeyen iş kollarında da çalışmaktadırlar. İkinci önemli grup ise aile içi çalışmadır. Bu alanda çalışan çocukların önemli bir kısmını kız çocuklar oluşturmakta olup genellikle gözle görülmeyen işlerde çalışmaktadırlar. Bir başka önemli çalışan çocuk grubu ise yasal olmayan ve formal olmayan işyerlerindedir. Bu çocuklar halı dokumacılığı, madencilik ya da seks alanında çalışan çocuklardır. (2)

Çocukların çalışmasının temel nedenleri, yoksulluk, eğitim düzeyinin düşük olması, göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, geleneksel bakış açısı, meslek edinme, mevzuatın eksiklikleri ve etkin uygulanamaması, işverenlerin çocuk işgücüne olan talebi olarak ortaya çıkmaktadır. (3)

Tüm dünyada 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği İle Mücadele Günü olarak kabul edilmiştir ve bu konuya ilişkin etkinlikler düzenlenerek toplumun farkındalığı artırılmaya çalışılmaktadır.

Özellikle tehlikeli işlerde çalışma başta olmak üzere, çalışma hayatı çocuğun zihinsel, bedensel, ruhsal ve genel olarak sosyal gelişimini etkilemektedir. Çalışan çocuklar çoğu zaman okula devam edememekte veya zorunlu eğitimlerini yarıda bırakmakta ve dolayısıyla, ileriki çalışma yaşamları için gerekli olan donanımdan yoksun kalmaktadır. Bu durum sadece çocuğun yetişkin olarak sürdüreceği daha sonraki yaşamını olumsuz yönde etkilemekle kalmayıp ülkenin üretkenlik düzeyini de azaltmaktadır. (1)

- Çocukların bilişsel, duygusal ve toplumsal yeteneklerini geliştirmek için öğretim olanaklarına ulaşmaları gerekmektedir. Ancak, çocukların çalıştırılmaları öğrenim olanaklarına ulaşmasını engellemektedir. Çocuğun çalışma süresi ve çalışma yaşamındaki yorgunlukları onların okul devamlarını ve başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bazen çalışma ortamının özellikleri çocuğun eğitime ilişkin sahip olduğu değeri azaltabilir (bu durum sokak çocukları arasında yaygın biçimde görülmektedir)
- İşyerinde kötü davranışlara hedef olan çocuk, derslerine yoğunlaşamayacak ölçüde sarsıntıya uğrayabilir ya da ortalığı karıştırıcı yaramaz bir çocuk olarak öğretmenler tarafından dışlanabilir.
- Çocukların çalışmalarının çocuklar üzerindeki en önemli etkisi büyüme ve gelişme üzerine olmaktadır. Çalışan çocukların normal büyüme ve gelişmelerinin yanı sıra ek olarak çalışmanın getirdiği enerji gereksinimleri de vardır. Yetersiz alınan enerji ve protein miktarı çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemekte ve durdurabilmektedir.
- Çocuğun çalışması çocuğun psikososyal gelişimini de etkilemektedir. Çocuğun psikososyal gelişimi için oyun oynaması, okula gitmesi, boş zamanlarda kendini geliştiren uğraşları olması ve kendi yaş grubu ile sosyal iletişimi gereklidir. Çocuklar çalıştıkları zaman bu yaşam tarzına ulaşamamaktadırlar. Çalışan çocuklarda görülen anksiyete ve depresyon başlıca psikososyal sorunlardır. Çalışan çocukların sık olarak ifade ettikleri yakınmalar ise sık baş ağrısı, yeme sorunları, sık ağlama, oyuna karşı isteksizlik, devamlı konstipasyon, yorgunluk, kabul görmeme, uyku sorunları ve genel mutsuzluk halleridir.
- Uzun çalışma saatleri ve evi ile işyeri arasındaki uzaklık çocuğun evde kalma süresinin kısalması nedeniyle aile ile iletişimini engellemektedir.
- Çocukların çalıştıkları alanlarda günlerinin önemli bir bölümünde yetişkinlerle beraber olmaları ve iş çevresi dışında sosyal yaşamlarının olmayışı çocukların sosyal gelişimlerini sınırlandırmaktadır.
- Çalışan çocukların yüzey alanlarının geniş, cilt yapılarının ince ve solunum hızlarının yüksek olması nedeniyle aynı ortamda çalışan erişkinlere göre kimyasal maddelere maruz kalmaları daha yoğun olmaktadır.
- Çalışan çocuklar çoğunlukla küçük ölçekli işletmelerde çalışmaktadırlar. Bu işletmeler genellikle üretim amacına uygun alt yapıdan yoksundur. Eski ve koruyucusuz makineler ve el aletleri kullanılmaktadır. Ayrıca iş makineleri, işyeri ortamı ve kullanılan koruyucular çocuklar için düzenlenmediği için çocukların kaza geçirme riski yüksektir.
- Çalışma ortamında bulunan tozlar, kimyasal toksik ajanlar, çalışma ortamının ışıklandırması, ısınması, havalandırması, işyerindeki kalabalık ortam, işyeri nem oranı, kokusu, iyonize radyasyon varlığı, güvensiz ve hijyenik olmayan ortam çocukların sağlığını tehdit etmektedir.

- Çalışılan işyerinin durumuna göre çocuklarda solunum yolu hastalıkları, tüberküloz, bronşit, astım vb. gibi hastalıklar görülmektedir
- Sokaklarda çalışan çocuklarda da büyüme ve gelişmelerinin yetersiz olmasının yanı sıra, sigara, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı oluşmakta, cinsel tâciz ve istismara maruz kalmaktadırlar.
- Kirilikten ve hava koşullarından kaynaklanan cilt ve akciğer sorunları görülebilmektedir.
- Üst solunum yolu enfeksiyonları görülmektedir.
- Çöp toplama ve ayıklama işine yönelik çocuklar kurşun ve cıva gibi maddelerin etkilerine, ayrıca paraziter hastalıklara, enfeksiyonlara (akciğer, cilt vb), köpek ısırıklarına ya da cam kesiklerine maruz kalmaktadırlar.
- Seks sömürsünün içinde yer alan çocuklarda solunum yolu hastalıkları, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV/AIDS, istenmeyen gebelikler ve uyuşturucu ilaç kullanımı görülmektedir. Ayrıca bu çocuklar ruhsal ve sosyal sorunlar da yaşamaktadırlar.
- Tarım alanında çalışan çocukların geniş, hiyerarşik ve ataerkil ailelere sahip oldukları görülmektedir. Çocuk aile birlikte çalışmasına karşılık, ailenin hiyerarşik yapısı nedeniyle sahip olduğu rolde büyük bir değişim olmamaktadır. Çocukların aileleri ile birlikte çalışmak istememesi aileleri ile olan iletişimlerinin bozulmasına neden olabilmektedir.
- Aşırı sıcak ve nemli ortamlarda çalışmaktan ileri gelen yorgunluk, böcek ısırılmaları ve yine uzun süre eğilip çalışmaktan kaynaklanan sırt ağrıları gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.
- Başta haşere ve yabancı ot ilaçları olmak üzere kimyasal madde kullanımından kaynaklanan tehlikelerle karşı karşıyadırlar.
- Plastikten yapma çadırlarda elektrik, su vb. alt yapı hizmetlerinden yoksun biçimde yaşamlarını sürdürmekte ve bu nedenle birçok sağlık problemleriyle karşılaşmaktadırlar.
- Özellikle tarım sektöründe çalışan çocuklar *eğitim* *hakkından* mahrum bırakılmaktadır.
- Çocukların sanatsal faaliyetlerde bulunmaları ailelerin çocuklardan beklentilerini yükseltebilir. Yüksek kariyer beklentisi çocukta zihinsel ve duygusal bir gerginlik oluşturabilir.
- Özellikle medya alanında çalıştırılan çocukların sürekli övülmesi, çocuğun öğrenme ve çalışma motivasyonunu azaltabilir. Sürekli övgü çocuğu boyun eğmeye zorlayabilir. Bu da çocuğun karar verme becerisine engel olabilir. Çocuk oyuncular büyüdüklerinde küçüklük dönemlerinde gördükleri yoğun ilgiyi kaybederler. Bu durum depresyona ya da psikolojik sorunlara neden olabilir.
- Ev işlerinde çalıştırılan çocukların yaşamlarından mutlu olmadıkları, psikosomatik yakınmaları olduğu, cinsel istismara maruz kaldıkları bilinmektedir.

8.3.1. Dünyada Çocuk İşçiliğinin Durumu

Çocuk işçiliği dünya gündeminde en üst sıralarda yer alması gereken ve ivedi çözüm bekleyen bir sorundur. Dünyada milyonlarca çocuk fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ve uluslar arası yasalara, uluslar arası standartlara uygun olmayan koşullarda çalışmaktadır.

Günümüzde çalışan çocukların sayısını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansı 2010 yılı raporunda yer alan 2008 yılı tahminlerine göre dünyada 5-17 yaş grubunda 305 milyon çocuk ekonomik faaliyette bulunmaktadır. Bu çocukların 215 milyonu çocuk işçi olarak tanımlanmakta ve bunların da 115 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır. (4)

Dünyada yaklaşık 450 milyon tarım işçisinin bulunduğu, tarım işçilerinin % 60'ından fazlasının yoksulluk sınırı altında yaşadığı, en az % 80'nin sosyal güvencesinin bulunmadığı ve % 70'inin tarlalarda çocuklarıyla birlikte çalıştıkları bildirilmektedir. Dünyada 18 yaş altı 150 milyon çocuğun tarım sektöründe çalıştığı ve bu sayının çalışan çocukların yaklaşık % 70'ini temsil ettiği tahmin edilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla özellikle güç koşullardaki çocukların korunması gündeme öncelikli bir konu olarak gelmiştir. Çocuklar İçin Dünya Zirvesi, Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programı (IPEC)'inde esin kaynağı olmuştur. 1992-1993 yıllarından itibaren ise çocuk işçiliği konusunu, ILO ölçeğinde gözetilmesi gereken bir konu olarak belirlemiş ve "Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı" (International Programme on the Elimination of Child Labour- IPEC) başlatmıştır. 1992'de başlayan ILO-IPEC (Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı) programı dünya genelinde büyük ilgi görmüş ve bu çerçevede çocuk işgücünün mevcut durumu ve yapısı çeşitli ülkelerde sorgulanmaya başlanmıştır.

IPEC programı 1992 yılında Brezilya, Hindistan, Endonezya, Kenya, Tayland ve Türkiye'de başlatılmış, 1994 yılında Bangladeş, Nepal, Pakistan, Filipinler, Tanzanya, 1996-1997 yıllarında ise Kamboçya, Sri Lanka, Benin, Mısır, Madagaskar, Senegal, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Panama, Arjantin, Bolivya, Peru, Venezuela, Kolombiya ve Ekvator programa katılmıştır. Hâlihazırda 74 ülkede sürdürülen programa Afrika, Arap ülkeleri, Asya, Orta ve Doğu Avrupa'dan katılmak isteyen bazı ülkelerde de hazırlık çalışmaları yapılmaktadır. (4)

Programa katılan ülkelerdeki çalışan çocukların korunması amacıyla gerçekleştirilen ulusal düzeydeki çalışmalar, kamu, gönüllü kuruluşlar ve ilgili taraflar (işçi sendikaları, iş müfettişleri, işveren örgütleri, eğitimciler, basın, aileler, çocuklar ve diğerleri) tarafından yürütülmektedir. ILO/IPEC'in uzun vadeli asıl hedefi, çocuk işçiliğine son verilmesi, kısa ve orta vadeli hedefi ise çocukların korunması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesidir. Ancak, ülkelerin sosyoekonomik koşulları göz önüne alındığında kaynakların yetersizliği ve alt yapı eksikliği çocuk işçiliğinin çok kısa vadede sona erdirilmesinin zor olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun gerçekleşmesi pek çok ülkede sosyal ve ekonomik koşulların iyileşmesine bağlıdır. Bundan dolayı, IPEC önceliğini "en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği" olarak belirlemiştir. IPEC stratejisi hükümetlerin çocuk işçiliğiyle mücadeledeki politik istek ve kararlılıklarını; işçi, işveren ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde en üst düzeye çıkarmasına katkıda bulunmak olarak özetlenebilir. (4)

ILO tarafından 2006 yılında hazırlanan Global Eylem planında, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin 2016 yılına kadar önlenmesi hedeflenmiştir.

8.3.2. Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Durumu

Çocuk işçiliği, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de ciddi bir sorundur. Çocuk işçiliği ülkelerin ekonomik, sosyal gelişmişliği ve eğitim düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Çocuk işçiliği konusu hem çocuk sağlığı ve eğitimi hem de kayıt dışı istihdam açısından çalışma hayatının sorunlu alanlarından birisidir.

Ülkemizde bazı kesimlerde çocuğun iş yapması, onun sorumluluk alması, olgunlaşması bir anlamda sosyalleşmesi açısından önemli görülmektedir. Hatta bazı durumlarda çocuğun işleri öğrenmesi son derece hayati önem taşımaktadır. Örneğin, kırsal kesimde çocukların tarımla ilgili işleri ya da ev işlerinin nasıl yapılacağını öğrenmesi önemlidir.

Son 20-30 yıl içerisinde özellikle kentsel alandaki çocuk ve genç işgücünde gözle görülür artışlar olduğunu belgeleyen kanıtlara rastlanılmaktadır. (5)

Çocuk işçiliği konusu, yalnızca çok sayıda çocuğun yasa dışı çalışması nedeniyle değil, yaptıkları işlerin çoğu zaman sömürüye dayalı olması nedeniyle değerlendirilmesi gereken karmaşık bir sorundur. Çocuklar, toplumsal, politik, kültürel ve ekonomik nedenlerle çalıştırılmaktadır. (6) Bunun yanı sıra kent kesiminde çalışan çocuk ve gençlerin, büyük olasılıkla kırsal alanda özellikle tarım kesiminde çalışanlardan daha mağdur durumda oldukları düşünülmektedir. (5)

Türkiye’de de çalıştırılan çocuklar ile yapılan çalışmalar çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının olumsuz olarak etkilendiğini göstermektedir. Örneğin, endüstrinin gelişmiş olduğu bir kentte iş sağlığı merkezinde yapılan bir çalışmada çocukların pek çoğunun düşük eğitim düzeyine sahip ve geniş ailelerde yaşadıkları görülmüştür. Çalışmaya başlama yaşı ortalama 14, 8 (SS 1,5) olup günde ortalama 11,3 (SS 1,3) çalışmaktadırlar. Kızların ruhsal sağlık durumları erkeklere göre daha fazla etkileneş olduğu görülmüştür. Çalışan çocukların yoksulluk nedeniyle fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklarının olumsuz olarak etkilendiği de bulgular arasındadır. Çocukların uzun saatler boyunca çalışma ve dinlendirici herhangi bir etkinliğin olmaması çocukların ruhsal sağlıklarının bozulmasına neden olmaktadır. (7)

8.3.2.1. Türkiye İstatistik Kurumu “Çocuk İşgücü Araştırması”

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından, Türkiye’de çalışan çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturmak, çalışan çocukların çalıştıkları sektörleri, çalışma koşullarını, sosyal, ekonomik, demografik özelliklerini ortaya koyabilmek ve çocuk işçiliğini önlemeye yönelik olarak yapılan çalışmaların etkisini ölçebilmek amacıyla (Ekim 1994 - Ekim 1999 - Ekim, Kasım, Aralık 2006) Çocuk İşgücü Anketleri yapılmıştır. 1994, 1999 ve 2006 Çocuk İşgücü Anketleri Türkiye’deki çocuk işgücüne dair önemli bilgiler vermektedir.

Tablo 107. Yıllara ve Yaş Gruplarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocuklar (Bin)

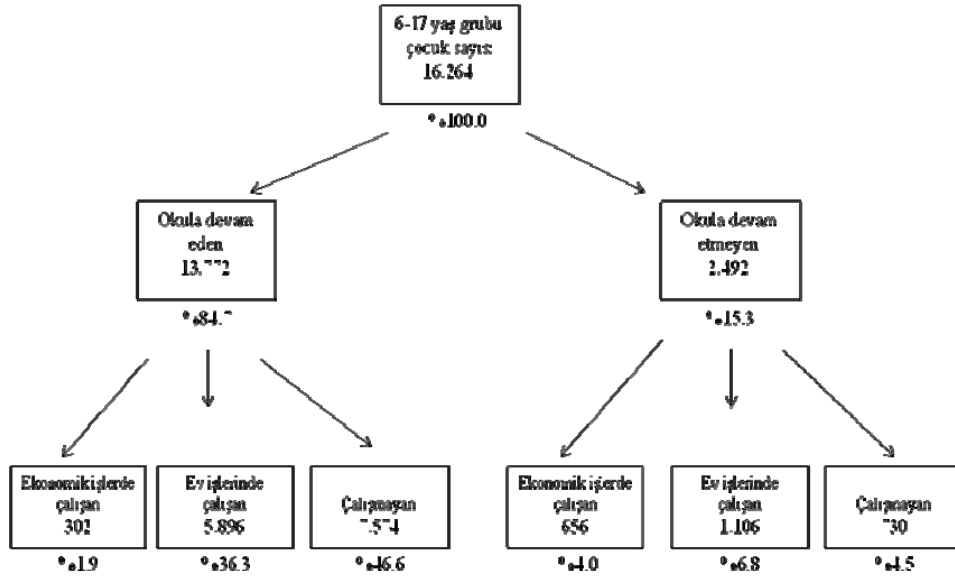
Yaş grubu ve cinsiyet	Nüfus			Ekonomik İşlerde Çalışanlar					
	1994	1999	2006	1994	%	1999	%	2006	%
Toplam	14.968	15.822	16.264	2.270	15,2	1,630	10,3	958	5,9
6-14	10.945	11.939	12.478	958	8,8	609	5,1	320	2,6
15-17	4.023	3.883	3.786	1.312	32,6	1,021	26,3	638	16,9
Erkek	7.628	8.022	8.192	1.372	18	954	11,9	632	7,7
6-14	5.584	6.054	6.286	567	10,2	339	5,6	207	3,3
15-17	2.044	1.968	1.906	805	39,4	615	31,3	425	22,3
Kadın	7.340	7.800	8.072	898	12,2	675	8,7	326	4
6-14	5.361	5.885	6.192	391	7,3	269	4,6	113	1,8
15-17	1.979	1.915	1.880	507	25,6	406	21,2	213	11,3

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

TÜİK 2006 Çocuk İşgücü Araştırması sonuçlarına göre; 6-17 yaş grubundaki toplam nüfus 16 milyon 264 bindir. 6-17 yaş grubundaki çocuklar (6-14 yaş grubunda 12 milyon 478 bin, 15-17 yaş grubunda 3 milyon 786 bin) toplam kurumsal olmayan sivil nüfusun % 22,3’ünü oluşturmaktadır.

6-17 yaş grubunda 958 bin çocuk ekonomik işlerde çalışmaktadır. Bu çocukların; 320 bini (% 64,7 erkek, % 35,3 kız) 6-14 yaş grubunda ve 638 bini (% 66,6 erkek, % 33,4 kız) 15-17 yaş grubundadır. Her iki yaş grubunda da çalışan çocukların çok büyük çoğunluğunu erkek çocuklar oluşturmaktadır.

Şekil 39. Türkiye’de Çocukların Eğitim Kurumlarına Devam Etme ve Çalışma Durumlarının Dağılımı

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

6-17 yaş grubundaki tüm çocukların 13 milyon 772 bini (% 84,7) okula devam ederken bu yaş grubunda 2 milyon 492 bini (% 15,3) okula devam etmemektedir. 6-17 yaş grubundaki çocukların eğitim ve çalışma durumları daha alt detaylarda incelendiğinde 6-14 yaş grubunda yani zorunlu eğitim çağında olan ve okula devam eden çocuk sayısı; 11 milyon 533 bindir. Zorunlu eğitim çağında olan ancak okula devam etmeyen çocuk sayısı ise 945 bindir. (370 bin erkek, 576 bin kız) (Şekil 39)

Zorunlu eğitim yaş grubunda olan 6-14 yaş grubunda okula devam eden çocuklar (11 milyon 533 bin) içerisinde ekonomik işlerde çalışan çocukların (196 bin) oranı % 1,7 iken bu yaş grubunda okula devam etmeyen çocuklar (945 bin) içerisinde ekonomik işlerde çalışan çocukların (124 bin) oranı % 13,2'dir. 15-17 yaş grubunda ise okula devam eden çocuklar (2 milyon 240 bin) içerisinde ekonomik işlerde çalışan çocukların (106 bin) oranı % 4,7 iken bu yaş grubunda okula devam etmeyen çocuklar (1 milyon 546 bin) içerisinde ekonomik işlerde çalışan çocukların (532 bin) oranı % 34,4'dür. **Bu durum okula devam durumu ile çocuk işçiliği arasındaki ilişkinin son derece önemli olduğunu göstermektedir.**

6-14 yaş grubunda yani zorunlu eğitim çağında olan ve okula devam edemeyen çocukların öğrenimine devam edememe nedenleri incelendiğinde;

• En yüksek oran % 30,4 ile yaşının uygun olmamasına dayanmaktadır. Okula başlama yaşının 6 olması nedeniyle bu kabul edilebilir bir gerekçe olmakla birlikte okul öncesi eğitimin önemini de ortaya çıkarmaktadır.

• Bununla birlikte okul masraflarını karşılayamaması nedeniyle okula devam edemeyen çocukların oranı % 20,5 (194 bin)

• Ailesinin okula gitmesine izin vermemesi nedeniyle okula devam edemeyen çocukların oranı % 13,9 (132 bin)'dur.

• **Çalıştığı için okula devam edemeyen** çocukların oranı ise % 2,3'tür (yaklaşık 22 bin).

Bu sayılar, ekonomik yoksulluğun çocuğun çalışması sebebiyle okula devamını engelleyen bir neden olduğunu ve ailelerin eğitimin önemine yeterince inanmadıklarını göstermektedir. Ailesi istemediği için okula devam edemeyen çocuklar kız ve erkek ayrımında ele alındığında kız çocuklarının aleyhine bir durum söz konusu olmaktadır. Ailesi istemediği için okula devam edemeyen erkek çocukların oranı % 4,1 iken (22 bin) bu oran kız çocuklarında % 20,9'a (110 bin) çıkmaktadır.

Tablo 108. Yaş Gruplarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocukların Sektörel Dağılımı (Bin)

Yaş Grubu	Toplam	Tarım		Sanayi		Ticaret		Hizmet	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplam	958	393	41,0	272	28,4	205	21,4	88	9,2
6-14	320	183	57,2	51	15,9	65	20,3	21	6,6
15-17	638	210	32,9	221	34,6	141	22,1	66	10,4

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

6-17 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan çocukların sektörel dağılımı incelendiğinde en fazla çalışılan sektörün tarım olduğu görülmektedir. Çalışılan sektörler yaş gruplarına göre detaylandırıldığında 6-14 yaş grubundakilerin yine en çok tarım sektöründe (% 41,0), 15-17 yaş grubundaki çocukların ise en çok sanayi sektöründe çalıştıkları gözlenmektedir (% 34,6). 6-17 yaş grubunda, çalışan çocukların 420 bini (% 43,7) ücretsiz aile işçisi olarak, 513 bini (% 53,5) ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak, 26 bini (% 2,7) ise kendi hesabına veya işveren olarak çalışmaktadır.

Türkiye için tarım, hâlen ağırlığı olan bir sektördür. Türkiye'de 6-17 yaş nüfusun % 5,9'unun istihdam edildiği ve 392.000'inin tarım sektöründe çalıştığı bildirilmektedir. (8)

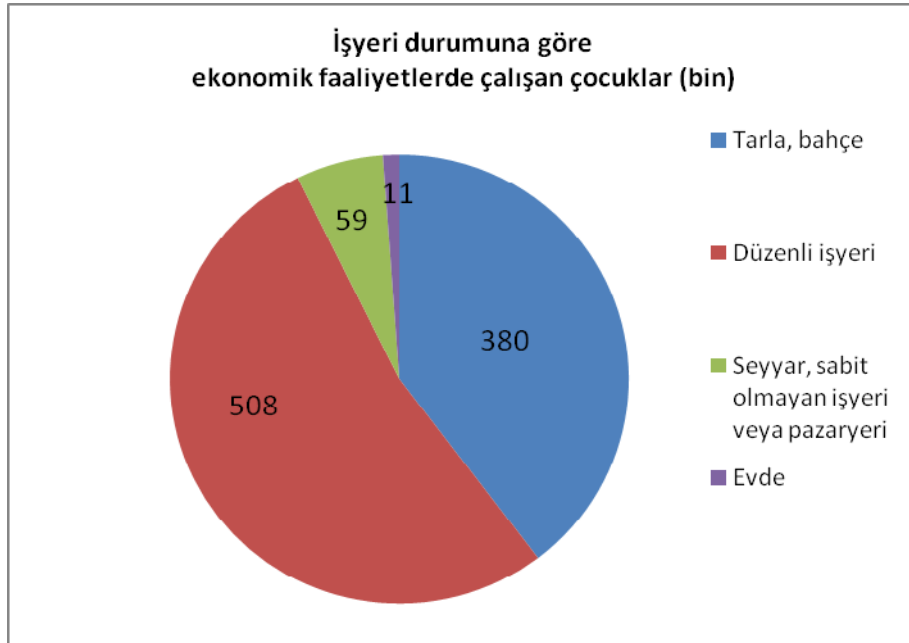
Tablo 109. Fiili Çalışma Süresi ve Faaliyet Kollarına Göre Ekonomik İşlerde Çalışan Çocuklar (Bin)

Fiili Çalışma Süresi	Toplam	Tarım	Sanayi	Ticaret	Hizmet
Toplam	958	393	272	205	88
1-7	72	53	3	15	0
8-15	106	65	9	24	7
16-30	168	90	33	27	19
31-39	51	33	7	6	4
40-45	66	28	23	11	4
46-54	130	15	77	26	12
55 +	345	94	120	93	39

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

6-17 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan çocukların yaklaşık % 36'sının (345 bin) 55 saat ve daha fazla çalıştıkları görülmektedir. 55 saatten daha fazla çalışılan sektörlerin başında ise sanayi gelmektedir.

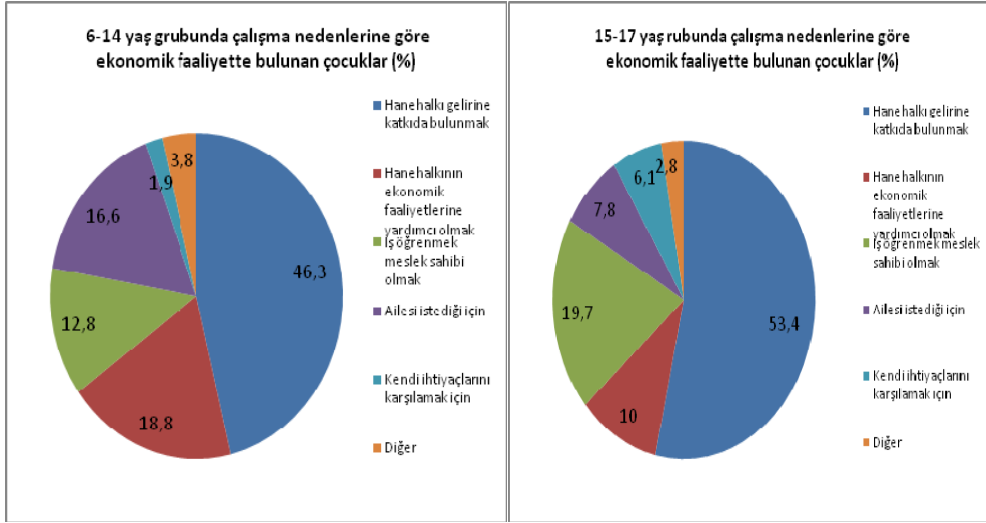
Şekil 40. İşyeri Durumuna Göre Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

6-17 yaş grubunda ekonomik işlerde çalışan çocukların büyük çoğunluğunun yaklaşık % 53'ünün düzenli bir işyerinde çalıştıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla tarla-bahçe (% 40), seyyar, sabit olmayan işyeri veya pazaryeri (% 6) ve ev (% 1) izlemektedir.

Şekil 41. Yaş Grupları ve Çalışma Nedenlerine Göre Ekonomik Faaliyette Bulunan Çocuklar

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

Ekonomik faaliyette bulunan çocukların çalışma nedenleri incelendiğinde her iki yaş grubunda da öncelikli neden olarak hanehalkı gelirine katkıda bulunmak gelmektedir. İkinci büyük neden ise hanehalkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmaktır.

6-14 yaş grubunda iş öğrenmek, meslek sahibi olmak için çalışanların oranı % 12, 8 iken, 15-17 yaş grubunda bu oran % 19,7'dir. Sonuçlardan da görüldüğü üzere çocukların çalışma nedenlerinin başında ekonomik sorunlar yer almaktadır.

Ancak çocukların büyük çoğunluğu ekonomik nedenlerden dolayı çalışırken aldıkları ücret ise oldukça düşüktür. 6-14 yaş grubunda çalışan çocukların ortalama kazançları aylık 162 TL'dir ve bu rakam asgari ücretin çok altındadır. (2006 yılının aynı döneminde 16 yaşını doldurmayanlar için net asgari ücret 322,43 TL'dir) Çok düşük ücretlerle, vasıf gerektirmeyen işlerde çalışarak aile bütçesine katkı sağlamaya çalışan çocuklar, gelecek yaşantılarında çocuğunun getireceği aylık ortalama 162- TL'ye muhtaç bireylere dönüşmektedir.

Tablo 110. Hanehalkı Büyüklüğü ve Okula Devam Durumlarına Göre 6-17 Yaş Grubunda Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar (Bin)

Hanehalkı Büyüklüğü	Genel Toplam	Okula Devam Eden			Okula Devam Etmeyen		
		Toplam	Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan		Toplam	Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan	
			Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Toplam	16.264	13.773	303	2,20	2.491	656	26,33
3 ve daha az	1.619	1.403	27	1,92	216	58	26,85
4	4.633	4.195	83	1,98	438	116	26,48
5	3.737	3.260	83	2,55	477	150	31,45
6	2.385	1.999	43	2,15	386	107	27,72
7	1.359	1.072	24	2,24	287	67	23,34
8, +	2.531	1.844	43	2,33	687	158	23

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

Okula devam eden ve ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların hanehalkı büyüklükleri incelendiğinde; 5 kişilik hanehalkı büyüklüğüne sahip çocukların ekonomik faaliyette bulunma oranı (% 2,55) daha fazla olduğu görülmektedir. Bunu % 2,33 oranıyla 8 ve daha fazla hanehalkı büyüklüğüne sahip çocuklar izlemektedir.

Okula devam etmeyen ve ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların hanehalkı büyüklükleri incelendiğinde ise, ekonomik faaliyette bulunan çocukların yine 5 kişilik hanehalkı büyüklüğüne sahip (% 31,45) olduğu görülmektedir. Bunu % 27,72 ile 6 kişilik hanehalkı büyüklüğüne sahip çocuklar izlemektedir.

Tablo 111. Hanehalkı Reisinin Eğitim Durumu, Okula Devam ve Çalışma Durumuna Göre Çocuklar (Bin)

Hanehalkı Reisinin Eğitim Durumu	Okula Devam Eden			Okula Devam Etmeyen		
	Toplam	Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan		Toplam	Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan	
		Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Toplam	13.773	303	2,20	2.491	656	26,33
Okuma yazma bilmeyen	974	27	2,77	391	92	23,53
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	814	23	2,83	299	80	26,76
İlkokul mezunu	7.410	192	2,59	1.413	419	29,65

İlköğretim, ortaokul veya dengi meslek okulu	2.686	46	1,71	281	56	19,93
Genel lise ve dengi meslek okulu	1.290	11	0,85	82	7	8,54
Yüksek öğretim	597	2	0,34	28	3	10,71

Kaynak: TÜİK, Çalışan Çocuklar 2006

Babanın öğrenim durumu çocuğun okula devam etmesini ve çalışmasını etkilemektedir. Okula devam eden çocuklar, babaların öğrenim durumu fark etmeksizin çalışma yaşamına katılmamaktadırlar. Oysa, çocuk okula devam etmiyorsa çocuklar daha fazla çalıştırılmaktadırlar. Babanın öğrenim durumu çocuğun çalıştırılmasını ikinci derecede etkileyen bir etmen olmaktadır.

TÜİK tarafından 1994, 1999 ve 2006 yıllarında yapılan Çocuk İşgücü Anketi sonuçları uygulama dönemleri itibarıyla karşılaştırıldığında, Ekim 1994'te 6-17 yaş grubundaki çocukların % 15,2'si, Ekim 1999'da % 10,3'ü ekonomik bir işte çalışmakta iken 2006 yılı IV. Döneminde (Ekim, Kasım, Aralık) gerçekleştirilen Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre bu oran % 5,9'a düşmüştür.

8.3.2.2. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistikleri

Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre, 18 yaş altı tüm çocuklar Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmışlardır. (GSSK Md. 4, Md.60, Md. 67)

Tablo 112. 18 Yaşın Altındaki Sigortalı Sayıları (2007-2008)

Yaş	2007			2008		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
14	269	205	475	1.186	872	2.058
15	667	506	1.173	3.767	2.180	5.947
16	3.458	1.911	5.369	13.517	6.225	19.742
17	14.161	5.984	20.145	31.961	12.291	44.252
18	38.914	16.342	55.256	85.455	33.526	118.981
TOPLAM	57.469	24.948	82.418	135.886	55.094	190.980

Kaynak : SGK 2008 ve 2009 İstatistik Yıllığı

Türkiye'de sigortalı olarak çalışan çocuk sayısı 2007 ve 2008 yılları arasında artış göstermiştir. Bu artışın oranı % 131,72'dir. **Ancak, bu artışın çocukların daha fazla çalışma hayatına katılmasından ziyade 2008 yılında yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun uygulamaya girmesinden önceki bir artış olduğu düşünülmektedir.** Bu dönemde sigortalı olan çocukların iş yaşamında kalma sürelerinin eski yasaya göre olması ailelerin çocuklarını sigortalı yapmasına neden olabilir tartışması yürütülmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtlarında çalışan çocukların iş kazalarına ilişkin veri de bulunmaktadır. Türkiye’de 2007 yılında 3.906 ve 2008 yılında 4.045 çocuk çalışan iş kazası geçirmiştir.

Tablo 113. İş Kazaları Vakalarının Sigortalıların Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	2007			2008		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
-14	32	42	461	77	1.032	1.109
15-17	405	3.04	3.445	415	2.521	2.936
Toplam	437	3.46	3.906	492	3.553	4.045

2007 yılında iş kazası geçiren çocukların % 11,12’si ve 2008 yılında % 12,16’sı kadın çalışandır. 2007 yılında iş kazası geçiren çocukların % 11,80’ni ve 2008 yılında % 27,41’i 14 yaşından küçüktür. Bu sayının ileriki yıllarda değerlendirilmesi ve iş kazalarının çalışılan işkollarına göre izlenmesi gerekmektedir.

2008 yılında iş kazası geçiren 15-17 yaş grubundaki çocuklardan dördü hayatını kaybetmiştir.

8.3.3. Geçici ve Mevsimlik Tarım İşçileri

Türkiye, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını sağlayacak önlemlerin ivedilikle alınmasını öngören 182 sayılı ILO Sözleşmesini 2001 yılında onaylamıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu sözleşme doğrultusunda işçi ve işveren kuruluşları ve hükümet dışı kuruluşlarla birlikte Türkiye’de çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini belirlemiştir. Buna göre ülkede çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini mevsimlik tarım işleri, küçük ve orta boy işletmelerde (KOBİ) tehlikeli koşullarda yapılan işler ve sokaklardaki işler oluşturmaktadır. (9) Kötü koşullarda çalışan çocuklar içinde son yıllarda oldukça fazla tartışılan gruplardan birisi de mevsimlik işçi çocukları ya da mevsimlik işçi olarak çalışan çocuklardır.

Tarımda mevsimlik çocuk işçiliği önemli bir sorundur. Yasalara ve uluslararası sözleşmelere göre bu önlenmesi gereken bir işçilik biçimidir. Fakat, Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle bu kaçınılmaz bir gerçektir. Bundan hareketle mevsimlik tarım işçiliğinde en azından çocuklar için çalışma koşullarının düzeltilmesine yönelik olarak; çalışma sürelerinin düzenlenmesi, uyku, oyun ve dinlenme sürelerinin artırılması, gerekirse ilave gıda ile yeterli ve dengeli beslenmelerinin sağlanması, eğitim olanaklarının artırılması ve bunun zorunlu hale getirilmesi, periyodik sağlık kontrollerinin, aşılarının yapılması ve çevresel hijyen koşullarının iyileştirilmesi için ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmaların yapılması önem taşımaktadır. (10)

Kırsal alanda nüfus artışı ve ülkenin genel ekonomik durumuna bağlı olarak, tarımsal faaliyetlerde de önemli değişimler olmaktadır. Türkiye’de küçük işletmeciliğin yanı sıra kırsal alanda topraksız hane halklarının oranı da azımsanmayacak oranlardadır. Kırsal alanda yaşayan ve geçimi büyük ölçüde tarıma dayalı olan hane halklarının % 30,2’si topraksızdır. İşletmelerin giderek küçülmesi ve topraksızlık kırsal alanda yaşayan hane halklarının yeterli gelir elde etmesini

güçleştirmektedir. Bunlardan dolayı, mevsimlik işgücü arzının en önemli nedeni ve kaynağı; küçük işletmecilik ve topraksız çiftçi ailesinin oldukça fazla olmasıdır. Ayrıca, köyden kente göç etmiş fakat yetersiz bilgi, eğitim ve sermaye nedeniyle atıl kalan işgücü de mevsimlik tarımsal işgücünün önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. (10)

Genellikle hane halkıyla birlikte veya kendi başına bir ücret karşılığında bir başkasının yanında çalışan çocukları kapsamaktadır. Bu çocuk işçiler çoğunlukla belirli bölgelerden başka yörelere mevsimlik olarak başta bitki çapalama, ot alma, hasat vb. bitkisel üretim işlerinde çalışmak üzere köyünden, kentinden ayrılarak 3-7 ay arasında çalışanlardan oluşmaktadır. Ulaşım, konaklama/barınma, beslenme, su ve sanitasyon, sağlık, eğitim vb. konularından en fazla etkilenen kesimdir. Bu kesime yönelik kayıt düzeni/sistemi bulunmadığından çeşitli araştırmalara göre farklı bölge ve üretim konularında aileleriyle birlikte 800 bin ile 1,2 milyon gezici ve geçici tarım işçisi olduğu ve bunların da en az % 35-40'nın "5-17 yaş grubu" "çocuk işçiler"den oluştuğu tahmin edilmektedir. (10)

Mevsimlik göçebe tarım işçiliği, yaşam koşullarının uygunsuzluğu (sağlıksız barınaklar, temiz içme-kullanma suyunun olmayışı, yaşam alanında biriken atıklar, sağlıksız tuvalet, gıda yetersizliği vb.), işin niteliğine bağlı olarak maruz kaldıkları riskler (tarım ilacı, tozlar, güneş, gürültü, ısı etkisi) ve sağlık sorunları (kazalar ve yaralanmalar, böcek sokmaları, güneş çarpması vb) ile temel sağlık insan hakkı olan hizmetlere (sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler) ulaşamama nedeniyle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biridir. (8)

Hanehalklarının yaşadığı imkansızlıklar yüzünden çocuklar yetersiz beslenme koşullarında bulunmaktadır. Araştırmada beslenme koşullarından dolayı, çocukların % 67,1'sinin "zayıf" gelişme grubunda olduğu belirlenmiştir. Yetersiz beslenme koşullarının yanı sıra ağır çalışma ortamı ve uzun süreli çalışmalar da çocukların fiziksel ve psikolojik gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. **Bunların dışında, çocukların devamlı aynı işi yapmaları ve oyun olanaklarının çok sınırlı olması yetersiz beslenme ile birleşince; kişilik gelişmesi, çeşitlilik ve yaratıcılığın olumsuz etkilenmesi, zihinsel gelişimin yavaşlaması ile psikososyal gelişimlerinin yetersizliği ortaya çıkmaktadır.** (10)

Göçebe tarım işçileri, yoksulluğun yanı sıra, temel eğitim ve yaşam boyu öğrenme olanaklarından yoksun kalmalarından dolayı sosyal dışlanmanın bütün boyutlarını yaşarlar. Çalışma dönemi nedeniyle eğitimini yarıda bırakan veya hiç başlamayan çocukların eğitim kurumlarına devamı gelecekleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bazen bir tercih olmakta, fakat çoğunlukla zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de temel eğitimin (8 yıl) zorunlu olmasına ve bu konuda yasal yaptırımlar bulunmasına rağmen, okula hiç başlamayan veya yarıda bırakan çocuklar bulunmaktadır. Nitekim araştırmada okur yazar olmayan yani okula gitmeyen çocuk oranı % 12,2 ve ilkokulu bile (5 nci sınıfa kadar) bitirmeden terk edenlerin oranı % 20,0 çıkmıştır. Bunun giderilmesi fırsat eşitliğinin temel ilkesi ve bireyin en önemli sosyal hakkıdır. (10)

Tarımda çocuk işçiliği hane halklarının ekonomik, sosyal ve kültürel konum ve tutumlarıyla yakından ilgilidir. Çocuğun sosyalleşme sürecinde başta hane halkı olmak üzere toplumsal kurumların işleyişinde yer alan değer ve normlar belirleyici olmaktadır. Çocuğun eğitimine karşı hane halkının tutumu ve okul sistemine anlam veren toplumsal değer ve normların çocuğa yaklaşımı çocuk işçiliğinin işgücü içindeki yerini belirlemektedir. Hane halkı, eğer çocuğa gelir getiren bir birey olarak değil de, eğitimini alan ve sosyalleşmesini gerçekleştirmek durumunda olan bir birey olarak bakarsa, bu durum çocuğun sağlıklı bir birey olarak aileye ve topluma

kazandırılmasına aracı olur. Burada hanehalklarının çocuk çalıştırılması konusundaki tutumlarının büyük ölçüde ekonomik yetersizliklerden kaynaklandığı bilinmektedir. Çünkü, yoksul hanehalkları çocukların gelirlerine gereksinim duymaktadır. Çocuk gelir aracı olarak görülürken, çalışma sırasında karşılaşılabileceği riskleri göz ardı edilebilmektedir. Sorumluluk önemli ölçüde sık sık belirtildiği gibi, ilgili kurum ve kuruluşlara düşmektedir. Eğer, çocuklar için eğitim alt yapısı hazırlanırsa, temel beslenmelerine yardımcı olunursa ve konu hakkında hanehalkları bilgilendirilirse sorunun çözüm süreci hızlanabilecektir. Ayrıca, çocuklarını çalıştıran hanelere kendi işlerini kurabilmeleri için destek sağlanması veya ebeveynlere beceri kazandırma eğitimlerinin verilmesi de önem taşımaktadır. (10)

Araştırma sırasında gözlemlenen önemli bir konu da, çocukların bir bölümünün henüz nüfus cüzdanlarının bile bulunmayışıdır. Bunun için, nüfus cüzdanı olmayan çocukların ve resmî nikâhı olmayan çiftlerin temel vatandaşlık haklarından yararlanabilmesi için, kayıtlarının hemen yapılması gerekmektedir. (10)

Mevsimlik tarım işçiliğinde işçiler genel olarak tarla sahibiyle/işverenle muhatap olmazlar. Çünkü, işçi-tarla sahibi/işveren ilişkilerini tarım araçları düzenlemektedir. Bu nedenle, tarla sahipleriyle/işverenlerle işçiler zorunlu koşullar oluşmadıkça bir araya gelmezler. Tarım araçları çalışma koşulları, ücret durumları, barınma koşulları vb. konularda tarla sahipleriyle/işverenlerle doğrudan ilişkiye girer ve işçiler adına görüşmeler yaparlar. Tarla sahipleriyle/işverenler genelde bir an önce işlerinin bitmesini istemelerinden ve işçilerle de ilişki hâlinde bulunmamalarından dolayı tarım işçilerinin özellikle de çocukların sorunlarına karşı duyarsız kalabilmektedir. Tarla sahiplerinin/işverenlerin tarım işçilerinin sorunları hakkında genelde bilgi sahibi olmalarına karşın, sorunların çözümü için önlem aldıkları pek söylenemez. Nitekim, iş kazalarına karşı önlem alan, acil sağlık sorunlarına duyarlı olan ve uygun barınma yerleri temin eden tarla sahibi/işveren oranı oldukça düşüktür. Çalışan çocuklara yönelik önlem alan tarla sahibine/işverene ise rastlanılmamıştır. Aslında, çocuk işgücü çalıştırmak tarla sahipleri/işverenler açısından cazip de olabilmektedir. Her ne kadar tarla sahipleri/işverenler tarım araçları yoluyla işçi bulsalar da, çocuk işçilere karşı herhangi bir itirazda bulunmamaktadır. Bunun başlıca nedenleri ise; çocukların sahip oldukları haklardan haberdar olmamaları ve tehlikeli, riskli işleri daha kolaylıkla kabul etmeleridir. (10)

YENİ YOKSULLUĞUN YENİ AKTÖRLERİ: ÇUKUROVA'NIN ÖTEKİ ÇOCUKLARI

Araştırmaya konu olan çocukların ailesi 1989-1992 yılları arasında Şırnak'a bağlı çeşitli köylerin güvenlik nedeniyle devlet güçleri tarafından boşaltılması sonucu Şırnak'ın Kumçatı beldesine yerleştirilmişlerdir.

Çocuklar ve aileleri, naylondan ve sazdan yapılmış olan çadırlarda, kışın çamur, yazın ise kum ve sivrisinek içerisinde yaşamaktadırlar. Ortalama hanehalkı sayısı 9 kişidir. Kalabalık aileler olarak tek gözlü veya 2 gözlü çadırlarda yaşamaktadırlar. Mutfak kimi zaman çadırın küçük bir bölümünden oluşmakta kimi zaman da ayrı bir çadır olarak kurulmaktadır. Çoğunlukla bu çadırlarda elektrik bulunmadığından buzdolabı da yoktur. Aileler temiz içme suyundan mahrumdur. Şebeke içme suyu hizmetinden yararlanamayan aileler sularını kuyulardan veya taşıma su tankerlerden temin etmektedirler. Her hangi bir altyapı sistemi olmadığı için tuvalet ve banyo olarak derme çatma sazlıklarla kapatılmış alanlar kullanılmaktadır. Hijyenik bir çevreden söz etmek mümkün değildir.

Kalabalık aileler olarak tek bir çadır da yaşıyor ve hiçbir alt yapı hizmetinden yararlanamıyor olmaktan kaynaklı pek çok sağlık sorunu yaşanmaktadır. Özellikle üst solunum yolları enfeksiyonu gibi bulaşıcı hastalıklar sıkça görülmektedir. Ayrıca çevre koşulları sağlıklı olmadığı ve sivrisinek çok olduğu için pek çok deri hastalığının yanı sıra özellikle çocuklarda ishal vakaları yaşanmaktadır. İdrar yolları enfeksiyonu ve sıtma da sıkça görülen hastalıklar arasındadır. Kötü yaşam koşullarının yanı sıra zorlu çalışma koşullarından dolayı da aileler ve çocuklar bel ağrısı, tansiyon düşmesi, baş dönmesi gibi rahatsızlıkların yanı sıra böcek-yılan sokması gibi durumlara maruz kalabilmektedirler.

Çocuklar aileleriyle birlikte saat 06:30'da tarlada çalışmaya başlamaktadırlar. Saat dokuzda kahvaltı için yarım saat mola verip saat 12:00'de bir saat öğle yemeği arasının ardından saat 17:30'a kadar çalışmaya devam etmektedirler. Çocuklar aileleri ile birlikte kavun, karpuz, domates seralarında kazma, çapalama, dikim işlerinde, ürün yetiştikten sonra da hasat işlerinde çalışmaktadırlar. Genellikle 10 yaşından itibaren tarlalarda çalışmaya başlayan çocuklar yetişkinlerle aynı yevmiyeyi almaktadırlar. Yevmiye günlük 13 TL ile 15 TL arasında değişmektedir. Verilen ücretler aylık olarak hesaplandığında işçiler asgari ücretin de altında bir ücretle uzun saatler boyunca çok yorucu işlerde çalışmaktadırlar. Ailelerin büyük çoğunluğunun aylık kişi başına geliri ortalama 115 TL ile 145 TL arasında değişmektedir. Kız çocuklar tarlada yaptıkları işler dışında aynı zamanda su taşıma, çadırı temizleme-düzenleme, bulaşık yıkama, kardeşlerine bakma, yemek yapma gibi ev işleriyle de uğraşmaktadırlar.

Bilindiği üzere çocuk işçiliğinin en büyük nedeni ailelerin yoksul olmasıdır. Aileler geçimlerini sağlamakta güçlük çektikleri için çoğu zaman çocuklar da çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Çalışan çocuklar çoğu zaman okula hiç gitmemekte, okula başlamış iseler de bir süre sonra okuldan ayrılmak durumunda kalmaktadırlar. Okula devam edenlerin büyük bir kısmı çalışmaya da devam ettikleri için okulda yeterince başarılı olamamakta ve ilköğretim sonrasında okula devam edip meslek sahibi olamamaktadırlar.

Tuzla'daki çocukların eğitim durumu ve gelecekte beklenilenlere dair elde edilen veriler bu tespitleri doğrular niteliktedir. Anket sonuçlarından elde edilen verilere göre çocukların % 40'a yakını hiç okula gitmemiştir. % 20 civarı okulu terk etmiştir. % 40'ı okula devam etmektedir. Okula düzenli devam eden 24 çocuktan sadece 4 tanesi çalışmazken geri kalan 20 çocuk hafta sonları çalışmaktadır. Pek çok çocuk 10 yaşından itibaren tarlalarda çalışabildiği için okulu yarım bırakmaktadır.

Ankete konu olan 60 çocuktan hiç okumamış olan 24 çocuğun 21'i kızdır. Çocuklar içerisinde ilköğretimi tamamlamış olan hiçbir kız çocuğu bulunmamaktadır. Yoksulluk hem kız hem erkek çocukların okumasına engel olan bir faktör olmasına rağmen geleneksel yapıdan kaynaklı olarak kızların okumasının gerekli olmadığına dair kanaat kız çocukların pek çoğunun hiç okula başlamamasına neden olmuştur.

Anket sırasında çocuklara okurlarsa ne olmak istedikleri sorulduğunda % 42'si öğretmen, % 32'si ise doktor olmak istediğini söylemiştir. Ancak anket çalışmaları göstermiştir ki bu çocukların pek çoğu okula gitmemekte, gidenlerin bir kısmı okulu terk etmek durumunda kalmakta, ilköğretimi çok az sayıda çocuk tamamlamaktadır. Liseyi okuyan öğrenci hiç yoktur. Bu da çocukların bir meslek sahibi olma düşüncelerinin hayalden öteye geçemediğini göstermektedir. Bu noktadan hareketle çocuklara, gelecekte de tarlalarda mı çalışmaya devam edecekleri sorulduğunda çocukların büyük çoğunluğu başka şansları olmadığını, yapabilecekleri başka bir şey olmadığını belirtmişlerdir. Çocuklar aslında okumak istediklerini ama çalışmak zorunda

olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yaptıkları işlerin çok ağır ve yorucu olduğunu, emeklerinin karşılığı olan ücreti alamadıklarını, ücretlerinin çok yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Çocuklara eğer okuyabilirlerse hayatlarının nasıl olacağını düşündükleri sorulmuştur. Çocuklar daha iyi bir hayatları olacağını, çadırlarda yaşamaktan kurtulacaklarını, tarlada çalışmak zorunda kalmayacaklarını, daha güzel yemekler yeyip daha güzel yerlerde yaşayacaklarını belirtmişlerdir. Çocuklara kardeşlerinin de kendileri gibi tarlada çalışmalarını isteyip istemedikleri sorulduğunda çocukların tamamı bu soruya hayır, istemem yanıtını vermişlerdir.

Ayşegül Özbek, ODTÜ Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi

Adana Karataş'ta En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliğinin Eğitim Yoluyla Sona Erdirilmesi Projesi

Şanlıurfa'da durum:

Mevsimlik göçebe tarım işçiliğinin en fazla olduğu illerden biri Şanlıurfa'dır. İl merkezindeki alt sosyoekonomik düzeyde toplam 33 mahallede 282.936 kişinin yaşadığı, bunların % 44'ünün (124.630) tarım işçisi olduğu saptanmıştır. Gezici tarım işçilerinin Şubat ayından başlamak üzere Türkiye'de 21 farklı ile tarım işçisi olarak gittikleri, Kasım'ın ilk haftasında da evlerine döndükleri ve yaklaşık 4 ay ikamet adreslerinde oturdukları saptanmıştır. (8)

İl merkezinde 5-15 yaş grubu mevsimlik tarım işçisi çocuk sayısının yaklaşık 17 bin olduğu tahmin edilmektedir. Bu aileler, düşük gelirli, düşük öğrenime sahip (annelerin % 11,5'i ilkököl mezunu), çok çocuklu (ortalama 5) ve kalabalık (ortalama 8,5) ailelerdir. Ailelerin % 81,2'sinin yeşil kartı, % 3,6'sının Bağ-Kur kaydı bulunurken, % 15,2'sinin herhangi bir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Mevsimlik tarım işçisi aileler çocukları ile birlikte mart ekim ayları arasında yaklaşık 21 farklı ilde tarım işlerinde çalışmak için göç etmektedirler. Her aile bir yıl içinde ortalama 3 farklı ile gitmektedir. Aileler, yaklaşık 7-8 ay yaşadıkları tarım alanlarında çadır ya da briket kulübelerde barınmaktadırlar.

Şanlıurfa'da çocukların en önemli sorunları eğitimidir. Sürekli adreslerinde kısa süreli kalan ve göçebe çalışma yaşamları olan mevsimlik tarım işçisi çocukların % 52,9'u sekiz yıllık zorunlu öğretime rağmen, okula gidememekte ya da devam edememektedir. (8)

Yaşama hakkını belirleyen planlı gebelik ve annenin gebeliğe hazır oluşudur. Göçebe tarım işçisi annelerin % 95'i 18 yaşın altında, yani çocuk yaşta evlenmektedirler, çoğunluğu gebeliği boyunca sağlık hizmeti alamamakta, yaklaşık yarısının aşısı bulunmamakta ve evde/tarlada doğum yapmaktadırlar. Bu alanlarda temiz içme-kullanma suyu temininde güçlük, tuvaletin olmayışı, atıklar, güneş ve yüksek ısı, tozlar, böcek sokmaları, bilinçsiz tarım ilacı kullanımı önde gelen çevresel riskleri oluşturmaktadır. Tarım alanları kullanılan araç gereç ve yaşam koşullarına bağlı olarak çocuklar için tehlikeli alanlardır. Araştırmalarda, yetişkin işçilerin yaklaşık % 6'sı, çocukların ise % 12'sinin iş kazası geçirdiği belirtilmektedir. Tarlada geçen yaşama bağlı yılan, akrep (% 17) ve böcek sokmaları (% 65) sık karşılaşılan sağlık problemleridir. Çocuklar kendi fiziksel güçlerinin üstünde ve ergonomik olmayan araç gereçle çalışmaları nedeniyle kas iskelet sistemi ağrıları ve yaralanmaları ile karşılaşmaktadır. Gerek tarlalarda geçirilen zaman gerekse eldiven ve benzeri koruyucu olmadan yapılan toplama ve hasat işleri çocukların organik tozlar, toprak ve bitkilerle temasını arttırmakta alerjik ve kontak dermatitlere neden olmaktadır. Açık havada sürdürülen bu zorlu çalışma süreci içinde her üç kişiden biri güneş çarpması öyküsü vermektedir. Tarım alanlarındaki tehlikeli işlerden biri olan ilaçlama işleminden çocuklar çok daha

fazla etkilenmektedir. Uzun süreli tarım ilacına maruz kalmanın, kanser, zihinsel engel, kısırlık, kendiliğinden düşük, intihar gibi pek çok fiziksel, ruhsal ve nörolojik sağlık sorunlarına neden olduğu bildirilmektedir. Kötü yaşam koşulları, çocukların güvensiz içme ve kullanma suyu tüketmeleri, banyo, tuvalet donanımının yetersiz olması nedeniyle çocuklarda ishaller hastalık görülmektedir. Düzensiz yaşam, ulaşım sorunları ve çalışılan yerdeki sağlık kurumları hakkındaki bilgisizlik tedavi uyumunu zorlaştırarak özellikle tüberküloz gibi uzun süreli tedavi gerektiren hastalıklarda tedavi başarısızlıklarına neden olmaktadır. Beslenme bozukluğu % 45 dolayındadır. Çocukların % 16,9'u anemik, % 17,8'i psikomotor gelişimleri geri kalmış ve % 38,1'i ise kısa boylu kalmıştır. (11)

Tarım işçisi aileler açısından, çocukların tarım alanlarına götürülmesi, çocuklarına bakacak kimsenin olmaması nedeniyle bir zorunluluk, yaşı büyük olanların tarla işlerinde, daha küçük yaşta olanların ise bulaşık, çamaşır ve kardeş bakımı gibi işlerde çalıştırılması olağan bir durum olarak görülmektedir. Başka bir deyişle göçebe tarım işçisi ailelerde her yaşta çocuk emeği tarım alanlarında kullanılmaktadır. Uluslararası ve ulusal yasalarda çocukların yaşama, sağlık, eğitim gibi temel hakları güvence altına alınmıştır. Bu anlamda zorunlu sekiz yıllık eğitimin yürütülmesi için politik kararlılık, kaynakların etkin kullanımı ve gerekli kaynak sağlanması zorunludur. (8)

8.3.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Çalışmaları

Çalışma yaşamını düzenlemek, çalışanların çalışma koşullarını iyileştirici önlemleri almak, bu konuda ki yasal düzenlemeleri hazırlamak ve denetlemek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının asli görevlerindedir. Çalışanlar arasında çocuklar, kadınlar ve özürllüler öncelikli gruplardır.

Türkiye, bugün dünyada en yaygın kabul gören insan hakları belgesi durumunda olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1990 yılında; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün temel sözleşmeleri olarak kabul edilen İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin 138 Sayılı Sözleşmeyi 1998 yılında ve En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı Sözleşmeyi 2001 yılında onaylamıştır. Ayrıca, onaylanan uluslararası belgelerde yer alan hükümlerle paralellik sağlayacak düzenlemeler içeren 4857 sayılı İş Kanunu 10.06.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İş Kanununda çocuklara yönelik bu düzenlemelerin ana başlıkları;

- Asgari çalışma yaşı,
- Çalıştırma yasağı,
- Çalışma süreleri,
- İzin süreleri,
- Çalışma yaşamında korunması,
- İşe başlamadan önce almaları gereken sağlık raporu,
- Çocukların ağır ve tehlikeli işler ile gece çalışmasını yasaklayan hükümler ve cezai yaptırımlar şeklinde sıralanabilir.

Çalışma Bakanlığının Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (06.04.2004 ve 25425 sayılı) 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71' inci maddesi gereğince, 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, 14 yaşını bitirmiş ve ilköğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler ve çalışma koşullarına ilişkin usul ve esasları tanımlamaktadır.

Ülkemizde 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişiye “genç işçi”, 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişiye “çocuk işçi” tanımlaması getirilmiştir. Çocukların ve gençlerin çalıştırılabileceği işyerlerinin tanımı için hafif iş ve ağır ve tehlikeli iş tanımları yapılarak sınırlandırma getirilmiştir.

Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan, okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işleri yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre “hafif işler” olarak kabul edilmektedir. Ağır ve tehlikeli işler ise 16.06.2004 tarihli ve 25494 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinde belirlenen işlerdir.

Yönetmelik gereğince; çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınması öngörülmektedir. İşverenler çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarını temin etmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Çocuk ve genç işçileri; çocuklara karşı işlenmiş suçlardan hüküm giyen ve yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymiş olan işveren veya işveren vekillerinin çalıştıramayacakları da Yönetmelikte yer aldığı şekilde aşağıda sunulmuştur:

Çocuk İşçilerin Çalıştırılabilecekleri Hafif İşler

1. Düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işleri,
2. Kümes hayvanları besiciliğinde yardımcı işler ve ipek böcekçiliği işleri,
3. Esnaf ve sanatkarların yanında satış işleri,
4. Büro hizmetlerine yardımcı işler,
5. Gazete, dergi ya da yazılı matbuatın dağıtımı ve satımı işleri (yük taşıma ve istifleme hariç),
6. Fırın, pastane, manav, büfe ve içkisiz lokantalarda komi ve satış elemanı olarak yapılan işler,
7. Satış eşyalarına etiket yapıştırma ve elle paketleme işleri,
8. Kütüphane, fuar, panayır ve sergi yerlerinde yardımcı işler (yük taşıma ve istifleme hariç),
9. Spor tesislerinde yardımcı işler,
10. Çiçek satışı, düzenlenmesi işleri.

Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri İşler

1. Meyve ve sebze konserveçiliği, sirke, turşu, salça, reçel, marmelat, meyve ve sebze suları imalatı işleri,
2. Meyve ve sebze kurutmacılığı ve işlenmesi işleri,
3. Helva, bulama, ağda, pekmez imalatı işleri,
4. Kasaplarda yardımcı işler,
5. Çay işlemesi işleri,
6. Çeşitli kuru yemişlerin hazırlanması işleri,

7. Küçükbaş hayvan besiciliğinde yardımcı işler,
8. Süpürge ve fırça imalatı işleri,
9. Elle yapılan ağaç oymacılığı, kemik, boynuz, kehribar, lüle taşı, Erzurum taşı ve diğer maddelerden süs eşyası, düğme, tarak, resim, ayna, çerçeve, cam ve emsali eşya imalatı işleri,
10. Toptan ve perakende satış mağaza ve dükkanlarında satış, etiketleme ve paketleme işleri,
11. Büro işyerlerinde büro işleri ve yardımcı işler,
12. İlaçlama ve gübreleme hariç çiçek yetiştirme işleri,
13. İçkili yerler ve aşçılık hizmetleri hariç olmak üzere hizmet sektöründeki işler,
14. Diğer giyim eşyası, baston ve şemsiye imalatı işleri,
15. Yiyecek maddelerinin imalatı ve çeşitli muamelelere tabi tutulması işleri,
16. Yorgancılık, çadır, çuval, yelken ve benzeri eşyaların imalatı ve dokuma yapmaksızın diğer hazır eşya imalatı işleri,
17. Sandık, kutu, fiç ve benzeri ambalaj malzemeleri, mantar, saz ve kamıştan sepet ve benzeri eşya imalatı işleri,
18. Çanak, çömlek, çini, fayans, porselen ve seramik imaline ait işler (fırın işleri ve silis ve quarts tozu saçan işler hariç),
19. El ilanı dağıtım işleri,
20. Cam, şişe, optik ve benzeri malzeme imalathanelerinde üretime ilişkin işler (fırın işleri ve silis ve quarts tozu saçan işler, ısıtma işlem, renklendirme ve kimyasal işler hariç),
21. Bitkisel ve hayvansal yağların üretimi ve bunlardan yapılan maddelerin imaline ilişkin işler (karbon sülfür gibi parlayıcı veya tahriş edici çözücülerle yapılan prine veya benzeri yağlı maddelerin ekstrasyon yoluyla yağ üretimi işlerinde ekstrasyon kademeleri hariç),
22. Pamuk, keten, yün, ipek ve benzerleriyle bunların döküntülerinin hallaç, tarak ve kolalama tezgahlarından ve boyama ile ilgili işlemlerden bölme ile ayrılmış ve fenni iklim ve aspirasyon tesisatı olan iplikhane ve dokuma hazırlama işleri,
23. Balıkthane işleri,
24. Şeker fabrikalarında üretime hazırlamaya yardımcı işler,
25. Araçsız olarak 10 kg'dan fazla yük kaldırılmasını gerektirmeyen torbalama, fiçilama, istifleme ve benzeri işler,
26. Su bazlı tutkal, jelatin ve kola imali işleri,
27. Sandal, kayık ve emsali küçük deniz araçlarının imalatı ve tamir işleri (boya ve vernik işleri hariç).

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılmayacakları İşler

1. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 69' uncu maddesinde belirtilen gece dönemine rastlayan sürelerde yapılan işler,
2. Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işler,
3. Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nde 18 yaşını doldurmamış kişilerin çalışmasının yasaklandığı işler,
4. Hazırlama, Tamamlama ve Temizleme İşleri Yönetmeliği kapsamındaki işler,
5. Sağlık Kuralları Bakımından Günde Ancak Yedibuçuk Saat veya Daha Az Çalışılması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan işler,

6. Alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi ve toptan satış işleri,
7. Parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin toptan ve perakende satış işleri ile bu gibi maddelerin imali, işlenmesi, depolanması işleri ve bu maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işler,
8. Gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işler,
9. Aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işler ile sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işler,
10. Radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlarla maruz kalınması ihtimali olan işler,
11. Müteharrik makineler kullanılarak yapılan işler,
12. Fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işler,
13. Parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işler,
14. Para taşıma ve tahsilat işleri,
15. İş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmeye olanak sağlamayan işler (eğitim amaçlı işler hariç),
16. Meslek eğitim programı gereği staj nedeni ile yapılan çalışmalar hariç, güzellik salonlarında yapılan yüz, vücut bakımı ve estetiği, epilasyon ve masaj işleri,
17. Açık bir şekilde veya uzman hekim raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işler,
18. Toksik, kanserojen, nesil takip eden genler zararlı veya doğmamış çocuğa zararlı veya herhangi bir şekilde insan sağlığını etkileyen zararlı maddelerle ilgili işler,
19. Eğitim, deney eksikliği güvenlik konusunda dikkat eksikliğine bağlı olarak gençlerin maruz kalabileceği kaçınılması veya fark edilmesi mümkün olmadığına inanılan iş kazası riski taşıyan işler.
- 20.

Tablo 114. Ağır ve Tehlikeli İşlere Ait Çizelge

		Kadınların Çalıştırılabilecekleri İşler	16 yaşını Doldurmuş Fakat 18 Yaşını Bitirmemiş Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri İşler
	<i>Taş ve toprak sanayii ile ilgili işler</i>		
3	Toprağın pişirilmesi suretiyle imal olunan kiremit, tuğla, ateş tuğlası, boru, pota, künk ve benzeri inşaat ve mimari malzeme işleri.	K	Gİ
4	(Mülga ibare:R.G-7/3/2010-27514) (....)Fayans, porselen ve seramik imaline ait işler.	K	Gİ
5	Cam, şişe, optik ve benzeri malzeme fabrika ve imalathanelerinde üretime ilişkin işler ve bunların işlenmesine ait işler.	K	Gİ
	<i>Ağaç ve bunlardan mamul eşya sanayii ile ilgili işler</i>		

0	Kurutma işleri, yapıştırma işler, kontraplak, kontrtabla, yonga ağaçtan mamul suni tahta ve pvc yüzey kaplamalı suni tahta imali işleri ile empenye işleri.	K	Gİ
	<i>Kimya sanayi ile ilgili işler</i>		
9	Bitkisel ve hayvansal yağların üretimi ve bunlardan yapılan maddelerin imaline ilişkin işler (Karbon sülfür gibi parlayıcı veya tahriş edici solventlerle yapılan prine ve benzeri yağlı maddelerden ekstraksiyon yolu ile yağ üretimi işlerinde ekstraksiyon kademelerinde kadın ve genç işçi çalıştırılmaz).	K	Gİ
6	Plastik maddelerin şekillendirilmesi ve plastik eşya imali işleri.(pvc'nin imali ve pvc'den mamül eşyaların yapımında genç işçi çalıştırılmaz)	K	Gİ
	<i>İplik,dokuma ve giyim sanayi ile ilgili işler</i>		
7	Çırcır fabrikalarındaki işler.	K	Gİ
	<i>Kağıt ve selüloz sanayii ile ilgili işler</i>		
9	Kağıt hamuru ve odun hamuru üretimi işleri.	K	Gİ
0	Selüloz üretimi işleri.	K	Gİ
33	Her türlü mürekkep (Mülga ibare:R.G-7/3/2010-27514) (...) imali işleri.	K	Gİ

Ayrıca 16.06.2006 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 18 yaşın altındaki tüm çocuklarımız sağlık sigortası kapsamına alınmış ve 25.03.2010 tarihli ve 27532 sayılı Mükerrer Resmî Gazete’de Sağlık Uygulamaları Tebliği yayımlanmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 1990’lı yılların başından bu yana konuyla ilgili yoğun faaliyetler yürütmektedir. 1992 yılında ILO ile Türk Hükûmeti arasında imzalanan anlaşma sonrasında çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar yapan kamu kurum ve kuruluşları, işçi-işveren kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde Çalışan Çocuklar Bölümü oluşturulmuştur. Bölüm bugün, çalışan çocuklar, özrürlüler ve cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaları da yürütmek üzere Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı adı altında yeniden yapılandırılarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye’de çocuk işçiliğini önlemeye yönelik olarak yürütülen projeler ve sorunun çözümüne getirilen yeni yaklaşımlar çocuk işçiliği ile mücadele eden diğer ülkelere örnek olabilecek boyut ve çeşitliliktedir. Türkiye, 2006 yılı Haziran ayında Cenevre’de yapılan ve 189 ülkenin Çalışma Bakanlarının katıldığı ILO Genel Kurulunun özel oturumuna Çocuk işçiliği konusunda en iyi mücadele eden 3 ülkeden biri olarak seçilmiştir.

Ülkemizde yıllar içinde çalışan çocukların sayılarında önemli düşüş görülmesine karşın, ülke deneyimleri çocuk işçiliği ile etkin mücadelenin ancak ulusal bir program dâhilinde çok yönlü ve birbirleriyle uyumlu çalışmalarla olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçtan hareketle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, Uluslararası Çalışma Örgütü ile işbirliği içinde, 182 sayılı sözleşmede belirtilen doğrultuda, ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi” (ZBPPÇ) hazırlamıştır. Programa göre öncelikli hedef gruplar;

- Sokakta Çalışma,
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışma,
- Tarımda Aile İşleri Dışında, Ücret Karşılığı Gezici ve Geçici Tarım İşlerinde Çalışma olarak belirlenmiştir,

Programın temel hedefi, çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması gibi geniş kapsamlı tedbirlerle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin 10 yıllık bir zaman periyodu (2005-2015) içinde önlenmesidir,

Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından ZBPPÇ'nin uygulanmasına destek vermek üzere 2005-2008 yılları arasında uygulanan projeler şunlardır:

1. Avrupa Birliği fonu kaynaklarından yararlanarak Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği'nin teknik desteği ile 7 ilde (Çankırı-Kastamonu-Sinop-Ordu-Elâzığ-Erzurum-Van) yürütülen “Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması” projesi (2005-2007).

Projenin amacı, en kötü biçimlerdeki işlerden çocukların çekilmesi ve risk altındaki çocukların bu tür işlerde çalıştırılmalarının önlenmesi için ulusal ve bölgesel kapasiteyi geliştirmek, hedef grupta yer alan çocuklara eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri sağlamaktır.

Proje kapsamında;

- Alan araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından örneklem seçilen, projeye dâhil 7 il, 94 ilçe, 103 belde ve 330 köyde toplam 99.356 hane ile görüşme yapılmıştır. Bu araştırma ile, işgücünde yer alan 6-17 yaş grubundaki çocukların çalışma hayatı, eğitim, sağlık sorunları, çocuk işçiliğinin sebep ve sonuçları, sosyoekonomik, psikososyal ve eğitimsel karakteristiklerine ilişkin bilgiler derlenmiştir.

- Proje sonu hedefi 1.500 çocuk olmasına rağmen; faaliyetler kapsamında 4.858 çalışan veya çalışma riski bulunan çocuğa ulaşılmıştır.

- 4.362 çocuğa eğitim, beslenme, giyim ve hijyen malzemesi desteği sağlanmıştır.

- Bu çocuklar ve ailelerine, ilgili tüm kurum, kuruluş ve kişilere “farkındalık yaratma” çalışmaları yapılmıştır.

- Çalışıyor olmaları nedeniyle eğitime devam edemeyen 183 çocuk uygun eğitim programlarına yönlendirilmiştir.

- Öğretmenlerin ve okul idarecilerinin çocuk işçiliği konusundaki farkındalıklarını artırmak ve projeye desteklerini sağlamak amacıyla çok sayıda öğretmene ve okul idarecisine eğitim verilmiştir.

- 20 yetişkin aile bireyine meslek eğitimi verilerek iş bulma imkanı sağlanmıştır. 180 yetişkin aile bireyine mesleki eğitim sağlanmıştır. Ailelere verilen mesleki eğitimler ön büro, bilgisayarlı muhasebe, halıcılık, bilgisayar kursu vb. şeklindedir.
- İlgili kesimlerde duyarlılık yaratma, sahiplenme ve sosyal diyalogun geliştirilmesi amacıyla il seminerleri düzenlenmiş, yerel ve ulusal medyada konu yer almış, çeşitli dokümanlar (takvim, broşür, afiş, vcd, vb) hazırlanarak ilgili tüm taraflara dağıtımı gerçekleştirilmiştir.
- Proje sonunda Ordu dışında 6 ilde valiliklerle yapılan protokolle İl Proje Koordinasyon Ofisleri faaliyetleri sürdürmeleri koşuluyla tüm donanımlarıyla devredilmiştir.

2. ABD Çalışma Bakanlığı-Uluslararası Çalışma Bürosu'nun mali desteğiyle Çalışan Çocuklar Bölümü ile Milli Eğitim Bakanlığı-İlköğretim Genel Müdürlüğü koordinasyonunda IMPAQ firması tarafından yürütülen "Türkiye'de Eğitim Yoluyla Çocuk İşçiliğiyle Mücadele-(Tarladan Okula)" projesi. (2004-2008)

"Türkiye'de Eğitim Yoluyla Çocuk İşçiliğiyle Mücadele-(Tarladan Okula)" projesi; Ankara, Şanlıurfa, Gaziantep, Elâzığ, Ağrı, Mardin illerinde 2004-2008 yılları arasında yürütülmüş, 26 Eylül 2008 tarihinde sona ermiştir.

Uygulamaya konulan proje ile; mevsimlik tarım işçiliğinde çalışan veya çalışma riski taşıyan 10.000 çocuğun çalışma hayatından alınarak uygun eğitim programlarına yönlendirilmesi, ailelerin istihdam imkanları ile sosyal yardım ve hizmetlere erişimlerinin artırılması, toplumda duyarlılık yaratma ve sahiplenmenin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında, 8.365 çocuk tespit edilmiş ve bu çocuklardan 5.571'i proje hizmetlerinden (1.478 çocuk destek eğitimi, 1.270 çocuk hijyen paketi, 1.896 çocuk okul materyalleri, 927 çocuk kıyafet) yararlanmış. Ayrıca proje çıktılarından 118 aile bireyi mesleki kurslarla ilintilendirilmiş, 108 uygun yaşta çocuk mesleki kurslarla ilintilendirilmiş, 4.224 aile ile görüşülerek bilgilencmeleri sağlanmış, 838 öğretmen ve yöneticiye bilgilendirme semineri düzenlenmiştir.

3. ILO-IPEC Kapsamında "Çocuk İşçiliği Konusunda Ulusal Kapasitenin Geliştirilmesi Doğrudan Eylem projesi" (2005-2007).

Proje çıktılarından yararlanılarak, on sekiz yaşını doldurmamış çocukların, sinema, tiyatro, müzik, bale, dans gibi güzel sanatlar kapsamındaki işlerle sirk, radyo, televizyon, film çekimi, reklamcılık ve modellik gibi sanatsal faaliyetlerde çalıştırılmasına ilişkin yasal düzenleme yapılmasına ilişkin öneri geliştirilmiştir.

ZBPPÇ'nin uygulanmasına destek vermek üzere farklı kurum ve kuruluşlar tarafından uygulanan projeler:

1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından ILO/IPEC kapsamında yürütülen "Ankara, İzmir ve Bursa İllerinde Mobilya Sektöründe Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Sona Erdirilmesi" projesi.
2. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından ILO/IPEC kapsamında yürütülen "Adana Karataş'ta Mevsimlik Gezici ve Geçici Tarım İşlerindeki En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliğinin Eğitim Yoluyla Sona Erdirilmesi" projesi.
3. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından ILO/IPEC kapsamında yürütülen "Hedeflenmiş On Üç İlde (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Şanlıurfa) Sokakta Çalışan Çocukları Eğitime Yönlendirme" Projesi.

4. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu TÜRK-İŞ tarafından ILO/IPEC kapsamında yürütülen “Çocuk İşçiliğine Karşı Toplumsal İşbirliği” projesi.

5. HAK İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ) tarafından ILO/IPEC kapsamında Şanlıurfa’da yürütülen “Çocuk İşçilerin Ailelerine Mesleki Eğitim Sağlanması Suretiyle Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması” Projesi.

6. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından ILO/IPEC kapsamında Gaziantep’te yürütülen “Çocuk İşçilerin Ailelerine Mesleki Eğitim Sağlanması Suretiyle Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması” Projesi.

7. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ILO/IPEC kapsamında yürütülen “Modüler Çocuk İşgücü Anketi”

8. Avrupa Birliği Finansıyla HAK-İŞ ve TÜRK-İŞ Konfederasyonlarının Yürütücü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının iştirakçi olduğu “Medya Örgütlenmesi Yoluyla Çocuk İşçiliğine Karşı Farkındalık Geliştirme Projesi”.

8.3.4.1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2010 yılında Başlattığı Çalışmalar

- Çalışma Genel Müdürlüğü Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı tarafından Çalışma Yaşamında Risk Gruplarına Yönelik Mesleki Beceri Kazandırma ve Duyarlılık Artırma Projesi uygulamaya konulmuştur.

- İş Teftiş Ankara Grup Başkanlığı tarafından Ostim, Şaşmaz ve Sincan Sanayi bölgelerinde “Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi ve Genç İşçilerin Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi” projesi,

- İş Teftiş Bursa Grup Başkanlığı tarafından ise, dokuma işkolundaki çocuk, genç ve kadınlara yönelik proje başlatılmıştır.

İŞKUR tarafından yürütülmekte olan meslek edindirme faaliyetlerinin özellikle sanayiye dönük alanlardaki mesleki eğitimin etkinlik ve verimliliğinin artırılması, disipline edilmesi ve işgücü piyasanın ihtiyaçları ile uyumlu, işverenlerin katılımına imkan veren bir hale getirilmesine yönelik bir sistemin ortaya konulması ile bu sistemde eğitilen işsizlerin tümüne staj, büyük çoğunluğuna istihdam imkanlarının sağlanması amacıyla 2010 Haziran ayında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Milli Eğitim Bakanı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Başkanı tarafından “Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi” imzalanmıştır.

8.3.4.2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Gezici ve Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışan Çocuklar ile İlgili Çalışmaları

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin zor koşullarda çalıştıkları bilinen bir gerçektir. İşçiler, içinde buldukları çalışma ve sosyal hayat koşulları ile eğitim düzeyleri ve örgütlenme gibi alanlarda asgari standartları elde edebilecek durumda değildirler. Bundan dolayı mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve sosyal hayat şartlarının iyileştirilmesine yönelik strateji ve eylem planı geliştirilmesinde; doğru ve yeterli verilerin tespiti, çözüm önerilerinin yerindeliği için son derece önemlidir. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunları; eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik, barınma, sosyal çevreyle ilişkiler, iş ve sosyal güvenlik vb. gibi çok boyutlu niteliktedir. Bu özelliği itibarıyla, çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından bütünsel yaklaşımdan uzak bir biçimde, kendi

görev alanlarına giren konularda mevzuat düzenlemeleri yapılması, sorunlara kökten ve bütüncül çözüm getirilmesini sağlayamamaktadır. **Bu nedenle, uygulamada norm ve standardın oluşturulması, kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği sağlanması ve etkin ve verimli hizmet sunulması amacıyla 24.03.2010 tarihinde 2010/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi yürürlüğe konulmuştur.**

Ayrıca, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tüm tarafların katılımı ile bir eylem planı hazırlanmış, Başbakanlık genelgesinin ve eylem planının uygulanmasını takip ve koordinasyonun sağlanması amacıyla Bakanlık bünyesinde “Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu” oluşturulmuştur.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının iyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planının amacı; ulaşım, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal çevre ile ilişkiler, iş ve sosyal güvenlik koşulları vb. konular itibarıyla;

- Ülkenin uzun vadeli nitelikli işgücünü karşılamak,
- Mevsimlik gezici tarım işçilerini kayıt altına almak,
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin, özellikle çocukları olmak üzere aile üyelerinin çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesidir.

Hazırlanan “Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı”nda amaca yönelik hedefler ve faaliyetler belirlenmiştir. Eylem planında yer alan eğitim ve sağlık tedbirlerine yönelik hedef ve faaliyetler özetle aşağıda verilmiştir.

a. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin zorunlu eğitim çağında olan ancak eğitimden uzak kalan çocuklarının tamamının eğitim hizmetlerine ulaşması sağlanacaktır.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin zorunlu eğitim çağında olan çocuklarının eğitime devam oranları artırılabilecektir. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çocuklarının yeterli eğitim almaları amacıyla;

- Yatılı Bölge Okullarına yönlendirilmeleri,
- Taşınabilir veya seyyar eğitim olanaklarından yararlandırılmaları,
- Açık ilköğretim eğitimi sunulması (okul çağından çıkmış olanlara),
- YSÖP (Yıl içerisinde sıkıştırılmış eğitim uygulanması),
- Çocukların çalıştıkları yörede yaz okulu açılması vb. seçeneklerinden uygun olan hizmet sağlanacaktır.

Okul çağının altındaki çocukların bakımının kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır. Bu çocuklara yönelik sosyal destek hizmetleri yürütülecektir.

Özel eğitim ihtiyacı bulunan işçiler ve aile üyelerinin tespit edilerek, eğitim olanaklarından ve “**özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden**” yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yardım almaya hak kazanan mevsimlik gezici tarım işçi ailelerinin, çalışmak amacıyla yer değiştiren, ancak okula devam eden çocukları için şartlı nakit transferi (ŞNT/e-okul sistemine göre örgün ilk ve orta öğretime devam edenler) yardımları ve diğer eğitim yardımlarının devamı sağlanacaktır.

a. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin temel sağlık hizmetlerinden faydalanmaları sağlanacaktır.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yeterli ve düzenli sağlık hizmeti almaları amacıyla göç alan illerde hizmetlerin;

- Öncelikle tam teşekküllü gezici sağlık araçlarıyla verilmesi olmak üzere,
 - Aile hekimleri ve aile sağlığı elemanlarınca verilmesi,
 - Toplum sağlığı merkezlerince verilmesi,
- seçeneklerinden uygun olan hizmet sağlanacaktır.

Sağlık birimlerince mevsimlik gezici tarım işçilerinin ortak yerleşim alanlarına yönelik;

- Bulaşıcı ve kronik hastalıklar,
- Muayene ve tedavi hizmetleri,
- Çevre sağlığı (banyo, tuvalet vb. yerler),
- Gebe ve bebek kontrolü,
- Aşılama hizmetleri,
- Beslenme yetersizliği ve iyot, demir, D vitamini vb. kullanımı,
- Gıda güvenliği,
- İçme ve kullanma suyu analizi,
- Akılcı ilaç kullanımı,
- Özürlü bakımı,
- Ruh sağlığı vb.

konularda sağlık hizmetlerinin sunulması gerçekleştirilecektir. Hizmet sunumu mevsimlik gezici tarım işçilerinin iş dönüş saatleri gözetilerek verilecektir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesi projesi (METİP) çerçevesinde, Valiliklerce hazırlanacak projelerde yer alan eğitim, sağlık, alt yapı, barınma, sosyal çevre ile ilişkiler ve Başbakanlık genelgesinde belirtilen diğer hususların gerçekleştirilmesi için projelere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca ödenek tahsis edilmektedir.

8.3.5. İşyerlerinde Uygun Olmayan Koşullarda ve İşlerde Çalıştırılan Çocukların Tespiti ve Yapılan İşlemler

İş Kanunu'na göre, on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Ancak, İş Kanunu çocukların çalıştırıldıkları tüm alanları kapsamamaktadır. Çocuklar daha çok tarımda, küçük işletmelerde ve kayıt dışı alanlarda çalışmaktadır. Bu nedenle çocuk işçiliği konusu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yanı sıra diğer ilgili kurumların da sorumluluğundadır. Örneğin İş Kanunu kapsamına giren işyerlerinde çalıştırılan çocuklar için İş Kanunu hükümleri uygulanırken, İş Kanunu kapsamına girmeyen işyerleri veya sokakta çalıştırılan çocuklar için Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu hükümlerine göre işlem yapılmaktadır.

Devlet, çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izler, denetler ve teftiş eder. Bu ödev Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı ihtiyaca yetecek sayı ve özellikle teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişlerince yapılır. İş Teftiş Grup Başkanlıkları kendilerine ulaşan işçi şikayetlerini izlemek, müfettişlere iletmek ve sonuçlandırılmasını sağlamakla ödevli ve görevlidirler. İş müfettişleri tarafından işyerlerine yönelik genel teftişler, kontrol teftişleri ve inceleme teftişleri yapılmaktadır. Yapılan teftişlerde, yasal mevzuatın dışında çocuk çalıştırdığı tespit edilen işyerlerine cezai müeyyideler uygulanmaktadır. **Çocuk çalışanların informal**

sektörde çalıştırılmaları genellikle iş müfettişleri tarafından saptanmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. 2009 yılında iş müfettişleri tarafından toplam 6.674 genel, 1.499 kontrol ve 35.306 inceleme teftişi yapılmıştır. Müfettişler tarafından yapılan 56.095 teftişte 6.964 çocuğa rastlanmıştır

İş müfettişleri tarafından işyerlerine yönelik teftişlerin dışında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüklerine veya İş Teftiş Grup Başkanlıklarına vatandaşlarımız tarafından ihbar veya şikayet dilekçeleri verilebilmektedir. Çocuk, kadın, özürlü ve eski hükümlülere yönelik şikayet ve ihbarlar öncelikle incelenmektedir. İş müfettişleri tarafından işyerlerinde yapılan denetimlerin sonucunda İş Kanunu hükümlerine uyulmadığının tespiti durumunda gerekli işlemler (uyarı, para cezası, işyerinin kapatılması vb.) yapılmaktadır.

Kayıt dışı veya sigortasız işçi çalıştıran yerler veya kişiler ALO 170 numaralı SGK iletişim merkezine bildirilebilmektedir. Ayrıca SGK müfettişleri ve kontrol memurları tarafından sosyal sigortalar mevzuatının uygulanmasına yönelik denetimler ve kontroller yapılmaktadır.

Ayrıca vatandaşlarımız tarafından, uygun olmayan yerlerde ve koşullarda çocuk çalıştırıldığı görüldüğü hâlinde Çalışma Bölge Müdürlüklerine, İş Teftiş Grup Başkanlıklarına usulüne uygun biçimde verilmiş bir dilekçe ile ihbarlar yapılabilmektedir. Yine güvenlik güçleri tarafından çocuğun uygun olmayan yer ve koşullarda çalıştırıldığı tespit edilirse Çalışma Bölge Müdürlüklerine bildirilmektedir.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi ilgili olarak 24.03.2010 tarihli ve 2010/6 sayılı Başbakanlık Genelgesinde; Tüm tedbirler ve çalışmalar valiliklerin gözetim ve denetiminde icra edilecek, tedbirlerin doğru anlaşılması ve uygulanması için göç veren illerde işçiler ve araçlara, göç alan illerde ise işverenlere ve yöre halkına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları planlanacak, il düzeyinde alınacak tedbirler valiliklerce ilan edilecek, aykırı davranışlar hakkında idari ve cezai yaptırım uygulanması için gerekli işlemler geciktirilmeden yapılacaktır denilmektedir.

Ayrıca, ulusal istihdam politikasının belirlenmesine yönelik olarak çalışmalar yapmak üzere "İstihdam Danışma Kurulu" oluşturularak çalışmalarına başlamıştır. Yürütülen çalışmaların ana başlıklarından birisi dezavantajlı grupların istihdamına yöneliktir. Çalışma Yaşamında Risk Gruplarına Yönelik Mesleki Beceri Kazandırma ve Duyarlılık Artırma Projesi uygulamaya konulmuştur.

Kadın ve gençlerin istihdamının artırılabilmesi amacıyla, 18-29 yaş arası gençler ile 18 yaşından büyük kadınların yeni işe alınarak istihdam edilmesi durumunda işverenler tarafından ödenmekte olan sigorta primlerinin İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmasına yönelik düzenleme getirilmiştir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar, çocuk işçiliğine neden olan faktörlerin makroekonomik politikaların yanı sıra yoksulluk ve göç olduğunu göstermektedir. Çocuğun okula devam edememesi ve okul başarısızlığı da çocuğu çalışma yaşamına iten temel nedenler arasındadır. Ayrıca, ailede annenin statüsü, aile içi şiddet, parçalanmış aile yapısı da temel aile etmenleridir. Toplumda ve ailede var olan çocuğun çalışmasını kabul eden ve olumlu gören tutum ve değerler de bu sorunun kabulünü kolaylaştırmaktadır.

8.3.6. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çocuğun çalıştırılmasının da çocuk mağduriyetine sebep olduğu durumlardan en önemlilerinden biri olduğu düşünülürken, mağdur olmamasına yönelik yorumlar komisyon raporunun sonuçlar bölümünde yer almaktadır.

Komisyonun çalışmaları sırasında çocukların mağdur olmamasına yönelik olarak pek çok kurum ve kuruluşun çalışmalarının olduğu, ancak bu çalışmaların arasında iletişim eksikliği yaşandığı düşünülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının çalışan çocukların alanında yaptığı çalışmalarda saptanan temel sorun alanları aşağıda verilmiştir.

- ILO'nun 182 Sayılı Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi Acil Önlemler Sözleşmesine göre öncelikli gruplar arasında yer alan sokakta ve fuhuşta çalıştırılan çocuklar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görev tanımı içerisinde yer almamaktadır. Bu nedenle yüksek riskli gruplara yönelik çalışmalar daha çok sivil toplum kuruluşları, SHÇEK, yerel yönetimler ile yürütülmektedir.

Diğer taraftan, 4857 sayılı İş Kanunu çocukların çalıştıkları tüm alanları kapsamamaktadır. Halbuki ülkemizde çocuklar çoğunlukla tarımda ve küçük işletmelerde çalışmaktadır.

- Ülkemizde çocuk işçiliğinin mevcut durumunu ortaya koyan güncel istatistiki bilgiler mevcut değildir. Veriler, genellikle durum saptama amacıyla yapılmaktadır. Çocukların çalışma ortamlarında sağlık ve gelişim açısından izlenmesine yönelik veri toplama sistemi geliştirilmelidir. Bu alandaki en son veriler TÜİK'in 2006 Çocuk İşgücü Araştırmasına dayanmaktadır. Bu çalışma da il bazında bilgi vermemekte yalnızca kent-kır ayrımında bilgiler vermektedir.

- *Gençlerin İşte Korunmasına İlişkin 94/33 EEC sayılı Konsey Direktifinin* 5. maddesinde; kültürel, sanatsal, sportif ve reklamcılık faaliyetlerinde çocukların istihdamı her olay için yetkili makamın vereceği izne bağlıdır denilmektedir. Ancak bu konuda henüz bir yasal düzenleme yapılmamıştır.

- *Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında;* Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesine Dair Başbakanlık Genelgesi'nin 2009 yılında çıkarılacağı belirtilmiş ancak henüz çıkarılamamıştır. (12)

Bu alana özel öneriler ise aşağıda sunulmuştur:

- İş Kanunu'nun istisnai hükümlerini içeren 4. maddesinde 50 ve daha az işçi çalıştırılan (50 dâhil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerin ve işletmeler kanun kapsamının dışında sayılmıştır. Bu istisnai hükmün çocuk ve genç işçiler için kaldırılması gerekmektedir.

- İş Kanununun 71. maddesinde çocukların asgari yaşı belirlenmiştir. Ancak, kültürel, sanatsal, sportif ve reklamcılık faaliyetlerinde çalışan çocuklar için asgari yaştan ve çalışma koşullarının belirlenmesi için yönetmelik hazırlanması gerekmektedir.

- Çocuk işçiliğinin önlenmesi için zamana bağlı politika ve program çerçevesi güncellenerek Başbakanlık genelgesi ile duyurulmalı ve çalışmalar koordinasyon içerisinde yürütülmelidir.

- Valiliklerde oluşturulmuş bulunan İl İstihdam Kurullarında çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar planlanmalı ve yapılan çalışmaların sonuçları takip edilmelidir.

- Kurumlar çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışmalarında mali güçlerini ve insan kaynaklarını işbirliği ve koordinasyon içerisinde kullanmalıdır.

- Sanayi sitelerindeki sağlık ve güvenlik merkezleri yaygınlaştırılmalı ve buralar eğitim merkezleri gibi de kullanılabilir.

- İşçi ve işveren kesimlerinin duyarlılıkları artırılmalıdır.

- Dönemsel olarak il düzeyinde bilgi sağlayacak çocuk işgücü araştırmaları yapılmalı ve veri tabanı oluşturulmalıdır.

- Mesleki eğitimin kalitesi artırılması ve ulaşılabilirliği sağlanmalıdır. Mesleki eğitim verilen yerlere uzak mesafede ikamet edenlerin bu kurslara katılımını kolaylaştırmak amacıyla konaklama yerleri oluşturulmalıdır.

- Çocukların eğitim dışında kalan zamanlarını değerlendirebilecekleri yerler oluşturulmalı ve çocuklar sportif faaliyetlere yönlendirilmelidir.

Bölüm Kaynakçası

1. Bilir N. ve Yıldız AN., “İş Sağlığı ve Güvenliği”, Hacettepe Üniversitesi Yayını, 2004.
2. Özcebe H., “**Güç Koşullar Altındaki Çocuklar. Halk Sağlığı Temel Bilgiler**” (Ed. Ç.Güler ve L.Akın). Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 2006, pp 375-417.
3. “**Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi**” Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, 2007.
4. ILO Türkiye, <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/index.htm>, (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2010)
5. Şişman, Y., “**Sosyal Politika Açısından Türkiye’de Çocuk ve Genç İşgücü**”, Kamu İş: İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C. VII, Sayı: 2, 2003.
6. Altıntaş, B. “**Çocuk İşçiliği Nedenler, Sorunlar ve Politika Yönetimi**”, Tes-İş Dergisi, Haziran, s. 58-64, 2005.
7. Çağlayan C, Hamzaoglu O, Yavuz CI and Yüksel S., “**Working Conditions and Health Status of Child Workers: Cross-Sectional Study of The Students at an Apprenticeship School in Kocaeli**”, Pediatrics International, 52, 6–12, 2010.
8. Şimşek Z., Koruk İ., “**Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinden Biri; Mevsimlik Göçebe Tarım İşçiliği Çalışma Ortamı**”, Temmuz - Ağustos 2009, Sayı : 105.
9. Bulut I., “**Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokağın Çekiciliği**”, Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu, .7–9 Kasım 2008, Şanlıurfa.
10. Gülbuçuk B., Karabıyık E., Tanır F. “**Türkiye Tarım Sektöründe En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliği Temel Araştırması**” (Adana ili-Karataş ilçesinde pamuk toplamada çalışan çocuklar örneği) Eylül 2003, Ankara.
11. Şimşek Z, Koruk İ, Tekin Koruk S, Gürses G, Doni N. “**Children Health Status of Migratory and Sesonal Farmworkers in Şanlıurfa**”. 12.th World Congress on Public Health, April 27-May 1, 2009, İstanbul.
12. **Çalışan Çocukların Karşılaştıkları Riskler**: Özcebe H. “Çalışan Çocuklar ve Sorunları”. Katkı Pediatri Dergisi, Cilt 22(3):286-301, Mayıs-Haziran 2001.

8.4. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR

Bu bölümde suça sürüklenmenin nedenleri, suça sürüklenme ile karşılaşıldığında yapılan işlemler, Türkiye’de suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri, Türkiye’de Adalet Bakanlığı istatistikleri, bu alanda karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri olmak üzere beş ana bölüm yer almaktadır.

8.4.1. Suça Sürüklenme ve Nedenleri

Suçun çok sayıda tanımı vardır. Suçlu davranış çağdaş kriminolojide yasal, siyasal, sosyolojik ve psikolojik bakış açılarına göre tanımlanır. **Suç en genel ifadesi ile “ceza yasalarında yapılması ya da yapılmaması suç olarak ifade edilen davranışlar olarak tanımlanır.**

Sosyal bir varlık olan çocuk aile içinde doğar, toplumun gelenek, görenek, örf ve âdetlerini ve toplumda oynayacağı rollerin gereklerini sosyalizasyon süreci yoluyla öğrenir. Bu sürecin en önemli faktörü annedir. Çocuk ve genç toplumun kendisine verdiği rolleri yerine getirirken; çevre koşullarının etkisiyle suçlu davranış gösterebilir. Çocuğun suç işlemiş olması, ona bakmakla yükümlü erişkinlerin nelerin yanlış olduğunu öğretmemiş olmasından ya da aynı erişkinler tarafından yanlış yapmak üzere yönlendirilmiş olmasından kaynaklanır. ***Bu nedenle suçlu çocuk yoktur, suça yönlendirilmiş, sürüklenmiş çocuklar vardır.***

Suç ve şiddet sıklıkla birlikte kullanılan kelimelerdir. Her ikisinin kökeninde kalıtsal, biyolojik ve fizyolojik nedenler kadar, duygusal, toplumsal ve yakın çevre etkenleri de sorumlu tutulmaktadır. Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirlenen eylem olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal olarak doğru kabul edilen tanımlar, bazı davranışlar sosyolojik olarak antisosyal olmasına karşılık kanunlarla çatışmamaktadır. Suça sürüklenmiş çocuklar, çok eski zamanlarda var olan ve günümüzde hâlen çözümlenememiş çocuk sorunlarından birisidir. Suça sürüklenen çocukların aşikâr olarak bir sorun olarak ortaya çıkışı 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile; daha sonra bu çocukların korunmasına ilişkin sosyal düşünce yapısı gelişmiştir. Bu dönemden sonra suça sürüklenen çocukların korunmasına ilişkin modern görüşler gelişmiş ve yaygınlaşmaya başlamıştır. (1) (2)

Suçta sürüklenen çocuklara ilişkin çalışmalar genel olarak iki kavram üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan birincisi suçu önlemeye ilişkin erken tanı ve koruma ve ikincisi suçun ortaya çıktığı çocuklarda yapılan nedenlere yönelik çalışmalardır. (1) (2)

Suç işleme çok farklı teoriler ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Pozitivist ekole göre “İnsan davranışları bireylerin kontrolleri dışındaki güçler tarafından kontrol edilmektedir. Kişinin sahip olduğu psikolojik, sosyal ve biyolojik faktörler suçlu davranışlara neden olmaktadır”. Bu yaklaşımda psikolojik ve biyolojik faktörler “antropolojik nedenler” ve çevre, nüfus, din, siyasal ve ekonomik yapı, eğitim düzeyi gibi faktörler “sosyolojik nedenler” olarak ayrılmaktadır. Klasik ekole göre “insanlar az bedelle çok kazanç elde etmek isterler, yaşamın gizlilikleri bakımından eşittirler.” Bu düşünceye göre 19. yüzyılda geliştirilen ceza sisteminin temel felsefesi “kişi suç işlediğinde cezalandırıldığı zaman haz duygusu azalır ve suç işlemekten vazgeçer” şeklinde düzenlenmiştir. (2)

Çocukların suça sürüklenmesinin açıklamasında da bazı teoriler savunulmaktadır. Kişinin toplumsallaşması yaşanan toplumun norm ve değerleriyle bütünleşme ve onları öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Toplumsallaşma süreci kişi için oldukça farklı deneyimlerin yaşandığı bir dönemdir. Çocuktan başlayan bir toplumsallaşma süreci yaşanmaktadır. Toplumsal uyum ise bireyin çevresindeki kişiler ile ortak çalışmalara katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk üstlenmesi ve toplumun kurallarına uyabilmesidir. İşte bu süreç içinde kişi olumlu veya olumsuz davranışlar edinebilir. En hızlı öğrenme dönemlerinde (çocukluk ve ergenlik dönemlerinde) toplumsallaşma süreci içinde suç işlemeye yönelik davranışlar da öğrenilebilir. Bir diğer teori ise ergenlerin topluma karşı gelmeleri protesto etmeleri şeklindedir. Ancak burada protesto eden gençlerin alt sınıflara ait olması ve statü tartışması temelde yatan sorun olarak tanımlanmaktadır. (2) (3) (4)

Toplumsallaşma sürecinde üç etki söz konusudur: Model alma, taklit ve sosyal pekiştirme. Çocuğun toplumsallaşma sürecinde en çok beraber bulunduğu kurum ailedir. Ailenin bu konudaki etkisi çok önemlidir. Çocuk içinde büyüdüğü ailenin sosyal yapısından etkilenir. Ailenin birlik veya dağınık olması ya da anne-babadan birisinin ölümü çocuğun duygusal gelişimini son derece etkiler. Bu nedenle aile ve çocukların suça sürüklenmesini inceleyen çalışmalarda birçok aile tipine ilişkin bulguya rastlanmaktadır: Parçalanmış aile, çatışan aile, ihmalkar aile, suçluluk davranışı barındıran aile gibi. Ayrıca aile yapısı içinde olan olumsuz birçok alışkanlık ve davranış da çocukları suça sürükleyen nedenlerin başında gelmektedir. Ayrıca ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini oluşturacak ve kişiliğinin gelişmesinde, ayrıca ebeveynin çocuğa sert ya da yumuşak tavırları, tutumları, ona değer verip vermemesi, ergenlik çağında ona yardımcı olup olmaması da kişiliğinin gelişmesinde son derece önemli rol oynayacaktır. Yıkılmış ya da parçalanmış, geçimsizliğin, sürekli karı-koca kavgasının olduğu, ailelerden gelen çocuklar suça yönelebilir. Ayrıca babanın içki kullanması veya işsiz olması ve ailede suçlu bireylerin bulunması çocuğu suç işlemeye itebilir. **Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır.** Anne, baba, çocuk ilişkilerinde, yalnızca ebeveynlerin çocuğa yönelik tutumları değil, aynı zamanda ailede suç işlemiş kişilerin veya suça meyilli bireylerin bulunması da çocuğun suça itilmesinde oldukça etkilidir.

Çocukların çevrelerinde aile ve sosyal ortamda bulunan risk etmenleri şu şekilde sıralanmaktadır: (1) (2) (3) (4) (6)

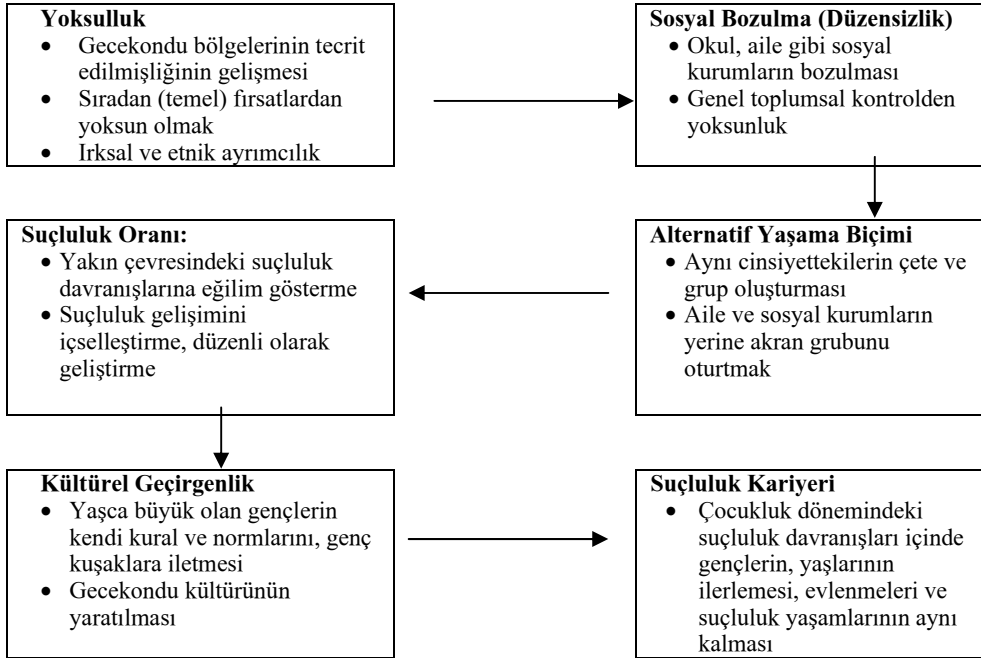
- Alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki aileler
- Suç işleyen kişilerin yaşadığı bir bölgede yaşayan aileler
- Göç bölgelerinde oturan aileler
- Yoksul aileler
- Çok çocuklu aileler
- Aile içi aşırı disiplin olan aileler
- Eğitim düzeyi düşük olan aileler
- İlgisi ve sevgisi yetersizliği olan aileler
- Tutarsız davranışları olan ebeveynler
- Ebeveynlerin sorumluluklarının yerine getirmemesi
- Parçalanmış aileler (boşanmış ya da ayrı yaşama)
- Ailede suç işlemiş bireyler olması
- Çocukların aileleri ile beraber yaşamıyor olmaları
- Anne ve babada kişilik bozukluğu olması
- Anne ve babanın sık sık kavga etmesi ve aralarındaki iletişim eksikliği
- Ailede alkol ve madde kullanımı olması

- Çocuğa küçük yaşta taşıyabileceğinden daha fazla sorumluluk verilmesi
- Birden fazla koruyucu aile değiştirme
- Çocuğun istismar edilmesi
- Kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli programlar
- Arkadaşlar arasında madde kullanımı
- Arkadaşlar arasında suç işleme ve akran etkisi
- Arkadaşların kumar oynaması
- Suça sürüklenmesini kolaylaştıracak işlerde çalışan çocuklar

Ayrıca, yapılan çalışmalar çocuklara ilişkin nedenler arasında en sık zekâ geriliği, DEHB ve davranış bozukluğunu işaret etmektedir. Eğitim sisteminden uzaklaşma, çevre koşullarının kötü olması, yaşanan çevredeki suç oranları ve suça bakış açıları çocukların suça yönelme nedenlerinden bazılarıdır.

Birçok gelişmekte olan ülkede çocukların suça sürüklenmesi sosyal bir sorun olarak tanımlanmaktadır. Hızlı ve çarpık kentleşme süreci ile sosyal çözülmeye ilişkin sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal yapıda çözüme çocukların suça sürüklenmesine neden olmaktadır. Olumsuz sosyal ortamda yaşayan çocuk, saldırgan davranışlara tanık olur ve maruz kalır. Kendini koruma, yaşadığı sürece uyum sağlayabilme, kendisine aile ve bulunduğu çevrede yer edinebilme çabaları suçla birlikte şiddeti getirir. Suça karışmamış çocuklarda şiddet davranışının karışanlara oranla daha az olması bu durumu göstermektedir. Özellikle ailede çocuğa şiddet uygulanması, aile içi ilişkilerin sağlıklı olması, ailede cezaevine girenlerin bulunması, aile içinde sürekli kavga olması gibi sebepler saldırganlık davranışlarını artırmaktadır. **Araştırmalara göre cezaevine girip çıkmış çocuklar, cezaevine girmeyen çocuklara göre daha fazla saldırganlık göstermektedir.** (Şekil 42) (5)

Şekil 42. Sosyal Çözümle

Özet olarak çocuk suçluluğunun nedenleri üzerinde çalışma yapan araştırmalar, çocukların suç işlemesine neden olan pek çok unsur olabileceğini göstermektedir. Bu unsurlar aile, okul, toplum ve kişinin bireysel özellikleri olarak sınıflandırılabilir. (7) Genellemek istendiğinde ise çocuk suçluluğunun nedenlerini bireysel ve çevresel nedenler olarak ikiye ayırmak mümkündür. (8) Ancak bu unsurların tek başına suç işlemeye etkili olabileceğini söylemek mümkün olmadığından başta çevresel şartlar olmak üzere, ekonomik veya kültürel etkenlerin zorlamasıyla da çocuk suça itilebilmektedir. Bu durumda Türkiye açısından bölgesel farklılıkların, sosyoekonomik veya kültürel nedenlerin, göç ve terör gibi olguların etkisi görülebilmektedir.

8.4.2. Suça Sürüklenme ile Karşılaşıldığında Yapılan İşlemler

Çocuk suçluluğu bazı kaynaklarda çocuğun sosyal uyumsuzluğunun bir ifadesi veya çocuktaki sapmış davranışların yasal müdahale gerektirecek duruma dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır. Çocuk suçluluğu, bazı ülkelerde 17 veya 18 olarak kabul edilen yasal yaş sınırındaki bir çocuk tarafından, devletin yetkisindeki alan içerisinde uygulanan ceza kanununun ihlali hâlinde söz konusu olur. (9)

Çocuklar ve gençler toplumsal yaşamda bazı tehlikelere maruzdurlar. Bu tehlike, bazı hallerde çocuğu veya genci suça itebilir. **Bu nedenle, genç bir insanın olumlu bir yönde gelişmesini teşvik etmek, onu çevreleyen olumsuz etmenleri ortadan kaldırmak ve en optimal yaşam koşullarını oluşturmak, Devletin temel görevlerindedir.**

Çocukların korunması görevi Türkiye’de, gerek uluslar arası sözleşmeler, Anayasa ve kanunlarla devlete verilmiştir. Çocuğun yetiştirilmesinde önemli bir yeri olan ailenin, kamu düzenini bozucu, ekonomik ve fizyolojik tehlikelere karşı korunmasına yasalarca özen gösterildiği gibi çocuğun ailesine karşı korunması da Devlete görev olarak yüklenmiştir. Bu anlamda çocuk haklarının korunması ve çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik yapılan hukuki düzenlemeler başlıca önlemler arasında sayılabilir. Ancak çocukların korunmasına ilişkin yapılan hukuki düzenlemelerin tek başına sorunun çözümünde etkin olması mümkün olmadığından çeşitli kamu kurumları tarafından da koruyucu ve önleyici tedbirler alma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

8.4.2.1. Hukukta Çocuk ve Ceza Yaklaşımı

Türkiye’de 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile çocuk kavramını yaşa bağlı olarak belirleyerek uluslararası hukuka uygun bir düzenleme getirilmiş böylelikle bu alanda çok önemli bir aşama kaydedilmiştir. Çocukların korunmasının toplumsal bir sorumluluk olduğu gerçeği kabul edilerek, çocuk haklarının korunmasında ileri bir uygulama başlatılmıştır. Yaşın kusur yeteneğine ve ceza sorumluluğuna etkisi bakımından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı ÇKK’de ve bazı uluslararası belgelerde “çocuk kavramı” tanımlanmıştır.

Anayasamızda çocuk tanımlanmamıştır; fakat bazı hükümlerde onsekiz yaşından bahsedildiği görülmektedir. Örneğin, 67/3’ üncü maddesinde on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahip olduğu; 68/1’ inci maddede parti üyesi olabilmek için on sekiz yaşının doldurulması gerektiği belirtilmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Genel Hükümler” bölümünün 6’ ncı maddesinde ceza kanunu açısından çocuk kavramı tanımlanmıştır. Buna göre çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılmalıdır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 3’ üncü maddesinde “çocuk” tanımı, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda;

- Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,
- Suçta sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 2' nci maddesinde de "Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" denmiştir.

5395 sayılı ÇKK'nin 3' üncü maddesinde korunma ihtiyacı olan çocuk ile suçta sürüklenen çocuğun birbirinden kesin çizgilere ayrılarak tanımlandığı görülmektedir. Kanun koyucu bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuğu korunma ihtiyacı olan çocuk kavramına alırken hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da güvenlik tedbiri uygulanan çocuğu kapsam dışında bırakmıştır. Bu tanım suçta sürüklenen çocuğun korunma ihtiyacı olmadığı anlamına gelmemektedir. **Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen çocuk suçta sürüklenmiş olma iddiası ile mahkeme önüne gelmiş olsa bile bu özellikleri itibarıyla korunma ihtiyacı olan çocuk olarak kabul edilmelidir.**

8.4.2.2. Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün Etkileri

On sekiz yaş altı çocuk olarak tanımlanmakla beraber TCK' nin 31' inci maddesi yaptırım süresinin belirlenmesi açısından konuyu üçe ayırmıştır:

- Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.
- Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz.
- Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on dört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz.

TCK' nin 50' inci maddesi gereğince fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezası TCK 51. maddesi uyarınca mahkemece ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler bakımından üç yıldır.

Fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği suçlar dolayısıyla haklarında TCK' nin 58' inci maddesi uyarınca tekerrür hükümleri uygulanmaz.

Ülkelere göre ceza ehliyeti yaşının alt ve üst sınırları farklılık göstermektedir:

- 7 yaşında başlatan ülkeler: Avusturalya (Tazmania), Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Pakistan, Sudan ve Suriye
- Ceza ehliyetini 8 yaşında başlatan ülkeler: Srilanka ve İskoçya,
- Ceza ehliyetini 9 yaşında başlatan ülkeler: Irak ve Filipinler
- 10 yaşından başlatan ülkeler: Avustralya (Birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere.
- 12 yaşında başlatan ülkeler Kanada, Kore, Uganda.
- 13 yaşında başlatan ülkeler: Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.
- 14 yaşından başlatan ülkeler: Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.
- 15 yaşından başlatan ülkeler: Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç.
- 16 yaşında başlatan ülkeler: Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna.
- 18 yaşından başlatan ülkeler ise: Belçika, Kolombiya, Panama ve Peru'dur. (10)

8.4.2.3. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkındaki Ceza Muhakemesi

Cocuk Hakları Sözleşmesi: Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk ve çocuk hakları için yapılacak işlemleri taraf devletlerin görevi ve sorumluluğu hâline getirmiştir: *'Tek tek her çocuk, içinde bulunduğu durumun geliştirilmesi, toplumun faal ve sorumlu bir üyesi hâline gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkına sahiptir'*.

Çocuğun Üstün Yararı: **Çocuk ceza hukukunun evrensel nitelikteki kurallarına göre; on sekiz yaşından küçük herkes, çocuktur; çocuğun yararı üstün sayılan bir değerdir; çocuğun üstün yarar ve esenliğinin gözetilmesi gerekir.** Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması sağlanmalıdır.

Temel İlkeler ve 2009 Yılında Durum: Çocuk hukukunda ayrımcılık yasağı vardır; çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmaması esastır. Çocuk ceza hukuku yaşa, suça ve cinsiyete dayalıdır; muhakeme aşamalarında çocuğun görüşünün de alınması gerekir. Bunun yanında hem çocuğun hem de ailesinin bilgilendirilmesi suretiyle, karar sürecine katılımları da sağlanmalıdır. Yargılama süresince adil, etkili ve süratli bir usul izlenmelidir. Gerek soruşturma gerekse kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmelidir. Bu temel ilkeler, Çocuk Koruma Kanunu'nun 4' üncü maddesi ile, iç hukukumuza yansıtılmıştır. Çocuk Koruma Kanunu'na göre, çocuk mahkemelerinin sayısı 75'e (faal 61) yükselmiştir. Bunlar Türkiye'deki 81 ilden 33'ünde bulunmaktadır. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri 7 ilde bulunmaktadır ve sayıları 20'ye (faal 11) çıkartılmıştır.

Çocuk Ceza Muhakemesinin Amacı: Çocuk ceza muhakemesinin amacı, küçüklerin haklarını korumak (Pekin Kuralları 2.3.a.; Havana Kuralları I.1.); bedensel ve ruhi sağlıklarını geliştirmektir. (Havana Kuralları 1.1.; Riyad Kuralları I.4.; Pekin Kuralları 2.3.a) Ancak bu yapılırken, toplumun suçun cezalandırılması yolundaki ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir (Pekin Kuralları 2.3.b.).

Nitelikleri: Çocuk ceza muhakemesinin nitelikleri şunlardır: Çocuk hakkındaki muhakeme kurallarının fiilen ve hakkaniyete uygun olarak uygulanması sağlanmalıdır (Pekin Kuralları 2.3.c). Çocuk hakkında yapılan ceza muhakemesi, küçüklere özgü bir muhakeme usulü niteliğinde olmalı ve çocuğun menfaatini sağlayacak, onun anlayabileceği tarzda ve görüş açıklayabileceği bir ortamda yapılmalıdır (Pekin Kuralları 14.2). Türk hukukunda olduğu gibi, çocuk mahkemeleri oluşturulmalıdır. Bu mahkemelerin muhakemenin her aşamasında takdir yetkisi kabul edilmelidir.

Muhakeme Hukuku Kuralları: Yargılama makul sürede yapılmalı ve çocuğun “adil yargılanma hakkı” garanti altına alınmalıdır. Çocukların muhakemesinde şu ilkeler uygulanır: Adil yargılanma hakkı, yasayla kurulmuş yetkili ve bağımsız mahkeme önünde yargılanma hakkı, duruşmanın gizli yapılması, kanun önünde eşitlik, makul sürede yargılanma hakkı, suçsuzluk karinesi, susma hakkı, veli veya vasisinin ya da uygun bir yetişkinin hazır bulunmasını isteme hakkı, avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkı, tanıklara soru sorma hakkı, kanun yoluna veya üst makama başvurma hakkı sağlanmalıdır.

Ceza Muhakemesinin Evreleri:

Ceza muhakemesinin soruşturma evresi ve kovuşturma evresi olmak üzere iki evresi vardır. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun iki evreli olarak sunduğu muhakeme şemasının ilk evresi “soruşturma evresi” olup, basit derecedeki “başlangıç şüphesi” ile başlar ve bu şüphenin ya “yeterli şüphe” derecesine gelmesi nedeniyle kamu davasının açılmasına veya yeterli düzeye ulaşamaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi aşamasına kadar devam eder. Bu evrede “uzlaşma” veya “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” de gündeme gelebilir.

Çocuklar hakkındaki soruşturma, Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.

Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğü hallerde yardımcı olmak üzere kolluğun çocuk birimini görevlendirebilir. Adli kolluk kendiliğinden adli araştırma işlemi yapamayacağı için, çocuk polisi Cumhuriyet savcısının emri olmadan işlem yapamaz. Jandarma bölgesinde ise bu işlemler aynı şekilde savcılık emri ile jandarma tarafından yürütülür.

İkinci evre, “kovuşturma evresi”dir. Suça sürüklenen şüpheli çocuk hakkında “yeterli şüphe” varsa, genel hükümler uyarınca iddianame düzenlenir ve yetkili, görevli mahkemeye verilir (CMK 170). Bu mahkeme tarafından iddianamenin kabulü kararı verilirse, kamu davası açılmış sayılır (CMK 175). Bunu “duruşma hazırlığı”, “duruşma” ve “duruşmadan sonuç çıkarma” bölümleri izler. Duruşmanın bitiminde “hükmün açıklanmasının geri bırakılması” kararı verilebileceği gibi, hapis cezasının ertelenmesi veya mahkûmiyet kararı da verilebilir.

Hükmün temyiz edilerek kanun yollarının tüketilmesinden sonra, sıra hükmün yerine getirilmesi ile infazına gelir.

Sosyal İnceleme Raporu: Çocuğun sosyal çevresinin bilinmesi gerektiği için çocuk hakkında sosyal inceleme raporu (SİR) alınmalıdır. SİR çocuğun kişilik yapısını da ortaya koyan bir “uzman görüşü” olduğu için, tutuklama kararı verilmesi öncesinde de alınması gereklidir.

8.4.2.3.1. Çocuk Ceza Muhakemesinin Soruşturma Evresi

Çocuklar Hakkında Yapılan Soruşturma İşlemlerindeki Bazı Özellikler: Soruşturma ve kovuşturma sürecinde, çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilir (ÇKK 4/1-g):

Çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir (Yakalama Yönetmeliği 19/9).

12–15 yaş grubu açısından, ‘işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin’ veya ‘davranışlarını yönlendirme yeteneğinin’ bulunup bulunmadığının araştırılması ve çocuklara özgü bir araştırma biçimi olan ‘sosyal inceleme raporu’ (ÇKK 35) ile ‘denetim planı ve denetim raporu’ (ÇKK 39) hazırlanır.

Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki araştırma ve soruşturma, çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır (ÇKK 15/1).

Suçta sürüklenen çocuk on beş yaşın üzerinde ise, dava CMK’ nin 250/1’ inci maddesinde belirtilen ağır ceza mahkemelerinde görülür.

Çocuk bir yetişkinle birlikte suç işlemişse, çocuk hakkındaki soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür (ÇKK 17/1).

Çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilebilir, gerekirse çocuk hakkındaki kovuşturmada durma kararı (CMK 223) verilir (ÇKK 17/2).

Davaların birleştirilerek görülmesi “zorunlu” ise ve her iki mahkeme de uygun görürse, yargılamanın her aşamasında birleştirme kararı verilebilir. Birleştirilen davalar “genel mahkemede” görülür (ÇKK 17/3).

Araştırma İşlemleri: İşlenen bir suç hakkındaki araştırmalar, fiile ve faile ilişkin araştırmalar olmak üzere ikiye ayrılır.

- *Fiile ilişkin araştırmalar.* Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma, çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır (ÇKK 15/1).

- *Faile ilişkin araştırmalar.* Türk Ceza Kanunu ikinci yaş grubuna giren (12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış) bir çocuğun “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin” bulunup bulunmadığının saptanması için sosyal inceleme raporu alınması gerekir (ÇKK 35). Çocuğun bu yeteneği gelişmemişse, hakkında ceza muhakemesi yapılamaz. Fiili işlediği sabit olursa, tedbir uygulanabileceği için, “güvenlik tedbiri muhakemesi” yapılabilir.

Koruyucu Tedbir Kararı Verilmesinin İstenmesi: Soruşturma evresinde Çocuk savcısı, gerekli ise, çocuk hâkiminden “koruyucu ve destekleyici tedbir” kararı vermesini isteyebilir (ÇKK 15/3). “Koruyucu ve destekleyici tedbir” ile, ceza muhakemesi hukuku amacı ile başvuru “koruma tedbirleri” arasında fark vardır: ikinciler delillerin kaybolmamasını ve iyi bir muhakeme yapılmasını sağlarken, birinciler çocuğun korunmasına ve desteklenmesine yöneliktir.

Denetim Altına Alma Kararı Verilmesi. Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen (ÇKK 5, 7), kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan (ÇKK 19/2), hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı verilen çocuğun, “denetim altına alınmasına” karar verilebilir (ÇKK 36). Denetim altına alınan çocuğa bir “denetim görevlisi” görevlendirilir (ÇKK 37).

Soruşturma Evresindeki “Delilleri Koruma Tedbirleri”

“Koruma Tedbiri” Kavramı: Ceza muhakemesinin yapılabilmesi için, elde edilen delillerin korunarak duruşmaya kadar saklanması gerekir. Bu amaçla başvuru tedbirleri, “koruma tedbiri” adı verilir. Koruma tedbirlerinin bir diğer görevi de, verilecek olan hükmün yerine getirilebilmesini sağlamaktır. “Koruyucu ve destekleyici tedbirler” suç öncesi “tehlikeyi önleme alanına” dâhil iken, “koruma tedbirleri” suç işlendikten sonra işlev yaparlar. “Güvenlik tedbirleri” ise, suç işlediği sabit olan fakat ceza sorumluluğu bulunmayan failer hakkında uygulanırlar.

İletişimin Denetlenmesi: Kişilerin telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi hukukumuzda suçun işlenmesinden önce, işlenmesini önleme amaçlı veya suçun işlenmesi şüphesi yani adli amaçlı yapılabilir. Suçun işlenmesinden önce yapılacak iletişimin denetlenmesi, CMK’ nin 250’ nci maddesi kapsamındaki suçlar için mümkün kılınmıştır: Bu suçlar üç kategoride toplanmıştır (PVSK Ek-7). Suç şüphesi dolayısıyla iletişimin denetlenmesi Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 135’ inci maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre iletişimin denetlenmesi hâkim kararıyla yapılacak, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının verdiği karar en geç yirmi dört saat içerisinde hâkim onayına sunulacaktır. İletişimin denetlenebilmesi için, başka türlü delil elde etme imkânının bulunmaması gerekir. İletişimin denetlenmesi CMK’nin 135/6’ ncı maddede düzenlenen listede yer alan suçlarda mümkündür. İletişimin denetlenmesi, şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişiminin dinlenmesini, kayda alınması, tespiti ve sinyal bilgisinin değerlendirilmesini kapsar.

Arama: Arama, suçun işlenmesinden önce, suçun işlenmesini önlemek üzere veya suçun işlenmesinden sonra suç failini veya suç delillerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırma işlemidir. Suçun işlenmesinden önce yapılan aramaya önleme araması; suçun işlenmesinden sonra ve suçun ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla yapılan aramaya ise adli arama denir. Arama, dışarıdan bakıldığında gözle görünmeyen kişi veya eşyanın ortaya çıkarılması için yapılır; gözle görünen alanda arama işlemine ihtiyaç yoktur.

Önleme Araması: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 9’ uncu maddesinde düzenlenmiştir; kural olarak sulh ceza hâkimi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise mülki amirin (vali veya kaymakam) emriyle kişilerin üstleri, özel kâğıtları ve eşyaları aranabilir. Suçun önlenmesi amacıyla yapılan bir arama olduğu için herkes bu aramaya tabidir ve şüphe gözetilerek arama yapılmaz. O anda bulunan herkesin bu aramaya tabi olması fiilen zorluk doğuruyorsa kolluk, objektif bir kriter kullanarak bu aramayı gerçekleştirebilir.

Adli arama: Adli arama suç şüphesi üzerine yapılan aramadır (CMK 116-122). Yapılacak aramada yakalanması gereken bir kişinin bulunabileceği veya suç delilinin elde edileceği konusunda ‘umma’ derecesinde şüphe varsa arama işlemi uygulanabilir. Arama kararı sulh ceza hâkimi tarafından verilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı, ona ulaşılamayan hallerde ise kolluk amiri arama emri verebilir. Konut, işyeri veya kamuya açık olmayan kapalı alandaki aramaya hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı karar verir, kolluk amiri bu alanda karar veremez. Arama kararında aramanın nedenini oluşturan fiil, aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi veya aranacak eşya, kararın geçerli olacağı süre, aramanın uygulanacağı zaman diliminin gösterilmesi gerekir. Suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerin dışında konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde gece arama işlemi yapılamaz. Arama işlemi esnasında aramaya konu soruşturma veya kovuşturma dışında bir başka suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse bu delilin derhâl Cumhuriyet savcısına bildirilmek koşuluyla kullanılması hukukumuzda kabul edilmiştir. (CMK 138/1)

Arama Sırasında Cocuğa Yardım: Arama yapılırken ilgili, bu işlemlerde müdafinin hukuki yardımından istifade edebilir (CMK 120/3, 149/1,3); özellikle yakalamadan sonra gerek suça sürüklenmiş çocuğun üzerinde gerekse diğer yerlerde yapılan aramalarda müdafiden istifade edilmelidir (CMK 150/2). Soruşturmanın başladığı durumlarda sosyal çalışma görevlisinden istifade edilebilir (ÇKK 15/2).

Muhafaza Altına Alma ve Elkoyma: Suç delili veya müsadereye tabi olduğu düşünülen eşya veya kazanç üzerindeki kullanım imkanının geçici olarak devlete geçmesi mümkündür (CMK 123). Suç delili olan eşyaya örnek olarak sahte bir evrakın düzenlenmesi için oluşturulan sahte piyango bileti gösterilebilir. Müsadereye tabi eşyalardan kasıt, iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak şartıyla kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyalardır. Müsadereye tabi kazanç ise, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlardır. Ormandan kesilen kaçak ağaçlar müsadereye tabi eşyaya; uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelir veya bu gelire satın alınan hisse senetleri kazanç müsadereyesine örnek gösterilebilir. Bazı eşyalar hem delil hem müsadereye tabi özellik taşıyabilirler, örneğin suçta kullanılan silah gibi. İstem üzerine ilgili kendi rızası ile verirse “muhafaza altına alma”; zorla alınırsa “elkoyma” gerçekleşir. Yürütülen soruşturma veya kovuşturma dışında bir delil tesadüfen elde edilirse bu delile de elkonularak Cumhuriyet savcısı bilgilendirilir (CMK 138/1).

Elkoyma işlemi gözle görülen alanlar için doğrudan uygulanır; bunun dışındaki alanlar için bir arama kararının sonucunda uygulanır. Elkoyma kararını sulh ceza hâkimi verir, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı, ona ulaşamayan hallerde kolluk amiri tarafından elkoyma emri verilebilir. Ancak aramadan farklı olarak hâkimin dışındaki makamlar tarafından verilen emirler en geç yirmi dört saatte hâkim onayından geçirilir. Aksi takdirde elkoyma kendiliğinden kalkar.

Zorla Getirme: Çocuklar için özgürlüğü kısıtlayıcı bu tedbire, son çare olarak başvurulmalıdır (ÇHS 37). Son çare olarak başvurulacak yakalama işlemi yerine hakkında soruşturma başlatılan kişi davet edilerek ifadesi alınmalı ve soruşturması yürütülmelidir (CMK 145). Şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilmesinin koşullarının gerçekleşmiş olması veya yakalama emri düzenlenebilecek ise ya da çağrıldığı hâlde gelmemesi hallerinde, zorla getirme kararı düzenlenebilir (CMK 146). Tanık, bilirkişi, mağdur veya şikâyetçi için zorla getirme kararı verilebilmesi için, bunların yapılan çağrıya uymamaları gerekir (CMK 146/7).

Yakalama Emri: Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Yakalanmış iken kolluk görevlilerinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk görevlileri de yakalama emri düzenleyebilirler. Kovuşturma evresinde ise kaçan sanık hakkında yakalama emri resen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir (CMK 98).

Yakalama: Yakalama kişinin özgürlüğünün kısıtlanarak, onun fiilen denetim altına alınmasıdır. Amacı yönünden ikiye ayrılır: Önleme yakalamasında, tehlike (risk) altındaki bir çocuğun korunması amacı ile yakalanması mümkündür (İHAS 5.1.d; PVSK 1,2, 13.d; Çocuk Polisi Y.). Adli yakalama ise, işlediği iddia edilen suç şüphesine dayalı bir yakalamadır.

- *0-12 yaş grubundaki çocuklarda yakalama yasaktır:* Fiili işlediği zaman on iki yaşını doldurmamış olanlar ile on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler, suç nedeniyle yakalanamaz ve hiçbir suretle suç tespitinde ‘kullanılamazlar’. Kimlik ve suç ‘tespiti’ amacıyla yakalama yapılabilirse de, kimlik tespitinden hemen sonra serbest bırakılırlar.
- *12-15 yaş grubunda yakalama:* Fiili işlediği zaman onbeş yaşını doldurmuş, ancak on sekiz yaşını doldurmamış olanlar suç sebebiyle yakalanabilirler (İHAS 5.1.d; ÇHS 37; CMK 90 – 100; PYSK 13; Yakalama Yönetmeliği 19). Ancak, 15 yaşından küçükler hakkında üst sınırı 5 yılı aşmayan cezayı gerektiren suçlarda çocuklar hakkında tutuklama kararı verilemeyeceği (ÇKK 21) için, tutuklama amaçlı yakalama yapılamaz. Bununla birlikte, kimlik tespiti amacı ile yakalama mümkündür. Bu grup hakkında Cumhuriyet Savcısı, kimlik tespiti amacı dışında (KK 40; PYSK 4A) gözaltına alma kararı veremez. Yakalama emri ise; ancak şüphelinin “kaçak” olması hâlinde düzenlenebilecektir. Bunun için kaçak sayılmasını gerektirecek davet işlemlerinin önceden yapılmış olması gerekir.

Yakalama İşlemi: Suçüstü hâli ile suçüstünden dolayı izlenen kişinin kaçması veya kimliğini hemen belirleme olanağının bulunmaması durumunda, “herkesin” şüpheliyi geçici olarak yakalayıp kolluğa teslim etme yetkisi vardır. Şikayete tabi suçlarda yakalama için şikayetin varlığı gerekmesine karşın çocuğun suç mağduru olması durumunda şikayet olmaksızın da herkesçe yakalama gerçekleştirilebilir (CMK 90/3). Kolluk yakaladığı kişilere, diğer şüphelilere uyguladığı gibi yakalama anında hak hatırlatması yapılmalıdır (CMK 90/4); yakalama anında hatırlatılması gereken haklar; kendisine yüklenen suçu öğrenme hakkı, susma hakkı, yakınlarına haber verme hakkı, müdafiden istifade etme hakkı, yakalamaya karşı hâkim denetimine başvurma hakkıdır. Kolluk yakaladığı kişi üzerinde kaba bir üst araması gerçekleştirebilir (CMK 90/4). **Yetişkinlere kelepçe takılabilmemesine (CMK 93) karşın, çocuklara kelepçe veya benzeri aletler takılamaz; ancak zorunlu hallerde çocuğun kendisine veya başkasına zarar vermesini önleyecek tedbirler alınabilir (ÇKK 18).**

Savcıya Bildirme: Suça sürüklenmiş çocuk için yakınları ile müdafiyeye haber verilerek soruşturmalarının yürütülmesi için “hemen” (CMK 90/4) Cumhuriyet savcılığına bilgi verilir ve “derhâl” Cumhuriyet savcılığına sevk edilirler (Yakalama Yönetmeliği 19/2-b).

Müdafi ve Yakınlar: Çocuklar için soruşturma ve kovuşturma aşamasında müdafiden istifade edilmesi hukuki bir mecburiyettir (CMK 150/2). Kollukça yapılabilecek tek işlem müdafinin katılımıyla gerçekleştirilecek olan “kimlik tespiti” ile “sağlık kontrolüdür” (Yakalama Yönetmeliği 19/1). Diğer şüpheliler gibi, yakalama, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılması işlemine karşı kendisi, müdafi, eşi, kanuni temsilcisi, birinci veya ikinci derece kan hısımları derhâl serbest bırakılmayı sağlamak amacıyla hâkime başvurma hakkı vardır (İHAS 5/4; CMK 91/4).

Gözaltına Alma: Gözaltı, soruşturmanın tamamlanması için gerçekleştirilir. Gözaltı, kişinin suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığı ile soruşturma işlemlerinin tamamlanması için zorunlu olması hâlinde başvurulur (CMK 91/2). Gözaltı emri gibi gözaltı süresinin uzatılması emirleri de Cumhuriyet savcısı tarafından verilir (CMK 90/1). Gözaltı süresi bireysel suçlarda işlemlerin tamamlanmasına kadar, en fazla yirmi dört saat, toplu suçlarda ise her defasında bir günü geçmemek üzere, Cumhuriyet savcısının emriyle uzatılmak üzere dört gündür. Oniki saate kadar olan yol süresi bu süreye eklenebilir (CMK 91/1, 91/3). Bu işlemlere karşı yakalamada olduğu gibi hâkime başvurulması mümkündür (CMK 90/4). **Kural olarak çocukların gözaltında tutulmaması benimsenmiştir.** Bu nedenle, yakalanan çocuk derhâl Cumhuriyet savcılığına sevk edilir (Yakalama Yönetmeliği 19/2-b). Buna karşın, işlemleri sonuçlandırılmadığı için gözaltında

tutulması gereken çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur. Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur (ÇKK 16, Yakalama Yönetmeliği 19/b-4). Çocuğun gözaltına alındığı ana-baba veya vasisine bildirilir (Yakalama Yönetmeliği 19/b-4). Şüpheli en geç belirtilen gözaltı sürelerinin sonunda hâkim önüne çıkarılmazsa serbest kalır. Cumhuriyet savcısı, şüpheli için tutuklama veya adli kontrol uygulaması talep ediyorsa sulh ceza hâkimine başvurmalıdır. Çocuğun nakli sırasında zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz; kaçmasını ve hayat ile beden bütünlüğü açısından tehlike yaratmasını engelleyecek “önlem” alınabilir (ÇKK 18, Yakalama Yönetmeliği 19/ 10).

Adli Kontrol: Kanunumuz kişi özgürlüğünü kısıtlayan tutuklama adli koruma tedbirinin zararlı neticelerini hafifletmek amacıyla tutuklanabilecek olan kişiler bakımından adli kontrol adlı bir yöntem geliştirmiştir. Buna göre şüpheli hakkında aşağıdaki yükümlülüklerden bir veya daha fazlasına hükmedilebilir:

- Yurt dışına çıkamamak.
- Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.
- Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.
- Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.
- Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.

Genel usulde CMK 109 ve 1102 uncu maddelerde düzenlenen “adli kontrol”, çocuk hukuku bakımından genişletilmiş ve ayrı bir yapıya kavuşturulmuştur. ÇKK2nin 20’ nci maddesindeki adli kontrol ceza süresine bakılmaksızın çocuğun işlediği iddia edilen bütün suçlarda uygulanabilecek şekilde düzenlenmiş ve bazı ek yükümlülükler yer verilmiştir.

Çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak yukarıda sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilmektedir:

- Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak.
- Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek.
- Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamaktır.

Tutuklama: Tutuklama, suçu işlediği kesin mahkeme kararıyla belirlenmemesine rağmen, kaçma şüphesi ve delil karartma şüphesi gibi nedenler bulunan hallerde, suç işlediğinden kuvvetli bir şekilde şüphelenilen kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanması demektir (CMK 100). Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre çocukların serbest yargılanmaları temel prensip olduğu için Türk hukukunda da 15 yaşını doldurmamış çocuklar için, üst sınırı beş yılı aşmayan suçlardan dolayı tutuklama kararı verilemez (ÇKK 21).

Tutukluluk Durumu: Tutuklama kararlarının yerine getirilmesi İnfaz Kanunu’nda düzenlenmiştir. Çocuk ve gençler için müstakil tutukevleri kurulabilir (CGİK 111/3). **Olanak bulunmayan hallerde kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar olmak üzere ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırma mecburiyeti vardır.** Tutuklunun hakları arasında müdafî ile görüşme hakkı vardır (CGİK 114/5). Çocuk söz konusu olduğunda, ÇKK’ nin öngördüğü genel kurallar uyarınca sosyal çalışma görevlisi dâhil çocuğa yardım ve destek yapabilecek olan kişilerin yani veli, vasi, çocuğun bakımını üstlenen aile, kurum temsilcisinin duruşmada hazır bulunma yetkisinin ve (ÇKK 22), tutukevindeki çocuğu ziyaret etme hakkının olduğu da kabul edilmelidir.

Teşhis: Şüpheli veya sanığın ferd’en tespiti için yapılan bir işlem olup ‘kim’ veya ‘hangisi’ sorularına yanıt verir. Gecikmede sakınca veya kimliğin tespitine ilişkin sorun halleri dışında işlemin kovuşturma aşamasında yapılması benimsenmiştir (CMK 52/2). Mağdur veya tanık sıfatındaki kişiler daha çok teşhis eden, şüpheliler ise teşhise katılan sıfatıyla anılır (PVSK Ek-6/9). Ancak, ikinci dönem küçükler bu işleme katılabilirler çünkü birinci dönem küçükler suç tespiti için kullanılamazlar (Yakalama Yönetmeliği 19/a-2). Soruşturma aşamasında bu işlem, çocuk için Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilir. Teşhis edenin şüpheli veya sanık olması durumunda kişinin kendisi aleyhine de delil göstermesi söz konusu olduğundan teşhiste bulunacak olanın bu işlem için talep veya rızasının önceden alınması gerekir.

Yer Gösterme: Şüpheli veya sanığın olay yerinde yaptığı suça ilişkin uygulamadır. Bu işlem aleyhe delil göstermek niteliği taşıdığı için mutlaka şüpheli veya sanığın rızası ya da talebi ile gerçekleştirilmesi gerekir. Cumhuriyet savcısının kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırması benimsenmiştir (CMK 85). Diğer şüpheliler için Cumhuriyet savcısının emriyle yapılabilen bu işlem çocuklar yönünden sadece Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Bu işlem esnasında müdafiden istifade edilmelidir (CMK 150). Sosyal çalışma görevlisi bu işlemde bulundurulabilir (ÇKK 15/2).

Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması: Suça sürüklenen çocuk hakkında, suç delili elde etmek amacıyla iç beden muayenesi yapılmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verilir. Gecikmede sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen emir, en geç yirmi dört saat içerisinde hâkime sunulur, onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır, elde edilen deliller kullanılamaz. Bu işlemin kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir. Cinsel organlar örevlis veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır. Bu işlem rızası olmadan gerçekleştirilemez (CMK 75). Müdafiden istifade edilmelidir (CMK 150/2). Sosyal çalışma görevlisinin çocuğun yanında bulunma imkanı vardır (ÇKK 15/2).

Mağdurun Muayenesi: Mağdur çocukların beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasında ise, bu işlem için cerrahi bir müdahalede bulunmamak ve kişinin sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde en geç yirmi dört saat içerisinde hâkim onayına sunulmak üzere Cumhuriyet savcısının emriyle gerçekleştirilebilir. Ancak mağdurun rızasının bulunması durumunda karar alınmasına ihtiyaç yoktur. Tanıklıktan çekinme sebepleriyle muayeneden veya örnek alınmasından kaçınma mümkün olabilir. Bu noktada mağdur çocuklar için kanuni temsilcisi karar verir. Ancak tanıklığın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması durumunda kararın çocuk tarafından verilmesi gerekir (CMK 76/4). Bu kural vücudun muayenesi veya örnek alınmasının rıza ile gerçekleştirilmesi hâlinde de uygulanmalıdır. Bu konuda verilen kararlara itiraz edilebilir (CMK 76/5).

İfade Alma: İfade alma suça konu olay hakkında şüphelinin, yazıya geçirilmek üzere yazılı beyanına başvurulmasıdır (CMK 147). İfade alma işlemi cezalandırılabilme yeteneği olan ikinci dönem (12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış) ve cezalandırılabilme yeteneğine bakılmaksızın) üçüncü dönem küçükler (15- 18 yaş arasında bulunan çocuklar için uygulanır. Adli kolluk suça sürüklenen çocuğun ifadesini alamaz: çocuğun ifadesi Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat alınır (ÇKK 15/1). Cumhuriyet savcısı ifade alırken veya diğer işlemleri yaparken, çocuğun yanında “sosyal çalışma görevlisi” bulundurulabilir (ÇKK 15/2). Şüpheli veya sanığın 18 yaşını doldurmamış olması durumunda ifade alma sırasında müdafii hazır bulunması da mecburidir

(CMK 150/2). Kendisinin yararına aykırı olduğu saptanmadığı veya kanuni bir engel bulunmadığı durumlarda ikinci dönem küçüklerin(12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış) ana-babası veya vasisi ifade alınırken hazır bulunabilir (Yakalama Yönetmeliği 19/b-4) İfade mağdur çocuk için alınıyorsa zorunlu vekilden istifade edilmelidir (CMK 234/1/a-3).

İfade Almada Müdafinin veya Vekilin Durumu: Bu işlem çocuk için mutlaka Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilecektir. Müdafinin de bu işlem açısından zorunludur. Eğer ifade alma mağdur veya şikayetçi çocuk için gerçekleştiriliyorsa vekilden istifade edilmesi zorunludur. Hâkim veya mahkeme tarafından benzerlik arzeden işlemin adı sorgudur.

Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbiri Kararı Verilmesi

Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbiri: TCK'nin 56'ncı maddesinde öngörülen ve ÇKK'nin 11'inci maddesinin yaptığı atf ile, ÇKK 5 deki koruyucu ve destekleyici tedbirlerin, 'çocuklara özgü güvenlik tedbiri' kararı olarak alınması kabul edilmiş, ancak usulü kanunda ayrıca gösterilmemiştir. ÇKK'nin 11'inci madde 'çocuklara özgü güvenlik tedbiri' kavramından aynı Kanun'un 5'inci maddesinde 'koruyucu ve destekleyici tedbir' olarak gösterilmiş olan tedbirlerin ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbirleri olarak anlaşılması gerektiğini hükme bağlamıştır.

Soruşturma Evresinin Sonunda Yapılan İşlemler ve Verilen Kararlar

Ara Soruşturma: Genel usulde Cumhuriyet savcısının iddianame düzenleyebilmesi için, yeterli şüphe sebeplerinin varlığının saptanması gerekir (CMK 170). Ancak, düzenlenen iddianamenin mahkemeye verilmesi ile kamu davası açılmış sayılmamakta, mahkeme tarafından "iddianamenin kabulü kararı" verilmesi gerekmektedir (CMK 175/1). Düzenlenen iddianamenin mahkemeye verilmesi ile mahkemenin iddianamenin kabulü kararı vermesi sırasındaki aşamaya "ara soruşturma" denilmelidir.

Önödeme: Türk Ceza Kanunu en basit suçlardan dolayı doğrudan dava açılmasını uygun bulmamış ve önödeme adlı bir kurum düzenlemiştir. Yanlış adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçlarda Cumhuriyet savcısının yapacağı tebliğden itibaren on gün içinde tayin ettiği adli para cezası ödenirse, kamu davası açmaz (TCK 75).

Uzlaştırma: "Yeterli şüphe" varsa, savcı iddianame düzenleyebilir. Fakat CMK'nin 253 üncü maddesinde sayılan suçlarda önce aranıyorsa şikayet şartı gerçekleşmeli, bunun arkasından da Cumhuriyet savcısı tarafından mağdura ve faile uzlaşma teklif edilmelidir. Suça sürüklenen çocuğun suçu işlediği konusunda yeterli şüphe varsa uzlaşma yolu açılabilir. Çocuk suçlarındaki uzlaşmanın (ÇKK 25/1), genel usuldeki uzlaşma ile aynı olan (CMK 253) koşulları şunlardır: Suçun şikayete bağlı olması veya kasten işlenen suçlarda cezanın alt sınırının iki yılı aşmayan hapis cezası (on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından, üç yıl: ÇKK 24/2) olması veya suçun taksirle işlenen bir suç olması gerekir. Bu koşullar gerçekleşmişse, suça sürüklenen çocuk ile, suçun mağduru arasında genel hükümlere göre uzlaştırma usulünün uygulanması mecburidir (CMK 253). Uzlaştırma girişimi yapılmadan düzenlenen iddianamenin iadesi gerekir (CMK 174).

Kamu davasının açılmasında "mecburilik" ve "takdirilik" sistemleri; Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak verdiği "kovuşturmaya yer olmadığına dair karar": Savcı, failin suçu işlediğini gösteren "yeterli şüphe" (CMK 170) varsa, iddianame düzenlemek

mecburiyetindedir. Buna “kamu davasının mecburiliği prensibi” denilir. Fakat bazı hallerde de Cumhuriyet Savcısının dava açmak mecburiyeti yoktur. Mesela, suç şikayete bağlı olup, şikayet edilmemişse, önödeme veya uzlaşmaya tabi bir suç ise, cezayı kaldıran etkin pişmanlık suçlarında veya şahsi cezasızlık sebebinin varlığı hâlinde takdir yetkisini kullanarak “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” verebiliyorsa (CMK 171/1) veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilen suçlardan (CMK 171/2) ise, Cumhuriyet savcısı kamu davası açmayabilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında yapılan soruşturmada toplanan deliller “yeterli şüphe” ortaya koyarsa, çocuk savcısı iddianame düzenlemeyerek, “kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı” verebilir (ÇKK 19/1, CMK 171/2).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı: “Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının” hepsinin birlikte gerçekleşmesi gereken koşulları şunlardır (CMK 171/3): a) uzlaşma yolunun kapalı olması, b) suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikayete bağlı olması ve üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirmesi, c) şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış olması, d) kamu davasının açılmasının ertelenmesi hâlinde, şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatinin oluşması, e) kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması ve f) mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi (ÇKK 19/1, CMK 171/3).

• *Kamu davası açılmasının ertelenmesinin süresi ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi:* Ceza Muhakemesi Kanunu kamu davasının açılmasının ertelenmesi süresi olarak, genel suçlarda “beş yıl” süre öngörmüştür. Çocuklar bakımından süre “üç yıl” olarak belirlenmiştir (ÇKK 19/1). Cumhuriyet savcısının daha az bir süre koymasının yolu kapalıdır. Şüpheli erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlerse, ertelenmiş olan kamu davası açılır (CMK 171/4).

• *Zamanaşımı:* Erteleme süresince dava zamanaşımı işlemez (CMK 171/4).

• *Kişisel verilerin kaydedilmesi:* “Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararları”, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Sistemdeki veriler gizlidir. Sadece soruşturma veya kovuşturma yapılması amacı ile kullanılabilirler ve kullanılabilmeleri için, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenilmiş olması gerekir (CMK 171/5). Bu ilkeye “kişisel verilerin amaca bağlılığı prensibi” denilir. Kişisel veriler belli bir amaç için toplanır, saklanır ve sadece bu amaç doğrultusunda kullanılabilir. Amaç değişikliği yapılması için kanuni bir düzenleme bulunması gerekir.

Genel hükümlere göre “kovuşturmaya yer olmadığı kararı” verilmesi: Genel hükümlere göre, suça sürüklenen şüpheli çocuk hakkında yapılan soruşturma sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda “yeterli şüphe” oluşturmuyorsa, genel hükümler uyarınca “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” (CMK 172) verilir.

İyi hal nedeni ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi: Şüpheli erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlemezse, ertelenmiş olan kamu davası açılmaz ve Cumhuriyet savcısı tarafından “kovuşturmaya yer olmadığı kararı” verilir (CMK 171/4).

“Ceza sorumluluğu bulunmadığı için” kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi: Çocuğun “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin” bulunup bulunmadığının saptanması için alınan sosyal inceleme raporu (ÇKK 35) olumsuz netice verirse, Cumhuriyet savcısının 12-15 yaş aralığındaki çocuk hakkında ceza davası açmaması yerinde olur. Mahkeme ceza sorumluluğunu kendisi takdir ederse de (ÇKK 35/2), savcıya da takdir yetkisi tanınması gerektiği kanaatindeyiz.

Koruyucu ve destekleyici tedbir alınması: Çocuk için tehlike varsa, derhâl koruyucu ve destekleyici tedbir alınması gerekir (ÇKK 5, 7, 35/2).

Dava açılmayan hallerde, uygulanmakta olan koruyucu tedbirin akıbeti: Toplum tarafından suça sürüklendiği için suç işleyen ve hakkında koruyucu tedbir kararı verilmiş olan bir çocuk hakkında “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” verilirse, uygulanmakta olan tedbirin akıbeti ne olacaktır? Çocuk hukukunda “koruyucu ve destekleyici tedbirlerin” devam edebilmesi prensibi benimsenmiştir (CMK 7/6). Çocuk hâlen tehlike altındaysa, koruyucu ve destekleyici tedbir devam etmelidir. Genel usulde ise, şüpheli hakkında bir “koruma tedbiri” uygulanmakta ise, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilince, bunun sona ermesi gerekir. Uygulanan tedbir tutuklama gibi bir “koruma tedbiri” ise bu sona erecektir. (CMK 103/2).

8.4.2.3.2. Kovuşturma Evresine Geçiş: Kamu Davasının Açılması

Yeterli şüphe bulunan hâllerde iddianame düzenlenmesi: Suça sürüklenen şüpheli çocuk hakkında “yeterli şüphe” varsa, genel hükümler uyarınca iddianame düzenlenir ve yetkili, görevli mahkemeye verilir (CMK 170). Bu mahkeme tarafından iddianamenin kabulü kararı verilirse, kamu davası açılmış sayılır (CMK 175).

Ertelenmiş olan kamu davasının açılması: Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmişse, üç yıllık erteleme süresi içinde çocuk bir başka kasıtlı suç daha işler ve hapis cezasına mahkum edilirse, hakkında ertelenmiş olan kamu davası açılır, yani iddianamesi düzenlenir ve mahkemeye verilir. Mahkemenin iddianamenin kabulü kararı vermesi ile “kamu davası açılmış sayılır” (CMK 175/1).

Duruşma hazırlığı: Suça sürüklenen çocuk hakkında düzenlenen iddianame mahkemesince kabul edilince (CMK 175), genel hükümler uyarınca duruşma hazırlığı başlar (CMK 175 vd).

Duruşma: Çocuk hakkında yapılan bir duruşmadaki bazı özellikler şunlardır: Duruşmada çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir (ÇKK 22/1).

- *Sorgu ve duruşmada yapılan diğer işlemler:* Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir (ÇKK 22/2).

- *Sanık çocuğun duruşma salonundan çıkarılması:* Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir (ÇKK 22/3).

Gizlilik: Çocuk Koruma Kanunu’nda gizlilik konusunda açık bir madde bulunmamaktadır. Çocukların yargılama işlemleri hakkındaki hüküm CMK’nin 185’ inci maddesinde düzenlenmiştir. “Zorunlu kapalılık” başlığı ile 18 yaşını doldurmamış sanık çocukların duruşmalarının ve hükümde dâhil kapalı oturumda yapılacağı belirtilmiştir. Bu hüküm kovuşturma safhasındaki gizliliği düzenlemiştir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin çocuklara özgü 19’ uncu maddesinde ise ‘çocukların kimlikleri ve eylemleri mutlaka gizli tutulur’ denilerek, soruşturma safhasında da gizlilik kabul edilmiştir. Ancak ÇKK da ise 4’ üncü maddenin son fıkrasında, sadece kimliklerinin gizli tutulacağına yer verilmiştir. İHAS’nin 6’ ıncı maddesi çocuğun yararının gerektirdiği durumlarda duruşmaların gizli yapılmasını aleni yargılanma hakkının bir istisnası olarak öngörmektedir. Ayrıca Pekin Kurallarının (Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında BM Asgari Standart Kuralları) 8’ inci maddesi “küçüğün damgalanmasını önlemek amacıyla gizliliğe azami özenin gösterilmesini” öngörmektedir.

Yayın Yasağı: Onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılması yasaktır (Basın Kanunu 21). ÇKK da ise, basın yasağı da, gizlilik kuralı gibi düzenlenmiş değildir. Bu konuda CMK da da çocuklara özel bir hüküm yer almamaktadır. CMK'nin 183' üncü madde adliye binaları içinde ve dışında adli işlemler sırasında sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletlerin kullanılmasını yasaklamaktadır.

Hâkimin Takdir Yetkisi: Hâkimin takdir yetkisinin kapsamı uluslararası standartlara bağlanmıştır. Pekin kurallarının 6' ncı maddesi bu konuyu düzenler. Muhakemenin her aşamasında, özellikle inceleme, soruşturma, kovuşturma ve tedbirlerin uygulanması sırasında hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. Çocuk ceza adalet sistemi açısından etkili ve insanca bir uygulama yapılmasının temeli, hâkimin takdir yetkisidir. Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan bazı müesseselerde de hâkimin takdir yetkisi olduğu görülmektedir. Mesela tedbir kararı alınması (ÇKK 7,8), koruma kararı alınması (ÇKK 9,13), adli kontrol (ÇKK 20), hükmün açıklanmasının geri bırakılması (ÇKK 23) ve sosyal inceleme yaptırılması (ÇKK 35) konularında hâkime takdir yetkisi tanındığı görülmektedir.

Çocuklara Özgü Mahkemede Yargılama Yapılması: Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 40' ncı maddesinin 3' üncü fıkrasında "kanunla ihtilaf hâlindeki çocuklar" hakkında özel usuller uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Çocuklar için yapılan çocuklara özgü muhakemelerde, yetişkinlerden farklı bir muhakeme usulü uygulanması ve farklı mahkemeler oluşturulması öngörülmüştür. Mahkemenin tek hâkimli veya heyet hâlinde olabileceği Pekin kurallarında (m. 14) yer almaktadır. Çocukların kendilerine özgü mahkemelerde yargılanma hakkı bulunduğu için, Çocuk Koruma Kanunu 25' inci maddesi ile çocuklara özgü mahkemeler kurulmuştur. Anayas'anın 141' inci maddesinin ikinci fıkrası küçükler için özgü yargılama usulüne ilişkin özel hükümler öngörmüş ve 37' nci maddesinde de tabii hâkim ilkesi kabul edilmiştir.

Duruşmadan Sonuç Çıkarılması ve Hüküm; Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Denetimli Serbestlik: Yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise, çocuk veya yetişkin hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir (CMK 231/5, ÇKK 23). Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının bazı ek koşulları vardır; daha önceden kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunma, tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede kanaat oluşması ve mağdurun veya kamunun suçtan gördüğü zararın tamamen giderilmesi (CMK 231/6). Çocuk hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilirse, sanık üç yıl denetim süresine tabi tutulur (ÇKK 23). Bu süre yetişkinlerde beş yıldır (CMK 231/8) Denetim süresi boyunca zamanasını işlemez. Bu süre içinde çocuk tekrar suç işler veya denetimli serbestlik tedbirine aykırılık yaparsa, mahkeme hükmü açıklar. Belli koşullar altında yeni bir mahkûmiyet hükmü kurulması da mümkündür (CMK 231/11).

Adli Sicil Kayıtları: Türk mahkemelerinin verdiği ve kesinleşen mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilir (2005-5352 Adli Sicil Kanunu m. 4/1). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları da kaydedilir (2005-5352 Adli Sicil Kanunu 6). On sekiz yaşından küçüklerle ilgili adli sicil ve arşiv kayıtları; ancak soruşturma ve kovuşturma kapsamında değerlendirmek üzere Cumhuriyet başsavcılıkları, hâkim ve mahkemelerde istenebilir (2005-5352 Adli Sicil Kanunu 10/3).

8.4.2.3.3. Cezanın İnfazı ve Denetimli Serbestlik

Denetimli Serbestlik: Çocuklar hakkında verilecek tedbir ve kararların uygulanmasına, gerek soruşturma gerekse kovuşturma safhasında rastlanılmaktadır.

Temel ilkeler: Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri sırasında insan onuruna saygı göstermek ve dürüstlük, gizlilik, tarafsızlık temel ilkeler olarak korunmuştur (DSYMKKK 4).

Şube müdürlüğü: Cumhuriyet savcılıklarına bağlı olarak şube müdürlükleri ve koruma kurulları denetimli serbestlik alanında görev yaparlar.

- *Soruşturma evresindeki görevler:* Denetimli serbestlik mercilerinin soruşturma evresindeki görevleri; adli kontrol kararlarını yerine getirmek, Cumhuriyet savcılığının gerekli görmesi hâlinde şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenlemek, istek hâlinde şüpheliye veya suçtan zarar görmüş olan kişilere psikolojik danışmanlık yapmak olarak sayılmaktadır (DSYKKK 12).

- *Kovuşturma evresindeki görevler:* Bu mercilerin kovuşturma evresindeki görevleri, sanık hakkındaki adli kontrol kararının devamını sağlamak, sanık hakkında mahkeme veya hâkimin istemi üzerine topluma veya mağdura karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlamak ve istek hâlinde psikolojik danışmanlık yapmaktır (DSYKKK 13).

- *Kovuşturma evresinden sonraki görevler:* TCK 51/4’de belirtilen hapis cezasının ertelenmesine dayalı olarak, (c) bendinde belirtilen çocuk hükümlülerin bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi sağlanacaktır.

- *Salıverme sonrası görevler:* Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 107/8’ inci maddesinde düzenlenmiş bulunan çocuk hükümlülerin, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna yerleştirilmesi gerekir.

Denetimli serbestlikle ilgili uygulamalar:

Çocuklar hakkında adli kontrol işlemleri: Denetim, mahkeme kararındaki esas ve usullere göre, kollukla işbirliği içinde yürütülür. Yükümlülüğe uyulmadığı kolluk, kurum veya denetimli serbestlik ve yardım merkezince tespiti hâlinde cumhuriyet savcılığına bildirilir. Çocuklar bakımından CMK 109’ uncu maddeye ek olarak genişletilmiş olan adli kontrol, tutuklama yerine geçen de bir uygulama olduğu için, çocuk yararına olarak değerlendirilmektedir.

Uzlaşma: Ceza yargılaması içinde alternatif bir yöntem olarak kabul edilen uzlaşma bizim mevzuatımızda denetimli serbestlik ve yardım sisteminin görevleri arasında sayılmamıştır. Bu şekli ile batı sistemlerinde yer alan ‘arabuluculuk’ tan farklı bir kimlik taşımaktadır. ÇKK 24’ üncü madde 2006 yılında yapılan değişiklikle CMK 253’ üncü maddedeki uzlaşma ile eşitlenmiş ve çocuk hukukuna özgü unsurlar kapsam dışına çıkarılmıştır.

Adli Para Cezaları: Hükümlü çocuklar hakkında verilen adli para cezasının ödenmemesi hâlinde bu cezalar hapse çevrilemez (CGİK 106/4).

Hapis Cezasının Ertelenmesi: TCK sadece iki yıl veya daha az süreli hapis cezasının ertelenmesini kabul etmiş, para cezalarının ertelenmesini kabul etmemiştir. Artık erteleme ceza sisteminde sadece hapis cezaları için söz konusudur (TCK 51). Fakat, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan çocuklar veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üst sınırı üç yıl süreli hapis cezaları ertelenebilir (TCK 51/1). “erteleme” yeni sistemimizde “infaz edilmiş bir ceza” sayılmaktadır. Erteleme süresi aynı zamanda denetim süresidir. Bu denetim süresi içinde on sekiz yaşından küçük çocuk, TCK 51/4-c hükmüne göre, meslek veya sanat edinme amacıyla bir eğitim kurumuna gönderilebilir. **Ancak, aynı madde uçucu ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi tedavi gerektiren durumlarda (TCK 191) çocuk için buna yönelik bir tedbir uygulamasına yer vermemiştir. Bu da bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.**

- *Hapis cezasının ertelenmesi kararının kaldırılması:* Çocuk veya yetişkin hakkında verilen cezanın ertelenmesi kararının kaldırılması TCK 51/7’ de düzenlenmiştir. Buna göre, hükümlü çocuk denetim süresi içinde kasıtlı yeni bir suç işler veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar ederse, erteleme kararı kaldırılarak ertelenen hapis cezasının kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir. Kaldırma kararının temelinde yeni suç işleme olgusu veya yeni suçlar işleme tehlikesi yatmaktadır. Yükümlülüklerle uymamanın “ısrarlı” bir şekilde yapılması da gereklidir. İsrarlılıktan kasıt, en az daha evvel bir kere yükümlülüğe aykırı davranıktan sonra, ikinci ve daha fazla kere yükümlülük ihlali yapılması ve daha sonra gerçekleşen bu ihlallerin süreceleceği konusunda bir izlenim doğması, failin böyle bir davranışa hazır olduğunun ortaya çıkması gereklidir.
- *Yeni suç işleme tehlikesi:* Cezanın ertelenmesi kararının kaldırılması için, yükümlülüğe aykırı davranmadan somut olgularla ortaya çıkan bir yeniden suç işleme tehlikesi bulunmalıdır (TCK 51/7). Bu kuşku ve korkuyu destekleyen somut ve objektif şüphe sebeplerinin mevcudiyeti aranmalıdır. Somut bir olayda denetim altındaki çocuğun sabıkalı insanlarla buluşmakta olduğu tespit edilmişse, bu somut bir olgudur ve failin tekrar suç işlemek üzere olduğunu gösterir.
- *Erteleme kararının kaldırılmasının en son çare olması:* Denetim altındaki çocuğun ikaz edilmesi açısından “daha hafif yöntemler” yeterli görülüyorsa, erteleme kararının kaldırılması yoluna başvurulmamalıdır. Çocuk ceza hukukunda “cezalandırma” en son başvurulacak olan yöntem olduğundan, ertelemeyi kaldırıp tekrar cezaya dönmede de bu kurala riayet edilmelidir.

8.4.2.3.4. Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri

5395 sayılı ÇKK, sadece çocukları koruyucu hükümler içermektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için de 5’ inci maddede koruyucu ve destekleyici tedbirler getirilmiştir. Yani koruyucu ve destekleyici tedbirlerin amacı isminden de anlaşılabilceği gibi çocukları korumak ve desteklemektir.

ÇKK’nin 11’ inci maddesindeki “**Bu kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır.**” şeklindeki atfı gereğince koruyucu ve destekleyici tedbirler çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanacağından çocuklara özgü güvenlik tedbirinin amacında çocukları korumak olduğu düşünülebilir. Ancak unutmamak gerekirkı koruyucu ve destekleyici tedbirler güvenlik tedbiri olarak uygulandığında artık çocuk hakkında bir yaptırım söz konusu olur.

ÇKK’nin 11’ inci maddesinin atfı gereğince ÇKK’nin 5’ inci maddesinde belirtilen koruyucu ve destekleyici bu tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

- Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

- Bakım tedbir, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- Sağlık tedbir, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- Barınma tedbir, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir.

Tedbirin kaldırılması veya değiştirilmesi: Kanunda yapılan bu düzenleme ile önemli bir yenilik gerçekleştirilmiştir. Hâkim daha önce verdiği kararı kendiliğinden kaldırmakta veya değiştirebilmektedir. Bu yeni kararı verirken, çocuğun gelişimini göz önünde tutacaktır (ÇKK 7/5). Tedbiri kaldırma veya değiştirme yetkisi, ilk kararı verene aittir. Ancak acele hallerde bu hâkime bildirmek koşulu ile, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilmesi kabul edilmiştir.

Tedbirin sona ermesi. Çocuğun 18 yaşını doldurması ile, tedbir kendiliğinden sona erer. Ancak yetişkin olan bu kişinin rızası ile belli bir süre daha sürdürülebilir (ÇKK 7/6).

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesi: Tedbir, ceza dışında bir başka yaptırım türü olarak ele alınmıştır. Ancak, ÇKK'nin 11' inci maddesi, daha öncede belirttiğimiz gibi, 'çocuklara özgü güvenlik tedbiri' deyimiyile, hukuki bir karar olarak nitelendirilen tedbirleri ceza sorumluluğu olan çocuklar açısından cezai bir tedbir olarak ele almıştır. **Çocuk hakkında verilecek olan tedbir kararının öncesinde mahkeme veya hâkimin ya da soruşturma aşamasında savcının çocuk için uygun tedbir veya tedbirleri bulması gerekmektedir.** Bunun içinde yasanın 'sosyal inceleme raporu' başlığı ile ÇKK' de belirttiği aslında 'sosyal araştırma raporu' olması gereken ön araştırmanın yeri büyüktür. Bu nedenle de denetimli serbestlik müessesesi içinde sosyal araştırma raporunun ne şekilde ve nasıl hazırlanacağı detaylı olarak ele alınmalıdır. Denetimli Serbestlik Kanunu'nun 13' üncü maddesinde "**sosyal araştırma raporlarının**" içeriği düzenlemiştir. Buna göre, bu raporlarda çocuğun suça yönelmesine etki edebilecek tüm faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Amaç, kararı verecek olan mahkemeye çocuğu tam olarak tanıtılabilmek olmalıdır.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinin denetlenmesi: Hakkında tedbir kararı verilen çocuklar, ÇKK'nin 36 ve devamı maddeleri gereğince, denetim altına alınabilirler. Denetim, kararda belirtilen sürenin dolması veya çocuğun başka suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanması ile sona erer (ÇKK 40). Cezaya alternatiflerin denetimi, denetimli serbestlik şube müdürlükleri tarafından yerine getirilirken, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin denetimi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılacaktır.

8.4.2.4. Çocuk Koruma Kanununda Düzenlenen Koordinasyonun Amacı

Çocuk Koruma Kanununda öngörülen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlamaktır.

Merkezî koordinasyon, Adalet Bakanlığı müsteşarının veya görevlendireceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşar Yardımcıları, Sosyal Hizmetler

ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü ve Eğitim Dairesi Başkanının katılımı ile oluşur. Ayrıca ilgili özel veya kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının konulara ilişkin görüşleri alınabileceği gibi temsilcileri de toplantıya çağrılabilir.

Merkezî koordinasyonun amacı; koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eşgüdümü sağlamaktır. Merkezî Koordinasyonun bu amacı sağlamak üzere görevleri:

- Kanunda yazılı tedbirlere işlerlik kazandırmak ve uygulanmasını sağlamak üzere temel ilkeler ve ihtiyaçları belirleyerek ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek ve gerekli tedbirlerin alınması sağlamak
- İl ve ilçelerden gelen teklifler ve konuyla ilgili istatistikler doğrultusunda kısa ve uzun vadeli politikalar geliştirmek
- Yasal ve idari tedbirlere ilişkin teklifler hazırlamak. Kurumların hazırladıkları çalışma ve projeleri görüşerek karara bağlamak.

İllerde koordinasyon vali veya vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısı ile il emniyet müdürü, il jandarma komutanı, il milli eğitim müdürü, il sağlık müdürü, büyükşehir, il ve merkez ilçe belediye başkanları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürü, olmadığı yerlerde Türkiye İş Kurumu il müdürü, gençlik ve spor il müdürü, sosyal hizmetler il müdürü, il özel idaresi müdürü ya da görevlendirecekleri yardımcıları veya vekilleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürü ve baro temsilcisi marifetiyle yerine getirilir. İstekleri hâlinde üniversiteler, Kanunda yazılı tedbir kararlarını almaya yetkili mahkeme hâkimleri ile davet edilen sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de toplantıya katılabilirler.

Aşağıdaki görevler illerde valiliklerce yerine getirilir;

- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin eşgüdüm hâlinde yerine getirilmesini sağlamak üzere Kanunda öngörülen tedbir ve hizmetlerin hızlı, etkili, amaca uygun ve verimli yürütülmesi,
- Tedbir kararlarının yerine getirileceği kurumların yapısı ve özellikleri ile tedbir kararlarını uygulayacak kişilerin tespit edilerek mahkemelerin bilgilendirilmesi,

Kanunun 6 ve 9' uncu maddelerine göre, çocuğun ihbarı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslimi ile başlayan süreçte; çocuğun tedavisi ve sosyal inceleme raporu ile benzeri hizmetlerin yerine getirilmesi için mekan ve personel tahsisi dâhil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınması gerekmektedir.

8.4.2.4.1. Adalet Bakanlığının Görevleri

- Her il merkezinde ve ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak çocuk mahkemelerini ve çocuk ağır ceza mahkemelerini kurmak (ÇKK madde 25)
- İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesini oluşturmak (ÇKK madde 25)
- Mahkemelerde görevlendirilecek hâkimler ve Cumhuriyet savcıları ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğünde görevli denetim görevlileri için adaylık dönemlerinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda verilecek eğitimin esaslarını belirlemek (ÇKK madde 32);

- Sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine eğitim vermek (ÇKK madde 32)
- Mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanmasını sağlamak (ÇKK madde 33)
- ÇKK’de yazılı tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonunu sağlamak (ÇKK madde 45)
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen sağlama ve eşgüdüm hâlinde; kanunda yazılı tedbirlere işlerlik kazandırmak ve uygulanmasını sağlamak üzere temel ilkeler ve ihtiyaçları belirleyerek ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek ve gerekli tedbirlerin alınması sağlamak (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 19**)
- İl ve ilçelerden gelen teklifleri ve konuyla ilgili istatistikleri koordinasyon toplantısına sunmak ve bu doğrultuda kısa ve uzun vadeli politikalar geliştirmek, yasal ve idari tedbirlere ilişkin teklifler hazırlamak. (**Yönetmelik madde 20**)

8.4.2.4.2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Görevleri

- Eğitim tedbirinin yerine getirilmesini sağlamak (ÇKK madde 45)
- Çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve Bakanlığın görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek taleplerini geciktirmeksizin yerine getirmek (ÇKK madde 45)
- Tedbir kararları ile ilgili uygulama planı (çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde) ve periyodik olarak (en geç üçer aylık) değerlendirme raporu hazırlamak (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 18**)
- İl, ilçe ve merkezî koordinasyona katılmak (**Yönetmelik madde 19**)
- Gerekliğinde koordinasyon toplantılarında alınan tavsiye niteliğinde kararları, genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirmek (**Yönetmelik madde 19**)
- Hiç eğitim almamış veya zorunlu eğitimini yarıda bırakmış, zorunlu eğitim yaşını tamamlamış olup haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların; eğitimlerini sürdürebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri, iş ve meslek edinebilmeleri amacıyla gerekli önlemleri almak (**Yönetmelik madde 13**)
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, özel eğitime gereksinim duyan engelli çocuklar için eğitim tedbirinin uygulanmasına ilişkin ilde yapılan faaliyet ve programlar hakkında mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına periyodik olarak bilgi vermek. (**Yönetmelik madde 13**)

8.4.2.4.3. Sağlık Bakanlığının Görevleri

- Sağlık tedbirlerinin yerine getirilmesini sağlamak (ÇKK madde 45)
- Çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve Bakanlığın görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek taleplerini geciktirmeksizin yerine getirmek (ÇKK madde 45)

- İl, ilçe ve merkezî koordinasyona katılmak (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 19**)

- Gerektiğinde koordinasyon toplantılarında alınan tavsiye niteliğinde kararları, genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirmek (**Yönetmelik madde 19**)

- Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderleri karşılamak (**Yönetmelik madde 14**)

- Bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, psiko-sosyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, bu amaçla kurulmuş merkezlerde rehabilitasyonlarını sağlamak (**Yönetmelik madde 14**)

- Sağlık ve bakım tedbirinin birlikte uygulanacağı hallerde, öncelikle suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocuklardan tedavisi gereken ağır ruhsal hastalığı veya madde bağımlılığı nedeniyle fiziksel sorunları olanların rehabilitasyonu için resmî veya özel sağlık kuruluşlarının kurulmasını sağlamak. (**Yönetmelik madde 14**)

8.4.2.4.4. Milli Eğitim Bakanlığının Görevleri

- Danışmanlık ve eğitim tedbirlerinin yerine getirilmesini sağlamak (ÇKK madde 45)

- Çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve Bakanlığın görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek taleplerini geciktirmeksizin yerine getirmek (ÇKK madde 45)

- İl, ilçe ve merkezî koordinasyona katılmak (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 19**)

- Gerektiğinde koordinasyon toplantılarında alınan tavsiye niteliğinde kararları, genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirmek (**Yönetmelik madde 19**)

- Hiç eğitim almamış veya zorunlu eğitimini yarıda bırakmış, zorunlu eğitim yaşını tamamlamış olup haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların; eğitimlerini sürdürebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri, iş ve meslek edinebilmeleri amacıyla gerekli önlemleri almak. (**Yönetmelik madde 13**)

8.4.2.4.5. İçişleri Bakanlığının Görevleri

- Çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve Bakanlığın görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek taleplerini geciktirmeksizin yerine getirmek (ÇKK madde 45)

- İl, ilçe ve merkezî koordinasyona katılmak (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 19**)

- Gerektiğinde koordinasyon toplantılarında alınan tavsiye niteliğinde kararları, genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirmek. (**Yönetmelik madde 19**)

8.4.2.4.6. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün Görevleri

- Danışmanlık, bakım, barınma tedbirlerinin yerine getirilmesini sağlamak (ÇKK madde 45)
- Adli ve idari mercilerden, kolluk görevlilerinden, sağlık ve eğitim kuruluşlarından, sivil toplum kuruluşlarından gelecek bildirimleri almak (ÇKK madde 6)
- Kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapmak (ÇKK madde 6; **Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik madde 5**)
- Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde çocuk hakkında Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak sosyal inceleme raporu hazırlamak, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunmak ve raporunun bir örneğini soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcılığına göndermek (**Yönetmelik madde 5**)
- Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı uygulanmasını çocuk mahkemesinden istemek (ÇKK madde 7)
- Tedbirin kaldırılmasını, süresinin uzatılmasını veya değiştirilmesini çocuk hâkiminden talep etmek (ÇKK madde 8)
- Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirim ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğu derhâl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eden kolluktan çocuğu teslim almak (ÇKK madde 31).
- Kendisine intikal eden olaylarda gerekli önlemleri derhâl olarak çocuğu, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirmek (ÇKK madde 10)
- Kolluk tarafından getirilen çocukların derhâl teslim alınabilmesi için gerekli önlemleri almak (**Yönetmelik madde 16**).
- Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuğu, bakım ve gözetim altına almak; acil korunma kararının alınması için çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat etmek (ÇKK madde 9),
- Acil koruma kararının süresi içerisinde (en fazla otuz gün) çocuk hakkında sosyal inceleme yaparak, tedbir kararı alınması gerekip gerekmediği hakkındaki görüşü ve sağlanacak hizmetleri hâkime bildirmek, gerektiğinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep etmek (ÇKK madde 9).
- Sosyal çalışma görevlilerine çalışmalarını sırasında yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek (ÇKK madde 34)
- Haklarında bakım veya barınmaya ilişkin tedbir kararı alınan ve tedbirin uygulanacağı kurum veya kuruluşa teslim edilen çocukların, izinsiz olarak kurum veya kuruluştan ayrılmalari durumunda tutanak tutarak, durumu, en seri iletişim araçları ile kolluk birimine bildirmek, mahkeme veya çocuk hâkimine de bilgi vermek (**Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik madde 22**)
- İllerde koordinasyonun sekretarya hizmetlerini yürütmek (**Yönetmelik madde 20**)
- Tedbir kararları ile ilgili uygulama planı (çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde) ve periyodik olarak (en geç üçer aylık) değerlendirme raporu hazırlamak (**Yönetmelik madde 18**)
- İl, ilçe ve merkezi koordinasyona katılmak (**Yönetmelik madde 19**)

- Bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, psiko-sosyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, bu amaçla kurulmuş merkezlerde rehabilitasyonlarını sağlamak (**Yönetmelik madde 14**)
- Danışmanlık hizmeti verecek uzman kişilerin uygulayacakları meslekî çalışmalar ve programlara ilişkin standartlar, uygulama esasları ve değerlendirme ölçütleri tedbiri yerine getirecek kurumlar tarafından belirlemek, uygulama usul ve esaslarını oluşturarak birer örneğini il ve ilçe koordinasyon makamları ile merkezî koordinasyonun sekretarya hizmetlerini yürüten Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığına göndermek (**Yönetmelik madde 12**)
- Danışmanlık tedbirini uygulayacak uzmanları alanları da belirtilmek suretiyle tedbiri yerine getirmekle sorumlu kurumların taşra birimleri tarafından, il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına, mahkeme veya çocuk hâkimlerine bildirmek (**Yönetmelik madde 12**)
- İl ve ilçe sosyal hizmet müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür (**Yönetmelik madde 6**).
- İl ve ilçe sosyal hizmet müdürlükleri, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan Kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bulunur (**Yönetmelik madde 6**).
- Yapılan inceleme sonucu, müracaatçının gereksinim ve aciliyet durumu göz önünde bulundurularak, Kurumun vermiş olduğu hizmet modellerine ya da ilgili kurumlara yönlendirme yapmak (**Yönetmelik madde 6**)
- Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının denetimini yapmak (**ÇKK 37**)

8.4.3. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri

Bu bölümde temel olarak 2 araştırmanın sonuçları verilmiştir.

İçli tarafından yapılan Çocuk, Suç ve Sokak başlıklı araştırmada Ankara ve İstanbul’da çocuk şube müdürlüklerine ve çocuk şubelerine başvuran çocuklara, SHÇEK kurumlarına ceza ve tevkif kurumlarına ve belediyenin kurumlarına ulaşılmıştır. Bu çalışma kapsamında toplam 1.526 sokakta çalışan ve suça sürüklenen çocuk ile görüşme yapılmıştır. Çocukların % 50,6’sına Ankara’da ve % 49,4’üne İstanbul’da ulaşılmıştır. Çocukların bazı özellikleri aşağıda verilmiştir. (10)

Çocukların;

- % 87,5’i erkek ve % 12,3’ü kızdır.
- % 66,3’ü 16-19 yaşlarında, % 27,9’u 12-15 yaşlarında % 4,7’si 11 yaş ve altında ve % 1,1’i 19 yaşın üzerindedir.
- % 23,2’si okur yazar değil ya da sadece okur yazar, % 12,7’si ilköğrencisi, % 18,0’i ilköğ mezunu, % 22,5’i ortaokul mezunu, % 18,2’si lise öğrencisi ve % 3,5’i lise mezunudur.
- % 87,0’i okulu sevmektedir.
- % 41,9’u okula düzensiz gitmektedir.
- % 81,5’i okumak istemektedir.

- Okula gitmeyenler arasında çocukların % 27,7'si ailesi istemediği için, % 26,2'si ekonomik nedenlerle ve % 30,5'i kendisi istemediği için okula gitmediğini belirtmiştir.
- % 26,6'sının ailesi beraber yaşamamaktadır ve % 77,9'unun öz anne ve babası resmî nikâhlıdır.
- Annelerinin % 30,1'i okur yazar değil ve % 9,2'si okur yazardır. Babalarının ise % 7,5'i okur yazar değil ve % 13,1'i okur yazardır.
- Babaların % 60,5'i düzenli çalışmakta; annelerin % 78,5'i ev hanımıdır.
- % 38'i bir başka yerden Ankara ve İstanbul'a göç geldiklerini belirtmişlerdir. Göç gelenlerin % 46,8'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dandır.
- % 17,4'i bu araştırmaya kadar herhangi bir yerde gelir getiren bir işte çalışmışlardır.
- Çalışan çocukların % 68,8'i işyerinde ve % 18,4'ü sokakta çalışmaktadır. Çalışmayı % 69'u kendi istediği, diğer çocukların yakınları tarafından teşvik edildiği öğrenilmiştir. Çocukların çalışmaları % 67,2 aileleri tarafından onaylanmaktadır.
- % 52'si sokakta geceyi geçirme deneyimi vardır. Sokakta geceleme nedenlerinin ilk 2 sırasında % 39'e gitmek istemediği ve % 32,7'si gezdiği/eğlendiği için gelmektedir.
- % 71,1'i sigara ve % 24,9'u uyuşturucu madde kullanmaktadır.
- Çocukların % 35,4'ü daha önce cinsel ilişkiye girmiştir. İlk cinsel deneyimlerini % 57,1'i arkadaşları ile; % 33,8'i tanımadığı biriyle yaşamıştır. Çocukların % 11,1'inin hâlen cinsel ilişkisi olan biri vardır.
- Çocukların % 9,8'i zorla cinsel ilişkide bulunmuş ya da tâcize uğramıştır. Bu istismarı yapanların % 55,4'ü tanımadığı biri, % 21,6'sı arkadaşı ve % 5,4'ü aileden biridir.
- Çocukların % 21,7'si daha önce ceza almıştır. Ceza alanların % 60,9'u hapis cezası, % 10,3'ü para cezası ve % 2,1'i hem para hem hapis cezası almıştır.
- İlk defa tutuklandığı ya da hüküm giydiği suçta yaş dağılımı; % 61,4'ü 15-17 yaşlarında, % 16,2'si 12-14 yaşlarındadır. İlk suç nedeni % 37,2 ile gasp, dolandırıcılık, yankesicilik, kapkaç iken % 15,4'ü adam öldürme, yaralama ve darptir. İlk suçun % 70,9'u sokakta ve % 5'i evdedir. İlk suç nedeni % 27,4 ile paradır.
- Son işlenen suç için % 49,4'ü teşvik ya da yardım aldığı; çevresindekilerin % 13,8'i kayıtsız kaldığını ve % 13,8'inin ailesinin hak verdiği öğrenilmiştir. Komşuların ve yakınların % 20,5'i kayıtsız kalırken % 16,3'ü hak vermiştir. Ailelerin % 87'si suçtan uzak tutmaya çalışırken % 11,8'i bu konuda destek vermemiştir.
- Çocukların % 31,6'sı hastaneye gidecek kadar şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.
- Çocukların % 8,1'inin ailesinde sokakta yaşayan olup; % 47,7'sinin arkadaşları arasında tutuklanan ve hapse giren vardır.
- Çocukların % 77,3'ü evden kaçmıştır. İlk evden kaçış nedeni % 53,2 ile ailevi problemler ve % 21,5 ile arkadaş etkisidir. İlk defa evden kaçtığında % 45,6'sı 13-16 yaş grubunda, % 35,6'sı 9-12 yaş grubundadır. Çocukların % 11,5'i ise evden 5-8 yaşları arasında kaçmıştır. Evden kaçan çocukların % 35,8'i 18 günden fazla evden ayrı kalmış ve % 91,3'ü eve geri dönmüştür. Çocukların % 51,1'i kendi isteği ile, % 29,1'i ailesinin isteği ile ve % 15,3'ü polis zoruyla eve geri dönmüştür.

İkinci çalışma ise dünyada ve Türkiye'de şiddet ve şiddete bağlı sorunların hızla ilerlemesi ve bu kapsamda, şiddet olaylarının çocuk ve gençleri de içine alan bir problem hâline gelmesi sebebiyle, TBMM bünyesinde kurulan “Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (10/337,343,356,357)” çalışmaları kapsamında, ceza ve infaz kurumlarında da yürütülen araştırmanın sonuçlarıdır. (11)

Türkiye’de bulunan (1) kapalı çocuk ve gençlik ceza infaz kurumları ile (2) kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerinde ve (3) çocuk eğitim evlerinde çalışmanın başlandığı tarihte toplam 2.115 çocuğun bulunduğu saptanmıştır. Bu çalışma Adana, Antalya, Ankara, İstanbul, Elâzığ, İzmir, Diyarbakır, Şanlıurfa, Sivas, Aydın, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Konya, Kocaeli, Mersin, Samsun, Trabzon illerindeki toplam 21 kurumda yapılmış olup; bu kurumlarda bulunan, 13-18 yaş arası, tutuklu ve hükümlü 1.545 çocuk çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada verilerin 15.2.2007-9.3.2007 tarihleri arasında toplanması gereği ile çalışmada öncelik, çalışma başlangıcı itibarı ile (15.2.2007) en az 15 çocuk bulunan kurumlara verilmiştir. Türkiye genelinde, toplam 19 ilde, 21 ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlü çocuk ve gençlere yönelik yapılan çalışmada toplam 1.545 çocuk ve gence ulaşılmış ve anket uygulanabilmiştir.

Ceza ve infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü çocuklarda yapılan bu çalışmanın sonuçları, suça itilmiş çocuk ve gençlerin şiddete karşı birincil korunmasına (şiddetin daha ortaya çıkmadan önlenmesine) yönelik önemli veriler sağlamıştır. Çalışmaya katılan çocuklar esas olarak ilköğretim mezunu veya daha düşük öğrenim düzeyinde (% 70,6), genel olarak çekirdek tipi (% 72,3), beş veya daha fazla çocuklu (% 53,9), orta veya daha düşük düzeyde sosyoekonomik duruma sahip (% 76), anne ve baba eğitim düzeyi düşük ailelerden geldikleri, yarıya yakını doğdukları bölgeden en az bir kez göç ettikleri ve % 60’ının ilk ve/veya ortaöğrenime devam ettikleri okullarını en az bir kez değiştirmiş oldukları saptanmıştır. Cezaevine girmeden önceki dönemde her beş kişiden birinin öğrenci olduğu, her iki çocuktan birinin herhangi bir işte çalıştığı ve çalışan gruptaki her üç çocuktan birinin yaptığı işi kendisi için “ağır” bulduğu saptanmıştır. Şiddet ve suça “karışma” açısından riski yüksek bu gruplara şiddete yönelik planlama ve uygulamalarda özel ilgi gösterilmesi ve müdahale programlarında bu gruplara öncelik verilmesi önemlidir. Benzer şekilde, çalışan çocuklara yönelik özel önlemlerin alınması, çocuk işçiliğinin azaltılması ve denetlenmesi ve çocukların okula devam etmelerinin desteklenmesi sağlanmalıdır.

Çalışma grubunda, suça itilmiş çocukların sosyal çevrelerinde hırsızlık benzeri suçların çok olduğu (% 38,4), sarhoş oluncaya kadar içki içmenin özendirildiği (% 15,7), esrar kullanımının olağan karşılandığı (% 29,4) saptanmıştır. **Her ne kadar suça itilmemiş çocukların sosyal çevreleri ile bir karşılaştırma yapmak bu çalışmada mümkün olmamış ise de, bu bulgular “bozuk” ve “kötü” sosyal çevrenin suç ile ilişkili olabileceği konusundaki bilgilerimizi destekler niteliktedir.** İlerde yapılacak çalışmalarda sosyal çevrenin şiddet ve suça itilmedeki etkileri detaylı olarak incelenmelidir.

Çalışmaya katılan çocuklar, gerek “cezaevine girmelerine neden olan suçu işlemelerinin önlenmesinde”, gerekse “toplumda şiddetin önlenmesinde” devlet büyükleri, yöneticiler, okulda ve diğer mekânlarda örnek alınan kişilerin “doğru” davranışlarının önemli olduğunu (% 30,2) söylemişlerdir. Kızlar arasında daha belirgin olmak üzere çocuklar, arkadaşlarının davranışları, televizyon/film kahramanları gibi olma isteğinin kendi davranışlarını etkilediğini (erkeklerde % 17, kızlarda % 30) belirtmişlerdir. Şiddet olaylarına karışanların, çoğu kez akranlarının zorbalığına uğrayan çocuklar olduğunu ve kendi uyguladıkları şiddetin de, önemli ölçüde, bu tür bir zorbalığa misilleme olarak yapıldığını vurgulayan çalışmalar literatürde de bulunmaktadır. **Bu anlamda, aileler çocuklarının seçtiği arkadaşları tanımalı, çocukları ile olan ilişkilerinden haberdar olmalı, uygun görmedikleri ilişkiler konusundaki görüşlerini çocukları ile paylaşmalı, arkadaşlık kavramının sağlıklı bir şekilde tekrar yapılmasına yardım etmelidirler.** Zor durumla karşılaşıldığında çocuk ve gençlerin bunu en sık paylaştıkları kişiler arasında “arkadaşlar” ikinci sırada yer almıştır. Bu bağlamda, ailelerin çocuklarının arkadaşlarını tanımaları, çocukların kendileri ile paylaşmaktan çekindikleri sorunlarından haberdar olmaları konusunda da yardımcı olabilir. Son olarak, devlet adamları, yöneticiler ve öğretmenler başta olmak üzere gençler için rol modeli olan kişilerin şiddet içeren davranışlardan kaçınmaları önem taşıyacaktır.

Görüşülen çocuklarda, **cezaevine girmeden önceki son 3 ayda hem fiziksel şiddet ile karşılaşma (erkeklerde % 68,9 ve kızlarda % 71,4)** hem de **fiziksel şiddet uygulama (erkeklerde % 69,7 ve kızlarda % 54,9)** düzeyi yüksek bulunmuştur. Erkeklerin % 36,4 ve kızların % 28'i cezaevine girmeden önce hiçbir kavgaya karışmadığını belirtirken, çocuk ve gençler arasında şiddet algısının düşük olmasının bu yüzdelerin az belirtilmiş olmasına neden olabileceği unutulmamalıdır. Aynı grupta, erkek ve kızların yarısından fazlasının ilk kavgaya karışma yaşınının 10 yaşından düşük olduğu saptanmış olup, erken yaşta şiddete "karışmış" olmanın ileri yaşlarda şiddet davranışları sıklığını arttıracığı ön bilgisi ile örtüşmektedir.

Çalışma bulguları toplumda çocuk ve gençleri şiddete karşı birincil koruma; yani, şiddetin daha ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik, çok sayıda önemli ipuçları sunmaktadır:

➤ Şiddete karşı birincil korumada toplumlarda hangi grupların şiddet ve suça "karışma" açısından yüksek riskli olduğunun saptanması, bu gruplara daha fazla ilgi gösterilmesi ve müdahale programlarının planlanmasında bu gruplara öncelik verilebilmesi açısından önemlidir.

➤ Çalışmaya katılan çocukların genel olarak çekirdek tipi, çok çocuklu, orta düzeyde sosyoekonomik duruma sahip, anne ve baba eğitim düzeyi düşük ailelerden geldikleri, yarıya yakınının doğdukları bölgeden en az bir kez göç ettikleri ve % 60'ının ilk ve/veya ortaöğrenime devam ettikleri okulları en az bir kez değiştirmiş oldukları saptanmıştır. **Cezaevine girmeden önceki dönemde her beş kişiden birinin öğrenci olduğu, her iki çocuktan birinin herhangi bir işte çalıştığı ve çalışan gruptaki her üç çocuktan birinin yaptığı işi kendisi için "ağır" bulduğu saptanmıştır.** Bu bulgulardan yola çıkarak, çalışan çocuklara yönelik özel önlemlerin alınması; bu kapsamda, çocuk işçiliğinin azaltılması ve denetlenmesi ve çocukların okula devam etmelerinin desteklenerek, okula devamlarında sürekliliğin sağlanması önemlidir.

➤ Çalışma grubunda, suça itilmiş çocukların sosyal çevrelerinde hırsızlık benzeri suçların çok olduğu, sarhoş oluncaya kadar içki içmenin özendirildiği, esrar kullanımının olağan karşılandığı saptanmıştır. Her ne kadar suça itilmemiş çocukların sosyal çevreleri ile bir karşılaştırma yapmak bu çalışmada olası olmamış ise de, bu bulgular "bozuk" ve "kötü" sosyal çevrenin suç ile ilişkili olabileceği konusundaki bilgilerimizi destekler niteliktedir. İleride yapılacak çalışmalarda sosyal çevrenin şiddet ve suça itilmedeki etkileri detaylı olarak incelenmelidir.

➤ **Çalışmaya katılan çocuklar, gerek "cezaevine girmelerine neden olan suç işlemlerinin önlenmesinde", gerekse "toplumda şiddetin önlenmesinde" devlet büyükleri, yöneticiler, okulda ve diğer mekanlarda örnek kişilerin "doğru" davranışlarının önemli olduğunu; kızlar arasında daha belirgin olmak üzere çocuklar arkadaşlarının davranışları, televizyon/film kahramanları gibi olma isteğinin kendi davranışlarını etkilediğini belirtmişlerdir.** Şiddet olaylarına karışanların, çoğu kez, akranlarının zorbalığına uğrayan çocuklar olduğu ve kendi uyguladıkları şiddetin de, önemli ölçüde, bu tür bir zorbalığa misilleme olarak yapıldığını vurgulayan çalışmalar literatürde de bulunmaktadır.

Bu anlamda, aileler çocuklarının seçtiği arkadaşları tanımalı, çocukları ile olan ilişkilerinden haberdar olmalı, uygun görmedikleri ilişkiler konusundaki görüşlerini çocukları ile paylaşmalı, arkadaşlık kavramının sağlıklı bir şekilde tekrar yapılmasına yardım etmelidirler. Zor durumla karşılaşıldığında bunun en sık paylaşıldığı kişiler arasında "arkadaşlar" çalışmada ikinci sırada yer almıştır. Bu bağlamda, ailelerin çocuklarının arkadaşlarını tanımaları, çocukların kendileri ile paylaşmaktan çekindikleri sorunlarından haberdar olmaları konusunda da yardımcı olabilir. Son olarak, devlet adamları, yöneticileri ve öğretmenler başta olmak üzere gençler için rol modeli olan kişilerin şiddet içeren davranışlardan kaçınmaları, bu tür davranışları yapanları onaylamaları önem taşıyacaktır.

➤ Çocukların şiddetten (olmadan önce veya olduktan sonra) korunmasında en önemli konulardan biri çocuk ve gençlerin “tanık oldukları”, “başlarına gelen” ya da “uyguladıkları” durumun “şiddet” olduğunu algılamaları gelmektedir. Çalışmaya katılanlar arasında farklı şiddet davranışlarını “şiddet” olarak algılama, özellikle duygusal şiddet davranışları için düşük bulunmuştur. Toplumlar şiddet algısının düşük olması, bireylerin olayı kabullenmesine ve kanıksamasına yol açarak, zaman içerisinde toplumlar bu tür davranışların giderek artmasına neden olmaktadır. Bu sorunun engellenmesinde hedef gruplarda, “farkındalığın artırılması” na yönelik eğitici programların geliştirilip uygulanması, şiddet içeren ve istenmeyen davranışların kınanması ve istenilen davranışların desteklenmesi yoluyla, çocuk ve gençler arasındaki şiddetin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

8.4.4. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Adalet Bakanlığı İstatistikleri

Türkiyede çocuk suçluluğu ile ilgili yayımlanmış istatistikler incelendiğinde üç dönemden söz edilebilir. Birinci dönem 1981-1985 yıllarını kapsamaktadır. 1982-1985 yılları arasında hükümlü çocuk sayısında artış gözlemlenmektedir. İkinci dönem 1986-1990 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde hükümlü çocuk sayısında önemli oranda düşüş vardır. Bu dönemin verileri incelenirken Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon İlleri Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre, 1991- 1995 yıllarını kapsayan üçüncü dönemde hükümlü çocuk sayısında artış gözlemlenmektedir.

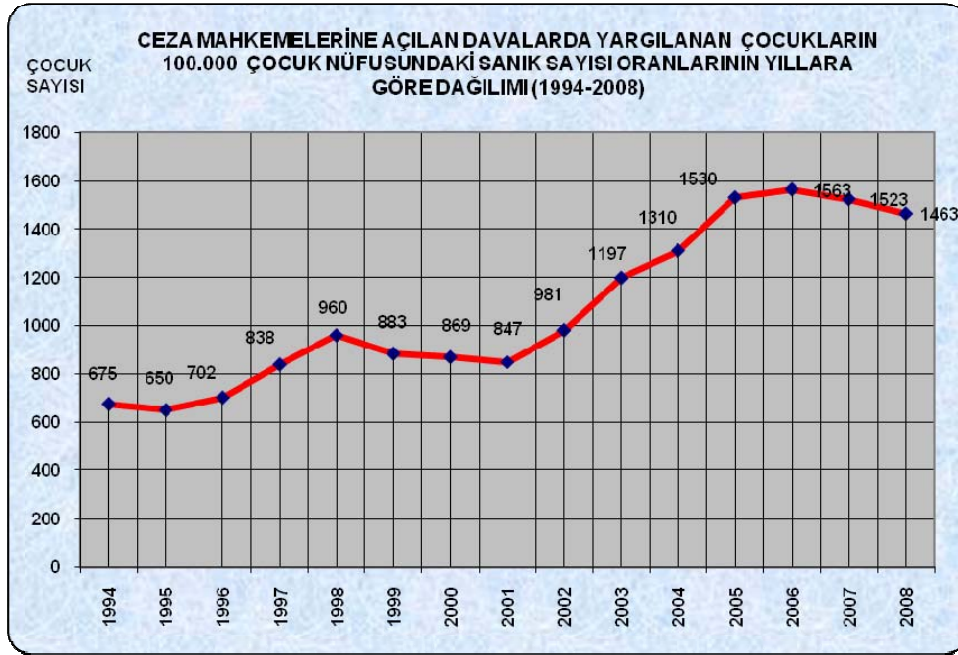
Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Ceza Mahkemelerine açılan davalarda yargılanan çocukların 100.000 çocuk nüfusundaki çocuk sanık sayısı oranlarının yıllara göre dağılımı (1994 -2008 yılları için) şöyledir:

Tablo 115. Ceza Mahkemelerine Açılan Davalarda Yargılanan Çocukların 100.000 Çocuk Nüfusundaki Sanık Sayısı Oranlarının Yıllara ve Mahkeme Türüne Göre Dağılımı (1994-2008)

Yıllar	100.000 Çocuk Nüfusundaki Sanık Sayısı									
	CMK 250.m. İle Gör. Ağır Ceza Mah.	Çocuk Mah.	Çocuk Ağır Ceza Mah.	Ağır Ceza Mah.	Asliye Ceza Mah.	Sulh Ceza Mah.	İcra Ceza Mah.	Trafik Mah.	Fikri ve Sınai Hak. Ceza Mah.	Ceza Mah. Geneli
1994	8	63	-	35	343	226	0	0	-	675
1995	5	56	-	32	324	231	0	0	-	650
1996	5	54	-	32	358	252	0	0	-	702
1997	3	58	-	32	395	345	0	6	-	838
1998	4	60	-	37	410	445	0	4	-	960
1999	4	59	-	35	344	436	1	3	-	883
2000	2	57	-	26	355	426	0	2	-	869
2001	4	61	-	34	354	392	0	2	-	847
2002	3	69	-	46	424	432	0	2	-	981
2003	5	278	-	49	413	448	0	4	-	1.197
2004	1	440	-	57	380	429	0	2	1	1.310
2005	1	310	365	50	488	316	0	0	0	1.530
2006	5	747	130	58	433	190	0	0	0	1.563
2007	12	600	56	66	512	278	0	0	0	1.523
2008	13	567	78	66	511	229	0	0	0	1.463

Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre Türkiye’de 100.000 çocuk üzerinde yapılan araştırma sonucu yargılanan çocuk sayısında yıllara göre artış olmuştur. Yaklaşık 15 yılda yargılanan çocuk sayısı iki kat artmıştır. Bu artışın özellikle 2000’li yıllardan sonra hızlandığı 2006 yılında en üst seviyeye çıktığı daha sonra düşmeye başladığı görülmektedir.

Şekil 43. 100.000 Çocuk Nüfusundaki Sanık Sayısı Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2008)

Tablo 116. Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davalarda Haklarında Güvenlik Tedbiri Uygulanmasına Hükmedilen Sanıkların Mahkeme Türüne Göre Dağılımı

(1/1/2006-31/12/2006)									
Mahkeme Türü	Yaş ve Cinsiyete Göre (Gerçek Kişi) Sanık Sayısı								
	12-15 Yaş		16-18 Yaş		18 ve Üzeri Yaş		Toplam Sanık		
	E	K	E	K	E	K	E	K	TOPLAM
CMK 250. M. İLE GÖR. AĞIR C.	0	0	12	177	3457	193	3469	370	3839
ÇOCUK	3	3	76	3	0	0	79	6	85
ÇOCUK AĞIR CEZA	3	0	35	1	0	0	38	1	39
AĞIR CEZA	44	4	362	23	20679	828	21085	855	21940
ASLİYE CEZA	209	28	892	92	23786	1005	24887	1125	26012

SULH CEZA	40	6	323	50	8063	593	8426	649	9075
TRAFİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İCRA CEZA	0	0	0	0	6214	738	6214	738	6952
FİKRİ VE S.HAKLAR CEZA	0	0	0	0	83	9	83	9	92
Toplam	29	4							
	9	1	1700	346	62282	3366	64281	3753	68034
(1/1/2007-31/12/2007)									
Mahkeme Türü	Yaş ve Cinsiyete Göre (Gerçek Kişi) Sanık Sayısı								
	12-15 Yaş		16-18 Yaş		18 ve Üzeri Yaş		Toplam Sanık		
	E	K	E	K	E	K	E	K	TOPLAM
CMK 250. M. İLE GÖR. AĞIR C.	0	0	13	2	2079	123	2092	125	2217
ÇOCUK	139	34	250	34	0	0	389	68	457
ÇOCUK AĞIR CEZA	7	3	95	2	0	0	102	5	107
AĞIR CEZA	26	0	269	25	16278	592	1653	617	17190
ASLİYE CEZA	173	7	651	51	31775	2020	3259	2078	34677
SULH CEZA	105	15	357	30	13283	755	13745	800	14545
TRAFİK	0	0	0	0	5	1	5	1	6
İCRA CEZA	0	0	0	0	191	5	191	5	196
FİKRİ VE S.HAKLAR CEZA	0	0	0	0	425	6	425	6	431
Toplam	450	59	1635	144	64036	3502	66121	3705	69826
(1/1/2008-31/12/2008)									
Mahkeme Türü	Yaş ve Cinsiyete Göre (Gerçek Kişi) Sanık Sayısı								
	12-15 Yaş		16-18 Yaş		18 ve Üzeri Yaş		Toplam Sanık		
	E	K	E	K	E	K	E	K	Toplam
CMK 250. M. İLE GÖR. AĞIR C.	16	1	154	23	3113	526	3283	550	3833
ÇOCUK	2443	243	9116	582	0	0	11559	825	12384
ÇOCUK AĞIR CEZA	264	10	543	26	0	0	807	36	843
AĞIR CEZA	99	8	266	20	21536	935	21901	963	22864
ASLİYE CEZA	1703	107	2284	702	60593	6074	64580	6883	71463
SULH CEZA	235	51	1063	351	34614	3008	35912	3410	39322
TRAFİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İCRA CEZA	0	0	0	0	8	8	8	8	16
FİKRİ VE S.HAKLAR CEZA	0	0	0	0	3361	58	3361	58	3419
TOPLAM	4760	420	13426	1704	123225	10609	141411	12733	154144

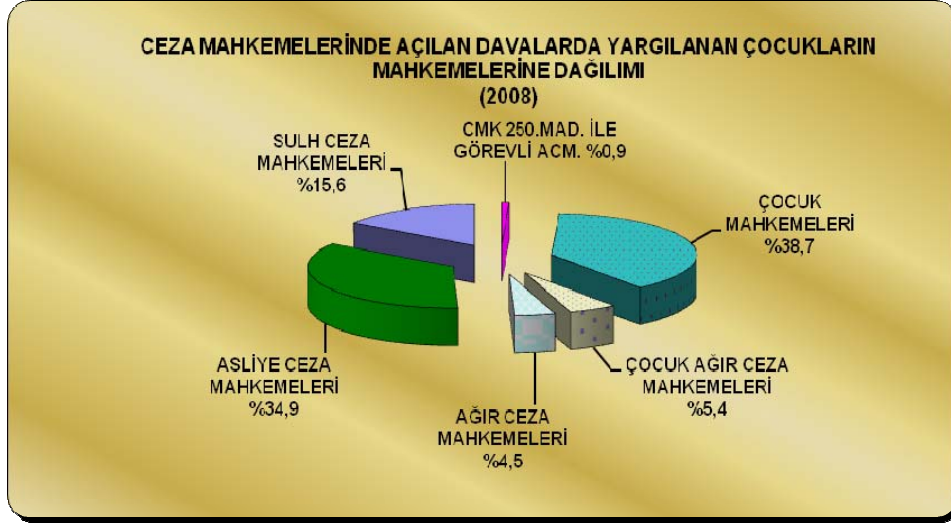
Türkiye’de 2006 yılında toplam sanık içinde;
➤ % 3,5’i (2.386) 12-18 yaş altında olup,
➤ bu yüzde 2007 yılı için % 3,2 (2.288) ve
➤ 2008 yılı için % 13,1 (20.320) dir. Toplam sanık içindeki yüzdenin 2008 yılı içinde arttığı görülmektedir. 2006 yılındaki çocuk sanıkların % 5,1’i çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmış iken; bu yüzde 2007 yılında % 14,6 ve % 65,1’dir.

Tablo 117. Ceza Mahkemelerine Açılan Davalardaki Çocuk Sanıkların Mahkeme Türüne, Yaş Gruplarına ve Yıllara Göre Dağılımı

(1994-2008)											
2008 Yılı										100.000 Çocuk Nüfusun daki	Sanık Sayısı
Mahkeme Türü	12-15 Yaş			16-18 Yaş			Toplam				
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
CMK 250.MAD. İLE GÖREVLİ AĞIR CEZA MAH.	46	6	52	823	73	896	869	79	948	0,9	13
ÇOCUK MAHKEMELERİ	11868	1451	13319	26777	2600	29377	38645	4051	42696	38,7	567
ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİ	2094	150	2244	3477	184	3661	5571	334	5905	5,4	78
AĞIR CEZA MAHKEMELERİ	1205	83	1288	3436	232	3668	4641	315	4956	4,5	66
ASLİYE CEZA MAHKEMELERİ	11366	1171	12537	23307	2652	25959	34673	3823	38496	34,9	511
SULH CEZA MAHKEMELERİ	3536	597	4133	11085	2011	13096	14621	2608	17229	15,6	229
İCRA CEZA MAHKEMELERİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0
TRAFİK MAHKEMELERİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0
FİKRİ VE SINAİ HAK.CEZA MAH.	0	0	0	7	0	7	7	0	7	0,0	0
Toplam	30115	3458	33573	68912	7752	76664	99027	11210	110237	100	1463

Ceza mahkemelerince 2008 yılında açılan davalardaki çocuk sanık sayısı 110.237 olup % 89,9’u erkektir. Açılan davaların % 38,7’si çocuk mahkemelerinde % 5,4’ü ise çocuk ağır ceza mahkemelerinde görüşülmüştür. 100.000 çocukta sanık sayısı değerlendirildiğinde en fazla çocuk mahkemelerinde ve ikinci olarak da asliye ceza mahkemelerinde sanıklık oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 44. Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalarda Yargılanan Çocukların Mahkemelerine Dağılımı (2008)

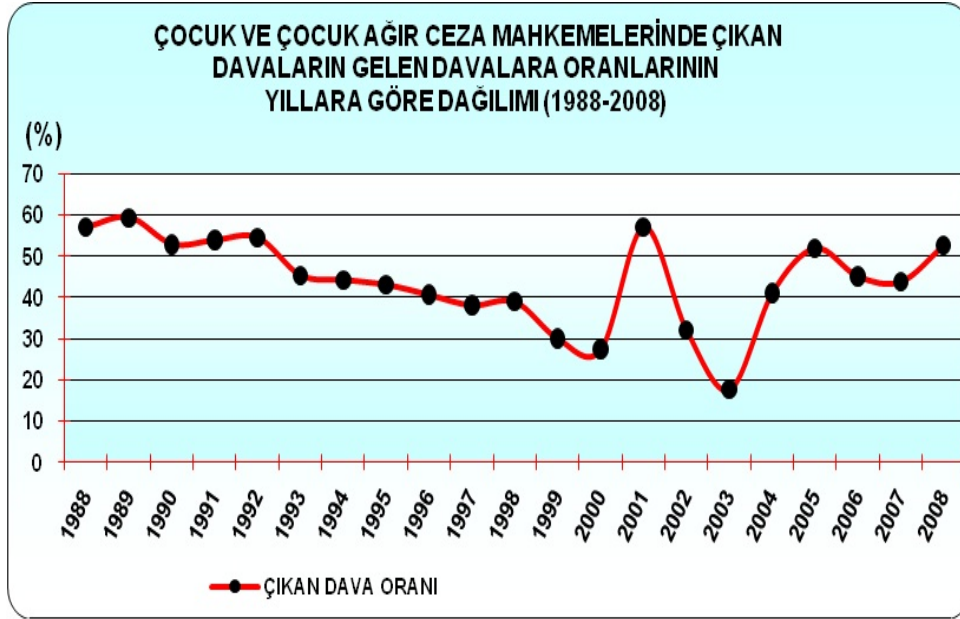
Tablo 118. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri İş Yükünün Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008)

Yıllar	Gelen İş				Yıl İçinde Çıkan İş	Bir Sonraki Yıla Devreden İş	Çıkanın Gelene Oranı (%)	M*
	Geçen Yıldan Devren Gelen	Yıl İçinde Açılan	Bozularak Gelen	Toplam Gelen				
1988	71	3720	5	3796	2162	1634	57,0	104
1989	1634	3709	15	5358	3179	2179	59,3	199
1990	2179	3121	20	5320	2813	2507	52,9	283
1991	2507	4031	9	6547	3524	3023	53,8	263
1992	3023	4578	17	7618	4147	3471	54,4	267
1993	3471	3975	34	7480	3390	4090	45,3	368
1994	4090	4680	36	8806	3895	4911	44,2	376
1995	4911	4389	49	9349	4024	5325	43,0	435
1996	5325	4365	44	9734	3952	5782	40,6	478
1997	5782	4561	68	10411	3964	6447	38,1	512
1998	6447	4693	55	11195	4359	6836	38,9	525
1999	6836	4568	40	11444	3434	8010	30,0	665
2000	8010	4708	29	12747	3496	9251	27,4	755

2001	9251	5206	170	14627	8331	6296	57,0	408
2002	6296	5371	80	11747	3770	7977	32,1	557
2003	7977	21576	38	29591	5243	24348	17,7	433
2004	24348	35448	66	59862	24579	35283	41,1	357
2005	35283	52767	771	88821	46047	42774	51,8	282
2006	42774	60125	1501	104400	46999	57401	45,0	332
2007	57401	33263	1055	91719	40148	51571	43,8	527
2008	51571	32906	755	85232	44796	40436	52,6	422

M* : Ortalama yargılama süresi (Gün)

Şekil 45. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Çıkan Davaların Gelen Davalara Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008)

Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde çıkan davaların yıllara göre değişimi incelendiğinde 1988 yılında 3.796 olan toplam gelen iş sayısının sonuçlandırma yüzdesi % 57,0'dır. Daha sonraki yıllarda iş sayısının giderek arttığı ve 1997 yılında toplam 10.411'e çıktığı ve bu yılda gelen işe göre tamamlanma yüzdesi % 38,1 olduğu görülmektedir. 2003 yılında yıl içinde gelen iş sayısının çok arttığı ve daha sonraki yıllarda çok yüksek sayılarda gelen iş olduğu görülmektedir. Bu dönem içinde çıkan işe göre gelen işin tamamlanmasına ilişkin en düşük yüzde % 17,7 ile 2003 yılındadır. Daha sonraki yıllarda tamamlanma yüzdesi % 50'lerin üstüne çıkmasına karşılık gelen dosyanın

çok sayıda olması nedeniyle yığılımlı bir artış olmaktadır. Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde davaların tamamlanma yüzdesinin 1988-2000 yılları arasında devamlı bir azalma trendi gösterirken; 2001 yılından itibaren düzensiz bir kaç yıldan sonra yükselme eğilimi başlamıştır. Ancak 1988 ile 2008 yıllarının oranlarının benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 119. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri İş Yükünün Mahkemelere ve Yıllara Göre Dağılımı (1998-2008)

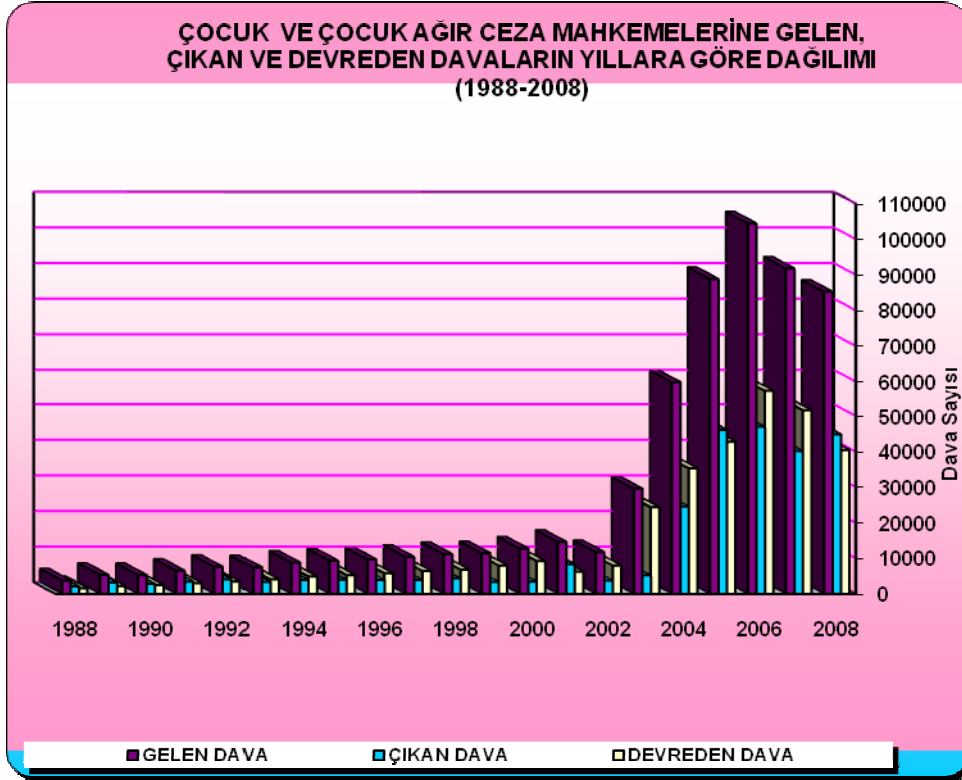
Yıllar	Mahkemenin Yeri	GELEN İŞ				Yıl İçinde Çıkan İş	Çıkanın Gelene Oranı (%)	Bir Sonraki Yıla Devreden İş	M*
		Geçen Yıllardan Devren Gelen	Yıl İçinde Açılan	Bozularak Gelen	Toplam Gelen				
2008	ADANA	1994	1981	27	4002	1590	39,7	2412	441
	ANKARA	4330	2198	112	6640	3179	47,9	3461	511
	AYDIN	226	412	0	638	478	74,9	160	156
	BAKIRKÖY	8240	3390	85	11715	6317	53,9	5398	501
	BALIKESİR	552	744	0	1296	794	61,3	502	247
	BATMAN	62	274	0	336	257	76,5	79	96
	BERGAMA	137	268	0	405	255	63,0	150	198
	BEYOĞLU	1976	681	10	2667	1073	40,2	1594	729
	BURSA	2238	1306	24	3568	1894	53,1	1674	437
	DENİZLİ	595	685	32	1312	751	57,2	561	283
	DİYARBAKIR	1894	1476	40	3410	1123	32,9	2287	570
	EDİRNE	193	410	3	606	360	59,4	246	204
	ELÂZİĞ	281	398	3	682	586	85,9	96	138
	ERZURUM	179	491	1	671	449	66,9	222	153
	ESKİŞEHİR	0	315	0	315	24	7,6	291	309
	EYÜP	1384	551	2	1937	1014	52,3	923	530
	GAZİANTEP	0	555	0	555	20	3,6	535	335
	GAZİOSMANPAŞA	595	568	0	1163	663	57,0	500	320
	İSKENDERUN	120	367	0	487	267	54,8	220	193
	İSTANBUL	6643	1954	38	8635	3648	42,2	4987	742
	İZMİR	7834	4321	188	12343	8572	69,4	3771	319
KADIKÖY	1544	462	26	2032	1225	60,3	807	494	
KARTAL	2461	1267	25	3753	1722	45,9	2031	537	
KAYSERİ	0	406	0	406	17	4,2	389	331	

KOCAELİ	1789	491	60	2340	1068	45,6	1272	681
KONYA	0	553	0	553	9	1,6	544	348
MALATYA	162	515	10	687	483	70,3	204	131
MERSİN	1549	921	11	2481	1495	60,3	986	376
ORDU	124	172	0	296	98	33,1	198	429
OSMANİYE	199	303	1	503	285	56,7	218	255
SAKARYA	286	304	3	593	466	78,6	127	192
SAMSUN	756	716	6	1478	619	41,9	859	434
SİNCAN	231	340	2	573	379	66,1	194	212
SİVAS	329	603	0	932	649	69,6	283	176
SÖKE	96	149	2	247	160	64,8	87	212
ŞANLIURFA	434	668	2	1104	646	58,5	458	244
TEKİRDAĞ	365	568	1	934	580	62,1	354	225
TRABZON	146	198	10	354	178	50,3	176	300
ÜSKÜDAR	1627	925	31	2583	1403	54,3	1180	428
Toplam	51571	32906	755	85232	44796	52,6	40436	422

Tabloda 2008 yılında çocuk mahkemelerine gelen iş ve yıl içinde çıkan iş sayıları ve oranı görülmektedir. Toplam olarak 2008 yılında 51.571 iş gelmiş olup yıl içinde 32.906 iş eklenmiş, 755 iş bozularak gelmiştir. 2008 yılı için toplam sayı 85.232'dir. Yıl içinde tamamlanan iş 44.796 yani % 52,6'dır. Bir yıl sonraya ise işlerin yaklaşık yarısı kalmaktadır. 2008 yılından 2009 yılına 40.436 iş devredilmiştir. Ortalama yargı süresi ise 422 gündür. 2008 yılından devreden iş yüzdesi çocuk mahkemelerine göre % 1,6 ile % 78,6 arasında değişmektedir.

Çocuk mahkemelerinde yargılanma süresi oldukça uzundur. Ortalama yargılama süresi 400 günün üzerinde olup 11 ilde bu sürenin üzerinde yargılama süresi, 3 ilde Türkiye ortalamasında yargılama süresi ve 25 ilde ise daha kısa bir yargılama süresi söz konusudur. **Yargılama süresi Türkiye ortalamasından daha uzun olan çocuk mahkemelerinin önemli bir kısmı İstanbul'da yer almaktadır. En kısa yargılama süresi olan iller arasında Batman, Malatya, Elâzığ, Erzurum ve Aydın yer almaktadır.**

Şekil 46. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerine Gelen Çıkan ve Devreden Davaların Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008)

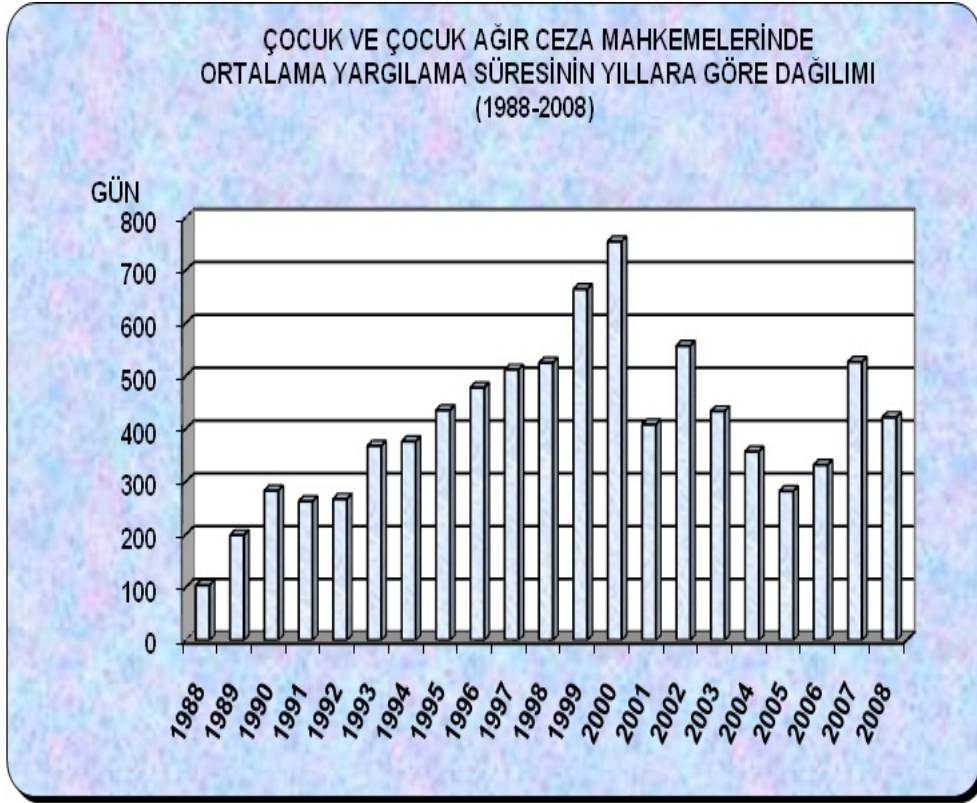

Tablo 120. 2008 Yılında Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davaların Açılış Yıllarına Göre Dağılımı

	2008 Yılında Karara Bağlanan Davaların Açılış Yılları					Toplam Çıkan Dava
	2004 ve Öncesi	2005	2006	2007	2008	
Dava Sayısı	1804	5341	11416	14318	11917	44796
%	4,0	11,9	25,5	32,0	26,6	100

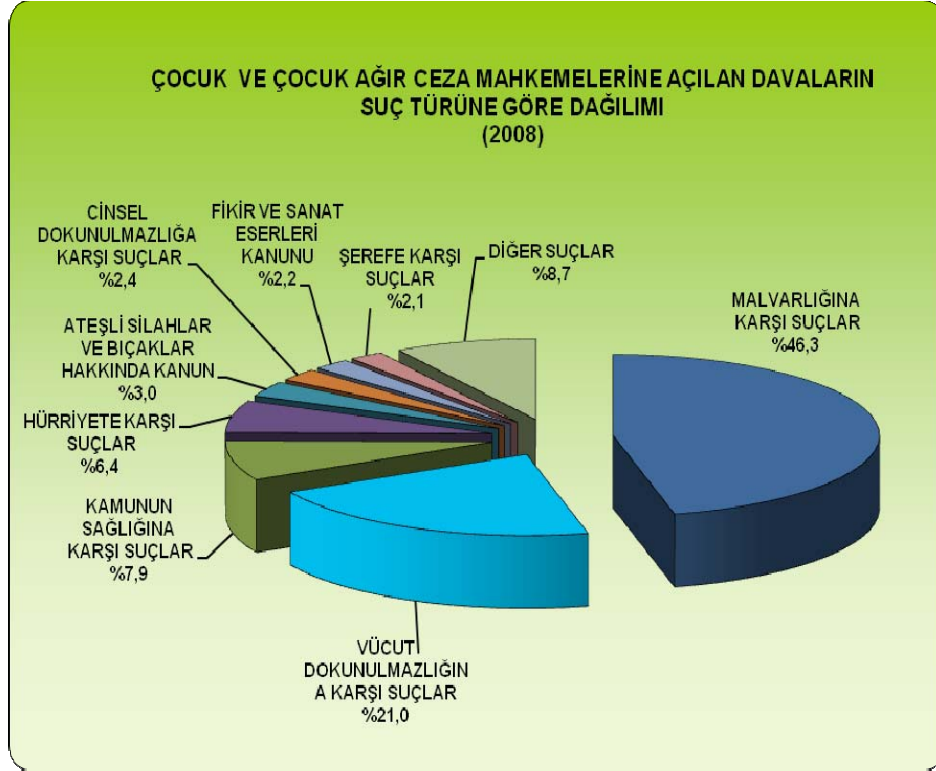
2008 yılında karara bağlanan davaların açılış yılları değerlendirildiğinde yaklaşık her 25 davadan birinin 2004 yılı ve öncesinin; 10 davadan birinin 2005 yılının; her dört davadan birinin 2006 yılının; her 3 davadan birinin 2007 yılının ve her dört davadan birinin 2008 yılının davası olduğu görülmektedir. **Bu tablo davaların uzun yıllar boyunca sürdüğünü ve kararın çok geç çıktığını göstermektedir.**

Şekil 47. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Ortalama Yargılama Süresinin Yıllara Göre Dağılımı (1988-2008)

1988 yılından itibaren ortalama yargılama süresinin giderek arttığı ve 2000 yılında en yüksek seviyeye çıktığı görülmektedir. Ortalama yargılama süresi 2000 yılında 700 günün üzerine çıkmakta, son yıllarda ise yaklaşık bir yıl sürmektedir.

Şekil 48. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Suç Türüne Göre Dağılımı (2008)

2008 yılında çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde açılan davaların % 46,3'ü malvarlığına ilişkin suçlar iken % 21,0'ı vücut dokunulmazlığına karşı suçlar nedeniyle açılmıştır. Diğer suçların payı daha az olup;

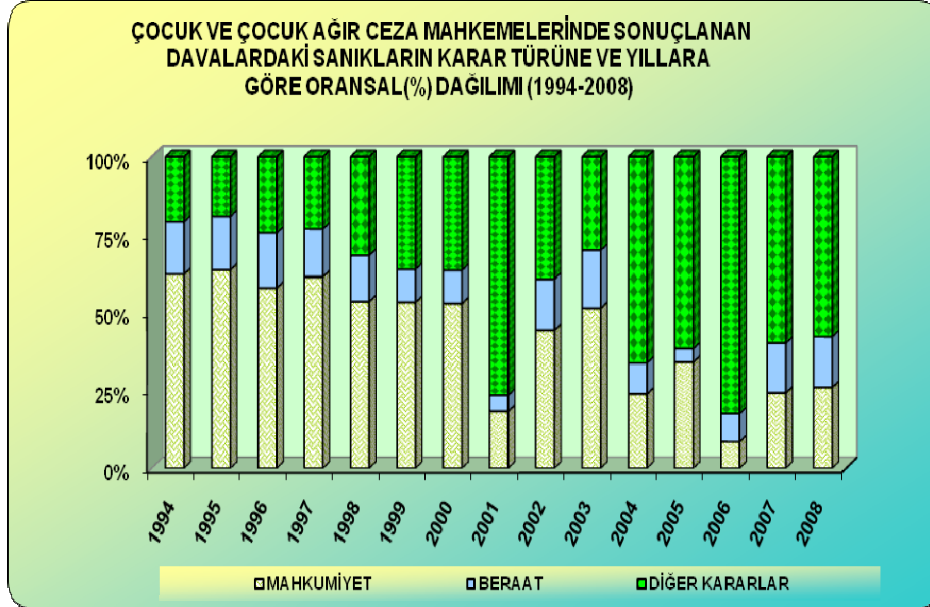
- kamu sağlığına karşı suçlar % 7,9;
- hürriyete karşı suçlar % 6,4;
- ateşli silah ve bıçaklara karşı suçlar % 3,0;
- cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar % 2,4;
- fikir ve sanat eserleri kanunu % 2,2 ve
- şerefe karşı suçlar % 2,1'dir.

Tablo 121. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (1994-2008)

Yıllar	Karar Türü %						
	Mahkûmiyet	%	Beraat	%	Diğer(*)	%	Toplam
1994	3243	62,2	888	17,0	1083	20,8	5214
1995	3460	63,6	946	17,4	1035	19,0	5441
1996	3117	57,9	955	17,7	1314	24,4	5386
1997	3061	61,4	774	15,5	1151	23,1	4986
1998	2944	53,5	813	14,8	1743	31,7	5500
1999	2142	53,3	422	10,5	1455	36,2	4019
2000	2637	52,9	527	10,6	1821	36,5	4985
2001	1684	18,2	490	5,3	7099	76,6	9273
2002	2029	44,2	762	16,6	1803	39,2	4594
2003	3305	51,3	1197	18,6	1935	30,1	6437
2004	8031	23,8	3314	9,8	22375	66,4	33720
2005	18859	33,9	2437	4,4	34340	61,7	55636
2006	5155	8,3	5707	9,2	51299	82,5	62161
2007	12377	24,2	8137	15,9	30691	59,9	51205
2008	15058	25,9	9414	16,2	33621	57,9	58093

Yıllar içinde açılan davalarda mahkûmiyet oranlarında azalma meydana gelmiştir. Mahkûmiyetin azalması diğer kararların artmasına neden olmuştur. Bu da Çocuk Koruma Kanunu gereğince korunma kararlarının alınması nedeniyledir. Çocukların ceza ile değil topluma kaynaştırma yaklaşımının bir göstergesi olarak kabul edilen bir karar dağılımı görülmektedir.

Şekil 49. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Yıllara Göre Oransal (%) Dağılımı (1994-2008)

Tablo 122. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne ve Mahkemelerine Göre Dağılımı (1/1/2008-31/12/2008)

Mahkemenin Yeri	Karar Türü (%)						Toplam
	Mahkûmiyet	%	Beraat	%	Diğer(*)	%	
ADANA	618	29,4	348	16,6	1.136	54	2.102
ANKARA	967	24,5	609	15,4	2.373	60,1	3.949
AYDIN	96	20,1	103	21,5	279	58,4	478
BAKIRKÖY	2209	25,9	1170	13,7	5137	60,3	8.516
BALIKESİR	14	1,3	75	6,9	998	91,8	1.087
BATMAN	35	12,3	9	3,2	241	84,6	285
BERGAMA	39	11,1	87	24,7	226	64,2	352
BEYOĞLU	307	22,1	459	33,1	622	44,8	1.388
BURSA	776	32,8	431	18,2	1161	49	2.368

DENİZLİ	321	35,9	118	13,2	456	50,9	895
DİYARBAKIR	358	22,4	265	16,6	978	61,1	1.601
EDİRNE	142	31	74	16,2	242	52,8	458
ELÂZİĞ	238	30	181	22,8	374	47,2	793
ERZURUM	177	32,8	79	14,7	283	52,5	539
ESKİŞEHİR	2	5,4	5	13,5	30	81,1	37
EYÜP	31	2,7	279	24,2	842	73,1	1.152
GAZİANTEP	5	20	3	12	17	68	25
GAZİOSMANPAŞA	341	31,3	53	4,9	694	63,8	1.088
İSKENDERUN	71	20,4	36	10,3	241	69,3	348
İSTANBUL	646	13,9	834	17,9	3.170	68,2	4.650
İZMİR	3602	32,7	1559	14,2	5.843	53,1	11.004
KADIKÖY	523	39,6	318	24,1	480	36,3	1.321
KARTAL	646	28,1	476	20,7	1.179	51,2	2.301
KAYSERİ	1	5,9	3	17,6	13	76,5	17
KOCAELİ	346	22,4	169	10,9	1.030	66,7	1.545
KONYA	0	0	1	8,3	11	91,7	12
MALATYA	223	35	64	10	350	54,9	637
MERSİN	628	36,9	337	19,8	737	43,3	1.702
ORDU	2	1,4	20	14	121	84,6	143
OSMANİYE	149	38,4	45	11,6	194	50	388
SAKARYA	271	35,4	82	10,7	412	53,9	765
SAMSUN	148	21,3	169	24,3	378	54,4	695
SİNCAN	83	15,5	59	11	393	73,5	535
SİVAS	136	17,1	311	39,1	348	43,8	795
SÖKE	78	32,1	31	12,8	134	55,1	243
ŞANLIURFA	117	11,5	61	6	835	82,4	1.013
TEKİRDAĞ	16	1,8	130	14,3	760	83,9	906
TRABZON	65	20,4	56	17,6	197	61,9	318
ÜSKÜDAR	631	38,4	305	18,6	706	43	1.642
Toplam	15058	25,9	9414	16,2	33.621	57,9	58.093

Not: Diğer kararlardaki sanık sayısı, yetkisizlik, görevsizlik, birleştirme, özel yasalar gereğince davanın ertelenmesi, düşme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi, TCK 32/1 gereğince verilen kararlara ve TCK'nin 75' inci maddesi uyarınca davanın ortadan kaldırılmasını kapsamaktadır.

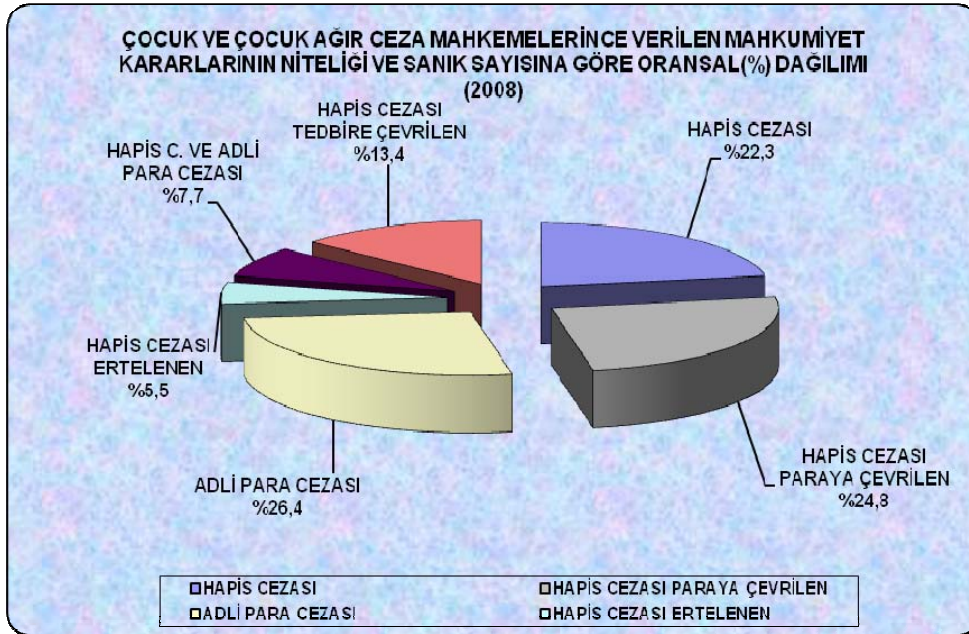
İllerde bulunan çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin verdikleri mahkûmiyet, beraat ve diğer kararların yüzdelerinin farklı olduğu görülmektedir. Her ne kadar illere göre mahkemede ki dava sayısı farklılaşsa da ildeki çocuk nüfusu ve ilin sosyal yapısına bağlı olarak dava sayısı artabilmektedir; diğer taraftan bu durum illere göre suç tiplerinin de farklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 123. Asliye Hukuk ve Aile Mahkemelerinde Çocuk Koruma ile İlgili Karara Bağlanan Davaların Yıllara Göre Dağılımı (2006-2008)

Yıllar	Zaman- aşımı ve Hak Düş. Süre	Yetkisizlik	Görevsizlik	Sübut Bulmadığın dan	Feragat	Tam Kabul	Kısmen Kabul- Kısmen Ret	Sulh Olma	Diğer	Toplam
2006		165	58	205	14	2.926	7		179	3.554
2007		145	36	189	10	2.318	81	1	166	2.946
2008	3	391	66	310	17	3.796	20	44	137	4.784

Asliye hukuk ve aile mahkemelerince çocuk koruma ile ilgili karara bağlanan davaların 2008 yılında en yüksek sayıya çıktığı, alınan kararların da önemli bir kısmının onandığı görülmektedir. (% 82; % 78 ve % 79)

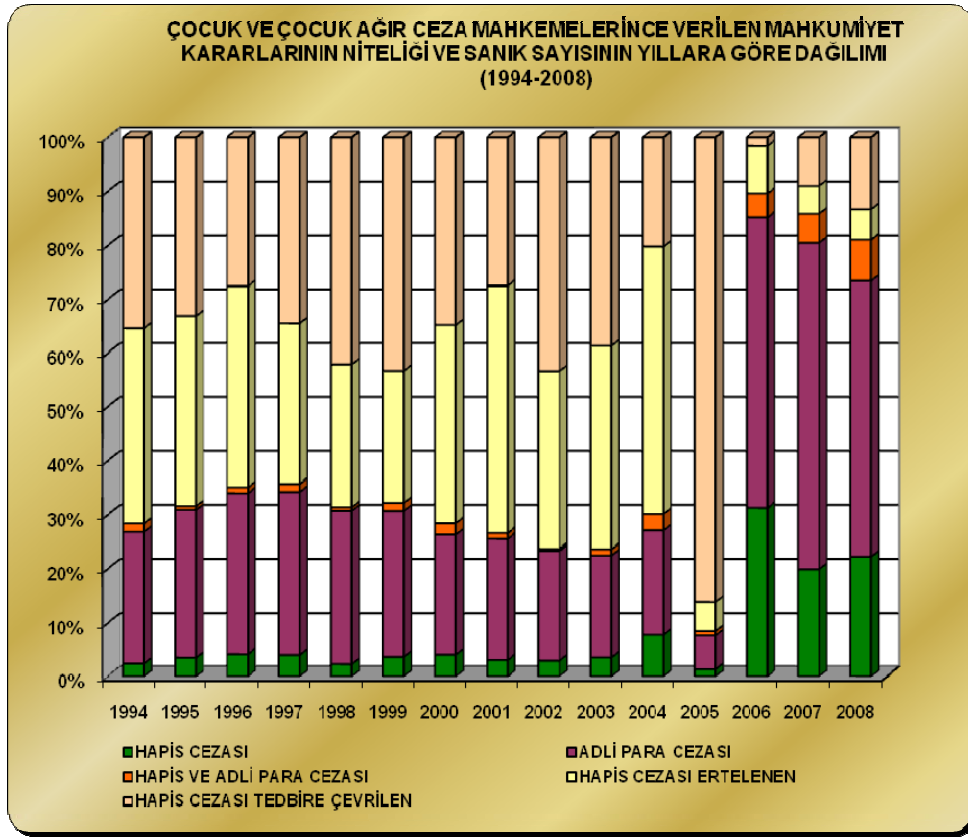
Şekil 50. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısına Göre Oransal (%) Dağılımı

- Verilen kararın uygulanması sürecinde farklı kararlar alınabilmektedir.
- Hapis cezası verilen sanık oranı % 22,3 olup,
- hapis cezası ertelenen sanık yüzdesi % 5,5'dir.
- Hapis cezası paraya çevrilen sanık oranı % 24,8 ve
- tedbire çevrilen sanık oranı ise % 24,8'dir.
- Hem hapis hem de adli para cezası ödeyen sanık oranı ise % 7,7'dir.

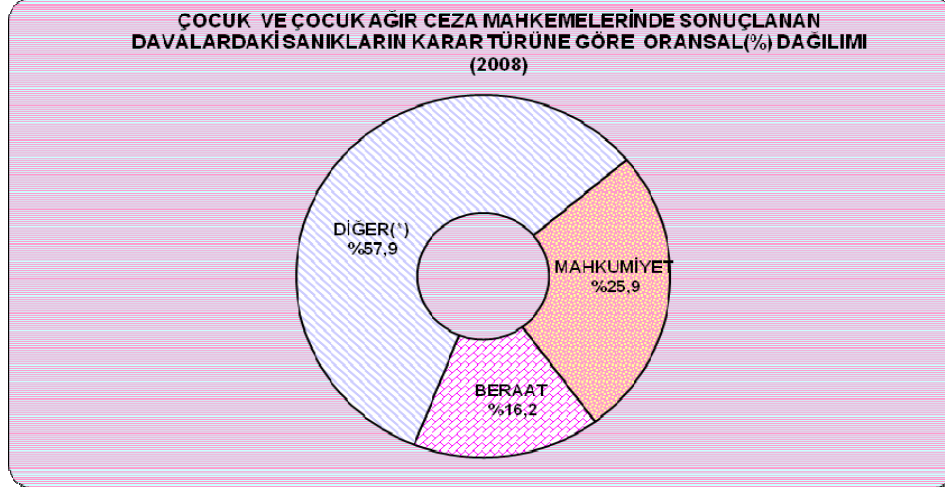
Sonuç olarak sanıkların yaklaşık üçte biri hapis cezası alırken diğerlerine ilişkin karar para cezası ya da tedbir kararı şeklinde değişmektedir.

Şekil 51. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2008)

Yıllar içinde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerince verilen cezaların oranlarında farklılaşma olmuştur. 1994-2008 yılları arasında tüm sanıkların içinde adli para cezası ve hapis cezaları artarken hapis cezası tedbire çevrilme ve ertelenme oranlarında relatif bir düşme vardır. Ancak, bu değerlendirme sırasında mutlak sayıların kullanılmadığı göz önünde tutulmalıdır. Bu şekilde yıllara göre sanıkların dava sonuçlarının yüzde üzerinden değerlendirilmesi verilmiştir.

Şekil 52. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalardaki Sanıkların Karar Türüne Göre Oransal (%) Dağılımı (2008)

Çocuk ve çocuk ceza mahkemelerince davaları değerlendirilen sanıkların % 25,9'una mahkûmiyet cezası, sanıkların % 57,9'una ise başka bir ceza verilmiştir. Bu diğer ceza içinde adli para cezası, tedbir kararı ve erteleme vardır.

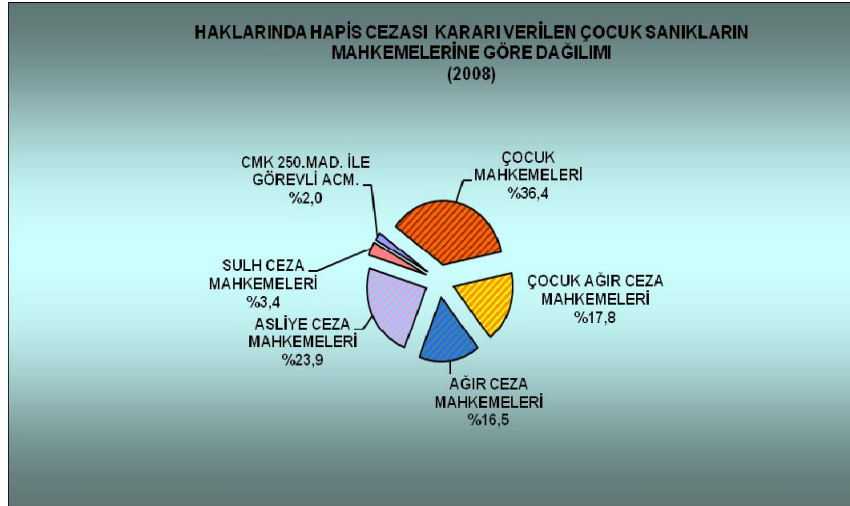
Tablo 124. İllere Göre Verilen Cezalar ve Türleri

Mahkeme Yeri	Hapis Cezası	Adli Para Cezası	Hapis ve Adli Para Cezası	Hapis Cezası Paraya Çevrilen	Hapis Cezası Tedbire Çevrilen	Hapis Cezası Ertelenen	Toplam
ADANA	21,4	29,3	0,5	42,1	0	6,8	618
ANKARA	27,1	27,3	15	11,6	9,3	9,7	967
AYDIN	11,5	33,3	12,5	10,4	24	8,3	96
BAKIRKÖY	31,1	28,5	3,9	21,4	9,5	5,6	2.209
BALIKESİR	35,7	64,3	0	0	0	0	14
BATMAN	22,9	17,1	28,6	0	22,9	8,6	35
BERGAMA	0	41	0	59	0	0	39
BEYOĞLU	25,1	25,1	4,2	21,5	16	8,1	307
BURSA	22,2	27,6	7,1	22,6	15,2	5,4	776
DENİZLİ	6,2	39,9	0	49,2	0,6	4	321
DİYARBAKIR	52,5	18,2	9,2	10,3	5,6	4,2	358
EDİRNE	10,6	69,7	3,5	4,2	1,4	10,6	142
ELÂZİĞ	32,4	9,2	0	21,4	30,7	6,3	238

ERZURUM	18,6	14,7	14,7	20,9	22	9	177
ESKİŞEHİR	50	0	0	0	0	50	2
EYÜP	6,5	19,4	3,2	19,4	0	51,6	31
GAZİANTEP	20	40,0	0	0	0	40	5
GAZİOSMAN-PAŞA	100	0	0	0	0	0	341
İSKENDERUN	4,2	14,1	1,4	4,2	40,8	35,2	71
İSTANBUL	32,5	16,3	2,8	35	8,7	4,8	646
İZMİR	15,6	31,6	15,6	22,7	10,6	3,9	3.602
KADIKÖY	7,8	29,8	1,5	60,6	0	0,2	523
KARTAL	7,4	11,9	3,3	24	48,1	5,3	646
KAYSERİ	0	100	0	0	0	0	1
KOCAELİ	21,4	1,7	1,2	28,6	45,4	1,7	346
MALATYA	11,7	30,9	9,4	9,4	37,7	0,9	223
MERSİN	17,2	25,2	11,1	32,8	13,7	0	628
ORDU	0	0	50	0	50	0	2
OSMANİYE	10,7	10,7	2,7	58,4	6	11,4	149
SAKARYA	17,3	5,2	5,9	10,3	47,6	13,7	271
SAMSUN	1,4	91,9	0	6,8	0	0	148
SİNCAN	4,8	50,6	0	28,9	10,8	4,8	83
SİVAS	2,9	89	4,4	0	1,5	2,2	136
SÖKE	11,5	29,5	0	10,3	44,9	3,8	78
ŞANLIURFA	21,4	19,7	0,9	35	8,5	14,5	117
TEKİRDAĞ	0	56,3	0	6,3	18,8	18,8	16
TRABZON	1,5	6,2	0	84,6	7,7	0	65
ÜSKÜDAR	22,5	13,2	5,7	34,9	11,3	12,5	631
Toplam	22,3	26,4	7,7	24,8	13,4	5,5	15.058

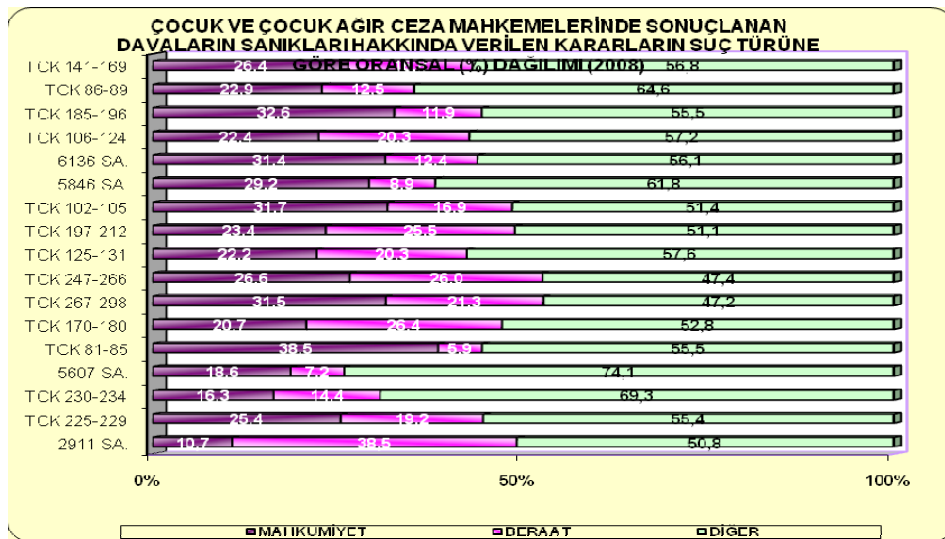
Mahkemelere göre davaları sonlandırma kararları farklıdır; ancak yerleşim birimlerinde yaşayan toplumun yapısı, çocuk nüfusu ve suça karışma şekilleri farklı olduğu için bu oranların değişik olma ihtimali söz konusudur.

Şekil 53. Haklarında Hapis Cezası Kararı Verilen Çocuk Sanıkların Mahkemelere Göre Dağılımı (2008)

Hapis cezası verilen çocukların yargılandıkları mahkemelerin farklı olduğu görülmektedir. Hapis cezalarının % 36,4'ü çocuk mahkemeleri, % 23,9'u asliye ceza mahkemeleri, % 17,8'i çocuk ağır ceza mahkemeleri ve % 16,5'i ağır ceza mahkemelerinden verilmiştir. Bu mahkemelerde bakılan dava sayısı değerlendirmeden yapılan bu analize göre yaklaşık her 2 hapis cezasından biri çocuk mahkemeleri tarafından verilmiştir.

Şekil 54. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davaların Sanıkları Hakkında Verilen Kararların Suç Türüne Göre Oransal (%) Dağılımı (2008)

Tablo 125. 2009 Yılında Kurumlara Göre Hâlen Tedbir Kararı Uygulanan Çocuk Sayısı

SN	Tedbir Türleri	Tedbir Kararlarını Uygulayan Kurumlar 2008 Yılı Uygulanmakta (Devam Eden) Olan Tedbir Kararları Sayısı					Toplam
		SHÇEK	Yerel Yönetimler	Çalışma Bak.Böl. Müd. veya İşkur	Milli Eğitim Müdürlükleri	Sağlık Müdürlükleri	
1	Bakım	1.960					1.960
2	Barınma	195			2		197
3	Danışmanlık	826			267	1	1.094
4	Eğitim	64	12	434	480		990
5	Sağlık	27				226	253
Genel Toplam		3.072	12	434	749	227	4.494

Not: 2009 Yılından Önceki Yıllarda Tedbir Kararı Verilip 2009 Yılı İçerisinde Devam Edenler İle 2009 Yılı İçerisinde Tedbir Kararı Verilip Hâlen Daha Devam Edenleri Kapsar

2009 yılında toplam 4.494 çocuğa tedbir kararı uygulanmaktadır.

- Bu tedbir kararlarının % 43,6'sı bakım,
- % 24,3'ü ise danışmanlık tedbidir.
- Eğitim (% 22)
- barınma (% 4,3),
- sağlık (% 5,6) ve diğer tedbir kararlarıdır.

Bu tedbir kararlarının % 68,3'ü SHÇEK tarafından uygulanmaktadır.

Tablo 126. 2008 Yılında Kurumlara Göre Uygulanan Tedbir Kararları

	Tedbir Türleri	Tedbir Kararlarını Uygulayan Kurumlar 2008 Yılı Uygulanıp-Tamamlanan Tedbir Kararları Sayısı-					Toplam
		Kolluğun Çocuk Birimi	SHÇEK	Yerel Yönetimler	Çalışma Bak.Böl. Müd. Veya İşkur	Milli Eğitim Müdürlükleri	
1	Aileye Teslim Kararı	2.144	500	2			2.646
2	Bakım	179	967				1.146
3	Barınma	45	72			20	137
4	Danışmanlık	81	505			140	727
5	Eğitim	31	17	6	1.538	431	2.023
6	Sağlık	17	11			19	335
Genel Toplam		2.497	2.072	8	1.538	610	7.014

Not: 2009 Yılından Önceki Yıllarda Tedbir Kararı Verilip 2009 Yılı İçerisinde Tamamlanan Tedbir Kararları İle - 2009 Yılı İçerisinde Tedbir Kararı Verilip Aynı Yıl Tamamlanan Tedbir Kararlarını Kapsar

2008 yılında toplam 7.014 çocuğa tedbir kararı uygulanmış ve tamamlanmıştır. Bu tedbir kararlarının

- % 37,7'si aileye teslim kararı,
- % 28,8'i eğitim tedbiridir
- bakım (% 16,3),
- danışmanlık (% 10,3),
- sağlık (% 4,8) ve
- barınma (% 1,9) dır.

Bu tedbir kararlarının % 35'i kolluk birimleri ve % 29,5'i SHÇEK tarafından uygulanmıştır. Tedbirlerin % 21,9'u Çalışma Bakanlığı temsilcilikleri, % 8,6'sı MEB ve % 4,1'i ise Sağlık Müdürlükleri tarafından uygulanmıştır.

Tablo 127. 2008 Yılında Kurumlara Göre Uygulanmayan Tedbir Kararları

SN	Tedbir Türleri	Tedbir Kararlarını Uygulayan Kurumlar						Toplam
		2008 Yılı Uygulanmayan Tedbir Kararları Sayısı						
		Kolluğun Çocuk Birimi	SHÇEK	Yerel Yönetimler	Çalışma Bak.Böl. Müd. veya İşkur	Milli Eğitim Müdürlükleri	Sağlık Müdürlükleri	
1	Aileye Teslim Kararı	569	252					821
2	Bakım		104					104
3	Barınma		40					40
4	Danışmanlık		308	8		102		418
5	Eğitim				722	139		861
6	Sağlık						119	119
Genel Toplam		569	704	8	722	241	119	2.363

Açıklama: Verilen tedbir kararlarının uygulanamayışının sebepleri; bu tablonun ekinde, her bir tedbir yönünden ayrı bir şekilde maddeler hâlinde yazılmak suretiyle gönderilecektir.

2008 yılında 2363 tedbir kararı uygulanmamıştır. Uygulanmayan tedbir kararları sırasıyla

- % 36,3'ü eğitim,
- % 34,7'si aileye teslim kararı,
- % 17,7'si danışmanlık,
- % 5'i sağlık,
- % 4,4'ü bakım ve
- % 1,7'si barınmadır.

Tedbir kararını uygulayamayan kurumlar ise sırasıyla Çalışma Bakanlığı Bölge Md/İŞKUR (% 30,5), SHÇEK (% 29,8), kolluk kuvvetleri (% 24,1), Milli Eğitim Müdürlükleri (% 10,2) ve Sağlık Müdürlükleri (% 5,0) dir. Yerel yönetimler tarafından 8 tedbir kararı uygulanmamıştır.

8.4.5. Çocukların Suça Sürüklenmesi ve Suça Sürüklenen Çocukların Korunmasına İlişkin Yapılan İşlemler Sırasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çocukluk döneminde işlenen suçların dağılımı erişkinlere göre farklıdır. Çocuk suçlarının arasında hırsızlık, evden kaçma, mala zarar verme, saldırganlık, madde kullanımı, cinayet, grup hâlinde işlenen suçlar yer almaktadır. (12) (13) Türkiye'de suça sürüklenen çocuklar bakımından karşılaşılan en yoğun suç türü mala karşı suçlar olup bunlar arasında da hırsızlık suçları ön plana çıkmaktadır. Çocukların içinde buldukları sosyal ve kültürel çevrenin yaklaşımları ile ekonomik yoksunlukları onları suça sürüklemektedir. Tüketim toplumunun yarattığı özendirme karşısında korumasız ve ekonomik yoksunluk içinde bulunan çocuk, bu yönlendirmeler sonucunda oluşturduğu ihtiyaçlarını gidermek için suça başvurabilmektedir. (14) Bundan sonra kasten yaralama suçları çocuk suçluluğunda ikinci sırayı almaktadır. Yaygın şiddet kültürü çocuklarımızı da içine almaktadır. Evde, okulda, sokakta, işyerinde, medyada şiddeti gören, şiddete maruz kalan çocuk şiddeti öğrenmekte ve bir süre sonra maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı durumuna gelebilmektedir. Yağma, kasten öldürme ve öldürmeye teşebbüs ile cinsel istismar suçları gibi ağır cezalı suçlar, çocuklar bakımından sayısal bir ağırlık ifade etmese de niteliksel ağırlıkları nedeniyle dikkate alınması gereken suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. (14) Nitekim Türkiye'de de çocuklar tarafından işlenen suçların büyük bir kısmı (adam öldürme, kız ve kadın kaçırmaya, hırsızlık, gasp v.s. suçlar) o bölgelerdeki toplumsal değerlerin ve ekonomik koşulların etkisi altında işlenen suçlardır. Suça sürüklenmemeye ilişkin önlemler raporun sonuç ve öneriler kısmında ele alınmıştır.

Bu bölümde ağırlıklı olarak suça sürüklenen çocuğun yakalanması hâlinde korunmaya alınana kadar yapılan işlemler sırasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri yer alacaktır.

Çocukların suça sürüklenmemesi için

Sorun 1: Çocuklarla ilgili yapılacak iş ve işlemlerde kolluk birimlerinin yapılandırılması

Çözüm1: Çocuk birimleri (emniyet ve jandarma) araç, gereç ve personel bakımından ihtiyaca uygun biçimde yapılandırılmalıdır. Ayrıca jandarma bünyesinde çocuklarla ilgili iş ve işlemlerde ikiz görevlendirme yerine çocuk ihtisas birimleri kurulmalıdır. Bu görevliler, üniformalı değil sivil giyimli olmalıdır.

Adli ifade alınması sırasında önemli olan, ifadeyi alan görevlinin çocuğu örselemeden ifadeyi almasıdır. Çocukla temas edecek ve bu kapsamda çalışma yapacak kişilerin bu konuda eğitilmesi gerekir. Çocukla görüşme yapan, ifade alan personel, görüşme teknikleri ve ifade alma sürecinde yaşanabilecek güçlükler konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Kolluk kuvvetlerinin bir diğer yaşadığı sorun ise çocuğun yaşının bilinmediği durumdur. Bu durumda çocuğun yargı öncesi soruşturma süresi uzamaktadır. Bu nedenle kolluk kuvvetlerinin bu süreci daha kısa sürede sonlandırabilmesi için çocuğun kimliğinin tespiti ile ilgili kurumların iletişiminin hızlandırılması gerekmektedir.

Sorun 2: Mahkemede her çocuk için sosyal inceleme raporunun (SİR) alınma zorunluluğunun olmaması, adalet sisteminde sosyal çalışma görevlilerinin sayısal yetersizliği.

Çözüm 2: Sosyal inceleme raporu çocuk mahkemelerinin temel faaliyetlerinden birisidir. Suça sürüklenen çocukların toplumla bütünleşmesini amaç edinen bütün adalet sistemlerinde SİR olmadan çocuk hakkında karar verilemeyeceği kabul edilmektedir. Sosyal inceleme raporları hem soruşturma hemde kovuşturma için zorunlu hale getirilmelidir. Çocuk Koruma Kanunu'nun

35' inci maddesinde sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi düzenlenmiştir. Yine Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 20' nci maddesinde sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu çıktıktan sonra adalet sisteminde yer alan sosyal çalışma görevlilerinin sayısı hızla artırılmıştır. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun kapsamında kurulan ve faaliyette bulunan aile mahkemelerinde 10.06.2010 tarihi itibarıyla 99 psikolog, 100 pedagog ve 94 sosyal çalışmacı, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında kurulan ve faaliyette olan çocuk ağır ceza ve çocuk mahkemelerinde ise 50 psikolog, 35 pedagog ve 40 sosyal çalışmacı olmak üzere toplam 149 psikolog, 135 pedagog ve 134 sosyal çalışmacı görev yapmaktadır. Ayrıca sosyal çalışma görevlilerine ihtiyaç duyulan yerler tespit edilerek ihtiyaca göre alım konusunda planlama yapılmaktadır.

Sorun 3: Soruşturma aşamasında sosyal inceleme yapılmamakta veya yapılamamakta ve çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcılıkları koruyucu ve destekleyici tedbir kararı talep etme yoluna başvurmamaktadır.

Çözüm 3: Çocuk Koruma Kanunu'nun 34' üncü ve 35' inci maddelerinin uygulanabilmesi için Cumhuriyet savcılıkları nezdinde de sosyal çalışma görevlisi görevlendirilmelidir. Bu aynı zamanda 30 uncu maddede yazılı çocuk bürosunun rolünü yerine getirmesi bakımından da önemlidir. Sosyal inceleme raporları hem soruşturma hem de kovuşturma için zorunlu hale getirilmeli, bunun için Kanunda değişiklik yapılmalıdır (md. 35).

Sorun 4: Baronun zorunlu müdafilik hizmetlerinin avukatların kişisel duyarlılığı ile sınırlı olması

Çözüm 4: Çocuk müdafilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerini takip etme konusunda daha hassas davranmaları ve yargılama faaliyetine katkı vermeleri, çocuğu topluma ve ailesine karşı koruyan bir sistemin oluşturulmasına katkı sağlayacak, hak kayıplarını engelleyecektir. Çocuk müdafilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerini takip etme konusunda daha hassas davranmaları ve yargılama faaliyetine katkı vermeleri sağlanmalıdır.

Çocuk müdafiliği, ceza davasında savunma sınırından çıkarılmalı ve çocuğu topluma ve ailesine karşı koruyan bir müessese olarak geliştirilmelidir. Zorunlu müdafilik hizmeti veren avukatların bu hizmetin gereğini layıkıyla yerine getirmesi ve hak kayıplarına neden olmaması gerekmektedir. **Çocuklara atanan avukatların müdafilik ve vekillik görevini iyi bir şekilde yapıp yapmadıklarının takibi sağlanmalı, bu konuda yeterlilik gösteremeyen veya bu görevi yaparken istekli davranmayanlar hakkında baro disiplin sürecinin etkin kullanılması gerekir.**

Sorun 5: Mahkemede çocuk hakkında karar verinceye kadar, çocuğun korunma tedbirinin alınması sürecinde kurumlar arası koordinasyonda yaşanan güçlükler

Çözüm 5: SHÇEK'in mahkeme kararı dışında herhangi bir resmî yazı istemesi söz konusu olmasa da, personel ve alt yapı açısından yaşadığı yetersizlikler nedeniyle sorunlar yaşanabilmektedir. Özellikle mesai saatleri dışında ilde çocuğun kabul edilebileceği durumuna ilişkin kuruluş olmadığı hallerde kolluğun çocuğu tesliminde sorunlar yaşadığına ilişkin tespitler vardır.

Bu durumda ortaya çıkan aksaklıklar yerel düzeyde kurumsal ya da mahalli çözümler ile aşılmaya çalışılmaktadır. Kolluk ve SHÇEK ilişkisinin korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar temelinde tekrar gözden geçirilmesi ve bu iki kurumun çocuk koruma sisteminin temel ayakları olduğu gerçeğinden yola çıkarak aralarındaki eşgüdümün artırılması gerekmektedir. SHÇEK'in acil koruma ve barınma birimlerinin personel ve alt yapı açısından yetersizlikleri giderilmelidir.

Sorun 6: Adalet sisteminde yargılama ve temyiz sürecinin uzun olması.

Çözüm 6: 2006 yılında 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile uzlaşma kapsamı ve koşulları sınırlandırılmıştır. Bu durum bu müesseselerin çocuklar hakkında uygulamasını daha da güçleştirmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nda kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve uzlaşma kurumu çocuklara özgü olarak ayrıca düzenlenmelidir. Bu düzenlemeler yapılırken zararın giderilmesi şartı kaldırılmalıdır. Çünkü çocuklar zaten ekonomik sorunlar nedeniyle suç işlemektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararlarının yaygın bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır.

Sorun 7: Suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının verilmesi ve uygulanması aşamasındaki sorunlar

Çözüm 7: Suça sürüklenen çocuklar hakkında da uygulanan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarında müessesenin uygulanma şartlarından olan suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şartının yumuşatılması, bu kararlar verilirken öngörülen denetim mekanizmalarının iyi işletilmesi, denetim süresi içerisinde denetimli serbestlik tedbiri olarak hükmedilebilen yükümlülüklerin uygulanma ve başarılı olma kapasitelerinin artırılması, bu anlamda denetimli serbestlik ve yardım merkezleri şube müdürlüklerinin kapasite ve etkinliklerinin artırılması gerekir.

Sorun 8: Çocukların tutuklanmasına ilişkin sorunlar.

Çözüm 8: Tutuklama en son düşünülmesi ve başka tedbirlerin işe yaramayacağını anlaşılmaması hâlinde uygulanması gereken bir tedbir olmalıdır. Bu tedbir gerektiğinde ve dikkatli uygulanmadığında cezaevine giren çocukların ıslah olmadan daha fazla suç işlemeye meyilli insanlar olarak dışarı çıkmaları sözkonusu olmaktadır. Bu anlamda çocukların işlediği suçlardan dolayı tutuklama tedbirinin zorlaştırılması, 5395 sayılı ÇKK' nin 21' nci maddesinde öngörülen tutuklama yasağının çerçevesinin genişletilmesi gerekir. Maddedeki 15 yaş sınırı, denetimli serbestlik hükümlerinin daha titiz bir şekilde uygulanması koşuluyla 18 yaşına çıkarılması, 15 yaşa kadar olan çocukların tutuklama yasağının üst sınırının on yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiiller olarak düzenlenmesi gerekir.

Sorun 9: Çocuklarla yetişkinlerin birlikte suç işledikleri hallerde çocuklarla ilgili davaların yetişkinlerle ilgili davalarla birleştirilerek yetişkin mahkemelerinde görülmesi.

Çözüm 9: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun çocuklarla ilgili davaların yetişkin mahkemelerinde birleştirilmesini öngören 17' nci maddesinin değiştirilerek çocukların büyüklerle birlikte yargılanmalarının önüne geçilmelidir.

Sorun 10: Tutuklama kararlarının genel yetkili mahkemelerce verilmesi.

Çözüm 10: Tutuklama bir koruma tedbiri olduğu için, koruma tedbirlerinin değiştirilebilme özelliği de dikkate alındığında, tutuklama taleplerini incelemekle görevli mahkeme, çocuk mahkemesi olmalıdır. Bu amaçla 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tutuklama kararı başlıklı 101' inci maddesi değiştirilerek çocuklar hakkındaki tutuklama kararlarının çocuk mahkemeleri tarafından verilmesi gerektiği konusunda düzenleme yapılmalıdır.

Sorun 11: Kanunun, tutuklamaya alternatif olarak öngördüğü adli kontrol, yaygın olarak uygulanamamaktadır.

Çözüm 11: Tutuklamaya alternatif olarak getirilen adli kontrolün çocuklar bakımından daha fazla uygulanmasını sağlamak gerekmektedir. Tutuklamanın yerine geçecek tedbirlerin kapsamının genişletilmesi amacıyla Çocuk Koruma Kanunu'nun 20' nci maddesinin değiştirilmesi gerekmektedir. ÇOCUĞUN TUTUKLANMASI DURUMUNDA, CEZA İNFAZ KURUMU YERİNE ÇOCUĞUN EĞİTİMİNİN DE İZLENECEĞİ BİRİMLER KURULARAK BU TÜR KURUMLARA KONULMASI YOLUNA GİDİLMELİDİR.

Sorun 12: Koruyucu ve destekleyici tedbirler yaygın ve etkili biçimde kullanılmamaktadır.

Çözüm 12: Mahkeme kararlarında koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirleri ayırımı açıkça belirtilmektedir. Suç ile bağlantılı olmayan çocuğun korunma ihtiyacı sebebiyle tedbire hükmedilecekse, bu inceleme ceza davası içinde yapılmayıp dosya tefrik edilerek koruyucu ve destekleyici tedbir kararı ayrı dosya üzerinden vermelidir. Ayrıca, tedbirlerin özel sisteme kaydı bakımından da buna gerek duyulmaktadır. Kararlarda tedbirlerden beklenen sonuçlar açıkça ve ayrıntılı olarak yazılmalıdır. Çocuk mahkemelerinin tedbir kararlarının ülke genelinde takibini sağlayacak bir kayıt sistemi kurulmalıdır. Tedbir kararlarının soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından da görülmesi gerekmektedir. Bu nedenle kayıt sistemi bunu da sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Sorun 13: Suça sürüklenen çocukların suça sürüklenmelerinde ailelerinin ihmalinin bulunması durumunda velayet sorunu

Çözüm 13: Suça sürüklenen çocukların suça sürüklenmelerinde ana-babanın ağır ihmalinin bulunması durumunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 348' inci maddesinde öngörülen “velayetin kaldırılması” başlıklı hükmün değiştirilmesi ve uygulanabilirliğini sağlayacak düzenleme yapılması gerekir.

Sorun 14: Güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesinde sıkıntılar yaşanmakta ve çocuklar kurumlardan izinsiz ayrılmaktadır

Çözüm 14: Bakım tedbiri kararı alınarak kuruluşlara gönderilen çocukların önemli bölümünün kuruluş bakımını reddederek kuruluşlardan izinsiz ayrıldıkları, çocuklar ve ailelerin yapılan çalışmalarda gerekli işbirliğine yanaşmadıkları, bu nedenle mesleki çalışmalar yoluyla tutum ve davranış değişiklikleri yaratılmadığı ve tedbirden istenilen düzeyde yarar sağlanmadığı görülmektedir.

Tedbiri uygulamakla görevli kurumlar ise bu sorumluluğu tek başına üstlenmek durumunda bırakılmaktadır. Danışmanlık, eğitim, bakım, barınma ve sağlık tedbirleri çocuk ve ailesi başta olmak üzere çocuğun sosyal çevresinde yer alan tüm unsurların belirlenen hedeflere yönelik rol ve sorumluluk almaları ile gerçekleştirilebilecek tedbirlerdir.

Tedbiri uygulamakla yükümlü kurumların yukarıda sıralanan unsurlar olmaksızın faaliyetlerini gerçekleştirmeleri mümkün olamamaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik bakım tedbirinin uygulanması temel ihtiyaçların karşılanması ile sınırlı olmayıp bir rehabilitasyon sürecini içerir.

Rehabilitasyon süreci ise çocuk ve ailenin görüşü de dikkate alınarak belirlenen hedeflere ulaşmak için zamanlanmış faaliyetlerden oluşan bir programdır.

Oluşturulan program, pek çok kurumun yanı sıra çocuk ve ailenin üstleneceği aktivite ve sorumlulukları içermektedir.

Çocukların daha iyi korunması ve rehabilite edilebilmesi bakımından Çocuk Koruma Kanunu'nun 5' inci maddesinde belirlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin suç işleyen çocuklar bakımından yeterli olmadığından bu tedbirlere ilave olarak suç işleyen çocuklara özgü yeni güvenlik tedbirleri belirlenmeli, bu tedbirlerin içerisinde kademeli bir yaklaşımı öngören kısa süreli alıkoymalar yer almalı ya da Türk Medeni Kanunu'nun 339' uncu maddesindeki veliye tanınan yetkiler SHÇEK kurumuna verilmelidir. Ayrıca kurumun bu yetkisini kolluk kuvvetleri aracılığı ile kullanması sağlanmalıdır.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin muhakemesi ile ilgili özel düzenlemeler yapılmalıdır.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin ne şekilde infaz edileceği ilgili kurumların ve görevlilerin sorumlulukları, tedbirlere uymama hâlinde uygulanacak esas ve usullerin neler olduğu bu tedbirlerin ne kadar süre ile verileceği, tedbirlerin süresinin uzatılmasına ilişkin usul ve esasların neler olduğu kanunla açık bir şekilde düzenlenmelidir.

Bu kararların yerine getirilmesinde karşılaşılan en büyük engellerden bir tanesi velilerin direnmeleri ve bu direnmelere karşı uygulanacak müeyyidelerin olmayışıdır. Velilerin yükümlülüklerinin tedbir kararlarında belirlenmesi bu kararlara aykırı davranışları hâlinde caydırıcı müeyyidenin öngörülmesinin sağlanması gerekmektedir.

Sorun 15: Verilen tedbir kararlarının uygulanmasında yaşanan kurumlar arası sorunlar

Çözüm 15: Çocuk hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının, eşgüdüm içinde uygulanabilmesi için hizmetin tek bir çatı altında toplandığı çok kurumlu ve çok disiplinli merkezlerin oluşturulması gerekmektedir.

Her bir kurum kendi işini daha iyi yapabilmek için bir diğeri ile birlikte çalışması gerektiğini bilmeli ve bunu sağlayacak yöntemlere sahip olmalıdır. Çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olduğu durumlarda, çocuğun bakım, tedavi, sosyal rehabilitasyon, eğitim gibi ihtiyaçlarının tek bir yerden karşılanmasına yani çok disiplinli merkezlere gereksinim duyulmaktadır.

Her ilin veya ilçenin bir bilgi toplama ve değerlendirme yöntemi kullanarak çocuklara yönelik hizmetler ve ihtiyaçları değerlendirme raporu ve stratejik plan hazırlamaları sağlanmalıdır.

İl koordinasyonlarını oluşturan kurum ve kuruluşların çocuk koordinasyonu konusundaki görev tanımları ve sorumlulukları belirlenmelidir. Bu sorumluluklara uymayanlar hakkında kararın icra sorumluluğu mülki amirlerde bulunduğundan, kurula katılmayan veya katılıp da görevini gereği gibi yapmayan hiyerarşisindeki (5442 sayılı Kanun'un 4/1' inci maddesindeki kamu görevlileri) kamu görevlilerine disiplin işlemi yapması, diğerlerinde ise gereği yapılmak üzere yetkili mercilerden talepte bulunması gerekmektedir.

Sorun 16: Verilen tedbir kararlarının izlenmesinde yaşanan sorunlar

Çözüm 16: Denetimli serbestlik hizmetlerinde olduğu gibi, denetim hizmetlerinde de belirli bir standardın sağlanması, bu çalışmanın kurumsallaşması ve çalışanların uzmanlaşması için denetim hizmetlerinden sorumlu bir birimin bulunması gerekmektedir. Denetimli serbestlik şubeleri ve tedbirlerini uygulamaktan sorumlu kurumlar, bu konuda bilgilendirilmelidir. Hâkim denetim görevlisinden beklentilerini kararında belirtmelidir. Mahkeme kararlarında koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirleri ayrımı açıkça belirtilmelidir.

Sorun 17: Sağlık tedbirlerinin yerine getirilmesine ilişkin sorunlar.

Çözüm 17: Suça sürüklenen çocuklar için yüksek güvenli ve sağlık kurumları ile madde bağımlılığı tedavi merkezlerinin Sağlık Bakanlığı tarafından yeterli sayı ve donanımda tesis edilmesi, bu kuruluşlara yeterli uzman personel tahsisinin yapılması, sağlık tedbiri kararının verildiği durumlarda resmî taşıt ve personel görevlendirme, refakat ve muayenenin sağlanması ile il dışı sevkler gibi konulardaki sıkıntıların giderilmesi gerekir.

Sorun 18: SHÇEK bünyesindeki koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri sayı, personel ve fiziki alt yapı açısından yetersizdir.

Çözüm 18: SHÇEK bünyesindeki koruma bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin yeterli sayı, personel ve yapıya kavuşturulması sağlanmalıdır

Koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri; psikososyal programlar uygulayan, çocuğun 24 saatini dolduracak programlara sahip olan ve kurumun müdüründen müstahdemine kadar herkesin davranış değişikliği sürecine yönelik çalışabileceği uzmanlığa sahip kurumlar olmalıdır

Sorun 19: Danışmanlık tedbiri kararlarını uygulayacak yeterli sayıda ve uzmanlıkta danışmanın eksikliği.

Çözüm 19: Belediye ve özel idareleri sorumluluk bölgelerine göre, Çocuk Koruma Kanunu'nda öngörülen danışmanlık hizmetlerini "4734 sayılı Kanun'a göre hizmet satın almak suretiyle" yapabileceklerinden, gerekli meclis ve encümen kararlarını almaları, bu kamu hizmetinin sunulmasını etkin hale getirecektir. Bu konudaki ayrıntılı açıklama, bu raporun kurum analizi bölümünün belediye ve özel idareler bölümünde yapılmıştır.

Danışmanlık ve barınma tedbirlerinin uygulanmasında yerel yönetimler, aktif rol alarak çocuklara yönelik koruma merkezleri ve sosyal hizmet kuruluşlarını içeren eylem planları oluşturmalıdır.

Danışmanlık tedbirlerini uygulayacak meslek elemanlarının kullanabileceği tebliğdeki usul ve esaslara uygun eğitim programlarının geliştirilmesi gerekir.

Danışmanlık tedbirlerini uygulayacak personelin eğitimi, tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olacaktır.

Sorun 20: Eğitim tedbirinin uygulanmasında yaşanan sıkıntılar

Çözüm 20: Zorunlu eğitim çağı dışına çıkan ve ilköğretim mezunu olmayan çocuklar ile uzun süre eğitimine ara veren çocukların eğitime devamlarını sağlamak üzere yeni programlar oluşturulmalıdır.

Zorunlu eğitim çağı dışına çıkan ve ilköğretim mezunu olmayan çocukların meslek eğitimi almalarını önleyen mevzuat değiştirilmelidir.

Sorun 21: Merkezî Koordinasyonun işleyişinde sıkıntılar yaşanmaktadır.

Adalet Bakanlığının çocuk koruma sistemindeki asli yeri adli mekanizmaların bulunduğu yerdir. Bu alanda çözümlenmesi gereken pek çok sorun bulunmakta iken Adalet Bakanlığını çok kurumlu ve kapsamlı bir sistem olan çocuk koruma mekanizmasının koordinasyonundan merkezî düzeyde sorumlu tutmak doğru bir yaklaşım olarak görünmemektedir. SHÇEK, çocuk koruma sisteminin asli unsuru olmakla birlikte, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve güvenlik hizmetleri de bu sistemin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu hizmetler icracı Bakanlıklarca yürütülürken, sosyal hizmetlerin Devlet Bakanlığına bağlı olması, sistem içerisindeki gücünü zayıflatmaktadır. Öte yandan SHÇEK'in sadece çocuk koruma hizmetlerinden sorumlu olmadığı yaşlılar, engelliler, vb gibi toplumun birçok kesimine hizmet verdiği, buna bağlı olarak da ciddi kaynak (insan kaynakları dâhil) sıkıntısı olduğu ve Çocuk koruma sistemi konusundaki rol ve sorumluluğunu tam olarak yerine getiremediği dikkate alınmalıdır.

Çözüm 21: Çocuk başlığı altında yapılan çalışmaların sekretarya hizmetlerinin farklı bakanlıklar altında yürütülmesi alanda karışıklıklara neden olmaktadır. Ulusal çocuk politikalarının ve koruma tedbirlerinin tek ve icracı bir yapı altında takip edilmesi düzenlenmelidir.

Sorun 22: İl Koordinasyonlarının işleyişindeki yetersizlikler

a) Koordinasyon toplantılarına yönetmelikte belirtilen yetkililerin katılmaması

Komisyon toplantılarında bu koordinasyonla ilgili bilgi veren uzmanlar, özellikle toplantıya müdürlerin bizzat katılmayıp yerine yardımcılarının veya vekillerinin katıldığını belirtmişlerdir. Bu toplantılarda alınan kararlar yardımcı veya vekillerince doğrudan yerine getirilememekte, ayrıca ilgili il müdürünün bu konuda talimatına gerek duyulmaktadır. Bu işe, eşgüdümü hedefleyen il koordinasyonlarının kararlarının uygulanmasını zorlaştırmakta ve etkinliğini azaltmaktadır.

Bu amaçla Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'in 20. maddesinde unvan olarak sayılan "il idare şube müdürlerinin toplantıya bizzat ya da görevlendirecekleri yardımcı veya vekillerinden" bölümünden "**veya vekilleri**" ibaresi çıkartılmalıdır. Bu yapıldığı takdirde aşağıdaki koşullar sağlanabilecektir.

Tedbirlerde koordinasyonun tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için il koordinasyonlarına yönetmelikte belirtilen kişilerin katılması valiliklerce sağlanmalıdır.

İl koordinasyonlarında alınan kararların uygulanmaması, kararı uygulamayan veya uygulatmayan devlet memuru için disiplin cezasını gerektirmektedir. Bu işlemleri, yönetmeliğin 20. maddesine göre valilikler yapmalı ve kurul kararlarının etkin şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. **Aksi durumda valiliklerin sorumluluğu söz konusudur.**

Valiliklerin bu konuda denetimine ait hususların Mülkiye Teftiş Kurulu valilik-kaymakamlık teftiş rehberlerinde ve değerlendirme yazanaklarında yer alması hâlinde, konu daha sıkı takip edilmiş olacaktır.

b) SHÇEK' in sekretarya görevini yerine getirmesinde yaşanan sıkıntılar

SHÇEK il müdürlüklerinin kurum kapasitelerinin artırılması için özellikle sekreteryada görevli memurların hizmetiçi eğitime tabi tutulması gerekmektedir. SHÇEK il müdürlüğü ile il idare şube müdürlükleri arasında sekretarya iş ve işlemlerinin yapılması ve işbirliğinin oluşturulmasında valiliklerin gerekli hassasiyetleri ve farkındalıkları sağlanmalıdır.

c) İllerde personel ve alt yapı eksiklikleri

İllerde personel ve kaynak eksikliği konusunda planlama yapılmalı, gönüllü vatandaşlar ile emekli olmuş meslek mensuplarından 4734 sayılı Kanuna göre “hizmet satın alınması” suretiyle tekrar hizmet sağlanmalıdır. Ayrıca, SHÇEK personelinin özlük haklarının diğer kamu çalışanlarına göre düşük olması da, hizmet kalite ve standardını düşürdüğünden, bu durumun düzeltilerek kurumun cazip hale getirilmesine öncelik verilmelidir. Tüm sistem içerisinde sosyal çalışma görevlisi ihtiyacı belirlendikten sonra, personel eksikliğini giderecek personel istihdamına gidilmeli, yeterli sayıda personel yetişmesini sağlamak için YÖK ile görüşülmelidir. Bunun için sosyal çalışmacılar bakımından hizmetin türüne göre hem nicelik hem de nitelik açısından standartların belirlenmesi gerekmektedir.

İl koordinasyonlarının etkili çalışabilmesi için Çocuk Koruma Kanunu’nda da yazılı tedbirlerin uygulanmalarına destek sağlayacak bütçenin yerel yönetimler ile sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından karşılanmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Tedbirlerin uygulanmasına sivil toplum kuruluşlarının katılmaları ve bu kuruluşların hizmetlerini bir bedel karşılığında ancak, kâr gütmeme esasına göre vermeleri sağlanmalıdır.

Aynı durum araç, mekân gibi kaynak eksiklikleri için de geçerlidir.

d) İl koordinasyonlarının etkin çalışmaması

Valilikler bünyesinde, ilin tedbir kararları ile ilgili ihtiyaçlarını belirleme ve planlamadan sorumlu çocuk bürosunun oluşturulması sağlanmalıdır.

Çocuk Koruma Kanunu’nun uygulamasıyla görevli kurumların, olanak ve ihtiyaçlarını belirlemek üzere, bir ihtiyaç analizi yapılarak bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik eylem planı hazırlanmalıdır

İlçelerde eksik bulunan kurumlarla ilgili sorunun çözümü için; personel sayı ve kalitesi uygun olan kaymakamlıklarda, 5442 sayılı Kanun’un 31/f maddesinde “Kaymakam, ilçede teşkilatı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare veya daire başkanlığından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir” denilmektedir. Eksik olan ilçe idare şube başkanlıklarına bu yolla bir çözüm bulunabilir.

Müdürlüğün sekretarya kadrosunu güçlü tutması ve eğitimini yeterli seviyede sürdürmesi koordinasyon çalışmalarına ciddi şekilde katkı sağlayacaktır.

Bölüm Kaynakçası

1. Cansunar N., “**Çocuk ve Suç**”, Çocuk Forumu Dergisi, 3(2):35-41,Nisan-Haziran 2001.
2. Akyüz Emine, “**Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**”, İnsan Hakları Eğitim Dizisi:2, Milli Eğitim Baskı Evi, Ankara, 2000.
3. Polat O., “**Adli Tıp**”, DR Yayınları, İstanbul, 2000.
4. Akalın N., “**Çocuk Suçluluğu ve Aile**”, Çocuk Forumu Dergisi, 3(3):1-17, Temmuz-Eylül 2000.
5. Polat O. “**Suçta İtilen Çocuklar**”. Çocuk Forumu Dergisi, 3(2)1-9,Nisan-Haziran 2000.
6. Akalın N. “**Çocuk Suçluluğu ve Akran Grubu**”. Çocuk Forumu Dergisi, 3(2):10-15, Nisan-Haziran 2000.
7. Kepenekçi, K. Y. ve Özcan, A.Y., “**Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi**”, 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını, Ankara, 2002.
8. Temel, F. ve Aksoy, A. “**Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım**”, Nobel Yayıncılık, Ankara 2005.
9. Sevük, H. Y., “**Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Kurumsal Yaklaşım**”, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1998.
10. İçli T., “**Çocuk Suç ve Sokak**”, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Genel yayın no: 142, Dumat Ofset, Ankara 2009.
11. TBMM'nin 22. Döneminde Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337,343,356,357) Meclis Araştırması Komisyonununun 1413 Sıra Sayılı Raporu, 2007.
12. Boztaş G. ve Özcebe H., “**Güvenlik Birimlerine Gelene/Getirilen Çocuklar (1997-2001)**, IX.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ve Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Hacettepe Üniversitesi Kongre Merkezi, 3-6 Kasım 2004, Ankara.
13. www.cte.adalet.gov.tr
14. Aydın, M., “**Çocuk ve Çocuk Suçluluğu Üzerine Röportaj**” Adalet Bakanlığı CTE Genel Müdürlüğü, Sayı: 3, Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığına ait E-Bülten, Ankara 2008.

8.5. ÜSTÜN ZEKÂLİ VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Bu bölümde farklı bir mağdur olan çocuk grubu değerlendirilmektedir. Mağdur çocuk denildiğinde genellikle çeşitli nedenlerle haklarına ulaşamayan çocuklar gelmektedir. Oysa farklı koşullarda da mağdur olma söz konusu olabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar bu farklı gruplardan birini oluşturmaktadır. Üstün yetenekli çocukların bakımı, eğitimi ve korunması ile ilgili yaklaşım ve hizmetlerin de farklı olmasına gerek bulunmaktadır. Bu nedenle Komisyon tarafından üstün yetenekli çocuklara ilişkin de bir değerlendirme yapılması uygun görülmüştür. Bu konu çok fazla irdelenen konu olmadığı için Komisyon raporunda konu kapsamlı olarak yer almaktadır.

8.5.1. Üstün Zekâli ve Üstün Yetenekli Çocukların Tanımları

Eğitimin temel işlevi bireysel potansiyele işlerlik kazandırmak üzere bireyin yeteneklerini geliştirmektir. Bu durum, eğitim süreçlerinin bireylerin özel durumlarına göre düzenlenmesini gerektirmektedir. Eğitimde sosyal adalet, eşitlik kavramı ve anlayışı, süreçlerdeki tüm bireylerin bireysel ilgi, kapasite ve yetenek potansiyeli oranında eğitimden yararlanabilmelerini sağlayacak önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. (25).

Her ne kadar eğitimde ortalama standartlar, bireylere ortak özellikler kazandırma ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırma amacı gütsün de; son yıllarda hızla gelişen dünyada, her bireyin kapasite ve performansını en üst düzeye çıkarabilmesi için yetenek seviyelerine dayalı eğitim programları hazırlanmaya ve uygulanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de Anayasal bir hak olarak görülen eğitimde fırsat eşitliği yasalarla teminat altına alınmıştır. Bu noktada özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere sağlanan ayrıcalıkların Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırı düşüp düşmediği bir tartışma konusu olmuştur. Aslında biyolojik, psikolojik ve sosyal sorunları veya başka bir ifadeyle belirlenmiş eğitim standartlarını aşan konuları nedeniyle özel ilgi ve ayrıcalığa ihtiyaç duyan bireylerin durumları Anayasa’nın öngördüğü fırsat eşitliğini bozmamaktadır. Çünkü gerek sonradan kazanılan edinimler -sosyal statü gibi- gerekse doğuştan sahip olunan fiziksel ve biyolojik farklılıklar gerçek hayatta mutlak eşitliğin sağlanmasının çok zor olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda eşitsizlik doğal bir hal iken eşitlik ise ancak insanların yaptıkları şeyler sonucu gerçekleşir. Dolayısıyla herkesin kendi ayakları üzerinde yaşaması gerektiği düşüncesinin yayıldığı toplumsal düzen, aslında eşitliğe aykırı olacaktır (26).

Bu nedenle demokratik bir toplumda kamusal eşitliği sağlamak herkese aynı şeyi vermek değil, insanların farklı düzeyde ve yönde olan gereksinimlerini karşılayarak toplumun ortak bir paydada buluşmasını sağlamak demektir. (10)

Bireylere öznel sorunları ve farklılıkları nedeniyle gereksinim duydukları eğitim olanaklarının rutinin dışına çıkarak farklı yöntemlerle sağlanması eğitimde imkân ve fırsat eşitliğini bozmamaktadır. Çünkü herkese eğitim alma olanağını sağlamak ve bu haktan kimseyi mahrum kılmamak eğitimde fırsat eşitliğini oluştururken, bireylerin özel durumlarına ve ihtiyaçlarına uygun eğitimi almalarını temin etmek ise eğitimde imkân eşitliğini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda nitelikli kamusal eğitim politikaları geliştirmek demokrasinin gereği olduğu gibi sosyal devlet ilkesinin de bir zorunluluğudur. Zaten sosyal devletin amacı bireylerin sosyoekonomik ve kültürel tabanda tam olarak eşitliğini sağlamak değil, eşitsizliğin birey ve toplum yaşamında neden olduğu dengesizliği gidermektir (27).

Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocuk

Günümüzde üstün zekâ ve üstün yetenek kavramları üzerine farklı tanımlar yapılmıştır. Ataman'a (28) göre üstün zekâlıların tanımında üç kesişim noktası yer almaktadır:

- Yüksek görev anlayışı kendini ele aldığı konuyu tamamlamaya adanmış, yani güdülenme ve güdülemede üst düzeyde olma,
- Bir sorunun doğurabileceği sonuçları görebilme yeteneği,
- Yaratıcılık ve üstün zihinsel kapasite.

Üstün yetenekli çocuklar ise yandaşlarından en az iki yaş daha üst anlksal yeteneklere sahip olan ve resim, müzik, plastik sanatlar, fen vb. alanlardan bir ya da ikisinde olağanüstü performans gösterenlerdir. Bu iki grup dışında anlksal gelişimleri akranlarından en az dört yıl ileride olan çocuklar da vardır, bu çocuklara da dâhiler denir.

Normal zekâ bölümü 90-100 arasında tanımlanırken, üstün zekâlılar, geçerli ve güvenilir zekâ testlerinde sürekli olarak 130 ve daha yukarı zekâ bölümü (ZB) sağlayan; kendi yaşlarından rastgele seçilmiş bir kümenin % 98'inden üstün olanlara verilen addır. Üstün yetenekliler, zekâ bölümü sürekli olarak 120 ve daha yukarı olup da güzel sanatlar, matematik ve teknik gibi alanlarda yaşlarından belirgin ölçüde üstün olanlara verilen addır (29).

Maryland Raporu'nda üstün yetenek aşağıdaki alanların birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı gösterme şeklinde tanımlanmıştır. Bunlar; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek ve psikomotor yeteneğidir (30) .

Morelock'a (31) göre üstün yeteneklilik, normal standartlardan nitelik ve nicelik olarak farklı içsel deneyimler ortaya koyan ve ileri becerileri içeren uyumsuz (asenronik) gelişimdir.

Tuttle ve diğerleri (1988), üstün zekâ ve üstün yetenek kavramı "üstün yetenek "başlığı altında toplama yoluna giderken bazıları bunların iki ayrı kavram olduğu ve kesinlikle aynı başlık altında toplanamayacağı görüşünü savunmaktadırlar. **Günümüzde bilim ve teknik alanında yeterliliğe "üstün zekâ", güzel sanatlar alanında yetenekliliğe ise "üstün yetenek" tanımlaması yapılmaktadır.**

Ülkemizde ise 1991 yılında toplanan I. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Konseyi, Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu'nda, "üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarını üstün yetenek başlığı altında toplamış ve tanımı şu şekilde yapmıştır : "Üstün yetenekliler genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşlarına göre yüksek performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir. "

8.5.2. Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Gerekliliği

Eğitimin temel işlevi bireysel yeteneğe işlerlik kazandırarak sahip olunan yeteneği veya yeteneklerin gelişmesini sağlamaktır. Bu durumda zaman zaman bireye göre özel uygulamalar yapılmasını gerektirir. Ancak eğitimde sahip olunan ortak standartlar nedeniyle bireylere ortak özellikler kazandırma ihtiyacı ve eğitim hizmetlerinin topluma yaygınlaştırılması isteği büyük gruplarla öğretim uygulamalarına ortam sağlamaktadır. Bu durumda bireysel yeteneklere göre ortaya çıkan özel ihtiyaçlar karşılanmamaktadır. (18)

Bir potansiyel olarak seçkin ve stratejik değer ifade eden üstün yetenekli bireylerin değerlendirilmesi o ülkeye ve geniş olarak bütün insanlığa yararlar sağlayacaktır. Değerlendirilmemesi hâlinde ise bu potansiyelin psikolojik ve kişilik bozuklukları olan sorunlu bir kesim hâline dönüşmesi muhtemeldir.

Devlet açısından üstün yeteneklilerin eğitiminin özel bir yere sahip olması gerekmektedir. Zira eğitim-devlet ilişkisi bağlamında üstünlerin eğitimi diğerlerine nazaran daha stratejik ve fonksiyonel bir konuma sahiptir. Bununla birlikte ülkenin gelişme potansiyeli açısından kıt bir beşerî kaynak olan üstünler, devlet açısından eğitimi zor ve o derece önemli bir demografik alanı oluştururlar. Bu eğitimin olabildiğince kusursuz ve itinalı yapılması bir devlet sorumluluğu olarak görülmelidir. Türkiye'nin bu elit potansiyele kusursuz bir eğitim verebilmesinin çok sayıda değeri ortaya çıkaracağı kuşkusuzdur. Bunun için de öncelikle ülkenin kaynaklarını belirlemek sonra da bu insan kaynakları uzun vadeli sonuçlar için tüm boyutları ile nasıl el alınacağı ve eğitileceğinin planlamasını yapmak olacaktır. (21)

Üstün yetenekli çocukların değerlendirilmesinin önemi farklı açılardan ele alınabilir. Bunlar;

- **Sosyolojik önem:** Her toplumda ortalama % 2 yi oluşturan üstün zekâlı çocukların eğitilmesi ve üretken hale getirilmesi o toplumun geleceğe yönelebilmesi açısından önemlidir.
- **Psikolojik önem:** Bir toplumda üstün yeteneklilerin eğitilmesi ve değerlendirilmesi, tatmin ve güven düzeyi yüksek üstün yetenekli bireyler yetiştirme açısından önemlidir. Ayrıca, üstün yeteneklilerin oluşturduğu ve yönlendirdiği genel motivasyon, toplumdaki diğer bireylerle yansımaktadır.
- **Pedagojik önem:** Yüksek zihin potansiyeline sahip öğrencileri tespit etmek ve eğitimlerini gerçekleştirmek güçtür. Bu nedenle özel ihtimam göstermek gerekmektedir.
- **İktisadi önem:** Kalkınma olgusunun sadece ekonomik boyutuyla anlaşılacağı ve yalnızca fiziki üretim araçlarına yatırım yapmakla gerçekleşmeyeceği bilinen bir husustur. Bununla birlikte nitelikli insan gücünün geliştirilmesi için yapılacak yatırımların sosyal ve yapısal değişmeyi hızlandırıcı ve üretimi artırıcı etkilerinin de varlığı bilinmektedir. **Üstün yeteneklilerin eğitimi pahalı ve uzun vadeli bir eğitimidir ancak elit eğitimi yapamayan bir ülkenin gerçek anlamda kalkınması mümkün değildir.**
- **Stratejik önem:** Üstün yeteneklilerin tespit edilmesi ve ülke adına istifade edilmesi bir stratejik durum olup kendilerinden çok o ülkede yaşayan bütün bireylerin yararınaadır.
- **Bilimsel ve teknolojik önem:** Gelişmiş ülkelerden bilgi ve teknoloji transfer edildiğinde sadece bilimsel ve teknolojik gelişmeler izlenmiş olur. Bu durum asla gelişme anlamına gelmez. Bu yüzden yaratıcı bireylerin belirlenmesi ve yerleştirilmesinin yanında mutlaka donatılması ve tatmini bir zorunluluk olarak görünmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar, özel eğitim alanında en fazla göz ardı edilen ve eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan gruptur. Toplumu oluşturan bireyler, özellikle uyar, gelişmiş bir toplumun engelli bireyelerine uygun olan eğitimi sağlaması gerektiği konusunda hemfikir olarak önlemlerin alınmasında ilgililere gerekli olumlu baskıyı yaparak bunun sağlanmasına çalışırken, konu üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar olunca yeterli tepkiyi gösterememektedirler. Bunun en önemli nedenleri arasında bu çocuklara ilişkin ön yargıların yattığı gözlemlenmektedir. Bu ön yargılara; çocukların zaten üstün olduğu, her ortamda kendilerini geliştirebileceği, bu çocuklara artık eğitim verilirse bir seçkinler sınıfı yaratılabileceği bunun da beraberinde sorunlar getirebileceği, zaten seçerek öğrenci alan orta öğretim kurumlarının bu çocuklara yönelik olduğu, bunun dışında artık bir özel eğitim vermenin gereksizliği, üstün yeteneklilerle, özel eğitimin ilgilenmemesi gerektiği düşünceleri örnek verilebilir. (28)

Üstün yetenekli çocukların yeteneklerini tanımlamakta ana babalar ve öğretmenler zaman zaman yanılgıya düşmektedirler. Kimi zaman bu farklılıklar anormallik görüntüsü olarak da yorumlanabilmektedir. Zihinsel gelişimi, akranlarına göre, iki zekâ yaşı ileri olan bir çocuğa gelişigüzel seçilmiş yüz çocuk arasından birinde rastlanırken, daha yukarı zihin düzeyi olan örneğin, Einstein düzeyinde bir çocuk için bir milyon çocuk taramak gerekmektedir. Bu nedenle bunlardan birinin eğitim kapsamı dışında kalması hem ülke hem de insanlık için bir kayıp olacaktır. Sıralanan bu nedenlerden dolayı üstün veya özel yetenekli çocukların özel eğitim kapsamı içine alınarak özel programlar ve özel yetiştirilmiş personel tarafından eğitilmesi gerekmektedir. (2)

Üstün yetenekli olmak demek bir bakıma toplumdaki diğer insanlardan daha önce, daha çok ve daha hızlı öğrenmenin yanı sıra daha geniş düşünmek anlamına gelmektedir. Bu bir ayrıcalık olarak kabul edilmektedir; ancak bu ayrıcalık üstün zekâlı olan kişi için bir ayrıcalık olmaktan ziyade topluma has bir avantajdır. Toplumda karar vericiler ve hizmet sunanlar bunun değerlendirmesini yaparak üstün zekâlılara gereken değeri vermelidirler. Üstün zekâlı kişilerin kendi ülkelerinde yeterli olanak bulamaması gelişmiş ülkeler tarafından değerlendirilmesine neden olmaktadır. **Gelişmiş toplumlar gelişmişliklerini kendi ülkelerindeki beyin gücünün kullanılmasının yanı sıra gelişmekte olan ülkelerden olan beyin göçü ile hızlandırmaktadırlar.** Ülkenin gelişme potansiyeline önemli katkısı olabilecek olan üstün zekâlıların ve yeteneklilerin eğitimleri son derece önemli ve ciddi bir konudur ülkenin eğitimine yön verenler, üstün yeteneklilerin eğitimi ile de özel olarak ilgilenmelidirler. (21)

Avrupa Konseyi'nin 7 Ekim 1994 tarihli Parlamenterler toplantısında Konsey, üstün yetenekli çocuğa özel eğitim verme gerekliliği ve önemini ortaya koyarak önlemlerin bir an önce alınması gerektiğini, ayrıca eğitimin insan haklarından biri olduğunu ve mümkün olduğu kadarıyla her ferdin eğitiminin esas olduğunu vurgulamaktadır. (24)

Avrupa Konseyi'nin bu konuda ki tavsiyeleri;

1. Eğitim sistemindeki pratik amaçları ortaya çıkartarak biçimlendirme gerekliliği varsa bunun için çocukların çoğunluğunun eğitimine imkân verilmelidir. Böylelikle özellikle ihtiyaç duyulan çocuklar sürekli var olacak ve beraberinde bu çocukların eğitimi için gerekli olan özel tedbirler alınmasını getirecektir.
2. Üstün yetenekli çocukların tatbik edilen eğitimden faydalanması şart olmalıdır. Bu çocukların gerek kendilerinin gerekse toplumlarının sağlığı için yetenekleri geliştirilmeli ve tüm imkânlardan faydalanılmalıdır.
3. Özellikle üstün yetenekli çocuklardan oluşan gruplara eğitici materyaller kullanılmalıdır.

Toplumun en değerli ve sınırlı kaynağı olan üstün yetenekli bireylerin mümkünse birini bile yitirmeden en sağlıklı ve verimli bir biçimde yetiştirilmesi için gerekli olan ortam ve olanakların sağlanması gerekmektedir. Yukarıda ifade edilen insani nedenlerden dolayı ayrıca da gelişmiş toplumlar arasına girme çabasında olan Türkiye'nin ihtiyacı olan nitelikli insan gücünden faydalanılması açısından, üstün yetenekli bireylerin eğitiminin en olumlu yatırımlardan biri olarak sayılması gerekmektedir. (24)

8.5.3. Dünyada Üstün Yeteneklilerin Eğitim Uygulamaları

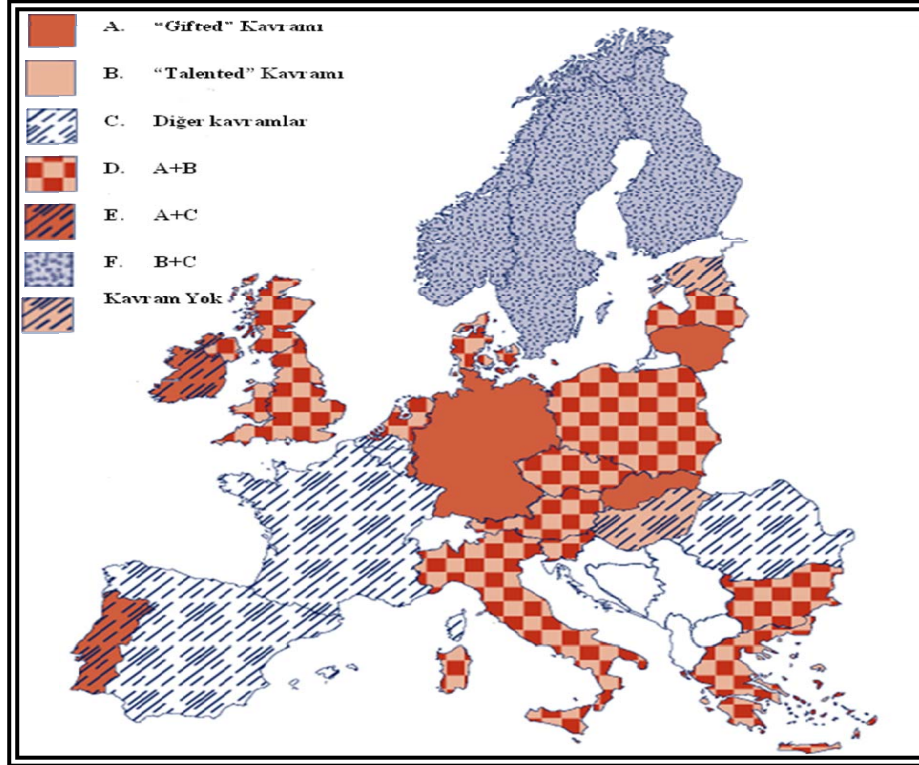
8.5.3.1. AB Ülkelerinde Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

AB eğitim politikasında eğitimin temel haklar içinde yer aldığı vurgulanmış ve bu nedenle her ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda uygun eğitim politikalarını geliştirerek genç insanları hayata hazırlayacak fırsatlar sunma sorumlulukları bulunduğu belirtilmiştir.

Fakat genel eğitimin pratik özellikleri nedeniyle çocukların çoğunluğu için yeterli düzeyde eğitim olanakları sağlanırken, özel ihtiyaçları bakımından ayrı ilgi ve düzenlemeye gerek duyulan çocukların ihmal edilme riskleri bulunmaktadır. AB Konseyi özel eğitime ihtiyaç duyan bu insanlara gerekli desteğin sağlanmasının azınlık haklarını da gözetken yaygın sosyal sorumluluk anlayışının gereği olduğunu vurgulayan bir tavsiye kararı almıştır. Bu bağlamda özel eğitim gerektiren çocukların durumu "exceptional children" başlığı altında toplanarak gerekli düzenlemelerin yapılması yoluna gidilmiştir. (13)

Çerçeve bir kavram olan "exceptional children" fiziksel ve bilişsel engelli çocukları içerdiği gibi sahip oldukları yetenek ve öğrenim becerileri nedeniyle genel çoğunluktan ayrılan "üstün yetenekli çocukları" da içermektedir. AB resmi belgelerinde bu çerçeve kavram içinde yer alan üstün yetenekli çocukları tanımlamak için "gifted" ve/veya "talented" kavramları kullanılmaktadır (Şekil 55).

Şekil 55. AB Üye Ülkelerde Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Kullanılan Kavramlar

Kaynak (Eurydice,2006;8)

Bu bağlamda kurulan ajanslardan biri olan “The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)”, AB'nin eğitim alanındaki politikalarının yürütülmesinden sorumludur. Fakat bu ajansın yürüttüğü programlar içinde üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik ayrı bir başlık ya da program bulunmazken diğer alt programlar içinde üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik atıflar bulunmaktadır. Ayrıca üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili özel bir girişim ve uluslararası bir organizasyon olan “European Council For High Ability (ECHA), Avrupa Konseyi tarafından bir sivil toplum kuruluşu (NGO) olarak tanınmakta ve desteklenmektedir.

Bunun dışında AB’de üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili uygulamalar üye ülkelerin tasarruf alanında bulunmakta ve ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

AB’ye üye ülkelerden sekizinde “gifted” ya da “talented” tanımlaması yasal düzenlemelerde yer almaktadır. Bu ülkeler: Slovenya, Romanya, Polonya, Macaristan, İspanya, Almanya, İsviçre ve Avusturya’dır.

8.5.3.1.1. Almanya

Yasal Düzenlemeler: Almanya’da eğitim 16 federal devletin sorumluluğu altında yürütülmektedir. Ulusal eğitim politikası her eyaletin eğitim ve kültür bakanının katılımında bir konferans düzenlenerek belirlenir. Bunun dışındaki düzenlemeler eyalet düzeyinde gerçekleştirilir. Bu düzenlemeler içinde kavram; birçok alanda yetenek sergileyen ve IQ seviyesi 130’un üzerinde olan çocuklar olarak tanımlanmıştır.

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: Üstün yetenekli çocuklar ailelerinin talepleri, öğretmenlerin hatta çocukların kendilerini aday göstermeleri üzerine değerlendirmeye alınmaktadır. Değerlendirme sürecinde okul öncesi ve genel eğitimin başlangıç aşamasındaki öğrencilerin bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimleri dikkate alınmaktadır. Okul yönetimleri bu konuda kendi bünyelerinde buldukları rehber öğretmen ya da uzman psikologların raporlarını öncelikli olarak dikkate almaktadırlar. Üstün yetenek ya da başarı gösteren öğrencilere sınıf atlama olanağı tanınırken sıklıkla olmamakla birlikte IQ testlerinden de yararlanılmaktadır.

Almanya’da üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili uygulamaların çoğu özel yatılı okullar tarafından gerçekleştirilmektedir. **Günümüzde Almanya’da 8 ayrı tipte yaklaşık 300 kadar yatılı okul bulunmaktadır.**

Bu okullar içinde özel bir yeri olan Bağımsız Waldorf Okulları ile Elit Spor okulları üstün yetenekli gençlerin eğitiminde dikkat çekici yönleri sahiptirler. Waldorf okulları uluslararası akrediteye sahiptir. Bu okullar devlet ve özel bağışlarla finanse edilirler aileler ise gelirlerine uygun bir ücret öderler (Waldorf, 2008). Avrupa’da 632, tüm dünyada ise toplam 881 Waldorf okulu bulunmaktadır. Ülkemizde İstanbul Erkek Lisesinde Waldorf uygulamalarının yapıldığı özel sınıflar bulunmaktadır.

Bu okullar her çocuğun bilişsel gelişimine uygun bireysel eğitim desteği alması gereği düşüncesinden yola çıkılarak kurulmuştur. Eğitim, çocukların bilişsel, sanatsal ve beceriye dayalı yeteneklerine göre ilerlemekte ve normalde 12 yıl sürmektedir. Bu süre içinde sanatsal, bilimsel ve teknik derslere büyük önem verilmektedir. Okullar öğretmenler ve ailelerden oluşan bir kurul tarafından yönetilir. Sınıf öğretmenleri genel konuları içeren dersleri öğretmekle sorumludurlar. Bunlar sabah derslerinin ilk iki saatinde 3-4 hafta süren bloklar hâlinde verilir. Öğrenciler daha sonra yeteneklerine göre dil, matematik ve doğal bilimler gibi tematik dersler almaya başlarlar. Bu okullarda geleneksel derecelendirme ya da not sistemi yerine öğrencinin özel gayret ve yeteneklerini ve gelişim sürecini ayrıntılı olarak tanımlayan karakter raporları kullanılır.

Elit Spor Okulları ise bilimsel eğitim ve spor eğitiminin birlikte verildiği okullardır. Ulusal Olimpiyat Komitesi, Kültür ve Spor Bakanlığı ile Alman Spor Federasyonu'nun temsilcilerinin oluşturduğu bir çalışma gurubu tarafından yönlendirilirler. Bu okullar devlet, kilise ve özel girişimciler tarafından desteklenmektedir (Boarding School, 2008).

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Almanya'da sadece birkaç eyalette üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitimler öğretmen ve uzmanlar için zorunlu kılınmaktadır. Bunların dışında ECHA ve Münster Üniversitesi tarafından sağlanan "The International Center for The Study of Giftedness" (ICBF) programları öğretmenlere önerilmektedir (ICBF, 2009).

Bazı üniversitelerde ise bu konuda doktora düzeyinde çalışmalar yapılmaktadır. Rostoc, Marburg, Munich, Münster, Hannover, Erfurt, Tübingen ve Ulm gibi bazı şehirlerde üniversitelerle işbirliği içinde olan özel kuruluşlar, "Tanılama (diagnostics), Destek Tedbirleri, Çevre Analizleri ve Yaratıcılık", başlıkları altında araştırmalar yürütmekte ve okul projelerini desteklemektedirler.

8.5.3.1.2. Avusturya

Yasal Düzenlemeler: Avusturya eğitim mevzuatında 1990 yılından beri üstün yetenekli çocuklara açıkça yer verilerek eğitim politikasının bir parçası hâline getirilmiştir.

Tanılama Süreci ve Uygulamalar: Avusturya'da son on yıldır üstün yetenekli çocukların seçimi ve eğitime entegrasyonu için özel koşullar geliştirilmiştir. **Tanılama sürecinde yetenekli çocuklar, psikologlar, öğretmenler ve bilim adamları tarafından uygulanan standardize testlerle seçilirler ve bu süreçte aileler tarafından verilen bilgilerden de yararlanılır.** Bu öğrenciler başlangıçta normal sınıflar içinde tutulurlar ve öğrencilere özel ilgi gösterilir. Bu özel ilgi zenginleştirilmiş eğitim programları ve ödevler şeklindedir. Ayrıca dil, matematik, bilim, müzik ve spor alanlarında özel eğitim programlarına tabi tutulurlar. Viyana'da ki 60 okulda serbest öğrenim "free learning" adı altında özel öğretim teknikleri uygulanmakta ve üstün yetenekli çocukların eğitimi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Avusturya'da sınıf atlama uygulaması bir dizi testten sonra öğrencinin isteğine bağlı olarak yapılmaktadır. Ayrıca bölgesel, ulusal ve uluslararası yarışmalara katılarak öğrencilerin kendilerini göstermelerine olanak sağlanmaktadır. Avusturya 2004 yılında orta Avrupa'da üstün yetenekli çocuklar için hazırlanan "Arşimet" programına katılmıştır.

Bazı okullar üstün yetenekli olarak gördükleri öğrencileri olağan eğitim verilen okullardan ayırmaya karar vermişler ve özel sınıflar açmışlardır. Bunlardan biri "Sir Karl Popper" okuludur (Schmid, 2005, 86). Bu okulda dil eğitimi ve sosyal bilimler alanında üstün yetenekli çocuklar eğitim görmektedir. Yedi ya da sekiz yaşında üstün yetenekli olduğu düşünülen ve çeşitlendirilmiş standart testlerle bu durumu doğrulanan çocuklar bu okullara alınmaktadır. Okula alınan çocuklara iki farklı program önerilmektedir. Bu programlar arasında daha fazla sosyal bilimleri içeren dil eğitimine yönelik program (Gymnasium), daha fazla fen bilimlerini içeren dil eğitimine yönelik program (Realgymnasium) dır. "Schumpeter-Handelsakademie" adı verilen okullarda ise iş hayatında başarılı olabilecek çocuklar yetiştirilmektedir (Handels Akademie, 2009).

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Avusturya'da üstün yetenekli çocukların eğitimi yasal düzenlemeler içinde resmen yer almasına karşın ancak birkaç eğitim fakültesinde bu konu müfredat içine alınmıştır. Üniversite seviyesinde ise konferans, seminer ve kongreler sıklıkla düzenlenmektedir. Birçok öğretmen akademisinde ise üstün yetenekli çocukların eğitimi konusu seçmeli ders olarak yer almaktadır. Ayrıca öğretmen adayları mezuniyet sonrası ECHA (European

Council for High Ability) programlarından yararlanabilmektedir. **Avusturya Eğitim Bakanlığının verilerine göre 2005 yılına kadar 600 öğretmen bu kursu bitirerek diploma almıştır. Hükümetin hedefi her okulda üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda özel eğitim almış en az bir uzman bulundurmak şeklindedir.** (33).

8.5.3.1.3. İsviçre

Yasal Düzenlemeler: İsviçre’de eğitim sistemi yerel olarak düzenlenmiştir. 26 kantondan oluşan ülkede her kanton eğitim konusunda gerekli yasal düzenlemeleri yapmakta özerktir. Bu nedenle kantonlar arasında sadece mevzuat açısından değil uygulama konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Bu kantonlar içinde özellikle Almanca konuşan 19 kanton üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik düzenlenmiş olan eğitim ağına dâhil olmuşlardır.

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: İsviçre’de üstün yetenekli çocuklar ya öğretmenleri tarafından ya da ebeveynleri tarafından aday gösterilmektedir. Sınıf atlama ya da üst derecelere aynı sınıfları paylaşma konusunda sağlanacak olan ayrıcalıklar için gerektiğinde okul psikologları tarafından öngörülen psikolojik testler yapılmaktadır. İsviçre’de kantonların çoğunda okula erken başlama ve 1, 2 ve 3’ncü sınıflarda sınıf atlama olanağı bulunur. Üstün yetenekli çocuklarla ilgili düzenlemelerin bulunduğu kantonlarda ortak nitelikteki özel koşullar genellikle erken yaşta eğitime başlama ve sınıf atlayabilme olanağı şeklindedir. Yaygın eğitim sistemi içinde üstün yetenekli çocuklar belirli konularda üst derecelere aynı sınıfı paylaşabilmektedirler. Bu çocuklar için sağlanan başka bir olanak ise zenginleştirilerek çeşitlendirilmiş aktiviteler için diğer okullarla ve tek kişilik eğitim odaları olarak tanımlanan schoolhouse’larla işbirliği sağlanmasıdır.

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Üstün yetenekli çocuklara eğitim verecek uzmanların eğitimi pedagoji üniversiteleri (pedagogical university) tarafından organize edilmektedir. Ayrıca tüm öğretmenlerin yetiştirildiği eğitim fakültelerinde “üstün yetenekli çocuklar” konusu programın bir parçasını oluşturmaktadır. Bunların ötesinde seminerler ve doktora sonrası araştırma projeleriyle üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda uzmanlaşma sağlanmaktadır. Bu programları tamamlayanlara Zürih Pedagoji Üniversitesi tarafından “European Council for High Ability” (ECHA) (Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi) diploması verilmektedir.

8.5.3.1.4. İspanya

Yasal düzenlemeler: İspanya eğitim mevzuatında üstün yetenekli çocukların eğitimi açık bir biçimde söz edilmektedir. İspanya’da 1995 yılında çıkartılan bir kararnamede özel eğitim gerektiren çocukların yanı sıra üstün yetenekli çocuklara dikkat çekilerek kurumsal yapılanma ve kaynak tahsisi yapılmıştır. Bundan önce 1990 yılında çıkartılan İspanya okul yasasında (Ley de Ordenacion General del Sistema Educativo, Madde 36), üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik tanımlama kriterlerini, tanımlama sürecini ve özel eğitim ihtiyaçlarını içeren bir kılavuz yer almıştır (32).

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: İspanyada her öğrenci için bireysel yeteneklerini ortaya çıkaracak bir tanımlama süreci yasal bir gereklilik olmasına karşın üstün yetenekli çocuklar hakkında özel bir standart bulunmamaktadır. Üstün yetenekli çocuklar zorunlu eğitim sırasında tanımlanır ve psikopedagojik testlerden geçirilerek özel bir eğitime tabi tutulurlar. Gerektiğinde sınıf atlatılarak öğrencinin öğrenim yeteneklerine uygun bir program takip edilir. Devlet okullarında üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik özel uygulamalar oldukça nadir görülür. Fakat bu konuda gittikçe artan bir ilginin olduğu söylenebilir. Bunun dışında üstün yetenekli çocukların eğitimi genellikle özel eğitim kurumlarının ilgi alanı içindedir.

Bazı okullarda Johns Hopkins Üniversitesi Yetenekli Gençler Merkezi (Center For Talented Youth-CTY) tarafından uluslararası çapta yapılan testler önerilmektedir. Bu bağlamda söz konusu merkeze bağlı olarak 2005 yılında Navvra Üniversitesi himayesinde İspanya CTY kurulmuş ve 7-10 ile 10-12'nci sınıf öğrencilerine isteğe bağlı olarak SCAT (School and College Ability Test) testleri uygulanmaktadır. Bu program kapsamında üstün yetenek testlerine katılmak isteyen 13 yaşından küçük çocuklar sözel ve sayısal testlere tabi tutulmakta ve belirlenen puanı alanlar programa kabul edilmektedir. Test sonunda öğrencilerin yeteneklerine uygun eğitim programları önerilmektedir (CTY Spain, 2009).

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri

1995 yılında yayımlanan 696 sayılı kararnamenin üstün yetenekli çocukların eğitimi adlı bölümünde, bu alanda görev yapacak öğretmenlerin eğitiminden söz edilmiştir. 2002 yılında yapılan yeni bir düzenlemede ise Eğitim Bakanlığının bu alanda çalışmak isteyen öğretmenleri cesaretlendireceği ve gerekli eğitimi almalarını sağlayacağı belirtilmiştir. Buna karşın temel öğretim için öğretmen yetiştiren 57 okulun sadece 6'sında (% 10) üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik özel kurslar bulunmaktadır ve bunların sadece 3 tanesinde eğitim ve öğretim zorunludur. İspanya AB üyesi olduğu için ECHA programından yararlanabilmektedir.

8.5.3.1.5. Macaristan

Yasal Düzenlemeler: Macaristan'da üstün yetenekli çocukların eğitimi uzun bir geleneğe dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra politikacılar, öğretmenler ve uzmanlar bu alanda özel dikkat sarf etmeye başlamışlardır. Bu özel ilginin sonucu üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Macaristan yasa ve yönetmeliklerinde üstün yetenekli çocuklardan açıkça bahsedilmektedir. (TMA, 2006).

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: Macaristan'da üstün yetenekli öğrencileri tanılamak için birkaç şart bulunmaktadır. Bunların başında okul içindeki başarılar ve öğretmenlerin önerileri gelmektedir. Ayrıca ebeveynlerin gözetiminde bazı psikolojik testler de uygulanmaktadır. Bu testlerde ağırlıklı olarak hafıza ve problem çözme yetenekleri ortaya çıkartılmaya çalışılmaktadır. Macaristan'da üstün yetenekli çocuklara yönelik uygulamaların en dikkat çekici yönü sanatsal yeteneklere yönelik okulların ve eğitimin daha ağırlıklı olmasıdır.

Macaristan'da 1980 yılından önce üstün yetenekli öğrenciler için özel fakülteler, atölyeler ve özel sınıflar kurulmuştur. Günümüzde bunların sayısı daha da artmıştır. Macaristan'da hızlandırılmış eğitim yaygın olmamakla birlikte başarılı öğrenciler için sınıf atlama ve üst sınıflarla ortak eğitim alma olanağı bulunmaktadır. Ayrıca 1990 yılında Budapeşte'de bir dahi okulu açılmıştır. Bu okulda sanat müzik ve diğer bilimsel dallarında üstün yeteneklere sahip çocuklara üst sınıflardan ders alma ya da sınıf atlama olanağı sağlanmakta ve özel eğitim verilmektedir.

Ayrıca birçok okulda sabah derslerinin uzantısı olarak öğleden sonra eğitimleri düzenlenmektedir. Bu eğitimlerde amaç öğrencilerin programının gereklerini mümkün olan en üst düzeyde gerçekleştirerek matematik, ana dil, yabancı dil, fen, edebiyat, görsel sanatlar, müzik, spor, halk dansları ve klasik danslar, ahşap işlemeciliği, dokuma, tekstil, boyama gibi alanlarda programının üzerinde aktiviteler gerçekleştirmektir.

Bunların yanında özel yetenek alanlarına yönelik birçok okul bulunmaktadır. Bunlardan biri olan temel sanat okulu müzik alanında oldukça başarılı çalışmalar yapmaktadır. Diğer sanat dallarına yönelik de oldukça çok sayıda okul bulunmaktadır. Budapeşte'de 1995 yılından beri üstün yetenekli çocuklar için 10 günlük yaz kampı düzenlenmektedir.

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Macaristan'da 1997 yılında çıkartılan bir yönetmelikte öğretmenlerin eğitim programları düzenlenmiştir. Bu program içinde yer alan alanlardan biri de üstün yetenekli çocukların eğitimine yöneliktir. Bu eğitimde yer alan konu başlıkları şunlardır: Tanılama, üstün yeteneklilik ve yaş ilişkisi, üstün yetenek ve yaratıcılık, üstün yetenekliler için eğitim programları, okul ve aile işbirliği, üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmenlerin rolü, eğitimde özel alanlar, üstün yeteneklilerin eğitiminde uluslararası boyutlar.

Öğretmen adayları üniversite seviyesinde genellikle bu başlıklar altında dersler almaktadırlar. Debrecen Üniversitesi 1997-98 yıllarından itibaren dört yarıyılık "üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik öğretmenlik programı" düzenlemektedir. Genellikle mezuniyet sonrası verilen bu eğitim 600 saati aşmaktadır. Ayrıca Macar öğretmenler ECHA eğitimine katılabilmekte ve diploma almaktadırlar. 2005 yılına kadar 400 öğretmen bu programı bitirmiştir. Bunların dışında ulusal ve uluslararası düzeyde konferanslar düzenlenmektedir. Macaristan 1998-2001 yılları arasında İngiltere, Almanya ve Hollanda'nın katıldığı Comenius-HOBE programına dahil olmuştur. Bu programın amacı Avrupa'da üstün yetenekli çocukların eğitimini geliştirmektir. Bir sonraki Comenius programı Almanya, İspanya, Romanya ve Macaristan'ın katılımıyla 2002'den beri sürmektedir (33).

8.5.3.1.6. Romanya

Yasal Düzenlemeler: Romanya'nın 1995'ten günümüze eğitimle ilgili yasalarında birkaç başlık altında üstün yetenekli çocukların eğitimine açıkça yer verilmiştir. Söz konusu eğitim kanunları 1998 ve 1999 yılında güncellenmiştir. Üstün yetenekli çocuklara yönelik düzenlemeler incelendiğinde kavramın dar anlamda ele alındığı ve okul yaşamında oldukça yüksek başarı gösteren öğrencilerle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Romanya'da üstün yeteneklilik ulusal ve uluslararası alanda akademik başarı şeklinde algılanmaktadır (33).

1998-1999 yılında yapılan düzenlemelerle ulusal program temel program ve okul programı şeklinde iki bölüme ayrılmıştır. Böylelikle eğitime bir desantralizasyon ve esneklik kazandırılarak öğrencilerin ihtiyaçları olan eğitimi almalarında bir seçenek sağlanmaya çalışılmıştır.

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: Eğitimle ilgili kanun ve yönetmeliklerde üstün yetenekli çocuklara sağlanan tek ve en büyük ayrıcalık okula erken yaşta kayıt ve sınıf atlama olanağıdır. Ayrıca üstün başarı gösteren bu öğrencilere yönelik ek müfredat olanağıyla eğitimlerinin zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Özellikle uluslararası olimpiyatlara katılacak okullar ya da öğrenciler için okulların sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle işbirliği yapmalarına izin verilmiştir. Bilimsel içerikli olimpiyatlara katılım ise uzun bir gelenek hâlini almıştır.

Üstün yetenekli çocuklara sağlanan olanaklar genellikle okul dışı fakat müfredata dayalı aktivitelerden oluşmaktadır. Devlet okullarının yanı sıra özel eğitim kurumlarının yaygın olmasına karşın bu okulların ücretleri ortalama gelire sahip bir aileyi zorlayacak durumdadır. Ayrıca öğretmen maaşlarının ortalama gelir seviyesinden düşük olması bu alanda girişimciliği önemli oranda etkilemektedir. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların eğitiminin geleceği daha çok özel girişimcilere ve bağışlara bağlıdır. Tüm bu güç tabloya karşın 2001 yılında "Üstün performans gösteren harika gençler merkezi" (Centre de Excelenta Pentru Tineri Capabili de Performanta - CETCP) kurularak ilgili öğretmen ve öğrencilerin olimpiyatlara yönelik eğitilmesi amaçlanmıştır. Bu merkezler ülkenin en büyük dokuz ilinde açılmış ve genellikle fizik, matematik, kimya, biyoloji ve iletişim alanlarına yoğunlaşmıştır (CETCP, 2009). Bu merkezlerde 13-18 yaş arası gençlere hafta sonu 2-4 saat arası özel kurslar verilmektedir. 2003 yılında düzenlenen uluslararası olimpiyatlarda dereceye giren öğrencilerin % 90'ı bu merkezlerde yetişmiştir.

Bunun dışında 1992 yılında “Romanya yetenekli gençler için psikolojik destek ve eğitim birliği” adında bir merkez açılmıştır. Bu merkezin amacı üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda araştırmalar yapmak ve kamu politikaları önermektir (Ro-Talent, 2009)

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Romanya’da sadece birkaç üniversitede üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili uzman ve öğretmen eğitim programı bulunmaktadır. Genelde bu eğitimler öğretmen fakültelerinde üçüncü yıl içinde psikopedagojik modül içinde yer almaktadır. Bunun dışında Ro-Talent ile işbirliği hâlinde seminer ve konferanslar düzenlenmektedir. Lasi Üniversitesinde ilkokul öğretmenleri yetiştiren program içinde ikinci ve üçüncü akademik yılda üstün yetenekli çocuklarla ilgili zorunlu bir ders bulunmaktadır. Ayrıca bazı üniversitelerin psikoloji ve eğitim bilimleri fakültelerinde bu yönde doktora düzeyinde araştırmalar yapılmaktadır.

8.5.3.1.7. Slovenya

Yasal Düzenlemeler: Slovenya eğitim kanunlarında tüm öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesi genel bir amaç olarak hedeflenirken birinci kademe okul yönetmeliği ile üstün yetenekli çocuklar özel eğitim görmesi gereken çocuklar kapsamı içine alınmıştır. Bu yönetmelik, okullara eğitim ve öğretim yöntemlerini üstün yetenekli çocuklara göre uygunlaştırıp ek derslerle onları desteklemeleri sorumluluğunu da getirmektedir. Ayrıca lise seviyesinde yetenekli çocukların genel müfredatın yanında -müzik okulları gibi -uygun okullarla paralel eğitim yürütmelerine olanak sağlamaktadır. **Yine okul organizasyonu ve mali yasasının 67’nci maddesi özel eğitim ihtiyacı duyan öğrenciler için kişiselleştirilmiş program uygulanabilmesine olanak tanımaktadır.**

2001 yılının Kasım ayından itibaren 9 yıllık birinci kademe okullarında yeni bir döneme girilmiş ve eğitim sisteminde yapılan bazı düzenlemelerle birlikte üstün yetenekli çocuklar için ek dersler düzenlenmesi ve üniversitelerle işbirliği içinde olunması kabul edilmiştir.

Tanılama Süreci ve Uygulamalar: Sloven okullarında üstün yetenekli çocuklar için erken okula başlama, sınıf atlama, değişik konularda ek dersler alma, ilgi alanlarına yönelik proje ve çalışmalara katılma, zenginleştirilmiş grup çalışmaları, kişisel öğretim, spor ve sanat alanlarında ulusal yarışmalara katılma gibi olanaklar tanınmıştır. Her okulda bulunan psikolojik ve pedagojik danışmanlar nitelikli öğrencilerin ödüllendirilmesi için özel sorumluluk taşımaktadırlar. Bunun dışında okul dışında düzenlenen aktivitelerden yaz okulları, bilimsel araştırma kampları, bölgesel ve ulusal düzeyde düzenlenen yarışmalardan söz edilebilir.

Ayrıca bilişsel alanın dışındaki yetenekleri değerlendirmek üzere müzik, dans ve tiyatro alanlarında özel okullar açılmıştır.

Slovenya’da bilimsel ve sanatsal alanda ulusal düzeyde başarı gösteren yetenekli çocuklar devlet tarafından finanse edilen Zois Bilim ödülüyle (Zoisova ştipendija) ödüllendirilmektedir (33).

Slovenya’da üstün yetenekli çocukları tanılamak için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı ulusal ve uluslararası düzeydeki yarışmalarda başarı sağlayan ve Zois Bilim ödülü gibi önemli başarılar kazanan çocukların seçilmesidir. Onun dışında çocukların ilgileri doğrultusunda ya da ailelerinin ve öğretmenlerinin yönlendirmesiyle normal eğitim içinde sağlanan ek derslerden dilediklerini seçme olanakları bulunmaktadır. Üstün yetenekli çocukları tanılamak için psikolojik performans testleri, değişik yetenek ve yaratıcılık testlerinin yanı sıra çeşitlendirilmiş gözleme dayalı raporlar dikkate alınmaktadır. Bu tanı süreci öğretimin ilk 9 yılı içinde gerçekleşmektedir. Üstün yetenekli çocuklara yönelik olan özel okullar ise tanılama konusunda kendi ölçütlerini geliştirmektedirler.

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Slovenya’da yer alan pedagoji fakültelerinde üstün yetenekli çocukların eğitimi konusu özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların eğitimi ile ilgili ders programlarının içinde yer almaktadır. Ayrıca tüm üniversitelerin eğitim fakültelerinde yüksek lisans düzeyinde dersler verilmektedir. Son altı yıldır Ulusal Eğitim Enstitüsü bu alanda seminerler düzenleyerek öğretmen ve uzmanların yetiştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Ljubljana Üniversitesi ve Wubana Eğitim Araştırmaları Enstitüsü üstün yeteneklilik alanında araştırmalar yapmaktadır. Araştırma konuları: Spor alanında yeteneklilik, nöropsikolojik faktörler ve üstün yetenekli çocukları tanımlamak için kullanılan testlerin geçerliliği ve güvenilirlik düzeyleri gibi konuları içermektedir.

8.5.3.1.8. Polonya

Yasal Düzenlemeler: Polonya’da 1991 yılında eğitim sistemiyle ilgili olarak yapılan düzenlemelerde bireysel öğretim planı başlığı altında üstün yetenekli çocukların eğitimine yer verilmiştir. Üstün yetenekli çocukların eğitimi konusu özellikle eğitim konusunda düzenlenen uluslararası olimpiyatlar açısından ön plana çıkartılmış yeteneklerin teşhis edilmesi ve yaratıcılığın ön plana çıkartılmasının önemi vurgulanmıştır.

Eğitimle ilgili yasa ve yönetmeliklerin uygulanması zorunlu olan maddelerinde var olan müfredatın üstün yetenekli çocukların gereksinimlerini karşılamadığı yerlerde duyulan ihtiyaç doğrultusunda esnek bir programın oluşturulabileceği seçeneği kabul edilmiştir. Bu bağlamda Polonya’da üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili statik bir program yerine ihtiyaçların tayin edeceği dinamik bir uygulama tercih edilmiştir. Yine yönetmelikte çocuklara psikolojik ve pedagojik desteğin rehber öğretmenler tarafında sağlanmasının tanı aşaması için önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Polonya’da okul öncesi eğitim zorunlu değildir. Buna karşın IQ seviyesi yüksek çocukların okula erken yaşta başlayabileceği belirtilmiş ve 6 yıllık olağan eğitimin beş yıla kısaltılabileceği kabul edilmiştir. Bunun dışında verilecek ek dersler genellikle okul zamanı dışına taşırılarak olağan eğitim akışının bozulmamasına dikkat edilmektedir. Matematik ve sanat alanında yetenekli çocukların ulusal ve uluslararası düzeyde olimpiyatlara katılması Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmektedir.

Tanımlama Süreci ve Uygulamalar: Normal eğitim sırasında üstün akademik başarı gösteren öğrenciler pedagojik ve psikolojik destek olarak ülkenin her tarafında Torun’da bulunan Akademik Gymnasium’a kabul edilmektedir. Okul, yatılı imkânlarla da sahiptir. Bu okulda üniversitedeki uzmanlarla işbirliği içinde özel bir müfredat takip edilmektedir. Yetenekli çocuklar ilgi alanları doğrultusunda yüksek öğrenime yönlendirilmekte ve genellikle eğitimlerini doktora düzeyinde tamamlamaktadırlar. Üstün yetenekli çocukların eğitildiği özel alanlardan en genişini Kültür Bakanlığının gözetiminde yürütülen sanat eğitimi oluşturmaktadır. Bunların içinde müzik eğitimi veren okullar ise ağırlıktadır. Müzik konusunda yetenekli çocuklar daha 3 ve 6 yaşları arasında iken bu eğitime alınmaktadırlar. Ayrıca Polonya’da 50 kadar Lysyum adı verilen ikinci kademe düzeyinde sanat eğitimi veren okul ve 9 adet Bale Okulu bulunmaktadır. Bunun dışında yeteneğe bağlı olarak özel eğitim veren okullar genellikle spor okullarıdır.

Yetenek konusunda eğitim veren bu okullardan başka Polonya’da 1983 yılında 64 okulun oluşturduğu Yaratıcı Okullar Birliği “Creative School Association” bulunmaktadır. Bu okullar birbirini destekleyen bir eğitim ağı kurarak başarılarını ve çalışmalarını paylaşmaktadırlar. 2002 yılında düzenlenen olimpiyatlarda başarılı olan 50 okuldan 29 adedi bu birliğe ait okullar olmuştur.

Bir diğerk gelişme ise yine yetenekli çocukları desteklemek için 1983 yılında kurulan Çocuk Fonu'dur (Children Fund). Bu fon üstün yeteneklere sahip birçok çocuğa ihtiyaç duyduğu eğitim için destek sağlamıştır.

Bunların dışında yer alan yapılanmalar ise genellikle özel girişimlerdir. Bu girişimlerden en dikkat çekeni 1995 yılında kurulan "Talent Promotion Foundation" dır. Bu organizasyonun amacı üstün yeteneklere sahip gençleri finanse ederek onları geleceğe hazırlamaktır (33).

Polonya'da üstün yetenekli çocukları tanılamak için birçok yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan biri ailelerin aday göstermesi ve çocukların psikolojik ve pedagojik testlerden geçirilmesidir. Bunun için özel danışmanlık servisleri bulunmaktadır. Bunun ötesinde öğrenim hayatı sırasında düzenlenen turnuva ve yarışmalar yine yetenekli çocukları seçmek için kullanılan yöntemlerden biridir.

Öğretmen ve Uzman Eğitimleri: Polonya'da üstün yetenekli çocukların eğitiminde görev alacak öğretmen ya da uzmanlara yönelik tam zamanlı bir eğitim programı bulunmamaktadır. Sadece Varşova'da Özel Eğitim Akademisinde yaratıcılık konusunda psikodidaktik bir kurs bulunmaktadır. Ayrıca 1999 yılından bu yana Torun'da bulunan Nicolaus Copernicus Üniversitesinde 300 saatlik iki sömestr süren mezuniyet sonrası kurs önerilmektedir. Bu kursta verilen ders başlıkları felsefe, sosyoloji, psikoloji, öğrenme teknikleri ve tanımlama gibi konulardır.

8.5.3.1.9. Norveç, Danimarka ve Hollanda

Bu ülkelerde üstün yeteneklilerin eğitimini örgün öğretimin içinde bireyselleşme ile çözmektedirler. Her çocuk kendi sınıfında öğretmenin yönlendirmesi ile arkadaşlarından daha hızlı, daha derin ve farklı öğrenme yaşantılarına maruz kalabilmektedir. Ancak genellikle 48 üniversitede ya da eğitimden sorumlu yerel yönetimlere bağlı olarak kurulan merkezlerde (örneğin Hollanda'da Nymegen Üniversitesi'ne bağlı Üstün Yetenekliler Eğitimi Merkezi) öğretmen yetiştirme, öğrenme malzemesi geliştirme ve konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. (34).

8.5.3.1.10. İtalya

İtalya'da 1970'li yıllardan itibaren üstün yetenekli çocukların teşhis ve araştırmasıyla ilgili programlar geliştirilmeye başlanmıştır (18). Ayrıca normal okullarda normal zekâ düzeyinde çocuklar için geniş örneklerle zenginleştirilmiş programlar hazırlanıp yaygınlaştırılmıştır. (2)

8.5.3.1.11. İngiltere

İngiltere'de özel okullardaki eğitim en az devlet okullarındaki kadar yaygındır. Yedi yaş itibarıyla eğitime başlayan çocuklar, liseyi bitirinceye kadar bu okullarda yatılı olarak kalırlar. Buradan mezun olanlar ülkeyi yönetir. İngiltere'deki idarecilerin % 80'i bu okullardan mezun olmaktadır (35). İngiltere'deki özel okulların ve devlet okullarının içinde öğrencilerini seçerek alan ve üstün yetenekliler için ayrıca hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapan ünlü ve geleneksel okullar da vardır. Bunların dışında, genel eğitime paralel olarak yürümekte olan çok sayıda müzik ve genel sanatlar programı ve tamamen üstün yeteneklilere yönelik iki okul mevcuttur. (17)

8.5.3.2. Amerika Birleşik Devletleri

Üstün zekâlıların eğitiminin en çok tartışıldığı, kuramların ve modellerin geliştirildiği, yerel ve federal düzeyi ile eyalet düzeyinde çok sayıda uygulamaların gerçekleştirildiği ülkelerden biridir. İlk olarak 1958 tarihinde özel bir yasa çıkarılmış 1970’li yıllarda ilk çözüm olarak hızlandırma uygulamasına başlanmıştır. Söz konusu yasa hızlandırma, sınıf atlama, ders atlama, kredilendirme vb. türde uygulamalardan elde edilen sonuçlara dayanılarak değiştirilip düzenlenmiştir. (2) Günümüzde bunu zenginleştirme uygulamaları izlemiştir. Bu kapsamda; okulun içinde ya da dışında matematik, bilim, sanat ve öğrenme merkezlerini devreye sokma, geziler, cumartesi programları, yaz okulları, müzik, dil, sanat ve bilgisayar kampları kurma çalışmaları da yapılmaktadır. Bunların dışında genel eğitimin bir parçası olarak okul ya da öğretmenlerce yönlendirilen bağımsız inceleme, bilimsel araştırma ve sanatla ilgili projeler hazırlama etkinlikleri düzenlenmektedir. (17)

Üstün zekâlılara yönelik farklı gruplandırmalar da Amerika Birleşik Devletleri’nde yaygınlık kazanmış yöntemlerdendir. (2) Amerika Birleşik Devletleri’nde,

- Yatılı üstün zekâlılar okulları,
- Uluslararası Bakalorya (International Baccalaurate),
- Matematikte Üstün Yetenekli Gençlerin İncelenmesi ve Yetenek Havuzu Oluşturma (Study of Mathematically Precocious Youth and Talent Search)

gibi programlar, üstün zekâlılara hizmet sunmaktadır (17).

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bazı üniversiteler bünyelerinde araştırma, eğitim ya da öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim sunan merkezleri barındırır. Purdue Üniversitesi’ndeki Üstün Zekâlılar Araştırma Enstitüsü (Gifted Education Research Insitute), William&Marry Koleji’ndeki Üstün Zekâlılar Eğitim Merkezi (Center for Gifted Education), Washington Üniversitesi’ndeki Yetenekli Gençler Merkezi (Center for Capable Youth), Connecticut Üniversitesi’ndeki Ortaokul Seviyesinde Araştırma ve Yetenek Gelişimi Yüksekokulları (Academies of Inquiry and Talent Development at the Middle School Level) bu programlardan bazılarıdır. (2)

8.5.3.3. Kanada

Üstün yetenekliler eğitiminin örgün eğitimle en uyumlu biçimde kaynaştırıldığı, bilimsel verilerle eğitim kurumlarının en yerinde uygulamalarının yapıldığı ülkelerden birisi Kanada’dır. Özellikle Ontario Eyaletinde eğitim yaşantıları kapsam, derinlik, hız ve çeşitlilik açısından farklılaştırılarak öğrencilere sunulmaktadır. Okullarda programın okula uyumunu sağlayan bir koordinatörlük kurulmuştur. Buna bağlı olarak çalışan bir grup öğretmen ile öğrenciler bir yandan bu özel programdan yararlanmakta bir taraftan da üstün yetenek sergilemedikleri alanlarda yaşlıları ile normal öğretimlerine devam etmektedir. Kanada dünyada devlet bütçesinden eğitime en çok kaynak ayıran ülkelerin başında gelmektedir. (17)

8.5.3.4. Çin

Çin’de 1973 yılında başlayan ve daha önceki farklılaştırma yasalarına rağmen zaman içinde geliştirilmiş üstün yeteneklilerin sınavla seçilerek ayrı bir eğitime tabi tutuldukları ortaokul ve lise düzeyinde okullar ile bu okulların çalışıldığı bir merkez vardır. (17)

8.5.3.5. Rusya

Rusya'da üstün yetenek gösteren öğrenciler için kurulan ve her cumhuriyetin başkentinde mutlaka bulunan bilimsel akademilerde yetenekli çocuklara fen, matematik, fizik, kimya, gökbilimi vb. alanlarda eğitim hizmeti verilmektedir. Çocukları, ilkokuldan sonra bünyesine kabul eden ve yatılı eğitim veren bu faydalı uygulamanın başarılı örneklerinden birisi Sibirya'nın Novosibirsk şehrinde bulunan bilim akademisidir (17). Ayrıca öğrencilerini, altı yaşında tabi tuttukları zorlu bir sınavla alan ve müzik, resim, bale dersleri veren güzel sanat okulları da üstün yeteneklilere sunulan imkânlardan birisidir. Seçilen her çocuğun günde 2-4 saat mecburi eğitim aldığı bu okullardaki öğrencilerin bazıları normal okullarına da devam eder. (19)

8.5.3.6. Azerbaycan

Azerbaycan'da öğretmenleri tarafından üstün yetenekli olduğu gözlenen çocuklar, ilkokulu bitirdikten sonra, yurt dışında deneyim kazanmış kişiler tarafından teşhis edilip özel okul kurumları, sınıfları, yaratıcı okul merkezleri (Samshit) ve yaratıcı yaz kampları gibi çalışmalara yönlendirilmektedirler. Seçkin bilim adamlarının ders verdiği üstün zekâlılara yönelik okullarda ve etkinliklerde, Doğu felsefesinin temeli, resmi tarihi, dinî tarihi, dizayn, ekoloji ve politika derslerinin yanında yoğun bir şekilde İngilizce ve Bilgisayar dersleri de öğretilmektedir. Üstün yetenekli çocukları eğitmekle görevli öğretmenler Bakü Üniversitesi tarafından finanse edilen 9 aylık kurslara tabi tutulmaktadır. Her yıl 60 öğretmen bu kurstan yararlanmaktadır (17).

8.5.3.7. Avustralya

Avustralya'da okul öncesi dönemde eğitimlerine başlanan üstün yetenekli çocuklar, 4-6 yaşlarında bir derecelendirmeye tabi tutulurlar. Bu derecelendirme sonucunda bireysel yetenekleri belirlenen çocuklar, 2 yıl boyunca dört kişilik sınıflarda eğitim görürler. Daha sonra 6 yaş itibarıyla 3 yıl süren ikincil öğretim (secondary school) süreci başlar. Bireysel eğitimin baz alındığı bu eğitim programında çocuklar, yetenekleri ve yeterliliklerine göre eğitsel ve mesleki olarak yönlendirilirler (35).

8.5.3.8. İsrail

Üstün yeteneklilerin eğitiminin en ciddiye alındığı ve hem kuramsal hem de uygulamalı pek çok çalışmanın yapıldığı ülke İsrail'dir. Konunun bir ulusal öncelik olarak görüldüğü bu ülkede ülkeyi yönetenler en değerli ulusal zenginliklerinin yetenek olduğuna inanmakta ve bunun gereğini yerine getirmektedirler. 1970'lerde Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir "Üstün Yetenekliler Müdürlüğü" kurulmuş ve bu kuruluş günümüze gelinceye kadar tüm etkinlikleri koordine etmiş, gelişmiş ülkelerdeki öncü kuruluşlar içerisinde yer alarak etkili programlar yürütmüştür. Aynı yıllarda Tel Aviv'de ilk tam zamanlı üstün yetenekliler okulu açılmıştır. Güzel sanatlara yönelik okulların yanı sıra genel zekâyâ öncelik verilmektedir (36).

8.5.4. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

8.5.4.1. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Türkiye üstün yetenekli bireylerin eğitimi bakımından dünyanın en özgün ve eski birikimlerine sahip ülkelerden biridir. Selçuklularda Gulamhanelerde, Osmanlı İmparatorluğu’nda ise Enderun okullarında Yunan filozofu Eflatun’un devlet adamı yetiştirmek için tasarladığı üstün yetenekli eğitim sistemine benzer bir sistem uygulanmıştır. I. Murat’ın uygulamaya koyduğu Pençik Yasası ile savaş tutsaklarının en gösterişli ve yeteneklileri; II. Murat’ın yürürlüğe koyduğu Devşirme Düzeni ile Anadolu’nun Müslüman olmayan tebaalarının çocukları arasından belirli aralıklarla seçilenler özel eğitim için ayrılır ve devlet hizmeti için yetiştirilirdi (37). Bu uygulama Fatih Sultan Mehmet zamanında bazı değişikliklerle daha sistematik hale dönüştürülmüştür. Enderun yeniden örgütlenerek devlet hizmetlisi yetiştirecek ayrıcalıklı bir eğitim kurumu hâline getirilmiştir. Bu sistemde devşirmelerin seçiminde gösterilen titizlik ve okulda uygulanan programların dayandığı ilkeler sayesinde imparatorluğun üst düzey yönetimini ve idari mekanizmanın yürütülmesini üstlenecek kadrolar yetiştirilmiştir (38). Birçok Batılı kaynak Osmanlı İmparatorluğu’nun yüzyıllar boyunca sürmesinin sebeplerinden birinin üstün yetenekli çocukların seçilip, devlet yönetiminde kullanılması olduğunu ileri sürmektedirler (39).

Cumhuriyet Dönemi’nde üstün yetenekli çocuklara yönelik bazı kanunlar çıkartılarak birkaç girişimde bulunulmasına rağmen, genel eğitim politikası içinde açık bir şekilde tanımlanarak kurumsallaştırılmış ve süregelen bir yapıya uzun süre kavuşulamamıştır. Bunlar kronolojik sıra ile 2 kısımda incelenebilir.

8.5.4.1.1. Cumhuriyet Döneminde Üstün Yeteneklilere Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Planlar

8.5.4.1.1.1. Kanunlar ve Yönetmelikler

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sonrasında 1929 yılında çıkarılan 1416 sayılı Kanun’un 3’ üncü maddesinde yurt dışına gönderilecek öğrencilerin diğer öğrencilerden zekâ ve karakter bakımından üstün olması şartı öne sürülmüş ve aranan şartları taşıyanların Maarif Vekâletince (Eğitim Bakanlığı) müsabaka (sınav) ile seçilmesi öngörülmüştür (E-Mevzuat(a), 2008).

Üstün yeteneklilerin yetiştirilmesi konusunda ilk somut adım 1948 yılında 5245 sayılı İdil Biret ve Suna Kan’ın özel olarak yetiştirilmelerine yönelik “Harika Çocuk Kanunu”dur. 1956 yılında 6660 sayılı “Güzel Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocuklar Hakkında Kanun” ile kapsamı genişletilmiştir (E-Mevzuat (b),2008). 1960 yılına kadar 17 çocuk bu yasadan yararlanmıştı. Ülkemizde 1960’lı yılından sonra Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından bir komisyon oluşturulmamıştır. Bu yasa kapsamında 1976 yılında Devlet Konservatuarı’nda yoğun eğitime olanak sağlayan “özel statü” yönetmeliği çıkartılmıştır. Bu yönetmelik sayesinde yetişen sanatçılarımızdan ilki Fazıl Say olup ikinci kişi de 1998 yılında yedi yaşında olmasına rağmen piyanoda üstün yetenek gösteren Emre Can Yavuz’dur. **Son on yıldır ise ödenek vetersizliği nedeniyle komisyon oluşturulamamıştır** (Sarıkaya, 2007, 1).

Kamu yönetimi hiyerarşisi içinde özel eğitim hizmetleri ise 1950 yılına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yürütülürken 1951 yılında 5822 sayılı Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğuna verilmiştir. Anayasal düzenleme ise ilk olarak 1961 yılında yapılmış

Anayasa'ya özel eğitime muhtaç çocuklar ve eğitimleri ile ilgili bir hüküm konmuştur. Bu hüküm 1982 Anayasası'nın 42'nci maddesinde yer almaya devam etmiştir. Mevcut maddeye göre, "Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmesi amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle, özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır".

Üstün yetenekli çocuklara yönelik uygulama örnekleri incelendiğinde 1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 6'ncı ve 12'nci maddelerinde özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okulların ve sınıfların zorunlu ilköğretim kurumları arasında sayıldığı görülür. Bu kanunda da özel eğitime muhtaç çocuklara yönelik eğitim ve öğretime ilişkin açıklamalara yer verilirken üstünlükleri nedeniyle özel eğitime ihtiyacı olan çocukların durumuna yer verilmemiştir (Çıkkılı, 1986, 8).

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2'nci maddesinde ise Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları "Türk milletinin bütün fertlerini, ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirecek gerekli bilgi, beceri ve davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak ..." (E-Mevzuat(c),2008) şeklinde düzenlenerek yetenek ve kabiliyete yönelik nitelikli bir eğitim için genel bir yasal dayanak oluşturulmuştur.

1997 yılında yayımlanan 573 sayılı "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" de ise özel eğitimle ilgili yürütülecek eğitim-öğretim faaliyetleri ve eğitim kurumları arasındaki koordinasyona ilişkin genel çerçeve çizilmiştir. Bu doğrultuda üstün yetenekli çocuklara yönelik en somut uygulama ancak 2006 yılında çıkartılan "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ve "Bilim ve Sanat Merkezleri Yönetmeliği" ile mümkün olmuştur.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 43'üncü maddesi doğrudan üstün yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgilidir. Bu maddede üstün yetenekli bireylerin eğitimi amacıyla açılacak kurumlara ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte belirtilen esaslardan bazıları şu şekildedir:

a. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, sosyal ve duygusal bütünlük içerisinde ele alınır.

b. Kurumdaki eğitim öğretim etkinlikleri öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarındaki programlara destek olacak şekilde planlanır ve yürütülür. Buradan hazırlanacak öğretim programlarının üstün yetenekli çocuklara yönelik etkinlikleri içermesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yeni öğretim programlarının hazırlanması sürecinde toplanan konseyde ülkemizdeki üstün zekâlı çocuklardaki artış belirtilerek onlar için ayrı planlamanın yapılması sağlanır (TTKB, 2003, 4).

c. Öğrencilere analitik düşünme becerileri kazandırılır.

d. Öğrencilerin liderlik, yaratıcı ve üretici düşünme yetenekleri ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirilir.

e. Eğitim-öğretim süreci, öğrenci, veli, okul ve kurumun iş birliğinde devam ettirilir.

Yönetmelikte okul ve kurumların özel eğitim hizmetlerinin sorumluluğu başlığı altında "özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin etkililiğini artırmak amacıyla özel eğitim tedbirleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılır" şeklinde esas getirilmiştir. Bu da öğretmenlere özel eğitim, üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitimi ile ilgili seminerler düzenlenmesini gerektirir.

Mevcut yasal düzenlemeler içerisinde doğrudan üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitim ve öğretim faaliyetlerini ilgilendiren düzenleme Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'dir. Bu yönergede Bilim ve Sanat Merkezleri'nin kuruluş ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Merkezdeki etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları yer almaktadır.

8.5.4.1.1.2. Kalkınma Planlarında Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Eğitim politikaları açısından incelenmesi gereken bir diğer önemli alan ise Kalkınma Planlarıdır.

Birinci Kalkınma Planında şu hususlara değinilmiştir (DPT, 1963, 449):

a. Eğitim sistemimiz toplumdaki çeşitli görevlerin yurttaşlar arasında kabiliyetlerine göre dağıtılmasını sağlayacak bir şekilde düzenlenecektir. Bu amaçla durumları ne olursa olsun kabiliyetli olanlar bütün eğitim imkânlarından yararlanacaklardır. Böylece toplumda hem sosyal adalet, hem de fırsat eşitliği ilkeleri gerçekleşecektir. Öte yandan çeşitli hizmetler de en kabiliyetli ve yeterli kişiler yoluyla yürütüleceğinden hizmet verimli ve seviyeli olacaktır.

b. Gelir durumu elverişli olmayan başarılı öğrencilerin yükselmesine imkan verecek geniş bir burs sistemi kurulacaktır.

c. Eğitimin her kademesinin toplumun en kabiliyetli elemanlarına açık tutulmasını sağlamak için yeterlik esasına dayanan seçme usulü uygulanacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise mesleki ve teknik alanda öğrenimde üstün yetenek gösteren öğrencilerle ilgili şu ifadeye yer verilmiştir (DPT, 1973, 751):

“Yüksek öğretim insan gücü gereklerine göre planlandığı için orta öğretimden yüksek öğretime geçişte bir sınav barajı uygulanacak, ancak mesleki ve teknik öğretimi bitirenlerden üstün yeteneklilerin de kendi alanlarında yüksek öğretime devamını sağlamak üzere mevcut sınav sistemi yeniden düzenlenecektir.

a. Özel eğitim gerektiren geri ve üstün zekâlılarla işitme, konuşma ve ortopedik özürlüler, uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önem verilecektir. Bu amaçla, özel eğitim alanında görev alacak öğretmen ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

b. İnsan gücü ihtiyaçları açısından üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesi bir programa bağlanacaktır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli çocuklar için yapılması planlanan faaliyetler şunlardır (DPT, 1990, 294):

a. Özel eğitim gerektiren üstün yeteneklilerle zihni, konuşma ve ortopedik özürlüler, uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimi için gerekli alt yapı geliştirilecektir.

b. Eğitim ve öğretimin çeşitli kademelerinde uygulanan parasız yatılılık ve burs sistemi ıslah edilerek üstün yetenekli fakat maddi imkanları sınırlı öğrencilere yöneltilmesi amaçlanacaktır.

c. Yetenekli gençlerin temel bilim alanlarına çekilerek bilim adamı yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli çocuklara yönelik olarak şu kararlara yer verilmiştir (DPT, 1996, 41):

a. Öğretmen ve öğretim üyelerinin sayı ve nitelikleri artırılacak, başarılı ve üstün yetenekli öğrencilerin bu alana yönlendirilmesi sağlanacaktır.

b. Üstün zekâlı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla gerekli eğitim kurumlarının geliştirilmesine önem verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir.

“Özel eğitim alması gereken çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte eğitim göreceği kaynaştırma okulları bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde mekân, donanım, personel ve program esnekliğine kavuşturulacak üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların rehberlik ve danışmanlık yardımını okul öncesi ve ilköğretim çağında almasına ve bu çocuklar için uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasına ağırlık verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir”.

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda her ne kadar üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitimine doğrudan değinilmese de nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinin önemi şu şekilde açıklanmıştır (DPT, 2007, 6):

“Teknolojik gelişmenin artan hızı, insan yaşam biçimlerini ve ilişkilerini derinden etkilemektedir. Küresel bir perspektif kazanmanın ötesinde çok hızlı bir bilgi erişimi olanağına kavuşmuş olması coğrafyayı sınırlayıcı bir unsur olmaktan neredeyse çıkarmıştır. Bilgi yoğun sanayilerin gelişimi ve diğer coğrafyalardaki insan gücünden yararlanma olanaklarının genişlemesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki iyi yetişmiş yeteneklerin önemi küresel bazda artırmaktadır. Bu çerçevede nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim olanaklarının genişletilmesi bütün dünyanın üzerinde özenle durduğu temel konu hâline gelmiş bulunmaktadır.”

8.5.4.1.2. Milli Eğitim Şuralarında Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimi

Türk milli eğitim sistemi açısından Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren düzenlenen şuralarda önceden belirlenen konu başlıkları altında Türk eğitim sistemi ve sorunları çözüm önerileri değerlendirilir tavsiye kararları alınır.

Özel eğitime ilk olarak 1953’te yapılan Beşinci Milli Eğitim Şurası’nda yer verilmiştir (MEB, 1953, 1). Üstün yetenekli çocukların eğitimine ise ilk olarak 1982 yılında yapılan On Birinci Şura’da değinilmiştir. Bu şura’da özel eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi başlığı altında üstün zekâlıların eğitimi özel eğitim dalları içerisinde sıralanmıştır (MEB, 1982, 21).

On ikinci Şura’da ise üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuklar için “Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimine önem verilmesi, zekâ seviyesi yüksek çocuklar için özel sınıfların açılması, zihin ve beden bakımından özürsüz çocukların eğitiminin yaygınlaştırılması” kararı alınmıştır (MEB, 1988, 4). Aynı Şura’da genel, mesleki ve teknik ortaöğretim başlığı altında fen liselerinde üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitimine yönelik programlara yer verilmesi yönünde kararlar alınmıştır (MEB, 1988, 4).

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili en fazla kararın alındığı şura ise 2006 yılında yapılan On Yedinci Şura olmuştur. Bu şurada konuya yönelik alınan kararlar şu şekildedir (MEB, 2006, 3) :

1. Üstün zekâlı çocukların eğitimi ve istihdamı konularında politikalar oluşturulmalıdır.
2. Üstün zekâlı çocukların eğitimleri üniversitelerce açılacak sertifika programlarını bitiren öğretmenlerce yapılmalıdır.
3. Bilim ve sanat merkezlerinde öğrencilerce yapılacak etkinlik ve projeler okul/kurumlarında kredilendirilmelidir.
4. Üstün zekâlı öğrencilerin eğitimi için madalyon okullar, cazibe merkezî olacak araştırma birimleri vb. kurumlar açılmalı, bu kurumlara gidecek öğrencilerin aileleri maddi olarak desteklenmelidir.

5. İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarının 6–12’nci sınıfları arasında öğrenci odaklı sınıf sisteminden disiplin (ders) odaklı sınıf sistemine geçilmeli ve üstün zekâlı çocukların kendi hızlarında ilerlemelerine fırsat sağlanmalıdır.

6. Bilim ve sanat merkezlerine öğretmen seçiminde Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinde görev alacak öğretmenlerin seçiminde kullanılan kriterlere benzer kriterler getirilmelidir.

7. TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerin iş birliği ile üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi konusunda yaz-kış kampları, bilim danışmanlığı vb. etkinliklerin düzenlenmelidir.

8.5.5. Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Uygulamalar

8.5.5.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan (Devlet Okullarındaki) Uygulamalar

Bu uygulamalar kronolojik sıra ile verilmiştir.

Özel Sınıflar ve Türdeş Yetenek Sınıfları. Ülkemizde ilk üstün özel sınıflar uygulaması Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi’nin, İlköğretim Genel Müdürlüğüne gönderdiği 16.09.1964 tarihli ve 3918 sayılı yazısına dayanılarak 1964-1965 öğretim yılında başlatılmıştır. 1964-1967 yılları arasında Ankara, İstanbul, Eskişehir ve Bursa’da girişilen denemelerin sayısı 18’i bulmuştur (12).

Özel sınıf denemesi Ankara Ergenekon İlkokulu’nda çevre okullardan seçilen ve IQ düzeyleri o günün ölçme araçlarına göre 125 ve üstü olan öğrenciler ayrı bir sınıfta toplanarak onlara zenginleştirilmiş bir program uygulanmıştır. Ancak deneme, ortaokul düzeyinde de sürecek biçimde planlanmış olduğu hâlde yarıda kesilmiş, bu sınıftan çıkan öğrencileri bu dönemde öğrencilerini seçerek alan Maarif Koleji kabul etmiştir (40). 1971 yılında ise uygulamaya tümüyle son verilmiştir. (12)

Türdeş okullar uygulaması da aynı dönemde Ankara’daki üç okulda başlatılmış, ancak beş yılın sonunda herhangi bir değerlendirme yapılmadan sona erdirilmiştir (36).

Ankara Fen Liseleri: 1964 yılında Ankara da Fen ve Matematik sahasında üstün kabiliyetli çocuklar için eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmek ve modern fen programlarına kaynaklık yapmak üzere açılmıştır. (4)

Ankara Fen Lisesi kuruluşunda dörtlü bir konsorsiyumla yapılandırılmaya çalışılmıştır. Ankara Üniversitesi, ODTÜ, Milli Eğitim Bakanlığı ve Ford Vakfı tarafından, bir iş ve zamanlama programı hazırlanarak, fen liselerinde görev alacak öğretmenler seçilmiş ve yurt içinde Ankara Üniversitesi ve yurt dışında Florida Devlet Üniversitesi’nde eğitime gönderilmiştir. New York Bronx Fen Lisesi programı Türkçeye çevrilip adapte edilmiştir. Ders programları geliştirilerek, bazı ders kitapları ve öğrenci seçiminde kullanılacak testler Türkçeye çevrilmiştir. Öğrencilerin eğitim-öğretim görebilecekleri okul binası, araç-gereç ve laboratuvar malzemeleri ODTÜ tarafından arazi de verilerek hazır hale getirilmiştir. (Mahmut, 1975). Dört aşamalı bir seçme ile yaş grubunun üst % 1’ ini oluşturan ilk 96 öğrenci liseye kaydedilmiştir. (4)

Bu liselerin 2001-2008 yılları arasındaki Öğrenci Seçme Sınavı’ndaki başarı oranı ortalamalarını karşılaştırdığımızda resmî ve özel fen liselerinin başarı oranı genel liselerin başarı ortalamasına göre yüksektir. 2010 yılı itibarıyla çeşitli illerde 105 fen lisesi bulunmaktadır.

Anadolu Liseleri: 1975 yılından itibaren bir kısım derslerin öğretimini yabancı dille yapan bu okullarda özel yetenek ve bilgi testleri ile ilkokuldan sonra öğrenci alınması, bir yıl hazırlıktan sonra altı yıl eğitim-öğretim yapılması planlanmış, öğretmenleri de aynen fen liselerinin açılışında olduğu gibi özel seçilmiştir. Ancak, okullar da zamanla sayıları artarak özelliklerinden uzaklaşmaya başlamıştır (17). 2010 yılı itibarıyla çeşitli illerde 1076 Anadolu Lisesi bulunmaktadır.

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri: Bu liseler 20.8.1999 tarihinde çıkarılan yönetmelik doğrultusunda özel yetenekli öğrencilerin güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini sağlamak amacıyla açılmışlardır. Ülkemizde 2010 yılı itibarıyla çeşitli illerde 61 Anadolu güzel sanatlar lisesi bulunmaktadır. (<http://ogm.meb.gov.tr/>). Belli bir not ortalamasını sağlayan öğrenciler devam etmek istedikleri Anadolu güzel sanatlar lisesinin sınavına başvururlar ve yetenek sınavına girerler.

Beyazıt İlköğretim Okulu (Beyazıt Fort Otosan İlköğretim Okulu): Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programına devam eden öğretmen adaylarının eğitim ve öğretiminde üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin gereksinimlerine duyarlı bir uygulama okulu arayışı içine girilmiştir. 30 Temmuz 2002'de Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol gereğince, Beyazıt İlköğretim Okulu proje için uygulama okulu olarak tahsis edilmiştir. 24 Şubat 2006 tarihinde Ford Otosan tarafından üstlenilmiş ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında yeni binaya taşınmıştır. Rehberlik araştırma merkezlerince zekâ testi sonucunda, üstün yetenekli oldukları belirlenen ve proje ile ilgili Yürütme Kurulunun bilim komisyonu tarafından ikinci bir elemeye tabi tutularak seçilen 12 üstün öğrenci ile seçilmeden kaydı yapılan ve İstanbul'un çeşitli ilçelerinden gelen 12 birinci sınıf çocuğu aynı sınıfta eğitim görmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencileri normal zekâ bölümü sınırları içinde olan yaşlılarından tamamen soyutlamadan, onların zihinsel, duyuşsal ve sosyal gereksinimlerini karşılayacak kültürümüze özgü farklılaştırılmış bir program geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sadece aritmetik ve fen bilgisi derslerinde, üstün öğrencilerin kendi hızlarına göre ilerlemelerine, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda zenginleştirilmiş bir program izlemelerine fırsat yaratmak için, bu ders saatlerinde normal yaşlılarından ayrı bir sınıfta destek eğitimi görmelerine imkân tanınmaktadır.

Sosyal Bilimler Liseleri: 2004 yılında edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmek amacı ile açılmışlardır. 2010 yılı itibarıyla çeşitli illerde 23 sosyal bilimler lisesi bulunmaktadır. (<http://ogm.meb.gov.tr/>)

Spor Liseleri: 2004 yılında beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve becerileri kazanmaları için ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini ve başarılı sporcular olarak yetiştirilmelerini sağlamak amacı ile açılmıştır. 2010 yılı itibarıyla çeşitli illerde 22 spor lisesi bulunmaktadır. (<http://ogm.meb.gov.tr/>)

OKUL TÜRÜ	2006 YILI ÖSYM OKUL TÜRÜNE GÖRE ÖSYM'E BAŞVURAN VE YERLEŞEN						2007 YILI ÖSYM OKUL TÜRÜNE GÖRE ÖSYM'E BAŞVURAN VE YERLEŞEN						2008 YILI ÖSYM OKUL TÜRÜNE GÖRE ÖSYM'E BAŞVURAN VE YERLEŞEN						2009 YILI ÖSYM OKUL TÜRÜNE GÖRE ÖSYM'E BAŞVURAN VE YERLEŞEN						
	Son Sınıf Düzeyinde		Mezun Dahil Önce Yerleşmemiş		Mezun Dahil Önce Yerleşmiş		Son Sınıf Düzeyinde		Mezun Dahil Önce Yerleşmemiş		Mezun Dahil Önce Yerleşmiş		Son Sınıf Düzeyinde		Mezun Dahil Önce Yerleşmemiş		Mezun Dahil Önce Yerleşmiş		Son Sınıf Düzeyinde		Mezun Dahil Önce Yerleşmemiş		Mezun Dahil Önce Yerleşmiş		
	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%	
Lise(Res ve Gün.Ö.Yapı.L.)	333433	32982	9,9	414133	467553	46,6	378668	33525	8,9	413523	463217	38,5	48984	16183	32,4	524354	200327	49,7	236661	88242	37,4	262230	175173	66,4	
Lise(Y.Dil.Açık.)	55575	17020	30,6	44419	28732	64,8	59525	19481	31,1	47703	30260	63,3	82321	24037	40,1	56960	41626	73,4	1715	1079	62,9	46074	39077	85,9	
Özel Lise	4754	1502	31,6	4308	2091	48,5	5941	1849	31,1	4811	2280	49,4	753	448	59,2	6196	3853	62,2	4225	2588	61,5	2156	1588	74,1	
Anadölu Lisesi	46507	22898	53,3	24549	16810	68,5	51654	23133	44,8	27171	16648	60,9	52833	30732	58,0	35783	28257	81,7	102874	67053	65,1	26806	23751	88,6	
Y.Dil.ER.Yaşın ÖZL	11886	5881	50,4	6310	3528	55,9	13170	8895	67,4	6941	4020	58,0	8244	5932	72,0	8026	5859	73,0	14315	11306	79,0	3840	2887	75,3	
Fen Lisesi	4730	2888	62,7	708	593	83,8	4617	2757	59,7	1774	1387	78,2	2586	1874	72,5	2127	1807	89,2	4610	3474	75,4	998	785	86,5	
Özel Fen Lisesi	1644	1070	65,1	511	388	75,9	1728	1140	65,9	639	468	72,9	443	300	74,5	704	566	80,1	2391	2052	85,8	197	148	75,1	
Askerî Lise	0	0	0,0	189	136	72,0	1074	0	0,0	213	135	63,4	0	0	0,0	341	292	78,8	0	0	0,0	333	218	65,8	
Akşam Lisesi	1	1	100,0	110	22	20,0	4	23,0	90	15	16,7	1	0	0,0	147	69	46,9	1	100,0	123	48	30,0	1414	62,8	
Özel Akşam Lisesi	735	203	27,6	718	221	30,8	2472	585	23,9	963	355	36,9	1291	528	40,9	485	3473	1686	54,4	1316	779	59,2	2251	1414	62,8
Sesyal Etkiler Lisesi	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	80	89	94,4	0	0	0,0	295	272	92,2	6	6	100,0	
Spor Lisesi	0	0	0,0	0	0	0,0	146	1	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	110	24	21,8	243	55	22,8	61	29	47,5	
Police Koleji	107	23	21,5	10	2	20,0	104	34	32,7	11	7	63,6	37	20	54,1	15	10	66,7	51	21	41,2	12	9	75,0	
Öğretmen Lisesi	7532	5326	70,7	2077	1244	59,9	9460	6191	65,4	2869	1907	66,6	9992	7398	76,0	4162	3451	82,5	12536	10187	80,9	2936	2814	96,0	
Açık Öğretim Lisesi	21401	7926	35,2	22098	8336	37,7	18525	8988	37,1	21223	7869	37,1	15847	9008	57,0	40428	22004	54,4	10724	8768	82,1	37428	23492	62,8	
Çok Programlı Lise	47314	10985	23,2	41109	14394	35,0	51009	13102	25,7	41992	14170	34,0	5973	2514	42,3	53949	24610	46,0	28869	15236	51,3	27314	17423	63,8	
Anadölu Çiz Sanat L.	1971	51	2,6	1031	170	17,4	1988	70	3,6	1042	150	14,6	1975	57	3,0	1166	256	22,2	1764	91	5,2	1079	317	29,4	
LİSE ÇIKIŞILAR TOPLAMI	536570	168544	31,2	662268	244689	36,9	602267	112812	18,7	670853	246537	36,8	212170	99422	47,0	738282	307402	41,6	427660	212211	48,6	403546	268490	66,6	
İmam Hatip Lisesi	13225	4721	35,7	16320	7783	47,7	18399	7870	42,8	16343	10607	66,1	15843	7987	50,1	24192	13618	56,3	17925	10424	58,2	21862	15788	72,1	
Ticaret Meslek Lis.	42771	25169	59,7	25688	13068	50,9	46481	27962	59,9	21077	11836	56,2	10524	7813	72,3	20790	19630	96,0	20760	23973	80,6	17736	12683	88,0	
Teknik Liseler	6305	3826	60,7	3760	1663	44,3	6108	3658	59,9	3226	1393	43,2	6770	5008	74,0	4245	2821	61,7	16397	12269	75,0	3038	1930	63,7	
Endüstri Mes. Lise.	71659	3742	45,8	41884	15138	36,1	79237	37374	47,2	38521	13640	35,4	17163	11565	67,4	67464	33211	67,8	42398	31928	74,3	32967	19459	59,6	
Kız Meslek Lisesi	30681	13251	43,2	32295	8167	25,3	38070	13721	36,1	30065	7675	25,6	10849	7554	69,3	43717	18265	38,7	33031	19704	59,7	23089	13510	58,6	
Sağlık Meslek Lise	8882	4732	53,4	10793	4875	45,2	6395	3537	57,0	10463	7038	67,2	7446	4430	59,8	11825	7088	59,8	7513	5814	78,7	8275	6007	72,6	
Okulda ve Tur.Mes. L.	4509	2703	61,3	1597	671	54,5	4697	2695	57,4	1839	1016	55,2	3765	2710	72,0	2496	1597	63,9	5193	4104	79,0	1561	1132	72,5	
Sekretarik Meslek L.	3	0	0,0	50	32	64,0	8	33,3	20	16	80,0	0	0	0,0	32	23	71,9	10	3	30,0	21	13	61,9		
Asst.Haz.ve Adl.Sın.Ö.	18	0	0,0	583	339	58,1	0	0	0,0	349	216	61,8	0	0	0,0	463	322	71,1	1	0	0,0	235	161	68,5	
Diğer Meslek Lisesi	1800	1215	71,9	657	365	55,6	1024	1396	72,2	617	358	58,0	1531	1179	77,0	784	472	61,1	2088	1811	77,9	548	360	65,7	
MES. LIS. ÇIKIŞILAR TOPL.	184083	84439	46,1	133617	62299	46,7	200970	97906	48,7	122460	53985	44,1	74088	48164	65,0	176058	96904	54,6	154286	109510	71,0	110281	70483	63,6	
GENEL TOPLAM	72622	19993	27,5	695845	26988	42,7	891227	210516	23,6	833313	289242	43,2	286256	147888	51,7	913340	493907	54,0	661916	327271	55,3	514397	359973	70,0	

Kaynak: MEB İstatistik 2010

8.5.5.2. Üstün Yeteneklilere Yönelik Vakıf ve Özel Okul Uygulamaları

Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi: 1990 yılında iş adamı *Sezai Türkeş* tarafından, eşi *İnanç Türkeş*'in adını yaşatacak, maddi olanakları sınırlı üstün/özel yetenekli çocukların eğitileceği bir okul açmak için bir vakıf kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, Vakıf 1993 yılında 416 dönümlük arazi üstünde üç yüz öğrencinin yatılı eğitim göreceği Özel İnanç Lisesini açmıştır. Okul, hâlen **Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi** (TEVİTÖL) adı altında Gebze'de eğitim vermeye devam etmektedir. Ayrıca müzik yeteneği olan öğrenciler için Güher & Sühel Pekinel müzik bölümü de bulunmaktadır. İlköğretim okullarının 8. sınıflarında öğrenim görmekte olup, 6. ve 7. sınıf türkçe, matematik ve fen bilgisi derslerinin her birinin yıl sonu notu en az 4 (dört), 6 ve 7. sınıf SBS (Sınav) puanının her birinin en az 455 olan mali durumları iyi olmayan öğrenciler okula başvuru yapabilmektedir. Başvuru sonrası öğrenci seçimi 3 aşamalıdır: Bu aşamalar sırasıyla, " Sınav (bilgi ve yetkinlik)", "Bireysel Değerlendirme", "Gözlem Kampı" dır. Gözlem kampında öğrenciler farklı disiplin ve yetenek alanlarında proje ve testlerle değerlendirilmektedirler. Bu alanların yanı sıra, adayların yatılı öğrenime uyumları, takım çalışmasına yetkinlikleri ve motivasyon düzeyi de dikkate alınmaktadır. <http://www.tevitok.k12.tr/>

Yeni Ufuklar Koleji: 1991-92 öğretim yılında açılan İstanbul'da Yeni Ufuklar Koleji, normal üstü yeteneğe sahip öğrencileri seçerek özel üstün yetenekliler eğitimini hedefleyen bir özel okuldur. Bu okula da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim kurumu statüsü verilmemiştir (36). 2001 yılında ekonomik sıkıntılar yüzünden kapatılmıştır.

Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı (TÜYÇEV): Bir grup anne baba ve üstün yeteneğin geliştirilmesine gönül vermiş bilim adamı, eğitimci ve işadamı 1993 yılında İstanbul'da **Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı**'ni kurmuştur. Konuyla ilgili bilimsel toplantılar düzenleyen, panellere katılan ve ilgili diğer kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapan Vakıf, son yıllarda üstün yetenekli çocuklara okul dışı zenginleştirme etkinlikleri sunmaktadır (36).

TÜYÇEV amaçlarını; *"Ülkemizdeki üstün yetenekli çocukların doğumlarından, yüksek öğrenimlerini tamamlamalarına kadar geçen süre içinde, aile ve okullarındaki eğitim ve gelişme ortamına katkıda bulunmak şeklinde belirlemiştir. Bu bağlamda, eğitimlerini zenginleştirmek, okulları ile sosyal ve kültürel çalışma ortamlarını oluşturmak ve bu etkinliklere katılmalarını sağlamak"* olarak belirtmiştir. Bu amaç doğrultusunda atölye çalışmaları (go, mini lab çocuk ,sanat , ritm, oyuncak tasarım vb), geziler yapmaktadırlar. (<http://tuycev.com>)

Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Federasyonu (UYEF) Federasyon üstün yeteneklilerin eğitimini destekleme, derneklerini bir çatı altında toplamak, mesleki konularda bilgi alış-verişini gerçekleştirmek, üyelerin ilgili olduğu özel ve resmi kuruluşlarla ilişkilerini geliştirmek, ÜYEF'in faaliyet alanına giren konularda kamuoyunu aydınlatıcı çalışmalar yapmak, kültürel ve sosyal konularda fikirler üretmek, lobicilik faaliyetlerinde bulunmak, çeşitli konularda bilimsel araştırmalar yaptırarak kamuoyunu aydınlatmak, mevcut yasalar çerçevesinde yurt içi ve yurt dışındaki benzer kuruluşlarla işbirliklerini geliştirmek suretiyle üyelerinin ve ülkenin bunlardan yararlanmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Merkezi Ankara'dadır.

8.5.5.3. Diğer Devlet Kurumlarındaki Üstün Yeteneklilere Yönelik Hizmetler

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu): Bilimsel ve teknolojik alanlarda araştırma ve teknolojik gelişmeyi, ulusal ekonomik kalkınma hedeflerine göre düzenlemek, koordine etmek, desteklemek ve özendirmekle görevli, idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluştur. Amaçları arasında geleceğin bilim adamlarını keşfetmek ve teşvik etmekte vardır (<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/>).

TÜBİTAK her yıl lise ve üniversite öğrencileri arasından fen ve matematik alanlarında olağanüstü başarı gösteren öğrencileri seçerek özel burslar vermektedir. Ayrıca lisans diploması almış olanlar için "NATO ve Ford Vakfı" yoluyla dış ülkelerde uzmanlık bursları da sağlanmaktadır (41).

Ayrıca üstün yetenekli bireylerin eğitimini iyileştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda, "Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2009-2013" hazırlanması için çalışmalar başlatılmıştır.

TÜBİTAK araştırmasına göre; Türkiye'de 0-24 yaş aralığında 682 bin üstün zekâlı birey vardır ve bu sayı nüfusun yüzde 2'sini oluşturmaktadır.

8.5.5.4. Üstün Yeteneklilere Yönelik Üniversite Uygulamaları

Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı: İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümünde, Türkiye'de ilk kez, Üstün Zekâlıların Eğitimi Ana Bilim Dalı kurulmuştur. Ekim 2002'de bu Ana Bilim Dalında, Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı, Yan Alan, Sınıf Öğretmenliği adı altında bir program başlatılmıştır. Hâlen bu program, Üstün Zekâlılar Öğretmenliği adı altında lisans programı olarak devam etmektedir. Her yıl için kontenjan 30 kişidir. Ayrıca, 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren yüksek lisans, 2006-2007 yılından itibaren de doktora programına öğrenci alınmaya başlanmıştır. Bu programın uygulama okulu Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol gereğince Beyazıt İlköğretim Okuludur. Ancak mezun olan öğretmenlerin atamaları diğer sınıf öğretmenleri ile aynı şartlarda puan üstünlüğüne göre yapılmaktadır.

Eskişehir Üniversitesi Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ana Bilim Dalı: Anadolu Üniversitesi ve TÜBİTAK desteğiyle Anadolu Üniversitesi Üstün Zekâlıların Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanlığı tarafından kurulmuş bir program olan ÜYEP, 2007-2008 öğretim yılında ilk kez uygulamaya geçirilmiş olup ilköğretimin altıncı ve yedinci sınıflarında öğrenim gören üstün yetenekli öğrencileri kapsamaktadır. ÜYEP Programları çerçevesinde, üstün yetenekli ve üstün yetenekli öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde bilimsel olarak etkililiği araştırılmış eğitim modelleri entegre edilmektedir. (<http://www.uyep.anadolu.edu.tr/>)

Tablo 128. 2008 Yılı 6. Sınıf Seviye Belirleme Sınavı Ortalamaları

	Ortalama SBS PUANI	Matematik Ortalama Doğru Yanıt	Fen Bilgisi Ortalama Doğru Yanıt	Türkçe Ortalama Doğru Yanıt
ÜYEP Öğrencileri	478	14.95	14.36	18.67
ÜYEP'e başvuran Ama Kazanamayan Öğrenciler	450	13.10	13.24	17.97
Eskişehir Geneli	337	7.96	8.25	14.13
Türkiye Geneli	<300	4.59	4.78	10.96

Tablo 129. 2008 Yılı 7. Sınıf Seviye Belirleme Sınavı Ortalamaları

	Ortalama SBS PUANI	Matematik Ortalama Doğru Yanıt	Fen Bilgisi Ortalama Doğru Yanıt	Türkçe Ortalama Doğru Yanıt
ÜYEP Öğrencileri	466	16.14	15.14	19.86
ÜYEP'e Başvuran Ama Kazanamayan Öğrenciler	426	14.00	13.25	19.08
Eskişehir Geneli	337	8.57	9.32	15.39
Türkiye Geneli	<300	5.20	5.95	12.18

Tablo 130. 2009 Yılı Seviye Belirleme Sınavı (SBS) Ortalamaları

	Ortalama SBS Puanı	Matematik Ortalama Doğru Sayısı	Fen Bilgisi Ortalama Doğru Sayısı	Türkçe Ortalama Doğru Sayısı
6. Sınıf ÜYEP Öğrencileri	463	14,88	13,68	15,50
7. Sınıf ÜYEP Öğrencileri	464	15	16,19	17,38
8. Sınıf ÜYEP Öğrencileri	467	--	--	--

8.5.5.5. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü

06.08.1980 tarihinde 2429 sayılı onayla Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 27.02.1982 tarihinde Daire Başkanlığına, 13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüştür. Aynı yıl çıkarılan 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu"nda, özel eğitime muhtaç çocukların yetiştirilmelerine dair esaslar belirlenmiştir. Ülke genelinde özel eğitim ve rehberlik alanında ihtiyaçların artması sonucu, hizmeti daha etkin ve yaygın olarak yürütebilmek amacıyla 30.04.1992 gün ve 3797 sayılı Kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin amacı; Türk eğitim sisteminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri esas olarak öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve yeteneklerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bu amaçlar doğrultusunda bütünleştirilerek verilir.

Bilim ve Sanat Merkezleri: Ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili çalışmalar yönünden oldukça geç kalmıştır. Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların eğitim olanaklarından yoksun kalmamaları için bir dizi çalışma yürütülmüştür. (42) Günümüzde de bazı çalışmalar yürütülmektedir. Günümüzde üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili çalışmaların en geniş kapsamlısı MEB bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

Üstün yetenekli öğrencilere devlet okullarında ulaşmak üzere uygulanan çeşitli batı modellerinde karşılaşılan zorlukları göz önüne alan Milli Eğitim Bakanlığı, bunun yerine, üstün yeteneklilerin ihtiyaçlarına bilim ve sanata ilişkin zenginleştirici aktivitelerle hizmet verecek merkezler kurma yoluna gitmiştir (34). Öncelikle proje için beş pilot il seçilmiştir. Bunlardan ilki Ankara'da tanılama işlemleri tamamlanarak; 1995 yılında Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmış, 1995-1996 öğretim yılında 45 öğrenciye hizmet verilmiştir (3). Bilim ve sanat merkezlerinin amacı, **okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim** kurumlarına devam eden üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin, örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerinin yanı sıra, yetenek türlerine uygun eğitim vermek ve üstün yetenekleri doğrultusunda başarılı yetişkinler olmalarını sağlamaktır.

Ülkemizde elli üç ilde, elli yedi bilim ve sanat merkezi faaliyette bulunmaktadır. Hâlen bilim ve sanat merkezlerinde 654 yönetici-öğretmen görev yapmakta ve 6942 öğrenci eğitim almaktadır. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünde üstün yeteneklilere ilişkin faaliyetler şube bazında yürütülmektedir.

Merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri öğrencilerin ihtiyacına göre hazırlanmış bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesine çalışılır. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim-öğretiminde bilişsel, duyuşsal, devinışsel ve sosyal gelişimleri bir bütünlük içerisinde ele alınır. Etkinlikler, öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumları ile bütünlük oluşturacak şekilde plânlanır. Öğrencilerin örgün eğitim kurumlarında izledikleri programlar ile merkezlerde yapacakları çalışmalar arasında işbirliği sağlanır. Aynı zamanda veli-merkez işbirliğinin devamına çalışılır. Öğrencilere benlik algısı ve iletişim becerileri kazandırılmaya çalışılır. Etkinlikler öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ve denetim yerine, içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir.

Merkeze devam etmeye hak kazanan öğrenciler hazır bulunuşluk düzeyi ölçüldükten sonra birbirini tamamlayan beş basamaklı programa alınırlar. Bu programlar, öğrenci merkezli, disiplinler arası, modüler yapıda hazırlanırlar. Lider/danışman öğretmenlerin rehberliğinde bireysel öğrenmeye uygun olarak, öğrencilerin yaratıcılığını, sorunlara farklı yaklaşım ve çözüm bulma becerilerini geliştirecek ve yetişkinlik dönemlerindeki şartlara hazırlayacak nitelikte düzenlenir. Özel yetenekleri geliştirmeye yönelik programlar, disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak düzenlenir. Öğrencilerin canlı ve nesnelere olan ilişkisini iyi gözlemlemeye dayalı, analiz, sentez ve değerlendirme yapma gibi üst bilişsel düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan etkinliklerin planlanmasına ve uygulamasına dikkat edilir.

Öğrencilerin BİLSEM’de aldıkları eğitim programları şöyle sıralanmaktadır. (Yönerge 2007):

- a) Uyum,
- b) Destek Eğitimi,
 - İletişim Becerileri
 - Bilimsel Çalışma Yöntemleri
 - Bilgisayar
 - Yabancı Dil
 - Problem Çözme Teknikleri
 - Grupla Çalışma Teknikleri
 - Öğrenme Yöntemleri
 - Sosyal Etkinlikler
 - Araştırma Teknikleri
- c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme,
- d) Özel Yetenekleri Geliştirme,
- e) Proje Üretimi

Uyum Programı: Örgün eğitim kurumlarından gelen çocuk/öğrencilere ve velilerine öncelikle merkezin misyon ve vizyonunun anlatıldığı programdır. Yapılacak etkinliklerin içeriği çocuk/öğrencilerde merkezlere ait kurum kültürü ve ‘biz’ bilinci oluşturacak şekilde planlanır. Öğrenciler hakkında kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimleri hakkında bilgi toplamayı amaçlayan güven, özgüven, iletişim becerileri gibi konular ve oyun ağırlıklı etkinlikler yapılır.

Uyum eğitiminde verilen bazı konu başlıkları; tanışma etkinlikleri, güven ve özgüven oluşturma, olumlu benlik kavramı geliştirme, kurum kültürünü benimseme, ait olma duygusunu kazandırma, grup dinamiği oluşturabilme, takım ruhu kazandırabilme, yaratıcı düşünce yeteneğini geliştirme, dikkati yoğunlaştırabilme, farklılıkları sergileyebilme, eleştirel düşünce yeteneğini geliştirme, öğrencilerin psikolojik durumları hakkında bilgiler toplama şeklindedir.

Uyum süreci bu eğitimi alan bireylere eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, etkin iletişim becerisi kazanma, olayları sorgulayabilme, özgüven sahibi, toplumsal, sabırlı, hoşgörülü, sevgiyi her zaman ön planda tutan, yardımsever, yeniliğe açık, takım ruhu ile hareket edebilen, toplumsal olaylara çözümler üretebilen bireyler olma yönünde verilen etkili bir eğitimidir.

Destek Eğitim Programı: Destek eğitimi programında öğrenciler, iletişim becerileri, grupla çalışma teknikleri, öğrenme yöntemleri, problem çözme teknikleri, bilimsel araştırma teknikleri, fen bilimleri, matematik dil sanatları, sosyal bilimler, resim, müzik ve benzeri alanlar ile ilişkilendirilerek eğitim alırlar. Öğrenciler bireysel ya da grup hâlinde proje hazırlama çalışmalarına başlarlar.

İletişim Becerileri: İletişim becerileri destek eğitiminde amaç öğrencilerin her yönüyle iyi bir iletişim kurabilmeyi başarmasıdır. Öncelikle öğrenci iletişim kurmayı ve iletişiminin kurallarını öğrenmelidir. Etkinlikler sırasında öğrenci doğrudan olayın içinde olarak iletişimi kavramaktadır. İletişimi kolaylaştıran ve engelleyen etmenleri fark edebilmektedir. Bütün birimler kendi etkinliklerinde konuyu ele alıp iletişimi çok yönlü olarak vermektedirler. Sosyal birimlerde konu işlenirken tarih de iletişim ön plana çıkarken, biyoloji etkinliği yapılırken canlılar arasındaki iletişim ön plana çıkarılarak iletişim kavratılır.

Araştırma Teknikleri: Bilim ve sanat merkezî öğrencileri araştırmanın nasıl yapılacağı hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır. Başarılı bilim adamı, toplum adamı olurken araştırma yapabilme becerisi gerekmektedir. Bu destek eğitimi boyunca birimler bilimsel bir araştırma yapmakta araştırma yapmanın yollarını kavramaktadırlar.

Öğrenme Yöntemleri: BİLSEM öğrencileri farklı öğrenme yöntemlerini kavrayarak daha kalıcı ve kolay öğrenme yöntemlerini uygulayabilmek amacıyla bu eğitimi alırlar. Bu eğitim boyunca değişik öğrenmeyi uygulayarak kendisi için en uygun öğrenme yöntemini bulmaya çalışmaktadırlar. Öğrencilerin öğrenme özellikleri tespit edilmekte ve onlar için en uygun yöntemlere göre eğitim verilmektedir.

Bilimsel Çalışma Yöntemleri: Öğrencilere bilimsel bir çalışmanın nasıl olması gerektiği küçük çaplı çalışmalarla kavratılmaktadır. Öğrenciler yaptıkları bilimsel çalışmalarla kendilerini hazırlamakta ve bu konuda yapmaları ve yapmamaları gerekenleri görmektedirler

Grupla Çalışma Teknikleri: Öncelikle öğrencilere grup olabilmek ve grup şuru içinde hareket edebilmek vurgulanmaktadır. Öğrenciler gruplara ayrılmakta ve örnek grup çalışmaları yapılmaktadır. Grup bilinci kazandırmak amacıyla yapılan birtakım etkinliklerle çocuk kendini bir grubun içinde bulmakta ve kendisini ifade etmesinin mutluluğunu yaşamaktadır. Grup içerisinde kendisine uygun rolleri bulmaktadır. Bu sırada öğrenciler gözlenerek liderlik yeteneği olanlar tespit edilmektedir.

BİLSEM’lerde destek eğitimi boyunca yabancı dil, bilgisayar ve sosyal etkinlikler uygulanmaktadır. Bu üç destek eğitimi diğer destek eğitimleri ile iç içe verilmektedir. Burada amaçlanan öğrencilerin teknolojiyi kullanan, gerektiği zaman yabancı yayınları da inceleyip takip edebilecek ölçüde yabancı dil bilen bireyler olmalarını sağlamaktır.

Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Program: Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel kapasiteleri dikkate alınarak uyum ve destek eğitimi programında yapılan gözlemler ve alınan geri bildirimler sonucu belirlenen bireysel yetenek alanı/alanları doğrultusunda öğrenci grupları oluşturulur. Çocuk/öğrencilerin sahip oldukları bireysel yeteneklerini fark ettirebilmek amacıyla akademik bilgilere dayalı olarak yaratıcılıklarını öne çıkaran ve bireysel farklılıklarıyla ilgili disiplinlere yönelik programlar hazırlanır. Bireysel yetenekleri fark ettirici dönemde disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir ve projeler destek eğitimi programına göre daha kapsamlı hazırlanır.

Özel Yetenekleri Geliştirici Program: Bu programda öğrencilerin disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak seçtikleri bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi beceri ve davranış kazanmaları planlanır. Bu dönemde daha çok özel yetenek alanı/alanlarına yönelik proje üretim çalışmaları yapılır.

Proje Dönemi: Merkezdeki etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları yatmaktadır. Proje hazırlama ve geliştirme konularında bilgi ve beceri kazandırmak üzere kurumdaki lider/danışman öğretmenler aracılığıyla gerekli ön öğrenmeler sağlanır. Proje yönergeleri hazırlanıp örnekler sunulur.

Bilim ve sanat merkezleri üreten, toplumun problemleri ile ilgilenen, toplumsal problemlere çözümler üreten bir nesil yetiştirmek ve daha iyi bir gelecek için, üstün zekâlı/yeteneklilerin eğitimleri açısından önemli bir yere sahiptir.

Bilim ve sanat merkezlerinde devam eden eğitimler boyunca öğrenciler takip edilmekte, aile ziyaretleri, örgün eğitim kurumundaki öğretmenleri ile görüşmeler yapılmaktadır. Aile ziyaretlerinde bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan eğitim hakkında bilgiler verilmekte, öğrenciler doğal ortamlarında gözlemlenmekte, aile daha yakından tanınmaktadır.

Merkezdeki etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları yatmaktadır. Proje hazırlama ve geliştirme konularında bilgi ve beceri kazandırmak üzere kurumdaki lider öğretmenler aracılığıyla gerekli ön öğrenmeler sağlanır. Proje yönergeleri hazırlanıp örnekler sunulur.

Lider öğretmenler, öğrencilerin önerilerini de göz önüne alarak proje konularını belirlerler.

Öğrenciler ilgi, yetenek ve tercihlerine göre 3-5 kişiden oluşan proje gruplarına ayrılır, kendi seçtikleri proje üzerinde çalışırlar. Gerekliğinde bireysel proje üretme çalışmaları da yapabilirler. Projelerin gerçek yaşamla ilgili, sorun çözmeye ya da herhangi bir gereksinimi karşılamaya yönelik olması esastır.

2007 yılı itibarıyla BİLSEM’de görev alan 91 yöneticinin tümüne, 467 öğretmenden 271’ine, 5056 öğrenciden 479’una, 5056 veliden de 329’una olmak üzere toplam 1170 kişiye ulaşılarak yapılan ve bu alandaki tek olan “Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Örgütsel Etkililiği” yüksek lisans tezine göre (Özkan, 2009) bilim ve sanat merkezlerinde yaşanan sorunlardan bir kısmı aşağıda verilmiştir:

- Öğrencilerin BİLSEM’de aldıkları eğitim programları, kendi okullarındaki programla bütünlük taşımamaktadır.
- Sosyal etkinliklere götürmek için tahsis edilmiş bir aracının olmaması BİLSEM’lerin örgütsel etkililiğini düşürmektedir.
- Bakanlıkça BİLSEM’lere ayrılmış özel bir bütçe olmaması yapılan çalışmaların etkililiğini azaltmaktadır.
- BİLSEM’lerle ilgili yasal düzenlemelerin yönetmelik yerine yönergeye dayalı yürütülmesi sorun yaratmaktadır.
- Öğretmen ve yöneticilerin gelişimine katkı sağlayacak; üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim seminerleri yeterli değildir.
- BİLSEM’de program geliştirme alanında uzmanlara ihtiyaç vardır.
- Öğrencilerin BİLSEM’e devam zorunluluğunun olmaması programın etkililiğini düşürmektedir.

- BİLSEM’de uygulanan programın MEB tarafından hazırlanıp üniversiteler ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından zenginleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Öğrenciler Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici programa geldiklerinde sınav (SBS) kaygıları yaşayıp dershaneye başladıklarından BİLSEM’e devamsızlık oranları artmaktadır.
- BİLSEM’ler arası öğretmen atamalarının yapılamaması, alanda yetişmiş öğretmenlerin istihdamı açısından merkezlerin etkililiğini düşürmektedir.
- BİLSEM velileri merkezlerde çocuklarının yetenekleri doğrultusunda yeterince yönlendirme yapılmadığını ve BİLSEM’de yeterli düzeyde araştırma ile ilgili çalışmalar bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumunun adrese dayalı nüfus kayıt sistemi veri tabanından alınan 2009 yılı verilerine göre ülke genelinde 0-24 yaş grubunda toplam 25.218.750 bireyin bulunduğu, bilimsel çalışmalara göre bunların % 2’sinin yani 682 bin öğrencinin üstün yetenekli birey olabileceği tahmin edilmektedir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde üstün yeteneklilerin toplam sayısının 6.942 olduğu dikkate alındığında ülke genelinde keşfedilmeyi bekleyen 675.058 üstün yetenekli bireyin olduğu söylenebilir.

2009-2010 YILI ÖZEL EĞİTİM REHBERLİK VE DANIŞMA HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KURUM VE ÖĞRENCİ SAYILARI

OKUL / KURUM TÜRÜ	OKUL KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	SÖZLEŞMELİ ÖĞRETMEN	YÖNETİCİ SAYISI	GENEL TOPLAM (Öğretmen + Yönetici)
Özel Eğitim Okulunda Anasınıfı	77	669	94	-	-	94
İşitme Engelliler İlköğretim Okulu	49	4.598	1.055	53	184	1.292
İşitme Engelliler Meslek Liseleri	17	1.822	248	10	55	313
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	15	1.325	392	6	64	462
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	3	485	82	-	9	91
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	135	29	1	8	38
Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulları (55-1)	54	2.933	(961+369)	(63+16)	(109+41)	-
Eğitilebilir Zihinsel Engelliler İş Okulları (22+3+52) 2001+1902=3903	77	3.903	1.330	79	150	1.559
Öğretilebilir Zihinsel Engelliler Eğitim Uygulama Okulları	129	6.973	(1594+57)	(173+7)	(234+11)	-
Öğretilebilir Zihinsel Engelliler İş Eğitim Merkezleri (125+5)	130	3.824	1.661	180	245	2.076
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri	33	1.206	352	62	41	455
Otistik Çocuklar İş Eğitim Merkezleri	5	278	-	-	-	-
Vakıfbank Umud Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim Okulu (Uyum Güçlüğü Olanlar)	1	39	12	-	3	15
Görme Engelliler Basımevî ve Akşam Sanat Okulu	1 kurum	-	9	-	3	12
ARA TOPLAM	592	28.180	5.254	391	762	6.407
Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler	57	6.942	654	10	109	773
Hastane İlköğretim Okulları Öğrenci Sayıları	46	Yılı içinde değişken	97	2	-	99
Erken Çocukluk Eğitim Merkezi Anaokulu ve İlköğ. Okulu	4	-	-	-	-	-
Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitim Merkezi	1	-	-	-	-	-
Evde Eğitim	-	1.477	-	-	-	-
GENEL TOPLAM	700	36.599	6.005	403	871	7.279

8.5.6. Sorunlar ve Öneriler

8.5.6.1. Sorunlar

Nitelikli kamusal eğitim, bireylerin potansiyel gelişimini kapsayan, toplumun bugün ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik eğitim politikalarıdır. Kâr ve çıkar ilişkileri düşünülmeyen kamu yararı gözetilerek yürütülecek olan eğitim politikalarında eğer bireysel hak ve özgürlükler hassasiyetle dikkate alınırsa yalnız toplumun veya bireylerin demokratik talepleri karşılanmış olmayacak aynı zamanda doğal eşitsizliğin neden olduğu olumsuz etkiler sosyal tabanda en aza indirgenecektir. Bu aynı zamanda demokratik ve sosyal bir devlet olmanın da gereğidir.

Bu nedenle genel eğitim politikaları içinde nitelikli eğitime ihtiyaç duyan bireyler için özel düzenleme yapılarak topluma kazandırılması hedeflenmelidir. Bu grup içinde özellikle standartları aşan nitelikleri nedeniyle üstün yetenekli ya da üstün zekâlı olarak tanımlanan bireyler sadece içinde buldukları toplumlar için değil tüm insanlık bakımından bir değer taşımaktadır.

Ancak üstün yetenekli çocuklara ve eğitimlerine gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin yaklaşımları birbirinden farklıdır. Çünkü başta Avrupa Birliği olmak üzere birçok gelişmiş ülke üstün yetenekli bireyleri, küresel rekabet gücünü ve emeğin verimliliğini artıracak bir unsur olarak görürken, az gelişmiş ülkeler olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle sahip oldukları potansiyeli değerlendirmekten hatta onları elinde tutmaktan bile âcizdir. Bu nedenle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru beyin göçü yaşanmaktadır.

Dünyada ve Avrupa ülkelerinde üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili birçok uygulama görülmektedir. Bu ülkeler içinde üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili dünyanın en eski ve orijinal tarihsel tecrübesine ENDERUN OKULU ile sahip olan Türkiye geçmişinden gelen bu kazanımları güncel aktarmakta yetersiz kalmıştır. Üstün yetenekliler Türkiye’de yeterli ilgi ve desteği bulamamaktadır. Bu yüzden de ülkemizden gelişmiş ülkelere beyin göçü yaşanmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde bu alanda yapılan girişimler umut verici olsa da üstün yetenekli olarak tanımlanan çocukların çok azı özel eğitim görebilmektedir. 2010-2014 Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planında, illerde faaliyet gösteren 58 bilim ve sanat merkezinin geliştirilmesi ve plan dönemi sonuna kadar sayısının 94’e çıkarılması hedeflenmiştir. Bu hedefin dışında söz konusu Stratejik Planda üstün yetenekli bireylerin eğitime ve istihdamına dönük herhangi bir stratejik hedef belirlenmemiştir.

Üstün yetenekli çocuklarla ilgili sorunları;

- Üstün yeteneklilerin eğitimi ve istihdamına dair bir devlet politikasının bulunmaması,
- Üstün yeteneklilerin eğitimi ve istihdamı hakkında yasal düzenlemelerin çok yetersiz olması,
- Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda ülkeye özel yeterli bilgi birikiminin, uzmanlığın ve kurumsal uygulamaların yetersizliği,
- Üstün yetenekli öğrencilere sahip çıkması gereken veli, eğitimci ve işadamlarının baskı grubu oluşturmadaki yetersizliği,
- Eğitim bütçesinden özel eğitime (özellikle üstün yeteneklilere) ayrılan payın yetersiz olması
- Üstün yetenekliler için esnek, dinamik, farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş eğitim programlarının olmaması,
- Bu çocuklara yönelik çeşitli öğrenme malzemelerinin hazırlanmaması ya da üretilip dağıtımının sağlanmaması,

- Üstün yeteneklilere çocuklara eğitim verebilecek onları yönlendirecek nitelikteki öğretmenlerin yetişmesi için yeterli ve nitelikli hizmetiçi eğitim programlarının olmaması,
 - İlköğretim çağındaki öğrencilerin bir kısmı yetersiz olmasına rağmen bilim ve sanat merkezlerinden yararlanabilmesine karşın; okul öncesi dönemde üstünlerin eğitim alabilecekleri bir kurum veya modelin olmaması,
 - Anne ve babaların çocuklarının üstün yetenekli oldukları konusundaki görüşlerini paylaşacak uzmanlara ulaşamamaları, çocuklarının öğrenim yaşamları konusunda yeterli danışmanlık alamamaları,
 - Anne babaların üstün yeteneklilerin özelliklerini bilmemeleri, yanlış tutumları, sorunlarla başa çıkmada yetersiz kalışları, uzman yardımı almada güçlüklerle karşılaşmaları,
 - Toplumun üstün yetenekli çocukların özel olarak eğitilmesi konusunda yeterli duyarlılıkta olmaması,
 - Üstün yetenekli kişilerin yetenekleri doğrultusunda istihdam edilmemeleri,
- sayılabilir.

8.5.6.2. Öneriler

- Devletin eğitimle ilgili birimler (MEB, YÖK, DPT) üstün yetenekli potansiyelini öncelikle fark edip önemseyerek eğitimin gerçekleşmesine yönelik bir üst kurul oluşturmalı ve bu kurulun hem kısa hem de uzun vadede planlar yapması hem de yetersiz ve eksik mevzuat hükümlerinin ihtiyaçlar göz önüne alınarak değiştirilmesini sağlaması gerekmektedir.
- Üstün yeteneklilerin üniversite eğitimini en hızlı ve kısa sürede tamamlamalarına ilişkin 2547 sayılı Kanun'da yasal düzenlemelerin yapılması ve öğrenimleri esnasında ve sonrasında izlenerek eğitimlerinin özel olarak desteklenmesi, zenginleştirilmesi ve yönlendirme çalışmalarının yapılması ve burs olanaklarının artırılması gerekmektedir.
- Üstün yeteneklilerin tanılmasında kullanılacak uygun testlerin belirlenip hazırlanmasında üniversitelerin ilgili bölümleriyle işbirliği yaparak geçerli güvenilir ve çeşitli alanların ölçümüne olanak sağlayan testlerin öncelikle oluşturulması gerekmektedir.
- Bu alanda çalışan yönetici denetici ve diğer personelin hizmetiçi eğitimle gerekli formasyonu kazanmaları sağlanmalıdır.
- **Üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda müstakil bir yasal düzenleme yapılmalıdır.** En azından üstün yeteneklilerle ilgili 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun'un değişik alanlardaki üstün yeteneğin belirlenmesi, eğitimi, istihdamı konularında günün koşullarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir.
- Üstün yetenekli çocukların eğitim gördüğü Bilim ve Sanat Merkezlerinin kurumsal bir kimliğe kavuşması, mevcut norm kadro ve ek ders yönetmeliklerinde buralarda çalışan öğretmenlere yer verilmesi, bu alanda yetişmiş öğretmenlerin devamlılığı açısından önemlidir. Ayrıca bu merkezlere öğrencilerin hazırladıkları projeler için diğer okulların ödeneklerine ek olarak özel bir bütçe konulması, öğrencilerin performanslarının değerlendirilmesinin genel eğitime yansıtılarak kurumların Devlet destekli kurs hâlinde kurtarılması yararlı olacaktır.
- Eğitimin ileri aşamalarında TÜBİTAK, TÜBA ve TEKNOKENT'ler ile işbirliği içine girilmelidir.
- Teknoloji yoğunluklu özel şirketler ve savunma sanayisinde yer alan şirketlere yönelik tanıtım programları düzenleyip eğitimin ilerleyen aşamalarında bu şirketlerde çalışma ya da stajyerlik olanağı sağlanmalıdır.

Bölüm Kaynakçası

1. Akarsu, Füsün, “**Enderun: The Palace School Fort He Gifted**”, Nedherlands: Europe Council for High Ability (ECHA), 1991.
2. Akarsu, Füsün. “**A Learning Model For İstanbul Science and Art Centers**” (BILSEM) Vol. 15, No.2, pp 124-129, 2001.
3. Akçamete, Gönül., Kaner, S. “**Cumhuriyetin 75 Yılında Çocuğa Yönelik Özel Eğitim Çalışmaları**”, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi: Cumhuriyet ve Çocuk, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezî Yayınları, No: 2, 395-405., Ankara, 1999.
4. Ataman Ayşegül, “**Üstün Yetenekli Çocukların Eğitsel Sorunları**”, Ankara Fen Lisesinde bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. 1976.
5. Ataman, Ayşegül, “**Üstün Zekâlı Ve Üstün Zekâlı Çocuklar**”, Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, Ankara 2003.
6. Ataman Ayşegül, “**Üstün Zekâlılar İçin Özel Eğitim İmkanları**”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1988.
7. Ataman Ayşegül, “**Özel Eğitim/Sorunlar, Yaklaşımlar, Öneriler**” Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı.39. s. 22, Ankara 2003.
8. Akkanat, Hulusi, Seçilmiş Makaleler Kitabı, I. Türkiye Üstün zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını dizisi:1, İstanbul 2004.
9. Bencik, Saniye, “**Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
10. Birdişi F. ve Özdemir H., “**Türkiye’de Nitelikli Kamusal Eğitim Politikaları İçinde Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Avrupa Birliğinde Yer Alan Uygulamalar**” II. Üstün Yetenekliler Kongresi, Eskişehir 2009.
11. Bilgili, Ahmet Emre, “**Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi Sorunu**”, Eğitim Bilimleri Dergisi, 12, 59-79, 2000.
12. Bostancı, B “**Üstün Yetenekli İlkokul Öğrencilerini Kapsayan ve Normal Okulların Özel Sınıflarında Uygulanan Müfredat Programı Taslağı İle İlgili Bir Durum Takip Araştırması**”, Eğitim Fakültesi, Ankara 1972.
13. Children İn Europe (2008), “**Young Children And Their Services: Developing A European Approach**”, <http://www.childrenineurope.org>.
14. Cutts, Norma E., Moseley, Nicholas., “**Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi**”, Özgür Yayınları, İstanbul 2001.
15. Çağlar, Doğan. Seçilmiş Makaleler Kitabı, I. Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını Dizisi:1, İstanbul 2004.
16. Çamurlu, Abdullah, “**Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Bilim ve Sanat Merkezleri**”, Eğitim Dergisi, Sayı: 1, M.E. B. Yayınları, Ankara 2001.

17. Davaslıgil, Ümit, Seçilmiş Makaleler Kitabı, I. Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını Dizisi:1, İstanbul 2004.
18. Davaslıgil, Ümit, “**Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu**”, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.
19. Keysan, A., “**SSCB’de Üstün Zekâlıların Eğitimi**”, GÜEF, Ankara 1986.
20. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Ankara 2007.
21. Kulaksızoğlu, Adnan, Seçilmiş Makaleler Kitabı, I. Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını Dizisi:1, İstanbul 2004.
22. Özkan, Didem, “**Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Örgütsel Etkililiği**”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.
23. WHO, The World Health Report, “**Conquering Suffering, Enriching Humanity**”, 1997.
24. Yeşilova, Habibe, “**Üstün Yeteneklilik ve Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi**”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
25. Özel Eğitim Konseyi, “**Üstün Yetenekliler ve Eğitimleri Komisyonu Raporu**”, (1991).
26. Sartori, Giovanni, “**Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**”, Çev.: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.
27. Gözübüyük, Şeref & Tan, Turgut, İdare Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, İkinci Baskı, 2003.
28. Ataman Ayşegül, “Gelişim ve Öğrenme”, Geliştirilmiş 3. Baskı, 2004.
29. Özsoy, Y., “**Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri**”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 1984.
30. Heller, Kurt A., Franz J. Mönks & A. Harry Passow, “**International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent**”, Oxford, Pergamon, 1993.
31. Morelock, M., “**Giftedness: The View From Within, Understanding Our Gifted**”, Vol. 4, No.3 P. 1,11-15. January. Online at www.gtcybersource.org, 1992.
32. Noticias, “**Título Primero De Las Enseñanzas De Régimen General**”, 2008 http://noticias.juridicas.com/base_datos/, Erişim 12.03.2009.
33. Monks, F.J. & Pfluger, R., “**Schulische Begabtenforderung in Europa-eine Bestandsaufnahme**”, 2004.
34. Şirin, M.R., “**Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Ön Raporu**”, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.
35. Aydın, Selim, “**Eğitime Farklı Bir Bakış**”, TÖV Yayınları, İzmir, 1994.
36. Akarsu, F., Seçilmiş Makaleler Kitabı, I. Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını Dizisi: 1, İstanbul, 2004.
37. Dağlıoğlu, H. E., “**İlkokul 2.-5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi**”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

38. Leana, M.Z., “**Üstün Zekâlı ve Normal Çocuklarda Yönetmel Fonksiyonlar: Londra Kulesi Testi**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2005.
39. Akkuş, Nülfifer, “**Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklara Günümüzde Uygulanan İlköğretim Eğitim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi**”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana, 2007.
40. Davashgil, Ü., “**Üstün Çocuklara Sahip Ailelerin Eğitimi**”, Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu, Ankara, 2000.
41. Enç, M., Çağlar, D. ve Özsoy, Y., “Özel Eğitime Giriş”, Ankara, 1975.
42. Enç, M., “**Üstün Beyin Gücü**”, 2. Basım, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979.
43. www.biltek.tubitak.gov.tr Erişim tarihi: 13.11.2008
44. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/5_sura Erişim tarihi 20.02.2009.
45. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura Erişim tarihi 20.02.2009.
46. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/12_sura Erişim tarihi 20.02.2009.
47. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/17_sura.pdf Erişim tarihi 20.02.2009.
48. http://orgm.meb.gov.tr/mevzuat/yonergeler/bilim_sanat_yeni_yonerge.doc,
49. Children in Europe : www.childrenineurope.org Erişim tarihi 15.01.2009.

DOKUZUNCU BÖLÜM

TESPİT EDİLEN SORUNLAR VE ÖNERİLER

9.1. TESPİT EDİLEN SORUNLAR

Çocukların mağduriyetinin nedenlerinin bulunması ve önlenmesine yönelik çözüm önerilerinin değerlendirilmesi amacıyla verilen 25 farklı Meclis araştırması önergesinden çıkarılan konu başlıkları arasından kayıp çocuklar ile çocukların mağduriyetine yol açan diğer sebeplere ilişkin unsurlar altı ayrı başlık altında detaylandırılmış; saha çalışmaları ve konuk tercihleri bu başlıklara paralel olarak gerçekleştirilmiştir. Bu bölümün yazımında sorun ve öneriler ana hatlarıyla ele alınmış; detaylar, Saha Çalışmaları ile Tutanak Özetleri (Ek.1) içinde okuyucunun bilgisine sunulmuştur.

Bu bölümde öncelikle “kayıp çocuklar” ile “diğer mağduriyet nedenleri” ve “çocuk politikası”na ilişkin durum tespiti yapılmıştır. Daha sonra “kurumsal yapılar” ile “kayıt sistemi”ne ilişkin tespit edilen sorunlar belirlenmiştir.

Öneriler başlığı altında ise çocukların “kaybolmasını” ve “mağdur olmasını” önlemeye yönelik müdahale önerileri sıralanmıştır. Yine bu başlık altında “çocuk politikası”, “kurumsal yapılar”, “medya” ve “kayıt” sistemine ilişkin öneriler alt başlıklar altında verilmiştir.

9.1.1. Kayıp Çocuklar

Kayıp çocuklar konusunda tam, doğru, sürekli ve düzenli veri toplamaya ilgili dünya genelinde bazı zorluklar yaşanmaktadır. Konuyla ilgili durum tespitleri ve geleceğe yönelik tahminler yapılması ile uygun müdahale yöntemlerinin seçilmesi çoğu kez;

- 1) Ülkeler genelinde doğum kayıtlarının tümüne ulaşamaması, çocuk yaş grubu nüfusun tam ve doğru olarak saptanamaması,
- 2) Çocuk kayıplarının resmî makamlara bildirilmesindeki eksiklikler ve gecikmeler,
- 3) Kayıpların zamanında ve tam olarak kaydedilememesi ve/veya güncellenememesi,
- 4) Toplanan verilerin (çocuğun yaşı, kayıp nedeni, olası risk faktörleri vb. konularda) güvenilir olmaması, kayıtların elektronik ortamda toplanamaması ve/veya karşılaştırılabilir özellikte olmaması nedeniyle sekteye uğramaktadır.

Bu durumda, yasal makamlardan ve yetkililerden elde edilen istatistikler birleştirilememekte, diğer ilgili kurumlar ile (zamanında) paylaşamamakta, tekrar eden kayıp olaylarında veya kayıp yerlerinin aynı il/ilçe olmaması durumunda kayıp çocuk istatistikleri doğru olarak hesaplanamamaktadır.

Kayıp Çocuk Sorununun Tespitine Yönelik Türkiye’de Yapılan Çalışmalar ve İhtiyaçlar:

Ülkemizde de esas olarak kolluk kuvvetlerine kayıp çocuğu aramasında yol göstermeye yönelik olan ulusal veriler (kayıp çocuğun arkadaş, aile ve sosyal çevresi ile ilişkili özellikler, sağlık sorunları vb.), çocuğun kaybı ile ilişkili olabilecek faktörler hakkında yeterince bilgi sağlayamamaktadır.

Yurtlarda yaşayan çocuklarda kayıp olayları daha sık olarak gözlenirken, çocuğa ait dosyalarda detaylı sosyal incelemeler olsa dahi; bu veriler rutin hizmet sürecinde bir araya getirilmemekte, kayıp çocuk profilini tanımlamak, kayıp açısından yüksek riskli çocukları erken dönemde tespit etmek, kayıp çocuk sorununa ait ileriye dönük tahminler yapmak konusunda kullanılmamaktadır. Çünkü verilerin elektronik ortam yerine, yazılı ortamda toplanması ve saklanması verilerin birleştirilmesi, raporlanması ve paylaşılmasını sınırlamaktadır.

9 Haziran 2010 tarihine (Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi Projesi Kurumlararası İşbirliği Protokolü) kadar ulusal mevzuatımızda “kayıp çocuk” kavramı üzerinde konu uzmanlarının hemfikir olmadığı gözlenmekte ve kurumlara göre kayıp çocuk tanımları farklılaşabilmektedir. Bu nedenle, kayıp çocuk konusunda pek çok farklı tanım ve uygulama ile karşılaşmaktadır. (Ek 2 - Protokol)

Türkiye’de kayıp çocuk sorununun değerlendirilmesi için ulaşılabilecek kaynaklar Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve SHÇEK’in kayıtlarıdır. Kayıtların detaylı analizi rapor içinde yer almaktadır. Ancak bu kayıtlar değerlendirmek istenildiğinde, kurumlar arasında ve kurumların da merkez ve taşra teşkilatları arasında iletişim eksikliği önümüze çıkmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından kayıp çocuklar hakkında 1997 yılından beri kayıt tutulduğu gözlenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğüne 2006-2010 tarihleri arasında kayıp olarak ihbar edilen çocuklara ilişkin veriler üzerinde TÜİK, Komisyon çalışmaları dâhilinde bir analiz gerçekleştirmiştir.

Bu analize göre:

- Haklarında kayıp müracaatı yapılmış olan çocukların yaş gruplarına göre dağılımı ile hâlen kayıp olan çocukların dağılımı birbirine benzemektedir.
- Öte yandan, kayıp çocukların **yaş grupları ve cinsiyetlerine göre** bulunma yüzdeleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum, yaş gruplarına ve cinsiyete göre kaybolma nedenlerinin farklı olabileceğini düşündürmektedir.
- Kayıp çocukların toplam sayısı incelendiğinde, her kayıp on çocuktan altısının ailelerinin yanında yaşarken kayboldukları; öte yandan, kurumda yaşayan çocuklar arasında kaybolma durumunun ailesi ile birlikte yaşayan çocuklara göre anlamlı düzeyde fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle, **aile ile kurum** bakımı alan çocukların genel özelliklerindeki farklılıklar kadar, kayıp ile ilişkili olabilecek fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin de kayıp ile olası ilişkilerinin varlığı ve boyutunun saptanmasının önemli olduğu düşünülmüştür.
- SHÇEK’e bağlı kuruluşlarda ayda yaklaşık 500 kadar çocuğun kurumdan izinsiz ayrılmış olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında yer almaktadır. Kurumundan izinsiz ayrılan çocukların önemli bir kısmı kuruma geri dönmekte ise de kızlardan % 55 ve erkeklerden % 27’sinin bu dönem için suç mağduru olması dikkat çekmektedir. Bu durum izinsiz kayıpların en kısa sürede bulunarak güvenli bir ortama yerleştirilmelerinin önemine işaret etmektedir.
- Son yıllarda çocukların kaybolduğuna ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğüne yapılan ihbar sayısında artış gözlenmiştir.
- Kayıp ihbarı yapılan çocukların yaklaşık üçte ikisi 15-19 yaş grubunda; üçte biri 10-14 yaş grubunda ve % 5 kadar bir kısmı ise 0-9 yaş grubundadır.
- Hâlen kayıp olma oranları yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır: 0-9 yaş grubunda hâlen kayıp olma % 7 civarında iken, 10-14 ve 15-17 yaş gruplarında % 5 civarındadır.
- Kayıp çocukların yaklaşık üçte ikisini kız çocuklar oluşturmaktadır.
- Kayıp müracaatlarının ilkbahar aylarında arttığı saptanmıştır.
- Kayıp çocukların yaklaşık yarısı ilk 15 gün içinde bulunmaktadır.

• Kayıp çocukların yaklaşık yarısı çekirdek ailede, % 8’i tek ebeveynin yanında yaşamaktadır. SHÇEK’e bağlı kuruluşlarda yaşayan kayıp çocukların oranı ise % 15’dir.

SHÇEK kurumlarından izinsiz ayrılan ve kayıp bildirim yapılan çocukların üçte ikisi kızdır. Çocukların yaklaşık yarısı kurumdan birden çok sayıda izinsiz ayrılmıştır. Kurumdan izinsiz ayrılan çocukların dörtte biri salim çocuk iken dörtte üçü suç mağduru ya da suça karışmış çocuktur. (SHÇEK kayıtlarından)

Çocukların kaybolma nedenlerinin incelenmesi sırasında, Komisyon çalışmalarında dinlenen konuk ifadeleri, Komisyon saha gözlemleri ve Komisyon tarafından yapılan Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi-Saha Araştırması sonuçları ile 2008 Temmuzunda Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının 850 ilçede kurumlarla işbirliği içinde çalışarak hazırladığı kayıp çocuklar raporu irdelenmiştir.

Sonuç olarak çocukların kaybolma nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Çocukların evden ayrılma nedenleri arasında: Erken yaşta evlilikler, arkadaş ortamı, okuldaki başarısızlık, şiddet, aile baskısı, başkalarının hayatına özenme, macera hevesi, büyükşehir cazibesi, para kazanma arzusu, güvensizlik, kötü arkadaş etkisi, ailelerin çocuklarının arkadaş gruplarını iyi analiz edememesi ve karne korkusu-derslerde başarısızlık, toplumdaki dışlanma, okulda itilme.

2. Aile yapısı: Ailede şiddetli geçimsizlik, işsizlik, yoksulluk, aile içi şiddet, eğitimsizlik, aile içi çatışmalar, anne baba ayrılığı, aile büyüklerinin (dede, nine) yanında yaşama, kalabalık aile, sosyal iletişim sorunları, çocuk yetiştirme konusunda yetersizlikler, parçalanmış aile ortamı, göç etme.

3. Zekâ özürlü bulunma ve akıl sağlığı normal seviyede olmama.

4. Kaçırılmalar nedeniyle kaybolmalar.

5. Yuva ve yurtlarda korunma ve bakım altına alınan çocukların kurum bakımını reddetme veya kabullenememe, kurum kurallarına ve kurallı yaşama uyum sağlayamama, yurt ve yuvalarda çocuğun ailesine ve yakınlarına duyduğu özlem.

6. Kaza ve doğal afetler nedeniyle kaybolmalar.

7. Medya programlarının özenti oluşturması, İnternetin bilinçsiz kullanımı.

8. Cinayet veya terör suçlarını işleyenlerin bu suçlarda çocukları kullanmaları.

Tüm bu değerlendirmeler sonucunda çocukların kayıp olarak bildirilmesinde çocuk, aile, sosyal çevre ve toplumsal etmenlerin rol oynadığı görülmektedir. Bu etmenler sonucunda çocuk olması gereken aile ortamında yaşamına devam edememekte ve mağdur konumuna düşmektedir.

Çocuğa ait etmenler arasında;

• Aile içinde ekonomik ve sosyal nedenler ile yaşamına devam etmeme kararı verme
• Yakın çevresindeki diğer kişilerin etkisiyle daha iyi bir yaşam süreceği beklentisi içine girme,

• Toplumdaki farklı olay ve kişilerden etkilenerek yaşamını daha iyi sürdürme yolu arayışı; gelecekteki yaşamına ilişkin yol belirlemesini ve olumlu yaşam felsefesini oluşturan okul ortamından ayrılmış olma

• Bedensel, bilişsel ve ruhsal olarak sorunu olma
yer almaktadır.

Aileye ait etmenler arasında;

• Çocuğun büyüme ve gelişmesi sürecinde yeterli ebeveynlik yapamama

• Sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı konumda olma

Toplumsal etmenler arasında

- Çocuk ve gençlerin olumsuz “rol modellerin” etkisinde kalması
- Kaza ve doğal afetlerde çocukların korunamaması
- Çocuğun suç ve terör örgütlerince kullanılmasının önlenememesi

Tüm bu nedenler çocuğun, toplumda dezavantajlı bir konumda olmasına ve aile ortamından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Kayıp çocukların bulunmasını kolaylaştıran faktörlerin bilinmesi durumunda, çocuk kaybı önlenemese (birincil korunma sağlanamasa) dahi, bulunmanın hızlandırılması (ve olası kılınması) sağlanacağı için:

- 1) Çocukların kayboldukları dönemde örselenmeleri, suça karışmaları, suç mağduru olmaları ve hayati tehlikelerinin engellenmesi (ikincil korunma) ile
- 2) Kaybolmuş ama sonradan bulunmuş çocukların rehabilitasyonu, sosyal çevreye adaptasyonu ve tekrar kayıpların önlenmesi (üçüncül korunma) açısından önemli başarı elde edilebileceği açıktır.

9.1.2. Çocukların Mağduriyetine Yol Açan Diğer Nedenler

Komisyon çalışmaları sırasında çocukların mağdur olmalarına neden olan farklı koşullara yönelik inceleme yapılmıştır. Çocukların mağduriyetine yol açan nedenler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

9.1.2.1. Cinsel İstismar

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmali için kesin bir sıklık bildirmek mümkün olmamakla birlikte yapılan araştırmaların sonuçlarına göre çocukların % 13–62’si fiziksel istismara, % 8–28’i cinsel istismara uğramaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların risk etmenleri değerlendirildiğinde;

- Ebeveynlerin, özellikle annelerin eğitim düzeyinin düşük olması, ev hanımı olması ve genç yaşta olması,
- Ebeveynlerde psikolojik sorunlar bulunması; ebeveynlerde alkol ve madde kullanımı,
- Yetersiz ebeveynlik olması, aile içi iletişimin sağlanamaması,
- Aile yapısı: Çok çocuklu aileler, boşanmış aile, evlilik sorunları,
- Ailenin sosyoekonomik düzeyinin düşüklüğü,
- Aile içi şiddet varlığı ve ebeveynin çocukluk döneminde istismara uğramış olma durumu,
- İstenmeyen gebelik sonucu doğmak,
- Arkadaş çevresinin olumsuz olması,
- Çocuğun engelli olması,
- İşsizlik, göç gelme gibi sosyal etmenler,

Cinsel istismara uğrayan çocuğun mağduriyetine neden olan kişinin bildirim ve yargılanması sürecinde çocuğun mağduriyeti başka bir boyutta devam etmektedir.

- **Tanı, başvuru ve soruşturma sırasında;**

- Sağlık kuruluşunda olay hakkında bilgi alma, muayene, sağlık personeli ile iletişim sırasında fiziki koşulların uygun olmaması,
- Kolluk kuvvetleri tarafından olay hakkında bilgi alma, muayene, polis ile iletişim sırasında, fiziki koşulların uygun olmaması,
- Savcılık başvurusunda çocuktan tekrar ifade alınması, çocuktan ifade alanların alanında uzmanlaşmış olmaması, mekânın ifade almak için uygun olmaması, çocukların ifade verme sürecinde destek mekanizmalarının yeterince ve etkili bir şekilde işlememesi.

- **Mahkeme sırasında;**

- Daha önce alınan ifadelerin ve hazırlanan raporların yetersizliği nedeniyle çocuğun tekrar ifade vermesi ve mahkeme sürecine bizzat dâhil edilmesi,
- Mahkeme tarafından Adli Tıp Kurumunun vereceği raporun beklenmesi ve bu süreçte yaşanan güçlükler,
- Mahkemede mağdurların sosyal inceleme raporunun alınma zorunluluğunun olmaması, adalet sisteminde sosyal çalışma görevlilerinin sayısal yetersizliği,
- Çocuk mahkemelerinin yurt genelinde kuruluşu tamamlanmadığı için çocukların asliye ceza mahkemelerinde yargılanıyor olması ,
- Çocuk hukuku alanında yeterli uzmanlaşmanın olmaması ,
- Baronun zorunlu müdafilik hizmetlerindeki yeterliliğin sıklıkla müdafilerin kişisel duyarlılığına bağlı olması ,
- Mahkemede çocuk hakkında karar verinceye kadar, çocuğun korunma tedbirinin alınması sürecinde kurumlar arası koordinasyonda yaşanan güçlük.

- **Mahkeme sonrası süreç;**

- Verilen tedbir kararlarının uygulanmasında ve izlenmesinde güçlükler,
- Çocuğun izlem sürecinde sağlık hizmetlerinin yetersizliği,
- Aile yanında istismara uğrayan çocukların izlem güçlüğü (eğitim ve sağlık tedbirlerinin uygulanma güçlüğü).

9.1.2.2. Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik olarak 2005 yılında TBMM’ de görev yapmış olan Meclis araştırma komisyonu raporu incelenmiştir. Komisyon raporunda belirlenen nedenler şu şekilde sıralanmıştır:

- Göç ve buna bağlı çarpık ve sağlıksız yerleşme,
- Yoksulluk,
- Kontrolsüz nüfus artışı,
- Ailenin eğitimsizliği,
- Parçalanmış aile,
- Sokakta zorla çalıştırılma,

- Aile içi şiddet ve geçimsizlik,
- Fiziksel-duygusal-cinsel-ekonomik istismar,
- Sevgisizlik, ilgisizlik,
- Çocuk haklarının yeterince hayata geçirilememiş olması,
- Gelir dağılımındaki adaletsizlik.

Bu komisyon raporunda, 2005 yılındaki Meclis araştırma komisyonu raporunda belirtilen öneriler ve bu komisyon kurulana kadar yapılanlar da irdelenmiştir. İlgili bölümde detaylı sonuçlar yer almaktadır.

Öncelikle sokakta yaşayan/çalışan çocukların durum analizini belirlemek amacıyla bu durumda olan çocuk sayısı irdelenmek istenmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü 2005 yılı verilerine göre, ülke genelinde, çeşitli nedenlerle emniyet birimlerine gelen veya getirilen toplam 109.832 çocuğun 2.796'sı sokakta yaşama başlığı altında getirilen çocuklardır. 2009 yılı verilerine göre ise Çocuk Şube Müdürlüğüne toplam 147.904 çocuk getirilmiş olup bu çocukların 479'u sokakta yaşama başlığı altındadır. Emniyet birimlerine 2005 yılında getirilen her 100 çocuktan yaklaşık 3'ü sokakta yaşama başlığı altında kaydedilmişken, 2009 yılında bu yüzde 1000 çocuktan 3'e düşmüştür.

Bazı illerden 2005 yılı verileri ile karşılaştırma yapabilmek amacıyla veri istenmiştir.

❖ İstanbul'da 2005 yılında 204 sokakta yaşayan, 2.178 sokakta çalışan çocuk rapor edilmiştir. Komisyon çalışmalarında İstanbul Valiliğinden alınan bilgiye göre Ocak 2009-Haziran 2010 tarihleri arasında ise İstanbul'da sokakta yaşayan çocuk sayısı 996, sokakta çalıştırılan çocuk sayısı 2.127 olarak saptanmıştır.

❖ Batman'da 2005 yılında 3 sokakta yaşayan, 1622 sokakta çalışan çocuk rapor edilmiştir. Komisyon çalışmalarında Batman Valiliğinden alınan bilgiye göre Ocak 2009-Haziran 2010 tarihleri arasında ise Batman'da sokakta yaşayan çocuk bulunmazken, sokakta çalıştırılan çocuk sayısı 526 olarak saptanmıştır.

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların genel olarak risk etmenleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireysel özellikler:
 - Sokakta çalışan çocukların çoğunluğu (yaklaşık % 80) 14 yaşın altındadır.
 - Erkek çocuklar daha fazladır.
 - Çocukların çoğu hiç okula gitmemiştir.
 - Arkadaş etkisinde kalma
- Aile yapısı:
 - Ailenin eğitimsizliği
 - Sosyoekonomik seviyenin düşük olması
 - Sorun yaşayan, parçalanmış veya tek ebeveynli ailelerden gelme
 - Aile bireylerinden birisinin suçlu olması
 - Göç gelme
 - Sokakta çalışmanın normal kabul edilmesi
 - İhmal ve istismarın olması,
 - Aile içinde çatışma yaşanması ve şiddet olması

Sokakta yaşama ve çalışma çocukların büyüme ve gelişimlerini olumsuz olarak etkilemekte, çocukların geleceğe yönelik yaşamlarının da olumsuz yönde gelişmesine neden olmaktadır.

- Beslenme yetersizlikleri vardır.
- Barınma koşulları uygun değildir (tren garlarında, otobüs terminallerinde, metro duraklarında, bankamatiklerde, boş barınaklarda v.b).
- İklimde uygun giysileri bulunmamaktadır.
- Koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerine ulaşamamaktadırlar.
- Tuvalet hijyeni açısından sorunlar yaşamaktadırlar.
- Temiz suya ulaşamamaktadırlar.
- Sık sık banyo yapamamaktadırlar.
- İklim koşullarından olumsuz olarak etkilenmektedirler.
- Çalıştıkları iş alanlarında iş kazaları açısından risk altındadırlar.
- Fiziksel istismara uğramaktadırlar.
- Erkek çocuklar daha büyük erkekler tarafından, kızlar erkek çocuklar ve erişkin erkekler tarafından cinsel istismara uğramaktadırlar.
- Kendi aralarında birbirlerine sıkça fiziksel şiddet uygulamaktadırlar.
- Sigara kullanımı yüzdesi yüksektir.
- Alkol kullanımı yüzdesi yüksektir.
- Madde kullanımı yüzdeleri yüksektir.
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmaktadırlar.
- Cilt enfeksiyonları sık olarak görülmektedir.
- Cilt kesileri oluşmaktadır.

9.1.2.3. Çalıştırılan Çocuklar

Çocukların çalıştırılmaları ekonomik olarak istismar şeklinde tanımlanmakta olup, önemli çocuk mağduriyetleri arasındadır.

Çocukların çalıştırılmasının temel nedenleri, yoksulluk, göç, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, geleneksel bakış açısı, meslek edinme, mevzuatın eksiklikleri ve etkin uygulanamaması, işverenlerin çocuk işgücüne olan talebi olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde çocukların çalıştırılması ile ilgili sorunlar şu temel noktalarda toplanmaktadır:

- Yasal koruma altında olmayan çalışan çocukların bulunması: Çocuk çalışma eğiliminin en fazla olduğu iş grupları “3 ve daha az kişinin çalıştığı küçük esnaf ve sanatkârlara ait işyerleri”, “bir ailenin üyeleri veya hısımlar arasında dışarıdan başka biri katılmayarak evlerde ve el sanatlarının yapıldığı işler”, “ev hizmeti kapsamındaki işler” ve “tarım işkolundaki işler”dir.
- En az çalışma yaşının altında çocuk çalıştırılması: Yasal olarak belirlenen yaşın altında çocuk çalıştırılmaktadır.
- Çocukların genellikle enformel sektöre özgü işlerde çalıştırılması: Çocuklar genellikle kayıt dışı olan küçük ölçekli ve geleneksel çalışma ilişkilerinin egemen olduğu enformel işyerlerinde çalıştırılmaktadırlar. Bu işyeri ve çalışma koşullarında çalışan çocukların yasal hakları verilmemekte ve olumsuz olarak etkilenmektedirler.

- Çocukların yaşlarına uygun olmayan ve yüksek riskli işlerde çalıştırılmaları:
 - Denetim sistemindeki boşluk: İş müfettişlerinin denetim yetkisi çocukların çalıştırıldıkları bazı işkollarını kapsamaması nedeniyle denetleme yapılamamaktadır.
- Bu nedenlerden dolayı çocukların işyerlerinde tespit edilememesi de mağduriyetin başka bir boyutunu oluşturmaktadır.

Çocuğun çalıştırılmasının çocuğun yaşamı üzerinde temel etkileri bulunmaktadır.

- Çalışma çocuğun sağlığını, güvenliğini ve gelişmesini olumsuz olarak etkilemektedir.
 - Çocuğun çalışmaya başladığı yaş, çalışma süresi, yaptığı işin türü doğrudan doğruya çocuğun sağlık durumunu ve gelişimini etkilemektedir.
 - Çocukların çalışmalarının çocuklar üzerindeki en önemli etkisi büyüme ve gelişme üzerine olmaktadır. Bu dönemde yetersiz alınan enerji ve protein miktarı çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemekte ve durdurabilmektedir.
 - Çocuğun çalışması çocuğun psikososyal gelişimini de etkilemektedir. Çocuğun psikososyal gelişimi için oyun oynaması, okula gitmesi, boş zamanlarda kendini geliştiren uğraşları olması ve kendi yaş grubu ile sosyal iletişimi gereklidir. Çalışan çocuklar para kazanarak yaşama erken atılmakta ve erişkin olmak için de aileleri tarafından itilmektedirler. Erişkin olmaya hazır olmadıkları bir dönemde erişkin gibi davranmaları istenmektedir. Çalışan çocuklarda görülen anksiyete ve depresyon başlıca görülen psikososyal sorunlardır. Çalışan çocukların sık olarak ifade ettikleri yakınmalar ise baş ağrısı, yeme sorunları, ağlama, oyuna karşı isteksizlik, kabızlık, yorgunluk, kabul görmeme, uyku sorunları ve genel mutsuzluk halleridir. Çocuklar çalıştıkları için aileleri ile yeterince iletişim kuramamaktadırlar. Çocuğun aile içindeki “çocuk rolü”, ekonomik olarak gelir getirmesi nedeniyle “para kazanan erişkin rolü” şeklinde değişmesine neden olur. Bu kavram ve rol karmaşası da çocuk ile aile arasındaki iletişimi olumsuz olarak etkilemektedir.
 - Sanayide çalışan çocuklar ise uzun çalışma saatleri nedeniyle günlerinin önemli bir bölümünü işyerinde ve ulaşımda geçirmektedirler. Beraber çalıştıkları erişkinler çocukların sosyal gelişimlerini etkilemektedirler. Diğer taraftan çocukların çalıştıkları alanlarda günlerinin önemli bir bölümünde bu yetişkinlerle beraber olmaları ve iş çevresi dışında sosyal yaşamlarının olmayışı çocukların sosyal gelişimlerini sınırlandırmaktadır.
 - İşyerlerinde yapılan çalışmalarda, işyeri sahibinin çalışan çocuğa yönelik davranışlarında fiziksel ve duygusal istismarın olduğu saptanmaktadır.
 - Maddi olarak kendini bağımsız olarak hisseden çocuk bu parayı harcama kararını da bağımsız olarak verme davranışını gösterebilir. Bu da çocukların işyerindeki devamlı erişkinlerle olan iletişimi, maddi olarak bağımsızlık duygusu, erişkin rolü üstlenme gibi birçok faktörün etkisi ile sigara ve alkol kullanımı, kumar oynama gibi zararlı alışkanlıkları kazanmalarına neden olabilir.
- Çalışma ortamından kaynaklanan sağlık sorunları
 - Birçok işyerinde iş kazası olma riski yüksektir. Çocuklarda risk bilincinin gelişmemiş olmasının yanı sıra meraklı ve deneyimsiz olmaları çalışma sırasında kazaya neden olabilecek tehlikeli davranışlarda bulunmasına sebebiyet vermektedir. İş yerlerindeki makineler ve iş yeri ortamı erişkinlerin çalışma düzenine göre düzenlenmektedir. Ayrıca yine kişisel koruyucular da erişkinlere göre üretilmektedir. İş makineleri, ortamı ve kullanılan koruyucular çocuklar için düzenlenmediği için de çocuk yaş grubu iş kazası riski ve görülme sıklığı erişkinlere göre daha yüksektir.

➤ Çalışma, çocukların sağlığını fiziksel yönden etkilemektedir. Ağır yük taşıma ya da elverişsiz pozisyonlarda uzun süre oturma, çocuğun henüz gelişmekte olan bedenine kalıcı zararlar verebilir.

➤ İşyeri ortamlarında birçok kimyasal madde ile karşılaşmaktadır. Çalışan çocukların yüzey alanlarının geniş, cilt yapılarının ince ve solunum hızlarının yüksek olması nedeniyle aynı ortamda çalışan erişkinlere göre kimyasal maddelerden etkilenme daha yoğun olmaktadır. İşyerinde kalınan süre ve kimyasal maddeyle çalışma süresi de etkilenmenin derecesini belirlemektedir. Sonuçta maruz kalınan kimyasal maddeye ait sağlık sorunları da ortaya çıkmaktadır.

➤ İşyerindeki diğer çalışanlar da çocuklara zarar verebilmektedir.

• Çalışma yaşamının çocuk üzerine olan etkileri temel olarak öğretim kurumlarına ulaşamamasına neden olmakta ve sosyal olarak akranlarına göre gelişmesinin önünde bir engel teşkil etmektedir.

9.1.2.4. Suça Sürüklenen Çocuklar

Çocukların suça sürüklenmeleri aile ve toplumun etkisi ile olmaktadır. Çocukların suça sürüklenmesinde rol oynayan etmenler aşağıda sıralanmıştır.

- Aile özellikleri:
 - Eğitim düzeyi düşük olan aileler
 - İlgi ve sevgi yetersizliği olan aileler
 - Aşırı disiplinli aileler
 - Tutarsız davranışları olan ebeveynler
 - Ebeveynlerin sorumluluklarının yerine getirmemesi
 - Çocuğa küçük yaşta taşıyabileceğinden daha fazla sorumluluk verilmesi
 - Anne ve babada kişilik bozukluğu olması
 - Anne ve babanın sık sık kavga etmesi ve aralarındaki iletişim eksikliği,
 - Ailede alkol ve madde kullanımı olması
 - Parçalanmış aileler (boşanmış ya da ayrı yaşama), çok çocuklu aileler
 - Alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki aileler
 - Ailede suç işlemiş bireylerin olması
- Çocuğun fiziksel, sosyal ve ruhsal durumu:
 - Çocuğun istismar edilmesi
 - Çocukların aileleri ile beraber yaşamıyor olmaları
 - Arkadaşlar arasında madde kullanımı, arkadaşlar arasında suç işleme ve akran etkisi, arkadaşların kumar oynaması
 - Suç işlemesini kolaylaştıracak işlerde çalışan çocuklar

- Yaşanılan bölge ve sosyal çevre:
 - Suç işleyen kişilerin yaşadığı bir bölgede yaşayan aileler
 - Göç bölgelerinde oturan aileler
 - Kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli programlar

Çocukların suça sürüklenmelerinden sonraki süreçte de mağdur olmaları söz konusu olabilmektedir.

- Soruşturma sırasında;
 - Fiziki koşullar, kolluk kuvvetleri tarafından olay hakkında bilgi alma, muayene, polis ile iletişim sırasında,
 - Savcılık başvurusunda çocuktan tekrar ifade alınması, çocuktan ifade alanların alanında uzmanlaşmış olmaması, mekânın uygun koşullarda olmaması, çocukların ifade verme sürecinde destek mekanizmalarının yeterince ve etkili işlememesi
- Mahkeme sırasında;
 - Daha önce alınan ifadelerin ve hazırlanan raporların yetersizliği nedeniyle çocuğun tekrar ifade vermesi,
 - Mahkemede mağdurların sosyal inceleme raporunun alınmasının hâkimin takdirinde olup rapor alma zorunluluğunun olmaması, adalet sisteminde sosyal çalışma görevlilerinin sayısal yetersizliği,
 - Çocuk mahkemelerinin yurt genelinde kuruluşu tamamlanmadığı için çocukların asliye ceza mahkemelerinde yargılanıyor olması,
 - Çocuk hukuku alanında yeterli uzmanlaşmanın olmaması,
 - Baronun zorunlu müdafilik hizmetlerindeki yeterliliğin sıklıkla müdafilerin kişisel duyarlılığına bağlı olması,
 - Mahkemede çocuk hakkında karar verinceye kadar, çocuğun korunma tedbirinin alınması sürecinde kurumlar arası koordinasyonda yaşanan güçlük.
- Mahkeme sonrası süreç
 - Verilen tedbir kararlarının uygulanmasında ve izlenmesinde güçlükler,
 - Çocuğun izlem sürecinde sağlık hizmetlerinin yetersizliği.

Bu komisyon sırasında incelenen çocukların mağdur olma durumları çocukların cinsel istismarı, sokakta yaşaması/çalıştırılması, suça itilmesi ve çalıştırılması başlıkları altındadır.

Her çocuğun yaşama, korunma, gelişme ve katılma hakkı bulunmaktadır. Bu haklara ulaşma doğumla beraber aile tarafından sağlanmalıdır. Oysa çocukların ailelerinin sosyal olarak dezavantajlı koşullarda olması çocukların haklarına ulaşmasına engellemesinin yanı sıra mağdur olmasına da neden olmaktadır. Ailenin sosyoekonomik düzeyinin düşük olması,

göç yaşamaları gibi etmenlerin yanı sıra yaşanan toplumun çocuğa attığı değer de (aile içi etkileşim mekanizmaları, çalıştırılması, sokakta yaşamaları ya da suça karışması) çocuğun mağdur olmasının temel nedenlerinin başında yer almaktadır. Aile ve toplum tarafından çocuğun büyümesi ve gelişmesine ilişkin tutum ve davranışlar çocuğun olumsuz yaşam davranışları edinmesine neden olabilmektedir.

Ayrıca aile bireylerinin yaşam tarzı, toplumda çocukların örnek aldıkları bireylerin davranışsal özellikleri ve medyanın çocuğa verdiği mesajlar çocuğun kendi yaşam tarzı ve davranışları konusunda belirleyici olabilmektedir.

Mağdur olan çocukların korunma ve rehabilitasyonları sırasında yapılan işlemler farklılaşmaktadır. Bu süreç sırasında çocuğun mağduriyeti farklı boyutlarda devam edebilmektedir. Devletin çocuğun mağdur olmasını temelde engellemesinin yanı sıra çocuğun korunması ve rehabilitasyonunda yüksek yararını gözetmesi bakış açısını geliştirmesi gerekmektedir.

Bütün bu süreçlerin yanı sıra çocuğun geleceğe yönelik yaşamının ruhsal ve sosyal sağlık durumunun geliştirilmesi, eğitiminin devam etmesi ve ekonomik bağımsızlığına kavuşması için meslek edindirilmesi ile ilgili mağdur olma durumları da gözlemlenmektedir.

9.1.3. Ulusal Çocuk Politikası

Ülkemizde kalkınma planları Devlet Planlama Teşkilatı sorumluluğunda hazırlanmaktadır. 2010 yılı itibarıyla 9. Kalkınma Planı uygulanmaktadır. Bu plan çerçevesinde sokakta yaşayan/çalıştırılan, çalışan çocuklar, şiddet gören çocuklar gibi farklı mağdur olma durumlarına ilişkin durum analizleri yapılmış ve öncelikli konular olarak belirlenmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatının yıllık programlarında özellikle sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı ailelere yönelik müdahaleler de yer almaktadır.

Ülkemizde çocuklara ve ailelere yönelik hizmet veren bakanlıklar kendi hizmetlerine ilişkin stratejik planlarını hazırlamaktadırlar. Bu planlar kapsamında yer alan amaç ve hedefler Komisyon raporunda detaylı olarak yer almaktadır.

Yerel düzeyde ise ülke genelinde belirlenen çocuk politika ve programlarının öncelikleri benzer sırada izlenmektedir.

Belirlenen sorunlar aşağıda verilmiştir.

➤ Çocukların sağlıklı büyüme ve gelişmeleri ile mağdur olmamaları için yapılması gerekenler konusunda genel bir bakış açısına sahip olunması beklenmektedir. Ülkenin çocuk ile ilgili politika metinlerinde pek çok farklı dezavantajlı durum ele alınmış olmasına karşılık genelden öze doğru genişleyen bir yelpaze gözlenmemektedir.

➤ Bakanlıkların stratejik planlarında pek çok dezavantajlı hedef gruba ulaşmakla ilgili kurum çerçevesinde yapılması gerekenler detaylandırılmaktadır. Bu da çocuklara ve mağdur çocuklara yönelik hazırlanan programların oluşturulmasında kurum etkinlikleri içine yerleştirilen dikey bir modelin benimsendiğini göstermektedir. Yani dezavantajlı bir gruba ilişkin programın yürütülmesi sırasında diğer kurumlarla yakın işbirliği sağlanmadığı için programın etkinliği zayıflamaktadır.

➤ Yerel düzeyde yürütülen programların öncelikleri ulusal programın önceliğinden farklı olabilmelidir. Ulusal programda belirlenen temel amaç ve hedefler göz ardı edilmemek koşuluyla yerel öncelikler programların içine yerleştirilmelidir.

➤ Sosyal yaşamda pek çok etmenin birbirleriyle olan etkileşimleri çocukların mağdur olmasına neden olmaktadır. Sosyal risk etmenlerinin ortadan kaldırılması ile çocukların sağlıklı büyüme ve gelişme süreçleri sağlanabilir. Hâlen sahip olunan çocuk politikası temelde sorunları çözmeye yönelik eylemlerden ziyade sorunlara odaklı oluşturulmuştur. Bu da sorunun içinde çocuğun öncelenmesini göz ardı etmektedir. Çocuğun ön plana alındığı çocuk odaklı sosyal programların desteklenmesine gereksinim vardır.

9.1.4. Yerel Düzeydeki Kurumsal Yapılar ve Koordinasyon Yapısı ile İlgili Sorunlar

Komisyon çalışmaları sırasında öncelikli olarak çalışılan mağdur olma durumlarına ilişkin (kayıp çocuklar, istismar edilen çocuklar (özellikle cinsel), çalıştırılan çocuklar, sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar) **il düzeyinde yapılan kurumsal müdahaleler genellikle mağdur olma durumu sonrasında yer almaktadırlar.**

Mağdur olma durumlarına göre müdahalede yer alan kurum ve kuruluşlar ile etkinlik alanları değişmektedir.

- Kayıp olan bir çocuk ise il özel idaresi sorumluluğunda Emniyet Genel Müdürlüğü ya da Jandarma Genel Komutanlığı tarafından koordine edilen arama çalışmalarının yanı sıra, aramada adli olarak karar aşamasında Cumhuriyet savcılığı ve SHÇEK kurumlarından olan kaybolmalarda ise SHÇEK devreye girmektedir. Çocuğun ailesinin ihbar yapması ise en önemli başlama noktasıdır. Diğer taraftan topluma yönelik olaylar hakkında bilgilendirme yapmada ise medya yer almaktadır. İl düzeyinde özel bir örgütlenme modeli bulunmamaktadır.

- Sokakta çalışan/yaşayan bir çocuk ise Emniyet Genel Müdürlüğü, SHÇEK, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları yer almaktadır. İl düzeyinde il özel idaresinin sorumluluğunda koordinasyon SHÇEK tarafından yürütülmektedir. Okul devamsızlığı olan bir çocuk ise Milli Eğitim Bakanlığı da çocuğun okula başlaması için müdahaleler yapmaktadır. İl düzeyinde SHÇEK koordinatörlüğünde il özel idaresi sorumluluğunda özel bir örgütlenme modeli bulunmaktadır.

- Çalıştırılan bir çocuk ise bulunduğu iş koluna göre müdahaleler değişmektedir. Genel olarak Çalışma Bakanlığı ve SHÇEK kurumları yer almaktadır. Yasal olarak çalıştırılmaması gereken bir alanda çalıştırılan çocuğa yönelik adli merciler de çalışmalara katılmaktadırlar. Yine bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları da çalışmalara katkı sağlamaktadır. Ancak, sokakta çalıştırılan çocukların izlenmesi ve tespitinde Çalışma Bakanlığının sorumluluğu düşük seviyededir.

- Çocukların çalıştırılmaması gereken işlerde çalışmasını tespit edilmesinde Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının da sorumlulukları bulunmaktadır. Diğer taraftan topluma yönelik olaylar hakkında bilgilendirme yapmada ise medya yer almaktadır. İl düzeyinde özel bir örgütlenme modeli bulunmamaktadır. Bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır.

- Suça sürüklenen çocuk ile ilgili müdahalelerde Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Adalet Bakanlığı ve SHÇEK yer almakta olup rehabilitasyon çalışmaları için Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığının da sorumlulukları vardır. İl düzeyinde il özel idaresi sorumluluğunda Adalet Bakanlığı koordinatörlüğünde özel bir örgütlenme modeli bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları da vardır. Medya toplumu bilgilendirme aşamasında önemli bir yere sahiptir.

- İstismar, özellikle cinsel olarak istismar edilen çocuklarla ilgili müdahalelerde Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve SHÇEK temel olarak müdahalede yer alan kurumlardır. Bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Medya toplumu bilgilendirme aşamasında önemli bir yere sahiptir.

Mağdur olan çocuklar için korunma ve rehabilitasyon aşamasında yapılan işlemler sırasında farklı mekanizmaların yer aldığı görülmektedir. İl düzeyinde farklı organizasyonların işletildiği gözlenmiştir. Diğer taraftan mağdur olma durumları dışında il özel idaresi sorumluluğunda yürütülen çocuk ile ilgili farklı komisyonlar da bulunmaktadır. İl özel idaresinde özellikle bir vali yardımcısı anne ve çocuk ile ilgili hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu olabilmektedir. Ancak, ilin büyüklüğü ve sahip olduğu vali yardımcısı sayısına bağlı olarak eğitim alanındaki koordinasyondan bu alanda sorumlu olan vali yardımcısının farklı olma olasılığı da vardır. Bu durumda alınan kararların valilik düzeyinde iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Bu da il düzeyinde yapılan vali ve yardımcılarının iç iletişim sistemini işletmelerine bağlıdır.

İllerde koordinasyon kurulları farklı yasa, tüzük ve yönetmelikler ile kurulmaktadır. Bu hem koordinasyon kurullarının sayısının artmasına hem de kararların paylaşılmasına neden olmaktadır. Örneğin, suça itilen bir çocukla ilgili Adalet Bakanlığının koordinatörlüğünde bir koordinasyon kurulu varken bu çocuk sokakta çalışan bir çocuk ise SHÇEK koordinatörlüğünde bir koordinasyon kurulu hâline gelmektedir. Bu işleyişe ilişkin ikinci bir sorun ise illerde koordinasyon kurullarında görevlendirilen personel aynı olabilmektedir, yani ilde çocuk ile ilgilenen kişilerin sayısı sınırlı sayıda olup farklı koordinasyon kurullarında aynı kişiler farklı kimliklerle çalışmaktadırlar. Bu da aynı kişilerin farklı koordinasyon kurulu isimleri altında, farklı gündemle toplanması uygulamasına neden olmaktadır.

Koordinasyon kurulları dışında il düzeyinde durumun izlenmesi için farklı kurumların temsilcilerinin katıldığı haftalık toplantılar vardır. Bu toplantıların yapılma durumunun yanı sıra, etkinliği de illere göre değişmektedir.

İl düzeyinde çocukların mağdur olmaları durumunda yapılan etkinlikler genel olarak daha ön plana çıkmaktadır. Çocukların mağdur olmalarının önlenmesine yönelik olarak da pek çok kurum tarafından etkinlikler yürütülmektedir. **Çocukların mağdur olmalarının önlenmesine yönelik olarak İçişleri Bakanlığı İl özel idareleri, SHÇEK ve Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler, Kültür Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, medya ve sivil toplum kuruluşları kendi program ve uygulamalarında farklı müdahaleler yapmaktadırlar.** Önlemeye yönelik olarak yapılan müdahaleler içinde en fazla, konu hakkında bilgilendirme bulunmaktadır. Bilgilendirme kapsamı içinde mağdur olma tanımı yer almakta ve mağdur olduğunda yapılması gerekenlerin ne olması gerektiği belirtilmektedir. Bu çalışmaların yapılması sırasında bazı illerde üniversitelerin ilgili birimlerinden bilimsel olarak danışmanlık düzeyinde katkı alınabilmektedir.

Ülkemizde ailelerin sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesine ilişkin de pek çok program yürütülmektedir. Bu programlarda hedef, aile olarak alınmaktadır. Ailenin sosyal ve ekonomik olarak gelişmesine katkıda bulunan her programın çocuğun özellikle okula devamını sağlama, çalıştırılmaması, suça sürüklenmemesi gibi farklı alanlarda mağdur olmasını önlemeye yönelik katkısı olduğu bilinmektedir. Ayrıca, ailenin sosyal olarak farkındalığının artması durumunda ebeveynlik tutum ve yaklaşımlarına olumlu katkı yapma olasılığı yüksektir.

Bu programlar farklı kurum ve kuruluşlar tarafından farklı mekanizmalar içinde işletilmektedir. İl özel idaresi altında yürütülen sosyal ve ekonomik gelişime destek olan programlar dışında, il düzeyinde yerel yönetimler, Milli Eğitim Müdürlüğü, SHÇEK Müdürlüğü, Çalışma Bakanlığı temsilciliği sorumluluğunda ve sivil toplum kuruluşları tarafından farklı çerçevede programlar yürütülmektedir. Ayrıca, ülkemizde DPT sorumluluğunda yürütülen Sosyal Destek Programı (SODES) ile bölgesel olarak sosyal ve ekonomik kalkınmaya destek olunmaya çalışılmaktadır. Diğer taraftan ulusal ve uluslararası finansman desteği ile üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan projeler ile de katkı sağlanmaktadır.

Kurumsal kapsamda yapılan bu değerlendirmede kurumlar çocukların mağdur olma şekillerine göre farklı sistemlerin içinde farklı sorumluluklar taşımaktadırlar. Öncelikle ailenin sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesine yönelik programlar yürütülmekte ebeveynlik tutum ve yaklaşımı ile ilgili çalışmalarda, çocuğun aile içindeki yerini destekleyen ve çocukların mağdur olmasını önlemeye yönelik çalışmalar ise daha arka planda kalmaktadır. **Temel sorunlara yönelik programların zayıf kalması ise çocukların mağduriyetlerinin devamına neden olacaktır.**

Mağdur olma türlerine göre sorunların çözülmesine yönelik bir yapılanma sırasında birbiri ile bağlantılı sorunların gözden kaçma olasılığı söz konusu olmaktadır. **Komisyon sırasında incelenen durumlar çerçevesinde mağduriyete neden olan durumlar ve koşulların birbirlerine benzediği gözlenmiştir.** Bu durumda sokakta çalışan/yaşayan bir çocuğun suça sürüklenmesi ya da cinsel istismara uğrayan bir çocuğun evden kaçması gibi birden fazla durumun gözlenme riski bulunmaktadır. Bu nedenle sorunlara tek taraflı olan bir bakış açısı bütünü görülmesini zorlaştırmaktadır.

9.1.5. Kayıt Sistemi ile İlgili Sorunlar

Komisyon çalışmaları sırasında kayıp ve mağdur olan çocukların kayıtları incelenirken bazı güçlükler ile karşılaşıldığı tespit edilmiştir.

- Kayıp bildirimini ile ilgili kayıtlar Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığından elde edilmektedir. Kayıp bildirimini ile ilgili kayıtlar çocuğun ve ailesinin özellikleri hakkında olup, bulunmasına ışık tutması amaçlanmıştır. Bu alandaki kayıtlar, kayıp ihbarı yapılan ve geri gelen ya da bulunan çocuklar nedeniyle her gün değişmektedir. Kayıp bildirimini yapılan çocuk eve ya da kuruma döndüğü zaman kolluk güçlerine geri bildirim yapılmaması gibi sorunlar, sayının izlenmesini daha da güçleştirmektedir.

- Cinsel istismara uğrayan çocukların kayıtlarına Adalet Bakanlığından ulaşabilmek mümkün olup buradan elde edilen veri ise suç ve ceza yaklaşımına yöneliktir. Sağlık sisteminde düzenli kayıt olmaması, Emniyet Genel Müdürlüğü kayıt sisteminin suçlunun aranması ve cezalandırılmasına yönelik yapılandırılmış olması, çocukların mağdur olma nedenleri ya da sonuçları hakkında bilgi sağlanmasını güçleştirmektedir. Cinsel istismar mağduru çocukların kayıtlarına, korunma kararı alınmışsa SHÇEK kurumlarından ulaşılabilir.

- Sokakta yaşayan/çalışan çocuklar hakkında SHÇEK tarafından bildirilen sayıların yanı sıra özellikle Emniyet Genel Müdürlüğü'nün kayıtları da bulunmaktadır. Bu sayıların birbirlerini tutmaması gerçek sayı konusunda bazı kaygılar yaşanmasına neden olmaktadır. SHÇEK'in sınırlı verisinin yanı sıra Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verisinde ise mükerrer kayıtlar bulunabilmektedir.

- Çalışan çocuklar hakkında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile TÜİK'in ortak yaptıkları ülke düzeyindeki çalışmanın verisi kullanılmaktadır. Bu veri genel olarak sosyodemografik özellikler ve çalışma nedenleri üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışma Bakanlığının çocukların çalıştırılmasının değerlendirildiği iş alanları arasında maalesef çocukların çalıştırılmaması gereken ancak yasa dışı çalıştırılan alanlar yer almamaktadır. Bu alanlarda çalıştırılan çocukların işlemlerinin yapılmasına ilişkin kayıtlar Emniyet Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığından elde edilmekte ve genel olarak suç-ceza odaklı tutulmaktadır.

- Suça sürüklenen çocuklar ile tutulan kayıtlar ise Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adalet Bakanlığı sisteminde yer almakta olup verinin tutulma amacı suç-ceza yaklaşımına ışık tutmak amacıyla. Çocukların korunma kararı varsa ayrıca SHÇEK'e bağlı kuruluşlardan da veri sağlanmaktadır.

Genel olarak mağdur olma çeşitlerine göre bir veri toplama sistemi mevcuttur. Mağdur olan çocuğun korunma ve bakım kararı açısından kayıtlara gereksinim olduğu gibi mağdur eden kişinin bulunması ve cezalandırılması için de veri toplama sistemine gereksinim vardır. Bu nedenle mağdur olma şekline göre farklı veri kaynaklarının kullanılması kaçınılmazdır. Ancak, farklı amaçlara yönelik tutulan kayıtların birbirleri ile tutarsız olması değerlendirilmesini ve müdahaleye karar verilmesini güçleştirmektedir.

Soruna odaklı bir veri toplama sistemi çocuğa yönelik kurumda nelerin yapıldığı ya da yapılması gerektiğini izlemek amacıyla kullanılabilir. Ancak, sorunun boyutları, risk etmenleri ve sonuçlarını genel bir bakış açısı ile izlemek mümkün olmamaktadır.

9.1.6. Medya-Çocuk İlişkisi ve Olası Sorunlar

Aile birliği içinde öğrenilmeye başlayan toplumsal değerler, sosyal öğrenme modelleri ile pekiştirilmektedir. Milli ve manevi değerler kültür faaliyetlerimizde, davranış biçimlerimizde kendini bulmalı, çocuk ve gençlerimiz bu rolleri model almalıdır. Çocuk ve gençlerin pozitif gelişimlerini destekleyen tarzda değerler ile büyüme ve gelişme sağlandığında, kendileri de gelecekte olumlu tutum ve davranışlar geliştirebilirler. Çocuğun ergenliğe geçiş sürecindeki gelişiminde medyanın rolü önemlidir.

Medya, haber veren bir iletişim kanalı olarak farklı konularda çocukların bilgilendirilmesinde rol oynarken, çocuğun olaylara karşı farkındalığını da artırmaktadır. Ülkemizde medyanın, yaygınlığı ve ulaşılabilirliğinin yüksek olması nedeni ile özellikle televizyon yayıncılığının, çocukların yaşamlarındaki rolü ve etkisi büyüktür. Medyanın kişi üzerindeki etkileri incelenirken toplumun sosyodemografik yapısı ve sosyalleşme düzeyinin medya kullanım alışkanlıklarına olan etkilerinin yanı sıra; "alıcının" zekâ düzeyi, algılaması, gelişme ve büyüme çağıının da belirleyici olduğu dikkate alınmalıdır.

Medyanın çocuk üzerindeki etkileri yetişkinlerdekinden farklılık göstermektedir. Özellikle küçük çocuklar; gerçeği, somut ile soyutu, doğal ile sanalı kolayca birbirinden ayıramazlar. Gördüklerini "seçme", "ayıklama" ve "değerlendirme" yetkinliğine sahip olmadıkları gibi, bunu başaracak deneyimden de yoksundurlar. Çocuklar, gerçekte, gerçek olmayanı ayırt etmekte güçlük çekerler. Gördüklerini "mutlak gerçekler" olarak algılama eğilimi içinde olurlar. İletişim ortamının gerçek dünya olduğunu sanırlar. İzlediklerinin oyun ve kurgu olduğunu bilmez, gerçek sanırlar ve yetişkinlere kıyasla medya karakterlerini daha çok taklit eder ve uygularlar. Bu nedenle, çocuklar medyanın olası olumsuz etkilerine daha açıktırlar.

Şiddet ve cinsel istismar haberleri; kayıp çocuklar ve ailelerinin dramına ilişkin haberler; sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ile suça itilen çocuklar hakkındaki haberlerin görsel ve yazılı medyada verilirken kullanılan içerik ve tarzı kadar, olumlu ve olumsuz haber dengesinin korunması da önemlidir. Bu tür haberler çocuklarda benzeri durumların kendi başlarına geleceği korku ve kaygısına yol açabileceği gibi, çocuklardaki güven hissini örselemesine, gelecek endişesindeki artışa ve suçu kanıksamasına yol açarak, çocuğu birçok açıdan olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Televizyon kanallarının yayın akışına bakıldığında, çocukların en çok izledikleri TV programları arasında, çizgi filmlerden (% 72,1) hemen sonra yerli diziler yer almaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı tarafından Haziran 2006'da yapılan "Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri" konulu araştırma sonuçlarına göre televizyon seyreden çocukların % 70'i yerli dizileri izlemektedirler. Aynı araştırmada çocukların % 82,7'si televizyonda "açık-saçık ve çıplaklık içeren görüntüler izlemek"ten, % 71,1'i "kavga ve şiddet görüntülerinden" rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Takip eden sıklıkla, televizyonda yer alan "insanların üzümlü ağladığını gösteren görüntüler" (% 69,3) ve "savaş görüntüleri" (% 64,2) nin çocuklar tarafından rahatsız edici görüntüler olarak tarif edilmektedir.

Türkiye'de medya alanını düzenleyen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve 17.04.2003 tarihli ve 25082 Resmî Gazete'de yayımlanan Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik ile çocuklarla ilgili yapılacak yayın ve haberlere, çocukların rol alacakları reklam filmleri, tanıtacakları ürünler ve filmlerin süresine ilişkin getirilmiş düzenlemelerin yanı sıra:

- Anayasa
- 5187 sayılı Basın Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun,
- Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi - Konvansiyonu (European Convention on Transfrontier Television),
- Uluslararası yükümlülükler (CEDAW, Pekin Deklarasyonu vb)
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin tavsiye kararı
- ILO sözleşmeleri ve
- Avrupa Sosyal Şartı'nda

medya ve çocuğa ilişkin sorumluluklara yer verilmiş olmasına rağmen, günümüzde medyada çocukların, fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek yayın ve programlara maruz kalmalarını tümüyle engellemek mümkün olamamaktadır.

9.2. ÖNERİLER

Çocukların mağdur olmalarının önlenmesi için ulusal, kurumsal ve il düzeyinde saptanan sorunlara yönelik öneriler oluşturulmuştur.

9.2.1. Çocukların Kaybolmalarının Önlenmesine İlişkin Öneriler

- Kayıp çocuk ile ilgili tüm sektörler tarafından benimsenen bir yasal tanıma gereksinim vardır.
- Kayıp çocuk ile ilgili tüm sektörlerin kullandığı bir bildirim sistemine gereksinim vardır. Komisyon çalışmaları sırasında bu sistemin kurulmasına ilişkin Protokol Devlet Bakanları ile Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları tarafından imzalanmıştır. (Ek 2 - Protokol) Protokolün henüz çalışması başlamamış olup izleme aşamasından sonra gerekli öneriler geliştirilebilir.
- Kayıp çocuk vakalarında polisin “kayıp çocuğun mobil telefonunun yer tespitini yapma ve detay bilgisine ulaşmasına”, “İnternet servis sağlayıcılarından gerekli bilgileri talep etmesine”, “bankalar dâhil olmak üzere tüm resmî ve özel kurum ve kuruluşlardan bilgi talep etmesine” yönelik düzenlemeler kayıp çocuğun bulunmasının hızlandırılması için yeniden gözden geçirilmeli, idari ve adli vaka ifadesi çocuk yararına göz ardı edilmelidir.
- Arama çalışmaları süresince çocuğun bulunmasını kolaylaştırmak amacıyla fotoğrafında yaşlandırma işleminin yapılması gerekmektedir. Bunun için kolluk birimleri ile adli tıp merkezlerinde gerekli teknik donanım ve personelin bulundurulması sağlanmalıdır.
- Adli tıp ile işbirliğinin yapılması ve kimsesiz ölen kişilerin DNA örneklerinin kayıp çocuklar ile karşılaştırılmasının sağlanmasına ilişkin mevzuatın oluşturulması ve uygulamanın başlatılması gerekmektedir.
- SHÇEK kurumları açık kapı sistemi olarak çalışmaktadır. Bu kurumların çalışma sistemi çocukların kolaylıkla kaçmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle yüksek güvenlikli kurumların yapılandırılmasına ilişkin önerilerin SHÇEK ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu tür kurum modelleri pek çok ülkede uygulanmakta olup; tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunularak çocuğun toplum içine sağlıklı ve güvenli davranışlarla tekrar kaynaştırılması amaçlanmaktadır.
- Toplumun kayıp çocuklar hakkında farkındalığının artırılması için temel olarak bu konuya ilişkin bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda hem çocukların kaybolmaması için ailenin sorumlulukları, hem de çocuğun kaybolması durumunda yapılması gerekenlere ilişkin bilgi, kitle iletişim araçları kullanılarak topluma ulaştırılmalıdır.
- Kolluk kuvvetlerinin (EGM ve Jandarma) kayıp çocuklar ile ilgili tuttuğu bilgileri yıllık olarak bir araya getirerek rapor etmesi, varsa düzeltilmesi tespit ederek ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşması yapılan müdahale çalışmalarının etkililiğini değerlendirme ve ileriye dönük planlamalar için önemlidir.

9.2.2. Çocukların Mağdur Olmasını Önlemek İçin Müdahale Önerileri

Komisyon çalışmaları sırasında mağdur olan çocukların sağlık ve gelişimlerinin en üst düzeyde olması için müdahalelerin önemi vurgulanmakla beraber çocukların mağdur olmadan sağlık ve gelişimlerine yönelik koruyucu ve önleyici müdahalelerin yapılmasının çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu durumda çocuğun doğumundan itibaren aileye yönelik müdahalelerin yapılmasına, çocuk doğduktan sonra ise çocuğun sağlık ve gelişimini tam olarak sağlayacak şekilde bir yaklaşıma gereksinim vardır.

9.2.2.1. Gebelik ve Doğum Döneminde Çocuğun Mağdur Olmasının Önlenmesi

Çocuğun bir aile ortamında sağlıklı olarak doğması en temel hakkıdır. Ailenin çocuk sahibi olmadan evvel bazı koşulların sağlanması çok önem taşımaktadır.

- Her çocuğun doğması istenilen bir bebek olarak doğma hakkı bulunmaktadır.
- Annelerin doğum öncesi bakım alması ve sağlıklı koşullarda doğum yapması çocuğun doğumdan itibaren sağlığının korunması için önemlidir.

- Gebelik döneminde anne ve bebek sağlığının korunması ile ilgili müdahalelerin önemli bir kısmı Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Sağlık Bakanlığının yürüttüğü gebelik izlemleri sırasında gebelerin sağlığının yanı sıra bebeğin mağdur olmaması için aile içi koşulların oluşturulmasına ilişkin müdahaleleri etkili bir şekilde yürütmesi, mağdur olan çocuk sayısının azalmasını sağlayacaktır.

- Yapılan araştırmalar sosyal olarak fakir olan ailelerin çocuklarının doğum sonrasında daha fazla mağdur olduklarını göstermektedir. Bu durumlar arasında ailenin yeterli gelirinin olmaması, işsizlik sorunu yaşaması, gebelik ve doğum sonrası bakım konusunda yeterli donanıma sahip olmaması gibi etmenler sık olarak görülmektedir. Olumsuz sosyal koşulların düzeltilmesi ve çocuğun gelişimi için uygun koşulların sağlanması için, ailenin desteklenmesi gerekmektedir. Bu destek mekanizmasının sosyal yardımın yanı sıra ailenin sosyal gelişimini destekler tarzda planlanması gerekmektedir. Bu duruma ilişkin çözüm önerisi kurumsal yapılanma bölümünde yer almaktadır.

- Araştırmalarda ailelerin ebeveyn olma konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle ailelerin çocuk sahibi olmayı planladıkları dönemden itibaren **ana-baba okulları** olarak isimlendirilen programlara katılmaları teşvik edilmelidir. Bu programlarda gebelikte başlayarak çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme sürecini yaşayabilmesi için doğru ebeveynlik yaklaşımı öğretilmektedir. Bu şekilde çocuğun aile içinde doğumdan itibaren bir birey olarak yaşama başlaması ve haklarının aile tarafından gözetilmesi sağlanabilir. Bu programlar hâlen sivil toplum kuruluşları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı toplum merkezlerinde yer almaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun stratejik planında yer alan bu yaklaşıma yönelik müdahalelerin hızlandırılması ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda çalışması için desteklenmesi sürecin hızlandırılması ve sivil toplum kuruluşlarının bu aileye ulaşma ilkesinin yanı sıra daha fazla gereksinimi olan aileye ulaşılmasına ilişkin bir yaklaşımın da göz önüne alınması daha etkili olunmasını sağlayacaktır.

Bu süreç anne ve babaların kendi iradelerine bırakılmamalı zorunlu tutulmalıdır. Bunun maliyeti konusunda olan tartışmaların yanıtı ise çocuğun mağdur olma durumunun maliyetinin daha yüksek olacağı şeklinde olmalıdır. Bu müdahale Devletin çocuğun yüksek yararını gözetmesi ile sağlanır.

9.2.2.2. 0-6 Yaş Grubu Çocuğun Mağdur Olmasının Önlenmesi

Çocukların büyüme ve gelişmelerinin en hızlı olduğu dönem 0-6 yaşları arasındadır. Çocuğun büyüme hızı ilk bir yaşta çok yüksektir. Altıncı ayda doğum kilosunun iki katına, bir yaşında ise üç katına ulaşmaktadır. Bu dönemde çocuğun büyümesinin yanı sıra zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimi de çok hızlıdır. Çocuğun beyin gelişiminin % 90'ı ilk üç yıl içinde tamamlanmaktadır. Bu nedenle çocuk bakımı sırasında yeterli ve sağlıklı beslenme, etkili ve iyi iletişim kurma, düşünce kapasitesini artıracak şekilde uyaran verme çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesini sağlayacaktır. İlk altı yaş insan hayatının içinde en temel yaş dönemi olup kişilik, düşünce, güven duygusu, yaşam becerisi geliştirme açısından çok önemlidir.

• Doğumdan sonra bebeğin sağlıklı büyüme ve gelişme sürecini yaşama hakkı vardır. Çocukların sağlık, gelişim ve güvenlik açısından mağdur olmamaları için aileye çocuk bakımı konusunda danışmanlık ve rehberlik yapılması önemlidir. Bu dönemde aile ile en fazla iletişimi olan kurum, Sağlık Bakanlığıdır. Sağlık Bakanlığının 0-6 yaş grubu sağlam çocuk izleme programı mevcuttur. 0-6 yaş döneminde hemşire ağırlıklı olmak üzere sağlık personeli tarafından aileler izlenmekte ve sağlıklı gelişimleri için aşılarda yapılmakta, beslenme önerileri verilmekte, boy uzunlukları ve vücut ağırlıkları izlenmektedir. Ulusal düzeyde yaygınlaştırılan aile hekimliği hizmet modelinde 0-6 yaş grubu izlemeleri aile hekimi ve aile sağlığı elemanı ile yürütülmektedir. Aile sağlığı elemanı çoğunlukla hemşire olmakla birlikte başka bir meslek elemanı da olabilmektedir. Bu durumda temel olarak 0-6 yaş grubunun izlem sorumluluğu aile hekiminde olmaktadır.

• Aile hekiminin çocuk izlemi sırasında sadece çocuğun sağlığını değil aile sağlığını tehdit eden risk etmenlerini de izlemesi beklenmektedir. Bu izleme sırasında özellikle belirlemesi beklenen risk etmenleri şu şekildedir:

- Bebeğin doğuştan olan herhangi bir hastalığının ya da engelinin olma durumu,
- Anne ve babanın sosyoekonomik durumları (anne ve babanın öğrenim durumu, meslekleri, çalışma durumları, sosyal güvenceye sahip olma durumları gibi),
- Anne ve babanın sağlığı ve çocuk bakımını etkileyebilecek özellikleri (anne ve babanın sağlık sorunlarının olma durumu, sağlığını ve yaşamını tehdit eden herhangi bir alışkanlığının olma durumu gibi),
- Anne ve babanın çocuk ile ilgili değerleri ve bakım konusundaki yaklaşımları (çocuğun aileye maddi katkıda bulunacak bir birey olarak görülmesi, çocuktan yaşlılıkta bakım konusunda beklentilerin olması, çocuğa bakım konusunda yeterli donanıma sahip olma durumu gibi),
- Ailenin sosyal yapısı (aile büyüklüğü, ailenin gelenek ve görenekleri, göç gelme durumu, ekonomik durumu gibi),

Ailelerin öğrenim durumları ile çocuk bakımı yaklaşımları arasında uyumsuzluk söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle çocuk izlemi sırasında ailenin sosyodemografik özelliklerine göre çocuk bakımı ve gelişimi konusunda bilgilendirilmesi ve ebeveynlik yaklaşımlarının öğretilmesi gerekmektedir.

Çocukların bebeklik döneminden itibaren güven duygularının kazanmalarının yanı sıra; yaşam boyunca zor durumlar ile karşılaştıklarında karar verebilmeleri, stres durumlarıyla başa çıkabilmeleri, sosyal çevreleri ile iletişim kurabilmeleri, kendi sağlık ve güvenlikleri ile ilgili doğru kararları verebilmelerine ilişkin tutum ve davranışları öğrenmeleri gerekmektedir. Bu tutum ve davranışların öğrenilmesinde en önemli öğrenme modellerinden biri "sosyal öğrenme modeli"dir. **Sosyal öğrenme modeli, yaşanılan sosyal ortamdaki davranışların örnek alınması ile olmaktadır. Çocuğun en yakın olduğu anne, baba ve yakın akrabalarının çocuk ve birbirleri ile olan iletişimlerinde bu tutum ve davranışlar çocuk tarafından kopyalanmaktadır.** Bu nedenle olumlu aile ortamı çocukların yaşama güçlü başlamasını sağlayacaktır. Bu da ailelerin çocuk sahibi olduklarından itibaren aile yaşamı, çocuk bakımı danışmanlığı almaları ile sağlanabilir.

Bu dönemde çocuk somut algı döneminde olduğu için sadece gördüğüne, dokunduğuna ve duyduğuna inanmaktadır. Bu da çocuk ile olan iletişimde görsel ve duyuşsal mesajların ön planda olmasını gerektirmektedir. Çocuk ile yakın etkileşimde olan kişilerin bu dönemin özelliklerini göz

önüne alarak olumlu davranışları öğretmeleri gerekmektedir. Bu öğrenme algısı çocuğun bazen medyadan olumsuz davranışları öğrenmesine ve taklit etmesine neden olmaktadır. Medya mesajlarını verirken çocuğun soyut olarak düşünemediğini bilmeli; çocuğun gördüğü ve duyduğu her şeye inandığı savından yola çıkarak program seyrini ve içeriğini oluşturmalarıdır. Aileler ilk tedbir olarak çocukları kontrolsüz medya görüntülerinden korumalı, çocuğun gelişmesine katkıda bulunacak programları beraber ve sınırlı sürede izlemelerini sağlamalıdır.

Sağlık personelinin ailenin sosyal desteğe gereksinimi olduğu durumlarda, aileyi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna yönlendirmesi gerekir. SHÇEK tarafından yapılan aile analizlerinde ailenin nasıl bir desteğe gereksinimi olduğu belirlenir. İl düzeyinde valilik tarafından sorumluluğu üstlenilen sosyal destek programından yararlanması sağlanır. İl ya da ilçe düzeyinde belediyelerin de bu tür destek programlarından yararlanması olasıdır. Burada temel amaç sosyal olarak desteklenmesi için maddi desteğin yanı sıra sosyal gelişim programlarından da yararlanması sağlanmalıdır.

Ailenin sosyal destek almasının yanı sıra "aile yaşamı" konusunda farklı destek programlarına gereksinimi olabilir. Bu tür programlar hâlen SHÇEK toplum merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı yaygın öğretim kurumları ve bazı sivil toplum kuruluşları tarafından sunulmaktadır. Ailenin gereksinimine yönelik olarak farklı kurumlara yönlendirme yapılabilir. Örneğin madde kullanımı davranışının değiştirilmesinde Sağlık Bakanlığı kurumları ve SHÇEK kurumlarından destek alması önerilirken çocuk ile iletişim kurmada farklı kurumlar adres gösterilebilir. Kurumsal mekanizmanın iyileştirilmesine yönelik öneriler kurum önerilerinde detaylı olarak yer almaktadır.

Çocuğun 0-6 yaş grubunda mağdur olmaması için sağlık alanında çalışanların yanı sıra yakın çevrede yer alan ailelerin, riskli ailelerin sosyal destek almasına yönelik olarak SHÇEK ile iletişime geçmesi sağlanmalıdır.

Çocuğun 0-6 yaş grubunda gelişiminin sağlıklı olması için okul öncesi eğitimin rolü önemlidir. Çocuğun iletişim ve yaşam becerilerinin geliştirilmesinde ailenin olduğu kadar okulunun da katkısı büyüktür. Ayrıca ailede bu tür becerileri edinemeyen çocukların okuldan öğrenme şansı da artar. Okul öncesi eğitim sırasında mağdur olan çocukların erken tanısına yönelik izleme de yapılmalıdır.

Ayrıca, toplumun mağdur olma durumunun erken döneminde çocuğun zor durumda olduğunun bildirilmesine ilişkin sosyal sorumluluk kazanması sağlanmalıdır. Bu da medyada yer alan bilgilendirme programlarının içinde yer almalıdır. Bu konuya ilişkin detaylar medyaya ilişkin öneriler bölümünde yer almaktadır.

9.2.2.3. 7-14 Yaş Grubu Çocuğun Mağdur Olmasının Önlenmesi

Çocuğun okula başlamasıyla beraber yakın çevresinde yer alan kişilerde artma olmaktadır. Çocuk, her gün anne, baba, bakıcı ve yakın çevresinin yanı sıra okulda öğretmen, okul yöneticileri ve arkadaşları ile karşılaşmaya başlamaktadır. Yakın çevresindeki kişilere ek olarak diğer kişilerden de etkilenmeye başlamaktadır.

Sağlık ve eğitim arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. **Sağlıklı büyüme ve gelişme için sağlıklı davranışların öğrenilmesi ve uygulanması gerekmektedir; diğer taraftan sağlıklı büyüme ve gelişme süreci yaşayan bir çocuğun eğitim kurumundan kazancı daha fazla olmaktadır.** Bu etkileşimin içinde okulun, çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme sürecinde önemli bir rolü olduğu görülmektedir. **Okulda çocuk ile uzun bir süre geçiren öğretmeni ve okul yönetiminin çocuğun sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesinde rolleri önemlidir.**

Çocuğun mağdur olmasını önleyerek sağlıklı büyüme ve gelişmesini sağlayabilmek amacıyla sosyal çevresinin olumlu bir hale getirilmesi gerekir. Bu nedenle çocuğun sosyal çevresinde mağdur olmasına neden olacak herhangi bir risk etmeni saptanırsa sosyal çevrenin olumlu hale getirilmesi için müdahale edilmesi gerekir. **Çocuğun mağdur olma riskini ilköğretim birinci aşamada en iyi izleyebilecek olan kişi “öğretmen”dir. İlköğretim ikinci aşamada da yine “sınıf öğretmeni” ve de varsa “rehberlik öğretmeni” bu izlemeyi yapabilecek kişidir.**

Bu Komisyonun çalışmaları sırasında incelenen sorunlar arasında sokakta yaşayan/çalışan çocuklar, çalıştırılan çocuklar, suça sürüklenen çocuklar, istismara uğrayan çocuklar ve kayıp çocuklar yer almaktadır. Çocuğun mağdur olmasına neden olabilecek risk etmenlerinin saptanması çok önemli bir önleyici müdahaledir.

Bu risk etmenleri daha önce de bahsedildiği gibi, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı ile ilgili olabileceği gibi; ailenin sosyal yapısı, anne ve babanın sosyodemografik özellikleri, ebeveynlerin çocuk ile olan iletişim sorunları olabilmektedir. Bu çocukların risk etmenlerinin okulda tespit edilebilmesi ve olayların önlenmesi için müdahalede bulunması gerekir.

Çocuğun mağdur olmasına neden olabilecek herhangi bir risk etmeni saptandığı zaman; sorun okul düzeyinde çözümlenebilecek şekilde ise sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeni ile sorunun çözümüne yönelik gerekli müdahalelerin yapılması gerekir.

Ancak, okul ortamında bunu yapma olanağı söz konusu değilse aile ile görüşme yapılarak bu sorunun çözümü için sağlık kuruluşları ile işbirliği yapılır. Sorun aile yapısından kaynaklanıyorsa yine okul-aile işbirliği ile çocuğun mağdur olmasına yönelik ortamın olumlu hale getirilmesi gerekir. Çocuğun bulunduğu ortamın mağdur olma riski aile ile de çözümlenemiyorsa, sosyal hizmetlerden destek alınması uygun olacaktır. Yine SHÇEK tarafından çocuk ve ailesi hakkında hazırlanan sosyal çalışma raporunun sonuçları kararın ve müdahalelerin yönünü belirleyecektir.

Çocuğun bu dönemde ergenliğe girmesi de risk etmenlerinin daha farklı boyutta incelenmesini gerektirir. Bu döneme kadar aile ile sınırlı olan çocuğun sosyal çevresi okula başladığı zaman genişlemekte, ergenlik döneminde ise çocuğun arkadaş tercihleri ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle çocuğun mağdur edilme riski olan arkadaş ortam özelliklerinin de öğretmenler tarafından tespit edilebilmesi gerekir. Çocuk ve aile iletişimi sağlanarak arkadaş ortamlarının olumlu hale gelmesi için gayret edilmelidir.

Çocukların mağdur edilme risklerine yönelik müdahaleleri planlamak için aile ile olan iletişim sırasında aileye ulaşmak için yazılı mesajlardan ziyade karşı karşıya görüşme tercih edilmelidir. Yazılı mesajların ulaşma sorununun yanı sıra ailenin anlayamaması da söz konusu olabilir. Bu nedenle özellikle risk altındaki çocukların ailelerine mutlaka okul tarafından bireysel müdahaleler ile ulaşılmalı ve sorunlar karşılıklı paylaşılmalıdır. **Bu paylaşım sırasında aile yapısının, tutum ve yaklaşımlarının irdelenmesi söz konusu olup sosyal çevrenin değiştirilmesi konusundaki müdahâlenin yönü de belirlenebilir.**

Risk etmenlerinin saptanması, erken tanı ve eğitim sağlanması için öncelikle sağlık personeli ve öğretmenlerin mezuniyet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması sağlanmalıdır. Ayrıca, okullarda bu sorunlar ile uğraşacak psikolojik danışman sayısı (**rehber öğretmen**) artırılmalıdır.

Psikoloji, sosyoloji, PDR, okul öncesi eğitim ve öğretim fakülteleri öğrencileri, belli bir eğitim ve gözetmenlik çerçevesinde okullarda sınıf öğretmenlerine ve PDR'ye destek verebilir. Çocuklara yönelik daha fazla koruyucu/önleyici programların sunulmasına destek olabilirler.

Yaygın eğitim ve örgün eğitim sistemlerinin birbirini destekleyecek şekilde daha koordineli çalışmaları sağlanmalıdır.

Risk altında olan çocuğun okula devamsızlık yapma olasılığı yüksek olup, okula hiç kayıt yaptırılmayabilmektedir. Bu nedenle okula devamsızlık yapan ya da okula hiç gitmeyen çocuklar olmak üzere iki ayrı grupta devamsızlık nedenleri belirlenmeli ve devamsızlık takip edilerek önlenmelidir. Ayrıca, okula devamsızlıklarda mutlaka öğrenci, aile, öğretmen ve rehberlik servisleri ile ortak çalışmalar yapılması gerekmektedir.

İlköğretim birinci kademesi sonrasında bazı öğrenci velilerinin çocuklarını okuldan alma eğilimleri dikkate alınarak özellikle bu dönemde öğrenci takiplerinin daha yoğun olarak yapılması önemlidir.

Risk etmenlerinin saptanması sırasında okul başarısının izlenmesi de gereklidir. **Ders başarısı düşük çocukların başarılarının artırılması konusunda desteklenmesi ve başarı duygusunu farklı alanlarda yaşayabilmesi ve öz güveninin desteklenebilmesi için bu çocuk ve gençlerin sosyal ve kültürel alanlara katılımının sağlanması önemlidir.** Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı birlikte çalışmalıdır.

- Okul sistemi içinde bulunan çocuğun izlenmesinin öğretmen tarafından yapılması dışında, her çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme hakkı ve sağlık hizmetlerine ulaşma hakkı bulunmaktadır.
- Sağlık hizmetlerinde 0-6 yaş grubunda yapılan izlemenin okul döneminde de devam etmesi gerekmektedir.
- Ülkemizde yaygınlaştırılan aile hekimliği hizmet modeli içinde herkesin bir aile hekimi bulunmaktadır. Bu durumda her çocuğun da bir aile hekimi vardır. **Aile hekimlerinin temel görevleri arasında 0-6 yaş grubu çocuk izlemesi olduğu kadar okul dönemindeki çocukların da izlenmesi sağlanmalıdır.**
- Çocuk izlemeleri sadece fiziksel sağlık izlemesi şeklinde olmayıp ruhsal ve sosyal sağlığın da izlenmesinin devam etmesi gerekmektedir.
- Aile hekimi çocuğu izlemesi sırasında mağdur olmasına neden olabilecek bir risk etmeni olma durumunu da değerlendirmelidir.
- Aile hekimi, risk etmeni ya da sorunu olduğunu saptadığı çocukları kendi çözebileceği boyutlarda ise daha yakın izlemeye alarak, çocuk ve ailesi ile beraber değerlendirmelidir. Ancak, bu sorunun ya da risk etmeninin boyutları aile hekiminin çözebileceğinden daha büyük ise yine SHÇEK kanalı ile çözümünü sağlamalıdır. Aile hekimi tarafından saptanan cinsel istismar, suça sürüklenme ya da uygunsuz koşullarda çalıştırılması gibi mağdur olma durumları da yasal mercilere bildirilmelidir.

9.2.2.4. 15-18 Yaş Grubu Çocuğun Mağdur Olmasının Önlenmesi

İlköğretim kurumundan mezun olan çocuğun ortaöğretim kurumuna devam zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuğun ortaöğretim kurumuna devam durumu ya da devam etmemesi durumuna ilişkin öneriler oluşturulması gerekmektedir.

Çocuğun ortaöğretim kurumuna devam etmesi durumunda çocuğun izlenmesinde temel olarak okul sorumlu olabilmektedir. Gününün önemli bir bölümünü geçirdiği ortam olan okulda çocuğun sosyal çevresi ile beraber değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır. Çocuğun sosyal

çevresi genişlemiştir. Ortaöğretim kurumlarının bir bölümünde rehberlik öğretmeni mevcuttur. Rehberlik öğretmenlerinin çocuğun ruhsal ve sosyal sağlığını değerlendirmesi beklenmelidir. Ancak, rehberlik öğretmenin olmadığı durumlarda ise sınıf öğretmeni sorumluluk alabilir. Bu okullarda okul yöneticileri de devreye girebilirler.

Çocuğun mağdur olmasına neden olabilecek herhangi bir risk etmeni saptandığı zaman; ilköğretim kurumunda önerildiği gibi okul, aile, sağlık kuruluşu ve SHÇEK kurumları ile ortaklaşa çözüm yolu bulunmalıdır.

- Çocuğun bu dönemde ergenlikte olması da risk etmenlerinin daha farklı boyutta incelenmesini gerektirir.
- Arkadaş ortamının önemi büyük olup ergenin risk alma davranışları da irdelenmelidir.
- Okula devamsızlık durumunda herhangi bir risk etmeni olma ihtimali okul yönetimi ve rehberlik öğretmeni tarafından irdelenmelidir.
- Ortaöğretim kurumuna devam zorunlu olmamakla beraber devamsızlıkta herhangi bir risk etmeninin saptanması durumunda bu sorunun nedeni belirlenmelidir. Çocuğun mağdur olma durumu ya da riski varsa çözüm yolu bulunmalıdır. Yasal olarak sorun yaşanmışsa, bu durum Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı ya da SHÇEK ile paylaşılmalıdır.
- Okula devamsızlığın yanı sıra okul başarısı da bu şekilde izlenmelidir.

Ortaöğretim kurumuna devam eden çocukların yükseköğrenim kurumlarına devam etme ve meslek seçimi konusunda şansları daha fazladır. Okullardaki sistem içinde lise öğretimi sonrasında nerede eğitimlerine devam edecekleri ya da nerede çalışacakları konusunda destek sağlanabilir.

İlköğretim kurumundan mezuniyet aşamasında ebeveynler, yakın çevre ya da eğitimdeki sınav sistemi çocuğun meslek seçimi kararını etkilemektedir. Zaman zaman çevre baskısıyla çocuklar yetenekleri ve istekleri dışındaki bölümlerde eğitimlerini sürdürmekte bu da mutsuz, başarısız bir gençlik dönemi geçirmelerine neden olmaktadır. Bu sorun çocukların riskli davranışlar edinmelerine neden olabilmekte ve mağdur olma risklerini artırmaktadır.

Bu yaş döneminde ailenin çocuktan beklentisi yüksek olup meslek ve gelecek ile kararları en iyi şekilde almasını istemektedir. Bu kararları alabilmesi için çocuğun kendini sürekli bir yarış içinde hissetmesi gerekmektedir. Bu, çocuğun yaşadığı stres düzeyini artırmaktadır. Diğer taraftan ülkemizde meslek seçimine ilişkin yarış da gençlerin üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Devamlı sınav stresi, başarısız olma korkusu çocuğun sadece okul ve ders odaklı yaşamasına neden olmaktadır. Bu kısır döngü çocuğun güven duygusunu, benlik saygısını ve sosyal yaşamını olumsuz olarak etkilemektedir. Oysa bu dönemde ergenler yaşam tarzlarını ve beklentilerini oluşturarak erişkin dönemine sağlıklı bir geçiş yapmalıdırlar.

- Okul sistemi içinde olan ve olmayan çocuğun izlenmesinde yine sağlık kuruluşlarının önemi büyüktür.
 - Sağlıklı bir ergenlik dönemi için sağlık personeli tarafından izlemesi yapılan ergenin yaşamını etkileyecek herhangi bir risk etmenine ya da davranışına sahip olma durumu değerlendirilmelidir.
 - Ergenlik döneminde de 0-6 ve 7-14 yaş grubundaki gibi aile hekimi bu izlemeyi fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlık izlemesi şeklinde planlamalı ve uygulamalıdır.
- Okula devam etmeyen çocukların ise 15 yaşından itibaren yaşamlarının ileri dönemlerine ilişkin kararları vermeleri gerekmektedir.

- **İlköğretim öğreniminin son döneminde okullarda ortaöğretime devam etme durumu tartışılmakta; devam etmeme durumunda seçenekler konusunda çocuklar bilgilendirilmektedir.**

- Bu dönemde olan çocuklar orta adolesan dönemin özelliği olan somut düşünce sisteminin ağırlıklı olması nedeniyle gelecekte beklenenler, yaşam tarzı ya da mesleklerin çalışma alanlarının hayal edilmesi gibi mekanizmaları işletmekte zorlanabilirler. Bu nedenle ilköğretim sonunda verilen bu danışmanlık yeterli olmayabilir.

- Çocukların 15-18 yaş grubunda gelecek beklentilerini yapabilirlikleri ile paralel olarak belirlemeleri, meslek edinmenin önemi ve yolları konusunda danışmanlık almaları sağlanmalıdır. Bu danışmanlık hizmetine yönlendirmede çocuğun sağlık izlemesi sırasında sağlık personeli destek sağlayabilir.

9.2.2.5. Çocukların Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesi

Çocukların zor durumlarda karar verebilmeleri, stres ile baş edebilmeleri, çevrelerindeki kişilerle iletişim kurabilmeleri, kendi sağlık ve güvenliğini tehdit eden durumlarda doğru karar alabilmeleri ve reddedebilmeleri gibi beceriler 0-6 yaş grubunda ailede kazanılmaya başlar.

Okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında da farklı alanlarda becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitim çalışmaları devam ettirilmelidir. Okul eğitim ve öğretim programında yaşam becerileri konusundaki eğitimlerin etkili biçimde devam ettirilmesi;

- Öğretmen ve okul yöneticilerinin bu konularda bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli çalışmaların yapılması,
- Çocuk ve gencin yaşam becerilerinin geliştirilmesine evde de katkıda bulunulması için ailelerin de bu yaklaşımı bilmeleri ve yaşamlarına geçirmeleri,
- Bu nedenle, öğretmenler, rehberlik servisleri, okul yöneticilerinin aileler ile ortak çalışma ortamlarının oluşturulması ve aile eğitimlerinin yapılması,
- Çocukların buldukları bütün ortamlardaki yetişkinlerin sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi,
- Çocuk ve gençlerin yaşam becerilerini görsel olarak öğrenebilecekleri, senaryo ve oyunların Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmesi ve çocuk ve gençlere ulaşmasının sağlanması gerekmektedir.

9.2.2.6. Ailede Risk Etmenlerinin Azaltılması

Ekonomik durumun kötüleşmesi, kırsal alandan kente göç etme, anne ve babanın gelir getiren işinin olmaması (yoksulluk), anne ve babanın öğrenim durumunun düşük olması çocukların mağdur olma durumunu artıran nedenler olarak belirlenmiştir. Bu durumda öncelikle ailede yer alan sosyodemografik risk etmenlerinin en aza indirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde pek çok kurum ve kuruluş tarafından sosyal destek programları yürütülmekle beraber gereksinimi olan her aileye ulaşılmamaktadır. Bu durumu engellemek amacıyla DPT tarafından desteklenen il düzeyinde sosyal destek programında ulaşılması hedeflenecek aileleri

listelemeye yönelik envanter çalışmasının yararının olacağı düşünülmektedir. DPT planında da belirtildiği gibi ailelere yapılacak sosyal yardım programları maddi desteğin yanı sıra sosyal gelişimlerine yönelik programlara öncelik verilmesi çocukların mağduriyetini önlemede daha etkili olunmasını sağlayacaktır. Bu programın daha fazla desteklenmesi gerekmektedir.

- Ailenin sosyal olarak desteklenmesi için o mahallenin muhtarının önemi vardır.
- Muhtarlar temelde mahallelerinde yaşayan nüfusun sosyal ve demografik yapısına hâkim olmalıdır.

Muhtarların görev ve yetkileri 18.03.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir.

- Bölgesinde yaşayan ailelerin içinde sosyal destek programına gereksinimi olanları il özel idaresine ve SHÇEK yetkililerine bildirmelidir.
- Bunun dışında işsizlik sorunu yaşayan ailelerin, göç gelen ailelerin ya da farklı dezavantajları olan ailelerin sosyal destek programından yararlanmasını sağlamakla yükümlüdür. İlköğretim sonrasında okul öğretimine devam etmeyen çocukların gelecekteki meslek seçimlerine ilişkin kurumların olduğuna, meslek edinmenin ve üretimde yer almanın çok önemli olduğuna ilişkin mesajları ailelere vermeli; bu ailelerin İŞKUR'a başvurmasını sağlamalıdır.
- Ailede çocuğun değeri konusundaki tutum ve yaklaşımların olumlu hale dönüştürülmesi gerekmektedir.
- Çocuk, ailesinin gelecek güvencesi olmayıp büyüme ve gelişmesi sırasında tüm haklarını kullanabilmelidir.
- Çocuk, toplumun ve ailenin bir ferdi olup kendi görüş ve düşüncelerini ifade edebilir, kararlara katılabilir. Çocuk dostu bir yaklaşım ile ailelerin çocuk sahibi olmaları desteklenmeli; aile içinde demokratik kurallar işletilmelidir.
- Çocuk hakları tabanlı bir yaklaşımın yanı sıra çocuğun özgüveni yüksek ve haklarını ifade edebilen bir birey olabilmesi için ise ailelerin ebeveynlik yapma ile ilgili olumlu yaklaşımları içeren tutum ve davranışlara sahip olmaları gerekir.
- Bu tutum ve davranışları kendi ailelerinden görerek büyümeyen anne ve babalara yönelik olarak ek destek programlarına gereksinim vardır.
- Sağlık personeli tarafından gebelik izlemelerinden itibaren anne ve baba olma sırasında karşılaşılan sorunları çözebilmek ve olumlu ebeveyn rolü oynayabilmek için nasıl anne ve baba olunması gerektiği bilgisi verilmelidir.
- Bu bilgi anne ve baba olmaya yaklaşıldığı dönem olan gebelikten itibaren verilmeli ve çocuk 18 yaşına gelene kadar farklı sorumlulukları da kapsayacak bir şekilde devam etmelidir.
- Bu programlara gebelik sırasından itibaren anne ve babanın beraber gitmesi teşvik edilmelidir. Temel olarak bu yaklaşım ana baba okulu programlarında öğretilmektedir.
- **Bu tür bilgi, beceri ve sorumluluk öğreten programlar SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı ve bazı sivil toplum kuruluşları tarafından sunulmaktadır. Bu programların daha yaygın hale getirilmesi, ulaşılabilirliğinin artırılması, toplum tarafından kabul edilmesi ve talep edilmesi ve özendirilmesi gerekmektedir.**

9.2.3. Ulusal Çocuk Politikasının Geliştirilmesi

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı sorumluluğunda oluşturulan kalkınma planlarında yer alan çocuk ve gençlik alanındaki hedefler ulusal çocuk ve gençlik politikasının temellerini oluşturmaktadır.

Ulusal çocuk ve gençlik politikası altında yer alan hedefler tüm kamu ve özel kuruluşlarının benimsediği ve öncelik verdiği başlıklar olmalıdır. Çocuk ve gençlerle birlikte çalışan kamu ve özel kuruluşlar ülke programının amaç ve hedefleri doğrultusunda plan ve programlarını hazırlamalı ve hizmet vermelidirler.

- Çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesi için sektörler arasında kağıt üzerindeki işbirliklerinin çocuğun aktif hayatında uygulanması sağlanmalıdır.
- Ülke genelinde çocuk ve gençlere yönelik müdahalelerin bütüncül bir bakış açısına sahip olması gerekir. Bunu sağlamak için her bir bakanlık (Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı-SHÇEK) çocuk ve gençlere yönelik politikalarda, zaman-emek israfından ve tekrarlanan faaliyetler olmasından kaçınarak sorumluluk alanlarının sınırlarını belirlemelidir.

Başbakanlığa bağlı olarak “Ulusal Çocuk ve Gençlik Politikaları Üst Kurulu”nun kurulması önerilmektedir. Bu kurulun temel amacı ulusal çocuk ve gençlik politikasının geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanmasının sağlanmasıdır. Üst Kurulu oluşturan temel Bakanlıklar Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı şeklinde olması diğer Bakanlık ve kurumların da destek sağlaması önerilmektedir.

İçişleri Bakanlığında il özel idareleri, kolluk kuvvetleri ve yerel yönetimler politikanın oluşturulmasında katkı sağlamalıdır. Çekirdek grupta yer alması önerilen Bakanlıkların yanı sıra Adalet Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, RTÜK, YÖK, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Meslek Kuruluşları ve STK’lerle de karar alınma aşamasında beraber olunması önerilmektedir. Bu alanda yapılacak olan bilgilendirmeye yönelik stratejileri yürütmek için medya, yaygın ve örgün eğitim, STK, üniversiteler, özel sektör katkı sağlayabilir. Oluşturulan çatı altında tüm sektörlerin, maddi, teknolojik ve insan gücü kaynaklarını belirlenen hedef ve stratejiler doğrultusunda kullanılması önerilmektedir.

Bakanlar Kurulunun yılda en az bir defa toplantı gündemini Ulusal Çocuk ve Gençlik Politikaları Üst Kurulunun kararlarının tartışılması ve bir sonraki yılın çalışmalarının planlanması şeklinde belirlemesi kurulun sürdürülebilirliğini güçlendirecektir.

Üst Kurulun hedefleri doğrultusunda ilgili kurumların çocuk politikası ile ilgili eylem planları yapması hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Çocuk ve gençlere yönelik bakanlık programları merkez teşkilatı tarafından yapılmaktadır. Kararların alınması ve uygulanması sırasında taşra teşkilatı çalışanlarının da katılımları sağlanmalıdır.

Ancak, her zaman merkez teşkilat tarafından oluşturulan programlar sahada karşılaşılan sorunları tam olarak karşılayamamaktadır. Örneğin, bazı şehirlerde göçle gelen sorunlar şiddetin temel nedenleri arasında yer alırken başka bir şehirde aile yapısı farklı bir belirleyici olabilmektedir. **Bu nedenle, çocuk ve gençlere yönelik izlenecek programların belirlenmesi**

İçin taşra teşkilatının görüşleri alınmalıdır. Merkez teşkilat tarafından oluşturulan programın taşra teşkilatı tarafından uygulanması sırasında, taşra teşkilatı yerel önceliklere göre programı uygulayabilmektedir. (TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Araştırma Komisyonu Raporu-2007)

9.2.4. Kurumsal Yapılar ve Koordinasyon ile İlgili Öneriler

İl Düzeyinde Kurumlar ve Koordinasyon Kurulları

İl düzeyinde çocuk ile ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile yapılan toplantılarda doğrudan sorun yaşayan çocukların sorunlarının nasıl çözümlenmesi gerektiğine ilişkin planlamalar yapılmaktadır. Oysa illerde çocukların sağlıklı büyüme ve gelişmesine yönelik olarak tüm sektörlerin ortak bir bakış açısı ile ulusal çocuk ve gençlik politikası çerçevesinde programlarını yapılandırmaları programların etkinliğini artıracaktır. Ulusal program çerçevesinde hedeflenen konu başlıklarının yanı sıra, ile özel sorunlara ilişkin hizmet planlaması sağlanmalıdır.

Her ilin demografik, sosyal ve ekonomik örüntüsü değişebileceğinden, ile özgün değerlendirme yapılması gerekmektedir. İl nüfusunun sosyodemografik ve ekonomik durumuna ilişkin durum analizinin yapılması, çocuk ve gençlik nüfusunun sosyodemografik yapısının irdelenmesi ile hizmet götürülmek istenilen risk altındaki hedef grubun tanımlanması önemlidir. İle ait temel sağlık ve eğitim göstergeleri ve mağdur olan çocukların sosyodemografik özellikleri ile ildeki sorunların tanımlanması yapılmalıdır. Sorunların tanımlanması öncelik verilmesi gereken konu başlıklarını belirlemeye katkıda bulunacaktır. Bu toplantı sırasında kurumların çalışmaları, çalışmalar sırasında ortaya çıkan engeller ve karşılaşılan güçlükler paylaşılarak; ortaya çıkan sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmelidir. Bu çalışmaların zamanlamasının yapılması ve değerlendirme kriterleri belirlenmesi il yönetimi için önemlidir.

Koordinasyon kurullarının yapılanmasında ulusal çocuk politikası çerçevesinde, ilin özelliklerini önceleyerek sorunu önlemeye yönelik de bakış açısını kapsayan bir çalışma planı yapılmalıdır. Bu tür bir yaklaşımın genel olarak sorunu önleme, ilin önceliklerine göre de özel olarak sorun ile mücadele etme başarısı daha fazla olacaktır.

İlçe ve muhtarlıklar düzeyinde alınacak kararlara, katılım, izleme ve değerlendirme amacı ile aile üyeleri de katılmalıdır. Bu kararların alınmasına mutlaka çocuk ve gençlerin katılımı da sağlanmalıdır. (TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Araştırma Komisyonu Raporu-2007)

Vali ve kaymakam, çocuk ve gençlerin kendilerine yönelik programların planlanmasına, geliştirilmesine, uygulanmasına ve değerlendirmesine katılmalarını sağlamalıdır. Çocuk ve gençlere yönelik programlar erişkinlerin düşündükleri gereksinimlerin yanı sıra çocuk ve gençlerin isteklerini de yanıtlamalıdır. (TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Araştırma Komisyonu Raporu-2007)

9.2.5. Medyanın Çocuk Mağduriyetinin Ortadan Kaldırılmasında Katkısı

Ülkemizde medyanın toplumun dönüşümünde ve yönlendirilmesinde rolü büyüktür. Özellikle televizyon başta olmak üzere görsel medya, çocuklar ve gençlerin sosyal öğrenme modellerini kullanarak pek çok kavramı, yaşam tarzını ve yaşam alışkanlıklarını öğretmektedir.

- Ailenin sosyal fakirlik durumunda medyanın eğitici rolü ön plana çıkmaktadır. Aile tarafından yeterli bilgi ve beceri ile donatılmayan çocukların kendi sorularının yanıtlarını öğrenmede medya kaynak olarak yer almaktadır. Medyada yer alan haber görüntüleri çocukların duyu gelişimini etkilerken dizi ya da filmlerdeki kahramanlar rol model olarak alınmaktadır. Medyadan beklenti, dizi/filmlerde yer alan rol modellerin olumlu davranışlarının olması, gerçek hayatla bağdaşması ve olumlu yaşam becerilerinin nasıl kazanılacağını göstermesi şeklindedir. Ancak bu beklenti her zaman olumlu olarak karşılanmamakta, olumsuz rol model içeren dizi ve filmler medyada yer almaktadır. Medya yayın sahipleri ve yapımcıların çocuk ve ergenlik ruh sağlığı ve gelişimindeki hassas konuların farkında olmaları gerekir.

- Özellikle çocuk ve gençlerin seyrettiği programlar için psikolojik danışmanlık alınması olumlu örneklerin artmasını sağlayacaktır. Medya sahipleri ve yapımcıların toplumun sosyal yapısının farkında olmaları, yapılan programların çocuk ve ergenleri olumsuz olarak etkileyeceğinin bilincinde olmaları ve sosyal sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeleri önemlidir. Toplumda sosyal sorumluluk ile ilgili örnek oluşturmayan program yapımcılarına yönelik (hâlen ülkemizde yeterli varlık gösteremeyen) denetim mekanizmalarının etkili hale getirilmesi gerekmektedir.

- Etik kurulun medya yayınlarında toplumun sosyal iyilik hâlini olumsuz şekilde etkileyecek yayınlardan toplumu korumak misyonuna sahip olması gerekmektedir. Etik kurulu üyeleri arasında sosyal bilimcileri yer almasına özen gösterilmelidir.

- Medyanın çocuk hakları doğrultusunda çocuk dostu bir yayın politikası benimsemesi beklenmektedir. Devletin plan ve programlarında yer alan çocuklarla ilgili programların tanıtımını yapmalı, toplumun bilgilendirilmesi aşamasında aktif olarak yer almalıdır. Bu aşamaların gerçekleştirilmesi için medya çalışanlarının farkındalığının artırılması gerekmektedir.

- **Dünyadaki örneklerde de görülebileceği gibi, radyo ve televizyon alanını düzenleyen kanunların ve yaptırımların da tek başına yeterli olması mümkün görünmemektedir. Çocukların medyanın olumsuz etkilerinden korunmasında en önemli görev aileye düşmektedir: Medya tarafından hâlen kullanılan uyarı mesajları ve işaretlerinin yaygınlaştırılması ve ailelerin bu mesaj ve işaretlere riayet etmeleri de önemlidir.**

- Çocukların medyadan olumsuz etkilenmesinde ortaya çıkabilecek riskler ve bunun önlenmesine olan ihtiyaç konusunda toplumun genel farkındalık düzeyi artırılmalıdır. Farkındalığın artırılmasında medya bizzat rol alabilir. Bu amaçla özel filmler ve görsel malzeme üretilerek pilot uygulamalar denenebilir.

- 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun'da çocuklarla ilgili temel ilkelerin uygulanmasından doğan aksaklıkların giderilmesi ve yaptırımların tavisiz uygulanması için gerekli düzenleme ve değişikliklerin yapılması sağlanmalıdır.

- Hâlen öğrencilere ve öğretmenlere verilmekte olan, "Eleştirel Medya Okuryazarlığı" dersinin önemi velilere ve öğrencilere hissettirilmeli, benzeri eğitimin yetişkinlere ve medya profesyonellerine de etkin bir biçimde verilmesine ilişkin çalışmalar yapılmalı, bu çalışmaların RTÜK Eğitim planına dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

- Medya kuruluşları üretim süreci ve içeriğini çocukların yararına dönüştürmek için, kılavuz hedeflerini oluşturarak, kabul ettikleri yayın ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığı konusunda iç denetimi sağlayacak öz denetim birimleri kurulmalıdır. Bu sistem, medya içeriğinde çocuklar ile ilgili konularda öneri geliştirebilecek danışma organlarını da barındırmalıdır.

- Okur-izleyici-dinleyici temsilcileri (ombudsmanlar) medya içeriği ile ilgili şikâyetleri kurum içinde ve kurum için değerlendirmelidir. Bu değerlendirmeler, medya kuruluşlarında ombudsmanların yönetiminde meslek içi eğitime dönük bir etkinliğe temel oluşturmaktadır.

9.2.6. Veri Toplama Sistemine İlişkin Öneriler

- Çocukların mağdur olmasının önlenmesi ve korunması için her alanda kayıtların tam, doğru, eksiksiz, güvenilir ve sürekli olarak tutulması ve mukayese edilebilir özellikte olması önemlidir.
 - Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıklarının öncülüğü ve ilgili kurum ve kuruluşların desteği ile etkili bir veri toplama sistemi oluşturulmalıdır.
 - Sağlık kuruluşlarında veri toplama sisteminde çocuğun ve ailesinin sosyodemografik özellikleri ve risk etmenleri yer almalıdır.
 - Veri toplama formunda çocuğun risk altında olup olmadığına ilişkin hekimin kanaati ve önerileri yer almalıdır.
 - Hekim çocuğu izlediği dönemlerde bu formları kullanarak çocuğun fiziksel büyüme ve gelişimini olduğu kadar sosyal ve ruhsal sağlığı ile ilgili risklerini de izleyebilmelidir.
 - Bu formun çocuğun yaş grubuna göre geliştirilmesi ve dönemlere özel risklerin formda yer alması gerekmektedir.
 - Okulda oluşturulacak izleme sisteminde çocuğun sosyal ve ruhsal durumuna ilişkin ve mağdur olma açısından risk oluşturabilecek etmenlerine ilişkin saptamalar yer almalıdır.
 - Okulda çocuğu izleyen rehber öğretmen ya da sınıf öğretmeni çocuk açısından riskli bir durum olduğunu düşündüğünde bu kaydedilmelidir.
 - Çocuğun durumunun sık olarak izlenmesinin yanı sıra planlanan ve yapılan müdahaleler de kayıt sistemi içinde yer almalıdır.
 - Mağdur olma riski yüksek olan çocuklar sosyal destek sağlanması için SHÇEK'e sevk edilmeli; bu sevk sırasında (varsa) öğretmen ya da aile hekimi tarafından saptanan riskler SHÇEK'e bildirilmeli; SHÇEK tarafından hazırlanan sosyal durum raporunun sonucu da hem aile hekimi hem de okul sistemine aktarılmalıdır. Bu şekilde alınan kararların hem sağlık hem de eğitim sisteminde izlenmesi ile çocuğa farklı alanlardan destek sağlanabilir. Çocuğun mağdur olması durumunda Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Adalet Bakanlığında bazı kayıtlar yer alacaktır. Bu kurumlarda veri tutma işlemlerinin sağlıklı sürdürülebilmesi için her kurumun kendi kayıtlarını düzenli tutması gerekmektedir.
- Sağlık ve eğitim sistemi içinde toplanan verilerin yeterli olmadığı durumlarda ulusal veri sistemi yerel ve bölgesel araştırmalar ile desteklenebilir.

Sonuç olarak; Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzalayıp uygulamaya soktuğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre her çocuğun Devlet tarafından korunma, gelişim ve bakım alma konusunda tam bir hakkı bulunmaktadır. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti'nin ülke sınırları ve dışında olan Türk vatandaşı her çocuğun sağlık ve gelişiminin en üst düzeyde olması için koşulları oluşturma ve uygulama sorumluluğu bulunmaktadır. Ülke sınırları içinde yer alan ve Türk vatandaşı olmayan çocukların da bu haklarına ulaşmasını sağlama yükümlüğü söz konusudur.

Çocuk haklarına dair uygulamaların bütün kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenmesi ve hizmetler içindeki uygulamalara yerleştirilmesi gerekmektedir. Vali ve kaymakamlar çocuk hakları uygulamalarında etkin olarak rol almalıdırlar.

Çocukların sağlıklı büyüme ve gelişmesi için sadece aileler değil, toplumda yaşayan her bireyin sorumluluğu bulunmaktadır.

**Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların
Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis
Araştırması Komisyonu**

Karar No: 2

10/07/2010

Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucu düzenlenmiş olan işbu Rapor Genel Kurul'a sunulmak üzere Yüce Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Halide İncekara</i>	<i>Necdet Ünüvar</i>	<i>Gönül Bekin Şahkulubey</i>
İstanbul	Adana	Mardin
Kâtip	Üye	Üye
<i>Mehmet Emin Ekmen</i>	<i>İlknur İnceöz</i>	<i>Aşkın Asan</i>
Batman	Aksaray	Ankara
Üye	Üye	Üye
<i>Ali Koyuncu</i>	<i>Ahmet Bukan</i>	<i>Akif Ekici</i>
Bursa	Çankırı	Gaziantep
Üye	Üye	(Muhalefet şerhim ektedir)
<i>Süleyman Turan</i>	Mehmet Seviçen	Üye
Hatay	İstanbul	Canan Arıtman
Üye	(İmzada bulunamadı)	İzmir
<i>Ahmet Öksüzkaya</i>	Üye	(İmzada bulunamadı)
Kayseri	<i>Çağla Aktemur Özyavuz</i>	Üye
	Şanlıurfa	<i>Sevahir Bayındır</i>
	Üye	Şırnak
	<i>Kerem Altun</i>	(Muhalefet şerhim ektedir)
	Van	

Muhalefet Şerhi

Kayıp Çocuklar ve Çocuk İstismarını Araştırma Komisyon Raporuna Muhalefet Şerhidir.

Toplumun kanayan yarası, toplumun yitip giden geleceği olan çocuklar;Türkiye'nin geleceğinin aynasıdır. Komisyonumuz çalışmaları kapsamında değişik konularda görüşlerine başvurduğumuz uzmanlar, çocuklar ile ilgili tüm kurumları faaliyetleri hakkında aldığımız bilgiler doğrultusunda çocukların yaşadığı en temel sorunlar ve bu sorunların çözümüne dair görüşlerimi kısaca yazmayı geleceği koruma ve kurmaya dayalı tarihsel bir borç olarak ele alıyorum.

23 .yasama döneminde sosyal patlama ve sosyal çürümüşlüğün en dehşet verici boyutu olan çocuk istismarı ve çocuk kaçırma olaylarının yaygın bir şekilde yaşanması ve bu konuda gelişen kamuoyu duyarlılığı, mecliste bulunan gurupların talebi sonucu komisyonun kurulması kararlaştırıldı. Meclis denetim faaliyetinin önemi söz konusu çocuklar olunca bu faaliyet hayati önem taşımaktadır.

Komisyonumuz Anayasa değişiklik sürecinde faaliyet yürütmesi ve farklı etkenlerden dolayı Siirt ve Manisa illerinde yaşanan çocuk istismarı ve Uşakta yaşanan çocuk kaçırma olayı dışında saha çalışması yapamadı. Bunu önemli bir eksiklik olarak görüyorum. Komisyon üyesi olarak devlet şiddeti sonucu yaşadığım sağlık sorunumdan kaynaklı uzun bir süre çalışmaları takip edemedim. Bu durumun kendisi bile devletin içinde bulunduğu durumun resmidir.

Avrupa Birliği Uyum müktesebatında yazılı olarak fasıldan fasıla geçerken, pratik yaşamda hazin hazin olaylar yaşamak yaman bir çelişkinin göstergesidir. Çeşitli çekinceler konarak kabul edilen sözleşmelerden ancak söz düzeyinde ifade edilebilir. Hayatta pratik bir değeri yok denecek düzeydedir.

Bütün bu yaşananların temel nedenleri nelerdir. Elbette ki devlet birey ilişkisi ve bireyin hak ve hukuku , özgürlüğü ile doğrudan ilişkilidir. Demokrasiden nasibini almamış , sosyal adaletini geliştirmemiş, eşitlik ilkesinden inanmamış az gelişmiş devletin çok çilesini çeken en dezavantajlı toplumsal kesimlerin değişmeyen mahkuz kaderi dir.

Çocuklar ile ilgili UNİCEF'in komisyonumuza sunduğu rapor çok temel konulara dikkat çekmektedir. Aynı zamanda sorunun temelden çözümü için de temel bir perspektif değerindedir.

Her şeyden önce devlet çocukları koruma kanunu temelinde sorunu ele alıp acil önlemler geliştirmelidir. Toplumun dezavantajlı kesimlerinin fizibilitesini çıkararak istismar zeminini ortadan kaldırılmalıdır. Göç+yoksulluk+ayrımcılık =çocuk istismarıdır. O zaman devletin demokratikleşmesi ,barışın oluşması ve yoksullukla mücadele birbiri ile paralel yürütülmelidir. Komisyon raporunda çocuk kaçırmaları ve çocuk istismarı konusunda yer alan "terör örgütleri "ibaresi gölgesinde görünmez kılınmak istenen toplumsal muhalefete yer alan çocukların yaşadıkları kimlik, dil, kültür, demokrasi ve eşitlik taleplerinin gizlenmek istenmesidir. Artık gerçeklerle yüzleşmenin zamanı gelmiş ve geçiyor.

Komisyonumuzun faaliyet sürecinde yaşanan çocuk istismarı olaylarında karşılaştığımız en temel sorunlar olarak; bölgeler, kimlikler, cinsler arasındaki ayrımcılığı körükleyen besleyen temel mekanizma devletin kamu güvenliği ve yönetiminden sorumlu emniyet, vali, kaymakam ve adli makamlar; toplumu koruma değil adeta tüm değerlerini kurutma anlayışından kaynaklandığını aldığına tanıklık ettik. Siirt'e yaşanan çocuk istismarı ve Vali ve emniyetin ifadeleri tüyler ürpertici bir boyuttadır. Devlet Siirt'te yaşanan olay ile gerçek anlamda yüzleşirse tüm sorunlarının gen şifresini çözmüş olacak.

Çocukların en çok istismar edildiği kurumlar eğitim kurumlarıdır ve bunların başında YİBO'lar gelmektedir. YİBO'lar geciktirilmeden kapatılmalıdır.

Anadil eğitimi bir an önce çocuklara verilmeli, sözleşmelerdeki çekinceler kaldırılmalı
Barış en acil görev olarak ele alınıp gereği yapılmalı.

Sosyal, ekonomik ve siyasal göç haritası çıkarılıp göç edenlerin yaşadıkları ekonomik sosyal, kültürel, siyasal sorunları giderilmeli.

Çocuğa ve insanlığa karşı işlenmiş her suç devlet sorumluluğunda olup; mağdurların yeniden şiddete uğramaması için uzman psikolog gözetiminde soruşturmanın yapılması ve her emniyet biriminde buna uygun ortamın hızla oluşturularak, adli tıp raporlarının bir an önce alınması için gerekli düzenlemeler geciktirilmeden yapılması gerekir

SHÇEK bünyesinde yer alan kurumlardaki çocuklar kayıp çocukların yarısını oluşturmaktadır. Bu sonuç kurumun koruma ve rehabilitasyon hizmetlerinin olduğuna göre bu anlayış çağdaş ülkelerin standartlarına yükseltilmelidir.

Sokak çocukları her türlü istismara zemin olup bu konuda etkili tedbirler alınmalıdır.

Çocuk işçiliğine son verilmeli; her çocuğun kendisini gerçekleştirme içi eğitim dahil her türlü fırsat tanınmalı. Her türlü kötü çalışma biçimlerinden çocuklar korunmalı bunun için acil olarak Avrupa sosyal haklar sözleşmesindeki çekinceler kaldırılarak ailelere asgari geçim şartı sağlanmalıdır. Mevsimlik işçi sorunu göçsüz çözümlidir.

Sevahir Bayındır
Şırnak Milletvekili

Muhalefet Şerhi

1. Çocukların kayıp olma, fiziksel ve cinsel istismara uğrama ve karşılaştıkları diğer mağduriyetleri ile direk neden-sonuç bağlantısı kurulmayan çok fazla sayıda istatistiğe yer verilmiştir.
2. Başlık ile içeriğin örtüşmediği durumlar vardır. Örneğin sayfa 317’de, 8.1.2.1 Cinsel İstismara Uğrayan Çocuğun Tanısı ve Muayenesi başlığı altında konuyla ilgili öneriler yer almaktadır.
3. Taslak Rapor’da bazı ifadeler defaten tekrarlanmıştır. Örneğin 2. Maddede belirtilen başlık altında yer alan ifadelere, 8.1.2.5. Cinsel İstismarın Bildirimi, Tanı, Tedavi ve Yasal Süreçte Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri başlığı altında tekrar yer verilmektedir.
4. Madde 1 ve Madde 2’de belirtilen nedenler dolayısıyla, taslak rapor şu haliyle (A4 kâğıt boyutu) bile 650 sayfaya yaklaşmaktadır. Diğer komisyon raporlarıyla aynı boyutta basıldığında sayfa sayısı daha da artacaktır. Şimdiye kadar ki örneklerin de olduğu gibi, bu tür raporların çok sayfa olsun diye ilgisiz konularla doldurulması işlevselliğinin kaybolmasına ve raflarda kullanımdan uzak bir şekilde tozlanmasına neden olmaktadır.
5. Gerek kayıp çocuk vakalarının, gerekse çocukların mağdur oldukları diğer sorunların temel nedenlerinden biri olarak “erken yaşta evlilik” saptanmış olmasına rağmen, özellikle kız çocuklarının evlenme yaşını 18’e çıkaracak yasal düzenlemeye ilişkin bir öneriye yer verilmemiştir.
6. Çocukların kaybolması, çocuk yaşta çalıştırılmaları, cinsel istismara ve fiziksel şiddete maruz kalmalarına ortak nedenlerinden biri de yoksulluk, ailelerin bakabileceklerinden fazla çocuğa sahip olmalarıdır. Ancak Taslak Raporda, başta Hükümet yetkilileri olmak üzere, mülki idare amirlerinin ve yerel yönetimlerin toplumu “en az üç çocuk” şeklinde yönlendirmelerinin yanlışlığına ilişkin herhangi bir atıfta bulunulmamıştır.
7. Taslak Rapor’da cinsel istismar vakalarının ortaya çıkarılmasında yaşanmış olaylardan yola çıkarak öğretmenin önemine değinilmiştir (sayfa 323). Cinsel istismar vakalarında Hal böyle iken, sayfa 342’de yer alan 8.1.2.5.1 “Çocuk İstismarı”nın Önlenmesi İçin Öncelikle Uygulanması Gereken Birincil Koruma Tedbirleri başlığı altında yer alan, risk gruplarına ilişkin çalışmaların etkinliğini artırabilmek için müdahalelerde ve eğitimlerde kullanılacak toplumsal figürler arasında sadece imamların ve toplum liderlerinin yer alması çelişki yaratmaktadır.

Akif Ekici
Gaziantep

EKLER

Ek 1 - TUTANAK ÖZETLERİ VE KOMİSYONUN SAHA ÇALIŞMALARI

Bilgilerine Başvurulan Kişilere Ait Tutanak Özetleri

17.03.2010 tarihli toplantı:

Av. Şahin ANTAKYALIOĞLU (Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezî Başkanı) özetle;

Gözlemleri doğrultusunda gerek Çocuk Koruma Kanunu gerek Türk Ceza Kanunu gerekse Ceza Muhakemeleri Kanunu'ndaki usul ve esasların çok da dikkate alınmadığı, bu hususların özümsemediği, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özüne ve ruhuna uygun hareket edilmediğini,

Özellikle psikolojisi bozulmuş çocukların sesli ve görüntülü kaydının hâlâ alınamayan vakaların olduğunu, Cinsel istismar mağduru çocukların yine psikolojisi bozulması durumunda, Sosyal çalışmacı tarafından dinlenilmesi gerektiği, bunun yasalarımızda mevcut olduğunu, tanık oldukları son bir hafta içindeki bir vakada henüz mağdurenin avukatının gelmeden ifadesine başvurulması, sesli görüntülü kaydının alınmaması ve sosyal çalışmacının da yanında bulunmadan ifadesine başvurulması gibi birçok yasa doğrultusunda hak ihlaline maruz kaldığını saptamış bulduklarını ve bunun gibi daha birçok vaka ve şikâyetlerin önlerine geldiğini,

Kayıp çocuklara ilişkin özellikle yürüttükleri çocuklara yönelik ticari, cinsel sömürüyle mücadele ağırları olduğunu; kendisinin 2007 yılından beri de onun koordinatörlüğünü yürüttüğünü; Bu organizasyona çocuk hakları alanında uzman 22 tane sivil toplum kuruluşunun üye olduğunu; Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneğinin 2006 yılında İstanbul, Ankara ve Diyarbakır'da çocukların ticari cinsel sömürü ve durum analizi diye bir analiz raporu sunduğunu; Bu rapor doğrultusunda araştırmalar, birebir görüşmeler de yapıldığını; bu birebir görüşmeler içerisinde avukatlarla, seks işçileriyle, gazetecilerle, görüşüldüğünü, burada özellikle fuhuş amaçlı çocukların kaçırıldığı; fuhşun dışında çocukların özellikle organlarından faydalanmak üzere kaçırıldığı; sokakta yaşayan ve çalışan çocukların insan ticareti kapsamında özellikle değerlendirildiği; çocuk satışı ve fuhşunun çok yoğun olduğunun ortaya konulduğunu; Özellikle bazı illerden amca veya dayı diye tabir ettikleri ama hiçbir akrabalık bağı olmayan kişilere ailelerin bazen kendi rızalarıyla teslim ettiği; çocukların yasal yollardan çalıştırılacağı gerekçesiyle bu çocukların verilebildiğini bazen de kaçırılabilmediğini,

Bazen de ailelerin rızaları olmadan çocukların kaçırıldığını; evden, bahçeden, sokaktan, okuldan çocukların kaçırıldığı olaylar da mevcut olduğunu; Bu çocuklar da belli bazı merkezlerde veya illerde bir apartman dairesi kiralanarak bütün çocukları burada topladıklarını; çocukların belli tehditler ve özellikle şiddet uygulanarak kaçmasına yönelik daha başka birçok yaptırımla karşı karşıya kaldıklarını; ve çocuklar zaten hiç tanımadıkları, bilmedikleri bir ilde, bir şehirde buldukları için kaçmayı düşünmediklerini ya da kaçamadıklarını ya da tehdit edildiklerinden ilgili kurumlara, özellikle polise gidemediklerini, ifade etmiştir.

Zafer ÖZBİLİCİ (Yakınlarını Kaybetmiş Aileler Derneği Başkanı) özetle;

Kayıp Yakınlarını en önemli anlatabilen objenin belki de Umut Otobüsü olduğunu; Kamuoyunun basın aracılığıyla kendilerini duyduğunu ve haberdar olduğunu; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde Sayın Başbakanın da İETT otobüslerine kayıp resimleri astığını, kendilerine o konuda destek verdiğini ve bunun tüm dünya basınında yer aldığını; Daha sonra İçişleri Bakanlığıyla ortak çalışmalar başladığını ve 96 yılından sonra büyük ihtiyaç olan kayıp büroları kurulduğunu; 18 yaş üstü kayıpların asayiş bünyesinde kayıp şahıslar büroları tarafından aranır hâle geldiğini ve küçük yaşta çocukların aranmasının çocuk polisine havale edildiğini,

Sokakları araştırdıklarını, sokaklarda toplama merkezî olmadığını; Türkiye’de binlerce insanın soğuktan donarak öldüğünü, açlıktan öldüğünü, kaza geçirip öldüğünü ama sokaklarda sayım gününde dahi sayılmayan zekâ özürlüler, alzheimer hastaları olduğunu,

Adalet Bakanlığının bir uygulama yapabileceğini; isteyen kişilerin, kayıp yakınlarının ve çocuklarının kaybolduğunu ispat eden kişilerin belgelerle giderek DNA’larını verebileceğini; Bakanlığın da kayıp yakınlarının DNA’larını bilgi bankalarına ekleyip, buldukları cesetlerle karşılaştırabileceğini,

Adli Tıp Kurumu tarafından yüz güncellemesi yapılabileceğini, kayıp çocukların kayboldukları dönemdeki resimleriyle aranmalarının bulunmalarını zorlaştırdığını, ifade etmiştir.

18/03/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Betül ULUKOL (Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi) özetle;

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin çatısı altında öğretim üyelerinden oluşan Ankara Çocuk Koruma Birimi kurulduğunu,

Mağdur çocukla ilgili olan sorunlara kimsenin el uzatmak istemediğini ve çözümün öyle hap gibi bir çözüm olmadığını; istismar olayının bir havuza benzediğini, kaçırılmış, kaybolmuş, çalınmış çocuk, bunların hepsinin istismarın içinde olduğunu, yapılan çalışmaların kurutma kâğıdıyla havuzun suyunun kurutulma çabası gibi olduğunu;

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine 2005 yılında gelen vaka sayısının 17 olduğunu, 2006’da 19, 2007’de 53, 2008’de 49, 2009’da 72 ve 2010’da –dün itibarıyla- 34 vaka geldiğini; Artışın vaka sayısındaki artış veya farkındalığın artışı olarak görülebileceğini;

Farkındalığın bakanlıklar nezdinde mi, şehirselleşen olarak mı arttığına ilişki soruya, hareketlenmenin öncelikle sorunu çözmesi gereken insanların olduğu yerden kaynaklandığını, babasının tecavüz etmesi nedeniyle çocuğunu doktora getiren anne olayında görüleceği gibi sorunun sadece cinsi sapıklık olarak algılanmaması gerektiğini ve ne kadar dallı budaklı olduğunun görülmesinin önemli olduğunu; farkındalığın önce hastanelerden başladığını, örneğin, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Sami Ulus Çocuk Hastanesi ve Ankara Hastanesinde çocuk koruma merkezleri oluşturulduğunu ve diğer illerde de özellikle üniversite bünyelerinde kurulduklarını;

Günümüze kadar istismar ile ilgili çalışmalardan Türkiye’de fiziksel istismar (dayak, çocuğun bir yerini yakmak, çimdirmek, kırmak, itmek vs.) oranının yüzde 30’lar civarında olduğunu, toplumun 3’te 1’inin fiziksel istismara maruz kaldığını,

Cinsel istismarı sorgulayan lokal çalışmalara göre üniversiteye giden öğrencilerin yüzde 10 - 44 arasında çocukken cinsel istismara maruz kaldığının ortaya çıktığını; yüzde 10 ele alındığında Ankara’da 4,5 milyon insanın üçte 1’i 19 yaşının altında olduğuna göre 1,5 milyonun yüzde 10’nu olan 150 bin çocuğun (gelen vakalara göre bunların yüzde 60’ı kız, yüzde 40’ı erkek),cinsel istismara maruz kaldığını gösterdiğini; kendi üniversitelerine son beş yılda 250 vaka geldiğini Ankara’daki diğer merkezler için ortalama beş yılda 1000 vaka geldiği hesaplanırsa, 150 bin çocuk karşısında yapılanların havuzun kurutma kağıdı ile kurutulma çabası olduğunu; bu nedenle konunun daha yukarıdan ve geniş açıyla görülmesi gerektiğini, bunun içinde toplumun uyandırılması, bilinçlendirilmesi, bilgilendirilmesi ve farkındalığının artırılması gerektiğini ayrıca, başvuru merkezinin de sağlam, oturaklı, güçlü ve bunlara yardımcı olabilecek bir merkez olması gerektiğini;

Yurt dışında yapılmış çalışmalara göre çocukluk çağındaki istismarın karaciğer yetmezliği, şeker hastalığı, hiper tansiyon, kanser, gibi hastalıklar eliyle erken ölüme neden olduğu ve istismar ile pek çok ruhsal problemin, hiperaktivitenin ve dikkat eksikliğinin, depresyonun, iş başarısızlığının ve zekâ geriliğinin ilişkili olduğunu;

Sorulan bir soru üzerine cinsel istismarın kitabî manada “çocuğun bir erişkinin cinsel objesi olarak kullanılması” anlamına geldiğini, çocuğa dokunmanın veya çocuğun kendi bedenine dokunmasını sağlamanın istismarın ağır şekli olduğunu, ayrıca çocuğun iki erişkinin cinsel ilişkisine doğrudan şahit olmasının da cinsel istismara gireceğini;

Uygunsuz telefon konuşmaları, internetteki pornografik görüntüler, çocukların pornografik malzeme olarak kullanılması, çıplak çizgi filmlerde çocuk figürlerinin kullanılması, teşhircilik, otobüste dokunmalar, ittirmeler ve sürtünmelerin aslında birer cinsel istismar olduğunu;

Cinsel istismarın çocuğa, aileye, anne-babaya ve topluma ait sebepleri olduğunu, çocuğa ait sebeplerde özel bir sebebin olmadığını, bir çocuğun sürekli istismara uğraması hâlinde hormonal etkilerin ortaya çıkması nedeniyle çocuğun kırıtmaya ve kadınca davranışlar göstermeye başladığını; dolayısıyla çocuğa ait cinsel istismar adına çok önemli bir faktör olmadığını;

Anne-baba ve toplumun değerlerinin önemli olduğunu, parçalanmış ailelerde istismarın çok sık görüldüğünü, yani anne-babanın boşandığı, ayrı yaşadığı, annenin ya da babanın kaybolduğu, öldüğü vesaire gibi durumlar ile aile içi geçimsizliğin, ekonomik sıkıntılarının olduğu durumlarda, ayrıca ailede içki, alkol, uyuşturucu kullanımının olması durumunda, yine ailede cinsel istismar edilmiş olan birileri bulunması ve bunun bilinmesi hallerinde cinsel istismar riskinin arttığını; cinsel istismarın öğrenilen bir şey olduğunu ve tâciz edilenin tâciz etmeyi öğrendiğini;

Cinsel istismar mağduru çocuğun 9-15 kez ifadesinin alındığını, Adalet Bakanlığınca çocuğun ifadesi tek seferde alınacak ve camlı bir odanın arkasında dinleyecek, soru soracak, savcı, polis, sosyal hizmet uzmanı, karşı tarafın avukatı, tekrar tekrar çocukla karşılaşmadan o camlı bölmenin arkasında çocukla görüşmeyi saptayacak ve dolayısıyla çocuğun bir kerede bu işi atlatması için bir merkez kurulması çalışması yapıldığını;

Son yıllarda çocuk polisinde çok ciddi ilerleme olduğunu;

İnternetin çok ciddi bir risk faktörü olduğunu, aynı zamanda çok faydalı bir şey olduğunu, bunun nasıl doğru kullanabileceğinin çocuğa öğretilmesi gerektiğini;

Ailedeki çözümlenin altında temelde ekonomik faktörler olduğunu, bununla işle ve parayla paralel bir ekonomik yoksulluktan bahsetmediğini, genel olarak yaşam tarzından örneğin tâcizcilere bakıldığında boşanmış, çocuğunu arada bir gördüklerini, gördüğünde de tâciz ettiklerini, annenin çalıştığını, babanın işsiz ve evde yattığını, ağabeyin okulu bitirmiş, iş bulamamış, gezdiğini ortalıkta ve gücünün kız kardeşine yettiğini ve onu tâciz ettiğini, kişilerin öz yetersizliğinin onu tâcizci hâle getirdiğini;

Zenginlerde de bu sorunların olduğunu, "Dünyada başka ülkelerde yok mu?" denildiğinde gayrisafî milli hasılası bizim 2-3 katımız olan ülkelerde de olduğunu, oralardaki tâciz sıklığı ile Türkiye'deki tâciz sıklığına bakıldığında dağlar kadar fark olmadığını, üç aşağı beş yukarı aynı olduğunu;

Bir çocuğun bilgisayarın başına ders yapmak için oturduktan beş dakika sonra porno sitelere ulaşabildiğini;

Bu işi sahiplenecek ve toplumda bu işin çözülmesini sağlayacak olan kitlenin kadınlar olduğunu; kadını bir taraftan güçlendirmek kaydıyla, adalet sisteminin ve toplum içindeki mağdur çocukların rehabilitasyonunun izlenmesini, saptanmasını vesairenin sağlanması hususunda kadınlar için en uygun ortamı oluşturması gereken kurumların Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler olduğunu;

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılında yapılan çalışmasında kız çocuklarında yüzde 25, erkek çocuklarında yüzde 8 cinsel istismar sıklığı bildirildiğini, saptanan istismarların yüzde 85'inin ise ensest olduğunu, dünyanın zaten yeni yeni uyandığını, ilk uyanan ülkelerden birisinin Amerika olduğunu,

İfade etmiştir.

23/03/2010 tarihli toplantı

Prof. Dr. Tülin İÇLİ (Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi) özetle;

TÜBİTAK destekli bir proje olan "Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar" ile Ankara ve İstanbul ağırlıklı 1.726 çocuğa ulaşıldığını;

Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğüne sokaklardan toplanıp getirilen çocuklarla görüşme yaptıklarını; Bu çocukların bazılarının gerçekten çok küçük çocuklar olduğunu;

Suç işleyen çocukların genellikle anne babalarının öğrenim düzeyleriyle, meslekleriyle ilgili bazı önerilerde bulduklarını; bunların içinde annesi babası öğrenim düzeyi yüksek, iyi meslek sahibi kişilerin çocuklarının da olduğunu;

Çalışma için seçilen örneklerden Ankara kısmını tamamlamanın kolay olduğu ama İstanbul'a geçildiğinde çok zorlandıklarını, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde çocuk şubelere getirilen çocuklarla ilgili haberi aldıklarında hemen harekete geçtiklerini ama çocukların Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde iki saat içerisinde savcıya çıkarılmaları gerektiğinden ilgili şubeye gidilinceye kadar iki saatin geçtiğini ve çocukların nakledildiklerini; bu sorunu çözmek amacıyla Adalet Bakanlığı Ceza Tevkifevleri Genel Müdürü girişimiyle çocukların kaldıkları birinci adım, ikinci adım kurumlardaki çocuklarla görüşüldüğünü ve sonuçta örneklem sayısının geçilerek çalışmanın tamamlandığını;

Sonuçların bazı açılardan çok tüyler ürpertici çıktığını; çocukların profilini belirlemek amacıyla önce demografik bazı özelliklerinin ölçüldüğünü; çocukların öğrenim düzeyleri, anne babalarının öğrenim düzeyi, yaşadıkları yer, anne babanın evlilik biçimi, evlenme şekli gibi soruların yanında bir de çocukların işlediği suçlara ilişkin sorular sorulduğunu, ne tür suç işlemişler, neden suç işlemişler, evden kaçıp kaçmadıkları ne tür evlerde yaşadıkları, babanın, annenin meslekleri ve babanın gelir düzeyi gibi sorular, ailede başka suçlu var mı gibi sorular sorulduğunu; bazı çocukların seçilerek bunlarla ankete ilave olarak mülakat yapıldığını; yanlışlık payının düşülmesine rağmen bazı cevapların çok rahatsız edici çıktığını;

Çocukların içerisinde çoğunluğun erkek çocuklar oluşturduğunu, ayrıca önemli bir kısmının 16-19 yaş, ikinci büyük grubun 12-15 yaşlarında olduğunu;

Çocukların tamamına yakınının Doğu ve Güneydoğudan göç etmiş ailelerin çocukları olduğunu, göç nedenin sorulduğunda ailelerin işsizlik cevabını verdiklerini;

Çocuklar arasında küçük bir grubun okuryazar olduğunu, okuryazar olmayan gurupta kızların daha fazla olduğunu;

Çocukların okulu sevip sevmedikleri sorulduğunda yüzde 87'sinin okulu sevdiğini söylediğini, "O zaman niye devam etmiyorsunuz?" diye araştırıldığında erkek ve kız çocukların ifade ettikleri gerekçelerin farklı olduğunu; erkek çocukların daha çok ekonomik nedenlerden okula devam edemediklerini söylediklerini, kız çocuklarının "Ailem devam etmemi istemedi" ifadesini kullandıklarını;

Öğrenimlerini yarıda kesme nedeninin ailelerinin çocuklarını sokakta çalıştırması olduğunu, çocukların hem anneleri hem babaları çoğunlukla hayatta olanlar olduğunu; anne-baba evli ve bir arada yaşadıklarını; öğrenim düzeylerine bakıldığı zaman annelerin çoğunun sadece okuryazar olduğunu, babaların yüzde 7,5'unun okuryazar olmadığını, yüzde 34'ne yakınının ilkökul mezunu olduklarını, annelerin yüzde 80'e yakının ev hanımı statüsünde, babaların önemli bir kısmının "Düzenli çalışan" olduğunu;

Çocukların yüzde 42,2'sinin şu anda evde yaşadığını, yüzde 35'inin ceza ve tutukevinde, yüzde 19,5'inin araştırma sırasında bir kurumda ya da merkezde yaşadığını ifade ettiklerini;

"Çocuk suçluluğu"nun yanlış bir kavram olduğunu, yabancıların bunu "juvenile delinquent" olarak adlandırdıklarını "ergen suçluluğu" veya "genç suçluluğu" şeklinde ifade ettiklerini;

1.726 çocuğun tamamına yakınının mala karşı suçlar işlediklerini, bunlar içinde de kapkaç, gasp, elden hırsızlık, dükkândan hırsızlık, otodan hırsızlık -hırsızlık çeşitlerini- olduğunu; bu suçları başka çocuklardan öğrendiklerini, zaten cezaevine girip çıktıklarında amatör girip profesyonel çıktıklarını ve çocukların işledikleri suçların arkadaşlarının işlediği suçlara çok benzediğini, yine çocukların ilk suçlarıyla şu anda işledikleri suçların birbirine çok benzediğini;

Literatürde yer alan "çocukların öğrenme teorileri"ne göre çocuğun suçu ailede başka suçlu varsa ondan veya arkadaşlarından öğrendiğini; suçun hem işleniş biçimini öğrendiklerini hem suçtan nasıl korunacaklarını, nasıl kaçıp uzaklaşacaklarını öğrendiklerini;

Bu öğrenme sürecinin ne kadar etkili olduğunun, çalışma sonucunda ortaya çıktığını, bazı ciddi dergilere gönderdiklerini, bunlardan bir tanesinin basımı kabul ettiğini;

Tecavüze ya da tâcize uğramış olanların, bunun akrabaları tarafından yapıldığını ifade ettiklerini, enseste de tecavüze de kızların daha fazla maruz kaldığını, kolay konuşamadıklarını ama ne kadar sıklıkla rastladıklarını bir süre sonra ifade ettiklerini;

“Nereden öğrendin?” diye sorulduğunda çoğunun arkadaşlarından öğrendiğini söylediğini, çoğunun para için işlediğini ifade ettiğini, bunu kimden öğrendiği sorulduğunda da arkadaşlarından ve de televizyondan cevabını verdiklerini;

Açık uçlu soruların döküldüğünü ve televizyonların ne kadar dikkatli yayın yapması, suçla ilgili haberlerin ne kadar dikkatli verilmesi gerektiğinin bir kez daha altının çizildiğini;

Kalabalık aileye sahip olan çocuklarda istismarın daha fazla görüldüğünü, çünkü ailelerin anne-babaların çocuklarıyla yeterince ilgilenmediklerini; kalabalık ailelerde istismar, ihmal, ilgisizlik, ekonomik yetersizlik gibi sorunların daha fazla görüldüğünü;

Suçla ilgili karanlık sayılar olduğunu, her işlenen suçun istatistiklere yansımalarının mümkün olmadığını, bazı tür suçların karakol aşamasında halledildiğini, kızarak, tokat atılarak, kulağı çekilerek, bir daha yaparsan seni şöyle yapacağım denilerek, babası çağrılarak, çocuğa nasihat edilerek işleme konulmayan ve istatistiklere yansımayan olayların olduğunu, bu nedenle istatistiklerdeki sayıların normalde çok daha fazla olduğunu;

1.726 çocuk içerisinde birden fazla suç işleyen bir grubun olduğunu, en yüksek oranın yüzde 34’le gasp suçu olduğunu; Ceza Yasası’nın değişmesinden sonra kapkaçların bir kısmı azalmış gibi görüldüğünü, aslında kapkaçların bir kısmının gaspa geçtiğini bu nedenle de azalmış gibi görüldüğünü;

Çocukların yüzde 77,3’ü evden kaçmış olduğunu, en yaygın evden kaçma nedenlerinden birinin aile içi şiddet olduğunu, diğerlerinin de anne-babanın geçimsizliği veya erkek kardeşin veya ağabeyin çocukların işlerine karışması ve üzerinde hâkimiyet kurmak istemesi olduğunu;

Kurumlar arasında koordinasyonsuzluk olduğunu, polisin sokakta yakalayıp bulduğu veya aile içi şiddete uğrayan bir çocuğu götürüp tekrar babasının, annesinin yanına, evine verdiği zaman çocuğun daha çok dayak yediğini, evden kaçmış bir çocuğun teslim edildiğinde çocuğun bunun cezasını babasından gördüğünü, şiddete uğrayan kadın tekrar götürülüp kocasına teslim edildiğinde çok daha fazla dayak yediğini, bu nedenle adamın ya da kocanın neden karısını dövmemesi gerektiğine ve neden çocuğuna iyi davranması gerektiğine inandırılmasının gerektiğini ifade etmiştir.

25/03/2010 tarihli toplantı

Prof. Dr. Ayşe AVCI (Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi) özetle;

1991 yılında Çukurova Üniversitesinde çocuk psikiyatrisinin kurulduğunu, 97’de bir istismar heyeti kurulduğunu, bu istismar heyetinin şu anda haftada 2 kez beşer olguyla toplanıp adli vaka raporları verdiğini bu raporların 97’de başladığında haftada bir ya da iki cinsel istismar görürken şimdi beş tane fiilî livata, yaklaşık da beş tecavüz vakası görüldüğünü; Adana ili ile beraber Maraş, Adıyaman, Urfa, Antep gibi her yerden tecavüz vakaları veya fiilî livata vakaları geldiğini;

Çocuk istismarıyla çalışmanın, ekibin tükenmişliği nedeniyle çok zor olduğunu, istismarın “her türlü cinsel veya fiziksel ya da duygusal davranış, zarar verici davranış” olarak tanımlandığını, Türkiye’de nesil olarak fiziksel istismarın oldukça kanıksanmış olduğunu;

Duygusal istismarın da Türk toplumunda oldukça yaygın olan bir istismar modeli olduğunu ve herkesin kendi çocuğuna “Ayşe teyzenin çocuğu çok daha iyi çalışıyor. SBS’den bilmem kim 350 almış. 400 almanı ben hiç uygun görmüyorum.” demiş olabileceğini;

Muayene izinleriyle ilgili hukukla tıbbın çatıştığı yerlerin olduğunu, özellikle kızlık muayenesi ile ilgili olarak hâlâ ailelerin kız çocuklarını götürüp “Bu, kız mıdır, değil midir?” muayenesi yaptırdıklarını, doktorların da bunu yaptıklarını; bunun ise çocuğun cinselliği üzerine etkileri olduğunu;

Babadan ya da ağabeyden hamile kalanlarda çok fazla gebelik sonlandırmak zorunda kaldıklarını, sıfır-on sekiz yaşta bunların gittikçe daha önemli olmaya başladığını, TCK 280. Madde uyarınca hekimlerin adli olguları (fiziksel istismar, cinsel istismar veya duygusal istismar) bildirim zorunluluğu olduğunu, on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu olmadığını ancak kendilerine gelen çocukların ceza sorumluluğu olmasa bile adli süreçten geçme durumunda kaldıklarını ve bu adli süreçten geçerken çocuğun korunması, kollanması ve de psikiyatrik açıdan travmatize edilmemesi için uğraşılması gerektiğini, bu nedenle işin içine psikoloğun katılması bunun içinde adliyede psikolog sayısının artırılması gerektiğini, üniversitede kendisinin bile psikolog olmadan çalıştığını;

On iki yaşını doldurmuş ve on beş yaşına kadar olan gençlerin işledikleri suçlarla ilgili sorulan "Bu çocuklar farik ve mümeyyiz midir?" sorusuna cevap vermenin zor olduğunu, çünkü bu çocukların işledikleri fiilin anlam ve sonuçlarını bilebileceğini ancak dürtülerini engelleyemeyebileceklerini veya o fiili işlerken çok daha farklı durumlarda olabileceklerini, on iki veya on üç yaşındaki bir çocuk herhangi bir nedenle cezaevine atıldığı zaman cezaevindeki süreç sonunda farklı bir suçtan tekrar gelebildiğini çünkü orada bir kirlenmişlik olabildiğini;

Kendi kararlarına göre bu çocuklara indirilmiş ceza uygulanabildiğini,yine aynı zamanda kendi kararlarına göre çocuklara uygulanan suça yönelik suçlulara da artırılmış ceza uygulanabildiğini, örneğin on beş yaşını geçmiş bir kız çocuğu tecavüze uğradığında ve kendilerine geldiğinde bu çocukta "posttravmatik stres bozukluğu" yani "Travma sonrası bu çocuk yaşam boyu etkilenmiştir." kararı verildiğinde yaklaşık olarak suçlunun cezasının on beş yıl artırıldığını, mahkemenin bu kararı kendilerinden yaklaşık olarak altı ayda istediğini, altı ayda böyle bir tanının konması çok zor olduğunu, çünkü, ilk kez Vietnam sonrası Amerika'da kullanılmış bu tanının belirtilerinin savaştan on yıl sonra bile çıkabildiğini, bu nedenle de yeni yasadaki bazı şeylerin değiştirilmesi gerektiğini;

97'den beri çocuk psikiyatristi ve genel çocuk olarak çalıştıklarını, heyette adli tıptan, radyolojiden, ortopediden, ürolojiden ve diğer branşlardan öğretim üyeleri bulunduğunu, bu heyetin **Adli Tıp'a muadil çalıştığını, Adli Tıp 4. İhtisas Kurulunun yaklaşık olarak 2011, 2012'ye randevu vermesi nedeniyle davaların bitmediğini ve mahkemelerin yerel üniversite heyetlerinden rapor almak durumunda kaldıklarını, ancak buna rağmen mahkemelerin yine üç sene beklediğini ve Adli Tıp Kurumuna gönderdiklerini;**

Bir gençlik merkezi kurduklarını, o zamanki vali Oğuz Kağan Köksal'ın adının verilerek istismar ve ihmale uğramış sekiz-on sekiz yaş arası çocukların yatırıldığı bir rehabilitasyon merkezi kurduklarını, Sosyal Hizmetlerin bünyesinde kurulduğunu, üniversiteden, çocuk psikiyatristleri ile çocuk polisi beraber çalıştıklarını;

2006-2009 üç yaşla on sekiz yaş arasında 503 istismar olgusunun incelendiği bir araştırmaya göre; % 30 erkek-% 70 kız görünse de erkek çocuk istismarının daha fazla olabileceğini çünkü adli makamlara yansımadığını; yıllara göre dağılıma bakıldığında gittikçe kız çocuklarının şikâyetlerinin veya başvurularının veya ailelerin başvurularının arttığını bunda ne kadar olumsuz olsa da kadın programlarının faydası olduğunu düşündüğünü;artışta çocuk polisi yapılanmasının etkili olduğunu çünkü polis ve jandarmanın konu ile ilgili eğitim aldığını; yaşlara bakıldığında yaklaşık olarak on iki ile on üç yaşın daha çok olduğunu, bunun dünyada da hemen hemen aynı olduğunu, bu yaşların sokağa çıkma, okuldan çıkma, evden çıkma yaşı olduğunu, genellikle istismarın da bu zamanda olduğunu, kız mağdurlarda bildirim artmasının bir nedeninin de erkek çocukların babalarının erkek

çocuklarını cinsel muayene için getirmek istemeleri olduğunu, kız babaların getirdiklerini ve kızlarını da savunduklarını; 0-6 yaşta hiç de azımsanmayacak bir istismar oranı olduğunu –bunun buzdağının görünen kısmı olduğunu-, adli olarak başvuruların daha çok 7-11 yaş aralığında olduğunu; mevsimsel bakıldığında kış ve ilkbahar aylarında çok daha fazla vaka olduğunu; eğitim sürelerinin çok düşük olduğunu, anne-babaların genelde orta yaşlarda olduğunu, doğum yaşlarının da öyle çok fazla yaşlı olmadığını, zannedildiği kadar çok fazla ruhsal hastalık ve madde bağımlılığı bulunmadığını; aile yapılarına bakıldığında bunların parçalanmış, dağılmış veya sokakta yaşayan aileler olmadığını çoğunun çekirdek aile olduğunu;

Cinsel istismara fiziksel istismarın da eşlik edebildiğini ama fiziksel istismarsız cinsel istismar olabileceğini, hatta hiç dokunmadan istismar da olabileceğini, örneğin bir vakada adamın birinin telefonla dokuz yaşında küçücük bir kız aradığını, telefonda komut verdiğini: “Şunu yap, bunu yap. Soyun. Şurana şunu sok, burana bunu sok.” çocuğun bütün denilenleri baştan sona yaptığını ve annenin çocuğu perişan bir hâlde bulduğunu ve olayın adli vaka olduğunu ve adamın bulunduğunu, böyle bir (dokunmadan-görmeden) istismar modellerinin dahi bulunduğunu; yine örneğin özellikle asansör istismarlarında çocuklara hep “Hayır de, imdat ziline bas, koşarak kaç veya yalnızken asansöre binme.” diye öğretildiğini ve bunların çok temel öğretilen doneler olduğunu, asansör istismarcılarının hep okul bittiği saatlerde kapılarda durduklarını ve de bu çocukların ne kadar ezikleri varsa onları seçtiklerini ve bir şekilde “Hayır” diyemeyeceklerini bildiklerini;

120 hastada genital, yani vajinal giriş olduğunu, anal penetrasyonun 92, sürtünmenin 56, sadece dokunmanın 55 hastada olduğunu, bunların cinsel istismarın şekilleri olduğunu;

Genellikle istismarcıların hep tanıdıkları olduğunu, hiç daha önceden çocuğun görmediği insanlar olmadığını ya mahalleden ya bakkaldan ya yan mahalleden, eve girip çıkan kişilerden olduklarını;

Genellikle kız çocuklarında eğitimin aksamasının en önemli sorunlardan biri olduğunu, zekâ gerilikleri ve bedensel özürler de istismar olgularını çok daha fazla arttığı görüldüğünü,

Adli birimlere yansımada, hastane heyetinin ailenin veya okulun yerine geçerek suç duyurusunda bulunmasının hem aileyi hem de öğretmenleri gelebilecek tepkilerden koruduğunu;

Cinsel amaçlı satmalarla ilgili son zamanlarda çok sık görülen bir yöntemde sürecin: “Genç bir kıza bir cep telefonu hediye ediliyor, cep telefonu aracılığıyla önce arkadaşlık kuruluyor. Genellikle köyden ve evden çıkmayan kızlar seçiliyor. Arkadaşlık kurduktan sonra, cep telefonu ile bir süre ahbaplık edildikten sonra -adam veriyor cep telefonunu ve kontörleri de o yüklüyor- randevu veriliyor, randevu günü ve saatinde kıza tecavüz ediyor. Kıza tecavüz ederken cep telefonu ile çekim yapıyor. Çekim yaptıktan sonra “Arkadaşlarımla da birlikte olmazsan bu görüntüleri veririm.” diyor” şeklinde işlediğini ve ondan sonra da fuhşa yönelmenin başladığını; bu olaylarda zor kullanmanın değil hem erkek hem kız çocukların “Hayır.” Diyememesinin etkili olduğunu;

Merkezlerinde yapılan tedavinin rezidental tedavi olduğunu, avukatlık, tıbbi, psikiyatrik ve eğitim hizmetlerin beraber verildiğini, çok eleştirilmesine rağmen kapalı kapı sisteminin özellikle uyguladıklarını;

Şimdiye kadar 139 kıza bakıldığını, 37’sinin ailelerine geri verildiğini, şu an 21 kıza bakıldığını ve kapasitenin 30 olduğunu;

Gelen vakalarda DNA sonuçlarına göre istismarcıların % 22’sinin baba, % 24’ünün baba dışında akraba, sadece % 10’unun yabancı olduğunu;

Tâcizcilerin profiline ilişkin bir soruya, genellikle 20-25 yaş, evli, iki çocuklu, genellikle işsiz ya da şoför dolmuş veya servis şoförlerinde görüldüğü; bu öbeklenmenin nedeninin bu kişilerin fazla ortada olması, daha fazla çocuk popülasyonu ile birlikte olması olduğunu; bir de son durak kızları diye bir grubun olduğunu ve servislerin en son bıraktıkları bu kızların en fazla risk altında olduğunu;

İfade etmiştir.

30/03/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Bengi SEMERCİ özetle;

Kayıp çocuklar sorununun, Türkiye'nin gündemine çok yeni gelmekle birlikte aslında dünyanın gündeminde çok da eski olan bir konu olduğunu ve her yıl pek çok çocuğun birçok nedenden kaybolduğunu ve bu konuda çok iyi istatistikler tutmanın sadece ülkemizde değil tüm Dünya'da mümkün olmadığını,

Kayıp çocukların; 18 yaşın altındaki çocukların ailelerinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşması, kaçması ya da kaçırılması ve bu nedenden dolayı da risk altında olması şeklinde tanımlanabileceğini,

Kayıp çocuklar deyince her ne kadar bizim son zamanlarda basında bu çocukların hep birileri tarafından kaçırıldığı gibi bir intiba uyandırıldıysa da çocukların birçok nedenle kayıp olabildiğini; temel olarak da üç tane neden olduğunu; bunlardan bir tanesinin çocukların aile üyeleri tarafından kaçırılması olduğunu,

Bu tür kaçırılmalarda en büyük nedenin, genellikle, anne-baba arasındaki çatışmalar, ayrılıklar vesaire gibi nedenlerle bir ebeveynin diğer ebeveyninden intikam alma amacı olduğunu, yine ailenin diğer üyelerinin, ebeveynlerden intikam almak için de çocuğu kaçırdığını, bunun ülkemizde oldukça sık görülen bir yöntem olduğunu ve ne yazık ki çoğu kaçırılmaların da öldürmeyle sonuçlandığını,

Bütün dünyadaki araştırmaların aile üyeleri tarafından kaçırılan çocuklarda psikolojik travmalar ve sonradan çıkan sorunların diğer kaçırılmaların hepsinden çok daha fazla olduğunu gösterdiğini, bunun en temel nedeninin de, çocuğun güvendiği biri tarafından normal şartlarda gelişimi içinde en güveneceği kişi tarafından böyle bir sıkıntıya uğratılmış olması olduğunu,

İkinci ana nedenin, çocukların yabancılar tarafından kaçırılması olduğunu, yabancılar tarafından kaçırılan çocuklarda kaçırılan grupların başında pedofili gruplarının geldiğini, bunların çocuk kaçırmalarının son derece kolay olduğunu, çünkü çocuklarla ilgili olduklarından, çocukların nelerden hoşlanacaklarını, nelere ilgi duyacaklarını gayet iyi bilebildiklerini

Çocuğun kendi çocuğuymuş gibi yetiştirilmesi amaçlı kaçırılmaların, özellikle küçük çocukların kaçırılmasında karşılaşılan bir olgu olduğunu, para kazanmak amaçlı da çocukların kaçırıldığını, ülkemizde bu gruba çalıştırmak amacıyla kaçırılan ya da aileleri tarafından aslında bir çeşit kiralanmış çocukların da eklenmesi gerektiğini, özellikle son yıllarda ciddi oranda artan, kendilerinin de gördüğü belli illerden ailelerden habersiz ya da ailelerinin bilgisi dışında en azından ailenin bir elemanının bilgisi içinde çocuğu alarak dilendirmek ya da başka amaçlı sabıka yaratacak, yasal olmayan şeylerde kullanmak için kaçırılmaların olduğunu,

3 üncü nedenin ailesinin izni dışında aile içi baskı, şiddet, iş bulma, evlenme gibi nedenlerden çocuğun evden kaçması olduğunu, kayıp çocuklardaki en büyük grubu bu grubun oluşturduğunu,

Genellikle bu grubun çok göz ardı edildiğini, ailelerin de çocukları kaybolduğu zaman ilk şikâyetlerinin hep birilerinin kaçırıldığı yönünde olmakla birlikte koruma altındaki çocuklara, sokak çocuklarına bakıldığı zaman bu grupların yüzde 99'undan daha fazlasının tamamen kendi başına evden kaçan çocuklardan oluştuğunu görüldüğünü,

Genellikle ailelerin evden kaçmayı çok kabullenmek istemediğini, çünkü genellikle evden kaçmanın temelindeki aile içi şiddet, aile içi cinsel istismar, çocuğu küçük yaşta evlendirmeye çalışmak gibi nedenlerin yatmasının ailelerin çok işine gelen bir olgu olmadığını,

Bugüne kadar en azından sahada evden kaçmış, ailesinin haberi olmayan, sonradan bulunan çocuklar arasında kendilerinin on iki yıldır hiç organ mafyasına ilişkin bir vaka görmediğini,

İstanbul ilindeki on iki yıldır, sokakta çalışan çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, kurumlardaki çocuklar gibi taramalar yapıldığında, evden kaçma oranının çok yüksek olduğunu ve sokakta bulunan çocukların yüzde 90'ının evden kendi isteğiyle kaçtığını ve yakalandıkları zaman bu çocuklardan öykü almanın çok zor olduğunu, çoğu kez kimlik vermediklerini, başka isimler söylediklerini, bambaşka öyküler anlattıklarını,

Kurumlar arasındaki iş birliğinde sıkıntılar olduğunu, örneğin, üç dört ayrı mahkemede aynı çocukla ilgili dava sürdüğünü, her bir mahkemede çocuğun başka bir isimle ve başka bir soyadıyla kayıtlı olduğunu ve resimlerle bakıldığı zaman çocuğun aynı olduğunun görüldüğü,

Çocukla ilgili sorunların büyük bir kısmının aileden kaynaklandığını suç işleyen çocukları suça yöneltelerin aileleri, çok yakın akrabaları, anne-babaları olduğunu, Bu risk gruplarını belirleyip tedbir almadıktan sonra o çocuklara yapılan rehabilitasyonların da çok işe yaramadığını,

2001 yılından beri açık olan ticari yönden cinsel sömürüye uğramış kız çocuklarının bakıldığı bir merkezlerinin olduğunu, kendisinin merkez kurulduğu günden beri oraya danışmanlık yaptığını, merkeze gelip geçen çocuk sayısının yaklaşık bine yakın olduğunu, bu çocukların da büyük bir kesiminin evde cinsel istismara uğradıkları için kendi istekleriyle evden kaçan, evden kaçtıktan sonra da sokak kültürü içinde yapacak başka şey olmadığı için o cinsel sömürüyü, kendi kendilerine kullanan çocuklar olduğunu,

Bir çocuk bir nedenle evden kaçmışsa, o çocuğu o eve tekrar iade etmek için devletin çok iyi bir çalışma yapması gerektiğini, Çünkü hiçbir çocuğun çok ağır bir ruhsal bir bozukluğu yoksa sıcak, sevimli, iyi bakıldığı, yemek yediği, kafasında bir damı olan bir yerden kaçmayacağını,

Çocukların aranırken hep en güzel resimlerinin kullanıldığını oysaki, çocuk sokağa çıktıktan iki gün sonra, artık o resimle o çocuğu hiç kimsenin bulamayacağını, Amerika'da çok yeni yapılmış bir üniversitede araştırma olduğunu, çocukların ailelerden alınan resimlerinin farklı farklı resimler olması gerektiği, o güzel yüzlü temiz pak çocukların eşleştiremediği ve bu da çocuğu görülmesine rağmen tanınmadığını,

Kurumlarla çok yakın biri olarak her kurumun elinden geleni yaptığını bildiğini ama kurumların da sorunları olduğunu, bir kısmının yapılanma sisteminin değiştirilmesi gerektiğini, bir kısmının ciddi eleman problemi olduğunu,

Aile eğitiminin çok önemli olduğunu, Türkiye'de anne-baba okullarının çok artırılması gerektiğini, hatta gerekiyorsa insanlara evlenmeden önce böyle bir şart getirilmesi gerektiğini, yani her doğurganlık hakkı olan kişinin anne-baba olamayacağını ve bir çeşit anne babalığın çok ciddi öğretilmesi gerektiğini,

Çocukların okul sistemi içinde ne olursa olsun tutulmaya çalışılması gerektiğini, eğitim sisteminin dışına itilen her çocuğun, kayıp çocuk olarak bize döndüğünü,

Öğretmen eğitiminin çok dikkatle gözden geçirilmesi gerektiği, çocuklara sadece bilgi öğretmekle kalmayıp çocuklara, eğitim kısmını da yapmamızın gerektiğini, okullarda rehberlik sistemlerimizi çok iyi geliştirmemiz gerektiğini,

Suçta karışan ya da suça yönlendirilen çocuklarla ilgili ayrı bir sistem kurmamız gerektiğini,

İfade etmiştir.

31/03/2010 tarihli toplantı:

Oğuz Kağan KÖKSAL (Emniyet Genel Müdürü) özetle;

Çocukların mağduriyetine neden olan olayların polise intikal edinceye kadar, epeyce bir safhadan geçtiğini ve bu safhanın ayrı sorumluları olduğunu; sorumluluğu olan kurumların, kuruluşların veya sivil toplum kuruluşlarının da en az polis kadar sorumlu olduğunu;

Çocuklarla ilgili polis olarak

- Çocukların suça maruz kaldığı ortamların ortadan kaldırılması,
 - Suça maruz kalan çocuklarla ilgili yapılanlar,
 - Suça sürüklenen çocuklarla ilgili yapılanlar,
 - Mağdur ve kayıp çocuklarla ilgili yapılanlar,
 - Ailelerin bilinçlendirilmesi
- tedbirlerini aldıklarını;

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 1'inci maddesinde bunun bir görev olarak yüklendiğini; Emniyet teşkilatının, yapılanmasında değişiklik yaparak 2001 yılından itibaren Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde çocuk şube müdürlükleri kurduğunu ve zaman içinde bütün il ve ilçelerde faaliyete geçtiğini;

Çocuk şubelerinin kayıp, korunmaya muhtaç, buluntu, kimliği tespit edilemeyen, sokakta yaşayan/çalışan, mağdur ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili her türlü iş ve işlemleri yürütmekle görevli olduğunu; Bu birimlerde görev yapan 4.632 personelin sivil kıyafetle çalıştığını; Çocuk polislerinin yoğun bir hizmet içi eğitim programından geçirildiklerini;

Ayrıca, bu personelin içerisine bir taraftan kadrolu sosyal çalışmacı, yani polis olmayan ama sosyal çalışmacı hüviyeti taşıyan kişileri alınmaya çalışıldığını, bir taraftan da yetişmediği yerlerde de diğer birimlerle (SHÇEK) ile iş birliği hâlinde çalışıldığını;

Aynı zamanda, 2007 yılında, Polis Akademisi Başkanlığında Suç Önleme ve Çocuk Suçluluğu Araştırma Merkezî kurulduğunu ve böylece olayın sadece operasyonel, polisiye yönünün değil, akademik yönünün de ele alındığını;

Çocukların korunmalarına yönelik birtakım özel projeler uygulandığını;

- “Güvenli Okul Güvenli Eğitim Projesi”
- “Umut Yıldızı Projesi”
- Emniyet Genel Müdürlüğü koordinesinde Elâzığ, Tekirdağ, Balıkesir, Mardin, İstanbul, Adana, İzmir gibi pek çok ilde 160'ın üzerinde proje uyguladığını;
- Çocukların zararlı İnternet yayınlarından korunması amacıyla “Sanal Devriye” uygulamasının başlatıldığını;

Okullarda aileleri bilgilendirme faaliyetleri yapılarak velilerin ve öğrencilerin nelerle karşılaşacakları konusunda hazır hâle getirilmesinin amaçlandığı, 2009 yılında yaklaşık 500 bin öğrenciye bilgilendirme yapıldığı;

Çocukların uyuşturucudan korunmasına yönelik 2009 yılını sokak çeteleri veya sokak satıcılarıyla mücadele yılı ilan ettiklerini ve küçük de olsa öğrencileri, gençleri zehirleyen uyuşturucuyla ilgili çalışmalar yaptıklarını;

Çocukların dilendirilmesiyle mücadele amacıyla 2008 yılında bütün illere genelge göndererek personelin konuya ilişkin duyarlılığının arttırıldığını;

Sokakta yaşayan çocuklarla ilgili SHÇEK’le yapılan iş birliği içerisinde hareket edildiğini, SHÇEK’in oluşturduğu mobil ekiplerle birlikte çalışıldığını;

Çocuk işçiliğinin önlenmesiyle ilgili Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ILO’yla işbirliği içerisinde çalışıldığını;

Polis birimlerine gelen veya getirilen çocuklara bakıldığında, bunların % 40’ının suç mağduru, % 48’inin suç işlediği şüphesiyle, % 10’unun da çeşitli sebeplerle birimlere getirildiğini;

Gelenlere bakıldığında: Yüzde 64’ü 11-18 yaş arasında ve erkek, 11-18 yaş arasında yüzde 23’ü bayan, 0-10 yaş arasındaki erkek % 8; 0-10 yaş arasındaki kız yüzde 5 olduğunu;

Kayıp çocuk konusunda farklı tanımlamaların olduğunu ve kolluğa bildirilen her kayıp müracaatının kayda alınarak arama çalışmalarına başlanıldığını;

Kayıp çocukların arama çalışmalarına yön vermek amacıyla “Kayıp Çocuk Rehberi” hazırlanarak tüm Valiliklere Bakanlık genelgesi ile gönderildiğini; Rehberde kayıp çocukların nasıl aranacağı ile ilgili detaylı bilgilerin yer aldığını;

Cumhuriyet Savcılıklarınca “Kayıp çocuk” konusunun idari bir araştırma olarak kabul edildiğini ve her vakaya suç dosyası açılmadığını; Kayıp çocuklar konusunun yalnızca idari bir işlem olarak değerlendirilmeyip, adli olarak da değerlendirilerek Cumhuriyet Savcıları tarafından da dosya açılmasına ihtiyaç duyulduğunu;

Yapılan kayıp müracaatlarına genel olarak bakıldığında; 1997 yılından itibaren 29.515 çocuk için kayıp müracaatı alındığını, bunlardan 28.036’sının da bulunmuş olup, hâlen kayıp olarak aranan 1.479 çocuğun 483’ünün sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrılıp da tekrar kuruma dönmeyen çocuklar, 996’sının ise ailelerin yanından ayrılan çocuklar olduğunu;

Kayıp çocukların cinsiyetine göre dağılımına bakıldığında; % 65’i kız, % 35’ nin ise erkek çocuklar olduğunun görüldüğünü; ergenlik çağına gelmiş kayıp çocukların % 68’inin 16-18 yaş grubunca temsil edildiğini; özellikle; 0-12 yaş aralığında bulunan kayıp çocukların daha hassasiyetle üzerinde durulması gereken yaş dilimi olduğunu;

2009 yılında çocuk şubelerinin gelişmesi noktasında bahse konu kayıpların nedenlerini, nasıl bulunabileceklerini içeren yeni tedbirler, projeler geliştirmek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü olarak bir çalışma yapıldığını; Daha önceden kaybolup da bulunan çocuklarla, bulunabilenlerle birebir röportaj veya bulunduğu kendilerinden alınan beyanların taranması sonucu 14.387 çocuğa ulaşılarak, kaçma nedenlerini içeren sorular sorulduğunu; alınan cevapların sayısal ortamda değerlendirildiğini; Sonuçlara bakıldığında ; En yüksek rakamla % 22’sinin, macera ve heyecan hevesiyle kaçtığını belirttiğini, % 20’sinin gönül ilişkisi nedeniyle kaçtığını belirttiğini, % 10’unun kötü arkadaş grubu, % 8 İnternet arkadaşlığı, kaçanların % 8’inin de internet arkadaşlığı nedeniyle, % 7’sinin aile içi şiddet ve baskı görme, % 5’inin cep telefonu arkadaşlık ve gene % 5’inin anne-baba yoksunluğu, Üvey anne-baba baskısı % 2, yazılı görsel medya etkisi % 2, engelli olma ise % 1 olduğunu;

Genel olarak, kayıp olan ve kayıp müracaatında bulunulan çocukların yaklaşık % 95'inin kısa süre içerisinde bulunduğunu; diğerlerinde ise; 0-12 yaş grubu arasında şu anda 148 çocuğun aranmakta olduğunu ve bahse konu çocukların % 76'sının velayet ve kurumdan izinsiz ayrılma olarak değerlendirildiğini;

Yaşanan sorunlar olarak:

Kayıp çocuklarda polisin iletişim ve sinyal bilgilerine daha süratli ulaşmasını sağlayacak bir sistem getirilmesi gerektiğini; böylece çocuğun şehir dışına çıkmadan yakalanabileceğini;

Çocuğun velayetinin mahkemece anneye veya babaya verildiğini ama tesliminin polisten istendiğini, bunun polisin işi olmadığını ve icra marifetiyle teslim edilmesinin gerektiğini;

Veri bankasıyla ilgili kanunun bir an önce çıkartılarak DNA verileri sayesinde daha süratli hareket edilebileceğini;

İfade etmiştir.

Sorulan bir soru üzerine;

Çocuk polisinin daha iyi hale getirilmesi için Hollanda'yla birlikte yapılan bir Matra Projesi denilen Avrupa Birliği projesi olduğunu;

Bunun yanı sıra da, çocuk polisinin oldukça iyi olduğunu çünkü pek çok ülkede, mesela Sudan'daki Azerbaycan'daki çocuk polisinin doğrudan doğruya Emniyet teşkilatı çalışanlarına kurulduğunu ve çalıştırıldığını belirtmiştir.

Son olarak organ mafyasının varlığı ile ilgili soru üzerine;

Organ mafyası ile ilgili kamuoyunda, sanki böyle bir şey varmış gibi yaygın kanaat bulunmakta ise de; Günümüze kadar hiçbir bilgi, bulgu bulunmamakta olduğu cevabını vermiştir.

01/04/2010 tarihli toplantı:

Reza HOSSAINI (UNICEF Türkiye Temsilcisi) özetle;

Kayıp çocuklar konusunun aslında yeni bir konu olmadığını son zamanlarda medyayla birlikte iletişimin güçlenmesiyle, internet vesaire gibi konuların daha yaygın olmasıyla ortaya çıkan bir konu olduğunu,

Öte yandan veri toplama sistemlerinin güçlenmesiyle beraber ve ortaya bu verilerin çıkmasıyla beraber de global olarak kayıp çocukların sayısında ciddi bir artış olduğunu,

Avrupa Birliğinden mevcut olan kısıtlı bilgilere göre evinden kaçan çocukların yüzde 90'ı ile yüzde 95'i arası ya evde ciddi bir şiddete maruz kaldıklarını ya da evde bir şiddetin tanığı olduklarını, **bunda gelişen iletişimin de rolü olduğunu, internet, internet'teki sosyal paylaşım ağlarının çocukların mağduriyetlerini arttırdığını ve çocukları evden dışarı çeken bir faktör olduğunu,**

Eğer aile, yani ilk koruma mekanizması güçlendirilebilirse bu problemin çok büyük bir kısmıyla baş edilebileceğini, bunun sadece hükümetlerin, devletlerin kendi başlarına yapabilecekleri bir mücadele olmadığını, sivil toplumla, yaşanan toplumla, insanlarla hep beraber yapılabilecek bir mücadele olduğunu,

1996-1997 yıllarına kadar kayıp çocuklar sorunu ile mücadele işinin Belçika'da tamamen polis ya da adalet sisteminin işi olarak görüldüğünü, bu yaklaşımın 1995'te yaşanan çok üzücü bir olay sonrasında değiştirilmeye başlandığını- ki bu olayda da 4 tane çocuğun yolda kaçırıldığını, bulunamadığını, sonrasında da öldürülmüş olarak bulunduğunu, bu olaydan sonra, eğer kurumların

arasında daha iyi bir bilgi alışverişi ve daha iyi bir koordinasyon olsaydı ve eğer halk bu kurumlardaki bilgiye, örneğin polisteki bilgiye, daha rahat ulaşabiliyor olsaydı -ki yapan kişi daha önceden bilinen bir insanmış- bunun önlenebileceğini gördüklerini ve daha sonrakileri önlemek için de bunu bir yol olarak, alınmış bir ders olarak nitelendirdiklerini,

Bu itibarla ilk yaptıkları şeyin aslında bir bilgi ağı oluşturmak olduğunu ve herhangi bir kayıpla ilgili bilgi geldiği zaman tüm bilgileri o ağa girip, ağa herkesin ulaşabilmesini sağladıklarını, böylece de bir sosyal çalışmacının ya da bir sağlık çalışanının ya da herhangi birinin kendi çevrelerinde, kendi mahallerinde bir çocuğun kaybolduğunu öğrenmelerinin on iki saati bulmamasını sağlayabildiklerini,

Bunun faydası olarak bütün sektörlerde hem kontak kişinin, bu işle ilgilenen bir kişinin olması ve onlara bu bilginin yayılıyor olması hem de aynı zamanda hızlı bir şekilde yerel düzeye, toplum düzeyine bilginin iniyor olması ile bu şekilde bilginin medyaya da çok çabuk ulaşıyor olması ve tamamen yayılmasının sağlanabildiğini,

Kayıp ve mağdur çocuklar sorunu ile mücadelede 5 noktayı sayabileceğini, bunlardan birincisinin risklerin erken tanınması için iyi bir erken uyarı sistemi kurulmuş güçlü bir önleme mekanizması olduğunu,

İkincisinin, kurumlar arası iş birliği ve sektörler arası iş birliği olduğunu; eğer ailede bir sorun varsa, eğer çocuğun ailesi yoksa, eğer çocuk aileden uzaklaştırılmak zorunda kaldıysa gibi tüm konuların da aslında tek bir kurumun yapabileceği şey olmadığını, bir sürü yere düşen bir sürü görev olduğunu ve bunların beraber bir arada yapılabilir olması gerektiğini,

Üçüncüsünün, araştırma ve gözden geçirme olduğunu; Emniyet Genel Müdürlüğünün çocukların kaçma ve kaçırılma sebeplerine ilişkin bir araştırması olduğunu, bunun çok önemli bir araştırma olduğunu,

Dördüncüsünün sivil toplumla birlikte çalışarak yerele inmek ve toplumun desteğini almak olduğunu,

Beşincisi ve belki de en önemlisinin ailelerin eğitimine özel önem verilmesi ve bu konudaki toplumsal duyarlılığın artırılması gerekliliği olduğunu,

Küreselleşmeyle beraber ve gelişmeyle beraber ailelerin küçülmesinin, daha çekirdek aileye dönüyor olmasının o ailelerin etrafındaki, geniş ailelerin etrafındaki koruma duvarlarını yıktığını, bu konuda bugüne kadar Avrupa'da yapılan birçok çalışma olduğunu ve esas olarak kadının toplumdaki değişen rolüne bakıldığını, kadının değişmesiyle toplumun da değiştiğini ancak kadının değişmesiyle birlikte erkeğin değişmediğini; erkek değişmediği için, erkek aynı bakış açısına sahip olduğu için de kadımla erkek arasındaki ve ailelerdeki kırılmalar ve problemler ortaya çıktığını, bir yandan çoğunlukla gelir düzeyindeki düşüklük, fakirlik de ailelerin parçalanmasına neden olabildiğini,

Organ mafyasıyla ya da organ nakliyle ilgili Türkiye'yle ilgili kendilerinde de olan bir bilgi olmadığını, bunun daha çok Güney Asya'da, Nepal, Bangladeş ve Hindistan gibi ülkelerde daha ciddi problem olduğunu,

İfade etmiştir.

06/04/2010 tarihli toplantı:

Eray KARINCA (Ankara 8. Aile Mahkemesi Hâkimi) özetle;

Aile mahkemelerinin yeniden örgütlenmesi gerektiği düşüncesinde olduğunu çünkü aile mahkemelerinin şu anki işlevinin klasik diğer asliye hukuk mahkemeleri gibi önlerine gelen dosyaları, boşanma davalarını veya nafaka, velayete ilişkin dosyaları karara bağlamak şeklinde olduğunu;

Oysa aile mahkemelerinin kuruluş amacına bakıldığı zaman diğer mahkemelerden öte, adalet uygulamaktan, adaleti sağlamaktan da öte sorun çözücü bir yapısının olmasının gerektiğinin düşünüldüğünü, çünkü bu mahkemelerde diğer mahkemelerde olmayan uzmanların olduğunu, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluşuna İlişkin Kanunda özel bir yargılama tekniğinin olması gerektiğinin öngörüldüğünü, Yasanın 6'ncı maddesinde kâğıt üzerinde aile mahkemesi hâkimlerine diğer hâkimlere tanınmayan olağanüstü yetkiler tanınmış olduğunu, yine 4320 sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanunda aile mahkemesi hâkimlerine diğer hâkimlere tanınmayan çok etkili yetkilerin verildiğini, En azından sadece bir şikâyet üzerine, aile içi şiddet örneğinde, adamı evden uzaklaştıradıklarını, bunun bir tedbir olduğunu, hiçbir yargılama yapmadan bir şikâyet üzerine böyle bir karar verebildiklerini;

Çocuğa ilişkin olarak, anne babalık görevinin kötüye kullanılması durumunda velayet görevini kaldırdıklarını, aile mahkemesi olarak velayeti kaldırmak görevinin kendilerinde olduğunu ama vasi atama görevinin sulh hukuk hâkiminde olduğunu, bunun en az üç dört aya mal olduğunu, bunun toplumda yansımalarının çok ciddi olduğunu, aile mahkemelerinin alanının genişletilmesi ve radikal görülse de çocuk mahkemelerinin kapatılması inancında olduğunu;

Aile hâkiminin aile hekimi gibi olması gerektiğini, belli mahallelere bakan aile hekimleri gibi aynı şekilde aile mahkemelerinin de belli yerlerdeki -birleşik aile mahkemeleri statüsü içerisinde bunu düşünerek- davalara belli numaralı aile mahkemelerinin bakması gerektiğini, Bunun tabii hâkimlik ilkesiyle çelişip çelişmeyeceğinin formülünün bulunabileceğini, İfade etmiştir.

Mustafa KILIÇ (Sincan Cumhuriyet Başsavcılığı Çocuk Bürosu Savcısı) özetle;

Ülkemizde görev yapan çocuk hâkimlerinin, çocuk savcılarının ve aile hâkimlerinin hiçbirisinin insan psikolojisi ve çocuk psikolojisiyle ilgili bir eğitim almadığını,

Çocuk bürosu gibi aile bürosu savcılığının kurulmasını istediklerini, şimdi çocuk bürosu savcılığının olduğunu, bütün çocuk suçlarının hem mağdur hem suçta sürüklenen açısından burada toplandığını ve çocuk savcısının, çocuğun yüksek yararı bakışıyla o dosyaları inceleyip sonuçlandırmaya çalıştığını, aile bürosu olursa savcılıkta bütün aile dosyalarının oraya toplanacağını ve böylece geldiği gün işin sonuçlandırılmasının mümkün olacağını,

Kendilerinin bütün dinleme kararlarında, göz altına almalarda, el koymalarda acil gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda karar verme yetkisi olduğunu, yani mesainin ilk günü, hâkimin onayına sunulmak üzere savcılığın böyle karar verme yetkisi konabileceğini ve böylece işi çözmüş olabileceklerini, bunun için yasada değişiklik yapılması gerektiği, şu anda yetkilerinin olmadığını,

18 yaşına kadar olan kişileri çocuk olarak kabul ettiklerini ve gelen her evrakı şüpheli olay olarak nitelendirip muhakkak kayıtlarına aldıklarını,

18 yaşını tamamlamamış ve aile tarafından kayıp olduğu iddia edilen her çocuk olayının bir adli vaka olduğunu, altında suç olup olmadığı konusunun, karıştırıldığını, bunun bir sonraki aşama olduğunu, yani kayıp olayının adli vaka olduğunu ama suç olmayabileceğini,

Çocuğun ifadesini karakola giderek almadıklarını, çocuğu adliyeye getirdiklerini, çocuğun adliyede çocuk bürosuna getirildiğini ve fiziksel özelliklerinin hiç de iyi olmadığını,

Çocuk Koruma Kanununun mevzuat olarak oldukça yeterli bir kanun olduğunu, bunun çok fazla rötuşlanacak bir tarafı olmadığını, yönetmeliklerle de gayet güzel bir şekilde desteklenmiş durumda olduğunu, kendilerinin uygulamada sıkıntılarının olduğunu, çözümün altyapının kuvvetlendirilmesi olduğunu,

İfade etmiştir.

07/04/2010 tarihli toplantı:

Dr. İsmail BARIŞ (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü) özetle;

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun çocuklara baktığını bunların “Çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk evleri” adı altında salim çocuklar olduklarını, salim çocuklardan kastın “kendi ailesinin yanında iken ekonomik ve sosyal sebeplere bağlı olarak çocukların devlet tarafından korunmasını gerektirecek bir durum söz konusu olmasından kaynaklanan çocuklar” olduğunu;

Çocukların psikososyal açıdan, sosyalleşmeleri açısından, gelişimleri açısından, eğitimleri açısından, bu çocukların böylesine bir yapı içerisinde topluma yararlı insanlar olamayacakları kanaatiyle öncelikle çocuk yuvalarındaki bakım elemanlarının sayısının yüzde 100 artırıldığını ve eğitimlerini de kız meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü mezunlarından ya da normal lise mezunu olup Milli Eğitim Bakanlığı halk eğitim merkezinden çocuk bakım sertifikası almış olanlardan hizmet alım yoluyla ve yine kadroları yoluyla hizmet edilmeye başlandığını ve standartların çocuk yuvalarında en fazla 8 çocuğa, sekiz saat için 1 bakım elemanı, yirmi dört saat için ise 3 bakım elemanı görevlendirmeye başlandığını;

Az sayıda çocukla biraz da eğitilmiş insanların ilgilenmiş olmasının hem çocukların kişisel gelişimlerine hem okul başarılarına hem de sosyalleşmelerine katkı sağlamaya başladığını, bunun sonucunda da geçen yıllarda üniversite sınavlarına giren çocukların iki ve dört yıllık okullar olmak üzere yüzde 67’lik bölümü üniversiteye girme imkânını elde ettiğini ancak bunun dünya örnekleri ile karşılaştırıldığında yeterli olmadığını ve gelişmiş ülkelerin uygulamalarını örnek alarak çocuk evlerini açtıklarını;

Çocuk evlerinin; Çocuk evleri, mahallede, apartmanda, devlete ait olan yani kurumuna ait olan bir binanın, bir dairenin veya kiralanmak suretiyle 5 ya da 6 çocuğa, bazen de 4 çocuğa tahsis edilmiş olan birimler olduğunu; Türkiye’de şu anda yaklaşık 200 çocuk evi olduğunu, örneğin Ankara’da 26, İzmir’de 28 ve İstanbul’da 21 tane olduğunu;

Çocuk evlerinde bakıcı annelerin bulunduğunu (bakıcı abla), bakıcı ablaların çocukların yurtlarda, yuvalarda olduğu gibi her türlü ihtiyaçlarını birlikte, evin içerisinde yatılı olarak, yaşayarak çocuklara öğretmeye çalıştıklarını;

Aileye Dönüş Projesi uygulandığını ve kurumlarda fiilen kalan çocuklardan, bir sene kalmış, altı ay kalmış, iki sene kalmış, üç sene kalmış olanların ailesinde şiddet ve istismar olmayanların geri döndürüldüğünü; 6.500 tane çocuğun kurum ve kuruluşlardan kendi öz ailelerinin (anne-baba veya onlardan biri, yoksa geleneksel yapıya uygun olarak bakabilecek durumda olan babaanne, dede, dayı, amca gibi) yanına döndürüldüğünü;

Suçta itilmiş çocukların kendi ailelerinin yanında iken suça bulaştırılmış, suça itilmiş, ya da suç mağduru olmuş olduklarını, çocukların kendi durumlarına uygun, bir miktar daha disipline edilmiş rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla kurum koruması altında alınması gerektiğini; bunun için de kanundan sonra yirmi beş tane BSRM denilen bakım merkezleri, bakım koruma rehabilitasyon merkezleri, bir de koruma ve bakım rehabilitasyon merkezleri kurulduğunu; bizatihi suça itilmiş olan çocukların, suçun mağduru olmuş olan çocukların bakım koruma merkezlerinde, kendisi bizatihi suça bulaşmış, bulaştırılmış olan çocukların ise koruma bakım rehabilitasyon merkezlerinde barındırıldığını;

Gerek Kanuna gerek Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, bu birimlerin hiçbirinin kapalı sistem olmadığını, çocukların okula, çarşıya gittiklerinde geri dönmedikleri zaman emniyete bildirmek durumunda olduklarını;

Eğer çocuk, yuvasına, yurduna dönmemişse hemen okuluyla irtibata geçildiğini ve gidebileceği o yurdun çevresindeki yerlerin kontrol edildiğini, bundan başka yapabilecekleri bir şey olmadığını; bulunamayanların derhâl polise bildirildiğini, bu bildirimde polise çocuğun eşkâlinin, kaybolduğu zamanın ve varsa fotoğrafının verildiğini; bu ihbarın poliste "kayıp çocuk" olarak kayda geçtiğini;

Çocukların genel olarak daha önce yurttan ve yuvadan tanımış olduğu bir başkasına, gönüllü ailesine, kendi ailesi o civarda oturuyorsa onların yanına gittiğinin tespit edildiğini;

Günlerce bulunamayan çocukların da olduğunu, bunların içinde özellikle kız çocukları ağırlıkta olduğunu ve çoğunun da elinde telefon olduğunu ve böylece aslında bunların nerede olacağını daha kolay tespit edilebileceğini;

BSRM'ye gelen ya da bakım korumanın dışında kanunla ihtilafa düşerek ya da suç mağduru olarak gelen çocukların gidebilecekleri yerlerin de genelde emniyet teşkilatınca bilinebileceğini, çünkü bu çocukların neredeyse yüzde 60'ının birden daha fazla kuruluşu terk ettiğini, 20 defa, 30 defa, 40 defa terk eden çocuklar olduğunu;

Zaman zaman ailelerine çocukların verildiğini, çocukların gelmedikleri veya ailelerin çocuklarını biraz daha tuttuklarının bilindiği durumlarda bile genelge uyarınca polise bildirim yapıldığını;

Çocukların sağlıklı bir şekilde hayata hazırlanabilmeleri için birtakım tedbirler alındığını, bunun toplum merkezleri aracılığıyla yapıldığını; toplum merkezlerinin kolektif bir hizmet ürettiğini çocuk, kadın, erkek ve aileyi kapsadığını, ana-baba eğitimi, kadına insan hakları eğitimi de dâhil birçok organizasyonun gerçekleştirildiğini;

Çocukların bir kısmını ailelerinin çalıştırdığını, İstanbul'da, İzmir'de çalıştırılan çocukların sayısının cumartesi pazar ve bayramlarda arttığının görüldüğünü;

Kendi vazifelerinin öncelikle önleyici tedbirler almak olduğunu, bunun için seksen bir ilde çocuk komitelerinin bulunduğunu, aşağı yukarı 2 milyon çocuğa çocuklar aracılığıyla ulaşıldığını ve okullarda çocukların haklarının ne olduğunu anlatıldığını;

Yurt ve yuvalarda, çocuk evlerinde, sevgi evlerinde, huzur evlerinde, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışacak olan elemanların en az lise mezunu olmaları gerektiğini, mezunlar arasından da kız meslek lisesinin çocuk gelişimi bölümünden mezun olanlara öncelik verildiğini;

Sosyal yardımların, sosyal hizmetlerin bir araya getirildiği bir icra bakanlığının kurulmasıyla alakalı bir çalışma yapıldığını, bunun için aşağı yukarı dört yıldan beri görüşmelerin devam ettiğini; hem çocuğu hem kadını hem erkeği kapsam içerisine alabilme imkânı nedeniyle "Aile" kavramının ön plana çıkarılması gerektiğini; dünyanın birçok ülkesinde de bu bakanlıkların adının genellikle "aile bakanlığı" olduğunu;

Sosyal hizmet mekteplerinin artırılmasının, mezunlarının sayısının çoğaltılmasının, gerekirse "ithal edilmesi", çocuk gelişim bölümlerinin teşvik edilmesinin, psikologların, çocuk psikologlarının kurumda istihdam edilmesinin amaçlandığını;

Üniversitelerin ve YÖK'ün "Türkiye'de bir sorun var. Bu sorun ciddi bir sorundur. Sosyal çalışmacı ihtiyacı vardır. Böyle her yıl 50 tane mezunla bu olmaz." demeleri gerektiğini;

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tekrar gözden geçirilerek kurumların ne kadar yarı açık hâle veya yüksek korumalı yer hâline getirilebileceğinin düşünülmesi gerektiğini;

Anahk eğitiminin de, kocalık eğitiminin de, kadınlık eğitiminin de, çocukluk eğitiminin de, evlilik eğitiminin de okullarda yani yaygın eğitim ve örgün eğitimde verilmesi gerektiğini;

İl valilerin bu konuyu en az asayiş kadar benimsemesi gerektiğini,
İfade etmiştir.

08/04/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Oğuz POLAT (Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi) özetle;

Türkiye'nin çok büyük nüfusu ve coğrafyası açısından adli tıp çalışmalarında zorlanılan bir ülke olduğunu; birçok konuda olduğu gibi, adli tıp da yapılanmasını merkezîyetçi bir yapıda kurulduğunu ve her şeyin İstanbul'da toplandığını, bu nedenle bütün olguların İstanbul'a gelmesi, İstanbul'da bakılması gereğini doğurduğunu; oysa kriminal olaylarda, özellikle suç olaylarında zamanın en önemli kriter olduğunu, ilk yirmi dört saatin çocuğun bulunabilmesi için çok büyük olasılıkla iyi bir zaman olduğunu ancak kırk sekiz saatten sonra bu olasılığın azaldığını ve yetmiş iki saatten sonra şansın çok çok düştüğünü;

Amerika'da yapılan bir çalışmaya göre, bilinmeyen, yabancı biri tarafından çocuk kaçırdığı zaman çocuğun öldürülme ihtimalinin çok yüksek olduğunu; yüzde 90 oranında çocuk kullanıldığı ve öldürüldüğünün tespit edildiğini;

Bu açıdan, adli tıp çalışmasının zamanın çok önemli olduğu bir çalışma olduğunu, bu nedenle de olayı yerinde çözmek gerektiğini, fakat Adalet Bakanlığına bağlı çalışan bir Adli Tıp Kurumu yapılanmasında bunun yapılamadığını, bunun sebebinin ise adli tıp yapılanmasında Yargıtay'ın yapılanmasının model alınarak kurulların oluşturulduğunu ve bu kurulların sadece İstanbul'da odaklandığı;

Son yirmi yirmi beş yılda gelişen ve daha ön plana çıkan çocuk problemlerinde uzmanlaşmanın çok önemli olduğunu ancak kanun yapısı, kendi iç yapısı, yönetmelikleri söz konusu uzmanları istihdam etme şansını azalttığını;

Adli tıbbın üniversitelerle beraber çalışması hâlinde sonuçların çok daha iyi olacağını çünkü Türkiye'deki uzman sayısının şu anda 250-300'lerde olduğunu ve bu sayının çok yeterli olmadığını ancak her geçen gün arttığını;

Multidisipliner bir çalışmanın gerektiğini, sadece adli tıbbı, adli tıpçıların çalıştığı bir alan olarak düşünmemek gerektiğini, konusuna göre kriminologların, çocuk uzmanlarının vb. çalıştığı bir kurum olarak ele alınması gerektiğini;

Gelişmiş ülkelerde ilçelerde dâhil, yani her birimde bir tane adli tıp uzmanıyla beraber çalışmalar yapıldığını, Bunun da yaklaşık olarak 1000-1.500 gibi bir rakama denk düştüğünü, bu rakama ulaşmak için biraz daha süreye ihtiyaç olduğunu, ancak sayı yetersizliğinin şöyle bir defektinin de olduğunu: Şu anda otopsinin pratisyen hekimlerce yapıldığını, pratisyen hekimin yaptığı otopsinin herhangi bir pratisyen hekimin ameliyat yaptığı zamanki sonuçlarıyla eşdeğer olduğunu, oysa pratisyen hekimlerin çok yetersiz bilgisi olduğunu, sadece beşinci sınıfta bir ders (adli tıp) aldıklarını, ondan sonra otopsi yaptıklarını, verdikleri raporlara göre savcının karar verdiğini, sonuçta adalet mekanizmasının zamanla çalışmamaya başladığını, bunun da raporların Adli Tıp Kurumuna gelmesi ile sonuçlandığını, böylece her vakada üç yıl, beş yıl bekleme sürecine girildiğini;

Kurumun yeni gelen olaylara 2011 yılına süre verilmesinin temelinde mahkemelerin bakış açısı yattığını; mahkemenin “örneğin Çukurova Tıp’ta organize bir yer var, bu konuyu bilen uzmanlar var, Elâzığ’da bu konuda çalışan ana bilim dalı var” deyip oralara göndermediğini İstanbul’dan görüş almak için çalıştığını; bütün davaların İstanbul’a yollanması sonucu mecburen kuyrukların başladığını; kurumdaki performansın ne kadar yükseltile de bunun çözüm olmayacağını, bu nedenle üniversitelerin olduğu yerde, yerinde yapılacak çalışmanın çok daha kısa sürede sonuç vereceğini;

Adli Tıp Kurumunun Adalet Bakanlığından çıkıp Sağlık Bakanlığına geçmesi gerektiğini;

Çocukların gruplar hâlinde gezdiklerini, belli bir çete gibi gezdiklerini ve hepsinin ağabeylerinin olduğunu, hepsinin beraberinde bağlı oldukları yerler olduğunu, “Ben evden kaçtım, benim adım Ali, Mehmet’le üç aydır bankamatiklerde yatıyoruz.” profilinin kaybolduğunu, bu profilin kaybolduğu zaman karşınıza organize suç çetesi çıktığını ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuyla ortaklaşa ve valilikle beraber, belediyeyle işbirliği yapıp bitirilecek bir organizasyon olmaktan çıktığını ve suç örgütünün ortaya çıktığını; bu konunun çocuk polisinin de çözebileceği bir konu olmadığını, konuya doğrudan odaklı organize suç örgütlerine yönelik yeni şubelere gereksinim olduğunu; çözüme ulaşan ülkelerin direkt soruna odaklı bölümler oluşturarak sorunu çözdüklerini;

İç göçün çok yoğun yaşandığını ve göç ile gelenlerin iki yola geldiğini; ya çocukların seçilip getirildiğini örgüt tarafından ya da daha önce gelmiş ve çete içinde yaşayan çocuğun öteki çocukları çağırdığını; öğretim üyesi olarak sayılarla konuşması gerektiğini ama bu konunun sayılarla konuşulmadığını çünkü Türkiye’nin bu konuda sayılarının olmadığını,

Çocukların problem yaşadığı zaman başvurabilecekleri merkezleri oluşturmanın önemli olduğunu, çünkü çocukların gerçekten sorun yaşadıkları zaman bunu açıklayabilecek kimseleri bulamadıklarını, okullardaki rehber öğretmenlerin kısmen cevap verebilse de bunun yeterli olmadığını; Alo İmdat hatlarının, telefon hatlarının gündeme gelmesinin gerektiğini, yurt dışındaki telefon hatlarının çok işlevsel olduğunu, oradaki telefon hatlarında iki türlü sistemin çalıştığını, bunlardan birisinin sadece bilgilendirme hatları olduğunu yani hat arandığında konu hakkında bilgi verildiğini ve o bilginin daha sonra o kurum tarafından, emniyet, sosyal hizmetler, vb. ile paylaşıldığını; ikincisi telefon hattının hem bilgilendirme hem de müdahale ekibinin beraber oluşturulduğu sistemler olduğunu; Bu ikincisinin İtalya’da çok yaygın kullanıldığını yani telefon açıldığında olayı öğrenilmesinden sonra hemen oraya ekip gönderilerek müdahale edildiğini;

Sağlık Bakanlığının adli tıp şubesi adı altında bazı şehirlerde sadece adli tıp görevi yapmak üzere görevlendirdiği pratisyen hekimlerin olduğunu, bunun kanunen geçerli olmadığını ve çok sorunlara yol açtığını;

Pratisyen hekimlerle ilgili yasa değişikliği ihtiyacı olup olmadığına ilişkin bir soru üzerine; Ceza Muhakemesi Kanununun “Otopsiyi idari koşullarda bir patolog ve adli tıp uzmanı yapar, yoksa bir uzman yapar, yoksa pratisyen hekim yapar, yoksa sağlık memuru yapar” hükmünü içerdiğini;

Adli Tıp Kurumu Başkanlığının ve İstanbul’un dışındaki diğer birimlerinin de aynı seviyeye getirebilmek için ne yapılması gerektiğine ilişkin bir soru üzerine; Merkezî sistemden çıkılması gerektiğini, laboratuvarların hepsinin her yerde olması Türkiye gibi bir ülke için çok fizibil olmadığını, örneğin DNA laboratuvarlarının Türkiye’de beş yerde kurulmasının yeterli olacağını; bunun dışında daha hızlı çözüm için grup başkanlıkları yerine üniversitelerin adli tıp ana bilim dallarını orada görevlendirilmesi gerektiğini;

Çocukların birde fazla muayene edilmesi ile ilgili bir soru üzerine ise; muayenenin bir defada bitirilmesi gerektiğini, bütün dünyada camlı oda, kapalı sistem, kamera uygulamasının bu yüzden çıktığını; şu an Türkiye rutininde çocukların en az dört-beş kez muayene olduklarını, bunun da çocuğu mağdur ettiğini ifade etmiştir.

13/04/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Adem SÖZÜER (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı) özetle;

Ceza Kanunu'nun birçok maddesine bakıldığı zaman, çocuklarla ilgili hep ayrı hükümler görüldüğünü; zaman aşımının bunlardan biri olduğunu; çocuklara karşı genellikle de koruma altında olması gereken kurumlarda veya ailelerinde suç işlendiğinden, suçun zaman aşımına uğramaması için çocuklara yönelik suçların zaman aşımının diğer yetişkinlere karşı işlenen suçların zaman aşımından daha uzun süreli tutulduğunu,

Diğer bir önemli düzenlemenin zaman aşımının başlangıcı konusunda olduğunu; nitekim çocuk o anda suçun ortaya çıkarılabilmesi için bunu kimseye anlatmadığını, bu yüzden çocuğa karşı bir suç işlenmişse bu suçun zaman aşımının çocuk on sekiz yaşını tamamladıktan sonra işlemeye başladığını,

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili de yaşlarıyla ilgili olarak birtakım ayrı hükümler düzenlendiğini, örneğin çocuğun bir suç işleyip, bundan dolayı bir yıl bir hapse mahkûm olduğunda bunun zorunlu olarak Ceza Kanunu'nun 50'nci maddesi gereği seçenek tedbire çevrileceğini, çocuğun bu bağlamda barınma imkânı olan bir eğitim kurumuna gönderileceğini,

Ceza Kanununun amacının suça sürüklenmiş çocuğun sürekli eğitilmesi ve meslek kazandırılarak topluma kazandırılması olduğunu,

Bir kişinin suç işlediği zaman suç nedeniyle birtakım hak yoksunluklarına tabi olacağını;(milletvekili olamamak, birtakım yöneticilikler yapamamak, kamu görevlisi olamamak v.b.) ancak on sekiz yaşından küçük çocuklar için bu konuda ayırım getirildiğini, On sekiz yaşını tamamlamamış bir çocuk eğer bir suç işler ve mahkûm olursa böyle bir hak yoksunluğuna uğratılamayacağını,

Bir kamu görevlisinin bir çocuğa eğer sistematik onur kırıcı şekilde bir davranışta bulunursa bunun işkence suçu olduğunu ve çocuğa karşı işlenmesi durumunda işkence suçunun cezasının ağırlaştırılacağını,

Yine eziyet ve terk suçlarının da çocuğa karşı işlenmesi durumunda cezalarının ağırlaştırılacağını,

Cinsel suçlarla ilgili birtakım teklifler yapıldığını, özellikle kastrasyon gibi, hadım etme gibi teklifler olduğunu, ancak kelle keserek, penis keserek suçlulukla mücadele devrinin Orta Çağ'da kaldığını, bunların döneminin bittiğini,

Suçta sürüklenen ve mağdur çocuklara ilişkin birinci sorunun, çocuk koruma merkezleri ve tek kapı merkezlerinin eksikliği; ikinci sorunun çocukları sürekli mağdur eden Adli Tıp Kurumu yoluyla bilirkişilik mekanizmasının eksiklikleri; Üçüncü sorunun, çocuk suça sürüklenirse eğitim kurumu eksikliği olduğunu,

Türkiye'de beş yıl evvel ilk kez Ağaçalı'da bir rehabilitasyon kurumu kurulduğunu; bunların sayısının artırılması gerektiğini,

Kayıp çocuklara ilişkin olarak eğer çocuk bir suç nedeniyle kaybolduğuna ilişkin herhangi bir bulgu varsa bunun için hiçbir kanuni düzenleme yapmaya gerek olmadığını; Zaten mevcut kanunun herhangi bir suçun işlendiğine dair herhangi bir bilgi ve bulgu olduğunda derhâl soruşturma başlatılacağını düzenlediğini, soruşturma için başlangıç şüphesinin yeterli olduğunu,

Uygulamada savcılar çok daha fazla delil istemesi ve bu yüzden soruşturma başlatmaması durumuyla karşılaşılabildiğini ancak bunun kanunla düzeltilemeyeceğini, bunun uygulama ile ilgili bir sorun olduğunu,

İfade etmiştir.

Nihat TARIMERİ (Yazar) özetle;

Herhangi bir şekilde bir adliyeye gidildiğinde mahkeme salonu önünde bulunan ve UYAP'tan alınan duruşma listesinin kapıda görülebileceğini; listedeki suçun adı örneğin, "çocuğun basit cinsel istismarı" olabileceğini, aynı zamanda "Mağdurun", "Mağdur vekilinin", "Sanığın" isimlerinin bu listede yer aldığını; ancak Çocuk Koruma Kanunu'nun 4'üncü maddesinde, "İlkeler" bölümünde (I) fıkrasında: "Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilir." şeklinde hükmün bulunduğunu ve bu uygulamanın yasaya aykırı olduğunu;

Çocuk Koruma Kanunu'nun maddelerine bakıldığında, 15. maddenin korumalarla ilgili, geri kalan maddelerin ise 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu iptal eden, ortadan kaldıran maddeler olduğunu, özellikle de 25. madde ile çocuk ağır ceza mahkemesinin kurulduğunu, bugüne kadar dünyada çocuk ağır ceza mahkemesi kurulmuş hiçbir örnek olmadığını; çocuk ağır ceza mahkemesi ile çocuğa ağır ceza verileceğinin bas bas bağırıldığını ve "Biz seni hem cezalandıracağız, üstüne bir de ağır ceza vereceğiz." Denildiğini, ve sistemin buna göre kurulduğunu;

Medeni Kanun'la Çocuk Koruma Kanunu'nun içinde ayrışan ya da çelişen maddelerden dolayı uygulama alanında zorluk çıktığını, hem uygulama hem de yasal konsept olarak, yani genel konsept olarak sorun çıktığını;

Çocuğun Ceza Kanunu uygulamasında, İsviçre Ceza Kanunu'nun, Alman Ceza Kanunu'nun uygulamasının temelini çocuk ve genç odaklı olduğunu, ceza odaklı olmadığını; Çocuk Koruma Kanunu'ndaki 11. maddenin (31'inci maddenin uygulanmasına yöneliktir) yaş küçüklüğünü sebep olarak gösterdiğini; uygulamanın çocuk koruma alanından çıkarıldığını, direkt ceza uygulaması alanına getirildiğini, küçüklük kapsamı içerisinde değerlendirildiğini, 11. maddenin sıkıntılı maddelerden birisi olduğunu;

Almanya'daki veya İsviçre'deki uygulamanın temel odağında sosyal araştırma raporunun olduğunu; sosyal araştırma raporunun uygulamayı çocuk odaklı hâle getirdiğini; eskiden, 2253 sayılı Kanunda iki rapor olduğunu: Birisinin farik ve mümeyyizlikle ilgili rapor, ikincisinin mahkemede çalışan sosyal hizmet uzmanının yapmış olduğu bir rapor olduğunu; bu ikisinin farklı farklı fonksiyonları olduğunu ve bu raporların uygulamada Çocuk Koruma Kanunu ile teke indiğini; bu raporun da çocuğun farik ve mümeyyiz yani işlemiş olduğu suçu algılayıp algılamamasıyla ilgili yeteneklerini, algılar mı algılamaz mı onun tespitine yöneldiğini;

Bir aile çocuğuna hırsızlık yaptırıyorsa, bir aile namus cinayeti işletiyorsa, bir aile küçük yaştaki çocuğunu belli bir meydana gönderip belli eyleme gönderiyorsa, bunlar Türkiye'de uygulansa binlerce insanın velayetinin alınmasının gerekeceğini;

Yargıtay’da illa ayrı bir daire kurulmaya gerek olmayabileceğini, ama on sekiz yaşın altındakilerle ilgili dosya renginin değiştirebileceğini, dosya rengi değiştiği takdirde herhangi bir şekilde yasaya ya da başka bir şeye gerek olmayacağını çünkü o dosyanın öncelikli hâle dönüşebileceğini; genelde dosyaların pembe olduğunu, pembe dosya yerine uygulamada yeşil rengin uygulanabileceğini; on sekiz yaşın altındaki çocuk mahkemesinden gelen bir farklılığın gözüküleceğini ve ona göre kodlama yapılabileceğini;

Kamu alanında olan kamusal istismarla ilgili olarak RTÜK’te, televizyonlarda, dizilerde çocuğun mağdur edildiği bir sürecin yaşandığını; fakat bir de cinsel istismar gibi diğer istismar olaylarından dolayı mağduriyet olduğunu; Almanya’da olsun, yurt dışında olsun, mağdurlara yönelik ayrı bir yasal düzenleme bulunduğunu; Türkiye’deki önemli eksiklerden bir tanesinin de bu mağdurlara yönelik tedavi giderini kimin ödeyeceğinin belli olmadığını; cinsel istismar yahut da şikâyetle yurt dışındaki uygulamaya göre mağdurlara yönelik yasa çıktıktan sonra bu tip konularda başvuruların daha da arttığını, bunun sebebinin insanın güvence altına alınması olduğunu, bu güvence altında çıkan hasar, hırpalanmalar, ve ona göre tedavi giderinin kimin tarafından karşılanacağını gayet netleştirildiğini;

Cinsel istismar, dayak gibi mağduriyet yaşamış çocuklara yönelik olarak hiç olmazsa, ayrı bir yasal düzenlemeye ihtiyaç olduğunu, Almancasında “offer gezets” denilen ve mağdur kanunu gibi, mağduru korumaya yönelik bir yasal düzenlemeye ihtiyaç olduğunu;

Tutuklamaların çok keyfi olarak kullanıldığını, örneğin, İzmir Bergama’da ortalama 1 çocuğun tutukluluk hâli dokuz ay olduğunu, o tutukluluk hâlinin ayda bir kontrol edilmesinin gerektiğini, bu süreci işletecek bir yükümlülüğün olmadığını ve çok keyfi olduğunu,

İfade etmiştir.

14/04/2010 tarihli toplantı:

Ahmet ZAHTEROĞULLARI (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı) özetle;

Ülke olarak hep genç bir nüfusa sahip olmakla haklı olarak övündüğümüzü, genç nüfusun, çocuklarımızın bizim için bir sorun olmadığını, bir zenginlik kaynağı ve bizim mukayeseli üstünlük alanlarımızdan bir tanesi olduğunu ancak bu genç nüfusu doğru eğitebildiğimiz, doğru yetiştirebildiğimiz, istihdam edebildiğimiz ölçüde avantaja çevirebileceğimizi, bunun da bilincinde olduklarını,

Çocuk işçiliği konusunun dünyanın ILO’nun öncülüğünde mücadele ettiği bir konu olduğunu; bu konuda Hükümetin de, devletin de gerekli uluslararası anlaşmalara katılmış olduğunu, ILO sözleşmelerine katılmış olduğunu ve bu konuda yapılması gerekenlerle ilgili gerekli mevzuat ve idari çalışmaları yaptığını,

Temelde, çocuk işçiliğinin çocuğun en başta eğitim hakkı, sağlığı olmak üzere, bütün psiko-sosyal gelişimini etkileyen, zihinsel ve psikolojik gelişimini etkileyen bir çalışma olduğunu, temelinde yoksulluk, nüfus artışı ve çok çocuklu ailelere mensubiyet olduğunu, kırdan kente yoğun göç, eğitim sistemindeki aksaklıklar, istihdam imkânlarının kısıtlılığı, anne babanın iş bulamaması, yeterli toplumsal bilincin oluşmaması, ailelerin eğitimsizliği, geleneksel bakış açısı, mevzuat eksiklikleri ve mevzuatın etkin uygulanmasında görünen noksanlıklar, işverenlerin zaman zaman çocuk iş gücü talebi gibi diğer sebeplerin de sayılabileceğini,

Ülkemizde çocukların kentsel alanda sanayi, ticaret, hizmet sektöründe ve göçün etkisiyle sokaklarda çalıştığını, kırsal alanda da yoğun olarak tarımda, özellikle de mevsimlik tarım işlerinde çalıştırıldığını, bu alanlarda gerek sokakta gerekse sanayide ve diğer sektörlerde çalışan çocukların çok ciddi gelişim bozukluğu, sağlık problemleri, eğitim eksikliği vesaire sorunlarla karşılaşmalarının kaçınılmaz olduğunu,

Ülkemizde 15 yaşından aşağısının çalıştırılmasının yasal olmadığını ama bu arada çıraklık vesaire yani özel çalıştırma konuları olduğunu, ancak genelde çocuk denildiği zaman kavram içine 6-17 yaş aldıklarını, 6 yaşından küçüklerin zaten çalışma çağında olmadığını, hiçbir şekilde emeğinden yararlanabilecek çağda olmadığını,

Bununla ilgili ILO'yla imzalanan Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) adlı bir protokol olduğunu; İlk katılan altı ülkeden birinin Türkiye olduğunu, ILO kapsamında, çocuk işçiliğiyle mücadele eden en başarılı üç ülkeden birinin Türkiye olduğunu da ILO tarafından belirlendiğini, bu konuda iki tane temel stratejileri olduğunu; bir tanesinin kısa vadede çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yani sanayide, ağır işlerde, sokakta çalıştırılmasının önlenmesi; uzun vadede çocuk işçiliğinin tamamen ortadan kaldırılması olduğunu,

Ülkemize mahsus sosyal problemlerin de olduğunu; bunlardan bir tanesinin ülkemizde çocuk çalıştırılmasının aynı zamanda eğitimin bir parçası olarak da görülmesi olduğunu,

İkincisinin, yine sadece tatil dönemlerine mahsus olmak üzere, çocukların okul dışında bir meslek, bir sanat öğrensinler diye yine bir ustanın yanına verilmesini olduğunu ancak orada çalışmalarını da ustanın inisiyatifine, vicdanına bağlı bir çalışma usulü ve davranışları ile olduğunu,

Bir diğer sorunlu alanın tarım sektörü olduğunu, ülkemizde, hesaplarına göre en az 300 bin insanın -yaklaşık 50-60 bin aile yapıyor-, mevsimlik işlerde çalışmak üzere buldukları illerden Türkiye'nin neredeyse bütün bölgelerine göç ettiğini, burada iki türlü göç tespit ettiklerini, bir tanesinin, bazı ailelerin sadece bir yere gidip geldiğini, ama çoğunluğunun bir yerden başladığını, neredeyse bütün Türkiye coğrafyasını yedi ay, sekiz ay boyunca gezdiğini, ortalama beş, altı ay bunların çocuklarının eğitimden yoksun olduğunu tespit ettiklerini,

Burada çocuğu hem okula gönderme ve devam ettirme imkânının sınırlı olduğu hem de çok okula gönderme niyetinde olmadıklarını çünkü çocuğun emeğinden istifade ettiklerini,

Mevsimlik tarım işlerinde çalışan vatandaşlarımızın yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine ilişkin bir çalışma yürüttüklerini, bununla ilgili bir Başbakanlık genelgesi de yayınlandığını, ulaşımdan konaklamaya, eğitime, sağlığa, çevreyle ilişkilerine ve sosyal güvencelerine kadar bir dizi tedbir öngördüklerini, bu genelgede merkezde Mevsimlik tarım işçileri izleme ve değerlendirme kurulu, illerde ise, il ve ilçe tarım işçileri izleme kurulu, kurulmasını öngördüklerini,

Mevsimlik işçilerin çocuklarının eğitimi ile ilgili bazı tedbirler öngördüklerini; birinci tedbirin, mümkünse çocukları çıktıkları illerde yatılı okullara misafir öğrenci olarak almak olduğunu, Bu mümkün olmazsa, öncelikle göç veren illerin yöneticilerine teker teker bu aileler tespit edilip, ziyaret edilip çocuklarını yatılı bölge okullarına misafir öğrenci olarak almalarını söylediklerini, bu mümkün olmazsa gittikleri yerlerde yine yatılı okullar varsa oraya misafir öğrenci veya köy okuluna, değilse taşınmalı eğitim kapsamına almak olduğunu,

İkincisi, gittikleri yerlerde, uzun süre kaldıkları yerlerde, eğitim ve toplum merkezleri tarafından kurslar açılmasını öngördüklerini, mutlaka çocuk oyun alanları oluşturulsun dediklerini ve mutlaka televizyon izleyebilecekleri, en azından televizyonu ortak izleyebilecekleri bir yeri öngördüklerini, içme suyu mutlaka sağlıklı içme suyu olsun; şebekeyle tesis edilemese bile jeneratör tesis edilmek suretiyle mutlaka elektrik enerjisi sağlansın gibi eylem planlarında faaliyetleri olduğunu,

138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi ve 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Acil Eylem Sözleşmesi ile ilgili olarak iki yılda bir ILO'ya rapor verdiklerini,

2006'da Cenevre'de 189 ülkenin çalışma bakanlarının katıldığı konferansta ülkemizin çocuk işçiliğiyle iyi mücadele eden üç ülkeden biri seçildiğini,

Çocuk fuhşunun ülkemizde çok yaygın olduğuna dair bir verinin ellerinde olmadığını,

Verilerle ilgili sıkıntı olduğunu, ama son zamanlarda özellikle Sosyal Güvenlik Kurumunun veri tabanının çok güçlendirildiğini ve veri analizlerini ciddi yaptıklarını, İŞKUR olarak da aynı şekilde ve önümüzdeki günlerden itibaren aylık olarak Çalışma Bakanlığı olarak çalışma hayatına ilişkin istatistiki verilerin yayınlanacağını,

Teftişle ilgili ciddi bir sıkıntılar olduğunu, başka ülkelerle mukayese edilemeyecek kadar az sayıda iş müfettişlerinin olduğunu ve genelde de kadronun da yaşlanmış olduğunu, son yıllarda çok müfettiş alınmadığını ama önümüzdeki yılda bütün kadro iptal ve ihdaslarını yaptıklarını tamamen uzman ve iş müfettişi alacaklarını,

Televizyon programlarında çalıştırılan çocuklarla ilgili bir boşluk olduğunu, bu konuda bir çalışma yapıldığını, bir yönetmelik hazırlandığını, çocukların hem çalıştırılma saatleri, çalıştırılma şartları, sosyal güvenceleri, sigortalılıklarıyla ilgili ciddi bir boşluk olduğunu, o konuda Bakanlıkta bir yönetmelik hazırlandığını, izin mekanizması olduğunu,

Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılma usul ve esasları hakkında yönetmeliğin bulunduğunu; yönetmelik kapsamında birtakım tedbirler alındığını,

İfade etmiştir.

Murat AYDIN (Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimi) özetle;

Sosyal hizmet etkin, hızlı, derhâl, hemen ve bir saat içinde olması gerektiğini, bir çocuğun elinden tutup bir sosyal hizmet kurumunun önüne getirildiğinde “O kurumun filan yerine gidip, falan yerine gidin. Önce şu raporu getirin, sonra...” şeklinde bir uygulamanın kabul edilemez olduğunu; çocuğun derhâl bir yuvaya alınması gerektiğini, bunun için de temel prensip olarak: Her birimde, büyük yerler için bir yerde, iki yerde bir ilk adım merkezi kurulması gerektiğini, acil servis gibi çocuğun sosyal hizmetlerle temas ettiği bir ilk merkezin olması gerektiğini, nasıl kanama sırasında bir hastanenin acil servisine gidiliyorsa ve o kanama durdurulduktan sonra dâhiliyeye veya ilgili bölüme gönderiliyorsa, bir çocuk da gözü yaşlı bir şekilde sokakta kaldığında gideceği bir ilk kapının olması gerektiğini; bu ilk kapının kolluğun değil mutlaka sosyal hizmetlerin içinde olması gerektiğini;

Bir suç mağduru çocuk ya da yetişkinin devletle temas ettiği ilk anda sağlanacak ilk şeyin onun güvenliği olduğunu, bir yarası varsa sağlığının sağlanması gerektiğini, sonra “Bu gece nerede uyuyacak?” sorusuna cevap verilmesi gerektiğini, en sonunda kimliğini, TC’sini, raporunu sormak gerektiğini, bunu sağlayacak bir örgütlenme modelinin kurulması gerektiğini;

Bunun yasal olarak mümkün olduğunu ve boşluk olmadığını, Çocuk Koruma Kanunu’nun 6. maddesinde “Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür.” düzenlemesinin olduğunu;

Suçta itilmiş bir çocuğun bundan sonra kendisiyle barışık, ailesiyle barışık, çevresiyle barışık, toplumla barışık, toplumun değerleriyle barışık bir noktaya gelebilmesi için bu çocuğa pedagojik yaklaşılması noktasında herkesin hemfikir olduğunu, ikincisi: bunu tamamlayacak eğitimin ve rehabilitenin olması gerektiğini;

Bazı şeylerin meri mevzuatta olmamasına rağmen bazı şeyler kanuni değil ama vicdani olduğunu; bir olayla karşılaşıldığında, bir olay çözüleceğinde veya bir olaya müdahale edileceğinde yapılacak şeyin fikir imal etmek ve hemen, anında, süratle müdahale etmek olduğunu; bunun biraz da kurumlar arasındaki eş güdümün ve koordinasyonun sağlıklı bir şekilde yürütülememesi sonucu bölük parçalar hâlinde olmaktan kaynaklandığını;

Adana’da Adana Çocuk Şubede yaptıkları bir araştırmada, suç işleyen çocukların suç işleme saatlerine bakıldığında, “Kaçta suç işliyor bu çocuklar?” sorusu sorulduğunda, yüzde 60 küsurun saat 14.00 ile 18.00 arasında işlediğini “Neden?” diye sorulduğunda cevabın ikili öğretim olduğunu ve öğrenci çocuğun sabahleyin evden kalkıp, giyinip, kahvaltı edip okula gidene kadar zaten 10.00-11.00 olduğunu geriye çok bir boş vakti kalmadığını, 12.00 gibi zaten derse girdiğini, ama sabahçı çocuğun saat 12.30 civarı okuldan çıktığını ve ondan sonra hiçbir denetim, kontrol ve boş zaman değerlendirme etkinliği olmaksızın sokakta, kime denk gelirse o şekilde olduğunu tespit ettiklerini;

Önceden okulların hepsinin üç yüz altmış beş gün çalıştığını, çocukların istedikleri zaman ve saatte, istedikleri günde okulun bahçesine gittiklerini, top oynadıklarını, basketbol oynadıklarını, şimdi ise okulların etrafının kapalı cezaevlerinden daha yüksek demir duvarlarla çevrili olduğunu, okulların sadece o okulda okuyan öğrenciler için değil o mahallenin eğitim yuvası olduğunu; çocukların eğitim dışı kalan zamanlarının planlaması gerektiğini ve bu zamanlarını da okulda ve bahçesinde geçirebilmelerinin sağlanması gerektiğini;

Türk Ceza Kanunu’nun 226. maddesinin çok ayrıntılı olduğunu, çocuk pornografisini içeren ürünlerin şahsi bilgisayarda bulundurulmasının bile Yargıtayca suç kabul edildiğini, bunu “Bu ürüne yönelik talebi kırsam bu ürünün üretimini azaltmış olurum.” İle gerekçelendiğini, uluslararası sözleşmeye atıf yaparak Yargıtay 5’inci Ceza Dairesinin bu konuda karar verdiğini ve bu konuda bir mücadele içerisine girdiğini, ancak zararlı yayınlar konusundaki en önemli şeyin artık iletişimin gelişmesiyle yayınların uluslararası kaynaklı olduğunu, bir bilgisayar tuşu ötede olduğunu, çok hızlı değiştiğini ve yer değiştirdiğini bu nedenle mücadele etmenin güçleştiğini;

Zararlı yayınlardaki en önemli sorunun, bu yayınların içeriklerindeki bilgilerin, görüntülerin, anlatımların çocuğa, normal olmayan cinsel davranışları olağan gösterdiğini ve çocuğun “Herkes tarafından yapılan şeyler” olarak görmeye başladığını;

Bütün savcıların, hatta bir suç işlendiği ihbarı alan herkesin, her savcının yapması gereken şeyler olduğunu ve basın savcılarının da sorumluluğu olduğunu; zararlı yayınlarla ilgili, savcılıkların en büyük sıkıntısının bu bilgiyi (zararlı yayını) görememek olduğunu, çünkü Basın Kanunu uyarınca basılmış eserlerden birer nüsha savcılığa bırakılmasına rağmen İnternet üzerinden dönen ve çoğu zaman gayriresmî olan yayınlar ve basılı eserlerin bulunduğunu, bunların ISBN veya ISSN numaraları almadıklarını, ayrıca bunların nüshasının savcılığa getirilmediğini, dolayısıyla savcılığın ve kolluğun bunu öğrenmesinin bir zaman aldığını, o arada yayının dağılmış olduğunu; burada en önemli sorunun denetim mekanizmasının güçlü olmasının sağlanması olduğunu, ancak bu yapılırken sansür uygulamasıyla ilgili bir tartışma yapmak gerektiğini ve sansürün daha tehlikeli olduğunu;

Çocukların yayınlarda kullanılmasına ilişkin durumun bambaşka bir tartışma konusu olduğunu, bir hukukçu olarak değil ama bir kişi olarak bunları doğru bulmadığını, çikolata reklamları prime time’de yayınlandı diye RTÜK’ün uyarı kararı verdiğini ama prime time’de çocukların yarıştırılmasının nasıl yasaya uygun görüldüğünü bilmediğini,

İfade etmiştir.

28/04/2010 tarihli toplantı:

Mehmet SEYMAN (Antalya Vali Yardımcısı) özetle;

Çocuk sorununun özellikle 1990'lı yılların sonunda toplumsal anlamda fark edilmesinin ardından bu sorunun en önemli tetikleyicisinin göç olduğunu ve göçle gelen ailelerin ne kırsal kesimde sahip oldukları otantik kültürü koruyabilmeleri ne de geldikleri büyük kentte kentli olabilmeleri sonucu karşılaştıkları büyük bir dağılma olduğunu, Bu dağılmanın altında sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerin olduğunu ve dağılmadan en çok kadınlar ve çocukların etkilendiğini;

Türkiye'de çocukların korunmasına ilişkin Başbakanlık emirleri dâhil düzenleyici bir yasal mevzuat olduğunu ve teşkilatlanmanın da tarif edildiğini, Komisyonun il ziyaretinde ilk görüşme merciiinin valilik ve vali olacağını, bu görüşmeyi takiben komisyonun programında 5395 ve 2828 sayılı Kanunları ile çocuk sorununu düzenleyen 2005/5 sayılı Başbakanlık genelgesinin ve beş bakandan oluşan bakanlar komitesi marifetiyle hazırlıkları izlenip uygun görülen SHÇEK Genel Müdürlüğü yeni hizmet modelinin o ilde teşkilatlanıp teşkilatlanmadığına bakılması gerektiğini;

Vali veya kaymakam sorumluluğunu yerine getirmemesi (yapılması gereken koordinasyon kurulu toplantısının yapılmaması) durumunda hesabını kimin soracağına ilişkin soru üzerine, bunun hesabının konuyla ilgili bakanlıkların, genel müdürlüklerin, bakanlık müfettişleri marifetiyle yapmış oldukları periyodik denetimlerde sorduklarını, yine araştırma komisyonları aracılığıyla milletvekillerinin sorduğunu, Adalet Bakanlığının bu konuyla ilgili teşkilatlanma ve sürdürülecek hizmetlerle ilgili periyodik bilgileri istediğini, İçişleri Bakanlığı 2004 yılında çıkardığı özel bir genelge uyarınca mülkiye müfettişleri marifetiyle bu hizmetleri denetleyeceğini;

Antalya'da kaç tane çocuğun kaybolduğuna kaçının bulunduğuna ilişkin soruya, Antalya'da evden ve ailelerinden kaçan veya farklı bir biçimde getirilen çocuklarla ilgili kayıtların Antalya Otogarda oluşturulmuş sosyal hizmetler ve çocuk polisi marifetiyle işletilen gözlemevinde tutulduğunu, gözlemevinin kayıtlarına göre 2009 yılında 425 çocuğun Antalya dışından çeşitli sebeplerle getirildiğini, bu çocuklarla ilgili polis ve sosyal hizmet uzmanının gerekli ilk işlemleri yaptıklarını (yurtlardansa yurtlarına evlerinden evlerine teslimi), Antalya İl Jandarma ve Antalya İl Emniyet Müdürlüğüne intikal eden firar duyurularının derhâl kayıtlara girdiğini ve Türkiye genelinde bunun tamiminin yapıldığını;

Otobüsten indiğinde Antalya Otogarı çocuk gözlemevi marifetiyle çocukların kim olduğu, nereden geldiği, niye geldiği hususlarını çocukla temas kurup mesleki kurallara da uymak suretiyle yapılan görüşme sonucunda tespit edildiğinde, Başbakanlık emri uyarınca kurulmuş olan bu birimin diğer illerde de olması gerektiğini;

Ayrıca İçişleri Bakanlığınca 2003 yılında tüm valiliklere bir genelge gönderildiğini, eğitim gibi birtakım zorunluluklar dışında küçük yaştaki çocukların şehirlerarası seyahatinin mutlak surette takip altında tutulması gerektiği, bu çocukların ebeveynleri vasıtasıyla getirilip taşıyıcıların bilgilendirilmesi, ellerinde hangi sebeplerle seyahat ettiklerinin bilinmesini gösterir bir yazılı belge olması gerektiği hususunu düzenleyici İçişleri Bakanlığı genelgesinin çıktığını ve hâlen yürürlükte olduğunu;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Türk idare sistemini il sistemi olarak tanımladığını, illerin başında valinin bulunduğunu, adli işler ve askerî işler ayrıca tanımlandığını, Ayrıca 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ilde asayiş ve güvenliğin başı olarak valiyi tanımlandığını, dolayısıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatlanmasının ulusal mevzuatta tanımlanmış olduğunu bunun içerisinde tabii ki istihbarat şubesinin de, asayiş şubesinin de çocuk şubesinin de bulunduğunu; valilerin her bakanın ayrı ayrı siyasi yürütme vasıtası ve taşradaki temsilcisi olduğunu, ancak zaman zaman doğrudan il müdürlükleri vasıtasıyla da birtakım hizmetlerin halledildiğini söylemenin mümkün olduğunu;

Türkiye genelinde bu sorunun yoğun yaşandığı tüm illerde sokak ofisi, ilk adım istasyonları ve bu istasyonlara bağlı mobil ekiplerin oluşturulması gerektiğini, ve buralarda polis ve sosyal hizmet uzmanı bulundurulması gerektiğini, böylece o şehirde sürekli olarak çocuk hareketliliğini takip edilebileceğini;

5395 sayılı Kanunun valiyi dahi acil korunma ihtiyacı olduğu tespit edilen bir çocuğun varlığı hâlinde derhâl cumhuriyet başsavcılığına ihbarda bulunmakla yükümlü kıldığını; madde bağımlılığıyla mücadele etmek üzere Türkiye genelinde madde bağımlılığı tedavi merkezinin sayısının hala 4, 5395 sayılı Kanun'da tanımlanmış acil korunma ihtiyacı olan ve suçla sürüklenen çocuklara özgü tedbirlerin uygulanacağı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısının ise 5 olduğunu, ancak sorunun sadece bu illerde olmadığını ve sayının artırılması gerektiğini, yine bu merkezlerde yeni gelen kızla iki aydır hizmet alan kızın aynı çatı altında hizmet almak zorunda kaldığını ve böylece iki ay emek verip rehabilite edilen kızın yeni gelen sorunlu kızla aynı ortamda bulunmak durumunda kaldığını bunun nedeninin ise merkezlerin bulunduğu illerde iki aşamalı bir yapılanmaya geçilememesi olduğunu;

Devletin kurumsal yapıyı tanımladığını, bu kurumsal yapının eksiksiz olarak teşekkül etmiş olmasının arandığını dolayısıyla sadece otogarda değil demir yolu varsa orada da bu yapının oluşturulması gerektiğini, bu ayrıntıları birinin tarif etmesine gerek olmadığını ve sosyal hizmetler müdürünün asli görevi olduğunu;

Ayrıca mobil ekiplerin polis ve sosyal hizmet uzmanları marifetiyle sokakta dikkate değer görülen, çalıştırılan çocukları derhâl temas kurup bu çocukları çocuk ve gençlik merkezine getirmek, ailesini tespit etmek ve mutlak surette ailesini merkeze davet etmek ve çocuğu ailesine teslim etmekle yükümlü olduklarını, bu konunun 2003/1 sayılı valilik güvenlik kararı ile yeni hizmet modeli ve Başbakanlık emri uyarınca bir zorunluluk olduğunu;

İstanbul ve Antalya'daki verilerin, sorunun temelinde sosyal, ekonomik ve kültürel boyutun dışında ailenin bulunduğunu gösterdiğini;

Sorunun temelinde bir yandan çocuğu okulda fark edemeyen öğretmenin olduğunu, diğer yandan bugüne kadar ailede, okulda kurumda sürdürülen yaklaşım modellerinin terk edilmemesi olduğunu;

İl özel idarelerinin, belediyelerin, sosyal hizmetlere dönük hem kurumlaşma hem de donanım ve personel istihdamı konusunda görevlendirildiklerini, bu alanda sorumluluklarının ve yetkilerinin olduğunu, gereken bütçenin il özel idaresi bütçesi sosyal hizmetler faslından alınabileceğini;

Psikologlara dönük, onların uzmanlığına uygun bir ücret politikası izlemek gerektiğini, özel rehabilitasyon merkezinin 3 milyar verdiği bir psikologa 1,5 milyar lira verildiğinde o psikologun devlette çalışmadığını; öte yandan görevlendirildiği kurumda sayıları az olduğu için mevcut kurumda enstrüman, donanım yetersizliğinden dolayı kendisini büyük bir iş baskısı altında gördüğünü;

Bütün kurumların hiçbir kurumsal taassuba girmeden tam bir iş birliği, dayanışma hâlinde çalışması gerektiğini, bunun yolunun da Ankara'daki paydaşların tam bir uyumunu sağlamak ve taşraya yansıtılmaktan geçtiğini,

Vaka sayısının yüksek olmasını bir anlamda memnuniyet verici bulmak gerektiğini çünkü devletin vakaların farkında olduğunu, kaçmadığını, ilgili kurumların takip ettiğini ve kayıtların tutulduğunun göstergesi olduğunu;

Çocuğun sokağa yönelmesinin altında şiddet ve çocuğun istismarının yattığını, Çocukların suça (özellikle hırsızlık ve yaralama suçları) sürüklenmesinin altında yine çocuğun istismarı ve çocuğun şiddete maruz kalmasını yattığını;

Merkeze bakan genel idare kuruluşlarının başındaki adamlar yerelde yürütmekle yükümlü oldukları bir sorunun çözümünde ne kadar çok Ankara’ya bakarlarsa ve “Ya aman ne diyorlar, ne derler acaba, işte Ankara’dan da talimat alayım.” düşüncesinde olurlarsa o hizmet alanını koordine edilmesinde güçlük yaşanacağını; ayrıca mesai mefhumu olmadan tüm yerel kaynakları da seferber ederek çözüm aranması gerektiğini, belediyeler “Biz bunu genel idarecilerden daha iyi yaparız.” Demelerine rağmen şehirlerde sosyal hizmet sorununun çözümüne dönük yapılanmalar, donanım ve personel sayısı hala artmadığını;

Birbirleriyle ilişkili ve birbirini desteklemesi gereken hizmet alanlarının aynı yöneticide toplanmasının önemli olduğunu, valinin yetkilendirmesi ve desteği ile vali yardımcısının o alanı koordine etme güç ve kabiliyetinin yüksek olacağını;

Çocuğun ilköğretimde kalmasını sağlamak için müfredattan başlayarak çocuğun okulda kalmasını sağlayıcı, okulun daha cazip olduğunu gösterici tedbirler almak ve uygulamak zorunda olduğunu;

Okulda sorunun çocukta başladığının fark edilmesi hâlinde diğer olumsuzluklara yöneltilmesinin ya da yönelmesinin önüne geçileceğini, bunun için okulda çok iyi bir izleme mekanizmasının oluşturulması gerektiğini, çok iyi eğitilmiş rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinin, dışarıdaki özel psikolojik danışmanlık servisleri gibi olması gerektiğini;

Bunun komplike bir hizmet olduğunu, 0-6 yaş grubunda Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunun, Sağlık Bakanlığının ve yargının görevleri olduğunu,

Özellikle 0-6 yaş grubu ve devamında hangi kurumlar, mesela burada Milli Eğitim, Sağlık, Sosyal Hizmetlerin tam iş birliği hâlinde bir yaklaşım sergileyebileceklerini, Sağlık, sosyal hizmetler, aile danışmanlık merkezlerinde, sağlık aile planlaması merkezlerinde evlilik öncesinde de ebeveyn adaylarını eğitilebileceğini ve eğitmesi gerektiğini,

SHÇEK’te ve sosyal hizmetler il müdürlüklerinde sokak sürecinden geçmemiş meslek elemanının çalıştırılmaması gerektiğini, İstanbul’da, İzmir’de, Ankara’da, Antalya’da, Adana’da, Bursa’da yeni atanmış sosyal hizmet uzmanı psikologun mutlaka sokak ekiplerini bilmesi gerektiğini, sokakta çalışmamış, sokakta çalıştırılan bir çocukla temas etmeyi becerememiş bir sosyal hizmet uzmanını rehabilitasyon merkezinde eleman, müdür yardımcısı, müdür, il müdür yardımcısı, il müdürü ve hatta SHÇEK Genel Müdürlüğünde daire başkanı yapılmaması gerektiğini;

Doğrudan biz hâkimlerle, savcılarla temasa geçildiğinde, yeterince bilgilendirildiklerinde idari para cezaları sistemi iyi işlediğini, vali yardımcısı ya da ilgili il müdürünün yazdığı cezanın mahkeme tarafından bozulan idari para cezasını üst yargıya taşınması gerektiğini bunu da hâkimlerle birebir temasa geçerek ve buldukları bölgedeki sorunu anlatarak sonucu zorlamaları gerektiğini öte yandan çocuğunu ihmal ve istismar eden aileler için yeni Türk Ceza Kanunu’nun öngördüğü ceza müesseselerinin etkili işletilmesi gerektiğini;

İl koordinasyon kurullarında, kurumların temsilcilerinin kurumda görevliler üzerinde otorite olarak etki edecek, talimatları uygulatacak seviyede bir görevde olması gerektiğini,

kendi koordinasyon toplantılarına aynı istikrarla aynı görevlinin gönderilmemesi durumunda bunu karar tutanağına yazdığını ve hatta il müdürlüğüne tenkit ve davranışın aynı şekilde devamı hâlinde işlem yapabileceğini yazdığını, gerektiğinde durumu valiyeye açıkladığını;

Koordine eden vali yardımcısının alanı bildiğini fark eden yöneticinin ona göre katkı ve katılım gösterdiğini, ayrıca koordinasyona inanmanın da burada başarı getireceğini;
İfade etmiştir.

03/06/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Davut DURSUN (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı) özetle;

Basın savcısının yazılı basındaki suç unsurlarıyla ilgilendiğini, televizyon ve radyolar için Basın Kanununun uygulanmasının sök konusu olmadığını,

RTÜK'ün özellikle uydudan yayın yapan kuruluşların büyük ekseriyetinin Türkiye'nin dışında, başka ülkelerden lisanslı kuruluşlar olması sebebiyle onların üzerinde herhangi bir denetim ve kontrol yetkisinin olmadığını,

Müstehcenliğin yayın ilkelerinden olması gerektiğini üst kurulda savunduğunu, müstehcenliğin sadece RTÜK yasasında değil Türk Ceza Kanunu'nda da yasaklanan eylemlerden olduğunu, müstehcenliğin sadece cinsellik anlamında olmadığını, bir söz, eylem, yani kişiyi rencide eden, kişinin ruhunu daraltan, sıkıntıya sokan bir söz, eylem, görüntü, hareket olarak anlamak gerektiğini,

Amerika Birleşik Devletlerinin Avrupa'ya ve ülkemize göre daha muhafazakâr bir yayıncılık mantığına sahip olduğunu, FCC'nin yayıncılar üzerindeki etkisinin ülkemizde RTÜK'ten daha fazla olduğunu, tecziye müessesesinin çok ağır olduğunu, ufak bir hata durumunda 500 bin dolar, 600 bin dolar, 1 milyon dolar gibi, son derece yüksek cezalar uyguladığını,

İnternet konusunda kendilerinin müdahalelerinin söz konusu olmadığını,

Akşamları 21.30'den 22'ye kadar yarım saat içerisinde televizyon ekranlarında bir logo ya da bir altyazı ile "Haydi çocuklar artık sizin yatma vaktiniz geldi, siz televizyon karşısından yatağa girin" gibi sempatik bir iki anons yapmayı düşündüklerini, bu konuda özgün bir sembol geliştirmeye çalıştıklarını,

Çocuklara yönelik olarak çocuk web sitesi adında bir web sitelerinin olduğunu, orada çocukların yayıncılıkla ilgili, televizyonla ilgili birtakım bilgiler, somut küçük küçük bilgiler vermeye çalıştıklarını, çocukların zararlı internet içeriğinden korunmasına yönelik olarak bir ücretsiz filtre programının web sitelerinde yer aldığını,

Milli Eğitim Bakanlığı ile vardıkları bir mutabakat çerçevesinde 2006'dan bu yana seçimlik ders olarak 6'ncı, 7'nci ve 8'inci sınıflarda, ilköğretim okullarında Medya Okuryazarlığı dersi uyguladığını,

Çocukların olumsuz etkilenmesi anlamında uyguladıkları müeyyidelerin çoğu kez mahkemeler tarafından da onaylandığını,

Son dönemlerde çocuklarla ilgili şikâyet edilen programların niteliklerine bakıldığı zaman genellikle kuşak programlarına yönelik, çocuklardan dolayı bir şikâyetin olduğunu gördüklerini, kadınlara yönelik kuşak programlarında aile içi ihtilafların tartışılmasının, bu programlarda çocuklara yönelik olarak birtakım hususların öne geçirilmesi gibi durumların bir bakıma çocukları istismar anlamına gelebilecek nitelikte olabildiğini,

Şikâyetlerin geldiği program türünün yarışmalar olduğunu, yarışma programlarında çocukların yarışmacı olarak yer almalarının, çocuklara yarışmacı olarak yer verilmelerinin pek çok kişi tarafından, izleyici tarafından eleştiri konusu olabildiğini,

1994 yılında özel radyo ve televizyonların düzenlenmesi amacıyla 3984 sayılı yasanın kabul edildiğini, 1994'ten bu yana geçen on altı yıllık süre içerisinde yasanın yirmiye yakın değişiklik gerçekleştirildiğini, Bugün 2010 yılı itibarıyla radyo televizyon yayınlarını düzenleyen 3984 sayılı yasa'nın artık iyice demode olduğunu, günün koşullarına, ihtiyaçlarına cevap veremediğini, özellikle radyo televizyon yayıncılığı teknolojisindeki gelişmeler dolayısıyla yeni düzenlemelere acilen ve şiddetle ihtiyaç duyulduğunu,

İfade etmiştir.

10/06/2010 tarihli toplantı:

Uğur TEKİN (İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü) özetle;

01.05.2010 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinde "Ulusal Kaybolan ve Sömürüye Uğrayan Çocuklar Merkezi" nde 22 gün süreyle bir çalışma ziyaretine katıldığını,

Kayıp çocukların bulunma oranının 1990 yılında Amerika'da % 62 iken bu merkez kurulduktan sonra bu oranın % 96'ya çıktığını, profesyonel bir yapı oluşturulan ABD'de bu alanda bir seferberlik ilan edildiğini, bütün kurumların da en hassas derecede çalışmalara katıldığını,

ABD'de 1979 yılında Etan Patz isminde 8 yaşında bir çocuğun kaybolduğunu, fotoğrafçı olan babasının çocuğun posterini hazırlayıp tüm ülkeye bunları yayınladığını, bu şekilde bir toplumsal duyarlılık ortaya çıkardığını, bu fikrin kayıp çocuk albümü hazırlanmasında çıkış noktası olarak yardımcı olduğunu, 1981 yılında da daha sonra bu merkezin kurucuları olacak olan John ve Reve Walsh'ın altı yaşındaki çocuğu Adam Walsh'in kaçırıldığını, sonraki süreçte Adam'ın Florida'da ölü olarak bulunduğunu, bunun ülkede şok etkisi yarattığını ve bu noktada herkesin bir şey yapması gerektiğini düşünmeye başladıklarını, Bu iki üzücü olayın Amerika'yı kaybolan ve sömürüye uğrayan çocuklarla ilgili bir merkez kurmaya ittiğini, 1984 yılında da Başkan Ronald Reagan tarafından söz konusu merkezin açılarak hizmete başladığını, merkez içinde FBI uzmanları, sosyal hizmet uzmanları, psikolog ve diğer meslek gruplarından bir çok uzman bulunduğunu,

Bu merkezde 24 saat açık ücretsiz bir telefon hattı kurulduğunu, bu daha ziyade medya aracılığıyla duyurulan, kaybolan ya da kaçırılan çocukların resimleri yayımlandıktan sonra geri dönüşüm için çok aktif bir hat olduğundan, bu şekilde günde 700 çağrı alındığını ve her altı çocuktan bir tanesinin Amerika'da ulusal foto dağıtım sistemi yardımıyla bulunduğunu,

Küçük yaşta kaybolan ve uzun süre bulunamayan çocukların fiziksel değişime uğradığı gerçeğinden hareketle; çocuğun o anda ki yaşı kemik yapısından adli tıp uzmanları tarafından gerçek hâline en yakın biçime getirilebildiğini, bahse konu işlemler gerçekleştirildikten sonra artık çocuğun aranmasına yeniden düzenlenen fotoğrafiyle devam edildiğini,

Bu program sayesinde dosyalar güncel hâlde tutulma imkânı verilmekte olduğunu, bugüne kadar bu yöntemle 700 çocuk bulunduğunu,

Kayıpların bulunmasına yönelik örnek olarak, süt şişeleri gibi her gün insanların evinin önüne gelen alışveriş yaptığı malzemelere de kaybolan çocukların fotoğraflarını yerleştirerek toplumsal duyarlılığın artırımına katkı sağlandığını,

Amerika da, kaçırma olaylarıyla ilgili yılda ortalama 800 bin kayıp çocuk başvurusunda bulunulduğunu, bu başvuruların 200 bine yakını kendi ebeveynleri tarafından kaçırıldığını. Amerika da günde ortalama 2 bin kayıp çocuk başvurusu alındığını,

“Amber Alert” adında bir uyarı sistemi geliştirildiğini, bu sistemle gerçek kayıp olduğu andan itibaren bütün ülkede sistemin uyarı verdiğini, kolluk kuvvetinin çocuğun gerçek bir kayıp vakası olduğuna karar verdiğinde bu uyarı sisteminin kullanıldığını, çocuğun resmi, fiziksel özellikleri, varsa şüphelinin eşkâli bir bildiri hâline getirilerek bütün televizyonlar, radyolar, internete ve yayın organlarına servis edildiğini,

Amerika da gerçekleştirilen uygulamalar dâhilinde bir kit oluşturulduğunu, gönüllülük esası çerçevesinde ailelere dağıtılan kit’lerde çocuğun fiziksel özellikleri yazılıp kaydedildiğini ve el altında bulundurulduğunu,

Söz konusu kitin, özellikle doğal afet, deprem gibi durumlarda, daha sonra da çocuk kaçırma durumlarında kullanılmak üzere, ailelerin elinde bulunacak ve çocuğa ait parmak izi, DNA şifresi, fotoğrafı ve kişisel bilgilerinin olduğu bir biyolojik kimlik kartı olduğunu,

Ülkemizde yaklaşık 90 milyon civarında cep telefonu kullanıldığını, kayıp çocukta ilk saatler çok önemli olduğu için bu GSM operatörlerine yasal zorunluluk getirilebileceğini, o ildeki abonelerine SMS’le kayıp çocuğun yaş, kimlik, özellikleri gönderilmesiyle, tüm GSM operatörlerinden çocuğun aranması duyurulabileceğini, hatta resimli telefonları olanlara çocuğun resminin de yollanabileceğini ve çocukların süratle bulunmasında faydalı olabileceğini,

İfade etmiştir.

23/06/2010 tarihli toplantı:

Kemal MADENOĞLU (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı) özetle;

DPT’nin piyasa ekonomisine geçişin, yerel yönetimlere ağırlık verme politikasının, kalkınma ajansları gibi birçok yaklaşımın öncülüğünü yaptığını, hükümetlere bu konuda öncü bir şekilde müşavirlik görevi gördüğünü;

Çocuk konusunun bir gelecek perspektifi gerektirdiğini, kuruluşların ise orta ve uzun vadeli perspektife zaman zaman sahip olamadıklarını, her ne kadar son yıllarda çok iyi iyileşmeler olsa da sorunun ciddi olduğunu, buralardan hareketle seçici olarak sahibi net olmayan konularda devreye girdiklerini, toplantılarla, raporlarla ve hatta bazı konularda DPT’nin bizzat geliştirdiği özel model ve mekanizmalarla bu politikaların önünü açan, yol gösteren, model olan çalışmalar yaptıklarını; kalkınma ajansları, SODES, iklim değişikliği, sınır ötesi iş birliği gibi konuların bu anlamda öncüsü ve bir anlamda sahibi oldukları çalışmalar olduğunu; somut bazı sorunlara ilişkin öncülük yapma ve model oluşturma, mekanizma geliştirme gibi çok temel bir fonksiyonları olduğunu, GAP’la, toplu konutla ilgili çalışmaların ilk DPT’de başladığını, şu anda ise bilgi toplumuyla ilgili çalışmaları, e-devlet, e-dönüşüm çalışmalarını yaptıklarını;

İlk defa Sekizinci Plan’la birlikte Türkiye’de nüfus politikasının nüfus hızını azaltma değil, nüfusun niteliğini artırma politikasına dönüştüğünü;

Demografik fırsat penceresindeki en önemli alanın eğitim olduğunu düşündüklerini, eğitimi kritik bir alan olarak benimsediklerini ve bununla ilgili olarak Dokuzuncu Plan’da, eğitimle ilgili olarak iki tane temel sorunu -erişim sorunu ile kalite sorunu- gündeme getirdiklerini ve bunun üzerine ciddi şekilde durduklarını;

DPT'nin çıkardığı raporlar, eğitimde fırsat eşitliğiyle ilgili çalışmalar, PISA çalışmalarıyla ilgili değerlendirmeler ve yakın zamanda Milli Eğitim Bakanlığıyla paylaşılacak üzere temel sorunları kurum olarak nasıl gördüklerine ilişkin çalışmaların, eğitimi çok temel bir unsur -çocukla ilgili de en temel- unsur olarak gördüklerinin ispatı olduğunu;

DPT'nin pratik uygulamaya ilişkin çalışmalarının da olduğunu, 1996 yılında, çocuk suçluluğunun yeni yeni gündeme geldiği bir dönemde- çok detaylı bir işe girilerek, bir şekilde karakola getirilmiş çocuklarla ilgili bir süreç başlattıklarını, emniyet teşkilatının eğitildiğini, bunları yakından takip etmek amacıyla istatistiki tutmaya başladıklarını; İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, İstatistik, DPT, Adalet Bakanlığı ortaklaşa çalışarak tek tek formlar geliştirdiklerini;

Çocukla ilgili hizmet veren pek çok bakanlık olduğu ancak makro düzeyde bir program, bir plan olmasına karşın daha alt düzeyde alınan programlarda bir miktar özelleşmiş hedefler ve programlar olduğunu, mikro düzeydeki eylem planları ile makro düzeydeki entegrasyonun biraz düşük olduğunu ve bütüncül bakış açısının kaybolduğuna ilişkin görüşe ise; DPT olarak kuruluşların uyguladığı politikaların birbirine paralellliğini, uyumunu ve destekleyici olmasına dair uğraştıklarını, dışarıdan öneri ya da görüşmelerle bunlara gayret ettiklerini ama nihayetinde teknişyen olduklarını ve nihayetinde bunlara ilişkin olarak mutlak olarak o entegrasyonu sağlamada zorlandıklarını;

Nisan ayında, sosyal yardım ve istihdamla ilgili bir çalışma yaptıklarını; Türkiye'de yoksulluğun çocuğundan bütün fertlerine belli bir kesimi ilgilendiren ciddi bir sorun olduğunu, bir şekilde istihdam hayatına girenlerin büyük kısmının kendi ayakları üzerinde durabilecek bir düzeye geçeceklerini ve sürekli yardım politikasının bunu gözeterek uygulanması gerektiğini öngördüklerini; sosyal yardımla ilgili tarafların sosyal yardımı en iyi yapmaya gayret ederken bunun birtakım yan etkilerini, sorunlarını dikkate almayabildiklerini; diğer yandan istihdam politikası ile Türkiye'de istihdamı artırmak, insanların niteliğini artırıp işsiz sayısını azaltmak, ekonomiyi canlandırmak istediklerini ancak bu iki politika arasında bir eş güdüm bulunmadığını; bu alanın tümüyle ilgili detaylı analizler sonrasında Ekonomi Koordinasyon Kuruluna bir strateji ve eylem planı sunduklarını ve bunun koordinasyonunu da yürüttüklerini;

Özellikle 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu ile SHÇEK'e ciddi yükümlülükler verildiği ve bu bağlamda SHÇEK'in insan gücü ve yatırım ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik DPT'nin projeksiyon ve planları hususunda bilgi talebine yönelik olarak SHÇEK'in ciddi şekilde hem insan gücü hem finansman hem de projelerle ilgili bu alana gitmesi gerektiği düşüncesiyle tutarlı ve bir amacı olan çalışmalarına kaynak sınırının olmadığını, SHÇEK'i proje ve faaliyet yapsınlar bazında çok ciddi bir şekilde zorladıklarını;

DPT'deki yapılanmada, özellikle her kuruluşa karşılık gelecek yapılar (sektörler) olduğunu, özellikle kurumların görev tanımlarından kaynaklanan yapısal sorunlar varsa, onlara ilişkin daha yapısal şeyler geliştirdiklerini; politikalar geliştirip hükümetlerin, ilgili bakanlıkların önüne koymaya çalıştıklarını;

Çalışma Bakanlığının, İŞKUR'un aktif istihdam politikaları alanında yaptıkları çalışmalar ile SODES kapsamındaki istihdam projelerinin kategorilerinin farklı olduğunu, SODES kapsamında belli bir hedef kitlenin -yoksul bir aile, işsiz anne-baba, umudunu kesmiş çocuklar, kente göç etmiş, kente uyum sağlayamamış bir kitlenin- bir sorununun çözülmeye çalışıldığını;

İnsan gücü planlamasına yönelik olarak özellikle kamunun hizmet verdiği ya da çok bariz bir şekilde ihtiyacı görülecek alanlarla ilgili birtakım özel çalışmalar yapıldığını, üniversitenin, mezun ettiği insan iş bulamıyorsa ondan prestij kaybedeceğini bilerek faaliyetini yürütmesini amaçladıklarını ve ona yönelik adımlar attıklarını;

Bütün programlar bazında yükseköğretim programlarının mezunlarının mezuniyet öncesi aldıkları yeterliliklerin iş piyasasıyla uyumu gibi konularda bir durum analizi yapmak üzere Müsteşarlık olarak iki yıl önce “Yükseköğretim İş Piyasası Uyumluluğu” projesini başlattıklarını, projenin önümüzdeki bir buçuk iki yıl zarfında sonuç vermeye başlayacağını, hem iş dünyasına hem yükseköğretim kurumlarına hem mezunlara yönelik, üç tane temel alan araştırmasını içeren çok kapsamlı bir proje olduğunu;

Konuyu bir bütün olarak alabilecek bir taraf bulunmaması ve klasik devlet mekanizmalarının bu sorunu çözemeyeceği düşüncesiyle Sosyal Destek Programı (SODES) adını verilen bir program geliştirildiğini ve bunu Güneydoğu Anadolu Programı projesi kapsamında 2008 yılında başlattıklarını, bu programın sorunların insanlara en yakın bir düzeyde ele alınarak, valilikler koordinasyonunda bu sorunla karşı karşıya olan insanların kendi sorunlarına çözüm ürettiği bir yapıda, klasik harcama sistemlerinden farklı, daha serbest ama denetlenebilir, hesap verilebilir bir yaklaşımla oluşturulduğunu;

Bu doğrultuda 2008 yılında üç hedef koyduklarını: Bir, istihdamın artırılması. Yani bu kente gelen insanların, özellikle yoksul kesimlerin istihdamının artırılması. İkincisi, sosyal içerme denilen, bu insanların özellikle göç eden aileler başta olmak üzere, en büyük hedef kitlesi bu, bunların oradaki yeni ortama entegre olmalarıyla ilgili dışlanmış, dezavantajlı kesimlerin toplumun ana kitlesiyle birleştirme amacı. Üçüncüsü de özellikle çocuk ve gençleri girdikleri umutsuzluk kısır döngüsünden kurtaracak, kendilerine güvenlerini artırıp bunların eğitime ve sosyal hayata aktif katılımlarını sağlayacak spor, kültür, sanat gibi aktivitelerle bunları hayata bağlayan bir yapı öngörüldüğünü;

SODES'in uygulamasının Bütçe Kanununa konan bir madde ile valiliklere özel bir bütçe ayrılarak Devlet Planlama Teşkilatı tarafından bunlara özel hesaplarına kaynak aktarma yoluyla gerçekleştirildiğini, bu süreçte Programın valiliklere ve valilikler vasıtasıyla da tüm oradaki yerel sivil toplum ve kamu kuruluşlarına duyurulduğunu ve burada özellikle sivil toplum, belediye ve yerel bazdaki doğrudan halkla muhatap olan taraflar devletin zaten yürütmekte oldukları rutin programlar dışında özel programlar geliştirdiklerini, DPT'nin bu işin öncülüğünü yaptığı için başlangıçta doğru mekanizmayı oluşturmak ve doğru uygulamalar yapmak amacıyla baştan itibaren bu işi takip etmeye başladıklarını;

SODES'in 2008 ve 2009 yıllarında 9 GAP ilinde uygulandığını, 2010 yılından itibaren bunun Doğu Anadolu'ya da yaydıklarını, ilave olan on altı il valiliklerine eğitim verdiklerini, şu anda GAP'la beraber yirmi beş ilin projelerini hazırladıklarını,

Projelerin seçim standartlarını ve diğer süreçlerini DPT'nin tanımladığını, valiliklerce ön elemenden geçirilen projelerin DPT'de iki tane uzman tarafından hedef kitlesinin bütçesinin, kaynaklarının vb. kriterler açısından değerlendirildiğini, SODES bünyesinde sivil toplum örgütlerinin bizzat proje teklif edebilmekte ve yürütebilmekte olduğunu, valiliklerin bu konudaki görevlerinin, proje duyurusunu yapmak, projeleri ön elemenden geçirmek, projedeki yazılı amaçlara yönelik kaynağının kullanılmasını ve proje amacının gerçekleştirilmesini sağlamak olduğunu,

Bu yılki bütçenin 155 milyon TL olduğunu;

SODES projelerinin sonucunu değerlendirmeye yönelik olarak tasarım aşamasında ve projeleri değerlendirme aşamasında sürdürülebilirlik, ölçülebilirlik gibi hususları göz önünde bulundurdıklarını, ayrıca valiliklerden periyodik olarak raporlar aldıklarını, şu anda da bir etki değerlendirme çalışmasını yürüttüklerini

Proje sonuçlanıncaya kadar valiliklere izleme görevi verdiklerini, proje sonuçlandıktan sonra yani etkisinin her bir proje için tek tek ölçülmesi anlamında bunu mülki idareler ya da belediyelerin rol almaları hususunu düşünmeleri gerektiğini; projenin sürdürülebilirliğinin en temel kriter olduğunu ve projenin tasarımında bunu başta ortaya koyduklarını

Projelerin uygulanması, amacına uygun gerçekleşmesi için burada bir yandan sorunu çözerken, bir taraftan da aslında bir model ve yerel boyutta bilinç geliştirdiklerini, özellikle yerel yönetimlerde, valiliklerde bu alana ilişkin bir hassasiyet geliştirdiklerini ve nihai amaçlarının kent düzeyinde tarafların bu sorunları bir gündem maddesi hâline getirerek kaynak ayrılarak, gerekli mekanizmalarını oluşturularak kendilerinin çözebileceği bir alan olarak görmelerini sağlamak istediklerini ve bu yolda ilerlediklerini;

Projelerin tabiatı gereği bazılarında sürdürülebilirlik ya da somut bir getirisi bir geri dönüşü olmasının her zaman söz konusu olamadığını, ancak özellikle istihdamla bağlantılı olanlarda projenin kabul edilmesinin projenin kendi içinde sürdürülebilir şartına bağlı hâle geldiğini, buradaki projeleri geliştirme mantığının Avrupa Birliği projelerinden biraz farklı olduğunu, birkaç amacı birden gerçekleştirmeye çalıştıklarını ve amaçlarının nihayetinde o yerel yönetimin bu sorunu kendi el atıp sürekli olarak o işle ilgilenmesini sağlamak olduğunu;

Urfa'da Emniyet Müdür Yardımcısı tarafından yürütülen Sokak Çocuklarını Kurtarmaya yönelik proje kapsamında polislerin etrafındakileri, teşkilattakileri eğittiklerini, çöp toplamaya çıkan çocuklara tek tek güzel bir yaklaşımla ulaştıklarını bu çocukların aileleriyle,okulla iletişime geçtiklerini bu çerçevede çocukların ailelerinin sorunlarını çözmeye yönelik girişimde bulduklarını, çocukları eğitime başlattıklarını, okula ilave olarak çocuklara mesleki beceri kazandırdıklarını ve spor, kültür, sanat aktivitesi yaptıklarını;

Projelerin yaygınlaşmasına ilişkin olarak; illerin seçimiyle ilgili çok detaylı istatistik ve analizler yaptıklarını, Türkiye ölçeğinde bu dört tane temel kriteri –yoksulluk, işsizlik, okullaşma ve göç- ağırlıklandırarak, farklı yöntem ve sıralamalar yaptıklarını, aynı zamanda oradaki yerel yapıların bu sorunu kendi imkânlarıyla çözebilme düzeyini de dikkate aldıklarını; istatistikleri, kuruluşların verilerini, niteliksel çalışmaları, buralara özgü kendi yaptıkları çalışmaları kullandıklarını; Güneydoğu'da GAP Eylem Planı kapsamında başlattıklarını, DPT olarak bu programın tüm Türkiye'ye yayılması gerektiğini;

DPT'nin projeleri bizzat uygulamadığını, desteklediğini; alanda SODES kapsamındaki projelere ihtiyaç çok olduğu için dublikasyonla ilgili şu anda ciddi bir sorunları olmadığını;

Valiliklerin bu işi sahiplenmesi ve önceliklerinin dikkate alınmasına ilişkin ve Ankara'daki iki uzmanın mahallindeki soruna ne kadar vakıf olacağı çok isabetli bir soru olduğunu, iki yıllık bir uygulama içinde olduklarını ve bu süre içinde mümkün olduğu kadar valiliklerin kontrolünde, onların kendi bölgesindeki sorunların bire bir sahiplenmesi, projeyi sahiplenmesi açısından onların arkasında olduğu, desteklediği projelerin desteklendiğini, kendilerinin de sürekli sistemi geliştirdiklerini, bu üçüncü yılla birlikte, SODES programını genişlettiklerini ve proje tekliflerini SODES-BİS olarak adlandırdıkları elektronik ortamda, ne tür bilgilerin girilmesi gerektiğini yönlendirici bir formatta aldıklarını ve valilerin projenin ilin sorunlarına ne kadar cevap vereceğini değerlendirerek puanlama yaptıklarını ve DPT'ye gönderdiklerini, merkezde ise temel kriterler çerçevesinde SODES'in amaçlarına uygunluk açısından değerlendirmeler yapıldığını;

Milli Eğitim Bakanlığının temel aktör olduğu için üstün yetenekli çocuklarla ilgili sorumlu kurum olduğunu, bu konuyla ilgili olarak Müsteşarlık olarak hem Milli Eğitim Bakanlığı hem TÜBİTAK'la temas ederek bu konuda bir strateji eksikliğini ortaya koyduklarını ve yaklaşık altı ay önce Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde TÜBİTAK, DPT, üniversitelerin, bu konuyla alakalı akademisyenlerin yer aldığı bir komisyon, bir komite oluşturulduğunu ve bir strateji ile buna bağlı bir eylem planının oluşturulacağını, ifade etmiştir.

24/06/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Aysegül ATAMAN (Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölüm Başkanı) özetle;

Türkiye'de 700 bine yakın üstün zekâlı birey olduğunu, özel bir tarama çalışması yapılmadığını, okulda öğretmenlerin ve yöneticilerin bu konuda hassas ve gözlemci olarak daha hassas davranmadığı için farkındalığın toplumda çok artmadığını, sayının ancak ailelerin müracaatlarıyla veya bazı yetenekli eğitimcilerin gözlemleriyle belirlendiğini,

En fazla zekâ ortalamasının Stanford-Binet zekâ testinde 200, Wechsler testinde 175 olduğunu; ancak bu sayıların çok anlamının olmadığını ve çocuğun ne yaptığını, nasıl öğrendiğini, neden hoşlandığını söylemediğini ama betimleme yapmak için, çocukları bir yere koymak için genellikle bu testlerin kullanıldığını;

Üstün zekâ ve üstün yeteneği birbirinden ayırmak gerektiğini; kabaca üstün zekâlıların, birden fazla yetenek alanında ortalamanın üstünde olan, tuttuğunu bırakmayan, kendini bir konuya adayabilen, artı yaratıcı fikirleri olan çocuk olduğunu, üstün yeteneklinin ise bir iki alanda akranlarının üstünde olan, diğer alanlarda akranları düzeyinde olan ya da altında olan çocuk demek olduğunu;

İlköğretim ve bir dereceye kadar da ortaöğretim programlarının öncelikle çocukların çoğunluğunda bulunan olağan yeteneklere göre düzenlenmiş olduğunu; 100 kişilik bir grupta 68 kişinin birbirine yakın özellikler gösterdiği kümeye ortalama grubu denildiğini, toplumun çoğunluğunu oluşturduğu için de ilköğretim ve ortaöğretim programları bu yüzde 68'e göre düzenlendiğini, bunun üstünde hızlı gelişen çocuklarla, bunun altında ağır gelişen çocukların bu sistem dışında kaldığını, üstünde gelişen çocuklara bir uyarılma yapılmaması durumunda bu çocukların yeteneklerinin çok azını kullandıklarını ve hatta da daha kötüsü ileriki yıllarda yeteneklerini kaybettiklerini; onun için üstün yetenekli çocukların yeteneklerinin çok azını kullanarak ilköğretimde ve ortaöğretimde başarılı olmalarının yeteneklerinin körelmesine neden olduğunu,

Öğrenim kademeleri yükseldiğinde okul başarısızlığı oranının da arttığını, örneğin, ilköğretimde pırıl pırıl olan bir çocuk ortaöğretime geldiğinde tıkanıp; uygun program uygulanmazsa bu çocuğun dört zekâ yaşı ya da dört akademik yaştan daha geride kalmasına neden sağlandığını;

Einstein düzeyinde bir çocuk için 1 milyon çocuğun taranması gerektiğini, 1 milyon çocuk tarandığında rastlanacak 1 tane çocuğun kaybedilmiş olunacağı; o nedenle bunların 1 tanesinin eğitim kapsamı dışında kalmasının hem ülke için hem insanlık için bir kayıp olduğunu, bu nedenle erken çocukluk döneminden itibaren çocukların zekâ düzeylerinin belirlenmesi ve ona uygun eğitim ve ortamların hazırlanması gerektiğini;

Çocuğun yeterliğini, yeteneğini ve alanlarını belirlemek amacıyla sınıflandırma yaptıklarını, üstün yetenekli çocuğun, genellikle yaratıcılık, liderlik, müzik, resim, plastik sanatlarda, performans alanlarında yetenekli olan ve diğer alanlarda normal gelişen çocuk olduğunu,

Ulaşılabilen çocukların içinde oranlama yapıldığında yüzde kaçının yaratıcılık yeteneğiyle karşımıza çıktığına ilişkin bir soruya; yüzde vermenin mümkün olmadığını,

Kültürün, psikomotor, yaratıcılık, resim, müzik gibi alanların gereksiz alanlar olduğunu varsaydığını, okul programlarında bu derslerin yeterli önemi haiz olmadığını, eğitim sisteminin sıralama değil, eleme ağırlıklı ve çocukları a, b, c, d sınıklarını düşünen yaratıklar, ucubeler hâline soktuğunu;

Yaratıcılığın beş yaşına kadar tepe yaptığını, okula başlayınca yaratıcılığın köreldiğini, ilköğretim birinci kademenin, ilk beş sınıfın fena olmadığını, yeni programlarla çocuğun kendini gösterebildiğini, altı, yedi, sekizin programının kötü olduğunu, lisenin içler acısı olduğunu, ortaöğretimin bitmiş durumda olduğunu;

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ne göre erişebilirlik ve ulaşılabilirlik önündeki engellerin tüm çocukları kapsadığını ve dava hakkı her zaman doğacağını;

1948 yılında çıkmış olan 6660 sayılı Suna Kan ve İdil Biret Kanununun müzik ve plastik sanatlarda olağanüstü yetenekli olan çocukların devlet hesabına yurt içi ve yurt dışında eğitimini düzenlediğini ancak 1972 yılından beri bu Kanunun uygulanmadığını; Kanunun kaldırılmış olmadığını müzikle ilgili olarak yeniden uygulanabileceğini;

Üstün nitelikli çocukların annelerinin de zihin engelli çocukların anneleri kadar aynı çaresizlik içinde olduğunu, ancak zihin engelli çocukların ailelerinin kendileri öldükten sonra da çocuklarının korunabilmesi ve destek alabilmesi için çok iyi örgütlendiklerini, buna karşın üstün zekâlı çocukların ailelerinde böyle bir örgütlenme görülmediğini; katkılar açısından bakılınca üstün yetenekli bir çocuğun katkısının içinde bulunduğu toplumu a noktasından b, c, de hatta z noktalarına götürebilecek kapasitede olduğunu; bu nedenle mutlaka ailelerin örgütlenmesinin ve hukuksal destek almasının gerektiğini;

Sorulan bir soru üzerine; zekânın kalıtsal bir yanı olduğunu, kadın ve erkeğin zekâyı aktarma konusunda eşit şansları olduğunu, 1.458 çocuk üzerinde yapılan çalışmaların bunların büyük kısmının tek çocuk olduğunu, ortalama kardeş sayısının da 2,5 olduğunu;

Üstün yetenekli çocukların sayısının yaş grubunun yüzde 2 ortalama kabul edildiğini, bunun yüzde 1 olduğu bile kabul edilse 1 milyonun üstünde böyle çocuk demek olduğunu; Bunlardan eğitim sunulabilenlerin parmakla sayılacak kadar az olduğunu, doğrudan eğitim veren sadece Tevitöl ve bilim sanat merkezleri bulunduğunu;

Ankara Fen Lisesinin fen ve matematik alanında üstün yetenekli çocuklar için kurulduğunu, öğretmenine kadar özel yetiştirildiğini ve sonrasında dört kademeli bir sınavla üstün yetenekli çocukların oraya seçildiğini;

Çocukların değerlendirme sisteminin 5'lik sisteminden kurtarılması gerektiğini, mutlaka ilköğretim üçüncü sınıftan sonra, sınıf geçme sistemi yerine ders geçme sisteminin konması gerektiğini;

Millî Eğitim Bakanlığının bilgisayar ortamında mesleki rehberliğe yönelik bir projesinin olduğunu, çocuğun orada soruları kendi başına yanıtlayıp eğiliminin ne tarafa olduğunu görülebileceğini; çocuğun okuduğu bölümünün altına yazılmış kader olmadığını ve değiştirmesine ve denemesine fırsat vermek gerektiğini;

Yükseköğretime öğrenci alma sisteminin değiştirilmesi gerektiğini Sabancı Üniversitesinde, Koç Üniversitesinde uygulanan bir sisteme göre programa değil fakülteye başvurulduğunu, çocuğun iki sene orada kendini bütün alanlarda denediğini, ondan sonra bölümüne karar verdiğini;

17'nci Milli Eğitim Şûrası'nda alınan kararların bir kısmının hayata geçirilmeye başlandığını ama şûra kararlarının yaptırım gücünün olmadığını;

İlköğretim ikinci kademesinin ve ortaöğretimin iyileştirilmesi gerektiğini, programların geliştirilmesinin ve bu kademeye öğretmen yetiştirmenin ciddi olarak masaya yatırılma gerektiğini; şu anda yükseköğretimde fen-edebiyat fakültelerinin alanları çiftleştirilmeye çalışıldığını ve bunun yanlış olduğunu;

Konunun önce alanın öğretmeninin yetiştirilmesiyle ilgili olduğunu, bu formasyonları alacak öğretmenlerin, isteyenlerin gelecek öğretim yılı başlayacak üstün zekâlıların öğretmenliği konusunda uzaktan eğitim ile yüksek lisans programı açıldığını ve bu çeşit sertifika programlarının alınması gerektiğini; bilim ve sanat merkezlerinin genel eğitimin bir parçası hâline ve hafta sonu da çalışabilir duruma getirilmesi gerektiğini; ayrıca ortaöğretimde ve **ilköğretim ikinci kademedan başlayarak ders geçme sisteminin getirilmesi ve değerlendirme sisteminin 20'lik bir sisteme ulaşması ve SBS'nin ağırlığının ve yapısının değişmesi gerektiğini;**

Siyasi partilerin hiç birinde eğitimle ilgili, üstün zekâlılarla ilgili bir politika olmadığını, bunun bir devlet politikası olması gerektiğini;

Öğretmenin niteliğinin ve yeterliliğini artırılmasının gerektiğini; öğretmenlerin sınıf yönetimini ve yeni öğretim stratejilerini çok iyi bilmelerinin gerektiğini,

İfade etmiştir.

25/06/2010 tarihli toplantı:

Merdan TUFAN (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı) ve **Ahmet Ergün BEDÜK** (Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi) özetle;

Talim Terbiye Kurulunun 1926 yılında, cumhuriyetin ilanından hemen sonra bizzat Atatürk tarafından kurulduğunu, Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde doğrudan Bakana bağlı bir karar ve danışma organı olarak çalıştığını, 1926'dan bu yana da kurulduğu şekilde varlığını sürdürdüğünü, asıl kurulun 1 başkan ve 15 üyeden oluştuğunu, bu başkan ve üyelerin atanması için belli kriterler olduğunu, bu kriterlerin yönetmelikle belirlenmiş olduğunu, atama biçiminin üçlü kararname denilen Bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın onayladığı üçlü kararnameyle olduğunu,

Bu 15 üyenin alanlarının yönetmelikle dağılımı yapıldığını, 2 tane fen alanından, 2 tane sosyal alandan, 2 tane dil alanından gibi 15 üyenin dağılımı olduğunu, bu alanlara atanmak için de yönetmelikle konmuş ve genellikle uyulan ama zaman zaman siyasi iradenin belki tam olarak yerine getiremediği kriterler olduğunu, milli eğitim teşkilatında veya üniversitelerimizde kendisini kanıtlamış, temayüz etmiş, çalışmalarıyla, yöneticiliğiyle, eserleriyle, yabancı diliyle öne çıkmış kişilerden olması öngörüldüğünü,

Milli eğitim teşkilatımızda uygulanacak olan her türlü mevzuat, program, ders kitabı gibi eğitimle ilgili her türlü konunun yasal gereklilik sebebiyle Talim Terbiyede görüşülmesi gerektiğini,

Talim ve Terbiye Kurulunun programları 2003 yılından başlamak suretiyle önce ilköğretim, sonra da ortaöğretim olmak üzere tamamen yenilediğini, Çünkü 1968'den bu yana programlar yenilenmediğini,

Bu çalışmalar yapılırken, öncelikle genel müdürlüklerin eğitim programını hazırlayarak Talim Terbiye Kuruluna sunduklarını, ancak aynı görevin Talim Terbiyenin görevleri arasında da olduğunu, Talim Terbiyenin program hazırlatabileceği gibi kendisi doğrudan da komisyon kurarak hazırlayabileceğini, bütün derslerin programları bu şekilde hazırlandıktan sonra Talim Terbiye Kurulunda görüşüldüğünü ve Bakanın onayıyla artık resmileştiğini ve onun hangi öğretim yılından itibaren uygulanacağını da yine karar metninde yer aldığını

Program değiştiikten sonra her programa göre, her sınıf seviyesine göre ders kitabı yazılması gerektiğini, ders kitaplarını genel müdürlüklerin hazırladığını ama bu birimlerin hazırladığı kitapların devlete ait kitaplar olduğunu, bunun dışında özel sektörün de Türkiye’de ders kitabı üretebileceğini ve eşit koşullarda, eşit şartlarda gerek devletin ilgili birimi gerekse özel sektörün hazırladığı kitabı bir başvuruyla Talim Terbiye Kuruluna sunduğunu,

2003 yılına kadar sadece ders kitabı değil ders kitabı dışında öğretmenin sınıfta kullandığı her türlü eğitim aracı, dergi vesairenin de Talim Terbiyede incelendiğini ancak 2003 yılında sınıfta öğretmenin kullanacağı bir yaprak kağıdın da bir romanın da artık merkezden incelenmesine gerek olmayacağına, bunun sınıf öğretmeni tarafından seçilerek okutulabileceğine ilişkin 5005 sayılı Kanunla bir yasal düzenleme yaptıklarını, buna paralel yönetmeliğini de hazırladıklarını ancak bunun Anayasa Mahkemesine götürüldüğünü ve Anayasa Mahkemesinin iptal ettiğini,

Yönetmelikle eğitim aracına bir tanım getirdiklerini; eğer bilgi içeriyorsa, yazılı olabilir, görsel olabilir ve elektronik ortamda olabilir, bunları inceleyelim dediklerini çünkü yanlış bilgi olabileceğini, devlete, millete zararlı bilgi olabileceğini ancak tahtanın, sıranın, cetvelin, torna tezgahının, hızar makinesinin, bilgisayarını v.s. nin incelenemeyeceğini böyle bir şeyin mümkün olmadığını, bu konuyla ilgili bir düzenleme yaptıklarını, bir sendikanın Danıştaya götürdüğünü, Danıştayın kararla eğitim aracının tanımı daraltılarak bazıların denetim dışı bırakılması sebebiyle yönetmeliğin iptaline ettiğini,

Aylar süren çok yoğun çalışmalardan sonraki yüzlerce akademisyenin, öğretmen, öğrenci, veli ile çalışılarak düzenlenen programları hayata geçirdiklerini, bir velinin dilekçe vererek, “ sosyal bilgiler veya hayat bilgisi programının, yeni programın 3 üncü sınıfta okuyan öğrencisini başarısız kıldığını, bu yüzden programların iptal edilmesi gerektiğini” söylediğini ve Danıştayın “1, 2, 3, 4, 5’inci sınıf hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve Türkçe ders programlarını iptal ettiğini,

Avrupa’nın birçok ülkesinde kitapların ücretsiz verildiğini, kitabı çok kaliteli bastıklarını ve kitabın arkasına beş karelik bir yer bıraktıklarını, birinci senedeki çocuğa “ bu kitabı sene sonunda tertemiz geri getireceksiniz, getirmezseniz 4 avro para alacaklarını” söylediklerini, kitabı geri getirmişse bu kitabı yeni sene yine bir öğrenciye verdiklerini, kendilerinin de bu sistemi çok düşündüklerini ve denediklerini ama başarılı olamadıklarını,

Ders kitaplarında ilkokul öğrencilerinin çok ağır yük taşıdığını, ders kitaplarının hepsini okula götürdükleri için sağlıklarının bozulduğu yönünde haklı eleştiriler olduğunu, kendilerinin bu konuda bir çalışma yürüttüğünü; her ders için bir ders kitabı bir de çalışma kitabı verdiklerini, çocuk o gün dört dersi varsa sekiz tane kitap götürüyorken, çalışma kitabını birinci bölümün arkasına ekleyip iki kitap yerine çocuğun birinci dönem bir kitap, ikinci dönem bir kitap götürmesini sağladıklarını, bu sene ilk üç sınıfta bu uygulamayı yaptıklarını,

İfade etmişlerdir.

İbrahim ER (İlköğretim Genel Müdürü) özetle;

Dershaneye gitme ile SBS'deki başarı arasındaki ilişkinin çok az olduğunu, daha önce yapılan OKS sınavının 100 soru üzerinden öğrencileri kategorize ettiğini, 100 soruluk bir testte 15 sorunun hemen hemen herkesin yapabileceği kolaylıkta olduğu, 15 sorunun bunun hemen biraz üzerinde olduğunu, 15 sorunun ise bu programla hiç ilintisi olmayan, programın tamamen dışında asıl belirleyen yani üstü belirlediğini, çocuğu dershaneye yönlendirenin de bu olduğunu, şimdi SBS de ise bir çocuk eğer okulda olmanın gereğini yerine getirsin, hiç ikinci bir öğrenme kaynağına, okul dışı bir öğrenme kaynağına ihtiyaç duymaksızın o soruların tamamını cevaplayabileceğini, çünkü hiçbir şekilde programın kazanımları dışında yani yetiştirmek istenilen insanda olması gereken özellikler tanımlaması dışında çocukta herhangi bir şey ölçmediklerini, bu minvalde kitap okuyan çocuğun, SBS sınavındaki başarısında ciddi bir katkı yaptığını gördüklerini,

Yatılı ilköğretim okullarından 1-5 inci sınıfları kaldıracaklarını bunu taşıma kapsamına alacaklarını, taşınabilir eğitimin yatılı eğitime oranla maliyetinin daha düşük olduğunu,

Okula gitmeyen 127 bin civarı çocuğun esasen nerede olduğunu hangi adreste oturduğunu bildiklerini, tüm ülkede ilköğretimde okulla ilişkilenecek hiçbir santimetre kare alan olmadığını, bütün coğrafyanın okullara parselendiğini, alanında okula gitmeyen bir çocuk bulunan okula çocuğu bulmalarını söylediklerini, okulun o adrese gidip çocuğun okula gitmeme sebebini araştırdığını ve okula kaydettiğini,

İfade etmiştir.

07/07/2010 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Atilla ERİŞ (Yüksek Öğretim Kurulu üyesi) özetle;

Araştırma Komisyonunun Yükseköğretim Kuruluna yazmış olduğu yazıyla üniversitelerdeki çocuk gelişimi uzmanı sayısı, sosyal hizmet uzmanı sayısı, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı sayısı ve aynalı oda imkanı mevcut olan üniversite sayılarının bilgileri istenildiğini, altı üniversitede aynalı oda imkanının mevcut olduğunu,

Tıp fakültesi olan üniversitelerinin hepsinde adli tıpla ilgili olarak profesör, doçent, yardımcı doçent, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ya da uzman bulundurulduğunu, bunların sayısının ise **31 profesör, 28 doçent, 41 yardımcı doçent, 73 araştırma görevlisi, 1 öğretim görevlisi ve 1 tane uzman olmak üzere toplam 177 tane olduğunu,**

Üstün yetenekli ve zekâlı çocuklarla ilgili üniversitelerde yeni kadro yetiştirmek ve de mevcut çocukları taramak veya onların da önünü açmak için koordinatör görevi olarak tüm üniversiteleri bir komisyon marifetiyle bu konuda bilinçlendireceklerini, hem ileri zekâlı çocuklarla ilgili olarak hem de diğer konulardaki uzmanlaşmayı sağlamaya çalışacaklarını, eğitimcilerin eğitimini öne alacaklarını,

Türkiye'de yükseköğretimin çok ciddi bir değişim içerisinde olduğunu, bu değişimin 1990'larda başladığını, Avrupa'da birçok ülkede yükseköğretim kanunlarının birçok kez değiştirildiğini, bunun sebebinin Bologna süreci olduğunu, önce Sorbon Deklarasyonu daha sonra Bologna Deklarasyonu ile Avrupa'da Avrupa eğitim alanının oluşturulmasının söz konusu olduğunu ve buna imza attığımızı,

YÖK'ün üniversitelerin herhangi bir programının eğitimini, müfredatını onaylamadığını, YÖK'ün üniversiteler arası kurul kararıyla oluşturulmuş olan eğitim konseylerinin denetimini takip ettiğini,

İfade etmiştir.

Hüseyin ÇALIK (Yüksek Öğretim Genel Müdürü) özetle;

YÖK kuruluncaya kadar 1982 yılına kadar Türkiye’de hangi mesleklerde ne kadar ihtiyaç var şeklindeki çalışmayı Milli Eğitim Bakanlığının yürüttüğünü, 1929 yılından itibaren arşivlerde bunların görüldüğünü, ancak 1982’den sonra bunun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mı yoksa YÖK tarafından mı yapılacağına sürüncemede kaldığını,

YÖK’ün, üniversiteleri veya fakülteleri açarken kendi genel kurullarında kararı alıp, kararı gerekçeleriyle kendilerine gönderdiklerini, kendilerinin gerekçelere bakıp, Hükümet olarak yani bakanlık olarak ekleme veya çıkarmalar yapabildiklerini, bunu üç yere sorduklarını; görüş aldıklarını, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığına, eğer içinde sağlık, yani tıp fakültesi, diş hekimliği veya buna benzer okullar varsa bir de Sağlık Bakanlığına sorduklarını,

2002-2006’dan sonra Türkiye’de beş yılda beş bin tane çok iyi yetişmiş dünyanın iyi üniversitesinde, ilk beş yüz üniversitesinde Türkiye’deki en çalışkan çocukları gönderecek şekilde bir sistem, bir proje hazırlayın denildiğini, projenin adının “beş yılda beş bin öğrenci” projesi olduğunu, şu anda bu konuyla ilgili yurt dışında 2 bine yakın öğrencinin okumakta olduğu; 800 öğrencinin gönderilmek üzere olduğunu, bu şekilde 2013 yılına kadar 2.500 civarında daha öğrenci gönderileceğini, bu öğrencilerin ALES’teki en yüksek 75 puanı alan ve o sıralamaya göre YÖK’le, Türkiye Petrolleriyle, BOTAS’la, Devlet Demiryollarıyla, Meteorolojiyle ilgili bir kısım kontenjanları yurt dışına gönderdiklerini, gönderilen bu öğrencilerin ÖSYM tarafından seçildiği bir kısmının mastır, bir kısmının doktora yaptığını,

TÜBİTAK’ta bir bilim heyeti ile yurt dışına gönderdikleri bin öğrenciyle ilgili yaptıkları bir çalışmada TÜBİTAK’ın kendilerine “Önümüzdeki 2013 ile 2023 yılları arasında Dünya’da ve Türkiye’de öne çıkacak branşları çıkardığını, bu branşları sıralamaya koyarken 324 tane branş bulduklarını, bu branşları 1 den 324’e kadar sıraladıklarını, eskiden YÖK’le çalışırken bunu YÖK’ün üniversitedeki rektörlüklere sorup, 20,30,40 tane branş geldiğini, kendilerinin TÜBİTAK’tan çok güzel ders aldıklarını, çok şeyler öğrendiklerini, buna göre bir fizibilite çıkardıklarını ve yurt dışına gönderdikleri bin öğrenciyi de buna göre gönderdiklerini,

Hükümetin Dokuzuncu Kalkınma Planında Türkiye’deki çağ nüfus yani 18-24 yaş arasındaki gençlerin - bu 6 milyon 800 bin civarındadır- bunun yüzde 48’i üniversiteli olacaktır diye bir karar aldığını, bir hedef konulduğunu, 2002’de 27,4’ken bunun 2013 yılında yüzde 48 olacağını, hem YÖK’ün hem Milli Eğitim Bakanlığı hem de diğer kurumların kendilerini buna göre ayarladığını, bunun çok iyi hesaplanması, çok iyi ayarlanması gerektiği, yüzde 48’in diliminde hangi dallar, hangi branşlar, dünyadaki önemli branşlar, Türkiye’deki önemli branşlar, bunu tıpa tıp tutturmanın mümkün olmadığı ama global bir hesap yapılabileceği,

YÖK’le bir karar aldıklarını; Bundan sonra eğitim fakültelerine, özellikle yeni açılacak vakıf üniversitelerinin eğitim fakültelerine İngilizce, Çince, Japonca, İspanyolca, Rusça, Arapça, özel eğitim, rehberlik ve özürlerle ilgili bölümlerin dışında bölüm açılmaz şeklinde de karar alındığını yani artık tarih, coğrafya gibi bölümlerin devlet okullarında olacağını,

İfade etmiştir.

Komisyunun Saha Çalışmaları

Ankara Dışındaki Çalışmalara Ait Sonuçlar

Uşak Eşme Çalışması

Araştırma konusu: 23 Mart 2010 tarihinde kaybolan küçük Umut Balık'ın cesedinin okulun içinde yer alan fosseptik çukurunda bulunması.

Araştırma kapsamı: Uşak İli Eşme İlçesinde 22 Mart 2010 tarihinde Eşme İlçesi Yatılı İlköğretim Bölge Okulundan kaybolan Umut Balık'ın 31 Mart 2010 tarihinde saat 21:00 sularında okulun arkasındaki fosseptik çukurunun içinde cesedinin bulunması üzerine, Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Hâlîde İncekara'nın görevlendirmesiyle yerinde inceleme yapmak üzere Eşme İlçesini ziyaret edilmiştir.

YİBO incelemesi, -yasal sınırlara uyularak- olay yeri incelemesi ve yüz yüze görüşmeler (olay tarihindeki nöbetçi öğretmen, başka bir okula devam eden 3 öğrenci, mahalle muhtarı, akrabaları, Umut ile aynı okula devam eden 2 öğrenci) yapılması suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Bulguları

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na dair gözlemler:

YİBO, Eşme İlçesinin 1.5 km doğusunda yer almaktadır. Şehir merkezinden okula giden yol üzerinde Uşak Adem Çiftçi Çok Programlı Lisesi, Meslek Liseleri ve bunların yurtları yer almaktadır. Okulun batısındaki bir sanayi kuruluşuna ait olduğu düşünülen iki bina ile okulun karşısındaki Uşak Kültür Merkezî dışında okulun çevresinde yapı bulunmamaktadır. Kuzey doğu cephesinde yer alan geniş alanda yer yer büyük çöp yığınları bulunmaktadır.

Okula toplam 170 öğrenci kayıtlı bulunmaktadır. Kız yatakhane ile erkek yatakhane ile derslikleri içeren iki binadan oluşan yerleşkenin içinde güçlendirme çalışmasının hâli hazırda devam edilen lojman olarak adlandırılan inşaat hâlindeki binadan oluşmaktadır.

Okul yerleşkesi temel standartları dahi taşımamaktadır. Okulun çocukların sağlığı, güvenliği ve hatta yaşam haklarını doğrudan ihlal etmesi olağandır. Dersliklerin yapıldığı bina içinde öğrenci tuvaletleri gerekli hijyen koşullarını dahi taşımamaktadır. Öğretmenler tuvaleti ise daha temiz ve hijyeniktir. Düzenli ve yeterli temizliğin yapılmadığı okul binasında yemekhane de yer almaktadır. Okulun yemekhanesindeki görevlilerinin çalışırken eldiven, saç bonesi gibi araçları kullanmadıkları görülmüştür. Binanın bazı kesimlerinde nem ve rutubet yoğun olarak gözlemlenmektedir. Bazı duvarlarda kabarmalar oluşmuştur.

Üç katlı olan okul binasının etrafında 6 adet kamera bulunmaktadır. **Bu kameraların olay günü çalışmadığı bilinmektedir.** Bina içinde her koridorun başına da birer kamera yerleştirilmiştir.

Okul çatısında gerekli bakım ve onarım yapılmamış olup, orta şiddetli bir rüzgar veya kar yağışı sonrasında düşme suretiyle yaralanmaya sebep verebilecek niteliktedir. Hatta bazı kiremitle üst üste biriktirilmiş bir hâlde durmaktadır.

Yemekhanenin hemen yanında korkuluk gibi benzeri hiçbir güvenlik önleminin alınmadığı ve çocukların sürekli kullandığı yaklaşık 2 metre yükseklikteki duvar çocukların güvenliğini tehdit eder niteliktedir. Çocukların bazen yemekhaneye erişim ve diğer çeşitli sebeplerle kullanabileceği merdivenden bağımsız olmayan duvar, her an bir çocuğun düşerek yaralanmasına veya ölmesine sebep olabilecek niteliktedir.

Bahçede okul, pansiyon ve inşaat hâlindeki lojman binaları dışında yapı bulunmamaktadır. Lojman olarak inşa edilmiş ancak kullanıma açılmamış olan söz konusu binada bina güçlendirme çalışması yapıldığı belirtilmiştir. Ancak pansiyon ve okula çok yakın olan lojmanın alt katındaki camlarının birçoğu kırılmış vaziyettedir. Ayrıca kapıların ve bazı duvarların bulunmaması nedeniyle **binaya çok kolay girilebilmektedir**. İlk katın iç kısmı toprak, inşaat demirleri ve molozlar ve cam kırıkları ile doludur.

Tadilat hâlinde olan lojman, herhangi bir şekilde koruma, uyarıcı levha ve diğer önlemlerden yoksun olmasının yanı sıra çocuklar tarafından rahatça girilebilir niteliktedir. Binanın bir odasında yaklaşık 2 metre derinliğinde çukur ve kırık camlar bulunmaktadır. Hiç bir güvenliğin alınmadığı ve çocukların tüm günlerini geçirdiği derslik ve yatakhane ile aynı yerleşke içinde aynı bahçede yer alan bina yaklaşık 50-75 metre uzaklıktadır. Bina saklambaç gibi oyunlar için bile gayet erişilebilir konumdadır. Burada dikkate alınması gereken soru ve sorunlar; eğer söz konusu onarım ihale usulü ile yapılıyorsa şartnamede gerekli güvenlik önlemlerine dikkat edilmiş midir, gerekli güvenlik önlemleri yer alıyorsa ve ihale kapsamında ise söz konusu firmanın bu yükümlülüğünü yerine getirmediğine dair bugüne kadar bir işlem yapılmış mıdır, şartnamede bu husus yer almıyorsa yer almama sebebi nedir kim sorumludur, söz konusu yükümlülüğe dair işlem yapılmamışsa bu ihmale mi dayanmaktadır, gerekli bildirimler yapılmış ancak firma hakkındaki işlem bürokraside herhangi bir mercide kalmış ise bu gecikmenin sebebi nedir gibi bir çok soru mevcuttur.

Nitekim olayın vukuu bulunduğu yerde yine okul bahçesidir. Okul yerleşkesi içinde kırık camların, paslı demirlerin, yaklaşık 2 metrelik boşlukların olması kabul edilemez. Medyadan takip edildiği kadarıyla küçük Umut'un cesedinin 'okula 100 metre uzaklıktaki foseptik çukurunda' bulunduğu nitelendirmesi, olay sanki okulun dışında gerçekleşmiş gibi bir izlenim yaratmaktadır. Ancak sözkonusu olay okul bahçesinde yer alan foseptik çukurunda gerçekleşmiştir. Futbol sahasının bitişiğinde ise bir dere yatağı bulunmaktadır. Bahçenin güney batı cephesinden başlayarak kuzey doğu cephesine kadar giden **dere yatağı ıslah edilmemiş durumdadır**. Dere yatağının içi yer yer bataklık, sazlık ve çalılıklar ile doludur. Derenin sağlık koşulları için tehdit oluşturduğu açıktır. Buna ilişkin gerekli çalışmaların ve bildirimlerin yapılıp yapılmadığı hukuken tartışılması gereken bir konudur. Okul nöbetçi öğretmeni ile yapılan görüşmede derenin ıslah çalışmaları ile çöplere dair hususun son dört yıl içinde ilçe milli eğitim müdürlüğüne gerekli bildirimlerin yapıldığı ve yirmiyeye yakın kez ilçe milli eğitim müdürlüğü kanalıyla belediyeden ilgili istemlerde bulunulduğu dinlenilmiştir. Okulun bahçesi beton duvar üzerine demir korkuluk ile çevrilidir. Bahçenin ön kısmında yer alan ana giriş kapısı ile bahçe duvarının güney doğu cephesinde yer alan büyük demir kapı dışında bir çıkışı bulunmamaktadır. **Arazinin futbol sahası dışındaki bölümü kaya, çalılık, çöplük ve inşaat demirleri ile dolu olup tamamen engebelidir**. Ayrıca bahçe duvarının muhtelif yerlerinde açıkta kablolar görülmüştür.

Dere yatağının futbol sahasının kuzey köşesine **10 metre mesafedeki bölümünde** ise foseptik çukuru bulunmakta olup çukura ait **4 adet delik** bulunmaktadır. Eşme savcılığınca yaptırılan kazı işlemi sırasında çıkarılarak olay yeri dışına bırakılan ve deliklere ait olduğu düşünülen 1 tanesinin dökümü daha yeni tarihli olduğu düşünülen **3 adet beton kapak** görülmüştür.

Bahçenin ön cephesi dışında ki diğer cephelerinde toplam 17 adet aydınlatma direği bulunmaktadır. Ancak bunlardan 11'inin lamba haznesi dahi yoktur. Okul çevresindeki bir öğrenciden edinilen bilgiye göre geceleri bu lambaların hiç birisi çalışmamaktadır. Bu durum okulun **arka bahçesinin tamamen karanlıkta** olduğunu göstermektedir.

Okul bahçesi, çocuğun oyun, dinlenme ve gelişim hakkı için en önemli yerlerden biridir. Okul bahçesinde çocukların yaşam ve güvenlik haklarını ihlal edecek yapıların olmaması ve bahçenin çocukların farklı ihtiyaçlarına uygun koşullara ve donanımına sahip olması gerekir. Okul bahçesi, hem okula giriş-çıkış sırasında hem de oyun alanı olarak kullanılması nedeniyle düzenli ve temiz olmalıdır. Okul bahçesindeki oyun alanı ve araçları ile diğer donanımın temizlik, bakım ve onarımından okul müdürü sorumludur. Çocukların güvenliği için okul çevre duvarının bulunması zorunludur. Ulaşılabilen çocukların beyanları dikkate alındığında bahçede bir çok çukurun uzun yıllardır varlığını devam ettirdiği ve hiçbir güvenlik önleminin alınmadığı, çukurların kapatılmadığı verisine ulaşılmıştır. Bir kaç örnekle somutlaştıracak olursak Umut ile aynı sınıfa devam eden F.A. 'foseptik çukurunun kapağı hiçbir zaman kapalı değildi' demiş aynı okula 2001-2003 yılları arasında devam eden Ö.E. de aynı beyanı vermiştir.

Yine okul bahçesinde ucu açık -elektrik akımı olup olmadığı hususu tespit edilememiş-kablolar ve paslı demirler, eski yatak ve benzeri atıklar gözlemlenmiştir.

İnceleme yapılan kurumda çocukların yüksek yararının desteklendiğini ve güvence altına alındığını söylemek maalesef mümkün değildir.

Okulun bitişiğinde **sadece üstü kapalı** bir kömürlük yer almaktadır. Kömür çuvalları **öğrencilerin kolayca erişebileceği** şekilde açıkta bulunmaktadır. Kömürlük içinde ayrıca **demir hurdalar** da yine açık bir şekilde istif edilmiş vaziyettedir. Yatakhaneye bitişik olarak bulunan ve açıkta olan kömür çuvalları ve içinde yere dökülen kömür çocukların sağlığı ve esenliği için tehdit oluşturmaktadır.

Son olarak okul bahçesinin güney köşesinin bitişiğinde yüksek gerilim hattı yer almaktadır.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na Dair Kanaatler:

Küçük Umut'un okulu **ilköğretim kurumları standartları'nın** standart alanı 3. Destek hizmetler (güvenlik, sağlık, beslenme ve temizlik) bölümünde düzenlenen **"YİBO'nun pansiyon mekânları güvenlidir, YİBO'daki barınma mekânları ve donanım, çocukların sayısına, gelişimsel özelliklerine ve psikososyal ihtiyaçlarına uygundur, YİBO'ların banyoları temizdir, çocukların sağlıklı yıkanma ihtiyaçlarını karşılar, çocukların yatakhaneleri temizdir, sağlıklı uyumalarını sağlayacak şekilde düzenlenir, okul tuvaletleri temiz ve sağlığa uygundur"** standartlarının maalesef hiçbirini karşılamamaktadır. Eğitimde çocukların hakkı perspektifinden kurgulanan uluslar arası standartlar dikkate alınarak hazırlanan İlköğretim Kurumları Standartları çocukların da 'veri' kaynağı olarak kullanılmasını öngörmektedir. Çocuklarla yapılacak odak grup görüşmeleri veya yüzyüze görüşmelerle okulun asgari standartları dahi karşılamadığı verisine ulaşmak mümkün olacaktır.

Yüz Yüze Görüşmelere Dair Kanaatler:

Yapılan görüşmelerde ileri sürülen iddialar olaya dair ciddi ve detaylı bir soruşturma yapılması ihtiyacını bir kez daha vurgulamaktadır. Vaka ile ilgili yasal duruma dair çerçeve çizebilmek adına;

- Okul yöneticileri gerekli güvenlik önlemlerini almadığı ilgili denetimleri yapmadığı,
- Nöbetçi öğretmenin yoklamayı yapmaması,
- Diğer kamu kurumlarındaki ilgili sorumluların bahçeye dair gerekli koşulları sağlamadığı

iddiaları Türk Ceza Kanunu kapsamında mütaala edilerek yetkili kurum ve kuruluşlarca soruşturulmaktadır.

Haymana Çalışması

Ankara İlinin Haymana İlçesinde çocuk evliliklerin sık görülmesi nedenlerinin araştırılması amacıyla Komisyonca, Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Hâlide İNCEKARA, Başkanvekili Adana Milletvekili Necdet ÜNÜVAR, üyeler Van Milletvekili Kerem ALTUN ve Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ ve bir grup uzmanla birlikte 16 Nisan 2010 tarihinde Haymana'da çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda Kaymakamlık, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Jandarma Komutanlığı, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Belediye Başkanlığı, İlçe Sağlık Grup Başkanlığı, ve İlçe Müftülüğü ile 12 Eylül İlköğretim Okulu ve Yenice Kasabası Yenice İlköğretim Okulu ziyaret edilmiş ve aşağıdaki konularda bilgi alınmıştır;

- İlçede çocuk evliliği vakalarının vaki olduğu, bu durumun da ilçede kız çocukların ortaöğretime gönderilmemesi ve özellikle bazı köylerdeki vatandaşların aşiret tarzı kapalı yaşamından kaynaklandığı,
- Akraba evliliklerinin de yoğun olduğu,
- Evde doğum vakalarının çocuk evliliklerinin bir sonucu olabileceğini,
- Son 2 yılda yaptıkları çalışmalarda ilçede ortaöğretime devam konusunda % 90 lük bir artış yaşandığını ve hâlen ilköğretimi bitirip ortaöğretime devam eden öğrenci oranının % 80 olduğunu,
- Çocuk evliliklerinin yoğun yaşandığı Yenice Beldesindeki Yenice İlköğretim Okulu ziyareti sırasında; beldede bir ortaöğretim kurumu olmamasının özellikle kız çocuklarının eğitimlerine devam edememesinde birincil faktör olduğunu ve fakat son birkaç yılda evlenme sebebiyle okuldan ayrılma vakalarının çok azaldığını, tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Komisyon;

- Haymana'da çocuk evliliği olgusunun olduğunu, ancak son yıllarda özellikle kız çocuklarının ortaöğretime devam etmesine yönelik çalışmalarla bu vaka sayısının azaldığını,
- Çocuk evliliklerinin en büyük sebebinin sosyal ve ekonomik yaşantı olduğunu ve ilçede çocuk evliliğinin vatandaşlar arasında normal görüldüğü,
- Çocuk evliliklerinin Türk Ceza Kanununda çocuğun nitelikli cinsel istismarı olarak düzenlenmesine karşın -her ne kadar kayıtlara geçen olaylarda yasal yollara başvurulduğu beyan edilse de- ilçe idarecilerinin bu olguyu adi bir olay olarak değerlendirdiği ve önleyici tedbirlerle ilişkin sıkı tedbirler alamadıklarını,
- Doğu ve Güneydoğu illerinden bölgeye gelerek özellikle köylerde yerleşmiş olan aşiret tarzı yaşamın akraba evliliklerinin ve de bununla ilişkili olarak çocuk evliliklerinin toplumsal kabul görmesini sağladığını,
- İlçede özellikle eğitimciler olmak üzere kamu personelinin eş durumu v.s. gibi nedenlerle ilçede fazla kalmaması ya da ilçede ikamet etmeyip Ankara'dan günübirlik gidiş-dönüş yapması gibi nedenlerle vatandaşla iç içe olamaması ve bunun sonucunda iletişimin zayıflayarak problemleri önleyici tedbir alınmasının zorlaştığını, belirlemiştir.

Kayseri Çalışması

Kayseri’de 21 Eylül 2009 tarihinde (Ramazan Bayramının 2. Günü) şeker toplayan 3 çocuk (7 yaşındaki Dilruba Tekin ile ağabeyi 8 yaşındaki Ahmet Tuna Tekin ve 11 yaşındaki Türkan Ay) kaybolmuştur. Komisyon, üyeler Aksaray Milletvekili İlknur İnceöz, Ankara Milletvekili Aşkın Asan, Kayseri Milletvekili Ahmet Öksüzkaya ve bir grup uzmanla beraber 16 Nisan 2010 tarihinde kaybolan çocuklarla ilgili Emniyet Müdürlüğü’nün, Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı’nın ve diğer kamu kurumlarının arama çalışmaları ile alınan tedbirlere ilişkin bilgi edinmek amacıyla Kayseri’de incelemelerde bulunmuştur.

Kayseri Çocuk Şube Müdürlüğü’nün Kayıp Çocuklara İlişkin Sunumu:

21 Eylül 2009 tarihinde kaybolan 3 çocuk ile ilgili olarak Çocuk Şube Müdürlüğü bünyesinde 30 kişilik bir ekip kurulmuş ve ilk dört ay her gün, sonrasında ise her hafta düzenli olarak toplanmıştır.

Kayıp olayının ihbarını takip eden saatlerde çocukların düşmüş olabileceği, çukur, gölet, inşaat alanları vb. yerler aranmıştır. Daha sonra kaçırılma ihtimali de göz önüne alınarak arama çalışmalarının kapsamı genişletilmiş ve yakın çevredeki birçok konut, işyeri gibi kapalı mekanlar, bazıları mahkeme kararı ile bazıları ise hane sahiplerinin rızası ile aranmıştır. Takip eden günlerde, olay günü Kayseri’ye giriş yapan araçların tespit edilmesinden, İnternette çocuk pornografisi görüntülerini indirmesi nedeniyle daha önce Emniyet tarafından sorgulanmış olan pedofili hastalarının evlerinin aranmasına kadar birçok işlem yapılmış ancak her hangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Çocuk Bürosu Savcısı İle Yapılan Görüşme:

Yapılan görüşmede savcı özetle;

Kayseri’deki tek çocuk bürosu savcısı olduğunu ve hem suç işlediği iddia edilen hem de suç mağduru olan çocukların ifadelerini aldığını,

Çocuk psikolojisi ile ilgili özel bir eğitim almadığını ancak çocukların doğru sorgulanması ile ilgili kendisini geliştirmeye çalıştığını,

Haftada ortalama 5-7 arasında çocuk istismarı vakası geldiğini ve vakaların 7-13 yaş grubundaki erkek çocuklarda yoğunlaştığını,

İstismar mağduru çocukların ifadesini Çocuk Şube Müdürlüğü’nde aldığını, burada ifadenin özel bir odada görüntülü ve sesli kayıt ortamında alındığını, ancak jandarma komutanlığı bünyesinde böyle bir imkânın olmadığını,

İl Koordinasyon Kurulu toplantılarında istismar olaylarının ve çocuk mağdurların 1 yıl önce gündeme gelmeye başladığını,

Her olayda çocuğun ruh sağlığının bozulup bozulmayacağı konusundaki soru üzerine, her olayın kendine özgü olduğunu ve kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerektiğini,

Çocukların ifadesinin bir kez alınması ve çok ihtiyaç duyulmaması hâlinde bu kayıtların yetinilmesi gerektiğini, bir savcının sadece bu olaylara bakması için hazır bulundurulması bunun içinde örneğin Kayseri’de en az iki çocuk bürosu savcısının görevlendirilmesi gerektiğini,

Çocuklarla ilgili olarak savcılarının hepsinin bir hizmet içi eğitime tabi tutulması gerektiğini,

belirtmiştir.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kayseri Ahmet Baldökdü Sosyal Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin Ziyareti:

Kayseri genelinde istismara uğramış çocukların da bulunduğu Ahmet Baldökdü Sosyal Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ziyaret edilmiştir. Merkezle ilgili olarak;

“7-18 yaş arası çeşitli ihmal ve istismara maruz kalmış kız çocuklarına bakım ve rehabilitasyon hizmeti verildiği,

yaklaşık 2 yıl önce faaliyete geçen kuruluşun 20 kişi kapasitesi olup toplam 32 kayıtlı kız çocuğu bulunduğu, ancak fiilen 23 çocuğa hizmet verildiği,

çocukların büyük bölümü diğer illerden ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tedbiren kuruluşa geldikleri için kuruluştan izinsiz ayrılarak ailelerinin bulunduğu illere döndüğü,

2 yıllık süre içinde 120 civarında çocuğa hizmet verildiği ve büyük bölümünün tekrar ailesine kazandırıldığı

bilgisi alınmıştır.

Develi İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Ziyareti:

Tespitler

- 240 öğrencinin yatılı okuduğu YİBO'nun Develi İlçe Merkezine uzaklığı 7 km'dir.
- Okulda görevli 22 öğretmen çalışmaktadır. 3 adet öğretmen ise görevlendirme ile çalışmaktadır.
- Okulun etrafı belediye tarafından düzenlenmiş ve peyzaj çalışması gerçekleştirilmiştir.
- Çevrede yer alan duvar bazı bölümlerde kolayca aşılabilecek kadar yere yakın olmakla beraber okuldan kaçma vakasının hiç gerçekleşmediği bildirilmiştir.
- Yurtların içinde yerler laminat parke; oda ve merdivenler ise halı ile kaplanmış, girişte ayakbıçaklar çıkarılmakta ve içeride terlik giyilmektedir
- Yurt içinde acil durumlar için yangın söndürme tesisatı, yangın ihbar alarmı gibi güvenlik tedbirlerinin alındığı gözlenmiştir.
- Yurtta çocuklara sosyal olanak olarak, her zaman hizmet veren bir internet odası, masa tenisi, satranç, folklor çalışması vb, faaliyetler sunulmaktadır. Okul girişinde yer alan çok amaçlı salonda ise her türlü faaliyetin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.
- Ayrıca derslerine yardımcı olmak için ders bitiminde öğrencilere kurs verilmektedir.
- Çocukların hafta sonu yurt dışına çıkabilmesi ancak ailelerin yurt yönetimine verecekleri dilekçe ile mümkün olmaktadır.

Sorunlar:

- Yurt ve çevresini korumak amacıyla bir güvenlik görevlisinin olmaması, atanmaması yurdun en büyük eksikliği,
 - Okulda bir revir odası olmasına rağmen her zaman görev yapacak bir sağlık personelinin bulunmaması, ve ayda bir gelen sağlık personelinin çocukları yüzeysel bir şekilde kontrol etmesinin ihtiyacı karşılamaması,
 - Okul çevresinde ve koridorlarında bulunan kameraların ödenek eksikliği nedeniyle çalışmaması,
 - Okul bünyesinde 350 öğrenci öğretim görmesine rağmen okulda hiç rehber öğretmen bulunmaması
- gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk İhmali ve İstismarını Engelleme Uygulama ve Araştırma Merkezî (ÇİTEM) Ziyareti:

ÇİTEM'e yaptığı ziyarette heyet aşağıdaki hususları tespit etmiştir:

Merkez, doğrudan Adli Tıp Bölümüne değil Rektörlüğe bağlı olarak ve bir Yönetmelik ile kurulmuştur. Söz konusu Yönetmelikte Merkezin amaçları arasında “İlgili anabilim dalları olan sosyal pediatri, adli tıp, çocuk psikiyatrisi ve gerekli olduğu durumlarda radyoloji, çocuk cerrahisi,

acil tıp, göz hastalıkları, beyin cerrahisi, kadın hastalıkları ve doğum, erişkin psikiyatrisi ve ortopedi dalları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak ihmale ve istismara uğrayan çocukların tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerine dair uygulama ve araştırmaların yapılacağı ortamı sağlamak” da sayılmıştır.

Bu amaca dönük olarak Adli Tıp Bölümü içerisinde Merkeze tahsis edilmiş odalarda, Çocuk Şubedekine benzer şekilde, bir ifade alma odası ile bunun bitişiğinde gözlem odası (kayıt için) ve çocuğun muayenesi için bir oda tefriş edildiği gözlemlenmiştir. Bu odaların tefrişi için sadece 5.000 TL gibi bir harcamanın yapıldığı belirtilmiştir.

Merkez ziyareti sırasında, heyet üyelerince ve Merkez Müdürü tarafından; istismara uğramış mağdur çocukların ifadelerinin bu merkezde bir kez alınması ile yetinilmesi ve bundan sonra çok ihtiyaç duyulmuyorsa çocuğun başından geçenleri tekrar tekrar anlatmak zorunda bırakılmaması gerektiği belirtilmiştir. İlgili soruşturmayı yürüten savcı ve davayı gören hâkimin bu kayıtla yetinmesi gerektiği dile getirilmiştir. Yine bu tür merkezlerin bütün illerde oluşturulması gerektiği ve buralarda yapılan muayenenin yeterli kabul edilmesi ve mağduru çocuğun İstanbul Adli Tıp kurumuna gönderilmesine karar verilememesi gerektiğinin de altı çizilmiştir.

Sonuç olarak Komisyon;

- Kaybolan üç çocuk ile ilgili olarak Çocuk Şube Müdürlüğünün yapılması gereken işlemleri gerçekleştirdiği ve Çocuk Bürosu Savcısının ve adliyenin üzerine düşen görevi yerine getirdiği,
- Çocuk Şube Müdürlüğünün fiziki şartlarının, çocukların ifadelerinin alınmasında en uygun ortamın sağlanması gözetilerek düzenlendiği ancak, istismara maruz kalmış çocukların ifadesinin birden çok kez alınmaması için henüz bir çalışma yapılmadığı,
- Develi İMKB YİBO’da şartların çocuklar için genel olarak iyi olduğu ancak, başta sağlık personeli ve güvenlik görevlisi olmak üzere eksiklerinin olduğu ve bunların acilen giderilmesi gerektiği,
- Erciyes Üniversitesi bünyesinde iyi örnek olabilecek bir merkez kurulduğu (ÇİTEM) ve bu Merkezin çocuğun ifadesinin alınmasında ve muayenesinin yapılmasında yeterli olabileceği; bu tip merkezler sayesinde olayların İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmesinin önüne geçilebileceği sonuçlarına ulaşmıştır.

Siirt Çalışması

Komisyon, Siirt merkez Gazi İlköğretim Okulundan 2009 yılında mezun S.T. ile hâlen bu okulun öğrencileri olan H.T., Ş.Y. ve G.E.’nin 2006 yılından bugüne kadar okul müdür yardımcısı ve çeşitli kişilerin cinsel istismarına maruz kaldıkları olay ile Siirt Pervari ilçesi Atatürk YİBO’da öğrenim gören 10 öğrenci tarafından 2 ve 4 yaşlarındaki iki çocuğa tecavüz edilmesi ve birisinin öldürülmesi olayının ortaya çıkması üzerine Komisyon Başkanvekili Adana Milletvekili Necdet ÜNÜVAR, üyeler Gaziantep Milletvekili Akif EKİCİ, Bursa Milletvekili Ali KOYUNCU, İstanbul Milletvekili Mehmet SEVİGEN, Şırnak Milletvekili Sevahir BAYINDIR ve bir grup uzmanla beraber 30 Nisan 2010 Cuma günü Siirtte çalışma gerçekleştirmiştir.

İnceleme Kapsamında:

Siirt Cumhuriyet Başsavcısı, Siirt vakasının soruşturmasını yürüten Cumhuriyet Savcısı, Pervari vakasının soruşturmasını yürüten Pervari Cumhuriyet Savcısı, Siirt Valisi, Pervari Kaymakamı, Pervari İlçe Jandarma Komutanı, Pervari Belediye Başkanı, Pervari İlçe Emniyet Müdürü, Pervari İlçe Milli Eğitim Müdürü, Pervari İlçe Sağlık Grup Başkanı, Pervari Atatürk YİBO eski Müdürü, Pervari Atatürk YİBO hâlihazırdaki Müdürü, Pervari merkezde iki mahalle muhtarı, Siirt STK Temsilcileri, Siirt merkez Algül mahallesi muhtarı, Gazi İlköğretim Okulunun rehber öğretmeni, Gazi İlköğretim Okulunun müdürü, Gazi İlköğretim Okulu Okul Aile Birliği Başkanı, Siirt yerel medya temsilcileri ile ulusal medyanın Siirt temsilcileri, İl Milli Eğitim Müdürü ve İl Emniyet Müdürü ile görüşmüş ve bilgi almıştır.

Tespitler

Olay 1- Siirt'te 4 Kız Çocuğuna Yönelik Cinsel İstismar Vakası:

- Heyet, Siirt'te yaptığı incelemelerde Merkez Gazi İlköğretim Okulundan mezun olan S.T. ile hâlen okulda öğrenciler H.T., Ş.Y, G.E.'nin cinsel istismara maruz kaldığını belirlemiştir.
- Mağdurlardan Ş.Y ile G.E okulun müdür yardımcısı olan ve hâlen firari F.K. tarafından istismar edilirken diğer mağdurlar birçok şahıs tarafından istismar edilmiştir.
- Vakaya ilişkin 19 kişinin hâlen tutuklu olarak, 16 kişinin ise tutuksuz olarak soruşturma altında olduğu görülmüştür. Şüphelilere ilişkin kovuşturulma aşamasına ise bu raporun yazımı esnasında geçilmiştir.
- Siirt halkının ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Siirt'te yaşanan bu vakayla ilgili son derece müteessir olduğu, konuyla ilgili Siirt halkının tamamının töhmet altında olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Bu itibarla bu tarz vakaların basında yer alış tarzının sosyal açıdan son derece önemli olduğuna ilişkin belirlemeler yapılmıştır.
- Vakanın ortaya çıkmasında, Gazi İlköğretim Okulunun rehber öğretmeni ile aynı zamanda okul aile birliğinin eski üyesi olan bir öğrenci velisinin çabalarının etkili olduğu belirlenmiştir.
- Rehber öğretmenin bazı basın organlarında sürgüne gönderildiği şeklindeki haberlerin gerçeği yansıtmadığı, rehber öğretmenin mağdur öğrenci H.T.'yi davranış ve sosyal ilişki sorunları nedeniyle takip ettiği günlerde birkaç günlük görevlendirmelerle okul dışına çıktığı, bunun da basın tarafından sürgün olarak algılandığı gözlenmiştir.
- Vakada, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde rehber öğretmen açığı sebebiyle olayda da vaki olan görevlendirmelerin istenmeyen sonuçlara yol açabildiğine yönelik belirlemeler yapılmıştır. Zira olayda da öğretmen dikkatini şüpheli bir olgu üzerine yöneltip, uygun metotlarla olayı ve öğrenciyi algılamaya çalışırken görevlendirme ile başka okullara gidip çalışmalarının sekteye uğraması durumu söz konusudur.
- Heyet, duyarlı bir öğrenci velisi vakaya ilişkin ayrıntılı bilgi sahibi olup durumu okulun diğer müdür yardımcısına iletirken vakanın ifadelere göre uzun süredir devam etmesine rağmen Emniyet teşkilatının ve okul müdürünün olaydan ancak ihbarla birlikte haberdar olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca görüşülen çok sayıdaki STK temsilcileri ve yerel medya temsilcilerinin de olaydan kamuoyu ile birlikte haberdar olduğu da müşahede edilmiştir.
- Siirt ilinde personel hareketliliğinin fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum salt milli eğitim teşkilatında değil, tüm kurumlarda yaşanan bir sıkıntı olarak belirlenmiştir.

Olay 2- Siirt Pervari'de 2 Küçük Çocuğın Cinsel İstismara Maruz Kalarak Bir Tanesinin Öldürülmesi Vakası:

- Heyet Pervari vakasına ilişkin adli soruşturmanın hâlen devam ettiğini, soruşturma kapsamında Adli Tıp Kurumunun çeşitli ihtisas dairelerine gönderilen vakada özellikle hayatını kaybeden çocuğa ilişkin kesin ölüm sebebini gösterir raporların henüz gelmemesi sebebiyle savcılık tarafından iddianame düzenlenerek kovuşturma aşamasının başlatılmadığını tespit etmiştir.

- Yapılan çalışmalarda Pervari Atatürk YİBO'nun okulun ilçeye hâkim bir tepede ancak ilçeye 5 km gibi oldukça uzak bir mesafede kurulmuş olduğunu, ilçe ile okul arasında bir dere olması hasebiyle ulaşımının elverişsiz olduğu belirlenmiştir. Bu itibarla YİBO'ların şehir merkezlerine uzak yerlere ve ulaşımının elverişsiz bir şekilde inşa edilmesinin bu olaya benzer sakıncalar doğurabilmekte olduğu müşahade edilmiştir.

- Pervari Atatürk YİBO'da güvenlik kameraları ve güvenlik elemanı bulunmamaktadır. Okulun güvenliğini polis ekipleri zaman zaman devriye atmak suretiyle gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

- Pervari Atatürk YİBO'da kapasite 520 öğrenci iken hâlen 90 civarı sadece erkek öğrenci eğitim görmektedir olup bu öğrencilere tek bir rehber öğretmen yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Sonuçlar

Olay 1:

- Günümüzün modern iletişim olanakları ve medya gücü dikkate alındığında, kamuoyunun yanlış ya da yönlendirilmiş intiba ile etki altına alınmasının son derece kolaylaşmış durumda olduğu bir gerçektir. Siirt vakasının ulusal basında yer alış tarzı Siirtli vatandaşları bu bağlamda müteessir etmiştir. Basının buna benzer toplumsal infial uyandıran haberler yaparken, duyarlı davranması gerekmektedir.

- Siirt vakası rehber öğretmenlerin önemini çocukların mağduriyetine ilişkin önleyici tedbir alma konusunda bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu itibarla rehber öğretmen açığınınin YÖK programlarının acilen geliştirilerek giderilmesi gerekmektedir.

- **Siirt'teki olayın takipçi bir veli ve duyarlı bir rehber öğretmenin çalışmaları sonucunda ortaya çıktığı düşünülürse bu nevi sevimsiz ve sonuçları yürek yakan olayların önlenmesi açısından öğrenci, veli ve öğretmen ilişkilerinin geliştirilmesinin gerektiği açıktır.** Burada en kritik konumdaki okullarda rehber öğretmen sayısı ve dağılımı ihtiyaca göre yeniden belirlenmeli ve gereken tedbirler alınmalıdır

- Siirt ilinde görevli personel sayısı yeterli olsa da bölgede personel hareketliliğinin fazlalığı da önemli bir sorun teşkil etmektedir. Nitekim görev yeri değişen ve göreve yeni atanmış personel sayısının fazla olması personelin görevlerine dönük takibini zayıflatığı gibi, sık kesintiler nedeniyle personelde sahiplenme ve sorumluluk duygusunu da zayıflatabilmektedir. Ayrıca bölgede yeni mezun ve stajyer personelin fazlalığı hizmetlerin yeterli kapsamda verilmesini engelleyebilmektedir.

- Emniyet Müdürlüğünün her okula bir emniyet mensubu görevlendirmesi olumlu bir uygulamadır. Ancak işleyişin geliştirilmesi gerekmektedir.

Olay 2:

- Ceza Muhakemesi Kanununa göre savcı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkemece kabul edilmesinden sonra başlayan kovuşturma aşamasında, dosya münderecatına yeni giren bilgi ve olgular nedeniyle mahkemece şüphelilerden ek savunma alınarak bu hususa ilişkin yargılama yapılabilmektedir. Dolayısıyla savcı tarafından olayda gerçekleşmiş olan suç şüpheleri doğrultusunda iddianame düzenlenip, kovuşturma aşamasında gelecek raporlar doğrultusunda yargılamanın sürdürülebileceği göz önünde tutulmalıdır.

- Bu olayda mahkeme ile Adli Tıp Kurumu arasındaki yazışmaların süre aldığı bu yazışmaların da detaylardaki yazım hatalarından kaynaklandığı görülmüştür. Mahkemeler olaya ilişkin yazışmalarını tekrar tekrar yazışmaya mahal vermeyecek şekilde net ve anlaşılabilir bir şekilde yazmalıdır.

- YİBO'ların şehir merkezlerine uzak yerlere inşa edilmesinin ortaya çıkardığı sıkıntılar göz önüne alındığında bu hususa ilişkin tedbirler alınmalıdır. Ayrıca YİBO'larda öğrenci-öğretmen-veli ilişkilerinin kopukluğu buna benzer vahim olayların vuku bulmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca YİBO'ların ortak güvenlik sorunu bir an önce çözüme kavuşturulmalıdır. Güvenli okul uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Siirt vakasında da değinildiği üzere okullarda rehber öğretmen sıkıntısı aciliyet arz etmektedir. Okullarda rehber öğretmenlerin hiç değilse haftada bir defa öğrenci ile ikili ilişki kurması çocukların mağduriyetini engellemede önleyici bir tedbir olarak son derece önemlidir.

Manisa Alaşehir Çalışması

Manisa İli Alaşehir İlçesinde 14 ile 16 yaşları arasında iki kız çocuğu ile bir erkek çocuğun para karşılığında erkeklerle fuhuş amaçlı pazarlandıkları olayının basına yansımalarından sonra Komisyon, 30 Nisan 2010 tarihinde, Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Hâlîde İNCEKARA ve Komisyon Sözcü Üyesi Mardin Milletvekili Gönül Bekin ŞAHKULUBEY ile bir grup uzmanın katılımıyla Manisa'ya bağlı Alaşehir İlçesine inceleme ziyaretinde bulunmuştur.

Sabah Manisa Valisi, İl Emniyet Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, Vali Yardımcıları, Sosyal Hizmetler İl Müdürü, Alaşehir Belediye Başkanı ve diğer ilgililerle yapılan bölgenin sorunları hakkında bilgi alınmıştır.

- Çok çocuklu birçok aile bulunmaktadır. Örneğin bir olayda, eskiden koruculuk yapan bir kişinin cinayetten arandığı tespit edilmiş ve evde 10 çocuğunun olduğu görülmüştür. Bu çocukların hiçbirinin okula gitmediği öğrenilmiştir.
 - Muhtarların üzerine düşeni yapmaması nedeniyle mahkûmiyet almış kişilerin normal vatandaş gibi yaşayabildiği belirlenmiştir. Burada savcının hakkında tutuklama kararı verdiği kişiyi muhtarın idareye bildirmesi gerektiği sonucu çıkarılmıştır.
 - Sadece Alaşehir'de değil Manisa'nın büyük bölümünde konsomatrislik hizmetinin garson adı altında icra edildiği İl Emniyetince belirlenmiştir. Hatta Manisa İline Denizli ve Uşak'tan da bu nedenle gelenlerin olduğu tespit edilmiştir.
- Öğleden sonra Manisa Valisi, İl Genel Meclis Üyeleri, İl Emniyet Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, İlçe Belediye Başkanı, İlçe Milli Eğitim Müdürü ve diğer ilgililerle yapılan toplantıda ise:
- Belediyenin imkan ve yetkileri açısından yetersiz kaldığı; bununla beraber meyhane ve birahanelerden kusurlu olanlara ceza yazıldığı ve avukatlar aracılığıyla hukuki sürecin takip edildiği belirtilmiştir.
 - Meyhane ve birahanelerde çalışanlar arasında göç ile gelen vatandaşların bulunduğu, olaylarda da bu kişilerin de görüldüğü iddia edilmiştir.
 - Yol kenarı mola yerleri, otel ve petrol istasyonlarında çocuk çalıştırılması nedeniyle yazılan cezaların takip edilmediği gündeme getirilmiştir.
 - Kaymakamlığın ve diğer kamu kurum temsilcilerinin mazeretleri ortadan kaldırarak çözüme odaklanmaları ve halkla iletişim konusunda daha fazla çaba göstermeleri gerektiği dile getirilmiştir.

Alaşehir Polis Lokalinde Manisa Valisi, Alaşehir Belediye Başkanı, muhtarlar, öğretmenler, okul müdürleri, yerel medya ve diğer ilgililerle yapılan toplantıda:

• Öncelikle çocukların mağduriyetine neden olan olaylarla ilgili olarak okul idarecileri, öğretmenler ve muhtarların farklı sorumluluklarının bulunduğu dile getirilmiştir. Bu kapsamda çocuğun devamsızlık yapması, ders başarısının düşmesi, evde veya okulda şiddete maruz kalması hallerinde, durumun sosyal hizmetler dâhil olmak üzere yetkililere bildirilmesi gerekmektedir.

- Okul idarecilerince;
 - okullardaki sosyal imkanların yetersiz olduğu,
 - anne-baba eğitiminin önemli olduğu, dağılmış aile çocuklarının daha fazla sorun yaşadığı,
 - kalabalık aileler ile göçle gelen ailelerin çocuklarının ders başarı oranının düşük olduğu ve bu ailelerle çocuğun okula devamı için yapılan görüşmelerde ailelerin daha çok kömür veya nakdi yardım talep ettiklerini,
 - tarım sezonunda dışarıdan gelen işçiler nedeniyle bu tür vakaların arttığı,
 - televizyonda yayımlanan bazı dizilerin toplum ahlakına aykırı olduğu,
 - okullarda hizmet verecek çocuk psikologu olması gerektiği, rehber öğretmenlerin erken tespitte önemli bir görevlerinin bulunduğu,
 - çocuklara sorumluluk aşılması ve dini duyarlılıkların gerektiği,
 - okul çevrelerinin polis tarafından denetlemesinin özellikle ders çıkışlarında meydana gelebilecek olayları önleyebileceği,
 - çocuğun kimlik ve kişiliğinin olduğu erken yaşlarda ana okulunda eğitim almasının önemli olduğu,

gibi sorunlar dile getirilmiştir.

- Muhtarlarca;
 - göç nedeniyle çok kalabalık mahallelerin bulunduğu ve buralarda yaşayan çocukların birçok imkandan mahrum kaldığı,
 - sorunun daha çok ekonomik yetersizlikler ve aile içi şiddetten kaynaklandığı,
 - tren istasyonu nedeniyle çürümeye terk edilmiş tren vagonlarının sokak çocuklarının mekanı hâline geldiği ve önlem alınması gerektiği,

gibi sorunlar dile getirilmiştir.

Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi ziyareti:

Hastane başhekimi ile yapılan toplantıda;

Hastanenin 12 ildeki 13.500.000 kişiye hizmet verdiği,

Toplam 13 dalda rehabilitasyon hizmeti verildiği,

Tedavi aşamasında sosyal çalışmacı ve hasta yakınları ile iletişim ve işbirliği sağlandığı,

İldeki tek çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanının Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Biriminde çalıştığı,

Çocuk görüşme odası olmamasının bir eksiklik olduğu,

SHÇEK merkezlerindeki çocukların hastaneye gelmeleri hâlinde aldıkları 3 aylık tedavi sonrasında tekrar sokağa döndüklerinin tespit edildiği

ve benzeri konularda bilgi verilmiştir.

Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi - Saha Araştırması

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu çalışmaları esnasında konunun önemine binaen güncel bir analiz yapma ihtiyacı Komisyon üyelerince benimsenmiştir.

Bu kapsamda:

- **Kayıp çocuk sorunun boyutunu, (varsa) yıllar içindeki artış eğilimini saptamak;**
- **Kayıp çocukların kendileri, aileleri, yaşadıkları çevre ve yaşam özellikleri ile ilgili özelliklerin incelenmesi;**
- **Kayıp çocuğun bulunması ile ilişkili (bulunma olasılığını arttıran veya azaltan) faktörlerinin belirlenerek;**

Bu bilgiler ışığında, uzun dönemde:

- **Yüksek riskli çocukların kayıp olmamalarının (yani, birincil korunmasının) sağlanması;**
- **Kayıp olayının olması engellenmediği durumlarda çocuğun ivedilikle bulunabilmesi (dolayısıyla, ikincil ve üçüncül korunma) için gerekli altyapının uygunluğunun irdelenmesi, gerekiyorsa öneriler geliştirilmesi;**
- **Aile, kişi ve kurumların konuyla ilgili farkındalık ve duyarlılıklarının artırılması; çocukların kendilerini her türlü istenmedik olay, tâciz ve saldırıdan korunma konusunda bilinçlendirilmeleri konularında ulusal durumu yansıtacak bir saha araştırmasının yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.**

Saha Araştırmasının Yöntemi:

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için, Kayıp ve Mağdur Çocuklar Araştırma Komisyonu çalışmaları kapsamında Türkiye’de 1 Ocak 2006 tarihinden çalışmanın yapılmasına karar verilen 12 Nisan 2010 tarihine kadar, ailesi ya da yaşadığı kurum tarafından Emniyet güçlerine kayıp ihbarı yapılmış olan 1469’u hâlen kayıp olan, toplam 29383, 18 yaş altı T.C. uyruklu ve Türkiye’de ikamet eden çocuğu temsil eden bir araştırma yapılması planlanmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarına bağlı kalınarak, bu kohort içinden seçilecek bir yuvalandırılmış vaka-kontrol çalışması planlanmış ve bu şekilde, insidans (risk) hesaplamaları yapılabilmesi sağlanmıştır. Çalışmada, Türk vatandaşı olmayan, ikametgah adresi Türkiye’de olmayan ve yaşları 17 yaşını tamamlamıştan daha büyük olanlar kapsam dışında bırakılmıştır. Çalışmada sadece Emniyet Genel Müdürlüğü’ne yapılan kayıp ihbarları değerlendirilebildiği için, Jandarma bölgesinde olan çocuk kayıpları bu çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır. İncelenen 4.5 yıllık süre içinde hiç kayıp çocuk ihbarı yapılmamış olası sebebi ile **Aksaray, Ardahan, Bartın, Bayburt ve Kars illeri çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.** Araştırmada bu il dışındaki 76 il örnek seçiminde tabaka olarak kabul edilmiştir.

Çalışmada “vaka”lar (hâlen kayıp, aranan çocuklar), 1 Ocak 2006-12 Nisan 2010 tarihleri arasında ailesi ya da kurum tarafından kayıp ihbarı yapılmış ve 12 Nisan 2010 tarihi itibarı ile hala kayıp konumu devam eden çocuklardır. Vakaların tümü çalışmaya dâhil edilmiştir. 1 Ocak 2006-12 Nisan 2010 tarihleri arasında kayıp ihbarı yapılmış, ancak daha sonrasında bulunmuş 27914

çocuğun hepsine ulaşılamayacağı için, bu çocuklar arasından, temsili özellikte, vakalara eşit sayıda “kontrol” (kaybolmuş, sonradan bulunmuş çocuklar) seçilmiştir. Seçim yapılırken, çocuğun kaybolduğu il ve kayıp yılı önemli karıştırıcı faktör olabileceği için, kontroller vakalara il bazında benzer seçilmiştir (eşleştirilmiştir). Kayıp çocuklara kayıp yılı bazında eşleştirilmiş yeter sayıda bulunmuş çocuk bulunmadığı için, kayıp yılı özelinde birebir eşleştirme yapılamamış, bu değişken açısından analizlere kontrol yapılması planlanmıştır.

Çalışmada veriler kayıp çocukların Emniyet Genel Müdürlüğü’nden temin edilen adreslerine gidilerek yerinde, aile veya kurum yetkilisi ile görüşülerek toplanmıştır. Verilerin toplanmasında çalışmaya özel hazırlanmış standart bir anket formu kullanılmıştır. Anketin ön denemesi, 3 günlük bir dönem dâhilinde Ankara’da SHÇEK uzmanları tarafından yapılmıştır. Anketler bilahare revize edilerek en son hâline getirilmiştir.

Çalışma için biri ailelerden kayıp olan çocuklar ve diğerleri SHÇEK kuruluşlarından izinsiz ayrılan çocuklar için ayrı olmak üzere 2 anket formu hazırlanmıştır. Çoğu kapalı uçlu sorulardan oluşmak üzere, Aile anketinde toplam 294 ve Kurum Anketinde toplam 297 soru bulunmaktadır. Bu soruların, Aile Anketinde 32 ve Kurum Anketinde 29 soru sadece “kontrol”ler (bulunmuş çocuklar) için sorulmuştur.

Anketler esas olarak 8 bölümden oluşmuştur:

1. Görüşme yapılan kişiye ait bilgiler (sosyodemografik özellikler ve kayıp çocuğa yakınlığı)
2. Kaybolmuş (hâlen kayıp veya sonradan bulunmuş) çocuğa ait bilgiler (sosyodemografik özellikler, alışkanlıkları, (varsa) hastalık/sakatlık özellikleri, fiziksel/ruhsal/cinsel şiddet görme (varsa) özellikleri, arkadaşları ile ilgili özellikler, okula devam ve okul başarısı ile ilgili özellikler, boş zamanlarını geçirme özellikleri ve kayıp öncesi dönemde yaşamında (varsa) olağandışı duruma ilişkin özellikler)
3. Kayıp dönemi ile ilgili bilgiler (kayıp tarihi, saati, günün özelliği (varsa), en son görülme yeri, zamanı, gören kişinin özelliği, kayıp anında yanında birinin olup olmadığı, yanına bir şey alıp almadığı/aldı ise niteliği, kayıp dönemine ait çocuğun kendine ve ailesine ait özellikler, aileye/kurum görevlisine göre çocuğun kayıp olma nedeni, kaybı olaydan ne kadar sonra ve nasıl fark ettikleri, ilk ne yapıldığı kimden/nereden yardım istedikleri/aldıkları, aldıkları yardımı yeterli bulma durumları)
4. (Sadece bulunmuş çocuklar için) çocuğun bulunması ile ilgili özellikler (bulunduğu tarih, saat, mekan, çocuğun saptanan kayıp olma nedeni, kayıp olduğu dönemde şiddete maruz kalma durumu, suça karışma ya da suç mağduru olma durumu, bulunma sonrasında çocuğun yaşamında bir değişiklik olma durumu)
5. Çocuğun annesi ile ilgili özellikler (sosyodemografik özellikler, sağlık özellikleri, davranış özellikleri, alışkanlıkları, suça karışma durumu, (varsa) kayıp dönemi öncesine çocuğa bakımını engelleyen özellikler)
6. Çocuğun babası ile ilgili özellikler (sosyodemografik özellikler, sağlık özellikleri, davranış özellikleri, alışkanlıkları, suça karışma durumu, (varsa) kayıp dönemi öncesine çocuğa bakımını engelleyen özellikler)
7. Kardeşle ile ilgili bilgiler (kardeş sayısı, öz/üvey durumu, kardeş(ler)in alışkanlıkları, kardeşlerin cinsel istismara uğrama durumları ve kaybolma (varsa) özellikleri)
8. Aile ve sosyal yaşam ile ilgili özellikler (aile tipi, ailenin kayıp sonrası herhangi bir destek alma durumu ve (varsa) özelliği, ailenin (aile birlikteliği kurulduğundan beri, çocuğun yaşamı boyunca ve kayıp öncesi 1 yıl içindeki) göç hikayesi ve (varsa) göç nedeni.

Aileleri ile birlikte kaybolmuş çocuklar için ayrıca, “ne yapılmaya çocuk kaybolmazdı?”, (hâlen kayıp ise) “ne olsa bulunabilirdi?” ve (bulunmuş ise) “çocuğun bulunmasındaki en önemli faktörün ne olduğu”na dair ailenin görüşlerini içeren açık uçlu sorular da sorulmuştur.

Anket Öncesi Hazırlık Çalışmaları:

Araştırmanın planlaması ve anket formlarının hazırlanması Kayıp ve Mağdur Çocuklar Komisyonu uzmanları tarafından Ankara’da gerçekleştirilmiş, anketin ön denemesi Ankara’da (çalışmaya dâhil edilmemiş kayıp ve bulunmuş çocuk aileleri ve kurumların yetkilileri ile) Ankara’da yapılmış, planlanmış, saha uygulaması illerde bizzat Valilik makamı sorumluluğunda, isimleri il içinde belirlenmiş, SHÇEK ve Milli Eğitim Bakanlığı mensupları tarafından gerçekleştirilmiş, verilerin elektronik ortama aktarılması TUIK tarafından yapılmış ve verilerin analizi TUIK ve Komisyon uzmanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Anket sorularının basımı TUIK matbaasınca yapılmıştır.

Anketi uygulama yönergeleri aile ve kurum için ayrı hazırlanmış ve saha uygulamalarının planlanması ve sorun çözümünde kullanılmak üzere illere yollanmıştır. 25 Mayıs 2010 tarihinde, bir günlük bir program kapsamı dâhilinde, 76 ilden davet edilen anketin uygulanmasından sorumlu SHÇEK ve MEB yetkililerine bir eğitici eğitimi verilmiştir. Bu program kapsamında katılımcılara anketin amaçları, önemi, çalışma takvimi aktarılmış; anket sorularının üzerinden gidilerek nasıl sorulması gerektiği; saha uygulamasında dikkat edilecek konular (sorumluluk, idari paylaşım, adreslerin belirlenmesi, ulaşım, anketin uygulanması, anketlerin tamamlanması sonrasında yapılması gerekenler vb.) paylaşılmış ve sorular cevaplanmıştır. Bu eğitim programının tümünün TBMM tarafından video kaydı yapılmış, 3 DVD’lik bir set olarak hazırlanmış ve eğitimde kullanılan görsel materyal ile birlikte illere kullanılmıştır. Bu materyal, bilahare, illerde görev alacak anketör ve denetçilerin il içi eğitimlerinde kullanılmıştır.

Eğitim kapsamında, ayrıca, il sorumlusunun araştırma ile ilgili hazırlanması beklenen rapor (çalışmaya katılım oranları, red veya diğer tamamlanamama sayısı ve nedenleri, ilde görev alan kişilerin isimleri, görevleri, çalışma süreleri, karşılaşılan sorunlar, çözüm yolları vb.); ile çocuk polisi tarafından bildirilmesi beklenen konuları (adreslerin teyidi, iller arası transfer olmuş çocuklarda yapılanlar, ulaşım/güvenlik ile ilgili konular vb.) içeren rapor taslakları da il sorumluları ile paylaşılmıştır.

Saha Uygulamaları:

Gidilecek adresler çalışma öncesine Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri tarafından teyit edilmiş; anket uygulamasında yerel kolluk kuvvetleri rehberliğinde gidilmiştir. İllerde anketörlerin güvenliği de il çocuk polisleri tarafından sağlanmıştır. Her adrese en az 3 kez gidilmiş, hala ulaşılamıyorsa anket tamamlanamamış sayılmıştır.

Her il için kayıp çocukların tümüne ait adresler ile, bulunmuş çocuklar için ise kayıplara eş sayıda “esas” adres, ve eş sayıda “ikame adresi” listesi hazırlanmıştır. Kayıp çocuk adreslerinin tümüne gidilmesi ve anketlerin tamamlanması esas kabul edilmiştir. Bulunmuş çocuklarda ise, esas listedeki çocuğa ulaşılması ilk seferde mümkün olamadı ise, ikame adres listesindeki sıradaki çocuğa gidilmesi kabul edilmiştir.

Anketlerin uygulanması için gidilen adreslerde anketörler önce kendilerini tanıtmış, standart bilgilendirilme sonrasında kişilerden aydınlatılmış onamları alınmıştır. Uygulama sırasında, olası ruhsal etkilenmeyi engellemek amacı ile, bulunmuş çocuk veya 18 yaş altı herhangi bir çocuk görüşmenin yapıldığı mekana alınmamıştır.

Anketler doldurulurken, görüşmelerin mümkünse anne (yoksa ya da ulaşılamıyorsa, ulaşılabilen aile yakınları içinden 18 yaş üzerinde olan ve çocuğu en iyi tanıyan kişi ile), kurumdan izinsiz ayrılma çalışılırken ise, grup sorumlusu ve sosyal servis görevlisi ile birlikte (mümkün değilse sadece grup sorumlusu ile) konuşularak yapılması sağlanmıştır. Anketler öncesi aileden/kurum sorumlusundan sözel izin alınmış, görüşmenin red edildiği durumlarda (kişi bilgilendirilerek ikna edilemiyorsa) anket uygulanmamış veya anket sonlandırılmıştır. Anket sırasında sağlık ve ruhsal danışmanlık desteği isteyen aileler, Komisyonunda çalışan uzmanlar aracılığı ile uygun yerlere yönlendirilmiş ve destek almaları sağlanmıştır.

Saha uygulaması sırasında Komisyon uzmanları sürekli iletişimde olmuş ve sorulara en kısa sürede cevap verilerek sahada karşılaşılan uygulamaya ilişkin ortaya çıkabilecek sorunların ivedilikle çözülmesi sağlanmıştır.

Veri Girişi ve İstatistiksel Analizler:

Saha uygulaması tamamlandıktan sonra doldurulmuş anket formları, saha uygulama raporları ve ilgili evraklar valilikler tarafından TBMM Araştırma Komisyonu'na gönderilmiş, burada incelendikten sonra veri girişi için anket formları TUIK'e gönderilmiştir. TUIK'te çalışma için hazırlanan özel bir veri giriş programı anket sonuçları elektronik ortama girilmiştir.

Çalışmada kullanılan örnek seçimine uygun olarak ağırlık hesaplanması TUIK örneklem birimi tarafından gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizler bu örneklem ağırlıkları kullanılarak yapılmıştır. Ağırlık hesaplaması öncesinde, tamamlanan anketlerden maksimum yararlanım sağlanabilmesi için çocuğun kaybolduğu ve bulunduğu il; doğum tarihi; kayıp ve bulunma tarihi ve cinsiyet bilgileri eksik olan anketlerde eksik bilgiler, çocuk özeline, Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtları esas alınarak tamamlanmıştır.

Çalışmada istatistiksel analizler ve tabloların hazırlanması Komisyon uzmanları tarafından yapılmıştır. Bu kapsamında, örnek seçim özelliklerine uygun olarak, aileden olan kayıplar ve kurumdan izinsiz ayrılmaları, cinsiyete ve kayıp anındaki yaş grubuna (14 yaş ve altı; 15 yaş ve üstü) göre tabakalanarak, sayı ve (ağırlıklı) yüzde dağılımları ile ilgili standart hatalarının hesaplanması, gruplar arası karşılaştırmalar için tahmini rölatif risk değerleri ve ilgili % 95 güven aralıklarının hesaplanması ile kaybolmuş çocuğun bulunması ile ilişkili risk faktörlerini çalışmak için lojistik regresyon modellemesi yapılmıştır. Tüm analizler ağırlıklı olarak yapılmış olup, SPSS ver. 15 istatistik paket programı Complex Samples modülü kullanılarak yapılmıştır.

Kayıp Çocuklar ve bulunma ilgili faktörler hakkında yapılan bu saha araştırmasının bulguları ve sonuçları Meclis Araştırma Komisyon Raporu dâhilinde durum saptama ve öneri geliştirmek için kullanılmış olup, araştırmanın bulgu ve sonuçları raporlaştırılarak bu rapora ek olarak ayrı bir kitapçık hâlinde bastırılmıştır. Ayrıca çalışmada öne çıkan bazı bulgu ve sonuçlar da rapor içerisinde ilgili bölümler içerisinde sunulmuştur.

Ek 2 - KAYIP ÇOCUKLAR ULUSAL BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ KURUMLARARASI İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ

Amaç

Madde 1.

İşbu Protokolün amacı, Ülkemizde çocukların kaybolmalarının önlenmesi, kayıp çocukların bulunması için sorumlu kurumlar arasında etkin işbirliğinin sağlanması; kaybolma vakalarına ilişkin ulusal bilgi sisteminin oluşturulması; kayıp vakalarının incelenmesi ve nedenlerinin araştırılması, kayıp çocuklardan bulunanlar ve aranmaya devam edilenlerin ailelerinin, sorumlu kurumların nezdinde araştırmalar yapılarak, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde etkin işbirliği ile çözüm odaklı uygulamaların ve politikaların geliştirilmesi, kayıp çocuk bilgilerinin e-Devlet Kapısı üzerinden sunulmasıdır.

Taraflar

Madde 2.

İşbu Protokol, Devlet Bakanları ile Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları tarafından imza altına alınmış olup, Taraflar;

Bağlı veya ilgili kuruluşları olan ve Protokolün ilgili madde hükümlerinde öngörülen yükümlülük ve sorumlulukları yerine getirmeleri konusunda anlaşmaya varılan, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, Protokolün 5 inci maddesinde tanımlı olan "Genel İlkeler", 6 ncı maddesinde tanımlı olan "Genel Çerçeve", 7 nci maddesinde tanımlı olan "Tarafların Ortak Yükümlülükleri" hükümlerinde belirtilen sorumluluk ve yükümlülükleri yerine getirmeleri;

20/4/2006 tarihli ve 26145 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 24/3/2006 tarihli ve 2006/10316 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereği Ulaştırma Bakanlığı adına, e-Devlet Kapısının işletilmesi ve yönetilmesi görev ve sorumluluğu bulunan ve bu görev dolayısı ile Kapı üzerinden sunulan hizmetlerin entegresinden sorumlu olan Ulaştırma Bakanlığı ilişkili kuruluşu TÜRKSAT A.Ş.'nin, Protokolün, yalnızca 12 nci maddesinde tanımlanan görev ve yükümlülükleri yerine getirmesi konusunda mutabık kalmışlardır.

Tanımlar

Madde 3.

Bu Protokolde geçen;

e-Devlet Kapısı (KAPI) : Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kamu kuruluşları ve özel işletmelere devlet tarafından verilen hizmetlerin internet üzerinden verilmesine; ve bu hizmetlerle birlikte, devletin ve devletin kurumlarının faaliyetleri hakkında insanların bilgilendirilmesine imkan veren www.turkiye.gov.tr adresinden hizmet sunan, elektronik portal yapısını,

Taraflar: Adalet, İçişleri, Ulaştırma ve Devlet Bakanlıklarını,

Kurumlar: Taraflarca, Protokolün ilgili madde hükümlerinde öngörülen yükümlülük ve sorumlulukları yerine getirmeleri konusunda anlaşmaya varılan, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı'na bağlı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nü,

TÜRKSAT A.Ş.: TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.'yi,

Proje: Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi Projesini,

Proje Takip ve Yürütme Kurulu: Projenin hazırlanması ve yürütülmesi sırasında projeyi takip etmek ve kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere Protokole taraf kurumların yönetici ve uzman düzeyinde temsilcilerinden oluşan kurulu,

Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi: Ülke genelinde, kayıp çocukların bulunmasına yönelik merkezi, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulacak ve ilgili Kurumlar tarafından veri girişinde bulunulacak ve e-devlet kapısı üzerinden sunulacak bilgi sistemini,

Hizmet: Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemini,

Koordinasyon Birimi: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünü,

Çocuk : Daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişiyi,

Kayıp çocuk: Hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen, terk edilen, tehlikede olduğu düşünülen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuk ile SHÇEK'e veya diğer kurum ve kuruluşlara bağlı yerlerde bakılmakta olup, izinsiz ayrılan veya izinli ayrıldığı hâlde yasal süresi sonunda kuruluşa teslim edilmeyen çocuğu.

PolNet : Polis Bilgisayar Ağı, Bilgi Sistemi ve Uygulamalarını,

Sunum Kanal: Her bir HİZMET için, internet, mobil uygulamalar, SMS, e-Posta, Sayısal TV ve benzeri sunum kanallarını,

Taahhütname: e-Devlet Kapısından hizmet almak isteyen her bir Vatandaş'ın imzalayacağı taahhütnameyi,

Vatandaş: e-Devlet Kapısı sisteminden HİZMETLER'e erişen, kullanan her bir kişiyi, ifade eder.

Hukuki Dayanak

Madde 4.

İşbu Protokolün, düzenlenmesi ve imza altına alınması, hükümlerinin taraflarca taahhüt olunması ve Protokolün amacına ulaşılmasını teminen, ilgili mevzuat maddeleri uygulanacaktır

- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme,
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,
- 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu.
- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan;

- SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliği;
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik;
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik;

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve bu Kanununa dayanılarak hazırlanan;

• Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,

• Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Kararların Uygulanması Hakkında Yönetmelik.

- Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği.

- Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönergesi,
 - f. Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği.

g. 20/4/2006 tarihli ve 26145 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, 24/3/2006 tarihli ve 2006/10316 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı,

h. 10/08/2006 tarihli ve 26255 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 2006/22 sayılı Başbakanlık Genelgesi,

i. 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu’nun Ek 33 üncü maddesi.

Genel İlkeler

Madde 5.

Taraflar;

a. Kurumlar arasında etkin ve açık bilgi paylaşımının sağlanmasını, edinilen bilgilerin üçüncü kurum ve şahıslarla paylaşılmasını,

b. Kayıp vakalarında işleyişi sağlayan kamu görevlilerinin ve sürece dâhil olan diğer görevlilerin etik açıdan, kayıp yakınlarının durumuna duyarlı bir yaklaşıma sahip olmalarının sağlanmasını,

c. Sürece dâhil olan görevlilerin rol ve sorumluluklarının açıklıkla belirlenmesini ve buna titizlikle uyulmasını,

d. Kayıp vakalarının önlenmesi için toplumun doğru ve zamanında bilgilendirilmesini,

e. Konuyla ilgili olarak mevcut hizmetlerin gözden geçirilmesini ve geliştirilmesini,

f. İlgili personelin bu konuda donanımlı ve duyarlı olması için gerekli hizmet içi eğitim ve danışmanlığın sağlanmasını,
kabul ederler.

Genel Çerçeve

Madde 6.

a. İlgili tarafların katılımıyla, işbu Protokol kapsamında Proje hazırlanarak uygulamaya konulur,

b. Projenin hazırlanması sırasında projeyi takip etmek ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamak üzere Proje Takip ve Yürütme Kurulu oluşturulur. Proje Takip ve Yürütme Kurulu kendi alacağı kararlarla belirli aralıklarla toplanır. Kurul üyeleri arasındaki iletişim elektronik ortamda gerçekleştirilir,

c. Ülke genelinde, kayıp çocukların bulunmasına yönelik bilgi sistemi oluşturularak kaybolma nedenleri ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, seminer, sempozyum, konferans, kampanya vb. etkinlikler düzenlenir,

d. Bu Protokol çerçevesinde yapılacak çalışmalar ve işlemlerle, alınacak önlemler koordineli olarak gerçekleştirilir,

e. Her kurumun kendi yükümlülüğü dâhilindeki harcamaları kendi bütçesinden karşılanır.

Kurumların Ortak Yükümlülükleri

Madde 7.

Bu maddede Kurumların yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre Kurumlar tarafından;

- a. İşbu Protokole taraf kurum temsilcilerinin katılımları ile “Proje Takip ve Yürütme Kurulu”nun oluşturulması ve proje kapsamında yürütülecek iş ve işlemlerin bu kurul işbirliği ve koordinesinde sürdürülmesi,
- b. Başbakanlıkça temin edilecek proje bütçesi kapsamında “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”nin fiziksel kurulumunun Emniyet Genel Müdürlüğü’nce sağlanması,
- c. Merkezî, Emniyet Genel Müdürlüğü’nde olan “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”nin oluşturulması ve kayıp çocukların kimlik bilgilerinin e-devlet kapısı üzerinden sunulması,
- d. Kayıp çocuk bilgi sistemi standart veri girişi formatının hazırlanması,
- e. Kayıp çocuk standart müracaat kayıt formunun hazırlanması,
- f. Kayıp olan çocukların bulunmaları ve kaybolmalarının önlenmesine yönelik toplumsal bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri ve etkinlikleri kapsamında;
 - Kayıp çocukların bulunmasına yönelik görsel ve yazılı basın ve yayın organlarının uygun şekilde bilgilendirilmesi ve desteklerinin sağlanması,
 - Çocukların kaybolmalarını önlemeye ve kayıp çocukların bulunmasında toplumsal duyarlılığın artırılmasına yönelik kısa metrajlı TV filmleri, radyo skeçleri, bilgilendirme ve tanıtım afiş ve broşürleri gibi materyallerin üretilmesi,
 - Kayıp çocuklarla ilgili toplumsal bilincin ve duyarlılığın artırılmasına yönelik sempozyum, panel, konferans, seminer ve benzeri toplumsal etkinliklerin düzenlenmesi, yapılan etkinliklere katılım sağlanması,
- g. Merkezî, Emniyet Genel Müdürlüğü’nde olan “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne kayıp çocuklarla ilgili bilgilerin taraf kurumlarca e-Devlet Kapısı üzerinden, anlık girişlerinin ve bulunmaları hâlinde düşümlerinin derhâl yapılması,
- h. Kayıp çocuklar konusunda çözüm odaklı politikalar geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması,
- i. Kayıp çocuklar ile ilgili yasal mevzuat değerlendirilerek, ihtiyaç duyulan yeni düzenlemelerin geliştirilerek önerilmesi,
- j. Kayıp çocukların bulunmasına yönelik mevcut uygulama yöntemleri değerlendirilerek, yeni yol ve yöntemlerin geliştirilmesi,
- k. Kayıp çocuklar ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi ve “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”nin amaca uygun kullanılması konusunda kurumların merkez ve taşra teşkilatlarındaki konuyla görevli personelinin eğitilmesi,
ile ilgili yükümlülükler yerine getirilecektir.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yükümlülükleri

Madde 8.

Bu maddede Emniyet Genel Müdürlüğü’nün yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre Emniyet Genel Müdürlüğü;

- a. Başbakanlıkça temin edilecek proje bütçesi kapsamında “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”nin fiziksel kurulumunun Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı bünyesinde sağlanması,

- b. Proje kapsamında oluşturulacak “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne İl Emniyet Birimlerinin PolNet, diğer kurumların ise e-Devlet Kapısı üzerinden erişimlerinin sağlanması,
 - c. Hâlen Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında var olan kayıp çocuk bilgilerinin proje kapsamında oluşturulacak olan “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne aktarımının sağlanması,
 - d. Proje kapsamında yeniden düzenlenecek olan “Kayıp Çocuk Standart Müracaat ve Kayıt Formu” kullanılarak, kayıp çocuk müracaat veri kayıtları ve bulunduktan sonra düşümlerinin, “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi” üzerinden yapılması,
 - e. SHÇEK yetkilileri tarafından kayıp çocuklara ilişkin veri girişi ve düşümü e-devlet kapısı şifresiyle yapıldıktan sonra kayıp bildiriyle ilgili işlemlere başlanması,
 - f. İş bu Protokolün imzalanmasından sonra projenin koordinasyon ve genel sekreteryasının yürütülmesi,
- ile ilgili yükümlülükleri yerine getirecektir.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının Yükümlülükleri

Madde 9.

Bu maddede İnsan Hakları Başkanlığı'nın yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre İnsan Hakları Başkanlığı;

- a. Kayıp olan çocukların bulunması ve kaybolmalarının önlenmesine yönelik toplumsal bilgilendirme, bilinçlendirme ve duyarlılığın artırılması kapsamında İllerde hâlen kurulu bulunan “İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları”nın çalışma gündemlerine etkinlikler yapılması yönünde düzenlemeler yapılması,
- b. Kayıp çocuklar konusunda duyarlılığın artırılmasına yönelik “Proje Takip ve Yürütme Kurulu”na ülke düzeyinde konu ile ilgili yapılacak çalışmalarda Başkanlıkça gerekli desteğin sağlanması,
- c. İnsan hakları kapsamında değerlendirilebilecek çocuk kaçırımları, anne-baba uyumsuzluğu sonucu çocuk kayıpları ve benzeri durumlarda, Başkanlık görev ve yetkilerin düzenlendiği mevzuat çerçevesinde girişimlerde bulunulması,
- d. Proje kapsamında oluşturulacak “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne dâhil olmak için kurum içi bilgi sistemi yapılanmasının sağlanması,
- e. “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi” verilerinden yararlanılarak, insan haklarının korunması kapsamında yıllık “Kayıp Çocuklar Raporu”nun hazırlanması,
- g. Kayıp çocuklar projesi kapsamında kurumu ilgilendiren yönüyle, proje sekreteryasının yürütülmesi ile ilgili yükümlülükleri yerine getirecektir.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün Yükümlülükleri

Madde 10.

Bu maddede SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre SHÇEK Genel Müdürlüğü;

- a. Proje kapsamında oluşturulacak “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne dâhil olmak için kurum içi bilgi sistemi yapılanmasının sağlanması,
- b. Kurulardan izinsiz ayrılan çocuk bildirimlerinin e-devlet kapısı şifresi ile yapıldıktan sonra, bildiri takip eden ilk mesai gününde e-imza ile imzalanmış olarak Emniyet Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesini sağlamak,

- c. SHÇEK kuruluşlarında ve SHÇEK tarafından ruhsat verilen özel kuruluşlarda korunma ve bakım altında olup kuruluşu izinsiz terk eden, ailesine izinli verilip izin süresi sonunda kuruluşa teslim edilmeyen çocukların aileleri ile bir program dâhilinde irtibat kurularak bilgilendirme ve psikolojik destek sağlanması,
- d. Kurum bakımı altında iken kuruluşlardan izinsiz ayrılan, Emniyet birimleri ve ailesi ile irtibata geçildiği hâlde kendisine ulaşılamayan çocuklara ait bilgilerin kayıtlarının ve bulduktan sonra düşümlerinin; proje kapsamında yeniden düzenlenecek olan “Kayıp Çocuklar Standart Müracaat ve Kayıt Formu” kullanılarak “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi” üzerinden yapılması,
- e. SHÇEK kuruluşlarından izinsiz ayrılan çocukların kuruluşu izinsiz terk etmelerine neden olan etkenlerin ortaya çıkartılması ve çözümüne yönelik tedbirlerin geliştirilmesi,
- h. Proje kapsamında kurumu ilgilendiren yönüyle, Proje sekretaryasının yürütülmesi ile ilgili yükümlülükleri yerine getirecektir.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün Yükümlülükleri

Madde 11.

Bu maddede Adalet Bakanlığı'nın yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre Adalet Bakanlığı;

- a. Çocuk ıslahevlerinden kaçan veya adli makamlarca gözetim altında tutulan çocuklarla ilgili ya da adli makamlara bildirilen kayıp vakalarına ilişkin bilgilerin, en kısa sürede Proje kapsamında yeniden düzenlenecek olan “Kayıp Çocuk Standart Müracaat ve Kayıt Formu” kullanılarak, “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne girişinin yapılması,
- b. Proje kapsamında oluşturulacak “Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi”ne dâhil olmak için kurum içi bilgi sistemi yapılanmasının sağlanması,
- c. “Proje Takip ve Yürütme Kurulu”nun ortak yükümlülükler kapsamında ele alınacak olan “kayıp çocuklarla ilgili yasal mevzuat değerlendirilerek, ihtiyaç duyulan yeni düzenlemelerin geliştirilerek, önerilmesi” konusunda öncü rol alınması,
- d. Kayıp çocuklar ile ilgili gelişmiş ülke hukuk mevzuatı incelenerek, ülkemize uyarlanması için önerilerin hazırlanması,
- i. Proje kapsamında kurumu ilgilendiren yönüyle, proje sekretaryasının yürütülmesi ile ilgili yükümlülükleri yerine getirecektir.

TÜRKSAT A.Ş.'nin Yükümlülükleri

Madde 12.

Bu maddede TÜRKSAT A.Ş.'nin yükümlülükleri, bentler hâlinde belirtilmiştir. Buna göre TÜRKSAT A.Ş.;

- a. Kurumların yetkili kullanıcılarının internet üzerinden güvenli bir şekilde ‘Kayıp Çocuklar Ulusal Bilgi Sistemi’ ne erişimlerinin sağlanması,
- b. Kayıp çocuklara ait belirlenecek bilgiler ile fotoğraf albümünün e-Devlet Kapısı'nda vatandaşların kullanımına sunulması,
- c. Hizmet'in Kapı'dan sunumu için KAPI tarafındaki gerekli uygulama geliştirme ve entegrasyon çalışmalarının yürütülmesi,
- d. SHÇEK kuruluşlarının KAPI üzerinden e-devlet şifresi, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün e-imza ile kayıp çocuk bildiriminde bulunabilmeleri sağlanacaktır.

Ek Protokol

Madde 13.

İşbu Protokolde yer almayan veya sonradan ortaya çıkabilecek aksaklıkları gidermek amacı ile gerekli görülen hallerde, değişiklik yapılabilecek olup, söz konusu tüm değişikliklerin yer aldığı, ek protokol metninin taraflarca imza altına alınması kaydı ile geçerli olacaktır.

Ek protokoller bu protokolün ayrılmaz bir parçası olup, bu Protokol ile birlikte yorumlanacak, aykırılık ya da çelişki olması hâlinde bu Protokol hükümleri geçerli olacaktır.

Uyuşmazlıkların Çözümü

Madde 14.

İşbu Protokolle düzenlenmeyen konular ve projenin uygulanması sırasında karşılaşılabilecek problemler ikili/çoklu düzeyde toplantılarla çözülecektir.

Protokolün Süresi

Madde 15.

İşbu Protokol; taraflarca imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer ve aynı hükümlerle yürürlükte kalır.

İşbu Protokol, taraflarca imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecek olup; 5 yıl süreyle geçerlidir. Süre bitiminden iki ay önce taraflarca sonlandırılmasının yazılı olarak talep edilmemesi hâlinde aynı süreyle uzatılmış sayılır.

Yürürlük

Madde 16.

7 sayfa ve 16 maddeden oluşan işbu Protokol 09/06/2010 tarihinde beş nüsha hâlinde imzalanarak yürürlüğe konulmuştur.

<i>Cemil ÇİÇEK</i> Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı	<i>Selma Aliye KAVAF</i> Devlet Bakanı	<i>Sadullah ERGİN</i> Adalet Bakanı
	<i>Beşir ATALAY</i> İçişleri Bakanı	<i>Binali YILDIRIM</i> Ulaştırma Bakanı

Ek 3 - KAYIP ÇOCUK REHBERİ

AÇIKLAMALAR

- Bu Rehber, kayıp çocukların bulunması amacıyla polis tarafından yürütülecek iş ve işlemlerde standartlaşmanın sağlanması ve araştırmanın tüm boyutlarıyla yapılması amacıyla 5 aşama hâlinde hazırlanmıştır.
- Rehberde, kayıp çocukların bulunmasına yönelik yapılacak iş ve işlemler; olayın durumu, öncelik sırası ve yapılması zorunlu işlemler dikkate alınarak ilk 4 aşamada belirtilmiştir.
- Kayıp çocuğun bulunmasına kadar, Rehberde belirtilen iş ve işlemler sırasıyla yerine getirilecektir. Ancak yapılacak çalışmalarda, olayın durumu dikkate alınarak uygun veya gerekli görülen diğer iş ve işlemler de sırasına bakılmaksızın yapılabilir.
- Kayıp çocuk bulunduktan sonra yapılacak iş ve işlemler rehberin 5. aşamasında belirtilmiştir.
- Rehberde yer alan bazı iş ve işlemlerin ilgili mevzuat kapsamında yetkili makam ve mercilerin kararı veya izni ile gerçekleştirilebileceği unutulmamalıdır.
- Bu rehber hazırlanırken aşağıda belirtilen mevzuat esas alınmıştır:
 - a. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu,
 - b. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu,
 - c. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu,
 - d. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu,
 - e. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu,
 - f. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun,
 - g. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme,
 - h. Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Uluslararası Lahey Sözleşmesi
 - i. Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlükleri/Büro Amirlikleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği,
 - j. 2007/28 Nolu Kayıp Şahıslar Genelgesi,
 - k. 25 Ocak 2010 tarih ve B.05.1.EGM.0.11.06.05/23052 sayılı emir yazı,

1. AŞAMA

Müracaattan itibaren yapılacak ilk iş ve işlemler (ilk 2 saat)

- *Bu aşamada; çocuğun kaybolduğunun Polis Merkezî Amirliğine bildirilmesi anından itibaren ilk 2 saat içerisinde aşağıda belirtilen hususlar derhâl yerine getirilmelidir.*
- *Müracaatlar; çocuğun kaybolduğu yer belli ise bu yerdeki Polis Merkezî Amirliğine, değilse ikamet ettiği yerdeki Polis Merkezî Amirliğine yapılmalıdır.*
- *Çocuğun suça sürüklenmesi veya maruz kalması şüphesinin olduğu durumlarda, alınan müracaat hakkında Cumhuriyet savcısına bilgi verilerek gerekli adli işlemler ayrıca yapılmalıdır.*
- *Her kaybolma/kaçma/kaçırılma olayının muhtemel ölümlerle neticelenebileceği göz önünde bulundurularak araştırma/soruşturma işlemleri titizlikle yapılmalıdır.*

Polis Merkezî Amirliği görevlilerince yapılacak iş ve işlemler:

1. Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği ile derhâl irtibata geçilmelidir.
2. Olay telsiz vasıtasıyla tüm birimlere (özellikle otogar, gar, havalimanı, liman) duyurulmalıdır. (Gerektiğinde tüm iletişim araçları kullanılmalıdır)
3. Müracaatta detaylı ifade alınmalı, ifade alma sırasında aşağıdaki hususlara cevap aranmalıdır.
 - a- Müracaat sahibi veya bilgisine ihtiyaç duyulanların ifadeleri tutanağa geçirilirken olay ve zaman akışı tam olarak sorgulanmalıdır.
 - b- Kaybolma saati ve yeri tam olarak tespit edilmelidir.
 - c- Çocuğun eşkâl bilgileri ve kaybolduğu zaman üzerinde bulunan giysileri, tipleri ve renkleri belirlenmelidir.
 - d- Kaybolduğunda üzerinde bulunan giysilerinin dışında fazla giysi alıp almadığı tespit edilmelidir.
 - e- Olayın kaybolma, kaçırılma veya kaçma mı olduğunun tespitine yönelik sorular sorulmalıdır.
 - f- Çocuk ile en son görüşen veya birlikte olan aile üyesi/yakını ya da kişinin kim olduğu, görüşme yeri ve zamanı belirlenmelidir.
 - g- Ailenin ekonomik ve sosyo-kültürel durumu (alacak/verecek ilişkisi, husumet, kan veya namus davası, berdel vb. aile dışı faktörler ile aile içi ilişkiler, ebeveyn/çocuk ve kardeşler arası çatışma, geçim sıkıntısı ve yakın zamanda yaşanmış olan herhangi bir travma vb. aile içi faktörler) ile ilgili bilgi alınmalıdır.

- h-** Çocuğun velayet ve vesayet durumu hakkında bilgi alınmalıdır.
 - i-** Gün içerisinde haber merkezine ve diğer polis birimlerine yapılan başka kayıp ihbarları değerlendirilmelidir.
 - j-** Çocukla, şüpheli olabilecek şahıslar arasındaki ilişkiler araştırılmalıdır.
 - k-** Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlık durumu tespit edilmeli, kronik hastalığı ve düzenli kullandığı ilaçlar olup olmadığı araştırılmalıdır.
 - l-** Bilgisine başvuru şahısların çocuğa veya aileye yakınlığı ve irtibat bilgileri tespit edilmelidir.
 - m-** Çocuğun, varsa kullandığı (daha önce kullandıkları da dâhil) telefon numaraları tespit edilmelidir.
 - n-** Çocuğun okul, kurum veya işyerine ait bilgileri tespit edilmelidir.
 - o-** Çocuğun daha önceki adresleri tespit edilmelidir.
 - p-** Çocuğun il içinde veya dışında irtibat kurabileceği kişiler (arkadaş, akraba vb.) sorulmalı varsa bunlara ait irtibat bilgileri alınmalıdır.
 - r-** Çocuğun gidebileceği muhtemel yerler sorulmalıdır.
 - s-** Çocuğun eğitim durumuna (okula devam durumu, başarı durumu, arkadaşlık ilişkileri vb.) yönelik bilgiler elde edilmelidir.
 - t-** Çocuğun üzerinde para, banka ve kredi kartı veya başkaca maddi değeri olan eşya bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir.
 - u-** Çocuğun kötü alışkanlıklarının ve bağımlılıklarının (internet bağımlılığı, sigara, ucu ve uyuşturucu madde, alkol kullanımı vb.) olup olmadığı tespit edilmelidir.
4. Çocuğun beraberinde (başkasına ait olanlar da dâhil) nüfus cüzdanı, ehliyet, pasaport gibi kimlik belgeleri ile mağaza, yemek, toplu ulaşım ve otoyol/köprü geçiş gibi manyetik/dijital özelliğe sahip kartların bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir.
 5. Çocuk daha önce kaybolmuş ise olaya ilişkin bilgiler sorulmalıdır.
 6. Çocuğun başına daha önce herhangi bir olay gelip gelmediği (kavga, yaralama, cinsel istismar, aile içi şiddet vb.) araştırılmalıdır.
 7. Olay numarası verilmelidir.
 8. “Eşkâl Bilgi Formu” ve “Kaybolan ve Bulunan Çocuk Formu” doldurulmalı, en son çekilen 2 adet fotoğrafı temin edilmelidir.
 9. Yerleşim yerlerinde bulunan duyuru sistemlerinden (belediye, cami vb.) anons yaptırılmalıdır.
 10. İl/ilçe dışına çıkması muhtemel ise; çevre il ve ilçelere bilgi verilmelidir.

11. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne (SHÇEK) bağlı kurum ve kuruluşlardan izinsiz ayrılan veya izinli ayrılıp geri dönmeyen çocuklarla ilgili mesai saatleri dışında Polis Merkezî Amirliklerimize veya Çocuk Şube Müdürlüklerimize güvenli ve gizlilik içerisinde faks veya internet e-posta yoluyla yapılacak başvurular ilk etapta kabul edilerek Kayıp Şahıslar Projesine veri girişi sağlanmalı ve arama çalışmalarına derhâl başlanmalıdır.
12. **Mesai saatleri haricinde yapılan bu tür müracaatlarda başvuruyu takip eden ilk mesai günü SHÇEK'e bağlı kurum veya kuruluşta görevli ve bilgi vermeye ehil bir temsilcinin Polis Merkezî Amirliğine bizzat davet edilerek ayrıntılı müracaatının alınması sağlanmalıdır.**

Cocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği görevlilerince yapılacak iş ve işlemler:

13. Tahdit ve Aranılan Şahıslar Projesine (Kod 65) veri girişi yapılmalıdır.
14. Asayiş Dairesi Başkanlığı intranet sayfasındaki (Pol-net) Kayıp Şahıslar Projesine fotoğraflı olarak veri girişi yapılmalıdır.
15. KİHBİ bilgi toplama sistemine (GBT) veri girişi yapılmalıdır.
16. Çocuğa ait tüm bilgiler "Kayıp ve Buluntu Çocuklar Kayıt Defteri"ne işlenmelidir.
17. Güncel fotoğraflarının bulunup bulunmadığı ile cep telefonu, internet ve dijital ortamlardaki fotoğrafları araştırılarak temin edilmelidir.
18. Çocuğun karakteristik özellikleri en ince detayına kadar değerlendirilmelidir. (Akıl hastası, hiperaktivite vs.)
19. Son görüldüğü yer fiziki olarak araştırılmalıdır.
20. Bilgi sahibi şahıslar tespit edilip detaylı görüşme yapılmalı, elde edilen bilgiler kayda geçirilerek doğruluğu araştırılmalıdır.
21. Kayıp çocuğun daha önce karıştığı olaylar (kayıp olması, kavga ya da bir suçta karışması gibi) varsa, ilişkide bulunduğu kişiler, bulunabileceği yerler araştırılmalıdır.
22. Çocuk okuldan gelmediyse; okul idaresi ve sınıf arkadaşlarına ulaşılarak araştırma yapılmalıdır.
23. Özel ve resmi tüm sağlık kuruluşlarıyla irtibata geçilerek araştırma yapılmalıdır.
24. Çocuğun kullandığı bilgisayarında ve internette kullandığı e-posta adreslerine yönelik araştırma yapılmalıdır.
25. Gidebileceği veya görülebileceği tüm yakınlarına ulaşılması ve akrabalarının aranması hususları aileye söylenmelidir.

2.AŞAMA

Müracaat sonrası ilk araştırma çalışmaları (ilk 6 saat)

➤ Müracaattan itibaren ilk 6 saat içerisinde aşağıda belirtilen hususlar derhâl yerine getirilmelidir.

➤ Yapılacak fiziki araştırmalar ile arama ve kurtarma faaliyetlerinde araştırmanın yapıldığı yerin en büyük mülki amirinin talimatıyla; itfaiye, sivil savunma, sağlık, arama kurtarma ekiplerinden ve gerektiğinde yerel yönetimlerin ve diğer genel ve özel kolluk teşkilatlarının personel ve imkânlarından (helikopter, kepçe, vidanjör, gece görüş dürbünleri, termal kameralı cihazlar vb.) da yararlanılmalıdır.

➤ Bu aşamadaki iş ve işlemler, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği görevlilerinin koordinesinde tüm polis birimleri görevlilerince yerine getirilir.

26. Ulaşım şirketlerinden ulaşım bilgilerinin kontrolü (otobüs, uçak, tren vb.) yapılmalıdır.
27. Çocuğun, varsa daha önce tedavi gördüğü sağlık kurumlarında araştırma yapılmalıdır.
28. Yakın arkadaş çevresinin (iş, ev, okul ve çevreden arkadaşları) kontrolü yapılmalıdır.
29. Kayıp çocuğun devamlı gittiği veya gidebileceği park, bahçe, internet kafe, oyun ve eğlence yerleri araştırılmalıdır.
30. Metruk yerler ile bimekân tabir edilen şahısların kaldığı yerler kontrol edilmelidir.
31. Kaza veya hayati tehlike oluşturabilecek yerlerde (kuyu, gölet, baraj, mağara vb.) araştırılma yapılmalıdır.
32. Kamera görüntüleri (mobese ile diğer kurum, kuruluş, site, apartman, iş yeri ve işletmelere ait) incelenmelidir.
33. Aşağıdaki Emniyet Bilgi Sistemi projelerinden inceleme yapılmalıdır.
 - Kimlik ve Adres Paylaşım Sistemi
 - Gözaltı Takip Projesi
 - Tahdit-Yolcu Projesi
 - Kaza Projesi
 - Geçici İkamet Yerleri ve Kimlik Bildirme Projesi
 - Kimliği Belirsiz Cesetler Projesi
 - Suç Analiz Merkezî Projesi
34. Milli Eğitim Müdürlüklerinde öğrenci/veli bilgilerinin kontrolünün yapılması sağlanmalıdır.

35. İl veya ilçede varsa intihar amaçlı kullanılan yerler araştırılmalıdır.
36. Halkın yoğun olarak toplandığı konser, spor müsabakası ve panayır gibi yerler araştırılmalıdır.
37. Çocuğun bilgisayarı ve bilgisayara bağlı harici hard disk, taşıyıcı bellek, vb. aparatları incelenmelidir.
38. Kayıp çocuk veya yakınları internet kullanıyorsa, e-mailleri ile üye olabileceği arkadaşlık ve oyun sitelerinde araştırma yapılmalıdır.
39. Her türlü dernek, spor kulübü ve diğer sivil toplum kuruluşlarından araştırma yapılmalıdır.
- 40.

3.AŞAMA

İlk iki aşamada yapılan araştırmada bulunamama durumunda yapılacak daha detaylı çalışmalar

- *Bu aşamaya gelindiğinde çocuk halâ bulunamamışsa aşağıda belirtilen detaylı araştırmalar hassasiyetle yapılmalıdır.*
 - *Bu aşamadaki iş ve işlemler, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği görevlilerinin koordinesinde tüm polis birimleri görevlilerince yerine getirilir.*
41. Kayıp çocuğun fotoğrafı çoğaltılarak dağıtımı yapılmalıdır.
 - Halkın yoğun olarak bulunduğu toplu taşıma araçları, alışveriş merkezleri ile tüm birimler ve ekip otoları,
 - Otopark, liman, tren istasyonu ve havalimanı gibi yerler.
 42. Şehir içi toplu taşıma araçlarına abonelik durum bilgilerinin kontrolü yapılmalıdır.
 43. Şehir içi toplu taşıma araçları (otobüs, dolmuş, ticari taksi, tren vb) duraklarında araştırma yapılmalıdır. Şoförleriyle görüşülmelidir.
 44. Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları araştırılmalıdır.
 45. Özel Sağlık Sigortalarından kaydının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır.
 46. Eczanelerden ilaç alıp almadığı kontrol edilmelidir.
 47. ÖSYM kayıtlarının kontrolü yapılmalıdır.
 48. Ankesörlü telefon kartlarıyla işlem yapıp yapmadığı kontrol edilmelidir.
 49. Devlete ait kadın sığınma ve huzur evlerinden araştırma yapılmalıdır.
 - Herhangi bir akraba veya yakınının yanında olma veya irtibat kurma ihtimali.

50. Kayıp çocuğun kullanma ihtimali bulunan bilgisayarlara ait internet bağlantı bilgileri araştırılmalıdır.
 - İnternet servis sağlayıcı bilgileri.
51. Yakın çevredeki alışveriş merkezleri, benzin istasyonları, vb. yerlerin kamera ve alışveriş kayıtları incelenmelidir.
52. Çocukların dilendirme ve hırsızlık yaptırma amaçlı olarak kullanılma ihtimali değerlendirilerek araştırma yapılmalıdır.
53. Kiralık araç kayıtları incelenmelidir.
54. Olayla ilgili olabileceği değerlendirilen ev ve işyerleri tespit edilerek gerekli inceleme ve araştırmalar yapılmalıdır.
55. Olay çevresinde meydana gelen çocuk kaçırma ve cinsel istismar olayları araştırılmalıdır.
56. İlgili bütün kamera görüntüleri detaylı olarak incelenmelidir.
 - Mobese ile diğer kurum, kuruluş ve işletmelere ait.
57. Kayıp çocuğun kullanma ihtimali bulunan telefonlara ait HTS (telefon dökümü) dökümleri incelenmelidir.
58. Ailelerin ve şüpheli olabilecek şahısların telefonlarına ait HTS (telefon dökümü) dökümleri alınarak analiz edilmelidir.
59. Ailelerin ve şüpheli şahısların polise beyan etmedikleri başka telefonlarının olma ihtimali araştırılmalıdır.
60. Şüpheli araçların (özellikle yabancı plakalı) trafik ceza ve radar kayıtları incelenmelidir.
61. Yazılı ve görsel basın yayın organlarıyla koordine kurularak kayıp çocukların fotoğraflarının yayınlanması sağlanmalıdır.
62. Evlilik yapma ihtimali varsa ilgili kişi ve kuruluşlarla irtibata geçilmelidir.
63. Kayıp çocuğun ihtiyaç duyacağı eşyanın (giyim, ilaç, oyuncak, vb.) satıldığı yerlerde araştırma yapılmalıdır.
64. Daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilen bulgular tekrar gözden geçirilmelidir.

4.AŞAMA

Suçta maruz kalma veya hayati tehlike şüphesi olması durumunda yapılacak özel çalışma

- *Kayıbolma anından itibaren 48 saat geçmesine rağmen hiçbir bilgi veya bulgunun elde edilememesi hâlinde kayıp çocuğun suçta maruz kalmış olabileceği veya hayati tehlike taşıdığı değerlendirilmelidir.*
 - *Bu aşamadaki iş ve işlemler, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği görevlileri ve ilgili diğer polis birimi görevlilerince gizlilik içinde ve dikkatli bir şekilde yerine getirilir.*
65. Çocuğa karşı işlenmiş olabileceği değerlendirilen suçlardan işlem yapılmış şüpheli ve sanıkların tespitine yönelik olarak araştırma yapılmalıdır. Bu suçlardan cezaevine konmuş şahıslardan serbest kalanların tespiti amacıyla ceza infaz kurumu bilgilerinin kontrolü yapılmalıdır.
 66. Kayıp çocuğun yakınlarına ait banka hesap hareketleri ve banka kartlarının araştırılması yapılmalıdır.
 67. Şüpheli olabilecek şahısların banka hesap hareketleri ve kredi kartları incelenmelidir.
 68. Organ nakli ameliyatı yapılan yerlerin tespiti ve son günlerde yapılan organ nakli ameliyatlara ait kayıtlar sorgulanmalıdır.
 69. Şüpheli olabilecek şahısların otel kayıtlarının sorgulanması yapılmalıdır.
 70. Şüpheli olabilecek şahıslara ve ailelerine ait otoların plakalarının tespiti yapılmalıdır.
 71. Plakası tespit edilen araçların il merkezî ile il dışı karayollarından takibi ve araştırılması yapılmalıdır.
 - Plaka tanıma sistemlerinden araştırma yapılmalıdır.
 72. Daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilen bulgular tekrar gözden geçirilmelidir.
 73. Kimsesizler mezarlığı kayıtları incelenmelidir.
 74. DNA veri bankalarında araştırma yapılmalıdır.
 - Adli Tıp, Polis ve Jandarma Kriminal Laboratuvarları, vb.

5. AŞAMA

Kayıp Çocuk Bulduğunda yapılacak iş ve işlemleri kapsamaktadır.

75. Çocuk bulunduğunda, çocuğu bulan ekip veya birim tarafından Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği ile derhâl irtibata geçilerek, çocuk bu birime teslim edilmelidir.
76. Çocuğun suça sürüklendiği veya maruz kaldığı tespit edildiğinde, Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından ilgili Cumhuriyet savcısına bilgi verilerek talimatları doğrultusunda işlemlere başlanmalıdır.
77. Çocuk Şube Müdürlüğü görevlileri tarafından; Tahdit ve Aranılan Şahıslar Projesi (Kod 65), Asayiş Dairesi Başkanlığı intranet sayfasındaki (Pol-net) Kayıp Şahıslar Projesi ve KİHBİ bilgi toplama sisteminden (GBT) veri düşüm işlemleri derhâl yapılmalıdır.
78. Çocuğun kayıtlardan düşümünün yapılması için, çocuğu bulan İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğüne, müracaatın ve veri girişinin yapıldığı İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü ile irtibata geçilerek, veri düşüm işleminin yapılması için e-posta veya faks yolu ile yazılı bilgi verilmeli, yazıyı alan ilgili birim kayıtlardan veri düşüm işlemini derhâl yapmalıdır.
79. Çocuk Şube Müdürlüğü görevlilerince çocukla ön görüşme yapılmalıdır. Çocuğun aile içi şiddete, suça maruz kalma veya sürüklenme şüphesi altında olması ya da olayın durumuna göre, gerektiğinde mutlaka sosyal çalışma görevlisi (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışma rehberlik uzmanı) tarafından ayrıntılı görüşme de gerçekleştirilmeli ve doktor raporu alınmalıdır. Çocuğun bulunduğu yerde sosyal çalışma görevlisince ayrıntılı görüşme yapılamaması hâlinde çocuğun ikametinin bulunduğu ilde yapılması sağlanmalıdır.
80. Çocuğun ifade vermesine engel teşkil edebilecek sağlık sorunları olması durumunda, ilgili kurumlardan çocukla iletişimi sağlayabilecek uzman talep edilmelidir.
81. Çocukla yapılan görüşme neticesinde; herhangi bir istismar veya suça sürüklenme tespit edilmiş ise Cumhuriyet savcısına tekrar bilgi verilmeli ve konunun ilgili polis birimi tarafından koordineli olarak takibi sağlanmalıdır.
82. Çocuğun veli, vasi veya kanuni temsilcisine ulaşılarak teslim alınması sağlanmalıdır. Çocuğun suça sürüklenme veya maruz kalma şüphesi olan durumlarda Cumhuriyet savcısının talimatları doğrultusunda hareket edilmelidir.
83. Veli, vasi veya kanuni temsilcisine ulaşamadığı veya başka bir ilde olmaları nedeniyle çocuğunu alamayacaklarını belirtmeleri üzerine çocuk SHÇEK'in uygun birimine tutanakla teslim edilmelidir. Çocuğun veli, vasi veya kanuni temsilcisine teslimi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun sorumluluğundadır.

84. Kayıp çocuğun müracaatçısının çocuğun bulunduğunu bildirmesi durumunda, kayıp çocuğun çocuk birimleri personeline görülüp ön görüşmesi yapıldıktan sonra aranmasına son verilmelidir. Ön görüşme neticesinde gerekli olması hâlinde yukarıdaki diğer işlemler de yapılmalıdır.
85. Evden kaçmayı alışkanlık hâline getiren çocuklar hakkında, ailelerinin ve yakınlarının tutumlarının değerlendirilmesi ve çocuğun evden kaçma nedeninin tespitine yönelik mesleki çalışma yapılması hususu İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne yazı ile bildirilmelidir. Yapılan mesleki çalışma sonucunda İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünce, Çocuk Şube Müdürlüğüne gönderilen cevabi yazı çocuğun dosyasında muhafaza edilmelidir.
86. Kayıp çocuğun yurt dışında olduğu tespit edildiği durumlarda evrakı, müracaatı alan İl Emniyet Müdürlüğü tarafından, bulunduğu ülkeden araştırılabilmesi için İnterpol-Europol-Sirene Dairesi Başkanlığı'na, bilgi için Asayiş Dairesi Başkanlığı'na gönderilmelidir.
87. Kayıp çocuğu arama çalışmaları devam ederken, müracaatçıyla ilk 48 saat içerisinde devamlı irtibat hâlinde olunmalıdır. Kayıp çocuk hakkında bilgi paylaşımında bulunulmalıdır. Çocuğun ilk 48 saat içerisinde bulunamaması durumunda iki ay içerisinde haftada en az bir, ilk iki aydan sonra çocuğun bulunamaması durumunda ise ayda en az iki defa müracaatçıyla görüşme yapılarak, bilgi paylaşımında bulunulmalıdır. Yapılan görüşmelerle ilgili tutanak tanzim edilerek dosyasında muhafaza edilmelidir.
88. 18 yaşını dolduran kayıp çocuğun, yetişkin olarak aranmasına devam edilebilmesi için, İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüklerine bilgilerin ve ilgili tüm dosyaların devri sağlanmalı ve kayıp olduğu bölge polis merkezine bilgi verilmelidir.
89. Kayıp olarak nitelendirilen her çocuk aynı zamanda korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuk olarak değerlendirildiğinden, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklara yönelik yapılacak işlemler uygulanmalıdır.

